VII

BIBLIOTECA

BIBLIOTECA

3212

R. P. NATALIS

ALEXANDRI

ORDINIS FF. PRÆDICATORUM

IN FACULTATE PARISIENSI DOCT. & EMERITI PROFESSORIS

HISTORIA ECCLESIASTICA

VETERIS NOVIQUE TESTAMENTI

Ab orbe condito ad Annum post Christum natum millesimum sexcentesimum: Et in loca ejusdem insignia Dissertationes Historicæ, Chronologicæ, Criticæ, Dogmaticæ.

EDITIO OMNIUM NOVISSIMA,

Notis & Animadversionibus, quoad Historiam & Dissertationem novi Testamenti, aucta ad castigationem & illustrationem opinionum quorundam Auctoris,

OPERA ET STUDIO

CONSTANTINI RONCAGLIA

LUCENSIS, CONGREGATIONIS MATRIS DEI.

Quibus accedunt, præter animadversiones

A P. JOANNE DOMINICO MANSI

Congregationis ejusdem in secunda Lucensi editione inserta, aliæ insuper ejusdem Auctoris noviter elucubratæ.

TOMUS SEPTIMUS:

BIBLIOTECA DEI MIN. CAPPUCCINI
MONTEFUSCO
LETT. ... PALC. N. ...
VOLUME N. ...

VENETIIS, MDCCLXXI.

SUMPTIBUS SOCIETATIS.

Superiorum Permissu.

BIBLIOTECA DEI MIN. CAPPUCCINI
MONTEFUSCO
LETT.... PALC. N...
VOLUME N...

BIBLIOTECA O. F. M. CAP.
MONTEFUSCO
AV.

INDEX

CAPITUM, DISSERTATIONUM,

Articulorum, Propositionum Voluminis septimi Historiam Ecclesiasticam III. & IV. Sæculi continentis.

CAPUT I. DE persecutionibus quæ Ecclesiam afflixerunt quarto sæculo. 1

Cap. II. De Pontificibus qui Romanam & universalem Ecclesiam rexerunt sæculo quarto. 8

Cap. III. De Hæresibus, & Schismatibus, quibus Ecclesia sæculo quarto turbata est. 21

Art. I. De Schismate, & Hæresi Donatistarum. 22

§. I. De Schismatis istius origine & Auctore. *ibid.*

§. II. Quid apud Constantinum Imperatorem egerint Schismatici Donatistæ? *ibid.*

§. III. Quid in caussa Donatistarum egerit Constantinus Magnus. 23

§. IV. De Erroribus Donatistarum. 25

§. V. De Moribus Donatistarum. 27

§. VI. De Schismate Donatistarum inter se: 30

§. VII. De Conciliis Donatistarum, & primo de Concili[illegible] tensi.
§. VIII. De duobus Conciliis Carthaginensibus Donatistarum.
§. IX. De Conciliis adversus Donatistas celebratis. Et primo de Concilio Romano. 33
§. X. De Concilio Arelatensi primo. 34
§. XI. Donatistæ Romæ habere Episcopum ambierunt, ut Catholici nominis gloriam subriperent. 35
§. XII. De Christianorum Imperatorum Edictis & gestis adversus Donatistas. 36
§. XIII. De Collatione Carthaginensi. 38
§. XIV. De Impugnatoribus Donatistarum. 41
§. XV. & ultimus. Quamdiu duraverit Donatistatum Hæresis? 43
Art. II. De Schismate Meletianorum. 46
Art. III. De Arianis, & Semiarianis. 47
§. I. De Arii persona. *ibid.*
§. II. Quo tempore Arius hæresim condiderit, & qui fuerint illius errores. *ibid.*
§. III. De primis Arii discipulis & fautoribus. Et de S. Alexandri adversus novam hæresim vigilantia. 48
§. IV. De Arii damnatione, restitutione, exitu. 49
§. V. De Multiplici Arianæ sectæ factione. 50
§. VI. De insidiis & persecutionibus Arianorum in S. Athanasium, & alios Nicænæ Fidei Defensores. 51
§. VII. De persecutione Constantii in Liberium. 58
§. VIII. De persecutione Constantii in Osium. 59
Art. IV. De Conciliis in caussa Arianæ Hæreseos, & Arianorum celebratis. 60
§. I. De duobus prioribus Conciliis Alexandrinis contra Arium. *ibid.*
§. II. De Concilio Nicæno. 61
§. III. De Synodo Tyria. 65
§. IV. De Synodo Hierosolymitana. 66
§. V. De Synodo Constantinopolitana Arianorum. *ibid.*
§. VI. De altro Conciliabulo Constantinopolitano. 67
§. VII. De Concilio Alexandrino in caussa S. Athanasii. *ibid.*
§. VIII. De Concilio Antiocheno Arianorum. *ibid.*
§. IX. De variis Fidei Formulis in Concilio Antiocheno ab Arianis editis. 68

§. X.

De Canonibus Antiochenæ Synodi. 72
. De Concilio Romano in caussa S. Athanasii. 73
II. De secunda Synodo Antiochena Arianorum. ibid.
III. De Concilio Sardicensi. 75
IV. De Canonibus Concilii Sardicensis. 76
V. De Pseudosynodo Sardicensi: & rebus post eam gestis. 78
XVI. De Concilio Mediolanensi Catholicorum. ibid.
XVII. De Concilio Sirmiensi. 79
XVIII. De Sirmiensibus Fidei Formulis. 80
XIX. De Arelatensi Arianorum Conciliabulo. ibid.
XX. De Concilio Mediolanensi sub Liberio. 82
XXI. De Synodo Byterrensi Arianorum. ibid.
XXII. De Concilio Aucyrano Semi Arianorum. 83
§. XXIII. De Concilio Ariminensi 85
§. XXIV. De Concilio Seleuciensi. 86
§. XXV. De Constantinopolitano Conciliabulo. 87
§. XXVI. De altro Conciliabulo Antiocheno. ibid.
§. XXVII. De Concilio Alexandrino post reditum S. Athanasii celebrato. 88
§. XXVIII. De Concilio Parisiensi contra Arianos. ibid.
§. XXIX. De Altero Concilio Alexandrino sub S. Athanasio. ibid.
§. XXX. De Concilio Antiocheno sub Meletio. 89
§. XXXI. De Synodo Lampsacena. 90
§. XXXII. De Synodo Illyrici. 91
§. XXXIII. De Synodo Tynensi. ibid.
§. XXXIV. De Aliis Arianorum Conciliabulis. ibid.
§. XXXV. De S. Hilarii Pictaviensis gestis contra Auxentium: & de Romana contra illum Hæreticum Synodo. 93
§. XXXVI. De Synodo Aquilejensi. ibid.
Art. V. De Impugnatoribus Arianorum. 96
Art. VI. De Colluthianis. 97
Art. VII. De Aetianis, & Anomæis. 100
Art. VIII. De Photino & ejus Hæresi. 102
Art. IX. De Audianis. 103
Art. X. De Eustathianis. 104
Art. XI. De Macedonianis. ibid.
§. I.
§. II. De Concilio Constantinopolitano primo adversus Macedonia-
nos

nos celebrate.
§. III. De Macedonianæ Hæreseos Impugnatoribus.
Art. XII. De Ecclesiæ Antiochenæ Schismate.
Art. XIII. De Luciferiano Schismate. 110
Art. XIV. De Apollinaristarum Hæresi. 113
§. I. A quibus, & quando sit damnatus Apollinaris? 116
§. II. Quinam Apollinaristarum errores scriptis suis impugna-
rint. 117
Art. XV. De Aerianis. 118
Art. XVI. De Messalianis, sive Euchitis. 119
Art. XVII. De Priscillianistis, & de Cæsaraugustana Synodo adver-
sus ipsos celebrata. 12
§. II. De aliis Conciliis contra Priscillianistas celebratis. 12
Art. XVIII. De Helvidio, & ejus Hæresi. 12
Art. XIX. De Joviniano & ejus erroribus. ibi
Art. XX. De Discalceati. 12
Art. XXI. De Collyridianis. 12
Art. XXII. De Bonosiacis. 13
Art. XXIII. De Euphrata. 13
Cap. IV. De Conciliis Nationalibus, aut Provincialibus, quibus sa-
cita est disciplina IV. Ecclesiæ sæculo. 13
Art. I. Concilio Ancyrano. 1
Art. II. De Concilio Neocœsariensi. 1
Art. III. De Concilio Laodiceno.
Art. IV. De Concilio Carthaginensi I.
Art. V. De Concilio Vasensi primo.
Art. VI. De Concilio Valentino primo.
Art. VII. De Concilio Taurinensi.
Art. VIII. De Concilio Carthaginensi secundo.
Art. IX. De Concilio Carthaginensi tertio.
Art. X. De Concilio Hipponensi.
Art. XI. De Concilio Carthaginensi IV.
Art. XII. De Concilio Carthaginensi V.
Cap. V. De statu Politiæ Ecclesiasticæ sæculi. IV.
Art. I. De Patriarchis.
Art. II. De Exarchis.
Art. III. De Thessalonicensi Primate.
Art. IV. De Primate Carthaginensi.

V. De Metropolitanis. 155
VI. De Episcopis. 156
Art. VII. De Curatis & Parochiis. 157
Art. VIII. De Ceteris Clericis. 158
Art. IX. De Monachis. 159
Art. X. De sacris Virginibus, & Sanctimonialibus. 165
Art. XI. De Ecclesiæ bonis. 169
Art. XII. De Virorum Ecclesiasticorum immunitatibus. 172
Cap. VI. De Auctoribus, qui Ecclesiam Scriptis suis illustrarunt & defenderunt IV. nominis Christiani sæculo. 175
Art. I. De S. Methodio. ibid.
§. I. ibid.
§. II. Expenduntur quædam a S. Methodio durius dicta in Symposio Virginum, & alibi. 177
Art. II. De S. Victorino & Arnobio. 180
Art. III. De Lactantio. 181
Art. IV. De Juvenco, & Constantino. 188
Art. V. De Eusebio Cæsareensi. ibid.
Art. VI. De Julio Firmico, S. Antonio, & Serapione. 191
Art. VII. De Eusebio Emisseno. 192
Art. VIII. De S. Athanasio. ibid.
Art. IX. De Eustathio Antiocheno. 212
Art. X. De S. Jacobo Nisibitano. ibid.
Art. XI. De Lucifero Calaritano. 213
Art. XII. De S. Cyrillo Hierosolymitano. ibid.
Art. XIII. De SS. Hilario & Phœbadio. 229
§. I. ibid.
§. II. De S. Prœbadio. 237
Art. XIV. De Hilario Sardo. Romanæ Ecclesiæ Diacono. 241
Art. XV. De S. Dorotheo Martyre, Victorino Afro, & Tito Bostrensi. 246
Art. XVI. De Optato Milevitano, & S. Paciano Barcinonensi. 247
Art. XVII. De S. Ephrem. 248
Art. XVIII. De Idatio Claro, Philastrio, & Damaso. 250
Art. XIX. De S. Basilio Magno. ibid.
§. I. ibid.
§. II. Discutitur quo sensu S. Basilius in Liturgia sua Eucharistiam vocaverit ἀντίτυπα τοῦ ἁγίου σώματος καὶ αἵματος τοῦ Χριστοῦ. 253

§. III.

BIBLIOTECA O. F. MONTEFUSCO (Av)

§. III. Expenduntur alii libri S. Basilio inscripti. 256
§. IV. Canonicæ Epistolæ S. Basilii ad Amphilochium expenduntur. 259
Art. XX. De S. Gregorio Nisseno. 263
Art. XXI. De SS. Amphilochio & Cæsario. 255
Art. XXII. De S. Gregorio Nazianzeno, & Gregorio Bætico. 268
Art. XXVIII. De Didymo, Gelasio, Seniore, & Pachomio. *ibid.*
Art. XXIV. De Ausonio Poeta Christiano. 269
Art. XXV. De Oresiesi, Marco Eremita, Asterio, & Diadocho. 270
Art. XXVI. De Paulino Episcopo Nolano, & altro Paulino, S. Ambrosi Clerico. 271
Art. XXVII. De S. Ambrosio. 272
§. I. De Operibus S. Ambrosii legitimis. 276
§. II. Expenduntur sex Libri de Sacramentis. 279
§. III. Quæ S. Ambrosii Opera exciderint. 280
§. IV. Leviores sunt S. Ambrosii nevi quam ut ipsius auctoritatem elevare possint in controversiis Fidei. 282
Art. XXVIII. De S. Epiphanio. 287
Art. XXIX. De S. Joannes Chrysostomo. 293
Art. XXX. De Nævis S. Joannis Chrysostomo. 304
Art. XXXI. De S. Hieronymo. 310
Art. XXXII. De Joanne Hierosolymitano, Theophilo Alexandrino, Palladio, & Severiano Gabalitano. 311
Art. XXXIII. De Ruffino Aquilejensi. 315
Art. XXXIV. De Gaudentio, Chromatio, & Prudentio. *ibid.*
Art. XXXV. De Commodiano. 316
Art. XXXVI. De Tichonio. 319
Cap. ult. De Imperatoribus qui Rempublicam moderati sunt quarto Sæculo. *ibid.*
Art. I. De Julio Constantio Chloro, & Constantino Magno. 322
Art. II. De filiis Constantini Imperatoris. 323
Art. III. De Juliano. *ibid.*
Art. IV. De Joviano, Valentiniano & Valente. 326
Art. V. De Gratiano, Valentiniano juniore & Theodosio Magno. 332
Art. VI. De Arcadio & Honorio.

I N

IN HISTORIAM ECCLESIASTICAM QUARTI SÆCULI SELECTÆ DISSERTATIONES.

DISSERT. I. DE Donato a Casis nigris Schismatis Donatistarum auctore. 337

Quæst. unica Utrum Donatus a Casis-nigris fuerit Episcopus Carthaginensis. *ibid.*

Prop. Donatus a Casis-nigris numquam fuit Carthaginensis Episcopus. *ibid.*

Dissert. II. De Concilii Cirtensis epocha. 338

Prop. Concilium Cirtense congregatum est post Diocletiani persecutionem, an. Chr. CCCV. 339

Dissert. III. De Concilio Romano sub Melchiade contra Donatistas celebrato. 341

Quæst. I. Utrum Donatus ille qui in Concilio Romano damnatus est, fuerit Donatus a Casis-nigris. *ibid.*

Prop. est Affirmans. *ibid.*

Quæst. II. Utrum Melchiades Concilio Romano præfuerit: ac sententiam tulerit contra Donatistas, & secundum Cæcilianum, ut Imperatoris Constantini delegatus? 342

Prop. *ibid.*

Dissert. IV. De Concilio Arelatensi. 346

Quæst. I. Utrum Caussa Donatistarum & Cæciliani, quæ in Romano Concilio fuerat a Melchiade judicata, sint Summi Pontificis consensu retractata fuerit in Concilio Arelatensi. *ibid.*

Prop. *ibid.*

Quæst. II. Quot Episcopi Arelatensi Concilio interfuerint? 348

Prop. Ducenti Episcopi Concilio Arelatensi interfuerunt. *ibid.*

Dissert. V. De Jure Constantini Imperatoris in caussis Cæciliani, & Fe-

& Felicis Aptungitani, nec non in toto Schismatis Donatistarum negotio. 350

Prop. ibid.

Differ. VI. De Absolutione Cæciliani. 363

Quæst. unica. Utrum Cæcilianum a Judicibus Ecclesiasticis absolutum, credere debuerint innocentem, tum Donatistæ, ut in Ecclesiam reciperentur, tum ipsi Catholici, qui cum Cæcilianæ communicabant. ibid.

Prop. ibid.

Differt. VII. De Collatione Carthaginensi. 368

Quæst. unica. Utrum Collatio Catholicorum Episcoporum cum Donatistis recte & prudenter indicta fuerit, & celebrata? Et utrum similes cum aliis Hæreticis collationis & disputationes concedi debeant? ibid.

Prop. ibid.

Differt. VIII. De Meletti Schismate. 375

Quæst. unica. Utrum accurate & vere a S. Epiphanio referatur Meletiani Schismatis origo? ibid.

Prop. 376

Differt. IX. De Visione S. Petri Alexandrini circa Arium, & de Actis ejusdem S. Patriarchæ & Martyris. 377

Art. unicus. Utrum Visio S. Petri Alexandrini de Ario vera sit & sincera sint Acta ex quibus deprompta est? ibid.

Prop. ibid.

Differt. X. De Secundo Concilio Alexandrino contra Arium. 378

Quæst. unica. Utrum Osius a Constantino Imperatore, vel a Silvestro Romano Pontifice missus fuerit, ut Ecclesiæ dissidia congregata Synodo componeret? ibid.

Prop. ibid.

Differt. XI. De Nicæni Concilii convocatione. 379

Art. unicus. A quo Nicæna Synodus convocata fuerit? ibid.

Prop. ibid.

Differt. XII. De Præside Nicæni Concilii. 388

Art. unicus. Quis Nicæno Concilio præfuerit? ibid.

Prop. ibid.

Differt. XIII. De Concilii Nicæni Epocha. 398

Art. unicus. Quo tempore celebratum fuerit Nicænum Concilium? ibid.

Prop.

p. I. *ibid.*
p. II. Nicæna Synodus anno ipso vigesimo Constantini absoluta est. *ibid.*
ıssert. XIV. De voce ὁμοούσιον. 401
rt. unicus. Utrum vox ὁμοιούσιον apposite & prudenter inserta fuerit Symbolo Nicæni Concilii. *ibid.*
Prop. *ibid.*
Dissert. XV. De voce ὁμοούσιον. 412
Art. unicus, Utrum vox ὁμοιούσιον. Fidem Nicænam exprimat? *ibid.*
Prop. *ibid.*
Dissert. XVI. De Concilii Nicæni subscriptionibus. 423
Art. I. Utrum Eusebius Nicomediensis, & Theognis Nicænus Symbolo Nicænæ Fidei, & Arii damnationi subscripserint? *ibid*
Prop. 424
Art. II. Utrum Arius a Nicæna Synodo susceptus fuerit, & communione donatus. 428
Prop. *ibid.*
Dissert. XVII. De Fide Eusebii Cæsareensis. 431
Art. unicus. Utrum Eusebius Cæsareensis, post Nicænum etiam Concilium Arianus fuerit? *ibid.*
Prop. *ibid.*
Dissert. XVIII. De numero Nicænorum Canonum. 444
Art. I. Quot Canones Nicæna Synodus condiderit? *ibid.*
Prop. *ibid.*
Dissert. XIX. De Historia Paphnutii cum Nicæno Canone III. concilianda: & de Sacrorum Ministrorum Cœlibatu. 453
Prop. I. 454
Prop. II. 460
Prop. III. 473
Dissert. XX. De sensu sexti Canonis Nicæni. 488
Prop. I. *ibid.*
Prop. II. 500
Dissert. XXI. De Synodo Tyria. 517
Quæst. unica. Utrum Synodi Tyriæ judicium contra S. Athanasium legitimum fuerit? Et an fuerit legitima ipsius de illius Synodi sententia ad Constantinum Imperatorem appellatio. *ibid.*
Prop. I. *ibid.*
Prop. II. 519

Dissert.

Dissert. XXII. De Sancti Athanasii ad Julium Romanum Pontificem confugio. 535
Quæst. unica. Utrum S. Athanasius Julium Pontificem Maximum appellaverit? ibid.
Prop. I. ibid.
Prop. II. 539
Prop. III. 542
Dissert. XXIII. Dissertatio de Baptismo Constantini Imperatoris. 546
Prop. ibid.
Dissert. XXIV. De Fide in qua Constantinus Imperator mortuus est. 560

HISTORIÆ ECCLESIASTICÆ QUARTI SÆCULI SYNOPSIS.

CAPUT PRIMUM.

De Persecutionibus quæ Ecclesiam afflixerunt quarto Sæculo.

PERSECUTIONEM Christiani nominis a Diocletiano cęptam, post ejus & Maximiani Herculii abdicationem propagavere Galerius Maximianus, & alter Galerius Maximinus, quorum crudelibus edictis plurimi sublati sunt Martyres. Nonnullorum certamina descripsit Eusebius lib. 8. Historiæ Ecclesiasticæ, c. 14. 15. & sequentibus usque ad 22. scilicet Ulpiani adolescentis Tyri, qui pelle bubula, more parricidarum, cum cane & aspide involutus & insutus, præceps in mare dejectus est, & Apphiani, atque Ædesii fratrum, qui ipsi Eusebio erant amicissimi, quorum ille Cæsareæ in Palestina passus est, quod Præsidem sacrificantem arguisset; iste Alexandriæ, quod Judicem reprehendisset de sententiis in Christianos latis, quibus sæpe viros graves & modestos variis ignominiæ notis afficeret, ac mulieres summæ continentiæ, virginesque Deo dicatas lenonibus traderet. Hæc contigerunt anno Christi 305. Iisdem temporibus plures in provincia Ponti Martyres coronati sunt, quos inter celeberrimus fuit Theodorus miles; qui cum divino impulsu templum matris deorum Amaseæ incendisset, post dirissima tormenta, vivus incendio consumptus est. Hujus certamen ex antiquioribus monumentis descripsit Metaphrastes ad diem 17. Februarii, ubi & duas Orationes in ejus laudem, alteram Gregorii Nysseni, alteram Nectarii Episcopi Constantinopolitani retulit. Eadem tempestate in Cappadocia passi sunt Barlaham, qui inter alia, dexteræ manus adustionem immobiliter passus est, ne granum thuris ipsi a persecutoribus impositum in ignem coram idolo excuteret: Dorothea virgo, & Julitta, anno sequenti 306. Agapius Cæsareæ in amphitheatro feris objectus, ipso Imperatore Maximino crudeles ludos spectante. De illius Martyrio agit Eusebius cap. 16. anno 307. Theodosia virgo nondum octo-

Differt. XXII. De Sancti Athanasii ad Julium Romanum Pontificem 535
confugio.
Quæst. unica. Utrum S. Athanasius Julium Pontificem Maximum ibid.
appellaverit? ibid.
Prop. I. 539
Prop. II. 542
Prop. III. 546
Differt. XXIII. Differtatio de Baptifmo Conftantini Imperatoris. ibid.
Prop.
Differt. XXIV. De Fide in qua Conftantinus Imperator mortuus 560
eft.

HISTORIÆ ECCLESIASTICÆ QUARTI SÆCULI SYNOPSIS.

CAPUT PRIMUM.

De Persecutionibus quæ Ecclesiam afflixerunt quarto Sæculo.

PERSECUTIONEM Christiani nominis a Diocletiano cœptam, post ejus & Maximiani Herculii abdicationem propagavere Galerius Maximianus, & alter Galerius Maximinus, quorum crudelibus edictis plurimi sublati sunt Martyres. Nonnullorum certamina descripsit Eusebius lib. 8. Historiæ Ecclesiasticæ, c. 14. 15. & sequentibus usque ad 22. scilicet Ulpiani adolescentis Tyri, qui pelle bubula, more parricidarum, cum cane & aspide involutus & insutus, præceps in mare dejectus est, & Apphiani, atque Ædesii fratrum, qui ipsi Eusebio erant amicissimi, quorum ille Cæsareæ in Palestina passus est, quod Præsidem sacrificantem arguisset; iste Alexandriæ, quod Judicem reprehendisset de sententiis in Christianos latis, quibus sæpe viros graves & modestos variis ignominiæ notis afficeret, ac mulieres summæ continentiæ, virginesque Deo dicatas lenonibus traderet. Hæc contigerunt anno Christi 305. Iisdem temporibus plures in provincia Ponti Martyres coronati sunt, quos inter celeberrimus fuit Theodorus miles; qui cum divino impulsu templum matris deorum Amaseæ incendisset, post dirissima tormenta, vivus incendio consumptus est. Hujus certamen ex antiquioribus monumentis descripsit Metaphrastes ad diem 17. Februarii, ubi & duas Orationes in ejus laudem, alteram Gregorii Nysseni, alteram Nectarii Episcopi Constantinopolitani retulit. Eadem tempestate in Cappadocia passi sunt Barlaham, qui inter alia, dexteræ manus adustionem immobiliter passus est, ne granum thuris ipsi a persecutoribus impositum in ignem coram idolo excuteret: Dorothea virgo, & Julitta, anno sequenti 306. Agapius Cæsareæ in amphitheatro feris objectus, ipso Imperatore Maximino crudeles ludos spectante. De illius Martyrio agit Eusebius cap. 16. anno 307. Theodosia virgo nondum octo-

octodecim annos nata, Dominus, & Auxentius Martyrio consummati sunt. Alii Christiani prope innumeri, postquam Eunuchi facti essent, ad metalla damnati. De his Eusebius c. 17. lib. 8. S. Januarius Beneventanus Episcopus eadem persecutione, & eodem anno sublatus est. Anno sequenti persecutionem auxit novis datis edictis Galerius Maximinus, qua in Ægypto & Palæstina immensa fidelium omnis sexus, ætatis & conditionis multitudo, partim se sponte martyrio offerentes, partim vi tracti, alii præcisis ferro candenti sinistrorum pedum commissuris, & oculis dextris effossis ad metalla damnati; alii flammis traditi, vel capite truncati; alii variis & exquisitis cruciatibus vexati. Martyrum vero corpora feris & avibus voranda, & dilanianda exposita sunt, custodibus adhibitis, ne a fidelibus auferrentur & sepelirentur. Eodem tempore Cæsareæ Palæstinæ visæ sunt in summa serenitate columnæ civitatis, forum item, & plateæ, ac porticus, aqua aspersæ madere: quasi rerum id temporis gestarum scelus & impietatem deflerent. De his legendus Eusebius lib. 8. capp. 18. & 19. Ad hæc tempora Annales Ecclesiastici referunt certamen S. Catharinæ Virginis & Martyris; cujus meminisse volunt Eusebium cap. 27. Sed si ita est, falsum est quod Acta illius apud Surium ad diem 25. Novembris habent, ipsam jussu Maximini fuisse martyrio affectam. De illa namque ita scribit Eusebius: *Sola mulier quædam Christiana inter alias a tyranno adulterii labe turpificatas, ex Alexandrinis mulieribus nobilissima splendidissimaque, Maximini animum libidine furentem, & lascivientem intemperantia, magnitudine altissimi animi devicit; quæ quamquam aliis rebus, ut opibus, generis splendore, & exquisita doctrina insignis fuit, tamen ista omnia præ pudicitia post putavit. Istam quidem Maximinus licet sæpe orasset, uti ipsius cupiditati obsequeretur, eaque denegasset, seque mori paratam ostenderet: tamen interficere non potuit (quippe libido potius, quam iracundia mentis suæ tenebat imperium) sed illam fuga mulctatam, omnibus facultatibus spoliavit.*

Falsa S. Catharinæ Virg. & Mart. Acta.

Quæ si de S. Catharina intelligenda sunt, falsum est quod martyrium consummaverit sub Maximino. Incerta etiam sunt quæ de Imperatrice, & Porphyrio duce militum, necnon de quinquaginta seu Philosophis, seu Oratoribus ab eadem sancta virgine ad fidem conversis memorantur. Nulla enim de Catharinæ martyrio, & de tot prodigiis ipsum comitantibus apud auctores Metaphraste superiores occurrit memoria. Omnem de S. Catharinæ gestis eximerent scrupulum Acta illius Leoni Allatio relata in sua de Simeonibus Diatriba, si vera esset illorum subscriptio: Auctori quippe æquali, & ipsi Catharinæ familiari adhibenda fides esset. In eorum porro Actorum fine hæc leguntur: *Hæc ego Athanasius scriba, simulque famulus dominæ meæ Catharinæ, commentaria ipsius conscripsi in omni sapientia.* Sic autem incipiunt: *Anno trigesimo quinto, imperante, impio ac scelerato Maxentio.* Quæ verba manifestum errorem continentia, fidem Actorum istorum elevant. Nusquam enim in Oriente Maxentius imperavit, sed in Occidente, cujus nec anni tot Imperii extiterunt.

Anno Christi 308. Pamphilus Cæsariensis Presbyter, Eusebii amicissimus, ob cujus venerationem Eusebius Pamphili dictus est, cum duodecim sociis martyrium subiit. De his præfatus Historicus cap. 21. lib. 8. ubi prolixe describit eorum certamen. In hac etiam persecutione S. Petrus Alexandrinus Episcopus coronatus est, aliique complures Episcopi, quos idem Eusebius recenset cap. 25. Cæterum tam gravem persecutionem divinam justitiam permisisse scribit, ut Ecclesiarum Præsides, quorum plerique ambitione & cupiditate honorum flagrabant, alii Ordinationes contra Canones & disciplinam peregerant, alii dissidiis mutuis exarserant, his plagis castigati revocarentur ad officium. De his ipse cap. 22. lib. 8.

Anno Christi 311. Galerius Maximianus a Deo gravissimo, fœdissimoque ulcere percussus; persecutionem remisit, datoque edicto Christianis permisit ut suam religionem libere profiterentur, Deoque pro Imperatorum salute & Imperii tranquillitate supplicarent. Refert istud Edictum Eusebius, cap. 29. libri 8.

II. Hoc vero edicto promulgato, Maximinus tyrannidem in Oriente exercens, verbo tenus Magistratibus imperavit ut a Christianorum persecutione cessarent. Sabinus summus Provinciarum Præfectus, Imperatoris voluntatem Præsidibus significavit per

Epi-

...llam, quam refert Eusebius lib. 9. cap. 1. sed sex mensibus nedum elapsis, minus immane rursus in Christianos bellum novis Edictis accendit, auctore Theo... quodam Antiocheno Curatore, homine crudeli & vafro; qui calumnias horren... adversus nostræ religionis professores commentus est, & ad Jovis φιλίε, id est, qui ...est amicitiis, simulacrum falsa præstigiis suis edens miracula, coram Imperatore ...ruit, Deum præcepisse ut Christiani tamquam ipsi infesti, urbe agrisque penitus ...pellerentur. De his Eusebius lib. 9. cap. 2. & 3. Tunc etiam jussu Maximi dete... ...ndus quidam liber sub Actorum Pilati nomine vulgatus est, in quo multa de Chri... nefaria continebantur. Conductæ etiam Ethnicæ meretriculæ, quæ se olim Chri...anas fuisse palam assererent, sed ob turpia quæ in Christianorum Ecclesiis, & Con...entibus patrarentur facinora, ab iis recessisse. Ita divini nominis hostis cruciatus, & ...xquisitiora supplicia inutilia fore arbitratus est ad Christianam Religionem labefactan...am, nisi calumnias adhiberet. De his Eusebius, lib. 9. c. 3. & 4. De Galerii Maximia...ni & Galerii Maximini persecutione, lege *Lactantium*, libro *De Mortibus Persecutorum*.

III. Eadem tempestate Romæ persecutionem movebat Maxentius Tyrannus, qua Marcellus Pontifex sublatus est. Favere hic primum visus fuerat nostræ Religioni, ut Christianos demereretur: sed tyrannide stabilita in illos acerbe grassatus est. Nec mirum quod in Christianos sævierit, qui Senatorum populique Romani cædibus innumeris delectatus est, qui uxores ipsorum & filias rapuit, constupravit, qui mulieres gravidas magicarum præstigiarum causa dissecuit, infantiumque viscera scrutatus est: qui denique in omnem intemperantiam, libidinem, impietatem, immanitatem effusus fuit, ut testatur Eusebius, lib. 8. c. 26. & lib. 1. de Vita Constantini, a c. 27. ad 31. Ea tempestate nobilis matrona Romana, religione Christiana, quam Sophroniam vocat Rufinus, cum a Maxentii satellitibus rapienda esset ad stuprum, consentiente etiam præ metu marito Præfecturam gerente, exiguo temporis spatio postulato, quo se decenter ornaret, in cubiculum ingressa, gladio sibi pectus transfixit, mortuaque concidit, stupendo exemplo Ethnicis ostendens castitatem Christianis mulieribus vita ipsa potiorem esse. De hac Eusebius lib. 1. de Vita Constantini, c. 28.

IV. Decimam tertiam inter Ecclesiæ persecutiones numerare possumus eam quæ a Licinio excitata est. Is primum fautor Christiani nominis cum Constantino, deinde hostis infensissimus extitit. Episcoporum Conventus prohibuit: Mulieres in Ecclesiam una cum viris ingredi vetuit, ac precibus interesse: Milites exauctoravit qui idolis sacrificare noluerunt: Christianos omnes qua facultatum publicatione, qua exiliis, qua morte mulctavit, iis etiam qui carceribus addicti erant, alimenta subministrari vetans. De his Eusebius lib. 10. Hist. c. 8. & lib. 1. de Vita Constantini capp. 44. 45. 46. & 47. Multos hæc persecutio Martyres cœlo peperit, quos inter celeberrimi sunt 40. Milites Cappadoces, qui Sebastæ in Armenia minori, sub Præfecto Agricolao noctu, in stagnum gelu concretum injecti, frigore enecti sunt. Quorum in laudem extat egregia Oratio apud S. Basilium, qua & eorum fortitudinem, & miracula, quæ illorum agonem illustrarunt, celebrat. Eadem persecutione Basilius Amaseæ Episcopus martyrio coronatus est. De hac persecutione legendus etiam Socrates lib. 1. Historiæ Ecclesiast. c. 2.

V. Pace a Constantino Ecclesiis reddita, res Christianorum in Perside haud prorsus tranquillæ fuerunt. Nam Sapores istius Rex nationis, Christianæ religionis cultores vexavit, Martyresque plurimos persecutione sua consecravit: quos inter eminent Simeon, Acepsimas, & Milles Episcopi, Ustazanes, Regis educator, Tarbula virgo soror Simeonis, Pusices omnium Regis artificum Præfectus, de quibus scribit Sozomenus lib. 2. Historiæ Ecclesiast. a cap. 8. ad 14. Saporem literis ad eum datis mitigare studuit Constantinus, ut refert idem Auctor cap. 14. Epistolam Constantini ad præfatum Regem pro Christianis datam refert Theodoretus lib. 1. Historiæ Ecclesiasticæ, c. 25. sed S. Hieronymus in Chronico excitatam in Christianos Persas a Sapore persecutionem consignat anno Constantii & Constantis Impp. septimo. Non sunt tamen arguendi propterea falsitatis alii Scriptores Ecclesiastici, qui hanc persecutionem ad Constantini Magni tempora referunt, ut eos perperam arguunt Annalium Ecclesiasticorum Parens

14. Persecutio.

& Spondanus. Siquidem conciliari hæc optime possunt, quod nimirum sub Imperio Constantini cœpta sit, ac ejus precibus mitigata: deinde sub Constantis Imperio acerbius recruduerit. De illa lege Sozomenum lib. 2. cap. 13.

VI. Decimam quintam persecutionem Constantius Imperator excitavit, qua de agemus, cum Arianæ Hæreseos exponemus Historiam.

A.C. 362. Juliani I. VII. Decimam sextam Christianorum persecutionem numeramus eam quæ a Juliano Apostata excitata est. Longe dissimilis illa fuit persecutionibus ab aliis Imperatoribus Ethnicis illatis: Illiciens quippe magis, quam impellens Christianos ad sacrificandum, nec palam exerto gladio in illos sæviens, quibus martyrii gloriam invidebat, & quos noverat ad martyrium, velut apes ad alvearium, volaturos, ut ait S. Joannes Chrysostomus in Sermone de Sanctis Juventino & Maximino, utque S. Gregorius Nazianzenus testatur Oratione 1. in Julianum. Christianos per contemptum Galilæos vocabat. Labarum, seu Vexillum Crucis, quod exercitui præferri jusserat Constantinus Magnus, mutavit Imperator Apostata, ut S. Gregorius Nazianzenus Oratione 1. in Julianum, & Sozomenus lib. 5. cap. 16. testantur. Statuam suam inter idola collocari jussit, ut Christiani vel honoris Imperatori in illius imagine recusati arguerentur, ac velut Majestatis contemptores plecti possent; vel certe colendo imaginem Imperatoris, falsa etiam numina juxta posita coluisse viderentur. Hac fraude Militum Christianorum plurimi decepti in donativi erogatione, cum thus coram imagine Imperatoris adolevissent, comperta fraude, Julianum adierunt, ipsi impietatem exprobrantes, Christianosque se esse palam per vicos & plateas proclamarunt, pecuniam ab Imperatore acceptam præ foribus Palatii projicientes, ac Martyrium flagitantes, quo scelus ex ignorantia admissum eluerent. Illos capite plecti jussit Julianus, sed cum jam martyrii palmam contingerent, & ad supplicii locum essent perducti, hanc eis invidens gloriam, mortem commutavit exilio. De his legendi S. Gregorius Nazianzenus Oratione 1. adversus Julianum, Theodoretus lib. 3. Historiæ Ecclesiasticæ, capp. 15. & 16. & Sozomenus lib. 5. cap. 15. leges contra Christianos iniquissimas tulit Imperator Apostata. Ipsis foro, judiciis, omnique magistratu interdixit. Lege etiam lata prohibuit, ne Christianorum filii humaniores literas & Philosophiam discerent, ut viris eruditissimis & eloquentissimis, quibus tunc munita erat Ecclesia paulatim destitueretur, & ita adversus Ethnicos Oratores & Philosophos inermis maneret. Id testantur Socrates lib. 2. cap. 14. Theodoretus lib. 3. cap. 7. & Sozomenus lib. 5. cap. 17. Dolis Christianorum fidem non semel aggressus est. Constantinopoli cibaria in foris vænalia inquinari jussit idolothytis, sub initium Quadragesimæ, ut Christiani vel cibis immolatitiis vescerentur, vel fame perirent. Sed Theodori Martyris revelatione admoniti, loco panis coctum frumentum in cibum sumpserunt: quo facto victus Julianus, cibos ab omni labe puros venumdari ut antea jussit. Hæc ex Nectarii Constantinopolitani Episcopi Oratione in exordio Quadragesimalis jejunii habita referunt Annales Ecclesiastici. Idem tentavit Antiochiæ, ubi etiam fontes omnes aqua lustrali aspersit, quibus nihilominus Christiani dolenter usi sunt, ut & cibis immolatitiorum admixtione pollutis, legi Apostoli obsecuti 1. ad Corinthios 10. *Quidquid in macello venditur, comedite, nihil interrogantes propter conscientiam.* Hæc refert Theodoretus lib. 3. Historiæ Ecclesiasticæ, c. 14.

Antiochenam Ecclesiam, quæ Dominicum Aureum vocabatur, Constantini & Constantii magnificentia extructam sacrilegus Imperator invasit, polluit, diripuit, minxit ad sacram mensam, sacra vasa in ærarium suum inferri jussit: Quorum pretium ac splendorem demiratus Felix Regii Thesauri Quæstor, in blasphemam hanc vocem erupit: *Ecce quam sumptuosis vasis Mariæ Filio ministratur.* Sed divinitus percussus, impietatis suæ brevi pœnas dedit, sicut & Julianus Præfectus Orientis, & Imperatoris avunculus. Lege Theodoretum lib. 3. Historiæ Ecclesiasticæ, capp. 11. & 12. Ea tempestate, cum Imperator Apostata reliquias Babylæ Martyris & Episcopi Antiocheni e luco Daphne deturbari jussisset, ut ibi Apollinis sacra restitueret, S. Martyris ossa ritu solemni a Christianis Antiochiam translata sunt, Psalmos magna alacritate ac pietate canentibus, & identidem repetentibus hunc versum: *Confundantur omnes qui adorant*

rant

rant sculptilia, *& qui gloriantur in simulacris suis*. Unde in furorem actus Imperator, multos in carcerem conjici jussit, & Theodorum adolescentem inter alios dire vexari. De his S. Chrysostomus Oratione contra Gentiles, Socrates lib. 2. Historiæ, c. 16. Theodoretus lib. 3. Historiæ Ecclesiasticæ, capp. 9. & 10. & Sozomenus lib. 5. capp. 18. & 19.

Christi statuam quam mulier a profluvio sanguinis sanata ipsi erexerat Cæsareæ Philippi, deturbavit, suamque in locum ejus reposuit impius Princeps, quæ confestim igne cœlesti circa pectus discerpta, in terram dejecta est. Statuæ vero Christi fragmenta Christiani collegerunt, & in Ecclesia cum veneratione collocarunt. Id constat ex Sozomeno lib. 5. Historiæ Ecclesiasticæ, c. 20.

Judæis adversus Christianos favens Julianus, & Christi sententiam de perpetua Templi Hierosolymitani ruina frustrare se posse præsumens, ejus instaurationem & reædificationem immensis sumptibus aggressus est. Sed flammarum globi ex fundamentis erumpentes, sævi turbines, & terræ motus, necnon signum Crucis in cœlo conspicuum, aliaque prodigia Judæos temerario ab opere deterruerunt ac prohibuerunt. Qua de re legendi sunt S. Joannes Chrysostomus Oratione 2. adversus Judæos, S. Gregorius Nazianzenus Oratione 2. in Julianum, Socrates lib. 2. cap. 17. Theodoretus lib. 3. c. 17. & Sozomenus lib. 5. c. 21.

Hac persecutione grassante, Valentinianus, Valens, & Jovianus, qui postea Imperatores fuere, confessionis gloriam consecuti sunt, ut constat ex Socrate lib. 3. c. 11. & Theodoreto, lib. 3. c. 15. Eamdem gloriam promerita est Publia sacris virginibus præfecta, quas transeunte Juliano ad canendum illos Davidis versus hortabatur: *Simulacra gentium argentum & aurum, opera manuum hominum*, &c. *Similes illis fiant qui faciunt ea, & omnes qui confidunt in eis*. In hac etiam persecutione Juventinus & Maximinus Romani, & Artemius dux militum in Ægypto, celebre martyrium consummarunt. De quibus legendus est Theodoretus capp. 14. & 17. libri 3.

Connivente & probante Juliano, Ethnici, Ascalonitæ præsertim, & Gazenses, in Christianos immaniter sævierunt; & inter alia specimina crudelitatis, Sacerdotum & virginum ventres discissos, hordeoque infartos, porcis devorandos objecerunt. Dirissima sub id tempus ab Arethusis passus est Marcus illius civitatis Episcopus, quem verisimile est Arianas partes, quas antea sectatus fuerat, deseruisse, cum ejus pietatem, & invictam animi fortitudinem S. Gregorius Nazianzenus impense commendet, Oratione 2. adversus Julianum, necnon Theodoretus lib. 3. c. 6. ubi certamen ipsius, & singulas gloriosæ confessionis circumstantias describunt. Notat porro S. Gregorius, Marcum Arethusium olim Julianum servasse, furtimque subduxisse, cum genus ipsius totum periclitaretur: unde immane ingrati animi vitium in Juliano fuit, Sancti illius Antistitis persecutio. At Imperatoris Apostatæ feritatem nihil magis demonstrat, quam illius truculenta vox, cum Præfectum Gentilem, qui in Ethnicos nonnullos, quod impetu facto Christianorum ingentem numerum occidissent, ex legum præscripto animadverterat, exilio mulctavit: *Quid grave*, inquit, *si manus una Gentilis decem Galilæos interfecit*?

Istius persecutionis temporibus, SS. Basilius & Gregorius Nazianzenus fidem & Ecclesiam strenue defenderunt ac sustentarunt. Ipsos primum ad se vocavit, sibique devincire conatus est, ut & Cæsarium Gregorii fratrem, quem præfectura donavit amplissima custodiæ thesauri. Sed Basilius & Gregorius ad hostem Christi proficisci recusarunt, ejusque spreverunt amicitiam: & S. Gregorius, junctis cum patris imperio precibus, Cæsarium a suscipiendo Magistratu deterruit, & in patriam revocavit. Hæc constant ex ipso Gregorio Nazianzeno, Oratione in laudem Cæsarii fratris. Hinc Basilio & Gregorio infensissimus fuit Julianus, quorum exitium meditatus est, ac decrevit, ut primum e bello Persico redux esset, ut testatur ipse S. Gregorius Nazianzenus, Oratione 47. quæ est secunda in Julianum.

VIII. Decimam septimam persecutionem Valens Imperator, Arianæ fautor Hæreseos, in Nicænæ fidei professores excitavit, in qua plures acti in exilium Episcopi, aliorumque ordinum Catholici; cæteri variis modis vexati; non pauci extrema perpessi sunt.

Cœpta persecutio est anno Christi 370. S. Basilium Cæsareæ in Cappadocia Episcopum frustra Valens aggressus est: adversus quem cum exilium decrevisset, & impium decretum conscribere conaretur, calamus tertio confractus est, obriguit dextera, filius ejus Galates in pœnam paternæ impietatis extinctus est, ut testantur S. Gregorius Nazianzenus, Oratione in laudem Basilii, Theodoretus lib. 4. Historiæ Ecclesiasticæ, c. 17. Socrates, lib. 4. c. 21. & Sozomenus lib. 6. c. 15. Ejusdem Imperatoris persecutione S. Gregorius Nyssenus Basilii frater sede pulsus est, & in exilium missus, quem S. Gregorius Nazianzenus duabus Epistolis, 34. scilicet, & 35. consolatus est. Sæviit quoque in Eusebium Samosatenum insignem Fidei Nicænæ defenso-rem, & in Pelagium Laodicenum Episcopum perfidus Imperator, & utrumque exilio damnavit. De Eusebii relegatione & de Samosatensium in fide constantia, & in Hæreticos odio, quod adversus Eunomium & Lucium Arianos Episcopos in Eusebii locum intrusos eorum communionem execrando demonstrarunt, agit Theodoretus lib. 4. Historiæ Ecclesiasticæ, capp. 13. & 14. de Pelagio vero cap. 12. Porro Eusebium Epistolis suis recrearunt Basilius & Gregorius Nazianzenus. Hac etiam tempestate Magnus Meletius ex Antiochena Ecclesia ejectus est, & in Armeniam amandatus, ut idem Theodoretus refert. His etiam temporibus, cum post Eudoxii obitum Ariani Demophilum, Catholici Evagrium in Constantinopolitana sede collocassent, & Catholici deinde ab Arianis oppressi, per octoginta Ecclesiastici Ordinis viros querimonias suas ad Imperatorem misissent, hos Valentis jussu Modestus Præfectus in navem impositos, medio mari, aquis & incendio consumpsit, ut referunt Socrates lib. 4. cap. 13. Theodoretus lib. 4. cap. 22. & Sozomenus lib. 6. cap. 14. Bretannio Ecclesiarum Scythiæ Episcopus, ea in persecutione confessionis gloria celebris extitit, de quo Sozomenus lib. 6. cap. 20.

Monachos potissimum insectatus est Valens Imperator, quod ipsi cum omnibus ferme hæreticis commune fuit. Primo namque eos vexavit exactione tributi; deinde eos ex Asceteriis ad militiam lege lata revocavit, & repugnantes fustibus interfici jussit, ut S. Hieronymus in Chronico, & Paulus Orosius lib. 17. c. 19. testantur, utque constat ex L. 63. C. Theodos. *de Decurionibus*. Pii autem Imperatores, & designati ab iis Magistratus, Clericos, & Monachos tributorum immunitate donarunt. Unde quod ea non solvant, non habent ex divino jure, ut Theologi quidam inscite propugnarunt, sed ex Imperatorum Christianorum pietate & munificentia. Unde S. Gregorius Nazianzenus Oratione 9. ad Julianum Tributorum Exæquatorem, ipsum rogat ut in illorum impositione Sacerdotibus & Monachis parcat. *Tu quidem*, inquit, *orationi meæ mercedem persolvisti, quamcumque tandem persolvisti: at illa tibi dono pauperes offert, totum Sacerdotum & Philosophorum cœtum, qui nullo vinculo humi tenentur, qui sola corpora, ac ne ea quidem tota possident, qui Cæsari nihil, Deo omnia habent, hymnos, preces, vigilias, lacrymas, hoc est ejusmodi opes, quæ manibus arripi ac teneri nequeunt: qui mundo mortui sunt, Christo vivunt, carnem confecerunt, animam a corpore abstraxerunt: His parcens, aut etiam omnino Deo reddens divini numinis famulos, & discipulos, cœlestiumque rerum inspectores, has, inquam, generis nostri primitias, hæc columina, has fidei coronas, has pretiosas Margaritas, hos Templi illius lapides, cujus fundamentum & lapis angularis est Christus, hoc est, præclari Ecclesiæ complementi: pulcherrime utique & ipsis, & tibi, & nobis omnibus consulueris*. Valenti in persequendis Monachis Lucius Arianus Episcopus Alexandrinæ Sedis invasor, operam commodavit. Lege Theodoretum lib. 4. Historiæ Ecclesiasticæ, cap. 21.

Valentis ferocem animum delinire studuit, & a persecutione Catholicorum revocare, Themistius Platonicus philosophus, qui quamvis Ethnicus esset, tamen ad Catholicorum tam diræ persecutionis tempestate jactatorum commiserationem inflexus est. Hac autem ratione usus est, ut Valentis vesaniam curaret. *Non oportere mirari dissensionem quæ in Ecclesiasticis opinionibus versabatur; cum multo inferior, multoque minor sit, quam quæ extaret apud Gentiles. Nam permultæ apud ipsos sunt opiniones & dissensiones, ob multitudinem dogmatum susceptam, complures contentiones de hujusmodi rebus, & disceptationes excitare necessum est. Siquidem Deo fortasse visum sit, ut ipse non facile nosceretur, & variæ existerent de eo opiniones, quo singuli magis eum*

vere-

vererentur, cum exquisitam ejus cognitionem comprehendere non possint: secum reputantes quantus sit, ad cujus cognitionem venire cogitant. Hæc habentur ex Sozomeno lib. 6. Historiæ Ecclesiasticæ, c. 35. In Oriente solum grassata est Valentis persecutio. Nam in Occidente, quem Valentinianus Princeps Catholicus obtinebat, Ecclesia summa pace potita est.

SCHOLION I.

Ad Istud Caput, pag. 3. Editionis primæ, Religiosi Censores hanc notam apponunt: *Historiam Sanctæ Catharinæ Martyris ex parte fabulosam dicit*.

R. Addere debebant Religiosi Censores, *& probat*. Quæstio mere historica & critica est, ex earum genere, in quibus opinionum libertatem permittit Ecclesia. Sententiam hac in re meam viri eruditi sequuntur. De Actis *S. Catharinæ* scribit *Papebrochius*, in Ephemeridibus Græco-Moschis, quas priori Tomo Sanctorum mensis Maji præfixit, ad diem 25. Novembris: *Hecaterinam Græci, Latini Catharinam appellant. Acta apud utrosque quantum habent admirabilitatis, tanto etiam plus difficultatis patiuntur ad obtinendam fidem*.

SCHOLION II.

In eodem Capite, p. 14. Editionis primæ, Religiosi Censores hanc propositionem notant: *Quod Clerici non solvant tributa, id non habent ex jure divino, ut inscite propugnant aliqui Theologi, sed ex Imperatorum pietate & munificentia*.

R. Id verissimum est. Clericos namque Christus non excepit, cum ait: *Reddite quæ sunt Cæsaris Cæsari*. Non excepit Apostolus, cum scripsit: *Reddite ergo omnibus debita, cui tributum, tributum &c.* Clericos a solutione tributorum sub Ethnicis Imperatoribus immunes non fuisse certum est. Christianorum igitur Imperatorum pietate & munificentia immunitatem illam sunt consecuti. *Ante Justiniani tempora immunes fuisse Clericos a tributis personalibus, non tamen fuisse liberos a tributis quæ pendi solent ratione possessionum*, fatetur *Bellarminus* lib. 1. *De Clericis*, c. 28. idque colligi observat ex S. *Ambrosio*, in Oratione *De tradendis Basilicis*, ubi dicit: *Agri Ecclesiæ solvunt tributum*. Et ex *Theodoreto*, lib. 4. *Historiæ Ecclesiasticæ*, c. 7. ubi scribit, Valentinianum Seniorem in Epistola ad Episcopos Asiæ verba illa posuisse: *Boni Episcopi tributa pensitant Regibus*.

Nota.

Omnium modo est sapientum Criticorum opinio, quam maxime incertitudinis tenebris obvolvi omnia ea, quæ communiter de S. Catharina circumferuntur. Eam, nomen tamen tacendo, Eusebium descripsisse videtur putasse Baronius; at cum illam minime martyrii palmam obtinuisse dicat Eusebius, immo ab ipsius cæde Maximinum abstinuisse, licet conjicere non Catharinam, sed quamdam potius illustrem virginem, Dorotheam nomine, ut vult Rufinus *hist. l. 8. c. 17.* designatam fuisse. Nulla S. Catharinæ extat memoria nisi ab octavo labente sæculo, vel noni exordio. Eo tempore a Christianis Saracenorum jugo oppressis quoddam corpus in monte Sina adinventum narratur, & cum sanctæ Martyris reliquias judicaverint, religiose colere cœperunt; quod & illico Græci sub Hecatarinæ nomine præstitere. Interim omnia, quæ de ipsa circumferuntur, fabulis scatere non obscure dignoscitur; quare & ipse Metaphrastes a consueto more recedendo, non omnia, quæ in ipsis leguntur, recenset, ut sibi quantum fieri poterat, fidem conciliaret. Etiam Baronius *ad an. Ch. 307. n. 33.* conqueritur S. Catharinæ acta a nullo referri, qui illi sæculo, quo S. Catharina floruisse dicitur, proximus esset. Neque etiam dissimulat quam mereantur fidem quæ tam sero ab anonymo edita habentur, quæque quo ampliora, eo magis commentitia dignoscuntur. Ultra Papebrochium consulantur Bollandus *tom. 1. Feb. p. 777. & tom. 7. p. 798. num. 17.* Pagi *ad an. 307. num. 8.* Tillemontius tom. 5. *pag.* 448.

BIBLIOTECA D. F. M. CAP. MONTEFUSCO (AV)

Nota.

QUamquam non una ſit Theologorum, & Canoniſtarum opinio, indubium nihilominus eſt non paucos etiam primi ſubſellii Theologos, & Canoniſtas eam tueri opinionem, qua divino jure realis immunitas conceſſa affirmatur. Abſtinendum ergo erat a Natale ab illo verbo *inſcite*, ne tantos viros ignorantiæ accuſare videretur.

C A P U T II.

De Pontificibus qui Romanam & univerſalem Eccleſiam rexerunt Sæculo quarto.

Marcellus. I. MArcellino in Romanæ & univerſalis Eccleſiæ regimine ſucceſſit *Marcellus* anno Chriſti 304. Conſtantii & Galerii Imperatorum primo. Viginti quinque titulos Romæ conſtituit, ſeu Parochiales Eccleſias, propter Baptiſmi & Pœnitentiæ adminiſtrationem, & propter ſepulturas Martyrum, ut habet Auctor Libri Pontificalis. Hunc Pontificem Euſebius in Chronico prætermiſit, Euſebium Papam immediate Marcellino ſubnectens: recenſet *Optatus* lib. II. & *S. Auguſtinus* Epiſtola 53. alias 165. Sedit annis quinque & duobus circiter menſibus, Martyrii palmam tulit in perſecutione Galerii Maximiani, damnatus ad catabulum, id eſt, ad curandos, & alendos equos Imperatorum. Suppoſititiæ ſunt quæ circumferuntur hujus Pontificis nomine Epiſtolæ duæ, una ad Epiſcopos Antiochenæ Provinciæ, *De Romanæ Eccleſiæ Primatu & Auctoritate*, altera ad Maxentium Tyrannum.

Euſebius. II. Marcello ſucceſſit *Euſebius*, natione Græcus, anno Chriſti 309. Conſtantini Imp. 4. Falſum eſt quod habet Liber Pontificalis, Crucem Domini ſub illius Pontificatu inventam fuiſſe, cum necdum Conſtantinus Chriſtianam Religionem ſuſcepiſſet, neque mater Helena: & aliunde conſtat ex Antiquis Auctoribus non contigiſſe Crucis dominicæ inventionem, niſi poſt Nicænum Concilium. Confictæ ſunt ac ſpuriæ tres Epiſtolæ, quæ Euſebii nomen præferunt, & quæcumque illius nomine Decreta laudantur a Gratiano. Sedit menſes quatuor aut quinque cum diebus undecim. Ultra ſex annos ipſum in Cathedra S. Petri ſediſſe, falſo ſcripſit Auctor Libri Pontificalis.

Melchiades. III. Euſebio ſucceſſit *Melchiades*, ſive *Miltiades*, qui Donatiſtas Schiſmaticos in Concilio Romano damnavit, & Cæcilianum Carthaginenſem Epiſcopum, quem Traditionis ſacrorum Codicum crimine inſimulabant, abſolvit, anno Chriſti 313. Pontifex inauguratus eſt anno Chriſti 311. Conſtantini Imperatoris 3. Annis & menſibus duobus moderatus eſt Eccleſiam, non annis 3. & menſibus 7. ut ſcripſit Auctor Libri Pontificalis. Unica ſub ejus nomine fertur Epiſtola, quam confictam Viri Eruditi ſummo conſenſu arbitrantur. Quæ in ea habentur de Confirmationis Sacramento, deſumpta ſunt maxima ex parte ex Eucherio Lugdunenſi, ſive alio Epiſcopo Gallicano, in Homilia de Pentecoſte, quæ Euſebio Emiſſeno paſſim, ſed falſo tribuitur.

Sylveſter. IV. Melchiadi ſucceſſit *Sylveſter*, anno Chriſti 314. Conſtantini Imperatoris 9. cui Baptiſmum non contulit, ut contendit poſt Nicephorum Baronius, utque habent Acta Sylveſtri apocrypha: cum ſub finem vitæ baptizatus ſit Nicomediæ, ut ſingulari Diſſertatione evincemus. Falſum etiam eſt, quod Conſtantinus Baptiſmo curatus ſit a lepra, ut ibidem oſtendemus. Concilia duo Romana ſub Sylveſtro, primum quod adſcribitur anno Chriſti 315. ut inter Judæos & Sylveſtrum fieret diſputatio; alterum, quod anno Chriſti 324. conſignatur, conficta ſunt & apocrypha. Sub hoc Pontifice vires ſumpſit majores Schiſma Donatiſtarum, qui in Concilio Arelatenſi primo damnati ſunt. Sub eodem emerſit Arii Hæreſis, cui damnandæ cum auctore ipſius, Nicænum magnum Concilium convocatum eſt ac celebratum. Ad ejuſdem tempora Concilia Ancyranum, Neocæſarienſe & Gangrenſe referuntur, de quibus poſtea agemus. Item Concilia Tyrium, & Hieroſolymitanum Arianorum. Rexit Eccleſiam Sylveſter annis ferme 22.

V. Ipſi

V. Ipsi successit *Marcus*, anno Christi 336. Constantini 31. Ipsi acceptum fert Liber Pontificalis, quod Ostiensis Episcopus Romani Consecrator Episcopi, Pallio utatur. Quæ ejus nomine inscribitur Epistola ad Athanasium & universos Ægypti Episcopos supposititia est. Nam scribitur data X. Cal. Novembris Nepotiano & Secundo Coss. at nullus Nepotiani Consulatus cum Secundo, sed cum Facundo, Fastis consignatur. Contigit autem anno 336. quo Marcus sedit a 16. Januarii ad 7. Octobris. Data ergo esset Epistola die 16. ab obitu Marci. Secundo supponit Ægyptios dira Arianorum persecutione vexatos, dispendium passos esse Nicænorum Canonum, qui una cum omnibus aliis Libris ab iisdem incensi fuerint, quorum exemplar a Romana Ecclesia postulaverint. At persecutionem ab Arianis nullam passi sunt Ægyptii sub Constantini, sed tantum sub Constantis Imperio. *Marcus.*

Tertio 70. Canones a Nicæna Synodo conditos contra fidem Alexandrini Codicis a S. Cyrillo missi ad Africanos Antistites, qui viginti dumtaxat exhibebat, asserit.

Quarto. S. Athanasius jam hoc anno exul agebat in Galliis; non potuit itaque Alexandria scribere ad Marcum Romanum Pontificem, ut ipsum scripsisse hæc Marci Epistola supponit.

Denique hæc Epistola consuta est ex variis Sententiis Cœlestini primi, Attici Episcopi Constantinopolitani, S. Leonis, & Agathonis. Octo tantum mensibus in S. Petri Cathedra Marcum sedisse, testatur S. Hieronymus in Chronico.

VI. Post Marci obitum *Julius*, Civis Romanus, Summum Pontificatum adeptus est, anno Christi 336. Constantini Imperatoris ultimo. Sedit annis quindecim, & quinque mensibus. Ex quatuor Julii primi Epistolis, quæ in editionibus Conciliorum leguntur, duæ dumtaxat genuinæ sunt: Una quæ ad Orientales; altera quæ ad Alexandrinos inscribitur. Referuntur ambæ in Apologia secunda S. Athanasii. Julii temporibus Concilia Antiochenum, Sardicense, & alia, de quibus postea dicemus, celebrata sunt. *Julius P.*

VII. Julio primo successit in Romana sede *Liberius*, anno Christi 352. Constantii Imperatoris 16. Propter fidei Nicænæ, & S. Athanasii defensionem, in exilium missus est a Constantio, Berçam Thraciæ, ut constat ex Dialogo, quem Imperator ille cum ipso habuit Mediolani, & quem Theodoretus refert lib. 2. Historiæ Ecclesiasticæ, cap. 16. in quo cedro dignæ sunt illæ voces, quibus Constantio exilii minas intentanti respondit: *Leges Ecclesiasticas observare, pluris faciendum censeo, quam Romę domicilium habere*. Noluit autem damnationi S. Athanasii, secundum Imperatoris vota, assensum præbere: tum quod comperta ipsi esset sanctissimi illius Antistitis innocentia, & Arianorum invidia, calumniæ, fraudes, immanitas in illum explorate perspectæ: tum quod fidem Nicænam per cuniculos peti ab Arianis videbat, cum strenuum ejus propugnatorem S. Athanasium accusabant, damnabant, persequebantur. Unde Constantio Athanasii damnationem ab eo extorquere conanti, consultissime respondit Liberius: *Æquum censeo ut prius proponatur generalis Episcoporum subscriptio, qua fides in Concilio Nicæno exposita confirmatur; deinde ut fratribus nostris ab exilio revocatis, & ad suas ipsorum sedes restitutis, si isti, qui nunc tumultus cient, fidei Apostolicæ assentiri comperiantur, tunc omnes contendamus Alexandriam, ubi reus, ubi accusatores, & causæ eorum Patroni sunt: atque litigantium causa diligenter cognita, sententiam de ea pariter feramus*. In exilium amandato Liberio, *Felix* ejus Diaconus in Sedem Romanam intrusus est auctoritate Constantii Imper. quod facilioris animi videretur, & cum Arianis non gravate communicaret, quamvis Arianus non esset. *Liberius.*

Vix biennium in exilio egerat Liberius, cum ejus fracta constantia est, & tædio victus, ac desiderio impotenti recuperandæ Sedis æstuans, formulæ fidei sibi ab Arianis oblatæ subscripsit. Quænam illa fuerit, celebris est inter Eruditos controversia. Quidam ipsum subscripsisse volunt secundæ Sirmiensi, quæ penitus Ariana est; alii primæ, quæ Catholica est, contra Photinum Hæresiarcham editæ. Sententiam ea de re nostram Dissertatione propria exponemus.

Restituto post Athanasii damnationem Romanæ Sedi Liberio, Felix Roma pulsus est, quem nusquam legitimum Pontificem fuisse, nec Martyrem, longe est verisimilius,

ut

ut probabimus suo loco. Quamquam, facta Liberio potestate Romam revertendi, Episcopi Ariani Sirmii congregati; datis ad Felicem, & ad Romanum Clerum literis, mandaverint ut ambo pariter Sedem Apostolicam administrarent, communique consensu & concordia Sacerdotio illo fungerentur: atque tum casum acerbum, qui in electione Felicis obtigisset, tum exilium Liberii oblivione delerent, ut scribit Sozomenus lib. 4. Hist. Liberio Pontifice, Concilia Sirmiense, Ariminense, Seleuciense, & alia tum Ecclesiæ, tum Arianæ factionis celebrata sunt, de quibus suo loco. Ecclesiam rexit Liberius annis 15. & mensibus 4. Obiit *Liberius*, ut Cardinali *Baronio* placet, quinto Idus Septemb. ann. 367. vel octavo Kal. Octobris anno 366. ut alii volunt. Lapsum suum reparasse minime dubium est, siquidem Ariminensi Concilio assensum suum ac suffragium summa constantia negavit. Unde a *S. Ambrosio* libro 3. *De Virginibus*, ubi illius Sermones refert, *beatæ memoriæ*, atque *Vir sanctior appellatur*: Similesque honoris ac venerationis titulos meruit a *S. Basilio* Epistola 74. a *S. Epiphanio* Hæresi 75. & a Siricio Pontifice Maximo Epist. ad *Himerium*, cap. 1. Ejus nomen in Martyrologio *S. Hieronymi* ad diem 8. Kal. Octobris, in veteribus Additamentis ad *Bedæ* Martyrologium, in Martyrologio *Wandalberti*, in Synaxariis & Menæis Græcorum 27. Augusti, velut Sancti Pontificis celebratur.

S. Damasus. Schisma Ursicini. VIII. Ipsi successit *Damasus*, anno Christi 367. Valentiniani & Valentis Imperatorum 4. Ejus electio nefando *Ursicini* Romani Diaconi Schismate turbata est: is enim contra Damasum legitimis electum suffragiis ordinatus est Episcopus, & multos ex Clero populoque Romano suas in partes pertraxit. Ex quo tam atrox orta seditio est, ut in Basilica Sicinini uno die 137. cadavera reperta sint, ut testatur Ammianus Marcellinus. De hoc Schismate legendi Rufinus lib. 2. c. 10. Socrates lib. 4. c. 24. & Sozomenus lib. 6. cap. 22. In iis autem quæ illius Historiam spectant, nulla fides adhibenda est Marcellino Presbytero Romano, ut nec Libello quem cum Faustino Diacono postea Theodosio Imperatori obtulit, cum Marcellinus iste Schismaticus fuerit, & adhæserit Ursicino contra Damasum. Projecta fuit Schismaticorum audacia, qui legitimam Pontificis electionem convellere cum non possent, ad calumnias conversi, sanctissimum virum adulterii accusarunt, quem S. Hieronymus Ep. 50. ad Pammachium, virginem, Ecclesiæque virginis Doctorem appellat: cujusque mores integerrimos antiqui Ecclesiasticæ Historiæ Scriptores, Socrates, Theodoretus, & Sozomenus pariter prædicant.

Ammian. lib. 27. Extinguendo Ursicini Schismati Catholici Imperatores auctoritate sua adlaborarunt. Prætextatus sub Valentiniano Urbis præfectus, eum Roma expulit, Ammiano teste. Basilicam a Schismaticis occupatam Damaso restitui imperavit Valentinianus, dato ad eumdem Prætextatum Rescripto. Schismaticos etiam ab urbe pelli jussit, quos tamen postea in urbem annuit revocari; ita tamen ut si quid tumultus cierent, graviori supplicio mulctarentur. Valentiniani Edicto in Galliis exulare jussus est Ursicinus, ut Ecclesiæ paci consuleretur; cujus indulgentia postea ab exilio revocatus est cum sui Schismatis præcipuis fautoribus, ea tamen lege, ut nec Romam, nec in suburbicarias regiones pedem inferre possent. Valentiniano vivente, quieverunt subinde Schismatici; sed eo vita functo, & Valentiniano juniore cum Gratiano imperante, majores tumultus excitarunt. Tunc enim Ursicinus Romanam Sedem iterum invadere molitus est. Tunc ejus consortes, & in Schismate ordinati Episcopi, atque sacerdotali judicio Catholicorum Antistitum damnati, ac exauctorati, quas invaserunt Ecclesias, retinebant impudenter ac procaciter: quamobrem Orthodoxi Episcopi anno 378. Gratiano & Valentiniano Imperatoribus e Synodo Romana supplicaverunt, ut Ursicini & consortium insolentiam lege lata cohiberent, & omnes qui a Damaso & Catholicis Episcopis essent damnati, cogerent ut eorum judicio acquiescerent, & quicumque a sacerdotali judicio vocatus, adesse per contumaciam renueret, is a Præfectis Pretorio Italiæ, sive a Vicario Romæ ad Summi Pontificis tribunal se sistere cogeretur: aut, si in remotioribus locis, id est extra Italiam, quæstio mota fuisset, per Judices locorum ad Metropolitani deduceretur examen; vel, si de Metropolitani causa ageretur, ad Romanum, vel ad eos quos Romanus Episcopus Judices dedisset, sine dilatione pergere juberetur. Ista constant ex Epistola Concilii Romani ad Gratianum & Valentinianum Imperatores,

tores, data anno 378. Orthodoxorum Antistitum votis annuit Gratianus Augustus, & Edicto dato ad Aquilinum Vicarium Urbis, Ecclesię paci consuluit, Ecclesiasticorum Judiciorum ordinem in Schismaticorum causis prescribens. Ex quo piissimi Imperatoris facto constat, ad Imperatores pertinere leges Ecclesię pacem, & Ecclesiasticorum Judiciorum ordinem spectantes ferre, ac de causis Clericorum decernere, modo non sint mere Ecclesiasticę, sed mixtę; id est, si non Ecclesię solum, sed Reipublicę pax & tranquillitas in discrimen vocetur: Immo earum cognitionem suscipere pro jure suo possunt titulo patrocinii, post Episcoporum judicium, ut Ecclesię defensores. Eidem Imperatori supplicaverunt Aquilejensis Concilii Patres anno Christi 381. ut Ursicinum, qui cum Arianis Mediolani conjunctus, novas turbas recens meditatus fuerat, novaque inierat consilia Romanę Sedis invadendę, sua auctoritate cohiberet. Id constat ex Epistola Concilii Aquilejensis ad Gratianum Imperatorem data.

Sub Damasi Pontificatu Concilium primum Constantinopolitanum, quod inter Œcumenica secundum locum tenet, congregatum est; celebrata item Romę & alibi varia Concilia; damnati Auxentius Arianus Mediolanensium Episcopus, & Apollinaris Heresiarcha.

Libri Pontificalis errores.

Liber Pontificalis multa falsa habet in Vita Damasi. Falsum namque est quod constituerit ut Psalmi diu noctuque in Ecclesiis canerentur, quasi primus sacri illius moris fuerit Auctor. Hęc enim vero consuetudo ab Apostolicis temporibus in Ecclesia viguit, cujus ipsi Ethnici, nimirum Lucianus in Philopatro, & Plinius junior Epistola 98. lib. 10. meminerunt, quam S. Justinus Martyr in Apologia ad Antoninum Pium, Clemens Alexandrinus Oratione ad Gentes, Tertullianus lib. 2. ad Uxorem, cap. 6. S. Cyprianus lib. de Oratione Dominica, S. Basilius Epistola 63. commendant. Forsan Damasus ritum aliquem psallendi antea in Ecclesia non usurpatum instituit.

Falsum etiam est, quod scripsit Auctor ille, Ursicinum postquam Roma pulsus est, consecratum fuisse Neapolitanę Ecclesię Episcopum, cum imperante Gratiano adhuc in Galliis exul ageret, ut constat ex istius Principis Edicto: nec Marcellinus Ursicini partiarius, aut ullus veterum Scriptorum id referant.

Tertio, falso Damasi Pontificatum consignat Juliani Apostatę temporibus. Nam anno 4. Valentiniani senioris & Valentis Pontificatum adeptus, ad usque Valentiniani junioris & Theodosii senioris sextum, rexit Ecclesiam. Sedit annis 17. & duobus fere mensibus. Inter Sanctos miraculis clarus recensetur, necnon inter Scriptores Ecclesiasticos. Ejus de Operibus suo loco agemus, hic satis sit revocare in memoriam ejus Epistolas, quę a Collectoribus Conciliorum referuntur, supposititias esse, iis exceptis quę apud S. Hieronymum leguntur, & Epistola Synodica, quam ex Romano Concilio ad Episcopos Illyrici dedit, quam Theodoretus lib. 2. Historię Ecclesiasticę, c. 22. & Sozomenus lib. 6. c. 27. repręsentant. Plures Basilicas Martyrum erexit Damasus, plurium sepulcra versibus exornavit. Istud sibi edidit Epitaphium:

Qui gradiens pelagi fluctus compressit amaros:
Vivere qui præstat morientia semina terræ,
Solvere qui potuit Lazaro sua vincula, mortis
Post tenebras, fratrem post tertia lumina Solis
Ad superos iterum Mariæ donare Sorori,
Post cineres Damasum faciet quia surgere, credo.

Siricius.

IX. S. Damaso successit *Siricius*, anno Christi 385. pridie Idus Januarii. Sedit annis tredecim. Sub ejus Pontificatu Priscilliani, Bonosi, Joviniani, Heinvidii hæreses variis in Conciliis damnatæ sunt, de quibus inferius agemus.

Synopsis Epistolarum Siricii.

Quatuor extant istius Pontificis Epistolæ. Prima celeberrima est, & Ecclesiasticæ restauratrix Disciplinæ, qua Himerii Tarraconensis Episcopi relationi ad Damasum missæ, quæ tamen post ilius obitum Romam pervenerat, respondet. Quindecim constat capitibus. Primo, Arianos rebaptizari vetat. Resecat abusum qui in Hispaniensi Ecclesia irrepserat, ut Baptismus in Natali Christi, in die Epiphaniæ, immo & in Festivitatibus Apostolorum ac Martyrum, ritu solemni administraretur, illumque extra Pascha & Pentecostem conferri vetat, prout in Romana & in cæteris Ecclesiis observatur: nisi

nisi in casu necessitatis & imminentis periculi. Tertio, apostatas ab Ecclesia jubet abscindi, & si resipiscant, ad mortem usque agere pœnitentiam: ita ut in fine vitæ reconciliationis gratia donentur.

Quarto, puellam alteri desponsatam, ab alio duci in matrimonium dicit esse nefas. Quinto, illos qui acta pœnitentia publica, militiæ cingulum, vel nova conjugia, & illicitos appetunt concubitus, a mensa Dominica segregat, & solius orationis intra Ecclesiam decernit esse participes. Quos tamen Viatico donari jubet in morte, quia carnali fragilitate ceciderunt. Sexto, Sacerdotum & Diaconorum continentiam lege lata sancit; cum antea cœlibatus nulla esset Ecclesiastica lege, sed sola consuetudine sacris Ordinibus annexus. Septimo cap. & sequentibus usque ad 11. ad eosdem Ordines admitti vetat inexploratæ vitæ homines, & quibus fuerint numerosa conjugia, & qui diu in inferioribus gradibus non fuerint probati. Clericum autem qui secundam conjugem, aut viduam duxerit, ad Laicam detrudit Communionem. 12. Tertium Nicænæ Synodi Canonem renovat, nullasque feminas in domibus Clericorum esse patitur, nisi quas cum illis morari permisit magna Synodus, matrem, sororem, vel amitam, & quæ suscipionem omnem effugiunt. 13. Monachos, quos morum gravitas, & vitæ ac fidei institutio sancta commendat, ad Clericatum admitti optat, ac jubet. 14. Pœnitentes, digamos, viduarum maritos, in eo in quo consecrati sunt Ordine, manere indulget, omni spe ulterioris promotionis adempta. Eadem ferme decreta inculcat Africanis Episcopis, Epistola 4. prohibetque insuper ne Episcopi inconsulto Primate ordinentur, & ne ab uno tantum consecrentur Episcopo; ne alienæ diœceseos Clericum ordinent, aut ab aliis Antistitibus abjectum admittant.

Epistola 3. ad universos Episcopos data, vetat ne indigni ad Episcopatum promoveantur: *Sed examine habito, & probitate morum, & Ecclesiastico labore sit commendatior, qui vocatur in medium, ut summum Sacerdotium possit accipere, probatus judicio, non favore: susceptus veritate, non gratia: Apostolico ordine fultus, non præcepti voluntate.* Vetat insuper, ne ignari, aut neophyti ad Sacros Ordines promoveantur, contra Apostolica præcepta; nec præsumatur lege licitum, quod aliquando propter Ecclesiæ bonum, & hæreses quæ grassabantur, atque ministrorum penuriam, ex dispensatione concessum est.

Epistola 4. Siricii ad Anysium & Episcopos Illirici de Bonoso Hæresiarcha, S. olim Ambrosio falso tributa est, cujus inter Epistolas extat ordine quinta: falso, inquam, cum ejusdem S. Ambrosii velut tertiæ personæ meminerit. Illam autem Siricio vindicavit vir eruditus Lucas Holstenius.

Anastasius. X. Siricio in Romana Sede successit *Anastasius*, natione Romanus, anno Christi 398. Arcadii & Honorii Imperatorum 4. Sedit annis 3. Ejus temporibus tumultuati sunt Origenistæ, ejusque auctoritate repressi: damnatus Rufinus pertinax Origenis defensor ac sectator. Sed de Origene & Origenistis abunde actum est superiori sæculo. Ejus temporibus Concilium Carthaginense IV. Ecclesiasticæ promptuarium disciplinæ celebratum est. Unica extat Anastasii Pontificis legitima Epistola ad Joannem Hierosolymorum Episcopum data, cujus meminit S. Hieronymus Apologia 3. adversus Rufinum, cap. 6. & extat Tom. 9. Operum ejusdem Sancti Doctoris. Duæ autem aliæ Epistolæ, quas sub Anastasii nomine Conciliorum editiones repræsentant, adulterinæ sunt. Prima inscribitur ad omnes Germaniæ ac Burgundiæ Episcopos: quæ nota evidens est suppositionis; nam Ethnici adhuc erant Burgundiones Anastasii temporibus, adeoque nullos habebant Episcopos. Nam sub Valentiniani III. Imperio primum ad fidem Christi conversi sunt. 2. Nota Consulum ad finem Epistolæ consignata, mendosa est; scribitur enim data Arcadio & Bautone Consulibus, quorum Consulatus incidit in annum Christi 385. Siricii II. ante Anastasii electionem 13. Tertio, contexta est ex variis sententiis Innocentii I. Epist. 14. & 15. S. Leonis Epist. 1. & 2. & S. Flaviani Episcopi Constantinop. Ep. 1. ad S. Leonem. Secunda vero Epistola, præterquamquod a stylo Anastasii aliena est, & ex Innocentii I. S. Leonis & S. Gregorii sententiis consuta, data scribitur 7. Idus Junii, Theodosio Augusto VII. & Palladio Consulibus, id est anno 416. mortuo jam a pluribus annis Anastasio.

Hunc

Hunc Pontificem decrevisse, ut dum Evangelium in Ecclesia recitaretur, Sacerdotes non sederent, sed curvi starent, tradit Liber Pontificalis. Quod si ita est, huic decreto videtur occasionem dedisse contentio, quę his temporibus Presbyteros inter & Diaconos Romæ oborta est: dum hi administrantes Ecclesiæ bona, Presbyteros spernebant, & cum ipsis in Ecclesia sedebant; contra vero Presbyteri stare coram se Diaconos debere contendebant. Eo enim usque progressam esse pertinacem contentionem verisimile est, ut Presbyteri ad majorem Diaconorum humiliationem, Diaconis Evangelium legentibus & stantibus assurgere non dignarentur: quod Anastasius Pontifex emendavit.

JOANNIS DOMINICI MANSI

Nota.

MArcellum Pontificem Romanum catabulo seu stabulo regiis equis curandis addictum fert communis opinio, quam libri Pontificalis auctoritas confirmat; impugnat Basnagius ad A. 308. 5. Numquam enim sibi persuaderi posse dicit, Marcellum solidos quinque annos, menses VI. dies XXI. (quot designat liber Pontificalis) partim in catabulo, partim in Lucinæ domo egisse; cum Damasi chronicon totam ejus Pontificiæ administrationis periodum intra unum annum, & menses paucos definiat. Prolato etiam Damasi Papæ epitaphio, huic Pontifici dicato, Marcellum exilio pulsum non vero curandis equis addictum demonstrat. Sed his argumentis nihil futilius. Velim doceat nos heterodoxus, cur sibi intolerabilis appareat mora illa quinquennii a Marcello in catabulo exacti. Eo quod, inquit, in Damasi chronico, Pontificatus ejus tempus *intra annum, menses 7. diesque XX.* definiatur. Sed in Pontificali MS. vetustissimo Lucensi, annorum circiter mille, de quinquennali hac mora in catabulo nihil legitur. Addititiam ergo totam hanc temporis adscriptionem merito suspicaremur. Gravioris esset ponderis petitum ex carmine Damasiano argumentum; siquidem de Marcello Papa scriptum admitteremus. Verum, quis nos certo doceat epitaphium hoc suum Marcello Papæ Damasum posuisse, & non potius alteri, alicui Episcopo, forte etiam præ Marcello vetustiori, tunc forte in vivis agente, cum de lapsis recipiendis dissidia ferverent; quorum dissidiorum ibidem sermo inducitur? Profecto ex eo lapide discimus Marcellum solum vertisse, pulsum a tyranno quem dissidia ex ea controversia orta in illum animarunt. Tota vero ea ratio temporis, quo Marcellus vixit postulat, ut exagitatum illum credamus non quidem ex Christianorum dissidiis, sed ex ea quam ille profitebatur Religione. Nec insuper credibile est furente maxime persecutione Christianos, quasi nihil haberent rei cum externis hostibus, arma inter se convertere potuisse. Profecto Marcelli interitus ac Nicæni Concilii celebratio minimo temporis intervallo, inter se dissident, illius vero Concilii tempore controversiam de lapsis recipiendis jam fere cessasse, ex eo discimus, quod Patres nihil edixerint de recipiendis lapsis, sed ea receptione sine controversia admissa, leges vario lapsorum pœnitentium statui accommodas præscripserint. Præstat tamen integrum Damasi epitaphium hic demus, ex quo magis magisque elucebit Marcellum illum, cui dicatum est, eo potius tempore vixisse quo Ecclesia pace cum Paganis fruebatur belloque tantum intestino affligebatur.

> Veridicus Rector, lapsis quia crimina flere
> Prædixit miseris, fuit omnibus hostis amarus.
> Hinc furor, hinc odium sequitur, discordia, lites,
> Seditio, cædes: solvuntur fœdera pacis.
> Crimen ob alterius, Christum qui in pace negavit,
> Finibus expulsus patriæ, feritate tyranni.
> Hæc breviter Damasus voluit comperta referre,
> Marcelli ut populus meritum cognoscere posset.

Præ-

Præter Literas Damasi, quæ leguntur apud S. Hieronymum, & Epistolam synodicam ad Episcopos Illyrici, quam legas apud Theodoretum, geminæ etiam Damasi Pontificis literæ sinceræ leguntur in Concilio Romano sub Bonifacio II. celebrato, quæ ambæ datæ sunt ad Acholium Episcopum Thessalonicensem.

Plura Romana Concilia sub Damaso distinguenda esse ego in meo ad Concilia Labeana supplemento demonstrare adnisus sum. Horum primum, anno 371. aut 372. habitum, Auxentium Archiepiscopum Mediolanensem, & Arianos damnat. Altero anni 375. Lucius Alexandrinæ sedis invasor deturbatur. Alterum anni 377. in Apollinaristas, & Marcellianitas sententiam pronunciat. Aliud demum Romæ habitum est anno 378. cujus synodicam exhibet Theodoretus ac de illa agit hic P. Alexander.

SCHOLION I.

Hoc in capite ad pag. 16. Editionis primæ, Religiosi Censores hanc Propositionem notant: *Supposititiæ sunt duæ Marcelli Romani Pontificis Epistolæ.*

R. Id nemo negaverit Criticæ sacræ peritus. Barbarismi frequentes, locorum Scripturæ sacræ secundum Versionem *S. Hieronymi* citatio, exscriptæ posteriorum Pontificum sententiæ, falsa nota Consulatus, has Epistolas supposititias esse probant.

SCHOLION II.

Eodem in capite hæc notant Religiosi Censores: *Julii I. duæ dumtaxat Epistolæ genuinæ.*

R. Nemo Criticæ vel leviter peritus id nescit.

SCHOLION III.

In eodem cap. ad pag. 23. Editionis primæ, Religiosi Censores hanc propositionem notant: *Constat ad Imperatores pertinere Leges Ecclesiæ pacem, & Ecclesiasticorum judiciorum ordinem spectantes ferre, ac de causis Clericorum decernere, modo non sint mere Ecclesiasticæ, sed mixtæ: immo earum cognitionem suscipere pro jure suo possunt titulo patrocinii.*

R. Id a me observatum est occasione data ex Edicto *Gratiani* Augusti ad *Aquilinum* urbis Vicarium, quo Ecclesiasticorum judiciorum ordo in causis Schismaticorum præscribitur. Id confirmant variæ leges Codicis Theodosiani & Justiniani, *De Episcopis, Clericis & Monachis*, Novellæ Constitutiones Justiniani, & Regum Francorum Capitularia. Causas mixtas esse observavi, cum non Ecclesiæ solum, sed Reipublicæ pax & tranquillitas in discrimen vocatur. Causarum hujusmodi cognitionem suscipere posse pro jure suo Principes titulo patrocinii, *Post Episcoporum judicium, ut Ecclesiæ defensores*: Quæ verba Indiculi Censorii Auctores suppresserunt. Sic *Constantinus Magnus* Episcopos *intra Ecclesiam*, se vero *extra Ecclesiam Episcopum constitutum* dixit, referente *Eusebio* lib. 4. *De Vita Constantini*, cap. 24. qui & ipsum Episcoporum Synodis a se indictis interfuisse, atque rerum in deliberationem vocatarum se participem fecisse scripsit, *tamquam communem Episcopum* a Deo constitutum (lib. 1. *De Vita Constantini*, c. 37.) Ob eam causarum Ecclesiasticarum curam, quoad politiam externam, judiciorum ordinem, Canonum executionem, Ecclesiæ tuitionem, *Marciano* Augusto acclamatum est a Concilio Chalcedonensi: *Sacerdoti Imperatori*. Ob eamdem rationem *Clodoveus* Regum Christianissimorum primus, *Regionum Præsul* a S. Remigio vocatur. Ob eamdem causam *Carolus Magnus* in Capitulari Aquisgranensi *Devotum Sanctæ Dei Ecclesiæ defensorem, humilemque Adjutorem* se profitetur.

SCHOLION IV.

In eodem capite, pag. 26. Editionis primæ, Religiosi Censores hanc propositionem no-

notant: *De cœlibatu Clericorum legem sancivit Siricius, cum antea cœlibatus nulla lege, sed sola consuetudine sacris Ordinibus annexus esset.*

R. Lex quidem nulla de Clericorum majorum cœlibatu ante *Siricium* Romanum Pontificem lata, quæ generalis esset, atque ad universam pertinens Ecclesiam. *Ex Ecclesiæ tamen disciplina, diuturno usu ab Apostolicis temporibus derivato firmata, Episcopi, Presbyteri & Diaconi continentiam ante Siricii Pontificatum servabant: cujus disciplinæ a Siricio & aliis Pontificibus lege lata roboratæ sanctimoniam irrito conatu impugnant Heterodoxi.* Verba mea sunt in Dissertatione de Historia *Paphnutii*, ubi propositionis hujus partes omnes probavi. Quam reprehendunt propositionem Religiosi Censores, confer cum Epistola *Siricii* ad *Himerium*, cap. 7. & cum Epistola ejusdem Pontificis ad Africanos Episcopos. Facti & Historiæ quæstio ista est, non dogmatis.

ANIMADVERSIONES in illam Natalis propositionem: *Constat ad Imperatorem pertinere leges Ecclesiæ pacem, & Ecclesiasticorum judiciorum ordinem spectantes ferre; ac de causis Clericorum decernere, modo non sint mere Ecclesiasticæ, sed mixtæ: imo earum cognitionem suscipere pro jure suo possunt, post Episcoporum judicium, titulo patrocinii.*

§. I.

Non pertinet ad laicam potestatem ferre leges ad Ecclesiæ pacem, & Ecclesiasticorum judiciorum ordinem spectantes.

Si inspiciamus quos limites habeant Ecclesiastica, ac sæcularis potestas, statim dignoscitur hanc proprios prætergredi, si in iis, quæ ad Ecclesiæ gubernium pertinent, sese velit immiscere. Famigerata est Osii Episcopi Cordubensis ad Constantium Imperatorem admonitio, quam refert S. Athanasius in Epistola ad solitariam vitam agentes: *Quid tale*, inquit, *a Constante actum est, aut quando judiciis Ecclesiasticis interfuit? Ne te misceas Ecclesiasticis, neque nobis in hoc genere precipe, sed potius ea a nobis disce. Tibi Deus Imperium commisit; nobis, quę sunt Ecclesię, concredidit. Et quemadmodum, qui tuum Imperium malignis oculis carpit, contradicit ordinationi divinę. Ita & tu cave, ne quę sunt Ecclesię ad te trahens, magno crimini obnoxius fias. Date, scriptum est, quę sunt Cęsaris Cęsari, & quę sunt Dei Deo. Neque igitur fas est nobis in terris Imperium tenere, neque tu thymiamatum, & Sacrorum potestatem habes.* Post Osium Constantium reprehendentem, audiamus & quomodo S. Theodorus Studita Leonem Armenum interpellaverit, teste Theosterićto in Vita S. Nicetæ apud Surium die 3. Aprilis, ubi ita narrat: *Respondit autem & Theodorus vehemens Ecclesię magister, dux studiorum: Nec tentes nunc, o Imperator, Ecclesiasticum statum dissolvere; ait enim Apostolus: Quosdam quidem posuit Deus in Ecclesia, primum Apostolos, deinde Prophetas, tertio Pastores, & Doctores ad perfectionem Sanctorum; non dixit Reges. Tibi quidem, o Imperator, civilis status, & exercitus commissus est. Hęc igitur cura; Ecclesiam autem Pastoribus, & Doctoribus derelinque.* Mirum in modum Studitæ consonat Damascenus *Orat.* 2. *de Imag.* ubi sic ait: *Regum partes non sunt, ut Ecclesię leges prescribant: Considera enim quid dicat Apostolus: Et quosdam quidem in Ecclesia posuit, deinde Prophetas, tum Pastores, & Doctores. Ad Ecclesię constitutionem non adhibuit Reges.* Et rursum: *Mementote Prepositorum vestrorum, qui vobis locuti sunt verbum Dei. Verbum non locuti sunt nobis Reges, sed Apostoli, & Prophetę, Pastores, atque Doctores. Cum precepisset Deus David, ut ędificaret sibi domum, sic allocutus est eum: Non ędificabis mihi domum tu, quoniam vir sanguinum es. Regum est civilis administratio, Ecclesiastica vero constitutio Pastorum, atque Doctorum.* Iis addo Ivonem Carnot. relatum *can. Cum ad verbum dist.* 96. ubi hæc habet: *Sic Deus actibus propriis, & dignitatibus distinctis, utriusque potestatis officia discrevit, ut & Christiani Principes pro ęterna vita Pontificibus indigerent, & Pontifices pro cursu temporalium imperialibus legibus uterentur. Quatenus spiritualis actio a carnalibus distet incursibus, & militans Deo negotiis non se implicet sęcularibus; ac vicissim divina non attingat, qui est temporalibus intentus.* Juvat autem & hic addere Glossæ verba ita ajen-

ajentis: *Julianus Imperator vendicabat sibi Imperium, & Pontificatum: quod locum habuit in Veteri testamento. Sed dicit Cyprianus, quod postquam Christus venit, sic officia utriusque potestatis discrevit, ut Imperator terrenis, Pontifex cœlestibus præsideret: ne propter duplicem potestatem homo superbiens, rursum ad inferna demergatur, sed cum opus est, altera potestas vicissim alteram sublevaret.*

Idem quod PP. objecerunt Romani Pontifices Imperatoribus, ostendentes ipsorum non esse in Ecclesiæ regimen sese immiscere. Audiatur inter alios S. Gelasius in celebri epistola ad Anastasium Augustum, ubi eum ita alloquitur: *Duo sunt, Imperator Auguste, quibus principaliter mundus hic regitur, Sacerdotalis auctoritas, & regalis potestas, utraque principalis, suprema utraque, neque in officio suo alteri obnoxia est.* His verbis Imperatori se opposuit, cum vellet in Ecclesiæ judiciis se immiscere, niteretur que excommunicatum Acacium sacris diptycis restituere; ac Ecclesiam in suo gubernio nullum in terris agnoscere, a quo pendeat, demonstrat. Mitto epistolam Symmachi ad Honorium Augustum, Nicolai Papæ ad Michaelem Imperatorem, & Ludovicum pariter Imperatorem, Joannis Papæ &c. ubi Principes pluribus edocentur ipsorum potestatis non esse, ut quæ Pontificum sunt, attingere velint, de ecclesiasticis rebus disponere. Has epistolas legere etiam est in prima parte Decreti *dist. 69.* Id agnovisse demonstravit Marcianus Imperator in Synodo Chalcedonensi; percupiens etenim plura sanciri quoad obsequium a Monachis Episcopis exhibendum: quoad monasteriorum ædificationem, solum Episcopo adnuente, aggrediendam; quoad prohibendos clericos a sæcularibus negotiis; quoad residentiam propriarum ecclesiarum non deserendam, hæc non sua auctoritate, sed Synodi decreto statuenda agnovit; unde *sess. 6.* eamdem alloquens Synodum ait: *Quædam capitula sunt, quæ ad honorem vestræ reverentiæ servavimus, decorum esse judicantes a vobis hæc canonice potius formari per Synodum, quam nostra lege sanciri.*

Ita proinde exhibuerunt nobis PP. ac Romani Pontifices utriusque potestatis, ecclesiasticæ nempe, & sæcularis discretionem, ut utrique peculiaria sua munera correspondeant. Ecclesiasticæ potestati, quæ Ecclesiæ sunt Deus commisit; Pastoribus Ecclesiæ Ecclesiam dereliquit, Ecclesiasticasque constitutiones ab eis promulgandas voluit; ita ut sæcularis potestatis non sit ad se, quæ sunt Ecclesiæ, trahere. Ubi vero sæcularis regiminis fines describunt, intra temporalia coarctant; & civilem administrationem civilemque statum illi adsignantes nolunt ab ea leges Ecclesiæ præscribi. Unde quæ ad suam conducunt pacem, suaveque ac justum gubernium in judiciis dirigendis, unius est Ecclesiæ decernere, sibique providere.

Sed & ulterius animadvertendum, quod ne locus esset dicendi eo etiam posse pervenire Principum potestatem, ut leges Ecclesiæ indiceret, id tantum eorumdem muneris esse testati etiam sunt PP. ut eidem Ecclesiæ præsto essent, quoties ipsorum auxilio indigeret, ne leges ab ea sancitæ pessumdarentur; abstinendo tamen a moderando suis constitutionibus gubernium Ecclesiasticum. Hinc Facundus Hermianensis *lib. 12. cap. 3.* ea ratione Marcianum Imperatorem commendat, quod *nosset quibus in caussis uteretur Principis potestate, & in quibus exhiberet obedientiam Christiani. Ideo enim non solum a fidei definitionibus abstinuit, sed etiam noluit novos constituere canones, quod nonnisi multis, & in unum congregatis primi ordinis Sacerdotibus licet. Ob hoc itaque vir temperans, & suo contentus officio, Ecclesiasticorum canonum executor esse voluit, non conditor.* Potestatem sæcularem solum intra Ecclesiam aliquando esse ad muniendam legum Ecclesiasticarum observantiam, ita explicat S. Isidorus Hispalensis lib. 2. de Sum. Bon. cap. 51. *Sub Religionis disciplina sæculi potestates subjectæ sunt ..... Principes sæculi nonnumquam intra Ecclesiam potestatis adeptæ culmina tenent, ut per eamdem potestatem disciplinam Ecclesiasticam muniant. Cæterum intra Ecclesiam potestates necessariæ non essent, nisi ut quod non prævalet Sacerdos efficere per doctrinæ sermonem, potestas hoc imperet per disciplinæ terrorem.* Principum pariter non esse suis legibus gubernium dirigere Ecclesiæ, sed legum dumtaxat ipsius Ecclesiæ adimplementum, ubi ita necesse est, promovere, Galliæ Rex profitebatur apud Lupum Ferrariensem *ep. 81.* ajebat enim *se fideliter tenere, quod Rex Regum, idemque Sacerdos Sacer-*

cerdotum, qui solus potuit Ecclesiam regere, quam redemit, postquam humanitatem suam in cœlum evexit, semper cum suis futurus Divinitate, potestatem suam ad eamdem gubernandam Ecclesiam in Sacerdotes divisit, & Reges, ut quod sancti docerent Pontifices, & ipsi implerent, & impleri facerent devotissimi Reges. Dum Principibus ergo tantum conceditur, pro suo erga Ecclesiam patrocinio, amore, ac reverentia, illos coercere, quos ipsa Ecclesia ad obediendum suis mandatis compellere non valet, statim dignoscitur ab ipsorum potestate alienum esse leges sancire, quibus gubernetur.

Ad hujusmodi confirmanda accedit Ecclesiasticam potestatem sane sæculari esse digniorem; quapropter Sanctus Gregorius Magnus *lib.* 2. *regest. indict.* 11. *ep.* 62. admonet Mauritium Imperatorem *potestatem sibi cœlitus datam esse super omnes homines, ut cœlorum via largius pateat, ut terrestre regnum cœlesti regno famuletur*. Eamdem veritatem Ivo Carnotensis *ep.* 51. Henricum Angliæ Regem edocebat, unde postquam excellentiam Regni cœlestis Ecclesiæ commissi supra terrenum explicavit, ita subdit: *Sicut enim sensus animalis subditus debet esse rationi, ita potestas terrena subdita debet esse Ecclesiastico regimini. Et quantum valet corpus nisi regatur ab anima; tantum valet terrena potestas, nisi informetur Ecclesiastica disciplina. Et sicut peccatum est regnum corporis, cum jam non resistit caro spiritui, sic in pace possidetur regnum mundi, cum jam resistere non molitur regno Dei*. Eadem loquendi phrasi ad Ecclesiasticæ potestatis supra civilem extollendam dignitatem utuntur S. Gregorius Nazianzenus, & Sanctus Isidorus Pelusiota *lib.* 3. *ep.* 249. & dicunt ita se habere Ecclesiasticam potestatem ad civilem, sicut spiritus se habet ad carnem. Si vero civilis potestas tanto est Ecclesiastica inferior, ut Ecclesiæ legem dicere posse conciperemus, oporteret una sibi posse persuadere eum, qui inferior est dignitate, suis mandatis ad sibi obsequendum illum posse adigere, qui excellentiori prævalet jurisdictione.

Nonne demum injuria Jesu Christo Ecclesiæ Fundatori irrogaretur, si a civili potestate expectare deberet leges pro sua pace munienda, judiciisque efformandis? Talem dicere necesse est Christum Dominum suæ impertitum esse Ecclesiæ potestatem, ut cuncta quæ suo sunt necessaria regimini ex seipsa decerneret, sibique in omnibus provideret. Si diversimode Ecclesiæ gubernium stabilitum judicaremus, illud mancum mutilumque nostræ objiceretur menti; quod non patitur dicere illius Sapientia, qui ejusdem Ecclesiæ fundamentum esse voluit, & munimen.

Cum ex hucusque dictis perspicue quid juris sit inspiciamus, perperam ex iis, quæ facta sunt, tenebris illud involvere conaremur. Optime ex eo quod juris est, quo nostra extendatur potestas dignoscimus; ex eo autem quod factum est crebro, quid juris sit pessime erueremus. Quam maxime autem errandi aditus pateret, si ex iis, quæ Græci Imperatores attentarunt, civilem potestatem metiri aggrederemur! Eo usque propriam potestatem extenderunt, ut non solum leges ad Ecclesiam ejusque Ministros pertinentes publicarent, sed ultra progressi potestatem sibi vindicarunt Episcopatus, metropolesque novas creandi, Ecclesiis vacantibus Episcopos concedendi, priscis Metropolitanis suffraganeos subducendi, ac tribuendi Episcopis facultatem, ut in alieno territorio pontificalia exercerent. Hæc præstitere Græci Imperatores, eorumque Assentatores probarunt, ut conqueritur Thomassinus *Vet. & nov. Eccl. Discipl. p.* 1. *lib.* 1. *cap.* 43. & alibi. En clarissime ex iis quæ facta sunt, non semper legitimam potestatem dimetiendam. Et revera cum in Conciliis vel aliquod gestum est, vel aliquæ rogatæ sunt leges, quæ ad potestatem Principis pertinere videbantur, qui tuentur Principum jurisdictionem, respondent tunc Præsules vel propriam excessisse potestatem, vel Principibus annuentibus canones edidisse. Fleury *Hist. Eccl. lib.* 40. *n.* 29. Ita pariter ex his quæ gesserint Principes, consectaria proferre non debent, quæ Principum extollant, Ecclesiæ vero minuant auctoritatem. Sane vir æquus judicare saltem cogitur, non minus Episcopos, quam Principes propriæ novisse limites jurisdictionis. Videantur quæ dicam in Animadversionibus post *dissert.* 21. *sæcul.* 4.

Non ita se gessere Gallorum Reges in suis conficiendis Capitularibus, quibus non pauca quoad Ecclesias, ejusque ministros decernuntur. Ea primo Ecclesiæ auctoritate edita, ac deinde ipsius etiam confirmatione roborata affirmat Gretserus, pluribusque osten-

ostendit Baronius ad ann. Christi 819. adeout ipse David Blondellus calvinista Ecclesiæ expressam omnium confirmationem intercessisse fateatur. Id quidem asseruisse Gretserum ægerrime fert Baluzius in præfatione ad eadem Capitularia §. 10. ac a propria Principum auctoritate dimanasse contendit; addens constitutiones Episcoporum, Principum *confirmatione indiguisse ut valerent*. Ita non solum sæculi Principibus regendi suis legibus Ecclesiam concedit potestatem, sed ipsam Ecclesiæ jurisdictionem pedissequam Principum auctoritati constituit: quod quam a veritate aberret, superius dicta demonstrant. E contra vero PP. Concilii Trosslejani habiti an. 909. licet Galli, Capitularia Canonum pedissequa nuncuparunt, quia scilicet canonibus consona, & ad ipsorum promovendam exequutionem promulgata. Eadem Capitularia *lib.* 5. *c.* 403. laicos omni exutos potestate dicunt *de Ecclesiasticis facultatibus aliquid disponendi:* Si vero a laica facultate Principes Capitularium conditores Ecclesiæ res immunes reputarunt, multo magis agnoscere cogebantur absque Apostolicæ Sedis auctoritate leges ferre non posse, quæ ad ipsam Ecclesiam, ipsiusque ministros pertinerent. Quis denique non miraretur Carolum Magnum sibi auctoritatem propriis legibus Ecclesiam regendi vindicasse, cum absque Romani Pontificis, ac deinde Synodi Francfordiensis licentia, sibi fas non esse putaverit, Episcopum in proprio palatio retinere *propter utilitates Ecclesiasticas*?

§. II.

Causæ mixtæ Ecclesiasticorum laicæ jurisdictioni non subdebantur.

EAS causas hic mixtas Natalis appellat, quæ non solum ad Ecclesiæ, sed etiam Reipublicæ pacem pertinent, ac de eis, etsi de Clericis agatur, Principibus datum decernere, affirmat. Hanc vero potestatem minime in eis PP. agnovere, ut ex pluribus potest demonstrari. Nemo igitur non scit, quas turbas causa Athanasii excitaverit, & majores etiam excitare potuisset, cum in eum tam dire Ariani debaccharentur: eam nihilominus ad se trahere Constantinus Imperator recusavit, & a Synodo Tyria judicandam duxit. At quia ibi aderat Dioscorus Comes militibus constipatus; unde videbatur in eo judicando sibi aliquid tribuere Imperator, ita Athanasius conquerebatur: *Si istud judicium Episcoporum, quid commune cum eo habet Imperator?* Neque postea ipse Constantius in eum sententiam pronunciare ausus est; cum tamen S. Præsulem perdere optaret, ac proinde non omnino liberam synodis agendi facultatem conservaret, ita in illum insurgit apolog. 2. *Quis non execretur sub externo Judice . . . quæstionem de corpore, & sanguine Domini haberi? Nam si omnino delictum aliquod perpetratum esset, oportebat de eo legitime in Ecclesia inquiri a Clericis*. In Epistola vero ad Solitarios hæc habentur: *Episcopis ad se vocatis jussit Imperator, ut contra Athanasium subscriberent, & cum hæreticis communionem inirent. Quibus admirantibus novum ejus studium dicentibusque id non esse Ecclesiastici canonis, ille subjecit: At quod ego volo pro canone sit. Denunciabant illi Episcopi diem judicii, suadebantque ne Ecclesiastica corrumperet, neve Romanum Imperium Ecclesiasticis constitutionibus immisceret.* Et infra: *Si istud est judicium Episcoporum, quid commune cum eo habet Imperator? Sin contra minis Cæsaris conflatur, quid opus est hominibus titulo Episcopis? Quando a condito ævo auditum est? Quando judicium Ecclesiæ auctoritatem suam ab Imperatore accepit? Plurimæ antehac Synodi fuere, multa judicia Ecclesiæ habita sunt. Sed neque Patres istiusmodi res Principibus persuadere conati sunt, nec Princeps se in rebus Ecclesiasticis curiosum præbuit.* Quamvis ergo de causa ageretur, quam tandem conticescere non parum Reipublicæ interesset; nihilominus quia in Episcopum sententia erat pronuncianda, inauditum dicitur in ea sese laicam immiscere potestatem: Ecclesiæ judicia auctoritatem ab Imperatore non accipere; nihil de eis Patres Principibus retulisse, nec Principes de rebus Ecclesiasticis cognoscere voluisse.

Conducere etiam poterat ad Reipublicæ tranquillitatem de tot illis causis inquirere, quas complectebatur illa libelorum copia ab Episcopis Nicenæ Synodi tempore Constantino oblatorum: at Imperator illos flammis donando ita effatus est: *Istæ crimina-*

tiones tempus sibi præstitutum habent, diem magni judicii; Judicem autem, qui sit tum de omnibus sententiam pronunciaturus. Mihi vero non est fas, cum homo sim, ejusmodi causarum cognitionem arrogare: præsertim cum & qui accusant & qui accusantur, Sacerdotes sint. Deus vos constituit Sacerdotes, & potestatem dedit de nobis quoque judicandi. Et ideo nos a vobis recte judicamur, vos autem non potestis ab hominibus judicari: Hæc quorum meminere Rufinus, Socrates, Sozomenus, aliique, nobis exhibent ipsius Imperatoris confessionem, qua palam facit suæ potestatis non esse de Ecclesiæ Ministris judicium instituere, qua de re etiam legendi Optatus Milevitanus *lib. 1. contr. Parmen.* & S. Augustinus *ep. 166.* Si proinde Constantinus dixit se esse extra Ecclesiam Episcopum constitutum, ut objicit Natalis in tertio Scholio, non putandum est suam innuere voluisse in Ecclesiæ Ministros jurisdictionem, sed suum erga Religionem, & Ecclesiam studium, ac patrocinium.

Constantinum imitatus est Basilius Imperator sub scripturus decretis octavæ synodi de Photii vitiosa ordinatione, & Ignatii Patriarchæ restitutione, quæ causa diu Rempublicam agitaverat: ita igitur loquutus est: *Laico nulla ratione de Ecclesiasticis caussis disputandi, aut universam Ecclesiam, Oecumenicamque synodum oppugnandi, fas esse dico. Hæc enim excutiendi & in utramque partem agitandi, Patriarcharum, Sacerdotum, & Doctorum est officium. Nam laicus, etsi omni pietatis ac sapientiæ laude præstet, tamen laicus est, & ovis, non pastor*. Ita Imperator suæ potestatis non esse de Ecclesiasticorum caussis cognoscere fatebatur.

Cum igitur ex PP. auctoritate, ipsorumque Principum confessione, ni quædam extraordinariæ occurrant circumstantiæ, de quibus infra, laicorum potestas, quæ solum sæcularia respicit, ad Ecclesiæ Ministros non se extendat, satis quidquid juris sit innotescit; unde frustra in pluribus, quæ facta sunt expendendis non immorandum, nihil etenim hæc habenda, ubi ipsis jus contradicit.

§. III.

Post Ecclesiæ judicium non erat Tribunal Imperatoris adeundum; nonnulli tamen casus excipiuntur.

Ab ipsis primis Ecclesiæ sæculis Præsules invigilasse, ne post ipsorum judicium causæ Ecclesiasticæ ad Principum Tribunal deferrentur, edocemur ex decretis Synodorum Antiochenæ, & Sardicensis. Prima *can.* 12. decrevit, ut Presbyteri, & Diaconi, quos Concilium provinciale graviori pœnæ subjecisset, ad numerosius Episcoporum Concilium possent provocare: *Oportet*, ajunt, *ad majus Episcoporum converti Concilium, & quod putaverint habere jus, ad plures Episcopos referre, eorumque examinationem, ac judicium suscipere*. Vetavit deinde, ne querelas ad Imperatorem deferrent, atque aliter agentes noluit amplius Ordini, aut dignitati restitui, qua expoliati fuissent. *Si molesti fuerint Imperatori, hos nulla venia dignos esse*. Ad hunc abusum eliminandum etiam Concilium Carthaginense III. an. 391. celebratum, ita sancivit can. 9. *Item placuit, ut quisquis Episcoporum & Diaconorum, seu Clericorum, cum in Ecclesia crimen fuerit institutum, si relicto Ecclesiastico judicio, publicis Judiciis purgari maluerit, etiamsi pro ipso prolata fuerit sententia, locum suum amittat, & hoc in criminali judicio &c.* Et Concilium Milevitanum circa idem tempus, ita can. 10. decrevit: *Placuit ut quicumque ab Imperatore cognitionem publicorum judiciorum petierit, honore proprio privetur*. Sardicensis vero Synodus ad extirpandam, quæ invalescebat consuetudo, in caussis Ecclesiasticis Imperatorem adeundi, post Synodi judicium, si Rei ipsius sententiæ nollent acquiescere, appellandum voluit ad Romanum Pontificem. Et quidem rerum naturæ est consentaneum, ut inferiores Superioris opem implorent, ubi inter se conciliandæ pacis viam non adinveniunt, & ut membra ad suum Caput convertantur.

Quod Concilia decrevere, nullatenus omittendum non semel confirmat Carolus Magnus in suis Capitularibus: atque ita solum Episcopum de Ministrorum Ecclesiæ deli-

ctis cognoscere posse, asserit *lib.* 1. *c.* 38. Sive civilia fuerint, sive canonica eorum crimina coram Episcopo vocandos decernit *lib.* 5. *c.* 225. & 237. & *lib.* 6. *c.* 125. Hujusmodi vero agendi rationem jam traditam ab Apostolo agnoscit *lib.* 6. *cap.* 107. ubi hæc habet: *Nec Laico quemquam Clericum in sæculari judicio liceat accusare; cum privatorum Christianorum causas magis Apostolus ad Ecclesias deferri, atque ibidem terminari præcipiat.* Demum arcere volens Clericos a flagitando ut Principes illis jus dicerent, quod nonnisi sacros Canones infrigendo eos fecisse agnoscit, *lib.* 5. *c.* 179. hæc habet: *Placuit ut Monachi, & Presbyteri, necnon & Clerici, qui postposita canonica auctoritate passim palatium adeunt, & nostris sacris auribus importunissimam molestiam inferunt, ut non hoc facere præsumant. Quoniam hujusmodi facto & vigor Ecclesiæ contemnitur, & religio sacerdotalis, & professio monastica vilior efficitur.* Hanc canonicam disciplinam strenue tutatus est inter alios Hincmarus Archiepiscopus Remensis; ubi enim agnovit Hincmaro Laudunensi Episcopo a regiis Judicibus diem dictum fuisse, & quia obedire renuit, ipsius res occupasse, ab illis peccatum fuisse in S. Scripturam, in S. Canones, in Imperatorias constitutiones, & in Caroli Magni capitularia scripsit ad Carolum Calvum, ut videre est in eo Tractatu, quem de hoc argumento lucubravit. Cum vero postea ipse Episcopus Laudunensis, quod Ecclesiæ tribunal judicaverat, iterum ad judices sæculares deferendum voluisset, ita in eum insurgit: *Contra Canones, qui ab Ecclesiasticis ad majoris auctoritatis Ecclesiasticos judices, & non a majoribus ad minores, nec ab Ecclesiasticis ad sæculares provocari permittant . . . non licet tibi postposito, vel contempto Ecclesiastico judicio ad sæcularia judicia convolare, vel quemcumque, nec etiam laicam personam pertrahere, neque ad forum suum sequi, si ipsa laica persona consenserit Ecclesiasticum subire judicium, sicut lex Valentiniani, quam probat Ecclesia, demonstrat.* Merito ergo Marcianus Imperator agnovit post Ecclesiæ judicium nil a se præstandum superesse: *Cognovit ille*, ita de eo effatur Facundus Hermianensis l. 12. c. 3. *quibus in causis uteretur Principis potestate, & in quibus exhiberet obedientiam Christiani. Et ideo ne impius, atque sacrilegus videretur, post tot Sacerdotum sententiam opinioni suæ nihil reliquit.*

Porro hucusque dicta satis ostendunt, non esse absque limitatione asserendum laicum tribunal titulo patrocinii, de eo, quod Ecclesia judicavit, posse iterum cognoscere. Id si universaliter admitteretur, frustra S. Canones, ac ipsæ Imperatorum leges Ecclesiæ ministros non esse laicorum subditos potestati dixissent; statim etenim vel ipsi Judices laici possent se sub patrocinii titulo in omnibus ipsorum causis immiscere; vel ipsi Clerici ad declinandam Ecclesiæ sententiam, laicum tribunal, a quo patrocinarentur, adire.

Nemo nihilominus inficias ibit Ecclesiæ ministrum manifestam injuriam apud suos judices passum, posse ad Principis tutelam confugere, quoties iidem judices a sua non discedant iniquitate. Hujusmodi propriæ tutelæ viam in talibus occludere circumstantiis, idem esset ac necessaria defensione illum expoliare, quod ipsum naturæ jus concessit, cum unicuique tribuat illatam vim majore, si potest, vi repellere. Ita S. Athanasius a latrocinali Tyria Synodo damnatus, integram causam suam Imperatori reservavit; cum ad ipsum confugere, unicum tunc putaret suæ innocentiæ præsidium. Hanc tamen viam aggredi non licet, quoties ab ipsa Ecclesia injustitiam removendam sperare daretur; quapropter eam primo adire necesse est: *Ab ipsa ad ipsam confugiant*, ajebat Ivo Carnotensis ep. 159. *& inde expectent levamen, unde se conqueruntur gravamen accepisse.* Et S. Bernardus ep. 108. *Apostolica Sedes hoc solet habere precipuum, ut non pigeat revocare, quod a se forte deprehenderit fraude elicitum, non veritate promeritum.* Quod si alicui ea adsit animi fortitudo, ut injustitiam, quam passus est, & cui apud Ecclesiæ tribunal levamen non adinveniat, possit patienter tolerare, Ivo supra citatus illi suadet, ne sæcularem imploret potestatem: *Si qui*, ait, *aliquando se prægravatos ipsius Ecclesiæ auctoritate conqueruntur, hoc eis consilium damus, ut non descendant in Ægyptum propter auxilium.* Concordat canon *in memoriam dist.* 19. quem ut ex Capitularibus Caroli Magni desumptum refert Gratianus.

Si vero ipsis Ecclesiæ Ministris conceditur ad manifestam propulsandam injuriam sibi

ab

ab Ecclesiæ judice, quam removere non vult, illatam, Principum præsidium implorare, & hi sane poterunt insontibus injuste oppressis opem ferre, & sua auctoritate protegere. Et quidem, si charitatis titulo id quisque privatus præstare posset, dum vires suppeterent, quomodo denegandum Principi suo patrocinio fovere illum, qui dum ipsius auctoritate non defenderetur, injustum gravamen subiret? Ita putandum est Constantinum, quæ Sylvestro Papæ opponebantur, ad examen revocasse, ut ita omnium ipsi maledicentium os obstrueret. Etiam PP. Concilii Romani in Epistola ad Gratianum, & Valentinianum Imperatores ipsis gratantur, quia ipsorum judicio Pontificis Damasi innocentia adversus criminationes Ursicini, ejusque Asseclarum probata apparet. Videatur Sfondratus *Gall. Vindic. dissert. 3. §. 2. n. 6.*

Demum nulli dubium est, quod si aliquis Ecclesiæ Minister reipublicæ paci infensus, eamdem perturbaret, ac in illum Ecclesiæ tribunal non animadverteret, vel quælibet cunctatio in hujus expectando judicio esset perniciosa, Principis esset qua meliori posset via imminenti malo occurrere. Cum potissimum Principis munus sit publicæ tranquillitatis hostes avertere, eamque pro suo virili tutari, Defensoris officium negligeret, quoties adversus hujusmodi homines non insurgeret.

Nota.

NOn ex sola Ecclesiæ consuetudine ante Siricii Decretalem cœlibatum in Ecclesiæ ministris viguisse, docet Thomassinus *Vet. & Nov. Eccl. Discipl. p. 1. l. 2. c. 60.* sed etiam ex sacrorum Canonum præcepto. Ad id probandum refert S. Epiphanium, qui *in Expos. Fid. Cathol. n.* 21. collegium sacerdotale, in quo etiam Subdiaconos recenset, ex solis virginibus conflatum docet, & lege Apostolica sancitum fuisse affirmat *hæres.* 48. *num.* 7. Non moribus pariter tantum, & consuetudini continentiæ sacerdotalis legem inniti declarat *hæres. 56. n.* 4. sed & ipsis sacris canonibus: & proinde viguisse, ubi *Ecclesiastici canones accurate servantur*. Concludit demum in desuetudinem abiisse ob corruptelam, quæ in Ecclesiæ leges irrepserat: *Respondeo*, ait, *non illud ex canonis auctoritate fieri, sed propter hominum ignaviam, quæ certis temporibus negligenter agere solet*. S. Epiphanio concinit S. Isidorus Pelusiota *lib. 5. ep.* 75. ubi loquens de castitate a Sacerdotibus servanda, ita ait: *Hoc quidem leges, & Ecclesiastica instituta sanciunt: verum haud admodum tamen istud fit. Quam autem ob causam non est meum commemorare*. Hinc audiendus non videtur Socrates, asserens *l. 5. c.* 21. Episcopos, & Presbyteros nulla Ecclesiastica lege, sed sola voluntate ab uxoribus abstinuisse, sed potius PP. quos recenset Thomassinus, fides est adhibenda. Monet etiam iste Auctor, quod etsi sacri Canones ad ea usque tempora non aliud decrevisse videantur, quam post ordinationem non potuisse Ecclesiæ ministros nuptias inire, male ex hoc inferretur prioris conjugis consuetudinem concessisse. Id ex sola indulgentia toleratum dicit; nam *Si vigore legum*, ajebat S. Epiphanius, *emendatum fuisset, forte ex ipso medicamine morbus evasisset deterior.*

CAPUT III.

De Hæresibus, & Schismatibus, quibus Ecclesia Sæculo quarto turbata est.

ECclesiam quarto sæculo turbarunt Donatistæ, Meletiani, Ariani & Semi-Ariani, Colluthiani, Audiani, Eusthathiani, Macedoniani, Ætiani, & Anomæi, Æriani, Photiniani, Messaliani, Luciferiani, Apollinaristæ, Priscilianistæ, Helvidiani, Jovinianistæ, Discalceati, Collyridiani, Bonosiaci, de quibus singulis articulis agendum est. Est etiam hoc seculo vexata diro Schismate Antiochena Ecclesia, cujus causam, initia, progressum explicabimus.

ARTICULUS I.

De Schismate & Hæresi Donatistarum.

§. I.

De Schismatis istius origine & Auctore.

ANno Christi tercentesimo undecimo Lucilla Hispana mulier, præpotens & factiosa, Carthagine morabatur, quæ a Cæciliano Carthaginensis Ecclesiæ Archidiacono reprehensa, quod ante sacram Communionem, os cujusdam hominis mortui, etsi Martyris, sed nondum vindicati, & ab Ecclesia agniti, superstitiosis osculis veneraretur, ulciscendi sui captabat occasionem. Forte accidit ut Mensurius Carthaginensis Episcopus a Maxentio Romam evocatus, propterea quod Diaconum quemdam Felicem nomine, famosæ contra dictum Tyrannum Epistolæ auctorem apud se occultasset, nec repræsentare vellet, senioribus Ecclesiæ vasa & ornamenta commendaret. Quo mortuo, Cæcilianus in ejus locum electus est, & a Felice Aptungitano ordinatus: qui cum a senioribus illis depositum sacrum repeteret, hi communionem ejus aversati sunt. Iisque se Lucilla conjunxit, cum Botro & Cælesio, qui eumdem Episcopatum ambierant, & spe sua fuerant dejecti. Sic tribus convenientibus causis, & diversis personis, ingens Schisma conflatum est, quod confusæ mulieris iracundia peperit, ambitus nutrivit, avaritia roboravit. Ut autem Schismati suo colorem aliquem oblinirent; vitiosam esse Cæciliani ordinationem confinxerunt, quod Felix Aptungitanus ejus ordinator, sacros codices tempore persecutionis infidelibus tradidisset: & ipse Cæcilianus Confessoribus olim in carcere constitutis victum afferri prohibuisset. Exinde Secundum Tigisitanum, Numidiæ Primatem, Traditorum Principem, cum aliis ejusdem notæ Episcopis Carthaginem convocarunt: qui Majorinum in sedem Carthaginensem intruserunt, damnato prius Cæciliano in Conciliabulo 70. Episcoporum, qui traditionis crimine infames, & a Lucilla muneribus redempti erant. Hæc referunt S. Augustinus lib. de Hæresibus, cap. 69. & in Breviculo Collationis diei tertiæ, cap. 14. & Epistola 162. Glorio, Eleusio, & aliis inscripta, & Optatus Milevitanus lib. 1. contra Parmenianum, pagg. 40. & 41.

Auctor Schismatis Donatistarum non fuit Donatus Carthaginensis.

Primus Auctor & præcipuus incentor Schismatis Donatistarum, fuit Donatus a Casis Nigris Episcopus, a quo Majorinus ordinatus est. Ab altero tamen Donato, qui Majorino suffectus est, appellari postea maluere, & eo velut sectæ suæ principe gloriati sunt. S. Augustinum aliquando fefellit similitudo nominis, ut Donatum Carthaginensem primum Schismatis auctorem a Melchiade Pontifice Maximo damnatum existimaret. Quod ipse testatur lib. 1. Retractationum, cap. 21. *Librum scripsi*, inquit, *contra Epistolam Donati, qui partis Donati secundus post Majorinum Episcopus apud Carthaginem fuit. Quod dixi, Donatum, cujus Epistolam refellebam, rogasse ut Imperator inter ipsum & Cæcilianum transmarinos Episcopos judices daret; non ipsum, sed alium Donatum, ejusdem tamen Schismatis, hoc fecisse probabilius invenitur. Ille autem non erat Carthaginensis Donatistarum Episcopus, sed a Casis Nigris, qui tamen primus apud Carthaginem ipsum nefarium Schisma commisit.*

§. II.

Quid apud Constantinum Imperatorem egerint Schismatici Donatistæ?

SEse tutum satis existimabat Cæcilianus adversus furentes Schismaticos, quod communione conjunctus esset Romanæ Ecclesiæ, ut testatur S. Augustinus Epistola 162. *Posset*, inquit, *Cæcilianus non curare conspirantem multitudinem inimicorum, cum se videret & Romanæ Ecclesiæ, in qua semper Apostolicæ Cathedræ viguit Principatus, & cæ-*

& cæteris terris, unde Evangelium ad ipsam Africam venit, per communicatorias literas esse conjunctum, ubi paratus esset causam suam dicere, si adversarii ejus ab eo illas Ecclesias alienare conarentur. Noverant aliunde Schismatici, Cæcilianum gratissimum esse Constantino Magno, nec consilia in illum sua feliciter cessura, nisi Imperatorem suas in partes quoquomodo pertraherent. Quapropter Anulinum Africæ Proconsulem interpellarunt, ut quos adversus Cæcilianum subscripserant libellos, ad Constantinum mitteret. Annuit ipsorum votis Anulinus, & Cæciliano in statu suo manente, Constantinum tunc in Galliis agentem de his omnibus certiorem fecit. Id constat ex Epistola 68. S. Augustini ad Januarium Donatianæ partis Episcopum data, in qua & Anulini relationem ad Constantinum Imperatorem ad verbum refert: & ex Optato Milevitano libro primo adversus Parmenianum, pagina 44. ubi libelli supplicis Constantino a Donatistis oblati, & ab Anulino ad Imperatorem transmissi, hunc fuisse tenorem testatur: *Rogamus te, o Constantine optime Imperator, quoniam de genere justo es, cujus pater inter cæteros Imperatores persecutionem non exercuit, & ab hoc facinore immunis est Gallia (Nam in Africa inter nos & cæteros Episcopos contentiones sunt) ut de Gallia nobis judices dari præcipiat Pietas tua. Datæ a Luciano, Digno, Nassutio, Capitone, Fidentio, & cæteris Episcopis partis Donati*. Ex quibus perperam colligit Baronius illos in Gallias ad Constantinum navigasse. Quasi vero ipsorum Libellum non direxisset ad Imperatorem Anulinus: aut quasi omnes Episcopi Donatiani in Gallias navigassent, quia omnes huic Libello subscripserunt.

§. III.

Quid in causa Donatistarum egerit Constantinus Magnus?

Lectis Donatistarum libellis, Constantinus, teste Optato Milevitano, subiracunde respondit: *Petitis a me in sæculo judicium, cum ego ipse Christi judicium expectem*. Dedit tamen judices Imperator, Maternum Agrippinensem, Rheticium Augustodunensem, Marinum Arelatensem, qui cum Melchiade, & aliis Episcopis Italis ab ipso deligendis causam Cæciliani judicarent, ut constat ex Optato Milevitano lib. 1. adversus Parmenianum, p. 44. ex S. Augustino in Breviculo Collationis diei 3. & Epist. 62. Porro de Concilio Romano sub Melchiade, deque rebus in eo gestis, suo loco agemus. Expendemus etiam utrum jure Constantinus judices designaverit Donatistis, & Concilia decreverit, quæ de Cæciliani causa & ipsorum Schismate judicium ferrent.

Donatistæ, cum suo principe Donato a Casis Nigris, in Concilio Romano, anno 313. damnati, ad Imperatorem Constantinum provocaverunt. Qua de appellatione Optatus Milevitanus lib. 1. pag. 44. ait: *Sufficit ergo & Donatum tot sententiis esse percussum, & Cæcilianum tanto judicio esse purgatum: & tamen Donatus appellandum esse ab Episcopis credidit. Ad quam appellationem Constantinus Imperator sic respondit: Orabida furoris audacia! sicut in causis Gentilium fieri solet, appellationem interposuerunt*. Quæ verba desumpta sunt ex Epistola Constantini ad Episcopos data post Concilium, quæ extat in appendice ad Optatum, & tomo 1. Conciliorum.

De eadem appellatione S. Augustinus Epistola 162. *Scitote*, inquit, *quod primi majores vestri causam Cæciliani ad Imperatorem Constantinum detulerunt. Exigite hoc a nobis, probemus vobis, & si non probaverimus, facite de nobis quidquid potueritis. Sed quia Constantinus non est ausus de causa Episcopi judicare, eam discutiendam atque finiendam Episcopis delegavit, quod & factum est in urbe Roma præsidente Melchiade Episcopo illius Ecclesiæ cum multis Collegis suis. Qui cum Cæcilianum innocentem pronuntiassent, & Donatum, qui Schisma Carthagine fecerat, sententia percussissent, iterum vestri ad Imperatorem venerunt, & de judicio Episcoporum, in quo victi fuerant, murmurarunt. Quomodo enim potest malus litigator laudare judices, quibus judicantibus victus est?* Et Epistola 161. *Judices enim Ecclesiasticos, tantæ auctoritatis Episcopos, quorum judicio & Cæciliani innocentia, & eorum improbitas declarata est, non*

apud alios Collegas, sed apud Imperatorem accusare ausi sunt, quod male judicaverint.

Iterum tumultuantibus in Africa Donatistis, Felicemque Aptungitanum Episcopum, Cæciliani ordinatorem, traditionis accusantibus, ut in ipsum quoque Cæcilianum labes illa refunderetur, de mandato Constantini Imperatoris cognitionem illius causæ suscipiens Proconsul, Volusiano & Aniano Consulibus, 15. Calendas Martii anno Christi 214. post varias Donatistarum detectas falsitates, & superatas fraudes, Ingentio etiam scriba falsi convicto, & crimen confesso, Felicem recto & legitimo judicio innocentem pronuntiavit. Sic autem a Proconsule dictam sententiam refert Optatus Milevitanus lib. 1. pag. 45. *Felicem autem Religiosum Episcopum, liberum esse ab exustione Instrumentorum deificorum manifestum est, cum nemo in eum aliquid probare potuerit, quod religiosissimas Scripturas tradiderit, vel exusserit. Omnium enim interrogatio supra scripta manifesta est, nullas scripturas deificas vel inventas, vel corruptas, vel exustas fuisse.* Addit Optatus: *Hoc Actis continetur, quod Felix Episcopus Religiosus, illis temporibus neque præsens fuerit, neque conscientiam accommodaverit, neque aliquid tale fieri jusserit. Unde pulsa, atque extersa infamia, cum ingenti laude illo judicio recessit.* Idem constat ex S. Augustino, lib. post Collationem contra Donatistas, capp. 32. & 33. *Hæc ergo causa Felicis*, inquit, *discussa est Proconsulari judicio, ubi liquidissime innocentia Felicis apparuit.* Sed de his uberius in Dissertatione de jure Constantini in causa Cæciliani, & Felicis Aptungitani. Legatur interim Epistola S. Augustini 152. & Epistola Constantini, ad Probianum Africæ Proconsulem, inserta Epistolæ 68. Sancti Augustini, & Acta Proconsularia purgationis Felicis, quæ extant ad calcem Optati Milevitani. Quod vero causam Cæciliani spectat, cum Donatistæ adversus Melchiadis, & Romanæ Synodi judicium expostulassent, Constantinus Synodum Arelate indixit, in qua iterum disceptata est, & secundum Cæcilianum dicta sententia, ut constat ex S. Augustino Epistolis 68. 162. & alibi passim; sed de Concilio Arelatensi suo loco agemus.

A Concilii Arelatensis judicio iterum Constantinum appellarunt Donatistæ perduelles, a quo Romam primum, deinde Mediolanum venire jussi, ibi postremo damnati sunt, addita exilii pœna, quam idem postea Constantinus remisit. Id constat ex S. Augustino, locis mox laudatis. Cum vero toties causa cecidissent, Constantinum ultimo Cæcilianum absolventem corruptum calumniabantur, ut testatur S. Augustinus lib. 1. contra Epistolam Parmeniani, cap. 6. *Nec tamen*, inquit, *negat Parmenianus rursus eos ad Constantinum venisse, & quia ibi quoque ultimo judicio superati sunt, etiam ipsum gratia corruptum criminantur. Quibus omnibus consideratis, qui sine studio partium judicat, eligat quibus credat: utrum judicibus sententias proferentibus, an litigatoribus contra quos prolatæ sunt, litem finire nolentibus. Certe orbis terrarum judicibus credidit, &c.* Eodem in libro c. 8. sententiam capitis in Donatistas latam S. Augustinus testatur; eorumque calumniam propellit, qua id immaniter jussisse Constantinum, suggerente Osio, criminabantur.

JOANNIS DOMINICI MANSI

Nota.

IN collectione operum Cardinalis Norisii, quam Ballerini fratres Veronæ promulgarunt an. 1732. primo prodiit historia Donatistarum ex schedis Norisii, hinc inde tamen manca, sed ab ipsis Ballerinis suppleta. Plura in illa occurrunt, ex quibus corrigi historia Donatistarum a P. Alexandro hic tradita posset; at cum illa non admodum gravis sint momenti, relinquenda censeo lectoribus. Hoc unum tamen prætereundum hic esse non duco. In capite 9. primæ partis ejusdem historiæ contendit, & probat idem Norisius a Synodo sub Melchiade nullam appellationem ad Imperatorem a Donatistis interpositam fuisse. Hoc unum id egisse Donatistas ait, ut querelas suas contra judicium Romæ habitum ad aures Principis deferrent; querebantur non satis discus-

discussam esse causam suam; Judices infrequentes convenisse; at de appellatione nihil. Hisce querelis sopiendis, non vero ex causa appellationis, Concilium frequens Arelatem indictum ab Imperatore est. Id vero demonstrari ex eo potest, quod in Synodo Arelatensi, ubi Judicium Romanum retractatum est, sederunt Rheticius Augostudunensis, Maternus Agrippinensis, & Marinus Arelatensis; qui priori Romanæ Synodo interfuerant. Profecto si Arelatensis Synodus cognoscere debuisset in causa appellationis, priores utique judices numquam admisisset. Nec sane Augustinus ullibi scribit appellatum fuisse ad Imperatorem post Romanam Synodum; sed tantum Imperatorem ipsum, ut os Donatistis querentibus obstrueret, jussisse, frequentiores Episcopos Arelatem convenire quo causa *multorum interventu finem posset accipere*, ut inquit Imperator in Epistola ad Chrestum. Cum vero ait Optatus contra Parmenianum lib. 1. *& tamen Donatus appellandum esse ab Episcopis credidit. Ad quam appellationem Constantinus Imperator sic respondit: O rabida furoris audacia! Sicut in causis gentilium fieri solet, appellationem interposuerunt.* Designari hisce appellationem Donatistarum a Synodo Arelatensi Ballerini fratres judicant: nam verba illa, *O rabida &c.* excerpta sunt ab Optato ex literis Imperatoris ad Episcopos post Synodum Arelatensem scriptis. Cum vero Augustinus in Psalmo contra Donatistas agens de Romana Synodo ait: *Dicta causa est, nihil probatum est, ausus est* (Donatus) *& appellare & post Collegarum sedem audire ab Imperatore &c.* Hæc pariter de appellatione a Synodo Arelatensi exponenda idem Norisius censet.

§. IV.

De erroribus Donatistarum.

Schisma Donatistarum in hæresim evasit. Cujus hi præcipui errores. Primo, Baptismum extra Ecclesiam collatum, nullum esse contendebant; & quia Ecclesiam a toto terrarum orbe defecisse, & intra suam sectam coarctari comminiscebantur, ideo Catholicos a se deceptos, suoque Schismati implicitos rebaptizabant, ut testatur S. Augustinus lib. de Hæresibus, cap. 69. lib. 2. contra Epistolam Parmeniani, in septem libris de Baptismo contra Donatistas, lib. de unico Baptismo contra Petilianum, & alibi passim.

Secundo, Ecclesiam, ut mox innui, in cæteris orbis regionibus, Traditorum contagio, malorumque communione, periisse asserebant, & in Africa remansisse, in sola parte Donati; ad illudque commentum suum fulciendum verbis Sponsæ in Canticis Canticorum abutebantur: *Indica mihi, quem diligit anima mea, ubi pascas, ubi cubes in meridie*: illum enim textum errori suo favere arbitrabantur, quod Africa in meridiana orbis parte sit constituta, ut testatur S. Augustinus lib. de Unitate Ecclesiæ, cap. 16. unde Donatistas non de Capite, sed de corpore a Catholicis dissentire scribit, cap. 2. ejusdem libri: *Totum igitur*, inquit, *quod annunciatur de Christo, caput & corpus est. Caput est ipse unigenitus Jesus Christus Filius Dei vivi, ipse Salvator corporis, qui mortuus est propter delicta nostra, & resurrexit propter justificationem nostram. Corpus ejus Ecclesia, de qua dicitur: Ut exhiberet sibi gloriosam Ecclesiam, non habentem maculam, aut rugam, aut aliquid hujusmodi. Inter nos autem & Donatistas quæstio est, ubi sit hoc corpus, idest, ubi sit Ecclesia.*

Hinc etiam libro 2. contra literas Petiliani Donatistæ, cap. 51. sic illos Hæreticos affatur: *Verba legis dicitis, sed in quos dicatis, non attenditis: sicut diabolus verba legis dicebat, sed cui diceret, non agnoscebat. Ille Caput nostrum sursum ascensurum, deorsum volebat dejicere: vos autem corpus ejusdem Capitis, quod per totam terram diffusum est, ad exiguam partem vultis redigere.* De eodem Donatistarum errore legendus est Optatus Milevitanus lib. 2. p. 46.

Tertio, Ecclesiam Catholicam meretricem vocabant, ut refert S. Augustinus in Concione de gestis cum Emerito: *Psalmum lego*, inquit: *Detrahentem secreto proximo suo hunc persequebar. Si recte persequor occulte proximo detrahentem, non rectius persequor*

Dei

Dei Ecclesiam publice blasphemantem, quando dicit, Non est ipsa; quando dicit, Nostra est quæ in parte est; quando dicit, Illa meretrix est? Ex quibus innotescit quos Magistros habeant hujus temporis Hæretici, qui Catholicam Ecclesiam convitiis proscindunt, & in pusillo suo grege veram Ecclesiam coarctatam effutiunt.

Præter hos errores, Donatus Carthaginensis Arianæ hæreseos fuligine intinctus fuit. Id testatur S. Augustinus lib. de Hæresibus ad Quodvultdeum cap. 69. ubi de illo ait: *Extant scripta ejus, ubi apparet eum etiam non Catholicam de Trinitate habuisse sententiam: sed quamvis ejusdem substantiæ, minorem tamen Patre Filium, & minorem Filio putasse Spiritum Sanctum. Verum in hunc, quem de Trinitate habuit, ejus errorem Donatistarum multitudo intenta non fuit, nec facile in eis quisquam qui hoc illum sensisse noverit, invenitur.* Falsò itaque Theodoretus de Donatistis generatim ait: *Hi quod hæresim attinet cum Ario sentiunt.* De eodem S. Hieronymus in Catalogo Scriptorum Ecclesiasticorum, ait: *Extant ejus multa ad suam hæresim pertinentia, & de Spiritu Sancto liber Ariano dogmati congruens.*

Donatum communione cum Arianis junctum fuisse fidem facit Epistola Synodalis in Conciliabulo Sardicensi ab Arianis ad ipsum data, quæ extat apud S. Hilarium libro Fragmentorum, & tom. 1. Conciliorum, ex qua cum probare vellet Cresconius Grammaticus Orientales Donato Carthaginensi communicasse, S. Augustinus lib. 3. contra Cresconium cap. 34. respondit: *Disce quod nescis: Sardicense Concilium Arianorum fuit; quod notum jamdiu est, ut habemus in manibus, contractum maxime contra Athanasium Episcopum Alexandrinum Catholicum, qui eorum errorem ex ipsa civitate ortum, præ cæteris acriter arguebat, & refellebat. Non igitur mirum, si illi hæretici Donatum sibi adsciscere tentaverunt, quos per totum orbem Catholica damnabat Ecclesia: quamquam nos sine civitatum nominibus Episcopos, ad quos hę literę datę sunt, habeamus. Aut ergo aliquis Donatus fuit, non in Africa Episcopus, cui nomini Carthago a vestris est addita; aut, ut dixi, Africanam heresim Orientalis heresis sibi tentavit adjungere. Quod hinc maxime credibile est; quod ad Carthaginis Episcopum, Romano pretermisso, numquam Orientalis Catholica scriberet.*

J. O. D. O M. M A N S I

Nota.

CUm Donatistæ nullum pronunciarent Baptisma extra suam Ecclesiam collatum, hinc etiam consecutione quadam erroris censebant iterum ungendos esse Chrismate in Confirmationis Sacramentum eos, qui in Ecclesia Catholica uncti ad illos transibant. Eo spectat Optatus lib. 7. num. 4. *Vos exterminatis in rebaptizatione suavitatem olei illius, quo in nomine Christi confectum est*' .... *seduxistis homines, rebaptizastis, iterum unxistis.* Atque id ab illis præstitum pronum est, ut credamus; cum enim Sacramentum Confirmationis appendix quædam sit Baptismi; qui Baptismum iterabant, & Confirmationem iterasse necesse est.

Ita pariter & in sacris ordinationibus præstitum a Donatistis esse, saltem postquam schisma illorum invaluit, argumento esse possunt exempla nonnulla, quæ in scriptis S. Augustini suppetunt. Hæc ille in Epistola 108. ad Macrobium: *Diaconum nostrum & ipsum a suo Presbytero excommunicatum decessor tuus* (Proculejanus) *rebaptizavit, & vestrum Diaconum fecit.* Idem in Epistola 23. num. 2. de Diacono Mutugennensi, qui rebaptizatus ab Episcopo Donatista *etiam Diaconus factus fuit.* Consulto tamen id ego affirmavi de Donatistis, cum schisma adolevit, nam veteres Donatistas Clericos Catholicos in suas partes transeuntes, cum pro ordinatis non haberent, subjiciebant pœnitentiæ, & in perpetuum ab ordinibus sacris arcebant, quo nomine damnatus fuit Donatus a Casis Nigris, eo quod confessus sit: *Episcopis lapsis manum imposuisse*; (in pœnitentiam scilicet) *quod alienum est ab Ecclesiastica disciplina*: Demum recentiores Donatistas, ut jam innui, iterum ordines contulisse Clericis in Catholica Ecclesia consecratis, designari perspicuum est in Canone Concilii Capuani memorato,

morato in Concilio III. Carthaginensi Can. 38. his verbis: *Ut non liceat fieri rebaptizationes, & reordinationes*. Hæc a me petita sunt ex præclara historia Donatistarum par. 2. c. 4. a Cardinali Norisio affecta, & a Cll. fratribus Ballerinis perfecta, editaque in collectione operum Norisii tom. 4.

§. V.

De moribus Donatistarum.

I. Donatistæ sacrosancta Ecclesiæ Sacramenta indignissime tractarunt, Eucharistiam canibus projicientes, & sanctum Chrisma effundentes. Id refert Optatus Milevitanus libro 2. pag. 55. *Ut omnia*, inquit, *sacrosancta vestri Episcopi violarent, jusserunt Eucharistiam canibus fundi, non sine signo divini judicii. Nam iidem canes accensi rabie, ipsos Dominos suos quasi latrones sancti Corporis reos, dente vindice, tanquam ignotos & inimicos laniaverunt.*

Calvinistarum hæresim hac Historia damnat; qui nec sac. Chrisma venerantur; nec Eucharistiam Christi Corpus esse credunt, nec altaria ulla habent: sed illa polluerunt, & everterunt facto Schismate Donatistis similimi.

Et ibidem: *Ampullam quoque Chrismatis, per fenestram, ut frangerent, jactaverunt: & cum casum adjuvaret abjectio, non defuit manus Angelica, quæ ampullam spiritali subvectione deduceret: projecta casum sentire non potuit: Deo muniente, illæsa inter saxa consedit.*

II. Altaria etiam evertere solitos Donatistas testatur idem Optatus initio libri 6. pag. 93. *Quid est*, inquit, *tam sacrilegum, quam altaria Dei in quibus & vos aliquando obtulistis, frangere, radere, removere? In quibus vota populi & membra Christi portata sunt: quo Deus omnipotens invocatus sit: quo postulatus descendit Spiritus Sanctus; unde a multis pignus salutis æternæ & tutela fidei, & spes resurrectionis accepta est. Altaria, inquam, in quibus fraternitatis munera non jussit Salvator poni, nisi quæ essent de pace condita. Quid est enim altare, nisi sedes Corporis & Sanguinis Christi? Hæc omnia furor vester aut rasit, aut fregit, aut removit..... Quid perditorum conductam referam multitudinem, & vinum in mercedem sceleris datum? Quod ut immundo ore, sacrilegis haustibus biberetur, calida de fragmentis altarium facta est. Si livoris judicio nos vobis sordidi videbamur, quid vobis fecerat Deus, qui illuc invocari consueverat? Quid vos offenderat Christus, cujus illic per certa momenta Corpus & Sanguis habitabat? Quid vos offendistis, etiam vos ipsi, ut illa altaria frangeretis, in quibus ante nos per longa temporum spatia sancte, ut arbitramini, obtulistis? Dum impie persequimini manus nostras illic, ubi Corpus Christi habitabat, feriistis & vestras. Hoc modo Judæos estis imitati. Illi injecerunt manus Christo in Cruce: a vobis percussus est in altari.*

Quod si ab altarium eversione aliquando temperarent Donatistæ, ea sacrilego ritu radebant, quasi a Catholicis violata. Id testatur Optatus lib. 6. p. 94. ubi sic ipsos insectatur: *Quæ est ista nova & stulta sapientia, novitatem quærere in visceribus vetustatis, & remota quasi quadam corporis cute in latente corpore cutem quasi alteram quærere? ... Rasisti equidem quod tibi visum est: sed adhuc ibi est quod odisti. Quid, quod si sic conjurastis, ut quæ a nobis in nomine Dei in ipso Mysterio tacta sunt, immunda viderentur? Quis fidelium nescit, in peragendis Mysteriis ipsa ligna linteamine cooperiri? Inter ipsa Sacramenta velamen potuit tangi, non lignum. Aut si tactu possit penetrari velamen, ergo penetrantur & ligna. Si penetrari possunt ligna, penetratur & terra. Si a vobis lignum raditur, & terra, quæ subter est, fodiatur, altam facite scrobem, dum pro vestro quæritis arbitrio puritatem. Sed observate ne veniatis ad inferos, & illic inveniatis Core, Dathan, & Abiron Schismaticos, Magistros scilicet vestros.*

III. Calices etiam sacros frangebant, & conflabant impii Donatistæ, ut testatur idem Pater pag. 95. libri citati: *Hoc tamen immane facinus geminatum est*, inquit, *dum fregistis etiam Calices Christi Sanguinis portitores, quorum species revocastis in massas, mercem nefariis nundinis procurantes, ad quam nec emptores eligere voluistis sacrilegi, dum inconsiderate vendidistis. Passi estis etiam comburi manus vestras, quibus ante nos eosdem Calices tractabatis. Eam rem tamen passim vendi jussistis. Emerunt forsan in usus suos sordidæ mulieres. Emerunt Pagani, facturi vasa in quibus incenderent*

rent

rent Idolis suis. O scelus nefarium! o facinus inauditum! auferre Deo, quod Idolis præstes: subducere Christo, quod proficiat sacrilegio.

IV. Codices, pallas & vela sacra per vim extorquebant, & velut profanata a Catholicis purificabant, ut constat ex eodem Auctore lib. 6. pag. 98. *Velamina*, inquit, *& instrumenta dominica extorsistis, quæ jamdudum fuerant in communione possessa. Extorsistis cum codicibus pallas. Indicat equid de codicibus feceritis: in omnibus judicium providentiæ vestræ debet esse æquale. Aut utrumque lava, aut utrumque dimitte. Quod si aliter facias, corrupisti diligentiam tuam. Pallam lavas, codicem non lavas. Si in una parte bonum, in altera malum est, non potes negare offendere in una, si in altera promereris.*

V. Donatistæ usurpata Catholicorum templa iterum benedicebant, ut refert Optatus ibidem. *Dicite*, inquit, *Frater Parmeniane, quid vobis fecerat locus? quid ipsi parietes, ut ista paterentur? An quia illic rogatus est Deus? An quia illic invocatus est Spiritus Sanctus? An quia vobis absentibus illic Prophetæ, & sancta Evangelia recitata sunt? An quia illic fratrum jamdudum litigantium concordaverant mentes? An quia unitas Deo placita, in qua habitabat, invenerat domum? Indicate quid illic lavare potuistis? Si Catholicorum vestigia & in vico, & in platea calcavimus: quare non omnia emendatis? Nam & fovendorum corporum causa, eadem nos & vos lavacra pariter abluerunt. Et ante vos frequenter nostrorum loti sunt multi. Si post nos purificanda putatis omnia, lavate & aquam si potestis*, &c.

VI. Sacras Virgines, quæ in Catholica Ecclesia votum emiserant, ad secundam professionem cogebant, postquam eas Pœnitentiæ subjecissent. Hujus rei fidem facit Optatus lib. 6. pag. 96. *Jam illud*, inquit, *quam stultum, quam vanum, quod ad voluntatem, & quasi ad dignitatem vestram revocare voluistis, ut Virgines Dei agerent Pœnitentiam, ut jamdudum professæ signa voluntatis capitibus, postea vobis jubentibus immutarent: ut mitrellas aureas projicerent, alias acciperent?*

Et pag. sequenti: *Spiritale nubendi hoc genus est. In nuptias sponsi jam venerant voluntate & professione sua, & ut sæcularibus nuptiis se renuntiasse monstrarent, spiritali Sponso solverant crinem. Jam cœlestes celebraverant nuptias. Quid est quod eas iterum crinessolvere coegistis? Quid, inquam, quod ab ipsis per vos est exacta professio secunda? Quis est alter spiritalis sponsus, cui iterum nuberent? Quando mortuus est cui nupserant, ut alteri nubant? Nudastis denuo capita jam velata, de quibus professionis detraxistis indicia, quæ contra raptores, aut petitores viderentur inventa. In mitrella indicium est voluntatis, non castitatis auxilium, ut rem jam Deo devotam, ne qui sponsabat, perseveret petere, aut ne raptor audeat violare. Signum est ergo, non Sacramentum. Invenistis igitur hujusmodi Virgines, quæ jam spiritaliter nupserant, quasi secundas coegistis ad nuptias; ut crines iterum solverent, imperastis.*

Et infra: *Detraxistis igitur non capitis ornamenta, sed bonæ voluntatis indicia. Jam consecratas Deo aspersistis immundis cineribus: crines jussistis etiam falsa aqua perfundi.*

VII. Immanitatem & sævitiam erga Catholicos maximam exercuerunt Donatistæ sub Juliano præsertim Apostata, ut refert Optatus lib. 2. pag. 54. *Erubescite*, inquit, *si ullus est pudor. Eadem voce vobis libertas est reddita, qua voce Idolorum patefieri jussa sunt templa. Eisdem pene momentis vester furor in Africam revertitur, quibus diabolus de suis carceribus relaxatur. Et non erubescitis, qui uno tempore cum inimico communia gaudia possidetis? venistis rabidi, venistis irati; membra laniantes Ecclesiæ: subtiles in seductionibus, in cædibus immanes, filios pacis ad bella provocantes. De sedibus suis multos fecistis extorres; cum conducta manu venientes basilicas invasistis. Multi ex numero vestro per loca plurima cruentas operati sunt cædes, & tam atroces, ut de talibus factis ab illius temporis judicibus relatio mitteretur. Sed intervenit & occurrit judicium Dei, ut ille, qui vos jamdudum redire jusserat, Imperator profanus & sacrilegus, moreretur, qui persecutionem vobis provocantibus, jam miserat, aut mittere disponebat. Operata est apud loca supradicta in Catholicos trucidatio. Memoramini per loca singula qui fuerint vestri discursus. Nonne de numero vestro fuerunt Felix Diabensis, Januarius Flamen Pistensis, & cæteri qui tota celeritate cucurrerent*

rerent

rerunt ad Castellum Lamellense: ubi cum contra importunitatem suam viderent Basilicam clausam, præsentes jusserunt comites suos, ut ascenderent culmina, nudarent tecta, jactarent tegulas: Imperia eorum sine mora completa sunt: & cum altare defenderent Diaconi Catholici, tegulis plurimi cruentati sunt, duo occisi sunt.

Hanc Donatistarum in Catholicos sævitiam exaggerat S. Augustinus Epistola 69. his verbis ipsos urgens: *De nobis ergo quod queramini non habetis, & tamen Ecclesiæ Catholicæ mansuetudo etiam ab his Imperatorum jussionibus omnino conquieverat, nisi vestri Clerici & Circumcelliones per suas immanissimas improbitates furiosasque violentias quietem nostram perturbantes, atque vastantes, hæc in vos recoli & moveri coegissent. Nam priusquam leges istæ, de quibus modo querimini, venissent in Africam, insidias in itineribus nostris Episcopis tetenderunt, Conclericos nostros plagis immanissimis quassaverunt, Laicis quoque & plagas gravissimas inflixerunt, & intulerunt eorum ædificiis incendia. Presbyterum etiam quendam quia propria & libera voluntate unitatem nostræ communionis elegit, de domo sua raptum, & pro arbitrio immaniter cæsum, in gurgite etiam cœnoso volutatum, burda vestitum; cum quibusdam dolendum, quibusdam ridendum, in pompa sui facinoris ostentassent, abductum inde quo voluerunt, vix post dies duodecim dimiserunt.*

Leges illæ de quibus loquitur S. Augustinus, ab Honorio Imperatore latæ sunt anno Christi 398. quibus pœna capitis in Donatistas decreta est, cum antea mulctâ tantum pecuniaria plecterentur.

Et ibidem: *Vos dicitis pati persecutionem; & oculi nostri ab armatis vestris calce & aceto extinguuntur.*

VIII. Nec in vivos tantum, sed in defunctos etiam Catholicos Donatistas sævisse, testatur Optatus lib. 6. pag. 99. *Quid referam etiam*, inquit, *illam impietatem de vestra conjuratione venientem? Quia ad hoc Basilicas invadere voluistis, ut vobis solis cœmeteria vendicetis: non permittentes sepeliri corpora Catholica? ut terreatis vivos, male tractetis & mortuos, negantes funeribus locum. Si inter viventes fuerat certamen, odia vestra vel mors aliena compescat. Jam tacet cum quo paulo ante litigabas. Quid insultas funeri? quid impetis sepulturam? quid cum mortuis litigas? perdidisti malitiæ fructum. Et si corpora non vis in unum quiescere, animas tamen in uno apud Deum positas non poteris separare.*

IX. Donatistæ, prætextu martyrii, sibi ipsis violentas manus frequenter inferebant, ut testatur Sanctus Augustinus libro 1. contra Gaudentium, c. 28. *Sed nunc plane*, inquit, *cum parcente vobis mansuetudine Christiana, ita in vobis sævit vestra dementia, ut (quemadmodum dicis) caminorum reperto compendio, vestras animas rapiatis, omnimodo vos a vobis ipsis pati persecutionem, nimia est impudentia, si negatis; quando vos utrumque completis, & unde juste pereatis, & quod peritis. Sic autem dicis, tot hominum millia esse qui hoc faciunt, quasi non etiam ista sit non parva causa, cur ab hujusmodi magisterio vestro Africa liberetur. Eorum est enim hominum genus cui hoc malum persuadere potuistis, qui solent hæc & antea facere, maxime cum idololatriæ licentia usquequaque ferveret, quando isti Paganorum armis festa sua frequentantibus irruebant. Vovebant autem Pagani juvenes idolis suis, quis quot occideret. At isti gregatim hinc atque inde confluentes, tamquam in amphiteatro a venatoribus more immanium bestiarum venabulis se oppositis ingerebant; furentes moriebantur, putrescentes sepeliebantur, desipientes colebantur. Præter hæc sunt saxa immania, & montium horrida prærupta, voluntariorum creberrimis mortibus nobilitata vestrorum: aquis & ignibus rarius id agebant, præcipitiis greges consumebantur ingentes. Ætatis nostræ hominibus res notissimas loquor. Quis enim nescit hoc genus hominum in horrendis facinoribus inquietum, ab utilibus operibus otiosum, crudelissimum in mortibus alienis, vilissimum in suis, maxime in agris territans, ab agris vacans, & victus sui causa cellas circumiens rusticanas, unde & Circumcellionum nomen accepit, universo pene mundo famosissimum, Africani erroris opprobrium?* Legatur & caput 27. ejusdem Libri, & sequentia, ex quibus innotescet præfatos hæreticos furorem suum exemplo Raziæ defendisse, quem secundus Machabæorum liber sese gladio percussisse memorat, & e muro dedisse præcipitem, ac deinde intestina sua discerpsisse. Quod facinus ipsis nullatenus favere ostendit ibidem S. Augustinus: quia Razias non sapientiæ, sed insipientiæ dedit exemplum, non Christi Martyribus, sed Donati Circumcellionibus imitandum

& Scri-

& Scriptura ejus mortem mirabiliorem, quam prudentiorem, refert, quemadmodum facta sit: non laudat tamquam facienda esset.

S. Augustinus de Petiliano Donatista loquens l. 3. contra ejus literas, ait: Deinceps perrexit ore maledico in vituperationem Monasteriorum, & Monachorum, arguens etiam me, quod hoc genus vitæ a me fuerit institutum.

X. Quod Hæreticorum proprium est, Donatistæ Monachorum hostes erant infensissimi, ut testatur S. Augustinus in Psalmum 132. ubi illos inducit quærentes: *Quid sibi vult nomen Monachorum? ostendite ubi scriptum sit nomen Monachorum. Quare ergo,* inquit S. Augustinus, *non appellemus Monachos, cum dicat Psalmus: Ecce quam bonum, & quam jucundum habitare fratres in unum: μόνος enim unus dicitur, & non unus quomodocumque; nam & in turba est unus: sed una cum multis unus dici potest: μόνος id est solus: μόνος enim unus solus est. Qui ergo sic vivunt in unum, ut unum hominem faciant, ut sit illis* vere *quod scriptum est; una anima & unum cor, recte dicitur μόνος, id est, unus solus.* Et post pauca: *Merito insultant nomini unitatis, qui se ab unitate præciderunt. Merito illis displicet nomen Monachorum quia illi nolunt habitare in unum cum fratribus, sed sequentes Donatum, Christum dimiserunt.*

§. VI.

De Schismate Donatistarum inter se.

Anno Christi 344. Siricio Pontifice Maximo, Theodosio Imperatore, cum obiisset Parmenianus tertius Donatistarum Episcopus, in ejus locum ab ipsis suffectus est Primianus, adversus quem postea ab aliis Donatistis creatus est Maximianus Diaconus; sicque ingens inter eos conflatum est Schisma, ut alii Primianistæ, alii Maximianistæ dicerentur.

Plura hinc inde celebrata sunt a Schismaticis factionibus Concilia. Unum ab Episcopis quinquaginta tribus partis Maximiani apud Cavernas Susis prope Carthaginem coactum, anno Christi 394. in quo damnatus est Primianus, & communione interdictus has ob causas. Primo, quia super vivos Episcopos alios subrogavit. Secundo, quod incestos cum Sanctorum Communione miscuerit. Tertio, quod Episcopos ad conjurationem constringere pertentarit. 4. Quod Fortunatum Presbyterum in cloacam fecerit mitti, cum ægrotantibus Baptismo succurrisset. 5. Quod communionem Demetrio Episcopo denegarit, ut cogeret filium abdicare. 6. Quod idem Presbyter objurgatus sit, quod Episcopos hospitio suscepisset. 7. Quod multitudinem miserit, quæ Christianorum domos everteret. 8. Quod obsessi sunt Episcopi simul & Clerici, & postea ab ejus satellitibus lapidati. 9. Quod in Basilica cæsi sunt Seniores, quod indigne ferrent Claudianistas ad communionem admitti. 10. Quod innocentes Clericos putaverit esse condemnandos. 11. Quod se audiendum exhibere noluerit Concilio, & legatos ad se missos injuriose rejecerit. 12. Quod multa alia illicita admiserit, quæ pro honestate styli silentur. Hæc constant ex Epistola Synodali istius Conciliabuli, quam S. Augustinus recenset Enarratione in Psalmum 36.

Claudianista pars Donatistarum.

Alterum Conciliabulum in Primianum, celebratum est Cebarsussi, centum & amplius Episcoporum: cujus meminit S. Augustinus lib. 4. adversus Cresconium, c. 6. *Numquid,* inquit, *hoc dicturus es, Maximianum a vestra communione Schisma fecisse? Sed Maximianus non hoc dicit, qui Primianum potius & vos omnes affirmat a parte Donati, in qua ipse permansit, Schisma fecisse: & recitat Decreta Conciliorum. Primum, quod apud Carthaginem a quinquaginta & tribus factum est, quo prædamnatus est Primianus. Alterum, quod Cebarsussi centum vel amplius vestri tunc Episcopi condiderunt, quo perfecte pleniusque damnatus est.*

Verum prævaluit Primiani factio. Is trecentos & decem Episcopos Bagaim Numidiæ civitatem convocavit eodem anno 394. unde Bagajense Concilium dictum est, in quo hæc adversus Maximianum prolata sententia: *Maximianum fidei æmulum, veritatis adulterum, Ecclesiæ matris inimicum, Dathan, Core, & Abiron ministrum, de pacis gremio sententiæ fulmen excutiat, quem non solum mors justa sui sceleris condemnat, sed etiam trahit in consortium criminis plurimos catena sacrilegii.* Duodecim subinde Maximiani ordinatores damnati sunt. Aliis vero ipsius fautoribus ad Schismati-

caram

cam Donati partem, cui Primianus præsidebat, redire permissum est; ita tamen ut, nisi stata die redirent, pœnitentiæ addicerentur. Hæc constant ex Sancto Augustino lib. 3. contra Cresconium, capp. 53. & 54.

Nec illius statim controversiæ finis. Primianistæ jura Catholicorum usurpantes, adversus perduelles Maximianistas legibus publicis egerunt, *& se dixerunt Catholicos, ut possent excludere hæreticos*, inquit S. Augustinus in Psalmum 57. id est, legum ab Imperatoribus latam adversus hæreticos, Donatistæ & ipsi hæretici imploravere patrocinium, deceptis Proconsulibus apud quos sese Catholicos mentiebantur, ut Maximianistas suis Basilicis exturbarent.

Denique post multum temporis, Maximianistas suis restitutos honoribus susceperunt Primianistæ, & collatum ab eis, extra communionem licet suam, Baptisma ratum habuerunt.

Porro cum Primianistæ adversus Maximianistas ea omnino præstitissent, quæ iidem atque cæteri Donatistæ in Catholicos ab initio Schismatis gesserant, sicque suis ipsorum armis se confodi negare non possent, hinc factum est ut Africani Patres in Concilio congregati statuerint e publicis Actis cuncta excipienda esse, quæ inter Primianistas & Maximianistas apud Proconsules essent agitata, ut ex ipsis Catholici ineluctabilia adversus Donatistarum omnium pervicaciam argumenta eruerent. En verba Concilii, cap. 34. relata in Codice Canonum Ecclesiæ Africanæ, cap. 67. *Ita placuit, ut ex Concilio nostro literæ darentur ad Judices Africanos a quibus hoc peti congruum videretur, ut in hoc adjuvent communem matrem Ecclesiam Catholicam, in quo Episcopalis auctoritas contemni in civitatibus potest: Id est, ut judiciaria potestate, atque diligentia ex fide Christiana quid gestum sit in omnibus locis, in quibus Maximianistæ Basilicas obtinuerunt, qui ab eis Schisma fecerunt, inquirant, & gestis publicis, propter firmam notitiam omnibus necessariam, faciant inhærere.*

Et vero quantæ fuerint utilitatis hæc Acta, ostendit qui eis toties utitur S. Augustinus, quique ex iis conficit argumenta, quibus nihil usquam respondere potuerunt Donatistæ. Sic libro 1. contra Gaudentium, cap. 39. ubi suam cum Emerito Donatista collationem indicans, ait: *De causa etiam Maximianistarum cum illo egimus, de qua a nobis in collatione toties vobis objecta nihil respondistis; quoniam de re manifestissima & recentissima vobis objecta nihil quod responderetis, invenire potuistis: quomodo Maximianus, quem multo graviore quam Cæcilianum sententia percussistis, ita ut diceretis cum Datham, Core, & Abiron ministrum, quos pro scelere Schismatis vivos terra deglutivit, non polluerit consortes Schismatis sui, quibus ut ad vestram communionem redirent, dilationem dedistis, non polluerit Afer Afros, vivus vivos, notus notos, particeps socios: & Cæcilianus polluerit transmarinos, polluerit longe positos, polluerit ignotos, polluerit nondum natos. Inveni, si potes, quid dicas; quomodo susceperitis honorem Feliciani Mustitani, & Prætextati Assuritani, quos cum Maximiano, & aliis decem sine ulla dilatione damnastis; contra quos, ut eos de Basilicis pelleretis, apud duos, vel nisi fallor, apud tres Proconsules litigastis? & cum jam in locum Prætextati alium ordinassetis, post tam longum tempus eos in suis honoribus recepistis? Qua justitia, qua ratione, qua fronte in honore suo suscipitur Maximianista damnatus, & damnatur orbis terrarum Catholicus inauditus? Qua justitia, qua ratione, qua fronte cavendum esse dicitis, ne nos inquinet Cæcilianus olim defunctus, vobisque prorsus incognitus, vestris majoribus judicantibus semel damnatus, vestris majoribus accusantibus ter absolutus: & cavendum non putastis ne vos inquinaret Felicianus universalis Concilii vestri ore damnatus, & ab universis vobis, præcipue tui Prædecessoris favore susceptus? Qua justitia, qua ratione, qua fronte rescinditis Baptismum, quem dant Ecclesiæ, quas laboribus suis Apostoli plantaverunt, cum susceperitis Baptismum, quem Felicianus, & Prætextatus per tam longum tempus, quando contra eos damnatos litigabatis, foris a vestra Ecclesia tradiderunt? Si enim, (ut soletis male intelligere, & nobis objicere) sic est intelligendum quod scriptum est: Qui baptizatur a mortuo, quid proficit lavacro suo? inter illos isti jacebant, quando baptizabant, de quibus vestra Bagajensis sententia tanto strepitu insonuit: Ægyptiorum admodum exemplo, pereuntium* Verba sententiæ Concilii Bagajensis.

fune-

funeribus plena sunt littora, quibus in ipsa morte major est pœna; quod post extortam aquis ultricibus animam, nec ipsam inveniunt sepulturam. Quid ad hæc dicturi estis? Ecce mortui baptizant eos quos suscipitis, nec morimini; & nobis tamquam mortui calumniamini, ut Catholicæ unitati communicare volentes, vestris ignibus vere moriamini.

Idem argumentum urget contra Donatistas S. Augustinus lib. 3. contra Cresconium, capp. 1. 7. & 14. & in Breviculo Collationis diei 3. cap. 8. & epistola 169. ad Generosum data, & in Psalmum 36. & libro de Hæresibus ad Quodvultdeum, cap. 69.

§. VII.

De Conciliis Donatistarum, & primo de Concilio Cirtensi.

CONcilium Cirtense anno Christi 305. Cirtæ in Numidia celebratum est ab antesignanis Donatistarum, qui Cæcilianum ipsum postea deposuerunt, & Schisma fecerunt. Auctor & Præses Conciliabuli fuit Secundus Tigisitanus Episcopus, Numidiæ Primas. Causa præcipua fuit Cirtensis Episcopi Ordinatio. De Traditoribus sacrorum Codicum, omnisque supellectilis Ecclesiasticæ ea in Synodo quæsitum est a Secundo Tigisitano. Convicti sunt istius sceleris, qui intererant Episcopi. Secundus ipse Tigisitanus a Purpurio ejusdem facinoris insimulatus est, cujus oppressus conscientia, suique consilium secutus nepotis, hujus causæ cognitionem Dei judicio servandam esse dixit, & Traditorum gregem suscepit universum. Hanc historiam refert Optatus Milevitanus libro 1. adversus Parmenianum, pag. 39. sicque contra ipsum colligit: *Habes ergo, Parmeniane frater, qui manifesto fuerint Traditores. Deinde non post longum tempus iidem ipsi tot & tales ad Carthaginem profecti Traditores, conjurati homicidæ, Majorinum, cujus tu cathedram tenes, post ordinationem Cæciliani ordinaverunt, Schisma facientes.*

Ejusdem Conciliabuli Acta prolixe refert S. Augustinus lib. 3. contra Cresconium Grammaticum, capp. 26. & 27. Eadem Acta urget contra Donatistas epist. 162.

Hanc Synodum sæpe Donatistis objecerunt Catholici, ut a Traditoribus damnatum & gradu motum Cæcilianum evincerent, quem ipsi adeo insolenter Traditorem proclamabant, ut constat ex S. Augustino, in Breviculo Collationis diei 3. cap. 15. Sed Donatistæ ut invictum argumentum, quod ex illius Concilii Actis contra ipsos vibrabatur, declinarent, falsum illud esse Concilium, & a Catholicis confictum effutiebant. Quibus niterentur conjecturis, & quid ad eas responderent Orthodoxi, dicemus in Dissertatione de epocha Cirtensis Concilii.

§. VIII.

De duobus Conciliis Carthaginensibus Donatistarum.

PRimum Concilium Carthagine celebratum est a Donatistis, anno Christi 311. Eusebio Pontifice Maximo. Eo in Conciliabulo Cæcilianum deposuerunt, & Majorinum in Sedem Carthaginensem intruserunt, ut constat ex Optato Milevitano lib. 1. & ex S. Augustino in Breviculo Collationis diei 3. cap. 10.

Alterum Concilium Carthagine celebrarunt sub Donato Carthaginensi Pseudoepiscopo: quo præcise anno, incertum est. In eo Traditores communi Donatistarum suffragio ad communionem recepti sunt, etiamsi rebaptizari nollent. Hujus Concilii gesta recenset S. Augustinus ex Tychonii Donatistæ commentariis, cum ad Vincentium scribens epistola 46. hæc habet: *Jam si velim & illa commemorare, quæ Tychonius homo communionis vestræ scriptis suis inserit, qui magis contra vos pro Ecclesia Catholica scripsit, frustra se ab Afrorum, quasi Traditorum communione secernens, quo uno eum Parmenianus suffocat, quid respondere poteritis, nisi quod de vobis idem Tychonius dixit, & ego paulo ante recolui: Quod volumus, sanctum est? Scribit enim ille Tychonius a ducentis & septuaginta Episcopis vestris Concilium Carthagine celebratum, in*

quo

quo Concilio per 75. dies, postpositis omnibus præteritis, limatam esse sententiam, atque decretam, ut Traditoribus immensi criminis reis, si baptizari nollent, pro integris communicaretur. Deuterium etiam Macrinensem Episcopum communionis vestræ, dicit Traditorum plebem congregatam Ecclesiæ miscuisse, & secundum statuta illius Concilii a ducentis & septuaginta Episcopis vestris facti, fecisse cum Traditoribus unitatem; eique Deuterio post hoc factum jugiter communicasse Donatum: nec solum huic, sed etiam universis Maurorum Episcopis per quadraginta annos, quos dicit usque ad persecutionem per Macarium factam, Traditoribus sine Baptismo communicasse.

Macarius Constantis Imperatoris ad compescendos Donatistas in Africam legatus, a quo se persecutionem passos calumniati sunt.

Istius porro Concilii memoriam penitus antiquatam optabant Donatistæ; quia cum se purissimos atque innocentissimos ostentarent, nec se, nec suos, traditionis umquam labe maculatos assererent, atque Cæcilianum, ejusque socios eo nomine insectarentur: cumque numerosum adeo Concilium evinceret, ex Traditorum gregibus collectam illorum, quam solam veram prædicabant, Ecclesiam: omnibus enisi sunt studiis, ut istud Concilium ex hominum memoria deleretur, ut constat ex Sancto Augustino in citata ad Vincentium Donatistam Epistola.

§. IX.

De Conciliis adversus Donatistas celebratis; & primo de Concilio Romano.

Roma; Latii in Italia urbs princeps.

INter Concilia contra Donatistas celebrata primum occurrit Romanum, anno Christi 313. Constantino & Licinio III. Consulibus habitum. A Constantino Imperatore convocatum est, a quo & tres Galliarum Episcopi ad illud missi sunt, qui cum Melchiade Pontifice de causa Schismatis, & de Cæciliani Ordinatione judicarent, nimirum Maternus Coloniæ Agrippinæ Episcopus, Rheticius Augustodunensis, & Marinus Arelatensis, ut constat ex Epistola Constantini ad Melchiadem, quam refert Eusebius lib. 10. Historiæ Ecclesiasticæ, cap. 5. Concilio præfuit Melchiades Romanus Pontifex, cui assidebant octodecim Episcopi, scilicet tres illi ex Ecclesia Gallicana, & quindecim Itali. Locus Concilii fuit Domus Faustæ, in Laterano. In Donatum a Casis Nigris lata sententia est, suffragantibus universis, *Quod confessus sit rebaptizasse, & Episcopis lapsis manum imposuisse; quod ab Ecclesia alienum est. Testes inducti a Donato, confessi sunt se non habere quod in Cæcilianum dicerent. Cæcilianus omnium supra memoratorum sententiis innocens est pronuntiatus, etiam Miltiadis sententia, qua judicium clausum est his verbis: Cum constiterit Cæcilianum ab iis qui cum Donato venerunt, juxta professionem suam non accusari, nec a Donato convictum esse in aliqua parte constiterit sua, Communioni Ecclesiasticæ integro statu retinendum merito esse censeo.* Hæc refert Optatus Milevitanus l. 1. adversus Parmenianum, p. 44. Ejusdem Concilii meminit S. Augustinus Epist. 62. & 162. in Breviculo Collationis diei 3. cap. 18. & alibi. Epistola porro 162. zelum, prudentiam, æquitatem Melchiadis in ferenda sententia potissimum commendat his verbis: *Et tamen qualis ipsius Beati Melchiadis ultima est prolata sententia? Quam innocens, quam integra, quam provida, atque pacifica! Qua neque Collegas, in quibus nihil constiterat, de collegio suo ausus est removere, & Donato solo, quem totius mali principem invenerat, maxime culpato, sanitatis recuperandæ optionem liberam cæteris fecit, paratus communicatorias literas mittere etiam iis, quos a Majorino ordinatos esse constaret. Ita ut in quibuscumque locis duo ordinati essent Episcopi, quos dissensio geminasset, eum confirmari vellet, qui fuisset ordinatus prior, alteri autem eorum plebs alia regenda provideretur.*

seu Melchiadis.

Secundum Concilium adversus Donatistas celebratum, fuit Arelatense primum, de quo §. sequenti agemus.

§. X.

De Concilio Arelatensi primo.

Arelate, vulgo Arles, urbs Provinciæ nobilissima ad Rhodanum fluvium.

Concilium Arelatense primum contra Donatistas celebratum est anno Christi 314. iis conquerentibus de Synodo Romana sub Melchiade, quod non recte judicasset, neque omnia causæ, qua de agebatur, expendisset momenta. Illud convocavit Constantinus Imperator, ut ostenditur ex illius Epistola ad Ablavium Africæ Vicarium, & ex alia ad Chrestum Syracusanorum Episcopum. Annus tum agebatur illius Imperii nonus, Sylvestri Romani Pontificis primus. Locus fuit Arelate Galliarum civitas. Ad illud convocati sunt Episcopi ex locis diversis & prope infinitis plurimi, ut testatur Constantinus ad Chrestum scribens: ducenti interfuerunt. Ne vero sumptuum excessu deterriti a Synodo abessent, jussit Imperator ipsis publicum viaticum a Præsidibus Provinciarum suppeditari, tractatoriasque ad hunc finem ipsis dari literas, ut constat ex ipsius Epistola ad Ablavium. Tantus Episcoporum numerus doctissimis viris Sirmondo & Launojo dedit occasionem propugnandi Synodum istam Arelatensem esse *Plenarium Concilium*, cujus auctoritatem contra Donatistas tam sæpe urget S. Augustinus. Sed rem aliter se habere, nec Sanctum Augustinum plenarii nomine Concilii aliud intellexisse a Nicæno, singulari Dissertatione alibi demonstravimus. Eo in Concilio causa Cæciliani, & Schismatis Donatistarum discussa est, illi damnati, Cæcilianus absolutus, Canones conditi viginti duo.

Synopsis Canonum Concilii Arelaten. I.

Primus Canon Pascha uno tempore & die celebrandum statuit, ac de die celebrandi Festi sacratissimi commoneri cæteros Episcopos a Romano Pontifice. Secundus ministros Ecclesiæ iis in locis manere perpetuo jubet, pro quibus fuerint ordinati. Tunc scilicet nulli ordinabantur Clerici, nisi pro certis Ecclesiis. Hic ipsorum titulus. Tertius Canon anathemate percellit eos qui in bello arma projecerint. Ita enim legendum est, non vero, *qui arma projiciunt in pace*, quod inemendatum Conciliorum Editores reliquerunt, quamvis errorem indicaverint, prout indicaverat Surius, & corrigendum notaverat ex fide vetusti MS. Ivo Carnotensis part. 10. Decreti, c. 22. habet, *in prælio*, & nisi ita legatur, sensus absonus est. Qua enim, quæso, pœna sunt digni, qui arma in pace projiciunt? Verisimilius est Constantinum hunc Canonem a Patribus adversus Christianos Milites desertores obtinuisse.

Lectio 3. Canonis emendatur.

Histriones.

Canones quartus & quintus Aurigas, qui Circensibus in spectaculis equos agitabant, quia vix se cruentis non implicabant factionibus, & Mimos arcent a communione. Sextus iis qui in infirmitate positi Baptismum postulabant, manum imponi jubet, id est, Confirmationis Sacramentum simul administrari. Septimus, fidelium qui magistratus gerebant, singularem curam commisit Episcopis locorum, qui eos a communione excluderent, si contra Christianam disciplinam aliquid agerent. Metuendum quippe erat illis temporibus ne rempublicam gerendo, ethnicorum se ritibus polluerent, vel iis faverent. Quod ne contingeret, anathema Patres minitati sunt ab Episcopis incutiendum. Octavus Canon Baptisma hæreticorum in Patre, & Filio, & Spiritu Sancto collatum, ratum esse decernit, & rebaptizationes prohibet, contra Donatistas. Nonus eos qui Confessorum literas afferrent, seu Martyrum designatorum libellos, ut ad communionem admitterentur post lapsum, communicatorias ab Episcopis literas accipere præcipit. Hujus Canonis sensum exposuimus in Dissertatione de Libellis Martyrum, sæculo tertio.

Baptisma Hæreticorum ratum habetur.

Decimus Canon matrimonium etiam adulterii causa solvi prohibet. Quamvis enim consilii tantum nomine utatur, cum persuaderi vult junioribus Christianis, ne viventibus uxoribus suis, licet adulteris, alias accipiant: tamen hoc iisdem prohibitum ait, lege utique Evangelica. Undecimus Canon puellas Christianas, quę Ethnicis matrimonio copulatæ fuerint, arcet a communione. Duodecimus, Clericos fœneratores a communione excludit.

Decimus tertius, sanctarum Scripturarum, & vasorum sacrorum traditores, & eos

qui

qui Christianorum nomina ad judices persecutionis tempore detulerant, in ordinem redegit, si ex actis publicis eorum crimen probaretur; Ordinationes tamen a Traditoribus factas, ratas esse decernit, si nullum aliud crimen obstiterit ordinatis. Canon ille sancitus est occasione Donatistarum, qui Cæciliani Ordinationem, propter crimen Traditionis, quod Felici Aptungitano illius ordinatori affinxerant, irritam esse pertinaciter contendebant.

Matrimonii indissolubilitas.

Canon 14. falsis fratrum accusatoribus communione ad exitum usque interdicit. Qui Canon etiam contra Cæciliani & Felicis Aptungitani accusatores Donatistas editus est.

Diaconorum supercilium & fastum reprimunt Canones 15. & 16. qui tantus erat, ut multis in locis offerre, id est, sacrificare, & Eucharistiam consecrare præsumpsissent. Canone 17. sancitum est ut nullus admitteretur ad communionem nisi in locis in quibus fuisset a communione exclusus: sive ut nullus Episcopus excommunicatum ab altero communioni restitueret. Canone 18. ne ullus Episcopus alium conculcaret, id est, alterius fines invaderet. Decimus nonus Canon Episcopis peregrinis locum dari Sacrificii offerendi jubet: quod antea non concedebatur vulgo & ex Ecclesiæ disciplina: quamvis Anicetus Romanus Pontifex offerendi potestatem S. Polycarpo honoris ergo, Romana in Ecclesia fecerit. Canon vigesimus Ordinationes Episcoporum a septem Episcopis fieri jubet; quod si tot Antistites convenire facile non potuerint, vetat Episcopum nisi a tribus ordinari. Canon vigesimus primus Presbyteros & Diaconos, qui relictis Ecclesiis pro quibus fuerant ordinati, ad alias commigrabant, sancit esse depositionis pœna mulctandos. Quam disciplinam in Ecclesia præsertim Gallicana collapsam, est cur lugeamus, in qua tantam Sacerdotum divagantium multitudinem cernimus, qui nullis Ecclesiis affixi Diœceses omnes lustrant, in nulla quiescunt, vel qui huc illuc discurrunt ut Missas aucupentur unde victum captent. Utinam omnes Episcopi veterem disciplinam restaurent, & hoc Sacerdotii dedecus avertant, impediantque ne homines vilissimi Clericatum eligant velut artem sustentandæ vitæ commodum, & laboris expertem.

Mansit Presbyterorum in Ecclesiis pro quibus sunt ordinati.

Denique Canon vigesimus secundus Apostatis non agentibus pœnitentiam, & communionem in infirmitate dumtaxat postulantibus absolutionem dari vetat, etiam in exitu, nisi revaluerint & egerint fructus dignos pœnitentiæ.

Disciplina circa Apostatas Pœnitentiam in infirmitate dumtaxat postulantes.

Absoluta Synodo Patres de rebus in ea gestis & Canonibus constitutis relationem ad Sylvestrum Pontificem maximum miserunt, honorifica ad eum data Epistola, qua dicti Concilii Canonumque confirmationem & promulgationem ad ipsum pertinere agnoscunt. *Placuit*, inquiunt, *per te qui majores Diœceses tenes, potissimum omnibus insinuari*. Non adfuisse Synodo Constantinum, probat ejus Epistola ad Episcopos, qui venerando illi cœtui interfuerant, data; probat Eusebii silentium; probat maxime appellatio Donatistarum ab isto Concilio ad Imperatorem.

§. XI.

Donatistæ Romæ habere Episcopum ambierunt, ut Catholici nominis gloriam subriperent.

ID testantur S. Augustinus lib. de Hæresibus & Optatus Milevitanus lib. 2. adversus Parmenianum, ubi ostendit Episcopos Donatistas, qui Romæ sederunt, nullam habuisse a S. Petro manantem successionem: Cathedram unicam esse, in qua sedit omnium Apostolorum caput Petrus, a quo ad Siricium usque tunc temporis Pontificem, omnium Episcoporum Romanorum seriem texit, Donatistas subinde sic compellans: *Vestræ Cathedræ vos originem reddite, qui vobis vultis sanctam Ecclesiam vendicare. Sed & habere vos in urbe Roma partem aliquam dicitis. Ramus est vestri erroris, protentus de mendacio, non de radice veritatis: denique si Macrobio dicatur, ubi illic sedeat, numquid potest dicere, in Cathedra Petri? quam nescio si vel oculis novit, & ad cujus memoriam non accedit quasi Schismaticus, contra Apostolum faciens, qui ait, Memoriis Sanctorum communicantes. Ergo restat ut fateatur socius vester Ma-*

crobius se ibi sedere, ubi aliquando sedit Encolpius. Si & ipse Encolpius posset interrogari, diceret se ibi sedere, ubi ante sedit Bonifacius Ballitanus. Deinde si & ipse interrogari potuisset, diceret; ubi sedit Victor Garbiensis, a vestris jamdudum de Africa ad paucos erraticos missus. Quid est hoc quod pars vestra in urbe Roma Episcopum civem habere non potuit? quid est quod toti Afri & Peregrini in illa civitate sibi successisse noscuntur? Non apparet dolus? Non factio, quæ est mater schismatis? Interea Victor Garbiensis, ut hinc prior mitteretur, (non dico lapis in fontem, quia nec valuit puritatem Catholicæ multitudinis perturbare) sed quia quibusdam Afris placuerat urbica commoratio, & hinc a vobis profecti videbantur, ipsi petierunt, ut aliquis hinc qui illos colligeret, mitteretur. Missus est igitur Victor, erat ibi filius sine patre, tyro sine principe, Discipulus sine Magistro, sequens sine antecedente, inquilinus sine domo, hospes sine hospitio, pastor sine grege, Episcopus sine populo. Non enim grex aut populus appellandi fuerant pauci, qui inter quadraginta, & quod excurrit, Basilicas, locum, ubi colligerent, non habebant. Sic speluncam quamdam foris a civitate gradibus sepserunt, ubi ipso tempore conventiculum habere potuissent; unde Montenses appellati sunt. Igitur quia Claudianus Luciano, Lucianus Macrobio, Macrobius Encolpio, Encolpius Bonifacio, Bonifacius Victori successisse videntur: si Victori diceretur ubi sederit, nec ante se aliquem illic fuisse monstraret, nec Cathedram aliquam nisi pestilentiæ ostenderet.

Quod igitur conarentur Donatistæ aucupari nomen Catholicum ex communicatione cum Episcopo Romæ agente, haud vulgares viros ad gerendum Episcopatum Romam destinabant, sed quos inter se omnium disertissimos, & vitæ sanctioris specie conspicuos nossent; quod possumus facile demonstrare ex uno illorum de quibus mox agebamus, Macrobio scilicet, de quo hæc habet Gennadius lib. de Scriptoribus Ecclesiasticis; c. 5. *Macrobius Presbyter, & ipse (ut ex scriptis Optati cognovimus) Donatista, & suorum postea in urbe Roma occultus Episcopus fuit. Scripsit, cum adhuc in Ecclesia Dei Presbyter fuisset, ad Confessores, & ad Virgines Librum unum, Moralis quidem, sed valde necessariæ Doctrinæ, & præcipue ad custodiendam Castitatem aptissimis valde Sententiis communitum. Claruit inter nostros primum Africæ, & inter suos, idest, Donatianos, sive Montenses postea Romæ.* Dicti sunt autem Donatistæ Montenses, quod degerent in Montibus extra urbem. Eosdem Campitas appellat S. Hieronymus in Dialogo adversus Luciferianos, quod cœtus suos in campis colligerent. Missus est porro primus partis Donatistarum Episcopus Romam Victor Garbiensis, sub Sylvestri Pontificatu, anno Christi circiter 321. cum exilium illis irrogatum Constantinus datis ad Verinum Africæ Vicarium literis relaxasset: quarum meminit S. Augustinus Epistola 152. & alibi.

§. XII.

De Christianorum Imperatorum Edictis & gestis adversus Donatistas.

IN Donatistas tot judiciis convictos & superatos, legibus animadvertendum esse piissimi Imperatores existimarunt, ut eorum pervicaciam frangerent, ac furorem cohiberent. Constantinus Magnus sententiam capitis primo in eos tulit; de qua S. Augustinus lib. 1. contra Epistolam Parmeniani, c. 8. hæc habet: *Quin etiam audet conqueri Parmenianus, quod eos Constantinus ad Campum, id est, ad supplicium duci jussit . . . & hoc eum tamquam immaniter jussisse, Hispano Osio suggerente, criminatur, suspicionibus videlicet suis, sicut semper, damnando inauditos.: quasi vero non humanius ac probabilius alius crediderit, Osio tamquam Episcopo suggerente, potius factum ut in leviorem coercitionem, quamvis immanissimi sceleris, id est, sacrilegi schismatis, sententiam flecteret Imperator:* Et revera pœnam capitis exilio, & Basilicarum privatione, quas fisco vendicavit, postea commutavit Imperator. Exilii fidem faciunt ipsius literæ ad Verinum Africæ Vicarium: ablationis vero Basilicarum S. Augustinus lib. 2. contra Epistolam Petiliani, c. 92. *Constantinus*, inquit, *vobis Basilicas jussit auferri, Julianus restitui.* Ipsos tamen ab exilio revocavit nimiæ mansuetudinis Princeps, anno Christi 321. Crispo & Constantino iterum Coss. quod notatum est a S. Augustino in

lib. ad Donatistas post Collationem, c. 33. post quartum annum & mensem ferme sextum ab Edicto in eos lato.

Anno Christi 348. Constans Imperator paternæ pietatis hæres viros clarissimos Paulum, & Macarium in Africam legatos misit, eo quidem titulo ut munificentia Imperatoris pauperum omnium sublevarent inopiam, sed revera ut populum his beneficiis demeritum ad ineundam cum fratribus concordiam provocarent. Hujus legationis meminerunt Optatus Milevitanus lib. 3. adversus Parmenianum, & Gratus Carthaginensis Episcopus in exordio Concilii primi Carthaginensis. Ab hoc Macario dicta sunt tempora Macariana, quorum toties Optatus & S. Augustinus meminerunt. In legatos & in Imperatorem ipsum contumeliosus fuit Donatus Carthaginensis Schismaticorum Episcopus, in hæc verba prorumpens, cum de pio illorum consilio certior factus est: *Quid Imperatori cum Ecclesia?* Repudiavit Imperatoris munera, nec suorum quemquam regiarum eleemosynarum participem esse voluit. Nota hic, lector, superbiam, & elationem adversus Principes & Magistratus, Hæreticorum & Schismaticorum characterem esse, in Donato maxime conspicuum, de quo Optatus ita scribit: *Carthagini principatum se tenuisse crediderat, & cum super Imperatorem non sit nisi solus Deus, qui fecit Imperatorem; dum se Donatus super Imperatorem extollit, jam quasi hominum excesserat metas, ut se Deum, non hominem æstimaret, non verendo eum qui post Deum ab hominibus timebatur.* Tam execrandæ & merito plectendæ elationis specimen dederat superbus ille Donatistarum Antistes & Pater, ad Gregorium Præfectum alias ita scribens: *Gregori macula Senatus, dedecus Præfectorum. Jam tunc meditabatur*, inquit Optatus, *contra præcepta Apostoli Pauli, Potestatibus & Regibus injuriam facere, pro quibus, si Apostolum audiret, quotidie rogare debuerat.* Eadem superbia effecit, ut per nomen suum Donatistas suos jurare pateretur, teste Optato. Sed ut ad Macarianam legationem redeamus.

Cum ad Circumcellionum tumultuantium, & in Catholicos passim, demumque in se ipsos sævientium furorem cohibendum armatos milites a Silvestro Comite postulasset Macarius, & in milites ipsos irrupissent nebulones illi, universæ Comitis phalanges commilitonum suorum dolentes injuriam, in Donatistas irruperunt, interfecere plurimos, qui se *Sanctorum duces* nuncupabant, & inter alios Marculum & Donatum Bagajensem. Hinc Donatistæ motam in se a Macario & Paulo persecutionem calumniabantur: quam calumniam lib. 3. adversus Parmenianum prolixe refellit Optatus, & exemplo Moysis, Phinees, & Eliæ, qui impios occiderunt, Macarium juste vindictam de Donatistis sumpsisse probat. Tum demonstrat falso Schismaticos Marculo & Donato deferre Martyrum nomen. *Si supra memoratos videri Martyres vultis, probate illos amasse pacem, in qua prima sunt fundamenta Martyrii: aut dilexisse Deo placitam unitatem, aut habuisse cum fratribus charitatem . . . Nulla est excusatio, quia charitatem illos non habuisse manifestissime constat, sine qua nullum nominari potest, vel esse Martyrium, sine qua maxima & imperiosa virtus caret effectu, sine qua nihil valet omnium scientia linguarum, sine qua nihil potest etiam societas Angelorum. Videte, an dicantur Martyres, sed aliquid aliud appellari mereantur, qui charitatis desertores, pro eadem desertione pati aliquid potuerunt?* Ex hac Macarii legatione, & iis quæ sub ipsa contigerant, Donatistæ, Orthodoxos per invidiam Macarianos nuncupabant, ut ex S. Augustino constat lib. 2. contra literas Petiliani, c. 39.

Post hæc Constans Imperator Donatistas exilio damnavit, a quo nonnisi Juliani Apostatæ Edicto revocati sunt, ut testatur Optatus lib. 2. pag. 54.

Cod. Theodos. L. 1. Ne S. Baptisma iteretur.

Anno 373. Valentinianus Augustus Treveris agens, hanc adversus Donatistas rebaptizantes legem dedit: *Antistitem, qui sanctitatem Baptismi illicita usurpatione geminaverit, & contra instituta omnium, eam gratiam iterando, contaminaverit: Sacerdotio indignum censemus.* Eosdem lege lata compescuit Gratianus anno 377. Ecclesias ab ipsis usurpatas Catholicis restitui jubens, dato ea de re Rescripto ad Flavianum Vicarium Africæ. *Eorum*, inquit, *condemnamus errorem, qui Apostolorum præcepta calcantes, Christiani nominis sacramenta sortitos, alio rursus Baptismate non purificant, sed incestant,*

L. 2. Ne Sanctum Baptisma iteretur. *Cod. Theodos.*

lavacri nomine polluentes. Eos igitur auctoritas tua erroribus miseris jubebit abstinere; Ecclesiis, quas contra fidem retinent, restitutis Catholicæ.

Iisdem mulctam decem librarum auri indixit Theodosius Senior, lege lata, quam Honorius & Arcadius Imperatores ejus filii renovarunt, postulantibus Concilii Carthaginensis legatis. Earum legum S. Augustinus meminit Epistola 50. ad Bonifacium Comitem data. *Jam enim*, inquit, *lex fuerat promulgata, ut tantæ immanitatis Hæresis Donatistarum, cui crudelius parci videbatur, quam ipsa sæviebat, non tantum violenta esse, sed omnino esse non sineretur impune: non tamen supplicio capitali, propter servandam etiam circa indignos mansuetudinem Christianam, sed pecuniariis damnis propositis, & in Episcopos, vel ministros eorum exilio constituto.*

Earumdem meminit lib. 3. contra Cresconium, c. 43. & 44. Donatistas in erroribus & Schismate pertinaces, & baptisma iterantes, nova lege lata occasione Crispini Calamensis Donatistarum Episcopi, qui colonos agri Fiscalis illata vi rebaptizaverat, omnium publicatione facultatum, & conficiendorum testamentorum, vel aliquid specie donationis, legati, aut hæreditatis ex iisdem colligendi adempta potestate mulctavit,
L. 4. Ne Sanctum Baptisma iteretur. *Cod. Theod.* anno Christi 405. Hujus legis meminit S. Augustinus in Epistola ad Vincentium Donatistam, ubi & illarum utilitatem & fructum ad conversionem Donatistarum procurandam ostendit, aitque in hac se primum fuisse sententia: *Neminem ad unitatem Christi esse cogendum, verbo esse agendum, disputatione pugnandum, ratione vincendum, ne fictos Catholicos haberemus, quos apertos hæreticos noveramus. Sed hæc opinio mea non contradicentium verbis, sed demonstrantium superabatur exemplis*, inquit Sanctus Augustinus; *nam primo mihi opponebatur civitas mea, quæ cum tota esset in parte Donati, ad unitatem Catholicam timore legum imperialium conversa est.*

Anno Christi 410. cum Attalus tyrannus invasisset Imperium, & jam Africæ immineret, qui rempublicam iis in regionibus gerebant, metuentes ne Donatistæ ad Attali partes deficerent, Rescriptum ab Honorio Imperatore impetrarunt, quo ipsis religionis libertas concedebatur. Sed Attalo exauctorato, Africani Episcopi Carthagine collecti, legatione ad Honorium missa, prioris Edicti revocationem ab ipso obtinue-
L. 51. de Hæreticis *Cod. Theodos.* runt. De his igitur sic rescripsit ad Heraclianum in Africa Comitem: *Oraculo penitus remoto, quo ad ritus suos Hæreticæ superstitiones obrepserant, sciant omnes sanctæ legis inimici, plectendos se pœna & proscriptionis, & sanguinis, si ultra convenire per publicum execranda sceleris sui temeritate tentaverint.*

Anno Christi 412. Donatistas post Collationem Carthaginensem, de qua mox agemus, pertinaces novis legibus duxit coercendos Honorius, literis ad Seleucum Præfectum Prætorio datis, quibus Laicis ex illorum Schismatica factione mulctam pecuniariam indixit, Clericis vero exilium irrogavit, illisque legata Ecclesiæ in commodum cedere præcepit. Semper vero intercesserunt Episcopi Christianæ mansuetudinis animo, ne Hæretici illi morte a Magistratibus afficerentur. Qua de re S. Augustinus egregias ac luculentas Epistolas scripsit; nempe 127. ad Donatum Proconsulem Africe; 158. &
L. 52. de Hæreticis *Cod. Theodos.* 159. ad Marcellinum & Epist. 160. ad Apringium Judicem. Nec vero pro solis Hæreticis, sed pro quibusvis reis intercedere solitos Episcopos, ne supremo supplicio plecterentur, constat ex S. Augustino Epist. 54. ad Macedonium, in qua morem illum vindicat.

Denique Theodosius & Valentinianus Imperatores legem adversus Donatistas, cæterosque Hæreticos tulerunt severissimam, anno Christi 428. quæ extat in Codice Theodosiano L. 65. *de Hæreticis*.

§. XIII.

De Collatione Carthaginensi.

COllationem Catholicorum cum Donatistis indixit Honorius Imperator, ut eos ad Ecclesiæ Catholicæ unitatem reduceret. Illius Collationis cogendæ & dirigendæ Provinciam illustrissimo viro Marcellino demandavit. Habita est anno Christi 411. post

Vara-

Varanis Consulatum, Carthagine intra Thermas Gargilianas, ut constat ex S. Augustino in Breviculo Collationis diei 1. c. 14. Quam inire coacti sunt cum Catholicis Collationem Donatistæ perduelles, eamdem Maximianistæ ambierunt, ut nomen sibi pararent; sed ab Episcopis contempti sunt, & rejecti, ut qui non ab Ecclesia Catholica sicut Donatistæ, sed ab ipsis Donatistis immediate segregati fuissent, ut testatur S. Augustinus lib. 3. contra Julianum, c. 1. Ne vero de gravamine conqueri possent Donatistæ, Marcellinus Collationis habendæ Cognitor ab Imperatore delegatus, per Tractatorias ad eorum Primates missas eos convocavit, quibus sic invitatis publica vehicula, & omnia ad commeatum necessaria abunde impenderentur. Id testatur S. Augustinus in lib. ad Donatistas post Collationem, c. 24.

Duplex Edictum dedit Marcellinus Cognitor antequam Collatio haberetur: Primum quod per Provinciam misit, ut convenirent utriusque partis Episcopi, & Carthagine congregarentur ad mutuam Collationem habendam intra Calendas Junias. Eo Edicto, inquit S. Augustinus in Breviculo Collationis diei 1. c. 2. Basilicas sine jussione Imperatoris reddidit Donatistis, qui se pollicerentur esse venturos, ut eo modo eos ad conferendum etiam beneficiis invitaret. Eodem etiam Edicto obtulit eis ut alium, quem vellent, cum eo Judicem constituerent, juravitque se hoc judicaturum quod veritas suasisset. Alterum Edictum datum est jam præsentibus apud Carthaginem utriusque partis Episcopis, quo proposuit locum & modum futuræ Collationis, & admonuit ut ei pars utraque rescriberet, utrum placerent quæ comprehendit Edicto, ut refert S. Augustinus in Breviculo Collationis die 1. capite 3. Quoad modum Collationis decrevit, ut ad vitandum tumultum, quem ingens multitudo concitare potuisset, ad Collationem decem & octo dumtaxat ex qualibet parte Episcopi admitterentur, id est 36. in solidum, quorum alii disputationi, alii consultationi, alii Notariæ operam darent, quod Donatistis minime placuit, qui Collationis locum suis omnibus patere postulabant, teste S. Augustino in Breviculo Collationis diei 1. cap. 4.

Quanta fuit Donatistarum pertinacia adversus Edictum Cognitoris, tanta fuit Catholicorum observantia. Datis enim ad Clarissimum Virum literis, insinuaverunt consentire se ad omnia quæ illo Edicto fuerant ordinata. Sed & iisdem literis polliciti sunt, si in parte Donati veritas eis demonstraretur Ecclesiæ, non se illic Episcopalem honorem quæsituros, sed consilium eorum secuturos pro salute Christiana. Si autem in sua communione potius veritas ostenderetur Ecclesiæ, honorem Episcopalem eis non se negaturos, & hoc a se fieri bono pacis, ut intelligerent hi quibus hoc præstaretur, quod in eis Catholici non Christianam Consecrationem, sed humanum detestarentur errorem. Quod si plebes duos in una Ecclesia Episcopos ferre non possent, utrisque de medio recedentibus singuli constituerentur Episcopi, ab iis Episcopis ordinandi, qui in suis plebibus singuli invenirentur. Harum Epistolarum exemplar legitur apud S. Augustinum in libro de Gestis cum Emerito Donatista, ubi & de cessione Episcopatus ad quam parati erant Catholici Antistites pacis faciendæ gratia, ait: *Cum ante ipsam Collationem inter nos aliqui fratres de hac re colloqueremur, quia pro pace Christi Episcopi debent esse, aut non esse: quod vobis fatendum est, circumspicientes omnes Fratres & Coepiscopos nostros, non facile nobis occurrebant, qui hoc vellent suscipere, & de hac humilitate Domino sacrificare. Dicebamus, ut fieri solet: Ille potest, ille non potest, ille consentit, hoc ille non tolerat, loquentes magis pro suspicionibus nostris qui corda illorum videre minime poteramus. Quando autem ventum est ut hoc palam fieret, in Concilio universorum tam frequenti pene trecentorum Episcoporum, sic placuit omnibus, sic exarserunt omnes, ut parati essent Episcopatum pro Christi unitate deponere, & non perdere, sed Deo tutius commendare.*

In has autem voces, charitatem & humilitatem spirantes Christianam, Catholicos Episcopos erupisse refert S. Augustinus: *Quid dubitemus Redemptori nostro Sacrificium istius humilitatis offerre? An vero ille de cœlis in humana membra descendit, ut membra ejus essemus; & nos ne ipsa ejus membra crudeli divisione lanientur, de Cathedris descendere formidamus? Propter nos nihil sufficientius quam Christiani, fideles, & obedientes sumus. Hoc ergo semper sumus, Episcopi autem propter Christianos populos ordi-*

ordinamur. Quod ergo Christianis populis ad Christianam pacem prodest, hoc de nostro Episcopatu faciamus.

Interfuerunt Collationi Episcopi Catholici ducenti octoginta sex: Donatistæ vero centum quinquaginta novem, ut constat ex S. Augustino in lib. ad Donatistas post Collationem, c. 24. Inter Catholicos celebrioris nominis Episcopi erant Aurelius Carthaginensis, *Alypius* Tagastensis, Augustinus Hipponensis: inter Donatistas vero insignes erant Primianus Carthaginensis, Emeritus Cæsareæ Mauritaniæ, Gaudentius Tamugadensis, Petilianus denique vir ex illa secta disertissimus.

Oblatum sibi semel iterumque a Cognitore consessum Donatistæ pertinaciter recusarunt, dicentes sibi scriptum esse Psalmo 25. cum talibus non sedere, id est, cum impiis. Cæterum qui Collationem fugerant, quantum licuerat, dicente ipsorum primate Primiano: *Indignum est ut in unum conveniant filii Martyrum, & progenies Traditorum*, egerunt quantum in ipsis fuit, ne indicta Collatione, congregatisque Episcopis, causa ageretur. Hinc innumeræ ipsorum tergiversationes, vitiligationes, & strophæ, quas recenset S. Augustinus in Breviculo Collationis diei 3. cap. 5. Actum est in ea Collatione duabus potissimum de causis. Primo de causa Ecclesiæ Catholicæ, quam falsis criminationibus Donatistæ insectabantur, & Cæciliani, aliorumque nescio quibus criminibus pollutam per totum orbem periisse, & in sola parte Donati remansisse effutiebant. Ostenderunt Catholici evidentissimis Scripturarum sacrarum testimoniis, Ecclesiam toto orbe diffusam, contagione malorum non perire. His respondere Donatistæ non potuerunt, ut constat ex S. Augustino in Breviculo Collationis diei 3. illa referente, cum Schismaticorum effugiis & cavillationibus, & ex Actis Collationis, quibus prolixa de Ecclesia disputatio continetur. Ideo autem de Ecclesia primitus actum est, *Ut posset Donatistarum separatio vel defendi, vel corrigi*, inquit S. Augustinus; id est, ut probaretur eos vel juste ab Ecclesia Catholica recessisse, vel sacrilegi Schismatis reos esse. Secundo actum est de causa Cæciliani, & variis monumentis, Actisque & instrumentis publicis ostensum est, ipsius innocentiam fuisse multoties probatam, Donatistas vero fuisse multis judiciis tum Ecclesiasticis, cum civilibus convictos atque damnatos. Omnibus denique ultro citroque auditis, Marcellinus tulit sententiam, *Donatistas a Catholicis confutatos omnium documentorum manifestatione pronuntians*, ut S. Augustinus in fine Breviculi Collationis cum Donatistis testatur.

Istius Collationis annus nullibi a S. Augustino expressus est: sed Collationis Acta ipsam fuisse celebratam *post Consulatum Varanis* testantur, *Calendis Junii*, id est, anno Christi 411. post captam a Gothis Urbem. Proximo sane anno Christi 410. Calendis Januarii nulli fuisse dicuntur Consules ordinarii, & propterea in quibusdam Fastis eo modo notatur hic annus: *P. C. Imp. Theodos. Junioris A. III. & Imp. Honor. A. VIII.* Constat tamen eo anno Calendis Februarii creatum esse in Oriente Varanem Consulem, Romæ vero circa Calendas Julias Tertullum: & propterea in Chronico Prosperi & Cassiodori scriptum est, Varane & Tertullo Consulibus Urbem a Gothis captam fuisse.

Maximus fuit istius Collationis fructus, teste S. Augustino Epistola 50. ad Bonifacium data: *Maxime*, inquit, *post Collationem, quæ inter nos & Episcopos eorum apud Carthaginem fuit, ex magna parte correcti sunt*. Et in lib. de Gestis cum Emerito: *Donatistas*, inquit, *in nomine Christi in gremium Catholicum magna ex parte suscepimus; ita ut pene omnes communioni Catholicæ sociatos esse gaudeamus.*

Cæterum qui mansere perduelles, nullam non captarunt occasionem adversus Collationem calumniandi. Alii Marcellinum præmio corruptum impudenter effutiebant. Alii conquerebantur quod Donatistarum Episcopis a Cognitore permissum non esset dicere omnia, quæ causæ ipsorum patrocinabantur, quia Cognitor Catholicis partibus favebat. Alii denique conquesti sunt, Marcellinum noctu judicasse: quorum insanas querelas refellit S. Augustinus in libro ad Donatistas post Collationem, & in lib. de Gestis cum Emerito Donatistarum Episcopo.

Non multo post Collationem Marcellinus vir clarissimus Donatistarum insidiis & calumniis oppressus, jubente Marino Honorii duce, capite plexus est, tamquam reus

con-

conjurationis cum Heracliano Africæ Gubernatore & Consule qui adversus Honorium rebellaverat, initæ, anno Christi 413. S. Augustinus cum cæteris Africæ Episcopis de nobilissimi atque innocentissimi viri salute sollicitus, totius Africanæ Ecclesiæ nomine Episcopum Legatum ad Imperatorem mittendum decrevit, quo statim ad Aulam profecto, idem Augustinus Cæcilianum Africæ Præsidem convenit, ut eum pro Marcellini liberatione deprecaretur. Cæcilianus ipsi spopondit se Marcellini salutem *veluti familiare viaticum* a Marino Duce petiturum; sed nec Cæciliani, nec totius Africanæ Ecclesiæ precibus victus est Marinus, & innocentem Tribunum extremo supplicio addixit Idibus Septembris. De ejus morte legendus est S. Augustinus Epistola 259. ad Cæcilianum data, in qua & illius in moribus probitatem, in amicitia fidem, in doctrina studium, in Religione sinceritatem, in conjugio pudicitiam, in judicio continentiam, erga inimicos patientiam, erga amicos affabilitatem, erga Sanctos humilitatem, erga omnes charitatem, in beneficiis præstandis facilitatem, in petendis pudorem, in recte factis amorem, in peccatis dolorem, rerum præsentium contemptum, & bonorum æternorum desiderium, mira facundia commendat. De Marcellino S. Hieronymus lib. 3. Dialogorum contra Pelagianos scribit: *Sub invidia tyrannidis Heraclianæ ab hæreticis innocens occisus est*. Ejus memoria Martyrologio Romano VIII. Idus Aprilis est adscripta, cum titulo Martyris. Honorius Imperator Africanorum Patrum suscepta legatione, Marcellino velut insonti vitam & libertatem concesserat, teste S. Augustino in Epist. supra laudata: sed Imperatoris mandata post ejus necem in Africam pervenerunt: cujus nuntium cum accepisset, Marinum Ducem exuit Dignitate & Magistratu, ut testatur Orosius lib. 7. cap. 32.

Quæsitum est, an Marcellini morte Collationis Carthaginensis Acta labefactarentur. Qua de re Honorius Imperator ad Julianum Africæ Proconsulem scribens, ea confirmavit his verbis: *Notione & solicitudine Marcellini spectabilis memoriæ viri contra Donatistas gesta sunt ea, quæ translata in publica monumenta habere volumus perpetuam firmitatem; neque enim morte Cognitoris perire debet publica fides*. Datum 3. Cal. Septemb. Constantio & Constante Coss. anno scilicet 414.

Porro Marcellinus ille, quem Collationi præfuisse diximus, *Tribunus, & Notarius* dicitur; quæ dignitas in Imperio spectabilis erat. Videntur hi Notarii fuisse similes iis qui in Galliis dicuntur, *Regi Christianissimo a secretioribus Consiliis & Mandatis*: vulgo *Secretaires d'Estat*. Idque colligitur ex Theodorico Rege apud Cassiodorum, lib. 1. Epistola 4. *Pater ejus*, inquit, *candidati sub Valentino Principe gessit Tribuni & Notarii laudabiliter dignitatem, honorem qui tunc dabatur egregiis, dum ad Imperiale secretum tales constet eligi, in quibus reprehensionis vitium nequeat inveniri*. De hac dignitate lege Pancirolum in Notitia Imperii, cap. 92.

Ad hunc Marcellinum scripsit S. Augustinus libros *de Peccatorum meritis & Remissione*, contra Pelagianos, librum *de Spiritu & Litera*, *libros de Civitate Dei*, & Epistolas quatuor. Ad eumdem extat Epistola S. Hieronymi 82. Porro cum in dicta Collatione facti potius quam juris quæstio ventilanda esset, Cognitor potius quam Judex in ea appellatus est Marcellinus.

§. XIV.

De Impugnatoribus Donatistarum.

IN iisdem ubi orti sunt Regionibus Donatistæ, scilicet in Africa, a doctissimis viris sunt debellati, qui veritatis & Ecclesiæ defensionem susceperunt, nimirum ab Optato Milevitano & S. Augustino. Scripsit ille sex Libros contra Parmenianum Donatistam, quorum S. Hieronymus meminit in Catalogo Scriptorum Ecclesiasticorum: nunc septem legimus: quorum postremus, si solus stylus attendatur, & vetusti quidam consulantur MSS. Codices, non abjudicabitur Optato: si autem S. Hieronymus & Optatus ipsi audiantur, adscribetur alteri ab Optato, antiquissimo quidem Auctori, & qui stylum ipsius feliciter fuerit imitatus. Certe Optatus ipse in sui Operis exordio sex

tan-

tantum Libros pollicetur. In primo de Traditorum, & Schiſmaticorum Civitatibus, Perſonis & nominibus acturum ſe ſpondet. In ſecundo dicturum, quæ, vel ubi ſit Eccleſia, quæ una eſt. In tertio ſe oſtenſurum Catholicos militem non poſtulaſſe, perſecutionem non moviſſe, nec ad eos pertinere, quod ab operariis unitatis, id eſt, a Paulo & Macario Conſtantis Imperatoris Legatis ad procurandam unitatem, dicitur eſſe commiſſum. In quarto ſe declaraturum ait, quis ſit peccator, cujus Sacrificium repudiat Deus, vel cujus oleum fugiendum ſit. In quinto de Baptiſmate. In ſexto, de inconſideratis præſumptionibus & erroribus Donatiſtarum. Scripſit autem hos libros Optatus ſub Valentiniani & Valentis Imperio, initio Pontificatus Damaſi, anno Chriſti circiter 370. quo nempe 40. & amplius annos a Diocletiani perſecutione Optatus numerat lib. 1. Hanc tamen lucubrationem ad tempora Siricii, qui Damaſo ſucceſſit anno Chriſti 386. aliquis referendam exiſtimare poſſet, cum lib. 2. Siricium Damaſi ſucceſſorem in Romanorum Pontificum Catalogo conſcribat. *Damaſo Siricius* (ſucceſſit) *hodie qui noſter eſt ſocius*. Suſpicatus eſt doctiſſimus Balduinus Siricii nomen iſto ex Catalogo expungendum eſſe, ſed inaniter, ut opinor, conjecit. Veriſimilius eſt, Damaſi temporibus ipſum libros laudatos contra Parmenianum conſcripſiſſe: deinde electo in locum Damaſi Siricio eos recognoviſſe, & in ſerie Romanorum Pontificum adſcripſiſſe nomen Siricii tunc ſedentis.

Hieron. in Catal. ſcript. Eccleſ.

Optati temporibus, & poſt ipſum Optatum, Donatiſtas etiam impugnavit atque debellavit Sanctus Auguſtinus, ſequentibus adverſus ipſos conſcriptis libris, nimirum.

1. Pſalmo Abecedario contra partem Donati, ut humillimum vulgus Donatiſtarum cauſam cantando ediſceret, ac eorum Schiſma & errores execraretur, cauſam necnon rationes adverſus impiam ſectam facilibus rithmis expoſitas, abſque labore memoriæ commendaret. Cujus Pſalmi & Poſſidius in Indiculo, & S. Auguſtinus lib. 1. Retractationum, c. 20. meminerunt.

2. Libro uno contra Epiſtolam Donati, cujus meminit lib. 1. Retract. c. 21. & altero contra partem Donati, de quo lib. 2. Retract. cap. 5. quos libros recenſet etiam Poſſidius. Sed iſti libri perierunt.

3. Libris tribus contra Epiſtolam Parmeniani Donatiſtarum Carthaginenſis Epiſcopi, qui ſucceſſit Donato, in quo hanc potiſſimum quæſtionem verſat & ſolvit, utrum in unitate, & eorumdem communione Sacramentorum mali contaminent bonos.

4. Libris ſeptem de Baptiſmo contra Donatiſtas auctoritate S. Cypriani ſe defendere molientes. Hos recenſet lib. 2. Retract. c. 18.

5. Libro uno de unico Baptiſmo contra Petilianum Conſtantinienſem Donatiſtarum Epiſcopum: quem recognoſcit lib. 1. Retract. cap. 34.

6. Tribus libris contra literas ejuſdem Petiliani, recognitis l. 2. Retract. cap. 25.

7. Libro uno de Unitate Eccleſiæ contra eumdem Petilianum.

8. Quatuor Libris contra Creſconium Grammaticum, tempore Honorii Imperatoris exaratis: de quibus lib. 2. Retract. c. 26.

9. Libro contra id quod attulit Centurius a Donatiſtis: quem tempus nobis eripuit.

10. Libro probationum & teſtimoniorum contra Donatiſtas, qui lib. 2. Retract. c. 27. recenſetur: ſed excidit.

11. Libro contra quemdam Donatiſtam, cujus ſolum nomen ſupereſt lib. 2. Retract. c. 28.

12. Admonitione Donatiſtarum de Maximianiſtis, cujus meminit lib. 2. Retract. cap. 29. Hujus libri ne apicem quidem habemus.

13. Librum alium de Maximianiſtis contra Donatiſtas, recenſitum cap. 35. lib. 2. Retract. ſed minime ſuperſtitem.

14. Breviculis Collationum contra Donatiſtas, quibus Geſta in Collatione trium dierum ſpatio, quorum conſcriptio nimia prolixitate ſua Lectorem fatigabat, in Compendium redegit. De his lib. 2. Retractat. c. 39.

15. Lib. uno ad Donatiſtas, poſt Collationem, quo reſpondet quibuſdam perduellium Schiſmaticorum contra Collationem criminationibus & mendaciis. Quod Opus l. 2. Retract. c. 40. recenſetur.

16. Item

16. Item Epiſtola nomine Cirtenſis Concilii ad eoſdem: cujus ibidem ſit mentio.

17. Libro ad Emeritum Donatiſtam, cujus nihil præter memoriam habemus, l. 2. Retract. c. 46.

18. Libro, & Concione de Geſtis cum Emerito Donatiſtarum Epiſcopo, qui Collationi Carthaginenſi interfuerat: ſed tantum aberat ut ſe victum in ea ab Orthodoxis Antiſtitibus fateretur, quin potius neſcio quos calumniarum fumos in ſua Cæſareenſi Mauritania ſpargeret. Eo cum profectus eſſet S. Auguſtinus, non recuſavit actum agere, & geſta Collationis rurſus exponere, atque tueri. Ait id ſe feciſſe Honorio duodecies, & Theodoſio octies Conſulibus: nimirum 7. annis poſt Collationem. S. Auguſtinus lib. 2. Retractat. c. 51. ſimpliciter ait: *Aliquanto poſt Collationem, cum quædam orta eſſet neceſſitas pergendi in Mauritaniam Cæſareenſem*, ſe egiſſe cum illo Emerito: neque alioqui cauſam illius profectionis ſuæ exprimit. Sic tantum Epiſtola 207. *Eo*, inquit, *nos injuncta nobis a Zoſimo Apoſtolicæ Sedis Epiſcopo Eccleſiaſtica neceſſitas deduxerat*.

19. Scripſit S. Auguſtinus libros duos contra Gaudentium Donatiſtarum Thamugadenſem Epiſcopum, unum ex illis ſeptem, quos in Collatione Carthaginenſi auctores ſuæ defenſionis elegerant. Hic cum ſeipſum in Eccleſia, quibuſdam ſibi adjunctis perditis, incendere minaretur: viro ſpectabili Dulcitio Tribuno & Notario, cui piiſſimus Imperator Honorius Leges ſuas exequendas cura perficiendæ unitatis injunxit, agenti, ut oportebat, cum furentibus manſuete, & prius ad eumdem Gaudentium literas pacificas danti, duas reſcripſit Epiſtolas, quas Dulcitius ad S. Auguſtinum refellendas miſit. Id ipſe teſtatur lib. 2. Retractat. c. 59.

20. Plurimas Epiſtolas contra Donatiſtas ſcripſit S. Auguſtinus, nempe 48. ad Vincentium, quinquageſimam ad Bonifacium Comitem, quam & librum de Correctione Donatiſtarum vocat, lib. 2. Retractat. c. 48. in qua oſtendit ipſos Imperatorum Legibus merito coerceri & puniri: ſexageſimam octavam ad Januarium Donatiſtarum Primatem nomine Clericorum Hipponenſium: centeſimam trigeſimam ad Cirtenſes a factione Donatiſtarum ad Eccleſiæ Catholicæ ſocietatem converſos: 147. ad Proculejanum Donatiſtam Epiſcopum: 152. ad populum factionis Donatianæ: 161. ad Honoratum Donatiſtam: 162. ad Epiſcopos Donatiſtas: 163. ad Glorium, Eleuſium, & Felices: 164. ad Emeritum: 167. ad Feſtum: 168. ad Euſebium: 171. qua Donatiſtas ſub perſona Eccleſiæ Catholicæ ad Communionem adhortatur: 172. & 173. ad Chriſpinum Donatiſtam: 203. ad Maximum Donatiſtam Epiſcopum: 204. ad Donatum Preſbyterum Donatiſtam: 210. ad Celerem: 237. ad eumdem: 255. ad Macrobium Epiſcopum Donatiſtam, & alias, quas Poſſidius recenſet, & quæ deſiderantur.

§. XV. & Ultimus.

Quamdiu duraverit Donatiſtarum Hæreſis.

Etſi graſſante per Africam Ariana & Pelagiana hæreſi, nulla ferme fieret Donatiſtarum mentio: non ſtatim tamen poſt Collationem Carthaginenſem nefaria hæreſis extincta eſt. Nam & S. Gregorii Magni temporibus multos adhuc ſuperſtites fuiſſe Donatiſtas, fidem faciunt ejus Epiſtolæ. Libro enim 3. Epiſt. 32. Indict. 12. ad Pantaleonem Africæ Præfectum data ſcribit: *In illis partibus, quantum didicimus, ita Donatiſtarum crevit audacia, ut non ſolum de ſuis Eccleſiis auctoritate peſtifera ejiciant Catholicæ fidei Sacerdotes; ſed & quos vera confeſſione, aqua regenerationis abluerat, rebaptizare non metuant*. Tum Præfectum rogat S. Gregorius, eorum ut exceſſus coerceat. Et lib. 5. Epiſt. 36. ad Columbum Numidiæ Epiſcopum data: *Præterea*, inquit, *res ad nos omnino dura & rectæ fidei inimica pervenit; quia, quod dici nefas eſt, Catholici homines & religioſi, quod eſt deterius, filios, mancipiaque ſua, vel alios quos in poteſtate habent, in Donatiſtarum hæreſi baptizari conſentiunt. Et ideo, ſi verum eſt, hoc fraternitas veſtra ſummopere ſtudeat emendare*.

Denique lib. 6. Epiſt. 63. ad Mauritium Imperatorem data: *Qualiter*, inquit, *pietatis veſtræ Serenitas contra Donatiſtarum flagitioſiſſimam pravitatem conſideratione juſtitiæ*,

stitiæ, & sincerissimæ religionis zelo commota sit, directarum lucidissime tenor insinuat Jussionum; sed venientes viri reverendissimi ex Africana Provincia Episcopi asserunt ita esse incauta dissimulatione postpositas, ut nec Dei illic judicium haberetur in metu, nec principales hactenus Jussiones sortirentur effectum: hoc etiam subjungentes, quod in præfata Provincia Donatistarum præmiis prævalentibus, fides Catholica publice venumdetur.

SCHOLION I.

In hujus Articuli Paragrapho decimo, p. 58. Edit. primæ, Religiosi Censores hanc propositionem notant: *Constantinus congregat aliud Concilium, facta Appellatione a Donatistis a sententia Papæ in Concilio Romano.*

R. Mirum est quod propositionem reprehendant, *Constantini* Imperatoris literis ad *Elasium* seu *Ablavium* Africæ Vicarium, & *Chrestum* Syracusanum Episcopum probatam, necnon Epistola Synodica Concilii Arelatensis ad *S. Sylvestrum*, cujus hæc sunt verba: *Communi copula charitatis, & unitate Matris Ecclesiæ Catholicæ vinculo inhærentes, ad Arelatensium civitatem piissimi Imperatoris voluntate adducti, inde te, Gloriosissime Papa, commerita reverentia salutamus.* Propositionem denique notant, a S. Augustino confirmatam Epistola 43. alias 162. cujus hæc sunt verba: *Judices Ecclesiasticos tantæ auctoritatis Episcopos, quorum judicio, & Cæciliani innocentia, & eorum improbitas declarata est, non apud alios Collegas, sed apud Imperatorem accusare ausi sunt. Dedit ille aliud Arelatense Judicium, aliorum scilicet Episcoporum; non quia jam necesse erat, sed eorum perversitatibus cedens, & omni modo cupiens tantam impudentiam cohibere.*

SCHOLION II.

In Paragrapho duodecimo, pag. 66. Edit. primæ, Religiosi Censores hanc propositionem notant: *Supra Imperatorem solus Deus.*

R. Non mea, sed *S. Optati* Milevitani Episcopi propositio est, lib. 3. *Adversus Parmenianum* scribentis: *Cum super Imperatorem non sit nisi solus Deus qui fecit Imperatorem*, &c. S. Optati verba hic tantum descripsi, de meo nihil addidi.

Nota.

QUæ gessit Constantinus in Synodis convocandis absque Romani Pontificis consensu in exemplum trahenda non sunt; quippe omnes in hoc convenire necesse est, congregandarum Synodorum jus ab iis divelli non posse, quibus suæ regendæ Ecclesiæ Christus contulit potestatem. Ita ante Constantinum solis indicentibus Ecclesiæ Præsulibus, coaluere Synodus Carthaginensis, ubi de hæreticorum baptismo actum est, Antiochena contra Novatum, & altera Antiochena contra Samosatenum, in quibus ingens Præsulum numerus videbatur. Primus Constantinus cogendarum Synodorum auctoritatem sibi adscripsit, aliaque solis Ecclesiæ Rectoribus convenientia aggressus est, qualia fuere Gallos Judices destinare, qui una cum Romano Pontifice de Donatistis judicarent, post Romanum Concilium ob Donatistarum injustas querelas Arelatense indicere, iterumque post latam in hoc sententiam contra eosdem Donatistas, novum coram se judicium instituere &c. Has ob causas Valesius *lib. 3. Vit. Const. cap.* 51. dissimulare non potuit, *aliquanto plus illum sibi in negotiis Ecclesiasticis vindicasse, quam laico Principi conveniret.* Multa nihilominus illorum temporum infelicitati sunt donanda: unde veluti cogebatur ea ad se trahere, quæ sui juris non esse & ipse agnoverat. Ita, Augustino teste, *ep.* 162. post Romanum judicium, Donatistarum querelas esse respuendas non ignorabat: *Non ausus est*, ait, *Christianus Imperator sic eorum tumultuosas & fallaces querelas suscipere, ut de judicio Episcoporum, qui Romæ sederant, ipse judicaret.* Agnoverat pariter post synodum Arelatensem Donatistas novum ab ipsa judicium postulantes, esse repellendos; unde in literis ad Episcopos Arelatenses, ita eos perstringit apud eumdem Augustinum: *O rabida furoris audacia! sicut in*

causis

causis Gentilium fieri solet, appellationem interposuerunt. Causæ postea cognitionem suscepit *a Sanctis Antistitibus veniam petiturus*, ait S. August. cit.

Alia etiam a Constantino non bene gesta considerant: ut quod æque inclementer Alexandrum Athanasii prædecessorem exceperit, ac Arium; quod istum semel damnatum, ab eoque illusum in Ecclesiam recipi mandaverit; quod Tyriam synodum aliasque adversus Athanasium coegerit, ac in eum siverit sævire: quod insontem Præsulem exilio mulctaverit, aliaque sub gravium pœnarum interminatione decrevit adversus Episcopos, qui Synodis a se indictis adesse renuerent. Unica illius excusandi via est, quia hujusmodi, ad quæ ipsius non extendebatur potestas, cum & ipse fassus esset Deos, nempe Ecclesiæ Præsules non esse a se judicandos, aggressus fuerit ab utroque Eusebio fascinatus.

Nota.

PUtat Natalis, & cum ipso non pauci, Donatistas a Melchiadis judicio ad Imperatorem appellasse. Placuit tamen Valesio *de Schism. Donatist. cap.* 7. & Sirmondo in notis ad rescriptum Constantini ad Patres Concilii Arelatensis *in calce tom.* 1. *Conciliorum Labbæi*, minime illos appellasse, sed Judicum paucitatem, aliaque objiciendo, illi acquiescere noluisse. Hujusmodi opinio videtur fundamentum habere in D. Augustino, qui frequenter notat Donatistas conquestos quidem fuisse de judicio Melchiadis, sed tunc ad Constantinum appellasse, quando postea iterum Concilium Arelatense ipsos damnavit. Ita habet *lib. de unit. Eccles. cap.* 18. *enar.* 2. *in Ps.* 36. *contra Crescon. c.* 7. *l.* 2. *contra liter. Petilian. cap.* 92. *ep.* 88. *&* 89. *in nova edit. ep.* 93. Sed audiatur quæ habet *ep.* 53. *Gesta quoque*, ait, *in urbe Roma, ubi ab Episcopis, quos ille miserat, causa cognita atque discussa est; itemque alias literas, ubi declarat memoratus Imperator eos apud se de collegarum suorum judicio, idest Episcoporum, quos ad urbem Romam miserat, fuisse conquestos, ubi etiam alios Episcopos voluit apud Arelatem judicare, ubi isti & ab ipsorum judicio ad eumdem Imperatorem appellaverunt*. Et ep. 76. *Datis judicibus, quos postulaverant, & Romæ judicantibus non obtemperaverunt. Episcopos apud Imperatorem, tamquam male judicaverint, arguerunt. Ab aliis rursus Episcopis ad Arelatem missis ad ipsum Imperatorem appellaverunt*. En Augustinum, ubi loquitur de sententia Romæ lata, dicere tantum, eam Donatistas multis querelis proscidisse, ut novum judicium institueretur. Narrando vero quid Donatistæ egerint postquam Arelate iterum damnati fuere, semper affirmat illud judicium declinare voluisse ad Imperatorem appellando.

Unicus Augustini locus excerptus ex Psalmo in partem Donati videtur hic aliquam ingerere difficultatem; postquam etenim ibi judicium Romæ habitum narrat, subdit: *Ausus est & appellare, & post collegarum sedem audire ab Imperatore*. Iste nihilominus Augustini locus commode interpretatur de appellatione post Concilium Arelatense, nam statim mentio fit judicii Constantini, quod sane Synodi Arelatensis sententiam subsecutum est. Sed & illud addendum, quod Optatus *lib.* 1. cum ex literis Constantini didicisset Donatistas a Concilio ad Imperatorem appellasse, illique incognitum fuisset Concilium Arelatense, illius etenim nunquam meminit, scripsit Donatum a sententia Melchiadis appellasse. Ut hanc vero appellationem intervenisse probet, illa exscribit verba ex literis Constantini desumpta: *O rabida furoris audacia sicut in causis gentilium fieri solet, appellationem interposuerunt*. Sed quia nulli fas est dubitare Constantinum has literas post Concilium Arelatense ad Episcopos scripsisse, palam fit Optatum in eo deceptum, quod appellationem a sententia Melchiadis lata in Concilio Romano, interpositam crediderit, cum Imperator tantum de appellatione facta a Donatistis post Concilium Arelatense conquereretur. Potuit ergo & Augustino, dum scripsit in Psalmo contra Donatistas, non adhuc veritas satis innotescere, & cum Optato ignorare, a quo Concilio Donatistæ appellaverint. Ubi vero rem melius exploratam habuit, Donatistarum querelas toties ab appellatione distinguens, de Romano Concilio conquestos tradidit, ab Arelatensi vero synodo ad Imperatorem appellasse.

Pagius

Pagius ad ann. 313. n. 9. illorum propugnans sententiam, qui dixerunt Donatistas a sententia Melchiadis appellasse, objicit ex ep. 43. illa Augustini verba: *Alios apud Arelatem judices Episcopos dedit, a quibus tamen illi ad ipsum rursum Imperatorem provocare maluerunt. Si rursum*, ergo prius quoque ad Imperatorem provocaverant. At non est contra Augustini mentem in voce *rursum* insistendum; nil aliud etenim per eam declarare voluit Augustinus, quam Donatistas nullius voluisse se subdere judicio, & quamvis non semel damnatos, novas semper turbas apud Imperatorem excitasse.

Non solum vero ex iis, quæ ex Augustino delibavimus, conjicitur Donatistas media appellatione Romanos judices non respuisse, sed etiam quia Arelate quidam ex illis Præsulibus tamquam judices sedere, qui cum Melchiade Concilio adfuerant Romano; quod si ab illorum sententia Donatistæ appellassent, judicis munus Arelate obire non potuissent. Illi autem fuerunt Rheticius Augustodunensis, Maternus, & Marinus Arelatensis, qui certe etiam in Synodo Arelatensi inter Judices assidebant; nam numerantur in titulo literarum ad Sylvestrum, ubi ab iisdem cum aliis Donatistarum causa iterum cognita affirmatur.

Nota.

DUm Optatus Imperatorem, præter Deum, nullum Superiorem agnoscere scripsit, id ad civile gubernium referendum nemo inficiabitur, cum & ipsi Imperatores spirituali Ecclesiæ regimini se subditos agnoverint. Ita dum Constantinus flammis donavit libellos ipsi in Nicæna Synodo adversus Ecclesiæ Ministros oblatos, inter alia hæc ait: *Deus vos constituit Sacerdotes, & potestatem dedit de nobis quoque judicandi. Et ideo nos a vobis recte judicamur, vos autem non potestis ab hominibus judicari.*

ARTICULUS II.

De Schismate Meletianorum.

MEletius Lycopolis in Ægypto Episcopus, nefarii Schismatis auctor fuit, anno Christi 306. ut colligit Baronius Cardinalis ex Epistola quadam S. Athanasii ad Ægypti Episcopos, quam Athanasianorum Operum Editores imprudenter inscripserunt Orationem primam adversus Arianos: vel anno Christi 300. aut 301. ut aliis placet. Ratio autem quæ movit Meletium, ut adversus S. Petrum Alexandrinum Episcopum Schisma faceret, & Ordinationes ipsi debitas usurparet, fuit odium adversus Sanctissimum illum Antistitem conceptum, propterea quod ab ipso, ob Idololatriæ crimen, aliaque scelera, fuisset in Concilio Episcoporum depositus. De Meletio legendi sunt S. Athanasius Apologia 2. Socrates lib. 1. Historiæ Ecclesiasticæ, c. 3. ubi testatur ipsum probra in Sanctos Antistites Alexandrinos Petrum, Achillam & Alexandrum evomuisse, & Ario cum suis partiariis tulisse suppetias: Theodoretus lib. 1. Historiæ Ecclesiasticæ, cap. 9. & libro 4. Hæreticarum Fabularum, cap. 7. ubi ait Meletianos circa Fidem nihil innovasse, sed privatos dumtaxat conventus egisse seorsim ab aliis Episcopis & Ecclesiis, necnon ridicula quædam excogitasse & usurpasse, ut nimirum corpus alternis diebus aqua mundarent, cum plausu manuum, & saltatione quadam Hymnos concinerent, & tintinnabula multa ligno appensa agitarent. In Sinodo Nicæna compressus est Meletius, & damnati Meletiani. Quid in eorum causa magnum Concilium decreverit, suo loco dicemus. Meletiani Schismatis causam aliter refert S. Epiphanius Hæresi 68. sed ipsum in hac Historia texenda falsis monumentis, & ab aliquo Meletiano acceptis deceptum fuisse, singulari Dissertatione probabimus.

AR-

ARTICULUS III.

De Arianis, & Semi-Arianis.

§. I.

De Arii persona.

ARriana Hæresis, quæ ut perfidia nulli est inferior, ita calliditate ac versutia vincit universas, male auspicatum ab auctore Ario nomen adepta est. Is ex Libya fuit oriundus, teste S. Epiphanio, ea videlicet quæ Ægypto vicina est, & Alexandriæ contributa. Unde Constantinus apud Socratem l. 1. c. 19. Alexandriam vocat Arii patriam. Externa corporis, oris, & habitus specie eam præferebat virtutem, gravitatem ac modestiam, qua facile hominibus illuderet; eam in verbis comitatem, urbanitatem, easque blanditias, ut omnium sibi animos conciliaret. Dialecticarum argutiarum erat peritissimus. Schismaticus fuit antequam Heresiarcha; Meletio quippe res novas molienti se adjunxit, ut scribit Sozomenus lib. 1. Historiæ Eccles. c. 14. Ex Schismate conversus, a S. Petro Alexandrino Diaconus ordinatus est. Sed cum Petrus Meletii fautores excommunicasset, nec eorum Baptismum vellet admittere, id est, cum eis Baptismi administratione ut & cæteris muniis Ecclesiasticis interdiceret, Arius hujus impatiens & vituperator disciplinæ ab eo pulsus est ex Ecclesia. Narrant Acta S. Petri Alexandrini, quæ Anastasius Bibliothecarius ex Græcis Latina fecit, cum Arius in Communionem restitui a S. Petro in carcere constituto, & jam martyrio proximo vehementius postularet, Christum Sanctissimo Antistiti noctu apparuisse veste discissa, causamque rei sciscitanti respondisse: *Arius mihi scidit. Præcave omnino ne eum in Communionem recipias. Quin potius jubeto Achillæ & Alexandro Presbyteris, qui post tuum exitum recturi sunt Ecclesiam meam, ne eum in communionem recipiant.* Sed eam Visionem, & Acta ipsa in quibus refertur, suspecta merito esse Eruditis, Dissertatione singulari ostendemus.

Apud Baron. ad an. Christ. 310. n. 4. & 5.

Post S. Petri martyrium, in Ecclesiam Arius irrepsit, & ab Achilla susceptus in Communionem, Presbyter factus est, ut S. Epiphanius refert Hæresi 69. quamquam Gelasius Cyzicenus a S. Alexandro Presbyterum ordinatum & Baucalensis Ecclesiæ regimini præfectum scribat. Ipsum ad fabricandam hæresim impulit ambitio & invidia in S. Alexandrum, quem sibi prælatum in electione ad Episcopatum Alexandrinum ægre ferebat, teste Theodoreto, lib. 1. Historiæ Ecclesiasticæ, cap. 2. & lib. 4 Hæreticarum Fabularum, cap. 1. Falsum itaque est quod Philostorgius Arianus Historicus lib. 2. cap. 3. scribit, Arium S. Alexandri electioni benevolentissime fuisse suffragatum.

§. II.

Quo tempore Arius hæresim condiderit, & qui fuerint illius errores.

HÆresim disseminare cœpit Arius, an. Christi 317. iis nempe diebus, quibus Crispus & Constantinus Junior Cæsares creati sunt, ut colligitur ex Orosio lib. 7. cap. 28. quod eo anno contigisse Fasti Idaciani notant. Ante Licinii persecutionem promulgatam asserere nequaquam necesse est propter auctoritatem Lactantii, qui lib. 4. Divinarum Instit. cap. ult. Arianorum meminit: nam Arianorum nomen in textum Lactantii irrepsit, nec in melioris notæ Codicibus legitur. Ad annum dumtaxat 321. Arianæ hæreseos ortum refert S. Hieronymus. Utraque epocha suam probabilitatem habet. Neutram Baronius probat, qui Arianæ Hæreseos natales anno Christi 315. consignat.

Ut ut est, S. Alexandro de Mysterio SS. Trinitatis in conventu Ecclesiastico differente, & Filium Patri honore parem, ejusdemque cum ipso substantiæ prædicante, Arius palam

palam-aperteque restitit, asserens unum esse verum proprieque dictum Deum, scilicet Patrem. *Solum ingenitum, solum æternum, solum nullo principio inchoatum, solum verum, solum immortalitate præditum, solum sapientem, solum bonum, qui genuit Filium unigenitum ante tempora æterna, per quem sæcula condidit.*

2. Asseruit *Filium esse creaturam Dei perfectam, sed tamen, non ut aliquid ex creaturis, non esse γέννημα Patri consubstantiale, voluntate Dei ante tempora conditum, non esse coæternum Patri; neque Patris naturam, ut in se est, cognoscere, nec suam ipsius, alienum externumque esse a Patre quantum ad substantiam, ex non extantibus factum esse, ἐξ οὐκ ὄντων; fuisse tempus quando non erat, Verbum mutabilitati obnoxium esse, ac in libero ejus arbitrio fuisse, quamdiu vellet, bonum permanere. Deum porro, cum præcognosceret eum bonum futurum, anticipando illi hanc gloriam dedisse, quam homo postmodum ex virtute mereretur: ipsum proinde principatu gratiæ Deum fieri; ut reliquos omnes, sic & ipsum titulo tenus Deum vocari.* Hæ Arii blasphemiæ decerptæ sunt ex ejus *Taleia*, cujus fragmentum refert S. Athanasius in Epistola de Synodis Arimini & Seleuciæ; ex illius & primorum discipulorum Epistola ad S. Alexandrum Episcopum Alexandrinum, quam refert ibidem S. Athanasius; ex S. Athanasio Oratione 2. contra Arianos, pag. 138. ex epistola Synodica Nicæni Concilii ad Ecclesiam Alexandrinam, quam refert Socrates lib. 1. cap. 6. ex S. Epiphanio Hæresi 69. & ex Theodoreto libr. 1. Historiæ Ecclesiasticæ, cap. 2. & lib. 4. Hæreticarum Fabularum, c. 1.

3. Erravit etiam Arius circa mysterium Incarnationis: Verbum namque divinum corpus inanimum assumpsisse asseruit, animæque partes implevisse divinitatem, ut testatur Theodoretus loco supra laudato, & S. Athanasius lib. de salutari Adventu Christi.

4. Hymnum glorificationis pervertit, suos cantare docens, *Gloria Patri per Filium, in Spiritu Sancto.*

Arianos Catholicos rebaptizasse scribit S. Augustinus lib. de Hæresibus: sed id ipsis a nemine præterea Veterum exprobratum lego.

§. III.

De primis Arii discipulis, & fautoribus; & de S. Alexandri adversus novam Hæresim vigilantia.

SAnctus Epiphanius initio septem Presbyteros Ario inhæsisse docet, Episcopum unum, Secundum Pentapolitanum, & Virgines septingentas. S. autem Alexander in Encyclica Epistola apud Socratem lib. 1. cap. 3. quatuordecim tantum ejus discipulos recenset, in quibus Secundus Ptolemaidis, & Theonas Marmaricæ Episcopi eminebant. Hos coacto Alexandriæ centum circiter Episcoporum Concilio, anathemate damnavit S. Alexander, deque eorum damnatione epistolam encyclicam ad universos Ecclesiæ Catholicæ Episcopos dedit. Ejusdem Concilii meminit Sozomenus lib. 1. cap. 14.

S. Alexandri contra Arium Epistolas memorat S. Epiphanius Hæresi 69.

Alexandria fugiens Arius, in Palæstinam abiit. Ibi singulos Episcopos adire, singulis adulari cœpit, quo plures sibi suffragatores adjungeret. Ex his quidam ipsum receperunt, alii repulerunt; quæ mox ut ad aures Alexandri Patriarchæ Alexandrini perlata sunt, varias scripsit ad plurimos Episcopos literas sanctissimus Antistes, quibus eis Arii & sectatorum impietatem detexit. Dedit inter alias eruditissimam & luculentissimam ad S. Alexandrum Episcopum Constantinopolitanum, quam legimus apud Theodoretum lib. 1. Historiæ Ecclesiasticæ, cap. 4. Patrocinium Arii & ipsius Hæreseos suscepit Eusebius Nicomediensis, ad quem extat epistola ab Hæresiarcha illo data apud Theodoretum l. 1. Historiæ Ecclesiasticæ, cap. 5. & apud S. Epiphanium Hæresi 69. In hac epistola vocat eum Arius vere Collucianistem, quod verisimiliter S. Luciano Antiocheno simul operam dedissent: quamvis iniquum sit Arii errores Sanctissimo illi Martyri tribuere, quem tot laudibus exornavit S. Chrysostomus.

Interim Thaleiam suam Arius composuit. Cantilena hæc erat mollis & impura, cujus nomen & modum a Sotade veteri Poeta mutuatus est. In hac omne Hæreseos suæ virus expressit, ut illud suavibus modulis in hominum & muliercularum ad voluptа-

lupta-

luptates pro clivium animos infunderet. De hac execranda cantilena lege S. Athanasium lib. de Synodis Arimini & Seleuciæ, & Oratione 2. contra Arianos. In Aulam etiam irrepsit perfidus Hæresiarcha, & Constantiam Augustam Constantini sororem suis partibus addixit, ejusque deinceps patrocinio usus est.

Post hæc, Concilium in Bithynia convocavit Eusebius Nicomediensis; ex quo ipse & ejus Symmistæ literas ad omnes Episcopos dederunt, quibus eos adhortabantur ut suam in communionem restituerent Arium ejusque sectatores, & Alexandrum ipsum ad pacem cum illis ineundam impellerent. Superest harum epistolarum una ad Paulinum Episcopum Tyri data apud Theodoret. lib. 1. Hist. c. 6. In ea gratulatur quod Eusebius Cæsareensis veritatis defensionem susceperit: (sic dogmata Ariana vocat, quæ ibidem exponit) eumque tam insigni exemplo ad scribendum pro Arianæ causæ defensione invitat, blandis verbis ejus tarditatem & silentium coarguens.

Arianorum epistolis, malis artibus, & blasphemiis Tomum, seu libellum opposuit adversus Arium & ejus blasphemias a se editum S. Alexander, eumque misit ad Episcopos Ægypti, Thebaidis, Libyæ, Pentapoleos, Syriæ, Lyciæ, Pamphiliæ, Cappadociæ, Asiæ, ac finitimarum regionum, qui ipsi subscripserunt, & summa consensione cum Alexandro conspirarunt ad propugnandam fidei veritatem, ut constat ex Theodoreto lib. 1. Historiæ, c. 4. Certiorem etiam de Arii Hæresi, & de turbis ab ipso in Ægypto, & Palæstina excitatis, fecit Sylvestrum Romanum Pontificem, ut testatur Liberius in epistola ad Constantium Imperatorem data: quia noverat ad Summum Pontificem præcipue pertinere judicium de causis fidei, quas majorum causarum nomine tota intellexit Antiquitas.

§. IV.

De Arii damnatione, restitutione, & exitu.

ARius damnatus in Alexandrino, quod missus a Constantino congregavit Osius, Concilio, ac deinde in Nicæno, quod S. Athanasius Apol. 2. epistola ejusdem magnæ Synodi ad Ecclesiam Alexandrinam, Socrates lib. 1. c. 5. & Theodoretus lib. 1. Historiæ Eccl. c. 6. testantur, a Constantino Imperatore in exilium cum suis discipulis amandatus est, eodem Socrate, & Philostorgio testibus. Edictum præterea tulit pientissimus Imperator, quo tam Arium, quam ejus fautores sempiterna notavit ignominia, jubens omnes in posterum *Porphyrianos* appellari, a Porphyrio Apostata & infensissimo Christianæ Religionis hoste, cujus impietatem imitabantur, Filium quem adoraverat semper Ecclesia, in ordinem creaturarum redigentes, & sic Idololatriam inducentes: quod egregie explicat S. Athanasius Oratione 4. contra Arianos, pag. 468. & 469. Decrevit etiam Constantinus ut Arii Thaleia, & quidquid uspiam librorum illius extaret, igni traderetur, pœna capitis in eos constituta, qui ipsos penes se retinerent. (Ex Socrate l. 1. cap. 6. ubi Constantini Edictum ea de re ad Episcopos & populum datum recenset.

Anno Christi 330. Constantia magni Constantini sorore, Arii revocationem, ut erat morti proxima, singularis beneficii loco ab Imperatore postulante, in Aulam ab ipso vocatus est. Leguntur Constantini literæ ad ipsum hanc ob causam datæ, apud Socratem lib. 1. cap. 9. Id autem factum est cujusdam Presbyteri, Ariani quidem, sed occulti, quem Constantia moriens Constantino commendaverat, industria. Sacra jussione accepta, Constantinopolim cum Euzojo discipulo, Alexandrinæ olim Ecclesiæ Diacono, profectus est. Rogati ab Imperatore utrum Nicænæ fidei assensum præberent, se eam amplecti asseruerunt. Tum jussi ut fidei professionem scriptis mandarent, & subscriptione munirent, Formulam obtulerunt Principi Catholicam in speciem, sed æquivocam, & quæ errorem non excluderet. Se enim credere profitebantur *in unum Deum, Patrem omnipotentem, & in Dominum Jesum Christum, Filium ejus, ex ipso ante omnia sæcula genitum, Deum Verbum per quem omnia facta sunt, cum quæ in cœlis, tum quæ in terris.*

Imperatoris mandato Alexandriam reversus est Arius, anno Christi 331. & Eusebii etiam Nicomediensis epistolam ad Athanasium Patriarcham Alexandrinum detulit, qua ipsum obtestabatur ut Arium reciperet. Restitit Athanasius, nec Imperatoris literis, quibus ipsi & depositionem, & exilium minabatur, nisi Arium in Ecclesiam admitteret, flecti potuit invictæ constantiæ Præsul. Ista constant ex ipsomet S. Athanasio Apolog. 2. pag. 778. ex Socrate lib. 1. cap. 20. & Sozomeno lib. 2. cap. 26.

Anno Christi 335. cum Hierosolymam ad Dedicationem Templi Constantini munificentia extructi, Episcopi frequentes convenissent, rogatique fuissent, ut Professionem fidei, quam ab aliquot annis Arius Imperatori obtulerat, expenderent, jussique ab eodem Principe, ut si recta videretur, illum restituerent Communioni: Eusebianorum factio, quæ illo in Concilio prævaluit, Formulam fidei præfatam, nihil non Orthodoxum & Ecclesiasticum continere pronuntiavit: admisitque in Ecclesiam cum Arium ipsum, tum Arianos omnes, quasi per invidiam olim anathemate damnatos. Id constat ex epistola Synodica istius Concilii relata a S. Athanasio lib. de Synodis Arimini & Seleuciæ pag. 686. ex eodem Patre Apol. 2. pag. 621. & in epistola ad Solitarios pag. 627. ubi hæc habet: *Arianos in communionem recepere, sine omni cura respectuque tot judiciorum, quibus illi damnati erant; iterumque Imperiale Mandatum cavsificati sunt; nec puduit eos in Epistolis suis scribere, post Athanasium afflictum odia desiisse. Quin illud ausi sunt sine omni fronte adjicere, Arianos recte sentire*. Legendi item Socrates lib. 1. cap. 22. Rufinus l. 1. cap. 2. & Sozomenus lib. 2. cap. 26.

Anno Christi 336. urgentibus Arianis, qui ad Concilium Constantinopolitanum contra Marcellum Ancyranum Fidei Nicænæ defensorem convenerant, ut Arius, quem plebs Alexandrina ab Ecclesiæ ingressu arcebat, & execrabatur semper ut Hæresiarcham, in Communionem Constantini mandato reciperetur; gratiaque frueretur, quam ipsi concesserat Hierosolymitana Synodus: Imperator ipsum vocavit Constantinopolim. Oblata pientissimo Principi fidei Formula, quam Nicænam ipsam fuisse tradit Socrates, ita se credere juramento confirmavit, aliam, perfidiæ suæ Formulam sub ala recondens, de qua juramentum suum restrictione mentali intelligebat, ut Socrates fert. Regebat tunc temporis Constantinopolitanam Ecclesiam Sanctus Alexander, Apostolicus Antistes, & Nicænæ Synodi propugnator acerrimus: qui triumphaturum Arium dolens, & Hæresim Eusebii Nicomediensis & aliorum patrocinio fultam, nec non credulitate nimia Constantini securam, ad preces & jejunia confugit, una cum S. Jacobo Nisibis Episcopo. Quorum votis annuens Deus, & Ecclesiæ suæ integritati prospiciens, ne communione infamis Hæresiarchæ violaretur, Arium simul communione, & vita privavit. A Deo itaque invisibiliter percussus, animam simul cum visceribus, & sanguine in latrinis effudit, vespere Sabbati quod Dominicam præcessit, qua Eusebius Nicomediensis, aliique Arii fautores, illum se in Ecclesiam, invito S. Alexandro, introducturos gloriati fuerant. Ista constant ex S. Athanasio Oratione 1. contra Arianos, pag. 130. ex S. Epiphanio Hæresi 69. Socrate lib. 1. cap. 25. Theodoreto, lib. 1. cap. 14. & lib. 4. Hæreticarum Fabularum, cap. 1. & Sozomeno lib. 2. cap. 28.

§. V.

De multiplici Arianæ sectæ factione.

ARiana Secta progressu temporis in tres factiones divisa est. Prima fuit eorum qui primigenium Arii errorem & meram blasphemiam propugnabant. Hanc Aetius & Eunomius amplexi sunt, qui & proprios errores addentes Arianæ Hæresi, sectam sui nominis condidere. Secundum hos etiam sensit Eudoxius Antiochenæ Sedis invasor. His etiam adhæsit Georgius Alexandrinus. Hi in Conciliabulo Antiochiæ congregato anno Christi 360. Formulam fidei conscripserunt, in qua Filium Dei Patri per omnia dissimilem asseruere. Quamobrem ἀνόμοιοι nuncupati sunt. Huic etiam parti adhæserunt Euzojus, qui Antiochiæ, post redactum in ordinem Meletium, Episcopus inauguratus est, Uranius Tyrius, Valens Mursæ, & Ursacius Singidonis Episcopi,

pi, Germinius Sirmiensis, Cajus Demophilus, & Auxentius Mediolanensis. His assentiebatur reipsa Acacius Cæsareæ in Palæstina Episcopus, ut Sozomenus scribit lib. 4. cap. 12. quamvis propriæ ipse factionis auctor fuerit, sed palam Arianas blasphemias non propugnabat, Semi-Arianis potius communicans.

Altera factio fuit Semi-Arianorum, qui vocem ὁμοούσιον rejiciebant, & Filium Patri minime consubstantialem esse, sed per omnia similem, adeoque κατ' οὐσίαν dicebant, & ὁμοιούσιον esse Patri, quod edita fidei formula in Ancyrana Synodo anno Christi 358. professi sunt. Hujus factionis principes extiterunt Basilius Ancyranus, Georgius Laodicenus, Silvanus Tarsensis, Sophronius Pompejopolitanus, Eleusius Cyzicenus, Macedonius Constantinopolitanus, qui execrandam hæresim contra Spiritum Sanctum postea vulgavit, Marcus Arethusius, Cyrillus Hierosolymitanus, Eusebius Samosatenus, & Meletius Antiochenus. Semi-Arianos asseruisse Filium esse creaturam, non tamen cæteris similem creaturis, & negasse divinitatem Spiritus Sancti, tradit S. Epiphanius: sed hos errores omnibus, quos modo nominavimus, tribuere nimis iniquum est, ut Basilio Ancyrano cujus fidem laudat S. Athanasius lib. de Synodis, & Cyrillo Hierosolymitano, necnon Meletio Antiocheno, quos Ecclesia ut Sanctos veneratur, & qui cum Catholicis & sanctis Episcopis communione juncti fuerunt, ab iisque laudati, ut Meletius a SS. Basilio, & Gregorio Nazianzeno. Iniquum est etiam nos errores tribuere Eusebio Samosateno, Fidei Nicænæ acerrimo vindici, & Martyri. Neque ideo Hæretici censeri debent, quod vocem ὁμοούσιον admittere nollent, & ὁμοιούσιον dumtaxat profiterentur, ut Dissertatione singulari ostendemus.

Tertia factio Sectæ Arianicæ fuit Acacianorum. Hujus princeps fuit Acacius Episcopus Cæsareensis, quem privatæ cum Cyrillo Hierosolymitano inimicitiæ a Semi-Arianorum partibus, quibus antea adhærebat, abstraxerunt, impuleruntque ut propriam factionem conflaret. Jurgium autem inter illum & Cyrillum obortum est ob Metropoliticæ Dignitatis jura, quam in Cæsareensi Præsule non satis revereri Cyrillus videbatur, Nicæno fretus Canone, quo singularis Hierosolymitanæ Sedi concessa fuerat prærogativa, ut testatur Sozomenus lib. 4. cap. 24. Hic igitur Acacius neque consubstantialem esse Patri Filium asserebat, neque unam ex creaturis, sed similem, non tamen substantia, vel οὐσίᾳ... Non ὁμοούσιον, ut prædicabant Catholici, non ὁμοιούσιον, ut profitebantur Semi-Ariani, non ἀνόμοιον, ut blasphemabant Aetiani, Eunomiani, & Eudoxiani, sed ὅμοιον propugnabat. Quod ille sic exponebat: ut quemadmodum statuarii effigies, & simulacra hominum vivorum ad similitudinem exprimunt, quæ natura substantiaque diversa ac dissimilia, externa sola specie ac lineamentis similia sunt: sic Pater similem sibi Filium procreaverit; non tamen divinitate, vel æternitate parem & æqualem. Ista constant ex Sancto Epiphanio Hæresi 73. Num. 23. & 24. & ex Formula Fidei, quam Leonæ Comiti in Seleuciana Sinodo obtulit Acacius, & quam SS. Athanasius lib. de Synodis Arimini & Seleuciæ, Epiphanius Hæresi 73. Socrates lib. 2. cap. 2. describunt. Ejusdem meminit, fragmentumque illius refert Sozomenus lib. 4. c. 21. Inter Acacianos celebriores extiterunt Uranius Tyrius, & Eutychius Eleutheropolitanus, ut S. Epiphanius scribit: qui perperam ipsis accenset Meletium virum sanctissimum, & Nicænæ Fidei invictissimum defensorem.

§ VI.

De insidiis & persecutionibus Arianorum in S. Athanasium, & alios Nicænæ Fidei Defensores.

ANno Christi 331. cum S. Athanasius in recusanda Ario communione constantissimus esset, Eusebiani Meletianis conjuncti calumnias in S. Athanasium commenti sunt, ut Constantinum Imperatorem ipsi infensum redderent. Id testatur S. ipse Athanasius Apologia 2. pag. 604. *Cum ego*, inquit, *Cæsari persuasissem nullam esse debere Ecclesiæ Catholicæ cum Hæresi Christi oppugnatrice communionem, tum demum tem-*

pus obvenisse arbitratus Eusebius, quod cum Meletianis constituerat, literas ad eos scribit, ut scelera de nobis fingerent, & fama spargerent.

Prima ipsorum calumnia fuit de exactione tributi. Accusarunt scilicet Athanasium quod novum tributum Ægyptis de pendendis Ecclesiæ linteaminibus indixisset: sed Apis atque Macarius, qui tum Nicomediæ in Aula Imperatoris, Deo volente, inventi sunt, hanc a suo Patriarcha facile depulerunt calumniam, certiorem facientes Imperatorem, quod pia quidem collecta de more ab Athanasio facta esset ad fidelium spontaneas oblationes in Ecclesiæ & ministrorum ornatum suscipiendas: nullius vero tributi exactio facta esset. Ista constant ex S. Athanasio Apologia 2.

Diluta hujusmodi calumnia ab Athanasii Presbyteris non quieverunt Eusebiani, sed novas construxere calumnias. Macario ex illis Presbyteris alteri crimen fracti Calicis impegerunt Athanasio vero perduellionis, & læsæ Majestatis scelus; quod scilicet Philumeno cuidam hosti Imperatoris magnam pecuniæ vim subministrasset. Causam Psammathiæ, quod Nicomediæ suburbium est, cognovit Constantinus, factisque hujusmodi accurate discussis, Eusebianos calumniæ reos, Athanasium insontem pronuntiavit, eumque ad suam remisit Ecclesiam, honorificas de illius innocentia literas ad Clerum, Populumque Alexandrinum scribens, quas Apologiæ suæ secundæ idem Sanctus inseruit. De iisdem legendus Theodoretus lib. 1. cap. 26. & 27.

Anno Christi 332. Meletiani & Eusebiani suas in S. Athanasium calumnias iterarunt, ac novas commenti sunt, Ischyram Pseudopresbyterum, & revera Laicum, perditis moribus virum Collluthi Hæresiarchæ & Schismatici sectatorem, qui in quodam pago Mareotidis Sacerdotii munia usurpabat, ad confirmandam suffragio suo de fracto calice accusationem inducentes, & novam de cæde Arsenii ab eodem Athanasio perpetrata addentes sycophantiam. Hæc referunt S. Athanasius Apologia 2. Socrates lib. 1. cap. 20. Theodoretus lib. 1. cap. 28. Ischyras paulo post conscientiæ stimulis, & amicorum suasione impulsus, supplex a S. Athanasio veniam petiit, atque ad tam putidas calumnias in S. Antistitem spargendas, vi & verberibus a Meletianis & Eusebianis se adactum esse contestatus est. Ischyræ libellum quo hæc in scriptis confessus est, sex Presbyteris coram, & septem Diaconis, recenset S. Athanasius Apologia 2.

Tam solemnis Ischyræ Palinodia Meletianos & Eusebianos a male cœptis in Athanasium non revocavit. Calumniam de Arsenii Meletiani Hypselitarum Episcopi fictitia cæde ubique sparserunt, ipsum occultantes, & manum hominis cujusdam mortui ostentantes, ut manum Arsenio ab Athanasio amputatam, quo ea ad magicas præstigias uteretur, Arseniumque ab ipso occisum nimium credulis persuaderent. Has calumnias ad sacras aures Imperatoris detulerunt, anno Christi circiter 333. qui Dalmatio nepoti suo, Antiochiæ Censori, hujus cognitionem causæ demandavit. Scripsit S. Athanasius ad Episcopos Ægypti ut in detegendo Arsenio, quem in aliquo Thebaidis Monasterio latitare suspicabatur, operam navarent: illucque Diaconum misit, qui in ejus latebras inquireret. Accepit Diaconus illum in Monasterio quodam degere, cui Pinnes Sacerdos præerat. Sed illius adventus præcognita causa, dictus Monasterii Præpositus Arsenium clam navi impositum, in Ægyptum inferiorem transvehi jusserat. Diaconus S. Athanasii spe sua frustratus Pinnem, & Monachum quemdam Eliam nomine arreptos duci curavit Alexandriam, & sisti coram Duce, seu totius Ægyptiacæ Militiæ generali Præfecto: cui fateri coacti sunt vivere Arsenium, in suo Monasterio illum delituisse, & etiamnum degere in Ægypto; nec alio ipsum secessisse consilio, quam ne fabula de illius cæde ab Athanasio perpetrata detegeretur. Patefacta veritate, Pinnes ad Joannem Pseudo Episcopum, Meletii in Schismate successorem literas dedit, quibus ipsum monuit, ne cædis Arsenii accusare pergeret Athanasium, quem vivere coram Duce confessus erat. Hanc Epistolam refert S. Athanasius Apologia 2. Idem Arsenius Tyri postea ab amicis S. Athanasii inventus, noluit se fateri Arsenium, donec in judicio a Paulo Tyri Episcopo, qui eum probe noverat, convictus est. De incolumitate Arsenii certior factus Constantinus, literas ad Athanasium dedit, quibus Meletianorum crimina, & nefarias calumnias execratus est. Jussit Athanasio ut literæ illæ ipsius glo-

gloriosæ innocentiæ testes ad populum recitarentur; Meletianisque minatus est, in quiescerent, se in eos secundum legum severitatem animadversurum. Has refert S. Athanasius Apologia 2. Lege Socratem lib. 2. cap. 20.

Tam illustris S. Athanasii victoria Meletianos prostravit, Arseniumque cum Presbyteris & Diaconis illi adhærentibus supplicem abjecit ad pedes sanctissimi Patriarchæ, ut ejus communionem postularent, ipsique reverentiam & obedientiam secundum Nicæni statuta Concilii pollicerentur. Quod data ad ipsum Epist. præstiterunt, quam refert S. Athanasius Apologia 2.

Anno Christi 335. novas adversus S. Athanasium calumnias vulgarunt, & veteres refricarunt Eusebiani, Concilium Tyri celebrandum ab Imperatore impetrantes. Eo in conciliabulo calumnias de cæde Arsenii, & de fracto calice tam solemniter convictas instaurarunt. Latuit parumper in diversorio Arsenius Athanasio rogante, ac demum ab eo in Synodum adductus, & pro vero agnitus Arsenio, utramque manum ostentans, silentium Eusebianis imposuit, ac pudorem incussit. (Ex Theodoreto lib. 1. Historiæ Ecclesiasticæ, cap. 30.) Narrat ibidem Theodoretus aliam Eusebianorum technam de meretricula conducta quæ se ab Athanasio vi oppressam quereretur, quæ cum Timotheum sese Athanasium simulantem, ereptæ sibi virginitatis petulantius accusaret, calumnia illico detecta est.

Quod spectat calumniam de fracto calice Athanasio ab Eusebianis irrogatam, quod ejus jussu id sceleris patrasse Macarium dicerent, notandum est Episcopos Alexandrinos in Epistola Synodica, quam Sanctus Athanasius Apologia 2. describit, calumniam illam ex duplici capite revincere. Primo quod locus in quo confractum calicem jactitabant, Ecclesia non esset, nec quispiam Presbyterorum ei loco vicinus, neque dies quo id factum a Macario effutiebant, esset Dominica, neque sacra fierent, neque dies hoc ipsum postularet. Ex quibus constat hanc fuisse Ecclesiæ Alexandrinæ disciplinam S. Athanasii temporibus, ut sacri calices nonnisi in locis sacris asservarentur, nec Missæ Sacrificium celebraretur aliis diebus quam Dominicis.

Cæterum cum Eusebiani fracti calicis Athanasium convincere non possent, sententiam ea de re suspensam voluerunt, donec de probationibus constaret. Ad eas concinnandas, & ab Arianis, Meletianis, Colluthianisque extorquendas, sex Episcopos Arianos S. Athanasio infensissimos, scilicet Theognidem, Marim, Macedonium, Theodorum, Ursacium, & Valentem clam in Mareotem regionem cum inquirendi potestate delegarunt, reclamantibus & intercedentibus Episcopis Ægyptiis, quorum libellum Synodo Tyriæ oblatum S. Athanasius recenset Apologia 2. Iidem Antistites Alexandri Thessalonicensis Episcopi auctoritatem, quæ apud Dionysium Comitem servando judiciorum ordini in Synodo præfectum ab Imperatore, erat maxima, interposuerunt, ut Commissarios ad inquirendum contra S. Athanasium, communi omnium Episcoporum suffragio nominari obtineret, alios a professis & conjuratis illius hostibus. Illius Episcopi ad Dionysium Epistolam describit S. Athanasius Apologia 2. necnon Epistolam ejusdem Comitis ad Eusebianos Antistites, quibus eos monet ac hortatur, ut communi omnium Episcoporum qui Tyri aderant, & Alexandri Thessalonicensis consensu & suffragio Commissarii deligerentur, ne quid contra judiciorum publicorum ordinem, & æquitatem a se & illis actum hac in causa ipsis merito, sibique exprobrari posset. Verum cum Eusebiani Comitis consiliis non parerent, quia si paruissent, opprimendum non fore Athanasium noverant; Catholici Ægypti Episcopi contestatorium libellum, seu instrumentum appellationis ad Constantinum Imperatorem ab ipsis tunc interjectæ, de vi publica Ecclesiæ Alexandrinæ & ejus Episcopo, & consequenter omnibus Ægypti Ecclesiis ab Eusebianis illata in Synodo, Comiti Dionysio obtulerunt; ipsum rogantes, ut hujus cognitionem causæ Imperatori servaret. Hunc libellum recenset S. Athanasius loco supra laudato.

Has Ægyptiorum Episcoporum contestationes Eusebianorum conjuratio irritas fecit: Mareotem profecti sunt Commissarii ab ipsis electi cum Ischyra Athanasii accusatore, & Philagrio Ægypti Præfecto, ethnico homine, & Christianæ religionis desertore. In domo ipsius Ischyræ accusatoris commorati sunt præclari illi judices, Catechumenos,

Judæos, Paganos, testes contra Athanasium & Macarium audivere, Clericos omnes qui S. Athanasio communione jungebantur, a ferendo repulere testimonio.

Judiciorum ordinem omnem perturbari & everti, opprimique æquitatem & innocentiam cernentes Alexandrini & Mareotici Presbyteri & Diaconi, contestatorium libellum significaverunt Eusebianis Inquisitoribus, cujus transumptum dedere Palladio uni ex Magistratibus Imperatoris. Alterum libellum ad Patres Tyri congregatos, Mareotici Clerici, qui S. Athanasium dum sacram illa in regione visitationem obiret, semper fuerant comitati, direxerunt, quo ipsos fecere certiores de Commissariorum irregulari prorsus & iniquo in instruenda lite agendi modo, de Ischyræ criminibus & calumniis, & Sancti Athanasii integris inculpatisque moribus. Tertium denique libellum contestatorium obtulerunt Philagrio Præfecto, & aliis Aulæ Imperatoriæ Ministris, ipsos obsecrantes in nomine Dei omnipotentis, & Augusti Imperatoris Constantini, & filiorum ejus Illustrissimorum Cæsarum, ut ejus Pietatem his omnibus de rebus commonerent. Hos Libellos describit S. Athanasius Apologia 2.

Cum hæc Mareotæ agerentur, S. Athanasius Tyri se inter hostes minime securum conspiciens, quibus Dionysius Comes favebat, e Synodo secessit, de vi sibi ab Arianis illata ad Imperatorem appellans, ut ipsemet in Apologia 2. testatur. Ipsum interim absentem indictaque causa damnarunt Eusebiani, & Episcopatu abdicarunt.

Constantinopoli coram Imperatore stetit S. Athanasius, ab ipsoque ægre obtinuit ut Eusebianos, a quibus Tyri, omni juris ordine insuperhabito damnatus fuerat, suum ad Tribunal evocaret. Id præstitit datis ad ipsos literis, quas describit S. Athanasius Apologia 2. pag. 622. quas etiam recenset Socrates lib. 1. c. 22. & Sozomenus lib. 2. c. 27. Imperatoris mandato ut aliquatenus parerent, nec tamen superior ipsorum calumniis & iniquo judicio evaderet Athanasius, cæteris Episcopis immonitis, Constantinopolim profecti sunt, Eusebius uterque, Nicomediensis & Cæsareensis, Theognius, Patrophilus, Ursacius & Valens: ubi Sententiæ suæ viribus diffidentes, novam calumniam compegerunt; scilicet minatum fuisse Athanasium, se frumentarium Canonem, qui Constantinopolim quotannis Alexandria deferebatur, prohibiturum. Quod redemptis testibus cum Principi probassent, ejus judicio Treveros in Gallias amandatus est: Rei gestæ testis est Athanasius ipse Apologia 2. p. 624. Eamdem Historiam prout gesta est, narrant Episcopi Ægypti in sua Epistola Synodica, quæ apud eumdem Athanasium legitur. Cæterum videtur Constantinus Athanasium exilio affecisse, non ut ipsum damnaret, sed ut illius incolumitati consuleret. Ejus enim vita in tuto non erat inter Eusebianos ejus hostes infensissimos. Eo consilio missum esse Treverim a Constantino patre testatur Constantinus Junior in Epistola ad Populum Alexandrinum pro Athanasii restitutione data. Hanc refert S. Athanasius Apologia 2. p. 624. post quam subjungit: *Cum igitur ex hac causa in Gallias amandati simus, quis non videt simul & Imperatoris mentem, & Eusebianorum sanguinarios animos, & principem id propterea fecisse, ne graviori calumnia ab illis opprimeremur? Simplici enim animo in audiendo fuit.*

Revocatus autem est Alexandriam Constantis, & Constantini junioris mandato, Constantio etiam consentiente, anno Christi 338. Literas Constantini Junioris ad Populum Ecclesiæ Alexandrinæ de ejus reditu datas videsis in Apologia 2. ipsius Athanasii. Testatur autem Princeps se voluntatem Magni Constantini parentis sui adimplere, qui Athanasium Ecclesiæ suæ restituere decreverat, quod morte præventus perficere nequiverat.

Redux ab exilio, ingenti gaudio a Clero populoque Alexandrino exceptus est Sanctissimus Præsul, solis Arianis illius reditum ægre ferentibus. Unde reducem tribus rursum accusationibus divexarunt. Primo quod ejus reditus magni mœroris causa multarumque cædium occasio extitisset. 2. Quod a Synodo damnatus, absque alia Synodo Sedem recipere temere & contra Canones præsumpsisset. 3. Quod frumentum Constantini Imperatoris munificentia Ægypti ac Libyæ viduis exhiberi solitum, proprios in usus divenditum convertisset. Quas calumnias Episcopi Alexandrini Patriarchatus in Concilio congregati anno Christi 339. in Epistola sua Synodica ad Julium Pontificem

Roma-

Romanum, & ad omnes Catholicæ communionis Episcopos toto orbe Christiano diffusos data referunt, ac egregie diluunt. Extat apud S. Athanasium Apologia 2.

Hoc ipso anno & ad Julium Pontificem, & ad Imperatores Constantinum & Constantem literas contra S. Athanasium scripserunt Eusebiani, & Legatos miserunt ad Julium, Macarium scilicet Presbyterum, Martyrium & Hesychium Diaconos, qui Athanasium accusarent, & sententiæ in illum latæ in Synodo Tyria confirmationem ab Apostolica Sede obtinerent. Id ut primum rescivit Athanasius, quosdam e Presbyteris suis Romam misit, qui illius innocentiam contra hostium calumnias vindicarent. Synodum postularunt a Julio Eusebiani, & impetrarunt. Romæ celebrata est. In ea absolutus est S. Athanasius. Quæri solet utrum S. Athanasius ad Julium Romanum Pontificem appellaverit. Appellasse quidam contendunt, ut Baronius, Bellarminus, Binius, & alii: confugisse dumtaxat ad ejus tribunal asserunt alii, non proprie appellasse. Quid nobis videatur, in Dissertationibus exponemus. Blondellus partium Calvinianarum auctor Julium de causa Athanasii judicasse dumtaxat ut arbitrum propugnat a partibus electum. Hujus falsitatem opinionis demonstrabimus. De hac Eusebianorum ad Julium Legatione, & de rebus ab ipsorum legatis, & Athanasii Presbyteris, ibidem gestis, lege S. Athanasium Apologia 2. & Epistolam Julii ad Eusebianos, quam ibidem descripsit, & in Epistola ad Solitarios. Profectum autem Romam S. Athanasium ante Romanam Synodum, ut vocanti Julio pareret, coramque se de objectis criminibus purgaret, ex iisdem constat Monumentis. Anno 341. habito Antiochiæ Concilio, Ariani Gregorium Cappadocem pariter Arianum in Alexandrinam S. Athanasii Sedem intruserunt. Deductus est Alexandriam stipatus militum satellitio. Sævam persecutionem intulit Alexandrinæ Ecclesiæ hujus invasoris ambitio, quam Philagrius Præfectus cum insolentium militum manu exercuit. Hanc accurate describit S. Athanasius in Epistola ad Orthodoxos; quam legere totam operæ pretium est. Tunc saluti suæ fuga consuluit Sanctissimus Patriarcha, & Romanam ad Ecclesiam velut ad asylum, portumque tutissimum confugit.

Anno Christi 349. Deus cor Constantii mutavit, & ipsum Athanasio fecit benevolum. Tribus ad ipsum datis Epistolis illum revocavit Alexandriam, quas refert Athanasius ipse Apologia 2. Julium Romanum Pontificem ante reditum invisit: qui gratulatorias ad Presbyteros & ad Populum Alexandrinum ejus de reditu literas dedit, quas refert ipse Apologia 2. p. 598.

Statim atque Sedi suæ restitutus est Athanasius, & Alexandriæ exceptus ea quam describit lætitia, in Epistola ad Solitarios, Ursacius & Valens Antistites Politici, qui hucusque Arianam hæresim palam professi fuerant, & calumniarum S. Athanasio illatarum, persecutionumque ipsius fuerant participes, libellum retractationis & pœnitentiæ Julio Romano Pontifici obtulerunt, quo Arium & ejus hæresim anathemate damnabant; falsa & ficta esse, quæ Athanasio objecta fuerant crimina contestabantur, & pollicebantur nusquam se Eusebio & ejus partiariis contra Athanasium adhæsuros. Scripserunt etiam communicatoriam Epistolam ad ipsum Athanasium, cum illa ad Julium Epistola. Insertus est ejus Apologiæ 2. pag. 602. & 603. dictus Libellus.

Anno Christi circiter 352. Eusebianæ successores impietatis, & præsertim Leontius Antiochenus, Georgius Laodicenus, Acacius Cæsareensis, Theodorus Heracleensis, & Narcissus Nerodiadis Episcopi, a Concilio Sardicensi exauctorati, pacis Ecclesiæ, & communionis infinitorum prope Episcoporum cum S. Athanasio impatientes, novas in ipsum turbas excitarunt. Ursacium primo & Valentem suæ pœnitentes pœnitentiæ ab Athanasii communione abstraxerunt, novisque nexibus suis partibus illigavere.

Adierunt deinde simul Constantium Imperatorem, eumque contra Athanasium novis artibus, & calumniis incitarunt. De tam subdita Constantii mutatione, & nova, quam in Athanasium movit, persecutione, hæc habet Sanctissimus Patriarcha Apologia 2. *Neque admirationi esse debet, si post tot Epistolas, tot juramenta, Constantius immutatus sit; siquidem & tyrannus Ægypti Pharao subinde promittens, atque inde relaxationem mali adeptus, tamdiu sese mutavit, donec prorsus tandem cum suis gregalibus periret. Hos igitur* (Episcopos) *singulis in urbibus ad sententiæ mutationem cogebat.*

Cæterum cum esset Arelate & Mediolani, omnia pro Hæreticorum adhortatu, suggestione que faciebat; vel potius illi ipsi agebant, insultabantque in omnes, Cæsaris potestate succincti. Statim igitur mandata, literæque ad Præfectum, ut frumentum quod hactenus Athanasio cum suis cedebat, illi adimeretur, dareturque illis qui Arianica saperent, & ut liberum esset contumeliam inferre in Athanasii communicatores. Minæ item denuntiatæ Judicibus, nisi cum hæreticis communionem celebrarent. Rursus ad alias partes Edicta missa, Notariique præsto in singulis urbibus, & Palatini minas secum ad Episcopos & Judices deferentes, ut isti quidem de causa judicarent: illi vero contra Athanasium scriberent, ut aut communionem cum Arianis haberent, aut pœnam exilii sustinerent, populique qui ad communionem cum illis coirent vincula, contumelias, bonorumque suorum direptionem expectarent. Neque negotium negligenter curatum est: habebant secum in comitatu Ursacii & Valentis Clericos, qui eos incitarent & negligentiores judices ad Cæsarem deferrent: aliasque hæreses minores ut sorores permittebant blasphemias in Dominum proferre, & Christianis tantummodo suis insidiis imminebant, non sustinentes ullos pios sermones de Christo. Quot igitur Episcopi, prout in sacris literis est, ad Præsides & Reges adducti sunt, & a Judicibus hanc sententiam audiverunt: Aut subscribite, aut ab Ecclesiis recedite?

Et infra: *Quotquot*, inquit, *ad Imperatorem profecti sunt, non prius ad ejus conspectum admissi fuere, ne tantillo quidem laxamento indulto, ut vel ex domicilio ipsis procedere liceret, priusquam subscriberent: aut si recusarent, in exilium mitterentur. Idque ideo faciebat, quod animadverterat ab omnibus hæresim odio haberi. Quæ res in causa fuit cur tam multos repelleret, ut se hæreticorum paucitati adjungerent, magnopere id studens ut multorum nomina corrogaret, tum ad invidiam Episcoporum, tum ut speciem aliquam, dignitatisque imaginem Arianæ hæresi conciliaret, cujus ipse propugnator erat, existimans quod quemadmodum hominum sententias, ita quoque veritatem immutare posset; inscius ignarusque Saducæos & Herodianos non ideo validiores factos esse ad veritatem opprimendam, quia sibi Pharisæos associaverant.*

Describit ibidem S. Athanasius aliorum Episcoporum Catholicorum persecutionem, & invictam fortitudinem, qua neque consiliis, neque minis Constantii cesserunt. Postquam enim dixit, *Arianos revera non habere Regem, nisi Cæsarem*, hæc subjungit: *Sed cum se arbitrabantur plurimis insidiari, non animadverterunt se plures facere Confessores, ex quorum numero clarissimæ sunt confessionis viri religiosi & Episcopi boni, Paulinus Episcopus Treverorum, Lucifer Metropolitanus Episcopus Sardiniæ, Eusebius Vercellis, Dionysius Mediolani. His enim ad se vocatis, jussit Imperator ut contra Athanasium subscriberent, & cum hæreticis communionem inirent. Quibus admirantibus novum ejus studium, dicentibusque, Id non esse Ecclesiastici Canonis, statim subjecit: At quod ego volo, pro Canone sit: ita enim me loquentem Syriæ Episcopi sustinent. Aut igitur obtemperate: aut vos quoque exules estote. Id cum audivissent Episcopi, magnopere admirantes, & ad Deum manus tendentes, multa cum libertate illi suas rationes proposuerunt, docentes Regnum non ipsius esse, sed Dei, a quo acceperat: illumque metuendum, ne quod dederat, repente adimeret. Denuntiabant illi diem Judicii, suadebantque ne Ecclesiastica corrumperet, neve Romanum Imperium Ecclesiasticis Constitutionibus immisceret, neve Arianam hæresim introduceret in Ecclesiam Dei. Verum nec ille audiit, nec eos plura dicere permisit. Quin ob hoc ipsum acriter minabundus & gladium intentans quosdam ex iis abduci jussit, sententiam suam, quam antea professus erat, ut Pharao revocans. Excusso igitur Sancti pulvere, & oculis in Deum rejectis, nec Cæsaris minas verebantur, neque ob strictos enses veritatem prodiderunt, & exilium veluti ministerii sui officium acceptarunt.*

Anno Christi circiter 353. cum Constantius profligato Magnentio tyranno pacem Imperio procurasset, Ariani bellum in S. Athanasium instaurarunt, Imperatorem ipsi magis magisque infensum reddere conati. Ipsi insusurrasse sanctissimum Antistitem sæpe ipsi apud Constantem Augustum ejus fratrem oblocutum fuisse. 2. Intercessisse ipsi familiaritatem cum Magnentio Majestatis illius & Imperii hoste. 3. Ipsum sprevisse mandata Imperatoris, nec illius sacræ jussioni paruisse, qua ad Aulam vocabatur. Has calu-

calumnias diluit S. Athanasius in Apologia ad Constantium. In ea mansuetudinis Ecclesiasticæ, & obedientiæ quam Principibus Clerici etiam debent, egregium specimen præbet, cum ait: *Non ergo is sum, qui vel Quæstori civitatis restitero, nedum tanto Imperatori*. Ex ea etiam Apologia discimus Arianos falsam Epistolam, & Constantii nomine perperam subscriptam, curavisse reddi S. Athanasio per Montanum Palatinum, qua ipsi facultas in Italiam pergendi concedebatur: Sanctum porro Athanasium subodoratum fuisse hostium dolos, qui vel inutili itinere ipsum ab Ecclesia abstrahere nitebantur, vel inobedientiæ specie ipsum Imperatori magis invisum facere. Ostendit autem S. Athanasius apud Constantium se purgans, Dei, & Ecclesiæ leges non permittere Episcopis, ut suo relicto grege ad Aulam Principum se conferant, nisi Ecclesiæ negotia, aut sacra Jussio ipsos illuc vocent: *Nec fas est*, inquit, *Ecclesiam relinquere, aut tuæ Pietati molestum esse: maxime cum etiam absentibus nobis in Ecclesiasticis postulationibus annuas*.

Anno Christi 355. persecutionem rursus gravissimam passus est S. Athanasius a Syriano Duce: quæ ipsum compulit ut Alexandria fugeret. Hanc describit in Apologia ad Constantium, p. 536. & in Apologia de fuga sua. Hujus meminit & Sozomenus lib. 4. c. 8. Ea tempestate intrusus est Alexandrinam in Sedem Georgius Cappadox, de cujus nefariis facinoribus, præter S. Athanasium, legendus est Theodoretus l. 2. Historiæ Ecclesiasticæ, c. 14. Aliam denique ab Arianis passus est persecutionem S. Athanasius sub Valente Imperatore Ariano, sive ab ipso Valente, anno Christi 370. quam in paterno sepulcro, quatuor mensibus delitescens, evasit. Hujus persecutionis incentor fuit Eudoxius: de qua legendi sunt Socrates lib. 4. c. 12. & Sozomenus lib. 6. c. 12.

Sæviit etiam Arianorum persecutio in S. Eustathium Antiochenum, quem Sabellianismi, & adulterii conducta meretricula accusatum deposuerunt, & in exilium a Constantio curarunt amandari, anno Christi 330. quo pariter exauctorarunt Asclepam Gazensem acerrimum Nicænæ Fidei defensorem. De S. Eustathii persecutione lege S. Chrysostomum Homilia 52. Socratem lib. 1. c. 18. Theodoretum lib. 1. Historiæ Ecclesiasticæ, c. 21. & Sozomenum lib. 2. c. 18. Eutropium etiam Andrinopolis Antistitem calumniis suis oppressere, cujus pro Catholica fide zelum commendat S. Athanasius in Epistola ad Solitarios. Marcellum etiam Ancyranum Arianorum persecutio jactavit, & S. Paulum Constantinopolitanum, Sede sua non semel ab ipsis extrusum, sæpe in exilium amandatum a Constantio, ac tandem martyrio coronatum, ut testantur S. Athanasius in Apologia pro fuga sua, & Theodoretus lib. 2. c. 5. Eorumdem hæreticorum persecutione afflictus est Meletius Antiochenus Episcopus. In Occidente vero eam sustinuerunt S. Maximinus Treverensis, SS. Dionysius Mediolanensis, Eusebius Vercellensis, Lucifer Calaritanus, Osius, Liberius, S. Rodanus Tolosanus, & S. Hilarius Pictaviensis.

Nec in istos solum Ecclesiæ Heroas debacchatus est Arianorum furor; verum etiam in omnes consubstantialitatis Filii Dei professores, in omnes S. Athanasii defensores, in Clericos, & in Virgines sacras, in quibus sponsum Dei Filium persecuti sunt, maxime cum Alexandriæ Dux Syrianus grassaretur. Ipsas enim, proh pudor! denudarunt, & ab Eremitariis suspenderunt, lateribus earum tertio laceratis, in hoc Pilato crudeliores, ut ostendit S. Athanasius Apologia 1. *Pilatus enim*, inquit, *lancea unum latus Salvatoris perfodit: isti autem rabie sua Pilatum vicerunt, cum non unum latus Christi, sed utrumque lacerarint. Membra enim Virginum præcipua & propria Christi sunt .... Isti soli nihil veriti sunt denudare & lancinare impolluta membra, quæ puellarum æterna virginitas Christo dedicaverat*. Et in Epistola ad Solitarios ait: *Quod cum scirent pudicitiam Virginum & aurium integritatem, & quod patientius ferrent lapides & fustes quam verba obscena, fœdissimis dictis inter invadendum utebantur, & hæc Ariani juventuti suggerebant, quippe qui ad ista dicta & facinora cachinnarentur. Sacræ autem Virgines, & aliæ castæ mulieres, ut morsus aspidum istas voces refugiebant*.

Quoniam vero Arianorum persecutionem in Liberium Romanum Pontificem, & Osium Cordubensem Episcopum etiam sæviisse diximus; illorum Historiam hic subjicere conveniens videtur.

§. VII.

Cæterum cum esset Arelate & Mediolani, omnia pro Hæreticorum adhortatu, suggestioneque faciebat; vel potius illi ipsi agebant, insultabantque in omnes, Cæsaris potestate succincti. Statim igitur mandata, literæque ad Præfectum, ut frumentum quod hactenus Athanasio cum suis cedebat, illi adimeretur, dareturque illis qui Arianica saperent, & ut liberum esset contumeliam inferre in Athanasii communicatores. Minæ item denuntiatæ Judicibus, nisi cum hæreticis communionem celebrarent. Rursus ad alias partes Edicta missa, Notariique præsto in singulis urbibus, & Palatini minas secum ad Episcopos & Judices deferentes, ut isti quidem de causa judicarent: illi vero contra Athanasium scriberent, ut aut communionem cum Arianis haberent, aut pœnam exilii sustinerent, populique qui ad communionem cum illis coirent vincula, contumelias, bonorumque suorum direptionem expectarent. Neque negotium negligenter curatum est: habebant secum in comitatu Ursacii & Valentis Clericos, qui eos incitarent & negligentiores judices ad Cæsarem deferrent: aliasque hæreses minores ut sorores permittebant blasphemias in Dominum proferre, & Christianis tantummodo suis insidiis imminebant, non sustinentes ullos pios sermones de Christo. Quot igitur Episcopi, prout in sacris literis est, ad Præsides & Reges adducti sunt, & a Judicibus hanc sententiam audiverunt: Aut subscribite, aut ab Ecclesiis recedite?

Et infra: *Quotquot*, inquit, *ad Imperatorem profecti sunt, non prius ad ejus conspectum admissi fuere, ne tantillo quidem laxamento indulto, ut vel ex domicilio ipsis procedere liceret, priusquam subscriberent: aut si recusarent, in exilium mitterentur. Idque ideo faciebat, quod animadverterat ab omnibus hæresim odio haberi. Quæ res in causa fuit cur tam multos repelleret, ut se hæreticorum paucitati adjungerent, magnopere id studens ut multorum nomina corrogaret, tum ad invidiam Episcoporum, tum ut speciem aliquam, dignitatisque imaginem Arianæ hæresi conciliaret, cujus ipse propugnator erat, existimans quod quemadmodum hominum sententias, ita quoque veritatem immutare posset; inscius ignarusque Saducæos & Herodianos non ideo validiores factos esse ad veritatem opprimendam, quia sibi Pharisæos associaverant.*

Describit ibidem S. Athanasius aliorum Episcoporum Catholicorum persecutionem, & invictam fortitudinem, qua neque consiliis, neque minis Constantii cesserunt. Postquam enim dixit, *Arianos revera non habere Regem, nisi Cæsarem*, hæc subjungit: *Sed cum se arbitrabantur plurimis insidiari, non animadverterunt se plures facere Confessores, ex quorum numero clarissimæ sunt confessionis viri religiosi & Episcopi boni, Paulinus Episcopus Treverorum, Lucifer Metropolitanus Episcopus Sardiniæ, Eusebius Vercellis, Dionysius Mediolani. His enim ad se vocatis, jussit Imperator ut contra Athanasium subscriberent, & cum hæreticis communionem inirent. Quibus admirantibus novum ejus studium, dicentibusque, Id non esse Ecclesiastici Canonis, statim subjecit: At quod ego volo, pro Canone sit: ita enim me loquentem Syriæ Episcopi sustinent. Aut igitur obtemperate: aut vos quoque exules estote. Id cum audivissent Episcopi, magnopere admirantes, & ad Deum manus tendentes, multa cum libertate illi suas rationes proposuerunt, docentes Regnum non ipsius esse, sed Dei, a quo acceperat: illumque metuendum, ne quod dederat, repente adimeret. Denuntiabant illi diem Judicii, suadebantque ne Ecclesiastica corrumperet, neve Romanum Imperium Ecclesiasticis Constitutionibus immisceret, neve Arianam hæresim introduceret in Ecclesiam Dei. Verum nec ille audiit, nec eos plura dicere permisit. Quin ob hoc ipsum acriter minabundus & gladium intentans quosdam ex iis abduci jussit, sententiam suam, quam antea professus erat, ut Pharao revocans. Excusso igitur Sancti pulvere, & oculis in Deum rejectis, nec Cæsaris minas verebantur, neque ob strictos enses veritatem prodiderunt, & exilium veluti ministerii sui officium acceptarunt.*

Anno Christi circiter 353. cum Constantius profligato Magnentio tyranno pacem Imperio procurasset, Ariani bellum in S. Athanasium instaurarunt, Imperatorem ipsi magis magisque infensum reddere conati. Ipsi insusurrasse sanctissimum Antistitem sæpe ipsi apud Constantem Augustum ejus fratrem oblocutum fuisse. 2. Intercessisse ipsi familiaritatem cum Magnentio Majestatis illius & Imperii hoste. 3. Ipsum sprevisse mandata Imperatoris, nec illius sacræ jussioni paruisse, qua ad Aulam vocabatur. Has calu-

calumnias diluit S. Athanasius in Apologia ad Constantium. In ea mansuetudinis Ecclesiasticæ, & obedientiæ quam Principibus Clerici etiam debent, egregium specimen præbet, cum ait: *Non ergo is sum, qui vel Quæstori civitatis restitero, nedum tanto Imperatori*. Ex ea etiam Apologia discimus Arianos falsam Epistolam, & Constantii nomine perperam subscriptam, curavisse reddi S. Athanasio per Montanum Palatinum, qua ipsi facultas in Italiam pergendi concedebatur: Sanctum porro Athanasium subodoratum fuisse hostium dolos, qui vel inutili itinere ipsum ab Ecclesia abstrahere nitebantur, vel inobedientiæ specie ipsum Imperatori magis invisum facere. Ostendit autem S. Athanasius apud Constantium se purgans, Dei, & Ecclesiæ leges non permittere Episcopis, ut suo relicto grege ad Aulam Principum se conferant, nisi Ecclesiæ negotia, aut sacra Jussio ipsos illuc vocent: *Nec fas est*, inquit, *Ecclesiam relinquere, aut tuæ Pietati molestum esse: maxime cum etiam absentibus nobis in Ecclesiasticis postulationibus annuas*.

Anno Christi 355. persecutionem rursus gravissimam passus est S. Athanasius a Syriano Duce: quæ ipsum compulit ut Alexandria fugeret. Hanc describit in Apologia ad Constantium, p. 536. & in Apologia de fuga sua. Hujus meminit & Sozomenus lib. 4. c. 8. Ea tempestate intrusus est Alexandrinam in Sedem Georgius Cappadox, de cujus nefariis facinoribus, præter S. Athanasium, legendus est Theodoretus l. 2. Historiæ Ecclesiasticæ, c. 14. Aliam denique ab Arianis passus est persecutionem S. Athanasius sub Valente Imperatore Ariano, sive ab ipso Valente, anno Christi 370. quam in paterno sepulcro, quatuor mensibus delitescens, evasit. Hujus persecutionis incentor fuit Eudoxius: de qua legendi sunt Socrates lib. 4. c. 12. & Sozomenus lib. 6. c. 12.

Sæviit etiam Arianorum persecutio in S. Eustathium Antiochenum, quem Sabellianismi, & adulterii conducta meretricula accusatum deposuerunt, & in exilium a Constantio curarunt amandari, anno Christi 330. quo pariter exauctorarunt Asclepam Gazensem acerrimum Nicænæ Fidei defensorem. De S. Eustathii persecutione lege S. Chrysostomum Homilia 52. Socratem lib. 1. c. 18. Theodoretum lib. 1. Historiæ Ecclesiasticæ, c. 21. & Sozomenum lib. 2. c. 18. Eutropium etiam Andrinopolis Antistitem calumniis suis oppressere, cujus pro Catholica fide zelum commendat S. Athanasius in Epistola ad Solitarios. Marcellum etiam Ancyranum Arianorum persecutio jactavit, & S. Paulum Constantinopolitanum, Sede sua non semel ab ipsis extrusum, sæpe in exilium amandatum a Constantio, ac tandem martyrio coronatum, ut testantur S. Athanasius in Apologia pro fuga sua, & Theodoretus lib. 2. c. 5. Eorumdem hæreticorum persecutione afflictus est Meletius Antiochenus Episcopus. In Occidente vero eam sustinuerunt S. Maximinus Treverensis, SS. Dionysius Mediolanensis, Eusebius Vercellensis, Lucifer Calaritanus, Osius, Liberius, S. Rodanus Tolosanus, & S. Hilarius Pictaviensis.

Nec in istos solum Ecclesiæ Heroas debacchatus est Arianorum furor; verum etiam in omnes consubstantialitatis Filii Dei professores, in omnes S. Athanasii defensores, in Clericos, & in Virgines sacras, in quibus sponsum Dei Filium persecuti sunt, maxime cum Alexandriæ Dux Syrianus grassaretur. Ipsas enim, proh pudor! denudarunt, & ab Eremitariis suspenderunt, lateribus earum tertio laceratis, in hoc Pilato crudeliores, ut ostendit S. Athanasius Apologia 1. *Pilatus enim*, inquit, *lancea unum latus Salvatoris perfodit: isti autem rabie sua Pilatum vicerunt, cum non unum latus Christi, sed utrumque lacerarint. Membra enim Virginum præcipua & propria Christi sunt .... Isti soli nihil veriti sunt denudare & lancinare impolluta membra, quæ puellarum æterna virginitas Christo dedicaverat*. Et in Epistola ad Solitarios ait: *Quod cum scirent pudicitiam Virginum & aurium integritatem, & quod patientius ferrent lapides & fustes quam verba obscœna, fœdissimis dictis inter invadendum utebantur, & hæc Ariani juventuti suggerebant, quippe qui ad ista dicta & facinora cachinnarentur. Sacræ autem Virgines, & aliæ castæ mulieres, ut morsus aspidum istas voces refugiebant*.

Quoniam vero Arianorum persecutionem in Liberium Romanum Pontificem, & Osium Cordubensem Episcopum etiam sæviisse diximus; illorum Historiam hic subjicere conveniens videtur.

§. VII.

§. VII.

De Persecutione Constantii in Liberium.

ANno Christi 356. Ariani Constantio persuaserunt, ut Liberium Romanum Pontificem ad damnationem S. Athanasii cogeret, & ad ὁμοούσιος rejectionem. Id ut a S. Pontifice extorqueret, ipsum persequi cœpit, misso Romam Eusebio eunucho, qui ejus constantiam donis primum, deinde minis tentaret. Sed nihil ab ipso potuit obtinere: dona enim rejecit, minas contempsit, Apostolica libertate respondit: *Quem non una, sed jam altera Synodus probe ab omni crimine liberum pronuntiavit, & Romana Ecclesia cum pace dimisit, quomodo poterimus condemnare? aut quis nos probaret, si quem præsentem dileximus, & habuimus in nostra communione, eumdem absentem aversemur? Non ita se habet Ecclesiasticus Canon, neque umquam accepimus talem a Patribus traditionem. Quod si omnino Imperator curam suam pro Ecclesiastica pace interponere quærit, aut si scripta a nobis pro Athanasio deleri jubet, deleantur quoque ea quæ contra eum scripta sunt: fietque deinde Ecclesiastica Synodus longe a Palatio, ubi nec Imperator præsto est, nec Comes se ingerit, nec Judex minatur, & ubi solus timor Dei ad omnia sufficit, & Apostolorum institutio, ut eo in loco ante omnia Ecclesiastica Fides asseratur, quemadmodum a Patribus definitum est in Concilio Nicæno, iique qui Arianicæ sententiæ sunt, ejiciantur, & eorum hæresis anathemate damnetur; ac deinde judicium de Athanasio fiat, aut si quis alius reus agitur; & quotquot noxii reperti fuerint, ejiciantur; quotquot autem puri, reatu absolvantur. Non enim fieri potest ut locum in Synodo habeant, qui fide impii sunt: neque fas est quæstionem de factis alicujus, prius quam de fide Religionis haberi. Primum enim omnis fidei discordia rescindenda est, & tum quæstionem de negotiis fieri oportet. Nam & Dominus noster Jesus Christus non prius sanabat ægrotos, quam ubi ostendissent, & prolocuti fuissent quam fidem in illum haberent.*

Invicta tunc Liberii fortitudo ipsum gloriosæ confessioni destinavit. Jussit nempe Constantius ut ad se Mediolanum traheretur; quo cum pervenisset, magna etiam ibi dicendi libertate usus est. *Desine*, inquit, *persequi Christianos: ne tenta per me hæreticam impietatem in Ecclesiam introducere. Ad omnia potius sustinenda parati sumus, quam nos Christiani eo deveniamus, ut Ariani appellemur*, &c. Hæc refert S. Athanasius in Epistola ad Solitariam Vitam agentes. Prolixior Liberii cum Imperatore Constantio Dialogus Mediolani habitus, refertur integer a Theodoreto lib. 2. Historiæ Ecclesiasticæ, c. 16. in quo mira Sanctissimi Pontificis animi fortitudo elucet, præsertim in illis verbis, quibus Imperatori exilium minitanti respondit: *Leges Ecclesiasticas observare pluris faciendum censeo, quam Romæ habere domicilium.*

Videns itaque Constantius se nihil promovere, Liberium exulare jussit usque Bœream Thraciæ. Discedenti quingentos aureos Imperatoris nomine obtulit Eusebius Eunuchus, quos Pontifex invicto animo respuit, dicens: *Tu Ecclesias orbis terræ expilasti, & jam mihi ut damnato, egentique eleemosynam affers. Abi primum, & Christianus ipse fias.*

Anno Christi 357. Constantio Romæ triumphum agente, Matronæ Romanæ Liberii reditum ab ipso supplices postularunt. Quarum precibus inflexus, ipsum Romam redire jussit, ac una cum Felice, qui ejus in Sedem intrusus fuerat, Ecclesiam regere. Imperatoris literæ cum risu in Circo exceptæ sunt, clamante populo æquam esse Imperatoris sententiam: Nam bifariam divisos esse spectatores, quibus nomen impositum est ex colorum varietate: & propterea alterum Episcopum his, alterum illis præesse debere. Deinde omnes uno ore vociferati sunt: *Unus Deus, Unus Christus, Unus Episcopus:* Quibus vocibus cum pietate & justitia a pia plebe profusis, rediit Liberius. Ista constant ex Theodoreto lib. 2. Historiæ Ecclesiasticæ, cap. 14. Sed prius Liberio facta non est ab Imperatore potestas Romam redeundi, quam cum Arianis communicaret, & S. Athanasii communionem execraretur, Formulæque Fidei sibi ab Arianarum partium Episcopis oblatæ subscriberet: quod præstitit anno Christi 358. Cui autem Formulæ

mulæ subscripserit, & utrum fuerit hæreticus, propria Dissertatione expendemus. Legatur interim Sozomenus lib. 4. Historiæ Ecclesiasticæ, c. 14.

§. VIII.

De Persecutione Constantii in Osium.

ANno Christi circiter 355. Ariani Constantium Imperatorem ad persequendum Osium impulere, ut ejus in propugnanda Fide Nicæna, & S. Athanasii innocentia invicta fortitudo, minis & terroribus aliquando frangeretur. His verbis allocuti Constantium referuntur a S. Athanasio in Epistola ad Solitarios. *Omnia quidem a nobis facta sunt. Profligavimus in exilium Romanorum Pontificem, & jam ante eum extorres fecimus quamplurimos Episcopos: omnia loca terroribus implevimus: sed tamen pro nihilo sunt tanta tua opera, neque quidquam profecimus, quamdiu reliquus est Osius. Quamdiu enim ille in suis agit, omnes in suis Ecclesiis agere videntur. Potest ille & verbis & auctoritate fidei suæ, omnes contra nos inducere. Hic Princeps est Synodorum, & si quid scribit, ubique auditur. Hic Formulam Fidei in Nicæna Synodo concepit, & Arianos ubique pro hæreticis traduxit. Quod si ille in suo statu permaneat, supervacuum est cæterorum exilium: hæresis enim nostra cedere cogitur. Incipe igitur & hunc persequi.* Arianis auscultavit Constantius, & accersitum ad se Osium ad subscribendum contra S. Athanasium, communionemque cum illis ineundam hortatus est. At Imperatorem suarum pondere rationum a sententia deduxit, liberque in suam rediit Ecclesiam.

Non quievit Arianorum furor. Imperatorem adversus Osium magis magisque exacerbarunt, & minaces ab eo ad Venerabilem Senem obtinuerunt literas, ut illius frangerent constantiam. At invictus stetit magnus ille Antistes, dignam Osii sapientia, fortitudine & episcopali zelo ad ipsum vicissim scripsit Epistolam, quam S. Athanasius recenset in Epistola ad Solitarios. In ea hæc præsertim verba notari velim, quæ Regiæ & Ecclesiasticæ Potestatis limites describunt: *Desine, quæso, & memineris te mortalem esse; reformida diem judicii. Serva te in illam diem purum; ne te misceas Ecclesiasticis, neque nobis in hoc genere præcipe, sed potius ea a nobis disce. Tibi Deus imperium commisit, nobis quæ sunt Ecclesiæ concredidit: & quemadmodum qui tuum Imperium malignis oculis carpit, contradicit ordinationi divinæ: ita & tu cave ne quæ sunt Ecclesiæ ad te trahens, magno crimini obnoxius fias. Date (scriptum est) quæ sunt Cæsaris Cæsari, & quæ sunt Dei Deo. Neque igitur fas est nobis in terris imperium tenere, neque tu thymiamatum & sacrorum potestatem habes, Imperator.*

Recensita Osii Epistola, subjungit S. Athanasius: *Hæc Abrahamicus ille Senex, vere Osius, id est Sanctus, & sensit, & scripsit: ille autem* (scilicet Constantius) *neque insidias de manibus deposuit, neque criminandi occasiones quærere desiit, sed gravius semper minabatur, ut eum vi oppressum in suas partes transferret, aut inobsequentem exterminaret; sed ut occasionem Duces & Satrapæ Babylonis sedulo quærentes contra Danielem, non inveniebant nisi ex causa legis Dei: ita quoque nunc Satrapæ impietatis ne fingere quidem quidquam contra Senem potuerunt. Omnibus enim ille notus erat, ac verus pro suo nomine Osius, hoc est Sanctus habebatur, vitaque ejus irreprehensibilis, nisi ex odio ejus contra hæresim crimen mutuarentur. Calumniantur igitur eum, sed non ut illi Danielem apud Darium illibenter talia audientem, sed ut Jezabel contra Naboth, & ut Judæi apud Herodem, his verbis agentes: Non solum non subscribit contra Athanasium, sed & nos ob Athanasium condemnat, & hæresim tali odio persequitur, ut aliis scribat, Melius esse mortem perferre, quam proditores fieri veritatis. Hæc cum audisset impietatis propugnator Constantius Cæsar, & quod alii essent per Hispanias ejusdem cum Osio sententiæ, quos cum solicitasset, ad subscriptionem impellere nequivisset, accersit Osium, & pro exilio detinet illum integrum annum Sirmii, nihil veritus impius nec Deum, neque Patris sui, quem erga Osium habebat, affectum, neque senectutem hominis jam centenarii inhumanus ille respexit. Omnia namque*

ob

Adfuit etiam Concilio Constantinus ; & infra Episcopos , nonnisi ipsis annuentibus sedit. Ad ipsum Orationem habuit Concilii nomine Eustathius Antiochenus. Orationem vicissim habuit elegantissimam Imperator , qua Patres ad concordiam adhortatus est. Legatur de his Eusebius lib. 3. de Vita Constantini , c. 10. 11. & 12. Socrates lib. 1. c. 5. Theodoretus lib. 1. c. 3. Imperatorem Patribus sumptus necessarios regali munificentia ministrasse, iidem Auctores testantur. Porro cum Ariani in ipso Concilii ingressu libellos ipsi adversus Orthodoxos Antistites porrexissent, quo eis infensum redderent Imperatorem, & ad expugnandam Catholicam fidem faciliorem aditum sibi aperirent, indicto die cunctos Libellos comburi jussit Constantinus, hæc cedro digna proferens: *Deus vos constituit Sacerdotes, & potestatem dedit de nobis quoque judicandi; & ideo nos a vobis recte judicamur: vos autem non potestis ab hominibus judicari: propter quod Dei solius inter vos expectate judicium ; & vestra jurgia quæcumque sunt, ad illud divinum reserventur examen. Vos etenim nobis a Deo dati estis Dii : & conveniens non est ut homo judicet Deos, sed ille solus de quo scriptum est: Deus stetit in Synagoga Deorum, in medio autem Deos dijudicat.* Refert istud Rufinus lib. 1. Historiæ, c. 1.

Addit Theodoretus lib. 1. c. 11. Constantinum jurejurando asseruisse, se ne verbum quidem Libellorum legisse; *Quod Sacerdotum vitia non sint Populo aperienda, ne causa offendiculi inde arrepta, licenter peccare aggrediatur.* Quin etiam hoc adjecisse: *Si suis oculis Episcopum alienæ uxori stuprum inferre forte videret , facinus illud nefandum suo paludamento se obtecturum, ne facinoris aspectus, eos qui idipsum cernerent, ulla ex parte læderet.*

Adfuerunt etiam Concilio Nicæno plures Philosophi ethnici , ut ingenii vim & Philosophiæ divitias ostentarent. Horum unum cum vidisset S. Spiridion ingenii vir simplicissimi, & parum dicendi peritus, Catholicis insultantem , aggressus est , & nude proposita mysteriorum nostrorum majestate , mutum reddidit , Christianæque Fidei addixit; ita ut Philosophus ad discipulos suos & auditores conversus dixerit: *Audite, o eruditi viri; donec verbis mecum gesta res est, verba verbis opposui , & quæ dicebantur , dicendi arte subverti ; ubi vero pro verbis virtus processit ex ore dicentis : non potuerunt resistere verba virtuti , nec homo adversari potuit Deo : & ideo si quis vestrum potuit in his quæ dicta sunt sentire quæ sensi, credat Christo, & sequatur hunc Senem in quo locutus est Deus.* Istud referunt Rufinus lib. 1. Historiæ Ecclesiasticæ, cap. 3. & Gelasius Cyzicenus lib. 2. cap. 13.

Tribus de causis convocata est Nicæna Synodus. Primo ad Arianæ Hæreseos damnationem. Secundo ad dissensiones Ecclesiarum circa tempus Paschatis celebrandi componendas. Tertio ad Meletii Schisma extinguendum.

Quod spectat primum caput, Arius in Concilium vocatus est , auditus , Hæreseos & blasphemiarum convictus a Patribus, & a S. Athanasio adhuc Diacono , qui Verbi Divini causam propugnaturus cum S. Alexandro venerat , anathemate confossus est , hæresisque damnata: editum Symbolum fidei, cui vox sacra ὁμοούσιον convenienter addita est ; ut ostendit S. Athanasius lib. de Synodi Nicænæ decretis , ad hæresim prosternendam. Refertur Nicænum Symbolum lib. 1. Hist. Eccles. Socratis, cap. 5. & a Theodoreto lib. 1. cap. 12. & a Rufino lib. 1. cap. 6. Ad finem Symboli additur anathema in Arianos, his verbis: *Eos autem qui dicunt : Erat aliquando quando non erat, & antequam nasceretur, non erat ; & quia ex iis quæ sunt, factus est ; aut ex alia substantia , vel essentia dicunt esse , vel creatum , vel mutabilem , vel convertibilem Filium Dei ; anathematizat Catholica & Apostolica Ecclesia.*

Formulam fidei a se compositam sanctæ Synodo obtulerunt Ariani . Hanc refert Eusebius Cæsareensis in epistola , quam ad suam Ecclesiam scripsit post Concilium , quæ extat apud Theodoretum lib. 1. Historiæ Ecclesiasticæ , cap. 12. Verum , quod addit Eusebius, neminem huic formulæ fidei contradixisse, jussisseque Imperatorem ut omnes eidem assentirentur, ac subscriberent , modo vox, *Consubstantiale*, adscriberetur ; suspectæ fidei est . Est enim purum verisimile professionem fidei quæ crassiores tantum Arii blasphemias explodit, alias vero subtiliores non rejicit , & qua pristinos errores

inge-

ingenue, & sincere non ejurabant, immo se veram fidem semper amplexos esse contestabantur, approbatam fuisse a Patribus Nicænis: maxime cum in ea legatur, *Filium factum esse ex Patre*. Πρὸ πάντων τῶν αἰώνων ἐκ τοῦ πατρός γεγεννημένον. Major itaque fides adhibenda est Theodoreto asserenti Formulam illam, statim atque lecta est, discerptam fuisse, omnibus eam falsam, adulterinam, & blasphemam conclamantibus. (Lib. 1. Historiæ Ecclesiast. cap. 7.) Quamobrem omnes Ariani, etiam Eusebius Nicomediensis, & Theognis Nicænus Fidei Nicænæ Symbolo, & Arii damnationi subscripserunt, quamvis animo non sincero, & solo exauctorationis exiliique metu. Soli Theonas Marmaricæ, & Secundus Ptolemaidis subscribere, & Arium damnare renuerunt, ut constat ex S. Athanasio in epistola de Nicænæ Synodi decretis, Theodoreto lib. 1. cap. 19. & 20. S. Hieronymo in Dialogo adversus Luciferianos. Subscripsit etiam Eusebius Cæsareensis, ut constat insuper ex epistola quam scripsit ad suam Ecclesiam post Concilium: sed ficte fraudulenterque subscripsit homo semper Arianus. Arium errores ejurasse & a Synodo fuisse receptum, falsum est. Sed de his in Dissertationibus.

Quoad secundum caput, decrevit Nicæna Synodus Festum Paschatis eodem die ab omnibus Ecclesiis celebrandum, scilicet Dominica proxime sequente Lunam decimam quartam. Quod decretum Ecclesiæ Syriæ, Ciliciæ, & Mesopotamiæ, quæ in celebratione Festi claudicabant, ut ait S. Athanasius, amplexæ sunt. Qua de re legendi sunt S. Athanasius lib. de Nicænæ Synodi decretis, Eusebius lib. 3. de Vita Constantini, cap. 17. & 18. Sanctus Epiphanius Hæresi 70. & Theodoretus lib. 1. cap. 10. Porro notat S. Athanasius lib. de Synodis Arimini & Seleuciæ, pagina 693. Nicænos Patres longe aliter suam expressisse definitionem in quæstione fidei, & in negotio celebrandi Paschatis; in decreto namque de celebratione Paschatis addiderunt: *Visum est ut omnes obtemperarent*; quia solam spectabat disciplinam. *De fide vero non scripserunt, Visum est; sed ad istum modum, credit Catholica Ecclesia, ut ostenderent eam non novam esse sententiam, sed Apostolicam: & quæ ipsi scripsissent, non esse sua inventa, sed Apostolorum documenta*. Relegantur quæ in secundi sæculi Dissertationibus de celebratione Paschatis diximus.

Quoad tertium caput, sancitum est a Patribus cum Meletio clementius agentibus, ut in propria civitate, nimirum Licopolytana maneret, nullamque haberet potestatem vel cuiquam manus imponendi, vel quemquam ad aliquod munus Ecclesiasticum deligendi, vel in alienam regionem & civitatem ejus rei gratia commeandi: sed ut solum dignitatis & officii nomen retineret: illi autem qui ab eo Presbyteri designati essent, simulatque sanctiore manus impositione in Ordinatione accepta confirmati fuissent, in Ecclesiæ communionem, & ad Ecclesiasticæ communionis ministerii gradum admitterentur: ita tamen ut omnibus Presbyteris a S. Alexandro ordinatis essent inferiores. Ipsis vero est inhibitum ne Ministros Ecclesiæ designarent, & ne aliquid agerent absque consensu Catholicorum Episcoporum, qui S. Alexandri Patriarchatui subjacebant. Ipsis nihilominus indultum, ut post obitum Catholicorum Antistitum, Episcopatum obtinere possent, modo idonei viderentur, & populus illos eligeret, & Episcopus Alexandriæ eis suffragaretur, populique electionem confirmaret. Ista constant ex epistola Concilii Nicæni ad Ecclesiam Alexandrinam, quam describit Theodoretus lib. 1. Historiæ Ecclesiasticæ, cap. 11.

Nicænorum Canonum synopsi.

His ita constitutis, Nicæni Patres viginti Canonibus Disciplinam Ecclesiasticam sanciverunt. Neque enim plures sunt admittendi. Unde Canones Arabici a Turriano editi ab Abrahamo Ecchellensi Maronita vindicati, ab omnibus Eruditis rejiciuntur. Primus Canon Eunuchos qui se sponte absciderint, a sacris Ordinationibus, & Ordinum ante susceptorum functionibus prohibet. Quam severitatem erga eos qui a medicis, a barbaris, aut dominis mutilati fuerint, non esse exercendam constituit. Secundus Canon prohibet neophytorum ordinationem. Tertius subintroductarum mulierum contubernio clericis omnibus interdicit: solius matris, sororis, amitæ, vel earum personarum, quæ suspicionem omnem effugiunt, cohabitatione ipsis permissa & convictu. Hoc porro Canone cœlibatum Clericis majoribus non indici, contra Baronium, Bellarminum, & alios demonstrabimus. Quartus Canon Episcoporum Ordinationes ab omnibus

Subintroductarum mulierum contubernium Clericis vetitum.

bus Episcopis Comprovincialibus, vel saltem a tribus de cæterorum assensu fieri decernit, asserto Metropolitanis confirmandi jure. Quintus excommunicatum ab uno Episcopo vetat ab aliis recipi. Conditus est hic Canon occasione Eusebii Nicomediensis, qui Arium & ejus sectatores a S. Alexandro communione privatos recipere ausus fuerat. Ne vero sive Clerici sive Laici ab Episcopis, ipsos contentionis & invidiæ impulsu, levibusque de causis quandoque excommunicantibus opprimantur, sancit sacra Synodus eodem Canone, ut ad causas hujusmodi expendendas & judicandas, aliaque Ecclesiastica negotia, Concilia Provincialia bis in anno celebrentur.

Conciliorum Provincialium celebratio.

Sedium Patriarchalium privilegia.

Sextus Canon jura & privilegia sedium Patriarchalium sarta tecta esse jubet, præcipue Alexandrinæ Sedis, cujus jurisdictionem in Ægyptum, Libyam & Pentapolim fundi constituit, exemplo Romani Episcopi, cui parilis mos est in Ecclesiis ejus Patriarchatui subjectis, ut nimirum & Ordinationes celebret, vel confirmet, congregetque totius Patriarchatus sui Concilia. De hujus Canonis sensu Dissertat. singularem edemus, ostendemusque illum Rom. Pontificis primatui non obesse.

Canon septimus Episcopo Hierosolymitano Patriarchicum honorem prisca consuetudine ipsi quæsitum, propter dignitatem Civitatis, in qua præcipua Redemptionis nostræ mysteria sunt adimpleta, conservat; sed nullam ipsi jurisdictionem tribuit: immo Cæsareensis Metropolitæ cui subjacebat, jura tuetur.

Pœnitentiæ disciplina.

Canon octavus Novatianos ad Ecclesiam redeuntes, & manuum impositione reconciliatos, si Clerici in sua secta ordinati sint, in Clericatu manere constituit, modo in scriptis profiteantur, quod Catholicæ, & Apostolicæ Ecclesiæ dogmata suscipiant & sequantur, id est, bigamis, & lapsis se communicare. Canones nonus & decimus a sacris ministeriis suspendunt eos qui absque examine fuerint ad Sacerdotium promoti, vel alicujus se criminis reos, cum in eorum vitam inquireretur, confessi fuerant, vel persecutionis temporibus lapsi erant. Canon undecimus lapsis in persecutione Licinii pœnitentiæ tempus definit. Duodecimus his qui abjecto propter Christi fidem cingulo militiæ, illud resumpserint persecutionis tempore, & ita se idololatriæ periculo exposuerint, pœnitentiam imponit. Cujus tamen minuendæ & breviandæ potestatem concedit Episcopis. Decimus tertius Canon decernit ut moribundis ultimum & maxime necessarium viaticum non denegetur, idest, absolutio a peccatis prout antiqua lege statutum jam erat. Decimusquartus Catechumenorum in persecutione lapsorum præscribit pœnitentiam. Decimus quintus translationes Episcoporum, Presbyterorum, & Diaconorum, de una Ecclesia in aliam prohibet, irritasque in posterum fore decernit. Cui Canoni condendo occasionem forsan dedit inquieta Eusebii Nicomediensis ambitio, qui ex Berytensi ad Nicomediensem Episcopatum transierat. Canon decimus sextus Presbyteros aliosque Clericos suis Ecclesiis pro quibus ordinati sunt, addictos esse jubet, nec aliam in Ecclesiam recipi: si secus fecerint, communione privandos. Vetat etiam Episcopis ne alienos Clericos ordinent: alioquin Ordinationem irritam declarat. Decimus septimus Canon Clericos usurarios a Clero excludit.

Translationes Episcoporum, Presbyterorum, & Diaconorum vetita.

Canon decimus octavus Diaconorum fastum & audaciam coercet, ipsisque prohibet ne Sacerdotibus Eucharistiam porrigant, neve inter Sacerdotes sedeant. Decimus nonus Paulianistas, idest, Pauli Samosateni sectatores ad Ecclesiam redeuntes, baptizari præcipit; quod eorum Baptisma, utpote verbis Evangelicis non consecratum, nullum esset. Canon denique vigesimus prohibet ne diebus Dominicis, & diebus quinquaginta qui a Paschate ad Pentecostem intercedunt, fideles orent flexis genibus. Quæ disciplina ab antiquo observata fuit, ut constat ex Tertulliano lib. de Corona Militis, c. 3.

Damnata hæresi, & ejus auctore ac sectatoribus, edito Symbolo, sancitaque tot Canonibus disciplina, Synodus epistolam scripsit ad Ecclesiam Alexandrinam de rebus a se gestis, quam Theodoretus descripsit l. 1. Hist. Eccles. c. 10. De iisdem rebus scripsit Constantinus Imperator Encyclicam ad Ecclesias epistolam, quam referunt Eusebius lib. 3. de Vita Constantini, cap. 16. & seqq. Socrates lib. 1. cap. 6. & Theodoretus lib. 1. c. 10. Epistola Concilii Nicæni ad Sylvestrum Papam, quam exhibent Conciliorum Collectores, & Rescriptum Sylvestri ad Nicænam Synodum, ab eruditis omnibus ut supposititia monumenta arguuntur, & exploduntur. Suppositionem probat phrasis tenebrosa

& bar-

& barbara, ex qua vix ſanum ſenſum exſculpere liceat. Item quod cum Oſio Corduben ſi, & Macario Hieroſolymitano, 318. Epiſcopi ſcribere dicantur; quod ſi ita eſt, trecenti & viginti Antiſtites Nicæno Concilio adfuerunt. Tertio, quod Epiſcopi Apoſtolicæ Urbis, ideſt, Romæ, conveniſſe dicantur ad Synodum, quaſi plures fuiſſent Romę Epiſcopi. Quarto, quod Macarii nomen potius quam Alexandrini & Euſtathii Patriarcharum adſcriptum legatur. Quinto, quod non exprimatur in epiſtola nomen Synodi ex qua trecenti decem & octo Epiſcopi ſcribunt, contra morem Conciliorum: denique Sylveſtri Reſcriptum ad Synodum, præter ſtyli barbariem, mendoſam habet notam Conſulatus. Dicitur enim datum ſub Conſulatu Conſtantii 4. cum Conſtantini 8. ſive 7. qui eſt ab hoc annus quintus. Unde etiam Baronius hanc Sylveſtri epiſtolam commentitiam exiſtimat.

§. III.

De Synodo Tyria.

Concilium Tyri ann. Chriſti 335. Sylveſtri 22. Conſtantini Imperatoris trigeſimo celebratum eſt. Cęſaream primum fuit convocatum; deinde Tyrum; quod Conſtantinus Cæſaream S. Athanaſio gratam non eſſe, ob Euſebium illius urbis Epiſcopum ipſi ſuſpectum intellexiſſet. Arianorum induſtria & dolis impetratum eſt ab Imperatore, ut S. Athanaſium quadam Judicii Eccleſiaſtici ſpecie opprimerent. Hanc Synodum ſolus Conſtantinus convocavit, ut conſtat ex Euſebio lib. 4. de Vita Conſtantini, cap. 41. & ex epiſtola ejuſdem Principis ad Synodum Tyri congregatam, quam refert idem Auctor cap. 42. & ex Alexandrina Synodo, quam refert S. Athanaſius Apologia 2. ex S. Epiphanio Hæreſi 69. ex Socrate lib. 1. Hiſtoriæ, cap. 20. ex Theodoreto lib. 1. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ, cap. 28. & 29. & ex Sozomeno lib. 2. Hiſtoriæ, cap. 24.

Tyrus, Phœnicis, Inſula & Urbs celeberrima, olim orbis emporium.

Huic Synodo Comes Dionyſius ab Imperatore miſſus dominabatur, & Arianorum conſilia juvabat. Præerant Euſebii ambo, Nicomedienſis & Cæſareenſis. Arianorum numerus Catholicorum Antiſtitum numerum ſuperabat. Ibi variis calumniis impetitus eſt S. Athanaſius, & ab Epiſcopatu depoſitus. Unde quod ait Julius Romanus Pontifex in epiſtola ad Orientales, *Athanaſium Tyri condemnatum non eſſe*, ita intelligendum eſt, quod non fuerit juſte, & juris ordine obſervato damnatus, nec a ſaniori parte Concilii, ſed ab Arianis tumultuatim damnatus ſit, repugnantibus, & appellantibus Orthodoxis. Hæc Synodus Conciliabulum fuit, potius quam Concilium: & ab ipſius judicio S. Athanaſius ad Conſtantinum Imperatorem jure meritoque appellavit, ut Diſſertatione propria demonſtrabimus. Ea in Synodo Potamo Epiſcopus Heracleenſis, qui alterum in perſecutione oculum pro fidei confeſſione amiſerat, Euſebium Cæſareenſem ſedentem intuitus, Athanaſium vero ſtantem, magna vocis contentione adverſus Euſebium invectus eſt. *Te ne*, inquit, *Euſebi, ſedere, & innocentem Athanaſium a te judicari? quis iſta ſuſtinere poſſit? Dic ſodes, nonne mecum perſecutionis tempore in cuſtodia fuiſti? atque ego quidem pro veritate oculum perdidi, tu nulla corporis parte mutilatus es, neque martyrium ſubiiſti, ſed vivus, integerque conſiſtis. Quanam ratione e cuſtodia evolaſti, niſi quod perſecutoribus noſtris nefarium facinus admiſſurum te eſſe recepiſti, vel etiam admiſiſti?* Id refert S. Epiphanius Hæreſi 68. Alexandrina Synodus a S. Athanaſio relata id ſpectavit, cum Euſebium in Concilio Tyrio de idololatria a SS. Confeſſoribus accuſatum dicit. Hujus exprobrationis æquitatem oſtendit Euſebii agendi modus, qui hoc a ſe patratum facinus auſus non eſt inficiari, ſed iracundiæ impetu Concilium dimiſit, dicens: *Si huc accedentes tantopere nobis contradicere audetis, verum eſt profecto quod veſtri accuſatores objiciunt: Nam cum hoc in loco tyrannidem quamdam exerceatis, multo id magis in patria veſtra facitis.*

§. IV.

De Synodo Hierosolymitana.

Hierosolyma Judææ caput sedes Patriarch. olim Episcopalis tantum sub Metropoli Cæsarensi, Ann. 335.

ABsoluto Tyri Conciliabulo, iidem Episcopi Hierosolymam ad Dedicationem Templi Martyrum quod Constantini munificentia extructum erat, convenerunt. Magnificum illum cœtum describit Eusebius lib. 4. de Vita Constantini, cap. 43. & sequentibus, & hujus ad commendationem Synodi nihil omittit, ut Arium a Concilio non minus celebri quam fuerat Nicænum, receptum fuisse in Ecclesiam posteris persuadeat. Sed Ariano Episcopo non est temere adhibenda fides. Hac in Synodo Arius cum suis discipulis in Ecclesiam receptus est, æquivoca Fidei Formula, quam obtulerat Constantino, approbata. Legendus hoc de Concilio Socrates lib. 1. Historiæ Ecclesiasticæ, cap. 22. & Sozomenus l. 2. cap. 25. & 26. Hunc Auctorem Cardinalis Baronius immerito arguit, quod scripserit, Arium tunc temporis fuisse ab exilio revocatum. Duobus momentis nititur Illustrissimus Annalium Ecclesiasticorum Parens. Primum, quod Arium in Nicæno Concilio palinodiam recantasse, & receptum fuisse constet, ex S. Hieronymo adversus Luciferianos scribente. Sed S. Hieronymum deceptum fuisse, ex ipsis, quæ supersunt, Nicæni Concilii monumentis, & ex omnium Scriptorum veterum fide constat, ut in Dissertationibus evincam.

Secundum Baronii momentum est, quod ante hæc datis ad Arium libere agentem literis mirari se dicit Constantinus, cur non ad se venerit, & eum quam primum ad se venire, concesso regio diplomate pro viatico jubet. Verum quid hoc contra Sozomenum? Acceperat quidem antehac Arius facultatem accedendi ad Aulam; sed potestatem nondum obtinuerat redeundi Alexandriam, ut patet ex ipsa Constantini Epistola. *Jam igitur*, inquit, *publico curru conscenso, nostra castra adire propera, ut nostram benignitatem & studium erga te expertus, in patriam redire queas.* Ergo adhuc extorris agebat Arius. Hanc Epistolam Constantini ad Arium refert Socrates lib. 1. cap. 19.

Epistolam Synodicam hujus Conciliabuli refert S. Athanasius lib. de Synodis Arimini & Seleuciæ.

§. V.

De Synodo Constantinopolitana Arianorum.

ANno Christi 336. Ariani Conciliabulum Constantinopoli habuere adversus Marcellum Ancyræ Episcopum, & Galatiæ Primatem, quem Episcopatu abdicarunt, ejusque in locum Basilium suffecere. Depositionis prætextus fuit hæresis, in quam ipsum lapsum fuisse criminabantur, cum Asterii Sophistæ librum adversus Catholicam Fidem pro Ariana hæresi editum confutaret. Ajebant enim ipsum instar Pauli Samosateni, Christum purum hominem asseruisse. Id constat ex Socrate lib. 1. cap. 24. Idem constat ex Sozomeno lib. 2. Historiæ Eccles. cap. 31. referente, Marcellum Ancyranum Constantinopoli depositum fuisse, quod scripsisset, *Filium Dei principium ex Maria habuisse, & regnum ejus finem habiturum.* Addit nonnullos existimasse, *Ista a Marcello dicta esse velut de eisdem solum quærente: & ab Eusebio ejusque sectatoribus ad Imperatorem per calumniam delata, perinde ac si Marcellus eadem constanter asseverasset. Nam hos ei graviter succensuisse quod neque in Concilio Tyri urbis Phœniciæ habito ipsorum Decretis consentiret, neque Hierosolymis de Ario in Ecclesiam admittendo concederet, neque consecrationi magni Templi ibi a Constantino ædificati interesse vellet, idque non alia ex causa, quam ut ipsorum vitaret communionem.*

Cæterum de Marcelli Ancyrani fide in Dissertationibus agemus. Notare hic in antecessum sufficiat, S. Athanasium ejus Orthodoxiæ suffragari Apologia 2. & in Epistola ad solitariam vitam agentes.

§. VI.

De altero Conciliabulo Constantinopolitano.

VErtebatur annus Christi 339. cum Ariani aliud Conciliabulum Constantinopoli celebrarunt, in quo S. Paulum illius urbis Episcopum deposuere, & eam in Sedem Eusebium Nicomediensem intruserunt. Id. constat ex Socrate lib. 2. cap. 5. & ex Sozomeno lib. 3. cap. 3. & 4.

§. VII.

De Concilio Alexandrino, in causa S. Athanasii.

DUm Eusebiani missis ad Julium Romanum Pontificem legatis cum Actis Conciliabuli Tyri, contra S. Athanasium agerent; Episcopi Ægypti, Libyæ & Pentapoleos Alexandriam convenerunt, anno Christi 339. ut de propugnanda Sanctissimi Patriarchæ sui innocentia, refellendisque Eusebianorum calumniis Concilium inirent. Quod præstiterunt, Synodica Epistola ad omnes Catholicæ Ecclesiæ Episcopos, & præcipue ad Julium scripta, quam refert S. Athanasius Apol. 2. In fine epistolæ hæc habent: *In publico conventu de consilio omnium has literas ad vos dedimus, quibus oramus vestram in Christo Prudentiam, ut recipiatis hanc de Athanasio contestationem, & commercium, communionemque ejus admittite, & zelum, indignationemque contra Eusebianos, qui istiusmodi tentant, induite, ne diutius istiusmodi pravitas & malitia contra Ecclesiam invalescat. Vos certe vindices hujus injustitiæ imploramus, citantes illud Apostolicum verbum: Auferte mala ex vobis: mala enim revera sunt, & indigna communione, quæ ab illis designantur. Ne igitur illis aures præbueritis, si denuo ad vos contra Athanasium Episcopum scribant.* Centum prope Episcopos huic Synodo adfuisse, ex S. Athanasio discimus.

§. VIII.

De Concilio Antiocheno Arianorum.

ANno post obitum Constantini Imperatoris quinto, Marcellino & Probino Consulibus, Indictione 14. id est anno Christi 341. Julii Romani Pontificis 5. Constantii, & Constantis Impp. 5. Antiochiæ Encænia celebrata sunt in Dedicatione augustissimi Templi a Constantino M. cœpti, & Constantii curis ac magnificentia absoluti, quod Dominicum aureum nuncupatum est: cui interfuit ipse Constantius. Hujus solemnitatis prætextu convenerunt Antiochiam Episcopi nonaginta. Antiochia Urbs Syriæ, sedes Patriarchal.

Eusebiani habita Synodo Gregorium Cappadocem hominem Arianum, in locum S. Athanasii causam suam ad Apostolicæ Sedis tribunal agentis, Alexandrinæ Ecclesiæ præfecerunt. De hoc Conciliabulo S. Athanasius ita scribit in lib. de Synodis Arimini & Seleuciæ: *Fuere autem numero, qui Antiochiam tempore Encæniorum convenerunt, nonaginta, Consulibus Marcellino & Probino, Indictione 14. præsente ibidem impiissimo Imperatore Constantio.*

Errat Gratianus * cum Eusebium Cæsareensem huic Concilio præfuisse, & Canones conscripsisse ait. Vita enim jam functus erat Eusebius: aderat Concilio Acacius, qui in ejus locum successerat. Errat etiam idem Auctor, cum hujus Synodi Patres 25. dumtaxat fuisse scribit.

* C. 11. Dist. 26.

Celebratam esse dictæ Ecclesiæ Dedicationem jussu Constantii scribit Socrates lib. 2. cap. 5. *Ut fidem consubstantialis prorsus labefactaret, everteretque.* Scribit etiam *Maximum Hierosolymorum Episcopum, qui Macario successerat, ad illud neutiquam accessisse, ratum, si accessisset, se compulsum iri ut Athanasii abdicationi subscriberet.*

Addit, factionem Eusebianam ad S. Athanasium falso accusandum operam suam ac studium potissimum contulisse: ac primum quod Statutum ab illis tum editum violasset, nempe quod absque consensu, & sententia communis Concilii Episcoporum, gradum Sacerdotii denuo suscepisset. Nam illum ab exilio redeuntem, suo ipsius arbitrio ad Ecclesiam regendam præcipitem ruisse querebantur. Deinde, quod tumultus & cædes in ejus reditu contigissent. In medium denique protulerunt, quæ contra Athanasium Tyri acta fuerant.

Summa Rom. Pontificis auctoritas. Inter alia nullitatis Antiocheni Concilii capita, illud notat potissimum Socrates, *Quod Julius Romanus Episcopus neutiquam aderat; neque quemquam qui ejus locum suppleret, eo misit: idque cum Canon Ecclesiasticus jubeat, non oportere absque sententia Romani Episcopi decreta Ecclesiis sancire*. Quo ex loco luculentum & magnificum eruitur pro Romani Episcopi Primatu adversus Novatores argumentum.

Ariani falsis criminationibus, quas dudum contra S. Athanasium commenti fuerant, in illo Conciliabulo Antiocheno relectis, Eusebium Emissenum Episcopum Alexandriæ in ejus locum delegerunt. Hujus Eusebii Vitam ex Georgio Alexandrino describit Socrates lib. 2. cap. 6. & Sozomenus lib. 3. cap. 5. Qua in narratione multa notat mendacia Baronius, quorum non minimum illud est, quod Deum multa per hunc Eusebium edidisse scribant miracula. Sed hæc mendacia Georgio Laodiceno homini Ariano, qui in gratiam Eusebii Emiseni pariter Ariani hæc scripsit, potius quam nobilibus Historicis tribuenda sunt. Melius Socrates *Portentosas quasdam præstigias* ab eo editas fuisse refert, quam miracula. Nec aliud de homine Ariano censendum: præsertim cum accusatus sit quod Mathematicam disciplinam exercuisset, ut ex Georgio Laodiceno refert idem Socrates. Magicæ enim Artes isto nomine ab ipsarum Professoribus insigniebantur. Ut ut sit de ejus gestis, certum est ipsum secta Arianum fuisse, ex Sancto Hieronymo in Catalogo Scriptorum Ecclesiasticorum, & ex Theodoreto in Dialogo *Impatibilis*.

Cæterum Eusebius ille delatum sibi a Conciliabulo Alexandrinum Episcopatum recusavit, ratus se Alexandrinorum odium incursurum, qui alium in loco Athanasii sedentem ferre non poterant. Quamobrem Ariani Gregorium sibi impiorum dogmatum communione conjunctum in sedem Alexandrinam intruserunt. Hujus Ordinationis multiplex vitium coarguit Julius Romanus Pontifex in Epistola ad Eusebianos. Primo quod judicium Romanæ Synodi ad ipsorum petitionem indictæ antevertissent. Secundo quod externum hominem, & incognitum Episcopum salutassent, & militari manu Alexandriam deduxissent: cum etiamsi legitime depositus fuisset Athanasius, debuisset eligi Episcopus ex Clero illius Ecclesiæ. *Prorsus ignoro*, inquit Julius, *quanam ratione facta sunt, quæ facta sunt. Primum enim non decebat, cum ad celebrandam Synodum literas mitteremus, aliquos præoccupare judicium Synodi. Denique non decuit novos istos modos contra Ecclesiam induci. Ubi enim est istiusmodi Ecclesiasticus Canon? aut istiusmodi traditio Apostolica, ut in pace agente Ecclesia, & Episcopis concordibus cum Episcopo Alexandriæ Athanasio, immittere Gregorium peregrinum hominem, neque Alexandriæ baptizatum, neque plebi cognitum, neque postulatum a Presbyteris, eumque Antiochiæ creare Episcopum, atque inde deducere Alexandriam, non cum Presbyteris, aut Diaconis civitatis, non cum Episcopis Ægypti, sed cum militibus? Si enim post Synodum in culpa fuisset deprehensus Athanasius, non tamen oportuit creationem novi Episcopi ita illegaliter & præter Canonem Ecclesiasticum fieri, sed in ipsa Ecclesia, & ex ipso sacerdotali ordine, & ex ipso Clero ejus Provinciæ Episcopos constitui, & nequaquam ex illis qui nunc Apostolorum Canones violant.*

§. LX.

De variis Fidei Formulis in Concilio Antiocheno ab Arianis editis.

Subrogato in locum S. Athanasii Gregorio, Eusebiani fidem commutare aggressi sunt, ut ait Socrates: quod ut ipsis felicius cederet, professi sunt se minime Arianos esse.

se. Nos; inquiebant, *neque sumus Arii sectatores: qui namque fieri potest ut cum simus Episcopi, Ario Presbytero auscultemus? neque aliam fidem, quam quæ ab initio divulgata sit, recipimus: sed cum in fidem ejus studiose inquirere, eamque accurate expendere niteremur, Arium potius ad nos revertentem admisimus, quam ejus opinioni simus obsecuti.*

His præmissis quatuor Fidei Formulas ediderunt, quas refert S. Athanasius. In prima profitentur, *Unum Filium Dei unigenitum, ante omnia sæcula existentem & coexistentem cum Patre suo, per quem omnia facta sunt.*

Duas tantum formulas fidei Socrates refert.

In secunda, quam excogitarunt, cum ipsos prioris pœnituisset, ut ait S. Athanasius, profitentur se credere *In unum Dominum Jesum Christum Filium Dei, unigenitum Deum, per quem omnia: eum natum esse ante sæcula ex Patre, Deum ex Deo, totum ex toto, solum ex solo, perfectum ex perfecto ... sapientiæ & gloriæ Patris sine omni dissimilitudine imaginem, primogenitum omnis creaturæ, eumdemque in principio apud Deum Verbum esse.*

Secundam illam Fidei Formulam refert S. Hilarius in lib. de Synodis, ipsamque ab Episcopis 98. editam ait, cum unus ex eis in suspicionem pravi dogmatis venisset: ipsamque insuper exponit velut Catholicam & piam. Verum S. Athanasio fidem adhibere satius est, qui formulam illam fidei ab Eusebianis editam refert, cum ipsos prioris pœniteret. Non igitur *a Sanctorum Synodo*, ut ait S. Hilarius, sed ab impiorum Conciliabulo edita est. Ignorasse etiam videtur S. Hilarius causam istius Synodi celebrandæ, cum scribit, adversus eos fuisse coactam, qui post sanctam Nicænam Synodum eam in hæresim proruperant, ut tria nomina Patri adscriberent, id est, contra hæresim Sabellianam. Unde quod ex illa Fidei Formula legit (quamquam in illa, quam referunt S. Athanasius & Socrates, non extet,) *Patrem, Filium, & Spiritum Sanctum esse per substantiam tria, per consonantiam vero unum*; vult contra Sabellianos scriptum esse. Denique Formulam illam non a Sanctorum Synodo, sed ab Arianis Episcopis editam esse, ostendit istud anathema ipsi subnexum, quod sub verbis æquivocis, & ab Arianis usurpari solitis, hæreticum virus obtegit: *Si quis Filium creaturam pro ratione cæterarum creaturarum dicit.... anathema sit.* Sed mirum videri non debet, quod Gallicanæ Ecclesiæ Episcopus adeo accurate non nosset, quæ & quo pacto gesta essent in Synodo Orientali.

Inconstantia, quæ mendacii & erroris proprii est, ipsos impulit ut tertiam Fidei Formulam ederent secunda illa breviorem, nec tam magnifice Filium Dei prædicantem. Hanc composuit Theophronius Tyanensis Episcopus, cui Eusebiani omnes subscripserunt. In hac profitetur se credere *in Filium Dei unigenitum, Deum, Verbum, potentiam & sapientiam, Dominum nostrum Jesum Christum, per quem omnia, eumque genitum esse ex Patre, ante sæcula, Deum perfectum ex Deo perfecto, & apud Patrem existere in sua persona.*

Quartam denique Formulam, non quidem in ipso Concilio Antiocheno, sed post aliquot menses ediderunt, eamque ad Constantem Augustum in Gallias miser per Narcissum Nerodiadis, Marim Chalcedonis, Theodorum Heracleensem, & Marcum Arethusium. In fine istius Formulæ Synodi Nicænæ decretis sese conformare velle videbantur, his verbis: *Eos porro qui dicunt Filium ex non ente, aut ex alia subsistentia, & non ex Deo esse; aut, Erat quando non erat filius, alienos a se censet Catholica Ecclesia.* Sed eorum technæ, quæ ad Fidem Nicænam subvertendam, & ad imponendum simplicioribus tendebant, omnibus perspectæ erant, & exploratæ.

§. X.

De Canonibus Antiochenæ Synodi.

Canonum Antiochenorum synopsis.

Antiochenæ Synodi vigintiquinque Canones leguntur: qui an recepti sint ab Ecclesia, in Dissertationibus expendemus. Primus anathemate plectit eos, qui contra Nicænæ decretum Synodi Pascha cum Judæis celebraverint. Secundus ab Ecclesia remo-

removet eos, qui Eccleſiam ingreſſi, & Scripturas ſacras audientes, in Oratione cum populo non communicant: Communionem cum excommunicatis prohibet ſub excommunicationis pœna: orandum tandem non eſſe decernit cum his qui per domos conveniunt, devitantes orationes Eccleſiæ. Hunc Canonem ediderunt Euſebiani contra Euſtathianos, id eſt, contra fideles Antiochiæ, qui Magno Euſtathio in exilium miſſo, & poſt ejus mortem, convenire nolebant cum iis qui ab Euſebianis intruſi fuerant, ſed cœtus ſuos & Synaxes ſeorſim agebant, ne communione hæreticorum macularentur.

Clerici qui in aliam Diœceſim migraverunt, Epiſcopo ſuo illos revocanti parere debent.

Tertius Canon Clericos ab una Eccleſia ad aliam tranſmigrantes a ſacris Miniſteriis ſuſpendit, maxime ſi Epiſcopo ſuo ad propriam Parochiam eos revocanti parere contempſerint: pertinaces abſque ſpe reſtitutionis deponit: coerceri tandem jubet a Synodo Epiſcopum, qui Clericos ea de cauſa a Coepiſcopo damnatos ſuſceperit.

Quartus Canon Epiſcopum a Synodo, vel Presbyterum, aut Diaconum a ſuo Epiſcopo damnatos fruſtrat omnino ſpe reſtitutionis in ſuos gradus, ſi ſacra interim Miniſteria obierint.

Quintus Canon Presbyteros & Diaconos a propriis ſeſe ſegregantes Epiſcopis, & adverſus ipſos perduelles, damnat abſque ſpe reſtitutionis: & adverſus perturbatores Eccleſiæ ſæcularem poteſtatem decernit implorandam.

Sextus Canon excommunicatos a ſuis Epiſcopis, vetat ab aliis ante ſuſcipi, quam ipſis reconcilientur, aut a Synodo reſciſſa ſit ſententia in ipſos lata.

Septimus Canon peregrinos, ſive extraneos, abſque pacificis Epiſtolis recipi vetat.

Octavus Chorepiſcopis concedit poteſtatem hujuſmodi Epiſtolas concedendi: non vero Presbyteris agrorum jus tribuit literas illas deſtinandi, niſi ad vicinos Epiſcopos.

Nonus Metropolitani dignitati & juribus conſulit; & ſuffraganeis Epiſcopis prohibet aliquid agere præter ejus auctoritatem & aſſenſum, ſecundum antiquam a Patribus regulam conſtitutam: iis exceptis quæ ad Diœceſim eorum pertinent, & poſſeſſiones ſubjectas.

Chorepiſcoporum juriſdictio.

Decimum Canon Chorepiſcoporum juriſdictionem certis limitibus circumſcribit; ipſiſque, etiamſi Epiſcopi conſecrati ſint, Lectorum dumtaxat, Exorciſtarum, & Subdiaconorum Ordinationes permittit, non vero Diaconorum, aut Presbyterorum, abſque civitatis Epiſcopo. Quo ex Canone colligitur evidenter quoſdam Chorepiſcopos charactere Epiſcopali inſignitos fuiſſe. Sed de his agemus in Diſſertatione ſingulari.

Epiſcoporum aditus ad aulam circumſcriptus.

Undecimus Canon Epiſcopis & Clericis ſub excommunicationis & exauctorationis pœna prohibet, ne abſque conſilio & Literis Epiſcoporum Provinciæ, & præcipue Metropolitani, ad Aulam ſe conferant, & Principem adeant.

Eccleſiaſtica Juriſdictio.

Canon duodecimus ſpe reſtitutionis in gradus Eccleſiaſticos dejicit in perpetuum Epiſcopos, qui a Synodo, & Presbyteros ac Diaconos qui ab Epiſcopo damnati, cauſam ſuam ad Tribunal Imperatoris detulerint, non vero ad majus & frequentius Epiſcoporum Concilium. Hunc Canonem condiderunt Ariani ut S. Athanaſium opprimerent, qui in ipſorum Synodis inique damnatus, Imperatoris Edicto Sedem ſuam repetierat.

Decimus tertius prohibet Epiſcopis ſub pœna depoſitionis, ne in aliena Diœceſi Ordinationes celebrent, aut ullis negotiis Eccleſiaſticis ſe ingerant, niſi literis Metropolitani, & Comprovincialium Epiſcoporum rogati.

Canon decimus quartus ſtatuit ut, cum Epiſcopi Com provinciales in judicio criminali alicujus e ſuis Coepiſcopis diſſenſerint, ad cauſæ ambiguæ judicium Epiſcopi vicinioris Provinciæ una cum illis a Metropolitano convocentur.

Decimus quintus Epiſcopum ab omnibus ſuæ Provinciæ Epiſcopis damnatum ab aliis judicari prohibet, & ſupremam fore his in cauſis decernit Conciliorum Provincialium auctoritatem.

Canon decimus ſextus vetat, ne Epiſcopus vacans, id eſt, qui nullam ſedem habet, in Eccleſiam vacantem proſiliat abſque integri perfectique Concilii, cui ſcilicet Metropolitanus Antiſtes interfuerit, auctoritate: quamvis a populo expetatur.

Epiſcoporum reſidentia.

Canon decimus ſeptimus animadvertit in Epiſcopos qui poſt Ordinationem ſuam ad Eccleſiam ſibi commiſſam ire neglexerint; eoſque a communione excludit, donec Officium ſacrum ſuſceperint & obierint miniſterium; niſi Synodus Provincialis aliter decreverit.

Deci-

Decimus octavus honorem & ministerium servat Episcopo, qui ad Ecclesiam, cui præfectus est, propterea non accesserit, quod eum populus non receperit: dummodo molestiam non creet Ecclesiæ in qua ministrat. Hunc tamen vult parere judicio, quod ejus in causa tulerit perfecta Provinciæ Synodus.

Decimus nonus Canon Episcopum ordinari prohibet extra Synodum, & absente Metropolitano: irritam autem Ordinationem declarat, cui plurimi ejusdem Provinciæ Antistites non adfuerint, aut certe non fuerint Decreto suo suffragati.

Canon vigesimus duas quotannis Synodos Provinciales statuit celebrandas, Metropolitano convocante: unam hebdomade quarta post Pascha, alteram 15. die Octobris.

Vigesimus primus migrationes Episcoporum ab una Ecclesia ad aliam prohibet, sive sponte sua illam invadant, sive cogantur a populis, sive ab Episcopis necessitate compellantur. *Migrationes Episcoporum.*

Vigesimus secundus idem prohibet quod decimus tertius, ne scilicet Episcopi Ordinationes in aliena Diœcesi, aut alienorum Clericorum usurpent.

Vigesimus tertius prohibet Episcopis ne sibi successorem designent, etiam morti proximi: Synodi autem & Episcoporum judicio eum promoveri jubet ad Episcopatum, qui dignus extiterit.

Canon vigesimus quartus bonorum Ecclesiasticorum administrationem & dispensationem credit potestati Episcopi: qui tamen Presbyteris & Diaconis nota facere teneatur, quæ ad Ecclesiam pertinent, ne post mortem Episcopi bona Ecclesiæ, cum bonis Antistitis, quorum hæredes instituere potest quos voluerit, confundantur, & lites oriantur inter ejus consanguineos, vel hæredes, & Ecclesiam. *Bonorum Ecclesiasticorum Dispensatio.*

Canon denique vigesimus quintus præscribit Episcopo modum sanctissimum dispensandi bona Ecclesiastica: inhibet ne bona illa convertat in domesticos usus: ne absque Presbyterorum, Diaconorumque suorum consilio redditus Ecclesiæ, & agrorum fructus pertractet, ac dispenset; ne horum administrationem domesticis suis, aut propinquis, aut fratribus, filiisque committat, ita ut Ecclesia ex hoc detrimentum patiatur: si secus fecerit, pœnas in Synodo daturum. Canonibus Antiochenis præfixa est brevis Epistola, cui adnexæ sunt subscriptiones 28. Episcoporum, sed mendosæ sunt dubio procul, nec ad Concilium istud Antiochenum referendæ. Nam Theodotus Laodicenus, cujus inter alias legitur subscriptio, ante Concilium Tyrium obierat, cui Georgius ipsius successor interfuit, sicut & huic Antiocheno. Legitur etiam subscriptio Anatolii Emisseni: cum initio hujus Antiochenæ Synodi, qua de agimus, constitutus fuerit Episcopus Emissenus. Non est etiam verisimile huic interfuisse Concilio eximios Confessores S. Jacobum Nisibis, & S. Paulum Neocæsareæ, quorum subscriptiones cum cæteris leguntur. Nec enim ullus veterum illos adfuisse huic Synodo meminit: qui tamen si adfuissent, pro veritatis & justitiæ defensione aliquid egissent strenuum, & quod a Scriptoribus Ecclesiasticis memoriæ commendatum fuisset.

Falso persuasum fuit Baronio Cardinali, huic Antiochenæ Synodo triginta sex dumtaxat Episcopos Arianos interfuisse; cæteros vero fuisse Orthodoxos. Nititur Eminentissimus Auctor his verbis Epistolæ Julii ad Eusebianos: *Qui igitur sunt, qui contra Canones agunt? Nosne qui cum tantis rerum documentis virum recipimus? An qui solum ad triginta sex suffragia eorum qui Antiochiæ fuere, externum hominem Episcopum salutarunt, eumque militari manu Alexandriam deduxerunt?* Verum ex hoc loco non colligitur quod intendit Baronius, si Græcus textus consulatur. Nam significat ille Georgium triginta sex mansionibus, id est Antiochiæ, quæ 36. dierum itinere ab ea urbe distat, ut constat ex Itinerario Antonini, Episcopum ab Eusebianis inauguratum: cum Episcopus, si sedes illa vacasset, debuisset eligi in ipsa civitate Ecclesiæ vacantis, & ex Cleri Alexandrini gremio. Error igitur est in versione Epistolæ Julii, cujus Interpres vocem Græcam μονῶν ἀπὸ τῆς μονῆς, quæ mansionem significat, cum μονῶν quod a μόνος id est, *solus* incaute confudit. *Baronius emendatur.*

§. XI.

De Concilio Romano in causa S. Athanasii.

ANno Christi 341. mense Junio Concilium anno praecedenti ab Eusebianorum legatis postulatum, a Julio Romano Pontifice indictum, ad quod Eusebiani citati fuerant per literas ejusdem Julii ab Elpidio & Philoxeno ejus a latere legatis in Orientem delatas, celebratum est. Huic adfuere quinquaginta Episcopi, cura Vitonis, Sylvestri Pontificis in Nicæna quondam Synodo legati. Ibi causa S. Athanasii ad examen vocata est secundum Nicænæ Synodi leges, quæ prioris Synodi Acta in alia Synodo posteriori examinari permiserunt. Tunc innotuit Eusebianorum contumacia, qui adesse Concilio renuerunt, ad quod fuerant canonice citati, ridiculam & turpem excusationem prætexentes, quod scilicet ob bella Persarum Romam venire non possent: quique Sedis Apostolicæ Legatos usque ad tempus quo fuerat indictum Concilium, in Oriente detinuerant, Legatos remisere mense Junio, eisque dedere literas ad Julium perferendas nomine Synodi Antiochenæ in Encæniis celebratæ, de qua superius egimus. Stylo insolenti, & contentioso erant scriptæ, & multiplicem adversus Pontificem querelam continebant. Lectæ sunt in Concilio, cum legati rediissent: Iisque respondit ex Concilii sententia Julius Pontifex. Ejus Epistola, quam S. Athanasius Apologia 2. refert, insigne est Ecclesiasticæ Disciplinæ promptuarium. In ista Synodo, communione & Episcopatu dignus judicatus est S. Athanasius, ut purus criminum, quæ ipsi affinxerant Eusebiani. Id constat ex Epistola Julii: *Cum igitur*, inquit, *istiusmodi allegarentur, & tot testes pro Athanasio starent, & ipse tam justa pro se afferret; quid, quæso, oportuit nos facere? Annon quod Ecclesiastici Canonis est? hominemque proinde non condemnaremus, sed potius reciperemus, eumque pro Episcopo, quemadmodum est, haberemus?* Idem constat ex ipso Athanasio Apologia 2. dicente: *Presbyter Vitus plures Episcopos quam quinquaginta ad Concilium adduxit: ubi & nostra defensio recepta fuit, & digni habiti sumus communione & Agape: magnaque indignatio exorta est contra Eusebianos, quibus Julium, cum ab eis literas accepisset, rescribere jusserunt.* Sed de his uberius agemus in Dissertatione singulari de confugio S. Athanasii ad Sedem Apostolicam.

In eadem Synodo absolutus est, & Sedi suæ restitutus Marcellus Ancyranus, quem Eusebiani anno 336. velut novæ hæreseos reum exauctoraverant. Communionem porro ante ipsi Julius non restituit, quam Fidei professionem in scriptis illi tradidisset, cujus apud se exemplar Marcellus retinuit, rogavitque Summum Pontificem ut ejusdem Professionis exemplum suis ad Episcopos literis insereret, ut ejus recta fides omnibus esset explorata. Hanc Fidei Professionem tunc a Marcello Ancyrano editam refert S. Epiphanius Hæresi 72. Dubitat Baronius utrum ea Fidei Professio sit genuina Marcelli Ancyrani; quia in ea vox *Consubstantialis* reticetur: quam silentio præteriisse hominem, qui in Concilio Nicæno adversus Arianos tam acri animo decertaverat, improbabile est. Verum levis est illa dubitandi ratio. Nam & alii viri cum primis Catholici, & Nicænæ Fidei egregii defensores ὁμοούσιον reticebant, quod pravo sensui obnoxium esse videretur. Unde cum Marcellus Ancyranus exemplar Fidei suæ ad omnes Episcopos mitti a Julio optaret, nomen, ὁμοούσιον œconomia quadam siluit, ne aliquorum incurreret offensionem, præsertim cum erroris Pauli Samosateni accusatus fuisset, qui consubstantialis nomen pravo sensu usurpabat. Præterea notum erat Julio ex Legatorum suorum relatione, quo ardore Marcellus Nicæna in Synodo Arianam hæresim, & Arianos insectatus fuisset, acerrimisque disputationibus expugnasset. Unde necessarium non erat ut vocem consubstantialis ad fidem suam comprobandam adhiberet.

Jus Pontificii Primatus. Marcellum autem & alios, qui ab Eusebianis depositi, suas ad Julium querimonias pariter detulerant, suis Sedibus restituit jure Apostolici Primatus, ut Socrates testatur. *Ille*, inquit, *quoniam Ecclesia Romana privilegium præter cæteras obtinebat, literis suis ad Episcopos Orientis liberius perscriptis, illorum partes tueri studet: in Orien-*

eum literas mittit, quo & suus cuique locus restitueretur, & eos qui illos temere abdicaverant, reprehenderet. Illi decedunt Roma; literisque Julii Episcopi consisi, ad suas ipsorum Ecclesias redeunt. Idem testatur Sozomenus lib. 3. cap. 7. *Cum, inquit, propter Sedis dignitatem cura omnium ad ipsum spectaret, singulis suam Ecclesiam restituit; scripsitque ad Episcopos Orientis, eosque incusavit, quod inconsulto de hisce viris judicassent, Ecclesiasque perturbassent, cum Decretis Nicæni Concilii stare nolient.*

§. XII.

De secunda Synodo Antiochena Arianorum.

ANno Christi 345. Ariani Antiochiam secundo convenerdut, ubi aliam Fidei Formulam edidere, quam μακρόςιχον, id est, prolixiorem, vel multas lineas comprehendentem nuncuparunt: in qua Arianæ venenum hæreseos, quamvis sub verbis æquvocis latens, facile detegitur. Primo namque in ea habetur, Filium esse Patri similem, sed nomen essentiæ, & substantiæ reticetur. Secundo anathemate ferit eos, qui dixerint, *Quod Pater consilio suo & voluntate Filium non genuerit.* Tertio ait, non esse tutum dicere, Filium ex non ente ad essentiam prodiisse, sed hanc unam affertationem, *Quod illud in sacris literis nusquam de Filio feratur.* Quarto, eatenus tantum Filium creatum esse negat, *Ut sit similis rebus ab ipso conditis.* In ea Marcelli Ancyrani, & Photini errores damnat. Legitur hæc formula apud S. Athanasium lib. de Synodis, p. 690. & apud Socratem l. 2. c. 15. Hanc ad Episcopos Occidentis misserunt per Eudoxium Germanicæ in Syria Episcopum, Martyrium, Macedonium Mopsuestenum, & alios nonnullos. Sed nihil sunt ea legatione consecuti. Nam Episcopi Catholici hanc Fidei Formulam rejecerunt; non quod linguam Græcam non callerent, ut Socrates inconsiderate scripsit, Sabini Macedoniana ex Secta Historici relatione forte deceptus; sed quod ipsis merito suspecta esset omnis Fidei Professio, in qua verbi Divini cum Patre consubstantialitas disertis verbis expressa non esset. Hæc Fidei Formula videtur explosa fuisse in Concilio Mediolanensi, quod anno 347. celebratum est, ubi cum Eusebianorum legati Arianam hæresim noluissent damnare, ex Concilio iratis animis exierunt, ut testatur Liberius Romanus Pontifex in epistola scripta anno 354. quam Baronius describit in Annalibus Ecclesiasticis.

§. XIII.

De Concilio Sardicensi.

COncilium Sardicense ab Imperatoribus Constantio & Constante convocatum est sub Rufini & Eusebii Consulatu, anno 347. annis undecim post magni Constantini obitum. Causa convocationis Concilii, fuerunt calumniæ Eusebianorum in S. Athanasium, Marcellum Ancyranum, & Asclepam Gazensem toties repetitæ, lata in ipsos judicia, murmurque adversus eorum, absolutionem, & restitutionem a Julio Pontifice Maximo factam. Quamobrem Imperatores Athanasii & aliorum causas, in Concilio Sardicensi retractari jusserunt, scripseruntque ad Episcopos Orientales Eusebianæ factionis, ut ad illud convenirent, allegata contra Athanasium, aliosque Antistites probaturi. Hallucinatus est Severus Sulpitius lib. 2. Historiæ Sacræ, cum Sardicensem Synodum sub Constantino Magno scripsit convocatam. Sardicensis dicitur, non Sardensis, ut quidam imperite vocant. Neque enim Sardis celebrata est, quæ est minoris Asiæ civitas, cujus meminit S. Joannes Apocalypsis 1. sed Sardicæ, quæ confinis est Illyrici, Mysiæ, & Thraciæ.

Sardica urbs Thraciæ, nunc primaria Bulgariæ. Turcis & Græcis Sophia.

Præfuerunt Concilio Sardicensi Osius Episcopus Cordubensis, Archidamus, & Philoxenus Presbyteri, Julii Pontificis Legati. Non fuisse œcumenicum exitu, sed convocatione dumtaxat, post illustrissimum & doctissimum Antistitem D. de Marca plures propugnant. Numerus Episcoporum qui sacro illi cœtui interfuerunt, obscurus satis & in-

incertus est. Theodoretus lib. 2. c. 7. 250. Episcopos ad Synodum Sardicensem convenisse affirmat, idque a Veteribus memoriæ proditum esse scribit. Sozomenus lib. 3. cap. 11. Eo, * inquit, *convenere ex urbibus versus Solem occidentem sitis, Episcopi numero circiter trecenti: ex Oriente autem septuaginta sex*. Socrates lib. 2. cap. 16. *Episcopi circiter trecenti, qui versus Occidentem habitabant, eo conveniunt, (ut ait Athanasius): ex Episcopis autem qui Orientem incolebant (ut Sabinus narrat) solum 76.*

* Sardicum.

S. Athanasius Apologia 2. ait, innocentiam suam in magno Sardico Concilio plures quam trecentos Episcopos suis calculis comprobasse, & inferius recenset ex Italia Episcopos 78. ex Canalio Italiæ 14. ex Galliis 34. ex Africa 36. ex Ægypto 92. ex Cypro 12. ex Palæstina 15. omnes numero 284. cui quidem Episcoporum indiculo hæc præmittit: *Eorum autem qui Synodo subscripserunt nomina, cæterorumque aliorum ista sunt: Osius ab Hispania* &c. quibus recensitis, sic rursus in fine: *Qui igitur decretis Synodi subscripserunt, sunt isti, plurimique item alii, qui ante hanc Synodum pro nobis subscripserunt tum ex Asia, tum ex Phrygia, tum ex Isauria; quorum singulorum nomina cum suis Epistolis, circumferuntur prope sexaginta: in universum vero trecenti quadraginta quatuor*. A quo numero 344. si 60. detraxeris, qui ante Synodum, Athanasii innocentiam suffragiis suis & Epistolis comprobaverant, sequitur 284. Episcopos Concilio Sardicensi interfuisse. Verum, quia in ea serie Antistitum soli Episcopi Italiæ, Galliæ, Africæ, Ægypti, Cypri, & Palæstinæ recensentur; cum tamen complurium aliarum Provinciarum Antistites Sardicam convenisse testetur idem S. Athanasius ipso suæ Apologiæ 2. exordio, scilicet ex Isauria, Pamphilia, Lycia, Galatia, Dacia, Thracia, Dardania, Macedonia, Epiro, *&c.* hoc numero 284. non omnes Episcopos Concilii Sardicensis comprehensos esse, & Orientalium præsertim plurimos reticeri conjicio. Quod autem habet S. Athanasius in Epistola ad Solitarios: *Conveniunt igitur ab Oriente & ex Occidente in urbem Sardicam numero plus minus centum Episcopi*, prout legitur in Editione antiqua Basileensi, depravatum est, & in novis Editionibus melius restitutum, in quibus legitur, *Plus minus ter centum Episcopi*.

Cum Sardicæ congregati essent Orthodoxi Episcopi, Eusebiani, qui illuc se contulerant, cum iis se conjungere noluerunt, neque cum iis corpus Concilii constituere. Declararunt enim ferre se non posse ut Athanasium, Marcellum Ancyranum, & Asclepam Gazensem communione sua publice honestarent: quod de retractanda eorum causa ageretur, deque eorum depositione in superioribus Synodis decreta, rursus discutienda: *Nos enim*, inquiunt illi in sua Epistola Synodica, *omnino illis communicare noluimus, nisi eos, quos damnavimus projecissent, & dignum honorem Concilio Orientis tribuerent*. Quia vero Orthodoxi Antistites, ac Osius in primis & Protogenes Sardicensis Episcopus, eis morem in hac parte gerere recusabant, arrepta est protinus ab Eusebianis occasio divortii, quod probe intelligerent fieri non posse, quin calumniæ Athanasio impactæ detegerentur; ideoque noctu aufugerunt in Thraciæ urbem Philippopolim: illic suum Conciliabulum celebrarunt sub nomine Concilii Sardicensis. Hujus divortii historiam scribit Socrates lib. 2. c. 16. De eadem legendus est S. Athanasius in Epistola ad solitariam vitam agentes. Octoginta tantum Episcopi Arianarum partium Philippopolim secesserunt, ut ipsi testantur in Epistola sua Synodica. *His itaque cognitis*, inquiunt, *nos octoginta Episcopi, qui propter pacem confirmandam Ecclesiæ, ex diversis, longinquisque Provinciis, cum ingenti exitu & labore ad Sardicam veneramus*, &c.

Causam secessionis suæ in Occidentales rejiciebant, qui adversus veterem Ecclesiæ consuetudinem cognoscere vellent de causis Orientalium. Sic enim scribunt in Epistola sua Synodica, quæ habetur in Fragmentis S. Hilarii: *Hanc novitatem moliebantur inducere, quam horret vetus consuetudo Ecclesiæ, ut in Concilio Orientales Episcopi, quod forte statuissent, ab Episcopis Occidentalibus refricaretur: similiter quidquid Occidentalium partium Episcopi, ab Orientalibus solveretur. Verum omnium Conciliorum juste legitimeque actorum decreta firmanda, majorum nostrorum gesta consignant. Nam in urbe Roma sub Novato, & Sabellio, & Valentino hæreticis factum Concilium, ab Orientalibus confirmatum est: & iterum in Oriente sub Paulo Samosateno, quod statutum est, ab omnibus est signatum*. At istud non erat Julii, Romanæque Synodi consilium, ut ipsi

ipsi causantur: id unum exigebant, ut causæ Ecclesiarum Apostolicarum, in primis vero Alexandrinæ, quoties de exauctoratione Episcoporum earum sedium ageretur, cum Papa & Synodo Romana communicaretur, antequam Synodi Orientalis cognitionem de eis instituerent.

In Synodo Sardicensi S. Athanasius, Marcellus Ancyranus, Asclepas Gazensis, & alii ab Eusebianis inique damnati absoluti sunt: Eusebiani vero damnati, & sedibus ejecti, scilicet Valens, Ursacius, Narcissus, Stephanus Antiochenus, Acacius Cæsareensis, Menophantus Ephesinus, & Georgius Laodicenus, ut constat ex Synodica ejusdem Concilii ad Julium Episcopum Romanum Epistola, in qua * illa verba notatu digna sunt, quibus egregie asseritur Episcopi Romani Primatus: *Hoc enim optimum & congruentissimum esse videbitur, si ad caput, id est, ad Petri Apostoli Sedem, de singulis quibusque Provinciis, Domini referant Sacerdotes.* Idem constat ex Epistola Synodica ad Ecclesiam Alexandrinam, & ex Epistola Synodica ad omnes Episcopos, quæ a S. Athanasio Apologia 2. referuntur.

* *Apud S. Hil. in Fragmentis.*

Idem constat ex eodem S. Athanasio in exordio Apologiæ suæ secundæ. *Judicatum est*, inquit, *non semel secundum nos, sed sæpius. Primum quidem in nostra Provincia, cum convenissent propemodum centum Episcopi. Secundo Romæ, nobis cæterisque adversariis Eusebii, ad ejus criminosas literas in judicio comparentibus. Tertio in magno Sardicæ Concilio ad edictum religiosissimorum Principum Constantii & Constantis, in quo judicio ita ciderunt adversarii, ut habiti pro calumniatoribus, depositionem, exauctorationemque Ordinis sui retulerint: nostram vero innocentiam plures quam trecenti Episcopi calculis suis comprobarint*. Idem hac de re legendus in Epistola ad solitariam vitam agentes.

In Concilio Sardicensi nulla de Fide quæstio habita est; nulla Professio, aut Formula Fidei edita, ut infra probabimus.

§. XIV.

De Canonibus Concilii Sardicensis.

Non solum vindicandæ Athanasii, aliorumque Episcoporum injuste ab Arianis depositorum innocentiæ, verum etiam restaurandæ disciplinæ, quæ ab iisdem hæreticis violata passim fuerat, Sardicenses Patres adlaboraverunt, editis sanctissimis Canonibus, qui ad nos usque pervenere. 20. Græci numerant, 21. Latini. Primus migrationem Episcoporum de minori civitate ad majorem, ardore avaritiæ & ambitionis, damnat ceu perniciosam corruptelam, & a laica etiam communione eos removet, qui sic Episcopatus mutaverint. Secundus Canon eorum excusationem rejecit qui literis populi se ad majorem civitatem vocatos asserebant, ac probabant; nec ad laicam, etiam in exitu, admittendos esse communionem decernit.

Synopsis Canonum Sardicensium.

Migrationes Episcoporum.

Tertius, quartus & septimus Canon jus appellationum in Episcoporum causis asserunt Romano Pontifici, *ad honorandam S. Petri Apostoli memoriam*.

Appellationes ad Romanum Pontificem.

Quintus statuit Episcopum a vicinæ Provinciæ Antistitibus esse ordinandum, si Episcopus, qui forte in Provincia sua solus remanserit, ipsum ordinare neglexerit, populorumque votis satisfacere. Sextus in vico, aut in modica civitate ordinari prohibet Episcopum, ne vilescat nomen Episcopi & auctoritas.

Octavus, nonus, & decimus perstringunt Episcopos ad aulam Imperatoris frequentius, & absque legitima causa euntes, illuc ne proficiscantur prohibent, nisi Imperatoris literis vel invitati, vel evocati, & ad opem ferendam iis, qui injuriam passi, ad Ecclesiam confugerint, ut pupillis & viduis: pro causis minoris momenti mittere eos dumtaxat debere Diaconum, qui Ecclesiæ & Episcopi nomine preces Imperatori porrigat. Cæterum, mittendum esse prius hujusmodi Diaconum ad Metropolitanum Provinciæ, qui det ipsi literas commendatitias ad Episcopos tunc in Aula degentes, si petitiones justas esse animadvertit. Si vero Diaconi illi Romam pergant, Romanum Pontificem examinaturum esse, an petitiones eorum honestæ & justæ sint, & diligentiam atque

Episcopi ne frequentius & sine causa legitima Aulam adeant.

atque ſolicitudinem præſtiturum, ut ad Aulam perferantur. Canon undecimus honoris, dignitatiſque jactura mulctandum decernit, qui ambitionis impulſu perrexerit ad Aulam. Quod ut mandari executioni poſſit, jubet ut unuſquiſque Antiſtitum, qui in canali * conſtitutus eſt, inquirat in cauſas itineris illorum Epiſcoporum qui ad Aulam profecturi tranſeunt, neque literis eorum ſubſcribat, aut cum eis communicet, ſi eos ambitione ductos, non vero a Principe convocatos, illuc pergere compererit. Canon 12. Epiſcopos, qui decreta Synodi ignorantes, venerint ad civitates in canali conſtitutas, inde ad Aulam profecturi, admonendos eſſe ſtatuit ab Epiſcopo civitatis ad quam ſe primum contulerint, ut inde Diaconum ſuum ad Aulam mittant, ipſi vero ad Eccleſiam ſuam redeant.

* *Id eſt, in via publica & regia.*

Minores Ordines Interſtitia.

Canon 13. Laicum e foro, ex Aula, aut ex quavis adminiſtratione ſæculari, prius ordinari vetat Epiſcopum, quam Lectoris, Diaconi, & Presbyteri officia impleverit, ut diuturno tempore probetur ejus fides, modeſtia, gravitas, verecundia, & ita per ſingulos gradus, ſi dignus fuerit, aſcendat ad culmen Epiſcopatus.

Canon 14. & 15. Epiſcopum ultra tres hebdomadas a ſua Eccleſia abeſſe, & in aliena civitate morari prohibent, ne forte contingat ut Epiſcopus adveniens magis eruditus ſit ac diſertus, quam Epiſcopus civitatis, & Sermonem habendo frequentius ad Populum, famam proprii Epiſcopi apud ipſum edprimat ac imminuat.

Canon 16. Ad fovendam inter Epiſcopos concordiam, vetat ab aliis Epiſcopis recipi in communionem Clericum, qui fuerit ab uno Antiſtite excommunicatus.

Canon 17. Clericis, qui ab Epiſcopo in iracundiam prono & citius in ipſos aſperiuſque commoto, fuerint communione privati; concedit ut Epiſcopos finitimos interpellare poſſint, cauſæque ſuæ cognitionem ad ipſos deferre, ne innocens damnetur, aut a communione repellatur. Excommunicatos tamen, a quovis in communionem recipi vetat ante cauſæ cognitionem.

Canones 18. & 19. alienos Clericos ab Epiſcopis ſollicitari, aut ordinari prohibent, abſque proprii Epiſcopi conſenſu; alias irritam fore Ordinationem ſtatuunt.

Canon 20. Presbyteros & Diaconos in alienis regionibus & Eccleſiis morari prohibet ultra tempus Epiſcopis a Concilio definitum.

Canon 21. Statuit ut Clerici vim, aut perſecutionem paſſi, ſi ad aliam civitatem acceſſerint, ibi morari poſſint, donec eorum injuria remedium acceperit, aut ad propriam Eccleſiam redire poſſint.

Hic ordo eſt Sardicenſium Canonum ſecundum Dionyſii Exigui Editionem: alium enim ſervat ordinem Editio Græca; ſed illam non ſequimur, quia Canones illi Latine editi primum fuerunt, non Græce, quemadmodum & Africani, ut teſtatur ipſe Dionyſius in Epiſtola ad Stephanum Salonitanum.

§. XV.

De Pſeudoſynodo Sardicenſi, & rebus poſt eam geſtis.

FActo divortio, Epiſcopos Orientales ad urbem Philippi in Thracia commigraſſe, jam ſupra diximus, atque ibi conventiculum celebraſſe, quod Sardicenſis Concilii nomine exornarunt. Quid in eo egerint, Synodica ipſorum Epiſtola edocebit. Primo igitur Marcellum damnarunt, utpote traditionem extraneam, omnium hæreticorum ſectis mixtam, invehentem, ut declinantem in aliud Evangelium, ut qui ſacrilega mente, ore profano, perditoque argumento, velit Chriſti Domini regnum perpetuum & æternum diſterminaſſe, ac dixiſſe, Dominum initium regnandi accepiſſe ante 400. annos, finemque ei venturum ſimul cum mundi occaſu: ut denique aſſerentem quod in corporis dumtaxat conceptione factus ſit imago inviſibilis Dei.

Secundo, Conciliabuli Tyrii ſententiam in Athanaſium confirmarunt. Tertio, Aſclepam Gazenſem proſcripſere, necnon Paulum Conſtantinopolitanum. Denique in Oſium Cordubenſem, Protogenem Sardicenſem, Maximum Trevirenſem, immo & in Julium Epiſcopum Romanum, excommunicationis ſententiam tulere. Hæc conſtant ex Epiſto-

la

la Synodica Conciliabuli Philippopolitani: quod, ut fucum facerent, Sardicense falso nuncuparunt. Quæ Epistola extat apud S. Hilarium in Fragmentis lib. 2. Mendaciis & calumniis in S. Athanasium, aliosque Sanctissimos Episcopos Nicænæ Fidei defensores, tota scatet. Subjecerunt illa in Epistola Professionem Fidei, in qua contra Marcellum Ancyranum posuerunt, *Regnum Christi sine cessatione permanere per immensa sæcula*. Subjecerunt denique hos Anathematismos: *Eos autem, qui credunt de non extantibus esse Filium Dei, vel ex alia substantia, & non ex Deo; & quod erat aliquando tempus, aut sæculum quando non erat, alienos novit Sancta & Catholica Ecclesia. Similiter & illos, qui dicunt tres esse Deos, aut Christum non esse Deum, aut ante sæcula eum fuisse, neque Filium esse Dei; vel eum ipsum esse Patrem, & Filium, & Spiritum Sanctum, vel quod neque consilio, neque voluntate Pater genuerit Filium, anathematizat Sancta & Catholica Ecclesia.*

Extat & Professio seu Formula Fidei ab Eusebianis Philippopoli edita apud S. Hilarium, separatim in libro de Synodis, ubi & ipsam explicat, & Catholicum in sensum trahit, præmittens hæc verba: *Brevibus Expositio Fidei hujus, sed absolutissimis usa est definitionibus.*

Ne quis tamen inde inferat Formulam Sardicensem, vel alias quas exponit S. Hilarius, ab ipso ita probari, ut neget eas ab Arianis aut Semi-Arianis editas esse, vel ut illas Catholicæ Ecclesiæ proponat suscipiendas. Nam quæ sui instituti ratio fuerit, ipso prope exordio sui de Synodis libri admonet his verbis rescribens ad Gallos: *Obsequor igitur charitatis vestræ impatientissimæ voluntati, & omnes Fides, quæ post sanctam Synodum Nicænam diversis temporibus & locis editæ sunt, cum sententiarum omnium, atque etiam verborum additis per me expositionibus destinavi. In quibus si quid vitiosum inesse intelligetur, nemo mihi vitium potest assignare dictorum: internuntius enim, ut voluistis, sum ipse, & non conditor. Si quid vero rectum, atque ex doctrinis Apostolicis deprehenditur, nemo ambigit non interpretantis in eo esse gloriam, sed auctoris. Ego tamen, quæ gesta sunt, fideliter transmisi: vos an Catholica, an Heretica sint, Fidei vestræ judicio comprobate.*

Absoluta Synodo Sardicensi, anno Christi 348. Ariani nullum non moverunt lapidem, ut Episcopi, qui judicio Synodi Sardicensis sedibus suis restituti erant, ad ipsas remeare prohiberentur[1]. Hanc persecutionem describit S. Athanasius in Epistola ad Solitarios: *Curavere igitur*, inquit, *Edicta fieri, quibus portus & introitus civitatum observari juberentur, ne quibus a Synodo concessum erat, reditus ad suas Ecclesias pateret; simulque diplomata ad judices Alexandrinos nominatim de Athanasio & Presbyteris certis impetraverunt, sive quisquam suorum urbes aut fines illos ingredi deprehenderetur, capite id lueret.*

Eodem anno Legati a Patribus Sardicensibus, nec non a Constante Imperatore, ut Theodoretus lib. 2. c. 8. testatur, ad Constantium Imperatorem missi indigna passi sunt ab Arianis. Ea persequitur S. Athanasius loco supra laudato. *Missis*, inquit, *a sancto Concilio in legationem Episcopis, Vincentio Capuæ, quæ Metropolis est Campaniæ, & Euphrate Agrippinæ, quæ est Metropolis superioris Galliæ* *, *ut pro Synodi decretis Imperator Constantius Episcopos, quos ipse ejecerat, in suas ædes reverti pateretur, & in eam sententiam a Constante pientissimo ad fratrem suum literis datis, quibus Episcopos illi commendabat: viri isti mirifici ad quodvis facinus promoti, cum Legatos istos Antiochiæ vidissent, in communi quidem consilium ineunt, sed ita tamen ut Stephanus* * *fabulam initi consilii peragendam susciperet. Suscepto negotio conducit ille publicam meretricem in ipsis feriis Sanctissimi Paschatis, eamque nudam per tenebras immittunt in ædes Euphratæ Episcopi*, &c. Narrat subinde S. Athanasius quomodo facinus illud detectum fuerit, ac tam portentosæ calumniæ auctor agnitus sit Stephanus, & quæ illi pœna fuerit ob illud scelus irrogata. *Stephanus igitur*, inquit, *Episcopali dignitate exuitur, & in locum ejus sufficitur Leontius ille castratus, non ob aliud quam ut non deesset Hæreseos propugnator. Imperator vero Constantius paulisper compunctus ad se rediit, conjecturaque ex iis, quæ adversus Euphratam designaverant, facta, consimiles esse eorum in alios calumnias arbitratus, relegatos ex Alexandria Presbyteros & Diaconos*

** Id est Germaniæ inferioris.*

** Antiochenus Episcopus Arianus.*

** Tyrannidem in Alexand. Ecclesia octo annis exercuit*

Gregorius ille invasor, quamvis Theodoret. sex ennio illius sessionem definiat.

*conos e vestigio redire jubet, & diserte Alexandriam scribit, ne ulterius Athanasii aut Clericos, aut Laicos persequerentur. Deinde post menses decem defuncto Gregorio *, accersit & Athanasium*, &c.

Anno Christi 349. a Constantio Imperatore vocatus est S. Athanasius ad Comitatum, & sedi suæ restitutus, ut ipsemet testatur in Epistola ad Solitarios. Tres porro Epistolæ ad ipsum a Constantio datæ, quibus eum ad se honorifice vocabat, recitantur ab eodem Apologia 2. Ibidem leguntur gratulatoriæ Julii Pontificis Maximi literæ ad Alexandrinam Ecclesiam, de restitutione Athanasii. Extat ibidem duplex exemplar literarum a Constantio datarum ad Alexandrinos, quibus ipsum Ecclesiæ suæ, & patriæ divino nutu, suoque judicio restitutum declarat, & omnia contra eos acta, qui cum ipso antea communicarunt, oblivioni tradi se velle significat, eademque immunitate frui Clericos illius decernit, qua fruebantur ante ejus abdicationem & exilium, & apud universos sacri Ordinis viros promulgari, cunctis qui Athanasio adhæsere, datam esse securitatem, sive Episcopi, sive Clerici sint. His scriptis, jussit Imperator ea, quæ prius adversus Athanasium decreta erant per calumnias Eusebii, abrogari, tollique de tabulis Ducis & Præfecti Ægypti. Missus ea de causa Eusebius Decurio (inquit S. Athanasius ibidem) ubi & recitat literas ad Nestorium Præfectum a Constantio Imperatore datas.

Anno Christi 350. Palæstini Episcopi, qui sententiæ in Athanasium latæ subscripserant olim, facti pœnitentes, ejusdem se communioni adjunxerunt, eumque Alexandriam redeuntem iidem in Concilio Hierosolymis congregato amicissime complexi sunt, ut ipsemet in Epistola ad Solitarios testatur, ubi & Epistolam Synodicam hujusce Concilii Hierosolymitani describit.

§. XVI.

De Concilio Mediolanensi Catholicorum.

Mediolanum, *vulgo* Milan, *Insubriæ Metropolis, Ducatus caput, sedes Archiep.*

POst Concilium Sardicense, Mediolani Catholicorum celebrata est Synodus, biennio antequam Valens & Ursacius, oblato libello supplici Julio Romano Pontifici, & S. Athanasio, in Ecclesiam recipi se postularent, ut testatur S. Hilarius in Fragmentis. Huic Synodo Romani Episcopi Legati interfuerunt; in eaque Hæresis Ariana damnata est, & Ursacius ac Valens a communione suspensi, rogata venia, in gratiam recepti sunt. Id constat ex Liberii Epistola ad Constantium Imperatorem, quam refert S. Hilarius in Fragmentis, & ex Epistola Concilii Ariminensis ad eumdem Principem, quæ extat apud S. Athanasium libro de Synodis. Damnatum fuisse in illa Synodo Photinum Hæreticum; Hilarius testis est. Illius epocha Synodi ex Liberii Epistola colligitur. Ait enim, ante octo annos quam ad Constantium illam epistolam scriberet, illam celebratam fuisse. Scripsit autem ad Constantium Liberius, antequam in exilium mitteretur; adeoque anno Christi 355. Quare octavus annus ante hunc, erit annus Christi 347. Illo itaque anno Synodus Mediolanensis habita est.

§. XVII.

De Concilio Sirmiensi. *

* Sirmium, *vulgo* Sirmen, *Pannoniæ inferioris, Civitas Episc. nunc in Hungaria.*

DUplex Sirmii Concilium contra Photinum celebratum est. Unum a Catholicis Episcopis, a Semi-Arianis alterum. Prius habitum est anno Christi 349. alterum anno Christi 351. non vero anno 357. ut Baronius Cardinalis contendit: cujus sententiam egregie confutavit Petavius, cum in Animadversionibus doctissimis ad S. Epiphanium, tum in Dissertatione singulari. Porro quis fuerit error Photini his in Conciliis damnati, suo loco dicemus. Hic scire sufficiat quæ Socrates & Sozomenus de posteriore Concilio Sirmiensi scribunt. Ille lib. 2. Historiæ, c. 24. iste lib. 4. c. 5. Socrates quidem de Episcopis qui Sirmium convenerunt, ita scribit: *Photinum dogmatis Sabel-*

Sabellii Afri & Pauli Samosateni tueri deprehensum, illico Episcopatu abdicant. Quod quidem omnes & jam tum & postea, ut recte probeque factum magnopere approbarunt. Sozomenus vero: *Photinus*, inquit, *licet ab Arianis, æquam tamen pro merito accepit sententiam, ut qui non tantum Pauli Samosateni, sed Cerinthi & Ebionis damnatas hæreses, de Christo, quod non fuerit ante Mariam, restituere conatus est.*

§. XVIII.

De Sirmiensibus Fidei Formulis.

TRes extant Fidei Formulæ Sirmienses. Prima Græce concepta est, cum Anathematismis 25. Eam refert S. Athanasius libro de Synodis, eamdemque Latinitate donatam S. Hilarius libro etiam de Synodis repræsentat. Primus anathematismus sic habet: *Eos qui dicunt, Ex non ente, aut ex alio subsistente, & non ex Deo Filium extitisse, aut quod tempus aut ætas fuit, quando ille non erat, alienos a se censet Sancta & Catholica Ecclesia.* Ultimus vero his verbis conceptus est: *Si quis Christum Deum Filium Dei ante sæcula, administrumque ad universitatis opificium fuisse neget; sed ex quo tempore e Maria genitus est, Christum & Filium appellatum fuisse, & principium suæ Deitatis tum accepisse dicat, anathema esto.* In hoc anathematismo, quo percellitur Photini Hæresis, suspecta sunt illa verba, quibus Filius Patris administer in creatione appellatur. Licet enim a Patribus quibusdam innoxie usurpata sint, a Semi-Arianis profecta non possunt quin æquivocatione sua suspicionem moveant. Primam illam Fidei Formulam S. Hilarius libro de Synodis exponit ceu Catholicam: & revera prorsus Catholica est, si in se spectetur, nec ullus ad ipsius auctores habeatur respectus. Illam Sanctus Athanasius libro de Synodis inter Arianorum Formulas recenset, quæ non minus ipsorum inconstantiam, quam impietatem prodant. Prior hæc Fidei Formula edita est in Concilio Sirmiensi anno 351.

Altera Fidei Formula apud Sirmium edita est an. 357. Latino Sermone, quam SS. Athanasius & Hilarius referunt libro de Synodis, Socrates lib. 2. cap. 25. & Sozomenus lib. 4. cap. 5. Non est conscripta in Concilio Sirmiensi, sed postea in conventu paucorum Episcoporum, ut probabo in Dissertationibus, in eoque deceptos Socratem & Sozomenum, atque omnes qui illorum vestigia presserunt, ostendam, quod tres Fidei Formulas Sirmienses ejusdem Synodi fœtum existimaverint.

In secunda illa Formula Sirmiensi pura puta Arii Hæresis asseritur, voces vero *consubstantiale*, & *similis substantiæ*, proscribuntur ut a Scripturis sacris alienæ. *Cæterum*, inquit, *quia multos commovet vox Latine quidem dicta substantia, Græce autem οὐσία, hoc est, ut diligentius cognoscatur, illud quod, ὁμοούσιον aut ὁμοιούσιον dicitur, nullam earum vocum mentionem debere fieri, neque de eis sermocinandum in Ecclesia censemus, quod de iis nihil sit scriptum in sacris Literis, & quod illa hominum mentem & intellectum transcendant .... Nulli vero ambiguum, Patrem majorem esse, neque est quod quisquam dubitet, Patrem honore, dignitate, deitate, atque adeo ipso nomine paterno majorem esse,... Filium vero Patri, cum omnibus quæ illi Pater subjecit, subjectum esse.* Hæc perfidi.

Porro secunda hæc Fidei Formula apud S. Hilarium libro de Synodis, hanc præfixam habet inscriptionem: *Exemplum blasphemiæ apud Sirmium per Osium & Potamium conscriptæ.* Quo titulo licet careat illa apud S. Athanasium, & Socratem, non concedam Baronio Cardinali ab Arianis illum additum fuisse. Nam Osii subscriptio, qua hæc Formula munita est, occasionem dedit ut ejus nomine circumferretur. Hinc S. Hilarius libro de Synodis, ait: *Nam illa in prima collatæ expositionis Synodo Fides hanc habuit necessitatem, cum apud Sirmium per Osium immemorem gestorum suorum dictorumque, novæ, & tamen jamdiu suppuratæ impietatis doctrina proruperat.*

Tertia Formula Fidei, quæ Sirmiensis etiam dicitur, Latine pariter conscripta est, Sirmii non in Sirmiensi Concilio, sed post annos octo, Eusebio & Hypatio Consulibus, idest anno Christi 359. & hæc a Valente & Ursacio ad Concilium Ariminense perlata

est,

ſtæ, ut teſtatur S. Athanaſius lib. de Synodis : *Poſtquam*, inquit, *diviſio facta eſt, & alii ad Seleuciam cognomento aſperam abiiſſent, alii Ariminum ſe contuliſſent, venit etiam ad eum locum Germinius, Auxentius, Valens, Urſacius, Demophilus, Cajus. Ibi cum cæteri Epiſcopi ex ſacris Literis verba ſua formarent, illi Chartulam exhibuerunt; recitatiſque Conſulibus quibus ſcripta erat, poſtulabant ut ea omnibus Synodis anteponeretur. Omiſſa enim de Hæreticis quæſtione, nullaque habita percontatione, quo animo, aut qua ſententia eſſent, ſcriptis Chartulæ ſolummodo contentos eſſe debere. Scripta autem eorum hujuſmodi fuere : Edita eſt Catholica Fides in præſentia Domini noſtri religioſiſſimi præclariſſimique Victoris Conſtantii Imperatoris Auguſti æterni, Conſulibus Viris Clariſſimis Euſebio, & Hipatio Sirmii 2. Calendas Junias, Credimus in unum Deum*, &c.

* *Lib.* de Synodis.

Cæterum eorum temeritatem S. Athanaſius * exagitat, *Qui cum nonniſi tres aut quatuor eſſent, auſi ſunt tamen Regulæ Fidei Conſules addere, quod trecenti & octodecim Patres Niceni non fecerunt*. Ex quibus patet editam eſſe hanc Formulam Sirmii, non in ſolemni Concilio, ſed in fortuito paucorum Epiſcoporum congreſſu.

Hæc Fidei Profeſſio vocabulo quidem ſubſtantiæ interdicit, ſed Filium Patri per omnia ſimilem profitetur. *Vocabulum porro ſubſtantiæ*, inquit, *quia ſimplicius a Patribus poſitum eſt, & a populis ignoratur, & ſcandalum affert, eo quod in Scripturis non contineatur, placuit ut de medio tolleretur, & nullam poſthac de Dei ſubſtantia mentionem eſſe faciendam, eo quod ſacræ Scripturæ nuſquam meminere ſubſtantiæ Patris & Filii. Filium autem Patri per omnia ſimilem dicimus, quemadmodum ſacræ Literæ dicunt & docent.*

§. XIX.

De Arelatenſi Arianorum Conciliabulo.

ANno Chriſti 353. cum Conſtantius Imperator, profligato Magnentio, Arelate ſubſtitiſſet, Liberius Legationem ad eum miſit, quam geſſerunt Vincentius Capuanus Epiſcopus, Marcellus Campaniæ, & alii nonnulli. Finis hujus Legationis fuit, ut Concilium generale, Aquilejæ celebrandum, a Conſtantio impetrarent, in quo prius de Fide, tum de cauſa Athanaſii ageretur. Ea occaſione Concilium Arelate coactum eſt, in quo Imperator Urſacio & Valente inſtigantibus, una cum Saturnino Arelatenſi Epiſcopo homine Ariano, pleroſque Epiſcopos Orthodoxos, & in primis Vincentium Sedis Apoſtolicæ Legatum, damnationi Athanaſii ſubſcribere coegit. Solus ferme invicti animi ſpecimen dedit Paulinus Treverenſis Epiſcopus, qui ob fidem & Athanaſii innocentiam, egregie fortiterque propugnatas, ab Arianis exauctoratus, & a Conſtantio in exilium apud Phrygiam amandatus eſt, ubi anno 358. glorioſus Confeſſor occubuit. Hujus Conciliabuli Hiſtoria deprompta eſt ex Liberii Pontificis epiſtola ad Conſtantium, ex Sancto Athanaſio Apologia 1. ex Fragmentis S. Hilarii, & ex Sulpitio Severo l. 2. Hiſtoriæ Sacræ.

§. XX.

De Concilio Mediolanenſi ſub Liberio.

ANno Chriſti 354. Liberius, qui tertium ſui Pontificatus agebat annum, videns quam infelicem exitum conſecuta eſſet prior ad Conſtantium Legatio, novam ad ipſum decrevit, cujus onus ſuſceperunt Lucifer Calaritanus Epiſcopus, Euſebius Vercellenſis, Pancratius Romanæ Eccleſiæ Presbyter, & Hilarius Diaconus, qui Liberii Epiſtolam ad Imperatorem detulerunt, quæ extat in Fragmentis S. Hilarii. Obtinuerunt illi a Conſtantio quod flagitabant, convocationem ſcilicet Concilii Generalis in ſequentem annum.

Anno itaque Chriſti 355. celebratum eſt Mediolani Concilium, ad quod pauci ex Oriente Epiſcopi, ex Occidente trecenti & amplius convenerunt, ut Socrates & Sozomenus teſtantur.

Tyrannidem hac in Synodo a Constantio exercendam prævidebat Eusebius Vercellensis, qui ægre admodum ad illam accessit, cum solidis diebus decem cunctatus esset, ut testatur S. Hilarius ad Constantium scribens. Extant Tomo I. Conciliorum duæ Epistolæ ad Eusebium Vercellensem datæ, quibus ad Concilium invitatus est. Prior est Arianorum, altera Legatorum Sedis Apostolicæ, ex Actis S. Eusebii, & ex Tabulario Vercellensis Ecclesiæ editæ (ait Baronius.)

Vix post decem dies ab adventu suo Mediolanum, Eusebius Vercellensis cum aliis Legatis Apostolicis in Ecclesiam, & Synodum admissus est, quo temporis intervallo Ariani eversionem Fidei Nicænæ, omniumque Episcoporum qui damnationi Athanasii non subscriberent, exilia meditabantur. Postularunt ab Eusebio, cæterisque Legatis, ut primum ingressi sunt, ut in Athanasium subscriberent. Respondit Eusebius, *De Sacerdotali Fide prius oportere constare: comperisse se quosdam ex his qui adessent, Hæretica labe pollutos. Expositam Fidem apud Nicæam posuit in medio; spondens omnia se quæ postularent, esse facturum, si pro Fidei Professione scripsissent.* Sic ipsorum dolos elusit, sciens ipsos oblatam non accepturos conditionem: Tum Ariani Synodum ab Ecclesia ad Palatium transtulerunt, metu plebis Mediolanensis, quæ Catholicam Fidem egregio studio conservabat. Ista constant ex S. Hilario ad Constantium scribente. Ectesim deinde, seu Epistolam sub Imperatoris nomine emiserunt blasphemiis refertam, eo consilio, ut si eam æquis auribus Populus recepisset, Principis auctoritate recipiendam, quam continebat perfidiam decernerent: sin aliter eveniret, invidia redundaret in Regem, qui, utpote Catechumenus, adhuc Sacramentum Fidei innoxie ignorare posse videretur. Ista constant ex Sulpitio Severo lib. 2. Historiæ Sacræ.

Tanta fuit Constantii Imperatoris ea in Synodo Tyrannis, ut Episcopis Orthodoxis Ursacii & Valentis accusationem contra Athanasium audiendam non esse contestantibus, eo quod ipsi Palinodiam jam antea cecinissent, responderit: *Ego sum Athanasii accusator, meo nomine illis credite.* Et Legatis Apostolicis dicentibus, Se non posse in Athanasium subscribere, & cum Hæreticis inire communionem, reposuerit: *Quod ego volo, pro Canone sit.* Hinc S. Athanasius in Epistola ad Solitarios hæc omnia recensens, ait: *Constantium induisse imaginem Antichristi. Quis enim*, inquit, *videns eum in decernendo Principem se facere Episcoporum, & præsidere Judiciis Ecclesiasticis, non merito dicat, Eum illam ipsam abominationis desolationem esse, quæ a Daniele prædicta est?*

Eusebium Vercellensem, Luciferum Calaritanum, Pancratium & Hilarium Apostolici in propugnanda Fide, & justitia, pectoris viros, quibus adjunctus est, in confessionis gloria Dionysius * Mediolanensis Episcopus, Constantius Imperator exilio damnavit. Hilarius Diaconus, Ursacii, Valentis, & Eunuchorum Constantii malis artibus, flagris immaniter cæsus est, ut S. Athanasius in Epistola ad Solitarios testatur. Mortuus est in exilio S. Dionysius Mediolanensis: cujus in Sedem Auxentium Arianum perfidus Imperator intrusit. Subscripserat imprudenter damnationi Athanasii Dionysius, a quo hujus subscriptionis labem S. Eusebius Versellensis abstersit, ipsam innocenti quadam arte, insonteque dolo expungens; quem narrat Auctor Sermonis 15. de Sanctis, S. Ambrosio adscripti, * in Natali S. Eusebii Vercellensis habiti. *Illud autem*, inquit, *tacendum omnino non arbitror, quod cum Arianorum detestanda perfidia totam cum universo mundo Italiam perturbasset, atque ejusdem pestilentię Sacerdotes simplicitatem S. Dionysii captivassent, ita ut subscriptionis ejus vinculum retinerent: qua illum e manibus eorum sapientia liberavit. Sicut enim ait S. Paulus: Factus sum Judęis tamquam Judęus ut Judęos lucrifacerem: ita Eusebius Hęreticis se esse Hęreticum mentitus est, ut de Hęresi Filium * liberaret. Dixit enim eorum se consentire perfidię, hoc sibi placere quod illis; sed quod sibi filium Dionysium in subscribendo pręponerent, graviter se moveri. Vos enim*, inquit, *qui dicitis Filium Dei Patri Deo ęqualem esse non posse, cur mihi Filium prętulistis? qua illi ratione permoti, statim S. Dionysii chirographum deleverunt, priorem locum subscribendi Beato Eusebio deferentes. Quos ille increpans & irridens, ait: Neque ego me vestris sceleribus polluo, neque Filium meum vobiscum participare permitto.*

** Dionysium Albæ Episcopum falso vocat Socrates. Falso etiam Paulinum Treverensem jam antea exulem sanctis illis Confessoribus in Mediolanensi Concilio adjungit.*

** Hunc Sermonem esse S. Maximi Taurinensis, Cardinali*

De Concilio illo Mediolanensi legendi sunt Socrates l. 2. c. 29. Sozomenus l. 4. c. 18. & Theodoretus l. 2. c. 15.

§. XXI.

*De Synodo Byterrensi * Arianorum.*

ANno 356. cum celebres illi, quos supra nominavimus Confessores in exilium acti essent, jamque Arianorum persecutio satis pervulgata esset, S. Hilarius, aliique Præsules Gallicani, decreto edito sese mutuo consensu a communione Saturnini Arelatensis Episcopi, Valentis, & Ursacii, Arianorum hominum separarunt, excommunicationis Sententiam in illos decernentes, qui eisdem communicaverint. Id cum iniquo animo ferrent Episcopi Ariani, ipseque in primis Saturninus, obtinuerunt a Constantio, ut Byterris Concilium cogeretur, ad quod a Præsidibus Catholici accedere compellerentur Antistites.

Libellum tempore istius Synodi edidit Sanctus Hilarius, quo Arianorum latebras & dolos panderet, metuens ne Catholicis adhuc illuderent, fallaces Fidei formulas conscribendo. Sed ne Libellus Hilarii legeretur, prohibuerunt Ariani, Edictumque a Constantio Imperatore obtinuerunt, quo in Phrygiam relegatus est. Horum testes sunt Hilarius ipse in libro adversus Constantium, & in lib. de Synodis, nec non Sulpitius Severus l. 2. Historiæ sacræ.

Cæterum quam constans fuerit hoc tempore Gallorum Fides, quantumque odium adversus Arianam Hæresim ipsorum mentibus insitum fuerit, testatur S. Hilarius in libro de Synodis, ubi sic Gallicanos Episcopos alloquitur: *Gratulatus sum in Domino incontaminatos vos & illæsos ab omni contagio detestandæ Hæreseos perstitisse, vosque comparticipes exilii mei, in quod me Saturninus, ipsam conscientiam suam veritus, circumvento Imperatore, detruserat; negata ipsi, usque ad hoc tempus, toto jam triennio communione, Fide mihi ac spiritu cohærere; & missam proxime vobis ex Sirmiensi oppido infidelis Fidei impietatem, non modo non suscepisse, sed nuntiatam etiam, significatamque damnasse: necessarium mihi ac religiosum intellexi, ut nunc quasi Episcopus Episcopis mihi in Christo communicantibus, salutaris & fidelis Sermonis colloquia transmitterem*, &c.

§. XXII.

De Concilio Ancyrano Semi-Arianorum.

ANno Christi 358. Semi-Ariani Divinæ substantiæ nomen a Filio Dei per Anomæos ablegatum restituere cogitarunt; eaque de causa Ancyram convenere numero pauci, Præside Basilio Ancyrano. Ibi octodecim regulas Fidei, seu 18. Anathematismos ediderunt, secundæ formulæ Sirmiensi plane contrarios: ex quibus duodecim recenset S. Hilarius libro de Synodis. Quartus sic conceptus est: *Si quis audiens hoc: Quomodo Pater habet vitam in semetipso, sic dedit & Filio habere vitam in semetipso, similem non dicat etiam Filium Patri juxta essentiam, anathema sit*. Septimus vero his verbis: *Si quis Patrem & Filium credere se promittens, Patrem dissimilis essentiæ dicat, sed similis efficaciæ, quasi profanas & novas voces contra essentiam Filii loquens, & interimens verum Filium Dei esse, anathema sit*. Octodecim illos anathematismos ad Constantium Sirmii tunc agentem miserunt: quos cum accepisset, secundam Formulam Sirmiensem Edicto solemni reprobavit: ac ea occasione Marchus Arethusius, qui cum aliquot aliis Episcopis tunc erat in Comitatu, tertiam illam Formulam Sirmiensem dictavit, de qua superius diximus.

Decimus octavus anathematismus damnat vocem sacram ὁμοούσιον, ut apud S. Epiphanium legere est Hæresi 73. quæ est Semi-Arianorum. Sic autem habet: *Si quis Patrem potestate simul & substantia Filii Patrem asserens, consubstantialem, vel ejusdem cum Patre substantiæ Filium esse dicat, anathema sit*. Sanctus etiam Basilius Epi-

Baronio persuaserat Gennadii auctoritas Sed id retractare coactus est vi veritatis. quia in illo Sermone, cum honorifica mentio fiat S. Exuperantii Episcopi discipuli S. Eusebii, qui cum S. Ambrosio subscripsit Aquilejensi Concilio, anno 381. auctor illius esse non potest Maximus Taurinensis qui floruit post ann. 460.

** Ita Dionysium vocabat quod junior esset Episcopus.*

* Byterræ vulgo Beziers, *nobilis Septimaniæ Civitas, Sedes Episc. sub Archiepisc. Narbonensi.*

Quidam Ancyritanum *perperam vocant*. *Ancyra Galatiæ Metropolis.*

Epistola 74. testatur Eustathium Sebastenum anathemati τῦ ὁμοέσιον in Colloquio Ancyrano subscripsisse. *Mox vero*, inquit, *ubi fortuito adeptus esset Episcopatum, anathematismum contra ὁμοέσιον in Synodo Ancyrana scripsisse deprehenditur*. Hunc anathematismum 18. fuisse in Ancyrana Synodo editum, constat etiam ex S. Hilario, quamvis omnibus exemplaribus epistolæ Synodicæ insertus non fuerit. *Habuerunt* (inquit Hilarius) *nonnihil offensionis, quæ credo vos, sanctissimi viri, Basilii, & Eustathii, & Eleusii, ne quid scandali afferretur, abolenda tacuisse. Quæ si recte scripta sunt, taceri non debuerunt. Si autem quia non recte scripta sunt, adhuc tacentur, cavendum est ne aliquando dicantur. Parcens enim adhuc de his nihil dico: tamen mecum recognoscitis, quod non ita omnis scripta apud Ancyram Fides se habeat. Non famæ fabulam loquor: Literarum Fidem teneo, non a Laicis sumptam, sed ab Episcopis datam. Oro vos, fratres, adimite suspicionem, secludite occasionem, ut probari possit ὁμοιέσιον, non improbemus ὁμοέσιον.* Literarum nomine intelligit S. Hilarius epistolam Synodicam Ancyrani Concilii, quam S. Epiphanius Hæresi 73. integram exhibet.

S. Hilar. lib. de Synodis.

§. XXIII.

De Concilio Ariminensi.

ANno Christi 358. cum absoluto Sirmiano Concilio, non tam pax inter Orientales sanciri visa esset, quam inter ipsos nova emergere dissidia: ad hec componenda Constantius Imperator de celebranda Nicomediæ Synodo consilium iniit. Quæ tamen prodigio divinitus edito impedita est, scilicet horrendo terræ motu, quo præfata civitas concussa est & corruit, incendioque quo simul conflagravit. (Ex Socrate lib. 2. Historiæ Eccles. cap. 31. & Sozomeno lib. 4. cap. 16.) Constantius locum Synodi pro Nicomedia Nicæam designavit: Sed gravi etiam terræ motu prohibita est illa Synodus: quod divino factum esse consilio Theodoretus animadvertit lib. 2. Hist. Eccles. cap. 26. *Nam*, inquit, *cum in illa urbe Fidei Apostolicæ doctrina a SS. Patribus descripta esset; & alii postea ibi congregati, contrariam doctrinam conscribere in animo haberent, Deus qui Ecclesiæ providere non desinit, Concilium illud propterea prohibuit, ne ex similitudine nominis ansam Ariani arriperent ad fraudem; neve Concilium istud Nicænum quoque appellando, simplicium animos circumvenirent.*

Vulgo; de Rimini. *Est autem Ariminum urbs Flaminiæ, seu Romandiolæ in Italia, juxta Rubiconem Fluvium: sedes Episcop. sub Archiepis. Ravennate.*

Anno Christi 359. Constantius ipse ad controversias Fidei componendas Œcumenicam Arimini Synodum indixit: sed eamdem consilio Arianorum duas in partes dividere persuasus est; ita ut Orientales Seleuciæ in Isauria, Occidentales vero Arimini in Æmilia convenirent: quod Divina Providentia permisit, *Ut in singulis Conciliis, hic quidem sinceræ puræque Fidei Sententiæ apparerent, illic autem suspecta incertaque ingenia cum suis moribus sese ostenderent*. Ex S. Athanasio lib. de Synodis. Lege Socratem l. 2. c. 29. & Sozomenum l. 4. c. 15. & 16. 400. Occidentis Episcopi ad Concilium Ariminense convenerunt, quibus omnibus annonam & cellaria dari jusserat Imperator. Sed id Aquitanis, Gallis & Britannis indecens visum, qui ut refert Sulpitius Severus, repudiatis Fiscalibus, propriis sumptibus vivere maluerunt. Tres tantum ex Britannia, inopia proprii, publico usi sunt, cum oblatam a cæteris collationem respuissent, sanctius putantes fiscum gravare, quam singulos. Orthodoxos inter Præsules eminebant Restitutus Carthaginensis Episcopus, S. Phœbadius Aginnensis, & S. Servatius Tungrensis: inter Hæreticos vero qui octoginta circiter aderant, Ursacius, Valens, Germinius, Epictetus, Demophilus, Auxentius. Episcopos Catholicos prope ducentos dumtaxat Concilio Ariminensi interfuisse scribit S. Athanasius in epistola ad Africanos; qui numerus ita ab eo remotus est, quem semel iterumque refert libro de Synodis, ut locum depravatum esse ac mendosum Cardin. Baronius suspicetur, ad annum 359. Attamen Maximinus Arianus Episc. hujus Synodi auctoritate abuti volens, in disputatione quam Sancto cum Augustino habuit, triginta tantum supra trecentos Episcopos ait ejus decretis subscripsisse. Contra vero Julianus Pelagianus, apud S. Augustinum, l. 1. Operis Imperfecti, c. 73, Episcopos 650. Ariminensi Concilio interfuisse dicit.

Hist. Sacr. Lib. 2.

Episcopis in unum coactis, quos ante dimitti vetuerat Imperator ad Taurum Præfectum scribens, quam unam in Fidem consentirent, lectæ sunt ipsius literæ, quibus jubebat ut solum tractaretur de fide: prohibebat vero, ne de Orientalium Episcoporum causis decerneretur quidquam. Extat hæc epistola apud S. Hilarium in Fragmentis. Ubi de Fide quæri cœptum est, Valens & Ursacius tertiam formulam Sirmiensem in medium protulerunt, quæ Filium Patri similem secundum Scripturas docet: hanc probari a Concilio postulavere, siquidem Imperatori placuerat; cæteras vero Formulas antiquari. Sed a Patribus rejecta est, qui malas ipsorum artes ex eo perspectas habuere, quod cæteris cum hæresibus Arianam damnare recusarent. Exinde Nicæna Fides unanimi Catholicorum Antistitum suffragio probata est, hancque ad omnia sufficere judicatum. Ursacius, Valens, Germinius, Auxentius, Cajus, Demophilus, damnati: Epistola Synodica ad Constantium Augustum data, quam refert S. Athanasius libro de Synodis. Ea in epistola scribunt Patres, primo visum esse Concilio ut retineretur Nicæna Fides. *Indecens enim & nefarium*, inquit, *aliud ex recte & juste decretis, & ex rebus Nicææ publice cum illustrissimo Principe Constantino Patre tuo per accuratam deliberationem constitutis, immutare velle; in quibus tanta doctrina est & prudentia, ut ea ubique deprædicata ad omnium aures animosque pervenerit, quæ sola hostis & interfectrix Arianæ Hæreseos, & per quam non illa sola, sed & reliquæ Hæreses sublatæ sunt: in qua certe & addere aliquid temerarium est, & auferre periculo sum.* Addunt, Ursacium & Valentem ab Ecclesiæ communione, lata Sententia segregatos. Tertio orant Imperatorem ut Legatos Concilii benigne suscipiat, eisque aures benevolas præbeat. Supplicant denique ut Episcopos peregre commorantes, quos & gravitas ætatis, & paupertas affligit, quam facillime in Patriam reduci jubeat, ne Ecclesiæ absentibus Episcopis desertæ relinquantur.

Subjicit huic epistolæ S. Athanasius Sententiam in Hæreticos Ursacium, Valentem, Cajum, Germinium, Auxentium latam.

Legendus est S. Hilarius in Fragmentis, ubi & Decretum Ariminensis Concilii pro Nicæna Fide retinenda refert, cui præfixa est ista inscriptio: *Incipit Definitio Catholica, habita ab omnibus Catholicis Episcopis, priusquam per terrenam Potestatem territi, Hæreticorum consortio sociarentur in Concilio Ariminensi*. Extat ibidem repetita Arii damnatio cum Anathematismis. Lege Socratem l. 2. c. 29. Theodoretum lib. 2. cap. 18. & 19. & Sozomenum lib. 4. c. 16. & 17.

Ursacius interim & Valens, qui Legatorum Orthodoxorum adventum apud Imperatorem præverterant, Concilio obtrectare, & Fidei Formulam, quam illi secum attulerant, ostendere: Imperator vero contra Concilium ira exardescere, Ursacium & Valentem in magno honore habere cœpit. Quapropter Episcopi a Concilio missi, diu quidem apud illum commorati, nullum responsum referre potuerunt. Tandem per alios qui aderant, ad Concilium scripsit Imperator. Hæc Socrates loco supra laudato, ubi & subdit epistolam Constantii ad Patres Ariminenses, qua scribit, sibi per otium non licuisse admittere ipsorum Legatos in conspectum suum, quia expeditionem in Barbaros parabat, proindeque se mandasse Episcopis, ut ejus reditum Adrianopoli expectarent, uti cum ea, quæ ad Rempublicam pertinebant, rite fuissent procurata, illa quæ deinceps essent propostituri, diligenter audire, expendereque posset. Ista omnia consilio & artibus Legatorum Arianorum facta Theodoretus testatur, ut Orthodoxos Antistites mora diuturniore fatigatos, tædioque oppressos ad destructionem decretorum compellerent, quę contra Hæresim, ejusque defensores ediderant. Sed nihil profecere Ariani. Datis enim ad Constantium literis, professi sunt Catholici Præsules numquam se a priori proposito & sententia discessuros, idemque se Concilii Legatis in mandatis dedisse. Has epistolas refert Theodoretus lib. 2. c. 19. & 20. Legendus etiam Socrates loco supra laudato, & Sozomenus l. 4. c. 18.

His epistolis ad Imperatorem delatis, effecerunt Ariani ut plurimi Episcopi Nicæam Thraciæ urbem inviti perducerentur: quorum partem propter animi simplicitatem callide circumveniendo, partem minis perterrendo, impulerunt, ut has voces, *Substantia*, & *Consubstantiale*, ex Fidei Formula eximerent, inque earum locum vocem, *Similis*,

milis, apponerent, ut scribit Theodoretus lib. 2. cap. 21. ubi & perversam illam Fidei Formulam Nicææ in Thracia editam recitat. Consentiens est in in omnibus tertiæ Formulæ Sirmii editæ, & Ariminum a Valente & Ursacio perlatæ, hoc uno excepto, quod prior Filium dicat *per omnia similem Patri*: ista vero scribat solum, *similem Patri qui eum genuit, secundum Scripturas*. Lege Socratem & Sozomenum locis supra laudatis.

Tunc evenit ut decem Legatis a Catholicis partibus id Comitatum destinatis a Constantio persuasum sit, ut Formulæ perfidæ apud Nicæam Traciæ editæ subscriberent, & cum Arianis communicarent, rescissa sententia quæ contra Valentem, Ursacium, cæterosque, Arimini lata erat. Quam in prævaricationem non soli abducti sunt Legati, sed & omnes pene Orthodoxarum partium Antistites. De quorum lapsu legendi sunt S. Athanasius in Epistola ad Africanos, S. Hilarius in Fragmentis, Sulpitius Severus lib. 2. Historiæ sacræ, S. Hieronymus in Dialogo adversus Luciferianos, & Sozomenus lib. 4. c. 18. Ob lapsum tamen adeo lugendum Ariminensis Concilii Episcopis nota Hæreseos non est inurenda, ut propria Dissertatione ostendam.

§. XXIV.

De Concilio Seleuciensi.

DUm Concilium Ariminense ageretur, Seleuciam Isauriæ urbem Orientales Episcopi num. 160. se contulerunt. Eo in loco congregati, præsentibus viris clarissimis Leona & Lauricio Comitibus, ab Imperatore ad curandum Concilium missis, disputavere: resque disceptatæ per Scribas in publicos commentarios relatæ sunt. Hujus Concilii Acta uberiori stylo describit Socrates lib. 2. cap. 31. & 32. ex Sabino.

Seleucia *Isauriæ urbs seu Cilicia aspera, in Asia minori, sedes Archiep.*

Prima die multum diuque certatum est de modo procedendi in Concilio. Quidam enim primo de personis agendum: alii prius de Fide disceptandum contendebant. Fuerant autem in crimen vocati Cyrillus Hierosolymitanus, Eustathius Sebastiæ, & quidam alii. Hæc contentio Schismatis causa fuit. Concilium enim duas in partes scissum est. Alteri Acacius Cæsareæ Palæstinæ Episcopus, Georgius Alexandriæ, Ursacius Tyri, & Eudoxius Antiochiæ præfuere, quibus triginta alii Episcopi consociabantur. Alteri Georgius Laodiceæ, Sophronius e Pompejopoli, & Eleusius Cyzici, cum quibus alii etiam complures sentiebant. Mutuis sese accusationibus utriusque partis Episcopi divexarunt. Acacius cum Gregalibus suis suspectus magis erat. Hi teste S. Athanasio lib. de Synodis, immani vecordia audaciaque abnegarunt Nicæni Concilii scripta, ipsam Synodum diffamantes. Alii vero, iique permulti, reliqua Synodi approbabant, solummodo de voce ὁμοούσιον quasi obscura cavillati. Ipsis ita dimicantibus, Silvanus Tarsensis inclamabat, nullam aliam Fidei Formulam describendam esse præter Antiochenam in Encæniis. Id cum dixisset, Acacii sectatores se subduxerunt, alii dictam Formulam ratam habuere.

Secunda die, Acacius novam Fidei Formulam coram Comitibus Leona & Lauricio edidit, quæ tertia die perlecta est. In ea vocabula *Consubstantiale* & *Æquiconsubstantiale* rejiciebat, tamquam a Scripturis abhorrentia; verbum *Dissimile* anathemate damnabat, omnesque ipsius propugnatores: *Similitudinem* autem Filii cum Patre fatebatur, secundum Apostolum dicentem: *Qui est imago Dei invisibilis*. Hanc Acacianæ perfidiæ Formulam S. Athanasius lib. de Synodis, & Socrates l. 2. c. 32. referunt. Huic Formulæ Sophronius, Eleusius, aliique Semi-Ariani sunt refragati. Orta inter factionem utramque controversia est. Quæsitum nempe est ab Acacio qua in re Filium intelligeret similem Patri. Respondit ille, non substantia, sed sola voluntate Patri esse similem. At Semi-Ariani similitudinem in substantia propugnarunt vehementius. Hac animorum effervescente contentione, Leonas Concilium dimisit. Hinc occasionem nacti Acaciani discesserunt: Semi-Ariani vero in Ecclesiam convenientes, adesse jusserunt Acacium cum suis, quo de Cyrilli Hierosolymitani causa cognosceretur. Qui cum parere nollent, rationemque reddere gestorum, abdicati sunt quidam, alii excommunicati,

donec se legitima defensione criminis puros ostenderent. De his S. Athanasius lib. de Synodis, Socrates loco supra laudato, Sozomenus l. 4. cap. 21.

Seleuciensi Concilio adfuisse S. Hilarium Pictaviensem Episcopum, testis est Severus Sulpitius, * quod nutu divino gestum scribit, ut rerum divinarum vir peritissimus, ubi de Fide erat disceptandum, interesset. Quæ proinde illo in Concilio gesta sint, accuratius narrat S. ipse Hilarius horum omnium testis oculatus, libro contra Constantium. *Quæ enim dicturus sum*, inquit, *non aliunde cognovi; sed ipse audivi, & præsens adfui, cum gerebantur, Orientalium in Seleucia Synodo, ubi reperi tantum blasphemorum, quantum Constantio placebat. Nam post secessionem meam deprehendi, ut Christum centum quinque Episcopi* ὁμοιούσιον, *id est, similis essentiæ profiterentur, & soli Ægyptii, præter Alexandrinum Hæreticum,* * ὁμοούσιον *constantissime obtinerent. Cogente itaque Leona Comite, in unum omnes congregati sunt, ex his qui* ὁμοιούσιον *prædicabant. Aliqui eorum nonnulla pie verbis præferebant, quod & ex Deo esset, id est, de substantia Dei Filius, & semper fuisset. Qui vero* ὁμοιούσιον *defendebant,* * *nihil nisi profanissimum asserebant, negantes quidquam substantiæ Dei simile esse posse, neque de Deo posse existere generationem: sed esse Christum creaturam. Itaque quod creatus esset, id ei nativitas deputaretur: ex nihilo autem esse, & idcirco non esse Filium, nec Deo similem. Loquor autem vobis, quod ipse recitari in conventu publice audivi: quod prædicatum ab Episcopo Antiochiæ,* * *exceptum habebatur. Hæc ergo dicta esse ab eo commemorantur. Erat Deus quod est. Pater non erat, quia neque ei Filius... O miseras aures meas, quæ tam funestæ vocis sonum audierunt, hæc de Deo ab homine dici, & de Christo in Ecclesia prædicari! Post multas autem istiusmodi impietates, cum Patrem & Filium ex nominibus, potius quam ex natura comparasset, ait: Quantum enim Filius se extendit cognoscere Patrem; tantum Pater superextendit se, ne cognitus sit. Cum autem intellexissent & hi qui dissimilem Deum dicunt, humanas aures tantæ impietatis acerba suscepturas non esse: rursum hi ipsi Palatii potius, quam Ecclesiæ Episcopi Fidem scribunt;* ὁμοούσιον *&* ὁμοιούσιον, *dissimilitudinem damnant. Quod cum contrarium ipsi sensui audientium esset; ipse ego quemdam eorum, qui forte ad me pertentandum accesserat, quasi ignorans rerum gestarum, percontatus sum quid sibi vellet istud, ut qui unam substantiam Filii cum Patre damnassent, vel esse similis substantiæ denegassent, dissimilitudinem damnarent? Tunc mihi ait, Christum Deo similem non esse, sed similem Patri esse. Rursus hoc obscurius mihi adhuc videbatur. De quo cum iterum interrogarem, tunc hæc ita locutus est: Dico enim dissimilem Deo esse, similem Patri posse intelligi, quia Pater voluisset creaturam istiusmodi creare, quæ similia sui vellet: & idcirco similem Patri esse, quia voluntatis esset potius Filius, quam divinitatis. Dissimilem autem Deo esse, quia neque Deus esset, neque ex Deo, id est, de substantia Patris natus esset. Hæc audiens habui, neque credidi, donec publice, ex consensu omnium eorum, profanissimę hujus similitudinis ratio prędicaretur. Qui autem* ὁμοούσιον *prędicabant, omnes, qui maxime sine aliquo impietatis pudore impudentissima hæc loquebantur, condemnaverunt.* Hæc S. Hilarius.

* *Lib. 2. Hist. sacræ.*

* *Georgium Alexandrinæ Sedis invasorem designat.*

* *Defendere pro eodem hic usurpat S. Hilarius, ac impugnare.*

* *Eudoxio.*

§. XXV.

De Constantinopolitano Conciliabulo.

Eodem anno 359. dimissa Synodo Seleuciensi, cum Acacius ad Constantium festinus cum suis convolasset, adversus Acta Seleuciensia oblatraturus, Imperator novam Synodum indixit Constantinopoli. Ex 50. dumtaxat Episcopis Bithyniæ istud conventiculum conflatum est, quibus accessit Maris Chalcedonis. Ibi Fidei Formulam Arimini perlectam, ante cujus initium Consules scripti erant, confirmarunt. Ad quam illud impietatis addidere, ut non solum substantiæ nomen, sed & hypostaseos sive subsistentiæ damnarent. De his legendi sunt S. Athanasius lib. de Synodis, Socrates l. 2. c. 32. qui & perfidam illam Formulam describunt. Legendi item Theodoretus l. 2. c. 27. & Sozomenus l. 4. c. 23.

Illa

Illa in Synodo Aetii, Eudoxiique blaſphemiæ detectæ ſunt agentibus Baſilio Ancyrano, Silvano Tarſenſi, Eleuſio Cyziceno, aliiſque Semi-Arianis. Formula Fidei ab Aetio edita impium hunc continebat Syllogiſmum: *Quæ diſſimili ratione proferuntur, ea ſunt eſſentia diſſimilia. At unus Deus Pater ex quo omnia, & unus Dominus Jeſus Chriſtus, per quem omnia, diſſimilem habent prolationem, nimirum, Ex quo, & per quem. Proinde Filius Patri diſſimilis eſt.* Ita refert Theodoretus loco ſupra laudato. Aetium tantæ impietatis convictum a Synodo abdicari juſſit Conſtantius: quod ſecundum ipſius deſiderium ceſſit. Ea de re ſcripta eſt Epiſtola Synodica ad Georgium Alexandriæ Pſeudoepiſcopum, quod Aetius illius Eccleſiæ Diaconus eſſet. Eam deſcripſit Theodoretus lib. 2. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ, cap. 28. Ex ea diſcimus, inter alia objectum fuiſſe Aetio, quod temeraria audacia elatus, affirmaſſet, Deum ſibi revelaſſe ea, quæ ab Apoſtolorum temporibus hactenus occultaverat. Nec Aetium modo, ſed & alios plurimos abdicarunt, ſcilicet Macedonium Conſtantinopol. Baſilium Ancyranum, Eleuſium Cyzicenum, Silvanum Tarſenſem, aliosque Semi-Arianarum partium: necnon & Cyrillum Hieroſolymitanum. Aetius autem & Eudoxius nedum a Synodo fuere damnati, ſed etiam ab Imperatore in exilium amandati. Denique Ariani Concilii Ariminenſis Decreta, ſive potius ea quæ poſterius Arimini ſtatuta erant poſt defectionem Legatorum, omnium ſubſcriptionibus firmari curaverunt.

§. XXVI.

De altero Conciliabulo Antiocheno.

ANno Chriſti 361. cum Ariani Meletium Sebaſtenum Eccleſiæ Antiochenæ præfeciſſent, atque ille Fidem Nicænam, præter omnium expectationem, propugnaſſet: ille Imperatoris mandato exturbatus Eccleſia eſt, & in exilium ejectus, Euzojo in ejus locum ſubſtituto. His peractis, quietis impatientes Acaciani novam rurſus Fidem condiderunt, eamque omnium deterrimam: In qua nomen ſimile ex Formula Fidei Arimini & Conſtantinopoli perlecta expunxerunt, & *Filium Patri tum ſubſtantia, tum voluntate diſſimilem eſſe, & ex nihilo ortum* aſſeruerunt. Cum vero ab ipſis quærerent Nicænæ fidei defenſores, qua ratione duo hæc illorum dogmata conciliari poſſent, *Filium Deum eſſe de Deo*, & eſſe Patri diſſimilem, *& ex nihilo ortum*: Reſponderunt, Filium ſe profiteri Deum ex Deo, ſecundum ſenſum Apoſtoli dicentis, *Omnia ex Deo eſſe*: Filium namque in hac voce, *omnia*, includi. De his S. Athanaſius l. *De Synodis Arimini & Seleuciæ*, Socrates l. 2. cap. 35. & Sozomenus l. 4. c. 28.

§. XXVII.

De Concilio Alexandrino poſt reditum S. Athanaſii celebrato.

CUm occiſo a Gentilibus Georgio Alexandrinæ Sedis invaſore S. Athanaſius Alexandriam quaſi triumphans rediiſſet, Concilium ſtatim indixit, ut collapſum dira tot annorum perſecutione Eccleſiæ ſuæ ſtatum reſtitueret. Convocatum ac celebratum eſt anno Chriſti 362. Huic cum pluribus aliis adfuit S. Euſebius Vercellenſis, adfuit & Lucifer Calaritanus, non per ſe, ſed per Diaconum: divertit enim tunc temporis Antiochiam, ubi diſſidentibus adhuc ob Epiſcopi legitimi electionem partibus, Paulinum Epiſcopum conſecravit.

De Georgii Alexandrini Pſeudoepiſcopi nece, legendi ſunt S. Epiphanius Hær. 76. n. 1. Socrates l. 3. c. 2. & Ammian. Marcellin. l. 22. p. 223.

Quid porro actum ſit in Alexandrina illa Synodo colligere eſt ex Epiſtola Synodica, quam deſcripſit S. Athanaſius ad Antiochenos ſcribens. Primo, Canon ſancitus eſt de Epiſcopis, qui vi, aut ignorantia Arianis conſenſiſſent, & Arimini, aut alias lapſi eſſent, in priſtinæ dignitatis gradum recipiendis, modo Arianam Hæreſim execrarentur, Nicænamque Fidem profiterentur. Excepti ſunt ab hac gratia Auctores Hæreſeos, fautoreſque primarii, quos error excuſare non poterat, ut teſtatur Sanctus Hieronymus in Dialogo adverſus Luciferianos, utque exponit 7. Synodus Actione 1.

Secundo, gravis illa de vocabulis τῆς ὀσίας καὶ τῆς ὑποςάσεως controversia, quæ Catholicos cum Catholicis committebat, excussa est, & composita; partes ambas conciliante S. Athanasio. Qua de re in Dissertationibus agemus.

Tertio, recta Fides de Verbi Divini Incarnatione exposita fuit: & contra hæresim jam emergentem, cui nomen dedit Apollinaris, statutum est, *Salvatorem corpus inanimatum, aut cogitationis, aut mentis expers non habuisse.*

§. XXVIII.

De Concilio Parisiensi contra Arianos.

ANno Christi 362. Juliani Imperatoris Apostatæ 2. Concilium Parisiis celebratum est contra Arianos. Unum illud fuit ex præcipuis, quæ S. Hilarius in Gallias redux curavit frequentia celebrari. Ea in Synodo *usiæ* vocabulum, quod Arimini & Nicææ in Thracia silentio oppressum fuerat, & ὁμοούσιον vindicatum est: Fides Catholica de Filii divinitate luculento perspicuoque stylo exposita: contestatio facta a Gallicanis Episcopis, quod fraudem Arimini passi essent: Auxentius, Valens, Ursacius, Cajus, Megasius, & Justinus anathemate damnati. Ista constant ex Epistola Synodica istius Concilii, quæ a S. Hilario in Fragmentis descripta est.

§. XXIX.

De altero Concilio Alexandrino sub S. Athanasio.

CUm S. Athanasius a Juliano Apostata in exilium ob causam Fidei relegatus, post impii Tyranni fatum a Joviano Imperatore Christiano relaxatus esset, atque Ecclesiæ suæ restitutus, Synodum ex primariis Ægypti, Thebaidis, ac Libyæ Episcopis congregavit, in qua ut Christianissimi Imperatoris votis satisfacerent, Epistolam de *Recta Fide* ad ipsum scripserunt, cui Nicænum inseruerunt Symbolum, cujus in professione religiosissimum Principem confirmarunt. Hæc Epistola extat apud S. Athanasium libro *de Fide ad Jovianum*, & refertur a Theodoreto lib. 4. Ecclesiasticæ Historiæ, c. 3. Celebratum est istud Concilium anno Christi 363.

§. XXX.

De Concilio Antiocheno sub Meletio.

EOdem anno, variarum factionum Hæretici piissimum Imperatorem adiere, liberam sibi facultatem ab eo concedendam rati, ut contra adversarios more solito dimicarent. Aditum aliis patefecerunt Macedoniani, qui libellum Joviano obtulere, postulantes ut qui Filium Patri dissimilem asserebant, ii ab Ecclesia ejicerentur, ipsique in eorum sufficerentur Episcopatus. Imperator, accepto eorum libello, ipsos absque responso dimisit, hæc verba dumtaxat proferens: *Ego contentionem odio prosequor; eos qui concordiæ dediti sunt, prosequor amore, venerorque.* Quæ cum ad aures Acacianorum pervenissent, Antiochiæ in unum coacti, cum Meletio in colloquium venerunt. Quod ab ipsis animo politico factum est, quia eum magno in pretio & honore esse apud Imperatorem animadvertebant. Illi igitur communi consensu libellum componere, consubstantiali assentiri, Fidem Concilii Nicæni ratam facere, libellum denique his de rebus Imperatori offerre decreverunt. Id constat ex Socrate lib. 3. c. 21. ubi illum etiam libellum, sive Synodicam Epistolam subjicit, in qua subscriptum quoque legitur nomen Acacii Cæsareensis. Legatur & Sozomenus l. 6. c. 4.

§. XXXI.

§. XXXI.

De Synodo Lampſacena.

DEfuncto Joviano Imperatore, ſtatim atque Valentinianus Auguſtus ſalutatus eſt, & Valentem fratrem ſibi in Imperio Collegam adſcivit, Epiſcopi Helleſponti & Bithyniæ, aliique conſubſtantialitatis aſſertores, Hypatium Heracliæ Antiſtitem Legatum ad ipſum miſerunt, ut ſibi de Fidei doctrina rite conſtituenda in unum conveniendi poteſtas permitteretur. Cui reſpondit Valentinianus: *Sibi qui unus e Laicorum numero erat, non licere ſe ejuſmodi negotiis interponere, & ideo*, inquit, *Epiſcopi, quibus curæ ſunt, ubicumque ipſis libitum fuerit, in unum conveniant*. Hæc refert Sozomenus l. 6. c. 7.

Lampſacus urbs Myſiæ minoris, ſive Helleſponti ad Granici fluvii oſtia ſedes Archiepiſcop.

Lampſaci igitur, quæ civitas eſt in Helleſponto, celebrarunt Concilium anno Chriſti 365. In quo decreverunt Acta Conſtantinopoli opera ac ſtudio Eudoxii & Acacii ſancita, abroganda eſſe. Deinde Formulam Fidei ab ipſis editam reſciderunt. Tertio, decreverunt doctrinam illam ratam fore, quæ Filium Patri ſubſtantia ſimilem aſſerebat. Quarto, Formulam Fidei in conſecratione Eccleſiæ Antiochenæ editam, & Seleuciæ omnium Epiſcoporum conſenſu confirmatam, in omnibus Eccleſiis tenendam. Denique contra Eudoxium, & Acacium, utpote jure abdicatos, rurſus tulere ſententiam. (Ex Sozomeno loco ſupra laudato, & Socrate l. 4. c. 4.)

Celebrato Concilio, Epiſcopi Legationem miſerunt ad Liberium Romanum Epiſcopum, cujus munus impoſuerunt Euſtathio Sebaſteno, Silvano Tarſenſi, & Theophilo Caſtabalorum: illiſque in mandatis dedere, ut nequaquam cum Liberio de Fide diſſentirent, ſed communicarent cum Eccleſia Romana, Fidemque conſubſtantialis ratam facerent. Ut Romam advenere, Liberio literas obtulerunt, qui eas recipere nolebat, quod eos Arianæ Hæreſeos ſuſpectos haberet. At illi ſe Catholicos eſſe profeſſi ſunt: Filium in omnibus Patri ſimilem ſe agnoſcere ac venerari: vocem porro *ſimilem*, nihil a conſubſtantiali diſcrepare. Tandem urgenti Liberio libellum obtulere, in quo verba ipſa Nicæni Symboli conſcripta erant. Hæc refert Socrates l. 4. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ, c. 11.

Subjicit ibidem libellum a Legatis Liberio traditum: quo profitentur ſe Fidem Catholicam tenere, ſervareque, quæ a ſacroſancto Concilio Nicæno confirmata fuerit, in qua vox *Conſubſtantialis* ad perverſam Arii doctrinam expugnandam, ſancte pieque poſita eſt. Deinde Arium impiam ejus doctrinam, & erroris fautores execrantur, & damnant. Tertio dicunt anathema nominatim Fidei Formulæ in Concilio Ariminenſi recitatæ, utpote quæ Fidei Nicænæ Synodi repugnet. Quarto exponunt Fidem ſuam quæ in omnibus Nicæna Fides eſt. Iſto libello Liberius Legatos tamquam ſponſione obſtringens, in communionem recepit, datiſque literis illos dimiſit, inquit Socrates c. 11. Subjungit idem Auctor Epiſtolam a Liberio ad Epiſcopos Orientales ſuo & Epiſcoporum Italiæ nomine datam, qua accepta, Legati in Siciliam profecti ſunt: ubi Siculorum Epiſcoporum convocata Synodo, coram illis pariter Fidem Conſubſtantialis ſervare ſe ſunt profeſſi; Fideique Formulam in Concilio Nicæno confirmatam iterum ratam fecerunt: a quibus cum literas in eamdem cum Liberii Epiſtola ſententiam, perſcriptas ad Epiſcopos, a quibus miſſi erant, accepiſſent, recta reverſi ſunt. Illi Epiſtola Liberii accepta, Legatos miſerunt ad omnes Epiſcopos Conſubſtantialitatis aſſertores, oraturos, ut uno animorum conſenſu Tarſum Ciliciæ tum ad Fidem Nicæni Concilii confirmandam, tum ad omnem contentionem, quæ poſt illud in Eccleſia oriebatur, dirimendam commearent. Quod artibus ſuis prohibuit Eudoxius.

Ex his colligitur Lampſacenam Synodum Catholicam fuiſſe, & Sozomenum a Baronio & Binio immerito reprehendi, quod Epiſcopos qui huic interfuere Concilio, exiſtimaverit Catholicos. Qui enim Arianos damnabant, Nicænam Fidem profitebantur, & ὁμοούσιον amplectebantur, nec alterius erroris labe maculati erant, illos vere Catholicos nemo non dixerit. Sed Epiſcopi Synodi Lampſacenæ Arianos damnabant, Nicænam

Baronius tom. 4. Annal. ad an. 369.

Fidem

Lampſacena Synodus Catholica. Fidem profitebantur, amplectebantur ὁμοούσιον, nec erant alterius erroris labe maculati: erant igitur Catholici.

Nec obſtat quod S. Baſilius Epiſtola 82. Lampſacenam Confeſſionem inter alias annumeret, quæ ab Hæreticis variis in locis editæ ſunt. *Quoties*, inquit, *Fidem exponendo novarunt? Ancyræ dederunt aliam; Seleuciæ aliam; aliam Conſtantinopoli, divulgatam illam, & aliam in Lampſaco poſtea, & quam dederunt in Nicæa Thraciæ, & jam aliam in Cyzico; de qua etſi reliqua ignoro, hoc tamen audio, quod omiſſa conſubſtantialis confeſſione, τὸ κατ᾽ οὐσίαν ὅμοιον ſimilitudinem quamdam eſſentiæ circumferunt, & præterea blaſphemias contra Spiritum Sanctum cum Eunomio conſcribunt.* Hæc, inquam, verba S. Baſilii non probant Lampſaceni Concilii Epiſcopos Hæreticos fuiſſe: ſed ſolum evincunt, S. Baſilium eos ſuſpectos habuiſſe, propterea, quod vocem ὁμοούσιον ſilentio oppreſſiſſent. Sed non noverat proculdubio Baſilius, illos nomine ὁμοιούσιον, quod in ſua Fidei profeſſione uſurpabant, idem intelligere quod Orthodoxi cæteri ſignificabant, vocabulo ὁμοούσιον: & id coram Liberio profeſſos fuiſſe, non voce tenus, ſed edito libello.

§. XXXII.

De Synodo Illyrici.

* Illyricum, *vulgo*, l'Eſclavonie, *in ora Maris Adriatici.*

EOdem anno 367. Liberius Legatum miſit in Orientem Elpidium Presbyterum, qui Catholicæ Fidei negotium cum Orientalibus Epiſcopis, quorum Legationem recens ſuſceperat, promoveret. Eo tempore Synodus in Illyrico celebrata eſt, in qua Nicæni Concilii Fides confirmata fuit. Valentiniani Imperatoris mandato coacta eſt illa Synodus: de qua Theodoretus legendus eſt l. 4. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ, cap. 6. Apud eumdem extat Epiſtola Synodica illius Concilii ſcripta ad Epiſcopos Diœceſeos Aſianæ, Phrygiæ, Carophrygiæ, & Pacacianæ, qui errore Macedonii infecti erant, quippe qui Spiritum Sanctum a Patre & Filio ſepararent, ut habet illa Epiſtola. Tota eſt in ſtabilienda conſubſtantialitatis doctrina, eoſque anathemate percellit, qui Trinitatem non eſſe conſubſtantialem contendunt, necnen illos omnes qui ſunt ipſis communione conjuncti. Refert idem Auctor * Epiſtolam Imperatorum Valentiniani & Valentis ad Aſianam Diœceſim, cui ſummam Decretorum præfati Concilii piiſſimi Principes inſeruerunt, Fidemque conſubſtantialitatis ubique prædicari juſſerunt. Ex quibus conſtat Valentem Imperatorem nondum Ariana Hæreſi infectum fuiſſe. Ex Actis iſtius Concilii, & ex illa Epiſtola diſcimus, quo ſenſu quidam Ariani Catholicorum larvam induentes, *conſubſtantiale* uſurparent & exponerent. Sic enim Imperatores cum Synodo Illyrici profitentur: *Sententiam magni & Orthodoxi Concilii Nicæni ſequuti, confitemur Filium Patri conſubſtantialem eſſe. Neque certe ita intelligimus conſubſtantialem, uti quidam olim exponebant, qui non ſincere & ex animo Concilio Nicæno ſubſcripſerunt: neque ut alii, qui hoc tempore illos appellant Patres, & vim hujus verbi conſubſtantialis tollunt, ſequunturque opinionem eorum, qui tradiderunt, per hanc vocem conſubſtantialis, nihil aliud ſignificari, quam ſimilem, per quam vocem Filius nulli creaturæ per ipſum conditæ, ſed ſoli Patri ſimilis oſtenditur. Qui iſta tradunt, Filium Dei nihil aliud quam creaturam eximiam eſſe, impie plane definiunt. Nos autem non aliter ſentimus atque duo Concilia, quorum alterum jam Romæ, alterum habetur in Gallia: nimirum unam eamdemque eſſentiam eſſe Patris & Filii & Spiritus Sancti, in tribus perſonis, hoc eſt in tribus perfectis hypoſtaſibus.*

Lib. 4. c. 7.

Extat apud S. Hilarium in Fragmentis Epiſtola Epiſcoporum Italiæ ad Illyricos, de Nicænæ Fidei confirmatione gratulatoria, quæ ibi legi poteſt.

§. XXXIII.

§. XXXIII.

De Synodo Tyanensi.

EOdem anno 369. cum Legati Romam ab Orientalibus missi ad propria remeassent, atque tunc Tyanæ, quæ Cappadociæ Civitas est, Concilium a Catholicis celebraretur, ad illud sese cum Symmistis suis contulit Eustathius Sebastæ urbis Armeniæ Episcopus; atque prolatis Liberii literis, ac iterata Fidei Professione, qua consubstantiale amplectebatur, sedi suæ restitui petiit. Quod ipsi perlætanter concesserunt Orthodoxi Antistites, cum ob reverentiam Romani Pontificis, tum ob Catholicæ Fidei recentem & sinceram (ut existimabant) professionem. Verum hæc subdole ab Eustathio & sociis gesta esse, ipsumque Hæresim ore tenus ejurasse, constat ex S. Basilio Epist. 73. 74. & 82. & ex S. Epiphanio Hæresi 75. Num. 2. In Epistola 73. S. Basilii emendanda est interpretis Latini versio. Perperam enim habet: *Est Nicæna Fides quam Occidentales attulerunt, Tyanensique Synodo tradiderunt.* Scilicet veritati Historiæ, & Græco textui æque illa versio adversatur. Cum illi qui Fidem memoratam Roma in Orientem attulerunt, eamque Synodo Tyanensi obtulerunt, non Occidentales fuerint, sed Orientales: nimirum Eustathius Sebastenus, Silvanus Tarsensis, & Theophilus Castabalensis: & in Græco textu habeatur, ἀπὸ τῆς δύσεως ab Occidente. Mirum quod a Baronio Cardinali non fuerit id animadversum. *Tyana ad Tauri Montis radices sedes Achi. episcop.*

Ad omnes Ecclesias scripserunt Tyanensis Concilii Patres, ut literis Liberii, & aliorum Episcoporum Italiæ, Africæ, Galliæ, & Siciliæ, quas Legati ex Lampsacena Synodo ad eos missi attulerant, diligenter perlectis, doctrinæ se illis, & communionis socios adjungerent, Fidemque Nicænam paribus studiis promoverent. De his Sozomenus l. 6. c. 12.

§. XXXIV.

De aliis Arianorum Conciliabulis.

ANno Christi 366. Valens ab Eudoxio Constantinopolitano Episcopo Ariano baptizatus, jure jurando se obstrinxit, in Ariana Hæresi, quam tunc professus est, se perseveraturum, & omnes qui Catholicæ Doctrinæ adhærerent, Ecclesiis exturbaturum, teste Theodoreto lib. 4. c. 12. Diram inde adversus Catholicos Antistites persecutionem movit.

Eodem anno Concilium ab Arianis in Caria Asiæ Civitate celebratum est, in quo vocabulum ὁμοούσιον exploserunt, & Fidei Formulas Antiochiæ & Seleuciæ editas, ratas habuerunt.) Ex Sozomeno l. 6. c. 12.)

Eodem etiam anno, Valens & Ursacius una cum ejusdem perfidiæ collegis, Singeduni in Mysia aliud Conciliabulum habuere, adversus Semi-Arianos, ut ipsos ad Formulam Ariminensem & Constantinopolitanam approbandam cogerent, quibus Filius Patri similis dicebatur, sed non in substantia, aut per omnia similis. Extat in Fragmentis S. Hilarii Epistola hujus Concilii Synodica ad Germinium. Extat & Germinii Epistola, qua adversus meros Arianos Filium Patri per omnia similem, excepta innascibilitate, profitetur.

§. XXXV.

De S. Hilarii Pictaviensis gestis contra Auxentium, & de Romana contra illum Hæreticum Synodo.

ANno Christi 369. Damasi Romani Pontificis 3. Imperii Valentiniani & Valentis 6. cum Auxentius Mediolanensis Episcopus Arianus Catholici nominis larvam assumens,

mens, multos in errorem pertraheret, ipsique fucum faceret Valentiniano, fortissimum expertus est adversarium Hilarium Pictaviensem. Quæ gesserit Mediolani contra Auxentium, testis est ipse locupletissimus in lib. contra ipsum conscripto. *Cum*, inquit, *Edicto gravi sanctus Rex perturbari Ecclesiam Mediolanensium, quæ Deum verum Christum, & unius cum Patre divinitatis & substantiæ confitetur, sub unitatis specie & voluntate jussisset: etiam importuna interpellatione suggessi, Auxentium blasphemum esse, & omnino hostem Christi habendum: atque adjeci, cum aliter credere quam Rex ipse, & alii omnes haberent: quibus rebus permotus, audiri nos a Quæstore & Magistro præcepit, considentibus una nobiscum Episcopis fere decem: primumque, ut in foro solet, de persona calumniatus est, damnatum quondam me a Saturnino, audiri ut Episcopum non oportere. Non est nunc temporis, quid ad hæc responsum sit, enarrare. Sed qui tum audiebant, de Fide potius, ut Regi placuerat, agitandum esse decernunt, cumque jam in arcto esset negandi periculo, credere se Auxentius Christum Deum verum, & unius cum Patre divinitatis & substantiæ, est professus. Placuit igitur hoc scribi, & ne memoriis audientium, quæ dicta essent, elaberentur, continuo libellum Regi per quæstorem offero, quo quid convenisset, contineretur. Placet omnibus, Auxentium hæc ipsa profiteri frequenter, qui ut ipse subscriberet, est coactus. Qui diu consilia sua versans, callidissime Fidem Regis eludit: dat Scripturam stylo Antichristi compositam. Nam primum ea quæ Nicææ Thraciæ omnium impietas ex se solvisset, sancta esse testatur: vim scilicet illatam Episcopis, Fidem esse veræ confessionis affirmans. Negat quoque se scire Arium, cum in Alexandria, in Ariana Ecclesia, cui Gregorius præerat, Presbyter esse cœpisset. Sed de Ariminensi Synodo, quæ ab omnibus est religiose dissoluta, nihil dicamus: tantum diaboli commenta pandenda sunt. Cum placuisset igitur scribi, Deum verum esse Christum, & unius cum Patre divinitatis esse atque substantiæ; ponitur talis ab eo, ut a callidissimo diabolo sententia, quæ significaret Christum ante omnia tempora natum, Deum, verum Filium, ut secundum Arianos, veritas ad Filium referretur, non ad Deum, & ut longe major differentia hujus significationis existeret, subjicitur: Ex vero Deo Patre, ut in Patre veritas Dei esset; in Christo veritas tantum Filii scriberetur. Dehinc procedente Sermone, una ab Auxentio divinitas prædicatur, & in ea non confitetur & Filium: ut in solo Patre, non etiam in Filio, esset una sola divinitas. Spargitur vero per populos, Auxentium verum Deum Christum, & unius cum Patre divinitatis ac substantiæ scripsisse; neque ab expositæ per me fidei dissidere sententia; postque ad communionem ejus Rex pro Fidei sinceritate advenit. Sed cum hoc mysterium impietatis diu occultatum, jam non taceretur, diceremque fingi omnia, Fidem negari, Deum atque homines illudi, jubeor de Mediolano proficisci, cum consistendi mihi in ea, invito Rege, nulla esset libertas.* Hæc S. Hilarius.

Extat apud eumdem Epistola Auxentii ad Imperatores data, qua Fidem Nicææ in Thracia editam, & Arimini probatam, profitetur. Hanc Fidem Illyricis quoque proposuit Episcopis vir subdolus, quos magna ex parte seduxisset, nisi Damasus, qui Ecclesiæ præerat universæ, coacta Romæ Synodo 90. Episcoporum Italiæ & Galliæ damnasset Auxentium, Ariminensis Conciliabuli Acta iterum rescidisset, Nicænam Fidem confirmasset. Extat illius Concilii Synodica Epistola apud Theodoretum l. 2. cap. 22. & Sozomenum l. 6. cap. 23.

Neque vero in Romana dumtaxat, sed in aliis passim Synodis damnatus est Auxentius, teste S. Athanasio in Epistola ad Epictetum. *Diversis*, inquit, *Conciliis per Galliam, & Hispanias, & Romæ celebratis, omnes qui in eo Conventu fuere, istos lucifugas qui sese etiamnum occultant, & quæ Arii sunt, sapiunt, Auxentium dico Mediolanensem, Ursacium, Valentem & Cajum Pannonem, communi calculo, unius Spiritus incitatu, anathemate percusserunt.*

§. XXXVI.

§. XXXVI.

De Synodo Aquilejensi.

AD Arianorum Historiam spectat hæc etiam Synodus, contra Palladium & Secundianum Episcopos Arianos, & Attalum quemdam ejusdem Sectæ Presbyterum, Gratiani Imperatoris mandato congregata, anno Christi 381. Postulaverant illi ab Imperatore Generale Concilium, in quo causam dicerent: sed indignum existimavit pientissimus Princeps, ut propter duos in Fide cariosos totus orbis Christianus commoveretur, & Ecclesiæ Sacerdotibus destituerentur, ut constat ex Epistola Synodica ad Imperatores data, Concilio 32. Episcopi ex Italia, Galliis, Pannonia & Africa adfuere. Præfuit S. Ambrosius Mediolanensis Episcopus. In hoc cœtu celeberrimi fuere post ipsum Valerianus Aquilejensis, Eusebius Bononiensis, Limenius Vercellensis, Sabinus Placentinus, Philaster Brixiensis, Abundantius Tridentinus, ex Italiæ Diœcesi. Ex Illyrico, Aneminius Sirmiensis Episcopus. Ex Galliis, Justus Lugdunensium Episcopus, Proculus Massiliensis, Constantius Arausicanus. Ex Africa, Felix & Numidius Episcopi, cum Evagrio Presbytero, Ecclesiæ Africanæ Legati. Concilii sententia exauctorati sunt Palladius & Secundianus, cum nec Arium, nec ejus Hæresim damnare vellent, nec Filium Dei Deum verum & Dominum confiteri, sed inani ludificatione, vanissimisque strophis Ecclesiæ Judicium vitare niterentur. Modo enim plenum seu Generale Concilium postulabant, modo sæculares Judices. At Ambrosius qui Concilii dux erat & ingenium, indignum judicans ut causa Ecclesiastica, maxime quæ Fidem spectaret, ad sæculi judices deferretur, his verbis in Palladium sententiam dixit: *Etsi in multis impietatibus deprehensus sit, erubescimus tamen, ut videatur, qui Sacerdotium sibi vendicat, a Laicis esse damnatus. Ac per hoc, quoniam & in hoc ipse damnandus est, qui Laicorum expectat sententiam, cum magis de Laicis Sacerdotes debeant judicare; juxta ea quæ hodie audivimus Palladium profitentem, & juxta ea quæ condemnare noluit, pronuntio illum Sacerdotio indignum & carendum, & in loco ejus Catholicus ordinetur.*

Aquileja Metropolis Carnorum ad Natisonem fluvium, in Italia sedes Archiepisc.

Decretorum Synodicorum ad pientissimos Imperatores Gratianum, Valentinianum, & Theodosium relatione facta, illorum confirmationem ab illis postularunt, supplicantes ut sacra jussione Hæreticos solemni & Canonico Judicio damnatos ab Ecclesiæ liminibus arcerent, in eorumque locum sanctos subrogari Sacerdotes præciperent. Rogarunt denique Imperatores ut Photiniani, qui in Canonum Legumque contemptum, Sirmii Conventus agebant, cohiberentur. Extat ejusdem Concilii Epistola ad Imperatores data, qua ipsos obsecrant ne Ursicino Schismatico, qui contra Damasum Antipapa erat, Sedemque Romanam, post damnationem, repetere moliebatur, faciles aures præberent. Extat & alia ad eosdem Principes data, qua ipsos rogant ut Alexandriæ celebrari jubeant Concilium, quod decernat, quibus impertienda sit, quibus servanda communio, in gravioribus dissidiis, quibus & Alexandrina, & Antiochena Ecclesia turbabantur. Hæ Epistolæ post Aquilejense Concilium in Labbeana Editione leguntur. Hujus Concilii Acta adulterina esse, & a Vigilio Tapsensi fabricata, paucis persuasit P. Franciscus Chiffletius.

ARTICULUS V.

De Impugnatoribus Arianorum.

SUperest ad plenam Historiæ Arianismi notitiam, eos Patres indicare qui Arianos lucubrationibus suis impugnarunt, ac debellarunt. Horum eminet in ordine S. Athanasius, qui quatuor Orationes contra Arianos edidit, nec non Epistolam ad Episcopos Ægypti & Libyæ, quæ in excusis Codicibus perperam inscribitur, Oratio prima adversus Arianos, cum sit opus ab illis Orationibus omnino distinctum, & penitus

avul-

avulsum. De his ita censet Photius in Bibliotheca, Cod. 140. *Hujus dictio perspicua, ut & in cæteris ejus omnibus, sobria item & candida, vehemensque ac profunda, & argumenta valide torquens. Ejus vero ubertas in his ac fœcunditas admodum sane fuit mirabilis. Dialecticis ad hæc usus est argumentis, non illis nude propositis, & ipsismet ex ea arte petitis vocibus (quod pueri, recentioresque discipuli, juveniliter sese ac gloriose ostentantes, solent) verum Philosophorum more, magnificeque prolatis, ac per nudas dumtaxat notiones, & has quidem bene ornatas. Sacræ quoque Scripturæ testimoniis, ac demonstrationibus valide communitur: & ut uno verbo absolvam, solus hic liber ad Arianismum universum refellendum sufficere queat. Immo qui Gregorium Theologum, Sanctumque Basilium dixerit, ex hoc tamquam fonte haustos egregios illos & limpidos librorum suorum rivos contra eumdem errorem profudisse, sane a scopo minime aberravit.*

Conscripsit adversus eosdem Hæreticos S. Athanasius liberum in illud Matth. 2. *Omnia mihi tradita sunt a Patre &c.* Epistolam ad Adelphium, Orationem de Divinitate Christi, ad Maximum Philosophum, Epistolam de Fide ad Jovianum, Epistolam de Synodi Nicænæ contra Hæresim Arianam Decretis, Epistolam de sententia Dionysii Alexandrini contra Arianos, Epistolas item ad Orthodoxos, ad Antiochenos, ad Epictetum, ad Solitarios, ad Africanos, Epistolam de Synodis Arimini & Seleuciæ, Apologiam primam ad Constantium, Apologiam de Fuga sua.

Arianos post S. Athanasium impugnavit S. Hilarius editis duodecim *de Trinitate* libris, Libellis *ad Constantium Augustum*, & libro adversus eumdem Imperatorem jam vita functum, *Contra Auxentium Mediolanensem*, *de Synodis* adversus Arianos, & libro adversus Valentem & Ursacium, Historiam Synodorum Seleuciensis & Ariminensis continente, qui inscribitur liber *Fragmentorum* S. Hilarii.

Tertius Arianorum debellator fuit Lucifer Calaritanus. Is plures libros adversus Constantium Imperatorem edidit; nempe duos pro S. Athanasii defensione, unum *de Regibus apostatis*, quo ostendit impiis Principibus quandoque omnia prospere cessisse, adeoque Constantium de victoriis suis perperam gloriari, easque jactare ad Fidei suæ integritatem comprobandam. Scripsit etiam librum, cui titulus est, *De non conveniendo cum Hæreticis*, adversus eumdem Constantium, qui Orthodoxos Episcopos calumniabatur velut unitatis & pacis Ecclesiasticæ, fraternæque charitatis hostes, quod cum Arianis non convenirent. Item librum *De non parcendo in Deum delinquentibus*, contra eumdem Imperatorem, conquerentem quod Episcopi durius cum ipso & irreverentius agerent. Librum tandem composuit, cujus hæc est inscriptio, *Quod sit moriendum pro Filio Dei*. Extant ejus Opera tomo 9. Bibliothecæ Patrum Parisiensis.

Quartus Arianorum impugnator fuit S. Phoebadius, seu Soebadius (ut alii scribunt) Aginnensis in Gallia Episcopus. Hic librum *de Trinitate* contra Arianos edidit, qui extat tomo 4. Bibliothecæ Patrum.

Quintus Arianorum triumphator fuit Marius Victorinus Afer, qui sub Constantio Imperatore floruit. Hic libros 4. edidit contra Arium, qui tomo 4. Bibliothecæ Patrum sunt inserti.

VI. S. Gregorius Nazianzenus eruditionem quoque suam & eloquentiam in confutandis Arianis exercuit, Oratione 25. Oratione 35. & 36. quæ sunt tertia & quarta de Theologia; 448. & 9. quæ est expositio Nicænæ Fidei.

VII. Arianos in Eunomianis profligavit S. Basilius lib. 1. adversus Eunomium, qui inscribitur, *De æqualitate Patris & Filii in divinis*, & secundo, cujus hic titulus est: *Quod Filius in divinis non est factura, nec Patre duratione aliqua posterior*, & quarto, quo respondet argumentis Eunomianorum ex veteri novoque Testamento petitis adversus Filii Divinitatem.

VIII. S. Cyrillus Alexandrinus in *Thesauro*, quod Opus in 35. Assertiones seu libros distributum est, & Dialogis septem *De Sancta Trinitate*, Arianam Hæresim contrivit.

IX. S. Epiphanius Hæresi 69. & 73. Arianos luculenter confutavit.

X. S. Ambrosius libris quinque *De Fide ad Gratianum Imperatorem*, Arianorum evertit errores, & Filii Divinitatem, consubstantialitatemque asseruit.

XII.

XI. S. Augustinus librum edidit contra Sermonem quemdam Arianorum, qui in ejus forte manus inciderat; tres libros contra Maximinum Arianorum Episcopum, & libros quindecim *De Trinitate* *, quibus Arianam Hæresim egregie refellit, quos libros incœpit juvenis, perfecit senex.

* Tomo 6. Oper. S. August. Tom. 3.

XII. Faustinus Presbyter, Luciferianæ Sectæ, contra Arianos librum scripsit, Flaccillæ Imperatrici, Theodosii Magni uxori nuncupatum. Extat in Bibliotheca Patrum Paris. tom. 4.

XIII. S. Fulgentius Ruspensis in Africa Episcopus lirum conscripsit contra Sermonem Fastidiosi Monachi & Presbyteri Apostatæ, qui a Fide Catholica ad Arianam Hæresim defecerat. Alterum quoque librum contra Arianos edidit Sanctissimus Episcopus, decem responsiones ad objectiones totidem continentem. Eamdem Hæresim passim refellit libro secundo ad Trasamundum Regem, & libro *de Fide Orthodoxa ad* Donatum.

XIV. Vigilius Tapsensis in Africa Episcopus, sub finem V. Sæculi impugnavit Arianos in Africana regione grassantes, duodecim *De Trinitate* libris, qui inter S. Athanasii Opera Latine tantum editi habentur: Eos enim Vigilio viri eruditi asserunt, Sirmondus in Notis ad Theodulphum de Spiritu Sancto, Chiffletius in Vindiciis Operum Vigilii Tapsensis & Quenellius Dissertatione 14. in Opera S. Leonis. Scripsit etiam Dialogorum libros inter Athanasium, Arium, & Probum Judicem. Eidem tribuunt Viri Docti librum contra Marivadum, vulgatum sub nomine Idacii Clari, & librum *De unitate Trinitatis* contra Felicianum Arianum, S. Augustino adscriptum, ac denique librum *contra Palladium*, inscriptum S. Ambrosio.

SCHOLION.

In hujus Articuli Paragrapho secundo, pag. 128. Editionis primæ, Religiosi Censores hæc in Indiculo suo notant: *Canone tertio Concilii Nicæni cœlibatum Clericis Majoribus non indici, contra Baronium, Bellarminum, & alios demonstrabimus.*

R. Demonstravi in Dissertatione *De Historia Paphnutii*. Quæstio est num subintroductarum mulierum nomine uxores Majoribus Clericis interdicantur Canone 3. Nicæni Concilii. Eo vocabulo uxores significari nego cum viris plerisque eruditis. Subintroductæ mulieres non sunt uxores legitimæ, sed extraneæ. Unde *Rufinus* Canonem tertium Concilii Nicæni e Græco Latinum reddens, pro hac voce *subintroductas*, ponit *extraneas*. Has *Agapetas*, seu *Sorores adoptivas* appellarunt, contra quarum contubernium graviter invectus est *S. Joannes Chrysostomus* proprio Tractatu, & *S. Hieronymus* Epist. 22. ad *Eustochium*. Has prohibuit Nicœna Synodus, non legitimas uxores. Id ante me asseruit *Christianus Lupus*, Scholio in Canonem tertium Concilii Nicæni. *Romana*, inquit, *ac Latina omnis Ecclesia Episcopis, Presbyteris atque Diaconis plenam semper continentiam imposuit, etiam ab uxoribus antea ductis. Eamdem Ægypti atque Orientis fuisse consuetudinem testatur S. Hieronymus lib. contra Vigilantium. Legem hanc & reliquis Græcorum Ecclesiis inferre conati sunt in hac Synodo Legati Apostolici. Verum S. Paphnutii Ægyptii intercessio impedivit; fecitque proscribi solam introductionem mulierum extranearum. Scio Paphnutii intercessionem a quibusdam abjici aut supposititiam & Græculum figmentum: at existimo quod male, ex gravibus rationibus ac testimoniis.*

Nota.

Paphnutii historiam expendo post eam Dissertatio nem, de qua Natalis in scholio.

IOANNIS DOMINICI MANSI

Nota.

De Conciliis in causa Arianorum celebratis, ac de iis, quæ a S. Athanasio gesta ac tolerata sunt, multa haberem hic enarranda, quæ omnia latius deduxi in dis-

dissertatione mea *de epochis Conciliorum Sardicensis & Sirmiensium*; quam typis Lucensibus non ante multos annos evulgavi, ac dein inserui in meo ad Concilia Labbeana supplemento tom. 1. pag. 174. Ex his me demonstrasse arbitror S. Athanasium anno 346. Alexandriam rediisse invitatione repetita Constantii Imperatoris accitum. Hinc vero inferendum mihi censui Sardicense Concilium labente anno 544. convenisse. Hierosolymitanum Concilium, illud in quo Episcopi qui olim sententiam dixerant in S. Athanasium, in ejus gratiam redierunt anno 346. celebratum esse, eodemque pariter anno Synodus Mediolani coacta est contra Photinum & de Ursacio ac Valente in communionem admittendis. Anno 347. Hierosolymis ab Arianis Concilium est habitum ad deponendum S. Maximum Episcopum. Romanum Concilium in causa S. Athanasii sub Liberio anno 352. illigavi, eodemque pariter anno assignavi Concilium incerti loci in Ægypto ex Episcopis catholicis constans. Arelatense anno 354. consignavi. Antiochenam synodum dedi anno 356. sed illam anno scilicet 355. Biterrense Concilium præcessit. Melitinense Concilium retuli in annum 358. eidemque pariter & Neocæsareense in Ponto. Antiochenum in causa Meletii anno 361. ac sequenti 362. Alexandrinum sub S. Athanasio, cujus synodica superest. Concilium illud, cujus synodica ad Jovianum ætatem tulit, atque habitum esse intra annum 663. & extra Alexandriam collectum censui. Atque ita demum alios, & alios annos, præter eos qui in editis apparent, sequentibus Conciliis assignavi. Conjecturæ meæ maximum fundamentum præbet anonymus ille chronologus, quem Cl. Maffejus ex Veronensibus codicibus primus vulgavit in tom. 3. Operis inscripti *Osservazioni Letterarie*. Sed videnda omnino hac in re dissertatio mea, de qua supra.

ARTICULUS VI.

De Colluthianis.

HUjus Sectæ Auctor fuit Colluthus Alexandrinæ Ecclesiæ Presbyter, Ario coævus. Hic merus Presbyter cum esset, uniusque ex Ecclesiis Alexandriæ Rector, Episcopalia munia usurpavit, Presbyterosque nonnullos ordinare ausus est, & inter alios Ischyram, famosum illum S. Athanasii calumniatorem. Colluthi præcipuus error fuit, quod Deum non esse malorum naturæ, & pœnæ auctorem assereret. (Ex Philastrio, lib. de Hæres. c. 31. & ex S. Augustino lib. de Hæres. ad Quodvultdeum, c. 65.) A Concilio Alexandrino in ordinem redactus est hic Hæresiarcha, ut S. Athanasius testatur Apol. 2. * *Cum Ischyram quemdam subornassent*, inquit, *quem secum adduxerunt, hominem minime Presbyterum, tametsi se eo nomine jactitet, quippe ordinatum a Colutho quodam, non vero, sed imaginario Episcopo, cui in Generali Concilio ab Osio & a cæteris Episcopis, qui una aderant, jussum fuit, ut se pro Presbytero, qualis antea fuerat, haberet: atque ideo omnes ab illo constitutos in veterem suum ordinem recurrisse, inter quos etiam Ischyras numerandus est.*

* *Sive Mareotici Presbyteri in Epist. ad Philagrium Præfectum Ægypti, apud S. Athan. Apolog. 2.*

Et in Epistola Synodica Concilii Alexandrini, quam ibidem refert S. Athanasius, de Collutho & Ischyra hæc habentur: *Presbyter autem qui fingitur adfuisse, est ille toties rumoribus jactatus Ischyras, qui neque ab Ecclesia electus Presbyter, neque cum a Meletio constitutos Presbyteros Alexander in Ecclesia recipiebat, in eorum numero unquam habitus fuit, aut ab eo creatus. Quo pacto igitur Presbyter Ischyras? aut quo tandem auctore constitutus? numquid scilicet a Collutho? id enim restat. Atqui Colluthum in gradu Presbyterii mortuum, omnemque ejus manuum impositionem rescissam, omnesque ab eo constitutos, in Laicorum ordinem redactos esse, & sub nomine Laicorum ad Synaxim admissos, adeo apud omnes constat, ut nemo ea de re dubitandum putet.* Brevi extinctam fuisse Colluthi Sectam, S. Epiphanius testatur Hæresi 69.

AR-

ARTICULUS VII.

De Aetianis, & Anomæis.

AEtii, Eunomiique Secta, infelix Arianæ Hæreseos propago fuit. Eunomius Cyzicenus Episcopus, Aetii Antiocheni Diaconi, qui atheus cognominatus est, discipulus & scriba fuit. Quocum vitam degens, fallaces ratiocinandi concludendique modos, qui sunt Sophistarum proprii, ab illo didicit. His gradibus præceps ruit ad blasphemiam, & Arianis se adjunxit. Ab Eudoxio Cyzicenus Episcopus creatus est: sed a Cyzicenis propter impietatem, & insolentiam in dicendo ejectus, Constantinopolim apud Eudoxium se recepit. Ista constant ex Socrate lib. 4. cap. 1.

Verum cum Eudoxius Aetium in Ecclesiam recipere nollet, frequentibus licet Eunomii precibus ea de re interpellatus, Eunomius eam injuriam præceptori suo irrogari impatienter ferens, sese ab Eudoxio segregavit, teste Socrate lib. 4. cap. 12. Aliam rationem cur ab Eudoxio recesserit, refert Theodoretus lib. 3. Historiæ Ecclesiasticæ, cap. 29. quod scilicet Eunomius ab Eudoxio monitus, ut Cyzico secederet, ne secundum Imperatoris jussionem ipsum coercere cogeretur, ipsum proditionis incusavit, & conventus seorsim agere cœpit, Ariique blasphemiam accessione quadam adauxit impietatis. Ejus discipuli Eunomiani ab ipso dicti, sive etiam Anomæi, quod Filium Patri ἀνόμοιον, idest, dissimilem cum Aetio prædicarent. (Ex S. Epiphanio Hæresi 76. & ex Theodoreto libro 4. Hæreticarum Fabularum, cap. 3. & ex Sancto Augustino lib. de Hæresibus.)

II. Eunomius Spiritum Sanctum, nedum dignitate & ordine, sed natura quoque ipsa tertium a Patre asserebat, & creaturam. (Ex S. Basilio lib. 3. contra Eunomium, & Theodoreto loco mox laudato.)

III. Attributa omnia quæ de Deo prædicantur, velut bonitatem, sapientiam, potentiam, ac multo magis quæ in Personis relativa sunt, ut innascibilitatem in Patre, nullo prorsus modo discrepare putabat ab essentia, ac ne cognitione quidem. Quin ipsiusmet essentiæ notionem, esse bonitatis notionem aut sapientiæ, aut proprietatum cæterarum; præsertim, ut dixi relativarum, quæ sunt personales Patris: ut eo ipso Filium a veræ, propriæque communione Divinitatis excluderet, quod ingeniti notione careret, quam ipsam volebat esse divinitatem & essentiam. Id ex S. Gregorio Nysseno constat Oratione 12. contra Eunomium, illius verba referente. *Non aliud quid*, inquit, *est vita, quam essentia, ne aliqua compositio in simplici natura intelligatur, in id quod participat, & quod participatur, notione divisa. Sed idem*, inquit, *quod est vita, est etiam essentia. Sed quomodo orationem ad scopum conclusit? Si quod principio caret significantes*, inquit, *vitam significamus, hanc autem vitam essentiam dicere veritatis sermo compellit, ipsius divinæ essentiæ*, inquit, *significativum esse ingenitum*. Idipsum Aetius magister Eunomii asserit in Capitulis suis, apud Sanctum Epiphanium, Hæresi 76. *Si ingeniti vox*, inquit, *Dei essentiam minime significat: Sed incomparabile illud nomen humanæ cogitationis est, Deus ob istud ingeniti commentum, iis qui repererint, gratiæ debitor est, cum tanto nomini respondentem excellentiam in essentia sua non habeat*. Et infra: *Si ingenitum Deo extrinsecus affingitur humana consideratione; qui affinxerunt, ei ipsi cui affingitur, antecellunt; cum præstantius quam pro ejus natura illi nomen attribuant*.

IV. Verbum Divinum animam non assumpsisse sensit Eunomius, sed animæ vices Divinitatem supplevisse (ex Theodoreto lib. 5. Hæreticarum Fabularum, c. 11.) Addiderunt Eunomii discipuli (teste Nemesio libro de Natura Hominis, cap. 3.) *Divinum Verbum cum corpore unitum fuisse, non substantia, sed facultatibus utriusque: Neque enim substantias unitas, vel inter se temperatas, sed facultates corporis facultatibus divinis esse commixtas*. Hinc Theodoretus in epistolam ad Andream Samosatenum, relata a Mario Mercatore, Eunomium Apollinari in ejusdem erroris defensione adjungit. *Magnificus Vir Aristolaus*, inquit, *ab Ægypto Magistrianum cum li-*

dissertatione mea *de epochis Conciliorum Sardicensis & Sirmiensium*; quam typis Lucensibus non ante multos annos evulgavi, ac dein inserui in meo ad Concilia Labbeana supplemento tom. 1. pag. 174. Ex his me demonstrasse arbitror S. Athanasium anno 346. Alexandriam rediisse invitatione repetita Constantii Imperatoris accitum. Hinc vero inferendum mihi censui Sardicense Concilium labente anno 544. convenisse. Hierosolymitanum Concilium, illud in quo Episcopi qui olim sententiam dixerant in S. Athanasium, in ejus gratiam redierunt anno 346. celebratum esse, eodemque pariter anno Synodus Mediolani coacta est contra Photinum & de Ursacio ac Valente in communionem admittendis. Anno 347. Hierosolymis ab Arianis Concilium est habitum ad deponendum S. Maximum Episcopum. Romanum Concilium in causa S. Athanasii sub Liberio anno 352. illigavi, eodemque pariter anno assignavi Concilium incerti loci in Ægypto ex Episcopis catholicis constans. Arelatense anno 354. consignavi. Antiochenam synodum dedi anno 356. sed illam anno scilicet 355. Biterrense Concilium præcessit. Melitinense Concilium retuli in annum 358. eidemque pariter & Neocæsareense in Ponto. Antiochenum in causa Meletii anno 361. ac sequenti 362. Alexandrinum sub S. Athanasio, cujus synodica superest. Concilium illud, cujus synodica ad Jovianum ætatem tulit, atque habitum esse intra annum 663. & extra Alexandriam collectum censui. Atque ita demum alios, & alios annos, præter eos qui in editis apparent, sequentibus Conciliis assignavi. Conjecturæ meæ maximum fundamentum præbet anonymus ille chronologus, quem Cl. Maffejus ex Veronensibus codicibus primus vulgavit in tom. 3. Operis inscripti *Osservazioni Letterarie*. Sed videnda omnino hac in re dissertatio mea, de qua supra.

ARTICULUS VI.

De Colluthianis.

HUjus Sectæ Auctor fuit Colluthus Alexandrinæ Ecclesiæ Presbyter, Ario coævus. Hic merus Presbyter cum esset, uniusque ex Ecclesiis Alexandriæ Rector, Episcopalia munia usurpavit, Presbyterosque nonnullos ordinare ausus est, & inter alios Ischyram, famosum illum S. Athanasii calumniatorem. Colluthi præcipuus error fuit, quod Deum non esse malorum naturæ, & pœnæ auctorem assereret. (Ex Philastrio, lib. de Hæres. c. 31. & ex S. Augustino lib. de Hæres. ad Quodvultdeum, c. 65.) A Concilio Alexandrino in ordinem redactus est hic Hæresiarcha, ut S. Athanasius testatur Apol. 2. * *Cum Ischyram quemdam subornassent*, inquit, *quem secum adduxerunt, hominem minime Presbyterum, tametsi se eo nomine jactitet, quippe ordinatum a Collutho quodam, non vero, sed imaginario Episcopo, cui in Generali Concilio ab Osio & a cæteris Episcopis, qui una aderant, jussum fuit, ut se pro Presbytero, qualis antea fuerat, haberet: atque ideo omnes ab illo constitutos in veterem suum ordinem recurrisse, inter quos etiam Ischyras numerandus est.*

* *Sive Mareotici Presbyteri in Epist. ad Philagrium Præfectum Ægypti, apud S. Athan. Apolog. 2.*

Et in Epistola Synodica Concilii Alexandrini, quam ibidem refert S. Athanasius, de Collutho & Ischyra hæc habentur: *Presbyter autem qui fingitur adfuisse, est ille toties rumoribus jactatus Ischyras, qui neque ab Ecclesia electus Presbyter, neque cum a Meletio constitutos Presbyteros Alexander in Ecclesia recipiebat, in eorum numero unquam habitus fuit, aut ab eo creatus. Quo pacto igitur Presbyter Ischyras? aut quo tandem auctore constitutus? numquid scilicet a Collutho? id enim restat. Atqui Colluthum in gradu Presbyterii mortuum, omnemque ejus manuum impositionem rescissam, omnesque ab eo constitutos, in Laicorum ordinem redactos esse, & sub nomine Laicorum ad Synaxim admissos, adeo apud omnes constat, ut nemo ea de re dubitandum putet.* Brevi extinctam fuisse Colluthi Sectam, S. Epiphanius testatur Hæresi 69.

ARTICULUS VII.

De Aetianis, & Anomæis.

AEtii, Eunomiique Secta, infelix Arianæ Hæreseos propago fuit. Eunomius Cyzicenus Episcopus, Aetii Antiocheni Diaconi, qui atheus cognominatus est, discipulus & scriba fuit. Quocum vitam degens, fallaces ratiocinandi concludendique modos, qui sunt Sophistarum proprii, ab illo didicit. His gradibus præceps ruit ad blasphemiam, & Arianis se adjunxit. Ab Eudoxio Cyzicenus Episcopus creatus est: sed a Cyzicenis propter impietatem, & insolentiam in dicendo ejectus, Constantinopolim apud Eudoxium se recepit. Ista constant ex Socrate lib. 4. cap. 1.

Verum cum Eudoxius Aetium in Ecclesiam recipere nollet, frequentibus licet Eunomii precibus ea de re interpellatus, Eunomius eam injuriam præceptori suo irrogari impatienter ferens, sese ab Eudoxio segregavit, teste Socrate lib. 4. cap. 12. Aliam rationem cur ab Eudoxio recesserit, refert Theodoretus lib. 3. Historiæ Ecclesiasticæ, cap. 29. quod scilicet Eunomius ab Eudoxio monitus, ut Cyzico secederet, ne secundum Imperatoris jussionem ipsum coercere cogeretur, ipsum proditionis incusavit, & conventus seorsim agere cœpit, Ariique blasphemiam accessione quadam adauxit impietatis. Ejus discipuli Eunomiani ab ipso dicti, sive etiam Anomæi, quod Filium Patri ἀνόμοιον, idest, dissimilem cum Aetio prædicarent. (Ex S. Epiphanio Hæresi 76. & ex Theodoreto libro 4. Hæreticarum Fabularum, cap. 3. & ex Sancto Augustino lib. de Hæresibus.)

II. Eunomius Spiritum Sanctum, nedum dignitate & ordine, sed natura quoque ipsa tertium a Patre asserebat, & creaturam. (Ex S. Basilio lib. 3. contra Eunomium, & Theodoreto loco mox laudato.)

III. Attributa omnia quæ de Deo prædicantur, velut bonitatem, sapientiam, potentiam, ac multo magis quæ in Personis relativa sunt, ut innascibilitatem in Patre, nullo prorsus modo discrepare putabat ab essentia, ac ne cognitione quidem. Quin ipsiusmet essentiæ notionem, esse bonitatis notionem aut sapientiæ, aut proprietatum cæterarum; præsertim, ut dixi relativarum, quæ sunt personales Patris: ut eo ipso Filium a veræ, propriæque communione Divinitatis excluderet, quod ingeniti notione careret, quam ipsam volebat esse divinitatem & essentiam. Id ex S. Gregorio Nysseno constat Oratione 12. contra Eunomium, illius verba referente. *Non aliud quid*, inquit, *est vita, quam essentia, ne aliqua compositio in simplici natura intelligatur, in id quod participat, & quod participatur, notione divisa. Sed idem*, inquit, *quod est vita, est etiam essentia. Sed quomodo orationem ad scopum conclusit? Si quod principio caret significantes*, inquit, *vitam significamus, hanc autem vitam essentiam dicere veritatis sermo compellit, ipsius divinæ essentiæ*, inquit, *significativum esse ingenitum*. Idipsum Aetius magister Eunomii asserit in Capitulis suis, apud Sanctum Epiphanium, Hæresi 76. *Si ingeniti vox*, inquit, *Dei essentiam minime significat: Sed incomparabile illud nomen humanæ cogitationis est, Deus ob istud ingeniti commentum, iis qui repererint, gratiæ debitor est, cum tanto nomini respondentem excellentiam in essentia sua non habeat*. Et infra: *Si ingenitum Deo extrinsecus affingitur humana consideratione; qui affinxerunt, ei ipsi cui affingitur, antecellunt; cum præstantius quam pro ejus natura illi nomen attribuant*.

IV. Verbum Divinum animam non assumpsisse sensit Eunomius, sed animæ vices Divinitatem supplevisse (ex Theodoreto lib. 5. Hæreticarum Fabularum, c. 11.) Addiderunt Eunomii discipuli (teste Nemesio libro de Natura Hominis, cap. 3.) *Divinum Verbum cum corpore unitum fuisse, non substantia, sed facultatibus utriusque: Neque enim substantias unitas, vel inter se temperatas, sed facultates corporis facultatibus divinis esse commixtas*. Hinc Theodoretus in epistolam ad Andream Samosatenum, relata a Mario Mercatore, Eunomium Apollinari in ejusdem erroris defensione adjungit. *Magnificus Vir Aristolaus*, inquit, *ab Ægypto Magistrianum cum li-*

teris Cyrilli destinavit; quibus anathematizat Arium, Eunomium, Apollinarem, eosque qui Deitatem Christi passibilem dicunt, & qui confusionem atque permixtionem duarum asserunt naturarum.

V. Deum ita perfecte se cognoscere, sicut ipse se cognoscit Deus, ipsumque cognitione comprehendere, impudenter Anomæi cum Auctore suo gloriabantur. Id constat ex S. Basilio epistola 166. ad Eunomium, in qua sic istum errorem perstringit: *Dicat itaque formicarum nobis naturam, qui eorum, quæ in natura sunt, scientiam cum fastu se prædicat assecutum, atque ita demum de potentia illa omnem intellectum superante disputet. Si vero scientia minutissime formicæ nondum es assecutus naturam, quomodo incomprehensibilem Dei potentiam imaginatione tua comprehensam esse gloriaris?* Idem constat ex Sancto Gregorio Nysseno Oratione duodecima adversus Eunomium, in qua eum errorem late refellit. *Si itaque*, inquit, *ima creatura, quæ nostros usque ad sensus pertingit, modum humanæ cognitionis superat, quomodo qui sola voluntate universum constituit, in nostra comprehensione contineretur? Vanitas hæc & furor falsus, sicut ait Propheta, putare incomprehensibilium cognitionem alicui concessam esse.* Et infra: *Pusillo animo & infantili, circa impossibilia in vanum laborantes veluti quadam palma puerili, imperceptibilem Dei naturam paucis syllabis includunt, atque opinantur tantum ac talem esse Deum, ut humana ratione, per unam appellationem possit coerceri.* Idem testatur Sanctus Epiphanius Hæresi 76. ubi asserit Aetium Eunomii præceptorem, ac auctorem perfidiæ, cum suis in eam amentiam incidisse, *Ut supra mortales omnes Deum se non Fide sola, sed propria quadam scientia comprehendere jactaret.* Impudensque illius effatum hoc refert: *Tam Deum intelligo, quam me ipsum.* Unde Anomæi Fidem Catholicorum, qui Deum incomprehensibilem profitebantur, cavillatorie dicebant similem esse vitiatæ, ac cœcæ, surdæ, mutæque Virgini, cui oblatum stuprum omnes norunt, quæ rogantes, quis ipsum vitiaverit, audire non potest ob surditatem, nec illius nomen indicare, quia muta, nec illum videre, quia cœca. Idipsum testatur Theodoretus lib. 4. Hæreticarum Fabularum, cap. 3. *Debacchatus*, inquit, *in hunc modum adversus veritatem Eunomius, morbum in dies augere studebat. Ausus enim est dicere, Se nihil ex rebus divinis ignorare, sed ipsam etiam Dei essentiam exacte se nosse, eamdemque de Deo notitiam habere, quam Deus ipse habet de seipso. Ad hunc ab illo furorem perducti, qui ejus pestem hauserunt, audent aperte profiteri se ita Deum nosse, ut ipse seipsum.* Idem refert Socrates lib. 4. cap. 17. *Ipsius*, inquit, *Eunomii verba audiamus. Sic enim loquitur: Deus de sua ipsius essentia nihilo plus intelligit, quam nos; neque ea ipsi magis est cognita & perspecta quam nobis. Sed quod nos de ea scimus, idem omnino & ipse scit: ac rursus quod ille novit, idem in nobis vicissim reperies.* Quibus testimoniis refellitur Vasquezius, 1. p. Disp. 37. cap. 3. scribens, non ita fuisse amentem Eunomium, ut in eo, quem diximus errore versaretur, utque scientiam suam divina cum cognitione componeret.

Vasquez notatur.

Adversus hunc Eunomii errorem Homilias 5. de incomprehensibili Dei Natura scripsit S. Joannes Chrysostomus, in quibus disputationis abreptus fervore, extremum in errorem declinasse visus est, & Deum, nedum incomprehensibilem, sed invisibilem etiam asserere. Verum a doctioribus Theologis rectum in sensum explicatur, & ab omni erroris labe vindicatur uno reclamante Vasquezio.

VI. Eunomius Reliquias Martyrum contempsit ac ludibrio habuit, ipsorumque detraxit miraculis, quæ dæmonum esse præstigias effutiebat. Ex S. Hieronymo in libro adversus Vigilantium, ubi hunc Hæresiarcham ita refellit: *Rides de Reliquiis Martyrum, & cum auctore hujus Hæreseos Eunomio, Ecclesiis Christi calumniam struis, nec tali societate terreris, ut eadem contra nos loquaris, quæ ille contra Ecclesiam loquitur? Omnes enim sectatores ejus Basilicas Apostolorum & Martyrum non ingrediuntur, ut scilicet mortuum adorent Eunomium, cujus libros majoris auctoritatis arbitrantur, quam Evangelia, & in ipso credunt esse lumen veritatis.*

VII. Baptismatis legem a Christo Domino Apostolis traditam evertit, contrariamque aperte sanxit, docens non oportere ter illum immergere qui baptizatur, nec invocare Trinitatem, sed semel baptizare in Christi mortem, teste Theodoreto loco supra

pra laudato. Addit, Anomæos Competentes suos usque ad pectus tantum aqua madefecisse, reliquis partibus tamquam execrandis aquam adhibere prohibuisse. Hinc colligitur, Anomæos duplex admisisse Principium cum Marcionitis, & Manichæis; bonum unum, a quo partes corporis superiores, quas bonas esse non negabant, conditæ essent: malum alterum, a quo inferiores, quas malas esse iidem contendebant. Unde S. *Ambrosius* lib. I. *De Officiis Ministrorum*, cap. 25. *Quomodo*, inquit, *sapiens Marcion atque Eunomius, qui malunt Deum malum quam bonum habere?*

VIII. Baptismum iterabat Eunomius, non solum qui a Catholicis, aut ab aliarum Sectarum Hæreticis, sed etiam qui ab ipsis Arianis collatus esset. Repetiti porro illius Baptismi hanc fuisse Formulam S. Epiphanius testatur: *In nomine Dei increati, & in nomine Filii creati, & in nomine Spiritus sanctificantis, & a creato Filio procreati.*

IX. Asserebant Anomæi, eos qui Baptismi mysterio nequaquam initiati essent, alios baptizare non posse, teste Sozomeno, lib. 6. cap. 26. Addit hic Auctor, Eunomium nihil in Baptismi ritu ac forma innovasse, sed Teophronium Cappadocem & Eutychium illius Sectatores, eam cujus meminimus, invexisse in ritum Sancti Lavacri corruptelam.

X. Prophetarum, Apostolorumque nominibus contumeliam inferebant Anomæi, quorum auctoritate si quis eos urgeret, procaci respondebant insolentia: *Ista Apostolus tamquam homo dixit*. Alias: *Quid tu mihi vetus*, inquiebant, *Testamentum objicis?*

XI. Docuit Eunomius, quorumlibet perpetrationem peccatorum, ac in iis perseverantiam, nihil eis obesse, qui illius, quam tradebat, Fidei participes essent. (Ex S. Augustino lib. de Hæresibus.) Addit S. Epiphanius, nullam apud illos curam sanctitatis fuisse, aut jejuniorum, aut mandatorum Dei, cæterarumve rerum, quę hominibus divino mandato præscriptæ sunt. Cum vero aliquis divinorum præceptorum observantiam ipsis inculcaret, eos respondere solitos: *Nihil aliud a nobis flagitare Deum, quam ut cognoscamus ipsum, quemadmodum Christus declaravit his verbis: Da ipsis, pater, habere in seipsis vitam, ut cognoscant te solum Deum verum, & quem misisti Jesum Christum*. Ex hoc tam perdito principio, totius Moralis Christianæ corruptela sequebatur, & flagitii cujuslibet impune perpetrandi licentia; cujus exemplum profert Epiphanius, quod a testibus oculatis acceperat. Scilicet, cum quidam ob stuprum feminæ illatum accusarentur, & ab aliis damnarentur, Eunomium nihil commotum, sed factum illud risu excipientem, dixisse, nullius istud esse momenti: corporis enim hanc esse necessitatem ac functionem, quemadmodum autem nonnumquam scalpimus. Quamquam autem impurissima esset Eunomii Ethica, ipsum vivendi modum ab Ecclesiæ disciplina diversum invenisse, qui severitate ipsa, & exquisita observatione, doctrinæ obtegeret novitatem, Sozomenus testis est, loco supra laudato. Hæresim disseminavit anno Christi circiter 360. novam ex tunc Sectam instituens; cum antea in Arianorum castris militasset. Vitam protraxit magno Fidelium damno, ad annum usque 14. Theodosii Senioris. Adversus illius errores S. Basilius quinque libros conscripsit: Sanctus vero Gregorius Nyssenus Basilii frater duodecim contra eumdem edidit Orationes, veritatis, & fratris patrocinium suscipiens.

Christianæ Moralis eversio ab Eunomio.

Joan. 17.

Anomæorum Sectam religiosissimus Imperator Theodosius, jam inde ab anno 381. quo vivebat adhuc Eunomius, legibus latis coercuit, decernens, ut neque Ecclesias habere in civitatibus sinerentur, neque cœtus ullos agitare, neque creare Sacerdotes; immo ut perfidiæ pleni codices in Auctorum oculis comburerentur.

JOANNIS DOMINICI MANSI

Nota.

Eunomius in Diacora, Cappadociæ vico, natus, unde Cappadox non Galata (quod censuit Baronius) dicendus est; Cizicenus Episcopus Eleusii succesor renunciatus est anno 360. ex Nicephoro libr. I. cap. 46. & lib. II. cap. 5. eodemque, quo Episcopatum obtinuit, anno, jubente Constantio Imperatore depositus & in exilium est actus.

C. Theod. de Hæret. l. 6. 8. 11. 12. 13. & 16.

Quin & ſub Valente parum abfuit ab ultimo ſupplicio, eo quod Procopius Tirannus in agris ejus delituerat; ſed ſupplicii pœna in exilium Mauritanicum commutata eſt. Tum revocatus a Theodoſio ſeniore iterum ſolum vertere coactus eſt, donec venia remeandi in patrios agros obtenta, ibidem obiit anno *396*. Extat ejus expoſitio fidei in tom. 2. Conciliorum Venetæ editionis pag. 1203. Ex hac autem diſcere licet quæ mens ejus fuerit de rebus ad SS. Trinitatem pertinentibus. Sentire ſe in illa perhibet Filium creaturam eſſe Patris ab eo natura diſſimilem, non vero operatione; accepiſſe enim a Patre, ait, creandi potentiam, ac proinde Patrem creare jubendo, Filium juſſionem exequendo, eſſe tamen illum Deum aliis omnibus creaturis longe diſſimilem, utpote ordinis illis omnibus ſuperioris ex nono extantibus gentium. Spiritum Sanctum minorem eſſe Patre & Filio ajebat, diverſæ ab illis ſubſtantiæ nihilque cum illis cooperatum in rerum creatione, ſed tantum juſſu ſupremi Dei hoc agentem, ut ſanctificet animas fidelium.

In ea quidem Fidei expoſitione fatetur credere ſe in Verbum Dei, qui *hominem ex anima conſtantem & corpore aſſumpſit*. Ex quo abſolvendus mihi quidem creditur ab errore illi impacto de Verbo ſupplente in Chriſto animæ vices, quæ ipſa erat hæreſis Apollinaris. Sunt tamen qui illud *ex anima* callide expreſſum ab Hæretico cenſeant, rati voce illa *ex anima* ſignificari ab eo non animam ratione præditam, ſed aliam inferiorem ſenſibus conſtantem. Equidem errorem hunc de ſuppleta a Verbo anima Eunomio exprobrat S. Gregorius Nyſſenus Oratione 12. adverſus eumdem. Præter Fidei expoſitionem extat etiam ejuſdem Eunomii Apologeticus græce & latine ex verſione Jacobi Fabricii, quam ex MSS. vulgavit Joannes Albertus Fabricius in tom. 8. Bibliot. Græcæ pag. *262*. Hanc vero refutatam a S. Baſilio in libris adverſus Apologiam Eunomii vir ille doctiſſimus ex eo demonſtrat, quod loca plurima ex eadem Apologia S. Baſilius in iiſdem libris recitet.

Scripſit & commentarium in epiſtolam ad Romanos verbis & rebus inanibus infartum. Epiſtolarum ejus meminit Photius cod. 138. Extant apud eumdem Fabricium primo vulgatæ quæſtiones Eunomii, & Apollinaris *cum reſponſionibus S. Baſilii*. *Vide ib. pag.* 100.

De Aetio nihil hic P. Alexander; quare aliquid addendum cenſeo. Vir fuit Antiochenus ex infima plebe qui cultura vineæ ſuæ relicta ad fabrilem artem ſe contulit exercendam; tum famulum ſe tradidit Sopolidi Medico, & ipſe in Medicum tandem evaſit. Ex Medico Sacrarum Literarum profeſſor eo pervenit, ut Diaconatu initari potuerit. Hæreſim ſuam ſpargere cœpit Alexandriæ ſub Conſtantio, a quo in exilium eſt actus, nec redire in Patriam potuit niſi ſub Juliano, a quo gratioſas literas accepit relatas a Sozomeno lib. 5. cap. 5. Tunc autem jam Epiſcopum agebat incerti loci, quam dignitatem in Synodo Conſtantinopolitana anni *362*. obtinuerat. Suſpectus de favore præſtito Valenti Imperatori diſcrimen capitis a Procopio Tyranno incurrit, quod tamen intercedentibus amicis evaſit. Obiit Conſtantinopoli præſente ejus diſcipulo Eunomio. Scripſit tercenta capita de Fide Epiphanio & S. Athanaſio de Trinit. Dialog. 2. nota. Scripſit & epiſtolas ad Conſtantium, aliaſque ſophiſmatibus plenas, teſte Socrate lib. 2. cap. 35. ex quibus unius meminit Suidas in *Aetio*. Meminit etiam earum S. Baſilius de Spiritu S. cap. 2.

ARTICULUS VIII.

De Photino & ejus hæreſi.

Hunc & Scotinum, id eſt tenebroſum S. Patres appellarunt quod nomen ipſi magis conveniebat quam Photini, quod ab illuminatione derivatum eſt.

PHotinus natione Galata a Marcello Ancyrano Epiſcopo inſtitutus eſt, cum junior eſſet, ejuſque Diaconus aliquando fuit. Ad Sirmienſem poſtea Epiſcopatum promotus eſt. Eruditione præſtabat & facundia: quo majoris fuit in Eccleſia tentationis occaſio, teſte Vincentio Lirinenſi in Commonitorio, cap. 26. *Eos potius commemoremus*, inquit, *qui multis profectibus, multaque induſtria præditi, non parvæ tentationi Catholicis hominibus extiterunt: velut apud Pannonias majorum memoria Photinus Eccleſiam Sir-*

Sirmiensem tentasse memoratur, ubi cum magno omnium favore in Sacerdotium fuisset adscitus, & aliquandiu tamquam Catholicus administraret, subito sicut malus ille propheta, aut somniator, quem Moses significat, creditæ sibi plebi Dei persuadere cœpit ut sequeretur Deos alienos; id est, errores extraneos, quos antea nesciebat. Sed hoc usitatum; illud vero perniciosum, quod ad tantum nefas non mediocribus adminiculis utebatur: nam erat & ingenii viribus valens, & doctrinæ opibus excellens, & eloquio præpotens: quippe qui utroque Sermone copiose & graviter disputaret & scriberet, quod monumentis librorum suorum manifestatur, quos partim Græco, partim Latino Sermone composuit. Sed bene, quod commissæ ipsi oves Christi multum pro Catholica Fide vigilantes, & caute cito ad præmonentis Moysis eloquia respexerunt, & Prophetæ atque Pastoris sui licet admirarentur eloquentiam, tentationem tamen non ignorarunt: nam quem antea quasi arietem gregis sequebantur, eumdem deinceps velut lupum fugere cœperunt.

Anno circiter 343. (ut ex Socrate colligitur lib. 2. cap. 14.) Hæreseos suæ virus effudit: cujus hæc fuere capita. Primo, Deum solitarium esse, & more Judaico confitendum effutiit, nullam Verbi Divini aut Spiritus Sancti putans esse personam, sed unam esse Patris, & Filii, & Spiritus Sancti operationem prædicans: atque hoc pacto Sabellii errorem instaurans.

Secundo, Christum initium accepisse ex Maria, & merum esse hominem asseruit. Hæc constant ex S. Epiphanio hæresi 71. Theodoreto lib. 3. Hæreticarum Fabularum, cap. 11. Severo Sulpitio lib. 2. Historiæ sacræ, Vincentio Lirinensi in Commonitorio 1. cap. 27. ex Philastrio, & S. Augustino lib. de Hæresibus. Idem constat ex Mario Mercatore in Epistola de discrimine inter hæresim Nestorii, & dogmata Pauli Samosateni, Ebionis, Photini & Marcelli. *Nestorius*, inquit, *circa Verbum Dei, non quidem ut Paulus sentit, qui non substantivum, sed prolatitium potentiæ Dei efficax esse Verbum definit: non confitetur tamen idem Nestorius de Verbo substantivo, ipsum Filium Dei naturaliter esse, sed dicit, argute quidem, quia non expresse ab æternitate Filium non esse, sed Verbum tantum, quod in substantia Patris manens, Deus sit consubstantialis, Filium vero illum esse, & dici debere asserit, qui ex Maria sit natus .... In eo igitur Paulo Samosateno conjungitur, in quo habitatorem, & habitaculum pro meritis separat, dividens quod unicuique eorum sit proprium, ex diversitate naturæ; quod quidem illis ambobus cum Ebione, & Photino, & Galata Marcello commune est. In eo vero quod substantiale Dei Verbum confitetur, & esse ab æterno cum Patre Deum asserit, a memoratis recte dissentit, & Fidei recte conjungitur.*

Et in Dissertatione in Anathematismum 12. Nestorii. *Differentia itaque*, inquit, *inter Samosatenum & Photinum ista sola est, qua Paulus Verbum Dei προσφορικὸν καὶ πρακτικὸν λόγον ἐνεργητικὸν, id est, prolativum, & potestatis effectivum Verbum sentit, non substantivum, quod Greci ἐσιωδὲς dicunt; Photinus autem Nestorii Magister verbum quidem hoc Dei esse in substantia negat, sed esse id Dei Filium non vult; habitasse vero peculiariter, vel adhæsisse Christo Jesu de Joseph & Maria nato, nec quidquam hunc plus fuisse quam hominem, cum impietate delirat, qui omnes omnino homines vitæ merito anteverterit.* Ex quibus colligitur, Photinum sensisse, Verbum Divinum prolatitium dumtaxat esse & energiticum, non vero propria hypostasi subsistens. Unde expungenda videtur negatio ex loco illo Marii Mercatoris, ubi paulo ante verba laudata, habet: *Photinus autem insanissimo Nestorio parem sententiam tenuit, Verbum quidem Dei non negans esse in substantia*, &c. Et legendum, *Verbum quidem Dei negans esse in substantia*: alioquin secum ipse, & cum omnibus Patribus pugnabit Marius Mercator, qui Photinum propriam Verbo negasse hypostasim, secundum Sabellii & Pauli Samosateni sensum, scripserunt. Sic restituendum esse Mercatoris textum, patet ex eo quod addat, Photinum Deum appellasse λογοπάτορα, id est, Verbum Patrem: quod eamdem personam Patrem, & Verbum esse pro varietate operationum existimaret.

Filius Patri consubstantialem non agnovit Photinus.

Ex his colligitur secundo, falsum esse quod scripsit Vir eruditus Joannes Garnerius Marii Mercatoris Editor, Dissertatione de Hæresi & libris Nestorii, §. 5. Photinum constanter in confessione ὁμοουσίου perstitisse. Id, inquam, prorsus falsum est. Quomodo enim filium Patri consubstantialem propugnasset, qui verbum non esse Dei Filium vole-

P. Garnerius refellitur.

volebat, nec ante sæcula extitisse, sed ab eo tempore dumtaxat, quo ex Maria natus est, Filium esse cœpisse? Id autem asseruisse Photinum, demonstratur ex Anathematismis Sirmii in ipsum editis. *Si quis*, inquit Sirmiensis Synodus, *Filium ante Mariam, sed secundum præcognitionem fuisse dicat, ac non potius ante sæcula ex Deo genitum, apud Deum fuisse, & per eum omnia facta, anathema esto .... Si quis dilatatam essentiam, Filium efficere dicat, aut dilatationem substantiæ Dei Filium nominet, anathema esto ... Si quis insitum & prolatitium Verbum Filium Dei dicat, anathema sit ... Si quis Christum Deum Filium Dei ante sæcula, administrumque ad universitatis opificium fuisse neget, sed ex quo tempore e Maria genitus est, Christum & Filium appellatum fuisse, & principium suæ deitatis tum accepisse dicat, anathema esto.*

Nec vero Socratis verba a Patre Garnerio laudata probant Photinum confessum fuisse ὁμούσιον. Sic enim habet Socrates l. 2. capit. 25. *Photino persuadere nituntur, post ejus abdicationem, ut istis rebus assentiret, subscriberetque, & polliciti sunt Episcopatum illi se reddituros, si modo resipisceret, dogmaque seorsum ab ipso excogitatum damnaret Anathemate, atque adeo ipsorum opinioni accederet. Ille repudiat conditionem, eosque ad disputandum provocat, sed victus condemnatur.* At ex iis verbis qua ratione colligi possit Photinum fuisse τοῦ ὁμοουσίου assertorem, prorsus non intelligo. Certe non postularunt Ariani a Photino, ut subscriberet damnationi ὁμοουσίου: Si quidem hanc vocem in Formula Sirmiana contra ipsum edita non proscripserant; sed ut subscriberet & formulæ Sirmianæ, & Anathematismis, quibus ejus confixi fuerant errores; eorumque opinioni in Echtesi illa explanatæ accederet.

Damnatus est Photinus in Concilio Mediolanensi anno 347. celebrato; & in Concilio Sirmiensi, anno 351. Ipsum in Sardicensi jam antea damnatum Synodo S. Epiphanius affirmat, sed memoria lapsus est, & Sardicensem pro Sirmiensi usurpavit. Exauctoratus a Synodo Photinus, Imperatorem appellavit, atque apud eum de sententiæ in se latæ iniquitate conquestus est, ac judices petiit. Annuit ejus supplicationi Constantius: judicesque dedit, apud quos ille causam ageret, Thalassium, & Datianum, Cerealium, Taurum, Marcellinum, Evanthium, Olympium, & Leontium. Basilio vero Ancyrano Antistiti munus imposuit ipsum interrogandi, refellendique. Celebris ea extitit Disputatio, in qua victus est Photinus. Ejus Acta ad Imperatorem missa sunt obsignata.

Contra Photinum scripserunt Diodorus Cilicum Episcopus, teste Theodoreto, & Audentius de quo Gennadius lib. de Scriptoribus Ecclesiasticis, cap. 14. ait: *Scripsit speciali intentione contra Photinianos, qui nunc vocantur Bonosiaci, librum quem prætitulavit De Fide adversum omnes Hæreticos, in quo ostendit antiquitatem Filii Dei coæternalem Patri fuisse, nec initium deitatis tunc a Deo Patre accepisse, cum de Beata Maria Virgine homo, Deo fabricante, conceptus & natus est.*

ARTICULUS IX.

De Audianis.

Audianis nomen dedit Audæus, e Mesopotamia oriundus, qui Arii temporibus vixit. Vir fuit integritate morum spectabilis, veritatis amans, severioris disciplinæ fervidus æmulator: a cujus observantia deficientes Clericos, & Episcopos ipsos arguebat liberius. Hinc ipsorum in se concitavit offensionem, ab iisque ex Ecclesia ejectus est. In illius tamen unitate mansit, donec eum ad extrema graviores injuriæ, & verbera impulerunt. Secessit tandem ab Ecclesia, & privatos conventus cum suis agitare cœpit. Non discessit a recta Fide Audæus: duriore tamen & imperitiori modo, nimiaque pertinacia, locum illum Scripturæ interpretatus est: *Faciamus hominem ad imaginem & similitudinem nostram.* Hæc enim verba referenda esse ad corpus affirmabat. (Ex S. Epiphanio Hæresi 70.)

II. Cum Judæis Pascha celebrabant Audiani, & Apostolicarum Constitutionum auctoritatem, ad morem suum vindicandum obtrudebant. (Ex S. Epiphanio).

III. Theo-

III. Theodoretus ait, Audæum tenebras, ignem & aquam ingenita dixisse: sed ex vago quodam rumore id se accepisse significat.

IV. Qui Theodoreti temporibus supererant Audiani, se remissionem peccatorum dare jactitabant. Duas enim in partes libros sacros cum adulterinis dividentes, & ordine hinc inde collocantes, inter hos jubebant transire unumquemque, & peccata sua confiteri: deinde confessis dabant veniam, non tempus ad Pœnitentiam definientes, sicut Ecclesiæ leges præcipiebant, sed potestate condonantes. Scientes autem qui sic transibant, ludum esse quod agebatur, vera peccata celabant. Ita refert Theodoretus l. 4. Hæreticarum Fabularum, c. 10.

V. At quamvis Audianorum, qui S. Epiphanii vigebant ætate, Fides esset integra, moresque aliunde castissimi, & arctiorem plerique eorum in Monasteriis disciplinam colerent; Audæusque eorum Auctor Gotthorum plurimos ad Christianam Fidem convertisset, ex quo ab Ecclesia defecerat: ipsa tamen eorum separatio & Schisma nefarium crimen erat; quod effecit, ut inter Hæreticos numerati sint. Quæ ea de re Sanctus Epiphanius habet Lutherani, Calvinianique expendant, seque vel eo solo nomine damnandos fateantur, quod ab Ecclesia Schismate facto recesserunt. *Sed illud* (inquit S. Epiphanius) *reliquis omnibus ad horrorem & atrocitatem majus est, quod cum nemine precantur, tametsi honestis atque integris moribus esse videantur; neque quidquam habeant quod illi objiciant, non stupri, non adulterii, non avaritiæ crimen ullum; nisi hoc dumtaxat, quod Ecclesiæ communione continetur. Est hoc vero horrendum, Christianorum commutare nomen, qui in Sancta Ecclesia censentur, quæ sola Christi, & Christianorum appellatione contenta, adscititium omne nomen respuit. Pro illo, inquam, nomine Audianos appellari, coitiones inter se facere, ac tesseram meri hominis nomine inscriptam exigere. Hæc, inquam, minime ferenda sunt, quamvis alioqui integerrimus sit hominum ille conventus, atque omni se probitate, justitiaque venditet.*

Schismatis malum.

Nota.

Audæum a recta fide non discessisse modo non admittitur a peritioribus Criticis; etenim ideo ad corpus referenda affirmabat ea Sac. Script. verba, quibus dicitur homo ad imaginem & Dei similitudinem factus, quia cum de Deo literaliter intelligeret ea Sacræ Scripturæ loca, quibus Deo oculi, aures, manus, aliaque corporis membra tribuuntur, inde corpus ad Dei imaginem efformatum inferebat. *Dogm. c.* 4. *Epiphan. hæres.* 70. *n.* 6. Unde Gennadius, qui Audianos nuncupat Antropomorphitas, affirmat voluisse Deum esse *corporaliter effigiatum*. Cum vero S. Epiphanius n. 1. & 2. dicat Audianos a recta fide non discessisse, occasionem inde aliqui sumpsere illum accusandi non satis ab Antropomorphitarum hæresi recessisse, ut apud Socratem & Sozomenum, quos refert Natalis infra *c.* 6. *art.* 28. Ita quidam explicant S. Epiphanium, ut intelligere voluerit Audianos veram SS. Trinitatis fidem retinuisse, quod tamen cum verum esse non possit, si Deum corpore constantem credebant, ideo & in hoc dogmate cum Ecclesia Audianos sensisse putant Epiphanium affirmasse, quia Personarum consubstantialitatem fatebantur.

ARTICULUS X.

De Eustathianis.

Eustathiani, ab Eustathio Sebasteno, Arianarum partium Episcopo, nomen erroresque acceperunt, ut Socrates & Sozomenus putavere, non ab Eutacto quodam Armeno Pseudomonacho, qui Constantii temporibus vixit, cujus meminit S. Epiphanius Hæresi 50. quæ est Archonticorum, ut conjicit Annalium Ecclesiasticorum Parens. Multorum porro errorum architectus Eustathius. Primo damnabat nuptias, & conjugatis omnem beatitudinis æternæ spem adimebat. Unde contigit, ut mulieres plurimæ viris relictis, & viri uxoribus dimissis, connubii vinculum dissolverent. Se-

cundo, carnium esu, velut malo interdicebat. 3. Presbyteros conjugatos ita aversabatur, ut iis rem sacram agentibus, communicandum esse negaret. 4. Primitias fructuum & oblationes sibi vendicabat, inter suos dispensandas. 5. Conventus Ecclesiasticos spernebat, suosque extra Ecclesiam cœtus agebat. 6. Agapas, seu convivia quæ pauperibus ex Christiana impendebantur charitate, contemnebat. 7. Filios a parentibus, servos a dominis, continentiæ ac religionis prætextu abstrahebat. 8. Tradita in commune jejunia, & ab Ecclesia custodita, dissolvere non verebatur: & diem Dominicum insolitis funestabat jejuniis. 9. Singulare quoddam affectabat indumenti & pallii genus ad ostentationem fictæ virtutis, & justitiæ, eosque despiciebat, qui vestibus communibus utebantur. 10. Permittebat mulieribus virili habitu indui, propter continentiam. 11. Abhorrebat a conventibus, quos Christiani ad Memorias Martyrum celebrabant. Hos errores Concilium Gangrense, quod non multo post Nicænum celebratum est, viginti Canonibus confixit. Ista constant ex illo Concilio, ex Socrate lib. 2. cap. 33. & Sozomeno l. 3. cap. 13.

Eustathiani in Concilio Gangrensi damnati.

In Concilio Gangrensi notandi sunt diligenter Canones, quibus Lutheranorum & Calvinianorum errores prædamnantur. Hi namque Traditiones Apostolicas rejiciunt, solas Scripturas Sacras amplectuntur. Illa vero Synodus Canone 4. utrumque Regulæ instar Ecclesiæ esse, & ab ea suscipi testatur. *Quæ a divinis Scripturis*, inquit, *& Apostolicis Traditionibus tradita sunt, in Ecclesia fieri optamus*. Lutherani & Calvinistę extra Ecclesiam, seorsim conventus celebrant, nec Episcopos aut Presbyteros Calvinistæ habent. Quæ vivendi ratio damnata est a Concilio Gangrensi Can. 6. *Si quis*, inquit, *extra Ecclesiam, seorsum conventus celebrat, & despiciens Ecclesiam, ea quæ sunt Ecclesiæ voluerit usurpare non conveniente Presbytero juxta decretum Episcopi, anathema sit*. Lutherani & Calvinistæ, indicta ab Ecclesia jejunia dissolvunt & aspernantur. Gangrensis contra Synodus, Canone 19. eum Anathemate percellit, *Qui absque necessitate corporea tradita in communi jejunia, & ab Ecclesia custodita, superbiendo dissolvit*. Lutherani, & Calvinistæ, Memorias Martyrum, & Sacra ministeria, quæ ipsorum in honorem fiunt, execrantur; Gangrensis vero Synodus *, eos diris devovet, *Qui conventus abominantur, qui ad Confessiones Martyrum celebrantur, & ministeria quæ in eis fiunt, simul cum eorum memoriis execrantur.*

* Can. 20.

ARTICULUS XI.

De Macedonianis.

ARii Hæresim in Filium, excepit Macedonii blasphemia in Spiritum Sanctum. Macedonius ille Arianarum partium fuit, ex Concilio Tyrio ad Constantium Imperatorem Legatus. Defuncto Eusebio, qui Nicomediensis primum Episcopus fuerat, deinde in Sedem Pauli Constantinopolitani intrusus, ab Arianis Episcopus illius Ecclesiæ constitutus est, teste Socrate lib. 2. cap. 9. Favit ipsi Constantius, Ariano Antistiti Arianus Imperator; qui Paulo Catholico & legitimo Antistite in exilium amandato, invasori patrocinatus est, & Præfectum misit cum militari manu, qui perfidum & adulterum in Ecclesiam introduceret: quod absque dira multorum hominum, qui Paulo favebant, cæde, ad tria circiter millia, & centum insuper & quinquaginta, non fuit executioni mandatum, teste Socrate lib. 2. cap. 12.

Ecclesia itaque Constantinopolitana occupata, præsidiis Monasteriorum complurium, quæ ipse Constantinopoli ædificari curaverat, & fœderibus cum finitimis Episcopis percussis seipsum muniens, Pauli fautores variis affecit incommodis; ac primum Ecclesiis exturbavit, deinde vim illis intulit, ut suam ad communionem accederent. Multi verberibus graviter cæsi, eo auctore perierunt: alios fortunis, Urbe alios privavit, alios in fronte notis inussit, teste Sozomeno l. 3. c. 6.

Ausus est etiam Macedonius, Constantio Imperatore inconsulto, & magna populi multitudine reluctante, corpus Constantini, ex Apostolorum Templo in aliud transferre. Quod facinus, cum gravem seditionem concitasset, & multarum cædium extitisset

tisset

tisset occasio, Imperatorem ipsi fecit infensissimum: adeo ut eo jubente, in Conciliabulo Constantinopolitano abdicatus, & in ordinem redactus sit, teste Socrate l. 2. c. 30. & 33. quæ Macedonii abdicatio contigit anno Christi 359. Ipsi suffectus est Eudoxius Antiochenus.

Statim atque Episcopatu abdicatus est, novam condidit Hæresim, asserens Spiritum Sanctum non ejusdem cum Patre & Filio honoris participem, sed utriusque Ministrum esse ac creaturam. Hinc, qui ejus Hæresim sectati sunt, a Græcis πνευματόμαχοι sunt appellati, id est, Spiritus Sancti impugnatores: (ex Epiphanio Hæresi 74. & Theodoreto.) Doctrinæ Macedonianorum, sive (ut melius dicam) perfidiæ, non exigua populi multitudo, tum Constantinopoli, tum in Bithynia, Thracia, & Hellesponto, tum denique in aliis nationibus paruit, teste Sozomeno, lib. 4. cap. 26. Etenim, ut ipse ait, vitam, cui maxime populus attendere solet, non male instituebant. Nam incessus gravis illis, & vivendi ratio similis Monachorum fuit: oratio non indiserta, indoles ad persuadendum apta, qualem etiam eo tempore Marathonium fuisse tradunt: qui cum Quæstor publicus esset militum Præfectis inservientium, multas collegit divitias, & ut primum militiam deseruit, ad conventus pauperum cura & studio sublevandos, totum se contulit. Postea vero, suasu Eustathii Sebasteni Episcopi, Monasticam vitam amplexatus est, & conventum Monachorum Constantinopoli coegit. Hanc Hæresim partim studio, partim pecunia, adeo auxit Marathonius, ut Macedoniani a multis Marathoniani vocarentur, teste Sozomeno. *Lib. 2. Hæret. Fabul.*

Nata est Macedonii Hæresis anno Christi 360. damnata vero fuit primum in Synodo Alexandrina, post reditum S. Athanasii celebrata, anno 362. ut ex illius Synodica Epistola constat, quæ est apud ipsum Athanasium, ad Antiochenos scripta. Secundo, proscripta est hæc Hæresis in Synodo Illyrici, anno Christi 367. ut constat ex Epistola Synodica illius Concilii ad Orientales, qua profitentur Patres in illo Concilio congregati, *Sanctam Trinitatem consubstantialem esse: & Deum Patrem cum Filio & Spiritu Sancto sanctificari & glorificari, & Patrem in Filio existere, & Filium in Patre, una cum Spiritu Sancto, in omnem æternitatem*. Tertio, damnata est in Synodo Romana, quam paulo post celebravit Damasus Pontifex, ex qua ad Episcopos Illyrici Epistolam dedit, quæ extat apud Theodoretum lib. 2. Historiæ Ecclesiasticæ, c. 22. in qua *Spiritum Sanctum unam eamdemque cum Patre & Filio substantiam & subsistentiam habere asseritur*. Quarto, damnata est cum auctore suo Macedonii Hæresis in altera Synodo Romana, quam contra Apollinarem habuit Damasus, ex qua ad Paulinum Antiochenum Episcopum Epistolam dedit, quam refert Theodoretus lib. 5. Historiæ Ecclesiasticæ, cap. 11. In ea nominatim Anathemate feriuntur Macedoniani: *Anathematizamus*, inquit, *Macedonianos, qui de Arii stirpe venientes, non perfidiam mutaverunt, sed nomen*. Et infra, horum Hæreticorum error multiplici Anathematismo percellitur. *Si quis*, inquit, *dixerit Spiritum Sanctum facturam, aut per Filium factum, Anathema sit . . . Si quis non dixerit Patris, & Filii, & Spiritus Sancti unam Divinitatem, potestatem, majestatem, potentiam, unam gloriam, dominationem, unum regnum, atque unam voluntatem ac veritatem, Anathema sit . . . . . Si quis non dixerit Spiritum Sanctum adorandum ab omni creatura, sicut & Filium, & Patrem, Anathema sit.*

Quinto, damnati sunt Macedoniani, & illorum Hæresis in Synodo Œcumenica secunda, quæ est Constantinopolitana 1. de qua sequenti Paragrapho agemus.

§. II.

De Concilio Constantinopolitano primo, adversus Macedonianos celebrato.

TRiplex Concilium Constantinopolitanum intra biennium celebratum, distinguere necesse est, ad accuratam Historiæ notitiam. Primum anno Christi 381. ipso anni exordio habitum est, ad Episcopi Constantinopolitani designationem; quod ex Socrate colligitur lib. 5. cap. 5. *Eodem tempore*, inquit, *quo & res Antiochenæ in tan-* Constantinopolis *in Thracia, sedes Patriarchalis.*

ta

Concilium Constantinop. triplex distinguendum est.

ta perturbatione versabantur, & Gregorius communi multorum Episcoporum consensu ab urbis Nazianzi Episcopatu ad Episcopatum Constantinopolis translatus fuit, Meletius Constantinopolim necessario contendit. Cum igitur Socrates, cap. 8. ejusdem libri, Concilii Constantinopolitani Œcumenici figat epocham Calendis Maii ejusdem anni, quo Eucharides & Evagrius Consulatum gerebant, recte colligitur, S. Gregorium Nazianzenum, aliquot saltem ante mensibus in sedem Regiæ Urbis provectum: id vero non ab uno Meletio factum est, sed ab ipsa Synodo Episcoporum, quam & ad hoc fuisse collectam, S. Gregorius Nazianzenus docet in Carmine de Vita sua, in quo hæc habet:

Nam quicquid Ortus Præsulum (Ægyptum citra)
Habebat, usque ad inclytam Romam novam,
Terræ marisque ex initimis recessibus,
Quo concitatum cœlitus pacto, haud scio,
Coit repente, firmet ut Thronum mihi.
Quos inter unus Vir erat pius admodum,
Simplex apertis moribus, plenus Deo,
Placidusque vultu, fortis & pudens simul..:
Quis, nostra quem vox signat, ignorat virum,
Antiochiæ Urbis Præsulem? in quo nomini
Res congruebat rursus ac nomen rei:
Nam nomen illi melleum, & mores erant.*

** S. Meletium intelligit.*

Narrat ibidem S. Gregorius Nazianzenus, Petrum Alexandrinum, qui ejus electionem per literas prius probaverat, Ægyptiosque una cum ipso Antistites, eamdem postea improbavisse, ac totis viribus impugnasse, auro corruptos:

Qui Petrus ipse Præsulum illorum arbiter,
Prius quidem nos literis clarissimis,
Fucoque vacuis, literæ ut ipsæ fidem
Facient, sacrato nos fixerit in Throno,
Dignatus atque nomine sit Antistitis:
Nunc venit autem Virginis cervus loco?

Et infra:

Veniunt repente, nam vocanti fœderi
Ut sanciendo jungerent vires suas,
Ægyptiique, Macedonesque, operarii
Mysteriorum seduli, & legum Dei,
Inhalitantes Hesperium in nos & grave
. . . .
Odio quidem non tam mei, vel ut in Throno
Alium locarent, quam dolorem ut inurerent
Aliquem his, Throno me fixerant qui in Præsulis.

Ex quibus colligitur, Petrum Alexandrinum Episcopum ab ea Synodo abfuisse, in qua S. Gregorius Constantinopolitanam in sedem provectus est: accessisse vero postea, & eodem anno obiisse: Et Timotheum ejus successorem ac fratrem interfuisse Synodo, in qua sponte se Gregorius abdicavit: adeoque Synodum in qua Meletius, aliique Episcopi, Gregorium ad Episcopatum Regiæ Urbis promoverunt, diversam fuisse ab œcumenico Concilio, in quo S. Meletio vita functo centum quadraginta Patres religiose parentavere, & S. Gregorius Nyssenus ipsum Oratione funebri commendavit.

Quæ gesta in Concil. œcumenico secundo.

Itaque secundum Concilium celebratum est Constan-tinopoli, eodem anno Christi 381. Damasi Pontificis 15. Imperantibus Valentiniano, Theodosio Magno & Gratiano, Eucharide & Evagrio Coss. Calendis Maii. Hoc Concilium Œcumenicum fuit, a Theodosio Seniore convocatum, ut constat ex Epistola Synodica, ex Socrate lib. 5. cap. 8. ex Sozomeno lib. 7. cap. 7. ex Theodoreto lib. 5. Historiæ Ecclesiasticæ, cap. 7. & aliis. Huic Concilio præfuit Timotheus Alexandrinus, ut testatur Octava Synodus Actione 5. & Photius in libro de Synodis. Eo in Concilio abdicatus est Maximus Cynicus Constantinopolitanæ Sedis invasor; sedes S. Gregorio Nazianzeno confirmata; cui

cui tamen, studio pacis, nuntium remisit. Unde in ejus locum Nectarius, vir ex ordine Senatorio, adhuc Cathecumenus, eodem in Concilio suffectus est. Secundo, Macedonii, Apollinaris & Eunomii confixæ sunt Hæreses, editumque adversus illas Fidei Symbolum, quo Nicæna Fides magis exposita fuit & confirmata. Tertio, Canones administrationem Ecclesiarum spectantes, editi. Septem Græci Collectores exhibent. Tres dumtaxat editos fuisse, longe est probabilius: alios vero in altera Synodo Constantinopolitana, alio tempore sancitos, huic Concilio adscriptos fuisse ab iis, qui Codicem Ecclesiæ Græcæ composuerunt. Canon Tertius, de secundo Constantinopolitani Antistitis in Ecclesia loco, hac in Synodo constitutus est, quem subdititium esse Baronius Cardinalis perperam asserit, ad annum Christi 381. Utrum hoc Canone Patriarchica dignitas & jurisdictio in Thracicam, Ponticam, Asianamque Diœceses Episcopo Constantinopolitano collata fuerit, an secundus dumtaxat honoris locus concessus; gravis est inter Eruditos controversia, quam in Dissertationibus expendemus. Ut ut sit, certum est illum Canonem ab Ecclesia Romana receptum non fuisse, ac diserte probatum, ad tempora usque Innocentii III. Pontificis Maximi qui in Concilio Lateranensi IV. Canone 5. Sedem Constantinopolitanam inter Patriarchicas secundo loco numerat, propriamque ei asserit, secundam a Romana, dignitatem. Quarto, hac in Synodo, Antiochenus Episcopus, in Meletii locum, designatus est Flavianus, contra S. Gregorii Nazianzeni sententiam, qui illius Ecclesiæ administrationem Paulino uni relinquendam esse prudentius censebat, ne Ecclesiæ Antiochenæ Schisma, ut factum est, propagaretur. Huic adfuere Concilio centum quinquaginta Episcopi: quos inter eminebant Timotheus Alexandrinus, Cyrillus Hierosolymitanus, Helladius Basilii Magni in Episcopatu successor, Gregorius & Petrus, Basilii fratres, Amphilochius Lycaoniæ Antistes, &c. Falso scripsit Theodoretus Timotheum Alexandrinum, Petri successorem, ordinasse Maximum quemdam Cynicum Episcopum Constantinopolis, pro Gregorio. Constat enim ex ipso Gregorio Nazianzeno, in Carmine de Vita sua, Maximum a Petro Timothei decessore ordinatum fuisse *: aliunde vero constat Timotheum illi Synodo præfuisse, in qua Maximi Ordinatio in irritum missa est.

Orientalis dumtaxat Ecclesiæ Concilium istud fuit, nec Œcumenicum, nisi ex post facto, quatenus Occidentalis Ecclesia in Romana Synodo sub Damaso congregata, in eamdem cum Orientali, sententiam, & damnationem Hæreseon conspiravit, Fideique expositionem factam Constantinopoli approbavit.

Tertium Concilium Constantinopoli celebratum est, anno Christi 382. dum Synodus Romæ agebatur, ad quam etiam convocati erant Orientales. Huic Concilio, quod Œcumenicum non fuit, Nectarius præerat. Ex eo missa est Legatio ad Damasum & Occidetales Episcopos Romæ congregatos, cum Epistola Synodica, relationem eorum, quæ anno proxime superiori in Concilio Œcumenico gesta decretaque fuerant, continente: quam refert Theodoretus lib. 5. cap. 9.

Synodica igitur Epistola Concilii Constantinopolitani, ab Œcumenica Synodo conscripta non est, ut ex ipsiusmet verbis colligitur: *Atque ista*, inquiunt Patres, *de Fide a nobis libere ingenueque prædicata disseruimus, de quibus pleniorem cognitionem animis poteritis percipere, si libellum in Concilio Antiochiæ convocato, de Fidei decisione editum, & eum etiam, qui superiori anno a Concilio Generali compositus est, legere placuerit.*

Idem colligitur ex Theodoreto lib. 5. Historiæ Ecclesiasticæ, cap. 8. ubi de Concilio Œcumenico Constantinopolitano primo scribens, hæc habet. *Porro autem cum Canones pro recta Ecclesiæ administratione conscripsissent, statuissentque ut Fidei Formula in Concilio Niceno edita, firma ac stabilis maneret, singuli domum reversi sunt. Sequenti æstate quamplurimi eorum ad eamdem urbem denuo regressi (necessaria enim Ecclesiæ negotia eos illo revocaverant) Epistolam a Concilio Episcoporum in Occidente coactorum accepere, quæ illos hortabatur, ut Romam, ubi jam Episcoporum cœtus congregatus erat, accederent. At tam longum iter suscipere omnino recusarunt: sed tamen scripserunt Epistolam, qua tum tempestatem contra Ecclesias excitatam eis significabant,*

** Non per se sed per tres Episcopos a se missos Petrus Alexandrinus Maximum Cynicum ordinavit. Cardin. Baronius graviter in eo hallucinatus, quod septem nautas, seu potius Gubernatores classis Alexandrinæ Episcopos fecerit.*

Synodica ad Damasum Epistola ex Concilio Œcumenico scripta non fuit.

tum

BIBLIOTECA O. F. M. CAP. MONTEFUSCO (Av)

Concilium Constantinop. triplex distinguendum est.

ta perturbatione versabantur, & Gregorius communi multorum Episcoporum consensu ab urbis Nazianzi Episcopatu ad Episcopatum Constantinopolis translatus fuit, Meletius Constantinopolim necessario contendit. Cum igitur Socrates, cap. 8. ejusdem libri, Concilii Constantinopolitani Œcumenici figat epocham Calendis Maii ejusdem anni, quo Eucharides & Evagrius Consulatum gerebant, recte colligitur, S. Gregorium Nazianzenum, aliquot saltem ante mensibus in sedem Regiæ Urbis provectum: id vero non ab uno Meletio factum est, sed ab ipsa Synodo Episcoporum, quam & ad hoc fuisse collectam, S. Gregorius Nazianzenus docet in Carmine de Vita sua, in quo hæc habet:

Nam quicquid Ortus Præsulum (Ægyptum citra)
Habebat, usque ad inclytam Romam novam,
Terræ marisque ex initimis recessibus,
Quo concitatum cœlitus pacto, haud scio,
Coit repente, firmet ut Thronum mibi.
Quos inter unus Vir erat pius admodum,
Simplex apertis moribus, plenus Deo,
Placidusque vultu, fortis & pudens simul...
Quis, nostra quem vox signat, ignorat virum,
Antiochiæ Urbis Præsulem? in quo nomini
Res congruebat rursus ac nomen rei:
*Nam nomen illi melleum *, & mores erant.*

* *S. Meletium intelligit.*

Narrat ibidem S. Gregorius Nazianzenus, Petrum Alexandrinum, qui ejus electionem per literas prius probaverat, Ægyptiosque una cum ipso Antistites, eamdem postea improbavisse, ac totis viribus impugnasse, auro corruptos:

Qui Petrus ipse Præsulum illorum arbiter,
Prius quidem nos literis clarissimis,
Fucoque vacuis, literæ ut ipsæ fidem
Facient, sacrato nos fixerit in Throno,
Dignatus atque nomine sit Antistitis:
Nunc venit autem Virginis cervus loco?

Et infra:

Veniunt repente, nam vocanti fœderi
Ut sanciendo jungerent vires suas,
Ægyptiique, Macedonesque, operarii
Mysteriorum seduli, & legum Dei,
Inhalitantes Hesperium in nos & grave
. . . .
Odio quidem non tam mei, vel ut in Throno
Alium locarent, quam dolorem ut inurerent
Aliquem his, Throno me fixerant qui in Præsulis.

Ex quibus colligitur, Petrum Alexandrinum Episcopum ab ea Synodo abfuisse, in qua S. Gregorius Constantinopolitanam in sedem provectus est: accessisse vero postea, & eodem anno obiisse: Et Timotheum ejus successorem ac fratrem interfuisse Synodo, in qua sponte se Gregorius abdicavit: adeoque Synodum in qua Meletius, aliique Episcopi, Gregorium ad Episcopatum Regiæ Urbis promoverunt, diversam fuisse ab œcumenico Concilio, in quo S. Meletio vita functo centum quadraginta Patres religiose parentavere, & S. Gregorius Nyssenus ipsum Oratione funebri commendavit.

Quæ gesta in Concil. œcumenico secundo.

Itaque secundum Concilium celebratum est Constan-tinopoli, eodem anno Christi 381. Damasi Pontificis 15. Imperantibus Valentiniano, Theodosio Magno & Gratiano, Eucharide & Evagrio Coss. Calendis Maii. Hoc Concilium Œcumenicum fuit, a Theodosio Seniore convocatum, ut constat ex Epistola Synodica, ex Socrate lib. 5. cap. 8. ex Sozomeno lib. 7. cap. 7. ex Theodoreto lib. 5. Historiæ Ecclesiasticæ, cap. 7. & aliis. Huic Concilio præfuit Timotheus Alexandrinus, ut testatur Octava Synodus Actione 5. & Photius in libro de Synodis. Eo in Concilio abdicatus est Maximus Cynicus Constantinopolitanæ Sedis invasor; sedes S. Gregorio Nazianzeno confirmata;

cui

cui tamen, studio pacis, nuntium remisit. Unde in ejus locum Nectarius, vir ex ordine Senatorio, adhuc Cathecumenus, eodem in Concilio suffectus est. Secundo, Macedonii, Apollinaris & Eunomii confixæ sunt Hæreses, editumque adversus illas Fidei Symbolum, quo Nicæna Fides magis exposita fuit & confirmata. Tertio, Canones administrationem Ecclesiarum spectantes, editi. Septem Græci Collectores exhibent. Tres dumtaxat editos fuisse, longe est probabilius: alios vero in altera Synodo Constantinopolitana, alio tempore sancitos, huic Concilio adscriptos fuisse ab iis, qui Codicem Ecclesiæ Græcæ composuerunt. Canon Tertius, de secundo Constantinopolitani Antistitis in Ecclesia loco, hac in Synodo constitutus est, quem subdititium esse Baronius Cardinalis perperam asserit, ad annum Christi 381. Utrum hoc Canone Patriarchica dignitas & jurisdictio in Thracicam, Ponticam, Asianamque Diœceses Episcopo Constantinopolitano collata fuerit, an secundus dumtaxat honoris locus concessus; gravis est inter Eruditos controversia, quam in Dissertationibus expendemus. Ut ut sit, certum est illum Canonem ab Ecclesia Romana receptum non fuisse, ac diserte probatum, ad tempora usque Innocentii III. Pontificis Maximi qui in Concilio Lateranensi IV. Canone 5. Sedem Constantinopolitanam inter Patriarchicas secundo loco numerat, propriamque ei asserit, secundam a Romana, dignitatem. Quarto, hac in Synodo, Antiochenus Episcopus, in Meletii locum, designatus est Flavianus, contra S. Gregorii Nazianzeni sententiam, qui illius Ecclesiæ administrationem Paulino uni relinquendam esse prudentius censebat, ne Ecclesiæ Antiochenæ Schisma, ut factum est, propagaretur. Huic adfuere Concilio centum quinquaginta Episcopi: quos inter eminebant Timotheus Alexandrinus, Cyrillus Hierosolymitanus, Helladius Basilii Magni in Episcopatu successor, Gregorius & Petrus, Basilii fratres, Amphilochius Lycaoniæ Antistes, &c. Falso scripsit Theodoretus Timotheum Alexandrinum, Petri successorem, ordinasse Maximum quemdam Cynicum Episcopum Constantinopolis, pro Gregorio. Constat enim ex ipso Gregorio Nazianzeno, in Carmine de Vita sua, Maximum a Petro Timothei decessore ordinatum fuisse *: aliunde vero constat Timotheum illi Synodo præfuisse, in qua Maximi Ordinatio in irritum missa est.

** Non per se sed per tres Episcopos a se missos Petrus Alexandrinus Maximum Cynicum ordinavit. Cardin. Baronius graviter in eo hallucinatus, quod septem nautas, seu potius Gubernatores classis Alexandrinæ Episcopos fecerit.*

Orientalis dumtaxat Ecclesiæ Concilium istud fuit, nec Œcumenicum, nisi ex post facto, quatenus Occidentalis Ecclesia in Romana Synodo sub Damaso congregata, in eamdem cum Orientali, sententiam, & damnationem Hæreseon conspiravit, Fideique expositionem factam Constantinopoli approbavit.

Tertium Concilium Constantinopoli celebratum est, anno Christi 382. dum Synodus Romæ agebatur, ad quam etiam convocati erant Orientales. Huic Concilio, quod Œcumenicum non fuit, Nectarius præerat. Ex eo missa est Legatio ad Damasum & Occidetales Episcopos Romæ congregatos, cum Epistola Synodica, relationem eorum, quæ anno proxime superiori in Concilio Œcumenico gesta decretaque fuerant, continente: quam refert Theodoretus lib. 5. cap. 9.

Synodica ad Damasum Epistola ex Concilio œcumenico scripta non fuit.

Synodica igitur Epistola Concilii Constantinopolitani, ab Œcumenica Synodo conscripta non est, ut ex ipsiusmet verbis colligitur: *Atque ista*, inquiunt Patres, *de Fide a nobis libere ingenueque prædicata disseruimus, de quibus pleniorem cognitionem animis poteritis percipere, si libellum in Concilio Antiochiæ convocato, de Fidei decisione editum, & eum etiam, qui superiori anno a Concilio Generali compositus est, legere placuerit.*

Idem colligitur ex Theodoreto lib. 5. Historiæ Ecclesiasticæ, cap. 8. ubi de Concilio Œcumenico Constantinopolitano primo scribens, hæc habet. *Porro autem cum Canones pro recta Ecclesiæ administratione conscripsissent, statuissentque ut Fidei Formula in Concilio Nicæno edita, firma ac stabilis maneret, singuli domum reversi sunt. Sequenti æstate quamplurimi eorum ad eamdem urbem denuo regressi (necessaria enim Ecclesiæ negotia eos illo revocaverant) Epistolam a Concilio Episcoporum in Occidente coactorum accepere, quæ illos hortabatur, ut Romam, ubi jam Episcoporum cœtus congregatus erat, accederent. At tam longum iter suscipere omnino recusarunt: sed tamen scripserunt Epistolam, qua tum tempestatem contra Ecclesias excitatam eis significabant,*

tum

BIBLIOTECA O.F.M. CAP.
MONTEFUSCO
(Av)

tum eorum notabant in ea re negligentiam, tum denique Doctrinam Apostolicam summatim perstringebant.

Ea Epistola Damasum orant Orientales Episcopi, ut ipsis, de rebus in Œcumenica superioris anni Synodo decretis, gratuletur. *Quibus rebus*, inquiunt, *tamquam legitime & secundum Ecclesiæ Canones constitutis, obsecramus vestram Reverentiam uti congratuletur: spiritali charitate nos mutuo devinciente, & timore Domini, qui omnem affectionem reprimit, Ecclesiarumque ædificationem amori illi & benevolentiæ, qua singuli singulos complectuntur, longe anteponit.*

Sed & ejusdem Œcumenici Concilii confirmationem ab Imperatore Theodosio Magno, statim atque celebratum est, postulaverant centum quinquaginta Patres, his ad illum scribentes verbis: *Rogamus tuam Clementiam, ut per literas quoque tuæ Pietatis ratum habeatur Concilii Decretum: ut sicuti literis, quibus nos convocasti, Ecclesiam honore prosecutus es, ita etiam finem eorum quæ decreta sunt obsignes.* Quod Patres non ideo præstitere quod Imperatoris confirmationem Œcumenico necessariam Concilio existimarent; sed ut Imperatorem hac ratione adstringerent ad Fidem protegendam, Hæreticosque profligandos, necnon ad Canonum observantiam suis etiam legibus imperandam.

Concilii porro istius mox a nobis exposita Historia, ex Socrate lib. 5. cap. 7. & S. ex Theodoreto lib. 5. Historiæ Ecclesiasticæ, cap. 7. 8. & 9. ex Sozomeno lib. 7. capp. 7. 8. & 9. ex S. Gregorio Nazianzeno in Carmine de Vita sua, & in Oratione ad centum quinquaginta Patres habita, & ex Epistola Synodica, & Canonibus ejusdem Concilii, petita est.

JO. DOMINICI MANSI

Nota.

Litem hic in P. Alexandrum Basnagius intentat ad an. 381. neque enim admittit facilis Synodos plane tres in eadem Constantinopoli urbe duobus continuatis annis convenisse, quarum altera Gregorium Nazianzenum constituerit Episcopum, altera Œcumenica ex universi orbis Episcopis coiverit; tertia dein anno 382. in eadem pariter urbe regia convenerit. Posteriores duas sponte admittit Criticus noster; priorem ad Nazianzenum elevandum ab Œcumenica nequaquam disjungendam contendit. Ad utrumque enim indictam Œcumenicam synodum affirmat Socrates lib. V. cap. 8. *quo Nicæna fides confirmaretur, & Constantinopoli ordinaretur Episcopus.* Non ergo in uno Concilio ordinatio hæc peracta; in altera vero Nicæna fides stabilita. De nomine quæstionem nolo agitare. Demus ad utrumque invitatos fuisse Episcopos; quarum pars cum venisset, cœpta est de Episcopo Constantinopolitano consultatio, ac in Gregorium Imperatoris favor, & Patrum sententiæ collimarunt; atque ita demum prius illud Synodi consilium impletum est. Interim remotiores Episcopi Constantinopolim pervenerunt, ac tunc demum impleto Patrum numero de fide disceptari, qui erat alter & potissimus Concilii scopus, cœptum est. Esto igitur una agnoscatur eademque Synodus in menses aliquos extracta. Nondum tamen venerat Timotheus Alexandrinus Concilii præses futurus, cum Gregorius in Cathedram Constantinopolitanam ascendit. Venit tandem atque ita demum frequentior synodus suo adjuncta capiti ad reliqua processit.

§. III.

De Macedonianæ Hæreseos Impugnatoribus.

Primus calamum acuit adversus Macedonianos S. Athanasius, ex eremo, in qua fugiendæ persecutionis causa latebat, scribens ad Serapionem librum de Spiritu Sancto, contra recentem ipsorum errorem. Ejusdem Hæreseos confutationem apud S. Epiphanium Hæresi 74. legere est. Scripsit contra eosdem S. Basilius librum de Spiritu

San-

Sancto ad Amphilochium Iconii Episcopum. Scripsit contra eosdem S. Gregorius Nyssenus librum de Sancta Trinitate, & contra adversarios Spiritus Sancti, ad Eustathium, & Orationem de Filii & Spiritus Sancti Deitate. Sanctus denique Ambrosius tres libros de Spiritu Sancto Gratiano Augusto nuncupatos, contra eamdem Hæresim edidit.

ARTICULUS XII.

De Ecclesiæ Antiochenæ Schismate.

CUm ob constantem Nicænæ Fidei Professionem, in exilium amandatus esset Eustathius Antiochenus Episcopus, a Constantio Imperatore, anno Christi 340. ac suffectus ei ab Arianis esset Eulalius, suarum partium Antistes: Catholici complures, Hæreticorum veriti communionem, a cœtibus Ecclesiasticis abstinebant, ac separatim suos ipsi Conventus agebant, qui Eustathiani ex eo nominati sunt, teste Theodoreto lib. 1. Historiæ Ecclesiasticæ, cap. 22. Postea, cum Eudoxius Arianus, Antiochena relicta sede, Constantinopolitanam, exauctorato Macedonio, vacuam occupasset; Meletius Sebastenus Episcopus, ab Arianis, qui suis eum partibus addictum existimabant, ad Antiochenam sedem translatus est, anno Christi 360. sed cum Nicænam Fidem ipsum tueri compertum fuisset, nihilominus Eustathiani cum eo inire communionem recusarunt, quod ab Hæreticis ordinatus fuisset. Itaque tres in partes Antiochena scissa est Ecclesia. Nam alii erant Ariani: Catholicorum vero alii Eustathii, alii Meletii sectatores. Haud multo post, Meletius Arianorum dolis & invidia in odium Fidei, a Constantio relegatus est; ejusque loco, Euzojus, unus ex primariis Arii discipulis, Episcopus consecratus est, ut narrat Socrates lib. 2. c. 34. Mortuo deinde Constantio, cum Julianus Imperator omnes, qui ab ipso damnati exilio fuerant, revocasset; Eusebius Vercellensis, & Lucifer Calaritanus, qui in vicina Ægypto loca fuerant deportati, varias in regiones abierunt. Eusebius Alexandriam ad Athanasium accurrit. Lucifer, misso Alexandriam Diacono, qui suo nomine communi Concilio interesset, Antiochiam abiit; ubi conciliandarum studio partium, Paulinum Virum Sanctum, Episcopum creavit, ratus ipsum utrique parti gratissimum fore: sed eum spes fefellit, & auctum potius quam extinctum dissidium est. Reverso enim Antiochiam Meletio, in parte Catholica duo fuerunt Episcopi: tres vero annumerato Euzojo Ariano.

Sub idem tempus Alexandriæ celebrata est Synodus qua de egimus art. 4. §. 26. ex qua cum Eusebius Vercellensis Antiochiam Legatus missus esset, ibique creatum a Lucifero cognovisset Episcopum, pudore & indignatione commotus recessit, neutra cum parte communicare volens. Porro Meletius, redux ab exilio, curam suscepit Catholicæ plebis, quæ & ab Arianis, & a Paulino segregata, suos conventus seorsim celebrabat. Ista constant ex Rufino lib. 1. Historiæ Ecclesiasticæ, c. 27. 28. & 30. & ex Socrate lib. 3. c. 7.

Fovit illud Antiochenæ dissidium Ecclesiæ, orta tum de nomine Hypostaseos controversia. Meletius enim, & qui ab ejus partibus stabant, tres in Deo hypostases prædicabant: qui vero Paulini communionem erant amplexi, unam asserebant hypostasim: sibique mutuo, hi Arianæ, illi Sabellianæ Hæreseos notam inurebant. Exarsit illud Schisma Antiochena in Ecclesia, donec Meletius a secundo exilio, in quod relegatus fuerat a Valente, a Gratiano Imperatore revocatus est. Tunc enim cum Paulino communionem iniit mutua pollicitatione facta, ut alterutro mortuo, qui superstes esset, solus Ecclesiam regeret. Ita refert Socrates lib. 5. c. 5. Hac tamen pactione sopitum potius quam extinctum Schisma fuit; quia mortuo Meletio Flavianus in locum ipsius ordinatus est. Quam ob causam Damasus Orientalibus Episcopis maxime succensuit. Flaviano Romana non communicavit Ecclesia; sed Evagrium fovit qui in Paulini demortui locum Antiochenus Episcopus ordinatus est, ut Socrates & Sozomenus testantur: sive ab ipso Paulino Episcopus designatus & consecratus, vi multiplice Canonibus illata, si Theodoreto fides lib. 5. Historiæ Ecclesiasticæ, cap. 23. Post obitum Damasi, Romam a Siricio vocatus est Flavianus, Sedis Apostolicæ subiturus judicium:

quod

quod causæ suæ metuens, caute declinavit, testibus Theodoreto, loco mox laudato, & S. Ambrosio Epistola 78. ad Theophilum data. Tandem Capuana Synodus causam Evagrii & Flaviani cognoscendam delegavit Theophilo Episcopo Alexandrino, tum ob sedis illius præcipuam in Oriente auctoritatem, tum etiam quod neutri parti addictus, facilius posset, una cum Ægypti sibi subditis Episcopis, dissidia illa componere. Agente porro Theophilo, & ostendente e re Ecclesiæ esse, ut ob bonum publicæ pacis, communione donaretur Flavianus, cum ipso Siricius ceu cum Episcopo communionem iniit. Post breve tempus, mortuus est Evagrius, cui licet nullus datus sit successor, unitas tamen inter utramque partem non statim coaluit. Qui enim ab eo stabant, privatos conventus agitantes, communicare cum Flaviano penitus recusarunt. (Ex Socrate lib. 5. cap. 15. Sozomeno lib. 7. cap. 15.) Fallitur tamen Socrates cum Isidorum Presbyterum a Theophilo missum scribit, ut Damasi animum in Flavianum exulceratum mitigaret. Non enim apud Damasum, sed apud Siricium pro Flaviano sequester accessit Theophilus. Quæri solet utrum Meletius Antiochenus Episcopus fuerit Schismaticus. Hanc in Dissertationibus agitabimus quæstionem.

ARTICULUS XIII.

De Luciferiano Schismate.

Lucifer Calaritanus Episcopus, cum Antiochiam, post reditum ab exilio divertisset, Paulinum, ut diximus, Episcopum imprudenter creavit. Id ipsum egisse auctoritate Sedis Apostolicæ, cujus esset Legatus, contendit Baronius Cardinalis: sed verius dicam id præstitisse Apostolica charitate, ut Ecclesiæ acerbo Schismate discissæ, & Arianorum Episcoporum tyrannide tot jam annis oppressæ succurreret. Nam Apostolicæ Legationis Lucifero & Eusebio iis temporibus impositæ nullum apud Scriptores Ecclesiasticos extat vestigium: illamque immerito eruere se putat Baronius ex Fragmento cujusdam Epistolæ S. Athanasii ad Liberium, cum tota illa Epistola in explicando Incarnationis Mysterio versetur, nec vel leviter de præsumptitia illa legatione mentionem faciat.

Cum porro Ordinationem Paulini a se factam improbari ab Eusebio Vercellensi videret Lucifer, cœpit & ipse Decretum Alexandrinæ Synodi de lapsis in proprio gradu & ordine recipiendis sugillare, nec cum iis communionem inire volens, nec cum illis a quibus essent in pristinas dignitates suscepti, ab Ecclesiæ se abstraxit unitate. Lege Rufinum lib. 1. c. 30. & Socratem lib. 3. c. 7. Idem constat ex S. Augustino libro de Agone Christiano, c. 30. *Itaque*, inquit, *post persecutionem quæ per Arianos facta est, postea quam pax, quam quidem Catholica in Domino tenet, etiam a Principibus sæculi reddita est, Episcopi, qui perfidiæ Arianorum in illa persecutione consenserant, multi redire in Catholicam correcti delegerunt, damnantes sive quod crediderant, sive quod credidisse simulaverant. Hos Ecclesia Catholica materno recepit sinu, tamquam Petrum post fletum negationis per galli cantum admonitum, aut tamquam eumdem, post pravam simulationem, Pauli voce correptum. Hanc illi matris charitatem superbe accipientes, & impie reprehendentes, quia Petro post galli cantum surgenti non gratulati sunt, cum Lucifero, qui mane oriebatur, cadere meruerunt.*

Lapsus est proculdubio in Historia Theodoretus, cum scripsit Luciferum in Sardiniam reducem novam quamdam excogitasse Doctrinam, quam sectati sint qui ab eo nomen accepere. Constat enim testimonio S. Ambrosii, Hieronymi & Augustini, ipsum nihil contra Doctrinam Catholicam sensisse. Ita quippe de ipso scripsit S. Ambrosius in Oratione de obitu Satyri fratris sui: *Lucifer se a nostra tunc temporis communione diviserat: & quamquam pro Fide exulasset, & Fidei suæ reliquisset heredes, non putavit tamen (Satyrus) Fidem esse in Schismate. Nam etsi Fidem erga Deum tenerent; tamen erga Dei Ecclesiam non tenerent, cujus patiebantur velut quosdam artus dividi, & membra lacerari. Etenim cum propter Ecclesiam Christus passus sit, & Christi Corpus Ecclesia sit, non videtur ab his exhiberi Christo Fides, quibus evacuatur ejus passio, corpusque distrahitur.*

San-

Sanctus vero Hieronymus in Dialogo adversus Luciferianos hæc habet : *Ventum est ad asperrimum locum, in quo adversus voluntatem & propositum meum, cogor de Beato Lucifero, secus quidquam, quam & illius meritum, & mea humanitas poscit, existimare. Sed quid faciam? Veritas os reserat, & invitam linguam conscium ad loquendum pectus impellit. In tali articulo Ecclesiæ, in tanta rabie luporum, segregatis paucis ovibus, reliquum gregem deseruit. Bonus quidem ipse Pastor, sed multam prædam bestiis relinquens. Præterea illa quæ quidam ex maledicis, quasi satis firma defendunt: hoc illum amore gloriæ, & nominis in posteros transmittendi fecisse, necnon & pro simultate, quam adversus Eusebium, propter Antiochenam dissensionem susceperat : nihil istorum de tali viro credo. Unum est, quod etiam in præsenti constanter loquar: verbis eum a nobis dissentire, non rebus: siquidem eos recipiat, qui ab Arianis Baptisma consecuti sunt.* S. igitur Hieronymus Luciferum Calaritanum Schismaticum quidem agnoscit, non vero Hæreticum.

Denique S. Augustinus lib. de Hæresibus ad Quodvultdeum, c. 81. testatur Luciferianos a S. Epiphanio & Philastrio inter Hæreticos numeratos non fuisse, quod Schismatici tantum fuerint, non Hæretici. *Luciferianos*, inquit, *a Lucifero Calaritano Episcopo exortos, & celebriter nominatos, nec Epiphanius, nec Philaster inter Hæreticos posuit: Credo tantummodo Schisma, non Hæresim eos condidisse, credentes; apud quemdam tamen, cujus nomen in eodem ejus Opusculo non inveni, in Hæreticis Luciferianos positos legi per hæc verba: Luciferiani*, inquit, *cum teneant in omnibus Catholicam veritatem, in hunc errorem stultissimum prolabuntur, ut animam dicant ex transfusione generari: tandemque dicant, & de carne, & carnis esse substantiam. Utrum ergo isti, propter hoc quod de anima ista sentiunt, si tamen vere ita sentiunt, eos inter Hæreticos ponendos esse crediderit, recteque crediderit: an etiamsi id non sentirent, sive non sentiunt, ideo tamen sint Hæretici, quia dissensionem suam pertinaci animositate firmarunt: alia quæstio est, neque hoc loco mihi videtur esse tractanda.*

Luciferianum Schisma longe lateque grassatum est per Italiam, Sardiniam, Hispaniam, Antiochiam & Ægyptum. Quin etiam Romæ Episcopum nomine Ephesum creare ausi sunt, quem Taorgius, istius Schismatis Antistes, ordinavit, ut constat ex Libello Marcellini & Faustini ejusdem Sectæ Presbyterorum, quem Theodosio, Valentiniano, & Arcadio Imperatoribus obtulerunt. Hoc Schismate gloriam suam fœdavit Hilarius Romanæ Diaconus Ecclesiæ, cui & Hæresim addidit, Arianos, cæterosque Hæreticos rebaptizandos esse propugnans, contra Luciferi sententiam. Quam ob causam S. Hieronymus in Dialogo contra Luciferianos, eum *Deucalionem orbis* appellavit.

Lucifer Calaritanus extra Ecclesiæ Communionem obiit.

Quæres, utrum Lucifer extra sinum & unitatem Ecclesiæ obierit? Respondeo affirmative. Primo, quia celeberrimi Ecclesiæ Patres, Ambrosius, Hieronymus, Augustinus, eum jam vita functum, velut Schismatis Auctorem damnarunt, nec ullam pœnitentiæ ipsius umquam fecere mentionem. Secundo quia S. Hieronymus in Chronico ad annum Christi 371. hæc scribit : *Lucifer Calaritanus Episcopus moritur, qui cum Gregorio Episcopo Hispaniarum, & Philone Libyæ, nusquam se Arianorum miscuit pravitati.* Quæ S. Hieronymi verba non ita accipienda sunt, ut recte monet Baronius * quasi isti dumtaxat ex omnibus Episcopis, immunes fuerint ab Ariana Hæresi; nam in Occidente vix aliquem Episcopum præter Saturninum, Auxentium, & paucos illos in Concilio Aquilejensi damnatos, reperies, qui ejusmodi Hæreseos Sectator fuerit. Sed illorum verborum sensus est, quod Lucifer, cum nominatis Episcopis, abstinuerit ab illorum communione, qui cum Arianis, quantumlibet pœnitentibus, communicaverant. Tertio, Luciferum in Schismate obiisse Rufinus testatur lib. 1. cap. 20. *Ita*, inquit, *regressus ad Sardiniæ partes, sive quia cita morte præventus, tempus sententiæ mutandæ non habuit: etenim temere cœpta corrigi spatio solent: sive hoc animo immobiliter sederat, parum firmaverim. Ex ipso interim Luciferianorum Schisma, quod licet per paucos adhuc volvitur, sumpsit exordium*. At falsa est pars disjunctivæ altera, quam proponit Rufinus. Certum enim est non obiisse Luciferum nisi ad annum Christi 370. octo annis a conflato Schismate: adeoque longum ipsi suppetiisse temporis intervallum,

* Baron. ad ann. 371.

lum, errorem ut ſuum retractare poſſet, ſive defectionem ab Eccleſia ſuam emendare, ad ejus redeundo unitatem, ſi ipſam ſincere dilexiſſet.

Nec obſtat quod Socrates lib. 3. cap. 6. & Sozomenus lib. 5. cap. 13. teſtentur, Luciferum Fidei & ſententiæ Eccleſiæ aſſenſum præbuiſſe, & ſic affectum in Sardiniam rediiſſe: quia tenebatur ſubſcriptione Diaconi ſui, quem ad Alexandrinum Concilium cum auctoritate nominis ſui miſerat: nec poterat illius Concilii Decretis refragari, niſi Diaconum ſuum damnaret, & ſecum ipſe pugnaret.

Hoc (inquam) Socratis & Sozomeni teſtimonium non ſuadet, Luciferum in pace Eccleſiæ obiiſſe. Nam Socratis, & Sozomeni, qui ipſum exſcripſit, auctoritas, locupletiſſimis, quę protulimus, Patrum teſtimoniis eſt poſtponenda; maxime cum ſecum ipſi non conſentiant. Ajunt enim Luciferi offenſionem fuiſſe in cauſa, ut multi ab Eccleſia ſepararentur, hincque natum eſſe Schiſma Luciferianum. Verum ſi Alexandrini Concilii Decretis aſſenſus eſt, paruitque Lucifer, qua ratione illius offenſio plurimos ab Eccleſia abſtraxit, & Schiſmati ortum dedit? Hæc certe conciliari non poſſunt.

Nec etiam obſtat, quod S. Hieronymus ipſum jam vita functum *Beatum* appellaverit. Iſtud enim honoris ejus dignitati detulit, non ſanctitati. Omnes enim Epiſcopos, quantumvis improbos, beatos vocare mos erat. Certe ſi S. Hieronymus exiſtimaſſet Luciferum a Schiſmate reſipuiſſe, & in Eccleſiæ ſinum rediiſſe, pœnitentiam ejus & retractationem hoc loco urgere debuiſſet, quibus nihil proferre potuiſſet luculentius ad Luciferianorum, contra quos agebat, damnationem, & ad vindicandam Luciferi ſanctitatem, in quem propterea propendebat, quod Paulinum Antiochiæ conſtituiſſet Epiſcopum, a quo fuerat ipſe Presbyter ordinatus. Attamen ejus honori alia ratione Hieronymus non conſulit, quam aſſerendo illis ſe non adhibere fidem, qui ſtudio gloriæ, vel ſimultate adverſus Euſebium Vercellenſem, Schiſma conflaviſſe Luciferum effutiebant. Denique ex S. Hieronymi Chronico, Luciferum in Schiſmate obiiſſe colligitur.

Unum opponi poteſt: Eccleſiam nimirum Sardiniæ, Luciferi Calaritani ſanctitati ſuffragari; in Calaritana civitate ab antiquis temporibus conſecratam eſſe Deo Baſilicam ſub invocatione S. Luciferi: Vercellenſem Eccleſiam ipſum in Hymno ſacro cum SS. Euſebio Vercellenſi & Dionyſio Mediolanenſi invocare: Denique anno 1617. cum Archiepiſcopi Calaritani pio ſtudio diverſa Sanctorum corpora in Eccleſia Metropolitana reperta eſſent, inventam eſſe ſub altari primario grandem arcam marmoream, oſſa ſacri cujuſdam corporis continentem, odorem ſpirantia ſuaviſſimum. Quæ cum eſſe S. Luciferi, populi animos pia quædam opinio occupaſſet, velut eam confirmante cœlo, campanæ gratulabundum ſonum ſponte, & nullo pulſante ediderunt. Quod authenticis comprobatum teſtimoniis, in ſuam Annalium Eccleſiaſticorum Epitomen retulit Spondanus.

Reſpondeo, ſingulares Eccleſias his in rebus errare poſſe, & colere viros quorum ſanctitas non eſt ab Eccleſia univerſali vindicata, immo quorum vitia notarunt, præſertim cum extant plures Sancti ejuſdem nominis, quos Clerus populuſque rerum Eccleſiaſticarum ignarus incaute confundit. Porro ex Eccleſiæ Africanæ notitia conſtat alterum extitiſſe poſtea Luciferum Calaritanum pariter Epiſcopum, inter Sanctos illos Epiſcopos celebrem, qui Fidem Catholicam propugnaturi, Carthaginem, Hunnerici temporibus, venerunt. Huic forte erecta Baſilica eſt, ut qui Vir Sanctiſſimus extiterit: quam plebs imperita, Luciferianorum parenti exiſtimavit conſecratam. Quod ſpectat miraculum in ſacri corporis inventione editum, ſpontaneus campanarum ſonus non probavit vulgi errorem, corpus eſſe Luciferi, qui ſuum Luciferianis nomen dedit, exiſtimantis; nec in teſtimonium ſanctitatis ipſius miraculum iſtud patratum eſt, ſed ad ſanctitatem illorum aſſerendam quorum inventa ſunt corpora; utque Chriſtiana plebs ad ſacrorum pignorum venerationem incitaretur.

Tandem, quod de Eccleſia Vercellenſi dictum eſt, falſum eſſe contendo. Nec id probat ſacer Hymnus illa in Eccleſia cantatus, in quo S. Euſebio Vercellenſi, S. Dionyſio Mediolanenſi, & Lucifero Calaritano nominatis, Sancti illi generatim invocantur: quam invocationem ad duos tantum priores referri, par eſt exiſtimare.

SCHO-

SCHOLION.

In isto Articulo p. 242. hanc Observationem notant Religiosi Censores : *Luciferum Calaritanum creasse Paulinum Episcopum auctoritate Sedis Apostolicæ, cujus esset Legatus, falso contendit Baronius.*

R. Historiæ & facti mera Quæstio est. Sententiam suam nullo Antiquitatis Ecclesiasticæ monumento *Baronius* probat. Ejusne Divinationi credere teneor?

Nota.

Si Lucifer Sedis Apostolicæ auctoritate Paulinum ad Episcopatum non promovit, qua potestate id fecerit, vide in Animadversionibus post Dissertationem 4. sæculi 1.

ARTICULUS XIV.

De Apollinaristarum Hæresi.

Apollinaristarum Secta, ab utroque Apollinari nomen traxit, patre & filio. Pater Laodicenæ Ecclesiæ Presbyter: Filius ejusdem Ecclesiæ Lector fuit. Ambo humanioris literaturæ Magistri: Grammaticæ Pater, Filius Rethoricæ. Pater Alexandrinus genere, primum Beryti ludum aperuit. Deinde Laodiceam commigrans, ibi duxit uxorem, ex qua filium suscepit cognominem. Uterque eodem tempore Laodiceæ floruit, quo Epiphanius Sophista, quo cum maxima illis intercessit familiaritas. Tunc Laodicenæ præerat Ecclesiæ Theodotus Episcopus, qui ipsis Epiphanii consuetudine & colloquio interdixit, metuens ne hominis ethnici familiaritas ipsis in perniciem, Ecclesiæ in scandalum verteretur. Nec levis aut imprudens Theodoti metus erat. Nam Epiphanius Hymnum tunc ediderat in Bacchi laudem, ad quem audiendum, tum e Christianis plurimi, tum uterque Apollinaris confluebant. Ut primum Sophista Hymni recitationem aggrediebatur, eos qui Bacchi mysteriis initiati non essent, foras mittebat; Christianos tamen, & Apollinares imprimis, non ægre patiebatur. Id cum accepisset Theodotus, Laicis objurgatis veniam tribuit. Apollinarem utrumque segregavit ab Ecclesia. Quodam tamen temporis præterlapso intervallo, cum lacrymis & jejuniis veniam exorassent, peracta pœnitentia denuo recepti sunt.

Theodoto defuncto, cum Georgius Arianæ Sectator Hæreseos clavum Laodicenæ regeret Ecclesiæ, S. Athanasio forte Laodiceam transeunti obvius factus est junior Apollinaris, & cum Sanctissimo Antistite familiariter congressus, ipsius sibi devinxit amicitiam. Id indigne ferens Georgius Laodicenus, Apollinarem ab Ecclesiastica communione exclusit. Ariano enim Episcopo piaculum videbatur, inita cum Athanasio ab Apollinari communio. Id contigit anno Christi 349. Ejectus ab Ecclesia Apollinaris, Georgio non semel ut restitueretur supplicavit, sed frustra. Quam repulsam contumeliæ loco ducens, novam excogitavit Hæresim. Hæc habentur ex Socrate lib. 2. cap. 36. & Sozomeno lib. 6. cap. 25.

I. Palmaris Apollinaris error fuit, quod naturam hominis in Christo semiplenam putavit, hoc est anima carentem, cujus vicem supplebat corpori Verbum ipsum caro factum, ut constat ex Socrate loco mox laudato, ex S. Epiphanio Hæresi 77. quæ est Dimœritarum, ex S. Leone Sermone 4. de Natali Domini & ex S. Augustino lib. de Hæresibus cap. 55. Deinde priorem emolliens sententiam, non totam funditus animam defuisse Christo professus est: agnovit quippe in ipso partem illam rationalis animæ, qua vivimus, & sentimus, & communia cæteris nobiscum animantibus officia præstamus: sed partem illius ipsi dumtaxat deesse asseruit, qua rationales sumus, id est mentem: Verbum autem pro mente in Christo fuisse. Id constat ex S. Athanasio lib. de Incarnatione Christi contra Apollinarium. *Ajunt*, inquit, *loco ejus hominis, qui in nobis interior dicitur, mentem supercœlestem in Christo fuisse: instar enim instrumenti eum*

circumferentia corporis usum fuisse: quippe fieri non potuisse ut homo perfectus existeret. Ubi enim perfectus homo, ibi & peccatum: duoque perfecta in unum conflari non posse, &c. Idem constat ex S. Gregorio Nazianzeno in Epist. ad Nectarium, & in Epistola 1. ad Cledonium, ex S. Cyrillo Alexandrino in lib. de recta Fide ad Theodosium cap. 17. ex Theodoreto lib. 4. Hæreticarum Fabularum c. 8. ex Vincentio Lirinensi in Commonitorio 1. cap. 17. ex S. Augustino lib. de Hæresibus cap. 55. & Tractatu 47. in Joannem, ex Mario Mercatore in Dissertatione de duodecimo Anathematismo Nestorii, ex S. Leone Epistola 23. ex Leontio Scholastico in lib. de Sectis, Actione 4. Sed nihil proferri luculentius potest, ad exponendam Apollinaris de Incarnatione sententiam quam colloquium a S. Epiphanio habitum Antiochiæ cum Vitali ipsius Apollinaris discipulo, cum vellet ipsum, Paulinumque, ambos ejusdem urbis tunc Episcopos, de Fide pugnantes in concordiam revocare. Narrat vero S. Epiphanius se accepisse a Paulino libellum Fidei, Athanasii manu exaratum, ab ipsoque Paulino subscriptum: Vitalem vero tergiversantem, crebris interrogationibus eo se adduxisse, ut animam quidem in Christo fuisse confiteretur, sed cui pro mente Divinitas esset: ita ut perfectus homo fuisset Christus, ex carne, anima, & Divinitate coalescens.

Hæres 77. n. 23.

Hunc errorem hausit Apollinaris ex Platonicæ Philosophiæ fontibus, teste Nemesio, initio libri de Natura Hominis. *Quidam enim*, inquit, *e quibus est Plotinus, aliud esse animam, & aliud mentem statuentes, ex tribus conflare volunt hominem, e corpore, anima, & mente. Hos secutus est Apollinaris Laodiceæ Episcopus. Hoc enim jacto fundamento sententiæ suæ, reliqua dogmati suo consentanea superstruxit.*

II. Asserebant Apollinaristæ, Corpus Christi Divinitati consubstantiale esse; ex quo sequebatur patibilem esse Divinitatem Verbi, ac revera cruciatus & mortem esse perpessam. Id constat ex S. Athanasio lib. de Incarnatione Verbi contra Apollinarium, & in Epistola ad Epictetum, ex S. Epiphanio, & ex Eraniste, qui Apollinaristarum partes sustinet apud Theodoretum Dialogo 3. qui inscribitur, *Impatibilis*, pag. 144. & 145. Quamquam non ipsam Naturam Divinam in se, sed in carne dumtaxat passam esse, sicut anima conjuncta corpori patitur ex passione corporis, contendat Eranistes: & ridiculis verborum ambagibus, Verbum Divinum impatibiliter passum esse dicat.

III. Asserebant Verbum Divinum carnem ex Virgine non sumpsisse, sed ex cœlo attulisse, ut testantur S. Gregorius Nazianzenus, in Epistola ad Nectarium, seu Oratione 46. & S. Gregorius Nyssenus in libro Antirrhetico adversus Apollinarem: qui liber non extat. Ex eo multa describit Euthymius in Panoplia parte 2. Tit. 3. Catholicos autem, qui Christi Corpus ex Maria sumptum profitebantur, hominicolas per convicium nominabant, eis improperantes quod non Trinitatem, sed quaternitatem statuerent: nempe præter personas tres Divinas, quartam substantiam omnino extraneam ac diversam. Id constat ex S. Athanasio in Epistola ad Epictetum. Ex hoc errore sequebatur alius, scilicet Virginem vere dici non posse.

IV. Divinam ipsam Verbi substantiam, in carnem conversam esse effutiebant Apollinaristæ, ut colligitur ex S. Gregorio Nysseno, in Opusculo contra Apollinaristas, ex S. Ambrosio lib. de Incarnatione, cap. 6. ubi Apollinaris Hæresim tacito nomine refellit: ex S. Leone, Sermone 9. de Quadragesima; ex Gennadio lib. de Dogmatibus Ecclesiasticis, cap. 2. ex Facundo Hermianensi, lib. 6. pro defensione Synodi Chalcedonensis, pag. 242. & alibi passim; ex Eulogio Alexandrino, apud Photium, Cod. 230. Apollinaris ipsius verbis ostendente, illum ex Divinitate & carne unam constituisse Naturam, in quo Eutychianorum Hæresi præluſit; & ex Leontio in libro adversus fraudes Apollinaristarum, in quo fragmentum quoddam refert ex Oratione disputatoria Apollinaris, cujus hæc sunt verba: *Organum, & quod movet instrumentum, unam naturaliter perficiunt operationem. Cujus autem est una operatio, una substantia est. Una ergo substantia facta est Verbi & instrumenti.*

Tres tamen istos postremos errores, non ipsiusmet Apollinaris, sed discipulorum ejus fuisse probatur evidenter ex illius Epistola ad Serapionem, quæ extat Tom. 5. Antiquæ Lectionis Henrici Canisii: in qua S. Athanasii Epistolam ad Epictetum hos refellentem errores approbat, quos etiam diserte damnat, cum ibi, tum in Epist. 1. ad

Dio-

Dionysium, quæ apud eumdem Canisium legitur. *Epistolam*, inquit, *Domini mei* (Athanasii) *Corinthum missam, magnopere approbavimus: eorum autem, qui dicunt carnem Deo consubstantialem, magnam insaniam damnavimus.*

Quod autem nemo hæc objicere potest, quæ contra quosdam dicta sunt, manifestum est ex iis quæ semper scripsimus, neque carnem Salvatoris e cœlo esse; neque carnem ejusdem substantiæ esse cum Deo, quatenus est caro.

Et infra: *Anathema igitur sit, qui non dicit carnem ex Maria; & qui dicit eam carnem esse naturæ non creatæ, & ὁμοούσιον Deo; immo & qui dicit, Divinitatem esse patibilem, & ex ipsa esse passiones animæ.*

Idem confirmatur ex Theodoreto lib. 4. Hæreticarum Fabularum, cap. 9. ubi refert Polemium quemdam ex Apollinarii scriptis ansam nactum, & substantiarum confusionem factam dixisse, & commixtionem Divinitatis & corporis. Sed & alios quosdam ex Apollinaris Secta dixisse, *Corpus Domini de cœlis descendisse.*

V. Circa Trinitatem erravit Apollinaris, quosdam dignitatis gradus excogitans, magnum scilicet, majus, & maximum, ut magnus Spiritus Sanctus, major Filius, maximus Pater diceretur. (Ex S. Gregorio Nazianzeno Epistola 1. ad Cledonium, ubi hoc Apollinaris figmentum *Divinitatis scalam* vocat, *quæ non in cœlum deducit, sed e cœlo dejicit*.) Idem constat ex Theodoreto lib. 4. Hæreticarum Fabularum, cap. 8. Apollinarium tres in unam Divinas personas confudisse cum Sabellio, S. Basilius Epistola 293. testatur. Idem Theodoretus asserit. Leontius vero lib. de Sectis, Actione 4. nihil erroris circa Divinitatis dogma admisisse scribit Apollinarem. Sed huic præ testibus tam claris non est adhibenda fides.

VI. Mille annis post judicium regnaturos in terra Sanctos cum Christo, Judaicos omnes ritus instaurandos esse ac in usum revocandos docuit Apollinaris. (Ex S. Basilio Epistola 293. ex S. Gregorio Nazianzeno Epistola 2. ad Cledonium, & ex S. Hieronymo in Catalogo Scriptorum Ecclesiasticorum, cap. 28.)

Quo tempore Hæresim disseminavit Apollinaris.

Cæterum Hæresim suam diu dissimulavit Apollinaris. Neque enim sub Constantio, neque sub Juliano Apostata, neque prioribus annis Valentiniani, & Valentis innotuit. Immo sub Juliani Imperio Ecclesiæ profuit plurimum. Cum enim Edicto prohibuisset perfidus Imperator, ne Christiani adolescentes Gentilium imbuerentur disciplinis, seu artibus quas liberales vocant; Apollinaris, in gratiam juventutis Christianæ Hebræorum Historiam, usque ad regnum Saulis, descripsit, aliosque edidit humanioris literaturæ libros, argumentis ex Scriptura Sacra depromptis. Librum etiam edidit adversus Julianum, sive adversus Philosophos Gentiles, quo eorum circa Deum pudendos errores confutavit: quod Opus irridens Julianus Apostata, scripsit ad Episcopos: *Legi, intellexi, improbavi*. Ad quæ ipsi responderunt: *Legisti quidem, sed non intellexisti. Nam si intellexisses, non improbasses.* Hæc refert Sozomenus lib. 5. cap. 17. Illa porro Apollinaris in erroribus suis dissimulandis vafrities Sanctos Patres fefellit, qui cum ipso non solum communicarunt, sed amicitiam foverunt. Hinc S. Basilius de communione cum Apollinari in crimen ab æmulis suis adductus est, ut ipse testatur Epistola 82. ad Patrophilum data. Eodem familiarissime usus est S. Hieronymus, qui & ipsum in sacris literis Præceptorem habuit, ut constat ex epistola ipsius 65. ad Pammachium data. Sanctis etiam Athanasio & Epiphanio charissimus fuit, ut Epiphanius ipse refert Hæresi 77. Num. 2. qui nec sibi persuadere prima fronte poterat, Apollinarem istorum errorum auctorem esse. Innotescere tandem cœpit, deposita larva, Apollinaris, circa annum Christi 372. quo tempore S. Basilius ipsum detulit ad Damasum ceu multorum errorum auctorem, & qui tantam Fratribus perturbationem moverat, ut pauci eorum, quibus colloquii cum illo nonnihil intercesserat, priscum pietatis characterem conservarent: multi vero ad quæstiones & contentiosas inutilium verborum Hæreses aversi essent (ut videre est in Basilii epistola 74.)

§. I.

A quibus, & quando sit damnatus Apollinaris?

Damnata non semel est ab Ecclesia Apollinaristarum Hæresis, præsertim qua parte Sacrum Incarnationis Mysterium pulsabat. Primum, tacito Auctoris nomine, in Alexandrina Synodo, quæ anno Christi 362. a S. Athanasio, aliisque Catholicis Episcopis, post Constantii mortem ab exilio reversis, celebrata est, ut constat ex epistola Synodica illius Concilii, in qua decretum est, *Salvatorem non habuisse corpus inanimum, nec sensus, aut mentis expers.*

Secundo, damnata est Apollinaris Hæresis in Romana Synodo, anno circiter Christi 373. Damaso Præside, qui in Apollinarem, ejusque primarium discipulum Timotheum, depositionis sententiam tulit, & utriusque dogma confixit. Extat ea de re epistola Damasi ad Orientales, a Theodoreto descripta lib. 5. Historiæ Eccles. cap. 10. Hac ex epistola colligere licet Orientales Episcopos, secundum solemnem Ecclesiæ morem ab Apostolica Traditione profectum, referendi ad Romanam Sedem maioribus de Ecclesiæ causis, ad Damasum scripsisse de Timothei erroribus, ut illum damnaret, abdicaretque. Id innuit illius epistolæ exordium. *Quod vestra charitas*, inquit, *debitam Sedi Apostolicæ reverentiam tribuit, Filii honoratissimi, vobis ipsis quoque maximo sane honori est. Nam tametsi in Sancta Ecclesia, in qua Sanctus Apostolus sedens nos docuit, quo pacto illius gubernacula, quæ suscepimus, tractanda sint, nobis primæ partes deferantur: tamen confitemur nos illo dignitatis gradu longe inferiores esse.* Et infra: *Itaque quid est cur Timothei abdicationem a me rursus requiratis, qui etiam hic judicio Sedis Apostolicæ, Petro quoque Alexandriæ Episcopo præsente, abdicatus est cum Magistro suo Apollinare?* Sub idem tempus, degebat Antiochiæ Vitalis, alter Apollinaris discipulus, præceptorisque sui ibi disseminabat errores. Ea de causa in crimen vocatus, ad dicendam causam coram Damaso, Romam venit; editaque Fidei Formula, se inique de Hæresi accusatum conquestus est. Cum igitur edito ad nutum Pontificis Libello subscripsisset, ab eo in communionem susceptus est, & exinde ab aliis Episcopis Orthodoxis admissus, & a Gregorio in primis Nazianzeno, qui de communione & familiaritate cum Vitali inita se excusat, in epist. 2. ad Cledonium, sive Oratione 52. *Ne autem nos*, inquit, *hoc nomine accusent, quod Vitalis viri nobis charissimi Fidem, quam postulante B. Damaso Romæ Episcopo, literis consignatam edidit, prius quidem probaverimus, nunc vero repudiemus, de hac quoque re pauca disseremus. Isti enim cum apud fidos discipulos suos & arcanorum conscios, quemadmodum Manichæi apud eos quos Electos vocant, de Divinitate disputant, totum morbum ipsis detegentes, vix etiam carnem Salvatori tribuunt. Cum autem communibus de humanitatis assumptione sententiis, quas Scriptura exhibet, convinci ac premi se vident, pias quidem dictiones confitentur; verum circa mentem dolum struunt, non quidem animæ, nec rationis ac mentis expertem, nec imperfectum hominem confitentes; cæterum animæ, & rationis, ac mentis loco Divinitatem inducentes ..... Quoniam igitur eædem voces, si recte intelligantur, cum pietate conjunctæ sunt: si perperam exponantur, impietate non carent; quid mirum si Vitalis quoque verba, nos quidem ita suadente voluntate, in pium sensum accepimus: alii autem ad eorum, quæ scripta sunt, mentem exasperantur, & inflammantur?*

Damasus Vitalem Apollinaris discipulum in communionem recepit, ejusque Fidei Libellum probavit: nec tamen favit Apollinaris Heresi, aut illius Sectatoribus.

Quid denique animadversa fraude Vitalis, quem incaute, & errore facti ad communionem susceperat, Damasus egerit, exponit ibidem S. Gregorius Nazianzenus. *Quod etiam in causa fuisse reor*, inquit, *cur ipse quoque Damasus, cum postea rectius edoctus fuisset, simulque in pristinis eos expositionibus perstare audivisset, eos ab Ecclesiæ cætu abdicarit, Fideique libellum cum Anathematismo deleverit: tum etiam quod fraudem eam, in quam per simplicitatem inciderat, permoleste ferret.* Ex quibus colligitur, Damasum Romanum Pontificem, nec Apollinaris errori, nec Apollinaristis favisse, quamdiu ipsorum agnovit perfidiam; quamvis ad communionem susceperit Vitalem, Orthodoxiæ larva suos errores obtegentem.

Certe

Certe Damasum fuisse Apollinaris Hæresi & ejus Sectatoribus infensissimum, & Catholicam adversus ipsos veritatem strenue propugnasse, constat insuper ex Theodoreto cap. 10. lib. 5. Hist. Eccl. *Damasus*, inquit, *vir omni genere laudis florentissimus, simul ut hanc Sectam exortam accepit, non Apollinarem solum, verum etiam Timotheum ejus discipulum abdicavit. Quam rem Episcopis etiam Orientales Ecclesias gubernantibus significavit per literas*, &c.

Idem constat ex Synodo quam Romæ celebravit, ut rem Catholicæ veritatis adversus Apollinaristas promoveret. Idem probat Libellus Synodicus quem ad Paulinum Antiochenum Episcopum misit, quem refert Theodoretus lib. 5. c. 11. in quo Anathema impingit Apollinaristis: *Anathema etiam illis adjudicavimus*, inquit, *qui asserunt quod in carne humana Verbum Dei loco animæ rationis compotis habitavit. Nam idem ipsum Dei verbum, non animæ rationis & mentis compotis locum in corpore, quod sibi sumpserat, obtinuit: sed nostram animam, hoc est, ratione & mente præditam, expertem tamen peccati accepit, servavitque.*

Tertio, damnata est Apollinaristarum Hæresis in Synodo Antiochena, quæ post novem ab obitu S. Basilii menses habita est, anno scilicet Christi 378. cujus meminit Concilium Constantinopolitanum anno Christi 382. celebratum, in epistola Synodica, in qua ubi Fidei rationem in Œcumenico superioris anni Concilio constitutam exposuerunt Patres, hæc subjungunt: *Atque ista de Fide libere a nobis ingenueque prædicata, summatim disseruimus, de quibus pleniorem delectationem animis poteritis percipere, si libellum in Concilio Antiochiæ convocato, de Fidei decisione editum, & eum etiam qui superiore anno a Constantinopolitano Concilio Generali compositus est, legere placuerit: in quibus tum Fidem nostram uberius exposuimus, tum Hæresibus nuper excogitatis Anathema scriptis proditum denuntiavimus.*

Denique illa Hæresis damnata est in Concilio Œcumenico II. Constantinopolitano I. ut constat ex eadem epistola Synodica, quæ his eam verbis perstringit: *Nos præterea Doctrinam Dominicæ Incarnationis integram & perfectam tenemus: neque dispensationem carnis Christi, vel animæ, vel mentis expertem, vel imperfectam esse asserimus; sed agnoscimus Verbum Dei ante sæcula, omnino perfectum hominem in novissimis diebus, pro nostra salute factum esse.*

§. II.

Quinam Apollinaristarum errores scriptis suis impugnarint?

CAtholicam de Verbi Divini Incarnatione adversus Apollinaristas sententiam propugnaverunt S. Athanasius in epistola ad Epictetum Corinthi Episcopum, in libro de Incarnatione Christi, & in altero de Salvatoris Christi Adventu, contra Apollinarium, & in Sermone contra omnes Hæreses: S. Gregorius Nazianzenus in epistola ad Nectarium, sive Oratione 46. & in duabus epistolis ad Cledonium Presbyterum, quæ sunt Orationes 51. & 52. & S. Gregorius Nyssenus lib. contra Apollinarem ad Theophilum Episcopum Alexandrinum: S. Epiphanius Hæresi 77. Theodoretus lib. 5. Hæreticarum Fabularum, cap. 13. & in Dialogo 3. qui inscribitur *Impatibilis*; in quo & ipsius Apollinarii testimoniis locupletissimis probat Verbum Divinum passioni obnoxium non esse *: ex quibus magis confirmatur quod supra asseruimus, non Apollinarem ipsum, sed ejus discipulos Verbum Divinum patibile asseruisse. Contra eamdem hæresim pugnarunt S. Ambrosius in lib. de Dominicæ Incarnationis Mysterio, cap. 4. & 6. & epistola 63. ad Sabinum data; & S. Fulgentius l. 1. ad Trasamundum, a cap. 8. ad 19.

* *Theodoret. Dial. 3. p. 170.*

ARTICULUS XV.

De Aerianis.

AErius, qui Sectæ nomen dedit, ex Arianorum Secta prodierat, Eustathii Sebasteni sodalis, deinde æmulus. Ab ipso Presbyter creatus, & Xenodochio præfectus est. Episcopum deinde suum ferre præ invidia non valens, ipsiusque famam procacibus appetens calumniis, ingenti ab Ecclesia plebis abstracta multitudine, Sectam condidit. Ipsius errores S. Epiphanius recenset Hæresi 75. quorum expositio, Calvinianorum damnatio est.

Capitalis porro Aerii error fuit, quod Presbyteros Episcopis æquaret. *Est illius dogma* (inquit S. Epiphanius) *supra hominis captum furiosum & immane. Imprimis enim: Quanam*, inquit, *in re Presbytero Episcopus antecellit? Nullum inter utrumque discrimen est. Est enim amborum unus ordo, par & idem honor, ac dignitas. Manus imponit Episcopus, imponit & Presbyter: baptizat Episcopus, idem facit & Presbyter: Divinum omnem cultum administrat Episcopus; non minus id facit & Presbyter: Episcopus in Throno sedet, sedet & Presbyter.* Hunc errorem in Puritanis redivivum Dissertat. singulari adversus Blondellum confutavimus.

II. Orationes pro defunctis, & bona pro illis suscepta opera damnabat Aerius. *Pergit deinde*, (ait S. Epiphanius) *Et quæ ratio est*, inquit, *post obitum mortuorum appellare nomina? Nam ut vivus oret, aut in pauperes bona sua dispenset; quid ex ea re tandem ad mortuum redit? Quod si superstitum preces iis, qui ex hac vita discesserint, opitulari possunt; nemo pie deinceps agat aliquid, neque boni quidquam faciat: Sed amicos sibi aliquos, quacumque ratione velit, adjungat: sive pecuniarum largitione, sive precibus hoc ab illis sub vitæ finem impetret, ut pro se Deum exorent, ut ne illic aliquid incommodi patiatur, nec immanium a se facinorum pœnæ repetantur.* Hæc impius Aerius.

III. Stata jejunia, & in Ecclesia observari ab omnibus Christianis solita, damnabat: *Sed neque jejunii*, inquiebat, *instituendi ulla ratio est. Hæc enim omnia Judæorum propria sunt, & cuidam servitutis jugo subjecta. Quippe justo nulla lex posita est:*
* 1. Tim. c. 1. *sed parricidiis et matricidiis dumtaxat, & id genus aliis.* * *Nam si jejunare omnino decreverim, quacumque libuerit die, sponte & integra libertate jejunabo.* Hæc Aerius. (Ex S. Epiphanio.)

Hinc Aeriani Dominica die jejunare potius affectabant: quarta vero, sextaque feria, epulabantur. Diebus vero antepaschalibus, quod tempus humi cubando, castimoniam servando, afflictandoque corpore, necnon & aridorum ciborum usu, vigiliis, jejuniis ac reliquis id genus saluberrimis corporis cruciatibus, solebant celebrare Catholici, illi e contrario summo diluculo epulabantur, & solida die genio indulgebant, illos irridentes qui antepaschalem illam hebdomadam religiosis illis traducebant operibus. (Ex S. Epiphanio.)

IV. Celebritatem Paschatis tollere conabatur Aerius: *Quid est*, inquit, *Pascha, quod a vobis celebratur? Nimirum ad Judæorum adhuc fabulas adhærescitis: neque enim Paschatis solemnitas obeunda: quoniam Pascha nostrum immolatus est Christus.* Sic loquitur apud S. Epiphanium, loco laudato.

V. Rerum omnium renuntiationem prædicabat Aerius. (Ex eodem). S. Epiphanii temporibus hic Hæresiarcha magna humani generis calamitate supererat, ut ipse testatur in Indiculo libri 3. De ejusdem erroribus lege S. Augustinum lib. de Hæresibus ad Quodvultdeum. Lege illius Hæresis confutationem apud S. Epiphanium.

ARTICULUS XVI.

De Meſſalianis, ſive Euchitis.

MEſſalianorum Hæreſis, Conſtantii Imperatoris temporibus emerſit. Hi fuere ipſorum errores.

I. Baptiſma nihil ſuſcipientibus prodeſſe aſſerebant. Novaculæ namque inſtar ipſum præcedentia peccata auferre contendebant; peccatorum vero radices ſtirpitus non exſcindere. Perpetuam vero orationem & peccati radicem funditus evellere, & malum dæmonem, in unumquemque, in nativitate transfuſum, ab anima expellere.

II. Nullum opus aggrediebantur, nullam artem exercebant, nulli vacabant labori, ſpiritalium hominum ſibi nomen arrogantes: Sed ubi orationem, a qua Euchitæ, ideſt, precantes ſunt nuncupati, abſolviſſent, maxima diei parte ſomno indulgebant.

III. Divinis revelationibus ſe illuſtratos, & futurorum eventuum afflatam ſibi cœlitus notitiam jactitabant; quin etiam ſe Patrem & Filium & Spiritum Sanctum corporeis oculis videre, Spirituſque adventum ſenſu percipere.

IV. Nullum apud illos erat jejunium; ſed orationem pro quovis bono opere ſufficere arbitrabantur.

V. Hujus Sectæ viri & mulieres promiſcue dormiebant in ſpatioſiſſimis vicis æſtivo tempore; quod ſe quidquam in terra poſſidere negarent. Huc porro & illuc oberrantes, manus ad ſtipem porrigebant. Iſta conſtant ex S. Epiphanio Hæreſi 80. & ex Theodoreto l. 4. Hæreticar. Fabul. c. 11. ubi addit ipſos ridicula quædam perpetraſſe, ſcilicet in ſaltus erupiſſe repentinos, & digitis jaculantium ſpeciem præ ſe tuliſſe: ſe in dæmones jaculari, & ſuper eos ſaltare jactitantes. Hincque illis Enthuſiaſtarum nomen impoſitum. Hujus Sectæ principes fuerunt Dadoes, & Sabbas, & Adelphius, cum Herma & Simeone, & aliis pluribus, qui ſe ab Eccleſiaſtica quidem communione neutiquam ſeparaverunt: nec prodeſſe quidquam, nec nocere dicentes Divinam eſcam de qua Chriſtus ait: *Qui manducat meam carnem, & bibit meum ſanguinem, vivet in æternum*. Ita refert Theodoretus lib. 4. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ, cap. 11.

Suos negabant errores Meſſaliani, Anathema etiam illis impingentes, qui hæc dogmata tuerentur. Unde neceſſe fuit ut arte & induſtria, immo nonnulla ſimulatione Flavianus Antiochenus Epiſcopus uteretur, ut ab Adelphio illorum Duce arcana Sectæ dogmata diſceret; de quibus certior factus eos ab Orientis finibus expulit, teſte Theodoreto, ibidem. Damnata eſt Meſſalianorum Hæreſis in Synodo Sydæ congregata anno Chriſti circiter 383. Præfuit huic Synodo Amphilochius Iconii Epiſcopus: Synodica epiſtola conſcripta eſt ad Flavianum Antiochenum, qui & aliam contra eoſdem Hæreticos Synodum habuit. Hujus Concilii meminit Photius in Bibliotheca Cod. 52. Scripſit adverſus illos Epiſtolas & Letojus Melitinenſis Epiſcopus, teſte Theodoreto. Hanc Hæreſim ex quorumdam Chriſtianorum imperitia manaſſe notat S. Epiphanius, qui cum recte alioqui de Fide ſentirent, vitæ ex Chriſti Domini præſcripto inſtituendæ modum non intellexerunt: ſed eos qui Chriſtianæ perfectioni ſtuderent, abdicatis facultatibus, & relicto ſæculo, ſentiebant manuum opere non teneri. Hos refellit S. Epiphanius, tum verbis Apoſtoli ad Theſſalonicenſes 3. *Qui non laborat, non manducet*: tum Ægyptiorum exemplo Monachorum, qui univerſam pene Scripturam ore pronuntiant; impigre ac ſtrenue orando, aut Pſalmos modulando pervigilant; ſolemnes de more conventus obeunt; ſtatas horas, & alternis ſpatiis continuo deſcriptas, perpetuis ad Deum fundendis precibus tranſigunt: cum interea propriis manibus, adjuncta ſpiritali exercitatione, opus inſtituant: ne aut inopia laborent, aut paraſitorum inſtar divitum menſas frequentare cogantur, & ita veritatem obruere, non reprehendendo eos, qui per injuriam pauperum ſunt locupletati. Ipſos etiam refellit S. Epiphanius exemplo Sanctiſſimorum quorumdam Sacerdotum, qui S. Paulum imitati, ad ſuſceptam Divini Verbi prædicationem, externa manuum opera adjungebant, eaſque exercebant artes, quæ nec ab eorum dignitate, nec ab Eccleſiæ cura abhorrerent; quos tamen

nulla ad id necessitate coactos, nulla obstrictos lege, S. Epiphanius agnoscit: siquidem functionibus Ecclesiasticis occupati, a populo ali debent, secundum oracula Divina, Matthæi 10. *Dignus est enim operarius mercede sua*: & 1. ad Corinthios 9. *Quis gregem pascit, & illius lacte non alitur? quis plantat vineam, & de ejus fructu non vescitur?*

ARTICULUS VII.

Cæsaraugusta, Hispanis Caragoça; Gallis Saragoce, Hispaniæ civitas ad Iberum flumen, regni Aragonici caput. Priscilliani errores.

De Priscillianistis, & de Cæsaraugustana Synodo adversus ipsos celebrata.

GNosticorum lues ex Ægypto in Hispanias pervadens, Priscillianum virum nobilem, prædivitem, ingenio, facundia, differendi arte conspicuum, infecit. Is multos nobilium, plurefque plebejos sibi adjungens, necnon & mulierum ad se confluentium catervam, singularem Sectam instituit: quam Instantius & Salvianus Episcopi Hispani, non solum consensione, sed etiam conjuratione quadam susceperunt. (Ex Sulpitio Severo lib. 2. Historiæ Sacræ). Ad eamdem Sectam defecerunt Symposius & Dictinius Episcopi.

Priscillianistis errores fuere, partim cum Manichæis communes, partim proprii. Primo, unam esse Patris, & Filii, & Spiritus Sancti personam cum Sabellio asserebant. 2. Quasdam virtutes ex Deo procedere prædicabant, quas habere cœperit, & quas essentia sua ipse præcesserit; in quo Arianorum errori suffragabantur. 3. Ideo Unigenitum dici Filium Dei contendebant, quia solus sit natus ex Virgine. Unde vel principium de matre Christo dabant, cum Paulo Samosateno & Photino: vel non unum esse Filium Dei credebant, sed alios quoque ex summo Patre genitos, quorum hic unus sit natus ex femina, qui ob hoc appelletur Unigenitus, quia hanc nascendi conditionem aliius Filiorum Dei nemo susceperit. 4. Animam hominis Divinæ asserebant esse substantiæ: nec a Natura Creatoris sui, conditionis nostræ distare Naturam. 5. Asserebant animas, quæ humanis corporibus inseruntur, olim in cœlis peccasse, ob idque a sublimioribus ad inferiora delapsas, in diversæ qualitatis principes incidisse, & per aereas ac sydereas potestates, alias duriores, alias mitiores, corporibus esse inclusas, sorte diversa & conditione dissimili; ut quidquid in hac vita varie & inæqualiter provenit, ex præcedentibus causis videatur accidere. 6. Fatalibus stellis, & animas hominum, & corpora opinabantur adstringi. 7. Sub aliis potestatibus partes animæ, sub aliis corporis membra describebant, & qualitates interiorum Præsulum, idest, Virtutum quas animam regere fingebant, in Patriarcharum statuebant nominibus; quibus e regione signa opponebant corporea quorum virtuti corpora subjicerentur. Addebant corporis humani partes 12. cœli signis respondere, & secundum ipsa compositas esse, constituentes in capite Arietem, Taurum in cervice, Geminos in humeris, Cancrum in pectore, &c. 8. Diabolum numquam fuisse bonum docebant, neque naturam ejus opificium esse Dei: sed eum ex tenebris & chaos emersisse quia scilicet nullum sui habeat auctorem, sed omnis mali ipse sit principium atque substantia.

Nono. Damnabant nuptias Priscillianistæ, & generationem perhorrescebant; conjugalem copulam ideo detestati, quia non est illic libertas turpitudinis, ubi & pudor matrimonii servatur, & spes sobolis. Decimo, plasmationem humanorum corporum, diaboli dicebant esse figmentum; & semina conceptionum, dæmonum opera in mulierum uteris figurari: & propterea resurrectionem carnis non esse credendam, quia concreatio corporis non sit congruens animæ dignitati. Hinc filios promissionis ex mulieribus quidem natos, sed ex Spiritu Sancto dicebant esse conceptos. Has ob causas, Priscillianus conjugia dissolvebat, virosque a nolentibus feminis, feminas a nolentibus viris separabat. Adoptivis vero feminis Priscillianistæ cohabitabant: etiam Clerici & Monachi, ex instituto Sectæ, ut constat ex Concilio Bracarensi II. cap. 15: Undecimo, carnes, tamquam immundas escas, Priscillianistæ rejiciebant. Duodecimo, diem Dominicum, & diem Natalem Christi, jejunio funestabant. Decimo tertio, Scripturas apocryphas obtendebant, quibus commenta sua confirmarent. Ista constant ex S.

Augu-

Augustino lib. de Hæresibus ad Quodvultdeum, cap. 70. ex Commonitorio Orosii ad S. Augustinum dato; ex libro ejusdem S. Augustini contra Priscillianistas & Origenistas; ex Epistola S. Leonis 93. ad Turribium data. Lege Sanctum Hieronymum in cap. 40. Danielis, & in Epistola ad Ctesiphontem contra Pelagianos, ubi & Priscillianum vocat *Partem Manichæi*, & asserit eum habere *Partem Gnosticæ Hæreseos de Basilidis impietate venientem*; & *totius orbis auctoritate damnatum* ait. Legendum est & Chronicon Idacii, Olympiade 291.

Decimo quarto, licitum esse mendacium Priscillianus asseruit etiam perjurio junctum: quo permotus errore S. Augustinus, librum contra Mendacium, ut eum confutaret, conscripsit, ut constat ex ipso S. Augustino eo in libro, & lib. 2. Retractationum, cap. 60. Addit in libro de Hæresibus, Priscillianistis, ad turpitudines suas occultandas, familiare fuisse hoc dogma:

Jura, perjura, secretum prodere noli.

Obscœnam fuisse Priscillianistarum vitam, testis est S. Hieronymus in Epistola adversus Pelagium, ad Ctesiphontem: ubi solos cum solis mulieribus claudi solitos narrat, & carmina illa inter amplexus canere:

Tum Pater omnipotens, fœcundis imbribus æther,
Conjugis in gremium late descendit; & omnes
Magnus alit, magno commixtus corpore, fœtus.

Priscillianani Hæresis in Concilio Cæsaraugustano damnata.

Cæsaraugust. Concilii Canones.

Cum Priscilliana lues per Hispanias grassaretur, & Instantium, Salvianumque Episcopos jam infecisset, Adiginus Cordubensis Episcopus ad Idacium emeritæ ætatis Antistitem rem eam retulit. Is vero sine modo, & ultra quam oportuit, Instantium sociosque ejus lacessens, facem quamdam nascenti incendio subdidit: ut exasperaverit malos, potius quam compresserit. Post multa inter eos certamina, Synodus Cæsaraugustæ congregata est, cui etiam Aquitaniæ Episcopi interfuerunt. Verum Hæretici committere se judicio non sunt ausi. In absentes ablata sententia est, damnatique sunt Instantius & Salvianus Episcopi, Elpidius & Priscillianus Laici. Vetitum etiam est, ne quis eos in communionem susciperet, nisi eamdem pœnam vellet experiri. Ithacio Sossubensi Episcopo negotium datum, ut Decretum Episcoporum in omnium notitiam deferret. Habita est Cæsaraugustana illa Synodus anno Christi circiter 380. Octo in ea editi sunt Canones. Primus Catholicis mulieribus prohibet, ne virorum alienorum cœtus frequententur, & lectiones audiant: & ne aliæ ad ipsas, legendi sibi munus arrogantes, studio docendi conveniant, vel discendi. Quem Canonem Patres ediderunt, ad avertendum periculum seductionis a Catholicis mulieribus. Plurimas quippe Priscillianus Hæresi sua infecerat. Secundus Canon, jejunium die Dominica vetat, eos damnat, qui ab Ecclesiis, tempore Quadragesimali abessent, & clandestinos conventus agitarent; quæ Priscillianistarum vitia etiam erant. Tertius ferit Anathemate eos, qui Eucharistiam in Ecclesia acceptam non consumpserint: quod flagitium, ut se occultarent, Hæretici illi perpetrabant. Quartus Anathema impingit illis, qui tribus hebdomadibus Epiphaniam Domini antecedentibus, ab Ecclesia abfuerint, in domibus delituerint, aut nudis pedibus incesserint. Quod pariter contra Priscillianistas decretum est, qui festum Nativitatis Dominicæ non celebrabant, & dies illos transigebant in mœrore, quos Ecclesia spiritalis cum effusione gaudii celebrat. Quintus Canon cavet ne ab aliis Episcopis recipiantur, qui sui Episcopi sententia fuerint a communione separati. Sextus contra eosdem Priscillianistas, qui sanctimoniæ larvam in habitu Monastico simili, præ se ferebant, decernit Clericum, qui propter luxum vanitatemque præsumptam, gradum suum sponte reliquerit, ac velut observatorem legis, Monachum videri voluerit esse, magis quam Clericum, esse repellendum ab Ecclesia. Canon septimus prohibet, ne quis Doctoris nomen usurpet ac munus, cui concessum non est ab Episcopis. Quo decreto Priscillianistarum coercetur temeritas, qui docendi munus Laicis, & mulieribus suæ Sectæ deferebant. Canon denique Octavus, velari Virgines vetat ab Episcopis infra ætatem quadraginta annorum.

Hæretici Gratiani Imp. edicto restituti: postea capite damnati a Maximo.

Interim Instantius & Salvianus damnati judicio Sacerdotum, Priscillianum una secum in Cæsaraugustana Synodo damnatum, in Labilensi oppido Episcopum constituerunt,

runt, rati ſe fore tutiores, ſi hominem acrem & callidum Sacerdotali auctoritate armaſſent. Tum Idacius & Ithacius Reſcriptum a Gratiano obtinuerunt, quo univerſi Hæretici Eccleſiis & urbibus pellebantur. Tum Inſtantius, Salvianus & Priſcillianus Romam profecti, ut apud Damaſum Pontificem ſe purgarent, & ut in ejus adreperent communionem; ne in conſpectum quidem ipſius ſunt admiſſi. Regreſſi Mediolanum, æque rejecti ſunt a S. Ambroſio. Hinc aditum ſibi ad Impe-ratorem, per Macedonium Magiſtrum Officiorum, quem pecunia corruptum ſuis partibus devinxerant, aperuere. Hujus beneficio reſcriptum obtinuerunt a Principe, quo miſſis in irritum prioribus Decretis, reſtitui Eccleſiis jubebantur. Hoc freti Inſtantius & Priſcillianus, repetivere Hiſpanias, Eccleſias quibus præfuerant invaſerunt: Ithacium, velut Eccleſiæ perturbatorem ad judices detulerunt. Trepidus hic profugit in Gallias: ubi Gregorium Præfectum adiit. Huic, Macedonii officiorum Magiſtri artibus, erepta cognitio eſt, & Hiſpaniarum Vicario demandata: Miſſi Officiales, qui Ithacium ad Hiſpanias pertraherent. Evaſit ille, & paulo poſt ad Maximum, qui Imperium in Occidente uſurpaverat, libellum contra Priſcillianum, ejuſque ſectatores detulit. Hæreticos ad Synodum Burdigalæ convocatam adduci juſſit Maximus. Ibi convictus Inſtantius, a Patribus exauctoratus eſt anno Chriſti 385. Priſcillianus vero Epiſcopale judicium declinans, ad Principem provocavit. Exinde omnes Hæretici ad Imperatorem deducti: ſecuti accuſatores Idacius & Ithacius: cauſæ cognitio ab Imperatore demandata eſt Evodio Præfecto. Qui Priſcillianum gemino judicio auditum, convictumque maleficii, nec diffitentem obſcœnis ſe ſtuduiſſe doctrinis, nocturnos etiam turpium feminarum egiſſe conventus, nudumque orare ſolitum, nocentem pronunciavit, redegitque in cuſtodiam, donec ad Principem referret. Geſtis ad Aulam delatis, cenſuit Imperator, Priſcillianum, ejuſque ſocios capite plectendos. Iſta conſtant ex Severo Sulpitio lib. 2. Hiſtoriæ Sacræ, verſus finem.

Salvianus Romæ obierat.

Quæres, utrum Idacius & Ithacius laudem, an vituperium, ex Hæreticorum ad ſæculares Judices delatione meruerint; & utrum Eccleſia extremo ſupplicio damnari Hæreticos probaverit?

Idacius & Ithacius vituperati, quod cauſam Priſcilliani ad ſæcularia tribunalia detuliſſent.

Reſpondeo, Idacium & Ithacium merito Epiſcopis fuiſſe inviſos, quod apud Imperatorem & ſæculares Magiſtratus, actores fuiſſent in Priſcilliani ſociorumque cauſa: nec probaſſe Eccleſiam judicium Maximi Hæreticos capite damnantis. Probatur ex Sulpitio Severo, l. 2. Hiſtoriæ Sacræ. *Omnes*, inquit, *quos cauſa involverat, ad Regem deducti. Secuti etiam accuſatores, Idacius & Ithacius Epiſcopi, quorum ſtudium in expugnandis Hæreticis non reprehenderem, ſi non ſtudio vincendi, pluſquam oportuit, certaſſent. Ac mea quidem ſententia eſt mihi tam reos quam accuſatores diſplicere. Certe Ithacium nihil penſi, nihil ſancti habuiſſe definio: fuit enim audax, loquax, impudens, ſumptuoſus, ventri & gulæ plurimum impertiens. Hic ſtultitiæ eo uſque proceſſerat, ut omnes etiam Sanctos Viros, quibus aut ſtudium inerat lectionis, aut propoſitum erat certare jejuniis, tamquam Priſcilliani ſocios, aut Diſcipulos, in crimen accerſeret. Auſus etiam miſer eſt, ea tempeſtate Martino Epiſcopo, viro plane Apoſtolis conferendo, palam objectare Hæreſis infamiam. Namque tum Martinus apud Treveros conſtitutus, non deſinebat increpare Ithacium, ut ab accuſatione deſiſteret: Maximum orare, ut a ſanguine infelicium abſtineret: ſatis ſuperque ſufficere, ut Epiſcopali ſententia Hæretici judicati, Eccleſiis pellerentur: Novum eſſe & inauditum nefas, ut cauſam Eccleſiæ judex ſæculi judicaret. Denique, quoadusque Martinus Treveris fuit, dilata cognitio eſt, & mox diſceſſurus, egregia auctoritate a Maximo elicuit ſponſionem, nihil cruentum in reos conſtituendum; ſed poſtea Imperator per Magnum & Rufum Epiſcopos depravatus, & a mitioribus conſiliis deflexus, cauſam Præfecto Evodio permiſit, viro acri & ſevero.*

Cum porro Priſcillianus, una cum diſcipulorum ſuorum primariis, capite plexus fuiſſet, Theognoſtus Epiſcopus Ithacium palam damnavit, quod actor in cauſa ſanguinis extitiſſet, ac præter Eccleſiæ mores, legeſque manſuetudinis Chriſtianæ, cujus exemplum imprimis præbere debent Epiſcopi, hæreticorum necem procuraſſet. Antiſtitum pars ſanior Ithacii communionem propterea vitavit: alii metu Maximi Imperatoris, qui ipſi.

ipsi favebat, ipsum in Concilio Trevirensi anno Christi 386. absolverunt & communione donarunt, teste Sulpitio Severo Dialogo 3. *De virtutibus, & miraculis S. Martini*. Cum illius Synodi Episcopis, & cum Ithacio communionem inire primum recusavit S. Martinus; sed cessit tandem, eorumque se communioni adjunxit, ut Imperatorem a mittendis in Hispanias Tribunis & Lictoribus, qui in Hæreticos omnes inquirerent, & animadverterent, avocaret. Prævidebat quippe Sanctissimus Antistes, multos Catholicos cum Hæreticis morti addicendos, ut eorum bona fisco vendicarentur. *Solis enim tunc judicabatur oculis* (ut notat Severus Sulpitius) *cum quis pallore potius, aut veste, quam fide Hæreticus judicaretur*. Verum Martini, & aliorum, qui crudelis Ithacii a communione abhorrebant, saniora fuisse priora consilia, ex eo colligere est, quod cum Martinus de inita, vel ad horam, cum Ithacio, & ejus partium Episcopis communione ingemisceret, statim ipsi conspicuum se præbuit Angelus, his eum verbis compellans: *Merito Martine compungeris, sed aliter exire nequisti. Repara virtutem, resume constantiam, ne jam non periculum gloriæ, sed salutis incurreris. Itaque ab illo tempore satis cavit cum illa Ithacianæ partis communione misceri. Cæterum cum quosdam ex energumenis tardius quam solebat, & gratia minore curaret, subinde cum lacrymis fatebatur, se propter communionis illius malum, cui se vel puncto temporis necessitate, non spiritu miscuisset, detrimentum sentire virtutis*. Ex quibus colligitur, Idacium, & Ithacium vituperium & damnationem potius quam laudem fuisse promeritos, deferendo causam Priscilliani & Sectatorum ejus ad Imperatorem, sæcularesque Magistratus, & eam ad sententiam usque capitis promovendo.

Nullo autem rei Christianæ bono morte mulctatum fuisse Priscillianum, ejusque socios, testatur, qui tunc vivebat Sulpitius Severus, lib. 2. Historiæ Sacræ. *Cæterum*, inquit, *Priscilliano occiso, non solum non repressa est Hæresis, quæ illo auctore proruperat; sed confirmata latius propagata est. Namque sectatores ejus, qui eum prius ut Sanctum honoraverant, postea ut martyrem colere cœperunt. Peremptorum corpora ad Hispanias relata, magnisque obsequiis celebrata eorum funera. Quin & jurare per Priscillianum, summa religio putabatur*. Ex hoc tamen singulari facto ne inferas, Principes, & sæculares Magistratus in Hæreticos, etiam pœna capitis, animadvertere non posse. Possunt plane; & id cum laude faciunt, quando eorum punitio ex Ecclesiæ & Reipublicæ bono est. Nec ullus Episcoporum dixit, Principem, ac Præfectos Priscillianum, & Instantium morti addicere non potuisse.

§. II.

De aliis Conciliis contra Priscillianistas celebratis.

PRæter Cæsaraugustanam Synodum, contra Priscillianistas celebratæ sunt, Toletana prima ante annum 400. & altera Toletana, quæ prima inscribitur, anno ipso 400. ex cujus definitiva sententia colligitur, Symposium & Dictinium Priscillianistas, prius indictum in Toletana urbe Concilium declinasse, ob quam Ecclesiastici judicii fugam, damnati sunt. Sed postmodum, agente S. Ambrosio Mediolanensi Episcopo, aditus Ecclesiæ apertus ipsis est; cum eo præsente & audiente, sibi ipsi certas paucis conditiones imposuissent; inter quas hæc una erat, ut *Dictinius, bono pacis, locum teneret Presbyterii, non acciperet honoris augmentum*: Altera vero, ut quod perperam egerant, ipsi damnarent. Conditiones non impleverunt contumaces Hæretici, nam Dictinium Symposius Asturicensem Episcopum ordinavit. Tandem Concilio Toletano se repræsentarunt, anno 400. in quo & pravos omnes sensus abjecere, & ultro Priscillianum cum scriptis ejus damnavere. Cujus Concilii indulgentia, uterque sedi suæ restitutus est; suspensa tamen communione, prius eis non impertienda, quam in Romani & Mediolanensis Pontificum communionem recepti, per illorum literas probarentur; *Inde expectantes communionem, unde prius spem futuræ pacis acceperant*. Interim sacrarum Ordinationum celebratione ipsis interdictum est.

Difficultatem parit non levem, quod in Concilii Toletani I. sententia legitur, Di-

ctinio,

ctinio, post ejuratam Priscilliani Hæresim, sedem suam esse servatam. Id nempe cum Idacii Chronico pugnat, in quo hæc habentur: *Dictinius Asturicensis Episcopus, cui ob Priscilliani Hæresim, quam profitebatur, ejecto cum aliis ejusdem Sectæ Episcopis, successit Turribius.* Si enim sede sua ejectus est Dictinius, & ejus loco successit statim Turribius, qua ratione Asturicensem Cathedram recipere potuit in Concilio Toletano anni 400. Hæc utcumque conciliari possunt, duos Dictinii lapsus distinguendo. A primo lapsu resurgens Dictinius, ex indulgentia Toletani Concilii Primi, sedem suam recepit. Idem vero post aliquot annos relapsus, atque ex Episcopatu canonica sententia dejectus, Turribio locum cessit. Geminum Dictinii lapsum firmat conjectura ex his Professionis ipsius verbis petita: *In priori comprehensione mea, in principiis conversionis meæ, quæcumque conscripsi.* Inde etiam forsitan descendit, quod in excerpto Sententiæ, tantum *pene lapsus* dicitur *Dictinius*: & in excerpto Professionis Fidei, semet ipse erroris accusat, præsumptionem suam arguit, corrigi se postulat, ea quæ scripserat Anathemate percellit. Denique Dictinium post lapsum, conversum esse, constat ex Concilio Bracarensi II. Canone 17. ubi Anathemate percelluntur, *Qui legunt Tractatus a Dictinio, antequam converteretur, conscriptos.* Cum igitur aliunde constet ex Idatio, Dictinium Episcopatu exutum esse ob professam Priscilliani Hæresim, eique Turribium successisse & duo simul Episcopi in eadem sede esse non possint, vel duos Dictinii lapsus distinguere necesse est, & asserere, post primum lapsum, nedum ipsi datum esse successorem; aut illum post conversionem in Episcopatum non fuisse restitutum. Vel dicendum hæc exemplaria Professionis resipiscentium Episcoporum, & definitivæ Concilii Toletani sententiæ, interpolata fuisse, vel supposita. Certe suppositionis ingerit suspicionem, quod Symposius & Dictinius, in ipsa Professione qua Hæresim abdicant, *Sanctæ memoriæ Episcopi appellentur.* Secundo, quod illæ Fidei Professiones totæ sint ad fraudem compositæ. Damnat Dictinius in scriptis suis *omnia quæ inveniuntur contra fidem*, quæ restrictio vafritiem Hæreticam redolet. Symposius pariter non omnes Priscilliani libros respuit & damnat, sed eos tantum, *Ubi innascibilem Filium scripsisse dicitur*: ubi & illud *dicitur*, & sola *innascibilis* mentio, subdolam Hominis mentem, & in Hæresi pertinaciam arguit; sicut & illa verba, quæ in posteriori Professionis parte leguntur: *Si quos male condidit libros, cum ipso Auctore condemno.* Tertio, definitivæ sententiæ excerptum ita utriusque illius Episcopi culpam minuit, ut vix eos in errorem lapsos fuisse dixeris. *Symposium*, inquiunt Patres, *deceptum, tentatumque per plurimos, secus aliqua gessisse reperimus, nullis libris apocryphis, aut novis scientiis, quas Priscillianus composuerat, involutum: Dictinium Epistolis aliquantis pene lapsum.* At longe gravioribus verbis de Dictinio loquitur Idatius coævus Auctor: atrisque longe magis ac horrendis coloribus ejus Hæresim atque impietatem describit. Porro non est verisimile Toletanos Patres, de Hæretico, qui Tractatus pestilentissimos in defensionem Priscillianicorum errorum scripserat, atque vulgaverat, tam jejune locutos fuisse: eumque verbis ambiguis & subdolis errores suæ sectæ ejurantem, uti & Symposium, in sedem e qua fuerat ob Hæresim dejectus, restituisse. Denique hæc exemplaria sive Professionum Fidei a Symposio & Dictinio editarum, sive definitivæ sententiæ in eorum causa latæ, absunt a Codicibus MSS. Concilii Toletani melioris notæ. Has conjecturas Quesnellio debemus, in Observationibus ad Epist. S. Leonis ad Turribium.

Geminus Dictinii Priscillianistæ Episcopi lapsus.

Exemplaria Professionum Fidei a Symposio & Dictinio editarum & definitivæ sententiæ in eorum causa latæ a Patribus Toletani Concilii veniunt in suspicionem suppositionis.

Celebratæ sunt insuper contra Priscillianistas Synodi duæ in Hispania, S. Leonis temporibus, una ab Episcopis Galliciæ, Idacio Lucensi Episcopo, & Ceponio Bracarensi, Metropolitanis, convocationem ex mandato S. Leonis urgentibus, eidemque præsidentibus. Altera Synodus habita est ab Episcopis quatuor Provinciarum, scilicet Tarraconensis, Carthaginensis, Lusitanæ, & Bæticæ. Utriusque meminit Concilii Lucretius Bracarensis Episcopus Concilio Bracarensi 2. anno Christi 569. *Credo*, inquit, *vestræ Beatitudinis Fraternitatem nosse, quia eo tempore, quo in his regionibus nefandissima Priscillianæ Sectæ venena serpebant, Beatissimus Papa urbis Romæ Leo, qui quadragesimus fere extitit Apostoli Petri successor, per Turribium Notarium Sedis suæ, ad Synodum Galliciæ contra impiam Priscilliani Sectam scripta sua direxit. Cujus etiam præcepto Tarraconenses, & Carthaginenses Episcopi, Lusitani quoque, & Bætici, facto inter se* Con-

Concilio, regulam Fidei contra Priscillianam Hæresim, cum aliquibus capitulis conscribentes, ad Balconium tunc hujus Bracarensis Ecclesiæ Præsulem direxerunt. Hæc Fidei regula in Synodo quatuor Provinciarum edita, male assuta est Concilio Toletano 1. a Conciliorum Editoribus, sicut & octodecim Anathematismi eidem regulæ subjecti, quibus Priscilliani errores confodiuntur.

Priscillianistas denique damnavit Concilium Bracarense 2. anno Domini 569. celebratum, in quo capitula 17. contra prava Priscillianistarum dogmata, sub Anathematis pœna, populis Christianis credenda proposuerunt Patres: quæ mutuati sunt ex Epistola S. Leonis ad Turribium. Decimum sextum ostendit, morem fuisse Priscillianistarum, Feriam V. in Cœna Domini cæremoniis sacrilegis polluere. Sic enim habet: *Si quis V. Feria Paschali, quæ est Cęna Domini, hora legitima, post Nonam jejunus in Ecclesia Missas non tenet, sed secundum Sectam Priscilliani, festivitatem ipsius diei, ab hora tertia, per Missas defunctorum, soluto jejunio colit, Anathema sit.*

SCHOLION.

In istius Articuli Paragrapho 1. p. 275. Editionis primæ, Religiosi Censores hanc Propositionem notant: *Nullus Catholicorum dixit, Imperatores & Reges non posse in Hæreticum etiam pœna capitis animadvertere.*

R. Non scripsi, *Nullus Catholicorum*, sed *Nullus Episcoporum*: Ubi enim de *Priscilliani* & sociorum ejus supplicio egi, exposuique quam invisi fuerint Episcopis *Idacius* & *Ithacius*, qui causam eorum ad sæculares Magistratus detulerant, & ad sententiam usque capitis promoverant; quia prospexi Hæreticos hac Historia & facto abuti posse, tum contra Sanctæ Inquisitionis Officium, quod pertinaces Hæreticos Sæcularibus Magistratibus tradit seu relinquit extremo supplicio puniendos; tum contra Principes ac Magistratus ipsos, qui suo jure in illos pœna etiam capitis animadvertunt, ut in *Petrum de Bruis*, *Joannem Hus*, & alios, subjunxi: *Ex hoc tamen singulari facto ne inferas, Principes & sæculares Magistratus in Hæreticos etiam pœna capitis animadvertere non posse. Possunt plane ... Nec ullus Episcoporum dixit Principem ac Præfectos morti addicere non potuisse Priscillianum & Instantium*. Noverant scilicet quod Princeps & Magistratus *Non sine causa gladium portat. Dei enim minister est, vindex in iram ei qui male agit*, ut docet Apostolus, ad *Romanos* 13. Ad Divinum istud Oraculum si attendissent Religiosi Censores (ut de *S. Augustini* Doctrina, & Legibus Christianorum Principum nihil dicam inpræsentiarum) hanc meam propositionem non reprehendissent.

Nota.

NOn solum plura facta suadent etiam laicos Principes in hæreticos animadvertisse, sed etiam ipsæ leges, nempe *l. 1. §. 1. C. de Sum. Trinit. lib. quicumque §. fin. C. de hæret. &c.* Modo canones ea jura correxisse, ac ad solum Ecclesiæ tribunal caussas hæresis, sive juris sint, sive facti, pertinere docent Canonistæ *in c. Ut Inquisit. de hæret. in 6. §. prohibemus*. Ideo autem Ecclesiam etiam facti quæstionem sibi reservasse observant, quia difficillimum est eamdem a juris quæstione secernere. Non statim e. g. hæresis reus habendus, qui eamdem verbis, vel signis manifestet; cum id fieri potuerit vel ex ignorantia, vel ex joco, vel dicta aliorum referendo, atque ita factis, quæ sunt juris, quæque solum Ecclesiæ subsunt judicio, immiscentur. Cæterum non alienum fuisse a potestate Principum legibus pœnisque indictis hæreses, sacrilegia &c. amovere, docuit Bellarminus *de Rom. Pont. l. 1. c. 7. in fin.* ubi affirmat Reges *custodes esse debere legum divinarum, sed non interpretes; ipsorum est enim edictis & pœnis impedire blasphemias, hæreses, sacrilegia: quæ sint autem hæreses, & contra, quæ sit fides orthodoxa ab Episcopis discere debent, quod Imperatores pios Constantinum, Valentinianum, Gratianum, Theodosium, Marcianum fecisse ex ipso Codice dignosci potest.*

ARTICULUS XVIII.

De Helvidio, & ejus Hæresi.

HElvidius, Auxentii Ariani discipulus, homo rusticanus, & vix primis imbutus literis, edito impiissimo libello, Sanctissimæ Deiparæ perpetuam Virginitatem impugnavit, effutiens ipsam, postquam Christum ex Spiritu Sancto concepit, & Virgo peperit, alios ex Josepho conjuge filios procreasse, qui fratres Domini in Evangelio vocarentur.

Ejusdem gloriæ Virgines & maritatas esse asserebat. Ista constant ex S. Hieronymo in libro contra Helvidium, & ex S. Augustino lib. de Hæresibus, cap. 84. Helvidiani, a S. Epiphanio vocati sunt Antidicomarianitæ, Hæresi 78. contra quos ad Arabiæ Ecclesias scripsit Epistolam, ibidem insertam.

ARTICULUS XIX.

De Joviniano & ejus erroribus.

JOvinianus Monachus, ex Mediolanensi Monasterio erumpens anno Christi 382. mollem, voluptatisque sectatricem vitam cum nomine Monachi conjunxit: ea vero docere cœpit dogmata, ob quæ a S. Hieronymo *Christianorum Epicurus* merito vocatus est. Ea recenset Sanctus ille Doctor lib. 1. adversus Jovinianum, c. 2. Jovinianus igitur Virginitati nuptias quoad meritum adæquabat, dicebatque Virgines viduas & maritatas, quæ semel in Christo lotæ sunt, si cæteris operibus non discrepent, ejusdem esse meriti. Quem errorem cum Romæ doceret, nonnullas Sanctimoniales, quarum de pudicitia suspicio nulla præcesserat, in nuptias dejecit, hoc maxime ipsas urgens argumento: *Tu ergo melior quam Sara, melior quam Susanna, sive Anna?* & cæteras commemorando, testimonio sanctæ Scripturæ commendatissimas feminas, quibus se illæ meliores, vel etiam pares cogitare non possent. Hoc modo etiam virorum sanctorum cælibatum, commemoratione Patrum conjugatorum, & prædicatione frangebat. (Ex S. Hieronymo loco laudato, & ex S. Augustino l. de Hæresibus, c. 82. & lib. 2. Retractationum, c. 22.)

Secundo, inter abstinentiam ciborum, & cum gratiarum actione perceptionem eorum, nullam esse distantiam effutiebat: sive jejunia & a certis cibis abstinentiam nihil prodesse.

III. Eos qui plena Fide in baptismo renati sunt, a diabolo non posse subverti; sive non posse hominem peccare post baptismum asserebat.

IV. Omnium qui suum baptisma servaverint, unam esse in regno cœlorum remunerationem, seu æqualem gloriam contendebat. Ista constant ex SS. Hieronymo & Augustino, locis supra laudatis.

V. Omnia peccata paria esse dicebat, Stoicorum sententiam secutus. (Ex Sancto Augustino lib. de Hæresibus.)

VI. Sanctissimam Deiparam Mariam in partu Virginem fuisse negabat, immo reliquarum more feminarum corruptam fuisse, ore blasphemo effutiebat. (Ex S. Augustino ibidem.)

Multos Hæresi sua Jovinianus infecit, ut testatur S. Hieronymus l. 2. adversus ipsum edito, cap. 9. *Numquam*, inquit, *nos Aristippi multitudo terrebit; quoscumque formosos, quoscumque calamistratos, quos crine composito, quos rubentibus buccis videro, de tuo armento sunt; immo inter tuos sues grunniunt: de nostro grege tristes, pallidi, sordidati, & quasi peregrini hujus sæculi, licet sermone taceant, habitu loquuntur & gestu: Heu mihi; quia peregrinatio mea prolongata est! . . . . , Quod multi acquiescunt sententiæ tuæ, indicium voluptatis est: non enim tam te loquentem probant, quam suis favent vitiis.*

Jovinianum indicatos errores Romæ spargentem, scriptisque impiis confirmantem, Pam-

Pammachius Senator S. Paulæ gener, ad Siricium Pontificem detulit, ut constat ex Epistola 50. S. Hieronymi, ad nobilissimum illum virum data. Siricius congregato Romæ Concilio, anno Christi 390. damnavit Hæresiarcham, ejusque Sectatores: deque eorum damnatione scripsit ad Mediolanensem Ecclesiam, transmisitque Epistolam per Legatos, Crescentem, Leopardum, & Alexandrum, qui ejusdem Hæreseos, ac Hæreticorum damnationem in Concilio Mediolani celebrando procurarent. Istud constat ex Epistola 2. Siricii ad Mediolanensem Ecclesiam data, in qua hæc habet: *A fidelissimis Christianis, viris genere optimis, religione preclaris, ad meam humilitatem subito scriptura horrifica videtur esse delata, ut Sacerdotali judicio detecta, Divinæ legi contraria spirituali sententia deleretur. Nos sane nuptias non aspernanter accipimus, quibus velamine intersumus: Sed Virgines, quas nuptiæ creant, Deo devotas, majore honorificentia veneramur. Facto ergo Presbyterio, constitit Doctrinæ nostre, id est, Christianæ legi esse contraria. Unde Apostolicum secuti præceptum, quia aliter, quam quod accepimus annuntiabant, omnium nostrum, tam Presbyterorum, & Diaconorum, quam etiam totius Cleri una suscitata fuit sententia, ut Jovinianus, Auxentius, Genialis, Germinator, Felix, Plotinus, Martianus, Januarius, & Ingeniosus, qui incentores novæ Hæresis & blasphemie inventi sunt, divina sententia, & nostro judicio in perpetuum damnati, extra Ecclesiam remanerent.*

Siricii Epistola, & Legatis honorifice exceptis, S. Ambrosius Mediolani Concilium congregavit, in quo secundum Pontificis Romani judicium, Jovinianus ejusque sectatores damnati sunt. Hujus rei testis est Synodica illius Concilii Epistola, quæ inter S. Ambrosii Epistolas legitur.

Scripsit contra Joviniani errores duplicem librum S. Hieronymus, propter quos cum nonnullorum subiisset invidiam, & in crimen adductus esset apud Siricium, quasi qui Virginitatem immensis laudibus extollens, nuptiis detrahere, easque damnare visus esset; scripsit Apologeticam pro eisdem libris Epistolam ad Pammachium, quæ est inter ejus Epistolas quinquagesima. Scripsit & alteram ejusdem argumenti ad Domnionem. Contra Jovinianistas, & maxime contra Sarmationem & Barbatianum, qui Vercellis Magistri sui errores spargebant, S. Ambrosius Epistola 26. ad Vercellensem Ecclesiam dedit, monens ut ab iis caveret. Contra eamdem Hæresim scripsit S. Augustinus librum *De bono conjugali*, in quo & bonas esse nuptias ostendit, & illis virginitatem & continentiam anteponendas esse. Ideo autem hunc in scribendo modum tenuit S. Augustinus, quia nonnulli jactabant, Joviniano responderi non posse cum laude, sed cum vituperatione nuptiarum, ut ipse testatur l. 2. Retractationum, cap. 22.

Jovinianistas suis legibus insectati sunt pientissimi Imperatores Theodosius & Arcadius: illius enim Sectæ primarios e Monasteriis ejectos, habitu tamen Monastico vagantes, ab urbibus recedere, & ad deserta loca proficisci, jussit Theodosius L. 1. *de Monachis* Cod. Theodos. Honorius vero Jovinianum servili supplicio affectum, in Boam insulam relegavit, ejusque Sectarios in remotissimas insulas deportari decrevit, anno Christi 411. ut constat ex ipsius Rescripto ad Felicem Præfectum Prætorio, quod extat Lege 53. *De Hæreticis*, in Theodosiano Codice.

ARTICULUS XX.

De Discalceatis.

EXtitere quarto sæculo Hæretici quidam, quorum Philastrius & S. Augustinus * meminerunt, qui nudis pedibus semper ambulabant, sicque Christianis omnibus docebant incedendum; eo quod Dominus ad Moysem, vel ad Iosue dixerit: *Solve calceamentum de pedibus tuis:* & quod Propheta Isaias * nudis pedibus jussus fuerit ambulare.

* *lib.* de Hæres. c. 68.

* Isai. 20.

AR-

ARTICULUS XXI.

De Collyridianis.

Deipara Virgo, non fuit Sacerdotio ornata.

ANno 373. Collyridianorum exortam referunt Hæresim Annales Ecclesiastici, in Arabia. Qui hanc sectabantur, Virginem Deiparam ut Deum colebant, & in ejus nomen collyridem panis per mulieres offerebant. Huic enim sexui Secta illa Sacerdotii munia deferebat; immo solæ fere mulieres hanc Sectam conflabant. Illam S. Epiphanius confutat Hæresi 79. ostendens primo, nullam mulierem ex quo mundus conditus est, Sacerdotio functam esse: quod ubi ex Veteri Testamento probavit, hæc addit ex Novo: *Si Sacerdotium mulieribus mandatum foret, aut Canonicum quiddam præstare in Ecclesia liceret, nulli potius quam Mariæ illud in novo Testamento committi Sacerdotis Officium debuit; cui tantus honor est habitus, ut gremio suoque suo Regem omnium, ac cælestem Deum, Deique Filium exciperet. Cujus uterus velut templum ac domicilium ad Divini Verbi incarnationem singulari est benignitate Dei, magno ac stupendo mysterio præparatus. Verum longe Deo aliter est visum: ac ne baptizandi quidem potestas est illi facta: cum alioqui ab illa tingi potius Christus, quam a Joanne potuisset.*

E virili satu genita est, non de Spiritu S. concepta: quod commentus est apud Venetos quidam male feriatus Auctor libri erronei & merito damnati, De perpetua Virginitate B. Annæ.

Ostendit deinde Beatam Virginem adorandam non esse. *Sanctum erat*, inquit, *Mariæ corpus, fateor: non tamen Deus illa fuit. Eadem & Virgo extitit; minime tamen nobis ad adorandum proposita, sed eum adorans ipsum, qui e sua carne genitus, e cœlo ac paterno sinu descenderat. Quare Sanctum quoque nos Evangelium præmunire voluit, in quo ita Christus loquitur: Quid mihi & tibi mulier? Nondum venit hora mea. Ubi idcirco mulierem appellavit, ne quis Beatam Virginem excellentioris alicujus esse naturæ crederet.* Et infra. *Quamquam enim selectum quoddam Vas atque eximium sit, nihilominus mulier est, ejusdemque cum cæteris naturæ; licet animo atque sensu amplissimis honoribus affecta sit; perinde ac reliquorum Sanctorum corpora, aut si quid ad gloriam ac splendorem illustrius attulero.* Addit inferius: Illam Joachimi & Annæ precibus concessam: *Ita tamen ut non aliam quam cæteri mortales nascendi conditionem habuerit; sed ut illi, e virili satu, ac matris utero prodierit.* Denique hanc statuit religiosi cultus regulam: *Honoretur sane Maria: Pater vero, Filius, & Spiritus Sanctus adorentur: Mariam adorare nemo velit.* Et infra: *Maria in honore sit, Dominus adoretur.* Quibus S. Epiphanii verbis cultus religiosus Deiparæ Virginis asseritur, superstitiosus damnatur. Honor Mariæ judicium diligit. Quamobrem nec cum Deo componatur umquam, nec una cum Christo laude celebretur: nec ipsi tribuantur quæ Deo soli, vel Homini Deo conveniunt. *Valde honoranda est Mater Domini* (inquit S. Bernardus) *bene admones, sed honor Reginæ judicium diligit. Virgo regia falso non eget honore, veris cumulata honorum titulis, infulis dignitatum. Honora sane integritatem carnis, vitæ sanctitatem. Mirare fœcunditatem in Virginem, prolem venerare Divinam. Extolle nescientem in concipiendo concupiscentiam, vel in pariendo dolorem . . . Magnifica gratiæ inventricem, Mediatricem salutis, restauratricem sæculorum. Exalta denique exaltatam super Choros Angelorum ad cœlestia regna. Hæc mihi de illa cantat Ecclesia, & me eadem docuit decantare.* Novellas adinventiones, si quæ pietatem Christianam adulterant potius, quam promoveant, S. Epiphanius, aliique Patres, non probassent, nec approbat Ecclesia; quæ apocryphas devotiones eodem spiritu rejicit, quo S. Epiphanius sanctissimam illam statuit Christianæ pietatis regulam: *Maria in honore sit, Dominus adoretur.*

Superstitiosus illius cultus damnatur, religiosus asseritur.

Religiosi cultus Deiparæ Virginis Regula.

Devotiones apocryphæ ab Ecclesia rejiciuntur.

SCHOLION.

Ad hunc Articulum, p. 287. Editionis primæ, Religiosi Censores hanc notam apponunt: *Laudat Epistolam S. Bernardi de Conceptione Beatæ Virginis, non citandam post Decretum Alexandri VII.* Hanc præterea notant propositionem: *Apocryphæ Devotiones erga Beatam Virginem damnantur.*

R. *Ale-*

R. *Alexandri VII.* Constitutio anno M. DC. LXI. edita, quæ incipit, *Solicitudo omnium Ecclesiarum*, ne verbum quidem habet de Epistola *S. Bernardi* ad Canonicos Lugdunenses. Hæc Epistola non laudata solum est, sed edita cum aliis *S. Bernardi* Epistolis, & Notis illustrata a Dom. *Joanne Mabillonio* in Editione novissima *S. Bernardi*, quam *Alexandro VIII.* Pontifici Maximo dicavit. Cæterum de Conceptione Deiparæ Virginis ibi non loquor, neque ex Epistola illa *S. Bernardi* quidquam profero ad hoc argumentum pertinens: Sed solum probo non esse tribuenda Beatæ Virgini, *quæ Deo soli, vel Homini Deo conveniunt*. Quod vero Devotiones apocryphas erga Beatam Virginem ab Ecclesia damnari scripsi, recte scripsi. Tales sunt Devotiones in visionibus incertis, aut humanis figmentis fundatæ. De quibus venerabilis *Gersonius* in Epistola *De susceptione humanitatis Christi* ita scribit: *Bullarii Tom. 5. p. 346.*

Decima nona Veritas: Christus *si asseritur aliquid ad extra facere debere, quia decet eum sic facere; fallitur id asserens, quia præsupponit quod est æque vel plus ignotum, ut si quis ita paralogizet: Christus potuit communicare Matri suæ in utero quod gloriosa & consummata felicitate nasceretur; & hoc decuit ipsum facere, quia decuit eum Matrem honorare, ergo sic fecit. Constat quod Conclusio hæreticalis est; & tamen præmissæ communiter assumuntur a nonnullis in Assertionibus suis confirmandis.*

Vigesima Veritas: Christus *non communicavit Matri suæ, statim dum concepta, vel nata est, usum perfectæ rationis: quamvis hoc potuisset, & si fecisset, decuisset. Et oppositum asserere scribendo vel prædicando, est penitus temerarium, sicut & quod numquam somniaverit, aut quod in omni somno semper actu Deum contemplata fuerit hic in via. Quod autem ex Scripturis sanctis auctoritatem non habet, nec ex probabili ratione, eadem facilitate contemnitur, qua probatur.*

Vigesima prima Veritas: Christus *potuit conferre dilectissimæ Matri suæ cognitionem lucidissimam totius decursus vitæ suæ, & Filii, confestim dum nata est: & si hoc fecisset, utique decuisset: ergo fecit. Temerarium est & contrarium Sanctis Doctoribus hoc inferre. Contrarium insuper videtur Evangelicæ Doctrinæ, sic asserere factum esse. Siquidem perditus fuit Jesus ignorante Maria & Joseph.*

Vigesima tertia Veritas: Christus *si perquiritur a talibus, cur Matrem suam honoravit in gratiis istis, & non in aliis omnibus quibus poterat? Respondeas: Quis es, o homo, ut investiges sensum Domini? Quis es, ut consiliarius ejus fias? Quis es, ut præsumas dicere, Cur ita facis? Ponat ergo humana loquacitas digitum ori suo, & terminis suis contenta sit.* Sane si a Synodo Carthaginensi V. sapientissime decretum est: *Quæ per somnia & per inanes quasi revelationes quorumlibet hominum ubique constituuntur Altaria, omnimodo reprobentur*; Si Sanctus Augustinus lib. *De vera Religione* recte scripsit: *Non sit Religio in phantasmatibus nostris*; Apocryphas Devotiones erga Beatam Virginem, in visionibus incertis, aut humanis figmentis fundatas, uno verbo ut omnia complectar, ab Ecclesia & Sede Apostolica non probatas, rejiciendas esse recte dixi. *Canone 13.*

Nota.

FRequentes admodum sunt Theologi in statuenda mensura privilegiorum Virginis; quatenus decens fuit Dei potentiam singulari modo in Virgine manifestari, præcipue in removendo ab ea quod indecens esset in tanta Matre concipere. Nec parvipendendum hoc argumentum notant, ni velimus quamplures perfectiones a Dei Matre proscribere; cum de illa eo innixi fundamento quamplura singularia prædicemus, quia nempe decuit ita Deum erga B. Virginem agere: quapropter dixit Augustinus l. 3. de lib. arbit. c. 5. *Quidquid vera ratione melius occurrerit, id scias fecisse Deum.* Quam vero deceret Dei Matrem ab originali culpa præservari, passim explicant hujus sententiæ patroni; & merito animadvertunt decuisse Deum puritatis sanctitatisque amatorem talem sibi efformare Matrem, quam numquam peccati labes inquinasset. Et quidem si Augustinus *de Nat. & Grat. c.* 34. observando quod B. Virgo *concipere meruit, & parere, quem scimus nullum habuisse peccatum*, nullam vult *cum de peccatis agimus de ea habere quæstionem*, & fatetur *plus gratiæ ei collatum ad vincendum*

omni ex parte peccatum, jam si, quia decens fuit Dei Parentem tanta gratia ornari, immunem considerat ab omni culpæ etiam venialis inquinamento, hujusmodi ratio efficacissima etiam apparet ad removendam ab ea multo magis culpam originalem, & quæ gratiam sanctificantem non compatitur, animamque Diabolo mancipat. Illud proinde omnino tenendum est, apud PP. pro stabiliendis B. Virginis privilegiis efficax esse argumentum considerare quid decens fuerit Deum eidem elargiri; si illud non elargiendo, in eadem eam sanctitatem non conspiceremus, quam Dei Matrem ornare debuisse conveniens esse judicamus.

Non vero efficax habendum, ubi ex eo quosdam pœnales culpæ effectus a B. Virgine removere intenderemus, ex quibus nulla oritur indecentia, quia tunc ad meriti augmentum, & ad majorem cum Christo similitudinem conferunt. Hinc recte dicimus non oportuisse ut consummata, & gloriosa felicitate nasceretur; neque necesse fuisse, ut præcognosceret quidquid sibi, Filioque in vitæ decursu erat eventurum. Gratis vero asseritur temerarium esse dicere B. Virginem in primo instanti suæ conceptionis usum perfectæ rationis obtinuisse, cum hoc privilegium eidem Theologi merito vindicent, prædicaveritque inter alios S. Bernardinus Senensis *ser.* 51. *de B. Virg. c.* 2. *ar.* 1. Cæterum quoties non videatur indecens B. Virginem usu rationis aliquo tempore caruisse, argumentum petitum ex eo quod decuit Deum facere, non tanti in hoc privilegio asserendo momenti esset, quanti in removendo a B. Virgine omnem culpæ speciem; cum dedeceat tantam Matrem quovis peccato maculatam considerare.

Occasione vero sermonis hic habiti de Deiparæ immaculata Conceptione omittendum non duxi, Natalem in Dissertatione XVI. sæculi II. §. 21. scripsisse Festum Conceptionis B. Virginis celebrari *non propter propriam sanctitatem, sed propter sanctitatem & dignitatem personæ conceptæ, quæ prædestinata est ab æterno, & in tempore conceptæ, ut Dei Mater esset*. Hunc Natalis lapsum fateor me aufugisse, dum illam Dissertationem ad examen revocavi; nam si ultra alias Pontificum Constitutiones legatur Constitutio CXIV. Alexandri VII. palam fiet Festum Conceptionis Deiparæ ipsius immunitatem a culpa originali respicere. Cum igitur §. 1. dixisset Alexander veterem esse fidelium pietatem sentientium animam Virginis Matris fuisse a peccati originalis macula præservatam, atque in hoc sensu Conceptionis festivitatem coluisse; & §. 2. retulisset Gregorium XV. ne etiam in colloquiis privatis præfata sententia impugnaretur, vetasse, simul in ejusdem sententiæ favorem præcipiendo, ut tam in Missa, quam in divino officio non alio quam Conceptionis nomine fideles uterentur; ac §. 3. narrasset quosdam ita interpretari cultum ac festum Conceptionis, ut Romani Pontifices sententiæ de immunitate a peccato originis favere non intellexerint, hæc habet §. 4. *Nos considerantes quod S. Romana Ecclesia de intemeratæ, semperque Virginis Mariæ Conceptione festum solemniter celebrat, & speciale ac proprium super hoc officium ordinavit &c.* En igitur Conceptionis festum, ejusque officium institutum ad fovendam piam sententiam asserentem B. Virginem a peccato originali fuisse præservatam, unde postea Alexander innovat suorum Prædecessorum Constitutiones editas in favorem sententiæ asserentis Dei parentem immunem fuisse a peccato originali, & *in favorem festi & cultus Conceptionis ejusdem Virginis Deiparæ secundum piam istam sententiam ut præfertur exhibiti*.

ARTICULUS XXII.

De Bonosiacis.

Bonosus Sardicensis Episcopus, huic Sectæ nomen dedit. Hic ex Ebione & Photino, suæ virus hausit Hæreseos, & Nestorio prælusit, Christum purum hominem asserens, duosque in Salvatore filios agnoscens, æternum unum, alterum temporalem. Assseruit præterea Bonosus, Deiparam Virginem, a partu Christi, alios suscepisse liberos. Quamobrem ab Anysio & cæteris Illyrici Episcopis, quibus fuerat a Synodo Capuensi causæ illius cognitio demandata, damnatus est. Ejus errorem damna-

mnavit etiam Siricius Pontifex Maximus, ut constat ex ejus Epistola ad Anysium & cæteros Episcopos per Illyricum constitutos. *Sane*, inquit, *non possumus negare de Mariæ Filiis jure reprehensum; meritoque vestram sanctitatem abhorruisse, quod ex eodem utero Virginali, ex quo secundum carnem Christus natus est, alius partus effusus sit. Neque enim elegisset Dominus Jesus nasci per Virginem, si eam judicasset tam incontinentem fore, ut illud Genitale Dominici corporis, illam Aulam Regis æterni, concubitus humani semine coinquinaret*. Celebrata porro est Capuana contra Bonosum Synodus, anno Christi 389. A Damaso prædamnatum fuisse illum Hæresiarcham, asserit Marius Mercator, in Dissertatione ad XII. Anathematismum Nestorii.

ARTICULUS XXIII.

De Euphrata.

EUphratam Agrippinensem Episcopum, Christum asseruisse purum hominem, ob idque fuisse in Concilio Agrippinensi damnatum anno Christi 346. refert Annalium Ecclesiasticorum Parens Tomo 4. ad annum notatum, ut habent Acta quæ nomine dicti Concilii Agrippinensis referuntur Tomo 2. Conciliorum Editionis Labbeanæ. Idem constat ex Historia S. Maximini Treverensis Episcopi, & ex Vita S. Servatii Tungrensis Episcopi. Verum fictitiam esse Euphratæ Hæresim, & Concilii Agrippinensis Acta supposititia, gravissima ratio persuadet. Euphratas enim anno 347. in Concilio Sardicensi consedit inter Patres, atque etiam cum Vincentio Capuano legatione Synodi functus est ad Constantium Imperatorem, qui Antiochiæ morabatur, ut testis est S. Athanasius in epistola ad Solitarios. At nequaquam est verisimile Synodali decreto legatum a Catholicis fuisse Episcopum adversus Arianos, qui superiore anno 346. depositus & damnatus fuisset. Secundo, parum etiam verisimile est Arianos Euphratæ, subintroducto scorto fuisse structuros calumniam, quod Theodoretus refert lib. 2. c. 9. si ipsum vera accusatione obruere potuissent, & velut Hæreticum in legitimo Concilio damnatum, ad Imperatorem deferre.

Concilii Agrippin. acta contra Euphratam supposititia.

Respondet Binius in Notis ad Concilium Agrippinense, hanc Synodum non anno 346. sed 350. aut 351. fuisse congregatam: aut duo in causa Euphratæ Concilia Coloniæ Agrippinæ habita fuisse: alterum ann. 346. alterum anno 350. In priore Euphratam vel a suspicione Hæresis liberatum, vel admonitione emendatum esse; in posteriore depositum: utrumque vero a Collectoribus Conciliorum in unum contractum fuisse.

Verum prima responsio propositam difficultatem non amovet. Siquidem Euphratam anno immediate antecedente Concilii Sardicensis celebrationem, & ante legationem a Patribus Sardicensibus ipsi impositam, damnatum fuisse ob Hæresim, & exauctoratum in legitimo aliquo Concilio fatetur.

Nec etiam responsio altera probabilior est. Nota enim Consulum, quæ Actis Agrippinensis Concilii est apposita, non convenit anno 350. aut 351. convenit vero anno 346. qui per Consules anni superioris designabatur (ut apud Bucherium ex variis Fastis id probantem videre est, p. 46. 240. 250. 260.) quamvis proprios Consules haberet; nempe Constantium quater, & Constantem ter Consules, quod forsan inde contigit, quod Constantius in extremis Orientis regionibus versaretur.

Præterea vix consignari potest Agrippinensis epocha Synodi post Concilium Sardicense. Enimvero Euphratas a Concilio Sardicensi ad Imperatorem Constantium Legatus, Antiochiæ versabatur circa Pascha anni 348. S. vero Maximinus Treverensis Episcopus, qui Euphratæ damnationi præfuisse dicitur, & cujus subscriptionem primo loco exhibent Acta Concilii Agrippinensis, anno 349. obierat. Cum itaque inter Euphratæ reditum in Germaniam & S. Maximini obitum, ejusdem Euphratæ lapsus in Hæresim, & Concilia contra illum habita consignari debeant, sequitur ipsa rejici non posse in annum 350. aut 351. unde cum anno etiam 346. celebratum non fuerit Agrippinense Concilium, ut probavimus, colligitur illud fictitium esse.

Accedit quod Dyscolus Rhemensis Episcopus, cujus nomen in Actis præfati Conci-

lii subscriptum legitur, fictitius videtur Episcopus, cum nec in albo Rhemensium Antistitum, nec in Flodoardi Historia nomen ejus uspiam occurrat.

Denique S. Desiderius Lingonensis, & S. Simplicius Augustodunensis, quinto sæculo florebant, quorum tamen subscriptiones in præfato Concilio Coloniensi leguntur. Ipsos igitur Episcopatum tenuisse sexaginta annis & amplius oporteret: aut duos Episcopos cognomines, hoc temporis intervallo, illas Ecclesias rexisse: quod gratis omnino fingeretur.

Ad Historiam S. Maximini respondeo, ipsam falsis Concilii Agrippinensis Actis inniti. Vita vero S. Servatii multis scatet erroribus, quos inter non levis ille est, quo Servatio legatio ad limina Apostolorum imposita refertur a Concilio, ad avertendam votis & precibus Hunnorum incursionem. Nam Exuperius Tolosatum Episcopus, quo recusante Servatius legationem illam dicitur suscepisse, vixit Theodosio & filiis imperantibus. Legantur doctissimi viri Godefridi Hermantii de Historia Ecclesiastica optime meriti eruditæ Observationes ad Vitam S. Athanasii Gallico idiomate ab ipso editam.

JOANNIS DOMINICI MANSI

Nota.

Agrippinensis Concilii acta deductamque ex iis Euphratis Agrippinensis Episcopi de Ariana hæresi damnati historiam ad fabellas hic rejicit P. Alexander; nec immerito ille quidem, si vulgata de epocha Sardicensis Concilii opinio valeat. Profecto vix inter se cohærere possunt Euphratis de hæresi convicti, damnatique exauctoratio ex solemni sententia Concilii an. 346. celebrati, & suscepta ab eo, nomine orthodoxi Sardicensis Concilii ann. 347. Legatio ad Constantium, pro restitutione S. Athanasii. Hoc unico valido argumento totum istud Concilium spurium pronunciat P. Alexander. Verum Sardicensi Concilio in annum 344. retracto, cui vetus inscriptio in collectione Surii illigat, exigitque reditus Sancti Athanasii Alexandriam cum anno 346. compositus, ut est apud Anonymum a Cl. Maffejo Osserv. lett. tom. 3. vulgatum, & in Chronico S. Hieronymi ex Pontacii editione; Sardicensi, inquam, ad annum 344. reducto salva sunt omnia. Potuit enim commode Synodus Sardicensis anno 344. legatum suum Euphratem Agrippinensem mittere ad Constantium; dein vero Euphrates post gestam legationem Arianorum fautor deprehendi, ac demum convictus damnari sententia Synodi ann. 346. coactæ. Vide hæc omnia latius a me deducta in Differt. de Epochis Concilior. Sardicensis & Sirmiensis in nova Concilior. collect. Tom. 1. p. 173.

Quæ vero ait P. Alexander de Simplicio Augustodunensi, Dyscolo Rhemensi, Desiderio Lingoniensi, quasi illorum ætas cum anno 346. quo Agrippinensis Synodus convenit Episcopos illos inter patres referens male cohæreat; hæc nullo negotio dissidia componuntur, vel saltem evitantur. Nam & inter Patres Nicænos Gallicani Episcopi recensentur, Desiderius Simplicius & Dyscolus, quamquam sedium nomina silent acta illa. Quę plane nominum, & regionum consensio multo probabiliorem exhibet conjecturam pro Agrippinensis Concilii sinceritate, quam contra illum valeant. Si enim Episcopi illi Sardicensi Concilio anni 344. interfuerint; cur & Agrippinensi non potuerint interesse?

CAPUT IV.

De Conciliis Nationalibus, aut Provincialibus, quibus sancita est Disciplina, IV. Ecclesiæ Sæculo.

Disciplinam Ecclesiasticam sæculo 4. sanxerunt, aut promoverunt, præter Œcumenica Concilia Nicænum, Sardicense, & Constantinopolitanum, Concilia variis in Provinciis aut regionibus congregata, scilicet Arelatense I. Ancyranum, Neocæsareense, Laodicenum, Gangrense, Antiochenum, Carthaginense I. sub Grato Episcopo, Va-

Vasense, Valentinum I. Cæsaraugustanum, Taurinense, Carthaginense II. sub Genethlio, Carthaginense III. sub Aurelio, Carthaginensia IV. & V. Ex istis Conciliis aliqua jam data occasione expendimus: de cæteris sequentibus Articulis agemus.

ARTICULUS I.

De Concilio Ancyrano.

Ancyra; Galatiæ Metropolis sedes Archiepisc.

UT primum Maximinus Imperator, Christianorum hostis infensissimus extinctus est, Orientales Episcopi Ecclesiæ pace bene usi, Ancyram Galatiæ urbem ad celebrandum Concilium convenerunt anno Christi circiter 314. Silvestri Pontificis Maximi I. Constantini Imperatoris IX. Vitali Antiocheno Episcopo Præside. In hoc Concilio Canones 24. editi sunt, tum ad congruam lapsis præscribendam pœnitentiam, tum ad alia Disciplinæ capita constituenda. Primus Canon, Presbyteris, qui post sacrilegam immolationem, certamen pro Christiana Fide repetiverint, sedis honore servato, oblatione sacrificii, concionandi munere, cæterisque Sacerdotalibus Officiis interdicit. Secundus eamdem pœnam extendit ad Diaconos, qui sacrilegis se polluerint sacrificiis. Tertius eos qui post Fidei Christianæ publicam Professionem idolothyta, necessitate adacti, comederunt, aut manu per vim ad funestas aras admota, sacrificaverunt, ad communionis gratiam decernit recipiendos; immo & ad Clerum posse provehi, tamquam a crimine immunes. Quartus pœnitentiam imponit iis, qui cum ad sacrificia Gentilium, aut ad profanas epulas per vim ducerentur, lætiore habitu fuerunt, & vestimentis pretiosis ornati, paratæ cœnæ indifferenter participes extiterunt. Pœnitentiam vero mitiorem imponit idem Canon illis, qui falsorum Numinum templum veste lugubri ascenderunt, & toto sacrilegarum epularum tempore flevere. Quintus, sextus, septimus Canones, de eorum pœnitentia decernunt, qui vel minis pœnarum sacrificavere, vel ad ethnicorum convivia, diebus eorum festis convenerunt, quamvis cibos immolatitios non comederint, sed paratos in propriis domibus. Octavus, prolixiorem imponit illis, gravioremque pœnam, qui non solum lapsi sunt ipsi, sed & aliis causa lapsus extiterunt. Nonus Canon, Diaconos qui ante Ordinationem fuerint contestati se velle connubio copulari, in ministerio decernit manere, si uxores postea duxerint; ab eo vero arceri, qui in Ordinatione tacite professi fuerint continentiam, si nuptias postmodum contraxerint. Decimus, puellas post sponsalia raptas, etiamsi a raptoribus corruptæ fuerint, eis restitui jubet, quibus primum fuerint desponsatæ. Undecimus, eos qui ante susceptum Baptisma sacrificaverint idolis, ad Ordines posse promoveri statuit. Duodecimus, Presbyterorum, aut Diaconorum Ordinationem Chorepiscopis prohibet. Decimus tertius a sacris ministeriis removet Clericos, qui ita carnibus abhorrent, ut nec olera cum eis cocta comedere velint. Ideo autem hanc in eos pœnam constituit, quod Hæreseos Encratitarum, aut Eustathianorum vel etiam Manichæorum suspecti essent, qui carnes velut immundas execrabantur. Unde si tantisper ex eis degustando se ab illa suspicione purgarent, & deinde ab illarum esu sibi temperarent, eorum abstinentiam Synodus probat. Canon decimus quartus, res a Presbyteris, vacante sede Episcopali venditas, ad Ecclesiæ jura præcipit, rescisso contractu, revocari.

Canonum Ancyranorum Synopsis.

Decimus quintus & decimus sextus, in criminis nefarii reos animadvertunt. Decimus septimus, abjicit ab Episcopali dignitate Episcopos, qui ab Ecclesiis, quibus ordinati sunt, recepti non fuerint; si alienas invadere tentaverint, & adversus alios Episcopos seditiones excitaverint.

Decimus octavus, eos qui virginitatem voverint, & postea nupserint, inter *Bigamos* censeri debere decernit: sed eorum nuptias irritas esse non pronuntiat. * Statuit insuper ne Virgines Sacræ cum viris, fororiæ necessitudinis nomine, sub eodem tecto commorentur.

** Olim votum non erat impedimentum dirimens matrimonium.*

Decimus nonus, adulteros septennii plectit pœnitentia. Vigesimus mulieribus fornicariis, quæ partus suos excutiunt, vel enecant, decennii Pœnitentiam imponit. Vigesimus

ſimus primus homicidii voluntarii reos, perpetuę, fortuiti vero quinquennii pœnitentiæ addicit vigeſimus ſecundus. Eos qui ariclos conſuluerint, quinquennii pariter pœnitentia Canon vigeſimus tertius caſtigat. Vigeſimus quartus, decennii pœnitentiam infligit illis, qui conſcii fuerint criminis, quod quiſpiam commiſit, ſororem ſponſæ ſuæ corrumpendo, quæ ſe gravidam animadvertens, ob detrimentum famæ in deſperationem adducta laqueo ſe peremit.

In his porro Canonibus tria notanda ſunt. Primo varios Pœnitentiæ gradus ante Synodum Ancyranam inſtitutos fuiſſe, quos lapſi, tempore ab Eccleſia definito decurrerent. Secundo, penes Epiſcopos fuiſſe in pleriſque caſibus Pœnitentiæ modum, ut ſcilicet illius diuturnitatem pro fervore pœnitentium minuerent. Tertio, nulli in exitu vitæ communionem a Patribus Ancyranis fuiſſe negatam.

Hyemantes qui? Dionyſius Exiguus non fuit aſſecutus ſenſum Canonis XVI. quo nefarii criminis reos præcepit Synodus inter hyemantes orare: quo nomine energumenos perperam ipſe intellexit. Hyemantes enim illi dicti ſunt, qui ſub dio pœnitentiam agebant, & omni Eccleſiæ tecto ſubmovebantur, ut colligitur ex Tertulliano lib. de Pudicitia, dicente: *Reliquas autem libidinum furias impias & in corpora & in ſexus, ultra jus naturæ, non modo limine, verum omni Eccleſiæ tecto ſubmovemus, quia non ſunt delicta, ſed monſtra.*

JOANNIS DOMINICI MANSI

Nota.

CAnonem Ancyranum quem P. Alexander ex verſione Dionyſii ſignat XVI. cum tamen in Græco, & in alia vetuſta verſione, in collectione Iſidori collocata, prout & in codice vetuſtiſſimo Lucenſi ſit XVII. male reddere Dionyſium accuſat idem P. Alexander. Ita enim Græcus habet χειμαζομένοις *hyemantes*, quod vertit Dionyſius: *qui ſpiritu periclitantur immundo*; cum eo nomine deſignari doceat eos qui ſub dio pœnitentiam agebant, & omni Eccleſiæ tecto ſubmovebantur. Sed hanc ipſam verſionem retinet & alter vetuſtiſſimus interpres in collectione Iſidori; ex quo utriuſque conſenſu deducimus verba Canonis hujus ita accepiſſe Eccleſiam Latinam. Nec ſane abs re, cum Ancyranus hic lucem accipere poſſit ex Eliberitano Canone XXIX. ita concepto: *Energumenus, qui ab erratico ſpiritu exagitatur, hujus nomen neque ad altare cum oblatione recitandum, neque permittendum ut ſua manu in Eccleſia miniſtret.* Sub dio ergo agere cogebantur energumeni a communione cum fidelibus rejecti; ex quo fit ut leproſi, vel (ut explicat in ſua verſione Dionyſius) *adulteri*, criminum ſuorum contagione alios inficientes, ſub dio agere compellendi erant, perinde ac energumeni omni cum fidelibus communione pro-hibiti.

Quamquam vero in ea Canonis Ancyrani interpretatione haud vehementer erraſſe Dionyſium crediderim; vix tamen ab omni quocumque errore immunem judicarem, cum dicta hæc de morbo lepræ ex uſu venereorum contractæ exponenda cenſuerit per tropum, ut nomine lepræ deſignatum cenſeat adulterii crimen animam inficientem, ex quo alii pariter depraventur, quemadmodum & lepra laborantes alios contagione inficiunt. Profecto hic de lepra morbo, non de crimine ſub lepræ allegoria agitur: neque enim alioquin ratio idonea ſuppeteret, cur impii iſti adulteri, qui alios pariter induxerunt ad peccandum, cogerentur extra Eccleſiam adeo duram agere pœnitentiam, eamque tempore indefinito; cum in hoc ipſo Concilio Can. IX. vel ut eſt in Græco VIII. vel illis ipſis, qui a fide deſciverunt & aliis incentores fuerunt mali, ut a fide ſecederent, nonniſi decennii pœnitentia præſcribatur, & quidem triennalis inter catechumenos, quibus, infimus licet, ſuus tamen erat in templo locus, reliqua vero inter pœnitentes quibus conſiſtentium nomen erat & res, cum liturgiæ tempore ſtare præſentes permitterentur. Leproſi ergo iſti ab ipſo rejiciebantur templo, non quidem criminis ſui merito, ſed quod lepra infecti venerea, ſi cum cæteris fidelibus una in templum admitterentur periculo eſſe aliis poterant. Alioquin vero addicendi erant pœnitentiæ pro-

propter crimen; pœniteant ergo, ait Canon Ancyranus, sed extra Ecclesiam & sub dio. Cæterum ex nimia venereorum abusione lepram contrahi antiqui olim & agnoverunt & docuerunt. Vide Calmet Diss. de causis & effectibus lepræ, comment. in Leviticum præfixam. Melius ergo Canonem hunc reddit antiqua versio in collectione Isidori: *Hos eosdem, non solum leprosos crimine hujusmodi factos; sed & alios isto suo morbo replentes &c.*

Canon XVI. ut est in Græco & in versione Isidoriana cum ambiguam sententiam ferat in editis, ita legitur in Codice nostro MS. annorum circiter mille, in quo tamen Isidoriana præter variantes quasdam repræsentatur. *In hoc titulo Græca verba hæc sunt: Periton allogeus allenonton de; quod nos latine possumus dicere: de his qui irrationabiliter versati sunt, sive versantur. Sensus autem in hac sententia duplex esse oportet; qui ex subjectis conjicitur, aut de iis, qui cum pecoribus coitum mixti sunt, aut more pecorum incesta cum propinquis sanguine commixti sunt. Quotquot igitur ante &c.* reliqua ut in editis.

ARTICULUS II.

De Concilio Neocæsareensi.

NOn multo post Ancyranam Synodum, celebrata est alia Neocæsareæ, quæ Cappadociæ civitas est. Plures Episcopi ad ipsam convenerunt, Vitali Antiocheno Præside, Ecclesiasticæ Disciplinæ prospecturi. Qua de causa Canones 14. edidere. Primus, depositionis pœnam statuit in Presbyteros, qui uxores acceperint; nec tamen eorum nuptias irritas decernit, aut ipsos ab uxoribus separari jubet. * Eosdem vero, si rei fornicationis vel adulterii fuerint, addicit pœnitentiæ. Secundus Canon, mulierem quæ duobus fratribus nupserit, ad mortem usque a communione removet: necnon etiam virum qui duabus nupserit sororibus: quibus tamen communionem in exitu concedit, si polliciti fuerint se, restituta sanitate, incestarum dissoluturos fœdera nuptiarum. Canon tertius, pœnitentiæ publicæ subjicit eos, qui pluries nupserint. Quartus, pœnis Canonicis obnoxios non esse decernit eos, qui fornicandi propositum habuerint, si criminis cognitionem & consilium ad opus non perducant. Quintus, Catechumenis peccantibus pœnas statuit. Sextus, Catechumenam prægnantem baptizari jubet, quando voluerit. Septimus, Presbyteris prohibet ne in Bigamorum nuptiis prandeant, quia cum Bigamus egeat pœnitentia, indignum est ut Sacerdos hujusmodi nuptiis consensum præbeat. Octavus, illum, cujus uxor adulterii convicta est, ad Clerum vetat promoveri: quam ab ipso dimitti jubet, si post Ordinationem illius fuerit adulterata: alioqui sacris ipsi ministeriis interdicendum. Nonus & decimus, Presbyterum & Diaconum, qui se ante Ordinationem in peccatum carnis lapsum esse confessus fuerit, illum quidem ab oblatione Sacrificii; hunc vero ab Ordine proprii ministerii suspendit. Undecimus prohibet, ne Presbyter ante trigesimum annum ordinetur. Duodecimus, eum qui fuerit in ægritudine baptizatus, ad honorem Sacerdotii prohibet promoveri: * quod Fides ejus non ex proposito, sed ex necessitate descendat. Decimus tertius, Presbyteris ruris sacrificium offerre vetat, vel Eucharistiam porrigere in Ecclesiis civitatis, Episcopo, vel Presbyteris urbis præsentibus. Ultimus Canon, septem Diaconos in qualibet civitate esse debere decernit, ut sacratus ab Apostolis numerus observetur.

Neocæsarea, ad Lycum fluvium, sedes Archiep. Neocæsareens. *Canonum Synopsis.*

**Ordo nondum erat Matrimonii impedimentum dirimens.*

** Hunc Canonem de Clinicorum irregularitate renovat, ac laudat Conc. Pariſiense 6. Can. 8. Legitimum tamen esse baptismum infirmis in lecto per aspersionem collatum, probat S. Cyprian. Ep. 76. ad Magnum data, & S. Fulgentius lib. de Baptismo Æthiopis mo-*

ARTICULUS III.

De Concilio Laodiceno.

LAodicena Synodus * Laodiceæ, quæ Phrygiæ Pacatianæ civitas est, ex diversis Asiæ Provinciis ad Disciplinæ Ecclesiasticæ restaurationem congregata, 60. Canones edidit. Quidam spectant baptismatis administrationem, ut 45. qui post duas Quadragesi-

ribundi.

** Hanc Synodum ante Nicænam celebratam fuisse, Baronius & Binius falso asserunt, cum Photinianæ Hæreseos meminerit, quam circa Sirmiensis dumtaxat Concilii tempora emersisse certum est.*

dragesimæ Hebdomadas aliquem ad baptismum admitti vetat: quod necesse esset illos fidem discere, Christiana doctrina imbui ante Pascha, & quinta Feria in Cœna Domini Symbolum Episcopis, aut Presbyteris reddere, id est, recitare Symbolum, & ad quæstiones circa Doctrinam Christianam sibi factas respondere, ut constaret an satis in fide eruditi essent ad baptismum Sabbato Paschatis percipiendum. Id autem canone 46. constitutum est. Perdiscendæ Fidei legem, iis qui fuerint in ægritudine baptizati, canon 47. inculcat. Chrisma post baptismum regeneratos percipere, id est, Sacramentum Confirmationis, decernit canon 48.

**Laodicenorum Canonum synopsis.*

Disciplina circa Ordinationes.

Disciplina circa Matrimonium.

* Alii Canones spectant Ordinationes sacras, a quibus suscipiendis arceantur neophyti seu recens baptizati, Canone 3. & quarum a conspectu Catechumeni, vel Pœnitentes qui in gradu auditionis sunt constituti, prohibentur. Porro Episcopos Metropolitanorum, & vicinorum Antistitum judicio provehi jubet Canon 12. nec eorum electiones plebibus esse permittendas, Canon 13. decernit: ipsosque in villulis, vel in agris, Canon 57. constitui vetat. Quidam ejusdem Concilii Canones Christianorum spectant matrimonia. Fideles scilicet cum Hæreticis connubio jungi prohibent Canon 10. & 31. Nuptias in Quadragesima celebrari vetat Canon 52. Plausus & saltationes in Christianorum nuptiis, Canon 53. damnat: bigamos orationibus & jejuniis, propter incontinentiam, purgari jubet Canon 1. qui tamen secundas nuptias, secundum Ecclesiasticam regulam, legitimas pronuntiat.

** Errores & abusus, qui circa cultum Religiosum irrepserunt, emendantur.*

* Multi hujusce Concilii Canones emendant errores & abusus, qui circa cultum religiosum irrepserant, & ritum Officiorum Ecclesiasticorum præscribunt. Sic Congregationes, quas nonnulli Christianorum, relicta Ecclesia, & Christi cultu neglecto, in honorem Angelorum Ethnico vel Judaico more celebrabant, damnat Canon 35. Ne oblationes offerantur, sive celebrentur Missæ privatis in domibus, cavet Canon 58. Eos Anathemate percellit Canon 34. qui relictis Martyribus Christi falsos Martyres coluerint. Psalmos ab idiotis, id est, a privatis personis compositos, in Ecclesiis recitari, & libros qui non sunt Canonici, legi vetat Canon 59. Decimus quartus prohibet ne Eucharistia, causa eulogiarum, ad aliarum Ecclesiarum plebes, tempore Paschatis mittatur. 15. Solos Cantores in Ecclesia psallere jubet. 16. Evangelia cum aliis Scripturis Sabbato legi. 17. Lectiones, post Psalmos singulos, legi præcipit. 18. Nona & vespera sacrarum precum Officium persolvi. 19. Ordinem precum post Episcoporum Conciones in publicis Christianorum conventibus fundendarum præscribit: ut scilicet primo super Catechumenos, deinde super Pœnitentes orationes fundantur: postea tres fiant orationes a Fidelibus: prima sub silentio, secunda cum solitis exclamationibus: tertia eodem ritu quo secunda: deinde ut post osculum pacis, sancta celebretur Oblatio. Ingressum autem ad Altare, & jus percipiendæ ibidem Eucharisticæ Communionis, sacratis dumtaxat ministris concedunt Laodicensis Concilii Patres. Hinc ad Laicam Communionem detrudi, idem erat quod Eucharistiam extra cancellos altaris, cum vulgo Fidelium percipere.

Cleri Disciplina.

Multi Laodicenæ Synodi Canones ad mores Clericorum componendos editi sunt: & quia Synodorum celebratio frequens, medium est ad id cum primis opportunum, Canon quadragesimus Episcopos reos statuit, qui ad Synodum vocati, protinus ire contempserint. 56. Episcopo istud reverentiæ argumentum vult a Presbyteris exhiberi, ut eorum nemo ante illum ingrediatur sacrarium, & sedeat. Vigesimus statuit, ut suus etiam Presbyteris servetur honor, prohibetque ne Diaconi coram ipsis, absque eorum jussione sedeant. Vigesimus quintus, Subdiaconis panem dare, vel calicem benedicere vetat: id est, panem consecrandum offerre Presbytero, vel vinum, quod forte in calicem infundebant, antequam ad altare deferretur, benedicere. Neque enim arbitror Subdiaconos alias ausos fuisse distribuere Fidelibus Corpus Christi, & Calicem consecrare: ut hoc ipsis prohibere fuisse necessarium mihi persuadeam, eumque esse existimem Canonis Laodiceni sensum. Canon 21. Subdiaconis aditum Diaconii sive Secretarii claudit, illisque ne vasa Dominica contingant, prohibet. Tunc scilicet Subdiaconatus non erat Ordo Sacer. Sed nec Ecclesia Græca pro sacro illum habuit. Unde illum extra Sanctuarium conferebat, ut constat ex omnibus Euchologiis, & ex Simeone Thessalonicensi

Subdiaconatus non erat olim ordo Sacer.

in

in Tractatu de Ordinationibus. Quem ritum etiam olim Ecclesia Latina servavit, ut constat ex Amalario Fortunato, l. 2. de Divinis Officiis, c. 6. Hinc collatus olim Diaconatus ei, qui Subdiaconus non esset: quod probatur ex Ordinatione S. Epiphanii a Pappo Episcopo facta, prout ipsam refert Auctor Vitæ illius apud Surium 12. Maii. Pappus nempe eum Diaconum ordinavit, deinde Presbyterum, & Episcopum, cum se nequidem Clericum esse contestaretur. Quod etiam probatur ex facto ipsiusmet S. Epiphanii, qui Paulinianum Monachum, S. Hieronymi fratrem comprehensum, ore compresso ne repugnaret, Diaconum ordinavit, & Præsbyterum, cæteris Ordinibus prætermissis, ut constat ex ipsius S. Epiphanii Epistola ad Joannem Hierosolymitanum, quæ inter S. Hieronymi Epistolas sexagesima est. Quod & multis aliis momentis potest demonstrari. Hinc Subdiaconorum proprium munus erat solum stare ad ostia sacrarii, & attollere vel deprimere vela ante januas suspensa, cum Episcopus, Sacerdotes & Diaconi ingrederentur vel exirent, ut habetur in Laodiceno Canone 22. & 43. Cum vero is irrepsisset abusus, ut Subdiaconi, Lectores & Cantores orariis uterentur: id Canonibus 22. & 23. Patres Concilii istius prohibuerunt. Canon 26. Energumenorum exorcismos illis non permittit, qui ab Episcopis ordinati non fuerint. Vigesimus quartus, Clericis & Monachis tabernarum ingressum vetat; quod & Concilium Carthaginense 3. Canone 27. Trullanum Canone 9. Francofordiense Canone 19. Remense 2. Canone 26. & Turonense 3. Canone 21. eisdem prohibent. Canone 36. Clerici magiæ operam dantes ab Ecclesia expelluntur. 41. & 42. Sacerdotibus, & Clericis reliquis, absque licentia Episcopi, & Literis Canonicis iter agere prohibent. Vigesimusseptimus, Clericis ad agapen vocatis, id est ad convivia, quæ ad fovendam inter Christianos charitatem & recreandos pauperes olim instruebantur, vetat ne ciborum partes accipiant, & secum auferant, quod sordida hæc reservatio in dedecus Ecclesiastici Ordinis verteretur. 55. Clericis convivia ex collatis a singulis pecuniis prohibet; quod comessationum essent occasio. 54. Iisdem prohibet ne spectaculis intersint in Scenis, vel in Nuptiis; jubetque ut ante tibicinum ingressum exeant. Canon 5. ne usuras exigant, decernit.

Prospexerunt etiam Laodiceni Patres templorum venerationi, in quibus convivia, quæ Agapæ vocabantur, fieri prohibuerunt Canone 38. De pœnitentibus decrevere Canone 2. ut iis, post conversionis perfectæ argumenta, & exactum, secundum gravitatem delicti, Pœnitentiæ tempus, concederetur communio. De receptione Hæreticorum ab Hæresi redeuntium ad Ecclesiam, Canones 7. & 8. sanxerunt.

Cæteri Canones Christianorum omnium mores & conversationem componunt, quorum Fidei integritati consuluerunt Laodiceni Patres. Anathemate scilicet percelluerunt eos, qui Sabbato cum Judæis feriarentur, qui cum ipsis vel Gentilibus festa celebrarent, qui azyma ab ipsis acciperent, vel munera quævis festiva, necnon etiam ab Hæreticis: cum quibus nedum orare, & eorum cœmeteria, vel Martyria, orationis causa adire, sed vel in domum eos admittere prohibuerunt Canones 6. 9. 29. 32. 33. 37. 38. 39. Consuluerunt præterea pudicitiæ Fidelium, Balnea virorum cum mulieribus prohibentes Canone 30. Contra hujusmodi promiscua balnea lege S. Epiphanium Hæresi 30. Mulierum curiositatem coercet Canon 44. ipsas arcens ab ingressu ad Altare. Denique de religiosa Quadragesimæ observantia decreverunt Laodiceni Patres. Jejunium scilicet solida Quadragesima servari præceperunt: ita ut nec feria quinta in Cœna Domini solveretur. De hoc Canon 50. Panem offerri, aut Martyrum Natalitia in Quadragesima celebrari, præterquam Sabbatis, & Dominicis diebus ab eodem Conc. vetitum est Can. 49. & 51. quod scilicet hi tantum dies a jejunio immunes essent: & quod Missa plena his solum diebus celebraretur: diebus autem cæteris, ex præsanctificatis.

Canon 60. Librorum Canonicorum index est. Ex eo constat, nondum in Asiaticis Ecclesiis Libros Tobiæ, Judith, Sapientiæ, Ecclesiastici, & Apocalypsis ut sacros & Canonicos, idest, ut divinæ Scripturæ partes, communi consensu receptos fuisse.

SCHOLION.

In hoc Articulo, pag. 300. Editionis primę, hanc notant Propositionem in Indiculo suo Religiosi Censores: *Subdiaconatus non erat Ordo Sacer.*

R. Sub-

R. Subdiaconatum olim non fuisse Ordinem sacrum, recte colligere mihi visus sum ex Laodiceni Concilii Canone 21. prohibente Subdiaconis ne sacra vasa contingant. Id ante me Viri Eruditi in Romana etiam Curia observarunt, inter alios Doctissimus & Religiosissimus Cardinalis *Bona*, lib. 1. *Rerum Liturgicarum*, c. 25. *Ab initio*, inquit, *& deinceps per aliquot sæcula Subdiaconatus inter Minores Ordines numerabatur, nec ei annexus erat Cœlibatus. Quamvis enim Concilium Illiberitanum Canone 33. Subdiaconis indixerit continentiam, certe constat hanc legem nec alibi, nec in ipsa Hispania tunc fuisse receptam. Post sextum vero sæculum vix aliqua memoria Subdiaconorum reperitur, qui non fuerint continentiæ voto adstricti. Et Romæ quidem jam ab his continentia servabatur tempore Pelagii II. ...... A Romana autem ad alias Ecclesias Occidentis eadem institutio propagata est. Qua occasione paulatim cœpit hic Ordo a Minoribus separari, & Majoribus ac Sacris accenseri. Nam cum prius extra Sanctuarium & Altare conferri soleret, invaluit postea quorumdam Episcoporum consuetudo eum intra Missarum solemnia conferentium, & ita sensim Majoribus æquiparatus est. Multum nihilominus temporis intercessit, antequam certa & inviolabili lege inter sacros recensitus sit. Etenim Petrus Cantor qui vivebat anno 1200. relatus a Menardo in lib. Sacram. pag. 280. ait: De novo institutum est, Subdiaconatum esse Sacrum Ordinem.* Hæc eruditus Cardinalis.

Nota.

PUtat Innocentius III. *c. a multis, de æt. & qualit. Præfic.* Subdiaconatum relatum fuisse inter sacros, seu majores Ordines ab Urbano II. cum etenim lex canonica præciperet ne Episcopi nisi ex sacris, seu majoribus Ordinibus assumerentur, iis Subdiaconatum accensendum indulsisse videtur, quia adnuente Romano Pontifice, vel Metropolitano, etiam Subdiaconum ad Episcopalem cathedram evehi posse concessit. Verum Thomassinus *Vet. & Nov. Discipl. p. 1. lib. 2. cap. 33.* animadvertit Innocentium in eo laborasse, quod putaverit Urbanum Subdiaconatum in sacrum ordinem retulisse, cum ipsius decretum apud Ivonem Carnotensem *p. 5. c. 7.* sub nomine Concilii Beneventani relatum, & apud Gratianum *d. 60. cap. 4.* sub nomine Urbani, qui Concilio præfuit, manifeste asserat Presbyteratum, & Diaconatum dumtaxat inter sacros Ordines computatos. Præterea cum in eo ex sola indulgentia permittatur Subdiaconos in Episcopos eligi, clarum est hunc Ordinem nondum inter sacros, seu majores accensitum, necessaria etenim tunc non fuisset dispensatio. Dum pariter idem Innocentius *cap. miramur, de serv. non ordinan.* videtur dicere S. Gregorium M. & Urbanum II. Subdiaconatum ad sacrum Ordinem extulisse, ita illum interpretatur Thomassinus, ut significare voluerit præfatos Pontifices viam stravisse, ut sacris Ordinibus adnumeraretur; cum Gregorius Subdiaconos continentiæ vinculo illigaverit, & Urbanus ex indulgentia concesserit in Episcopos eligi. Concludit Thomassinus Subdiaconatum ab ipso Innocentio, inter sacros Ordines relatum, dum concessit ut Subdiaconi non minus quam Presbyteri & Diaconi in Episcopos libere eligerentur, intacta prisca lege; quod nonnisi ex habentibus sacros Ordines possent assumi.

A R T I C U L U S IV.

De Concilio Carthaginensi I.

Carthago, sex Provinciarum Africæ Metropolis, Sedes Archiep.

COncilium Carthaginense I. agente & Præside Grato illius Ecclesiæ Episcopo & Africæ Primate, ex diversis Provinciis Africanis anno Christi 348. celebratum est, ut Ecclesiastica Disciplina, quæ diro Donatistarum Schismate labefactata erat, restauraretur & firmaretur. Quamobrem Canones quatuordecim hæc edidit Synodus. Primus, rebaptizationes illicitas esse decernit, & a sincera fide & Catholica disciplina alienas. Secundus Canon, Martyrum nomen & honorem furiosis Circumcellionibus deferri vetat, qui mortem sibi conscivissent; quod in Martyrum Christi injuriam cederet, si cum desperatis illis hominibus Martyrii gloria communicaretur. Tertius Canon, eos

qui

qui nolunt nubere, & meliorem pudicitiæ partem elegerunt, quo nomine Clerici præcipue majores intelliguntur, extraneis feminis in una domo convivere prohibet, *propter blasphemiam Ecclesiæ: Quia, Occasiones amputandæ sunt peccatorum, & tollendæ omnes suspiciones, quibus subtilitas diaboli, sub prætextu charitatis & dilectionis, incautas animas vel ignaras irretire consuevit*. Feriuntur porro Anathemate Laici, qui huncce Canonem violaverint. Eadem sententia Canone 4. ad viduos & viduas simul commorantes, si nullo sanguinis vinculo, quod reverentiam pariat, conjuncti sint, extenditur. *Canonum Synopsis.*

Canon 5. Canonem confirmat, quo prohibetur Episcopis ne Laicos ex aliena plebe ordinent, inconsultis ipsorum Episcopis, aut alienos Clericos sine Literis Antistitum suorum recipiant; ut pax Ecclesiastica conservetur. Sextus Canon, procurationem seu Administrationem domorum Clericis prohibet, secundum Apostolorum statuta, quæ dicunt: * *Nemo militans Deo, ingerit se negotiis sæcularibus*. Canone 7. sancitum est, ne Clericus quicumque, vel Laicus, in aliena Ecclesia, sine literis Episcopi sui, ad Communionem admittatur: ne forte excommunicati obrepant. Canone 8. decretum est, ne procuratores, actores, & tutores pupillorum, nisi a negotiis & Officiis absoluti, redditisque rationibus, in Clerum adlegantur, & ordinentur. Nono, provisum est, ne Clericis hujusmodi onera imponerent Laici. Decimo statutum, ne Episcopi alienos fines in Collegarum suorum injuriam usurparent. Undecimus, Clericos contumaces, & in majores natu injurios, & contumeliosos coerceri jubet; eorumque causas cognosci & judicari a tribus vicinis Episcopis, si Diaconi sint; a sex, si Presbyteri; a duodecim, si Episcopi. ** 2. Tim. 2.*

Canon 12. Optatianum Episcopum, Antigoni Madaurensis Antistitis plebes, contra pacta inita, illicientem & usurpantem, coercet. Decimus tertius, Clericis prohibet ne fœnus exerceant. Decimus quartus, Canonum istorum executionem, sub Anathematis pœna Laicis, sub honoris gradusque periculo, Clericis imperat.

ARTICULUS V.

De Concilio Vasensi Primo.

Concilium Vasense, seu Vasionense, sub Julii I. Pontificatu, Vasione, quæ est Vocontiorum in Gallia Narbonensi civitas, celebratum fuit. Supposititium illud, cujus tres ab Eminentissimo Baronio, & ejus sequipeda Binio Canones recensentur, doctissimus Pater Sirmondus asserit, duoque solum agnoscit Concilia Vasensia, seu Vasionensia. Primum sub S. Leonis Magni Pontificatu, anno Christi 442. alterum post annos fere 90. sub Felice III. celebratum: sed quo minus primum illud sub Julio Vasense Concilium commentitium existimetur, obstat Adonis Viennensis auctoritas in Chronico scribentis, Maximino Trevirensi Episcopo coævum floruisse Nectarium Viennensem, *Qui in Vasensi illa Synodo venerabili primus interfuit, & Patris, & Filii, & Spiritus Sancti unam esse naturam, & potestatem, & deitatem, & virtutem, in Ecclesia publice prædicavit, & docuit*. Frustra vero fidem Adonis solicitat Sirmondus, cum nullo antiquitatis monumento refellatur. Sane Julii temporibus optime congruit Canon tertius, quo decernitur, *Ut propter Hæreticorum astutiam*, qua Dei Filium non semper cum Patre fuisse blasphemant, in Glorificationis hymno hec clausula, *Sicut erat in principio, &c.* in Gallicanis Ecclesiis recitetur, sicut in Ecclesia Romana, per Italiam, Africam, Orientemque universum dici consueverat. *Vasio, vulgo Vaison, civitas in Vindassino Comitatu, dans le Venassim, Episcopalis sedes sub Avenionensi nunc Archiepiscopatu.*

Primus Canon, quo sancitum est ut qui defunctorum oblationes retinent, nec tradere festinant Ecclesiæ, ab Ecclesia rejiciantur, non est istius Concilii. Cum enim in eo laudetur S. Hieronymi velut unius e Sanctis Patribus sententia in Epist. 2. ad Nepotianum scribentis: *Amico quidpiam rapere furtum est, Ecclesiam fraudare sacrilegium:* conditum fuisse necesse est in Concilio post mortem Sancti Hieronymi celebrato. Quamobrem Vasensis II. quartus est, in quo totidem verbis legitur, ut observat Sirmondus, utque antiqui omnes Codices repræsentant. Laudatur a Concilio Arelatensi

II. Ca-

II. Canone XXVIII. Canon II. quo Trisagion, seu dulcissimam vocem, *Sanctus*, in omnibus Missis ter dici præcipitur: & nomen Romani Pontificis in Gallicanis Ecclesiis recitari, ad tertium Concilium Vasense pertinet, quod sub Felicis III. Pontificatu anno 529. celebratum est. Et certe cum Seraphica ista laudatio miraculo celebri in Ecclesiam primum Constantinopolitanam introducta feratur, Procli qui Maximianum inter & Flavianum sedit, temporibus, cum Regia Urbe horrendo terræ motu concussa, plebeque Christiana Deo supplicante, puer in sublime raptus voces Angelorum ter *Sanctus* concinentium audivit, accepitque in mandatis, ut hanc laudationem populum Christianum edoceret, (ut Felix III. in Synodica ad Petrum Fullonem Epistola testatur) non convenit Synodo sub Junii I. Pontificatu celebratæ Canon laudatus. Perperam itaque Baronius & Binius hunc Canonem de canendo Trisagio in primo Vasensi Concilio contra doctrinam Arii statutum fuisse affirmant.

ARTICULUS VI.

De Concilio Valentino primo.

Valentia, vulgo Valence, Galliarum civitas in Delphinatu, ad Rhodanum Episcopalis sedes sub Archiepiscopatu Viennensi. Canonum Synopsis.

CONcilium Valentinum anno Christi 347. ad componendum quod exortum erat in Ecclesia Valentina dissidium, convocatum est. Quatuor Canones edidit, quorum prior Digamos ad sacros Ordines promoveri vetat. Digamorum autem nomine, viduarum etiam maritos complectitur. Nec referre ait, utrum ante vel post baptismum plures uxores quis duxerit, ut bigamus censeatur, & hoc nomine a susceptione Ordinum arceatur; quod propter illos dictum, qui matrimonia ante susceptum baptismum inita, non computanda censebant: non intelligentes videlicet in baptismo peccata dimitti, non uxorum numerum aboleri, ut præclare contra ipsos urget Innocentius I.

Secundus Canon, sacras Virgines, quæ mutato proposito virginitatis nupserint, non statim ad pœnitentiam recipiendas esse decernit, & cum receptæ fuerint, earum communionem diu differri, quoadusque plene Deo satisfecerint. Cæterum earum nuptias non rescindit Synodus.

Tertius Canon, eos qui vel idolorum sacrificiis, post baptismum se polluerint; vel incesta lavatione seu iteratione baptismi, Pœnitentiæ publicæ ad diem usque mortis addicit.

Quartus Canon, eos a sacra Ordinatione statuit arcendos, qui se mortali crimine pollutos dixerint, seu vere, seu falso: quia sacrorum Ministros immunes ac liberos esse oportet, non solum a crimine, verum etiam a criminis suspicione. In executionem hujus Canonis, cum *Acceptus* a Forojuliensibus ad Episcopatum posceretur, Synodus assensum negavit, eo quod vitandi honoris gratia quædam in seipsum dixisset; tametsi falso dicta crederentur, & humilitatis animo. Id constat ex Epist. Concilii ad Clerum & plebem Forojuliensem.

Notitia Provinciarum Ecclesiasticarum Galliæ.

Epistola Synodica ad universos Galliarum Episcopos data cui adjuncti sunt Canones, inscribitur: *Dilectissimis Fratribus per Gallias & quinque Provincias constitutis Episcopis*. Quinque Provinciæ hoc loco sunt eæ, quæ vetere Narbonensi Provincia continebantur, Viennensis nimirum, Narbonensis I. Narbonensis II. Alpes maritimæ, Alpes Grajæ & Penninæ. Galliarum vero nomine cæteræ intelliguntur, quæ in Aquitania, Celtica, & Belgica. Narbonensem nempe Provinciam Julii Cæsaris exemplo, a Gallia distinguere, solemne olim fuit. Unde & in Concilio Arelatensi, primum Episcopos hujus Provinciæ nominatos vidimus, tum alios e Galliis. Quinque Provinciarum ut distinctarum a reliquo Galliarum corpore mentio etiam occurrit in Epistola Maximi Imperatoris ad Siricium, & in Synodo Taurinensi.

Sed Zosimi & Bonifacii Romanorum Pontificum tempore alia solemnis erat Galliarum divisio, scilicet in Gallias, & septem Provincias. Zosimus enim Epistolam quintam inscribit *Universis Episcopis per Gallias, & septem Provincias constitutis*. Hanc Galliarum distinctionem commemorant & Constitutione sua confirmant Honorius & Theodosius Imperatores data ad Agricolam Præfectum Prætorio Galliarum, qua septem Provin-

vinciarum quotannis Arelatem confluentium commercium, Conſtantini cujuſdam tyrannide interruptum, inſtaurant. Septem illę Provinciæ erant, Viennenſis, Lugdunenſis, Narbonenſis prima & ſecunda, Alpina, Novempopulana, & ſecunda Aquitanica. Quæ duæ poſtremæ Provinciæ, cum longius remotæ eſſent, Legatos ſuos ad conventum Galliarum, Arelate celebrari ſolitum, mittebant.

At Notitiæ veteres, Gallias in ſeptemdecim Provincias partiuntur, quæ diviſio facta eſt ab Auguſto Cæſare. Hæ ſunt, Lugdunenſis prima, cujus Metropolis *Lugdunum*; Lugdunenſis ſecunda, cujus Metropolis *Rotomagus*; Lugdunenſis tertia, cujus Metropolis *Turonum* civitas; Lugdunenſis quarta cujus Metropolis *Senonenſium* civitas; Belgica prima, cujus Metropolis civitas *Treverorum*; Belgica ſecunda, cujus Metropolis civitas *Remorum*. Germanica prima, cujus Metropolis *Moguntia*; Germanica ſecunda, cujus Metropolis *Colonia Agrippina*; Maxima Sequanorum, cujus Metropolis *Veſontio*; Provincia Alpium Grajarum & Penninarum, cujus Metropolis *Tarantaſia*; Viennenſis, cujus Metropolis *Vienna*; Narbonenſis prima, cujus *Narbona* Metropolis; Narbonenſis ſecunda, cujus Metropolis *Aquæ-Sextiæ*; Aquitanica prima, cujus Metropolis *Avaricum Biturigum*; Aquitanica ſecunda, cujus Metropolis *Burdigala*; Novempopulana, cujus Metropolis *Auſcia*; Provincia denique Alpium Maritimarum, cujus Metropolis *Ebredunum*.

ARTICULUS VII.

De Concilio Taurinenſi.

Male Taurinatenſe a quibuſdam vocatur. Taurinum, *vulgo* Turin, *Pedemontanæ regionis caput, ſedes Archiep:ſc.*

Concilium Taurinenſe apud Auguſtam Taurinorum celebratum, ad componendas Gallicanorum quorumdam Epiſcoporum variis de negotiis controverſias, anno Chriſti 397. a Baronio & Binio falſo affixum eſt. Conſtat namque ex Epiſtola 6. Zoſimi, & altera ejuſdem ad Africanos, quo tempore habita eſt Synodus Taurinenſis, Bricium apud Turones Epiſcopum fuiſſe. Habita ergo eſt poſt mortem S. Martini, cui Briccius ſucceſſit. At S. Martinus veterum omnium conſenſu, menſe Septembri anni 397. nondum e vivis exceſſerat. Quare hic annus Synodo non congruit, ut recte obſervat doctiſſimus Sirmondus. Quod ſi eos audiamus, qui S. Martini obitum in annum 400. vel etiam longius differunt, Synodi pariter epocham differri neceſſum erit.

Canonum Synopſis.

Octo Canones hoc in Concilio conditi ſunt. Primo indultum eſt Proculo Maſſilienſium Epiſcopo ut quamvis alterius Provinciæ, id eſt Viennenſis eſſet, Metropolitani jure præeſſet ſecundæ Provinciæ Narbonenſi, cujus Eccleſias, vel Parochias ſuas fuiſſe aſſerebat, vel Epiſcopos a ſe in eiſdem Eccleſiis ordinatos. Sed hoc ſingulare privilegium & perſonale Proculi fuit.

Canone 2 contentio inter Arelatenſem & Viennenſem Epiſcopos de primatu exorta, fiduciario decreto ſedata eſt, ut ſcilicet qui ſuam civitatem probaret eſſe Metropolim, is primatus honorem obtineret, aut certe ut bono pacis, Provinciam, ſi vellent, inter ſe dividerent, & proximas ſibi uterque civitates Metropolitani jure vindicaret. Gradus is fuit ad augendam Arelatenſis Eccleſiæ dignitatem. Cum enim olim Arelate Viennæ ceu Metropoli ſubjaceret, ut conſtat ex Concilio Arelatenſi, in quo *Marinus Epiſcopus de civitate Arelatenſium Provincia Viennenſi*, ſubſcripſit, & ex Imperii Notitia, variis a Principibus ornata privilegiis: unde & *Conſtantina* a Conſtantino, & *Gallula Roma* ab Auſonio vocata eſt, & a Valentiniano II. atque Honorio Principibus *Mater omnium Galliarum*, ob ſedem Præfectorianam, quæ illuc ex civitate Treverorum translata fuerat, ſenſim caput extulerunt Arelatenſes Epiſcopi, & jugum Viennenſium excuſſerunt, primatus honorem ſibi arrogantes.

Canone tertio, occaſione 4. Epiſcoporum, qui illicita quædam in ſacris Ordinationibus uſurpaverant, in futurum cavet, ut qui eadem perpetraverint, Ordinationibus, Conciliiſque intereſſe prohibeantur; ordinati vero, Sacerdotii honore priventur.

Canonibus 4. & 5. Sententiæ a Triferio Epiſcopo in Palladium Laicum, & Exuperantium Presbyterum latæ confirmantur. Primus cum Presbytero crimen objeciſſet, in pro-

probatione defecerat; alter Episcopo suo irrogaverat contumeliam. Canon sextus decrevit, secundum Ambrosii & Siricii literas, ut qui Felici Trevirensi Episcopo, ab Ithacianæ partis Episcopis ordinato, eorumque communioni mordicus adhærenti communicarent, iis pacis consortium negaretur. De Ithacio vide quæ superius dicta sunt, cum de Priscillianistarum Hæresi egimus.

Canon 7. Clericos alienos suscipere, vel ordinare vetat. Octavas denique ad gradus ulteriores promoveri prohibet, qui contra Canones ordinati fuerint, v. g. ex Bigamis; vel qui in sacro ministerio filios genuerit.

JOANNIS DOMINICI MANSI

Nota.

GEminos alios Canones Taurinensi huic Concilio non sine probabili conjectura adjiciendos ego in meo ad Concilia Labbei supplemento to. 1. p. 254. censui. Principio quidem Concilium hoc Taurinense ante annum 401. convenire nequaquam potuisse ex eo demonstravi, quod cum constet S. Martinum Turonensem Episcopum non nisi anno 400. Novembri mense obiisse, quod peculiari dissertatione demonstravit P. De Petro in novissima editione operum Sulpicii Severi to. 1. diss. 3. constetque pariter ex præfatione ejusdem Concilii die X. Kal. Octobris Taurinense Concilium cæpisse; inferendum ex eo censui Patres Taurinenses nequaquam in Concilium convenisse ante annum 401. Geminos vero Canones illos erui ex Hincmaro Rhemensi Archiepiscopo in Epistola Canonica ad Gallorum Principem, in qua ex Concilio Taurinensi can. 9. laudat sanctionem, ut mortuo Episcopo curæ sit Metropolitanis, ne ultra mensem, vel saltem trimestre Ecclesia sine Pastore vacet; ideo si forte contigerit, ut Populus intra hoc tempus de Pastore sibi non provideat, Metropolitani sit, ut juncto cum aliis Episcopis consilio aliquem sua potestate eligat, quem si recusaverint excipere optimates, & præsbyteri, anathemate plectantur.

ARTICULUS VIII.

De Concilio Carthaginensi secundo.

Canonum Concilii Carthaginensis secundi Synopsis.

ANno Christi 390. secundum Carthagine Concilium ad instaurandam Ecclesiasticam Disciplinam celebratum est sub Genethlio, non vero sub Aurelio ejus successore, cujus ut & Alypii nomen, licet in excusis Conciliis habeatur, a MSS. tamen Codicibus optimæ notæ exulat, ut monet Philippus Labbæus. Tredecim in eo sunt editi Canone. Præmissa Fidei Professione in Sanctam Trinitatem, Canone 1. de continentia sacrorum Ministrorum statum est, ut Episcopi, Presbyteri, & Diaconi ab uxoribus abstinerent, secundum antiquum usum & Apostolorum doctrinam. Nondum eo tempore lex cœlibatus Subdiaconis in Africana Ecclesia imposita erat. Tertio Canone, Presbyteris Chrismatis confectio, consegratio Virginum, reconciliatio solemnis Pœnitentium prohibita est: * quæ munia sibi contra Disciplinam Ecclesiasticam arrogabant. Quartus nihilominus Canon Pœnitentes in periculo constitutos, Presbyterum ex mandato Episcopi reconciliare posse constituit. Quintus Canon in illis locis Episcopos constitui vetat, quæ numquam Episcopos habuerunt, nisi crescente populo Christiano, & ejus qui Diœcesi præest, accedente consensu. Sextus Canon, criminosos ad Sacerdotem, vel majorum natu accusationem non esse admittendos decernit. Canon septimus, in Episcopos vel Clericos animadvertit, qui damnatos a propriis Episcopis, eorumque regulere judicium fugientes receperint. Canon octavus Anathematis & depositionis pœna mulctat Presbyteros superbos, qui ab Episcopis suis correpti & excommunicati, Schisma adversus ipsos fecersint. Jubet autem, si se gravatos sentiant, ut suas ad vicinos Episcopus deferant querimonias, a quibus eorum causa audiatur, & per quos Antistiti suos reconcilientur.

**Ea prohibitio in Concilio Carthag. 3. Canon. 32. & 36. iterata est.*

No-

Nonus Canon, Presbyteris vetat ne inconsulto Episcopo, quovis in loco ad arbitrium *Agenda* agant, id est, Sacra celebrent. Decimus Canon judiciorum Episcopalium formam præscribit, statuitque ut Episcopus alicujus criminis accusatus, si non possit frequentior Synodus congregati, a duodecim saltem Episcopis, sex Presbyteris, & Diaconis tribus, cum proprio suo Episcopo audiatur, secundum veterum Conciliorum statuta. Canone 11. statutum est, ne quis Episcoporum plebes, vel Diæcesim alienam invaderet. * 12. Canone decretum ne absque Primatis præcepto ordinetur Episcopus. 13. Canone sancitum est, ut uniuscujusque subscriptione saluberrimis his statutis robur adderetur.

Canonica Episcoporum judicia.

**Id quoque prohibitum in Carthag. 3. Can. 20. & 21.*

ARTICULUS IX.

De Concilio Carthaginensi tertio.

Concilium Carthaginense III. sub Aurelio Carthaginensi Episcopo, anno Domini 397. congregatum est. Quinquaginta Canonibus Ecclesiasticam sancivit Disciplinam. Quoad Baptismum, rebaptizationes vetitæ sunt, secundum decretum Capuensis plenariæ Synodi, (Canone 28.) Decretum est, ut ægrotis, si per se respondere non possent, suffragante suorum testimonio, Baptismus conferretur, (Canone 34.) Ne mortuis detur Baptismus vel Eucharistia, statutum est, (Canone 56.) Ne Catechumenis; etiam infra solemnissimos Paschatis dies Sacramentum aliud, præter solitum sal, daretur, prohibitum est; quo tempore Fidelibus eulogias distribui mos erat, (Canone 5.) Circa Sacrificium altaris, sancitum est, ne in eo aliquid offeratur amplius, quam ipse Dominus tradidit, id est, panis & vinum aquæ mixtum, (Canone 24.) Ut nisi a jejunis, Sacramenta altaris non celebrentur, excepto die * Cænæ Dominicæ, (Canone 29.) Ut cum altari assistitur, semper ad Patrem dirigatur oratio, (Canone 23.) Circa Pœnitentiam, ut pœnitentibus, secundum peccatorum differentiam, Episcopi arbitrio, Pœnitentiæ tempora decernantur, (Canone 31.) Ut Pœnitenti, cujus crimen publicum & vulgatissimum est, manus ante absidem imponatur: ut scilicet palam & in oculis omnium Pœnitentiam agat, (Canone 32.) Ut apostatis, vel histrionibus conversis Pœnitentia non negetur, (Canone 35.) Circa sacras Ordinationes, statuere patres Africani, ut Episcopus, non minus quam a tribus Episcopis ordinetur, (Canone 39.) Ut cum electioni Episcopi aliqui contradicunt, unus vel duo ex numero Ordinatorum adjungantur, qui contradicentium personas, & rationes discutiant: & purgatum omni suspicione Sacerdotum sub omnium oculis inaugurent, (Canone 40.) Ut nullus Clericus ordinetur, nisi probatus vel Episcoporum examine, vel populi testimonio, (Canone 22.) Ut Clerici majores non ordinentur, nisi omnes sua domo ad Fidem Christianam & Catholicam adduxerint, (Canone 18.) Ut ordinandis Episcopis, vel Clericis, Conciliorum decreta inculcentur, (Canone 3.) Ut ante 25. annum Diaconi non ordinentur, (Canone 4.) Ut Siricius Episcopus Romanus, & Simplicianus Mediolanensi, de infantibus, qui a Donatistis baptizati sunt, consulatur, an cum ad Ecclesiam fuerint conversi, parentum error illos impediat, quo minus ad sacra altaris ministeria promoveantur, (Canone 48.) Reordinationes vetitæ sunt, (Canone 38.)

Canonum Concilii Carthaginensis Tertii Synopsis.

** De hac disciplina leges S. Augustinum Epist. 118. ad Januarium.*

Disciplina circa Pœnitentes.

Disciplina circa Ordinationes.

(Canone 47.) Circa lectionem Scripturarum, statutum est, ut præter Scripturas Canonicas, nihil in Ecclesia legatur sub nomine divinarum Scripturarum. Sacrorum autem librorum Canonem eumdem omnino cum eo, quem Innocentius I. Epistola 5. ad Exuperium, Gelasius in Romana Synodo, & Tridentina Synodus, conscripserunt, exhibet: adeo ut Calvinistæ, & Lutherani, plures Sacræ Scripturæ libros respuentes, profligentur hoc Canonem, cui condendo S. Augustinus cum Episcopis Africanis 46. interfuit. Hunc autem sacrorum librorum Canonem a Patribus se accepisse profitentur.

Libri Canonici.

Circa celebrationem Conciliorum, decretum est, ut per singulos annos Episcopi ad Concilium conveniant: & Paschæ dies a Primate Carthaginensi indicatur, (Canone 1. 2. & 41.) In eos autem qui ad Concilium venire detrectaverint, sua forte ne pro-

** Hic Canon in Concilii Carthag. 5. Can. 10. renovatur.*

prodantur flagitia metuentes, Episcopatus privatio decernitur, (Canone 43. *)

Circa mores Clericorum, removet Synodus typum superbiæ ab Episcopis, prohibens ne primæ sedis Episcopus Princeps Sacerdotum appelletur, (Canone 26.) Removet ambitionis vel avaritiæ labem, prohibens translationes Episcoporum, quæ ex alterutra radice oriebantur, (Canone 38.) Removet inutilium peregrinationum, contra sacras residentiæ leges susceptarum occasionem, prohibens ne Episcopis absque Formatis Metropolitani sui literis transmarinum iter aggrediantur, (Canone 28.)

Hic Canon renovatus est in Concilio Carthag. 4. Can. 46.

Circa Clericorum omnium mores, decernit Synodus tertia Carthaginensis, ut Clerici procurationibus & negotiis non vacent, (Canone 16.) Ut cum extraneis feminis non commorentur, sed sola cum matre, avia, matertera, amita, sororibus, neptibus, nurubus, (Canone 17.) Ut Lectores cum ad annos pubertatis venerint, cogantur aut uxores ducere, aut continentiam profiteri. (Canone 19.) Ut Clerici nedum inferioris gradus, sed Presbyteri etiam & Episcopi ad Virgines aut Viduas soli non accedant; sed illi quidem cum sociis a Presbytero aut Episcopo designandis; isti vero Clericis, aut gravibus viris ex Christianorum cœtu præsentibus, (Canone 25.) Ut Clerici, edendi vel bibendi causa tabernas non ingrediantur, nisi itineris necessitate compulsi; (Canone 27.) Ut Clerici in aliena civitate non commorentur, nisi justis de causis, & Episcopo, vel Presbytero loci cognitis, (Canone 37.) Ut Clerici nihil rerum suarum infidelibus, vel donatione, vel testamento conferant, etiamsi ipsis consanguinitate juncti fuerint, (Canone 13.)

Circa familiam Clericorum, statuit Synodus, ut eorum filii vel filiæ, Ethnicis, Hæreticis, vel Schismaticis, matrimonio non jungantur (Canone 12.) Ut filios suos emancipari non sinant, nisi fuerint de eorum moribus & ætate securi, ne peccatis eorum irretiantur, (Canone 14.) Ut spectacula sæcularia nec exhibeant, nec iis intersint Clericorum filii, a quibus omnes Christiani prohibentur, (Canone 11.) Ut quæcumque a tempore Ordinationis suæ prædia, vel alterius generis bona, Episcopus vel Clericus comparavit nomine suo, ea conferat Ecclesiæ, alioqui invasionis rerum dominicarum reus teneatur, (Canone 49.) Quæ autem alicujus liberalitate, vel hæreditate obvenerint, familiæ suæ conferre possit.

** Anniversarium Concilium, idest, quotannis celebrari solitum.*

Circa Episcoporum & Clericorum judicia, statuit Synodus ut causæ Episcoporum, ad Primatem Provinciæ, & ad Concilium universale anniversarium * totius Africæ deferantur; tempusque præscribit accusato & accusatori, infra quod Ecclesiasticis Judicibus sistere se debeant, (Canone 7.) Presbyterorum causas a proprio Episcopo, cum aliis quinque Episcopis vicinis, Diaconorum cum duobus, inferiorum Clericorum a solo ipsorum Antistite, discuti & finiri constituit, Canone 8.) Ad publica & sæcularia judicia, sive in criminalibus, sive in civilibus causis, quæ ipsis in Ecclesia fuerint intentatæ, confugere Clericos prohibet sub periculo gradus, in causa criminali, vel sub periculo rei, quam evicerint, amittendæ, in causa civili, (Canone 9.) Cum sententia Judicum Ecclesiasticorum, a Superioribus, interjecta appellatione, solvitur, nihil obesse rescissionem, hujusmodi prioribus judicibus, decernit: si convinci non potuerint, vel inimico animo judicasse, vel aliqua cupiditate, aut gratia depravati (Canone 19.) A judicibus mutuo partium consensu electis provocari vetat, (ibidem.)

** Ut abusum illum in Ecclesia Africana grassantem compescat, Aurelium Episcopum S. Augustinus adhuc Presbyter hortatur, ep. 64. ad ipsum data.*

Circa templorum venerationem, & preces, prohibentur convivia in templis, * (Canone 30.) Precibus vero non probatis uti Fideles vetat, (Canone 33.)

Circa sacras Virgines, statuit, ut cum parentibus orbatæ fuerint, ab Episcopo, vel Presbytero (si absens ille fuerit) in Monasterio Virginum collocentur, aut gravioribus feminis commendentur; earum ut consulatur pudicitiæ, & Ecclesiæ honori; (Canone 33.) Virgines porro ante annum ætatis vigesimum quintum consecrari vetat, (Canone 4.) ne voti temere emissi ipsas pœniteat, & a sancto proposito resiliant.

A R-

ARTICULUS X.

De Concilio Hipponensi.

QUo præcise tempore celebratum fuerit istud Concilium, non constat. Certum est celebratum fuisse sub Aurelio Carthaginensi Episcopo, ante Concilium Carthaginense III. in quo ejus Canones in compendium redacti sunt, & cum Byzacenis Episcopis collati. Nihil est his in Canonibus singulare, quod in ipsis Carthaginensis tertiæ Synodi Canonibus non legatur, dempto 41. quo statutum est, ut Donatistarum Clerici, cum ad Ecclesiam redeunt, in numero Laicorum recipiantur. Addita nihilominus huic regulæ exceptio est a Patribus Africanis, ut in pristino gradu reciperentur & honore, qui non rebaptizassent, vel plebem secum suam ad communionem Catholicam reducerent: quia tunc initæ pacis compensatione, & charitatis sacrificio, repetiti Baptismi crimen abolebatur. Ratio porro quæ Africanos Patres impulit, ut aliquid prioris de severitate disciplinæ remitterent, fuit Clericorum inopia, quam tunc temporis illorum Ecclesiæ patiebantur.

ARTICULUS. XI.

De Concilio Carthaginensi IV.

Canonum Concilii Carthaginensis Quarti Synopsis.

COncilium Carthaginense IV. Anastasii Romani Pontificis temporibus, Aurelio Carthaginensi Episcopo Præside, ducentis quatuordecim suffragantibus Episcopis, quos inter S. Augustinus eminebat, anno 398. celebratum est. Quatuor supra centum Canonibus Ecclesiasticam sancivit disciplinam. Primus ordinandi Episcopi dotes describit, examine Ordinationi sacræ prævio discutiendas, quæ Ordinatio cum Clericorum & Laicorum consensu, in Conventu Comprovincialium Episcoporum, auctoritate Metropolitani celebranda est. Sequentes Canones ad XI. usque, ritus Ordinationum sacrarum præscribunt, earumque materiam, vel formam (ut nunc vocamus.) In his notandum, solam impositionem manuum, non unctionem, non instrumentorum porrectionem, ut materiam Presbyteratus assignari. Manuum vero impositionem illam ad Sacerdotii essentiam solam pertinere, quæ ab Episcopo simul & Presbyteris adhibetur: non vero eam quæ fit ab Episcopo statim post Litanias, absque prolatione verborum & oratione; nec eam cui adjungitur illa verborum formula, *Accipite Spiritum Sanctum*, &c. Secundo, nec porrectionem instrumentorum, sive libri Evangeliorum traditionem, esse essentialem Diaconatui, sed manuum impositionem solius Episcopi: quam quia non accipit Subdiaconus, instrumentorum porrectione ordinatur. Quod ex his Canonibus viri doctissimi colligunt.

Sacrarum Ordinationum Ritus.

Sequentibus Canonibus ad 36. usque, mores Episcoporum componuntur; decerniturque ut Episcopus non longe ab Ecclesia hospitiolum habeat, (Canone 14.) Hospitiolum dicit, non palatium: Ut vilem suppellectilem, & mensam ac victum pauperem habeat, & dignitati suæ auctoritatem Fidei, & vitæ meritis conciliet, (Canone 15.) Ut Gentilium libros non legat, nec Hæreticorum, nisi cum opus est, (Canone 16.) Ut viduarum, pupillorum, ac peregrinorum curam per seipsum non gerat, sed Archipresbytero, vel Archidiacono eam demandet. Ut tuitionem testamentorum non suscipiat. Ut rem familiarem per se non administret, ne his negotiis a sacra lectione, oratione, & verbi divini prædicatione, quibus totus deditus esse debet, avocetur. (Canonibus 17. 18. & 20.)

Mores Episcoporum.

Ad hæc decernitur, ne Episcopus pro rebus transitoriis, etiam provocatus, litiget, (Canone 19.) Cum enim vix absque labe cupiditatis, quæ charitatis venenum est, lites hujusmodi suscipi & promoveri possint, indignæ sunt Episcopo, qui charitatis exemplum esse debet, ac ab omni cupiditate alienus. Hæc a cupiditate immunitas præstabit, ut rebus Ecclesiæ, tamquam commendatis, non tamquam propriis utatur,

quod (Canone 31.) decretum eſt. Efficiet etiam ne de loco ignobili ad nobiliorem tranſeat; quod (Canone 27.) vetitum. Hujuſmodi porro translationes Epiſcoporum propter Eccleſiæ bonum, Clericis Laicisque ſupplicantibus, decernente Synodo, licitas fuiſſe, Canon iſte nos docet. Synodo ut adſit Epiſcopus per ſe, vel per legatum (Canone 21.) edicit.

Presbyteri in Eccleſiaſtici regiminis ſocietatem admiſſi in Eccleſia Africana. Presbyteri ab Epiſcopis honorifice tractandi.

Veterem Eccleſiæ Africanæ diſciplinam, ſecundum quam Presbyteros in Eccleſiaſtici Regiminis ſocietatem admittebant Antiſtites, ut S. Cypriani Epiſtolæ demonſtrant, hæc ſancta renovat Synodus, prohibens ne abſque ipſorum conſilio Epiſcopus Clericos ordinet: ne ipſis non conſciis, & abſentibus cauſas audiat, juſque dicat: irritam fore alioqui ſententiam: ne abſque ipſorum ſubſcriptione res Eccleſiaſticas donet, vendat, vel commutet: has alioqui actiones irritas fore, (Canonibus 22. 23. & 32.) jubet proinde Synodus Epiſcopis, ut honorifice cum Presbyteris agant, nec ipſos excipiant ut ſervos, ſed ut collegas: & quamvis in Eccleſia, & in conſeſſu Presbyterorum ſublimiores ſedeant, nullibi tamen ſtare coram ſe Presbyterum patiantur. (Canonibus 34. & 35.)

Epiſcopos vel Presbyteros alienam Eccleſiam pietatis animo adeuntes & viſitantes, honorifice ſuſcipi jubet, & ad conſecrandam Oblationem ſeu Miſſam celebrandam, verbumque faciendum, ſeu habendam Concionem, invitari; nec minorem hac in parte Presbytero, quam Epiſcopo, deferri vult honorem, (Canone 33.)

A Canone 37. ad 42. Diaconorum erga Presbyteros reverentia & obedientia ſancitur. Per ipſos porro victum miniſtrari jubet ab Eccleſia Chriſtianis Catholicis, qui pro Fide, & re Eccleſiaſtica tribulationem patiun-tur, (Canone 43.)

Vita & mores Clericorum.

Clericorum deinde quorumvis reformationem aggreditur Synodus, imprimiſque de ipſorum in ornatu corporis modeſtia fert leges: ut ſcilicet nec comam, nec barbam nutriant; ut in habitu & in inceſſu Profeſſionem ſuam probent, nec veſtibus aut calceamentis decorem quærant, (Canonibus 44. & 45.) Clericum, cujus pars Dominus eſt, a ſæculi ſocietate & tumultu ſecretum vult eſſe Synodus, adeoque nec per plateas, niſi miniſterii ſui neceſſitate compulſum, nec in nundinis vel in foro, niſi ipſi aliqua res emenda ſit opus, deambulare; idque ſub periculo proprii gradus, & Officii, (Canonibus 47. & 48.) In ſacris Officiis aſſiduum eſſe jubet; adeoque ſtipendiis privari, ſi Vigiliis, citra ægritudinem, defuerit; ab officio removendum, ſi ſe geſſerit in miniſteriis negligentius, (Canonibus 49. & 50.) Ut otio morum optimorum peſtibellum Clerici indicant, neque Eccleſiæ, aut cuivis ſint oneri, conſultiſſime ſtatuit Synodus, ut artificiolo, vel agricultura, victum & veſtimentum ſibi parent, abſque Officii ſui detrimento. Canonibus 51. 52. & 53.

Bigamos, Pœnitentes publicos, uſurarios, ſeditioſos, injuriarum ſuarum ultores, falſos fratrum accuſatores, ad Clerum vetat promoveri, (Canonibus 55. 67. 68. 69.) Clericis, qui fratrum profectibus invident, aditum ad altiorem gradum præcludit, (Canone 54.) Clericum adulatorem, proditorem, maledicum (ſi veniam poſtulare noluerit) ſcurrilem & verbis turpibus jocularem, jejunium eccleſiaſticum temere violantem, Canones 56. 57. 60. 63. percellunt, & in ordinem redigunt. Clericum per creaturas jurantem, objurgandum primo, tum (ſi perſtiterit in vitio) excommunicandum ſtatuit Canon 61. Eum qui inter epulas cantaverit, eadem ſeveritate coerceri jubet Canon 62. Clericos Hæreticorum & Schiſmaticorum convivia vitare jubet Canon 71. Cum quibus, nec orandum, nec pſallendum, ex Canone 72. Uti nec cum excommunicatis. Qui ſecus faxit, excommunicatur, Canone 73. Concordiam inter Clericos omni ſtudio & cura fovere & reſtaurare tenetur Epiſcopus, adeoque diſcordantes, vel ratione, vel poteſtate, ad concordiam trahere, (Canone 59.) Quia vero quidam ſunt ad lites propenſi, & ad querimonias faciles, eorum teſtimonium, aut querelas abſque accurato examine recipiendas non eſſe, ſtatuit Synodus. (Canone 58.)

Pœnitentialis Diſciplina.

Pœnitentiæ etiam diſciplina hujus Concilii Canonibus ſancita eſt. Circa quam conſtitutum eſt primo, Pœnitentiam implorantibus, abſque perſonarum acceptione Pœnitentiæ leges eſſe imponendas, (Canone 74.) Negligentiores Pœnitentes tardius ad communionem recipiendos, (Canone 75.) Pœnitentibus moribundis Viaticum eſſe conceden-

cedendum: ea tamen lege, ut se a Pœnitentiæ laboribus absolutos non credant, si supervixerint, donec manus impositionis ritu solemni ab Episcopis reconcilientur, (Canonibus 77. & 78.) Cæterum si infirmus petita Pœnitentia, & vocato Sacerdote, interim obmutuerit, suffragante adstantium testimonio, Pœnitentiam ipsi imponendam decernunt Africani Patres: & morti proximum reconciliari per manus impositionem, atque Eucharistiæ Viatico muniri. Si autem convaluerit, statutis Pœnitentiæ legibus nihilominus subdendum, (Canone 76.) Ita dubia quæ in exitu agebatur Pœnitentia visa est, ut probandi postea, & secundum Canonum severitatem novis expiandi laboribus, si convaluissent, Pœnitentes illi Clinici putarentur. Contra vero de eorum salute bene sperabat Ecclesia, qui dum Pœnitentiæ leges accurate exequerentur, in itinere, vel in mari, ubi eis subveniri non posset, diem suum obibant. Eorum ideo memoriam & orationibus, & Oblationibus commendandam statuit (Canone 79.) Quo Canone Novatorum error, Ecclesiæ preces, & Sacrificia defunctis Fidelibus prodesse impie negantium, profligatur. Ad hæc manus Pœnitentibus a Sacerdotibus imponi jejunii diebus, quod Pœnitentiæ singulari quadam ratione consecrati sint illi dies (Canone 80.) decernitur. Ut vero charitatis & humilitatis operibus continuo sua possint expiare delicta, ipsis injungitur ut mortuos efferant, & sepeliant, (Canone 81.) Hujus disciplinæ reliquiæ sunt piorum Sodalitia & Confraternitates sub Pœnitentium nomine ab Ecclesia probatæ, qui dum grassatur etiam pestifera lues, hoc morbo peremptorum corpora efferunt & sepeliunt, fervore charitatis morte fortioris.

Regulæ Catechumenis & Neophytis positæ.

Catechumenis etiam, & Neophytis aliquas regulas statuit sancta hæc Synodus: præcipit scilicet ut nomen suum dent, & diuturna a carnibus & vino abstinentia, necnon crebra manus impositione, ad Baptismum disponantur, (Canone 85.) Neophytos vero, seu recens Baptizatos, aliquandiu a lautioribus epulis, & spectaculis, & conjugibus abstinere jubet, ut secundum novum hominem, quem induti sunt, vivere assuescant, (Canone 86.) Ne vero claudi alicui janua salutis videatur, statuit ut Episcopus ab ingressu Ecclesiæ, dum verbum Dei prædicatur, arceat neminem, sive Ethnicum, sive Hæreticum, sive Judæum, (Canone 84.) Quia vero in scandalum infidelium vergebat, quod a sacra concione sese subducerent Christiani, in ipsorum, qui ita se subducebant, perniciem, statuunt Patres, ut qui Sacerdote verbum faciente in Ecclesia, egressus de auditorio fuerit, excommunicetur, (Canone 24.)

Anathemate etiam ferit Synodus eos qui auguriis, incantationibus, Judaicis superstitionibus, Christianam Professionem polluebant. Decernit etiam communione privandos, qui die solemni, prætermisso Ecclesiæ conventu, spectaculis interfuerint, (Canonibus 88. & 89.)

Ipsis Energumenis provident Africani Patres, (Canonibus 90. 91. & 92.) Quibus prudenter indicunt ut templorum pavimenta verrant; ut qui ipsos vexat dæmon, hoc religiosæ humilitatis obsequio crucietur, utque contemni se videns superbus Spiritus, templum Dei, Christiani scilicet corpus deserat.

Disciplina circa Viduas & Sanctimoniales.

Accepta ab Apostolis Disciplina, quæ viduarum Christianarum curam ab Ecclesia geri maximam statuit, hujus Concilii Canonibus confirmatur. Crimini vertitur Episcopo, vel Presbytero, qui Parochiæ præest, si sustentandæ vitæ preser'is causa juniores Viduæ vel Sanctimoniales Clericorum familiaritatibus subjiciantur. Viduis denique continentiam ritu solemni professis, quæ violato proposito ad nuptias transierint, Christiana communio subtrahitur, (Canonibus 101. 102. 103. 104.) Probandum ab Episcopo, qui religiosis feminis præponitur, Sacerdotem statuit (Canone 97.)

Pauperum cura.

Præterea pauperum curam commendat, & promovet sanctionibus suis hocce Concilium. Et primum pauperes & senes Ecclesiæ plus cæteris honorandos statuit, (Canone 83.) Ubi nomine honoris, non exterior solum reverentia, sed maxime rerum necessariarum administratio intelligenda est. Deinde eorum qui pauperes opprimunt, dona & oblationes a Sacerdotibus respui jubet, (Canone 94.) Tandem quia defunctorum oblationes & pia legata in solatium subsidiumque pauperum ab Ecclesia impenduntur, statuunt Patres (Canone 95.) ut qui oblationes defunctorum, aut negant Ecclesiis, aut ægre reddunt, tamquam egentium necatores excommunicentur.

Diffidentium oblationes non recipiendæ. Ultimo, ut Christiani inter se diffidentes, & odia atque inimicitias in animis foventes, ad concordiam vel pœnis spiritualibus revocentur, qui charitatis legibus, & verbo divino revocari non possunt; prohibent Africani Patres (Canone 93.) ne oblationes diffidentium fratrum, sive in sacrario sive in gazophylacio recipiantur.

SCHOLION.

In hoc Articulo, pag. 319. Editionis primæ, Religiosi Censores hanc Propositionem notant: *Materia Ordinis sacri sola manuum impositio.*

R. Non ita scripsi, sed, *Solam impositionem manuum ut materiam Presbyteratus & Diaconatus assignari in Concilio Carthaginensi quarto.* Cæterum an sola manuum impositio, an traditio instrumentorum, an utraque sit materia essentialis horum Ordinum, res est in opinione posita. Quatuor ea de re Scholasticorum opiniones recenset *Joannes Morinus* p. 3. *De Sacris Ordinationibus* Exercitatione 7. cap. 1. primisque tribus expositis, subdit: *Postrema opinio ea est quæ materiam Sacerdotii constituit solam manuum impositionem. Hanc solam omnis Ecclesia Latina, Græca, Barbara semper agnovit. Hanc solam commemorant omnes antiqui Rituales Latini Græci; omnes antiqui & recentiores Patres Græci, Latini . . . . Græci, ut demonstratum est, legitime & valide Presbyteros consecrant: Semper Ecclesia Romana eorum Ordinationes probavit. At apud eos incognita est ista Instrumentorum traditio, & semper incognita fuit: Ergo ea non pertinet ad Ordinationis Presbyteralis substantiam. Minor propositio non secus ac Major indubitatæ est fidei, satisque demonstrata est, & quotidie Romæ ipsa praxi demonstratur.* Et Exercitatione 9. *De Diaconatu*, cap. 1. quatuor item Scholasticorum sententias de materia Diaconatus refert. *Prima est eorum, qui solam manuum impositionem censent esse istius Ordinis materiam, quales videntur S. Bonaventura in 4. Dist. 24. p. 1. Art. 1. Quæst. 4. Durandus ibidem Quæst. 111. n. 7. & 8. Scotus in eamdem Dist. 1. Quæst. 1. Roffensis in lib. contra Captivitatem Babylonicam cap. 12. §. 7. & de Sacerdotio contra Lutherum, Axiom. 9. Arcudius lib. 6. cap. 4. Becanus eamdem sententiam amplectitur, De Sacramento Ordinis c. 26. Quæst. 4. cum ait: Materiam vere essentialem esse manuum impositionem, accidentalem autem instrumentorum porrectionem.* Hanc opinionem tuetur eruditus *Morinus*, eaque ex veteribus Ritualibus, & Ecclesiæ Græcæ usu probata, ita colligit: *Itaque manifestum est ad Diaconatus materiam nullo modo pertinuisse Evangelii traditionem, cum Ecclesiæ magna pars eam numquam usurpaverit, & nec etiam nunc usurpet; & pars altera nongentorum annorum spatio eam numquam usurpaverit: & post illud tempus nonnullæ Ecclesiæ sub Formulis variis eam amplexæ fuerint, tandemque sero in unam & eamdem Formulam conspiraverint.*

Nota.

MAnuum impositionem esse materiam essentialem Sacramenti Ordinis suadet S. Scriptura, quæ solius impositionis manuum meminit, ubi Sacramentum Ordinis exprimit *Act.* 6. *v.* 6. & *c.* 13. 3. ubi ordinatio Pauli, & Barnabæ recensetur, & 1. *ad Tim.* 4. 14. Suadent deinde Concilia, quæ impositionem manuum & orationem in ordinatione Ministrorum Ecclesiæ adhibitam ostendunt, nempe Nicænum I. can. 9. Antiochenum ann. 341. can. 17. Ancyranum ann. 314. can. 9. Carthaginense IV. ann. 398. cap. 2. 3. & 4. Toletanum IV. ann. 633. can. 28. ex quo Hallerius *de Sacr. Ordinat. sect.* 2. *c.* 1. *art.* 1. *n.* 7. infert Ecclesiam Hispanam initio sæculi septimi in ordinatione Presbyteri, & Diaconi nondum instrumentorum porrectionem adhibuisse. Sed aliis Conciliis omissis, observandum demum Tridentinum loquendo *sess.* 14. *cap.* 3. de Ministro extremæ Unctionis, ubi ait esse Episcopos, aut Sacerdotes rite ordinatos *per impositionem manuum Presbyterii.* Cum vero ejusdem impositionis manuum non raro etiam PP. meminerint, post illorum allata testimonia Bellarminus *cap.* 9. *de Sacram. Ordinis* hæc habet: *Dicere omnia Concilia, Pontifices, & Patres loqui de accidentaria cæremonia ridiculum est, cum nusquam ponant aliam cæremoniam, & sæpe ex professo tractent* de

de ritu Ordinationis. Quis enim credat tot Patres, & Concilia, cum nihil frequentius tractent quam ordinationes Sacerdotum, ne semel quidem attigisse id, quod ad essentiam Sacramenti pertinet? Sed & Isidorus Hispalensis, Amalarius Fortunatus, Rabanus Maurus, Alcuinus, Walfridus Strabo de sacris Ordinationibus ex professo agentes, sicut & Libri Rituales antiquioris notæ apud Morinum, Menardum, Martenium, non aliam materiam, quam impositionem manuum commemorabant. Ecclesia tandem Græca non aliam materiam in sacra ordinatione quam impositionem manuum usurpat, testibus Arcudio, & Goario: atque ipsorum ordinationes validas esse diversi Pontifices declararunt, ut ostendit Morinus *de Sacr. Ordinat. p. 1. c. 3. & 4.*

Ob hujusmodi momenta inter alios Maldonatus *de Sacram. Ord. q. 3. part. 2. prop. 1.* putat fide Catholica tenendum esse manuum impositionem esse partem essentialem Sacramenti Ordinis; quod quidem non intelligendum de prima manuum impositione, quæ nulla habet adjecta verba, nec de tertia, quæ fit versus finem Missæ, & supponit Sacerdotes jam consecratos, sed de secunda, quando cum Episcopo etiam Presbyteri assistentes manus imponunt: quamvis ex parte horum, qui non sunt ministri sacræ ordinationis, nec aliqua proferunt verba, non sit materia ordinationis, sed signum tantum societatis ad simile ministerium.

Ex prædictis etiam aliqui inferunt porrectionem instrumentorum, Calicis nempe cum vino, & Patenæ cum hostia esse tantum materiam integralem Sacramenti Ordinis, cum illius Sac. Scriptura, neque postea Concilia, & PP. per plura sæcula meminerint; unde Morinus *de Sacr. Ordin. p. 3. exerc. 7. c. 1. n. 16.* decimo tantum sæculo hanc cæremoniam incœpisse autumat. Neque huic sententiæ obstare ipsis videtur, quod Eugenius IV. in Decreto, seu Instructione Armenorum singulorum Ordinem materias formasque accurate recensens, nulla impositionis manuum facta mentione, sola commemoret instrumenta, quæ ordinandis porriguntur. Sicut igitur observat Arcudius *lib. 6. de Sacram. Ord. c. 6.* Eugenius impositionem manuum præsupposuit, cum Armenos remiserit ad Pontificale Romanum, ubi impositio manus tamquam essentialis præscribitur. Cum vero eamdem Armeni retinerent, ut observat Menardus in *Not. in Libro Sacrament. S. Gregor.* illius mentio facienda non erat ab Eugenio, sed solum instruendi circa id, quod ulterius Ecclesia Romana, cujus ambiebant unionem, observabat, sicut etiam adnotat Hallerius *de Sacramento Ord. sect. 2. cap. 2. artic. 1. §. 12.*

Cæterum ne quis anxius sit de suæ ordinationis validitate, in praxi omnia sedulo servanda, quæ Ecclesiæ usus præscribit, cauteque supplendum, si quid forte fuerit omissum.

ARTICULUS XII.

De Concilio Carthaginensi V.

Canonum Synopsis.

ANno post Cæsarii, & Attici Consulatum qui Christi 398. fuit Carthagine Concilium, Aurelio Præside, septuaginta duobus Episcopis ipsi assidentibus ad restaurandam Africanæ Ecclesiæ disciplinam, congregatum est. Quindecim Canones condidit: Occasione infantium, quos Episcopi Mauritaniæ a Barbaris redimebant, statutum est Can. 6. ut cum baptizatos esse infantes nullo testimonio constaret, neque ipsi per ætatem essent idonei qui de traditis sibi Sacramentis responderent, absque hesitatione & scrupulo baptizarentur. Quo ex Canone colligitur, in iis baptizandis, de quibus dubitaretur, conditionem ex veteri Ecclesiæ disciplina adhibitam non fuisse. Quam disciplinam non Africana tantum, sed & Romana Ecclesia secuta est, ut constat ex epistola 92. S. Leonis ad Rusticum Narbonensem data, in responsione ad inquisitionem 16. & ex ejusdem epistola 37. ad Neonam Ravennensem Episcopum, & ex S. Gregorio lib. 12. Indict. 8. epist. 31. ad Felicem Siciliæ Episcopum data, & ex Gregorio III. epistola 14. ad Bonifacium. Eamdem in Ecclesia Gallicana viguisse disciplinam, ex Capitularium libro 7. cap. 302. compertum est. Eumdem morem in Ecclesia Anglicana fuisse receptum, constat ex Collectione Conciliorum Anglicanorum, inter Excerpta Egberti, Canone 41. ex Concilio Eboracensi, an. 1194. & ex Londoniensi an. 1200.

Mos baptizandi sub conditione, quando cœpit.

1200. Statuto 3. Alexander III. Pontifex Maximus, qui sedere cœpit anno 1159. primus hunc baptizandi sub conditione morem invexit. Ejus Decretum refertur Extra. *De Baptismo*, *cap.* 2. Sed nec statim post Alexandri III. Decretum, mos ille ubique obtinuit ut conditio apponeretur, ut constat ex scriptis Magistri Sententiarum; Petri Pictaviensis, & Petri Cantoris, propugnantium nullam esse apponendam conditionem. Canon 2. ejusdem Concilii, Presbyteris in gravius aliquod crimen lapsis, manus, tamquam Pœnitentibus, vel tamquam fidelibus Laicis imponi vetat. Scilicet publicę Pœnitentię Clerici majores ex Ecclesię disciplina tunc non subjiciebantur. Notatu dignus est Canon 14. quo statutum est, nullam memoriam Martyrum, sive nullum templum aut altare in Martyrum honorem, probandum esse ab Episcopis, nisi ibi corpus, aut certe aliquę reliquię Martyris conditę sint: aut ubi origo alicujus habitationis, vel possessionis, vel passionis Martyrum fidelissime traditur: *Quæ enim per somnia, & per inanes quasi revelationes quorumlibet hominum ubique constituuntur altaria*, Concilium decernit omnimode reprobanda.

Altaria secundum somnia & inane Revelationes erectas reprobantur.

Pauperum defensio, quę sanctis Episcopis semper cordi fuit, dignissima visa est Patribus Africanis Ecclesiastica sollicitudine. Sed quia ipsorum impediendę oppressioni par non erat Ecclesia, Imperatoribus supplicaverunt ut Defensores eis adversus potentiam divitum constituerent: quod ab ipsorum pietate impetravere.

SCHOLION.

Ad hunc Articulum, pag. 327. editionis primę Religiosi Censores hanc mihi Propositionem tribuunt: *Non sunt baptizandi sub conditione, sed absolute, ii de quibus non constat, quod baptizati sint.*

R. Hęc Propositio non est mea, mihi affingitur; neque hic, neque alibi in Operibus meis legitur. Ex Can. 6. Conc. Carthaginensis V. colligo, *In iis baptizandis, de quibus dubitaretur, conditionem ex veteri Ecclesiæ Disciplina adhibitam non fuisse: Alexandrum III. hunc baptizandi sub conditione morem primum invexisse*. Ext. *De Baptismo*, cap. 2. Disciplinę res est. Vetus Disciplina fuit ut sine conditione baptizarentur illi, de quibus dubitabatur an baptizati essent. Hodierna Ecclesię Disciplina est ut sub conditione baptizentur. Hanc observare necesse est.

CAPUT V.

De statu Politiæ Ecclesiasticæ IV. Sæculo.

ARTICULUS I.

De Patriarchis.

IGnotum quidem adhuc erat in Ecclesia Patriarchę nomen, quod nonnisi sub Concilii Chalcedonensis tempora usurpari cœpit; sed spectatissimę erant in Ecclesia tres sedes primariæ, quæ cæteris eminebant omnibus, quod a S. Petro fundatæ essent: Romana scilicet, Alexandrina & Antiochena. Quarum Episcopi jurisdictione ampliori fruebantur, multisque non modo Provinciis, verum etiam Diœcesibus præerant. De his Nicæni Concilii Canon 6. *Antiqua consuetudo*, inquit, *servetur per Ægyptum, Libyam & Pentapolim, ita ut Alexandrinus Episcopus horum omnium habeat potestatem; quia & Urbis Romæ Episcopo parilis mos est. Similiter autem & apud Antiochiam, cæterasque Provincias, suis privilegia serventur Ecclesiis*. De his & Canon secundus Constantinopolitani Concilii: *Secundum regulas constitutas* (Nicææ) *Alexandriæ quidem Episcopus ea, quæ sunt in Ægypto tantum gubernet: Orientis autem Episcopi, solius Orientis curam gerant, servatis honoribus primatus Ecclesiæ Antiochenæ, qui in regulis Nicænæ Synodi continentur*. Romani Patriarchæ non meminit, quia nulli præscribi poterant ipsi limites, cum ejus jurisdictio & auctoritas in totum orbem Christianum funderetur.

Totius Occidentis administrationem Patriarchico jure suscipiebat Romanus Episcopus. Unde Synodus Arelatensis anno 314. ad S. Sylvestrum scribebat: *Tu qui majores Diœceses tenes*; & S. Basilius Romanum Episcopum *Occidentalium Coriphœum* vocabat. Alexandrinus Episcopus totam Ægyptum, ac Thebaidem, Mareotidem, Libyam, Ammonitidem, ac Pentapolim moderabatur. (Ex S. Epiphanio Hæresi 78.)

Antiochenus Diœcesim Orientis regebat, quæ Provincias xv. complectebatur, ut colligitur ex S. Hieronymo lib. adversus errores Joannis Hierosolymitani. *Ad Alexandrinum Episcopum*, inquit, *Palæstina quid pertinet? Ni fallor, hoc ibi decernitur* (in Synodo Nicæna) *ut Palæstinæ Metropolis Cæsarea sit, & totius Orientis Antiochia*. Ibi non significat Orientis nomen eas omnes Provincias, quæ a Thracia per Ægyptum, & Asiam minorem, usque ad Euphratem & Tigrim pertinent; quæ Provinciæ Diœcesibus v. comprehendebantur, Thracica, Pontica, Asiana, Orientali, & Ægyptiaca: sed solam Diœcesim Orientalem significat.

Tribus illis Patriarchis proximus erat honore Hierosolymitanus Episcopus, cui Nicæni Patres Ecclesiæ traditionem & antiquam consuetudinem secuti, *consequentiam honoris* detulerunt, *salva Metropoli* Cæsareensi *propria dignitate*.

Accessit ad Patriarcharum numerum Constantinopolitanus Episcopus, cui secundus locus a Romano, & *Honoris Primatus*, dignitasque Patriarchica Synodi Constantinopolitanæ I. Can. 3. concessa est: ut in Dissertat. ostendam. Heracleensis in Thracia Metropolitæ Suffraganeus antea fuerat Antistes Constantinopolitanus; sed cum Imperii Sedes & nova Roma Byzantium evasisset, urbis dignitas Episcopo ad majores honores, auctoritatemque ampliorem, aditum patefecit.

Patriarcharum privilegia erant, Ordinationes Metropolitanorum in suis Diœcesibus, Conciliorum Patriarchalium convocatio, legum Ecclesiasticarum conditio, majorum judicium causarum, procuratio executionis Canonum in omnibus Provinciis ditioni suæ subjectis.

ARTICULUS II.

De Exarchis.

EXarchi Metropolitanis superiores, Patriarchis dignitate inferiores erant: quibus tamen subditi semper non fuerunt. Tres Exarchi fuerunt in Orientali Ecclesia spectatissimi, scilicet Ephesinus, Heracleensis, & Cæsareensis, Episcopi. Ephesino Asiana Diœcesis, Cæsareensi Pontica, Heracleensi Thracica, parebant. Hos intellexere dubio procul Nicæni Patres Canone 6. his verbis: *Similiter apud Antiochiam, & cæteras Provincias, privilegia serventur Ecclesiis*. Quæ verba indicant, alios ab Antiocheno Episcopos, plures Provincias administrasse. Concilium 1. Constantinopolitanum tres istos Exarchos post Alexandrinum & Antiochenum nominat Canone 2.

Asiatica Diœcesis, in Notitia Imperii, decem Provinciis constat; quæ Vicario Præfecti Prætorio Orientis parebant, scilicet Pamphilia, Lydia, Hellesponto, Pisidia, Lycaonia, Phrygia utraque, Lycia, Caria & Insulis. In Politiæ tamen Ecclesiasticæ ratione, Asiana Diœcesis undecim Provincias complectebatur, teste Theodoreto, libr. 5. cap. 28. quod ex Theodosii lege facile explicatur, quæ Asiam Proconsularem ab Asiana Diœcesi distinguit. (L. 3. Cod. Theodos. *De Fide Catholica*). Itaque Asia Proconsulari ad decem Provincias Asianæ Diœceseos adjecta; conficitur numerus undecim Provinciarum Ecclesiasticarum a Theodoreto designatus.

Pontica Diœcesis totum tractum a Bithynia usque ad Armeniam, adjecta Galatia, & Cappadocia complectebatur, & Vicario parebat. In ratione Imperii ex Provinciis decem conflata erat: sed in dispositione Ecclesiastica undecim constabat Provinciis, teste Theodoreto, loco supra laudato.

Diœcesis Thracica sex Provinciis, cum in Imperii, tum in Ecclesiæ notitia constabat. De his lege Illustrissimum D. de Marca lib. 1. de Concordia Sacerdotii & Imperii, cap. 3.

Trium illorum Exarchorum brevis admodum fuit auctoritas, siquidem Constantinopolitano Patriarchatu instituto, desiit ipsorum αὐτοκεφαλία. Sub ipsius tamen jurisdictione eximiis fruebantur honoribus, & in Conciliis Œcumenicis post quinque majores Patriarchas sedebant.

ARTICULUS III.

De Thessalonicensi Primate.

I. Thessalonica, licet Orientalis Imperii civitas, ad Occidentis Patriarchatum pertinebat. Illyrici quippe caput erat. Diviso inter filios Constantini orbe Romano, Illyricum totum cessit Occidentis Imperio, absque ulla sectione. Tunc Sirmium caput Illyrici evasit. Secto deinde in duas partes Illyrico, Orientale scilicet, quod duas Macedonias, Thessaliam, Achajam, & utramque Epirum complectebatur; & Occidentale, quod Pannoniam, utrumque Noricum, & nonnullas alias Provincias Italiæ vicinas continebat. Thessalonica Illyrici Orientalis caput facta est; Sirmium, Illyrici Occidentalis primaria civitas. Sedes Præfecti Prætorii Illyrici Orientalis Thessalonica. Illyricum Occidentale Præfecto Prætorio Italiæ parebat, cujus Vicarius Sirmii morabatur. Immutatio civilis dispositionis Illyrici, jura Patriarchica Romani Episcopi in illa Diœcesi nullatenus imminuere debuit. Quamobrem illam administravit semper, ut occidentis Patriarcha, constituto Thessalonicæ Vicario Apostolico, idest, suis vicibus Thessalonicensi Episcopo per totum Illyricum demandatis. A Damaso primum Sedis Romanæ vices obtinuit Acholius Thessalonicensis, a Siricio Anysius, ut constat ex horum Pontificum epistolis ad illos datis, quas protulit Bonifacius II. in Synodo Romana, quam Lucas Holstenius publici juris fecit. Eodem honore ac munere Anysium auxerunt Anastasius Siricii successor, & Innocentius I. qui exaltationis suæ nuntium ad eum celerrime transmisit, ut ad optimum virum & in Deo semper fideliter laborantem. *Cui etiam*, inquit, *anteriores tanti ac tales viri Prædecessores mei Episcopi, id est, sanctæ memoriæ Damasus, Siricius, atque supra memoratus vir* (Anastasius) *ita detulerunt, ut omnia quæ in illis partibus gererentur, Sanctitati tuæ traderent cognoscenda: meam quoque parvitatem hoc tenere judicium, eamdemque habere voluntatem, te decet recognoscere.*

II. Ruso Thessalonicensi eamdem auctoritatem tribuit ipse Innocentius I. ut constat ex epistola quam ad ipsum ea de re scripsit, quæ lecta pariter est in laudata Synodo Romana sub Bonifacio II. *Nec aliter*, inquit, *Apostolorum forma promulgata est, quam ut ipsi Principes Evangelii constituti cæterarum rerum causas necessitudinesque suis discipulis curandas obeundasque mandarint. Ita denique tota miseratione mirabilis Paulus, Tito quæ curet apud Cretam; Timotheo quæ per Asiam disponat, commisit... Divinitus ergo hæc procurrens gratia ita longis intervallis a me disterminatis Ecclesiis discat consulendum, ut prudentiæ gravitatique tuæ committendam curam, causasque, si quæ exoriantur, per Achajæ, Thessaliæ, Epiri veteris, Epiri novæ, & Cretæ, Daciæ Mediterraneæ, Daciæ, Ripensis Moesiæ, Dardaniæ, & Prævali Ecclesias, Christo Domino annuente, censeam... Non primitus hæc ita statuentes, sed Prædecessores nostros Apostolicos imitati, qui beatissimis Acholio & Anysio injungi pro eorum meritis ista voluerunt... Arripe itaque, dilectissime Frater, nostra vice, per suprascriptas Ecclesias, salvo earum primatu, curam, & inter ipsos Primates primus, quidquid eos ad nos necesse fuerit mittere, non sine tuo postulent arbitratu. Ita enim aut per tuam experientiam quidquid illud est finietur; aut tuo consilio ad nos usque perveniendum esse mandamus. Licitum autem & Apostolicæ Sedis favore permissum tuæ Fraternitati cognosce, ut cum aliqua Ecclesiastica ratio vel in tua, vel in memoratis Provinciis agitanda cognoscendaque fuerit, quos velis Episcoporum socios quibuscumque de Ecclesiis assumas tecum, quorum & fide, & moderatione, quidquid necessitas causave flagitaverit, optimus dirigas arbiter, & præcipuus, quippe a nobis lectus, definias intercessor.*

III. Bonifacius I. eidem Ruso Vicariam Sedis Apostolicæ auctoritatem confirmavit, ut

ut constat ex pluribus Epistolis, quæ insertæ sunt Synodo Romanæ supra laudatæ. In secunda sic habet: *Te ergo, Frater charissime, omnis cura respectat earum Ecclesiarum, quas tibi vice Sedis Apostolicæ a nobis creditas recognosces: ut & prava corrigas, & dissipata componas, & si quæ inter Episcopos eveniant causæ, sub divini judicii timore distringas: ut creditis tibi a Sede Apostolica gubernaculis contra omnes fluctus nascentium procellarum juste & prudenter utaris.*

In causa Perigenis, qui Patrensium ordinatus Episcopus, & ab iis repulsus, ac deinde postulatus a Corinthiis, tumultum movebant Thessali, & invito Thessalonicensi Episcopo Synodum indixerant. In quos propterea Bonifacius I. animadvertit: *Ad Thessalos*, inquit, *comminationis & correptionis plenas literas misimus. Ad Synodum, quæ dicitur illicite congreganda de causa fratris nostri & Coepiscopi Perigenis, cujus scripsimus statum nulla posse penitus ratione turbari, talia scripta direximus, quibus universi Fratres nostri intelligant, primo convenire se citra tuam conscientiam minime debuisse; deinde de nostro non esse judicio retractandum. Numquam etenim licuit de eo rursus, quod semel statutum est, ab Apostolica Sede tractari.*

IV. Cœlestinus I. Rufo Thessalonicensi vices pariter suas commisit, ut constat ex ipsius Epistola ad Perigenem & octo alios Illyrici Episcopos data. *Dominentur nobis regulæ*, inquit, *non regulis dominemur: simus subjecti, cum Canonum præcepta servamus. Sunt culpæ aliquantæ non leves, quæ illis innatæ Provinciis, ad nos cum simus longius, non possunt pervenire: aut jam semotis omnibus, non ita ut sunt acta, interposito temporis spatio perferuntur: quas omnes nos intercessione fratris & Coepiscopi nostri Rufi, volumus reservari. Cui vicem nostram per vestram Provinciam noveritis esse commissam: ita ut ad eum, quidquid de causis agitur, referatur. Sine ejus consilio nullus ordinetur, nullus usurpet eodem inconscio commissam illi Provinciam. Colligere nisi cum ejus voluntate Episcopos non præsumant: per eum etiam ad nos si quid est, referatur.*

V. Xistus III. Anastasio Thessalonicensi eumdem honorem atque munus detulit, ut constat ex istius Pontificis Epistola ad universos Episcopos Thessalonicæ congregandos. *Nos*, inquit, *fratri & Coepiscopo nostro Anastasio tantum tribuimus, quantum Decessoribus ipsius a nostris Decessoribus attributum. Priorum judicium sequimur, hæc constituendo, quæ ab his novimus constituta.... Habeant honorem suum Metropolitani singularem, salvo hujus privilegio, quem honorare debeant amplius honorati. In Provincia sua jus habeant ordinandi; sed hoc inscio, vel invito, quem de omnibus volumus Ordinationibus consuli, nullus audeat ordinare. Ad Thessalonicensem majores causæ referantur Antistitem, ipsum major cura respectet, eos qui ad Episcopatum vocantur discutiendi solicitius & probandi*. Legantur ejusdem Pontificis Epistolæ ad Proclum, & ad Illyrici Episcopos.

VI. S. Leo Anastasio Thessalonicensi idem privilegium, eamdemque auctoritatem concessit, Siricii secutus exemplum, qui Anysio vices suas certa ratione commiserat, ut ipse ait in Epistola ad ipsum Anastasium: in qua & privilegia ipsi ut Sedis Apostolicæ Vicario collata enumerat. *Nullus*, inquit, *te inconsulto per illas Ecclesias ordinetur Antistes. Ita enim fiet ut sint de eligendis matura judicia, dum tuæ Dilectionis examinatio formidetur. Quisquis vero de Metropolitanis Episcopis, contra nostram præceptionem, præter tuam notitiam, fuerit ordinatus, nullam sibi apud nos status sui esse noverit firmitatem.... Singulis autem Metropolitanis sicut potestas ista committitur, ut in suis Provinciis jus habeant ordinandi: ita eos Metropolitanos a te volumus ordinari, maturo tamen & decocto judicio.... Ad Synodum quisquis fratrum fuerit evocatus, occurrat, nec sanctæ congregationi se deneget, in qua maxime constituendum esse noverit, quid ad Disciplinam poterit Ecclesiasticam pertinere.* Majores tamen causas & appellationes, Sedis Apostolicæ judicio reservat S. Leo: *Si qua vero causa major evenerit*, inquit, *quæ a tua Fraternitate illic præsidente non potuerit definiri, relatio tua missa nos consulat: ut revelante Domino, cujus misericordiæ profitemur esse quod possumus, quod ipse nobis aspiraverit, rescribamus: ut cognitioni nostræ pro traditione veteris instituti, & debita Apostolicæ Sedis reverentia, nostro examine vindicemus. Ut enim auctoritatem tuam vice nostra exercere te volumus; ita nobis quæ illic componi non potuerunt, vel*

qui

qui vocem appellationis emiserit, reservamus. Legatur ejusdem Pontificis Epistola ad Episcopos per Illyricum constitutos.

VII. In Conciliis Œcumenicis 3. 4. & 6. post Patriarchas sedit ac subscripsit Thessalonicensis Episcopus. Ejus potestas sub Justiniani Imperio imminuta est, sectione quarumdam Illyrici Provinciarum, quæ primæ Justinianæ tunc erectæ addictæ fuerunt. At sub Leone Isauro Imperatore Iconomacho, qui ex odio Romanæ Sedis, & Fidei Catholicæ, quam Romani Pontifices Gregorius II. & Gregorius III. strenue propugnabant, Illyricum, Siciliam, & Calabriam a Romano Patriarchatu avulsit, & Constantinopolitano Archiepiscopo adscripsit, extinctus est Thessalonicensis Archiepiscopi Vicariatus Apostolicus, & solius Provinciæ Macedoniæ Metropolita permansit. Lege doctissimi Archipræsulis Petri de Marca Dissertationem de Primatibus.

ARTICULUS IV.

De Primate Carthaginensi.

Africa sub Constantini Imperio sex in Provincias divisa est, scilicet Africam Proconsularem, cujus Metropolis Carthago, Byzacenam, Tripolitanam, Numidiam, & Mauritanias duas, Sitifensem nimirum, & Cæsareensem. Tingitana, licet Provinciæ civilis dignitate frueretur, & ea ratione ad Hispaniam pertineret; in Politia tamen Ecclesiastica Mauritaniæ Cæsareensis Synodo subdita erat. Certe *Siricii* Epistola ad *Himerium* Tarraconensem Episcopum Tingitanam inter Ecclesiasticas Hispaniæ Provincias non recenset, ut ex illius inscriptione perspicuum est. Notitia vero Episcopatuum Africæ sub Hunnerico Wandalorum Rege edita, Episcopos Tingitanæ Provinciæ sub Mauritania Cæsareensi collocat; quod antiquæ Disciplinæ, & Ordini Ecclesiastico omnino consonum videtur. Hoc sæculo Concilia frequentia cum Provincialia, tum Generalia Africæ celebrata sunt. Suos Metropolitanos habebant quædam Africanarum Provinciarum: aliæ nullos habebant, ut colligitur ex Concilio Carthaginensi 3. Can. 3. quo edicitur convocandum esse annis singulis Concilium Generale Africæ, ad quod *Provinciæ, quæ primas sedes habent, ternos Legatos mittant*. Hinc enim sequitur, aliquas tunc fuisse Provincias, apud quas nulli essent Primates, id est, Metropolitani. Observandum vero est, non Civilis Metropoleos Episcopum, sed antiquiorem consecratione in unaquaque Provincia Primatis, seu Metropolitani dignitatem & auctoritatem obtinuisse, ut constat ex Leone IX. Epistola 9. ad Petrum & Joannem Episcopos Africæ. Hinc Provinciæ Primas vulgo *Senex* appellabatur.

Carthaginensem Episcopum, quem ante Nicæni Concilii tempora solum fuisse totius Africæ Metropolitanum viri eruditi conjiciunt, omnes Episcopi Africani ut Primatem reverebantur. Convocabat ille plenaria totius Africæ Concilia, iisque præsidebat. Poterat ex quibusvis Africæ Ecclesiis assumere Presbyteros, quos Episcopos, ubi opus erat, ordinaret, ut constat ex Concilio Carthaginensi 3. in quo & Aurelius Carthaginensis Episcopus ait: *Ego cunctarum Ecclesiarum dignatione Dei, ut scitis, Fratres, sollicitudinem sustineo*. Dispensationes majoris paulo momenti per totam Africam etiam concedebat Primas Carthaginensis. Unde Valerius Hipponensis Episcopus Aurelium Episcopum Carthaginensem rogavit, ut S. Augustinum Coadjutorem sibi assumeret, ac successorem designare per ipsum liceret, ut Possidius in Vita S. Augustini testatur.

Denique cum Africanis Patribus visum est Mauritaniæ Sitifensi proprium designare Primatem, seu Metropolitanum; Carthaginensis imprimis Episcopi consensum rogaverunt, ut constat ex Codice Canonum Ecclesiæ Africanæ, cap. 17. cujus hæc sunt verba: *Primatem proprium cum Mauritaniæ Sitifensis Episcopi postularent, omne Concilium Episcoporum Numidiæ, consentientibus omnibus Primatibus, vel universis Episcopis Provinciarum Africanarum, propter longi itineris novitatem, habere permissa est. Cum consensu Carthaginensis Ecclesiæ factum est.*

Totam Africanæ Ecclesiæ Hierarchiam paucis describit Leo Nonus Pontifex Maximus in Epistola ad Petrum & Joannem Africanos Episcopos. ***Sed de Africæ Primatibus,***

nus, inquit, *aliter intelligendum est, quia in singulis ejus Provinciis antiquitus Primates instituebantur, non secundum potentiam alicujus civitatis, sed secundum tempus suæ Ordinationis: quibus tamen omnibus præerat unus, scilicet Carthaginensis Archiepiscopus, &c.*

ARTICULUS V.

De Metropolitanis.

EPiscopis in qualibet Provincia Metropolitanus præsidebat sæculo IV. Ab Apostolis instituta est Metropolitica dignitas, qui primas Ecclesias in Provinciarum Metropolibus fundaverunt. Metropolitanorum auctoritas ex monumentis Ecclesiasticis sæculi IV. maxime dilucescit. Scilicet ex Concilio Laodiceno Canone 12. decernente: *Episcopos non oportere præter judicium Metropolitanorum, & finitimorum Episcoporum constitui.*

Ex Concilio Nicæno Canone 4. *Firmitas autem eorum quæ geruntur*, inquit, *per unamquamque Provinciam Metropolitano tribuatur Episcopo*. Et ex Canone 6. *Si quis præter sententiam Metropolitani fuerit factus Episcopus, hunc magna Synodus definiit Episcopum esse non oportere.*

Ex Concilio Antiocheno Canone 9. *Episcopos qui sunt in unaquaque Provincia, scire oportet, Episcopum qui præest Metropoli, etiam curam suscipere totius Provinciç; eo quod in Metropolim undequaque concurrunt omnes qui habent negotia. Unde visum est eum quoque honore precedere; reliquos autem Episcopos nihil magni momenti aggredi sine ipso, ut vult, qui ab initio obtinuit Patrum Canon*. Et Canone 2. Episcopis prohibetur ne ad Aulam Imperatoris ob quodvis negotium proficiscantur absque licentia Metropolitani: *Si necessarius usus exigat, ut ad Imperatorem se conferat, id agat cum deliberatione & sententia Metropolitani Provinciç & Episcoporum*. Canonibus 14. 16. 19. & 20. Conciliorum Provincialium convocandorum potestas Metropolitano tribuitur: *& perfectum Concilium dicitur, ubi interfuerit Metropolitanus Antistes.*

Ex Concilio Sardicensi Canone 9. *Episcopi preces mittunt ad Episcopum, qui in Metropoli, ut ille & Diaconum ejus, & supplicationes distineat, tribuens commendatitias Epistolas ad Episcopos, qui in urbibus morantur, in quibus Augustus Rempublicam gubernat.*

Ex Concilio Taurinensi, controversiam inter Arelatensem & Viennensem Episcopos de jure Metropolitico natam dirimente & statuente, ut qui civitatem suam civilem Metropolim esse probaret, *Is totius Provinciæ honorem Primatus obtineret, & ipse juxta Canonum præceptum, Ordinationum haberet potestatem*: aut, *ut viciniores sibi vindicaret civitates, atque eas Ecclesias visitaret, quas oppidis suis vicinas magis esse constaret.*

Ex Siricio Pontifice Maximo Epistola 1. cap. 8. ubi vitia Ordinationum quæ contra Canones fiunt, Metropolitanis imputat.

Ex Concilio III. Carthaginensi Canone 28. decernente, *Ut Episcopi trans mare non proficiscantur, nisi consulto primæ Sedis Episcopo suæ cujusque Provinciæ, ut ab eo præcipue possint sumere Formatam.*

Ex Concilio Africano, in quo dicitur: *Decreta Nicæna, sive inferioris ordinis Clericos, sive ipsos Episcopos, Metropolitanis suis apertissime commiserunt.*

Multa proferri possunt ex monumentis Ecclesiasticis sequentium sæculorum, ad Metropolitanorum dignitatem ac jura demonstranda: sed in quarto sæculo sistimus, cujus hoc in Tomo adornamus Historiam. Satis constat ex his quæ huc usque dicta sunt, hæc fuisse Metropolitanorum jura IV. sæculo: Suffraganeos Episcopos ordinare, convocare Concilia Provincialia & eis præsidere, visitare omnes Provinciarum suarum Ecclesias, Episcopos sibi subditos judicare cum Provinciæ Synodo, Clericorum etiam inferiorum causas cognoscere, si ab Episcoporum suorum judiciis appellarent; literas Formatas concedere Suffraganeis suis ad Comitatum, aut alio extra Provinciam pergentibus, invigilare denique ut Canones ab illis servarentur admussim.

AR-

ARTICULUS VI.

De Episcopis.

EPiscopos tunc habebant majores quæque civitates: Divina hæc & a Christo immediate instituta dignitas. Ab Ecclesia frequentibus decretis vetitum 4. sæculo, ne in agris, villulis, aut modicis civitatibus constituerentur Episcopi: scilicet Laodiceni Concilii Canone 57. Sardicensis Canone 6. II. Carthaginensis Canone 5. Novos Episcopatus instituere poterat Metropolitanus cum plenario suæ Provinciæ Concilio, & consensu ejus, ad cujus Diœcesim pertinebat Ecclesia, in qua erigebatur Episcopatus. (Ex eodem Canone.) Sic Numidiæ Primas sive Metropolitanus, rogante S. Agostino, Episcopum in Castello Fussalensi, quod millibus quadraginta distabat ab Hippone, constituit: ut ipse testatur Epistola 261. Pagorum Ecclesias Chorepiscopi regebant: ut constat ex Conciliis Neocæsareensi Canone 13. & 14. Laodiceno Can. 57. Nicæno Canone. 8. Antiocheno Canone 10. Ordinatione sua Episcopi non erant, ut Dissertatione singulari probabimus: Clericos minores ordinare poterant: eorum Officium erat visitare Ecclesias Pagorum, quod nunc præstant Archidiaconi, pauperum per agros dispersorum curam gerere: cæterum nullum alicujus momenti negotium inconsulto Episcopo aggredi.

Novorum Episcopatuum erectio.

Electio Episcoporum.

II. In Episcoporum Electionibus præcipuam habebant potestatem Comprovinciales Episcopi sæculo 4. cum in Oriente, tum in Occidente, ut constat ex Concilio Laodiceno Canone 12. statuente, *Ut Episcopi judicio Metropolitanorum, & eorum Episcoporum, qui circum circa sunt, provehantur ad Ecclesiasticam Potestatem.* Ex Concilio Nicæno Canone 4. ita decernente: *Episcopum convenit, maxime quidem ab omnibus qui sunt in Provincia Episcopis constitui. Si autem hoc difficile fuerit, aut propter instantem necessitatem, aut propter itineris longitudinem, tribus tamen omnimodis in idipsum convenientibus, & absentibus quoque pari modo decernentibus, & per scripta consentientibus, tunc Ordinatio celebretur.* Ex Concilio Antiocheno Canone 16. 19. & 23. cujus hæc sunt verba: *Servetur autem jus Ecclesiasticum, id continens, oportere non aliter fieri, nisi cum Synodo, & judicio Episcoporum, qui post obitum quiescentis potestatem habent, eum qui dignus extiterit, promovere.* Ex Concilii 1. Constantinopolitani Œcumenici Patribus in Synodica Epistola ad Occidentales Episcopos scribentibus, Nectarium Regiæ Civitatis Episcopum electum fuisse *in Concilio Generali, communi omnium consensu.* Ex S. Ambrosio Epistola 59. de Acholio Thessalonicensi scribente: *Ille se Monasteriis puer dedidit, ad summum Sacerdotium a Macedonicis obsecratus populis, electus a Sacerdotibus.* Et Epistola 82. *Supplicaturus*, inquit, *pro populo, eligi a Domino, probari a Sacerdotibus debet, ne quid sit, quod in ipso graviter offendat, cujus officium est pro aliorum offensa intervenire.* Ex Siricio Pontifice Maximo, Epistola 4. scribente: *Extra conscientiam Sedis Apostolicæ, hoc est, Primatis, nemo audeat ordinare. Integrum enim judicium est, quod plurimorum sententia consequatur. Ne unus Episcopus Episcopum ordinare præsumat; propter arrogantiam, ne furtivum beneficium præstitum videatur.* Ex Severo Sulpitio lib. de Vita S. Martini, cap. 7. &c.

Quantum Imperatoribus detulerit Ecclesia in electionibus Episcoporum.

III. In Episcoporum Electionibus multum Imperatoribus detulit Ecclesia jam a IV. sæculo. Nectarius a Theodosio Imperatore Constantinopolitanus Episcopus designatus est, ut scribit Sozomenus lib. 1. Historiæ Ecclesiasticæ, cap. 8. *Cum Imperator*, inquit, *mandasset Episcopis, ut nomina eorum quos quisque Episcopatu dignos judicaret in charta perscriberet, unumque ex omnibus eligendi facultatem sibi ipse reservasset, alii quidem aliorum nomina perscripserunt. Antiochensis autem Ecclesiæ Antistes scripsit & ipse eos quos voluit: omnium tamen postremum adjecit Nectarium in gratiam Diodori. Imperator perlecto indiculo ...: cum cunctos ordine percurrisset, Nectarium elegit.* Addit Sozomenus, Imperatorem, postquam eum Baptismi expertem esse intellexit, *in eadem sententia permansisse, multis licet Episcopis refragantibus. Postquam vero universi cesserunt, & Imperatoris sententiam suo suffragio comprobarunt, baptizatus est.*

Idem Imperator Episcopatum Regiæ Urbis S. Gregorio Nazianzeno confirmaverat

his

his verbis: *O Pater, Deus tibi, tuisque sudoribus per me Ecclesiam committit. En sacram ædem & thronum tibi trado*: ut refert Auctor Vitæ S. Gregorii Nazianzeni.

In Electione S. Ambrosii, Valentiniani Imperatoris intercessit auctoritas, rogantibus Episcopis, ut testatur Theodoretus lib. 4. cap. 6. Historiæ Ecclesiasticæ. *Concilium Episcoporum*, inquit, *contendit ab Imperatore, ut ipse, utpote sapientia & pietatis insignibus præclare exornatus, Episcopum deligat. At ille, Major est*, inquit, *hæc Provincia, quam quæ viribus nostris sustineri queat. Proinde vos divina repleti gratia & illius splendore illuminati, multo melius hoc Episcopi deligendi negotium transigetis.. Jubet Imperator extemplo Ambrosium & initiari mysteriis, & Episcopum ordinari.*

Post Nectarii obitum, Episcopum ab Arcadio Imperatore plebs Constantinopolitana postulavit, ut testatur Palladius in Vita S. Joannis Chrysostomi. *Plebs fidelis*, inquit, *Regem pia intentione sollicitat, Pastorem peritum sibi dari suppliciter postulans*. Sozomenus lib. 8. cap. 2. scribit, Imperatorem confirmavisse electionem S. Chrysostomi factam a Clero & populo. *Postquam*, inquit, *populus & Clerus suffragium suum contulissent, etiam Imperator adstipulatus fuit, & qui Chrysostomum adducerent, emisit. Convocavit etiam Synodum, ut ea ratione venerabiliorem redderet illius Ordinationem.*

Episcopi ex Clero Ecclesiæ vacantis electi.

IV. Ex Clero Ecclesiæ vacantis tunc eligebantur Episcopi, nisi ob vitandas dissensiones, vel aliis de causis bonum Ecclesiæ spectantibus aliunde advocari satius esset. Id constat ex Epistola Julii Romani Pontificis ad Orientales, quam S. Athanasius refert Apologia 2. *Si enim*, inquit, *in culpa fuisset deprehensus Athanasius, non tamen oportuit creationem novi Episcopi ita illegaliter, & præter Ecclesiasticum Canonem fieri, sed in ipsa Ecclesia, & ex ipso Sacerdotali Ordine, & ex ipso Clero Episcopos Provinciæ constituere, nequaquam autem Apostolorum Canonem violare*. Hanc disciplinam sæculo sequenti firmavit Celestinus 1. Epistola 2. ad Gallicanos Episcopos, cap. 5.

ARTICULUS VII.

De Curatis & Parochiis.

QUarto sæculo Presbyteros sub Episcopis animarum curam gerentes, & Parochias, quæ Romæ tituli vocabantur, regentes videre est. Id constat ex Innocentio I. in Epistola ad Decentium Eugubinum Episcopum. *De fermento*, inquit, *quod die Dominica per Titulos mittimus, superflue nos consulere voluisti, cum omnes Ecclesiæ nostræ intra civitatem sint constitutæ. Quarum Presbyteri, quia die ipsa, propter plebem sibi creditam nobiscum convenire non possunt, idcirco fermentum a nobis confectum per Acolythos accipiunt, ut se a nostra communione, maxime illa die, non judicent separatos. Quod per Parochias fieri debere non puto, quia nec longe portanda sunt Sacramenta; nec nos per cœmeteria diversa constitutis Presbyteris destinamus, & Presbyteri eorum conficiendorum jus habeant atque licentiam*. Ea dispositio non primum inceperat sub Innocentio: loquitur enim ea de Disciplina ut jam longo usu firmata. Constat Romæ tantum, non in agris Romæ vicinis Ecclesias tunc erectas fuisse. Constat in aliis Diæcesibus Parochias fuisse extra urbem Episcopalem. Constat fermentum missum fuisse ab Episcopo Romano die Dominica per Parochias Urbis, ut communionis tesseram, quod fermentum Eucharistia fuit, ideo fermentum dicta, quod ex pane fermentato conficeretur, & quod Ecclesiis, ad quas mittebatur, fermenti vicem præstaret, eisque unionis inter se vinculum esset, sicut fermentum massæ cui commiscetur. Constat etiam in Ecclesiis omnibus Urbis die Dominica celebratas Synaxes: quod enim ait Innocentius I. illarum Ecclesiarum Presbyteros propter plebem sibi creditam cum Pontifice convenire non posse, probat ipsos cum sibi subdita plebe Synaxim celebrasse. Minus autem verisimile est, quod doctissimus Thomassinus lib. 1. de Disciplina Ecclesiastica, cap. 21. asserit, solum Episcopum Sacrosanctum Sacrificium obtulisse, & Eucharistiam confecisse. Verisimilius existimo, quod Eminentissimo & Doctissimo Cardinali Bona visum est lib. 1. Rerum Liturgicarum, c. 23. Titulorum Presbyteros Sacrificium celebrasse, & Eucharistiam consecrasse ex pane quem plebs fidelis offerebat..

Cum.

Cum oblationibus porro a se consecratis fermentum ab Episcopo missum miscuisse, & communicantibus distribuisse.

Alexandriæ Parochiæ etiam plures erant, suis Curatis commissæ, ut testatur S. Epiphanius Hæresi 68. & 69. *Etenim*, inquit, *quotquot Alexandriæ Catholicæ communionis Ecclesiæ sunt, uni Archiepiscopo subjectæ, suus cuique Præpositus est Presbyter, qui Ecclesiastica munera iis administret*. Arius unius ex illis Ecclesiis Curatus erat, S. Epiphanio teste. In agris Alexandrino Episcopo subditis, Ecclesias pariter fuisse, quæ a Presbyteris suis sive Curatis regerentur, S. Athanasius Apologia 2. testis est. *Mareotes*, inquit, *ager est Alexandriæ, quo in loco Episcopus numquam fuit, immo ne Chorepiscopus quidem; sed universæ ejus loci Ecclesiæ Episcopo Alexandrino subjacent, ita tamen ut singuli pagi suos Presbyteros habeant. Sunt tamen pagi isti maximi decem numero, aut aliquanto plures. Pagus autem in quo Ischyras habitat, minimus est, & paucissimorum hominum, adeo ut non ibi, sed in proximo pago, Ecclesia sit constituta*. In majoribus dumtaxat pagis, non in minoribus fuisse constitutas Ecclesias ex hoc S. Athanasii testimonio compertum est. Jam a Dionysii Alexandrini temporibus Ecclesiæ & Curati erant in pagis: Is enim ad damnandos Millenariorum errores, quos Nepos Episcopus in Ægypto sparserat, convocavit Presbyteros ac Doctores, qui per singulos vicos fratribus prædicabant, ut refert Eusebius lib. 7. Historiæ, c. 24. Ad Ecclesias in agris erigendas ac dotandas, villarum dominos S. Chrysostomus hortatur Homilia 18. in Acta.

ARTICULUS VIII.

De Cæteris Clericis.

Clericorum duplex genus. Clerici vel in *gradu* erant, vel in *Ministerio*, *quod sine manuum impositione dabatur*: ex S. Basilio Epistolæ ad Amphilochium, c. 51. Ex quo colligitur IV. sæculo neminem in Clerum adscitum fuisse, nisi ad aliquem Ordinem, vel sacrum Ministerium obeundum: nec ullos Clericos tum fuisse, qui sola Tonsura Clericali, quæ nec tunc ulla erat, in Ecclesiasticum cœtum fuerint cooptati. Id confirmat Epistola 1. Siricii Papæ, c. 9. & 10. *Quicumque*, inquit, *se Ecclesiæ novit obsequiis a sua infantia deputari, ante pubertatis annos baptizari, & Lectorum debet ministerio sociari*. Quod si Tonsura simplici cooptari quempiam in Clerum mos fuisset, primum eo ritu mancipati fuissent pueri Ecclesiæ obsequiis. Idem ex Concilio IV. Carthaginensi compertum est, quod cum omnes Cleri gradus recenseat, omniumque Ordinum ritus, de Tonsuræ collatione prorsus silet.

Tonsura Clericalis nondum in usu 4. Sæculo. II. Dixi IV. sæculo nedum ullam Tonsuram Clericalem fuisse: quod probat illa Optati Milevitani expostulatio adversus Donatistas, lib. 2. *Dicite ubi vobis mandatum sit radere capita Sacerdotibus: cum e contrario tot sint exempla proposita, fieri non debere*. Certe ita locutus non fuisset Optatus, si jam Clerici parte aliqua capitis rasi fuissent. Idem colligitur ex S. Hieronymo in Ezechielis cap. 44. ubi hæc verba Legis explicans: *Caput suum non radent, neque comam nutrient, sed attondebunt capita sua*; hæc habet: *Perspicue demonstratur, nec rasis capitibus, sicut Sacerdotes, cultoresque Isidis, atque Serapidis, nos esse debere: nec rursus comam dimittere: sed ut honestus habitus Sacerdotum facie demonstretur, discimus nec calvitium novacula esse faciendum, nec ita ad pressum tondendum caput, ut rasorum similes esse videamur; sed in tantum capillos esse demittendos, ut opertum sit caput*.

* *Lib. 22.* Ammianus quidem Marcellinus * testatur Christianum quemdam nomine Diodorum sub Juliani Apostatæ imperio morte affectum fuisse, *quod dum ædificandæ præesset Ecclesiæ, cirros puerorum licentius detondebat*. Sed nec Diodorum illum Episcopum fuisse certum est, nec ait ille Auctor ipsum rasisse puerorum capita in Coronæ modum, sed totondisse dumtaxat comam, quo illos forsan Clero destinaret.

Idem colligitur ex Concilio Carthaginensi IV. Canone 44. quo modestia Clericorum in capillitio decernitur his verbis: *Clericus nec comam nutriat, nec barbam radat*.

De-

De Tonſura Clericali & Corona altum ſilentium. Per Coronam quidem adjurare Epiſcopos ſolitum erat. Unde S. Auguſtinus Epiſt. 147. Donatiſtas ſic alloquitur: *Per coronam noſtram nos adjurant veſtri, per coronam veſtram vos adjurant noſtri.* Sed nomine coronæ, regiam Sacerdotii dignitatem intelligebant, non raſuram capillorum in modum coronæ. Hoc ſenſu S. Hieronymus ad S. Auguſtinum ſcribebat: *Fratres tuos ut meo nomine ſalutes, precor coronam tuam.*

III. Neque etiam 4. ſæculo Clericorum veſtes civiles a ſæcularium veſtibus diſtinctæ erant. Id vel una Celeſtini I. Epiſtola ad Viennenſis & Narbonenſis Provinciarum Epiſcopos anno 428. diſerte probat, qua improbat Clericos qui tum primum pallio induti & zona præcincti incedebant; & veſte diſcerni ſtudebant a Laicis. *Didicimus*, inquit, *quoſdam Domini Sacerdotes, ſuperſtitioſo potius cultui inſervire, quam mentis, vel Fidei puritati. Amicti pallio, & lumbis præcincti, credunt ſe Scripturæ Fidem, non per ſpiritum, ſed per literam completuros. Nam ſi ad hoc iſta præcepta ſunt, ut taliter ſervarentur: cur non fiunt pariter quæ ſequuntur, ut lucernæ ardentes in manibus una cum baculo teneantur?* Et poſt: *Diſcernendi a plebe vel cæteris ſumus doctrina, non veſte: mentis puritate, non cultu ... Unde hic habitus in Eccleſiis Gallicanis ut tot annorum, tantorumque Pontificum in alterum habitum conſuetudo vertatur? &c. Nam ſi incipiamus ſtudere novitati, traditum nobis a Patribus ordinem calcabimus, ut locum ſupervacuis ſuperſtitionibus faciamus.* Nigri coloris veſtibus nedum indutos fuiſſe Eccleſiaſtici Ordinis viros, conſtat ex S. Hieronymo in Epiſtola ad Nepotianum, de vita Clericorum. *Veſtes pullas*, inquit, *æque devita, ut candidas: ornatus, ut ſordes pari modo fugiendi ſunt: quia alterum delicias, alterum gloriam redolet.* Conſtat ex eodem in Clericorum æque ac in ſæcularium veſtibus, luxui & mundanæ gloriæ fuiſſe locum, in Epiſtola ad Euſtochium de cuſtodia virginitatis. *Omnis*, inquit, *his cura de veſtibus ſi bene oleant; ſi pes laxa pelle non folleat. Crines calamiſtri veſtigio rotantur: digiti annulis radiant: & ne plantas humidior via ſpargat, vix imprimunt ſumma veſtigia. Tales cum videris, ſponſos magis exiſtimato, quam Clericos.*

Veſtes civiles Clericorum a Laicorum veſtibus nondum diſtinctæ.

SCHOLION.

In iſto Articulo Religioſi Cenſores hanc Propoſitionem notant: *Sæculo quarto non erat Tonſura, nec corona, nec ſpecialis veſtitus Clericorum.*

R. Viris antiquæ Diſciplinæ peritis nova hæc Obſervatio non videtur, quam validis argumentis confirmo. Idem ante me demonſtravit doctiſſimus *Thomaſſinus* p. 1. Operis *De Nova & Antiqua Eccleſiæ circa Beneficiarios Diſciplina*, Gallico idiomate ſcripti lib. 1. capp. 30. 31. & 32.

ARTICULUS IX.

De Monachis.

FRequentes 4. ſæculo Monachi Eccleſiam ſancta converſatione ſua exornarunt. Primus Monachorum in Ægypto parens S. Antonius, in Palæſtina S. Hilario, ut S. Hieronymus in Vitis S. Pauli primi Eremitæ, & S. Hilarionis teſtatur: quos ante etſi Monaſticam vitam profeſſi fuiſſent plurimi, nemo tamen religioſis agminibus ſolitudinem impleverat. Id ſignificat S. Athanaſius in Vita S. Antonii. *Nondum*, inquit, *tam crebra erant in Ægypto Monaſteria, neque omnino quiſquam aviam ſolitudinem noverat; ſed quicumque in Chriſti ſervitute ſibimetipſi prodeſſe capiebat, non longe a ſua villula ſeparatus inſtituebatur. Erat in agello vicino Senex quidam vitam ſolitariam a prima ſectatus ætate. Hunc Antonius cum vidiſſet, æmulatus eſt ad bonum.*

Id ſignificat & Caſſianus Collatione 18. c. 5. *Cœnobitarum diſciplina*, inquit, *a tempore prædicationis Apoſtolicæ ſumpſit exordium. Nam talis extitit in Hieroſolymis omnis illa credentium multitudo, &c. . . . Iſtud ergo ſolum fuit antiquiſſimum Monachorum genus, quod non modo tempore, ſed etiam gratia primum eſt, quodque per annos plurimos ſolum inviolabile, uſque ad Abbatis Pauli, vel Antonii duravit ætatem.*

De

De Monachis sanctitate celebribus, qui 4. sæculo floruerunt, lege Socratem lib. 4. Historiæ Ecclesiasticæ, c. 23. & Sozomenum lib. 6. c. 28. 29. 30. 31. 32. 33. & 34. quæ absque ædificatione singulari nemo non leget. Legatur & Theodoretus in Historia Religiosa, & Rufinus in Vitis Patrum. Cum a se conscriptam S. Antonii Vitam Romam detulisset S. Athanasius, sanctum vitæ Monasticæ propositum ab ipso suscitatum est in Urbe orbis domina, illudque viri ac feminæ primariæ nobilitatis amplexi, Monasteria ædificare cœperunt. Id testatur S. Hieronymus in Epitaphio Marcellæ: *Nulla*, inquit, *eo tempore nobilium feminarum noverat Romæ propositum Monachorum, nec audebat propter rei novitatem, ignominiosum, ut tunc putabatur, & vile in populis nomen assumere. Hæc ab Alexandrinis Sacerdotibus, Papaque Athanasio, & postea Petro, qui persecutionem Hæreseos Arianæ declinantes, quasi ad tutissimum communionis suæ portum Romam confugerant, Vitam Beati Antonii adhuc tunc viventis, Monasteriorumque in Thebaide Pachomii, & Virginum, ac Viduarum didicit Disciplinam; nec erubuit profiteri, quod Christo placere cognoverat.*

Monastici instituti propagatio.

Ad sacram illam Monachorum ac Virginum propagationem multum contulit doctrina sua, institutione ac exemplo S. Hieronymus; qui in eadem Epistola Principiam Virginem his verbis alloquitur: *Suburbanus vobis ager pro Monasterio fuit, & rus electum pro solitudine; multoque ita vixistis tempore, ut ex imitatione vestri, conversatione multorum, gauderemus Romam factam Hierosolymam. Crebra Virginum Monasteria, Monachorum innumerabilis multitudo, ut pro frequentia servientium Deo, quod prius ignominiæ fuerat, esset postea gloriæ.*

Pammachius vir Consularis generis magnum fuit Ordinis Monastici Romæ ornamentum, teste S. Hieronymo in Epistola ad ipsum data de obitu Paulinæ conjugis. *Nobis*, inquit, *post dormitionem somnumque Paulinæ, Pammachium Monachum Ecclesia peperit posthumum, & patris & conjugis nobilitate Patritium. Nostris temporibus Roma possidet quod mundus ante nescivit. Tunc rari sapientes, potentes, nobiles Christiani. Nunc multi Monachi sapientes, potentes, nobiles, quibus cunctis Pammachius meus sapientior, potentior, nobilior ἀρχιςάτηγος Monachorum... Quis hoc crederet, ut Consulum pronepos inter purpuras Senatorum, furva tunica pullatus incederet?*

Hetrusci Maris insulæ Monachorum multitudine ac pietate spectabiles erant, teste S. Hieronymo in Epitaphio Fabiolæ. *Quod Monasterium*, inquit, *non illius opibus sustentatum est? Angusta misericordiæ ejus fuit Roma. Peragrabat ergo insulas & totum Hetruscum mare Volscorumque Provinciam & reconditos curvorum littorum sinus, in quibus Monachorum consistunt chori, vel proprio corpore, vel transmissa per Sanctos & Fideles viros munificentia circuibat.*

S. Ambrosius in suburbiis Mediolani Monasterium fundavit, S. Augustino teste lib. 8. Confessionum, c. 6. *Erat*, inquit, *Monasterium Mediolani, plenum bonis fratribus, extra urbis mœnia, sub Ambrosio nutritore.*

Erat & Vercellis sub S. Eusebii Disciplina Monasterium: de quo S. Ambrosius Epistola 82. scribit: *Eusebius prior levavit vexillum confessionis. Hæc patientia in S. Eusebio Monasterii coaluit usu, & durioris observationis consuetudine, hausit laborum tolerantiam.*

S. Martinus Pictavis & Turonibus Monasteria extruxit, & Monachos instituit, teste Severo Sulpitio lib. de Vita S. Martini: primaque hæc fuit in Galliis Monachorum propago.

S. Basilius in Cappadocia Monachorum parens fuit, ipsis Regulas & leges dedit, ejusque institutum longe lateque per totum Orientem propagatum est. Hoc ipsi exprobrabant ejus æmuli, quo in Domino gloriabatur. *Accusamur vero*, inquit, *& hujus, quod homines habeamus pietatis studiosos, ἀσκητάς qui mundo renuntiarint. Ego vero vitam impenderem, ut possent mihi hæc delicta impingi, haberemque apud me viros, qui me Doctore hoc pietatis studium amplexi hactenus fuissent. Nunc autem & in Ægypto, & in Palæstina, & in Mesopotamia, audio talem esse virorum quorumdam virtutem &c.* Legatur S. Gregorius Nazianzenus Oratione 20. ubi ait S. Basilium *Monasticarum legum institutiones, partim voce, partim scripto tradidisse*. Basilio fuerat ille in

Mona-

onasticæ vitæ exercitationibus socius, ut ibidem testatur: non tamen Monachus: non enim se patrimonio abdicavit, & mediam se viam inter Monachorum & sæcularium vitam elegisse ipse asserit in Carmine de vita sua: *Media inter illos, hosque procedo via, meditans ut isti, commodum illorum æmulans*.

S. Joannes Chrysostomus Vitæ sanctissimæ tyrocinium in solitudine posuit, & Monasticam Vitam egit, quamvis Monachus non fuerit, id est, Professione ac voto huic instituto illigatus. De ipso Palladius in ejus Vita, c. 5. ita scribit: *In juventutis flore vicinos occupat montes, ibique congressus seni cuidam Syro, sese illi socium dedit, imitatus vitæ continentiam, duritiamque propositi. Mansit autem apud illum annos quatuor. Postea solus remotiorem eremum petiit, ibique speluncæ inclusus, biennium fere peregit. Quo tempore jugiter ferme sine somno persistens, Scripturas Sanctas penitus edidicit ... Ecclesiasticum rursus occupat portum. Id autem Divina Providentia factum scimus, quæ hunc ad Ecclesiæ utilitatem, ab exercitatione immodica, infirmitatis occasionibus repellit, ut impeditus ægritudine, speluncis renuntiare cogeretur. Hinc jam a Meletio Diaconus ordinatus*. Monasticam Vitam egregie commendavit, ac defendit S. Joannes Chrysostomus lib. adversus vituperatores Vitæ Monasticæ, & lib. de comparatione Regis & Monachi. Tantas pene in desertis Ægypti fuisse multitudines Monachorum, quanti erant in urbibus populi, Rufinus lib. 2. de Vitis Patrum testatur: & in regione Arsenoite sub unius Serapionis cura quasi decem millia Monachorum Deo serviisse.

II. Monachorum triplex genus erat 4. sæculo. Alii in Cœnobiis, sub unius Præpositi, & subalternorum Rectorum Disciplina vivebant. Alii in solitudine, qui & Anachoretæ vocabantur. Alii, qui in Ægypto *Remoboth* vocabantur, bini, vel terni, aut paulo plures simul morabantur, absque Præposito & Regula, proprio arbitrio vivebant: quorum institutum omnium erat imperfectissimum. De his S. Hieronymus in Epistola ad Eustochium, de custodia Virginitatis. De primo genere Monachorum sic loquitur: *Prima apud eos confœderatio est obedire majoribus, & quidquid jusserint facere. Divisi sunt per Decurias atque Centurias, ita ut novem hominibus decimus præsit, & rursus decem Præpositos sub se centesimus habeat. Manent separati, sed junctis Cellulis ... Post horam nonam in commune concurritur, Psalmi resonant, Scripturę recitantur ex more, & completis Orationibus, cunctisque residentibus, medius, quem Patrem vocant, incipit disputare*, (id est, spiritalem collationem habere,) *quo loquente tantum silentium fit, ut alium nemo respicere, nemo audeat excreare. Dicentis laus in fletu est audientium &c. Post hæc concilium solvitur: & unaquæque Decuria cum suo Parente pergit ad mensam, quibus per singulas hebdomadas vicissim ministrant. Nullus in cibo strepitus est, nemo comedens loquitur, vivitur pane, leguminibus & oleribus, quæ solo sale condiuntur: vinum tantum senes accipiunt, quibus, & parvulis sæpe fit prandium, ut aliorum fessa sustentetur ætas, aliorum non frangatur incipiens. Dehinc consurgunt pariter, & hymno dicto, ad præsepia redeunt, &c. Et quia nocte extra orationes publicas, in suo cubuli unusquisque vigilat, circumeunt* (Patres) *Cellulas singulorum, & aure apposita, quid faciant, diligenter explorant. Quem tardiorem deprehenderint, non increpant; sed dissimulato quod norunt, eum sæpius visitant, & prius incipientes, provocant magis orare, quam cogunt. Opus diei statutum est: quod Decano redditum, fertur ad Oeconomum, qui & ipse per singulos menses Patri omnium cum magno tremore reddit rationem: a quo etiam cibi cum facti fuerint, prægustantur; & quia non licet dicere cuiquam: Tunicam, & sagum, textaque juncis strata non habeo; ita ille universa moderatur, ut nemo quid postulet, nemo non habeat. Si quis vero cœperit ægrotare, transfertur ad exedram latiorem, & tanto senum ministerio confovetur, ut nec delicias urbium, nec matris quærat affectum. Dominicis diebus Orationi tantum, & Lectionibus vacant: quod quidem & omni tempore completis opusculis faciunt. Quotidie aliquid de Scripturis discitur. Jejunium totius anni æquale est, excepta Quadragesima, in qua sola conceditur districtius vivere. A Pascha ad Pentecostem, Cœnę mutantur in prandia, &c.* Hæc Ægyptiorum Cenobiorum Disciplina.

Monachorum genus multiplex.

De secundo Monachorum genere ibidem loquitur, scilicet de Anachoretis. Ac tandem de tertio scribit: *Hi bini vel terni, nec multo plures simul habitant, suo arbitra-*

tu ac ditione viventes; & de eo quod laboraverint, in medio partes conferunt, ut habeant alimenta communia. Habitant autem quam plurimi in Urbibus & Castellis; & quasi Ars sit Sancta, non Vita, quidquid vendiderint, majoris est pretii. Inter hos sæpe sunt jurgia, &c. Hos descripsit & Cassianus sæculo 5. Collatione 18. c. 7. & 8. Lauræ Monasteriis plerumque conjunctæ erant. In Cœnobiis juniores Monachi instituebantur, quibus Fratrum societas necessaria erat; in Lauris, quæ dissitas ad invicem Cellulas continebant, solitariam agebant vitam, quorum provectior erat virtus. Tot Monachorum precibus stare mundum Rufinus Prolog. in lib. 2. de Vitis Patrum asserit: *Ut dubitari non debeat*, inquit, *ipsorum meritis adhuc stare mundum*. In Oriente Monachis Regulas scripserunt 4. sæculo, SS. Pachomius, Orosiesis, Macarius uterque & S. Basilius. Quam Regulam Occidentis Monachi tunc sectati fuerint, incertum est. Non aliam forsan habebant, quam præcepta & consilia sibi a Præpositis suis; & maxime ab Episcopis voce tenus tradita, & in cordibus descripta, moresque in Monasteriis ab eorum institutione usurpatos.

III. Probatos per aliquod tempus fuisse Monasticæ Vitæ candidatos antequam ad sacri Professionem instituti reciperentur, constat ex Regula S. Pachomii, quæ solidum triennium probationi præscribit, & ex S. Basilio in Regulis fusius disputatis, Interrogatione 10. ubi tamen certum tempus probationis non statuit: nec illam fieri post vestium sæcularium depositionem indicat.

Pueri in Monasteriis educati.

IV. Pueri in S. Basilii Monasteriis recipiebantur, ibique pietatis præceptis, & Vitæ Religiosæ institutis erudiebantur, ac ad Monasticam Professionem recipiebantur ut primum adolescentiam attigerant; ut ipse testatur in Regulis fusius disputatis, Interrogatione 19. *Cum Dominus dicat. Sinite parvulos venire ad me*, inquit, *& Apostolus eum laudet, qui ab infantia sacras Literas didicisset: prorsus ad eos, qui ad nos accedunt, admittendos, nullum ætatis tempus non esse idoneum judicamus, vel ipsius adeo teneræ atque ineuntis: ut videlicet, qui orbati parentibus sint, eos nostra sponte ipsi assumamus, & exemplo Job parentes pupillorum simus. Qui autem sub parentibus sint, eos ab ipsis ad nos adductos, multis adhibitis testibus recipiamus .... Non ii tamen continuo propterea ad reliquum Fratrum corpus aggregandi, aut cum his simul censendi sunt; ne videlicet, si illi propositum suum minus fuerint assecuti, eorum postea probra in omnes promiscue pietatis sectatores redundent: sed educandi illi quidem sunt cum omni charitate, non secus ac si communes totius Fratrum Collegii filii essent: seorsumque ipsis & locus in quo habitent, & victus ratio quam teneant, assignari debet... Quamobrem animus, dum tener est adhuc, & ritu ceræ mollissimæ cedit, confestim ab ipso initio, omni rerum bonarum imbui exercitatione debet, quo videlicet, ubi postea rationis usus accesserit, & habitum illum rerum dijudicandarum ætas major attulerit, pietati jam ab ineunte ætate assuetus, nullo impedimento, cursu utatur faciliore; cum & ratio, quid expediat, admoneat, & ad id assequendum facilitatem præbeat consuetudo. Quo sane tempore admittenda est virginitatis professio, tamquam firma jam, & ejusmodi quæ a proprio consilio, judicio que proficiscatur, ratione jam probe adulta. Post quod tempus, & præmiis & suppliciis a justo Judice afficiuntur ii, qui vel bene vixerint, vel male, pro meritis videlicet eorum quæ gesserint.*

Psalmodia Monachorum.

V. Divinæ Psalmodiæ singulis diebus pluries vacabant Monachi, & Officium diu noctuque persolvebant 4. sæculo. Sozomenus refert lib. 3. c. 14. S. Pachomium Discipulis suis præscripsisse, *Ut primo ac postremo Hebdomadis die*, Sabbato nimirum & Dominica, *ad altare accederent, ad Sacrorum Mysteriorum communionem. Preterea ut duodecies orarent quotidie; manè scilicet sexies, & tantumdem vespere. Noctu quoque totidem vicibus; Hora autem Nona ter: ut cibum sumpturi, ante unamquamque Orationem Psalmum canerent.* Narrat Cassianus lib. 2. de Canone Nocturnæ Orationis, c. 5. & 6. quod cum Thebaidis Ægyptique Monachi de numero Psalmorum qui cani in divino deberent Officio, inter se dissiderent, Angelus sub Monachi specie ipsis apparuit ad Officium persolvendum simul congregatis: „ Et in medium Psalmos cantaturus exurrexit. Cumque sedentibus cunctis, & in psallentis verba omni cordis intentione defixis, undecim „ Psalmos orationum interjectione distinctos, contiguis versibus parili pronuntiatione

„can-

„ cantasset, duodecimum sub Alleluja responsione consummans, quæstioni pariter & „ Cæremoniis finem imposuit. „ Addit Cassianus ex tunc morem invaluisse ut Psalmi duodecim *tam in Vespertinis quam in Nocturnis conventiculis canerentur.*

Ægypti Monachi ad Officium dumtaxat Nocturnum & Vespertinum conveniebant: tota vero die, Dominica & Sabbato exceptis, manibus laborabant, psallendo interdum, aut Sacrarum Scripturarum meditationi incumbendo. In Palæstinæ vero, Mesopotamiæ, & totius Orientis Monasteriis, Tertiam, Sextam & Nonam simul persolvebant Monachi. Tribus Psalmis quælibet Hora constabat: ita ut necessaria operationis officia spiritualibus obsequiis nullatenus valerent impediri. De his Cassianus, qui Ægypti, Palæstinæ, & Orientis Monasteria juvenis perlustraverat, lib. 3. de Canonico diurnarum Orationum & Psalmorum modo, c. 2. 3. & 4. Officii quoque divini, & Psalmorum a Monachis septem diversis horis quolibet die concinendorum meminit S. Basilius Sermone de Institutione Monachorum, & in Regulis fusius disputatis c. 37. Meminit & S. Hieronymus verbis licet generalioribus, in Epistola ad Rusticum: „ Numquam, *inquit*, de manu & oculis tuis recedat liber, discatur Psalterium ad verbum „ . . . . . Dicas Psalmum in ordine tuo, in quo non dulcedo vocis, sed mentis affe„ ctus quæritur. Idem de S. Hilarione in ejus Vita scribit: „ Scripturas Sanctas me„ moriter tenens, post Orationes & Psalmos, quasi Deo præsente recitabat.

Qui Officio divino non adfuerant Monachi, cum ab omnibus in commune persolvebatur, in Ecclesia, vel Oratorio, privatim illud recitare tenebantur, ut colligitur ex S. Basilio Regularum c. 107. „ Si enim, *inquit*, corporaliter adesse cum cæteris non „ occurrat ad Orationis locum, in quocumque loco inventus fuerit, quod devotionis „ est, expleat. „ Idem probat factum S. Hilarionis, qui cum die Dominico ruri esset, noluit ut comitum suorum quisquam cibum sumeret, nisi persoluto Officio. „ Oremus, *inquit*, psallamus, reddamus Domino Officium, & sic ad vineam properabitis „: ut refert S. Hieronymus in ejus Vita. Idem constat ex Rufino, lib. 3. de Vitis Patrum, c. 5. scribente, Monachos cum se mutua in solitudine visitatione recreabant, Canonicas Horas sive noctu, sive interdiu recitasse. „ Facto vespere, *inquit*, Orationes & Psal„ mos secundum consuetudinem compleverunt; similiter etiam & nocte fecerunt, *&c.* „ Vespere ad Luminaria addidit super consuetudinem alios Psalmos, & post completas „ orationes dixit eis: Non possumus propter vos omnem Canonem psallere, ideoque „ repausate modicum, quia de itinere fatigati estis.

VI. Monachi manibus operabantur IV. sæculo, ut testatur S. Hieronymus in Epistola ad Rusticum. *Ægyptiorum*, inquit, *Monasteria hunc morem tenent, ut nullum absque labore operis suscipiant, non tam propter victus necessitatem, quam propter animę salutem: ne vagetur perniciosis cogitationibus mens.* De Ægypti & Orientis Monasteriis idem testatur S. Augustinus lib. de Moribus Ecclesiæ, c. 31. *Simul*, inquit, *ætatem agunt, viventes in orationibus, in lectionibus, in disputationibus. Nemo quidquam possidet proprium, nemo cuiquam onerosus est. Operantur manibus ea quibus & corpus pasci possit, & a Deo mens impediri non possit. Sane quidquid necessario victui redundat, nam redundat plurimum ex operibus manuum, & epularum restrictione, egentibus distribuitur; adeo ut oneratas etiam naves in ea loca mittant, quæ inopes incolunt.* S. Hieronymus Rusticum Monachum ad opera manuum hortabatur his verbis: *Facito aliquid operis, ut te semper diabolus inveniat occupatum. Vel fiscellam texe junco . . . sarriatur humus, areolæ æquo limite dividantur, in quibus cum olerum jacta fuerint semina, vel plantæ per ordinem positæ, aquæ ducantur irriguæ . . . inserantur infructuosæ arbores vel gemmis, vel surculis. Apum fabricare alvearia . . . . Texantur & lina capiendis piscibus; scribantur libri, ut & manus operentur cibum, & animus lectione saturetur.* De Monasteriis Ægypti V. sæculo scribebat Theodoretus Historiæ Religiosæ, cap. 30. *In Ægypto ferunt quædam esse Monasteria, quæ virorum habeant ad quinque millia, opus facientium, Deumque interea laudantium, qui opificio suo non solum victum parant necessarium, sed peregrinis etiam egentibusque subveniunt.* Sanctus quidam Ægypti Monachus dicere solebat, *Monachum qui opus non faceret, non secus ac alieni cupidum judicatum iri*, ut refert Socrates lib. 4. Historiæ Ecclesiasticæ, c. 23. De Serapione scribit *Opus manuum.*

Sozomenus lib. 6. c. 28. ipsum juxta Arsenoiticam Præfecturam mille circiter Monachos rexisse. *Quos omnes ita instituebat, ut propriis laboribus victum sibi compararent, & aliis indigentibus subministrarent. Messis autem tempore pretio conducti fruges metebant, & frumentum quod sibi sufficeret, recondebant, & aliis Monachis gratis dabant.* Hæc Disciplina ad Monachos V. sæculi traducta est, ut constat ex S. Augustino, qui librum de Opere Monachorum conscripsit, ex quo discimus e Monachis illos tantum ab operibus manuum immunes fuisse, qui Divini Verbi, & Altaris ministerio addicti essent, vel qui habebant aliquid in sæculo, quo facile sine opificio sustentarent vitam; quod ad Deum conversi, pauperibus erogaverant, aut in commune contulerant Monasterio: vel, quos languidior educatio corporisque infirmitas excusabat a labore. Illos vero qui ad Monasteria veniebant ex conditione servili, ex vita rusticana, ex opificum exercitatione, & plebejo labore, ad opera cogebant, ne in Monasterio ubi fiebant Senatores laboriosi, fierent opifices otiosi. Legatur cap. 21. & 22. libri laudati. Nobiles tamen Monachos ad opera Patres etiam hortabantur, ut cæteris exemplo essent, quamvis ipsos ad ea cogi non debere agnoscerent, maxime si bona sua Monasterio, vel Ecclesiæ, sive pauperibus contulissent. Id constat ex S. Augustino, cap. 25. ejusdem libri. „ Quamobrem, *inquit*, etiam illi, qui relicta, vel distributa, sive ampla, sive „ qualicumque opulenta facultate, inter pauperes Christi pia & salubri humilitate nu- „ merari voluerunt; si corpore ita valent, & ab Ecclesiasticis occupationibus vacant; „ quamquam eis tam magnum animi sui documentum afferentibus, & ejusdem socie- „ tatis indigentiæ, de his rebus quas habebant, vel plurimum, vel non parum con- „ ferentibus, vicem sustentandæ vitæ eorum res ipsa communis & fraterna charitas de- „ beat: tamen si & ipsi aliquid manibus operentur, ut pigris ex vita humiliore, & „ ab hac exercitatione venientibus auferant excusationem, multo misericordius agunt, „ quam cum omnia sua indigentibus diviserunt. Quod quidem si nolunt, quis audeat „ cogere? Quibus tamen invenienda sunt opera in Monasterio, etiamsi a functione cor- „ porali liberiora, sed vigilanti administratione curanda, ut nec ipsi panem suum, quo- „ niam jam communis factus est, gratis manducent. „ Nec referre putarunt Patres cui Monasterio, vel Ecclesiæ patrimonium suum, aut bona quæcumque reliquissent Monachi, ut ex Christi, pauperumque patrimonio jure viverent: quia, ut ibidem ait S. Augustinus, „ Omnium Christianorum una respublica est. Et ideo quisquis Christianis „ necessaria ubique erogaverit, undecumque etiam ipse quod sibi necessarium est, ac- „ cipit; de Christi bonis accipit, quia & ubicumque ipse talibus dedit, quis nisi Chri- „ stus accepit? „ In Monasteriis Mediolanensibus & Romanis, Monachi nemini onerosi erant, „ Sed Orientis more, & Pauli Apostoli auctoritate, manibus suis se transige- „ bant, ut testatur S. Augustinus lib. de Moribus Ecclesię, cap. 33.

VII. Disciplina quoad manuum laborem, non erat apud omnes Monachos uniformis. De Paulo Abbate qui Monachis præerat quingentis in Ferme, Sceti monte, scribit Sozomenus lib. 6. c. 29. *Nullum hic opus faciebat, nec ab ullo accipiebat quidquam, præter quam quod esurus esset. Orationi tantum vacabat, trecentas orationes velut tributum quoddam quotidie persolvens Deo. Ac ne forte aberraret ab integro numero, trecentis lapillis in sinum suum congestis, ad singulas precationes singulos projiciebat lapillos.* S. Epiphanius in Expositione Fidei Catholicæ n. 23. eamdem in Monasteriis disciplinæ varietatem observat. *Nonnulli*, inquit, *ita sæculo renunciarunt, ut leviores quasdam artes, & minus negotiosas sibi ipsi excogitarent, ne ætatem in otio degerent, aut cibum cum cujusque incommodo sumerent. Plures autem in decantandis psalmis ac perpetuis orationibus, & Sanctarum Scripturarum lectionibus, eisdemque memoriter pronuntiandis seipsos exercent.*

De Turonensi S. Martini Monasterio scribit Severus Sulpitius, cap. 7. De ejus Vita: *Ars ibi, exceptis scriptoribus, nulla habebatur, cui tamen operi minor ætas deputabatur, majores Orationi vacabant.*

Clericalis & Monasticæ vitæ conjunctio.

VIII. Clericalis & Monasticæ vitæ conjunctio cœpit IV. sæculo. Primus omnium S. Athanasius Clero Alexandrino Sacerdotes ex Monachis dedit. Multos ex Monasteriis ad Episcopatum fuisse assumptos, testatur in Epistola ad Dracontium. Ægypti solitudinis Monachos ex cœtu suo Presbyteros & Diaconos habuisse, ex Cassiano certum est. Sanctus

ctus Eusebius Vercellensis Monasticum institutum Clero adjunxit, ut testatur S. Ambrosius Ep. 82. *In Ecclesia Vercellensi*, inquit, *duo pariter exigi videntur ab Episcopo; Monasterii continentia, & disciplina Ecclesiæ. Hæc enim primus in Occidentis partibus diversa inter se Eusebius sanctæ memoriæ conjunxit, ut & in civitate positus instituta Monachorum teneret, & Ecclesiam regeret jejunii sobrietate.*

Monasticum Institutum Clericatu auctum est a Siricio Pontifice per totum Occidentem, ut constat ex Epistola ipsius ad Himerium Tarraconensem Episcopum, cap. 13. *Monachos*, inquit, *quos morum gravitas, & vitæ ac Fidei institutio sancta commendat, & Clericorum Officiis aggregari & optamus & volumus.* S. Martinus Monasticam vitam in Galliis cum Clericatu conjunxit, *Ita implens Episcopis dignitatem, ut non propositum Monachi virtutemque desereret*: ut scribit Severus Sulpitius in ejus Vita: ubi & de ejus discipulis ita loquitur: *Pluresque ex his postea Episcopos vidimus. Quæ enim esset civitas vel Ecclesia, quæ non se de Martini Monasterio cuperet habere Sacerdotes?* — *Monachi Episcopi creati.*

Sequenti sæculo Monasterium Hipponense S. Augustini, & ejusdem urbis Ecclesiæ Clericos, & diversis aliis Ecclesiis Episcopos plurimos dedit, ut testatur Possidius in ejus Vita, cap. 11.

Promotio Monachorum ad sacros Ordines duplici via fieri solebat: vel ad petitionem Fratrum, ut sacra ministeria in Cœnobio peragerent, aut solius Episcopi nutu & mandato, qui eos ordinabat ut Ecclesiæ alicui sive Cathedrali, sive Parochiali manciparet. Primam spectat S. Hieronymus ad Heliodorum scribens: *Quod si te quoque ad ordinem Clericorum pia fratrum blandimenta solicitant, gaudebo de ascensu, timebo de lapsu.* De altera via loquitur ad Rusticum scribens: *Cum ad perfectam ætatem veneris, & te vel populus, vel Pontifex civitatis in Clerum elegerit, agito quæ Clerici sunt, & inter ipsos sectare meliores. Quia in omni conditione & gradu, optimis mixta sunt pessima.*

Monachi quandoque Episcopi creabantur honoris tantum causa, in præmium virtutis, etsi nulli plebi præficerentur tempore consecrationis suæ, sed in Monasteriis manerent; quod de Barse, Eulogio & Lazaro memoriæ prodidit Sozomenus lib. 6. cap. 35. hos tamen postea vacantibus Ecclesiis præfectos fuisse crediderim: Sanctus enim Basilius qui tunc vivebat, ad Barsem Edessæ Episcopum geminam Epistolam scripsit, scilicet 326. & 327. Hunc autem eumdem fuisse cum illo de quo locutus est Sozomenus, Viri conjiciunt Eruditi, & maxime Valesius in Notis ad Sozomenum. Et certe honorarios hujusmodi Episcopos ordinari Canones non patiebantur. Verisimilius igitur est, sanctos illos Monachos consecratos fuisse, non honoris tantum causa, sed ut Ecclesiarum vacantium regimini, data occasione admoverentur, quamvis interim in Monasteriis manerent.

ARTICULUS X.

De sacris Virginibus, & Sanctimonialibus.

Monasteria Virginum non minus antiqua sunt cenobiis Monachorum, S. Antonii soror sacrarum puellarum in Monasterio magistra fuit, teste S. Athanasio in ejus Vita. S. quoque Pachomium sorori suæ Monasterium non longo a suo dissitum construxisse, in ejus Vita legimus. S. Basilium Parthenonum fuisse fundatorem discimus ex S. Gregorio Naz. Or. 20. *Magna res*, inquit, *est virginitas & cœlibatus, atque in Angelorum naturę singularis ordine censeri: vereor enim dicere Christi, qui cum propter nos nascendus esset, ex Virgine gignitur, virginitatem velut lata lege sanciens, ut hinc abducentem, ac mundum contrahentem, vel potius mundum ad mundum transmittentem, pręsentem ad futurum. Quis igitur magis quam Basilius aut virginitatem in pretio habuit, aut carni leges imposuit? Cujus sunt Virginum cœnobia? Cujus pręcepta illa Literis mandata?* &c. — *Monasteria Virginum.*

Sancta Paula Bethleemi tria Virginum Monasteria construxit, teste S. Hieronymo in epist. ad Eustochium de Epitaphio Paulæ matris. „ Post virorum, *inquit*, Monasterium, quod viris tradiderat gubernandum, plures Virgines, quas e diversis Provinciis congregarat, tam nobiles, quam medii, & infimi generis, in tres turmas

„ Monasteriaque divisit, ita dumtaxat, ut in opere & in cibo separatæ, Psalmodiis „ & Orationibus jungerentur. Post Alleluja cantatum, quo signo vocabantur ad Collectam, nulli residere licitum erat: sed prima, seu inter primas veniens, cæterarum operiebatur adventum, pudore, & exemplo ad laborem eas provocans, non terrore. Mane, hora Tertia, Sexta, Nona, Vespere, noctis medio, per ordinem Psalterium cantabant: Non licebat cuiquam Sororum ignorare Psalmos, & non de Scripturis sanctis quotidie aliquid discere. Die tantum Dominico ad Ecclesiam procedebant, ex cujus habitabant latere: & unumquodque agmen Matrem propriam sequebatur: atque inde pariter revertentes, instabant operi distributo, & vel sibi, vel cæteris indumenta faciebant.

Itaque erant Monastéria Virginum in Palæstina, quę ad Officia divina seu Canonicas Horas persolvendas tenebantur, quæ lectioni Sacræ Scripturæ & labori vacabant, quæ uni parebant Matri seu Præpositæ, quę diebus Dominicis ad Ecclesiam conveniebant, quæ propriam non habebant Ecclesiam, in qua Sacerdos Sacrum faceret singulis diebus.

Idem Pater in Epitaphio Marcellæ, de ipsa, & Principia ejus filia sic loquitur, utramque compellans: *Multoque ita vixistis tempore, ut ex imitatione vestri, conversatione multarum, gauderemus Romam factam Hierosolymam. Crebra Virginum Monasteria, Monachorum innumerabilis multitudo.*

Idem in epistola ad Sabinianum de Ægypti & Syriæ Parthenonibus scribit: *Moris est in Ægypti & Syrię Monasteriis, ut tam Virgo quam Vidua, quę se Deo voverint, & sęculo renuntiantes, omnes delicias sęculi conculcaverint, crines Monasteriorum Matribus offerant desecandos, non intecto postea contra Apostoli voluntatem incessuræ capite, sed ligato pariter ac velato.*

S. Ambrosius ad Virginem lapsam scribens, illi exprobrat quod Disciplina Monastica eam in Officio non potuerit continere. *Oblita domum patris tui*, inquit, *ad Monasterium virginale transisti. Non dico, tuta esse debueras inter tot posita, si voluisses, sed etiam tutelam aliis præstare potuisses.*

Sacræ Virgines in privatis domibus degentes. II. Non tantum in Monasteriis, sed & in domibus parentum degebant Virgines velut in privatis quibusdam Monasteriis, orationi, & lectioni sacræ diu noctuque vacantes: ut constat ex S. Hieronymo in epist. ad Eustochium de custodia virginitatis. *Semper te*, inquit, *cubiculi tui secreta custodiant, semper tecum Sponsus ludet intrinsecus. Oras, loqueris ad Sponsum: legis, ille tibi loquitur.... Horam tertiam, Sextam, Nonam, Diluculum quoque & Vesperam, nemo est qui nesciat. Noctibus bis terque surgendum. Revolvenda, quę de Scripturis memoriter retinemus. Egredientes de hospitio, armet oratio; regredientibus de platea, oratio occurrat, antequam sessio.* Idem in epistola ad Marcellam, de laudibus Asellæ: *Post duodecimum*, inquit, *ętatis annum, unius cellulę clausa angustiis, latitudine Paradisi fruebatur. Idem terrę solum & Orationis locus extitit, & quietis. Jejunium pro ludo habuit. Pane & sale, & aqua frigida concitabat, magis esuriem, quam restinguebat. Operabatur manibus suis, sciens scriptum esse: Qui non laborat, non manducet. Sponso aut orans loquebatur, aut psallens. Ad Martyrum limina pene invisa properabat.... solitudinem putabat esse delicias, & in urbe turbida eremum invenit Monachorum...... sermo silens, & silentium loquens. Nec citus, nec tardus incessus. Idem semper habitus. Neglecta munditie, & inculta veste, cultus ipse sine cultu.*

III. Virginum hujusmodi privatis in domibus manentium duplex genus erat: quædam totius mundi muliebris abdicatione, & tunicæ fuscioris gestatione virginitatem profitebantur: aliæ velum ab Episcopo ritu solemni cum benedictione suscipiebant. Priori modo adolescentulæ virginitatem profiteri poterant: altero modo illæ tantum quę provectioris essent ętatis. Priori modo virginitatem professa fuerat Asella, ut colligitur ex S. Hieron. *Cum primum*, inquit, *hoc propositum arripuit, aurum colli sui absque parentibus vendidit: & tunicam fusciorem, quam a matre impetrare non poterat, induta, pio negotiationis auspicio se repente Domino consecravit: ut intelligeret universa cognatio, non posse aliud ei extorqueri, quę jam sęculum damnasset in vestibus.*

De

De secundo profitendi modo S. Ambrosius in Exhortatione ad Virgines, ita loquitur: *Venit Paschę dies, in toto orbe Baptismi Sacramenta celebrantur, velantur sacrę Virgines. Uno ergo die, sine dolore aliquo multas filias & filios solet Ecclesia parturire.* Et ad Virginem lapsam, cap. 9. *Non es memorata diei Sanctę Dominicę Resurrectionis, in qua divino altari te obtulisti velandam? In tanto itaque solemni Conventu Ecclesię Dei inter lumina splendida, inter candidatos regni cœlestis, quasi regina Regi nuptura processeras. Non es memorata qualis allocutio facta est illa die ad te: Aspice filia, & intuere, & obliviscere populum tuum, & domum patris tui, & concupiscet Rex decorem tuum,* &c. *His tunc in illo die consecrationis tuę dictis, & multis supra castitatem tuam pręconiis sacro velamine tecta es; ubi omnis populus dotem tuam subscribens, non atramento, sed spiritu, pariter clamavit, Amen.* *Virginum professio, & consecratio.*

IV. Virginitatis professioni destinabantur quandoque puellę a parentibus in ipsa infantia, & quasi Deo dicandæ victimæ, religiosiori institutione præparabantur. Id constat ex S. Hieron. in epist. ad Gaudentium de Pacatulæ educatione. *Cum Virgunculam,* inquit, *rudem & edentulam sept. ętatis annus exceperit, discat memoriter Psalterium, & usque ad annos pubertatis libros Salomonis, Evangelia, Apostolos, & Prophetas, sui cordis thesaurum faciat: nec liberius procedat ad publicum, nec semper Eccl. quęrat celebritatem, in cubiculo suo totas delicias habeat.* *Educatio puellarum Christo ab infantia devotarum a parentibus.*

Idem constat ex epist. ad Letam de institutione filię. „ Offerre, necne, filiam, potestatis tuę fuit. Quamquam alia sit tua conditio, qua prius eam vovisti, quam conciperes: ut autem oblatam non negligas, ad periculum tuum pertinet, &c. Pręponatur ei probę fidei, ac morum & pudicitię virgo veterana, quę illam doceat, & assuescat exemplo ad orationes & Psalmos nocte consurgere, mane hymnos canere, Tertia, Sexta, Nona hora, stare in acie quasi Bellatricem Christi, accensaque lucerna reddere sacrificium Vespertinum. Sic dies transeat, sic nox inveniat laborantem: Orationi lectio, lectioni succedat oratio. Discat & lanam facere, tenere colum &c. Spernat bombycum telas, serum vellera, & aurum in fila lentescens. Talia vestimenta paret, quibus pellatur frigus, non quibus vestita corpora nudentur &c. Pro gemmis & serico divinos codices amet... Discat primo Psalterium, his se Canticis avocet, & in Proverbiis Salomonis erudiatur ad vitam. In Ecclesiaste consuescat, quę mundi sunt, calcare. In Job virtutis & patientię exempla sectetur. Ad Evangelia transeat, numquam ea positura de manibus. Apostolorum Acta & Epistolas tota cordis imbibat voluntate. Cumque pectoris sui cellarium his opibus locupletaverit, mandet memorię Prophetas, Pentateuchum, & Regum, & Paralipomenon libros, Esdrę quoque, & Hester volumina. Ad ultimum, sine periculo discat Cantica Canticorum, ne si in exordio legerit, sub carnalibus verbis spiritalium nuptiarum epithalamium non intelligens, vulneretur". Sic Virgines Christo consecrandę instituebantur.

V. In Monasteriis etiam tunc educabantur tenerę illę virginalis professionis candidatę. Unde S. Hieron. in epist. mox laudata Letam hortatur, ut parvulam Paulam filiam suam mittat ad Paulam matrem, & Eustochium, in Monasterio Bethleemitico instituendam. „ Noli ergo, *inquit*, subire onus quod ferre non potes: sed postquam ablactaveris, mitte avię, & amitę. Nutriatur in Monasterio, sit inter Virginum choros.... nesciat seculum, vivat angelice &c. Ipse, si Paulam miseris, & Magistrum me, & nutritium spondeo. Gestabo humeris, balbutientia senex verba formabo, multo gloriosior mundi Philosopho, qui non Regem Macedonum Babylonio periturum veneno, sed ancillam & sponsam Christi erudiam, regnis cœlestibus offerendam". Tanti esse momenti sacrarum Virginum institutionem PP. existimarunt. *Puellæ in Monasteriis educata.*

VI. Professiones Virginum & Sanctimonialium in adolescentia admittebantur, teste Sancto Basilio pro Ecclesia Orientali, & S. Ambrosio pro Occidentali. Ita Sanctus Basilius Epistola 2. ad Amphilochium, Canone 18. *Professiones,* inquit, *ab eo tempore judicamus, quo ætas rationis complementum habuerit. Non enim pueriles voces omnino in his ratas esse existimare oportet. Sed eam quæ supra sexdecim, vel septemdecim annos nata fuerit, rationisque compos, & diu examinata, probataque perseveraverit.* *Tempus professionis sacrarum Virginum.*

Sanctus vero Ambrosius lib. 3. de Virginibus: *Ajunt,* inquit, *plerique maturioris ætatis*

tatis Virgines esse velandas. Neque ego abnuo, Sacerdotalis esse cautionis debere, ut non temere puella veletur. Spectet, plane spectet ætatem Sacerdos, sed Fidei, vel pudoris: spectet & maturitatem verecundiæ, examinet gravitatis canitiem, morum senectam, pudicitiæ annos, animos castitatis. Tum deinde si matris tuta custodia, comitum sedula sobrietas, si hæc præsto sunt, non deest Virgini longæva canities. Si hæc desunt, differatur puella moribus, quam annis adolescentior. Non ergo ætas rejicitur florentior, sed animus examinatur. Et infra: *Cum omnis ætas habilis Deo, perfecta sit Christo. Nec mirere in adolescentulis professionem, cum legeris in parvulis passionem. An dubitamus, si eum usque ad continentiam sequatur adolescentia, quem usquo ad mortem confitetur infantia?* Ibidem: *Et tamen incredibile putamus si puellæ nubiles Christum sequantur ad regnum, quem etiam pueri sequebantur in desertum?* Ibidem: *Quibus licet sponsum eligere, non licet Deum præferre?*

Sanctus Hieronymus Asellam paulo post decimum ætatis annum Virginitatem vovisse testatur in epistola ad Marcellam: *Vix*, inquit, *annum decimum ætatis excedens, honore futuræ beatitudinis consecratur*. De velo Professionis intelligendos istos Patres persuasum habeo: quod Virgines adolescentes suscipere poterant; non de velo Consecrationis, quod ut susciperent, maturioris esse debebant ætatis, scilicet viginti quinque annorum. Quadruplex itaque velum distinguendum est, Professionis, Consecrationis, Prælationis, Ordinationis. Velum Ordinationis, quo Virgines, aut Viduæ univiræ Ecclesiasticis ministeriis deputabantur, & Diaconissæ fiebant impositione manuum Episcopi, ante sexagesimum aut quadragesimum annum non conferebatur. Sexagesimum præscribit post Apostolum Sanctus Basilius Epistola 2. Canonica ad Amphilochium. Quadragesimum tantum postulant sequentibus sæculis Concilia Chalcedonense Canone 15. & Trullanum Canone 14. Velum Prælationis, quo Virgines regimini Monasteriorum præficiebantur, quandoque ante sexagesimum annum, quandoque ante quadragesimum saltem, ne conferretur, prohibitum est. Sexagesimum præscripsit Sanctus Gregorius Magnus lib. 3. Epistola 2. ad Maximianum Syracusanum Episcopum data. *Juvenculas Abbatissas fieri*, inquit, *vehementissime prohibemus. Nullam igitur fraternitas tua nisi sexagenariam virginem, cujus ætas atque mores hoc exegerint, velari permittat*. Quadragesimum dumtaxat postulavit Concilium Agathense ann. 506. celebratum, Canone 19. & Cæsaraugustanum Canone 8. Velum Consecrationis, quo Virgines ritu solemni, in Ecclesia benedicebantur die Resurrectionis Dominicæ, vel aliarum hujusmodi majorum festivitatum, habito ad eas Sermone, accensis luminaribus, Christiana plebe spectante, & *Amen* respondente, non conferebatur ipsis ante 25. ætatis annum: ut constat ex Canone 26. Concilii III. Carthaginensis, qui illud etiam Consecrationis Virginum tempus contrahendi, Episcopis dat facultatem. *Quicumque*, inquit, *Episcoporum, necessitate periclitantis pudicitiæ virginalis, cum vel petitor potens, vel raptor aliquis formidatur, vel si aliquo etiam mortis scrupulo periculoso compuncta fuerit, ne non velata moriatur, aut exigentibus parentibus, aut his ad quorum curam pertinet, velaverit Virginem, seu velavit intra viginti quinque annos ætatis; non ei obsit Concilium, quod de isto annorum numero constitutum est*. Velum Professionis, ut dixi, suscipere poterant puellæ in adolescentia, a decimo anno & deinceps. Quamvis autem consecratæ non essent ritu illo solemniori, nec ab Episcopo velatæ, nubere tamen deinceps absque crimine non poterant, quia in proposito virginali semper se permansuras promiserant, & sponsio earum a Domino tenebatur. Id docent Innocentius I. in epistola ad Victricium Rothomagensem, cap. 12. & 13. & S. Leo in epistola ad Rusticum Narbonensem, cap. 12. & 13.

Velum quadruplex.

Ingens sacrarum Virginum numerus.

VII. Maximus Virginum numerus Christianæ gratiæ argumentum evidentissimum Patribus merito visum est, illum cum exiguo numero Vestalium Romanarum comparantibus, quas ad servandam certo tempore pudicitiam præmia & immunitates maximæ invitabant; & tamen vix septem poterant inveniri, quæ hanc sibi legem imponerent. Comparationem istam eleganter urget S. Ambrosius epistola 12. quæ est responsio ad Relationem Symmachi Præfecti Urbis, ubi refellens hæc ejus verba: *Habeant Vestales Virgines immunitatem suam*, ait: *Dicant hoc qui nesciunt credere quod possit*

possit esse gratuita virginitas: provocent lucris, qui diffidunt virtutibus. Quot tamen illis Virgines præmia promissa fecerunt? Vix septem Vestales capiuntur puellæ. En totus numerus quem infulę vittati capitis, purpuratarum vestium murices, pompa lecticę ministrorum circumfusa comitatu, privilegia maxima, lucra ingentia, pręscripta denique pudicitię tempora coegerunt. Attollant mentis & corporis oculos, videant plebem pudoris, populum integritatis, Concilium Virginitatis. Non vittę capiti decus, sed ignobile velamen, usu nobile castitatis: non exquisita, sed abdicata lenocinia pulchritudinis: non illa purpurarum insignia, non luxus deliciarum, sed usus jejuniorum: non privilegia, non lucra, &c. Suis castitas cumulatur stipendiis, &c. Prima castitatis victoria est, facultatum cupiditates vincere: quia lucri studium, tentamentum pudoris est.

ARTICULUS XI.

De Ecclesię bonis.

I. Clericos ante Constantini tempora ex decimis & oblationibus vixisse, nemo nescit: quæ auctoritate Episcopi inter Clericos dividebantur. Hinc *Clericorum Sportulę, & Fratrum Sportulantium* honos apud S. Cyprianum. Certum etiam est, Ecclesiam domos, agros, hortos possedisse ante Constantinum, qui hæc omnia ipsi restitui jussit, ut lib. 2. de Vita Constantini testatur Eusebius, cap. 39. *Omnia ergo*, inquit, *quę ad Ecclesias recte visa fuerint pertinere, sive domus ac possessio sit, sive agri, sive horti, seu quęcumque alia, nullo jure, quod ad dominium pertinet, imminuto, sed salvis omnibus atque integris, restitui jubemus.* Ecclesiæ patrimonia multum auxit regia Constantini liberalitas ac magnificentia. Frumentum etiam in singulos annos Ecclesiis suppeditari jussit, curavitque religiosissimus Imperator Clericis, viduis, egenisque cęteris dividendum: cujus rei testis est Sanct. Athanasius Apologia de fuga sua. *Frumentum*, inquit, *dabatur a Patre Imperatorum, in alimentum viduarum, partim Libycarum, partim Ægyptiarum, quod etiamnum accipiunt, &c.* Testis est & Theodoretus lib. 1. Historiæ Ecclesiasticæ, cap. 2. *Quin etiam*, inquit, *literas ad Provinciarum Pręfectos dedit, mandavitque ut certus frumenti numerus viduis, & his quę perpetuam servant virginitatem; quin etiam illis qui divinis Ministeriis obeundis consecrati sunt, in singulis civitatibus quotannis suppeditaretur; eumque non tam egentium necessitate quam sua ipsius magnificentia mensus est, &c.* Lege quoque lata Constantinus licentiam omnibus dedit, ex bonis suis quidquid vellent, Ecclesiis testamento legandi. Hæc sunt verba legis (Codice *de Sacros. Ecclesiis* lib. 1. *Habeat unusquisque licentiam sanctissimo, Catholico, venerabilique Concilio, decedens, bonorum, quod optaverit, relinquere, & non sint cassa judicia ejus.* *Testamenta, & Donationes in favorem Ecclesiæ.*

II. Multos, hac favente lege, bona sua, vel eorum partem Ecclesiis obtulisse, antiqua monumenta testantur. Hujus rei fidem facit S. Gregorius Nazianzenus epistola 80. *Cogitate*, inquit, *complures extitisse, qui totas etiam domos Ecclesiis addici passi sunt: non etiam defuisse, qui suapte sponte facultates suas omnes obtulerint, ac pulcherrimum quęstum fecerint, hoc est, propter futurę vitę opes inopiam amplexi sint.*

Ipse S. Gregorius Nazianzenus omnia sua Ecclesiæ Nazianzenæ legavit, ad ministerium usumque pauperum, ut ex ipsius Testamento compertum est. Sanctus etiam Ambrosius, omne aurum atque argentum, quod penes se habebat, Ecclesiæ, vel pauperibus contulit: prædia vero sua, reservato usufructu, donavit Ecclesiæ, ut scribit Paulinus in ejus Vita.

III. Verum non suscipiebat Ecclesia Donationes eorum, qui ipsam pauperibus parentibus suis anteferrent, ut colligitur ex S. Ambrosio in Lucæ cap. 18. *Sed dicis*, inquit, *quod eras parentibus collaturus, Ecclesię malle conferre. Non quęrit donum Deus de fame parentum .... Multi ut pędicentur ab hominibus, Ecclesię conferunt, quę suis auferunt: cum misericordia a domestico progredi debeat pietatis officio. Da ergo prius parenti, da etiam pauperi.* *Respuebat Ecclesia Donationes eorum; qui pauperibus parentibus illam anteferrent;*

Parentum etiam legata, & donationes, in filiorum, vel nepotum fraudem factas res-

Respuebat etiam legata & Donationes factas in fraudem filiorum vel nepotum.

respuebat Ecclesia, tum 4. sæculo, cum sequentibus. Plures hujusmodi S. Augustinum recusasse testis est Possidius in ejus Vita. Testis est S. ipse Augustinus Sermone 49. de Diversis, cap. 5. *Quid*, inquit, *facturus sum iis qui dicunt, Ecce quare nemo donat Ecclesiæ Hipponensi aliquid, ecce quare non eam faciunt, qui moriuntur, hæredem, quia Episcopus Augustinus de bonitate sua donat totum, non suscipit. Plane suscipio, profiteor me suscipere oblationes, oblationes sanctas. Si quis autem irascitur filio suo, & moriens exhæredat eum; si viveret, non eum placarem? Non ei filium suum reconciliare deberem? Quomodo ergo cum filio suo volo ut habeat pacem, cujus appeto hæreditatem? Quid plura? Quicumque vult exhæredato filio hæredem facere Ecclesiam, quærat alterum qui suscipiat, non Augustinum; immo Deo propitio neminem inveniat. Quam laudabile factum sancti & venerandi Episcopi Aurelii Carthaginensis, quomodo implevit eos omnes, qui sciunt, laudibus Dei! Quidam enim cum filios non haberet, neque speraret, res suas omnes, retento usufructu, donavit Ecclesiæ. Nati sunt ei filii, & reddidit ei Episcopus, nec opinanti, quę ille donaverat. In potestate habebat Episcopus non reddere, sed jure fori, non jure poli.*

De eodem S. Antistite ac Doctore narrant Possidius, quod cum quidam ex honoratis Hipponensium apud Carthaginem degens, possessionem Ecclesiæ Hipponensi donasset, ac donationis tabulas datis ad S. Augustinum Literis, filio suo reddi post aliquot annos postulasset, ac misisset solidos centum pauperibus erogandos, S. Augustinus re cognita ingemuit hominem vel finxisse donationem, vel eum de opere bono pœnituisse. *Et tabulas quas ille sponte miserat, nec desideratas, nec exactas, confestim reddidit, pecuniamque illam respuit, atque rescriptis eumdem, sicut oportuit, & arguit, & corripuit, admonens ut de sua simulatione vel iniquitate, cum Pęnitentię humilitate, Deo satisfaceret, ne cum tam gravi delicto de sęculo exiret.*

Excommunicati qui pias defunctorum oblationes retinerent.

IV. Ecclesia pias defunctorum oblationes & legata non modo suscipiebat, verum etiam eos Anathemate feriebat, qui ea retinerent; ut constat ex Concilio Carthaginensi 4. Canone 95. & ex Concilio Vasensi, Canone 4. cujus hæc sunt verba: *Qui oblationes defunctorum Fidelium detinent, & Ecclesiis tradere demorantur, ut infideles sunt ab Ecclesia abjiciendi; quia usque ad exinanitionem Fidei pervenire certum est hanc divinę pietatis exacerbationem: quia & Fideles de corpore recedentes, votorum suorum plenitudine, & pauperes conlatu alimonię, & necessaria sustentatione fraudantur.*

Valentiniani Lex explicatur.

V. Valentinianus Imperator Clericis quidem prohibuit ac Monachis, ne viduarum, aut devotarum quarumlibet feminarum hæreditatem, aut legata colligere possent: Sed Ecclesiæ id non prohibuit, ut colligitur ex S. Hieronymo in Epistola ad Nepotianum. *Pudet dicere*, inquit, *Sacerdotes Idolorum, mimi, aurigę, & scorta hæreditates capiunt, solis Clericis ac Monachis hoc lege prohibetur, & non prohibetur a persecutoribus, sed a Principibus Christianis. Nec de Lege conqueror, sed doleo cur meruerimus hanc Legem. Cauterium bonum est; sed quo mihi vulnus, ut indigeam cauterio? Sit hæres, sed mater filiorum, id est, Ecclesia, gregis sui, quæ illos genuit, nutrivit, pavit. Quid nos inserimus inter matrem & liberos?* Idem colligitur ex S. Ambrosio Epistola 12. *Quod Sacerdotibus fani*, inquit, *legaverit Christiana vidua, valet: quod Ministris Dei, non valet. Quod ego, non ut querar, sed ut sciant quod non querar, comprehendi... sed referunt ea, quæ vel donata, vel relicta sunt Ecclesiæ, non esse temerata &c. Nihil Ecclesia sibi, nisi Fidem possidet. Hos redditus habet, hos fructus. Possessio Ecclesiæ sumptus est egenorum. Numerent quos redemerint templa captivos, quę contulerint alimenta pauperibus.*

Bonorum Ecclesiæ administratio & usus.

VI. Sancti Episcopi redditutum Ecclesiasticorum procuratione se liberari peroptassent, immo & Ecclesiam nullos redditus, nullasque possessiones habere, si fervens fuisset charitas Fidelium, & Ecclesiæ necessaria obtulissent ad Ministrorum, Virginum, Viduarum, pauperum sustentationem. Legatur S. Chrysostomus Homilia 37. in Matthæum, & Homilia 21. in Epistolam ad Corinthios, in qua hæc habet: *Ne hos præferamus prætextus, nec existimemus esse defensionem, quod Ecclesia multa possideat. Quando ejus facultatum videris magnitudinem, cogita etiam inscriptorum pauperum greges, ægrotantium multitudinem, &c. Sumus etiam parati vobis reddere rationem ... Ecclesia propter*

vestram parcitatem necesse habet habere, quæ nunc habet. Nam si omnia agerentur congruenter legibus Apostolicis, ejus proventum oporteret esse vestrum animum, quod quidem & tutum esset penarium, & thesaurus qui non posset consumi. Nunc autem cum vos quidem thesaurizetis super terram, & omnia in vestris includatis penariis, ipsa autem necesse habet impendere Viduarum cœtibus, choris Virginum, hospitum adventibus, peregre proficiscentium afflictionibus, eorum qui sunt in vinculis, calamitatibus, eorum qui sunt manci ac mutili necessitatibus, & aliis hujusmodi causis, quid facere oportet.

De S. Augustino scribit Possidius in ejus Vita, cap. 23. *Dum forte, ut assolet, de possessionibus ipsis invidia Clericis fieret, alloquebatur plebem Dei, male se ex collationibus plebis Dei vivere, quam illarum possessionum curam vel gubernationem pati, & paratum se esse illis cedere, ut eo modo omnes Dei servi & Ministri viverent, quo in veteri Testamento leguntur altari deservientes de eodem comparticipari. Sed numquam id Laici suscipere voluerunt.*

Et ipse S. Augustinus Epistola 225. *Deus testis est,* inquit, *istam omnem rerum Ecclesiasticarum procurationem, quarum credimur habere dominatum, propter servitutem, quam debeo charitati fratrum, tolerare me, non amare: ita ut, si salvo Officio possem carere, desiderarem.*

SCHOLION I.

In isto Articulo Religiosi Censores hanc Propositionem carpunt: *Ab Imperatoribus vetitum ne Viduarum ac devotarum feminarum Legata Clericis & Monachis haberent executionem.*

R. Quam suis verbis interpolarunt Propositionem, sic meis expressi: *Valentinianus Imperator Clericis quidem prohibuit ac Monachis, ne viduarum aut devotarum quarumlibet feminarum hæreditatem, vel legata colligere possent, sed Ecclesiæ non prohibuit.* Res gesta est, cujus testes *SS. Hieronymus & Ambrosius*, quorum verba protuli. Sed & Lex ipsa *Valentiniani* 20. *De Episcopis & Clericis* lib. 16. *Cod. Theodos.* Tit. 2. ad S. Damasum Romanum Pontificem missa, & Romæ promulgata loquitur. *Ecclesiastici,* inquit, *aut ex Ecclesiasticis, vel qui continentium se volunt nomine nuncupari, Viduarum ac Pupillorum domos non adeant: sed publicis exterminentur judiciis, si posthac eos ad fines earum vel propinqui putaverint deferendos. Censemus etiam ut memorati nihil de ejus mulieris, cui se privatim seu prætextu Religionis adjunxerint, liberalitate quacumque vel extremo judicio possit adipisci: & omne in tantum inefficax sit quod alicui horum ab his fuerit derelictum, ut nec per subjectam personam valeant aliquid vel Donatione vel Testamento percipere. Quin etiam si forte, post admonitionem Legis nostræ, aliquid iisdem ex feminæ vel donatione, vel extremo judicio putaverint relinquendum, id Fiscus usurpet.* Hæc ipsa Cardinalis *Baronius* in Annalibus retulit: ut mirum sit Religiosos Censores mihi propterea succensere, quod illa observaverim.

SCHOLION II.

In eodem Articulo, pag. 382. Religiosi Censores hanc Propositionem notant: *Bona Ecclesiæ propter pauperes.*

R. Tota hac p. 382. Editionis primæ nihil meum proprium est, sed ipsa *S. Joannis Chrysostomi, S. Augustini, & Possidii* verba. An vero Religiosorum Censorum judicio Patres & Concilia erraverunt, cum Ecclesiæ bona *Patrimonia pauperum* vocaverunt? Erravit *S. Ambrosius* Imperatori *Valentiniano* scribens: *Possessio Ecclesiæ sumptus est egenorum?* Erravit *S. Bernardus*, cum ait: *Patrimonia pauperum, facultates Ecclesiarum?*

S. Ambros. Epi. 8. Edit. Paris. novissimæ S. Bernar. *Declamat. in illud Evang. Ecce nos reliquimus omnia.*

Nota.

DE Valentiniani lege S. Hieronymus *ep. ad Nepotian.* hæc habet: *Pudet dicere. Sacerdotes idololorum, Mimi, & Aurigæ, & Scorta hæreditates accipiunt; solis cle-*

clericis, & monachis hoc lege prohibetur; & non prohibetur a persecutoribus, sed a Principibus Christianis. Nec de lege conqueror, sed doleo cur meruerimus hanc legem. Cauterium bonum est, sed quod mihi vulnus ut indigeam cauterio? Sit heres, sed mater filiorum, id est Ecclesia, quæ illos genuit, nutrivit, pavit. Quid nos inserimus inter matrem, & liberos? S. Ambrosius de eadem expostulans lege ita ait: *Soli ex omnibus clerico jus commune clauditur, nulla legata vel etiam gravium viduarum, nulla donatio... Quod sacerdotibus Phani legaverit christiana vidua, valet: quod ministris Dei, non valet. Quod ego, non ut querar, sed ut sciant quid non querar comprehendi &c.* Observat autem Thomassinus *p. 3. l. 1. cap.* 18. quosdam ex clericis, monachisque dupliciter peccasse, nimia nempe arte viduas, orfanosque circumveniendo & alliciendo, ut testamento hæredes scriberentur; ac ad sua privata commoda convertendo, quod præcipue pauperibus erat destinandum. Dicit deinde de hac lege PP. conquestos non esse, nec illius revocationem postulasse, quia eam Ecclesia sibi proficuam agnoscebat; quamvis enim ea lege etiam clerici, monachique innoxii comprehenderentur, nihilominus intolerabilis non videbatur, cum potius eos omnes deceat penuria laborare, quam terrenarum rerum copia superbire.

Idem Thomassinus *c.* 23. observat Ecclesiam semper illas artes execrasse, quibus piæ quædam personæ in præjudicium propinquorum, & pauperum propria cenobiis, vel Ecclesiis relinquere adiguntur. In Ecclesiasticos ita sæcularium opes ad se trahere satagentes, dicit animadvertisse Concilium Cabilonense III. *can. 6. &* 7. quibus sancitur oblationes debere esse omnino spontaneas; & ab Ecclesia fideles non expoliandos, sed potius inopibus opitulandum. Contrarium facientes canonicæ subegit pœnitentiæ, utpote *turpis lucri sectatores*; præcepitque res ita acquisitas hæredibus restitui, cum potius *raptæ noscerentur*. Ibi etiam refert legem Ludovici pii, qua hæredibus restituendum voluit, quæ ob insidiosas blanditias, similemve aliam ob causam fideles Ecclesiis legassent; ac ita decernendo servire putavit canonicis institutionibus, quamcumque fraudulentiam vetantibus.

Nota.

Res Ecclesiæ ex Conciliorum ac PP. perpetua traditione habendas esse tamquam pauperum patrimonium, quampluribus demonstrat Thomassinus *part. 3. l. 3. cap.* 26. *&c.* Ex hoc autem solemne fuisse apud PP. adnotat, quoscumque Ecclesiæ ministros qui ecclesiasticis proventibus sustentantur, amorem paupertatis in mensa, veste, suppellectili præseferre debere: quippe qui sint patrimonii pauperum dispensatores, & quibus Ecclesiæ bonis utendum non est, nisi ut re pauperum. Ibidem per plura capita ostendit, quantum semper execrata sit Ecclesia beneficiorum fructus in ludis, voluptatibus, aliisque sæculi pompis insumi; cum ita, quæ pauperum sunt, ipsis ob inopiam tabescentibus subtrahantur.

ARTICULUS XII.

De Virorum Ecclesiasticorum immunitatibus.

Clerici ab oneribus publicis immunes.

Clericis immunitatem ab omnibus oneribus publicis Constantinus Magnus concessit (ut constat ex ejus lege, quæ habetur Codicis Theodosiani lib. 11. tit. 1. cap. 1.) *Præter privatas res nostras, & Ecclesias Catholicas, nemo ex nostra jussione præcipuis emolumentis familiaris juvetur substantiæ, &c. Omnes pensitare debebunt.* Idem in Epistola ad Africæ Præfectum Anulinum ita in gratiam Clericorum decrevit: *Clericos ab omnibus omnino publicis functionibus immunes volumus conservari, ne errore aliquo, aut casu sacrilego, a cultu summæ Divinitati debito abstrahantur.* Eadem immunitas aliis ejusdem religiosissimi Imperatoris legibus confirmatur, quæ adscriptæ sunt lib. 16. Codicis Theodosiani, tit. 2. l. 1. 2. 7. *Qui divino cultui ministeria religionis impendunt, id est, hi qui Clerici appellantur, ab omnibus omnino muneribus excusentur, ne sacrilego livore quorumdam, a divinis obsequiis avocentur... Minime ad Curias devocentur,*

tur, sed immunitate plenissima potiantur. Ex his liquet duplicem immunitatem a Constantino Magno concessam: unam Clericorum personis, alteram Ecclesiarum possessionibus.

Constantius Clericos etiam minores a militum transeuntium hospitio, a munerum sordidorum exactione, id est, a contributione pecuniæ, vel subministratione curruum, equorum, hominum, ad viarum publicarum, vel pontium refectionem, ad annonæ militaris subvectionem, &c. Nec non etiam a vectigalibus pendendis ratione tenuis mercimonii, quod quandoque vitæ suæ & suorum sustentandæ causa exercebant, immunes fecit. Privata tamen Clericorum patrimonia immunitate ab omnibus tributis non donavit, sicut nec donaverat Constantinus, sed solum a novis, & extraordinariis. Sic ejus leges habent, (Cod. Theod. lib. 16. tit. 2. leg. 8. & 10.) *Juxta sanctionem, quam dudum meruisse perhibemini, & vos, & mancipia vestra nullus novis obligationibus obligavit: sed vacatione gaudebitis præterea, neque hospites suscipietis. Et si qui de vobis alimoniæ causa negotiationem exercere volunt, immunitate potientur*. Lib. 10. *Ut Ecclesiarum cœtus concursu populorum ingentium frequentetur, Clericis ac juvenibus præbeatur immunitas. Repellatur ab his exactio munerum sordidorum, negotiatorum dispendiis minime obligentur; cum certum sit, quæstus quos ex tabernis atque ergasteriis colligunt, pauperibus profuturos. Ab hominibus etiam eorum qui mercimoniis student, cuncta dispendia esse*, (id est abesse) *sancimus. Parangariarum quoque parili modo cesset exactio. Quod & conjugibus, & liberis eorum, & ministris, maribus pariter & feminis indulgemus: quos a censibus etiam jubemus perseverare immunes.*

Clericorum tamen avaritia, qui non solum tenuibus mercimoniis, unde ipsi, vel eorum familiæ possent sustentari, vacabant, sed majorum negotiatorum matriculæ erant adscripti, antequam Clero, & lucra ex negotiatione quærebant amplissima, Constantium adduxit ut tantas immunitates restringeret, atque minueret, (Cod. Theodos. lib. 16. tit. 2. leg. 15.) *Clerici*, inquit, *ita a sordidis muneribus debent immunes, atque a conlatione præstari, si exiguis admodum mercimoniis tenuem victum vestitumque conquirent. Reliqui autem, quorum nomina negotiatorum matricula comprehendit, eo tempore quo conlatio celebrata est, negotiatorum munia & pensitationes agnoscant; quippe postmodum Clericorum se cætibus aggregarunt.*

Clericorum etiam privata patrimonia publicis oneribus tributisque ordinariis, eadem lege obnoxia esse decrevit. *De his sane Clericis, qui prædia possident, sublimis auctoritas tua non solum eos aliena juga nequaquam statuit excusare, sed etiam his, quæ ipsi possident, eosdem ad pensitanda fiscalia perurgeri. Universos namque Clericos possessores dumtaxat, provinciales pensitationes fiscalium recognoscere jubemus*. Id ipsis Episcopis æquum visum fuisse, addit Imperator. *Maxime cum Episcopi probaverint, id maxime juste convenire, ut præter ea juga & possessionem quæ ad Ecclesiam pertinet, ad universa munia sustinenda, translationesque faciendas, omnes Clerici debeant adtineri.*

Hanc legem paulo ante obitum temperavit Constantius, (Cod. Theodos. lib. 16. tit. 3. L. 16.) & Clericos omnibus oneribus personalibus & extraordinariis liberavit, hoc religioni tribuens, quæ imperii columen esset. *Scientes*, inquit, *magis religionibus, quam Officiis & labore corporis, vel sudore nostram Rempublicam contineri*. Eam legem, quam impius Imperator Julianus Apostata cum cæteris a Constantino & Constantio in Clericorum & Ecclesiæ gratiam conditis abrogaverat, Valentinianus renovavit, (ibid. L. 18.) *Quam ultimo tempore divi Constantii sententiam fuisse claruerit, valeat; nec ea in adsimulatione aliqua convalescant, quæ tunc decreta vel facta sunt, cum Paganorum animi contra sanctissimam legem quibusdam sunt depravationibus excitati.*

Clericorum immunitas ab oneribus personalibus & extraordinariis.

Eamdem immunitatem firmavit Gratianus, (lib. L. 24.) *Omnes*, inquit, *Clericos, perinde ac qui primi sunt, personalium munerum expertes esse præcipimus.*

Theodosius hanc immunitatem ad Ecclesiarum & quorumvis locorum sacrorum custodes, etiam Laicos extendit, (ib. L. 26.) *Custodes Ecclesiarum, vel sanctorum locorum. Quis enim capite censos patiatur esse devinctos, quos necessario intelligit supra memorato obsequio mancipatos?*

Cæte-

Ecclesiæ agri & privatæ possessiones Clericorum tributa pendebant.

Cæterum Ecclesiæ agros, & multo magis privatas Clericorum possessiones, quamvis ab extraordinariis oneribus immunes, ordinariis obnoxias fuisse tributis, colligitur ex S. Ambrosio in Concione de Basilicis non tradendis. *Si tributum petit* Imperator, inquit, *non negamus. Agri Ecclesiæ solvunt tributum. Si agros desiderat Imperator, potestatem habet vindicandorum; nemo nostrum intervenit... Potest pauperibus collatio populi redundare. Non faciant de agris invidiam; tollant eos si libitum est. Imperatori non dono, sed non nego ... Solvimus quæ sunt Cæsaris Cæsari, & quæ sunt Dei Deo. Tributum Cæsaris est, non negatur. Ecclesia Dei est, Cæsari utique non debet addici.* Et in Evangel. Lucæ, l. 9. *Et si tu vis non esse obnoxius Cæsari, noli habere quæ mundi sunt. Sed si habes divitias, obnoxius es Cæsari. Si vis Regi nihil debere terreno, relinque omnia, & sequere Christum.* Soli itaque Clerici, quibus nulla erat privata possessio, & qui se patrimonio, & omni hæreditate penitus abdicaverant, antequam Clericali militiæ nomen darent, a tributo erant immunes. *Non solvunt tributum* (inquit S. Ambrosius Epist. 1.) *quibus portio Deus est. Ego nihil debeo Cæsari, quia nihil hujusmodi habeo. Nihil debuit Petrus, nihil Apostoli mei, quia non sunt de hoc mundo*, &c. Ibidem: *Non tenebantur ad solutionem tributi, nihil enim eorum quæ sub Rege terreno erant, possidebant.* Eodem sensu S. Hilarius cap. 22. in Matthæum scribit: *Si enim nihil Cæsaris penes nos resederit, conditione reddendi ei quæ sua sunt, non tenebimur. Porro autem si rebus illius incumbamus, si jure potestatis suæ utimur, & nos tanquam mercenarios alieni patrimonii procurationi subjicimus, extra querelam injuriæ est, Cæsari redhiberi, quod Cæsaris est.*

Curiales, & qui publicis muneribus erant devincti, ac Decurionum filii, ad Clerum admitti non poterant hac ætate Principis.

II. Eos quorum familiæ & possessiones publicis muneribus obnoxiæ erant, Decurionum scilicet, sive Curialium filios, ad Clerum admitti Constantinus Magnus lege lata prohibuit, (Cod. Theodos. lib. 16. tit. 2. L. 2. & 3.) „ Cum, *inquit*, Constitutio „ emissa præcipiat nullum deinceps Decurionem vel ex Decurione progenitum, vel „ etiam instructum idoneis facultatibus, atque obeundis publicis muneribus opportunum, ad Clericorum nomen obsequiumque confugere, sed eos de cætero in defunctorum dumtaxat Clericorum loca subrogari, qui fortuna tenues, neque muneribus „ civilibus teneantur obstricti. (*Et l. 6.*) Ne temere & citra modum populi Clericis „ connectantur; sed cum defunctus fuerit Clericus, ad vicem defuncti alius allegetur, „ cui nulla ex Municipibus prosapia fuerit, neque ea est opulentia facultatum, quæ „ publicas functiones facillime queat tolerare .... Opulentos enim sæculi subire necessitates oportet, pauperes Ecclesiarum divitiis sustentari. „ His legibus, non divites quicumque, sed divites plebeii, qui & ratione originis, & ratione bonorum quæ in urbibus municipalibus possidebant, obnoxii erant muneribus & oneribus publicis, a quibus ut se liberarent, convolabant in Clerum, ab Ecclesiastico Ordine arcebantur: ut ex lege Valentiniani perspicuum est: *Plebeios divites*, inquit, *ab Ecclesia suscipi penitus arcemus.* Nobilitatis vero primariæ viri, majorum urbium Senatores, Equites & eorum filii, poterant Clero adscribi, sicut adscripti sunt Nepotianus, Pammachius, Paulinus, Ambrosius, &c. Curiales vero, & qui rei alicujus publicæ administrationem susceperant, aut publico muneri erant devincti, absque licentia Principis ordinari non poterant, quia subtrahi non poterant Reipublicæ cui obligati erant, & necessarii, absque juris naturalis læsione; sicut nec servi Dominis, neque creditoribus debitores, sine juris ejusdem violatione subtrahi possunt, & in Clericorum aut Monachorum ordinem suscipi. Hic videtur esse sensus Canonis X. Concilii Sardicensis: *Si forte dives, aut Scholasticus de foro, aut ex Administratore Episcopus fuerit postulatus*, &c. Hæc verba, *postulatus* innuere videntur supplicationem factam Principi, ut cum hujusmodi viris de legibus dispensaret, ut ab Ecclesia possent ad Episcopatum promoveri, cum ad illam dignitatem sustinendam, & ad Ecclesiæ administrationem idonei censebantur. Hanc Disciplinam adhuc sæculo V. viguisse, constat ex Vita S. Germani Antissiodorensis a Constantio Presbytero conscripta, in qua legitur, Simplicium Episcopum Antissiodorensem, cum Germanum Clero adscribere voluit, licentiam petiisse a Julio Præfecto Galliarum, quia Germano Ducatus culmen, & regimen Provinciarum collata fuerant, aliaque publicorum honorum insignia, ob splendorem natalium ac virtutum. Unde Reipubli-

publicæ obstrictus erat, eique necessarius. Ne igitur Ecclesia cum Imperio committeretur, & jus publicum videretur violare, licentiam a Præfecto Prætorio postulavit Simplicius Germani in Clerum adlegendi. „ Posco, *inquit*, Celsitudinem tuam, ut li-„ centiam tribuas mihi roganti, eumdem Germanum tonsurare. „ Annuit Præfectus respondens: „ Licet necessarius sit atque utilis Reipublicæ nostræ, tamen quia Deus „ illum sibi elegit, contra Dei præceptum venire non possum.

III. Denique Curialium filiis hæreditate paterna cedendum erat, omnibusque possessionibus, si ad Sacerdotium promoveri vellent, ut colligitur ex S. Ambrosio Epist. 12. quæ est responsio ad Relationem Symmachi P. V. „ Si privilegium, *inquit*, quærat „ Sacerdos ut onus Curiale declinet, patria atque avita, & omnium facultatum posses-„ sione cedendum est. Quomodo hanc Gentiles, si haberent, ingravarent querelam, „ quod Sacerdos ferias ministerii sui emat totius patrimonii sui damno, & privatus „ universæ commoditatis dis-pendio, usum publici mercetur obsequii: prætendens com-„ munis salutis excubias, domesticæ inopiæ se mercede soletur, quia ministerium non „ vendidit, sed gratiam comparavit.

SCHOLION.

Hoc in Articulo Religiosi Censores hanc Propositionem notant, ad p. 387. Editionis primæ. *Divites Officiis publicis mancipati non poterant fieri Clerici.*

R. Eos, quorum familiæ & possessiones publicis muneribus obnoxiæ erant, Decurionum scilicet sive Curialium filios, *Constantini Magni* Lege a Clero repulsos scripsi. Legum verba protuli, quibus Disciplinam suam accommodavit Ecclesia. His tamen non divites quoscumque, sed plebejos, qui ratione originis & bonorum obnoxii erant muneribus & oneribus publicis, ab Ordine Ecclesiastico prohibitos olim observavi. Historiæ & antiquæ Disciplinæ res est momentis firmissimis probata.

CAPUT VI.

De Auctoribus, qui Ecclesiam Scriptis suis illustrarunt & defenderunt IV. nominis Christiani Sæculo.

REm Christianam scriptis illustrarunt IV. sæculo, S. Methodius, S. Victorinus, Arnobius, Lactantius, Juvencus, Constantinus Magnus, Eusebius Cesareensis, Julius Maternus Firmicus, S. Antonius, S. Serapion, Eusebius Emissenus, S. Athanasius, Lucifer Calaritanus, S. Eustathius, S. Hilarius, S. Phœbadius, Hilarius Sardus, S. Cyrillus Hierosolymitanus, S. Dorotheus, Victorinus Afer, Titus Bostrensis, Optatus Milevitanus, S. Pacianus, S. Ephrem, Idatius Clarus, S. Philastrius, S. Damasus, S. Basilius, S. Gregorius Nyssenus, S. Gregorius Nazianzenus, S. Amphilochius, Gregorius Bœticus, Didymus, S. Pachomius, Gelasius Senior, S. Ambrosius, Paulinus, Oresiesis, Marcus Eremita, Asterius, Diadochus, S. Epiphanius, S. Joannes Chrysostomus, S. Hieronymus, Joannes Hierosolymitanus, Theophilus Alexandrinus, Rufinus Aquilejensis, Gaudentius, Chromatius, Palladius, Severianus Gabalitanus, Tychonicus, Commodianus. De quibus Articulis sequentibus agemus.

ARTICULUS I.

De S. Methodio.

§. I.

SAnctus Methodius Episcopus Patarensis, ut MSS. antiquissima, necnon S. Joannes Damascenus Orat. 3. De Imaginibus, Leontius, lib. de Sectis, Actione 3. Photius in Biblioth. & alii testantur, iisdem ipsis testibus, Olympi Lyciæ Episcopus fuit.

Quæ

Quæ minime pugnant, cum Patara Lyciæ civitas Olympus etiam vocaretur, utpote in monte hujus nominis sita. Tyri etiam Episcopus postea fuit. De tempore Martyrii ipsius duæ sunt opiniones. Alii ad finem Diocletianeæ persecutionis: alii sub Decio & Valeriano in Chalcide Martyrio coronatum scribunt. Prior opinio verior est: Scripsit enim adversus Porphyrium Christiani nominis infensissimum hostem Methodius. Non potuit autem scriptis editis vesaniam Porphyrii redarguere temporibus Diocletiani, viventis scribentisque in Christianam religionem, si sub Decio & Valeriano Martyrium obiit. Porphyrius namque anno Gallieni 10. qui Christi est 264. e Græcia Romam venit, Plotino Philosopho adhæsurus, annos natus 30. Si retro actos annos enumerans ad Decii imperium pervenias, tum Porphyrium annos natum novem & decem comperies, qua ætate nec illis imbutus erat artibus, nec auctoritatem sibi tantam apud suos vindicaverat, ut calamum in Christianos vertere posset. Ideoque nulla tum illius scripta, non tantum adversus Christianos, sed nec alia, quæ mox moriturus, si sub Decio Martyrium subiit, Methodius refelleret.

Methodii cum laude meminerunt S. Gregorius Nyssenus in Quæstione seu Libro cui titulus est: *Quid sit ad imaginem Dei & similitudinem?* S. Epiphanius Hæresi 64. ubi prolixum & insigne Fragmentum ex ipsius libro *de Resurrectione contra Origenem*, exscribit: S. Hieronymus in Catalogo Scriptorum Ecclesiasticorum, c. 83. Epist. 84. ad Magnum Oratorem Romanum, in Apologia ad Pammachium pro libris adversus Jovinianum, & in Præfatione Commentar. in Danielem Prophetam: Photius in Bibliothecæ Cod. 234. 235. 236. & 237. ubi insignia ejus Excerpta refert, ex libris *de Resurrectione*, *de Creatis*, *de Libero arbitrio*, *de Symposiis*: S. Joannes Damascenus Oratione 3. *de Imaginibus*, Honorius Augustodunensis lib. 1. *de Luminaribus Ecclesiæ*, c. 84. Andreas Cæsareensis Sermone 11. in Apocalypsim: Aretas ibidem, Martyrologium Romanum ad diem 28. Septembris: Canon, & Synaxarium Ecclesiæ Græcæ.

Inter Opera Methodii celeberrimum est *Symposium*, seu *Convivium decem Virginum*, aut *Dialogus de castitate*, in quo loquentes introducuntur *Arete* seu *virtus*, *Eubulium*, *Gregorium*, Decem Virgines, *Marcella*, *Theopatra*, *Procilla*, *Domnina*, *Theophila*, *Thallusa*, *Thecla*, *Thalia*, *Agatha*, *Thusiana*. Hoc opus Veteres omnes Methodio tribuunt, quibus concinit Græcus Canon Ode 3. in eumdem, his verbis: *Virginitatis venerabile, & castimoniæ pulchritudinem cum experimento didicisse, o Gloriose! doctrina tua & sermonum venustate universam eorum pulchritudinem, divina mente prædite, & numquam finientem hilaritatem commonstrans ... firmiori cibo spiritalium conviviorum tuorum repleti, Sapientissime, veris inde lætitiis aluntur, quæ numquam deficiunt, sed semper novis fluxibus, simul cum participantibus enascuntur & augentur*. Contra nubem testium tam locupletum, opus illud Methodio abjudicat Rivetus, quia in eo Theologus citatur, quo nomine significatur Gregorius Nazianzenus, quem sæculo ferme uno Methodius anteivit. At nego, cum Leone Allatio, Excerpta illa in quibus Theologus laudatur, esse Methodii: alium enim parentem plane referunt. Quod si in Excerptis Methodianis Theologus laudaretur, nec eo nomine alius intelligeretur a Gregorio Nazianzeno; cum tot Patrum testimoniis constet Symposium Virginum, opus esse genuinum Methodii: dicerem, ex oscitantia Scriptoris, nomen Theologi in textum irrepsisse. Hoc sanctissimi Martyris Opus latinitate donarunt & Notis illustrarunt eruditi viri Leo Allatius, Petrus Possinus S. J. & Combefisius noster in Auctario postremo Bibliothecæ Patrum Græcorum.

Orationem *de Simone & Anna in die Occursus, deque sancta Deipara*, quam Græce & Latine a se versam edidit Petrus Pantinus Tiletanus, Gretserus S. J. Professor, *de Cruce*, in duo Fragmenta Methodii, prisci illius Martyris esse negat, sed vel Methodii illius Patriarchæ Constantinopolitani esse asserit, qui sub Theophilo & successore ejus Michaele, gloria confessionis floruit: vel ejus qui successit Germano, cujus sunt Homiliæ de S. Cruce: quia, inquit, tota phrasis & elocutio hyperbolica hujus Homiliæ, sapiunt recentiorum Græcorum genium & indolem. Sed Gretserum deceptum putant doctissimus Allatius, aliique viri eruditi, censentes Orationem illam esse Methodii, idque probare phrasim, elocutionem, & reliqua dicendi lumina, Symposii formulis

mulis similia: tum maxime quod initio Homiliæ Symposii a se editi meminerint. Nec vero causæ Gretseri præsidium accedit ullum ex eo quod scripsit Baronius in Notis ad Martyrologium, Festum *Occursus Domini*, sive Purificationis B. Mariæ, celebrari ceptum sub Justiniano Imperatore: Patrumque Justiniano anteriorum neminem, Sermonem in Festo die *Occursus Domini*, scriptum reliquisse: Sed deceptus est doctissimus Cardinalis. Extant enimvero Amphilochii, & Cyrilli, qui Justiniano multo antiquiores sunt, Sermones ea in Festivitate habiti, quam multis ante Justinianum annis sub Marciano Imperatore celebratam, colligitur etiam ex Cyrillo Scythopolita in Vita S. Theodosii Cœnobiarchæ: Sub eo enim Theodosius alendus, & Christiana Doctrina imbuendus traditur Iceliæ illustri & piæ viduæ, quæ Festum *Occursus* cum cereis celebrari docuit.

S. Methodii Orationem *in Ramos Palmarum*, ex Codice Regio edidit Græce & Latine Combefisius noster, cum aliis ejusdem Methodii, & Amphilochii. Hanc sub Joannis Chrysostomi nomine ediderat Savilius. Ex ejusdem Martyris Operibus Fragmenta duo edidit Gretserus, *de Cruce*, Tomo 2. Græce & Latine, sibi suppeditata ex Bibliotheca Augustana. Tertium Fragmentum a Gretsero neglectum, Leo Allatius exscripsit in Dissertatione *de Methodiis*.

Methodium scripsisse Chronicon tradit Trithemius, illudque laudant Marianus Scotus, & Martinus Polonus: sed Veterum omnium silentium, non esse Methodii Patarensis arguit. Æque suspectæ sunt Relationes, sub ejus nomine editæ.

§. II.

Expenduntur quædam a S. Methodio durius dicta in Symposio Virginum, & alibi.

I. Reprehensioni videri possunt obnoxia hæc verba, quæ animarum præexistentiam in speciem aserunt: *Domum quidem illam inaspectabilem generationis nostræ naturam esse intelligas: aditum autem adjacentem montibus, descensum e cœlis animarum in corpora, & quod in illa mittuntur*. At benigne exponenda sunt illa Methodii verba, quæ nullatenus Origeni favent, cujus acerrimus impugnator fuit. Nihil enim significant aliud, quam animarum naturam esse a Deo, & cœlestem earum originem: id est, non ex materiæ gremio educi, ut aliorum animas viventium, sed a Deo supra vim omnem actionis humanæ exire, qui singulas a se creatas, singulis corporibus, jure quasi naturæ, inquit, quam sibi ipsi præfixit, lege infundat. Sic ferme ab Origenis errore Methodium vindicat Scholiastes, quem ex suo Codice adducit Allatius. Equidem censuit Methodius animas ante corpora creatas fuisse: sic enim Agatham loquentem introducit, secundum Allatii versionem: *Inenarrabilem, o Virgines, pulchritudinem, & sapientiæ affinem & admodum proficuam, cum in hunc mundum accedimus, possidemus. Namque exacte efficta sunt animæ, tum a Genitore & Creatore, cum speciem, quæ secundum similitudinem est, incontaminatam, & imaginis illius notas præ se ferunt, quam respiciens Deus immortalem, nullique fini obnoxiam formam creabat, & quam ipsæ postmodum possidentes, ita ut tum fuerunt, perseverant*. Sed hæc Methodii opinio longe distat ab errore Origenis, qui animas ante mundum corporeum cum Angelis creatas asseruit, sive reipsa Angelos fuisse, & propter peccata in priori illa vita admissa, animas evasisse, & in corpora velut in carceres fuisse detrusas. Cum Methodio de Animarum origine sensit S. Gregorius Nyssenus lib. *De Opificio hominis*, cap. 28. & e Latinis S. Hilarius in Psalmum 129. & Philastrius cap. 99. uti Hæreticos damnat, qui negant animas ante corpora creatas fuisse. Quod quidem perperam ipse & sensit, & scripsit. Sed tamen eorum sententia Patrum, qui senserunt, non quidem ante mundum corporeum, sed solum ante Adami corpus, tum ipsius Protoparentis, cum cæterorum animas creatas fuisse, tolerabilior est sententia Origenis, & Priscillianistarum, quam damnavit S. Leo Epistola 93. sive 15. secundum postremam editionem, ad Turribium Asturicensem data, cap. 10. cum ait: *Catholicam fidem constanter prædicare atque veraciter, quod animæ hominum, priusquam suis inspirarentur corporibus, non fuere, nec*

ab alio incorporentur nisi ab opifice Deo. Nempe asserebant Priscillianistæ, *Animas in cœlesti habitatione peccasse, atque ob hoc a sublimibus ad inferiora delapsas, in diversæ qualitatis Principes incidisse, & per aerias ac sydereas potestates alias duriores, alias mitiores, corporibus esse conclusas, sorte diversa & conditione dissimili*, ut ibidem legimus.

Similiter cum corpora animarum indumenta vocat Methodius: *Ipsa siquidem*, inquit, *in occulto homines indumenta animis prætexens, effingit*: Non ad Origenis mentem, sed late sumpto indumenti vocabulo intelligendus est. Cum enim animus ipse non videatur, sed actiones ipsius per corpus expressæ, ideo corpore velut involucro contegi videtur. Recte igitur & Catholice, *Carneam animi vestem* corpus appellavit Methodius; & hominem *Christi indumentum*. Quo etiam modo intelligendus est Paulus Apostolus 2. ad Corinthios 1. Qui *domum Tabernaculi*, corpus, *exteriorem hominem*, ad differentiam interioris vocavit, & ad exponendam animi e corpore migrationem & beatę immortalitatis adeptionem, his vocabulis usus est *expoliari* & *supervestiri*.

II. Videri posset obnoxius reprehensioni Methodius, quod visionem beatificam Sanctorum, ad generalem usque resurrectionem distulerit, his verbis, ex Allatiana versione. *Sed Judæi quidem umbram ab imagine, a veritate nempe tertiam denuntiarunt. Nos vero cœlestis dispositionis imaginem palam admirantes, divinis laudibus extollimus. Nam quod verum est, exacte post resurrectionem manifestabitur, cum facie ad faciem Sanctum Tabernaculum, civitatem dumtaxat cęlestem, cujus opifex & conditor est Deus, non per speculum in ænigmate, neque ex parte, aspectu ipso percipiemus. Judæi namque nostra prædixerunt, nos cœlestia pronuntiamus: cum Tabernaculum typus esset Ecclesiæ, Ecclesia vero cælorum.* Sed hic locus facile explicari potest de beatitudine consummata: prout explicat Allatius; quam homo demum totus post Resurrectionem possidebit, cum antea pars tantum hominis illa frueretur, scilicet anima. Quod & his verbis apertissime indicavit Methodius: *Tum non ex parte, sed aspectu ipso percipiemus.* Ante Resurrectionem itaque ex parte percipitur, id est, non ab homine integro, sed ab anima sola. Et aliunde Sanctos corpore solutos, Dei visione frui, Martyr sanctissimus palam pronuntiat. *Et satis aperte*, inquit, *in sexto & trigesimo supra centesimum Psalmo cecinit, in quo pro gratiarum actione, hilariter animæ, quæ apprehensæ, detentæque nunc cum Christo cœlum circumeunt, quod a materiatis & corporis fluctibus abreptæ non sunt, laudem Deo transmittunt.* Quare cum asserat Justorum animas jam in hilaritate constitutas hymnum Deo canere, & cum Christo cœlum circumire, decernit plane nunc in æterna beatitudine illos collocatos visione beatifica frui. Nemo enim, quod anxie expectat, si non possideat, hilaris est. Nemo gratias agit, qui non receperit beneficium: & quænam major excogitari beatitudo potest, quam una cum Christo esse, & cum eo cœlum circumire? Non aliam certaminum suorum coronam, non aliud præmium poscebat S. Paulus: *Cupio*, inquit, *dissolvi & esse cum Christo.* Sed luculentiora sunt quæ eodem in Symposio habet Methodius. „ Hinc & ante alias, post „ vocationem & ex hac vita exitum, rectæ fidelesque Christo virginitatis conservatrices, ab eodem incorruptibilitatis floribus redimitæ, victoriæ præmia referunt. Simul enim atque mundum animæ deseruerint, dicitur, Virginibus Angelos obviam factos, non sine laudum ingenti præconio in prædicta prata deducere, in quæ antea pervenire appetebant, procul illa imaginatione complexæ tum, cum adhuc in corporibus degentes, res divinas sibi repræsentabant. Eo itaque ubi pervenerint, admirabilia quædam, & splendida, & beata decora, & quæ hominibus verbo exprimere perquam difficile est, intueri. Esse enim ibidem loci ipsam justitiam, & ipsam prudentiam, & ipsam dilectionem, & veritatem, & castitatem, & reliqua omnia; similiter præclarissimos sapientiæ flores & plantas, quorum nos hic umbras tantummodo imaginatione confictas somniantes, ex humanis actionibus consistere arbitramur, quod nullum sit eorum hic simulacrum, sed figuræ solum obscuræ & species, quas etiam sæpius subobscure nos effingentes, intelligimus. Quibus luculentiora vix dici possunt de visione beatifica sanctarum animarum ante Resurrectionem.

III. Reprehensioni obnoxium videri posset in Methodio, quod *Spiritum Sapientiæ intelli-*

tellectualem, *Sanctum*, *&* *unigenitum dicit*. Sed nihil cogit, ut de ipsa persona Spiritus Sancti hæc Methodii verba intelligantur: possunt enim accipi de dono, cujus Auctor Sapientia, quæ & ipsa suum donum dicatur, ut contingit in aliis attributis, in quibus Deus ex effectu cognoscitur & nominatur. Dicitur vero is Spiritus unigena, quasi unius rationis, sibique ipse similis & consentiens, non qualis mundi spiritus aut diaboli, spiritus dissensionis. Alludit ad verba Salomonis: *Est in illa spiritus intelligentiæ unicus*, *multiplex*, &c. vel si de persona ipsa Spiritus Sancti locutus est Methodius, generationis vocabulum secundum latiorem significationem usurpavit, quemadmodum & alii antiqui Patres, ut indicaret nempe Spiritum Sanctum non esse αὐτόθεον, sed ab alio procedere. Late sumpsisse Methodium generationis nomen, patet ex eo quod subinde Spiritus emanationem spirationis nomine explanat. *Et Unigenitus*, *qui ex paternis thesauris desuper placide perflatur*, vel *spiratur*. Ut hanc autem spirationem, & hunc Spiritum unum esse significaret, unigeniti nomine usus est, quasi diceret, unispirati.

IV. Durius dictum videtur a S. Methodio, *Nullum antiquiorum*, id est, nullum eorum qui ante adventum Christi vixerunt, *Domino placuisse*, *sed in offensiones incurrisse*. Placuerunt enimvero multi, magnaque sanctitate claruerunt, ut & iis, qui sub gratia vivunt, exemplo esse possint, quos commendat S. Paulus ad Hebræos 11. Sed Martyri Sanctissimo hæc sententia crimini verti non debet. Neminem enim placuisse dixit, Scripturæ phrasi, quod pauci placuerint; qui & ipsi, non ex legis merito, sed ex Christi gratia jam tum ex fide operante, cui tantas sanctorum virtutes, ac præclara facinora S. Paulus loco laudato adscribit, placuerunt, qua fide in Christum venturum & charitate ad novum Testamentum jam spectabant. Idque innuit Methodius, cum ait: *Cum Lex non valde potis fuisset ad liberandum humanum genus a corruptione*.

V. Arguunt aliqui in Methodio, quod S. Paulum viduum senserit, non Virginem. Sed quamvis contraria opinio probabilior videatur, & SS. Chrysostomo & Hieronymo, necnon Theodoreto, & Theophylacto, & Œcumenio magis placuerit: nihilominus alia non est sugillanda ut erronea, cum sit etiam probabilis, eamque verisimili ratione tueatur Methodius, quod nimirum Apostolus de virginibus differens numquam illas exemplo suo provocet, secus vero semel & iterum cum de viduis. In eadem sententia fuit Clemens Alexandrinus ab Eusebio laudatus lib. 3. Historiæ Ecclesiasticæ, cap. 30. & Interpolator Epistolæ S. Ignatii Martyris ad Philadelphienses. Legatur Leonis Allatii Dissertatio *de Methodiis*.

S. Paulum Virginem fuisse, non omnino certum est.

VI. Nævus est in Methodio minime dissimulandus, non quidem in ejus Symposio, sed in libro *de Resurrectione*, cujus Fragmentum describit S. Epiphanius, quod scripsit, homines quosdam post resurrectionem & ultimum judicium, æternum in terra habitaturos Angelorum more, sine ulla mutatione, in immortalitatis statu optima quæque facturos. *Cum enim*, inquit, *post sæculi præsentis exitum adhuc terra perseveratura sit*, *habitatores in ea quosdam inesse necesse est*, *qui nec morituri sunt amplius*, *neque copulandi nuptiis*, *aut procreandæ soboli operam daturi*, *sed Angelorum more*, *sine ulla mutatione*, *in immortalitatis statu optima sint quæque facturi*. Denique nævus est in Methodio cum aliis Veteribus communis, quod Angelos mulierum amatores putavit, eoque amore lapsos esse.

SCHOLION.

In hoc Articulo, pag. 400. Editionis primæ, Religiosi Censores hanc Propositionem notant: *S. Paulum non fuisse Virginem*, *probabile est*.

R. Opinionem quæ Scripturæ Sacræ expresse non repugnat, neque Traditioni, & quæ a SS. *Methodio* & *Clemente Alexandrino* propugnata est, verisimili ratione ductis, probabilem non immerito dixi: Sed dissimulare non debebant Auctores Indiculi Censorii, hanc opinionem mihi non probari. *Quamvis* (inquiebam) *contraria opinio probabilior videatur* . . . *Nihilominus alia non est sugillanda ut erronea, cum sit etiam probabilis*, *eamque verisimili ratione tueatur Methodius*. Varias Ecclesiasticorum Tractato-

rum de S. Pauli celibatu fuisse sententias, testatur *Origenes* in cap. 1. Epistolæ ad Romanos: *Paulus, inquit, sicut quidam tradunt, cum uxore vocatus est. Ex consensu igitur liber effectus, servum se nominat Christi. Si vero, ut aliis videtur, sine uxore, nihilominus qui liber vocatus est, servus est Christi.* An igitur *S. Paulus* conjugatus fuerit, an Virgo, quæstio est circa quam veteres dissenserunt. Probabilior sententia illorum est, qui Virginem permansisse senserunt, quam ego quidem sequor, sed nihilominus probabilis est illorum opinio, qui conjugatum fuisse putarunt, nec erronea censenda est.

ARTICULUS II.

De S. Victorino & Arnobio.

SAnctus Victorinus, non Pictaviensis in Aquitania II. Episcopus, ut plerisque mediæ ætatis, recentiorisque memoriæ Scriptoribus persuasum fuit & ipsi Cardinali Baronio, sed Petabionensis, in superiore Pannonia fuit. S. Hieronymi Catalogum in omnibus ferme codicibus invasit vulgaris error, quo Pictaviensis vocatur: sed antiquiores & sinceriores codices, Petabionensem habuisse, non Pictaviensem, ex Græca versione Hieronymiani Catalogi a Sophronio adornata perspicuum est. Idem error in omnes ferme Conciliorum Editiones pervasit, quæ in Romana Gelasii I. Pontificis Maximi Synodo, Victorini Pictaviensis opera in classe apocryphorum, habent. Scripsit in Genesim, in Exodum, in Leviticum, in Ecclesiastem, in Cantica Canticorum, in Isaiam, in Ezechielem, in Matthæum, in Apocalypsim, *Opera grandia sensibus, sed compositione verborum viliora.* Cum enim *non æque Latine ac Græce peritus esset; quæ intelligebat, eloqui non poterat*, ut ait S. Hieronymus in Catalogo Scriptorum Ecclesiasticorum, c. 74. in Epistola ad Paulinum. & *licet libris ejus deesset eruditio, non tamen deerat eruditionis voluntas*: ut idem scribit ad Magnum Romanum Oratorem. Ideo autem a Gelasio Pontifice ejus Opera in apocryphorum classem rejecta sunt, quod Millenariorum fabulas in iis obtruderet, præcipue in Commentario in Apocalypsim. Quamobrem qui nunc extat in Patrum Bibliotheca Commentarius Victorino nostro adscriptus, ejus non est eruditorum judicio, cum errori Millenariorum nedum non faveat, sed in eum totis viribus pugnet quisquis est illius Expositionis Auctor. Martyrio coronatus est Victorinus Diocletiano & Maximiano imperantibus, 4. Nonas Novembris anno 303.

II. Arnobius, Siccæ in Numidia Africæ provincia Rhetoricam professus, sub Diocletiano Imperatore floruit. Cum adhuc Ethnicus ad fidem somniis divinitus immissis compelleretur, nec ab Episcopis impetrare posset ut vel inter Catechumenos reciperetur, quod Fidem Christianam impugnasset vehementius; septem libros adversus gentes conscripsit, quibus veluti quibusdam obsidibus, pietatis fœdus impetravit. Lactantii præceptor fuit. In eo quædam esse cavenda monet S. Hieronymus Epist. 76. ad Tranquillum. De ejus stylo ita censet Epist. 13. ad Paulinum: *Arnobius inæqualis & nimius est, & absque operis sui partitione confusus.* Legatur idem Hieronymus in Catalogo Scriptorum Ecclesiasticorum, cap. 79. & in Appendice ad Chronicon Eusebii, ad annum 2. Olympiadis 276.

JOANNIS DOMINICI MANSI

Nota.

VIctorini sedem Episcopalem non Aquitanicam urbem Pictavim, sed Petabium Stiriæ optime designat P. Alexander; ex quo vitii arguit lectionem vulgatam S. Hieronymi in catalogo ferentem: *Victorinus Pictaviensis Episcopus.* Mendum illud ex codicibus MSS. legentibus non *Pictaviensis*, ut est in editis, sed *Petabionensis*, correxit eruditissimus operum S. Hieronymi editor Italus Cl. Dominicus Vallarsi; cui & fidem adstruit codex noster MS. Lucensis, annorum circiter mille hanc ipsam lectionem exhibens.

hibens. Quod vero addit P. Alexander de simili errore cubante in decreto Gelasii illo quod in editionibus conciliorum insertum est, hunc ego sustuli triplici Gelasiani decreti schemate exhibito ex totidem vetustissimis MSS. codicibus, Jarensi, Vaticano, & Lucensi in meo conciliorum supplemento.

ARTICULUS III.

De Lactantio.

LActantius Firmianus, sub Diocletiano Imperatore, Nicomediæ Rhetoricam docuit, ac discipulorum penuria, quod Græca nimirum civitas esset, ad scribendum se contulit. In extrema senectute, Crispi Cæsaris filii Constantini Præceptor fuit. A pluribus *Cicero Christianus* ob eloquentiam merito nominatus est. Inter ejus Opera potissima sunt *Divinarum Institutionum* libri septem, & eorumdem Epitome, *De ira Dei*, & *De opificio Dei*. In quibus judice S. Hieronymo, felicius aliena destruxit, quam nostra adstruxerit; id est, Ethnicam superstitionem impugnavit, ac evertit funditus: at Catholica dogmata non adeo luculentis argumentis munivit. De eo lege S. Hieronymum in Catalogo Scriptorum Ecclesiasticorum, c. 80. Epist. 13. ad Paulinum, & 83. ad Magnum. Ejus Opera Gelasius Pontifex in apocryphorum classem rejecit in Romana Synodo, ob multos quos propugnat errores. Gravissimum notat S. Hieronymus Epist. 65. ad Pammachium & Oceanum, contra divinitatem Spiritus Sancti. „ Lactantius, *inquit*, in libris suis, & maxime in Epistolis ad Demetrianum, Spiritus Sancti „ omnino negat substantiam: & errore Judaico, dicit eum vel ad Patrem referri, vel „ ad Filium, & sanctificationem utriusque personæ sub ejus nomine demonstrari. Quis „ mihi interdicere potest, ne legam Institutionum ejus libros, quibus contra Gentes „ scripsit fortissime, quia superior sententia detestanda est? „ At in his ipsis Divinarum Institutionum libris alios errores animadvertere licet. Lib. 2. c. 15. docet Angelos ad hominum tutelam destinatos, cum humanum genus augeri cœpisset, eosdem a Diabolo terræ dominatore ad vitia pellectos, mulierum congressibus se inquinasse. Tum in cœlum ob peccata, quibus se immerserant, non receptos, in terram cecidisse. Qui autem ex his sunt procreati, neque Angelos fuisse, neque homines, sed mediæ cujusdam naturæ, terrenos scilicet dæmones. Lib. 7. c. 21. asserit omnes animas in una communi custodia detineri, donec tempus adveniat, quo maximus Judex meritorum faciat examen. Tum, quorum fuerit probata justitia, eos præmium immortalitatis accepturos: quorum autem peccata & scelera detecta fuerint, non resurrecturos, sed cum impiis in easdem tenebras recondendos, ad certa supplicia destinatos. Cap. 24. & sequentibus, Christum ante ultimum judicium in terras venturum scribit, & eos, qui tum superstites futuri sunt, non morituros, sed per mille annos infinitam multitudinem generaturos, vitamque in civitate ornatissima acturos pacatam, omnibusque commodis uberrime affluentem, sub Christi & Sanctorum quorumdam a mortuis suscitatorum regno.

Cap. 12. Mundi durationem sex mille annorum spatio concludit. Quam hypothesim sic exponit & probat: „ Mundum Deus sex dierum spatio consummavit, diemque septimum quo ab operibus requievit, sanxit. Hic est autem dies Sabbati, qui in lingua Hebræorum a numero nomen accepit: unde septenarius numerus legitimus & „ plenus est ... Ergo quoniam sex diebus cuncta Dei opera perfecta sunt; per sæcula, id est, sex millia manere in hoc statu mundum necesse est. Dies enim magnus „ Dei mille annorum circulo terminatur, sicut indicat Propheta dicens: Ante oculos „ tuos, Domine, mille annorum tamquam dies unus. Et sicut Deus sex illos dies in „ tantis rebus faciendis laboravit, ita & religio ejus & veritas in his sex millibus annorum laboret necesse est, malitia prævalente ac dominante. Et rursus quoniam perfectis operibus requievit die septimo, eumque benedixit, necesse est ut in fine sexti „ millesimi anni malitia omnis aboleatur e terra, & regnet per annos mille justitia, „ sitque tranquillitas & requies a laboribus quos mundus perfert. Verum quatenus id „ eveniat, explicabo suo ordine. Sæpe diximus minora & exigua magnorum figuras

„ & præmonſtrationes eſſe: & hunc diem noſtrum qui ortu ſolis & occaſu finitur; „ diei magni ſpeciem gerere, quem circuitus annorum mille determinat. Eodem modo etiam figuratio terreni hominis, cœleſtis populi præferebat in poſterum fictionem: „ nam ſicut perfectis omnibus quæ in uſum molitus eſt Deus, ipſum hominem ſexto „ die ultimum fecit, eumque induxit in hunc mundum tanquam in domum jam diligenter inſtructam: Ita nunc ſexto die magno verus homo verbo Dei fingitur: id eſt „ ſanctus Dei populus doctrina & præceptis Dei ad juſtitiam figuratur. Et ſicut tunc „ mortalis atque imperfectus e terra fictus eſt, ut mille annis in hoc mundo viveret; „ ita nunc ex hoc terreſtri ſæculo fingitur homo perfectus, ut vivificatus a Deo in hoc „ eodem mundo per mille annos dominetur. „ Cap. 25. ducentos dumtaxat annos ex iſta ſex mille annorum ſumma ſupereſſe aſſerit, quibus elapſis finem mundi futurum commentus eſt. Mundum tamen prius non deſtruendum affirmat, quam Roma ceciderit.

Lib. 4. c. 188. ait, Pilatum ſententiam non protuliſse adverſus Chriſtum, ſed tradidiſſe eum Judæis, ut ipſi de illo ſecundum legem ſuam judicarent. Quod Evangelicæ Hiſtoriæ aperte repugnat Matth. 27. *Jeſum autem flagellatum tradidit eis ut crucifigeretur*. Non ait Evangeliſta, tradidit eis ut judicaretur, ſed ut ſuffigeretur cruci; quod idem eſt ac ſi ſcripſiſſet: Damnavit eum ſupplicio crucis. Et Lucæ 23. *At illi inſtabant vocibus magnis poſtulantes ut crucifigeretur, & invaleſcebant voces eorum: & Pilatus adjudicavit fieri petitionem eorum*: & infra: *Jeſum vero tradidit voluntati eorum*.

Lib. 6. c. 20. cenſet militiam & accuſationem in cauſa capitali, eſſe illicitam Chriſtiano. *Non enim*, inquit, *cum occidere Deus vetat, latrocinari nos tantum prohibet, quod ne per leges quidem publicas licet: ſed ea quoque ne fiant, monet, quæ apud homines pro licitis habentur. Ita neque militare juſto licebit, cujus militia eſt in ipſa juſtitia: neque vero accuſare quemquam crimine capitali, quia nihil diſtat utrumne ferro, an verbo potius occidas, quoniam occiſio ipſa prohibetur*.

Religionem eſſe propriam hominis differentiam cenſet Lactantius.

His ferme nævis exceptis, nihil eſt in libris *Divinarum Inſtitutionum*, quod Fidei Catholicæ, & Legis Chriſtianæ ſanctitati adverſetur: immo nihil quod eam non promoveat. De Religione præclara ſcribit Lactantius. Cenſet hanc eſſe propriam hominis differentiam, quod cum in ſuis Inſtitutionibus innuat, luculentius aſſerit lib. de Ira Dei, c. 6. ubi laudat Ciceronem dicentem, nullum eſſe animal præter hominem, quod habeat aliquam notitiam Dei. „ Solus enim ſapientia inſtructus eſt, ut religionem ſolus „ intelligat: & hæc eſt hominis atque mutorum vel præcipua, vel ſola diſtantia. Nam „ cætera quæ videntur hominis eſſe propria, etſi non ſint talia in mutis, tamen ſimilia videri poſſunt. Proprius homini ſermo eſt; tamen & in illis quædam ſimilitudo „ ſermonis. Nam & dignoſcunt invicem ſe vocibus: & cum iraſcuntur, edunt ſonum „ jurgio ſimilem: & cum ſe ex intervallo vident, gratulandi officium voce declarant. „ Nobis quidem voces eorum videntur inconditæ, ſicut illis fortaſſe noſtræ: ſed ipſis, „ qui ſe intelligunt, verba ſunt. Denique in omni affectu certas vocis notas exprimunt, „ quibus habitum mentis oſtendunt. Riſus quoque eſt homini proprius, & tamen videmus in aliis animalibus quædam ſigna lætitiæ, cum ad luſum geſtiunt, aures demulcent, rictum contrahunt, frontem ſerenant, oculos in laſciviam reſolvunt. Quid „ tam proprium homini quam ratio, & providentia futuri? Atqui ſunt animalia, quæ „ latibulis ſuis diverſos & plures exitus pandant, ut ſi quod periculum inciderit, fuga pateat obſeſſis; quod non facerent, niſi ineſſet illis intelligentia & cogitatio . . „ . . . Quod ſi horum omnium quæ adſcribi homini ſolent, in mutis quoque deprehenditur ſimilitudo, apparet ſolam eſſe Religionem, cujus in mutis nec veſtigium „ aliquod, nec ulla ſuſpicio inveniri poteſt. Religionis enim eſt propria juſtitia, quam „ nullum aliud animal attingit. Juſtitiæ autem Dei cultus adſcribitur: quem qui non „ ſuſcipit, hic a natura hominis alienus, vitam pecudum ſub humana ſpecie vivit. „ Et lib. 3. Divinarum Inſtitutionum, cap. 2. „ Naturam, *inquit*, hominis hanc Deus „ eſſe voluit, ut duarum rerum cupidus & appetens eſſet, Religionis & ſapientiæ. Sed „ homines ideo falluntur, quod aut Religionem ſuſcipiunt omiſſa ſapientia, aut ſapientiæ ſoli ſtudent, omiſſa Religione, cum alterum ſine altero eſſe non poſſit verum.

Lib. 5. cap. 20. Noſtram Religionem eo firmam eſſe & ſolidam ſtatuit, *Quia juſtitiam*

decet,

docet, quia nobiscum semper est, quia tota in animo colentis est, quia mentem ipsam pro sacrificio habet. Nihil enim sancta & singularis illa Majestas, idest Deus, *aliud ab homine desiderat, quam solam innocentiam, quam si quis obtulerit, Deo satis pie religioseque litavit,* (inquit idem Lactantius, cap. 1. lib. 6.)

Viam veritatis, & sapientiæ, & virtutis, simplicem esse, & angustam, & arduam, in qua dux solus sit Deus, regula solum lumen cœleste & divina lex, docet lib. 6. cap. 7. & 8. *Hæc autem via,* inquit, *quæ est veritatis, & sapientiæ, & virtutis, & justitiæ, quorum omnium fons unus est, una vis, una sedes; & simplex est, quod paribus animis, summaque concordia unum sequamur & colamus Deum: & angusta, quoniam paucioribus virtus data est; & ardua, quoniam ad bonum quod summum & sublime est, nisi cum summa difficultate & labore non potest perveniri. Errant ergo velut in mari magno, nec quo ferantur intelligunt, qui nec viam cernunt, nec ducem sequuntur ullum. Eadem namque ratione hanc vitæ viam quæri oportet, qua in alto iter navibus quæritur, quæ nisi aliquod cœli lumen observent, incertis cursibus vagantur. Quisquis autem rectum iter vitæ tenere nititur, non terram debet aspicere, sed cœlum; & ut apertius loquar, non hominem sequi debet, sed Deum.... Itaque si oculos in cœlum semper intendas, & Solem qua oritur observes, eumque habeas vitæ, quasi navigii Ducem, sua sponte in viam pedes dirigentur, & illud cœleste lumen quod sanis mentibus multo clarius Sole est, quem in carne mortali videmus, sic reget, sic gubernabit, ut ad summum sapientiæ virtutisque portum, sine ullo errore perducat. Suscipienda igitur Dei lex est, quæ nos ad hoc iter dirigat, &c.* Ex quibus colligitur, in via fidei & virtutis, non probabiles hominum opiniones, sed divinum lumen, & legem divinam velut regulam esse sequendam, quæ non alia est Romæ, alia Athenis, alia nunc, alia posthac, sed apud omnes gentes, & omni tempore, una, sempiterna, & immutabilis; cujus unus inventor, disceptator, & lator Deus est: cujus non est quærendus explanator aut interpres alius, ut præclare dixit Cicero a Lactantio nostro laudatus. Colligitur secundo, minus probabilem opinionem, quæ libertati favet ac cupiditati, concurrente probabiliore, quæ legi & officio favet, non esse viam veritatis, sapientiæ, virtutis, & justitiæ, adeoque non esse tutam. Non enim illi conveniunt characteres, quibus hanc viam delineat Lactantius: cum non sit *simplex, angusta, & ardua.*

Solum lumen cœleste, ac Legem divinam humanorum actuum regulam esse docet Lactantius.

Toto pene libro sexto, Christianæ vitæ officia explicat Lactantius, in multisque arguit Ciceronem, quod sæpe non intellexerit in quo vera virtus posita esset. Cap. 21. *Tam nefarium esse,* ait, *exponere liberos* recens natos, *quam necare.* Quibus non est credendus indicare voluisse, quod utrumque sit æquale crimen, & exponere, & necare; sed quod utrumque sit crimen; quia etsi alatur infans ita expositus, *addicit* quantum in se est crudelis mater *sanguinem suum vel ad servitutem, vel ad lupanar.* Quamobrem dat consilium Lactantius, *Ut si quis liberos ob paupertatem non poterit educare, se ab uxoris congressione potius contineat, quam sceleratis manibus opera Dei corrumpat.* Quod tamen consilium rectum non esset, si suadere voluisset Lactantius illam ab usu conjugii continentiam pauperibus, etiam eo casu quo alter conjugum continere nollet, vel non posset. Spectacula omnia, in quibus tragicæ historiæ, vel comicæ oculis subjiciuntur, Christianis esse vetita docet Lactantius, cap. 20. ejusdem libri. *In scenis quoque,* inquit, *nescio an sit corruptela vitiosior. Nam & comicæ fabulæ de stupris virginum loquuntur, aut amoribus meretricum; & quo magis sunt eloquentes qui flagitia illa finxerunt, eo magis sententiarum elegantia persuadent, & facilius inhærent audientium memoriæ versus numerosi & ornati. Item Tragicæ Historiæ subjiciunt oculis parricidia, & incesta Regum malorum; & cothurnata scelera demonstrant. Histrionum quoque impudicissimi motus, quid aliud nisi libidines docent & instigant? Quorum enervata corpora & in muliebrem incessum habitumque mollita, impudicas feminas honestis gestibus mentiuntur. Quid de mimis loquar, corruptelarum præferentibus disciplinam, qui docent adulteria dum fingunt, & simulatis erudiunt ad vera? Quid juvenes aut virgines faciant; cum & fieri sine pudore, & spectari libenter ab omnibus cernunt? Admonentur utique quid facere possint, & inflammantur libidine, quæ aspectu maxime concitatur; ac se quisque pro sexu in illis imaginibus præfigurat, pro-*

Christianæ vitæ officia Lactantius præclare describit.

Spectacula Christianis vetita esse docet Lactantius.

bantque illa dum rident, & adhærentibus vitiis, corruptiores ad cubicula revertuntur. Nec pueri modo quos præmaturis vitiis imbui non oportet, sed etiam senes, quos peccare jam non decet, in talem vitiorum semitam dilabuntur .... Vitanda ergo spectacula omnia, non solum ne quid vitiorum pectoribus insideat, quæ sedata & pacifica esse debent, sed ne cujus nos voluptatis consuetudo deliniat, & a Deo atque bonis operibus avertat. Ne vero quis austeriorem illam putet Lactantii Moralem, consulat & alios Patres priores posterioresque Lactantio, & ex iis discet hanc esse perpetuam Ecclesiæ doctrinam, quod Comœdiæ & quæcumque spectacula sint prohibita Christianis. Lege Theophilum Antiochenum lib. 3. *Ad Autolycum*, Tatianum in Tractatu *adversus Græcos*, Tertullianum Apologetici, cap. 15. & 38. & toto libro de *Spectaculis*, præsertim vero, capp. 10. 15. 25. 26. 27. 28. & 29. Clementem Alexandrinum lib. 3. Pædagogi, cap. 11. Minutium Felicem in *Octavio*, S. Cyprianum in epistola ad Donatum, & in epistola ad Eucratium, S. Cyrillum Hierosolymitanum *Catechesi* 1. *Mystagogica*, S. Ambrosium in Tractatu *De fuga sæculi*, cap. 1. & in Psalmi 118. v. 37. S. Chrysostomum Homil. 15. ad populum Antiochenum, Homil. 3. *de Davide & Saule*, Homil. 6. & 38. in Matt. S. Augustinum lib. 3. Confessionum, cap. 2. epistola 5. ad Marcellinum, l. 1. *de consensu Evangelistarum*, c. 33. lib. 2. *de Civitate Dei*, c. 29. Enarratione in Psalm. 32. v. 1. & Concione in Psalm. 39. S. Isidorum Pelusiotam epistola 336. l. 3. epistola 186. lib. 5. & epistola 463. ejusdem libri, Salvianum Massiliensem l. 6. *de Providentia Dei*, S. Anastasium Sinaitam in Tractatu de *Sacra Synaxi*, S. Joannem Damascenum lib. 3. Parallelorum, cap. 47. S. Bernardum in Tractatu *De conversione Morum*, c. 15. In eamdem prohibitionem conspirant sacra Concilia, Illiberitanum Canone 62. & 67. Arelatense I. Canone V. Carthaginense III. Canone 2. Charthaginense IV. Canone 88. Concilium Africanum Canone 28. vel 61. secundum Codicem Canonum Ecclesiæ Africanæ, Arelatense II. Canone 20. Trullanum Canone 51. Cabilonense II. Canone 9. Synodus Mediolanensis III. sub S. Carolo Borromeo, c. *de Officio Concionatoris in perpetuo reprehendendis, tollendisque variis consuetudinibus, unde peccandi seminaria extant.* Quæ indicasse satis sit, ad evincendum Comœdiarum exhibitionem & spectacula, Christianæ Disciplinæ repugnare, & secundum Patrum Doctrinam ac sacros Canones, illicita esse Christianis, quia cupiditates excitant ac fovent; ad voluptates pelliciunt & ad vitia, eo periculosius, quo honestiores videntur; quia denique pompæ mundi sunt & diaboli: adeo ut Christianus, qui spectaculis hujusmodi interest, iisque delectatur, solemne fœdus quod pepigit cum Deo in Baptismo, renuntians Diabolo & omnibus pompis ejus, irritum quodam modo faciat.

Comœdiæ summo Patrum consensu damnatæ.

Dei notitiam humanis animis ingenitam censet Lactantius.

Sed ut ad Lactantium nostrum redeamus, censet ille cognitionem Dei esse hominum animis congenitam, adeo ut ignorari Deus ab homine non possit, nec alia demonstratione sit opus, quam quæ ex ipsius animæ natura, absque ullo externo subsidio, absque ullo Philosophiæ adminiculo colligitur. *Cum vero*, inquit, *ipsos Deorum cultores sæpe videamus Deum summum confiteri & prædicare, quam sibi veniam sperare possunt impietatis suæ, qui non agnoscunt cultum ejus, quem prorsus ignorari ab homine fas non est? Nam & cum jurant, & cum optant, & cum gratias agunt, non Jovem, aut Deos multos, sed Deum nominant: adeo ipsa veritas, cogente natura, ab invitis etiam pectoribus erumpit.* Quam Lactantii Doctrinam Scholastici, suis licet principiis repugnantem explodere non debent, nisi ab iis qui Patrum Doctrinam & antiquitatis sensa, quam placita Philosophorum, in rebus Theologicis sequi malunt, explodi ipsi velint. Non enim unius Lactantii hæc Doctrina est, sed & Minutii Felicis *in Octavio* dicentis: *Eos autem merito torqueri, qui Deum nesciunt, ut impios, ut injustos, nisi profanus nemo deliberat: cum parentem omnium, & omnium Dominum non minoris sceleris sit ignorare, quam lædere.*

Est & Tertulliani, Apologetici cap. 17. „ Et hæc est, *inquit*, summa delicti, nolentium recognoscere, quem ignorare non possunt ... Vultis ex animæ ipsius testimonio comprobemus, quæ licet carcere corporis pressa, licet institutionibus pravis circumscripta, licet libidinibus & concupiscentiis evigorata, licet falsis Diis exancillata; cum tamen resipiscit ut ex somno, ut ex crapula, ut ex aliqua valetudine,

„ & sa-

„ & sanitatem suam potitur, Deum nominat hoc solum nomine, quia proprio Dei ve-„ ri. Deus magnus, Deus bonus, & quod Deus dederit, omnium vox est. Judicem „ quoque contestatur illum: Deus videt, & Deo commendo, & Deus mihi reddet. „ O testimonium animæ naturaliter Christianæ! Denique hæc pronuntians, non ad „ Capitolium, sed ad cœlum respicit: novit enim sedem Dei vivi; ab illo & inde de-„ scendit.

Et lib De Testimonio Animæ, *cap.* 5. „ Hæc testimonia animæ, *inquit*, quanto ve-„ ra, tanto simplicia: quanto simplicia, tanto vulgaria: quanto vulgaria, tanto com-„ munia: quanto communia, tanto naturalia: quanto naturalia, tanto divina. Non „ puto cuiquam frivolum & frigidum videri posse; si recogitet naturæ majestatem, „ ex qua censetur auctoritas animæ. Quantum dederis magistræ, tantum adjudicabis „ discipulæ. Magistra natura, anima discipula. Quidquid aut illa edocuit, aut ista per-„ didicit, a Deo traditum est, magistro scilicet ipsius magistræ.

Et lib. „ De Pœnitentia, *c.* 5. Cum etiam ignorantes Dominum nulla exceptio tuea-„ tur a pœna (quia Deum in aperto constitutum, & vel ex ipsis cœlestibus bonis com-„ prehensibilem ignorari non licet) quanto cognitum despici periculosum est?

Idem lib. De Resurrectione carnis, *c.* 4. „ Est quidem, *inquit*, & de communibus „ sensibus sapere in Dei rebus; sed in testimonium veri, non in adjutorium falsi: quod „ sit secundum divinam, non contra divinam dispositionem. Quædam enim natura no-„ ta sunt, ut immortalitas animæ penes plures; ut Deus noster penes omnes. Utar er-„ go & sententia Platonis alicujus pronuntiantis: Omnis anima immortalis. Utar & con-„ scientia populi contestantis Deum Deorum. Utar & reliquis communibus sensibus, „ qui Deum judicem prædicant; Deus videt, & Deo commendo. " Denique ejusdem sententiæ est S. Gregorius Magnus lib. 2. in Ezechielem Homil. 17. „ Sæpe volumus, „ *inquit*, omnipotentis Dei naturam invisibilem considerare, sed nequaquam valemus, „ atque ipsis difficultatibus fatigata anima ad semetipsam redit, sibique de seipsa gradus „ ascensionem facit: ut primum semetipsam si valet consideret, & tunc illam naturam, „ quæ super ipsam est, in quantum potuerit, investiget. Sed mens nostra, si in carna-„ libus imaginibus fuerit sparsa, nequaquam vel se, vel animæ naturam considerare „ sufficit: quia per quot cogitationes ducitur, quasi per tot obstacula cœcatur. Primus „ ergo gradus est, ut se ad se colligat. Secundus, ut videat qualis est collecta. Ter-„ tius, ut super semetipsam surgat, ac se contemplationi Auctoris invisibilis intenden-„ do subjiciat. " Ex quibus perspicuum est illam de notitia Dei humanis animis congenita opinionem non esse Lactantii singularem & propriam, sed & aliorum Patrum; & non solum reprehensioni non esse obnoxiam, sed esse non minus consonam veritati, quam vulgarem Scholasticorum. Præter libros memoratos, ediderat Lactantius Epistolarum libros quatuor ad *Probum*, duos ad *Severum*, duos item ad *Demetrianum*. Scripserat ad *Symposium* adolescentulus. Librum *De persecutione*, sive *De Mortibus persecutorum* edidit senior. Opus insigne, quod huc usque latuerat, e tenebris eruit V. C. *Stephanus Baluzius*.

SCHOLION I.

In hoc Articulo Religiosi Censores hanc Propositionem notant, pag. 409. Editionis primæ: *Opinio quæ libertati favet, non est sequenda.*

R. Propositionem meam fœde mutilarunt & interpolarunt Censorii Indiculi Auctores. Non dixi absolute, opinionem quæ libertati favet, non esse sequendam; Sed, „ Minus probabilem opinionem quæ libertati favet ac cupiditati, concurrente probabi-„ liore quæ legi & officio favet, non esse viam veritatis, sapientiæ, & justitiæ: adeo-„ que non esse tutam. Non enim illi conveniunt characteres quibus hanc viam deli-„ neat Lactantius, cum non sit „ SIMPLEX, ANGUSTA, ARDUA. Si hæc Doctrina censuram mereatur, eadem censura configendi sunt libri *Julii Mercori* Mediolanensis Inquisitoris, *Prosperi Fagnani* Romanæ Curiæ Prælati Doctissimi, *Vincentii Baronii*, ex Ordine Dominicano eximii Theologi, Abbatis *Gradi* Vaticanæ Bibliothecæ Præfecti, *Thyrsi Gonzales* Præpositi Generalis Societatis Jesu, & Cardinalis, Doctissimi *De*

Aguir-

Aguirre Præfationes in Tomos Conciliorum Hispaniæ, quibus eadem Doctrina defenditur. Damnandæ sunt Censuræ celeberrimarum Academiarum, Episcoporum, Summorum Pontificum *Alexandri VII.* & *Innocentii XI.* quibus effrenis probabilitatis usus coercetur. Innoxiæ erunt Propositiones ab illis confixæ, & hæc inter alias: „ In iisdem „ Quæstionibus de bono vel malo, licito vel illicito, jure divino vel humano, potest „ quis sequi opinionem minus probabilem, minusque tutam relicta probabiliore & ma- „ gis tuta, etiam sibi nota ut tali." Si vero propositionum illarum Censuræ suscipiendæ sunt, ut revera ab omnibus Fidelibus suscipi debent; si libri has Propositiones impugnantes etiam Romæ sunt approbati, Doctrina mea his consentanea laudem meretur, non reprehensionem.

S C H O L I O N II.

In eodem Articulo pag. 411. Editionis primæ, Religiosi Censores hanc propositionem notant: *Comœdiæ sunt illicitæ.*

R. Comedias prohibitas esse Christianis, ut periculosas innocentiæ, probat perpetua Ecclesiæ Doctrina. Cæteros Patres de hoc Moralis Christianæ Capite *cum Lactantio* sentire vere dixi, singulorum loca indicavi, necnon Conciliorum Decreta. Integra nempe referre testimonia prolixioris operæ fuisset, & a meo instituto alienæ, cum obiter dumtaxat id observem, agendo de Operibus *Lactantii*. Nemo doctus & pius non miratur quod Religiosi Censores hanc Propositionem in Indiculo suo notaverint: quod non magis *S. Carolo Borromæo*, quam mihi pepercerint. Ille siquidem in Synodo Diœcesana Mediolanensi tertia, de Officio Concionatoris hæc statuit: „ Publicorum peccato- „ rum illecebras, quas homines depravatæ consuetudinis errore decepti pro nihilo putant, „ Concionator perpetuo reprehendet, atque in summum odium adducere contendet, „ ostendetque quam graviter Deum offendant, quam multæ atque adeo publicæ cala- „ mitates inde existant... Spectacula, ludos, ludicrasque res id generis, quæ ab Ethni- „ corum moribus originem ducunt, Disciplinæque Christianæ adversantur, perpetuo „ detestabitur, execrabitur, demonstrabitque incommoda, publicasque ærumnas inde in „ populum Christianum dimanare. In quam sententiam valde populum confirmabit ar- „ gumentis, quæ gravissimi viri Tertullianus, Cyprianus Martyr, Chrysostomus, & „ Salvianus afferunt. In eoque argumenti genere nullum aliud omittet, quo tanta cor- „ ruptela radicitus extirpetur." Comœdiam illicitam esse & innocentiæ Christianæ periculosam, Præsules & Doctores Gallicani, sanioris Moralis vindices propugnant. Prodiere nuper in lucem plures libri id probantes, editi a Doctoribus Sacræ Facultatis Theologiæ Parisiensis. Idem eximio confirmavit Opusculo Illustrissimus & Doctissimus Meldensium Episcopus *Jacobus Benignus Bossüet*: Contrariam Doctrinam damnavit Illustrissimus ac Religiosissimus Archiepiscopus Parisiensis *Franciscus Harlæus*, P. F. Caffaro Italo, Clerico Regulari Ordinis Theatinorum, ex Officio Pastoralis vigilantiæ ad palinodiam compulso. Ejus Retractationem per modum Epistolæ editam ex parte hic describere non inutile erit, ut videant Religiosi Censores quid de Comedia Gallicani Præsules Doctoresque censeant.

„ Illustriss. Domino D. Archiepiscopo Parisiensi, Duci & Pari Franciæ, Regiorum „ Ordinum Commendatori, Sorbonæ Provisori, Regiæ Navarræ Superiori.

„ Libelli cujusdam Gallice ad Comediæ defensionem compositi, & sic inscripti, *Lettr* „ *d' un Theologien*, &c. meme vulgo Auctorem circumferri audire, simul & natam „ ex eo offensionem nosse non potuit, Archipræsul Illustrissime, quin acri inde dolo- „ re percellerer, mihique tum ad Reipublicæ Christianæ utilitatem, tum ad sacri quo „ fungor Muneris honorem censui incumbere, publice ut profiterer Epistolam hanc non „ esse meam, measque in ea partes esse nullas, eam, prius quam ederetur, meam ad „ notitiam non pervenisse, & plane omnem quæ in me conjiceretur de ea scripta sus- „ picionem a me ipso jam repelli. Ab hac tamen demissa, ut par est, confessione, „ me nolim immunem, qua ipse aperiam quid causæ esse potuerit, cur ea mihi ad- „ scriberetur, pristinam meam de ipsius argumento sententiam detegam, & hodiernam

„ quasi

„ quasi in prioris expiationem patefaciam. Facit hoc, Archipræsul Illustrissime, ut „ tuam ad Celsitudinem scribam, cum te meum, ut & universi gregis tibi crediti, „ ex quo esse honori duco in Doctrina judicem jure divino natum, a Spiritu Sancto positum, & a Christo ipso constitutum habeam, meque eo nomine obstrictum sentiam, ut hance meæ mentis explicationem penes te deponam, quam ipse, si tibi expedire videbitur, publicam in lucem prodire jubeas.

„ Ab annis decem aut duodecim Latinum mihi in Comœdiam scriptum excidit, in „ quo prævio non habito rei, de qua agerem, maturo examine, juvenilis animi levi- „ tate elatus, ab illius vindicandæ partibus stabam, quo eam more Parisiis haberi mi- „ hi finxeram: cum nulli umquam adfuissem, & ex aliorum relatione nonnumquam „ audita illius mihi in mentem effigiem induxissem puriorem. Et vero pudore suffusus „ non posse non fateri, quin epistolæ me inconsulto editæ capita & momenta illa ipsa „ sint, quæ & meo in privato scripto haberentur...... Gravis non fuit operæ ut „ primævum meum de Comœdia sensum deponerem, & ejus loco alium caperem quem „ deinceps sequar. Re penitus excussa, mihi plane persuasum est, quidquid altera ex „ parte ad Comœdiam excusatam habendam affertur, leve esse prorsus ac frivolum, „ stabile vero & inconcussum quod e contrario tenet Ecclesia; cum nimirum iis quos „ in morbo a Sacro Viatico arcendos decernit, ni vitæ anteactæ instituto penitus ab- „ dicato impactam eo populis offensionem eluant, Comœdos annumerat; nec ad San- „ ctos Ordines, si quando eos ipsi postulent, suscipiendos, vult admitti. Duo hæc „ sunt præ cæteris de illis hominibus in Parisiensi Rituum Volumine, aliisque permul- „ tis eatenus consonis, sancita capita. Hancce Ecclesiæ Disciplinam, Doctrinamque „ qua leges hujusmodi nituntur, toto animo, tota obtemperatione amplector, eaque „ omnia sine ulla exceptione subscriberem quæ tuo in Rituali habentur, tum quæ in „ Comœdos quomodocumque incidunt, sive eos recta spectent, sive ad ipsos oblique „ referantur, tum quæ aliud quid, quodcumque sit, attingunt. Id equidem, Archi- „ præsul Illustrissime, omni asseveratione tuæ Celsitudini religiose confirmo, ad exe- „ quendum paratus quidquid imperes, ut me sensaque mea Reipublicæ Christianæ pro- „ bem, & ei fiat satis. Summa sum reverentia, Archipræsul Illustrissime, Tuæ Cel- „ situdinis humillimus & obsequentissimus servus. *F. CAFARO* C. R. Parisiis die Maji „ 11. 1694.

SCHOLION III.

In eodem Articulo pag. 412. Editionis primæ, Religiosi Censores, hanc Propositionem in Indiculo suo notant, *Non datur ignorantia Dei*.

R. Non ita scripsi, sed de *Lactantio* dixi: *Censet ille cognitionem Dei esse hominum animis congenitam, adeo ut ignorari Deus ab homine non possit, nec alia demonstratione sit opus, quam quæ ex ipsius Animæ natura: absque ullo Philosophiæ adminiculo colligitur*. Hanc fuisse Lactantii, Minutii Felicis, Tertulliani, S. Gregorii Doctrinam, probant illorum testimonia a me prolata. Omni homini rationis compoti ingenitam esse existentiæ Dei cognitionem sacrum illud probat Oraculum Psalmi 13. *Signatum est super nos lumen vultus tui Domine. Dixit* quidem *insipiens in corde suo: Non est Deus*, errore practico, non speculativo. Practicus error est, cum non tam intellectus errat, quam voluntatis impulsu ad eum sibi errorem suadendum inducitur. Ita porro affecti sunt insipientes illi, qui & Athei dicuntur. Cum enim se totos in libidinem effundant, omnem Dei conscientiam exuere conantur, exsulesque cordis sui facti, ad Animæ testimonium non attendunt. Unde subdit Propheta: *Corrupti sunt & abominabiles facti sunt in studiis suis*. Et *S. Hilarius* in Psalmum 52. „ Fit frequenter, *in-* „ *quit*, ut nos cum vere necessitas ad confessionem Dei cogat, delectatio tamen vitio- „ rum Deum non esse persuadeat, & quod contra fidem credimus, id tamen de „ consilio cordis impii eloquamur.

Nota.

Nota.

P. Hieronymus Florentinus nostræ Congregationis non ignoti nominis Theologus; an. 1675. typis Lugdunensibus edidit Opusculum, cui titulus: *Comedio-Chrisis &c.* In eo communi PP. suffragio proscriptas comœdias ostendit, nuncupatasque *sacrarium Veneris, impudicitiæ consistorium, Dæmonum inventum, pudoris publici lupanarium, obscœnitatis magisterium, scholam fœditatis, & lasciviæ, & fornicationis gymnasium, intemperantiæ, & inhonestatis exemplar*, Illi tamen animus non fuit illas comœdias vituperare, quarum argumentum morale est, & honestum, & quę nil morum innocentiæ adversum continent; sed illas, quibus verbis, vel factis adstantes ad lasciviam impelluntur. Iis illæ addendæ comœdiæ, in quibus mulieres dulciter modulantes, animique affectus molliter exprimentes, habitu etiam ad lasciviam composito ad expugnandam innocentiam quamplurimum valent.

Nota.

Communis est Theologorum opinio ita Dei cognitionem omnibus obviam esse, ut unicuique ea ratione saltem innotescat, cui non possit prudenter dissentire. Aliqui putarunt dari peccata solum philosophica, quæ nempe rationi, sed non Deo adversarentur; atque in hanc descenderunt sententiam, quia Deum inculpate ignorari posse arbitrabantur. Ex hoc inferebant evenire posse, ut puer in Baptismo Dei Gratia regeneratus, ac deinde apud barbaros educatus, quamvis innumeris inquinatus flagitiis, ab adepta in sacramento Dei amicitia non excideret. Istorum placita confixit Alexander VIII. die 24. Augusti 1690. sequentem thesim proscribendo: „ Peccatum philosophicum, seu morale, est actus humanus disconveniens naturæ rationali, & rectæ ratio„ ni: Theologicum vero, & morale est transgressio libera divinæ legis. Philosophi„ cum, quantumvis grave, in eo qui Deum vel ignorat, vel de Deo actu non cogi„ tat, est grave peccatum, sed non est offensa Dei, neque peccatum mortale dissol„ vens amicitiam Dei, neque pœna æterna dignum.

ARTICULUS IV.

De Juvenco, & Constantino.

Cajus Aquilinus Vestius Juvencus, nobilissimus in Hispania Presbyter, floruit circa annum Christi 329. Quatuor Evangelia Heroicis versibus pene ad verbum transtulit: quod Opus nuncupavit Constantino Magno. Ejus cum laude meminerunt S. Hieronymus in Catalogo Scriptorum Eccles. cap. 84. in epistola ad Magnum & in Comment. ad caput 2. S. Matthæi, & Honorius Augustodunensis lib. 1. *De Luminaribus Ecclesię*, c. 85.

II. Constantinus Magnus Imperator, inter Scriptores Ecclesiasticos etiam recenseri meruit, ob celebrem ejus Orationem *Ad Sanctorum cœtum*, quam suis de Vita Constantini libris adnexuit Eusebius. Quod vulgo circumfertur Constantinianæ Donationis Edictum, quo urbem Romam & Italiam Sylvestro Romano Pontifici & ejus Successoribus dedisse fingitur, jam passim rejicitur ab eruditis ut spurius religiosissimi Principis fœtus: de quo in singulari Dissertatione.

ARTICULUS V.

De Eusebio Cęsareensi.

Eusebius extremis Gallieni Imperatoris temporibus in Palæstina ortus est. Dorothei Eunuchi, Antiochensis Presbyteri in sacris literis fuit auditor, cujus honorifice

rifice meminit Ecclesiasticæ Historiæ lib. 7. Ab Agapio Cæsareensis Ecclesiæ Episcopo in Clerum adscitus, arctissimam iniit amicitiam cum Pamphilo, qui tum inter Cæsareensis Ecclesiæ Presbyteros eminebat, quique postea pro Christo martyrium subiit. Ab ipso Eusebius Pamphili cognominatus est. Mortuo Agapio Cæsareensium Episcopo, communi omnium consensu in ejus locum substitutus est. Vir fuit incredibilis eruditionis, ut ejus Opera testantur. Chronicon edidit, quod perduxit a nativitate Abrahami usque ad annum tertium Olympiadis 376. Æræ Christianæ 326. Hujus ipse meminit lib. 1. Histor. cap. 1. Illud S. Hieronymus Latine reddidit, multisque auctum ad Romanam Historiam spectantibus, ab anno 326. ad annum usque 379. Olympiadis vero 289. tertium continuavit.

Librum præterea scripsit Eusebius, adversus *Hieroclem*, Nicomediensem, qui sub initium Diocletianeæ persecutionis, cum Christianorum ubique templa destruerentur, vexatæ religioni quasi insultans, duos adversus fidem Christi edidit Libros quos φιλαλήθεις inscripserat. In quibus inter cætera id asserebat, Apollonium Thyaneum multo plura & majora fecisse quam Christum.

Librorum de Præparatione Evangelica argumentum.

Scripsit etiam *De Evangelica Præparatione* ad Theodotum Episcopum libros quindecim, & *De Evangelica Demonstratione* libros viginti, e quibus XV. dumtaxat supersunt. Ante Nicænum Concilium scriptos fuisse constat, cum in Historia Ecclesiastica, quæ ante illud Concilium ab Eusebio scripta est, nominatim laudentur. Tribus primis de Evangelica Præparatione libris, Deorum multitudinem, quam communis populorum omnium error invexerat, coarguit: & non eas tantum fabulas, quas ipsimet eorum Theologi ac Poetæ suis de Numinibus comico more docuerunt; verum etiam honestiores illas, planeque reconditas, quæ ex natura ducuntur explicandæ multiplicis divinitatis, & superstitionis ethnicæ rationes diligenter excussit. Deinde quæ ad decantata ipsorum oracula pertinebant, vanamque illam Fati opinionem a plurimis celebratam, tribus sequentibus libris confutavit, non domesticis modo rationibus, sed etiam ipsis Græcorum Philosophorum testimoniis eum in finem usus. Ad Hebræorum deinde literas ac monimenta progressus, dogmaticam eorum Theologiam, & universam gentis Historiam, Græcorum etiam Scriptorum testimoniis locupletissimis confirmatam, tribus aliis libris complexus est. Post hæc, Græcos ab Hebræis hausisse quæcumque in suis libris vel ad unius summi Dei religionem, vel ad mores recte informandos spectantia, tradiderunt: & universam Hebræorum Historiam, Græcorum Philosophorum ætate antiquiorem esse demonstrat toto libro x. Sequentibus tandem libris Græcæ Philosophiæ Principes doctrinam cum Hebræorum Theologia summe consentientem tradidisse ostendit, ipsis eorum vocibus: quotquot vero apud Græcos Philosophi diversam ab Evangelica Doctrina opinionem secuti sunt, eos non a nobis tantum, sed a suis etiam dissidere, ac discipulorum quoque suorum disputationibus refelli demonstrat. Aristotelem vero tam longe a Mosis quam a Platonis doctrina aberrare, ostendit libro XV. In his Eusebii libris immensam ejus lectionem & in deflorandis veterum Philosophorum, Historicorum, & Christianorum etiam Patrum libris diligentiam incredibilem nemo non miratur: quorum Opera, immo & Operum nomina, maximam partem ignoraremus, nisi insignia ipsorum Fragmenta Eusebius ex literarum naufragio eripuisset, ac suis in libris ad posteros transmisisset.

Libri de Evangelica Demonstratione.

In libris de Evangelica Demonstratione, perspicuis & evidentibus argumentis ex Scriptura Sacra petitis, & maxime ex vaticiniis Prophetarum, Christum illum esse ostendit, quem divina illa oracula tanto ante prædixerunt. Tres postremos Evangelicæ Demonstrationis libros 18. 19. & 20. ab Eusebio scriptos esse contra Porphyrium, asseruit Scaliger *in Animadversionibus Eusebianis*, in eo manifeste hallucinatus, ut doctissimus Valesius observat. Quamvis enim scripserit S. Hieronymus, Eusebium tribus voluminibus, hoc est 18. 19. & 20. respondisse Porphyrio, qui in libro 12. ac 13. eorum quos contra Christianos edidit, librum Danielis Prophetæ convellere tentaverat: non tamen libros Eusebii de Demonstratione Evangelica intellexit S. Hieronymus, ut putavit Scaliger, sed libros ab eo contra Porphyrium elaboratos, qui inscribuntur, *Confutatio & Apologia*, ut colligitur ex Bibliotheca Photii, Cod. 13.

Emendatur Scaliger.

Inter

Inter omnes Eusebii Lucubrationes jure palmam fert Ecclesiastica Historia, cujus merito parens dici potest, cum nullus in hoc scriptionis genere præiverit Eusebio. Decem libros complectitur, qui a Christi adventu in mundum incipiunt, & in annum vigesimum Constantini, qui fuit Christi 325. desinunt. Nicænæ Synodi nulla ab ipso fit mentio, quamvis ipsis Constantini vicennalibus celebrata sit, sicut nec in Chronico, quod ad eamdem metam procedit: nam quod in Latino ejus Chronico, ad annum Constantini 15. hæc leguntur: *Alexandrinæ Ecclesiæ XIX. ordinatur Episcopus Alexander, a quo Arius Presbyter de Ecclesia ejectus, multos suæ impietati sociat, ad quorum perfidiam coarguendam, Synodus 318. Episcoporum in Nicæam urbem Bithyniæ congregata, omnes Hæreticorum machinas Homousii oppositione delevit*; evidens est ista non ab Eusebio scripta, sed ab Hieronymo addita fuisse, qui Eusebiano Chronico multa de suo adjecit. Nam & Synodi Nicænæ commemoratio hic alieno loco ponitur, & Eusebium ita de Ario locutum, aut Homousii vocabulum Chronico suo intexuisse, a quo semper animo abhorruit: & trecentos & octodecim Episcopos Nicænæ Synodi commemorasse, cum in lib. 3. de Vita Constantini disertissime scribat, paulo plusquam ducentos & quinquaginta in ea consedisse, verisimile non est. Nullum tamen dubium est quin Ecclesiastica Historia ab Eusebio absoluta sit aliquot annis post Nicænam Synodum: sed cum Eusebius pace illa quæ post persecutionem Diocletiani cœlitus affulsit Ecclesię, Historiam suam claudere decrevisset, quemadmodum ipse testatur in exordio Operis sui, Nicenę Synodi commemorationem de industria vitavit; ne seditiones ac tumultus Episcoporum inter se rixantium exponere cogeretur. Quippe Historiarum Scriptores id pręcipue curare ac providere debent, ut opus suum illustri & glorioso exitu concludant, sicut jam pridem monuit Dionysius Halicarnasseus *in Comparatione Herodoti, ac Thucididis*. Nullus autem eventus illustrior ab Eusebio potuit optari, quam pax illa quę post cruentissimam persecutionem a Constantino reddita fuerat Christianis; cum extinctis ubique persecutoribus, ac postremo omnium Licinio sublato, nullus jam pręteritorum malorum superesset metus. Hanc satis probabilem rationem affert Valesius, cur Nicęni Concilii commemoratione Historiam suam terminare Eusebius noluerit. Sed huic addenda est Eusebii in Arianam Hęresim propensio & studium, & Nicęnę odium Synodi ac Fidei. Eusebii liber *de Martyribus Palæstinæ*, qui octavo Historię Ecclesiasticę libro adnexus est, ejusdem libri 8. partem esse perperam existimavit Christophorsonus: melius, velut librum singularem, ipsum Valesius edidit ac interpretatus est.

Eusebii Historiam Gelasius in Romana Synodo partim approbat, partim improbat. Approbat ob rerum notitiam singularem: improbat ob apocrypham Jesu ad Abgarum epistolam ab eo relatam, ob nimias Origenis laudes, & ob Ariani dogmatis fuliginem, Arianorumque patrocinium. *Chronicon*, inquit, *Eusebii Cæsareensis, atque ejusdem Historiæ Ecclesiasticæ libros, quamvis in primo narrationis suæ libro tepuerit, & postea in laudibus & excusatione Origenis unum composuerit librum: propter rerum tamen notitiam singularem, quæ ad notitiam pertinent, usquequaque non dicimus renuendos*. Et paulo post: *Historia Eusebii Pamphili Apocrypha*. Pelagius II. Pontifex Maximus Epistola 3. ad Eliam Aquilejensem & alios Episcopos Istriæ, Eusebii Historiam impense commendat. *Quid namque*, inquit, *in Hæresiarchis Origene deterius, & quid in Historiographis inveniri Eusebio honorabilius potest? Et quis nostrum nescit, in libris suis quantis Origenem præconiis Eusebius attollat? Sed quia sancta Ecclesia suorum Fidelium corda benignius quam verba districtius pensat, nec in Hæreticis sensum proprium testatio Eusebii absolvere potuit: nec rursum Eusebium laudati Origenis culpa damnavit*: Photius in Bibliotheca Cod. 196. de Eusebio æquissime censet: *Eusebius*, inquit, *cujus gravis est in Historia, non item in dogmatibus fides*. Quatuor libros de *Vita & laudibus Imperatoris Constantini*, post Ecclesiasticam Historiam conscripsit, omnium librorum suorum postremos. Scripti sunt enim post mortem Imperatoris illius, cui non diu superstes Eusebius vixit. Mortuus quippe est sub exordio Principatus Constantii Augusti, paulo ante mortem Constantini Junioris, quæ contigit Acyndino & Proculo Consul. anno Christi 340. ut colligitur ex Socrate lib. 2.

Post

Post Synodum Tyriam & Hierosolymitanam, quinque libros contra Marcellum Ancyranum scripsit Eusebius: quorum postremos tres *De Ecclesiastica Theologia*, Flaccillo Antiocheno Episcopo nuncupavit.

Libellus *de locis Hebraicis*, quem Sanctus Hieronymus Latinitate donavit, summam Eusebii tum in Topographia sacra, cum in lingua Hebraica peritiam probat.

Decem Canones *de consonantia 4. Evangeliorum* excogitavit, edidítque Eusebius, ut constat ex ejus epistola ad Carpianum, in qua rationem illorum Canonum, occasione Ammoniani Monotessari affert, & explicat. Istos Canones cum epistola ex MS. Regio edidit Robertus Stephanus, & Grææ, quam curavit, Novi Testamenti Editioni, anno 1550. præmisit.

Expositionem in Canticum Canticorum, quam sub Eusebii nomine edidit Joannes Meursius, non esse Eusebii genuinum opus, utpote quæ ex scriptis Auctorum Eusebio juniorum, scilicet Gregorii Nysseni, Philonis Carpathii, Didymi, &c. deflorata sit, viri eruditi recte observarunt.

Opuscula XIV. sub Eusebii nomine edita a Patre Sirmondo, ex duobus probatæ Fidei MSS. an sint Eusebii legitimi fœtus, non satis constat, cum Latine tantum extent.

De Fide & Orthodoxia Eusebii, non unum est eruditorum judicium: illis subscribimus, qui illum Ariano dogmati adhæsisse asserunt: quod singulari Dissertatione probabimus. De Eusebii scriptis videsis S. Hieronymum in Catalogo Scriptorum Ecclesiasticorum in Procemio libri *de locis Hebraicis*, & alibi: Photium in Bibliotheca Cod. 9. 10. 11. 12. 13. 27. 39. 118. 127.

ARTICULUS VI.

De Julio Firmico, S. Antonio, & Serapione.

JUlius Firmicus Maternus, sub Constantini Magni filiis floruit, quibus nuncupavit conscriptum a se librum *de errore Profanarum Religionum*. Idem antequam Christo nomen daret, octo *de Astronomia* libros ad Lolianum scripsit, quos Possevinus & alii, perperam tribuunt alteri Julio Firmico, quem juniorem vocant: cum inter annum Christi 334. quo contigit Solis Eclipsis ab ipso memorata, Optato & Paulino Coss. & annum 337. quo Titianus & Nepotianus Consulatum gesserunt, libros illos compositos fuisse constet, ut demonstrat P. Labbæus S. J. in Dissertatione Historica de Scriptoribus Ecclesiasticis. Hujus Auctoris nec S. Hieronymus, nec ullus Veterum meminit.

II. S. Antonius, Ægyptius, Monachorum Pater, obiit anno Æræ Christianæ 356. die 17. Januarii, anno ætatis 105. Scripsit, teste S. Hieronymo, ad diversa Monasteria, Apostolici sensus sermonisque Epistolas septem, quarum præcipua directa est ad Arsenoitas. Extant in Bibliothecis veterum Patrum. Easdem esse, quarum S. meminit Hieronymus, Rivetus non credit: sed nec Riveto credimus nullam suæ dubitationis afferenti rationem. Duos Sermonum libros, qui in iisdem Patrum Bibliothecis leguntur, eidem Antonio falso tribuit Trithemius: cum in iis laudentur S. Basilius, Joannes Chrysostomus, Nilus, Photius, & alii, multis annis, immo & sæculis posteriores S. Antonio.

III. Serapion, Thmuitanus, in Scetica Ægypti Provincia, Episcopus ex Anachoreta ordinatus est a S. Athanasio, anno circiter 340. S. Antonio charissimus fuit: sub Constantio Imperatore confessionis gloria illustris, cujus memoria Romano Maryrologio die 21. Martii adscripta est. Ob ingenii elegantiam *Scholastici* cognomen promeritus est. Librum edidit adversus Manichæos egregium, quem tomo 5. Antiquæ Lectionis edidit Henricus Canisius. Scripsit & librum *de Psalmorum titulis*, & varias Epistolas, quæ perierunt posteriorum incuria, & injuria temporum. Lege S. Hieronymum in Catalogo Scriptorum Ecclesiasticorum, cap. 99. & Epistola 88. ad Magnum Oratorem Romanum. Serapionem S. Athanasius commendavit in libro, quem ipse nuncupavit, *de Spiritu Sancto*.

AR-

ARTICULUS VII.

De Eusebio Emisseno.

EUsebius Emissenus, in Syria, sive Phœnicia Episcopus, Arianæ signifer factionis, tempore Constantii Imperatoris vixit. Plurimas & breves quidem scripsit Homilias in Evangelia, teste S. Hieronymo in Catalogo Scriptorum Ecclesiasticorum, cap. 91. Quæ tamen sub illius nomine vulgatæ sunt, & ante sexcentos pene annos a Guitmundo Aversano, sub finem libri tertii adversus Berengarium, sæculo 11. & sub medium sæculi sequentis a Gratiano, Distinct. 2. laudatæ sunt, non sunt Eusebii Emisseni, sed Latini Auctoris. Quæ de Tempore ac Sanctis inscribuntur, in quibus laudatur S. Gregorius Magnus, & adversus Pelagium disputatur, ex Casinensibus & Vaticanis indicibus, & ex fide Petri Diaconi Casinensis Bibliothecarii, Brunoni Astensi, Signino Episcopo vindicantur. Alias vero plusquam 50. quæ supersunt variis de argumentis, vel Eucherii Lugdunensis, vel Fausti Rejensis, vel Cæsarii Arelatensis esse censent viri eruditi, Baronius, Bellarminus, Possevinus, Casaubonus. Quin plurimæ ipsarum in Gallia pronuntiatæ sint, dubitari non potest; cum de Martyribus Lugdunensibus nonnullæ, de S. Genesio Arelatensi, de Sancto Maximo Rejensi, de Litania triduana a S. Mamerto Viennensi illis temporibus instituta, aliæ inscribantur; & hic Auctor se Discipulum & Filium B. Maximi, secundi Abbatis Lirinensis, & Episcopi Rejensis asserat. Ut ut sit, Eusebii Emisseni, qui Græce scripsit, esse non possunt, cum stylus Latinum, non Græcum referat Auctorem. Perperam tamen & impudenter insultat Rivetus doctissimo Cardinali Perronio, quod in libro suo de Eucharistia aliquot illius Auctoris testimonia ad fidem Ecclesiæ Catholicæ confirmandam protulerit. Quamvis enim Eusebii non sint Emisseni, antiqui tamen eruditi sunt Scriptoris, sive ille sit Eucherius Lugdunensis, sive Hilarius Arelatensis, & traditionis sunt insigne monumentum. De *Eusebio Emisseno* ita scribit *S. Hieronymus* in Catalogo Scriptorum Ecclesiasticorum. *Eusebius Emissenus Episcopus elegantis & Rethorici ingenii; innumerabiles, & qui ad plausum populi pertinent, confecitlibros: magisque Historiam secutus, ab iis qui declamare volunt studiosissime legitur; e quibus vel præcipui sunt adversus Judæos, & gentes & Novatianos, & ad Galatas libri decem, & in Evangelia Homiliæ breves, sed plurimæ. Floruit temporibus Constantii Imperatoris, sub quo & mortuus, & Antiochiæ sepultus est.*

ARTICULUS VIII.

De S. Athanasio.

S. Athanasius non tantum verbi doctrina, quantum passionibus, trinæ unitatis assertor, cujus tota vita martyrium fuit, germanum specimen & probabile Catholicæ doctrinæ,

MAgnus Athanasius, Nicænæ Synodo, Alexandrinæ Ecclesiæ adhuc Diaconus interfuit. Anno sequenti ad S. Marci thronum, id est, ad Alexandrinæ Ecclesiæ Episcopatum evectus est, non minus pietatis, quam principatus successor. Variis pro Christi Ecclesia laboribus perfunctus, variis insidiis & falsis accusationibus ab Arianis appetitus, variis persecutionibus & exiliis vexatus, inter tot procellas usque ad tempora Valentis Imperatoris vixit, obiitque die 2. Maji anno Christi 373. Episcopatus sui 46. Ejus laudes S. Gregorius Nazianzenus Oratione singulari, quæ est XXI. prosecutus est. Sic vixit ut & vita ipsius, morumque ratio Episcopatus norma esset, & ipsius dogmata pro fidei orthodoxæ lege haberentur, (inquit sanctissimus ipsius Encomiastes.)

I. Multa S. Athanasio perperam inscripta sunt Opera. Inter quæ primo loco memoranda est *Disputatio cum Ario habita in Concilio Nicæno*. Illam supposititiam esse multa probant. Primo, quia nec Gelasius Cizycenus qui disputationes alias scriptis mandavit, istius ullatenus meminit, nec alii rerum Ecclesiasticarum veteres Scriptores. Licet enim Sozomenus scribat, Athanasium maximam partem Concilii sustinere visum esse, disputationem tamen illam non memorat.

Se-

Secundo, illa Disputatio nec in Nicæno Concilio, nec contra Arium habita est, sed contra Arianum quempiam, & in diversorio privato (ut ex ipsa Præfatione patet) in qua ait Auctor: *Simul tandem stetimus in loco quo iter habebamus, & nacti genuinos sincerosque homines, libenter quidem nos & cum gaudio ibi commorabamur, quod digni habiti essemus qui Sanctos visitaremus: illi vero quod fratres suos conspicerent. Nobis igitur hæc invicem communicantibus, quæ ad pietatem spectabant, multa cum modestia & frugalitate, derepente ex radice Christo inimici Arii bellua sub humana specie ad nos insiluit, & aliquantisper audiens sermones pietatis, ac tandem eorum impatiens, in hæc verba prorupit: Docete me vestram doctrinam, aut ego docebo vos meam sententiam.*

magister militiæ Christi a Facundo vocatur. Disputatio duplex S. Athanasii cum Ario, pseudepigrapha.

Tertio, in ea disputatione Spiritus Sancti divinitatem acerrime impugnat Hæreticus, egregie defendit Orthodoxus. At nulla de Spiritus Sancti divinitate quæstio mota est ab Ario. Illa igitur disputatio non est habita contra Arium.

Probatur minor. Ea enim SS. Patrum sententia est, nihil disertis verbis de divinitate Spiritus Sancti, sicut de Filii consubstantialitate, in Nicæno Symbolo positum esse: quod nulla eo de dogmate ab Ario quæstio mota esset. Certe S. Athanasius in Epistola ad Serapionem, ejusmodi blasphemias ab Arianis potius quam ab Ario prodiisse innuit. S. Basilius Magnus Epistola 78. de Nicæno Symbolo agens, ait: *Sententia vero de Spiritu Sancto in transcursu, sine omni diligentia posita est, propterea quod nondum mota esset ista quæstio, sed adhuc credentium mentibus securus ac nullis objectus insidiis inesset de Spiritu Sancto intellectus*. S. Hieronymus Epistola 65. respondens cuidam objectioni in patrocinium Origenis adductæ ait: *Quidam constantius ajunt: Quomodo damnabimus quos Nicæna Synodus non tetigit? Quæ enim damnavit Arium, damnasset utique Origenem, si illius dogmata reprobasset. Scilicet uno medicamine omnes simul morbos debere curari: & idcirco Spiritus Sancti neganda majestas est, quia in Synodo super substantia ejus silentium fuit. De Ario tunc, non de Origene quæstio fuit. De Filio, non de Spiritu Sancto. Confessi sunt quod negabatur, tacuerunt de quo nemo quærebat.*

Quarto, Hæreticus ille contra quem instituta est illa Disputatio, sic supposititium Athanasium alloquitur: *Ego igitur gratias ago SS. Trinitati, adoroque Patrem, & Filium, & Spiritum Sanctum. Jam ergo, Dilecte, simul deprecemur; ego enim omnia indumenta erroris exuens, ea abjicio per misericordiam Dei*. At nusquam errorem abjecit Arius. Itaque disputatio illa non est habita contra Arium.

Quinto, Pseudo Athanasius ita compellat Hæreticum: *Dignitatem Clericalis Ordinis tributam tibi ab Hæresi, non existimas partem erroris esse?* At istud Ario non convenit, qui non ab Hæreticis ordinatus fuit, sed a S. Petro Alexandrino Diaconus, ab Achilla ejus successore Sacerdos consecratus est. Itaque contra Arium a S. Athanasio habita non est illa disputatio.

II. Verum neque S. Athanasii est alia Disputatio, quæ pariter fertur Constantii Imperatoris jussu Laodiceæ in Syria facta Athanasium inter & Arium. Supposititium enim opus esse multa evincunt. Primo, quia in Epistola Constantii ad Probum illi disputationi inserta Athanasius Diaconus nominatur, quem constat longe ante Constantii Imperium creatum esse Episcopum Alexandrinum. Secundo, in progressu disputationis Athanasius Arium arguit Photiniani dogmatis: at Photini dogma post turpem Arii obitum emersit. Tertio, quia creaturæ nomen Filio non tribuebat ille, contra quem instituta est disputatio, & non factum, sed vere ex Patre genitum credebat. Unde fictus ille Athanasius ait: *Mirari me fateor, cum creaturæ nomen in Filium refugias, & non factum, sed vere, sicuti est profitendum, ex Patre genitum credas, Photini te quodammodo impietatis fuisse dogmata imitatum*. At nusquam ita locutus est Arius, immo nec ullus germane Arianus. Illa igitur disputatio commentitia est. Et certe non est verisimile, quod Constantius disputationem illam coram Probo homine Gentili & Idolorum cultore haberi jussisset. Cui enim bono? Hæc disputatio Bellarmino Cardinali videtur esse Dialogus ille, quem a se scriptum esse Vigilius, non quidem Episco-

pus Tridentinus, sed Africanus Diaconus, & postea Tapsensis Episcopus, lib. 5. contra Eutychetem testatur.

Libri De unita Deitate Trinitatis, non sunt S. Athanasii.

III. Liber *De unita Deitate Trinitatis*, & alii decem libri in Parisiensi Greco Latina editione anni 1627. sequentes non sunt S. Athanasii; tum quia Latine scriptos, non Græce, stylus probat; tum quia indicat nonnumquam quomodo Latina vocabula, vel Latinæ phrases Græco idiomate reddantur, & efferantur: ut lib. 6. De Beatitudine Filii Dei. *Maledictus*, inquit, *qui hanc Dei Nativitatem ex nullis extantibus phantasma esse confitetur, quod Græci ἐξ οὐκ ὄντων appellant*. Et lib. 7. de Professione Regulæ Catholicæ: *Unita est Patris, Filii, ac Spiritus Sancti substantia, quam Græci dicunt ὁμοούσιον*. Præterea refellit hic Auctor Eunomianos, unde multo posteriorem esse S. Athanasio necesse est, cum SS. Gregorius Nyssenus & Basilius primi contra Eunomium calamum acuerint. Sunt autem hi libri Vigilii Diaconi Africani, & Episcopi postea (ut viri eruditi sentiunt) Tapsensis in Byzacena Provincia Episcopi, qui vixit sexto Christi sæculo circa tempora Justiniani Imperatoris, & annum Christi DL. In Codice Floriacensi optimæ notæ & venerandæ antiquitatis, qui in Bibliotheca Collegii Claromontani Societatis Jesu Parisiis asservatur, libri illi undecim *De Trinitate* subjiciuntur Vigilii libris XI. adversus Nestorium & Eutychem: quapropter merito hos libros Vigilio vindicarunt viri doctissimi, Sirmondus in Notis ad Theodulphum Aurelianensem *De Spiritu Sancto*, & Chiffletius in Opusculo 2. Vindiciarum Operum Vigilii Tapsensis. Quamquam ante octingentos annos hoc opus sub Athanasii nomine laudarunt Theodulphus Aurelianensis Episcopus, Æneas Parisiensis, & Hincmarus Remensis. *Confessio*, seu *Libellus Fidei*, qui libri exordio insertus est, non magis est Vigilii, quam Athanasii, ut demonstrarunt viri eruditi, Chiffletius, & Quenellius dissertatione 14. ad S. Leonis Opera: ex eo maxime quod ex isto Libello aliqua descripsit S. Augustinus Vigilii ætate longe superior, Epist. III. Insertus est Codici Canonum quo Romanam Ecclesiam S. Leonis tempore usam fuisse probat P. Quenellius, quo ex Codice illum excerpsisse Vigilium existimat.

Dialogi V. *De Trinitate*, & Sermo in modum Dialogi conscriptus, in quo Orthodoxus & Macedonianus colloquuntur, ut & alii Tractatus XIX. sequentes, usque ad *Quæstiones ad Antiochum*, non sunt S. Athanasii. Eos S. Maximo Abbati, Monothelitarum debellatori tribuunt Scultetus & Rivetus, ex fide membranæ veteris qua Dialogi erant involuti: item ex styli & phraseos similitudine: ac denique ex indice Operum S. Maximi in Vaticana Bibliotheca extantium, quem retexit Baronius Tomo 8. ad annum 657. ubi inter alia meminit:

Disputationis Anomæi, sive Ariani cum Orthodoxo.
Disputationis alterius Anomæi & Orthodoxi.
Macedoniani & Hæretici Disputationis.
Disputationis S. Athanasii cum Apollinarista.

Quos libros eosdem esse cum illis de quibus agimus, ex ipsa inscriptione probatum volunt. Verum etsi Dialogi seu Disputationes illæ, S. Maximi videri possint, alios tamen Tractatus esse Theodoreti, constat ex Photio in Bibliotheca Cod. XLVI. eos inter Theodoreti Opera recensente.

Quæstiones ad Antiochum, non sunt S. Athanasii Opus.

IV. *Quæstiones ad Antiochum*, non sunt genuinum S. Athanasii opus. Nam præterquam quod in quibusdam Codicibus feruntur Quæstiones 162. in aliis solum 46. in tertia laudatur S. Epiphanius Archiepiscopus Cypri, in *Panario*: cum Athanasio multo posterior sit Epiphanius. Quæst. 115. fit mentio Hæreseos quæ Verbum divinum corpus incorruptibile assumpsisse ex Beata Virgine effutiebat: quæ Hæresis post Concilium Chalcedonense emersit. Præterea S. Athanasii temporibus non conveniunt quæ habentur Quæst. 44. *Quantumvis sæpenumero barbari Palæstinam occupaverint; non permisisse tamen Christum sua ipsius loca Hereticis tradenda, sed licet ad breve tempus ea aggressi sint, statim tamen iterum Catholica Ecclesia ut porcos eos expulit ex Christi Dei nostri sanctis mansionibus & locis.*

Ad hæc, quæ de veneratione crucis & imaginum habentur Quæst. 39. 40. & 41. octavum

vum aut nonum sæculum sapiunt: siquidem Claudii Taurinensis adversus Crucis cultum objectiones, tacito licet ejus nomine, diluunt, & Iconomachorum calumnias; eorum etiam sententiam impugnat harum Quæstionum & Responsionum Auctor, qui imagines ob Sanctorum & rerum ab iis præclare gestarum dumtaxat memoriam esse conservandas asserebant, nullam vero ipsis venerationem exhibendam. *Monachus quidam erat Hierosolymis*, inquit, *cui frequenter adesse, ac molestiam creare solebat dæmon quidam malus. Quadam igitur die ita ipsi apparuit Spiritus, ut conspici posset, ac dixit: Si cupis ne te amplius oppugnem, imaginem hanc ne adorato, & ego absistam a te. Erat vero imago illa sanctę Dei Genitricis. Quid ad hęc responderint illi, qui mandant ne effigies Sanctorum adorentur, quas non ob aliud aliquid quam memorię causa effingimus?* At hæc opinio, solius nimirum memoriæ causa retinendas esse Sanctorum imagines, nostratium Gallorum fuit post Septimam Synodum, ut constat ex libris Carolinis & ex Synodo Parisiensi sub Ludovico Pio, ex Agobardo, & Jona Aurelianensi. Nullæ hujusmodi quæstiones motæ sunt S. Athanasii temporibus. Quæstiones igitur illæ non sunt S. Athanasii.

Adde in illis Quæstionibus multa esse absurda, & erronea. Quæst. 13. quærit, utrum incantatio, & veneficium occidere valeant hominem, & respondet: *Justum certe nequaquam: peccatorem autem nonnunquam, Deo permittente, cum nec in porcos habeat potestatem, sicut in Evangeliis audivimus*. Quasi vero in justos etiam, Deo permittente, potestatem diabolus non habeat, ut Historia Jobi fidem facit, qui & ipse a dæmone multis modis afflictus est, & filii ejus occisi, quos tamen peccatores fuisse non constat: immo justos fuisse asserit harum Quæstionum Auctor Quæst. LXX. Quæst. XX. & XXI. Nedum justos recepisse bona sua, nec peccatores pœnam asserit, quamvis aliquo gaudio interim fruantur Sanctorum animæ, & tristitia quadam afficiantur damnati, donec veniat Judex. Neminem vel in regnum introivisse, vel in gehennam: & Dominum omnia quæ de Lazaro & Divite in Evangelio leguntur, parabolice locutum esse, sicut de decem Virginibus, & aliis parabolis: nec rem gestam esse Lazari exemplum.

V. *Dicta & interpretationes parabolarum Evangelii*, non sunt etiam S. Athanasii. Nonnullæ enim excerptæ sunt ex Patribus Athanasio posterioribus, Chrysostomo, Cyrillo Alexandrino, & Gregorio Nysseno. Quæst. 86. nominatim laudatur S. Gregorius. Eidem suppositæ sunt *Quæstiones* aliæ *anonymæ*. In Responsione ad Quæst. IV. *Spiritus Sanctus* dicitur *ex solo Patre causatus & procedens*.

VI. *Exhortatio ad Monachos*, quæ & Latinum hominem spirat, & Latine tantum habetur, magno Athanasio perperam adscripta est.

VII. Epistola ad Marcum Papam spuria est, Baronio ipso judice, & ex Isidori Mercatoris officina prodiit cum aliis pseudepigraphis. Falsa temporum nota falsitatem prodit. Scripsisse Alexandria ad Marcum fingitur Athanasius, quo tempore exul agebat in Galliis. Grassatio Arianorum in Ægypto Constantino imperante, & librorum omnium Ecclesiasticorum incendium, contra Historiæ fidem memoratur. Septuaginta Nicæni Concilii Canones, contra fidem germanorum exemplarium, quæ ex scriniis Ecclesiæ Alexandrinæ ad Africanos missa sunt, quo tempore ipsos appellationum causa cum Zosimo Pontifice commisit, & contra Veterum omnium testimonia, Epistola illa recenset. Ejusdem sunt furfuris Epistolæ duæ S. Athanasii, & Episcoporum Ægypti & Libyæ ad Romanos Pontifices Felicem & Liberium, quas doctissimi Cardinales Baronius & Bellarminus supposititias etiam agnoscunt. In ea quæ ad Felicem inscribitur, ita scribit Pseudo-Athanasius: *significamus Deo & placitę Paternitati vestrę, die 17. Cal. Augusti, Indict. 4. nostram humilitatem, divina gratia suo munere pręveniente; vestris sanctis ac Deo dignis precibus in sancta Romana Ecclesia, Pontificalis honoris accepisse consecrationem & stolam*. Hæc autem Historiæ Ecclesiasticæ aperte repugnant. Romam enim numquam viderat S. Athanasius, cum ex Diaconorum ordine ad Episcopatum Alexandrinum assumptus est: & Felix nondum fuerat in Romanam sedem intrusus. Denique S. Athanasius intrusionem Felicis semper execratus est, eumque ceu monstrum in Petri sede semper aspexit, ut constat ex ipsius Epistola ad Solitarios. Unde verisimile non est quod ad ipsum ceu ad Pontificem legitimum scripserit.

Spuria S. Athanasii ad Marcum Papam Epistola.

N 2 VIII.

VIII. *Expositio Fidei*, quæ Tom. 1. legitur, dubius est S. Athanasii (judice Bellarmino) fœtus. *Tres enim hypostases seorsim distinctas* in Deo esse negat: cum S. Athanasius & Orientales plerique omnes essentiam unam & tres hypostases pie dicerent, idem intelligentes trium hypostasum nomine, quod Latini, cum tres personas profitebantur: ut constat ex S. Gregorio Nazianzeno Orat. 21. quæ est de laudibus S. Athanasii. Sed nulla est illa Bellarmini ratio. Nam & hypostasim pro οὐσία S. Athanasius usurpavit: & ut demus ibi hypostases significare personas, nihilominus recte scriptum est in illa Fidei Expositione, tres hypostases non esse seorsim distinctas, id est, a se invicem divisas & separatas, tam naturis singulis, quam proprietatibus, eo modo quo in corporea natura hypostases plures seorsim consistunt: ita enim Deorum multitudo inveheretur. Eum esse sensum laudatæ Expositionis verba ipsa ostendunt. *Neque*, inquit, *tres hypostases divisas, ac seorsim consistentes, ut corporum more fieri in hominibus intelligimus: ne uti Gentiles solent, Deorum multitudinem esse sentiamus*.

Quidam istam Expositionem Athanasii esse negant, quod Christum *Dominicum hominem* appellaverit. At non conjiciunt felicius. Constat enim Veterum testimoniis S. Athanasium hoc genus locutionis usurpasse. Facundus Hermianensis lib. 2. *Pro defensione Trium Capitulorum*, locum ex ista *Fidei Expositione*, quam *Expositionem Symboli* ipse vocat, describit, in quo a S. Athanasio Christus *Dominicus homo* appellatur. Et Theodoretus Dialogo 3. pag. 161. laudat insigne S. Athanasii testimonium *Ex majori Sermone de fide*, in quo Christus *Dominicus homo* nuncupatur. Rufinus in appendice Apologiæ pro Origene, quam nomine Pamphili Martyris edidit, in libello quodam S. Athanasii eamdem locutionem agnoscit, quem a S. Hieronymo interpolatum mentitur: & S. Hieronymus qui hanc a se calumniam depellit ac fabulam ridet, Apologiæ adversus Rufinum lib. 2. cap. 5. libellum in quo hæc locutio usurpatur, esse S. Athanasii non negat. Nec movere nos debet ea vox, *Homo Dominicus*, quasi de Christo dici absque errore non potuerit, ac proinde ea usus non fuerit verus Athanasius. Quamvis enim hanc loquendi formulam pravo sensu usurparint Apollinaristæ, ac propterea Patribus nonnullis displicuerit, præcipue S. Gregorio Nazianzeno Epist. 1. ad Cledonium: ea tamen absque scrupulo usi sunt S. Epiphanius *in Ancorato* §. 95. Anastasius Sinaita in ὁδηγῷ, S. Augustinus lib. 85. Quæstionum, Quæstione 36. & Quæst. 57. & lib. 2. de Sermone Domini in Monte, c. 6. quam tamen emendavit lib. 1. Retractationum, c. 19. quamvis censeat, *Nonnulla posse ratione defendi*. Dominicum hominem Christum pariter vocat Cassianus lib. 6. *De Incarnatione*, cap. 22. Nec itaque abjudicanda est S. Athanasio Expositio Fidei supra laudata, quod in ea usurpetur ista vox, *Homo Dominicus*: nec argui potest S. Athanasius, quod ita locutus sit.

Symbolum, Quicumque, non est S. Athanasii.

IX. *Symbolum* quod vulgo dicitur S. Athanasii, & quod incipit: *Quicumque vult salvus esse*, Sancto Athanasio tribuit Augustodunensis in Gallia Synodus sub S. Leodegario Episcopo habita anno Domini DC. LXX. cujus hic Canon legitur: *Si quis Presbyter, Diaconus, Subdiaconus, vel Clericus Symbolum quod Sancto inspirante Spiritu Apostoli tradiderunt, & Fidem Sancti Athanasii Præsulis irreprehensibiliter non recensuerit, ab Episcopo condemnetur*. Immo & jam ab anno 633. aliqua ex isto Symbolo videntur descripta in ea Confessione Fidei, quæ edita est a Concilio Toletano IV. habeturque, cap. 1. ejusdem. Idem Symbolum sub *S. Athanasii* nomine laudarunt *Ratramnus* Corbeiensis Monachus libro 11. *contra Græcos*, & *Æneas* Parisiensis Episcopus libro 1. cap. 19. *Hincmarus* Archiepiscopus Remensis, & *Abyto* Basileensis Episcopus, qui in suis Capitularibus *Fidem* sive *Symbolum S. Athanasii* Clericis suis commendarunt. *Usserius* in Epistola ad *Gerardum Joannem Vossium* Psalteria duo Latina MSS. a se visa testatur, in quibus Apostolicum & Athanasianum Symbolum descripta sunt apicibus antiquissimis. Et in priori quidem, quod *Gregorii Magni* tempore non fuisse recentius tum ex antiquo picturę genere, tum ex literarum forma grandiuscula colligitur, Athanasianum *Fidei Catholicæ*, alterum vero *Symboli Apostolorum* titulum præfert. In posteriore quod Anglorum Regis *Æthelstani* aliquando fuit, Apostolicum vice versa *Symbolum* simpliciter, alterum autem *Fides Sancti Athanasii Alexandrini* inscribitur. Regnabat porro *Æthelstanus* Anglorum Rex anno trigesimo supra nongen-

tesimum. Idem Symbolum sub *Sancti Athanasii* nomine laudavit Abbo Floriacensis Abbas, qui anno M. floruit, in Apologetico ad Reges Francorum Hugonem & Robertum: *Primitus*, inquit, *de fide dicendum credidi, quam alternantibus choris, & in Francia & apud Anglorum Ecclesiam, variari audivi. Alii enim dicunt, ut arbitror, secundum A-thanasium: Spiritus Sanctus a Patre & Filio, non factus, non creatus, sed procedens. Qui dum id quod est, nec genitus, subtrahunt, nec Synodicum Domini Gregorii sequi se credunt, ubi ita est scriptum: Spiritus Sanctus nec ingenitus, est, nec genitus, sed procedens*. Athanasio quoque illud Symbolum tribuunt Rodulphus & Aymo ex Minorum, & Hugo & Petrus ex Prædicatorum Ordine: qui anno 1233. ad Græcos Latinis conciliandos a Gregorio IX. Romano Pontifice Apocrisiarii Constantinopolim missi sunt. In eorum Definitione, apud Bzovium Tom. 13. Annal. Eccles. hæc leguntur: *Propterea quicumque non crediderit Spiritum Sanctum a Filio procedere, in via perditionis est. Unde S. Athanasius, dum in partibus Occidentalibus exulabat, in Expositione Fidei, quam Latinis verbis reddidit, sic ait: Pater a nullo est factus*. Idem Symbolum Athanasio tribuit Manuel Caleca lib. 2. contra Græcos, c. 20. idque ipsum ad Julium Pontificem Romanum misisse ait, cum violatæ Fidei reus apud ipsum ageretur. Duplici autem ratione hanc Fidei Expositionem Athanasii esse probat laudatus Auctor. Primo, quia S. Gregorius Nazianzenus ejus meminit in Oratione *De laudibus S. Athanasii*. Secundo, quia per omnes Occidentis Ecclesias Dominicis diebus canitur, atque ita celebris est ejus Auctor, ut ne a pueris quidem ignoretur. Illud idem ut Athanasii genuinum opus laudant Guillelmus Mimatensis *In Rationali Divinorum Officiorum* lib. 4. cap. 24. Joannes Belethus Theologus Parisiensis, *In Explicatione Divinorum Officiorum*, cap. 40. Eugenius IV. Pontifex Romanus *In Decreto Instructionis Armenorum*, Gennadius Scholarius *In Defensione Concilii Florentini*, cap. 1. His consentiunt Græci ipsi Schismatici, licet per impudentiam summam Athanasium tunc ebrium fuisse effutiant, cum Symbolum illud edidit, quos Gennadius eam ob causam exagitat. Nec levis hac in causa momenti est S. Thomæ auctoritas Secunda Secundæ, Quæst. 1. Artic. 10. in responsione ad 3. argumentum dicentis: *Athanasius non composuit manifestationem Fidei per modum Symboli, sed magis per modum cujusdam doctrinę; sed quia integram Fidei veritatem ejus doctrina breviter continebat, auctoritate Summi Pontificis est recepta, ut quasi Fidei regula habeatur*. His tamen patronis repugnantibus, illud Symbolum a S. Athanasio scriptum atque editum esse negant viri eruditi, gravissimis adducti rationibus.

Prima est, quod nullus Auctor Athanasio coævus aut suppar, ejus meminerit. Non S. Gregorius Nazianzenus in Oratione *De Laudibus S. Athanasii*, non ullus Historicorum Ecclesiasticorum, qui primis sæculis scripserunt, non Athanasius ipse in Apologiis. Equidem S. Gregorius Nazianzenus asserit, S. Athanasium veritatem palam apertisque verbis circa Spiritus Sancti divinitatem, primum & solum, aut cum admodum paucis promulgasse, & scripto confessum esse, & hanc Confessionem Joviano Imperatori obtulisse, donum vere regium, & magnificum. Sed hæc Confessio non est Symbolum istud, quod Athanasianum vocatur, ut quidam pertendunt. Quænam ergo? Epistola Synodica est ab Athanasio ad Jovianum scripta nomine omnium Episcoporum Ægypti, Thebaidos, ac Libyarum: quæ & Nicænum Symbolum complectitur, & quædam ad jugulandam Pneumatomachorum recentem Hæresim. Possevinus *In Apparatu sacro* asserit, S. Augustinum in Psalmum CXX. Athanasiani hujusce Symboli meminisse, hancque velut Augustinianam sententiam laudat super illud, *Per diem Sol non uret te, neque Luna per noctem*: DE HOC *Sole Pater Athanasius Alexandrinus Episcopus ita pulchre locutus est: Filius Dei a Patre solo est, non factus, nec creatus, sed genitus*. At hæc sententia nequaquam Augustiniana est, nec ulla fit apud S. Augustinum eo loci Athanasii mentio. En verba S. Augustini: *Ergo alium Solem fecit Deus, qui oritur super bonos & malos: istum, quem vident boni & mali: alius est autem ille Sol, non factus, sed genitus, per quem facta sunt omnia*. Nec verius est quod alii dicunt, S. Hilarium *in Fragmentis*, hoc Symbolum tribuisse S. Athanasio. Licet enim Pithœanus Codex moneat, in Codice quodam Dervernensi, post Symbolum Nicænum, & damnationem Arii in Concilio Ariminensi a Catholicis exaratam,

sequi, *Fidem dictam a S. Athanasio*, sive Symbolum quod ejus nomen præfert: non propterea certum est quod Symbolum istud S. Hilarius ipse descripserit: sed verisimilius est fuisse Fragmentis Hilarianis additum. Maxime cum recentiori manu scriptus esset Codex Pithœanus, ex quo Fragmenta illa edita sunt, ut testatur Vir Clarissimus & Doctissimus Nicolaus Faber *In Præfatione*.

Secunda ratio est, quod S. Athanasius in Epistola ad Antiochenses, procul se fuisse a condenda nova Fidei formula testetur, & Nicænæ Synodi Symbolum suis omnibus numeris absolutissimum esse contendat. Neque illis temporibus novum componere Symbolum conveniens fuisset. Hoc enim Ariani & Semiariani in Pseudosynodis agebant: quamobrem pessime audiebant apud Nicænæ Fidei professores ac defensores.

Tertia ratio petitur ex silentio S. Cyrilli Alexandrini, Ephesinæ Synodi, S. Leonis, & Concilii Chalcedonensis, a quibus dubio procul contra Nestorianam & Eutychianam Hæresim laudatum fuisset istud Symbolum, si S. Athanasii fuisset. Certe S. Cyrillus Athanasii successorum unus, id non ignorasset, neque neglexisset illius auctoritatem ad refellendum Nestorium validissimam. His addendum silentium Latinorum contra Græcos post Schisma Photianum, usque ad Gregorii IX. tempora, de Processione Spiritus Sancti disceptantium. Si enim tunc pro certo creditum esset id Symbolum esse S. Athanasii, hoc telo pugnassent contra Græcos Schismaticos Occidentales; quod non leve pondus habuisset ob summam S. Athanasii in utraque Ecclesia auctoritatem. At primi, quos hoc argumento usos esse legimus, sunt Apocrisiarii Gregorii IX. cum hæc controversia durasset annis prope quingentis.

4. Ratio petitur ex stylo sermonisque contextu, qui nequaquam Græci hominis est, sed Latini. Nec excipere juvat, potuisse S. Athanasium Latine discere biennio illo quo vixit Treviris; atque item dum profugus Mediolani, Aquilejæ, & Romæ egit. Nam parum verisimile est S. Athanasium in ætate tam provecta, & longe aliis ac melioribus curis distentum, hunc laborem ediscendæ peregrinæ linguæ subiisse, idque absque necessitate. Nam & Romæ, & in Galliis, copia virorum erat qui Græce scirent: adeo ut Athanasio ad mutuos sermones lingua Latina non esset opus, cum illis in regionibus versaretur. Et si Latine scivisset, difficile creditu est, quod ita scivisset, ut nullus in scriptione Latina ipsi excidere Græcismus.

5. Ratio ex eo sumitur, quod in antiquis & probatæ Fidei Codicibus MSS. pene omnibus Operum S. Athanasii hoc Symbolum desideretur.

6. Qui illud S. Athanasio tribuunt, non conveniunt inter se quando & qua occasione illud ediderit. Quidam Treviris illud scripsisse dicunt, illicque puteum ostendi, ubi latitans ob insidias Arianorum, illud composuerit. Sed istud commentum non operose refellitur. Treviris enim honeste exceptus est S. Athanasius, nec ut exul, sed ut Confessor. Nec mirum, cum Episcopus Trevirensis tum esset S. Maximinus Arianorum acerrimus hostis, & Nicænæ Fidei egregius defensor: & Athanasium illuc miserat Constantinus, ut eum Arianorum furori subduceret, ut constat ex literis Constantini Junioris ad Ecclesiam Alexandrinam, quas ipse refert Apologia 2. Denique omnes Scriptores Ecclesiastici, Theodoretus, Socrates, Sozomenus, Simeon Metaphrastes, & Græcus alter Vitæ S. Athanasii Scriptor Anonymus, has ejus in puteo Trevirensi latebras, dum alto silentio premunt, insulsam esse fabulam diserte probant. Hæc autem de puteo Trevirensi fabula Vossio nata inde videtur, quod scripsit Rufinus lib. 1. Historiæ Ecclesiasticæ, cap. 18. eum *sex annis continuis ita latuisse in lacu cisternę non habentis aquam, ut Solem numquam videret*. Sed hoc in Ægypto factum narrat, non Treviris, nec tempore Constantini Magni, sed Constantino Juniore jam interempto, cum Constans Occidentis, Constantius Orientis Imperium teneret, & latebras illas S. Athanasii ad incertam famam refert Rufinus: *Latuisse fertur*, inquit, *in lacu cisternę*, &c.

Nec auspicatius alii conjecerunt hoc Symbolum a S. Athanasio editum Romæ, & Julio Pontifici Maximo oblatum, quod necesse esset ipsum Catholicæ Fidei professionem palam edere, ut Romanæ Ecclesiæ communione frueretur: alias enim audiendum non fuisse qui reus advenerat, & multorum criminum ab Eusebianis accusatus.

Hæc (inquam) conjectura, unica hac observatione evertitur, quod S. Athanasius de

de Doctrina non fuerit apud Julium Pontificem accusatus (Eusebiani enim ejus hostes, Nicænæ Fidei se assentiri simulabant) sed quod a Synodo damnatus, nec ab ea restitutus, Sedem contra Canones recepisset, quod ejus Alexandriam reditus multarum cædium causa fuisset: quod denique Ægypti ac Lybiæ viduis triticum eripuisset Constantini munificentia præberi solitum. Cum itaque non Hæreseos, sed aliorum criminum accusaretur S. Athanasius, & Julio, Catholicisque omnibus non solum Fidei ejus integritas nota esset, non solum perspectum pro Nicæni Concilii defensione studium, sed exploratum plane ipsum in odium Fidei calumniis impetitum, & depositione ac exilio afflictum, incredibile est quod ab illo Fidei Professionem Julius exegerit.

Symbolum istud, qui non esse S. Athanasii viderunt, quidam Eusebio Vercellensi tribuerunt, alii Anastasio Sinaitæ, alii ab Anonymo Theologo Gallo editum conjecerunt, Pipini, vel Caroli Magni temporibus, occasionem præbente controversia de Processione Spiritus Sancti, de qua in Gallicis tum Synodis actum est. Qua in sententia fuit P. Pitheus *lib. de processione Spiritus Sancti*, & in eam se propendere Vossius profitetur in Dissertatione *De tribus Symbolis*.

Sed si quid conjecturis dandum est, proclivior sum ut assentiar Doctissimo Quenellio illud Vigilio Tapsensi in Africa Episcopo tribuenti, qui sub finem v. sæculi floruit. Huic enim Vigilio admodum familiare fuit, ut quæ scriberet Opuscula sæviente Wandalorum in Africa persecutione, ea non suo, sed sub antiquorum Patrum nomine emitteret. Sic Dialogum adversus Arianos, Sabellianos, & Photinianos, sub nomine S. Athanasii contra Arium, Sabellium, & Photinum coram judice Probo disputantis composuit, ut ipse in Præfatione hujus Dialogi profitetur, *Utile hoc*, inquit, *& valde commodum apparuit, ut uniuscujusque Hæretici personam, cum sui dogmatis professionibus, quasi præsentes cum præsentibus agerent, introducerem. Sabellium ergo, Photinum, Arium, atque ad nostras partes Athanasium introduxi: ut veritas summo confligentium certamine eliquata ad omnium notitiam perveniret.* Conjicit autem Vir Eruditus, hanc Fidei Professionem, quæ Symboli nomen obtinet, tunc a Vigilio fuisse conditam cum Constantinopoli exularet. Audiens enim quantas strages Ariana Hæresis in Africa ageret, & quo in discrimine versaretur popularium suorum Fides; Pastoralis officii partes esse existimavit, periclitanti populo suo suppetias ferre, simplicioribusque Christianis eam Fidei professionem ob oculos ponere, quæ remotis omnibus subtilioris & implicatioris Theologiæ ambagibus, Catholicam Doctrinam pure, nitide, breviterque exponeret. Qua expositione Ecclesiam suam, aliasque Africanas non solum adversus Arianæ Sectæ perfidiam muniendas esse existimavit, sed etiam adversus Nestorianam, & Eutychianam, quæ apud Orientales longe lateque grassabantur, & in Africanas regiones invehi facile poterant. Ideo autem Fidem S. Athanasii (sic enim primitus inscriptam fuisse hanc Fidei professionem constat ex Canone Augustodunensis Synodi supra laudato, ex versionibus Græcis, & ex MS. Casinensis Monasterii Breviario sexcentorum ferme annorum) ideo, inquam, istam expositionem Fidei, hoc nomine Vigilius Tapsensis adornavit, quod summam Athanasianæ Fidei vere contineret; & ne quisquam Africanorum Episcoporum de condita hujus Fidei Formula in suspicionem apud Hæreticos deveniret, ac propterea in certissimum Vitæ discrimen adduceretur. Hæ Doctissimi Viri minime spernendæ conjecturæ. Sed eruditi pariter mihique amicissimi Viri *Josephi Anthelmi* laudandum studium, qui in nova *De Symbolo Athanasiano* Disquisitione probare conatus est, *Vincentium Lirinensem* Auctorem esse Symboli quod Athanasianum vocatur. Præcipuum ejus argumentum petitur ex convenientia sententiarum commonitorii Vincentiani cum sententiis Athanasiani Symboli. Verum argumentum istud non convincit, cum hujusmodi sententiarum collatio, in iis præsertim quæ Fidem spectant, inter varia diversorum plane Auctorum Opera fieri possit, & Symbolum ex Commonitorio derivatum ac expressum verisimilius dici possit ab Auctore *Vincentio Lirinensi* longe recentiore, quam ab ipso *Vincentio* compositum. *Gennadii* certe silentium, qui *Vincentium Lirinensem* commendat, & Commonitorium quod absconso nomine suo sub titulo *Peregrini* adversus Hæreticos vulgavit, Symbolum pariter celebraturus, si ab eo editum ac vulgatum esset, argumentum non leve contra conjectu-

Quenellius Dissert. 14. in Opera S. Leonis.

jecturam eruditi *Anthelmi* subministrat; in quem vereor ne refundatur quod ille de *Chiffletii* studio erga *Vigilium Tapsensem* ait, & de ipso potiori jure dicatur. Studium quo tenetur *Anthelmus* erga *Vincentium Lirinensem*, & ejus locupletandi patrimonii nimius ardor, fucum ipsi fecere. Expendant tamen Literati Disquisitionem & conjecturas Clarissimi Viri, quem ob eruditionem ac virtutem plurimi facio. Nam adversus illas sententia mea præjudicari nolim, si lectorem moveant & convincant.

X. *Refutatio hypocriseos Meletii, Eusebii, & Pauli Samosatensis*, non est S. Athanasii fœtus. Alium hujus tractatus parentem probant, 1. Styli dissimilitudo maxima 2. Veri Athanasii in Meletium veneratio, quem in Epistola ad Ægypti & Libyæ Episcopos, sive Oratione 1. *contra Arianos*, honorifice appellat *Magnum Meletium*, & inter Orthodoxos Antistites recenset. 3. Quia istius tractatus Auctor contendit non esse satis ad Catholicæ Fidei integritatem asserere Filium Dei esse ὁμοιούσιον Patri. At verus Athanasius *in libro de Synodis*, illos qui Filium Patri ὁμοιούσιον profitebantur, & ὁμοούσιον certis de causis respuebant, ut vere Catholicos agnoscit, & ut Fratres amplectitur: ut in Dissertationibus ostendemus. Quidam Tractatum illum Paulino Antiocheno Meletii æmulo, vel alicui ejus partiario tribuendum censent.

Liber de Virginitate asseritur S. Athanasio.

XI. Liber de *Virginitate*, sive de *Meditatione*, est S. Athanasii genuina, eoque non indigna lucubratio. S. Hieronymus in Catalogo Scriptorum Ecclesiasticorum hujus argumenti librum inter Athanasiana Opera recenset. Erasmus dubium, Scultetus & Rivetus spurium S. Athanasii fœtum perperam censent ob simplicitatem humilitatemque styli, Athanasiano in genuinis Operibus longe dissimilis: nec advertere voluerunt 1. Stylum simplicem & humilem constitutionibus & documentis ad Virginum sacrarum vitam componendam editis convenire. 2. Stylum Patrum non esse in omnibus Operibus eumdem, sed alium in Orationibus, alium in Operibus polemicis, alium in Epistolis. 3. Photium hanc ipsam styli inæqualitatem in S. Athanasii libris adnotasse: cum de ejus in Ecclesiastem & Cantica Canticorum Commentariis ita censuit: *Dilucide dicit, ut in omnibus suis scriptis. Ad earum tamen Epistolarum gratiam & venustatem, quibus secessum excusat suum, quæque ad exilium pertinent, exponit, neque hic liber, neque alius ejus (qui quidem in meas inciderit manus) attingit*. At (inquit Rivetus) nemo paulo humanior credat, verum Athanasium, locum in tertio ordine Angelorum voluisse temere polliceri iis qui leves præceptiunculas, & constitutiones humanas observarent. Quæ enim Scriptura de hominibus in istis Ordinibus constituendis umquam aliquid speciatim docuit, ut id Auctor ille tam audacter testificetur? (inquit Calvinista petulans.) At non est necesse ut Scriptura diserte asserat Virginitatem & jejunium homines ad Angelorum ordinem evehere, ut id ab Athanasio vere pieque dictum sit: satis est ut carnalibus cupiditatibus refrænatis homines *secundum Spiritum* ambulare faciant, vel eos ut spiritalem vitam agant, Deoque uni addictam, juvent. Quamquam Sanctis omnibus in ordines Angelicos evectio, & quædam æqualitas a Christo promissa est, quam Virginibus non præmio beatitudinis, sed merito virtutis, dum adhuc in mortali carne versantur Patres tribuunt. *Erunt* (inquit Christus Matth. 21.) *in cælis sicut Angeli Dei: neque nubent, neque nubentur*: Tertullianus *Virgines jam in terris non nubendo, de familia Angelica deputari* asserit. S. Cyprianus lib. *De Disciplina & habitu Virginum*, sic ipsas alloquitur: *Quod futuri sumus, jam vos esse cœpistis: vos resurrectionis gloriam in isto sæculo jam tenetis: per sæculum sine seculi contagione transitis. Cum caste perseveratis, & Virgines, Angelis Dei estis æquales*. S. Ambrosius lib. 1. de Virginibus. *Nemo*, inquit, *miretur, si Angelis comparentur, quæ Angelorum Domino copulantur*. S. Augustinus lib. *De sancta Virginitate*, c. 13. *Virginalis integritas*, inquit, *Angelica portio est, & in carne corruptibili, incorruptionis perpetuæ meditatio*. Quod vero dixit Athanasius, *Jejunium Angelorum cibum esse, & qui eo utitur, Ordinis Angelici esse censendum*; Opus illud sanctissimo doctissimoque Patre indignum non probat, nisi Tertulliani ingenio & eruditione indignum dicere velit Rivetus librum *De Jejuniis*, quia cap. 6. scripsit: *Tanta est circumscripti victus prærogativa, ut Deum præstet homini contubernalem, parem revera pari*. Et c. 8. *A nullis magis intelligi Christum, quam semel nuptis, & sæpe jejunis*. Et cap. ultimo: *Facilius si forte per angustam sa-*

Sculteti & Riveti Objectionibus respondetur.

lutis

lutis januam introibit caro exilior, citius resuscitabitur caro levior, diutius in sepultura durabit caro aridior. Porro impudenter Scultetus & Rivetus Constitutiones a S. Athanasio Christianæ Virgini hoc in Tractatu traditas *pueriles præscriptiones*, & *humanas præceptiunculas* vocant. Nihil enim in iis est quod pietatem & sanctimoniam non spiret. An puerilium præscriptionum, & humanarum præceptiuncularum nomine deridenda est hæc adhortatio? *Si enim qui se mundo copulant, relinquuntque patrem & matrem, mortalibus hominibus copulantur, quanto magis Virgo continens relinquere debet terrestria omnia, & Domino soli agglutinari? Hujus mei dicti testis est Paulus, ita loquens: Mulier innupta sollicita est eorum quæ sunt Domini, ut sit sancta corpore & spiritu, &c. Hoc igitur dico, quod omnis Virgo, aut Vidua continens, si curam suam collocet in mundanis, ejus rei cura illi pro marito est, sive possessiones, sive alias substantias solicitudine sua amplectatur. Ipsa enim solicitudo contaminat ejus animam. Ut enim per virum corpus contaminatur: ita quoque habitus mundani, & animam & corpus continentis conspurcant, neque jam est sancta corpore & spiritu. Quæ autem curat opus Domini, hujus sponsus est Christus. Ea enim quæ coaptatur viro corruptibili, voluntatem viri sui facit. Nimirum cum ita scriptum sit: Mulierem sui corporis potestatem non habere, sed virum. Hoc enim exemplo, si ita velimus, cęlestia intellexerimus. Quapropter quæ conjungitur supercœlesti Sponso, voluntatem sui sponsi facit. Ea autem est voluntas Christi, ut is qui sibi conglutinatus est, nihil secum omnino hujus sæculi ferat, aut terrestria curet, sed solum ut crucem ejus qui pro ipso crucifixus est, bajulet, ejusque curam habeat, & de ea sollicite cogitet, & die & noctu, & perpetuis hymnis & glorificationibus eum celebret*. An pueriles inter præscriptiones & humanas præceptiunculas ponenda sunt, quæ de jejunio ibidem habet? *In hac virtute cultum corporis tui, ornamentaque quære, o Virgo, & placebis cęlesti Sponso. Nam quæ cum mundo coalescunt, & conseruntur, & unguentis, aromatibus & fragrantiis, & amictu pretioso & auro venustant sua corpora, ut placeant hominibus, Deo placere non possunt. Christus autem nihil horum a te requirit, nisi solum cor mundum, & os incontaminatum, jejunioque lividum. Quod si accedant aliqui, & dicant tibi, Ne frequenter jejunes, ne imbecillior fias, nec illis credas, nec auscultes: istos enim diabolus subornavit*. Qui tam sanctas admonitiones audent pueriles præscriptiones, & humanas præceptiunculas vocare, satis produnt quo spiritu agantur, satisque se probant non solum sanctæ Virginitatis hostes, sed Christianæ mortificationis & Crucis Christi inimicos. Pueriles forsan præscriptiones vocaverint Heterodoxi præscriptum Christianæ Virgini quotidianorum exercitiorum ac precum ordinem, his verbis: *Non abscedat ab ore tuo verbum Dei. Sit autem illud opus tuum omni tempore. Meditare in Sanctis Scripturis: habe Psalterium, & Psalmos disce: Oriens Sol videat librum in manibus. Post Tertiam Synaxes conficies, quoniam ea hora defixum est lignum crucis. Sexta hora absolves deprecationes cum Psalmis, ploratu & supplicationibus: quoniam hac hora pependit Filius Dei in cruce. Nona hora rursum in hymnis & glorificationibus eris, cum lacrymis & confessione peccatorum tuorum Deo supplicabis, quoniam hac hora Dominus in cruce pendens reddidit spiritum suum: & post Synaxim Nonę horæ, comede panem tuum, Domino gratias agens in mensa tua ad hunc modum: Benedictus Deus qui alis me a juventute mea, qui das cibum omni carni, imple gaudio, & lætitia cor nostrum ut in omnibus omnem sufficientiam habentes, abundemus in omne opus bonum in Christo Jesu Domino nostro, cum quo Tibi gloria, honor, imperium, una cum Sancto Spiritu in sæcula sæculorum, Amen. Et ubi sederis ad mensam, & inceperis frangere panem, iterum consignans, his verbis gratias age: Gratias agimus Tibi, Pater noster, de sancta tua Resurrectione per Jesum Filium tuum, per quem nobis notam eam reddidisti; & quemadmodum hic panis olim multis seminibus dispersus, nunc autem coctus, unum quiddam redditus est; ita tu quoque congreges Ecclesiam tuam a finibus terræ in regnum tuum; quoniam tua est potentia, & gloria in sæcula sæculorum, Amen ... Cum surrexeris a mensa, rursum gratias agendo, trinis vicibus dicas: Miserator & Misericors Dominus, escam dedit timentibus se. Gloria Patri, & Filio, & Spiritui Sancto. Rursumque post peractam glorificationem, pre-*

*ces tuas his verbis absolves: Deus omnipotens, & Dominus noster Jesus Christus, nomen quod est super omne nomen, Gratias agimus tibi, & collaudamus te, quod dignatus es nos tuorum bonorum participes fieri, carnalium scilicet bonorum. Rogamus te, & invocamus te Domine, ut cœlestes escas nobis dones, desque nobis tremere & timere venerabile & pretiosum nomen tuum, ut non obaudiamus * præceptis tuis. Nomen tuum & justificationes tuas constitue in cordibus nostris: sanctifica autem spiritum & animam nostram per dilectum Filium tuum, Dominum nostrum Jesum Christum, cum quo tibi gloria, imperium, & adoratio, in sæcula sæculorum; Amen.* Certe qui preces tantam spirantes pietatem puerilium præscriptionum loco habuerit, impius est Qui has Patrum cura & S. Athanasii gravitate indignas existimaverit, probat se non legisse similes precationum formulas apud S. Chrysostomum Homilia 56. in Matthæum, quarum singulas pene voces explicare ad erudiendam plebem Antiochenam, non putavit a Christiani Concionatoris gravitate alienum.

Obaudire, usurpat S. Athanasii interpres pro non audire, seu repugnare.

XII. *Sanctæ Syncleticæ Virginis Alexandrinæ Vitam*, licet S. Athanasio primus omnium diserte tribuerit Nicephorus lib. 8. cap. 40. ipsius tamen genuinum Opus esse Viri Eruditi arbitrantur, plurimis etiam codicibus MSS. suffragantibus: quamvis in quibusdam Polycarpo Ascetæ adscripta sit. Latine tantum prodiit in lucem. Extat nihilominus Græce in Catholici Regis Bibliotheca, & in Belgio.

XIII. Testimonia ex Scriptura, *De naturali communione Essentiæ inter Patrem & Filium, & Spiritum Sanctum*, an ab Athanasio, an ab alio quopiam collecta sint, dubium est. In iis quædam ad verbum transcripta sunt ex Quæstionibus ad Antiochum, quæ non sunt S. Athanasii; sed utrum Collector testimoniorum illorum ex his quæstionibus, vel harum Auctor ex illo Collectore exscripserit incertum est.

XIV. Tractatus *De Definitionibus*, titulo ipso satis probat se spurium esse S. Athanasii fœtum. Sic enim inscribitur: *Variæ definitiones juxta traditionem & Fidem Ecclesiæ Catholicæ, collectæ a Clemente, & aliis sanctis viris ac beatis Patribus.* Præterea, in definitione actus laudatur S. Gregorius Nyssenus, qui ante S. Athanasii obitum nedum aliquid scripserat. Sub Theodosio namque scribere cœpit, ut colligit Bellarminus ex S. Hieronymo in Catalogo Scriptorum Ecclesiasticorum. S. autem Athanasius obiit sub Valente. 3. cap. *de unitate*, ita distincte loquitur de unione duarum naturarum in Christo secundum hypostasim, ut dubium non sit, quin editus sit ille Tractatus post Concilii Chalcedonensis tempora. Denique harum definitionum stylus ætatem Scholasticorum sapit.

Homilia in Passionem, & Crucem non est S. Athanasii.

XV. *Homilia in Passionem & Crucem Domini*, Athanasiana non est. Jusjurandum enim penitus vetitum hominibus asserit, & omnem superare iniquitatem & audaciam, quod Deus ab hominibus testis advocetur. At non eam fuisse S. Athanasii sententiam ex eo certum est, quod ipse juramento se purgaverit apud Constantium Imperatorem a crimine conjurationis in ejus Majestatem, cujus accusatus fuerat, Deumque suæ innocentiæ testem invocaverit. *Tuæ enim Pietati*, (inquit in Apologia ad Constantium) *magna & clara voce respondeo, manuque extensa, quod didici ab Apostolo, Deum in meam ipsius animam testor, & (ut scribitur in libris Regum) jusjurandum concipio: Testis sit Dominus, & testis sit Christus ejus; numquam in malum tui mentionem feci apud Fratrem tuum beatæ memoriæ Constantem piissimum Augustum, neque illum adversum te irritavi, ut calumniantur isti. Immo si quando eum convenerim, mentionem ipse faciebat de tua humanitate: quod etiam tum contigit cum Thalassus veniebat Pitybionem, & nos commoraremur Aquilejæ: Deus conscius est quam ego ibi tuæ Pietatis meminerim, & quæ ego per id temporis locutus fuerim: Deus tuæ aliquando menti revelabit, ut cognoscas sycophantias meorum apud te calumniatorum.* Præterea, scribit hujus homiliæ Auctor, Christum Dominum, cum diabolum fugam adornantem conspiceret, metuentem ne fuga elaberetur, *Voces humanas emisisse, & voces imbecillitatis simulavisse, dicendo: Deus meus, Deus meus, cur me dereliquisti?* At S. Athanasius in tanti rebus momenti non ita improprie loqui solet. Christum voces imbecillitatis simulasse, modus loquendi est plane ab eo alienus. Oratione enim 4. contra Arianos,

voces

voces illas esse proprias humanitatis diserte probat, illasque Filium Dei humanitus protulisse, & ratione carnis assumptæ, ut innotesceret eum, cum Deus esset impatibilis, carnem patibilem assumpsisse.

XVI. *Libellus de Passione imaginis Domini nostri Jesu Christi in Berytho*, quamvis actione 4. Synodi VII. ut Athanasii laudatus sit, ejus non esse, Viri eruditi consentiunt. Sigebertus in Chronico hanc Historiam contigisse ait tempore Constantini Imperatoris, & Irenes uxoris ejus, an. 765. adeoque tempore Synodi VII. fuisse recentissimam. *Tempore*, inquit, *Constantini Imper. & Irenes uxoris ejus, in Syria, civitate Berytho, quæ subjacet Antiochiæ, Judæi imaginem Salvatoris D. N. J. C. invenientes in domo cujusdam Judæi, ibi relictam a quodam Christiano, eam injuriose deposuerunt, & omnia opprobria, quæ Judæi Christo Jesu intulerunt, ejus imagini inferebant: illudentes ei, in faciem conspuentes, criminose convitiantes, eamque percutientes, manus & pedes ejus clavis configentes, acetum & fel ei porrigentes. Tandem latere ejus aperto, exivit de eo sanguis & aqua. Quod illi supposita ampulla excipientes, ad experimentum utrum fuerint vera miracula, quæ Jesum fecisse audierant, omnes infirmos in Synagoga sua collectos hoc sanguine aspergebant: & a quocumque languore detinebantur, omnes sanabantur. Unde tandem Judæi compuncti, ad Adeodatum civitatis Episcopum omnes concurrerunt: eique re enarrata, imaginem cum sanguine ei dederunt. Quibus baptizatis, Episcopus sanguinem per ampullas divisum longe lateque dirigens, prædicabat magnalia Dei, obtestatus omnes ut singulis annis quinto idus Novembris, celebretur Passio Dominicæ Imaginis.*

Libellus de Passione imaginis Christi, non est S. Athanasii.

Præterea cum Historiæ Ecclesiasticæ veritate, & ratione temporum pugnant, quæ in eadem narratione habentur de Christiano quodam, qui in cellula Synagogæ proxima, sanctam imaginem ex oblivione & incuria reliquerat: *Qui cum a Metropolitano fuisset studiosissime interrogatus, quomodo icona apud se devenisset, vel a quo tam mirabiliter posita esset, respondit dicens: Quod Nicodemus, qui ad Jesum nocte venerat, propriis manibus eam composuisset, & moriens Gamalieli tradidisset. Gamaliel autem Doctoris gentium* διδάσκαλος, *cum diem sibi cerneret adesse extremum, Jacobo eam reliquit, & Jacobus Simeoni, & Simeon Zachæo, & sic per successiones temporum in Hierosolyma perduravit, usquequo subversio illius urbis patrata est quadragesimo & tertio anno post Ascensionem Domini Salvatoris ad cœlos.*

At si (ut Baronio Cardinali placet) a Christi Passione ad excidium Hierosolymitanum usque, anni dumtaxat 38. præterlapsi sunt; Jacobo autem præmortuo successit Simeon, qui anno Christi 109. Martyrium subiit, jamdiu eversis Hierosolymis, cui successit Justus, & Justo Zachæus, tota illa narratio cum veritate Historiæ conciliari non potest. Tertio, in Historia MS. quam aliquibus in Ecclesiis legi solitam, & in Codice antiquo apud se haberi testatur Cardinalis Baronius in Martyrologio ad diem 9. Novembris hæc charactere Longobardo scripta leguntur: *Sermo Sanctæ memoriæ Patris nostri Athanasii de Imagine Jesu Christi veri Dei æterni: quod factum est miraculum magnum in civitate Berytho, tempore Constantini Junioris & Irenes uxoris ejus. Sustollite oculos*, &c. Unde alicujus alterius potius Athanasii in Syria Episcopi, quam Alexandrini, Tractatum illum esse colligit Baronius.

Quarto, silentium S. Joannis Damasceni, qui cum tres *De sacris Imaginibus* Orationes selectissimas scripserit, in quibus tum ex S. Athanasii, cum ex aliorum Patrum scriptis testimonia laudat, Historiæ ejusmodi Imaginis Beryti crucifixæ nullatenus meminit: argumento est illam non contigisse antequam S. Joannes Damascenus adversus Iconomachos scriberet. Quamobrem miror vehementer quod libellum istum S. Athanasio vindicare tentaverit Combefisius noster in *Notis ad narrationem de miraculo Dominicæ Imaginis in puteo magnæ Ecclesiæ*, Tom. 2. Auctarii Bibliothecæ Patrum. Nititur maxime Vir Eruditus auctoritate Synodi Septimæ, cujus Patres in Critica sacra peritissimos fuisse nemo sibi persuaserit, qui illius Acta perlegerit attentius; cum apocryphas quasdam historias etiam laudaverint, nec inquisierint in auctores tractatuum, testimoniorum, & narrationum, quas in suis Codicibus descriptas habebant, sed simpliciter eas protulerint sub eorum nominibus, qui inscribebantur, de Traditione & Fide Ecclesiarum,

siarum,

ſiarum, quam de quæſtionibus eiuſmodi criticis magis ſoliciti. Nititur ſecundo Vir doctiſſimus auctoritate Fragmenti Concilii Cæſareenſis in Cappadocia, quod huic de imagine Chriſti Beryti crucifixa hiſtoriæ, apud S. Athanaſium, præfixum eſt: ex quo conſtat Petrum Epiſcopum Nicomedienſem hunc libellum S. Athanaſio Alexandrino in frequenti conſeſſu PP. vindicaſſe. Sed Fragmentum illud æque apocryphum eſt, & omni retro antiquitati ignota Cæſareenſis illa Synodus, in qua de Sanguine lateris D. N. J. C. quæſtio mota ſit.

Homilia de Annuntiatione non eſt S. Athanaſii. Riveti argumenta refelluntur.

XVII. *Homiliam de Sanctiſſima Deipara*, ſeu de *Annuntiatione*, ſuppoſititiam eſſe, Rivetus aſſerit, quia in ea Sanctæ Mariæ V. invocatio ſtabilitur, cum verus Athanaſius epiſtola ad Epictetum, & Oratione tertia contra Arianos ſcripſerit, *Mariam eſſe ſororem noſtram, eo quod omnes liberi ſumus ex Adamo procreati*; adeoque creaturam: *Porro creaturam creaturæ non ſupplicare*. Sed hæc ratio nihil probat. S. enim Athanaſius creaturæ ſupplicandum eſſe non negat, niſi eo modo quo Deus ſupplicatur, ut ſcilicet adorando ſupplicetur; non autem inficiatur ſupplicandum eſſe hominibus, vel Angelis ſanctis, ac præſertim Deiparæ Mariæ, ut eorum patrocinio Deum nobis conciliemus. Quamvis enim Maria ſoror noſtra ſit, quia ex hominum genere eſt, & ex Adami ſtirpe; quia tamen Filius Dei *ab ipſa mutuatus eſt corpus, quod pro nobis offerret*, ut S. Athanaſius ait in Epiſtola *ad Epictetum*, merito ipſi ſupplicant Chriſtiani, ut ejus interceſſione & patrocinio Chriſtum promereri poſſint. Nam & ſorori, quam Patri gratiſſimam & apud ipſum potentiſſimam ſciunt, fratres ſupplicant, ut qua pollet gratia & auctoritate apud Patrem, in ipſorum bonum uti velit, & vel Patris irati in ipſos animum mitigare, vel beneficia ipſis a paterna pietate impetrare. Certe S. Irenæus non minus agnovit Mariam ſororem eſſe noſtram, quam S. Athanaſius, & nihilominus ipſam hominum advocatam eſſe profeſsus eſt, quæ patrocinio ſuo vincula, quibus adſtrictum erat morti genus humanum, ſolveret; obedientia ſua capitalem Evæ inobedientiam diſcuteret; ſerpentis aſtum, id eſt, dæmonis artes & fallacias prudentia ſuperaret. *Quemadmodum enim*, (inquit l. 5. c. 19.) *illa per Angeli ſermonem ſeducta eſt ut effugeret Deum, prævaricata verbum ejus; ita & hæc per Angelicum Sermonem evangelizata eſt, ut portaret Deum, obediens ejus verbo. Et ſicut illa ſeducta eſt ut effugeret Deum; ſic hæc ſuaſa eſt obedire Deo, uti Virginis Evæ Virgo Maria fieret advocata: ut quemadmodum adſtrictum eſt morti genus humanum per Virginem, ſolvatur per Virginem: æqua lance diſpoſita virginalis inobedientia per virginalem obedientiam. Adhuc enim protoplaſti peccato per correptionem Primogeniti emendationem accipiente, ſerpentis prudentia devicta per ſimplicitatem columbæ, vinculis illis reſoluti ſumus, per quæ aſſignati eramus morti*. Rurſus S. Gregorius Nazianzenus noverat Mariam eſſe ſororem noſtram; & tamen Oratione 18. in S. Cyprianum & Juſtinam Martyres habita, refert Juſtinam Chriſtianam Virginem, cum maleficiis & incantationibus a Cypriano Mago ad obſcœnam voluptatem impelleretur, Dei opem imploraſſe; & ad eam promerendam, B. Mariæ Patrocinium interpoſuiſſe. *Hæc atque his plura commemorans*, inquit, *& Mariam Virginem rogans, ut periclitanti Virgini opem ferret, jejunii, & chameuniæ medicamento tuetur*. Mariam ſororem noſtram eſſe noverat S. Baſilius Seleucienſis: & tamen Oratione *in Annuntiatione* ad eam invocandam populum hortatur, ac precandi Formulam hujuſmodi præſcribit: *O ſanctiſſima Virgo, de qua quiſquis præclara omnia & illuſtria dicit, ut a veritate non aberrat, ſic infra dignitatem prædicat, e cœlo propitia nos reſpiciens, nunc quidem pacifice nos perducito: poſtea vero ad judicialem thronum ſecuros ac nullo confuſos pudore ſiſtens, ſtationis ad dextram participes effice*. Mariam ſororem eſſe noſtram ſemper agnovit Eccleſia Catholica, quæ ipſi nihilominus ſemper ſupplicavit, ejus apud Deum advocationem interponendo, ut ex Liturgiis omnibus antiquis, Græcis, Latiniſque perſpicuum eſt. Perperam itaque Rivetus Hagiomachus & Antidicomarianita negat Homiliam *De ſanctiſſima Deipara* eſſe S. Athanaſii, quod ea Mariæ invocatio ſtabiliatur, & PP. Jeſuitis inſolenter improperat, quod ideo ſe ejus allegatione oblectent.

Nec tamen Homiliam illam *De Annuntiatione*, S. Athanaſii eſſe contendimus, ſed ipſi abjudicamus, melioribus rationibus ducti, quas doctiſſimi Cardinales Baronius & Bel-

Bellarminus protulerunt. Harum prima est, quod Nestorii dogma confutet illius Homiliæ Auctor, nec non & Eutychetis, easque loquendi formulas usurpet, quæ nonnisi post Conciliorum Ephesini & Chalcedonensis tempora solemnes in Ecclesia esse cœperunt. Atque, *Hinc est*, inquit, *quod Christi Incarnatio ex Deo personam suam habeat; non humanitus ex homine. Siquidem juxta divinum characterem, humana ejus forma statum suum accepit, unitione scilicet cum anima; atque ita fit ut Christus duo pariter sit, & unum singulare, unusque item sit, & non duo; & rursus duo, & nequaquam unum est, secundum rationem duarum naturarum: & unus non duo, secundum unitatem subsistendi . . . . Sanctificata igitur superventu Spiritus Sancti Virgo & corroborata, & virtute altissimi gravida, eum gestabat, qui ex sua propria essentia Dei erat filius, pro unica ejus divinitatis natura, & gignit eumdem incarnatum & hominem factum secundum duarum naturarum proprietatem. Eumdemque duplicem, & unum ex duobus constantem, inconfuse, immutabiliter, atque divisim credi oportere statuimus.* Certe si tempore Ephesini & Chalcedonensis Concilii edita fuisset illa Homilia, illam laudassent istarum Synodorum Patres; qua nempe proferri nihil poterat luculentius ad Nestorii & Eutychetis Hæreses prosternendas. Accedit, quod hujus Homiliæ Auctor Christum *Deiferum hominem* dicendum esse negat, & ejusmodi locutionem execratur: quam tamen Niceni Patres, S. Basilius, & alii e Veteribus usurparunt. Quæ vox cum suspecta & odiosa esse non cœperit, nisi ex quo ea abusus est Nestorius, argumento est hanc Homiliam ante Nestorianæ Hæreseos tempora scriptam non fuisse. Auctor enimvero hanc locutionem innoxiam fuisse contendit Nicæni Concilii tempore, nec venenum in ea latere, nisi ex abusu Hæreticorum, qui eam pravum in sensum detorquebant. *Cæterum*, inquit, *neque hoc pro Hæreticorum more intelligentes Auctores Nicæni Concilii, sed ex operatione Spiritus & virtutis Altissimi, & imprægnatione Virginis, Deiferum hominem eum, qui ex Virgine prodiit, credendum esse statuerunt.* Cum itaque Hæretici qui Athanasianis temporibus grassabantur, scilicet Ariani, hac voce abusi non legantur: (nam si abusi ea fuissent, cavisset ipsam Nicæna Synodus): hanc Homiliam S. Athanasii non esse certissimum est.

Secundo, Monothelitarum Hæresim diserte perstringit Hom. istius Auctor his verbis: *Ideoque duas voluntates prædicamus, sed nequaquam duos volentes, aut duos operantes, sed unum volentem, secundum unitatem personæ: contra duas voluntates, & duas operationes, secundum peculiarem utriusque naturæ rationem.* Edita itaque videtur hæc Homilia post ortum Hæreseos Monothelitarum, & post Synodum Sextam Œcumenicam, quæ testimonium istud proculdubio laudasset inter alia Patrum oracula, quibus Catholicum de duabus in Christo & operationibus voluntatibus dogma asseruit, si S. Athanasii fuisset, vel alterius Patris, a quo ante hæc tempora Homilia illa edita fuisset.

Tertio, hic Auctor leviter admodum & pene pueriliter etymologiam vocis ὐσίας derivat ἀπὸ τῦ ἴσῦ, id est, æqualis, vel ἀπὸ τῆς ἰσίας quę vox equalitatem significat. At vox ἰσία apud Gręcos non reperitur: nec equalitas Gręce dicitur ἰσία, sed ἰσότης.

Quarto, impegit hic Auctor in explicanda τῆς ὑποςάσεως notione, quasi de illo solum dicatur, qui sub alio stat: *Et quasi secundo ordine consistit*. Unde Filium esse hypostasim colligit, *quia sub aliquo statum suum, id est, sub Patre habet*. Porro falsa est hęc notio, cum Pater, qui sub nullo stat, cum a nemine habeat originem, nihilominus sit hypostasis.

Quinto, Christi animam ex quo Verbo divino hypostatice unita est, visione beatifica non frui censet hujus Homiliæ Auctor, quod verus Athanasius (ut quidem existimo) non sensisset. *Non enim suspicandum est*, inquit, *quod secundum simplicem naturæ suæ proprietatem, Virgo in se inhabitantem Deum videre potuerit, cum nec ipsa animata, rationisque ac intellectus facultate prædita caro Filii conspicere valuerit: sed quatenus fieri poterat, velut ipsa Altissimi virtute præstante umbraculum, ac quasi umbras creante, quarum adminiculo videret, quantum res patiebatur, Deum in se habitantem. Utque ipsi nos, qui in carne nostra inhabitantem animam habeamus, haudquaquam tamen quomodo qualisve ea sit, conspicere possumus, sed quasi umbram ejus ac lineamenta ex ejus virtutibus ac operationibus colligimus: tale quiddam tum Virgo, tum ipsa ratione ac intelle-*

telle-

tellectu prædita Christi anima, contueri poterat, atque etiamnum potest ex potentiis & operationibus inde prodeuntibus.

Epistola ad Serapionem de Spiritu S. vindicatur S. Athanasio.

XVIII. *Epistolam ad Serapionem de Spiritu Sancto*, Erasmus, Scultetus & Rivetus S. Athanasio abjudicant, hominisque otiosi, & nullo ingenio præditi esse ajunt. At cum nullam tam præposteræ opinionis rationem proferant, explodendi sunt Pseudocritici. Laudatur quidem hoc in Tractatu Micheæ locus, qui nusquam legitur: *Domus Jacob exacerbavit spiritum Domini.* At non ideo hæc Epistola spurius est S. Athanasii fœtus. Vel enim in codice aliquo, quem penes se Athanasius habebat, & quo utebatur, hæc verba extabant: sicut in pluribus Sacrorum Bibliorum codicibus quædam verba, vel sententiæ leguntur, quæ desunt in aliis, vel aliqua desiderantur, quæ in aliis legere est, ut Lucas Brugensis, & alii Viri Eruditi, qui variantes Sacræ Scripturæ lectiones adnotarunt, & collegerunt, passim observavere: Vel S. Athanasium in eremo scribentem memoria fefellit. Nihil autem refert quod multa sit congeries locorum hoc in Tractatu, ut objicit Rivetus. Nam in Orationibus contra Arianos, quæ Sancti Athanasii germanæ sunt, pauciora non congeruntur divinarum literarum ad expugnandam Hæresim testimonia. Denique quod eadem repetat interdum, non probat S. Athanasii non esse, sed tantum Opus illud properantis ingenii fœtum esse, quem expolire & limare ipsi non licuit, in vitanda Arianorum persecutione, ipsorumque declinandis insidiis satis occupato. Unde in hac lucubratione multa excusatione digna, nonnulla emendanda, tam verax, quam humilis Athanasius agnovit. *Ego igitur*, inquit, *etsi in eremo agam; tamen ob improbitatem eorum qui alios avertunt a veritate, nihili faciens eorum de nostræ dictionis tenuitate, & humilitate subsannationes, paucis scripsi, & tuæ Religiositati misi, plurimum te adhortans, ut in istis legendis quædam emendes, & ubi imbecillior est dictio, veniam dones*. Porro quod ajunt Erasmus & Rivetus, Epistolam ad Serapionem esse Auctoris qui voluerit imitari S. Athanasii librum ad Serapionem, absque judicio dictum est. Quem enim alium librum intelligunt? Forsan Epistolam ad Serapionem, quæ extat Tomo 2. Operum S. Athanasii? At illa compendium est prioris istius Epistolæ, seu Tractatus *De Spiritu Sancto*, quod S. Athanasius Serapionis precibus concessit.

Historia de Melchisedecho, indigna S. Athanasio.

XIX. *Historia de Melchisedecho*, non est S. Athanasii. Nam Melchisedechi genealogiam describit, & parentes nominat, cum in Scripturis Sacris, aut apud Patres cæteros nullibi nominentur, & dicatur a S. Paulo, *Sine patre, sine matre, sine genealogia*. 2. Dicitur in isto libello Melchisedech idololatra fuisse, & ex creaturarum contemplatione ad unius Dei cultum conversus, multaque de ejus conversione, de patre, de matre, de fratre ejus Melchi ad sacrificium idolorum celebrandum a patre electo, & terræ hiatu, cum tota familia, orante Melchisedech, absorpto, fabulosa narrantur. Ad hæc, orasse dicitur Melchisedech in monte Thabor, ibique in densa sylva mansisse septem annos nudum a ventre usque ad lumbos, & dorsum ejus occalluisse ut testam limacis: cibum ejus fuisse sylvestria, & potum ejus rorem quem lingebat: illuc Abraham divina jussione se contulisse, tonsumque Melchisedechum vestibus induisse, & benedictionem ab eo accepisse. Quæ quam fabulosa sint & inepta, nemo non videt. Denique 318. Abrahami vernaculos Nicœnorum Patrum figuram fuisse ait, ac de Nicænis ipsis Patribus loquitur velut de hominibus præteritorum temporum. *Tot etiam Sancti Patres*, inquit, *inventi suo tempore in Nicænorum civitate, qui nobis rectam confirmarunt Fidem, quorum numerus adæquatus Patriarchæ Abraham, fuit 318. Sanctorum Episcoporum in Synodo*. Cum itaque coævi fuerint S. Athanasio Nicæni Patres, ipseque Nicæno Concilio interfuerit, & anno sequente fuerit ad Episcopatum Alexandrinum promotus; hujus historiolæ, vel potius fabulæ de Melchisedecho non est Auctor.

Perron. lib. 2. de Euchar.

XX. Homiliam in illud Evangelii, *Quicumque dixerit verbum contra Filium hominis, remittetur ei*: S. Athanasio adjudicant illustrissimi doctissimique viri Cardinalis Perronius, & Coestellus: judiciumque Erasmi, & Centuriatorum Magdeburgensium, necnon Editiones Basileensem, & Parisiensem, Homiliam illam inter supposititia S. Athanasii Opera rejicientes, adversus Heterodoxos proferunt. Contra, Albertinus Calvini-

stà.

Ita germanum esse contendit S. Athanasii opus, tum ex styli similitudine; cum ex Gobaro apud Photium in Bibliotheca Codice 232. testante, Athanasium in multis libris Theognostum laudare, quod semel tantum præstiterit, nisi hujus Homiliæ sit Auctor: tum denique ex Concilio Lateranensi sub Martino I. ubi sub Athanasii nomine tria hujus Homiliæ loca proferuntur. In his rationibus non invitus acquiesco. Nec est tamen cur S. Athanasium in sui circa Eucharistiam erroris patrocinium advocent Calvinistæ, iis abusi verbis quæ hoc in Tractatu leguntur: *Istiusmodi characterem etiam in Joannis Evangelio vidi, ubi de ésu corporis disputans, ac propterea multos scandalizatos conspiciens, ita locutus est: Hoccine vos scandalizat? Quid si igitur Filium hominis spectaveritis ascendentem ubi prius erat? Spiritus est qui vivificat, caro non prodest quidquam. Verba quæ ego locutus sum vobis, spiritus sunt & vita. Hinc enim de utroque, carne & spiritu suo locutus est, & spiritum a carne discriminavit, ut non solum id quod oculis apparebat, sed naturam quoque invisibilem credentes, disceremus ea quæ loqueretur, non carnalia esse, sed spiritualia. Quot enim hominibus corpus ejus suffecisset ad cibum, ut universi mundi alimonia fieret? Sed propterea Ascensionis suæ in cœlum mentionem fecit, ut eos a corporali intellectu abstraheret; ac deinde carnem suam, de qua locutus erat, cibum e supernis cœlestem & spiritualem alimoniam, & ab ipso donandam intelligerent. Quæ enim locutus sum vobis*, inquit, *spiritus sunt & vita. Quod perinde est ac si diceret: Corpus meum quod ostenditur & datur pro mundo, in cibum dabitur, ut spiritualiter unicuique tribuatur, & fiat singulis tutamen præservatioque ad resurrectionem vitæ æternæ*. Hic (inquam) locus Calvinistarum causæ non patrocinatur, nec adversus realem Corporis Christi in Eucharistia præsentiam militat. Non enim Corpus Christi a nobis in Sacramento manducari negat S. Athanasius, qui idipsum diserte ibidem asserit his verbis: *Quod proinde est ac si diceret: Corpus meum, quod ostenditur, & datur pro mundo, in cibum dabitur*: Sed solum negat manducari modo carnali, ita ut aliorum instar ciborum dividatur: vel corporea & carnali facultate nobis exhiberi ac distribui. Unde subjungit: *Quot enim hominibus corpus ejus suffecisset ad cibum, ut universi mundi alimonia fieret?* Quia nimirum corporeum agens, materiali & finita virtute carnem Christi distribuere innumeris hominibus non posset, nisi eam dividendo, & consumptibilem exhibendo. Quod itaque ait S. Athanasius, *Christum non carnalia, sed spiritalia esse locutum*, cum de manducatione suæ carnis sermonem habuit, *ut non solum in eo quod oculis apparebat, sed naturam quoque invisibilem crederemus*, non significat spiritu dumtaxat & Fide manducari a nobis carnem Christi; sed meri hominis carnem non esse, quæ nihil prodesset, sed carnem Verbo divino unitam, sive carnem ejus, qui non homo tantum, sed Filius etiam Dei sit: adorandam autem illam carnem divina operatione sisti in Eucharistiæ Sacramento, & divina virtute multiplicari, ut absque suæ unitatis & integritatis detrimento Fidelibus universis distribuatur. Hunc esse istius loci sensum, ex S. Athanasii instituto colligitur. Totus enimvero illius hoc in sermone scopus erat probare, Christum nomine blasphemiæ contra Filium hominis, blasphemiam contra suam humanitatem, nomine vero blasphemiæ contra Spiritum, blasphemiam contra suam divinitatem intellexisse. Id ut exequatur, loca Sacræ Scripturæ omnia congerit, in quibus nomen *Spiritus* ad divinitatem significandam usurpatur; & istum inter alia: *Spiritus est qui vivificat, caro non prodest quidquam:* in quo ostendit Christum carnis nomine humanam naturam, nomine vero Spiritus, divinam significasse. Eum sensum & Athanasiani sermonis series demonstrat. *Ita quoque*, inquit, *Propheta videns Verbum carnem esse factum, locutus est: Dominus Christus vultus nostri spiritus est. Ne quis ex eo quod in illo appareret, merum hominem Dominum esse intelligeret, sed dum eum spiritum esse audit, Deum eum agnosceret in corpore constitutum. Utrumque igitur jam liquet, eum qui Dominum videt de se loquentem, si corporalia ejus tantummodo in oculis habeat, & non credens dicat, Unde huic sapientia? peccare illum ipsum quidem, & ut in Filium hominis blasphemare: eumdemque vero, si videat opera ejus in Spiritu Sancto facta, & dicat, Talium operum auctorem nec Deum esse, nec Dei Filium, sed ea opera Belsebub adscribat, manifesto blasphemare, eo quod inficietur illius Deitatem*. Carnem ita-

S. Athanasius Calvinistis non favet adversus realem Corporis Christi in Eucharistia præsentiam.

BIBLIOT. CAP. F. M. CAP. MONTEFUSCO (Av)

itaque Christi, cibum esse spiritalem, Dei spiritu plenam, Deo in unitate personæ conjunctam, proindeque dotibus ex Dei spiritu derivatis ornatam, subtilitate nimirum, indivisibilitate, impassibilitate, vi sese infinitis hominibus, omnibusque locis & temporibus communicandi absque imminutione & consumptione, significavit S. Athanasius, illamque sic in Eucharistia manducari: quæ tamen ibi reipsa est & vere, quamvis modo spiritali præsens. Hoc sensu non solus Athanasius, sed & alii Patres Corpus Christi spiritale vocavere. S. Epiphanius Hæresi 64. *Dominus noster*, inquit, *a morte surrexit, non ut aliud revocaret ad vitam corpus, sed illud ipsum quod ei fuerat: sed ita tamen ut illud ipsum spiritus in propriam tenuitatem ac subtilitatem converteret: ac spiritale omnino conflaret*. Sanctus Ambrosius, lib. de Initiandis: *In illo*, inquit, *Sacramento Christus est, quia Corpus est Christi: non ergo corporalis esca, sed spiritalis est. Unde & Apostolus de typo ejus, ait: Quia Patres nostri escam spiritalem manducaverunt, & potum spiritalem biberunt. Corpus enim Dei Corpus est spiritale. Corpus Christi, Corpus est divini spiritus, quia spiritus est Christus*, &c. S. Hieronymus in cap. 1. Epistolæ ad Ephesios: *Dupliciter vero*, inquit, *Sanguis Christi & Caro intelligitur: spiritualis illa atque divina, de qua dixit: Caro mea vere est cibus, & Sanguis meus vere est potus*. Et, *Nisi manducaveritis Carnem meam, & Sanguinem meum biberitis, non habebitis vitam in vobis: Vel Caro & Sanguis, quæ crucifixa est, & qui militis effusus est lancea. Juxta hanc divisionem & in Sancti ejus diversitas Sanguinis & Carnis accipitur, ut alia sit Caro quæ visura est salutare Dei; alia Caro & Sanguis quæ regnum Dei non queant possidere*. S. Cyrillus lib. 4. *in Joannem*, in c. 6. *Totum demum suum Corpus*, inquit, *vivifica virtute spiritus replet. Spiritum enim deinceps Carnem suam nominat; ita tamen ut non propterea Carnem esse neget: Sed quia perfecte ei est unita, & totam ejus vivificam vim induit, idcirco spiritum quoque ejus nominat. Nec est quod mireris, aut ea re offendaris. Si enim qui Domino adhæret, spiritus cum eo unus est: quomodo non potius proprium ejus Corpus unum cum ipso nominabitur?* Et infra: *Natura Carnis per se vivificare non potest: quid enim amplius esset in Deo secundum naturam? Sed nec unica & seorsim in Christo quoque esse censenda est: habet enim Verbum unitum, quod secundum naturam est vita. Cum ergo Christus eam vivificam nominat, non æque illi ac sibi sive suo spiritui vivificandi vim tribuit: propter ipsum enim, proprium ejus quoque Corpus vivificum est, quoniam illud in suam ipsius vim reformavit. Quonam autem pacto, nec mente capi potest, nec lingua exprimi; sed silentio tantum ac Fide mentem excedente debet honorari. Quod autem Filius in divinis Scripturis Spiritus quoque Sancti nomine sæpe nuncupetur, ex iis quæ subjecta sunt, agnoscemus*, &c.

Vita S. Antonii asseritur S. Athanasio. Sculteti & Riveti Objectionibus respondetur.

XXI. *Vita S. Antonii*, quæ S. Athanasio adscripta est, & inter illius Opera extat Tomo 2. est genuinus S. Athanasii fœtus: meminerunt enimvero S. Gregorius Nazianzenus, & S. Hieronymus Vitæ S. Antonii Monachorum Patris ab Athanasio conscriptæ, quam aliam fuisse ab ea quam nunc habemus ab Hoeschelio latinitate donatam, Scultetus & Rivetus levissimis rationibus moti contendunt. Ajunt scilicet primo, in ea non reperiri Vitæ Monasticæ leges, quas Nazianzenus scribit Athanasium sub narrationis prætextu voluisse promulgare. At oppido falluntur: Sancti enim Antonii exempla & præcepta discipulis tradita cum proposuit, literisque mandavit S. Athanasius, Vitæ Monasticæ leges sub narrationis specie promulgasse non immerito dici potest. Præterea, cum in ea, quæ fertur sub S. Athanasii nomine, magni Antonii Vita legantur quæ ex ea laudant S. Chrysostomus Homilia 8. in Matthæum, Palladius Historiæ Lausiacæ c. 8. Socrates lib. 1. c. 17. & lib. 4. c. 14. S. Ephrem, S. Joannes Damascenus, & Justinianus Imperator in Epistola ad Mennam Patriarcham Constantinopolitanum, Evagrius denique Antiochenus Episcopus, qui insigne illud Opus latinitate donavit paulo ante annum 370. emicant in ea characteres omnes, quos in Vita S. Antonii a S. Athanasio conscripta Veteres indicarunt.

Objiciunt secundo heterodoxi Critici, commentitium istius Vitæ, qua de agimus, Auctorem asserere, S. Antonium indoctum fuisse, & literarum imperitum: cum alii narrent ipsum causidicum fuisse, & valde doctum. Sancti quidem Augustini tempore jactatum fuisse, Antonium illum *sine ulla scientia literarum Scripturas divinas & memori-*

mori-

moriter audiendo tenuisse, & prudenter cogitando intellexisse : Sed quantum fidei Augustinus his narrationibus tribuerit, ex eo patet quod subjicit, *De Doctrina Christiana*, lib. 1. in prologo. *At si hæc quisque falsa arbitretur, non ago pugnaciter*. Quod sane non dixisset, si Athanasium ejus narrationis habuisset Auctorem. At S. Augustinum cum S. Athanasio consentientem, & in Præfatione librorum *De Doctrina Christiana* asserentem S. Antonium illiteratum & indoctum fuisse, Riveto & aliis ex Hæreticorum grege Pseudocriticis anteponimus. Falso autem colligunt, S. Augustinum fidem hujusmodi narrationibus non adhibuisse, ex eo quod subjunxerit: *Si hæc quisque falsa arbitretur, non ago pugnaciter*. Solet enim S. Augustinus historias & narrationes quæ humana tantum auctoritate nituntur, & quæ a pertinacibus hominibus in dubium revocari possent, quantumvis certæ sint, cujusque arbitrio credendas, vel non credendas permittere; ut inutilium contentionum argumenta resecet. Cujus rei ne aliud exemplum quæratur, observare sufficit hæc verba, *Si hæc quisque falsa arbitretur, non ago pugnaciter*; non solum ad id quod de S. Antonio proxime dixerat, sed ad aliam etiam Historiam referri, de servo barbaro Christiano, *Qui literas nullo docente homine, in plenam notitiam, orando ut sibi revelarentur, accepit, triduanis precibus impetrans ut etiam codicem oblatum, stupentibus qui aderant, legendo percurreret*. Quam Historiam *a gravissimis fideque dignissimis viris* S. Augustinus *se nuper accepisse* testatur. Causidicum porro S. Antonium fuisse qui scripserunt, eum in errorem ex loco Suidæ male intellecto sunt inducti. Loquitur enim apud Suidam Ethnicus quidam, deosque suos rogat ut Antonium illum in fortunatis insulis cum ipsis tunc degentem, ob præstita sibi beneficia remunerent. Adeoque hic locus de Antonio Causidico, S. Antonium Anachoretarum Patrem nullatenus spectat.

Objicit tertio Rivetus, Narrationem de melote, aut pallio, Athanasio Episcopo ab Antonio in extremis agente, donato, non convenire cum eo quod scribit S. Hieronymus in Vita Pauli Eremitæ, qui ante aliquot annos petierat & obtinuerat ab Antonio illud pallium. Addit, de congressu Pauli cum Antonio nullum vestigium esse in Vita Pauli Athanasio adscripta, quem a vero Athanasio omissum fuisse non verisimile est. At futiles sunt hæ Riveti rationes: Duplex enim pallium quidni dedit Antonio S. Athanasius, quorum altero involutum sepeliverat Paulum, alterum vero ipsi Athanasio reddendum jam jam moriturus edixit? Non mirum autem quod de S. Antonii cum Paulo Eremita congressu siluerit S. Athanasius, qui in Epistola ad Monachos, quorum precibus hanc Vitam conscripsit, profitetur se non omnia quæ ab Antonio gesta erant, memoriæ commendare potuisse, sed quædam selegisse, quæ nempe a Monachis audiverat in Eremo; unde hanc relationem aliorum studio compleri posse indicat. „ Ergo, *inquit*, ut breviter dicam, ex omnibus quæ de eo referentium sermo jactavit, „ credite, & minima nos existimate dixisse de maximis; quia non ambigo nec eos „ omnia potuisse cognoscere, cum & ego rogatus a vobis, quantacumque per Epistolam significavero, non æqualia sim ejus meritis narraturus. Sed & vos omnes hinc „ navigantes studiose percuntamini quo singulis quæ norunt referentibus, congruat, „ dignaque tanti nominis Relatio compleatur. Disponebam itaque post lectionem literarum vestrarum aliquos ad me Monachos invitare, & maxime eos qui crebro ad „ eum ire consueverant, ut plenius aliquid addiscens, munera vobis majora transmitterem. Sed quoniam & navigationis tempora labebantur, & tabellarius vehementissime festinabat, ideo ea quæ & ipse noveram (frequenter enim eum visitavi) & quæ „ ab eo didici, qui ad præbendam ei aquam non paululum temporis cum eo fecit, „ Dilectioni vestræ indicare properavi. „ Denique S. Hieronymus hanc Pauli Eremitæ Historiam scribere ideo est aggressus, quod nemo id ante ipsum præstitisset. „ Pauca, „ *inquit*, de Pauli principio & fine scribere disposui, magis quia res omissa fuit, quam „ fretus ingenio.

Objicit quarto Rivetus, Nonnulla in hac, quam expendimus, S. Antonii Vita occurrere, quæ Fidem orthodoxam lædunt, ut quod dæmones facit corporeos: quod *Virtutem nobis inesse, & ex nobis ortum habere* asserit, *& rem non esse difficilem manere in eo statu in quo conditi sumus*: quod gratiam Dei cassam reddit. Verum propter il-

ſam ſententiam quæ dæmonibus corpora tribuit, nemo niſi inſulſe dixerit abjudicandum eſse S. Athanaſio illud Opus, in quo id aſſeruit: cum Veteres plerique Patres vel ante, vel poſt S. Athanaſium, corporeos Angelos ſenſerint iis in Operibus quæ ipſis minime ſunt aſſicta, ſcilicet Juſtinus in Dialogo cum Tryphone, Athenagoras in Apologia, Clemens Alexandrinus lib. 3. Stromatum, Methodius lib. de Reſurrectione, apud Epiphanium, Hæreſi 64. Theognoſtus apud Photium, Codice 106. S. Baſilius, lib. *De Spiritu Sancto*, c. 10. S. Macarius Homilia 4. Severianus Gabalitanus Homilia 1. *De Mundi opificio*, Cæſarius Gregorii Nazianzeni frater Dialogo 1. Interrogatione 58. Tertullianus lib. *De Carne Chriſti*, c. 16. & lib. 2. contra Marcionem, c. 8. S. Auguſtinus lib. 2. *De Trinitate*, c. 7. Ep. 115. lib. 3. *De Geneſi ad literam*, c. 10. & ad iſta verba Pſalmi 85. *Eruiſti animam meam ex inferno inferiori*, Caſſianus Collatione 7. c. 13. Fulgentius lib. *De Trinitate*. Sed & falſum eſt Auctorem Vitæ S. Antonii dæmones facere corporeos, qui potius in corporibus extrinſecus aſſumptis, hominibus ipſos apparere paſſim indicat. Falſum etiam eſt aſſeruiſse Auctorem illum, *Virtutem ex nobis ortum habere:* Nam aſſirmavit ſolum liberi arbitrii facultatem, ſi Dei gratia præveniente adjuvetur, virtutum operationes elicere poſſe: & animam hominis a Deo rectam eſſe conditam, ejus proinde integritatem quodammodo omnium originem eſſe virtutum: non quod ipſi a natura inſitæ ſint, ſed quod ipſarum ſit capax, in eaſque propenſione voluntatis feratur, ſi nulla fuerit extrinſecus ſorde polluta. „ Nolite, *inquit*, virtutis tamquam impoſſibile nomen pavere, nec peregrinum vobis aut procul „ poſitum videatur hoc ſtudium quod ex noſtro, Dei gratia præcedente, pendet ar- „ bitrio. Hujus operis inſerta homini natura eſt, & ejuſmodi res eſt quæ noſtram tan- „ tummodo expectat voluntatem. Græci ſtudia tranſmarina ſectentur, & in alieno or- „ be conſtitutos inanium literarum quærant Magiſtros: nobis vero transfretandi nulla „ neceſſitas imminet; in omni ſede terrarum conſtituta ſunt regna cœlorum. Unde „ Dominus in Evangelio ait: Regnum Dei intra vos eſt: virtus, quæ in nobis eſt, „ mentem tantum requirit humanam. Cui enim dubium eſt, quia naturalis animæ pu- „ ritas, ſi nulla fuerit extrinſecus ſorde polluta, fons ſit & origo omnium virtutum?

Objicit denique Rivetus, quæ de morte Balacii Ducis a vero Athanaſio narrantur, non parum differre ab iis quæ in Vita Antonii referuntur. Nam verus Athanaſius in Epiſtola *Ad Solitarios* narrat, *Balacii femur proficiſcentis ad primam manſionem, equum cui inſidebat, cervicibus retortis ita momordiſſe, atque ex dorſo excuſſum humi afflixiſſe, ut intra triduum proximum perierit.* Auctor vero Vitæ Antonii, equum quo Neſtorius Ægypti Preſes vehebatur, *morſu repentino Balacium decuſſiſſe in terram, ac ſic in eum inhiantem, femora ejus laceraſſe, & corroſiſſe, ut ſtatim relatus in civitatem poſt triduum mortuus ſit.* Quæ varietas verum Athanaſium a fictitio evidenter diſtinguit. At non eſt tanta varietas, quantam fingit Rivetus. Balacii namque femur equus mordere potuit, quo tum vehebatur Neſtorius Ægypti Præfectus, cui tamen Balacius ipſe inſidebat, id eſt, inſidere ſolitus erat: Ejus enim erant equi, & in ejus ſtabulo nutriebantur, ut habet S. Antonii Vita. Nulla igitur inter duo iſta loca pugna eſt.

SCHOLION I.

Ad hunc Articulum Religioſi Cenſores hanc notam apponunt: *Athanaſium ſpoliat ſuis libris, maxime vero Symbolo* QUICUMQUE.

R. *S. Athanaſium* ſuis Libris non ſpolio, ſed critico lumine ac judicio veros a ſuppoſititiis diſcerno; nullumque ipſi abjudico, quem non abjudicet univerſa pene eruditorum hominum natio: nullum ipſius eſſe nego ſine firmis argumentis.

SCHOLION II.

Religioſi Cenſores in eodem Articulo hanc Propoſitionem notant, pag. 470. Editionis primæ: *Angeli corporei ſunt ex Doctrina plurium Patrum.*

R. Angelos corporeos eſſe non dixi, nec ſentio, abſit: Sed plures Patres ita ſenſiſ-

ſe

se observavi, ostendens contra *Rivetum* Calvinianum, Vitam S. Antonii non esse propterea *S. Athanasio* abjudicandam, quod illius Auctor corpora dæmonibus tribuat.

Nota.

NOn pauci consentiunt Natali, symbolum *Quicumque &c.* Vigilio Tapsensi tribuenti; nec sane infirmæ sunt conjecturæ, quas ex Quesnello refert. Putandum tamen hunc auctorem *doctissimi* encomio non fuisse decoraturum, si dum scribebat, tot ipsius propositiones Sedes Apostolica proscripsisset, ut postea factum est.

Nota.

QUæ olim fuerint opiniones de Angelorum natura adnotavi post dissertationem septimam sæculi secundi.

JOANNIS DOMINICI MANSI

Nota.

De Symbolo *Quicumque vult &c.*

IMmensus essem si omnium eruditorum sententias de auctore symboli *Quicumque* percensendas mihi assumerem. Nonnullas quidem narrat hic P. Alexander; sed & plures sunt aliæ de quibus tacet. Omnes ferme conveniunt a S. Athanasio alienum esse opusculum. Quamquam enim in editionibus nonnullis commentariorum S. Augustini in Ps. 120. sententia quædam ex hoc symbolo, & sub S. Athanasii nomine profertur; hanc tamen laciniam deesse in omnibus Codicibus MSS. novissimi operum S. Augustini editores Parisienses affirmant. Rursus sæculo septimo vergente symbolum istud innotuisse ex Canone Synodi Augustodunensis certum judicari posset. Fateor utique in eo Canone haberi tantummodo mentionem *Fidei S. Athanasii Præsulis*, quo nomine incertum esse posset num symbolum designetur. Ex quo fit ut nonnulli ex hoc Canone nullum argumentum trahi posse arbitrentur. Verum si quis expenderit, Synodi verba, vix alio averti posse agnoscet. Sancitum est enim ibi atque injunctum Clericis, ut Symbolum Apostolorum, & *Fidem S. Athanasii Præsulis recenseant*. Nec valet si dixeris nomine *Fidei S. Athanasii Nicænum* Symbolum designari, neque enim ullibi reperitur Nicæno Symbolo appellationem hanc tribui. Vicissim autem omnes hoc nomen Symbolo *Quicumque* tribuunt.

Utcumque res habeat sese, vix dubito quin tempore Concilii Toletani IV. anno 633. celebrati scriptum hoc innotuerit. Adeo enim utrinque similes phrases recurrunt, ut vel Synodus a Symbolo illas accepisse judicanda sit, vel auctor Symboli a Synodo. Ego vero Synodum ex Symbolo profecisse multo facilius judicarem; multo enim antiquiorem esse Symbolum suspicor. Suspicionis hujus meæ fundamentum præbet Epistola Vigilii Papæ vulgata a Baluzio in Miscellaneis, in qua phrases adeo similes Symbolo reperi, ut ab illo acceptas nec dubitem quidem. Cedo mihi illas. *Verbum ac Filium Dei, qui intemporaliter, atque ineffabiliter ex Patre natus est sine Matre, & est Patri, atque Spiritui Sancto æqualis, & consubstantialis, atque coæternus, cum venisset plenitudo temporis descendisse in utero virginis, & sine conversione suæ (naturæ) in carne etiam hominem factum, natum esse, matris virginis integritate reservata &c. unus idemque filius Dei Patris, & Filius hominis Matris. Neque enim assumpta humana natura, coæternitas facta est, sed Sancta Trinitas mansit Trinitas adsumptionem carnis singulari verbo Domini ineffabiliter conservans, unius personæ sibi substantiæ Dei, & hominis veritate . . . non eum tantummodo dicimus Deum, nec tantummodo hominem, sed Deum perfectum, & eundem ipsum hominem perfectum . . . . passibilem carne, & eundem ipsum impassibilem Deitate, consubstantialem Patri secundum divinita-*

lem, & consubstantialem nobis secundum humanitatem. Si quid sapio, nescio quid habent adsimile phrases istæ cum iis, quibus Symbolum S. Athanasii contexitur; æque nos conjectura eo ducit, ut nec Venantium Fortunatum, quem Muratorius opusculi hujus auctorem suspicatur, nec alium quempiam recentiorem auctorem agnoscam; ac proinde in Vigilio Tarsensi multo verosimilius acquiescamus oportet.

ARTICULUS IX.

De Eustathio Antiocheno.

SAnctus Eustathius Syda urbe Pamphiliæ oriundus, Beroeæ in Syria primum Episcopus, deinde post Philogonii mortem communi consensu Episcoporum, Clericorum & plebis, ad Antiochenæ Ecclesiæ administrationem evectus est. Insignis Nicænæ Fidei defensor fuit, cujus in odium calumnias, depositionem, exilium ab Arianis passus est. Multa scripsit adversus Arianos. Item librum *De anima & Engastrimytho*, id est, de Sermone ex ventre, seu pythonico, contra Origenem, in quo verum Samuelem non fuisse a Pythonissa evocatum, nec Sauli apparuisse, diserte probat. Hunc S. Eustathii Tractatum Græce & Latine edidit Vir Doctissimus Leo Allatius in Syntagmate *De Engastrimytho*. Scripsit etiam *Commentaria in Psalmos*, & Orationem in illa Sapientiæ verba: *Dominus possedit me initium viarum suarum*, ex quibus libris insignia Fragmenta ad duarum in Christo naturarum probandam veritatem Theodoretus profert in Dialogis. *Eustathii* Antiocheni Episcopi genuinum Opus non videtur Commentarius in *Hexaemeron*, sive *De Opere sex dierum*, sub ejus nomine a *Leone Allatio* editus, cum illius Stylus Eustathiano plane dissimilis sit, nec illius meminerit *S. Hieronymus*, aut ullus Veterum: mera denique sit compilatio male consutarum sententiarum Veteris Testamenti, Artapani, Josephi, Protoevangelii S. Jacobo affícti, Eusebii, S. Basilii, &c. Lege S. Hieronymum in Catalogo Scriptorum Ecclesiasticorum. De Eustathii Operibus ita censet Sozomenus lib. 2. Historiæ Ecclesiasticæ, c. 19. *Eustathius vir tum in aliis rebus egregius, tum eloquentiæ causa merito admirandus, quemadmodum ex libris ejus, qui adhuc extant, licet cognoscere, qui tum ob priscum genus elocutionis, & ob gravitatem sententiarum, tum ob verborum elegantiam, & in rebus explicandis venustatem magnopere probantur.*

Quædam a S. Eustathio de Christi persona durius scripta refert Facundus Hermianensis lib. 11. Cap. 1. & quę Nestorii errori favere nonnihil videantur. *Sed*, inquit, *pro his quæ, necdum exorto Nestorio, secura simplicitas loquebatur, ejus non est anathematizanda Doctrina.*

ARTICULUS X.

De S. Jacobo Nisibitano.

SAnctus Jacobus cognomento Sapiens, in Maximiani persecutione Confessionis gloriæ insignis, unus e Nicænis Patribus, cujus Vitam scripsit Theodoretus in *Historia Religiosa*, cap. 1. e solitudine ad Nisibis urbis in Perside celeberrimæ Episcopatum assumptus est. Ipsum in Catalogo Scriptorum Ecclesiasticorum S. Hieronymus non recensuit: quem ea ratione Gennadius excusat, quod linguam Syriacam nondum nosset, quo tempore Catalogum conscripsit; Jacobi autem Nisibitani Opera e Syriaca in Græcam linguam translata nondum essent. XXVI. Operum ipsius libros Gennadius commemorat. Obiit Constantii Imperatoris temporibus, intra muros, Nisibenses, secundum Constantini mandatum sepultus, ad tutelam civitatis.

ARTICULUS XI.

De Lucifero Calaritano.

Lucifer Calaritanæ Ecclesiæ Episcopus, Arianorum infensissimus hostis, confessionis gloriam facto in Ecclesia schismate fœdavit. Vivere desiit anno 370. ex S. Hieronymo. Plures edidit in veritatis & Ecclesiæ defensionem Tractatus, quos S. Athanasius & S. Hieronymus commendarunt, scilicet libros duos ad Constantium Imperatorem, alterum *De Regibus Apostatis*, unum *De non parcendo delinquentibus in Deum*, unum qui inscribitur, *Quod moriendum sit pro Filio Dei*, unum denique *De non conveniendo cum Hæreticis*. Hæc Opera Lucifero nemo sive Catholicorum, sive Heterodoxorum abjudicat. Præparati ad Martyrium animi indices esse ejus libros ad Constantium, S. Hieronymus in Catalogo Scriptorum Ecclesiasticorum, Cap. 95. testatur.

ARTICULUS XII.

De S. Cyrillo Hierosolymitano.

Sanctus Cyrillus post obitum S. Maximi Hierosoly mitanus Episcopus, ab Acacii factione sæpe vexatus, & e sede sua detrusus, Semi-Arianis addictissimus fuit, ob eamque rationem ab aliquibus Scriptoribus Ecclesiasticis male exceptus est, ut a S. Hieronymo in Chronico, & a Rufino, lib. 1. Historiæ Ecclesiasticæ, cap. 23. qui ipsum violatæ Fidei insimulat. At Concilii secundi Œcumenici, cui anno ante obitum 5. interfuit, testimonium, Hieronymi, Rufinique suffragio anteponendum est. Ita autem scripserunt de Cyrillo nostro Constantinopolitani Patres in Epistola Synodica, quæ legitur apud Theodoretum lib. 5. Historiæ Ecclesiasticæ, cap. 9. *Hierosolymitanæ autem Ecclesiæ, quæ mater est omnium Ecclesiarum, Reverendissimum ac Religiosissimum Cyrillum Episcopum esse indicamus, qui & canonice ab Episcopis Provinciæ olim fuit ordinatus, & plurima variis in locis contra Arianos certamina subiit.* Octo annis inconcussum Episcopatum sub Theodosio Seniore tenuit, teste S. Hieronymo in Catalogo Scriptorum Ecclesiasticorum, cap. 112. Obiit die 18. Martii anni 386. Catecheses 18. quæ Extemporaneæ dicuntur *ad Illuminatos*, & 5. *Mystagogicas, ad recens baptizatos*, adolescens composuit. Has ipsi cum vindicent S. Hieronymus in Catalogo, Theodoretus Dialogo 2. ubi ex Catechesi 4. nonnulla profert, S. Joannes Damascenus Oratione 3. *De Imaginibus*, ubi quædam laudat ex Catechesi 12. & Joannes Cyparissiotus, qui ex X. pauca describit: temere illius quidam ex Heterodoxorum grege Pseudocritici esse negant.

Catecheses S. Cyrillo Hierosol. contra Rivetum vindicantur.

I. Ex illis, quas habemus Græce & Latine a Joanne Prevotio editas, nonnulla esse detracta, nonnulla iisdem assuta, Rivetus pari temeritate asserit, lib. 3. Critici sacri, cap. 8. Exempla profert fictitiorum hujusmodi assumentorum, 1. illam sententiam ex Catechesi 12. *Si enim qui apud Jesum bene fungitur Sacerdotio, abstinet a muliere, ipse Jesus quomodo ex viro & muliere proditurus esset?* Id esse alicujus insulsi Monachi assumentum, ex eo satis constare ait Calvinista, quod Cyrilli tempore vigebat Concilii Nicæni auctoritas inter Orthodoxos, quod a Paphnutio persuasum, eorum relinquit arbitrio, qui volunt a propriis conjugibus abstinere, ut ait Gelasius Cyzicenus, cap. 33. At insulsum esse Riveti figmentum, suadet Eusebii Cæsareensis, S. Epiphanii, & S. Hieronymi auctoritas, qui continentiam ex Ecclesiæ disciplina fuisse a sacris Ministris religiose servatam sua ætate testantur, quamvis tunc vigerent Nicæni Concilii Canones. Neque huic Disciplinæ repugnat Historia Paphnutii, ut in Dissertatione *De clericorum cœlibatu* ostendimus. Sicut ergo mox laudatorum Auctorum testimonia nemo tam insulsus est qui eorum Operibus a Monachis assuta dixerit; ita & hic Cyrilli locus a nemine cui fuerit integrum judicium, id est, ab alio quam a Riveto, assutus asseretur.

II. In eadem Catechesi verba illa non solum ut inepta, sed ut blasphema sugillat

Rivetus: *Itaque ſi Virgo in veneratione eſt propter novem menſium tempus, multo magis nos propter multorum annorum tempus*. Quis, inquit, Cyrillum adeo inſulſum credet, ut caſtitatem multis annis colentes (illos enim alloquitur) multo magis veneratione dignos, quam fuit Virgo ſancta, crediderit, vel docuerit? Verum qui hunc Cyrilli locum abſque partium ſtudio expenderit, fatebitur ipſum non coæquare Virgines omnes Deiparæ, aut æquum ipſis honorem deferendum aſſerere, quem Virgini Sanctiſſimæ deferimus; ſed ſolum ipſas venerationem promereri ſingularem, eo quod Mariam Dei matrem imitentur, & Chriſtum non tantum novem menſium ſpatio, ſed toto vitæ ſuæ tempore glorificent, & in corpore ſuo portent merito caſtitatis. *Adoretur*, inquit, *qui de Virgine natus eſt Chriſtus, & agnoſcant Virgines ſui ſtatus, vel dignitatis coronam... Virgines cum Maria Virgine habebunt partem*, &c. Præterea etſi in his Catecheſibus aliquæ eſſent comparationes minus accuratæ, non propterea ipſi abjudicandæ eſſent: cum præſertim eas in adoleſcentia, & ex tempore dixerit, & a ſcribis feſtinantibus exceptæ ſint.

Denique huic Cyrilli loco nonne pene ſimilis eſt ille S. Auguſtini lib. *De Sancta Virginitate*, cap. 5. *Ille unius Sanctæ Virginis partus, omnium Sanctarum Virginum eſt decus; & ipſæ cum Maria Matre Chriſti ſunt, ſi Patris ejus faciunt voluntatem.*

Particularum Crucis Chriſti per totum orbem Chriſtianum diſperſio.

III. Addititia eſſe illa verba ex Catecheſi 13. Rivetus contendit. *Arguet me lignum crucis, quod per particulas ex hoc loco per univerſum orbem ſparſum eſt*. Quod & Catecheſi 10. & Catecheſi 4. dixerat: *Lignum crucis teſtatur apud nos apparens uſque ad hodiernum diem, & apud illos qui ſecundum Fidem ex illo capientes, hinc univerſum orbem fere jam repleverunt*. Hęc omnia (inquit Rivetus) aſſuta eſſe non negabit, qui ſine præjudicio, tempus quo Cyrillus dicitur Catecheſes ſuas ſcripſiſſe, cum fabula de inventione & partitione crucis comparabit. Compoſuit Cyrillus Catecheſes in adoleſcentia ſua, ut ait Hieronymus: igitur antequam eſſet Epiſcopus. Conſtantii Imperatoris anno 17. (ſi fides habeatur Epiſtolæ quam ad eum ſcripſiſſe fertur) Epiſcopus erat Hieroſolymitanus, annis 28. tantum poſt inventionem crucis, quam Baronius refert ad annum Conſtantini 21. ut merito idem Baronius * fateatur, potuiſſe Cyrillum crucis inventioni interfuiſſe. Si potuit intereſſe, vel adoleſcens interfuit, vel paulo ante adoleſcentiam, qui poſt annos ad minus 20. factus eſt Epiſcopus. Quod ſi ita ſit, quomodo hæc notatio temporis conveniet cum verbis Cyrilli Catecheſi 10. qui tamquam de re per longum tempus continuata ait: *Lignum uſque hodie apud nos apparens*? Illud enim, *uſque hodie*, non ſolet uſurpari in rebus novis, ſed quæ a multis annis longa & continuata temporum ſerie in eodem ſtatu viſæ ſunt, aut eodem nomine appellatæ. Sic Geneſis 22. *Appellavit nomen illius loci, Dominus videt. Unde uſque hodie dicitur: In monte Dominus videbit*. Nempe a tempore Abraham ad tempus Moſis. Et vero qui fieri potuit ut tantillo temporis momento tot ligni fruſtula ubique terrarum fuerint comportata? Et ſi id factum ſit, quomodo id Cyrillo innoteſcere potuit?

Tom. 3. ad ann. Ch. 326.

Inventionis Crucis Hiſtoria vindicatur.

Præterea, Euſebius qui Cæſareæ in Palæſtina vixit Conſtantini temporibus, & qui diligentiſſimus talium obſervator fuit, inventionem illam crucis poſtea decantatam non reticuiſſet in Hiſtoria ſua, vel in lib. *De Vita Conſtantini*: qui autem ſequuti ſunt fabulæ Enarratores, ab aliis deluſi, ſimplicitate quadam id ſcripſerunt quod quiſque audierat, ſed ita ut variantibus ſententiis, rem ex ſe incertam magis dubiam ſuis narrationibus efficiant. Qui non credet, adeat Ambroſium Oratione *in funere Theodoſii*, Paulinum Epiſtola 11. & Rufinum lib. 2. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ, cap. 17. Theodoretum lib. 1. cap. 18. & Sozomenum lib. 2. cap. 1. qui poſtremus dum ait, *Maximam portionem Crucis Hieroſolymis in theca argentea aſſervari: alteram vero ab Helena ad Conſtantinum delatam, in Conſtantini ſtatua incluſam*, fruſtulis iſtis Cyrillo aſſutis, & in toto orbe diſtributis non videtur dare locum.

Verum ficulnea ſunt hæc Riveti argumenta. Nam triginta prope anni effluxerant ab inventione ſalutiferæ crucis, cum Cyrillus Catecheſeon magiſter Hieroſolymis erat. Quod temporis intervallum ſatis fuit ut ligni vivifici religio propagaretur, & Eccleſiæ plurimæ ipſius particulas ab Hieroſolymitano Patriarcha poſtularent & obtinerent; quod Cyrillo Hieroſolymis agenti notum fuit. Hæc autem Catecheſeon Cyrilli epocha ſic

ſtatui-

ſtatuitur. Vixit harum Catecheſeon Auctor anno circiter Chriſti 350. ait enim Catecheſi *6.* ſupereſſe etiamnum qui Manetem Hæreſiarcham ſuis oculis conſpexerint, atque effluxiſſe, ex quo ejus Hæreſis exorta eſt, annos 70. ea vero cœpit Probo Imperatore Paulinoque Conſulibus, ut S. Leo teſtatur Sermone 2. *De Pentecoſte*. Id fuerit anno 279. aut 277. ut ex Æra Dionyſiana colligitur, liquet Catecheſeon illarum Auctorem floruiſſe circa annum 350. Id vero optime convenit cum eo quod S. Hieronymus in Catalogo Scriptorum Eccleſiaſticorum refert, Cyrillum Hieroſolymitanum Catecheſes habuiſſe in adoleſcentia, nam poſt tempus quod memoravimus, ſuperſtes fuit annis 36. ut quem octennium ſub Theodoſio Principe tranſegiſſe referat idem S. Hieronymus; ac proinde obiit anno 386. Falſum porro eſt quod hæc loquendi formula, *Uſque in hodiernum diem*, uſurpari non ſoleat in rebus novis, ſed in iis quæ longa temporum ſerie in eodem ſtatu viſæ ſunt. Non enim res antiqua erat, ſed recens, cum S. Matthæus ſcribebat Evangelium, ut ager figuli in ſepulturam peregrinorum ex denariis a Juda poſt Chriſti venditionem in templo projectis, *ager ſanguinis* vocaretur: & tamen S. Evangeliſta ſcribit: *Propter hoc vocatus eſt ager ille, Haceldama, hoc eſt ager ſanguinis, uſque in hodiernam diem*. Præterea, illa verba, *uſque hodie*, non videntur mihi reſpicere inventionem crucis, ſed crucifixionem Chriſti, quaſi dicat: jam tria ſunt ſæcula ex quo crucifixus eſt Chriſtus; & tamen hodieque lignum illud habemus: immo Fideles undique huc venientes gaudent particulas decerpere, idque tanto numero, ut jam (hyperbolice loquitur) particulis iſtis prope omnes terras impleverint.

Nec Euſebii de crucis inventione ſilentium probat, hanc Hiſtoriam inter fabulas rejiciendam, ut Rivetus, aliique inimici crucis Chriſti rejiciunt; cum S. Ambroſius qui eodem ſæculo floruit, hanc ut certiſſimam Hiſtoriam referat in Oratione *De Obitu Theodoſii*, eamdemque narret Epiſtola 11. *ad Severum*: quibus Socrates lib. 1. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ, cap. 3. Sozomenus, lib. 2. cap. 1. Theodoretus, lib. 1. cap. 3. & ante hos, Rufinus, lib. 1. cap. 7. ſuffragantur. Quorum omnium auctoritas, & Eccleſiæ traditio, Euſebio ſilenti anteponenda eſt. Quæ autem, in eorum narrationibus occurrit varietas, circumſtantias quaſdam ſpectat, quas alii referunt, alii omittunt, non Hiſtoriæ ſummam, ac (ut ita loquar) ſubſtantiam, de cujus veritate inter ſe conſentiunt univerſi. Quod tandem ſcribit Sozomenus, maximam crucis portionem Hieroſolymis in argentea theca aſſervari, alteram vero ab Helena delatam ad Conſtantinum, non impedit quin particulæ crucis per varias orbis terrarum partes diſperſæ fuerint. Utrumque enim ſcriptis prodidit S. Paulinus, qui & innumeris excerptis particulis lignum Crucis dominicæ non imminui, perpetuo miraculo, teſtatur. *Crux*, inquit, *in materia inſenſata vim vivam tenens; ita ex illo tempore innumeris pene quotidie hominum votis lignum ſuum commodat, ut detrimenta non ſentiat*. Quod miraculum qui irrident, vel in dubium revocant Heterodoxi Critici, aut blaſphemos, aut impudentes eſſe oportet: blaſphemos ſi Deum non potuiſſe miraculum illud patrare dixerint; impudentes, ſi Paulinum celeberrimum Epiſcopum, ſanctitate & doctrina inſignem, a SS. Auguſtino & Hieronymo impenſe laudatum fabulam orbi univerſo venditaſſe effutiant.

IV. Catecheſi 18. dimidiam fere paginam ab impoſtore quodam additam ait Rivetus, de virtute quæ mortuorum corporibus inſit, abſente etiam anima. *Ineſt*, inquit, *corporibus mortuorum virtus & potentia, & mortuum corpus Prophetæ perficit Opus animæ, & jacens præbuit vitam defuncto*. Addit, *Non id mirum, cum ſudaria & ſemicinctia, extra corpus exiſtentia liberaverint ægrotos ab infirmitate*. Hæc qui credet Cyrilli eſse, inquit Calviniſta, neget eumdem eſſe auctorem Catecheſeos 16. in qua miracula omnia facta eſſe ſcribit *virtute Spiritus Sancti*. Et de ſudariis Pauli loquens ibidem: *Quomodo*, inquit, *pro dignitate diſſeram quæ a Spiritu Sancto per Paulum factæ ſunt Epheſi operationes*? Et paulo poſt: *Propter hoc enim dictum eſt, quod per omnes civitates manifeſtabat Paulus, quod ea quæ in unaquaque civitate fiebant miracula, Spiritus Sancti energia eſſent, & nutu Dei, & in Chriſti nomine qui per eum loquebatur*. Ergo non virtute & energia ſudariorum vel etiam animarum, aut corporum Eliſei, vel Pauli, ut vult Cyrilli corruptor, (inquit Rivetus.)

Satrarum Reliquiarum virtus a Spiritu Sancto.

Miseranda sane est Heterodoxorum Criticorum cœcitas, qui temere scribunt quidquid ipsis in mentem venerit, nescientes quæ loquuntur, neque de quibus affirmant: & cum suos in Veterum scriptis damnatos errores animadvertunt, continuo assuta clamant testimonia, sibique absque ulla probatione credi volunt. Hujus cœcitatis & hebetudinis specimen præbuit Rivetus, cum pugnare sibi persuasit hæc duo, Sanctorum corporibus inesse virtutem ad patranda miracula, & eadem nihilominus fieri virtute Spiritus Sancti, nutu Dei, & in Christi nomine. Quasi vero virtutem illam quæ Sanctorum inest reliquiis, aliunde quam a Spiritu Sancto, cujus organa fuerunt eorum corpora, proficisci dixerit aut senserit Cyrillus: aut aliud Ecclesia, & Catholicæ Romanæque Ecclesiæ alumni sentiant.

V. Quædam ex Catechesibus Illuminatorum profert Rivetus contra Fidem ac Doctrinam Romanæ Ecclesiæ, quorum maximam partem nequaquam favere Calvinistis jam ostendimus, quæcumque scilicet de Scripturæ sufficientia ex iis adducit. Legatur nostra de Traditionibus Dissertatio, Sæculo 2. Alia vero facile solvi possunt: ut illud quod legitur Catechesi 14. de præsentia Christi in terris; *Qui sursum sedet, & hic nobis adest, qui uniuscujusque videt ordinem & robur Fidei. Non enim quia nunc non adest in carne, ex eo putes quod spiritu non sit in medio nostrum, audiens quæ de illo dicuntur*. Non negat Cyrillus, Christi carnem in Sacramento absconditam & velatam in terris adesse ut Rivetus comminiscitur, sed solum Christum non adesse in carne conspicuum, & modo sensibili, extra Sacramentum, propriaque in specie aspectabilem.

Nec majorem præ se fert difficultatem locus ille ex Catechesi 12. excerptus, de manducatione Christi. *Spiritalis ovis Corpus sumere digni effecti, caput simul cum pedibus sumamus; caput autem deitatem intelligentes, & pedes humanitatem accipientes, sanctorum Evangeliorum auditores, Joanni Theologo credamus*. Quamvis enim de spirituali Corporis Christi manducatione hic locus intelligatur, manducationem Corpoream non excludit, nec negat, quam Catechesibus 4. & 5. Mystagogicis diserte adstruit, ut mox ostendemus.

Gravioris etiam non est momenti, quod ex Catechesi 17. objicit Rivetus, ut efficaciam Baptismi ab ipso tribui Spiritui Sancto, non actioni ministri, aut operi operato demonstret. *Si simulas, nihilominus homines quidem id quod videri potest ministrant, Spiritus autem Sanctus simul invisibilia magna efficit*. At sensus horum Cyrilli verborum non est, quod nihil agat Minister in Baptismo, sed quod propria virtute non agat, & ut causa princeps: cum tota vis ac efficacia Baptismatis sit a Spiritu Sancto interius operante, & gratiam infundente; quam ideo non accipit, qui fictus suscipit Sacramentum. Hunc enim etsi homines baptizent, Spiritus Sanctus non baptizat. *Non ex hominibus*, inquit, *est ea gratia. Tu quidem accede ad Baptismum: accede autem, non vultum tantum istum visibilem baptizantium respiciens, sed memineris Spiritus Sancti. Hic enim paratus adest obsignare animam tuam, & dare tibi signaculum quod homines tremunt, cœleste quoddam & divinum, sicut scriptum est: In quo etiam credentes signa-*
Ephes. 1. *ti estis Spiritu Sancto promissionis. Proba ergo animam, ne projicias margaritas ante porcos. Sin autem simulas, nihilominus homines quidem te baptizant, Spiritus autem te non baptizat*, &c. Et rursus; *Aqua quidem exterius circumdat; Spiritus autem interiorem animam abluit incomprehensibiliter Et quid miraris? Accipe exemplum corporeum, parvum quidem & facile, utile autem simplicioribus. Si ignis per ferri spissitudinem interius transiens, totum efficit ignem, & frigidum fit fervens, & nigrum fit lucidum: si ignis cum sit corpus, in corpus ferri ingrediens sic absque ullo impedimento operatur; quid miraris si Spiritus Sanctus in animæ interiora ingreditur?*

Non magis urgent, quæ laudat ex Catechesi 18. contra Fidem Purgatorii: *Pœnitentiæ & remissionis peccatorum in hac vita tantum præscriptum habemus*. Neque enim Ecclesia Romana docet Pœnitentiæ, & remissioni peccatorum per Pœnitentiam in altera vita locum esse: neque id involvit Purgatorii fides, sed tantum solvi pœnas temporarias peccatis debitas, illasque a divina justitia exigi; quia homo congrua satisfactione, & pœnitentiæ operibus illarum debitum non expunxit.

Denique non favet Heterodoxis locus ille quem ex Catechesi 5. Rivetus profert, quo

quo videtur Cyrillus duplicem distinguere Fidem: unam dogmatum, alteram miraculorum. *Nomen*, inquit, *Fidei unum quidem est appellatione, dupliciter autem dividitur. Est enim unum genus Fidei, quod habet dogmaticam de aliquo animæ assensionem. Alterum autem genus Fidei est, quod ex parte gratiæ a Domino donatur . . . Hæc igitur secundum gratiam donata Fides ex Spiritu, non modo est dogmatica, verum etiam super humanas vires effectiva. Qui enim habet hanc Fidem, dicet monti huic, Transi hinc illuc, & transit.* Hic (inquam) locus Hæreticis non favet. Duplicem namque Fidem, non essentia, sed operatione & effectu distinguit: id est eamdem Fidem esse censet, quæ & dogmatibus a Deo revelatis propter ejus auctoritatem assentitur, & quæ patrat miracula: Sed hanc miraculorum efficiendorum vim Fidei secundum se & secundum essentiam spectatæ non convenire ait, sed esse gratiam singularem, sicut prophetiam, donum linguarum, *&c.* Multum autem hæc a Calvinistarum doctrina differunt. Nam ipsi Fidem, quæ justificationis principium est, vel fiduciam de misericordia Dei, qua dimissa sibi per Christi Sanguinem peccata certissime sibi persuadeant; vel notitiam solum definiunt, non vero certissimum iis quæ a prima veritate revelantur assensum. At Cyrillus Fidem esse statuit *dogmaticam de aliquo animæ assensionem*: Hanc esse justificationis principium sentit, de qua nempe Dominus dixerit: *Qui verba mea audit, & credit ei qui me misit, habet vitam æternam, & in judicium non veniet.* Et: *Qui credit non judicatur, sed translatus est a morte ad vitam.* Preterea Calvinistæ & Lutherani fidem promissionum a Fide dogmatum & miraculorum distinguunt. At Cyrillus eadem fide, qua dogmata credimus, promissionum etiam retributionem credere nos docet, & miracula operari, si tanta fuerit, ut eam gratia miraculorum donet Deus. Ubi enim præmisit de hac fide supra humanas vires effectiva intelligi hæc verba Christi: *Si habueritis fidem sicut granum sinapis, &c.* hæc subjungit: *Quemadmodum enim granum sinapis minusculum est magnitudine, ardentius tamen vigore, & in exiguo loco seminatum magnos continet ramos, tamquam quod & in alta augeri possit, & volucres cooperire: sic & fides in anima celerrimo actu maxima perficit. De Deo enim speculatur, Deum intuetur, ita ut quæ meretur fide illuminari, & mundi terminos circuit, & ante mundi consummationem judicium jam videt, & promissionum retributionem.*

Quo sensu Fidem dogmatum a Fide Miraculorum distinguat S. Cyrillus Hierosolymitanus.

VI. Objicit Rivetus, Josiam Simlerum testari legi in Indice librorum, quos Augustana Respublica ab Antonio Eparcho Corcyreo emptos possidet: *Joannis Hierosolymitani Catecheses Illuminatorum* 18. & *Mystagogicæ* 5. ut videndum sit ne forte Joannis sint, qui longe posterior fuit Cyrillo; quæ tamen alteri fortasse de industria adscriptæ sunt, ut plus auctoritatis haberent. At ex Librariorum oscitantia, vel inscitia, *Joannis Hierosolymitani* nomen irrepsisse perspicuum est. Certe Marcus Welserus in Indice MS. librorum Reipublicæ Augustanæ, quem Apparatui suo Possevinus attexuit, non *Joanni*, sed indefinite *Episcopo Hierosolymitano*, tribui indicat in Catalogo Augustano. *Catecheticæ*, inquit, *institutiones Episcopi Hierosolymitani, quem Cyrillum esse puto.* Præterea duplex fuit Joannes Episcopus Hierosolymitanus. Prior Cyrillo in Episcopatu successit anno 386. alter Episcopus factus est anno 513. sed cum ex iis quæ Catecheseon istarum Auctor habet de Manete Hæresiarcha, certum sit ipsum floruisse anno 350. & hæc ætas melius Cyrillo conveniat quam Joanni priori, posteriori vero Joanni minime competere possit, Cyrillo merito vindicantur. Tertio, prior ille Joannes male sensisse visus est de resurrectione corporum, teste S. Epiphanio apud S. Hieronymum Epistola 60. & ipso Hieronymo Epistola 61. *adversus errores Joannis Hierosolymitani*: At illarum Catecheseon Auctor Fidem Catholicam in hujus articuli expositione propugnat. Denique Riveto ex ipso Heterodoxorum grege opponimus, VVitkerum Ministrum Anglum Controv. 1. *de Scripturæ perfectione contra Traditiones humanas*, de hisce Catechesibus scribentem: *Liber ipse paucis ab hinc annis Græce prodiit, sed videtur dignus eo Cyrillo: habet enim egregiam scientiam, & pietatem, & prudentiam.* Opponimus ipsi & virum doctissimum Gerardum Joannem Vossium Differt. 1. Opusculi de tribus Symbolis, §. 51. has Catecheses Cyrillo pariter asserentem.

VII. Catecheses Mystagogicas perperam ejusdem Auctoris esse negat ac Catecheses

ad

ad Illuminatos, Cyrilloque pariter abjudicat Rivetus. Ipsum enim convincit Catechesis postrema Illuminatorum, in qua & Mystagogicas Catecheses pollicetur, & singularum argumenta proponit. *Post sanctam*, inquit, *& salutarem Paschatis diem, in reliquis Hebdomadæ diebus, post Synaxim ad sanctum Resurrectionis Salvatoris locum congregati, Deo volente, alias Catecheses audietis, in quibus rursus de unoquoque quæ fiunt, causas discetis, atque tam ex novo quam ex veteri Testamento demonstrationes accipietis. Primum quidem de his quæ ante Baptismum proxime fiunt. Deinde quomodo mundati estis a peccatis per Dominum lavacro aquæ in verbo, & quomodo sacerdotalis appellationis Christi participes facti estis, & quomodo signaculum vobis datum est Spiritus Sancti; & de iis, quæ fiunt in Altari, Sanctis novi Testamenti Mysteriis. Quæ hinc capient initium, quod divinæ Scripturæ tradiderunt, quæ istorum virtus, & quomodo ad hæc accedendum, & quando, & quomodo ea habere oporteat. Ultimum autem omnium, quomodo vos progressu temporis, & factis & dictis, digne ad percipiendam gratiam converti oporteat.* Hunc locum isti Catechesi assutum, & integram paginam insertam esse, ab his verbis: *Cæterum fratres dilecti*, usque ad illa, *Quod reliquum est fratres*, ait Rivetus; sed cum absque teste, absque ratione id asserat, nemo sapiens ipsi fidem adhibebit. Contractiorem esse Stylum Mystagogicarum Catecheseon non inficior. Inde tamen perperam colligit Rivetus diversorum Auctorum partus esse: quia pro varietate personarum quas alloquimur, pro diversitate temporis & circumstantiarum cæterarum, nunc fusius, nunc strictius res propositas explicamus. Insulsum porro argumentum est, quo probat Rivetus interpolatas esse istas Catecheses, quod scilicet Catechesi V, post illa verba quæ sunt primæ personæ de tertia, *Obsecramus Deum pro communi Ecclesiarum pace, &c.* sequuntur multa primæ personæ ad secundam: *Rogamus te nos omnes, & hoc sacrificium tibi offerimus, &c.* Quasi vero personæ mutatio in eadem etiam oratione nova sit apud Auctores, & centum ejus rei exempla proferri non possint. Interpolatam S. Pauli ad Galatas Epistolam nemo dixerit, & tamen cap. 6. in una eademque sententia personæ mutationem videre est. *Fratres, & si præoccupatus fuerit homo in aliquo delicto, vos, qui spirituales estis, hujusmodi instruite in spiritu lenitatis, considerans te ipsum, ne & tu tenteris.*

S. Cyrilli Hierosol. Doctrina de Baptismo Joannis, Rom. Ecclesiæ Fidei non est contraria.

VIII. Non pauca in his Catechesibus Mystagogicis esse ait Rivetus, quæ Doctrinæ Romanæ Ecclesiæ officiant. Illud in primis notat ex Catechesi 2. *Joannis Baptismus remissionem peccatorum præstabat.* At ista verba Doctrinæ Romanæ Ecclesiæ non magis adversantur quam ista Scripturæ sacræ, Lucæ 3. *Venit* Joannes *in omnem regionem Jordanis prædicans Baptismum Pænitentiæ in remissionem peccatorum.* Et Baptismum Joannis remisisse peccata Romanæ Communionis Theologi non negant, quamvis id non præstitisse propria virtute contendant, sed ratione Pœnitentiæ, qua præparabantur ad Baptismum Christi, qui Joannis initiabantur Baptismate, vel ratione Fidei in Christum, quem Joannes prædicabat ac demonstrabat: uno verbo, id habuisse *ex opere operantis*, non *ex opere operato*. Nec Cyrillus solum, sed & alii ex Patribus remissionem peccatorum tribuunt Baptismo Joannis, quamvis majorem esse vim Baptismi Christi agnoscant & profiteantur: quod unum ad fidem hac in Controversia pertinere sacra Synodus Tridentina Sessione VIII. Canone I. declaravit his verbis: *Si quis dixerit Baptismi Joannis eamdem esse vim ac Baptismi Christi, anathema sit.* Hac de re S. Basilius, lib. 1. de Bapt. c. 2. *Joannis vero Baptisma multis modis excelluit* (præ Mosaicæ legis Baptismatibus). *Nullam enim prorsus faciebat peccatorum differentiam. Nullum exigebat sacrificiorum discrimen. Purificationem studiose non efflagitabat, nec dierum aut horarum habebat observantiam, nec ulla prorsus facta dilatione, per gratiam Dei & Christi ipsius, simul atque accesserat quis, & peccata sua, quantacumque & qualia fuissent, confessus fuerat, in Jordanis flumine baptizabatur, & confestim peccatorum remissionem accipiebat. Domini vero Baptisma omnem humanam rationem superat; & gloriam habet quodcumque humanum desiderium ac votum excellentem, ac majore gratiæ, & virtutis supereminentia reliqua superat; quam Solis splendor cæteras stellas excellit.* Et Homilia 12. *Initiatorium erat Joannis Baptisma, istud vero perfectorium. A peccato illud avocabat: istud cum Deo conjungit, & familiarem reddit.* Eodem

dem sensu locutus est Sanctus Ambrosius lib. 1. *De Spiritu Sancto*, cap. 3. *Et illi*, inquit, *qui negaverant se scire Spiritum Sanctum, quamvis baptizatos se dicerent in Joannis Baptismo, baptizati sunt postea, quia Joannes in remissionem peccatorum, in advenientis Jesu, non in suo baptizavit nomine. Et ideo Spiritum nesciebant, quia nec Baptismum in Christi nomine, sicut Joannes baptizare solebat, acceperant. Joannes enim licet non baptizaret in Spiritu, tamen & Christum prædicabat, & Spiritum. Denique cum interrogaretur, ne forte ipse esset Christus, respondit: Ego vos aqua baptizo, veniet autem fortior me, cujus non sum dignus calceamenta portare: ipse vos baptizabit Spiritu Sancto & igni*. Denique S. Augustinus quæstionem minime ad fidem pertinentem esse existimavit, utrum Baptismus Joannis peccata remiserit, necne. Ita enim scribit, lib. 5. de Baptismo contra Donatistas, c. 10. *Quapropter quamquam ita credam baptizasse Joannem in aqua Pœnitentiæ in remissionem peccatorum, ut ab eo baptizatis in spe remitterentur peccata, reipsa vero in Domini Baptismo id fieret: sicut resurrectio, quæ expectatur in finem, spe in nobis facta est.... Tamen ne quisquam contendat etiam in Baptismo Joannis dimissa esse peccata, sed aliquam ampliorem sanctificationem eis, quos jussit Apostolus denuo baptizari, per Baptismum Christi esse collatam, non ago pugnaciter*. Horum PP. Doctrina Cyrillo Hierosol. consona est, qui Baptismum quidem Joannis remisisse peccata docet, sed longe præstantiorem esse Baptismum Christi, qui non solum peccata dimittat, verum etiam donum Spiritus Sancti, & adoptionem filiorum conciliet. *Nemo itaque existimet*, inquit, *Baptisma tantum remissionis peccatorum, verum etiam adoptionis filiorum se accipere, sicut Joannis Baptismus solam remissionem peccatorum præstabat. Nos vero de Christi Baptismo certi sumus, quod ita ut est peccatorum absolutio, & donum S. Spiritus conciliat; sic & Christi passionum imaginem gerit*.

IX. Objicit insuper Rivetus hæc Cyrilli verba ex Catechesi I. Mystagogica, contra fidem Transubstantiationis: *Quemadmodum enim panis & vinum Eucharistiæ ante sacram invocationem adorandæ Trinitatis, panis erat & vinum merum: peracta vero invocatione, panis quidem fit Corpus Christi, vinum autem Sanguis Christi: sic & cibi ejusce-modi pompæ Satanæ, suapte quidem natura puri sunt, invocatione tamen dæmonum impuri efficiuntur*. Duo in istis verbis Doctrinæ Romanæ Ecclesiæ refragari ait Calvinista procacissimus. I. Quod consecrationem panis & vini, & eorumdem mutationem *invocationi Trinitatis* Cyrillus tribuat, quam his verbis: *Hoc est Corpus meum*, Papistæ adscribunt. II. Quod ad eumdem modum velit mutari cibos dæmoniis consecratos, quo mutantur panis & vinum, etsi contraria mutatione. At cibi Idolis consecrati non mutantur substantia: ergo (inquit) nec panis & vinum. *S. Cyrillus Hierosolym. Fide: Romanæ Ecclesiæ circa Eucharistiam non adversatur.*

Verum si accuratius expendatur Cyrilli Hierosolymitani Doctrina, evidens erit ipsum comparare mutationem quam invocatio dæmonum efficit in cibis, cum ea quam Trinitatis invocatio facit in pane & vino, quantum ad aliqua, non quantum ad omnia: hoc scilicet ciborum dæmoni consecratorum exemplum affert ob quamdam analogiam inter panis & vini Eucharistici mutationem in Corpus & Sanguinem Christi, & mutationem ciborum qui Satanæ pompis devoventur: non autem quod ejusdem generis ambas illas mutationes esse existimaverit. Substantialem namque mutationem panis & vini in Corpus Christi & Sanguinem in Eucharistia ipsum agnovisse, professum fuisse, & recens baptizatis ut Fidei dogma tradidisse, ex Catechesi IV. meridiana luce clarius probatur. *Cum igitur*, inquit, *Christus ipse sic affirmet atque dicat de pane, Hoc est Corpus meum, quis deinceps audeat dubitare? Ac eodem quoque confirmante & dicente: Hic est Sanguis meus; quis (inquam) dubitet, & dicat non esse illius sanguinem? Aquam aliquando mutavit in vinum, quod est Sanguini propinquum, in Cana Galilææ, sola voluntate: & non erit dignus cui credamus, quod vinum in Sanguinem transmutasset? Si enim ad nuptias corporeas invitatus stupendum miraculum operatus est, an non multo magis Corpus & Sanguinem suum filiis Sponsi dedisse illum confitebimur? Quare omni cum certitudine Corpus & Sanguinem Christi sumamus*. Certe ineptus omnino & ab humano plane alienus esset hujus Auctoris sensus, si ad probandum panem & vinum moraliter mutari & fieri Corporis ac Sanguinis Christi figuras, omnipotentiæ divinæ aquam in vinum substantialiter transmutantis miraculum protulisset. Præ-

terea

terea Fideles contra dubium grave munit Cyrillus, quod ex illis Christi verbis oriri poterat, *Hoc est Corpus meum*, &, *Hic est Sanguis meus*. Quis vero dubitasset quin panis & vinum sacra fiant per mysticas preces, sicut cibi fiunt impuri Dæmonis super eos invocatione? Quis mutationem moralem panis & vini in typos Corporis & Sanguinis Christi ægre credidisset? Quod vero panis & vini consecrationem *invocationi Trinitatis* tribuat Cyrillus, Romanæ Ecclesiæ Doctrinæ non adversatur. Nam ut vera sit ejus propositio, satis est quod in toto ritu, sive in precibus consecrationem antecedentibus, super proposita dona Trinitas invocetur. Quamquam & Christi verba, *Hoc est corpus meum*, *Hic est Sanguis meus*, ab antiquis precum nomine significata fuisse, demonstrare operosum non esset.

Pergit objicere Rivetus ex Catechesi III. hæc verba contra Fidem Transubstantiationis. *Cæterum vide ne illud* (Chrisma scilicet) *esse putes unguentum merum. Quemadmodum enim panis Eucharistiæ post Sancti Spiritus invocationem, non amplius est Panis communis, sed est Corpus Christi: sic & Sanctum hoc Unguentum, non amplius est unguentum nudum, neque commune, postquam jam consecratum est; sed est Chrisma Christi, per Spiritus Sancti præsentiam divinitatis illius effectivum: quo frons & alii sensus corporis tui symbolice inunguntur: & corpus equidem isto visibili Unguento perungitur, anima vero Sancto vivificoque Spiritu sanctificatur*. Ex quibus duo colligit Rivetus. I. Qualis est mutatio in oleo, talis est in Eucharistia. At non est mutatio substantiæ, sed usus, & sanctificatio ex gratia: Ergo nulla alia est in pane & vino, cum fiunt Corpus & Sanguis Christi. II. Ut corpus inungitur oleo symbolice, anima vero Spiritu vere sanctificatur; sic etiam comedit & bibit os corporis symbolice; anima vero intus Corpore & Sanguine Christi spiritualiter reficitur.

Sed o deplorandas Calviniani hominis ratiocinationes! Talem esse in oleo mutationem, qualis est in Eucharistia, dixit ne Cyrillus? Nequaquam: sed mutationem fieri in unguento, ut non sit amplius unguentum commune postquam consecratum est: sicut mutatio fit in Pane Eucharistico, ut non sit amplius panis communis. Age vero, videamus quid hac mutatione consequatur unguentum ex Cyrilli sententia. Fit Chrisma Christi, & præsentia Spiritus Sancti fit divinitatis illius operatorium. Quid vero consecratione consequitur Panis Eucharisticus? Ut sit Corpus Christi. Certe si talem mutationem in oleo Confirmationis, qualem in Pane Eucharistiæ Cyrillus agnovisset, sacrum oleum non dixisset esse Chrisma Spiritus Sancti, & divinitatis illius effectivum, sed esse ipsum Spiritum Sanctum, sicut Panem Eucharisticum dixit esse Corpus Christi: & si majorem in Eucharistia quam in Chrismate non fieri mutationem sensisset, non dixisset Panem Eucharisticum esse Corpus Christi, sed solum esse Christi donum, vel figuram virtute Corporis Christi imprægnatam; sicut non dixit Chrisma esse Spiritum Sanctum, sed Chrisma præsentiæ Spiritus Sancti effectivum. Illatio vero symbolicæ manducationis ex inunctione symbolica, non Cyrilli est, nec ex illius verbis potest extundi, sed Riveti insulsum est & sophisticum ratiocinium. Enimvero quod in membra nostra distribuitur, spiritaliter tantum non manducatur: At Christi Corpus, ex Cyrillo, in membra nostra distribuitur. Ejus itaque manducatio spiritalis tantum esse non credenda est. *Quare* (inquit Catechesi IV.) *omni cum certitudine Corpus & Sanguinem Christi sumamus. Nam sub specie panis datur tibi Corpus, & sub specie vini datur Sanguis: ut sumpto Corpore & Sanguine Christi, efficiaris ei comparticeps Corporis & Sanguinis. Sic Christiferi erimus, cum ejus Corpus & Sanguinem in membra nostra receperimus*.

Urget Rivetus contra Ecclesiæ Fidem hæc verba ex Catechesi V. *Panis hic non in ventrem descendit, & in secessum emittitur, sed per totum ad corporis & animæ utilitatem distribuitur*. Panis autem Papisticus (inquit Calvinista blasphemus) quem Corpus Christi dicunt, in ventrem descendit non solum hominum, sed etiam brutorum: ergo non idem est Panis cum eo quem celebrat Cyrillus.

Minorem Heterodoxi nego. Corpus namque Christi panis speciebus velatum, quod propterea panis nomen in Eucharistia retinet, communium ciborum sorti obnoxium non esse, Ecclesia Catholica profitetur, quæ ob contrarium errorem Stercoranistas jamdudum proscripsit.

Urget

Urget rursus Rivetus ex his verbis Catecheseos Mystagogicæ IV. *Christus affirmat, & dicit de pane, Hoc est Corpus meum.* Papistæ contra (inquit Calvinianus) *Hoc non demonstrat Panem.* Et propositio hæc, *Panis est Corpus Christi*, est Hæretica.

R. Quid pronomen *Hoc* demonstret, inter Catholicos Theologos, quos insolentissimus Hæreticus Papistas vocat, non convenit. Quidam asserunt illud demonstrare Panem; alii singularem substantiam, seu rem sub speciebus Eucharisticis præsentem confuse hoc nomine significari volunt, alii Corpus ipsum Christi. Sed omnes Calvinistarum & Lutheranorum errorem nihilominus confodiunt. Nam qui pronomen *Hoc*, Panem demonstrare contendunt, spectant transitoriam dumtaxat significationem. At cum profertur hoc pronomen, nondum completa propositione, adhuc est Panis, qui absoluta propositione jam non erit; adeoque tunc pronomen *Hoc*, Panem in Christi Corpus proxime mutandum significare dici potest. Qui hoc pronomine demonstrari contendunt Corpus Christi, spectant significationem illius permanentem, quæ finita propositione, & prolatis omnibus Christi verbis ipsi convenit. Tunc enim prædicatum conjungitur cum subjecto. Corpus autem Christi alia de re quam de se ipso prædicari non potest. Sed pronomen *Hoc*, illud significat sub confusa quadam & generali notione rei præsentis: hæc autem verba, *Corpus meum*, illud distincte significant. Quæ significationis diversa ratio in propositionibus quibusvis practicis, id est, rei quam significant operatoriis, demonstrativo pronomini conveniret, secundum diversum rei statum. Ita si Moyses mutans virgam in serpentem, dixisset, *Hoc est serpens*; & si Christus aquam in vinum convertens, dixisset, *Hoc est vinum*: pronomen *Hoc*, secundum significationem transitoriam, idest, spectando miraculum ut nondum factum, sed mox faciendum, virgam, & aquam demonstrasset; secundum significationem permanentem & spectando miraculum ut jam perfectum demonstrasset serpentem, & vinum. Tandem qui pronomen *Hoc*, demonstrare dicunt singularem substantiam, seu rem sub speciebus Eucharisticis præsentem, non dubitant quin significet vel panem in priori instanti, quo inchoatur propositio, vel Christi Corpus in posteriori, quo absolvitur, sed ideam confusam utriusque isto pronomine ingenerari volunt.

Objicit adhuc Rivetus hæc verba ex eadem Catechesi V. *Gustantes enim, non panem aut vinum ut gustent jubentur, sed antitypum Corporis & Sanguinis Christi*, idest, figuram, (inquit Calvinista).

Fateor Cyrillum vocasse Eucharistiam *antitypum* Corporis & Sanguinis Christi, sed contendo ipsum *antitypi* nomine meram, vacuam, & inanem figuram non intellexisse & significasse, sed figuram Corpus & Sanguinem Christi reipsa continentem. Unde *antitypi* nomen in Cyrilli Catechesibus hoc ipsum significat, quod apud nos nomen *Sacramenti*: & eodem sensu Corpus Christi Fidelibus *in antitypo* dari asserit, quo idem Corpus *in Sacramento* dari profitemur. Id patet evidentius ex Catechesi IV. *Quare*, inquit, *omni cum certitudine Corpus, & Sanguinem Christi sumamus. Nam sub typo panis datur tibi Corpus, & sub typo vini datur Sanguis, ut sumpto Corpore & Sanguine Christi, efficiaris ei comparticeps Corporis & Sanguinis. Sic Christiferi erimus, cum ejus Corpus & Sanguinem in membra nostra receperimus.* Si Corporis & Sanguinis Christi nomine typicum dumtaxat Corpus Cyrillus intellexisset, ineptus plane esset, immo nullus propositionis ipsius sensus. Significarent enim ejus verba Corpus Christi typicum nobis dari in Corpore typico, figuram Corporis Christi dari nobis in Corporis ejusdem sacerrimi figura: quo quid absurdius? Certe si Eucharistiam Corporis & Sanguinis Christi absentium typum & figuram esse S. Cyrillus sensisset, non dixisset illa in membris nostris recipi, Christum nos ferre, Corpus Christi & Sanguinem nobis dari. Sed quantum abfuerit a Calvini dogmate Cyrilli & veteris Ecclesiæ de Eucharistia Fides & Doctrina, demonstrant luculentius quæ eadem in Catechesi leguntur: *Ne ergo consideres tamquam Panem nudum & Vinum nudum. Corpus enim est & Sanguis Christi, secundum ipsius Domini verba. Quamvis enim sensus hoc tibi suggerit, tamen Fides te confirmet; ne ex gustu rem judices, quin potius habeas ex Fide pro certissimo, ita ut nulla subeat dubitatio, esse tibi donata Corpus & Sanguinem.* Et infra: *Hoc sciens, & pro certissimo habens, panem hunc qui videtur a nobis, non esse Panem, etiamsi*

tamſi guſtus Panem eſſe ſentiat, ſed eſſe Corpus Chriſti; & Vinum quod a nobis conſpicitur, tametſi ſenſui guſtus Vinum eſſe videatur; non tamen Vinum, ſed Sanguinem eſſe Chriſti. Recens baptizatorum mentes ſubire poterat dubium de reali præſentia Corporis Chriſti in Euchariſtia, in iſtarum vocum pugna & contradictione fundatum, *Panis & Corpus Chriſti.* Hoc dubio ut ipſos liberet, hancque ab eorum animis caliginem diſpellat, quid ait Cyrillus? Ait ne (quod reſpondere debuiſſet, ac reſpondiſſet procul dubio, ſi in ea fuiſſet ſententia quam Calviniani propugnant) Euchariſtiam eſſe Panem, & credendum omnino eſſe judicio ſenſuum, qui panem eſſe renuntiant, quamvis ſit Corporis Chriſti figura? Minime: ſed aſſerit non eſſe Panem, & id certiſſime credendum, quamvis oculi, & guſtus Panem eſſe teſtentur: ſed eſſe Corpus Chriſti, ſecundum ipſius Domini verba.

Tandem quæ ſequuntur verba a Riveto adducta ex V. Catecheſi, Catholicæ & Romanæ Eccleſiæ de Euchariſtia dogmati aperte ſuffragantur: *Accedens autem ad Communionem*, inquit, *non expanſis manuum volis accede, neque disjunctis digitis, ſed ſiniſtram veluti ſedem quamdam ſubjicias dextræ, quæ tantum Regem ſuſceptura eſt, & concava manu ſuſcipe Corpus Chriſti, dicens: Amen.* Nemo certe Calviniſtarum: Panem qui ipſis in illorum Cœna diſtribuitur, Chriſtum Cœlorum Regem appellaret; nemo dicenti, *Suſcipe Corpus Chriſti*, reſponderet *Amen*; ideſt, Verum eſt: ſicut reſpondebant Chriſtiani, ſuam his verbis tanto de Sacramento profeſſi Fidem, cum Euchariſtiam ſuſcipiebant.

Objicit Rivetus hæc verba ex eadem Catecheſi: *Sanctificatis ergo diligenter oculis, tam ſancti Corporis contactu communica.* At, inquit, Pontificii Corpus Chriſti non tangunt.

Erras, Rivete, Corpus Chriſti tangimus, non immediate, ſed ratione ſpecierum panis & vini, quibus obvelatur. Niſi autem reipſa præſens eſſet in Euchariſtia Chriſti Corpus, illud tangere, qui ad Communionem accedunt, dici non poſſent: nemo enim dixerit ei, qui Regis imaginem & figuram tangit, Regium Corpus tangis: recte autem id dixerit ei, qui veſtimenta tetigerit Regio aptata Corpori, ſive quibus Rex actu indutus eſt. Unde cum mulier hemorrhoiſſa Chriſti veſtem tetigit, ait Salvator: *Quis me tetigit?* Sed ad Rivetum refellendum ſufficit unus S. Joannis Chryſoſtomi locus Homil. LXVI. *Ad populum Antiochenum* dicentis: *Quot nunc dicunt: Vellem ipſius Chriſti formam aſpicere, figuram, veſtimenta, calceamenta? Ecce eum vides, ipſum tangis, ipſum manducas. Et tu quidem veſtimenta cupis videre, ipſe vero tibi concedit non tantum videre, verum & manducare, & tangere, & intra te ſumere.*

Denique objicit Rivetus hæc verba ex eadem Catecheſi: *Tum vero poſt Communionem Corporis Chriſti, accede ad Calicem Sanguinis illius.* Ibi, inquit, jubetur Laicis Communio ſub utraque ſpecie, quam Pontificii ſubtrahunt. Ibidem: *Cum adhuc eſt humiditas in labiis tuis, manibus attingens, & oculos, & frontem, & reliqua ſenſuum organa conſecra.* Id non poteſt Laicus, qui non communicat ſub ſpecie vini (inquit Rivetus) & ſi communicaret, non liceret vinum in labiis reliquum manibus contingere, & organa ſenſuum conſecrare.

At nihil aliud probant hæc loca Cyrilli, quam ejus ætate Communionem ſub utraque ſpecie fuiſſe ex Eccleſiæ Diſciplina frequentatam, quod non negamus: divinum vero ea de re præceptum nullum innuunt. Porro quæ Diſciplinam tantum ſpectant, poſſunt variis temporibus, varias etiam ob cauſas, ab Eccleſia immutari. Et Eccleſia jure merito ſubtraxit Laicis Calicis uſum; quæ illum permitteret, ſi ad Schiſmatis vulnus curandum neceſſe eſſet, omniaque Fidei Catholicæ dogmata, & ipſam imprimis realem Corporis & Sanguinis Chriſti ſub utraque ſpecie præſentiam profiterentur; ſicut illum Bohemis ea lege permiſit Baſileenſe Concilium. Quod ſpectat piam illam, non ſuperſtitioſam (ut vult Rivetus) veterum Chriſtianorum conſuetudinem, qui manum ad labra Chriſti Sanguine adhuc madida admoventes, inde oculos, & frontem, & cætera ſenſuum organa conſecrabant; poſſent idem præſtare, ſi Communio ſub utraque ſpecie adhuc eſſet in uſu: quod autem id non faciant, nihil ipſis nocet. Non tamen eſt exiſtimandum, quod pretioſiſſimi Sanguinis guttas oculis & naribus admoverent;

rent, sed quod libato Calice, labia Corporis & Sanguinis Christi contactu sanctificata reverenter admota manu contingerent, atque inde ad oculos & frontem & cætera sensuum organa pie admoverent, ut suo quodam modo consecrarentur. Id autem quidni faciant Christiani post Eucharisticam sub unica specie Communionem? Et si id præstiterint, superstitionis argui non poterunt.

X. Epistola ad Constantium Imperatorem, *De signo Crucis in Cœlo* ex lumine Hierosolymis apparente, verus est, ac genuinus Cyrilli Hierosolymitani partus. Ipsam esse ab homine Ariano scriptam Rivetus, aliique inimici Crucis Christi immerito contendunt, hac inani ratione freti, quod Constantium Arianum Principem laudibus efferat, ejusque pietatem commendet. Sed si alicujus hæc ratio ponderis est, sequitur nec Sanctum Gregorium Nazianzenum auctorem esse Orationis I. *Contra Julianum*, nec S. Ambrosium Epist. 13. *Ad Valentinianum*, nec Sanct. Athanasium Orationis I. *Contra Arianos*, nec S. Hilarium librorum *Ad Constantium*; quia eumdem Imperatorem laudati Patres ab amore religionis, ab odio idololatriæ, a pietate, ab humanitate, ab ingenii solertia atque acumine, a prudentia, a fortitudine commendarunt. Arianus erit Sanctus Gregorius Nazianzenus, vel saltem Arianus Auctor Orationis laudatæ in Julianum, (quem alium a Gregorio Nazianzeno Rivetus aliquis dixerit) quia Constantium, nedum viventem (ut Cyrillus) quomodo Principes laudare solemne est omnibus qui ad ipsos scribunt, vel loquuntur, ut venerationem erga illos suam significent, sed mortuum, laudibus exornavit maximis, & Deo adjunctum esse, regnique cœlestis hæreditatem accepisse scripsit. Certe Arianum hujus qua de agimus Epistolæ Auctorem non fuisse perspicuum est ex *Glorificatione consubstantialis Trinitatis, veri Dei nostri*, qua illam finit. Denique, ut Glycæ hanc Epistolam S. Cyrillo asserentis testimonium omittam, Sozomenus lib. 4. Historiæ Ecclesiasticæ, cap. 5. eadem refert de admirabili illa Crucis apparitione, ac Cyrillus Hierosolymitanus, ac Epistolam ea de re scriptam a Cyrillo ad Constantium testatur. *Eodem tempore*, inquit, *cum Cyrillus Hierosolymorum Ecclesiam post Maximum administraret, Crucis signum in cœlo apparuit; splendide refulgens, non ut cometes diffluentibus radiis, sed plurima luce collecta densatum ac perspicuum. Longitudine quidem a Calvariæ loco ad Montem Olivarum, id est, circiter quindecim stadia, totum cœlum quod tractum illum supereminet, complectens. Latitudo vero respondebat longitudini. Porro ob rem tam insolitam, tamque inopinatam, admiratio simul ac metus omnes invasit. Relictisque ædibus & foro, & opere quod quisque præ manibus habebat, universi cum uxoribus & liberis ad Ecclesiam confluxerunt, uno consensu Christum laudantes, Deumque alacri animo confitentes. Porro ejus rei nuntius omnes orbis Romani provincias non mediocriter conturbavit...... Ipse quoque Imperator ea de re certior factus est, tum ex multorum aliorum relatione, tum ex literis Cyrilli Episcopi ad ipsum datis. Hæc autem in sacris libris olim prædicta fuisse per divinam quamdam Prophetiam viri ejusmodi rerum gnari asserebant. Et hoc quidem signum plurimos Gentiles ac Judæos ad Christianam Religionem pertraxit.* Quin ex Epistola Cyrilli ad Constantium hanc Historiam hauserit Sozomenus, nullus dubitat.

Epistola ad Constantium de Signo Crucis &c. S. Cyrillo Hierosolymitano vindicatur.

XI. Epistolam nomine Cyrilli Hierosolymitani ad S. Augustinum *De Miraculis S. Hieronymi* scriptam, quæ inter Opera S. Hieronymi legitur, universa doctorum hominum natio tum ob horrendum anachronismum, (Cyrillus enim XXX. ante Hieronymum annis obiit) cum ob insulsitatem Cyrillo abjudicat.

JO: DOM. MANSI

Nota.

Dubius hæret Basnagius num inventæ Crucis Christi historiam rejiciat, vel admittat. Auctoritatem ad probandum obtinet penes illum plurimam S. Cyrilli Hierosolymitani testimonium; vicissim autem æquali apud illum lance stat silentium Eusebii, ipsiusque demum Constantini in epist. ad Macarium, qui ambo nihil ea de re, quæ laudi certe, & gloriæ Imperatori cessisset, meminerunt. Sed hæterodoxi dubium

ani-

animum nonnihil tamen in adversam inventioni sententiam trahunt hæc, quas sedulo colligit, ratiunculæ. Crucem Christi, ait servasse diligenter coevos Christo fideles facile persuaderemur: nulla vero probabilis succurrit ratio cur & latronis utriusque cruces eadem diligentia conderentur ad memoriam sæculorum. Id certe non egissent Christiani; sed nec Judæi, qui supplicii instrumenta una cum cadaveribus reorum infodiebant terræ, ossa enim latronum una cum crucibus reperta nemo prodidit. Non pagani, qui morem illum condendorum instrumentorum supplicii ignorabant. Insuper suspiciosa est hæc crucis incorruptæ effossio post tercenos circiter annos; qui hoc fiat sine prodigio? Illusum igitur suspicatur heterodoxus religioni Constantini Imperatoris, qui sacrarum reliquiarum insigni studio tenebatur. Nec forte impostor alius quærendus est a Cyrillo, quem a fraude haud omnino abfuisse ex Hieronymo in Chron. heterodoxus probat. Hi tam viri docti scrupuli facile evelluntur; quin & ipse Basnagius redarguit. Miratur ille eccurnam fieri potuerit ut Constantinus inventæ a se, vel suis auspiciis crucis non meminerit sua ad Macarium epistola; Nunc autem in gratiam Religiosi erga sacras reliquias Augusti fabellam hanc de inventa Cruce excogitatam dicit. Si postremum hoc verum admittatur, debuit Constantinus crucem, quam suo tempore repertam, esto ex errore persuadebatur, non siluisse. Verum his omissis, silentii hujus hanc probabilem causam affero; epistolæ ad Macarium posterior fuit hæc crucis inventio; forte etiam Eusebius Constantini vitam ante ejus obitum & ante repertam crucem descripserat; quamquam reliqua adjecit secundis curis, vel secunda post priorem scriptionem accessione. Hinc non difficili casu accidere potuit, ut mentionem hanc crucis omitteret. Tres simul cruces, nempe Christi unam, & utriusque latronis duas simul defossas veteres quidam scripserunt; sed non Cyrillus, cujus unico testimonio hac in re, fabulis apud alios infertissima standum esse censeo. Quæ exprobrat criticus noster Cyrillo Alexandrino ex Chronico S. Hieronymi longiorem merentur indaginem; vix tamen fieri potuisse credo ut fraudem tanta felicitate excogitare potuerit, qua veteribus tam multis persuaserit. Nemo unus in ea re Cyrillum fraudis insimulavit; exurgat nunc post annos fere bis millenos Basnagius, & fidem testi adeo oculato præbeamus.

JOANNIS DOMINICI MANSI

Nota.

JUvat hic Riveti sphalmata ex nova S. Cyrilli versione a D. Toutteo Monacho Ordinis S. Benedicti adornata corrigere. Ita igitur locum ex Catechesi XII. vertit doctissimus Monachus: *Noverint Virgines proprii instituti decus & gloriam* (quod scilicet principem castimoniæ suæ habent Mariam Matrem Dei). *Agnoscat Monachorum Ordo puritatis gloriam; non enim privamur* (*viri*) *dignitate integritatis*. In ventre Virginis novem mensium tempus exactum est Salvatori (ex quo Virginibus sacris magna gloriandi causa est) at vir fuit Dominus tres annos & triginta, *adeout si gloriatur Virgo* (idest status sacrarum Virginum) *propter novimestre tempus, multo nos magis* (possumus gloriari nos viri) *propter annorum multitudinem*. Nihil hic de comparatione inter Virgines perpetuo castas, & Virginem Mariam, quam Rivetus somniat. Aliæ Riveti adnotationes sive melius dixeris, increpationes in S. Cyrillum recte a P. Alexandro hic redarguuntur, ut non opus sit clavum iterum trudere.

SCHOLION I.

In hoc Articulo, pag. 500. Editionis primæ Religiosi Censores hanc mihi Propositionem tribuunt: *Baptismus Joannis gratiam conferebat.*

R. Id non scripsi; hanc Propositionem mihi gratis affingunt Indiculi Censorii Auctores, neque hic, neque ullibi in Operibus meis legitur. Contrarium hic diserte doceo Num. 8.

SCHO-

SCHOLION II.

In eodem Articulo Religiosi Censores hanc Propositionem notant: *Communio Laicorum sub utraque specie Cyrilli Hierosolymitani ætate.*

R. Nemo veteris Disciplinæ peritus id ignorat. *Semper & ubique ab Ecclesiæ primordiis usque ad sæculum duodecimum sub specie Panis & Vini communicarunt Fideles, cœpitque paulatim hujus sæculi initio usus Calicis obsolescere;* (inquit pius & eruditus Cardinalis *Bona*, lib. 2. *Rerum Liturgicarum*, cap. 18.)

ANIMADVERSIONES in Communionem laicorum sub utraque specie.

QUandoquidem non solum Cyrilli ætate, sed etiam usque ad sæculum duodecimum videatur hic Natalis sentire cum Cardinali Bona *semper & ubique* fideles sub specie panis & vini communicasse, ideo in hac illius temporis disciplina examinanda juvat hic immorari.

§. I.

Etiam duodecim prioribus Ecclesiæ sæculis, quando ordinarie fidelibus utraque Eucharistiæ species dispensabatur, in ipsa publica Communione liberum fuit unam speciem, sive duas sumere.

HUjus libertatis etiam sub unica specie Eucharistiam percipiendi indicium manifestum est S. Leonis decretum adversus Manichæos. Abstinebant hi a vino velut a genimine Diaboli; & cum etiam negarent Filium Dei in nostræ redemptionis pretium Sanguinem suum fudisse, immo verum Corpus & Sanguinem assumpsisse, ideo in sacris mysteriis pretiosissimum Christi Sanguinem sumere declinabant, & sub vini specie communicare. Hujusmodi ergo indicio cognoscendos dixit S. Leo, si nempe unam panis speciem in publica communione acciperent: *Cumque*, ait serm. 4. de Quad. *ad tegendam infidelitatem suam nostris audeant interesse mysteriis, ita in sacramentorum communione se temperant, ut interdum tutius lateant, ore indigno corpus Christi accipiant, sanguinem autem redemptionis nostræ haurire omnino declinent. Quod ideo vestram volumus scire sanctitatem, ut vobis hujusmodi homines & his manifestentur indiciis, & quorum deprehensa fuerit sacrilega simulatio, a Sanctorum societate sacerdotali auctoritate pellantur.* Cum igitur S. Leo ad Manichæos detegendos jubeat observari eos, qui sanguinem haurire semper declinabant, signum est liberum fuisse Romæ sub una, vel sub utraque specie communionem sumere: nam si ex illius Ecclesiæ disciplina semper utraque Eucharistiæ species fuisset dispensanda, non potuissent latere Manichæi, dum a Sanguine Domini bibendo abstinuissent. Id confirmat decretum, quod postea ad tempus edidit ipsius successor S. Gelasius, quo sancivit quoscumque ad sacram mensam accedentes utramque speciem recipere debere, ut ita omnem fraudis & effugii viam Manichæis præcluderet. Ipsius decretum habetur *can. comperimus de consecr. d. 2. cap.* 12. quod ita se habet: *Comperimus quod quidam sumpta tantummodo corporis sacri portione, a calice sacri cruoris abstineant. Qui procul dubio, quoniam nescio qua superstitione docentur obstringi, aut integra sacramenta percipiant, aut ab integris arceantur; quia divisio unius ejusdemque mysterii sine grandi sacrilegio non potest provenire.* Hæc ratio ferit Manichæos, qui cum sacrilega superstitione ducti a sanguine abstinerent, unam ab altera specie non sine grandi sacrilegio separabant. Porro quid necesse fuisset Gelasium utriusque speciei sumptionem præcipere, si semper & ubique ea viguisset in Ecclesia disciplina, ut sub utraque specie fideles communicarent?

Sed & in Ecclesia Constantinopolitana in publica communione liberum nonnumquam fuisse unicam speciem recipere, suadent ea quæ narrat Sozomenus *l. 8. hist. c.* 5. de quadam muliere e secta Macedonianorum. Cum igitur ipsius Conjux audiendo Chrysostomum concionantem, quomodo de divinitate sentiendum esset, fidem catholicam ample-

cis, in quo sanguis pro communicandis infirmis asservaretur; bene vero columbæ
reæ & argenteæ in altari suspensæ, in qua Corpus Christi claudebatur. Harum
lumbarum mentio fit *in vita* S. Basilii, *& in Testamento* Perpetui Turonensis Episc
tom. 5. *Spicileg.* sicut & in *Libello* supplici clericorum, & monachorum Antiochiæ
Joannem Patriarcham, & ad Synodum Constantinopolitanam congregatam sub Me
contra Severum antesignanum Acephalorum, in quo conqueruntur eas sustulisse. H
etiam solius corporis Christi meminere, qui Eucharistiam pro infirmis servari consu
tam fuisse testantur, ut patet *ex Decreto* Leonis IV. ex *Epistola Synodica* Rathe
Veronensis ad Presbyteros suæ diœcesis, & ex Concilio Aurelianensi sub Roberto R
ge *tom.* 2. *Spicil.*

Sed & diversa facta sub una tantum specie non raro Eucharistiam infirmis admi
stratam demonstrant. Celebre est apud Eusebium *lib.* 6. *hist. c.* 44. quod evenit c
dam Serapioni in extremis posito. Misit hic nocturno tempore puerum ad Presbyt
rum, orans ut ad ipsum Eucharistiam deferret, (recens erat decretum de concede
da pœnitentibus lapsis communione, ut apud ipsum Eusebium) Presbyter vero cu
ægrotaret, eidem puero *exiguam Eucharistiæ partem tradidit, jubens ut in aqua int
ctam seni in os instillaret.* Ubi observandum apud Eusebium solius speciei panis fi
mentionem, nam dicitur: *Redit igitur puer buccellam afferens . . . Mox puer bucc
lam intinxit & in os senis infudit.* Idem probatur ex iis quæ scribit Paulinus in vi
S. Ambrosii, ubi narrat S. Honoratum Vercellensem Episcopum in superiore tabula
decumbentem ter cœlesti voce fuisse vocatum, ut S. Ambrosio jam morituro Euch
ristiam administraret: *Qui descendens obtulit Sancto Domini Corpus, quo accepto, u
glutivit, emisit spiritum.* Mos etiam fuit quibusdam in locis aliquando infirmis dare E
charistiam sub sola specie vini; atque hunc morem in Hispania viguisse colligitur e
can. 2. Concilii XI. Toletani an. 675. celebrati, ubi narratur quod quidam infirmi *pr
ter Dominici calicis haustum traditam sibi non possent Eucharistiam deglutire.* Et Pascha
lis II. in sua Constitutione apud Baronium tom. 2. ad an. 1118. n. 4. mandat, *ut pa
vuli & infirmi, qui panem absorbere non possunt, in solo sanguine communicent.*

Ne autem dissimulare videar quod quidam ad præfata exempla respondent, non a
ministratam nempe fuisse solam speciem panis, quia hæc vino consecrato intingeb
tur, operæ pretium est hunc morem ad examen revocare. Putat Arcudius *l.* 3. *de E
char. c.* 53. disciplinam intingendi panem Eucharisticum sacro vino ipsa Chrysostomi æta
te incœpisse. Sed in hoc ab Arcudio recedendum, nullum etenim illius testem potu
proferre, sed solum infirmam conjecturam; & aliunde ipse Chrysostomus non sem
mentionem facit sanguinis Christi, quem Diaconi inter Missarum solemnia fidelib
porrigebant. Sed & cum ex Concilio Quinisexto *can.* 101. habeamus adhuc in Eccl
sia Græca viguisse morem recipiendi in manibus Eucharistiam, necesse est credere no
recepisse nuda manu panem sanguine Christi madefactum. Serius igitur in Ecclesia Græ
ca ad præcavendum effusionis periculum sacras particulas vino consecrato intinctas S
cerdos distribuit, medio parvo cochleare, cujus oblongum manubrium in parvam d
finit crucem. Alia vero est pro infirmis praxis, ut apud Arcudium *l.* 3. *de Euchar. c.* 5
& 56. Goarium *in Not. ad Ritual. Græcor. & Card. Bona l.* 2. *rer. Liturgic. c.* 18. Feria ig
tur quinta majoris hebdomadæ consecrant panem recentem solito majorem, cujus qua
tam partem assumit Sacerdos, tres reliquas in minutulas particulas dividendo quas com
muniori voce *Margaritas* vocant. Verum quidem est consecratum panem sanguine Chr
sti leviter madefacere; at cum postea sacro disco ignem subjiciant, cunctumque expr
mant humorem; adeout panis omnino induratus a corruptione per totum annum præ
servetur; consequens est solam panis speciem pro infirmorum communione remanere.
Cæterum dum ægrotis porrigunt, communi vino panis speciem mollefaciunt, ut ab ii
dem possit deglutiri.

In Ecclesia vero Latina prima communionis sacro vino intinctæ mentio fit in Con
cilio IV. Bracarensi, an. 675. can. 1. quod tamen abusum esse PP. judicarunt. Nihi
lominus quibusdam in Ecclesiis hanc praxim postea pro infirmis invaluisse cognoscimu
ex Concilio Turonensi apud Burchardum *in collect. can. l.* 5. *c.* 9. & Ivonem Carno

ten-

tensem *Decret. part.* 2. *c.* 19. Idem mos pro populo quibusdam in locis obtinuit, atque ad vitandum periculum effusionis sanguinis fuit introductus; cumque in Anglia potissimum esset propagatus, illum defendit Ernulphus Roffensis Episcopus, cujus Epistola ad Lambertum habetur *tom.* 2. *Spicileg.* Observare demum est non semper speciem panis vino consecrato intinctam fuisse, sed maxime pro pueris & infirmis vino communi, aut aqua intingebatur, ut ita panem siccum facilius deglutirent.

Hæc observasse juvabit, ut ita cognoscatur praxim communionis sacro sanguine intinctæ valde posteriorem fuisse ætate Serapionis, & S. Ambrosii; unde nil convincit contra communionem sub unica specie. Quibus addendum, difficile esse ostendere eam praxim in Ecclesiis Alexandrina, & Mediolanensi viguisse.

Nonnulla demum adnotando de domestica communione, hic in quæstionem revocare nolim, an aliquando utramque speciem domum detulerint fideles, cum satis sit ostendere unicam etiam panis speciem domi fuisse asservatam. Id primo suadet ratio, nam vinum diutius asservatum facillime acetum evasisset. Deinde id aperte tradit Tertullianus *l.* 2. *ad uxor. c.* 5. ubi ipsam adhortans ne post obitum suum maritum duceret infidelem, inter alias hanc etiam habet rationem. *Non sciet Maritus quid secreto ante omnem cibum gustes; & si sciverit, panem non illum esse credet, qui dicitur, scilicet Corpus Christi.* Meminit hic Tertullianus solius panis eucharistici, quod & innuit *lib. de orat. c. ult.* Sed & legendi S. Basilius *ep. ad Cæsar. Patric.* S. Cyprianus *tract. de lapsis*, S. Ambrosius *de obit. Satyri Fratris*, *&c.*

Afferri & hic posset consuetudo Eucharistiam ad absentes mittendi in signum mutuæ fidei, & concordiæ; quod cum non facile quis sibi suadeat de Eucharistia sub vini specie, si in longinquas regiones fuisset deferenda, propter periculum acescendi, & effusionis, facillime quis factum concipiet sub sola panis specie. Hujus consuetudinis inter alios testis est S. Irenæus apud Eusebium *l.* 5. *c.* 24. Alloquens igitur S. Victorem Papam, qui excommunicaverat Asiaticos luna 14. Pascha celebrantes, ait ipsius Prædecessores non id præstitisse, ac ita subdit: *Illi ipsi qui te præcesserunt, quamvis id minime observarent, Ecclesiarum Presbyteris, qui id observabant, Eucharistiam transmiserunt.* Videatur ipse Natalis *in Theol. Dogmat. & Moral. de Sacram. Euchar. art.* 5. *propos.* 1.

ARTICULUS XIII.

De SS. Hilario, & Phœbadio.

§. I.

I. SAnctus Hilarius e Galliis oriundus, patriæ suæ Pictaviensis civitatis Episcopus, anno circiter 354. creatus est. Arianæ Hæreseos acerrimus hostis, persecutionem Catholicæ Fidei causa passus est, e Synodo Biterrensi factione Saturnini Arelatensis Præsulis Ariani in Phrygiam amandatus exul, anno 356. obiit die 15. Januarii anni 367. vel 368. Scripsit adversus Arianam Hæresim libros XII. *De Trinitate*, quibus XII. Quintiliani libros & stylo imitatus est & numero, ut ait S. Hieronymus in Epist. *Ad Magnum Oratorem urbis Romæ*: item librum *de Synodis* ad Galliarum Episcopos: *In Psalmos* plurimos *Commentaria*, & *In Matthæum*: librum adversus Valentem & Ursacium, Historiam Ariminensis & Seleuciensis Synodi continentem; qui non est alius ab *Hilarii Fragmentis*, quæ primum in lucem edidit Clarissimus atque Doctissimus vir Nicolaus Faber Ludovici XIII. Regis Christianissimi Præceptor. Hoc in opere nonnulla deesse, plurima esse perturbata, nemo non intelligit, qui illud legit. Hujus libri meminit S. Hieronymus lib. *De Scriptoribus Ecclesiasticis*, c. 100. Edidit etiam S. Hilarius librum *adversus Constantium*, qui & nunc extat inter ejus Opera. Hunc post mortem Constantii scriptum falso asseruit Erasmus. Quod enim quinquennio ante egerat, cum SS. Paulinus, & Eusebius Vercellensis, Lucifer Calaritanus, & S. Dionysius Mediolanensis, Ursacii & Valentis factione in exilium deportati sunt, commemorat; quod editum probat illud Opus anno 360. non vero post mortem Constantii: Siquidem laudati Episco-

piscopi exilio damnati fuerant anno Christi 355. post Mediolanense Concilium. Deinde inutilis prorsus fuisset ac inepta Constantii persecutionem in Ecclesiam & Catholicos Episcopos moventis, res vero Arianorum promoventis, tam acris reprehensio, si jam tum obiisset. Defunctum enim Principem numquid ita fuisset allocutus Sanctus Hilarius? *At nunc pugnamus contra persecutorem fallentem, contra hostem blandientem, contra Constantium Antichristum, qui non dorsa cædit, sed ventrem palpat: non proscribit ad vitam, sed ditat in mortem: non tradit carcere ad libertatem, sed intra Palatium bonorat ad servitutem: non latera vexat, sed cor occupat: non caput gladio desecat, sed animam auro occidit: non ignes publice minatur, sed gehennam privatim accendit: non contendit ut vincatur, sed adulatur ut dominetur: Christum confitetur, ut neget: unitatem procurat, ne pax sit: Hæreses comprimit, ne Christiani sint: Sacerdotes honorat, ne Episcopi sint: Ecclesiæ tecta struit, ut fidem destruat. Te in verbis, te in ore circumfert, & omnia omnino agit, ne tu ut Deus, ita Pater esse credaris. Cesset itaque maledictorum opinio & mendacii suspicio: Veritatis enim ministros decet vera proferre*, &c. Et infra: *Proclamo tibi, Constanti, quod Neroni locuturus fuissem, quod ex me Decius & Maximinus audirent: Contra Deum pugnas, contra Ecclesiam sævis, Sanctos persequeris, prædicatores Christi odis, Religionem tollis, Tyrannus non jam humanorum, sed divinorum ... Christianum te mentiris, Christi novus hostis es, Antichristum prævenis, & arcanorum mysteria ejus operaris. Condis Fidem, contra vivens: Doctor profanorum es, indoctus piiorum: Episcopatus tuis donas, bonos malis demutas: Sacerdotes custodiæ mandas, exercitus tuos ad terrorem Ecclesiæ disponis: Synodos contrahis, & Occidentalium Fidem ad impietatem compellis: conclusos urbe una minis terres, fame debilitas, hyeme conficis, dissimulatione depravas. Scelestissime mortalium, omnia persecutionis mala ita temperas, ut excludas & in peccato veniam, & in confessione Martyrium. Sed hæc ille Pater tuus artifex humanarum mortium docuit, vincere sine contumacia, jugulare sine gladio, persequi sine infamia, odire sine suspicione, mentiri sine intelligentia, profiteri sine fide, blandiri sine bonitate, agere quod velis, nec manifestare quæ velis*. Nec movere nos debet quod S. Hieronymus in *Catalogo Scriptorum Ecclesiasticorum* dicat, Hilarium librum *adversus Constantium* post ejus mortem scripsisse: nam vel de alio adversus istum Imperatorem libro, qui exciderit, loquitur S. Hieronymus: vel Constantio adhuc vivente scriptus est, post ejus vero obitum promulgatus, quod S. Hieronymum fefellit. Cum *Auxentio* Mediolanensi Episcopo Ariano anno 364. congressus, *Gesta contra Auxentium* edito libello vulgavit.

Epistola ad Abram filiam, vere est S. Hilarii, cui a Fortunato tribuitur: nec enim verisimile est fuisse ab ipso Fortunato suppositam, ut existimavit Gillotius, qui Editionem Operum S. Hilarii curavit anno Christi 1570.

Quanto in pretio habuerit Ecclesia S. Hilarii libros, Patrum testimonia probant, qui doctrinam ejus commendarunt. S. Hieronymus eum *Latinæ eloquentiæ Rhodanum* appellat (Præfatione in 2. lib. Commentar. ad Galatas.) Ejus libros *inoffenso decurri pede*, & ex eorum esse numero, *in quorum libris pietas Fidei non vacillet*, scribit Epistola 7. ad Lætam. *Ecclesiæ Catholicæ adversus Hæreticos acerrimum defensorem* vocat S. Augustinus lib. 1. contra Julianum Pelagianum, c. 3. Et *non mediocris auctoritatis in tractatione Scripturarum, & assertione Fidei virum*, (l. 6. de Trinitate, c. x.)

S. Hilarii Stylus. Quod stylum ejus spectat, ipsum elatum esse, & ob periodorum prolixitatem involutum, notat S. Hieronymus Epistola 13. ad Paulinum. *S. Hilarius*, inquit, *Gallicano cothurno attollitur, & cum Græciæ floribus adornetur, longis interdum periodis involvitur, & a lectione simpliciorum fratrum procul est*. Nonnullos in S. Hilarii libris nævos Critici tum Catholici, cum Heterodoxi adnotarunt: Sed quorum nullus impediat quin pede inoffenso (ut S. Hieronymus dixit) percurrantur: quia vel Fidei summam non spectant illa in quibus lapsus est: vel ab iis revera fuit alienus erroribus, quos ejus testimonia verbis tenus adstruere videntur.

II. Adversus ejus Doctrinam Dallæus, Rivetus, aliique Heterodoxi objiciunt, quod Christum doloris omnis sensus expertem, nullisque passionibus dolorem inferentibus affectum senserit, lib. 10. de Trinitate. *Homo itaque*, inquit, *Jesus Christus unigenitus Deus*

per

per Carnem & Verbum, ut Hominis Filius, ita & Dei Filius Hominem verum, secundum similitudinem nostri hominis, non deficiens a se Deo sumpsit: in quem quamvis aut ictus incideret, aut vulnus discinderet, aut nodi concurrerent, aut suspensio elevaret; afferrent quidem hæc impetum passionis, non tamen dolorem passionis inferrent, ut telum aliquod aut aquam perforans, aut ignem compungens, aut aera vulnerans, omnes quidem has passiones natura sua infert, ut perforet, ut compungat, ut vulneret: Sed naturam suam in hæc passio illata non retinet, dum in natura non est vel aquam forari, vel pungi ignem, vel aera vulnerari, quamvis natura teli sit vulnerare, & compungere, & forare. Passus quidem Dominus Jesus Christus, dum cæditur, dum suspenditur, dum configitur, dum moritur; sed in Corpus Domini irruens passio, nec non fuit passio, nec tamen naturam passionis exercuit, cum & pœnali ministerio illa desæviit, & virtus corporis sine sensu pœnæ vim pœnæ in se sævientis excepit. Habuerit sane illud Domini Corpus doloris nostri naturam, si corpus nostrum id naturæ habet ut calcet undas, & super fluctus eat, & non degravetur incessu, neque aquæ insistentis vestigiis cedant, penetret etiam solida, nec clausæ domus obstaculis arceatur. At vero si Dominici Corporis sola ista natura sit, ut sua virtute, sua anima feratur in humida, & insistat in liquidis, & extructa transcurrat, quid per naturam humani corporis concepta ex Spiritu Sancto caro judicatur? Caro illa, id est, Panis ille de cœlis est: & Homo ille de Deo est; habens ad patiendum quidem corpus, & passus est; sed non habens naturam ad dolendum. S. Hilarius Christum doloris omnis sensus expertem non sensit.

Claudianus Mamertus lib. 2. *De Statu Animæ*, censet S. Hilarium vere illa in opinione fuisse. *Sed quando* (inquit) *S. Hilarius opinionis hujusce vitium virtute confessionis abolevit, sic sustinet reprehensionis stylum, quod non patitur detrimenta meritorum.* Guillelmus Parisiensis ait, Sanctum Hilarium sententiam suam de insensibilitate Corporis Christi retractasse, eamque a se visam retractationem. Idque ex Guillelmi Parisiensis ore se audivisse testatur Sanctus Bonaventura in 3. Distinctione 16. Art. 1. Quæstione 1.

Rectius Lantfrancus Cantuariensis Archiepiscopus respondet, Sanctum Hilarium de divinitate intelligendum esse, quam doloris sensus non attigit. *Cum itaque Sanctus Hilarius ait: Quod homini assumpto a Filio Dei ictus & vulnera passionem afferrent, non tamen dolorem passionis inferrent, ut si telum aquam perforet, &c. idem est ac si diceret: Homo assumptus impetum passionis, & vim doloris sensit, Deus assumens non sensit. Et hoc paulo post declarat dicens: Virtus corporis, id est, divinitas assumens ipsum corpus, sine sensu pœnæ, quantum ad ipsam attinet, vim pœnæ in se, id est, in carne assumpta desævientis excepit. Quod si virtus corporis magis robur ipsius corporis hoc in loco intelligenda est, eadem sententia in cæteris manet, ut sit sensus: Virtus corporis sine sensu pœnæ, quantum ad assumentem divinitatem, vim pœnæ in se desævientis excepit, quantum ad assumptam humanitatem. Et hoc locutionis genere revera, & salva Christianæ Religionis fide, dici potest, quia Christus, sive Corpus Christi, in cruce patiebatur, & non patiebatur, dolebat, & non dolebat, moriebatur, & non moriebatur, & in hunc modum multa numeroque carentia. Alioqui si præfatus Doctor contra usitatissimam Ecclesiæ Fidem, contra omnium SS. Patrum definitionem, Carnem Christi insensibilem & doloris expertem intelligi voluisset, assumptum a Filio Dei hominem similem nobis in prædicta sententia minime retulisset. Quæ enim similitudo sensibili & insensibili, dolenti & doloris experti?* Hæc Lantfrancus adversus Berengarium, errorem de insensibilitate Corporis Christi Sancto Hilario objicientem scripsit, *Epistola ad Romualdum Pictaviensem Abbatem*, relata a Baronio Tom. 2. Annalium ad annum 1088. Hanc fuisse Sancti Hilarii mentem ostendit, tum argumentum quod tractabat; de Christi enim divinitate agebat adversus Arianos, qui Deum verum & consubstantialem Patri non esse Christum contendebant, quod passionibus corporis & dolori obnoxius fuisset. Ad hanc autem objectionem solvendam satis erat, sensum doloris a divinitate removere. Hæc Sancti Hilarii sententia illustratur ex eodem Patre capite 31. Matthæum contra Arianos ita scribente: „ Volunt enim ex infirmitate corporis ærumnam „ spiritui adhærere, ac si virtutem illam incorruptæ substantiæ, imbecillitatis suæ for-

„ te assumptio carnis infecerit, & æternitas naturam fragilitatis acceperit. Quæ si ad „ metum tristis est, si ad dolorem infirma, si ad mortem trepida, jam & corruptioni subdita erit, & incidet in eum totius infirmitatis affectio. Erit ergo quod non „ erat, de angore mœsta, de timore solicita, de dolore perterrita . . . . . *Et infra*: „ Sed eorum omnis hic sensus est, ut opinentur metum mortis in Dei Filium incidisse, qui asserunt, non de æternitate esse prolatum, neque de infinitate paternæ „ substantiæ extitisse, sed ex nihilo, per eum, qui eum creavit, effectum, & ideo „ in eo doloris anxietas, ideo spiritus passio cum corporis passione. Ideo metus mortis, ut qui mortem timere potuit, & mori possit. Qui vero mori potuit, licet in „ futurum erit, non tamen per eum qui se genuit ex præterito sit æternus.

Sane *Sanctum Hilarium* tum in cap. 31. *Sancti Matthæi*, tum libro 10. *De Trinitate*, ubi metum, dolorem, tristitiam, aliasque humanæ infirmitatis affectiones a Christo removere videtur, contra Hæreticos, qui hæc ad ipsius Divinitatem referebant, confligere certissimum est. Nam priori quidem loco declarat, se in eos agere, quorum „ Ea opinio est, quod cadere propter se mœstitudo in Deum potuerit, eumque futuræ passionis metu fregerit, quia dixerit, Tristis est anima mea usque ad mortem, „ & qui volunt ex infirmitate corporis ærumnam spiritui adhærere. „ Et lib. 10. *De Trinitate*, eos sibi debellandos proponit, qui volebant Christum „ Non in natura impassibilis Dei fuisse; ut qui timuit & doluit, non fuerit in ea potestatis securitate „ quæ non timet, vel in ea Spiritus incorruptione quæ non dolet, sed inferioris a „ Deo Patre naturæ & humanæ passionis trepidaverit metu, & ad corporalis pœnæ congemuerit atrocitatem. Atqui Hæreticos hujusmodi oppugnare, quid aliud est quam propugnare Christum secundum humanam naturam passum fuisse? „ Cum enim duplex & ambigua sit opinio, divinitasne an humanitas passa sit, unius rejectio, alterius erit confirmatio „ (inquit S. Gregorius Nyssenus Oratione 5. *contra Eunomium*, laudatus a Theodoreto Dialogo 3.) Nostras igitur infirmitates ab una Christi Divinitate S. Hilarius removet. Unde cap. 31. in Sanctum Matthæum ait: *Mori igitur nihil in Deo potuit, neque ex se metus Deo ullus est*. Cur addidit, *ex se*, nisi quia ex parte humanæ naturæ cui Deus in Christo hypostatice conjunctus est, & mortem & metum Deo esse potuisse minime dubitavit? Et lib. 10. *De Trinitate*, Num. 67. *Passus quidem est Unigenitus Deus quæ homines pati possunt*. Et Num. 47. asserit eum *Secundum hominem pro nobis infirma omnia pati, sed secundum Deum in his omnibus triumphare*. Verbum passum esse non negat ratione carnis assumptæ, sed solum docet passione demutatum non fuisse. Ita mentem suam explicat libro *De Synodis*, Num. 49. dum ad Sirmiensis Concilii Canonem 12. subjicit: „ Absolute ostenditur, cur Verbum, „ licet caro factum sit, non tamen translatum fuerit in Carnem. Cum enim hæc passionum genera infirmitatem carnis afficiant, Deus tamen Verbum Caro factus non „ potuit a se demutabilis esse patiendo. Non enim idipsum est pati & demutari: quia „ omnem carnem passio cujusque generis demutet sensu, dolore, tolerantia. Verbum „ autem quod Caro factum est, licet se passioni subdiderit, non tamen demutatum „ est possibilitate patiendi. Nam pati potuit, & passibile esse non potuit: quia passibilitas naturæ infirmis significatio est; passio autem est eorum quæ sintillata perpessio: quæ quia inde mutabilis Deus est, cum tamen Verbum Caro factum sit, habuerunt in eo passionis materiam sine passibilitatis infirmitate. Manet itaque inde „ mutabilis etiam in passione natura: quia Auctori suo indifferens & impassibilis essentiæ nata substantia est.

Alia ratione exponi potest Sancti Hilarii locus, dicendo, quod res est, ipsum a Christo solum excludere doloris necessitatem, non veritatem: vel, solam doloris causam, & meritum, scilicet peccatum: vel, turbationem ex dolore, quæ animum e suo statu dimoveret, ut exemplo Martyrum probat: vel dolorem qui ex infirmitate procederet. Id ex totius loci serie perspicuum est. „ Anne metuit, *inquit*, qui armatis ad „ corripiendum sese obvius prodiit? Et in corpore ejus infirmitas fuit, ad cujus occursum consternata persequentium agmina conciderunt? Quam igitur infirmitatem dominatam hujus Corporis credis, cujus tantam habuit natura virtutem? „ Et paulo

„ lo infra, loquens de aure Malcho restituta: „ Producens ergo, *inquit*, hæc aurem „ manus clavum dolet? Et sentit sibi vulnus, qui alteri dolorem vulneris non relin„ quit? Compungendæ carnis metu tristis est, cujus attactui carnem licet donare post „ cædem? Quod si hæc in Christi Corpore virtus fuit: qua rogo fide naturaliter in„ firmus fuisse defendetur, cui naturale fuit omnem humanarum infirmitatum inhibe„ re naturam? *Et ibidem*: Collatis ergo dictorum atque gestorum virtutibus, demon„ strari non ambiguum est, in natura ejus corporis infirmitatem naturæ corporeæ non „ fuisse, cui in virtute naturæ fuerit omnem infirmitatem corporum depellere, & pas„ sionem illam, illata licet corpori sit, non tamen naturam dolendi corpori intulis„ se. Quia quamvis forma corporis nostri esset in Domino, non tamen vitiosæ infir„ mitatis nostræ forma esset in corpore, quod ex conceptu Spiritus Sancti Virgo pro„ genuit: quod licet sexus sui officio genuerit, non tamen terrenæ conceptionis susce„ pit elementis. Genuit etenim ex se Corpus, sed quod conceptum esset ex Spiritu, „ habens quidem in se sui Corporis veritatem, sed non habens naturæ infirmitatem: „ dum & Corpus illud Corporis veritas est, quod generatur ex Virgine: & extra cor„ poris nostri infirmitatem est, quod spiritalis conceptionis sumpsit exordium.

Et infra: „ Ipsa terrena corpora timere ac dolere interdum nesciunt, quod & dole„ re necesse est, & timeri. Quæro enim an pastas ad fomenta exæstuandæ Babyloni„ cæ fornacis Israelitæ pueri timuerint, & utrum in illud nostræ conceptionis Corpus „ metus tanti ignis incesserit. Quæro etiam an circumambiri se flammis doluerint. „ Sed forte idcirco quia non ulti sunt, nihil doleant: & tum absuisse ignibus natu„ ram urendi existimabitur. Certe hæc natura corporis erat, ut & uri se timeret, & „ posset uri. Quod si per Spiritum Fidei terrena corpora, id est, secundum elementa „ causarum communium initiata, neque uri potuerunt, nec timere: quæ ergo Fidem „ Dei in hominem contra naturam sunt ea in Deo homine secundum virtutem Spi„ ritus ad naturæ originem inchoata, non sunt naturaliter æstimanda. „ Doloris itaque & passionum solam necessitatem, quæ ex infirmitate oritur, & ex peccato ortum habet, a Christi Carne Sanctus Hilarius excludit: itaque S. Hilarii mens est, quod pœnæ Christi nullum ipsi doloris sensum intulerint ipsius voluntati contrarium: in quo a nobis differt, qui repugnante voluntate patimur. Ita explicat Philippus Abbas Bonæ spei. Quæ expositio ut intelligatur, supponendum est, secundum S. Augustini principia, dolorem, qui dicitur corporeus, non inesse corpori, sed animæ, illumque nihil esse præter quamdam animæ repugnantiam ortam ex eo quod acies corpus aliqua patiatur sibi displicentia, sibique invisa: *Dolor carnis* (inquit S. Augustinus) *tantummodo offensio est animæ ex carne, & quædam ab ejus passione dissensio*. Quapropter cum anima vulneribus corporis attendere non potest, ut in lethargicis accidit, tunc verissimum est Sancti Hilarii effatum, quod teli corpus nostrum confodere & transfigere potest, nullum doloris inferendo sensum, sicut si aquam perforaret. At eodem pene modo se res haberet, si animus attendens dolori, ei non repugnaret. Namque non in attentione sola, sed in repugnantia positus est doloris sensus; quæ repugnantia oritur dumtaxat ex reluctantia voluntatis. Adeoque quidquid Sanctus Hilarius loco supra laudato scribit, eo sensu verum est, quod voluntas Christi, cum seipsa omnibus pœnis corpori illatis superior esset, hæ pœnæ atque tormenta nullam inferre poterant illius voluntati repugnantiam; si nullam repugnantiam, nullum itaque dolorem. Quod tamen non obest quin dolorem libere pertulerit, prout agnoscit S. ille Doctor in Psalmum 68. ad illa verba: *Salvum me fac Deus, quoniam intraverunt aquæ usque ad animam meam*; quæ sic enarrat: *Introeuntibus enim aquis usque ad animam, subjectus morti Crucis fiebat: cum passionum universarum impetus usque ad mortem animæ perrumperet . . . . . Verum ineuntium harum passionum non aliunde quam ex assumptione carnis, & virtus est & potestas. Non enim incidere in Deum infirmitatum nostrarum terror valebat, aut exercere se nisi in carne corporis nostri, tamquam subjacente materia, poterant passiones*. Et infra: *Omnis in eum terror desævientis in nos potestatis incubuit. Tunc & pati cœpit, & mori posse*... Et infra: *Omnia ut homo & patitur, & loquitur*. Denique suam clarissime sententiam exponit Enarratione in Psalmum 53.

Quod

Quod autem, inquit, *& in Crucem actum unigenitum Dei Filium, & morte damnatum eum, qui nativitate, quæ sibi ex æterno Patre est, naturalis & æternus sit, frequenter, immo semper prædicamus; non ex naturæ necessitate, potius quam ex Sacramento humanæ salutis, passioni fuisse subditus intelligendus est, & voluisse se magis passioni subjici, quam coactum. Et quamquam passio illa non fuerit conditionis & generis, quia inde mutabilem Dei naturam nulla vis injuriosæ perturbationis offenderet: tamen suscepta voluntarie est, officio quidem ipsa satisfactura pœnali, non tamen in pœnæ sensu læsura patientem. Non quod illa lædendi non habuerit, pro ipsa passionis qualitate, naturam: sed quod dolorem divinitatis natura non sentit. Passus ergo est Deus, quia se subjecit voluntarius passioni. Sed suscipiens naturales ingruentium in se passionum, quibus dolorem patientibus eas necesse est inferri, virtutes; ipse tamen a naturæ suæ virtute non excidit ut doleret, sequitur enim: Voluntarie sacrificabo tibi, &c.*

Itaque non omnem a Christi Corpore infirmitatem removet S. Hilarius, sed tantum dominantem. Hinc lib. 10. *De Trinitate*, Num. 27. ait: *Quam igitur infirmitatem dominatam hujus corpori credis, cujus tantam habuit natura virtutem?* Eodem spectat illud Num. 24. *Assumpta caro, id est, totus homo, passionum est permissa naturis; nec tamen ita ut passionum conficeretur injuriis*; Quasi diceret: Assumptus homo tum secundum corpus, tum secundum animam passionibus nostris permissus est, quatenus naturales sunt, non quatenus injuriosæ atque contumeliosæ. Porro homini naturale est, ut cum patitur corpus, anima motu aliquo moveatur: at quod motum illum, quoties vult, comprimere non valeat, injuriosum ei, utpote peccati pœna, atque contumeliosum est. Non alia mens ejus fuit, cum dixit: *Et pro nobis dolet, & non doloris nostri dolet sensu*. Noster quippe dolor necessario nos pungit, nobisque invitis & reluctantibus dominatur; ipsius vero voluntarius omnino fuit ac sponte assumptus.

S. Hilarius Matrimonii indissolubilitati minime contrarius.

III. Sanctum Hilarium quidam arguunt, quod matrimonium ob alterutrius conjugis fornicationem posse dissolvi senserit c. 4. in Matt. „ Æquitatem, *inquit*, in omnes conciliens, manere eam maxime in conjugiorum pace præcepit: Legi addens plura, nihil demens, nec sane provectus argui potest. Nam cum Lex libertatem dandi repudii ex libelli auctoritate tribuisset, nunc marito Fides Evangelica non solum voluntatem pacis indixit, verum etiam coactæ in adulterium uxoris imposuit, si alii ex discessionis necessitate nubenda sit, nullam aliam causam desinendi a conjugio præscribens, quam quæ vitam prostitutæ uxoris societate pollueret". Verum respondetur, de separatione matrimonii quoad thorum, non solum ad tempus quæ ob alias etiam causas fieri potest, sed perpetua, quæ ob solam fornicationis causam licet, exponi posse S. Hilarium. Præterquam quod quæstio de indissolubilitate matrimonii, quæ in Sacris Scripturis obscura satis est, tunc temporis nondum erat liquido disceptata. *In divinis enim sententiis ita obscurum est, utrum & iste cui quidem sine dubio adulteram licet dimittere, adulter tamen habeatur, si alteram duxerit; (ut quantum existimo) venialiter ibi quisque fallatur*, (inquit S. Aug. lib. 1. *De Nuptiis & concupiscentiis*, cap. 10. & lib. 50. *Homiliar.* Homilia 49.)

S. Hilarius Animam rationalem corpoream esse non sensit.

IV. Animam rationalem corpoream existimasse videtur Sanctus Hilarius, c. 5. in Matthæum. *Nihil est*, inquit, *quod non in substantia sua & creatione corporeum sit: & omnium sive in cœlo, sive in terra, sive visibilium, sive invisibilium, elementa formata sunt. Nam & animarum species, sive obtinentium corpora, sive corporibus exulantium, corpoream tamen naturæ suæ substantiam sortiuntur: quia omne quod creatum est, in aliquo sit necesse est.* Sed corporeæ naturæ nomen latius usurpasse videtur S. Hilarius, pro eo omni quod finitum est, & compositum. Hoc enim sensu creaturæ omnes, etiam spiritales, ad Deum præsertim comparatæ quodammodo corporeæ dici possunt. Ipsum certe Animam incorpoream sensisse constat ex Tractatu in Psalmum 118. lib. 10. num. 6. ubi asserit quod *Homo internam & externam in se naturam dissonantem aliam ab alia contineat, & ex duobus generibus in unum sit animal rationis particeps constitutus*. Qua porro ratione Homo ex duobus generibus constitutus, qui naturam dissonantem aliam ab alia contineat, si animam corpoream sortitus est? Et rursus ibi Genesis verba, quæ Hominis creationem narrant, accurate expendens, tri-

plicem distinguit Dei operationem; primam, qua Animam solo verbo, & post habitum quodammodo de ea condenda consilium creaverit; alteram, qua de accepto pulvere formaverit corpus; postremam, qua utrumque copulaverit. De Anima vero subdit: *Primum opus non habet in se assumptæ alterius naturæ originem; incorporale est quidquid tum de consilii sententia inchoatur; fit enim ad imaginem Dei*. Quibus verbis diserte significat, neque divinæ, neque alterius substantiæ Animam partem esse, deinde eam esse incorporalem; demum eam ideo incorporalem credendam esse, quia haud dubie ad imaginem Dei facta sit. Et n.7. „ Divinum, *inquit*, in eo & incorpora-
„ le condendum; quod secundum imaginem Dei & similitudinem tum fiebat: Exem-
„ plum scilicet quoddam in nobis imaginis Dei est & similitudinis institutum. Est igi-
„ tur in hac rationabili & incorporali Animæ nostræ substantia primum quod ad ima-
„ ginem Dei factum sit, *&c.*

Et in Psalmum 129. n. 6. „ Ergo ad imaginem Dei Homo interior effectus est ra-
„ tionabilis, mobilis, movens, incorporeus, subtilis, æternus. Quantum in se est,
„ speciem naturę principalis imitatur, dum transcurrit, dum circumvolat, & dicto
„ citius nunc ultra Oceanum est, nunc in cœlos evolat, nunc in abyssis est, nunc
„ Orientem Occidentemque perlustrat, dum numquam ut non sit aboletur (Natura
„ quidem Dei in his omnibus est) neque ut alibi adsit, decedit aliunde. Sed Ani-
„ ma humana in hac sensus sui mobilitate ad imaginem Opifici sui facta est, dum
„ naturam Dei mobilitas Animæ perennis imitatur, nihil in se habet corporale, ni-
„ hil grave, nihil caducum.

S. Hilarius Petri negationem benignus excusat.

V. Negationem S. Petri benignius excusat, majorique in Apostolum pietate, quam veritate: quod scilicet Deum non negaverit, sed hominem. „ Siebat (*inquit cap. 31.*
„ *in Matthæum*) exterrendos, fugandos, negaturos (*Discipulos suos*): sed quia Spiri-
„ tus blasphemię nec hic, nec in æternum remittitur, metuebat ne se Deum abnega-
„ rent, quem cæsum, & consputum, & crucifixum essent contemplaturi. Quæ ratio
„ servata in Petro est, qui cum negaturus esset, ita negavit: Non novi hominem. *Et*
„ *Cap. 32.* Et vere prope jam piaculo hominem negabat, quem Dei Filium primus
„ agnoverat". Hanc sententiam Hilarii tacito nomine refellit S. Hieronymus, lib. 4. Commentarii in Matthæum: „ Scio, inquit, quosdam pii affectus erga Apostolum Pe-
„ trum, locum hunc ita interpretatos, ut dicerent, Petrum non Deum negasse, sed
„ hominem, & esse sensum: Nescio hominem, quia scio Deum. Hoc quam frivolum
„ sit, prudens lector intelliget, si defendunt Apostolum, ut Deum mendacii reum
„ faciant. Si enim iste non negavit: ergo mentitus est Dominus, qui dixerat: Amen
„ dico tibi quia hac nocte, antequam gallus cantet, ter me negabis. Cerne quid di-
„ cat: Me negabis, non hominem.

Moysem nondum esse mortuum sensit.

VI. Moysem nondum esse mortuum asserit S. Hilarius cap. 20. in Matthæum, eumque prostremi adventus Christi cum Elia fore præcursorem. Quod repugnat Scripturæ Sacræ Deuteron. cap. ult. *Mortuus est*, inquit, *Moyses in terra Moab jubente Domino*.

Divinitatem a Christi morientis corpore recessisse, quo sensu dixerit S. Hilarius.

VII. Non solum animam, sed & divinitatem a Christi morientis corpore recessisse, innuere videtur, c. 33. in Matthæum. *Clamor vero ad Deum, corporis vox est* (inquit) *recedentis a se Verbi Dei contestata dissidium. Denique cur relinquatur, exclamat dicens: Deus meus, Deus meus, quare me dereliquisti?* Idem post S. Hilarium asseruerunt e Græcis S. Epiphanius Hæresi 69. quæ est Arianorum, §. 62. e Latinis S. Ambrosius l. 10. in Lucam, Num. 127. ubi illud Sancti Matthæi, *Clamans voce magna, emisit spiritum*, interpretatur; & *Leporius* in Libello Emendationis, cui *S. Augustinus*, & alii Episcopi Africani subscripserunt. Unde Hæreseos illam opinionem nemo leviter accuset, quamvis certa sit & inconcussa Theologorum sententia unanimis, qui nec triduo mortis Verbum a Corpore Christi separatum fuisse propugnant, freti auctoritate S. Athanasii, lib. *De salutari Adventu Jesu Christi*; Sancti Gregorii Nysseni lib. 1. *contra Eunomium*, pag. 55. & in epistola *ad Eustathiam & Ambrosiam*; S. Augustini Tractat. 67. *in Joannem*, Epist. 57. *ad Dardanum*, & l. contra *Felicianum Arianum*, c. 14. S. Fulgentii l. 3. *ad Trasamundum*, c. 16. & *in Responsione ad Quæstionem J. Ferrandi*; Item ipsius Ferrandi *in Epist. ad Severum*; S. Joannis Damasceni l. 3. *de Fide Orthodo-*

xa,

xa, c. 27. S. Bernardi l. 5. *de Consideratione*, c. 9. ac denique Magistri Sententiarum; & S. Thomæ. Hinc celebre illud, quo Scholæ personant, effatum: *Quod semel Verbum assumpsit, numquam dimisit*. Explicari tamen potest *S. Hilarii* sententia eo modo quo *Petrus Lombardus* l. 3. sententiarum, Dist. 40. §. 1. *S. Ambrosii* verba explicat, dicendo hoc eum tantum voluisse, Divinitatem se se a carne separasse subtrahendo protectionem, non solvendo unionem; seu *Separasse se foris ut non adesset ad defensionem, sed non defuisse intus ad unionem: Si enim non ibi cohibuisset potentiam, sed exercuisset, non moreretur Christus*. Quod autem eam Christi derelictionem intellexisse videatur *S. Hilarius*, quæ necessaria erat ut mori posset, declarat ibidem in hunc modum: *Denique cur relinquatur, exclamat dicens: Deus, Deus meus, quare me dereliquisti? sed relinquitur, quia erat etiam morte peragendus*. Quod autem hoc illæsa Verbi & Carnis substantiali unitione dixisse videatur, illustratur ex eodem Commentar. cap. 3. n. 2. ubi ait: *Cum esuriit Dominus, non inediæ subrepsit operatio; sed virtus illa quadraginta dierum non mota jejunio naturæ suæ hominem dereliquit*. Nemo certe suspicetur, S. Hilarium hanc derelictionem, qua hominem, ut esurire posset, naturæ suæ a Verbo derelictum esse docuit, substantiali separatione factam existimasse; Quidni eadem ratione censeatur, ejusdem hominis derelictionem, ut mori posset, salva & incolumi substantiali conjunctione prædicare? Accedit ad hujus responsionis confirmationem, quod cum Spiritus nomine divinam naturam prope ubique intelligat *S. Hilarius*, libro tamen X. *De Trinitate*, Num. 61. contendat eam his verbis, *Tradidit spiritum*, nullo pacto intelligi posse. *Nam spiritu*, inquit, *frequenter significari animam non ambiguum est, vel ex hoc ipso, quod Jesus moriturus tradidit spiritum*. Quare *vel ex hoc ipso* non ambiguum est, nisi quia certum est, solam Animam, non etiam Divinitatis substantiam, seu personam Verbi a Christi morientis Corpore recessisse? Denique Christum numquam divisum esse, acerrime propugnat, lib. 10. *De Trinitate*, a Num. 51. ad 65. explicans illa verba Christi, *Deus meus, ut quid me dereliquisti*? Hæreticos qui his abutebantur, appellat *Christum tripertientes in Verbum, & Animam, & Corpus*. Fidei Ecclesiæ se adhærere profitetur, quæ Apostolicis imbuta Doctrinis, *Novit in Christo nativitatem, sed ignorat exordium; scit dispensationem, sed nescit divisionem, nec tripertita Christum Fide scindit, cujus desuper texta vestis inscissa est, ut Jesum Christum & in Verbum, & in Animam, & in Corpus incidat*. Unum esse Jesum Christum & Dei Filium, & Hominis Filium, & passum, & mortuum, & sepultum, & resurgentem, & in cœlos receptum: Spoliatam carnem Christum esse mortuum, & Christum a mortuis se excitantem eumdem esse Christum carnem se spoliantem: Unum Christum Jesum esse, qui utrumque est. Quomodo vero unus est mortuus & a morte redivivus, si persona Verbi in morte a corpore abscessit?

VIII. Omnes postremo die per ignem purgandos & ipsam Deiparam Virginem judicii severitatem experturam, asseruit S. Hilarius Enarratione in Psalmum 118. ad illa verba: *Concupivit anima mea ut desiderem justitiam tuam in omni tempore*. Sic enim ait: „ An cum ex omni otioso verbo rationem simus præstituri, diem judicii concu-„ piscemus, in quo nobis est indefessus ignis obeundus; in quo subeunda sunt gravia „ illa expiandæ a peccatis animæ supplicia? B. Mariæ animam gladius pertransivit, „ ut revelentur multorum cordium cogitationes: Si in judicii severitatem capax illa „ Dei Virgo ventura est, desiderare quis audebit a Deo judicari?

IX. Primi hominis animam ante corpus a Deo conditam opinatus est S. Hilarius E-„ narrat. in Psalm. 129. Deus, *inquit*, cum pulcherrimum Opus perfecto jam mundo „ inchoaret, & hominem scilicet ad imaginem sui faciens, eum ex humili natura cœ-„ lestique composuit, anima videlicet atque corpore. Et prius quidem animam divino „ illo & incomprehensibili nobis virtutis suæ opere constituit. Non enim cum ad ima-„ ginem Dei Hominem fecit, tunc & corpus effecit. Genesis docet longe posteaquam „ ad imaginem Dei Homo erat factus, pulverem sumptum, formatumque corpus, &c.

X. Angelos ante mundum corporeum creatos fuisse sensit, quod etiam plerisque Veterum visum est. *Quid enim* (inquit lib. 12. de Trinitate) *quid enim magnum est*, *ut*

ut ante terram Deus Dominum Christum genuerit, cum Angelorum origo terræ creatione reperiatur antiquior?

XI. in Hebraicorum nominum interpretatione interdum lapsus est S. Hilarius ob Hebræi sermonis ignorantiam. Qui nec Græcis literis satis imbutus erat, ut Græcorum Commentarios per se intelligere posset, ut testatur S. Hieronymus epistola 141. ad Marcellam, ubi de explicatione Psalmi 126. disserens, & quærens qui sint *filii excussorum*, S. Hilarii Commentarium improbat, qui excussorum filios credentium populos interpretatus est, & excussores Apostolos intellexit, quibus in Evangelio sit præceptum, in quamcumque civitatem introierint, & non fuerint recepti, excutere pulverem pedum suorum in testimonium non credentium: ubi autem Marcellam argute notasse dixit Sanctus Hieronymus, quod Apostoli potius excutientes quam excussi appellari debuissent, sic suam ab Hilario discessionem excusat: „ Tantum Virum, & temporibus suis disertissimum reprehendere non audeo: qui & confessionis suæ merito, „ & vitæ industria, & elo quentiæ claritate, ubicumque Romanum nomen est, prædicatur: nisi quod non ejus culpæ adscribendum est, qui Hebræi sermonis ignarus „ fuit, Græcarum quoque literarum quamdam aurulam ceperat: sed ab Heliodoro Presbytero quo ille familiariter usus est, ea quæ intelligere non poterat, quomodo ab „ Origene essent dicta, quærebat. Qui quia in hoc Psalmo Commentarium Origenis „ invenire non potuit, opinionem magis insinuare suam quam inscitiam voluit confiteri, quam ille sumptam claro sermone disseruit, & alienum errorem disertius exe„ cutus est.

JO: DOM. MANSI

Nota.

Libros S. Hilarii in Constantinum integros esse, quin & ab aliena manu in fine aliquid habere additamenti notant recentiores Operum ejusdem Sancti editores; idque probant ex Codice vetustissimo Bibliothecæ Basilicæ Vaticanæ qui desinit in illa verba: *Et paternæ pietatis hæredem rebellem*. Cætera, quæ dein sequuntur compacta sunt ex Libris de Trinitate hinc inde excerptis, quæ sane nihil habent cum præcedentibus connexionis. Hinc nata opinio est in hoc Libro deesse plura, & plura turbata occurrere. In his vero, quæ in celebri illa controversia de sensu doloris, a quo immunem fuisse naturam humanam in Christo sensisse S. Hilarius accusatur, Editores illi doctissimi cum P. Natali Alexandro plane sentiunt; sed in afferendis ex S. Hilario petitis testimoniis multo locupletiores sunt ex quibus evincitur, S. Hilarium omnino immunitatem a doloribus perpetiendis naturæ divinæ in Christo tribuisse, non humanæ, cum pro evincenda hac immunitate afferat naturam illam expertem esse mutationis. Profecto mutationis expers non humana quidem, sed divina natura in Christo erat.

§. II.

De S. Phœbadio.

SANCTUS PHŒBADIUS, sive SŒBADIUS, vel FEGADIUS, (ita enim a quibusdam Auctoribus interpolatum ejus nomen) Agennensis in Aquitania II. Episcopus anno Christi circiter 360. florebat. Eratque adhuc superstes anno Theodosii Senioris Imperatoris 13. Christi 392. quo S. Hieronymus scribebat Auctorum Ecclesiasticorum Catalogum, ut constat ex c. 119. quo ejus meminit, librumque ab ipso contra Arianos editum testatur, ut & alia, quæ needum legerat, Opuscula.

SCHOLION.

I. In isto Articulo n. 3. hanc Propositionem notant Religiosi Censores: *Indissolubilitas Matrimonii quarto sæculo non erat omnino clara.*

R. Non

R. Non dixi simpliciter indissolubilitatem Matrimonii quarto sæculo non fuisse omnino claram, ut mihi affingitur, sed quæstionem de indissolubilitate Matrimonii, *in casu adulterii*, de qua *S. Hilarius*, nondum fuisse liquido disceptatam. *S. Augustinum* testem appellavi, ejusque verba protuli.

SCHOLION II.

In eodem Articulo num. 7. pag. 526. Editionis primæ, Religiosi Censores hanc Propositionem notant: *Non est Hæresis dicere, Divinitatem in triduo Christi Corpus deseruisse.*

R. Sententiam a S. Epiphanio, a S. Ambrosio, ab Auctore Tractatus *De Symbolo Apostolorum*, inter Opera S. Ambrosii, *a Leporio* in libello Emendationis, quem S. Augustinus & Africana Ecclesia approbavit, assertam, cui & S. Hilarius favere aliquando visus est, Hæresim dicere non debui, quamvis probabilior sit, immo certa & inconcussa Theologorum sententia unanimis, qui nec triduo mortis Verbum a Christi corpore separatum fuisse propugnant, aliorum Patrum longe plurium auctoritate freti. Prior igitur illa sententia dicatur improbabilis, Theologicis rationibus profligata, falsa, non sequenda; non tamen Hæretica, propter Patrum reverentiam, cum illam Ecclesia ut Hæreticam non damnaverit. Ita sentiunt & Benedictini Monachi Congregationis Sancti Mauri in erudita Præfatione Operibus Sancti Hilarii Editionis novissimæ præfixa, §. 4. *Denique*, inquiunt, *cum consequens sit, ut Verbum anima dissoluta a corpore disjunctum fuerit, si anima tantum mediante cum corpore fuerit conjunctum, quotquot huic opinioni favent, illi merito existimentur suffragari. Unde illud etiam consectarium est, ut si verbum anima tantum mediante cum carne conjunctum absque ulla Hæreseos nota docere licuerit, dicere pariter licuerit, Verbum anima recedente a corpore secessisse. Itaque hæc Christi in Cruce morientis verba*, Deus, Deus meus, quare me dereliquisti? *Quamvis nonnullos Patres pariter cum Hæreticis de Verbi a carne discessione interpretatos esse quis largiatur; non statim tamen ei concedendum est, unius ejusdemque interpretationis eamdem in utrisque fuisse rationem. Quippe hæretici Verbi Divinitatem, quasi infirmam & trepidam ne sibi mors & passio sustinendæ essent, a Christo passuro discessisse somniabant: Patres vero qui cum illis consentire videntur, hanc innuunt opinionis suæ rationem, quod tantam arbitrarentur Divinitatis virtutem, ut mortem quam Christus ad implendam Patris voluntatem subire decreverat, corpori cum ea conjuncto contingere nullo pacto posse existimarent.* „ Nam cum divinitas mortis li„ bera sit, utique mors esse non poterat nisi Vita discederet; quia vita Divinitas est. (inquit *Sanctus Ambrosius lib. 10. in Lucam*). *In hoc præterea dissentiunt, quod Hæretici ante Christi mortem, immo etiam ante passionem, Catholici vero in ipsa dumtaxat morte Verbum a corpore separatum prædicarint. Unde libellus Leporii monet in verbis* „ Quare me dereliquisti? *positum esse* præteritum pro futuro: *Et Sanctus Epipha„ nius observat, hanc carnis vocem non ad separatam, sed* ad conjunctam Divinita„ tem *esse*, & cum jam in procinctu quodam esset, ut sanctum Corpus desereret. *Postremo Sanctus Epiphanius, Leporius, aliique Catholici asserunt, Verbi cum anima Christi, etiam morte intercedente, conjunctionem illæsam permansisse. At Hæretici totum hominem Christum a Divinitate desertum ac separatum esse contenderunt.*

Nota.

RE vera quæstio de indissolubilitate matrimonii in casu adulterii, non levem peperit quandoque difficultatem, tum quia aliqui Patres ob hujusmodi crimen dissolvi judicarunt, alii vero obscuri incertique videntur. Inter primos adnumerantur Asterius Amasenus Episcopus, & Theodoretus, quibus concordes postea fuere quædam Imperatorum leges. Unde talem extitisse legem etiam Sancti Chrysostomi ætate, nempe sæculo quarto, ipse testatur hom. in illud Apost. 1. ad Cor. 7. *Mulier alligata est legi*, &c. quamquam ibidem legem Ecclesiasticam repugnasse aperte profiteatur. Hujusmodi

modi Imperatorum leges habentur in Codice *l. Consensu*, *& l. Constante*, *de Repud.* Sed *aliæ sunt leges Cæsarum*, ait S. Hieronymus ep. 30. *aliæ Christi*. *Aliud Papinianus, aliud Paulus noster præcipit*. Ex istis nihilominus civilibus legibus non parum roboris additum corruptæ Græcorum praxi matrimonium ratione adulterii dissolventium, quidam opinantur, atque Episcopos suo silentio abusum hunc tolerasse, ne viderentur Principum leges improbare. Etiam sæculo decimo sexto quibusdam non satis patere visum est in casu adulterii matrimonii vinculum non posse dissolvi; unde Cajetanus *Comment. in cap.* 19. *Matth.* in id propendet, quod possit propter adulterium dissolvi, & Catharinus *Opusc. de Matrim. q. ult. & lib.* 5. *Annot. cont. Cajet. in fin.* sententiam de dissolubilitate Matrimonii propter adulterium in utramque partem agitat.

Nonnulli quidem PP. ut Asterius Amasenus Episcopus, & Theodoretus, sicut dixi pro dissolubilitate matrimonii steterunt, aliorum vero mens appare, tam bigua. Ita nobis exhibetur obscura Origenis sententia *Commentario in Matthæum*, nam quamquam contra legem Scripturæ esse dicat, si mulier vivente viro alteri nubat, postea videtur adulterii causa connubii dissolutionem admittere; ac ancipitem se ostendit, an propter alias gravissimas causas, v. grat. propter veneficium, viro fas sit uxorem dimittere. Videtur etiam subobscure in hac quæstione loqui Sanct. Chrysostomus *homil.* 19. *in cap.* 7. *prioris ad Corinthios*; ni benigne ipsum interpretari velimus de separatione quoad thorum, & cohabitationem, quando ibi dixit *per fornicationem nuptias esse dissolutas*: ac ita interpretandum suadent quæ diversis aliis in locis idem Sanctus Doctor de matrimonialis vinculi indissolubilitate pronunciat. Vix etiam quisque definiat quæ fuerit Sancti Basilii sententia: quamquam enim *hom.* 7. *in Hexæmeron*, *lib. de Virginitate circa med. & canone* 48. *Epistola ad Amphilochium* catholicam doctrinam tradere videatur, nihilominus *canone* 9. ejusdem epistolæ incerta redditur ipsius mens: nam eam fatetur invaluisse consuetudinem, ut viris liceret dimittere uxores adulteras, non vero uxoribus. Quærens deinde an si uxor contra receptam consuetudinem virum dimitteret, postea cum eo cohabitando foret adultera, & an vir dimissus ad aliam accedens esset adulter, de muliere respondet: *nescio an possit adultera appellari*; & de viro dicit: cum *sic relictum, esse venia dignum, & eam quæ cum ipso cohabitat, non ideo condemnari*. Porro si certo credidisset S. Basilius propter adulterium vinculum matrimonii dissolutum non remanere, timide non respondisset se nescire an mulier rediens ad virum dimissum sit adultera; sicut neque venia dignum credidisset virum aliam ducentem, & mulierem cum eo cohabitantem.

Ni etiam velimus dicere cum Petavio *in Not. ad hæres.* 59. *n.* 6. S. Epiphanii textum fuisse depravatum, nam *n.* 6. ubi catholice omnino loquitur, obscura omnino ibi est ejusdem sententia; cum non modo post conjugis mortem, sed eo quoque superstite, si causa legitima intercesserit, alias inire nuptias concedere videatur. Visa etiam est S. Aug. hæc quæstio tam implicata, quamvis semper matrimonii docuerit indissolubilitatem, ut *l. de Fide & Oper. c.* 19. ipsi venia dignus visus sit, qui falleretur in judicando, an adulter sit, qui dimissa adultera aliam duxisset. *Et l.* 2. *Retr. c.* 57. hæc habet: *Scripsi duos libros de adulterinis conjugiis, quantum potui secundum Scripturas, cupiens dissolvere difficillimam quæstionem. Quod utrum enodatissime fecerim, nescio, immo vero me non pervenisse ad hujus rei perfectionem sentio, quamvis multos sinus ejus aperuerim, quod judicare poterit quisquis intelligenter legit*.

Cæterum, cum Christus *Marc.* 10. 11. *& Luc.* 6. 18. absque ulla exceptione adulterii reos conjuges dicat, quoties altero superstite novum ineunt connubium, & S. Paulus 1. *ad Cor.* 7. 10. *&* 39. absolute pronunciet sola morte conjugale vinculum dissolvi, dum *Mat.* 5. 34. *&* 19. 9. non vult dimittendam uxorem *excepta fornicationis causa*, communiter hanc exceptionem PP. interpretantur de dimissione quoad thorum, & cohabitationem tantum, ita ut voluerit significare Christus non posse dimitti uxorem ex quacumque levi causa, ut mos erat Judæorum, sed ex sola gravi causa fornicationis. Et re vera, cum Christus ibi addat; *qui dimissam duxerit, adulterat*, aperte significat ratione fornicationis matrimonii vinculum non dissolvi, eo etenim dissoluto non adulteraret qui duceret dimissam. Irra-tionabile autem esset ea verba intelligere dumtaxat

de

de ea, quæ innocenter dimitteretur; tunc etenim uxor fornicaria potioris esset conditionis quam casta, quia posset ad alias nuptias convolare. Quam vero communiter PP. catholicam tradant doctrinam passim ostendunt Theologi polemici; atque Arcudius *de Matrimonio cap.* 21. *&c.* conatur illos PP. Græcos, qui in hac quæstione tunc non definita non satis clare loquuti sunt, benigne interpretari, quamvis non satis excusabiles omnes ostendisse quidam observaverint.

Quantum nihilominus Arcudii conatus est laudandus, tantum immo multo magis criminandus Launojus, qui in Tractatu *de reg. in matr. potest.* perpetua usque ad Tridentinum traditione ostendere nititur propter adulterium dari potestatem alias nuptias ineundi. Interim non defuerunt, qui detegentes ipsius pessimam fidem, observarunt Veterum testimonia, quæ clara sunt, & decretoria pro catholica veritate vel omittere, vel turpiter adulterare, aliaque in sensum ab Auctorum mente plane alienum detorquere. Unicum exemplum proferam. Loquendo de Joanne VIII. hæc habet: *Joannes VIII. qui ab anno 873. usque ad 882. Romanam gubernavit Ecclesiam, in Epistola 65. ad Ederedum gentis Anglorum Archiepiscopum sic loquitur: His autem, quos asseris uxores proprias contra præceptum Domini relinquere, præcipimus neque virum ab uxore, neque uxorem a viro nisi causa fornicationis discedere; quod si ob aliud discesserit, manere innuptum, vel innuptam, aut sibi mutuo reconciliari; quoniam dicente Domino, quod Deus conjunxit, homo non separet. Et ideo cum priorem legitimo sibi matrimonio junctam quisquam deserere nequeat, illi conceditur aliam vivente priore conducere.* His allatis, exclamat Launojus: *Quid clarius, & expressius?* Verum verba Joannis ea in Epistola ita se habent: *Et ideo cum priorem legitimo sibi matrimonio conjunctam quisquam deserere nequeat, nulla ratione prorsus illi conceditur aliam vivente priore conducere.* Quid clarius & expressius pro omnimoda matrimonii indissolubilitate? Quid clarius & expressius ad malam Launoji fidem detegendam?

Illud etiam hic prætereundum non duxi, quod cum videret Launojus aliud statuisse Tridentinum ab ea, quam ipse exhibere intendit traditione, ne videatur affingere Tridentino dogma, quod cum traditione pugnaret, dicit hoc caput meram spectare disciplinam, ac proinde jure suo potuisse Tridentinum eamdem immutare. Verum hujusmodi figmentum statim innotescit legenti non solum quæ habet *sess.* 24. *cap. unic. de matr.* ubi indissolubilem ipsius nexum ex S. Scriptura commendat, sed multo magis Canonem 7. qui ita se habet: *Si quis dixerit Ecclesiam errare, cum docuit & docet juxta Evangelicam, & Apostolicam doctrinam propter adulterium alterius conjugum matrimonii vinculum non posse dissolvi, anathema sit.* Spectat ne ad disciplinam, vel ad dogma, quod Ecclesia docet *juxta evangelicam, & apostolicam doctrinam*? Nonne deinde Canon ille editus fuit ad Lutheranos & Calvinistas profligandos? At isti non contra disciplinam, sed contra veram matrimonii doctrinam peccabant. Sed & addendum, quod licet PP. Tridentini, ita referente Pallavicino *lib.* 22. *c.* 4. *num.* 27. Canonem primo conceptum immutatum voluerint, ut eo non viderentur Græci aperte damnari, sed lato anathemate Lutherani dumtaxat percelli, qui affirmabant Ecclesiam Romanam errare, dum docebat propter adulterium matrimonii vinculum non dissolvi; nihilominus fidei doctrinam, etsi non explicite, proposuere. Siquidem in eo Canone affirmatur doctrinam de matrimonii indissolubilitate, etiam adulterio interveniente, evangelicæ atque apostolicæ esse conformem: at doctrina evangelica, & apostolica, nonne caput est nostræ fidei? Definitur deinde non errare Ecclesiam docentem juxta evangelicam & apostolicam doctrinam matrimonium propter adulterium non posse dissolvi, ex quo necessario consequitur contra evangelicam & apostolicam doctrinam ipsius dissolubilitatem affirmantes errare. Si propius ergo doctrina a Synodo exposita inspiciatur, vere doctrinam fidei esse apparebit, quamquam œconomiæ causa ab illa expresse tradenda abstinuerit. Et quidem etiam in Synodo Florentina inter quæstiones undecim, quas Latini *sess.* 25. Græcis proposuerunt, una, quam legitime non dissolverunt, ea fuit, quod matrimonia intercedente adulterio dirimerent.

Nota.

Nota.

ALiquos nævos apud SS. PP. occurrere non semel accidit ; quapropter non mirandum S. Hilarium, & quosdam alios pro separatione Divinitatis in triduo mortis a carne stetisse; quamvis communiter PP. Verbum numquam vel carnem, vel animam dimisisse disertissime affirment, ut apud Petavium *de Incarnat. l. 12. c. 19.* An autem hæc veritas ad fidem pertineat, vel proxime ad fidem accedat, meum non est judicare; at sequentia adnotare non desinam. Primum est, SS. PP. ut Arianos, & Apollinaristas erroris convincerent, dum animam Christo detrahebant, ac Verbum pro anima carni Christi fuisse affirmabant, illo usos esse argumento, quod cum mors necessario animæ separationem inducat, si Verbum loco animæ fuisset, carnem deserere oportebat; quod tamen numquam evenisse, etiam apud ipsos hæreticos notum esse supponebant. Hoc utitur argumento S. Athanasius adversus Apollinaristas *lib. de Salut. adv. Jes. Ch.* & S. Gregorius Nyssenus *adver. Eunom. Arian.* Deinde cum Fides doceat Christum, nempe Dei Filium in sepulcro jacuisse, unde in Symbolo illum mortuum, & sepultum confitemur, huic dogmati aliud de numquam interrupta unione Divinitatis cum carne, & anima inseparabiliter annexum PP. judicarunt: neque enim sola caro absque Verbi persona Christus dici potuisset, neque verum esset Christum ad Inferos descendisse, si eo sola anima absque Divina Persona commigrasset. Ita ratiocinantur PP. apud Petavium; unde Paulinus Aquilejensis *lib. 1. contr. Felic. Urgelitan.* hæc habet: *Quoniam propria Verbi caro erat, quæ passa est, ille ubique passus, mortuusque dicitur, cujus propria caro passa, & mortua esse perhibetur; a qua numquam post assumptionis Sacramentum impassibilis, & indemutabilis separata Divinitas prædicatur. Ac per hoc Christus Jesus & passus, & mortuus, & sepultus, & resurrexisse secundum Scripturas Dei Filius veraciter declaratur.*

ARTICULUS XIV.

De Hilario Sardo, Romanæ Ecclesiæ Diacono.

HIlarius e Sardinia oriundus, Romanæ Diaconus Ecclesiæ, cum Sancto Eusebio Vercellensi, aliisque ejectus in exilium, Luciferianorum, cui adhæsit, schismate, & Rebaptizantium errore, confessionis gloriam maculavit; quem propterea S. Hieronymus *Deucalionem orbis* appellavit Dialogo adversus Luciferianos. Hunc Hilarium Auctorem esse Commentariorum in Epistolas S. Pauli, jam olim S. Ambrosio adscriptorum, quos Remigio Lugdunensi, qui anno 870. florebat, perperam alii tribuerunt, ex Sancto Augustino colligitur. *Sic Sanctus* (inquit) *Hilarius intellexit quod scriptum est, In quo omnes peccaverunt. Ait enim: In quo, id est, in Adam, omnes peccaverunt. Deinde addit: Manifestum in Adam omnes peccasse, quasi in massa. Ipse enim per peccatum corruptus est, & omnes quos genuit, nati sunt sub peccato. Hæc scribens Hilarius*, &c. Quæ totidem verbis leguntur in Commentariis, cap. 5. Epistolæ ad Romanos. Scripsit vero Hilarius ille, quem Augustinus laudat, sedente Damaso, ut ipsemet disertis verbis testatur in cap. 3. Epistolæ 1. ad Timotheum: *Cum*, inquit, *totus mundus Dei sit, Ecclesia tamen domus ejus dicitur, cujus hodie Rector est Damasus*. Obiit autem Damasus anno Christi 384.

Hilarius Sardus Auctor Commentar. in Ep. S. Pauli.

Hujus Operis Auctorem *S. Damasi* temporibus proximum fuisse, alia probant argumenta. Patricianos, quorum *Philastrius & S. Augustinus* ut etiamnum superstitum meminerunt, non prætermittit, cum ultra Sæculum 5. non pervenerint. Cæterorum Hæreticorum, quos impugnat occasione data, nullus recentior est. Cumque in Novatianis, Donatistis, Arianis & Photinianis refellendis frequentius ac studiosius versetur; Nestorianos vero, Eutychianos, & reliquos sequentium temporum non commemoret, indicio est illum his Hæresibus nondum natis scripsisse. Præterea textum Apostoli subinde citat ex alia Versione ab ea qua nunc utimur, & Veteris Testamenti testimonia

ex Verſione 70. Interpretum profert. Ex Auctoribus denique Eccleſiaſticis nonniſi *Tertulliani*, *S. Cypriani*, & *Victorini* locos adhibet, quorum ultimus *Damaſum* æquavit antiquitate.

Ex his facile oſtenditur Commentariorum illorum Auctorem eſſe Hilarium Sardum Romanæ Eccleſiæ Diaconum. Enim vero non Syracuſanus ille Monachus, qui S. Auguſtinum de quæſtionibus Pelagianorum conſuluit anno 413. neque ejuſdem nominis Epiſcopus; ad quem literas dedit Auguſtinus anno 416. poſt damnatam a Conciliis duobus in Africa Hæreſim Pelagianam: neque vel Arelatenſis Epiſcopus, vel Laicus Scriptor Epiſtolæ ad Sanctum Auguſtinum *De reliquiis Pelagii*. Omnes enim illi longe poſt Damaſum vixerunt. Sed neque fuit S. Hilarius Pictavienſis Epiſcopus, ut ſtyli, Verſionis Scripturæ, ac doctrinæ diverſitas demonſtrant: necnon etiam magni illius Hilarii ætas, qui ſub Damaſo extremam agebat ſenectutem, tam prolixo elucubrando Operi prorſus imparem. Videtur itaque hujuſmodi Commentariorum Auctor non alius fuiſſe ab Hilario Sardo Romanæ Eccleſiæ Diacono.

Expenduntur P. Petavii conjectura.

Hos tamen ipſi abjudicat Doctiſſimus Petavius lib. 1. de Eccleſiaſtica Hierarchia, cap. 12. duabus rationibus fretus. Primo quia Auctor ille honorifice de Damaſo locutus eſt, eique communione junctus fuit: quod minime convenit Hilario Schiſmatico Luciferiano. Secundo, quia contra Rebaptizantes Schiſmaticos luculentam dicit ſententiam iſte Scriptor, in cap. 1. Epiſtolæ 1. ad Corinthios, ad illa verba: *Gratias ago Deo, quod neminem veſtrum baptizavi, &c. Per hoc*, inquit ille, *arguens & baptizantes, & baptizatos, qui ad injuriam Salvatoris baptiſmatis, ejus gratiam hominibus deputabant, illis diſſimulantibus gratiæ cauſa. Sic enim erant, ſicut nunc Novatiani, & Donatiani, qui baptiſmum ſibi vendicant, a noſtris baptizatos reprobantes, & baptizati ab his gloriantur in perſonis eorum. Denique Chriſti nomine abdicato, Novatianos & Donatianos vocari ſe gloriantur*. Quæ verba Catholicæ communionis ac Romanæ cupidum, & retinentem cum primis arguunt, & ab ſuſpicione ſchiſmatis alienum. Non eſt igitur Commentariorum Auctor habendus illorum Hilarius Luciferianæ partis anteſignanus, quem S. Hieronymus *Deucalionem orbis* appellavit.

Hæc equidem viri doctiſſimi argumenta convincerent, Opus illud Hilario Sardo eſſe abjudicandum, niſi credibilius eſſet ipſum a Rebaptizantium Hæreſi, & Luciferiano Schiſmate reſipuiſſe, & Sedi Apoſtolicæ fuiſse reconciliatum, ac tandem in pace & unitate Eccleſiæ obiiſſe. Unde ipſum Auguſtinus *Sanctum* appellavit. Non mirum itaque quod ad unitatem Eccleſiæ reverſus, honorifice de Damaſo locutus fuerit; & ſententiam dixerit in Rebaptizantes, quorum errorem ejuraverat.

Non eſt idem Auctor Commentarii in Epiſtolam ad Hebræos, ac in reliquas Epiſtolas.

Commentarius in Epiſtolam ad Hebræos, non eſt ejuſdem Auctoris ac Commentarius in reliquas Epiſtolas. In Codice MS. Corbejenſis Abbatiæ non habetur. Sed & ab aliis Codicibus MSS. & editis diſcrepat Codex Corbejenſis in cæteras Epiſtolas, præterquam in tres priores. *Rabanus Maurus* in Commentario ſuo ex Patribus collecto ea omnia *Sancto Ambroſio* tribuit, quæ ex Ambroſiaſtri Commentariis in quinque priores Epiſtolas petita citat. Sed & in reliquas quidquid inſerit ſub nomine ejuſdem Sancti Doctoris, ea in ſolo Corbejenſi Codice leguntur, ut teſtantur Editores Doctiſſimi Ambroſianorum Operum e Congregatione Sancti Mauri O. B. Citantur quoque ab *Ivone Carnotenſi* p. 16. Decreti, cap. 84. verba nonnulla ex Prologo Expoſitionis Epiſtolæ ad *Philemonem*, quæ nonniſi apud Rabanum, & in Codice Corbejenſi leguntur, ut iidem monent. Multa etiam in hoc Auctore deſiderantur, quæ a *Lantfranco*, tamquam ex Ambroſianis Commenrariis in Apoſtolum proferuntur. Ex quibus colligitur, 1. Opus illud ab Antiquariis interpolatum fuiſſe. 2. Incertum eſſe an ſit unius vel plurium Auctorum. 3. Variis Paulinarum Epiſtolarum Commentariis *S. Ambroſii* nomen falſo inditum.

II. Iſtorum Commentariorum Auctorem Pelagianis erroribus eſſe refertiſſimum, Janſenius Iprenſis lib. 7. *De Hæreſi Pelagiana*, cap. 4. & Poſſevinus *in Apparatu*, perperam aſſerunt. Equidem aliqua in iis eſſe non inficior dicta paulo durius, & quæ ſi per ſe ſola ſpectentur, hanc ingenerare ſuſpicionem poſſint. Quod nimirum in cap. 5. ad Romanos, cap. 2. ſcripſerit *Mortem ſecundam, quæ gehenna eſt, non redundare in po-*

ſte-

steros ex Adami peccato ; sed solam mortem primam, quæ est animi solutio a corpore . . . . Gentes in Christum duce natura credidisse, vidisseque suæ esse naturæ quod crediderint . . . Bonos conatus adjuvare Deum, ut nostrum sit velle, Dei perficere . (In cap. 2. ad Philipp.) *Deum per justitiam unum e duobus pariter accipere, alterum respuere .* (In cap. 9. ad Rom.) *Prædestinationem pendere ex Fidei præscientia .* (Ibidem) Denique *Deum velle omnes homines salvos fieri, si & ipsi veliat .* (In 1. ad Timotheum cap. 2.)

Verum cum hæc omnia a Patribus Græcis, qui ante Pelagianam Hæresim scripserunt, & præsertim a S. Joanne Chrysostomo, iisdem pene verbis, & ad eosdem locos Apostoli fuerint prolata, quia nondum litigantibus Hæreticis securius loquebantur (ut ait S. Augustinus) benigna interpretatione in Hilarii, & in aliorum Patrum Commentariis molliri possunt. Et certe cum negat mortem secundam, quæ est in gehenna, a primo parente in posteros traduci, nihil vult aliud, quam non rependi a Deo pœnam sensus originali peccato. Cæterum ipsum de peccato originali catholice sensisse, ex Sancto Augustino constat lib. 4. ad Bonifacium *contra duas Epistolas Pelagianorum*, cap. 14. & ex ista ejusdem Hilarii sententia in cap. 7. ad Romanos : *Diabolus hominem tam propter Adæ, quam propter ipsius peccatum, in conditione se habere gratulatur*. Gentes autem ait duce natura in Christum credidisse, naturam adjutorio divinæ gratiæ non opponens, neque illud excludens, sed legi solum Mosaicæ. Quo sensu dixit Apostolus : *Gentes quæ legem non habent, naturaliter ea quæ legis sunt faciunt*. Cum docet conatus bonos a Deo adjuvari, non negat quin ab eodem per gratiam & fidem excitentur. Nec gratiam excludit, cum velle dicit esse nostrum ; sed necessitatem removet. Prædestinationem ex præscientia Fidei pendere, id est, prædestinationis effectum ultimum, nempe gloriæ consecutionem, pendere ex proposito Dei vocantis per Fidem Christi. Deum velle omnes homines salvos fieri asserit, si velint ; sed non negat voluntatem a Domino præparari, cujus bona voluntas munus est, & tantum adjuvari ut possint. Gratuitas non esse hujusmodi interpretationes, sed Commentatoris menti consentaneas, demonstrant insignes duo ejus loci. Unus ex Commentario in 1. ad Timotheum, c. 2. *Fides est*, inquit, *quæ dat salutem, quam nisi mens tota susceperit voluntate, non solum nihil proderit, sed & oberit. Fidei etenim gratia hanc habet potestatem, ut devotis sibi divinam infundat medelam ; indevotis vero conferat morbum, per quem totus homo intereat*. Alter locus est ex 2. ad Timotheum, cap. 1. ubi ait : *Neque merito suo, qui salvantur, neque horum per quos vocantur, sed Dei gratia istud donum præstari per fidem Christi*.

Hilarius Sardus Auctor Quæstionum Veteris & novi Testamenti.

III. Hilarius Diaconus Auctor est Operis *Quæstionum Veteris & Novi Testamenti*, quod Tom. 4. Operum Sancti Augustini legitur. Unum esse enimvero Commentariorum in Epistolas Sancti Pauli, de quibus diximus, & Quæstionum harumce Auctorem, demonstrat & ratio temporis, & sententiarum communitas. Quod primum spectat, scribit se elucubrare istud Opus trecentis circiter annis post excidium Hierosolymorum a Vespasiano. Cum ergo Vespasianus anno Christi LXX. Hierosolymam expugnaverit, colligitur hunc Auctorem edidisse Opus suum anno circiter 370. Scripsit itaque sedente Damaso sicut Auctor Commentariorum. Nam Damasus sedere cœpit anno Christi 367. obiit vero anno 384. Præterea refellit argumenta Photini, quem adhuc tamquam viventem alloquitur. Obiit vero Photinus exul in Galatia anno 376. cum prius damnatus fuisset Sirmii anno 350. Disputat etiam adversus Apollinarem, cujus Hæresis Romæ damnata est a Damaso an. 373. Deinde meminit vastatæ Pannoniæ, tamquam recentis cladis. Contigit vero hæc vastatio anno 351. Meminit insuper insignis cujusdam calamitatis non ita pridem toleratæ. *Ecce scimus*, inquit, *laborasse fame Italiam & Africam, Siciliam & Sardiniam*. Fames illa sæviit anno 363. Meminit porro Sardiniæ tamquam patriæ. Sardus igitur credi potest.

Quod spectat secundum, multas continere Quæstiones & Commentarios in eamdem sententiam, evidenter innotescet, si utrumque Opus inter se conferatur : Præsertim vero Quæstio vigesima quarta cum Commentario Capitis XI. primæ ad Corinthios, & Quæstio centesima secunda cum Commentario Capitis II. secundæ ad Timotheum,

Denique utrinſque Operis Auctori eadem verba familiaria ſunt. Uterque *diffidentiam* uſurpat pro incredulitate, verbum *prævaricandi* activa ſignificatione uterque ponit, verbum etiam *meliorandi*, & alia barbare adhibet. Cum itaque Commentarios in Epiſtolas Paulinas Hilario Diacono vindicaverimus; eidem quæſtiones in vetus & novum Teſtamentum ſunt adjudicandæ, præter partem quartam, quæ alterius eſt Auctoris. Habet enim iſtud opus partes quatuor: quarum prima complectitur 47. Quæſtiones ex veteri Teſtamento. Secunda, quinquaginta ex Novo. Tertia, triginta ex utroque mixtim. Quarta, ex utroque pariter ſexaginta quinque. Tres priores partes unius & ejuſdem ſunt Auctoris, ſcilicet Hilarii Diaconi. Quarta, nihil aliud eſt quam primæ & ſecundæ interpolata repetitio, quæ a Jacobo Hæmeræo, ex veteri Codice Bibliothecæ Victorinæ Pariſienſis, cæteris adjecta eſt.

Dices. Auctor tertiæ partis Queſtionum ſcribere ſe ait, anno mundi ſexto milleſimo, qui eſt Chriſti 459. ſecundum Græcos: diſtat igitur annis octoginta & amplius ab ætate Auctoris Commentariorum, vivente Damaſo ſcribentis. Præterea, Quæſt. 109. Melchiſedech dicitur non eſſe homo; contrarium vero aſſeritur in Commentariis ad cap. 11. Epiſtolæ ad Hebræos.

Reſpondeo cum Patre Garnerio Societatis Jeſu Theologo in appendice poſteriori ad primam partem Operum Marii Mercatoris Diſſertatione 1. c. 9. tranſpoſitis numerorum notis errorem irrepſiſſe, & pro VI. milleſimo legendum IV. milleſimo, ſeu millenario. Quo pacto omnia facile conciliantur. Quarto enim mundi millenario ſecundum Latinos, Quæſtiones illæ in vetus & novum Teſtamentum ſcribebantur. Nec veriſimile eſt hominem Latinum annos mundi Græcorum more numeraſſe. Quod ſpectet diverſam de Melchiſedecho ſententiam, reſpondeo Commentaria Epiſtolę ad Hebręos non eſſe Hilarii, ſed Auctoris alterius Hilario poſterioris, qui Commentaria ſupplevit, quibus decem priora iſtius Epiſtolæ capita exponuntur, partim ex S. Chryſoſtomo, partim ex S. Hieronymo. Quamobrem mirum videri debet nemini, ſi de Melchiſedecho repugnantia legantur hoc in Opere Quæſtionibus in vetus & novum Teſtamentum.

Pelagiani erroris labes ab Auctore quæſtionum in Vetus & novum Teſtamentum abſtergitur.

IV. Auctor Quæſtionum in vetus & novum Teſtamentum, Pelagianæ in crimen Hæreſeos immerito vocatur a Lovanienſibus, Bellarmino, & Janſenio Iprenſi. Objecit huic Auctori Bellarminus, quod dixerit Quæſt. 13. parvulos Sodomitarum a gehenna fuiſſe liberos, ex quo ſequitur ipſos originale peccatum non contraxiſſe: *Ut*, inquit, *nimis impium facinus Sodomitarum poſſit adverti, peccatum eorum pervenit uſque ad necem filiorum ipſorum, ne de origine illorum ſignum aliquod remaneret. Nonne proviſum eſt illis, ne diu viventes exempla ſequerentur patrum? A gehenna enim liberi ſunt, in aliena cauſa occiſi.*

Reſpondetur, Sodomitarum filios, quamvis gehennæ cum parentibus ſuis non ſint addicti, peccatum originale contraxiſſe, ex illius Auctoris ſententia; ſed ab eo pleroſque omnes fuiſſe purgatos Sacramento legis naturæ: quandoquidem Pentapoleos indigenæ verum Deum colebant, licet in omnem libidinem eſſent effuſi. Quod ſi de parvulis quibuſcumque etiam legis antiquiſſimæ Sacramento nondum initiatis, hunc locutum eſſe Auctorem quiſpiam pertinacius contendat, ab eo ſolum gehennæ cruciatu liberos aſſeruiſſe dicendum eſt Sodomitarum filios, qui parentum execrandis ſceleribus debebatur: non vero ab alia pœna mitiori, quæ ob culpam primi hominis ipſis inflicta eſt.

Objiciunt ſecundo Lovanienſes, Bellarminus, & Janſenius, hæc verba ex Quæſt. 80. *Neque filii Dei ſunt qui naſcuntur, neque filii diaboli.* Sed facile diluitur hæc objectio. Negat enim ſolum homines naſci filios diaboli, eo, quo Manichæi affirmabant, ſenſu, quod ſcilicet hominum natura mala eſſet, & a malo principio exorta. Quare non impugnat Catholicum dogma, quod *ſimus natura filii iræ*, ſed Manichæum ſolum, quod *hominis natura eo uſque mala ſit, ut neque virtutem capere poſſit.*

Cæterum quod de originali peccato, & de ejus in omnes Adami poſteros tranſfuſione Catholice ſenſerit illarum, de quibus diſſerimus, Quæſtionum Auctor, conſtat ex Quæſt. 47. *Promiſcue Propheta locutus eſt*, inquit, *ut dono Dei indigere ſignificaret; ut ſive peccatores, ſive juſti, Dei miſericordiam expectaſſe noſcerentur; pecca*[illegible]

propter delicta propria, ut de faucibus mortis eriperentur: justi vero paterno absoluti peccato, deleta sententia data in Adam, per quam cuncti tenebantur. Et Quæst. CXII. expendens illud Davidis oraculum: *Ecce enim in iniquitatibus conceptus sum*, hæc habet: *Nunc hoc adjecto, causam infirmitatis humani generis memorat, quia facile est homini peccare, ut examen circa se Judicis mitiget. Primæ enim culpæ facit mentionem, ex qua prævaricando Adam genus humanum obnoxium fecit peccato. Suasu enim & fallacia inimici iniquitatem concipiendo, omne semen suum iniquitati subjecit, ut ex eo omnes per traducem geniti, peccato essent obnoxii. Propterea adjecit: Et in delictis concepit me mater mea; ut ab Adam derivatio facta peccati, conceptis & natis impedimento esset ad bonam vitam agendam.*

Objiciunt insuper ex Quæst. 115. hunc Auctorem de gratiæ divinæ auxilio male sensisse, quia hominem habere in natura sua semen Fidei asserit. Sed catholicam esse hanc sententiam secundum sensum Auctoris, perspicuum est; cum Fidei virtutumque semina, ad ejus mentem, nihil aliud sint, quam potentia ad suscipiendam fidem & virtutes a Deo infundendas. Hanc porro fidem non accipi a Deo docet, nisi petatur, nec peti, nisi voluntas incitetur ut petat. *Si autem potestatis nostræ non essemus* (inquit) *quomodo diceret Dominus: Petite & dabitur vobis: omnis enim qui petit accipiet? Si ergo qui vult petere, accipiet, jam non est illud quod solet dici: Non quæ volumus, sed quæ data sunt, habemus: quia voluntas a Salvatore incitatur ut petat, & accipiat quod petierit. Fati autem hoc esse dicunt, ut sive petat, sive non petat; fato tamen quod aut malum, aut bonum est, consequatur. Dominus autem hoc excludens, ait: Filia, fides tua salvam te fecit. Non jam fati sit, quando fides percipit beneficium.* Et iterum: *Si credis, ait, omnia possibilia sunt credenti: in voluntate utique posuit meritum, quia Fidei bonum est, non naturæ. Fides autem res accedens est, quæ excitat ad exercitium voluntatem, ut quia in natura non est voluntas, quæ in natura est, suscepta fide, meritum ei collocet apud Deum. Ita enim est natura hominum sicut lapis, qui cum ignem non habeat in substantia, habet tamen in potentia ... ita & homo fidem non habet in natura, sed semen Fidei habet, quod nisi fuerit provocatum & excitatum, fructum non dabit, id est, fidem non habebit.* Non alia igitur istius Auctoris mens fuit, quam S. Chrysostomi in cap. 2. Epistolæ ad Ephesios scribentis: *Vides quod ad virtutem semina habeamus a natura, & unusquisque nostrum in natura sua habeat insitam scientiam virtutis*; quam S. Hieronymi in c. 2. ad Galatas asserentis, *Neminem non habere semina in se sapientiæ & justitiæ, reliquarumque virtutum*: quam S. Augustini dicentis, *Posse habere fidem, esse naturæ hominum: habere autem, gratiæ esse Fidelium.*

Objiciunt denique huic Auctori, quod Quæst. 123. dixerit, Adamum conditum fuisse terrenum, sine Spiritu Sancto, sine adoptione in filium Dei, sine justitia, adeoque (ut nonnulli colligunt) sine gratia habituali. Verum non negat Auctor ille Spiritum Sanctum adfuisse Adamo, ipsique concessam fuisse gratiam & justitiam, sed non adfuisse ipsi asserit, sicut Fidelibus adest post Christum glorificatum. Contra eos enim disputat, qui gratiam uberiorem collatam hominibus non fuisse dicebant adventu Christi, quam majoribus olim, & ipsi præ cæteris Adamo. Id patet ex verbis ipsis Quæstionis, quam sic proponit: *Utrum Adam factus acceperit Spiritum Sanctum, quem peccans amisit, sicut nunc datur credentibus.* Idem patet etiam ex Quæstionis conclusione. *Qui accipit Spiritum Sanctum* (inquit) *& manet in ejus dilectione, transacta hac vita pergit ad cęlos ad eum, cujus Spiritum habet. Incongruum est enim ut qui hinc exit habens Spiritum Sanctum, apud inferos teneatur. Signum est enim in homine victoriæ Christi, qua vicit mortem, Spiritus ejus, ut in quo fuerit Spiritus ejus, ab inferis teneri non possit. Ac per hoc in veteribus Sanctis non ita fuit Spiritus Sanctus, sicut nunc est in Fidelibus, quia exeuntes de sæculo, apud inferos erant ... Cum Prophetis ergo & justis viris Sanctum fuisse Spiritum non est ambiguum: cum Prophetis propter dispensationem; cum justis vero causa sanctitatis. Sicut legitur de Sancto Simeone: Quia Spiritus Sanctus*, inquit, *erat cum eo: non ut signum esset adoptionis, sed meritorum ejus gratia. Nam filii Dei credentes tunc esse cœperunt, quando manifestatus est Filius Dei victa morte cunctæ creaturæ. Si autem in Adam, vel in cæteris sic dicatur*

tur fuisse Spiritus S., sicut nunc est in Fidelibus, quæ nova dona dedit Deus, cùm regnum Filii sui dedicavit in nobis?

Quamvis autem Pelagiani erroris purus sit illarum Quæstionum Auctor Hilarius Diaconus, pluribus tamen infuscatur nævis illud Opus. Melchisedechum Spiritum esse Sanctum asserit, aliaque habet a veritate aliena, dura, & barbara. Lege Censuram Doctorum Lovaniensium illi Operi præfixam, Augustinianorum Operum Tomo IV.

ARTICULUS XV.

De Sancto Dorotheo Martyre, Victorino Afro, & Tito Bostrensi.

SAnctus Dorotheus Tyri in Phœnicia Presbyter, Martyr obiit anno Christi 362. die 5. Junii, anno ætatis 107. Non idem ille est cum Dorotheo Antiochiæ Presbytero, ut existimavit Baronius in Notis ad Martyrologium. Sed nec Antiochensis Presbyter, cujus cum laude meminit Eusebius lib. 7. Historiæ Ecclesiasticæ, cap. 32. idem est cum Dorotheo Cubiculario Imperatoris Diocletiani, cujus Martyrium describitur ab eodem Eusebio lib. 8. quod contra Blondellum, qui utrumque incaute confudit, luculentissime probat doctissimus Valesius in Notis ad Eusebium. Primo quia Presbyter ille Antiochensis Martyr non fuit, ut colligitur ex Eusebii silentio, qui id de illo non dicit neque in hoc loco, neque in lib. 8. c. 13. ubi Ecclesiasticos viros recenset, qui illa persecutione Martyrium subierunt. Et tamen Lucianum Antiochensem Presbyterum illic nominat: non omissurus utique Dorotheum Magistrum suum, si is Martyrium pertulisset. Deinde Presbyter Antiochenus Dorotheus, vir fuit nobilis, & Magistratum gessit, antequam Presbyter fieret: Alter vero Dorotheus servilis fuit conditionis, utpote Cubicularius, Eunuchus. Denique prior ille Dorotheus Presbyter fuit temporibus Cyrilli Episcopi Antiocheni. Cyrillus autem sedere cœpit ab anno 4. Imperatoris Probi, mansitque ad annum usque 17. Diocletiani. Fuerit igitur Dorotheus Presbyter circa Exordia Episcopatus Cyrilli, id est, sub Probo, aut sub Caro, fieri non potest, ut idem postea fuerit Cubicularius Diocletiani. Neque enim ex Presbyteris Cubicularii fiunt; cum nec Ecclesiastica regula, nec ratio ipsa id ferat, quippe Presbyteri fiebant matura jam ætate. Ad Cubiculum autem Principum pueri aut adolescentes formosi eligebantur. Quod si dixerit quispiam Dorotheum Principatu Diocletiani factum esse Presbyterum, eadem manet difficultas, quomodo ex Presbytero factus sit Cubicularius. Ex Eusebio enim constat, Dorotheum, dum esset Cubicularius, & in aula Principum versaretur, subiisse Martyrium.

Synopsis de vita & morte Apostolorum, Prophetarum, ac Discipulorum Christi, quæ sub S. Dorothei Tyrii Presbyteri nomine excusa fuit in Bibliothecis Patrum, jampridem ab eruditis omnibus obelo transfixa est, quia fabulis & mendaciis scatet. Quorum ecce specimen. Inter Discipulos LXXII. numerat Eunuchum Reginæ Æthiopum a Philippo conversum: Juniam feminam Episcopum facit: Cæsarem cujus meminit S. Paulus ad Philippenses, scribens, Discipulum Christi, & Episcopum appellat, quem non alium fuisse a Nerone certum est.

II. Marius Victorinus natione Afer, qui Rhetoricam Romæ per multos annos professus, tempore Constantii Imperatoris statuam in foro Trajani meruerat, & acceperat, multosque Platonis libros Latinitate donaverat, senex Christi fidem amplexus est, teste S. Augustino lib. 8. Confessionum, c. 2. Inter ejus Opera eminent lib. 4. adversus Arianos *De Sanctissima Trinitate*, scripti more dialectico & valde obscuro, & qui ab eruditis tantum intelligitur, ut ait S. Hieronymus in Catalogo Scriptorum Ecclesiasticorum, c. 112.

III. Titus Bostrorum in Arabia Petræa Episcopus, sub Juliano & Joviano Imperatoribus floruit. Bostrenos hortatus est Julianus ut Titum civitate sub elogio præconis ejicerent. Nam cum minatus esset culpam se omnem conjecturum in illum & in Clericos ejus, si plebs seditionem moveret: Titus libellum ad Principem misit, testatusque est Christianos plebem Gentilium numero adæquare; quiescere tamen illos, & cohortatio-

tionibus suis obtemperantes, nihil seditiosum moliri. Ex quibus verbis Titum plebi invisum reddere cupiens Imperator, in Epistola quam scripsit Bostrenis, eum insimulavit tamquam calumniatorem civitatis, quod dixerat illos non sua sponte], sed ipsius hortatu a seditionibus abstinere; Plebemque incitavit ut illum, tamquam hostem publicum e civitate sua expelleret. Hæc refert Sozomenus lib. 5. Historiæ Ecclesiasticæ, c. 15. Scripsit Titus Bostrensis tres *adversus Manichæos* libros, quos Tomo V. Antiquæ Lectionis Henrici Canisii, & in Bibliothecis Patrum legere est. Obiit sub Valente, saltem ante annum 378. (ex S. Hieronymo in Catalogo) adeoque non est Auctor Commentariorum in Evangelium S. Lucæ, quæ ipsi tribuuntur, & ex quibus multa laudantur in Catena Patrum Græcorum in eumdem Evangelistam, cum in iis Chrysostomus, Cyrillus Alexandrinus, & Isidorus Pelusiota, qui post Titum floruerunt, nominentur.

Titus Bostrensis non est Auctor Commentarii in Evangelium S. Lucæ.

ARTICULUS XVI.

De Optato Milevitano, & S. Paciano Barcinonensi.

I. SAnctus Optatus Milevi in Numidia Episcopus, sub Valentiniano & Valente Imperatoribus floruit circa annum Christi 370. Sex de schismate Donatistarum libros *adversus Parmenianum* edidit. Septimus addititius videtur. Nam & sex tantum S. Hieronymus agnoscit, & sex dumtaxat librorum Optatus ipse proponit argumenta lib. 1. Baronius Cardinalis ad annum Christi 368. pluribus conjecturis tum ex SS. Hieronymo in Catalogo, & Augustino in lib. adversus Parmenianum, & lib. 2. de doctrina Christiana, c. 40. tum ex ipso Opere depromptis, Opus illud Damaso Pontificatum ineunte scriptum fuisse ostendit. Quod si ita est, verba illa (*Damaso Siricius*) a Librario qui Siricii tempore librum secundum descripserit, in Romanorum Episcoporum Catalogo addita esse oportet.

Liber septimus contra Parmenianum Optato Milevit. falso adscriptus.

Auctor libri septimi videri prima fronte potest peccati originalis transfusionem in Adami posteros negasse, his verbis: *Quamvis ab ipsis ad vos videatur hæreditaria macula esse transmissa; tamen in hoc titulo non potestis esse rei cum patribus vestris, secundum judicium Dei, qui locutus est per Ezechielem Prophetam dicens: Anima Patris mea est, & anima Filii mea est. Anima quæ peccat, sola punietur. Quæ res jam & antiquis sæculis in ipsis natalibus mundi comprobata est: Nam non pertinuit ad Seth filium Adæ patris admissum.* Sed loqui hunc Auctorem de solo peccato actuali constat ex adjunctis. Probandum enim sibi sumit Traditorum crimen in eorum filios non refundi, *Quia Patrum & filiorum & personæ discernuntur, & nomina inter, quas personas si non sit communis culpa, non potest una esse sententia.* Id vero confirmat Ezechielis oraculo. Addit exemplum Adami, cujus peccato Seth non est actu peccator constitutus, sed solum origine, cum vir justus fuerit. Hanc autem esse hujus Auctoris mentem, certissimum iis esse debet, qui librum etiam istum septimum Optato adscribunt: siquidem ipse lib. 4. Doctrinam Catholicam de peccati originalis in posteros Adami transfusione egregie adstruit his verbis: *Nam neminem fugit, quod omnis homo qui nascitur, quamvis de parentibus Christianis nascatur, sine spiritu mundi esse non possit, quem necesse sit ante salutare lavacrum ab homine excludi, & separari. Hoc Exorcismus operatur, per quem Spiritus immundus depellitur, & in loca deserta fugatur. Fit domus vacua in pectore credentis, fit domus munda: intrat Deus, & habitat, Apostolo dicente. Vos estis templum Dei, & in vobis Deus habitat.* Denique Ecclesiæ Africanæ communis hæc doctrina fuit, ut constat ex S. Augustino, & ex Africanis Conciliis contra Pelagianos. Igitur ille Auctor, si is vere est Optatus, exponendus est secundum suæ Ecclesiæ Doctrinam, cum ejus verba benignam interpretationem pati possint.

Hujus libri Auctor Catholico Dogmati de peccato originali minime contrarius.

II. S. Pacianus Barcinonensis in Pyrenæi jugis Episcopus, obiit provecta senectute, die 9. Martii, imperante Theodosio Seniore, circa annum Christi 380. Ejus filius erat Flavius Lucius Dexter Præfectus Prætorio, cui suum Scriptorum Ecclesiasticorum Catalogum S. Hieronymus nuncupavit, cujus c. 106. Paciani meminit. Ejus tres Episto-

læ contra Novatianos *ad Sympronianum Novatianum*, *Parænesis ad Pœnitentiam*, & *Sermo de Baptismo ad Catechumenos*, leguntur in Bibliothecis Patrum.

ARTICULUS XVII.

De S. Ephrem.

SAnctus Ephrem Edessenæ Ecclesiæ Diaconus, *Orbis magister* appellatus, vir admirabilis, & præstantissimus Scriptor, cujus virtutes celebrarunt S. Gregorius Nyssenus in Oratione de ejus vita, Sanctus Amphilochius, vel alius Auctor sub ejus nomine, in comparatione SS. Basilii & Ephremi, & S. Chrysostomus in Sermone de falsis Prophetis; ad tantam venit claritudinem, ut post lectionem Scripturarum publice in quibusdam Ecclesiis ejus scripta legerentur. Lingua Syriaca scripsit: & cum Græcas literas non attigisset, multifidos tamen Græcorum errores confutavit, omnesque Hæreticorum fraudes infirmas esse ostendit, (inquit Theodoretus lib. 4. Historiæ Ecclesiasticæ, cap. 29.) Ejus de Spiritu Sancto volumen Græca lingua donatum se legisse, & acumen sublimis ingenii etiam in translatione se agnovisse, S. Hieronymus testatur in Catalogo Scriptorum Ecclesiasticorum, c. 115. Ejus homilias 49. recenset Photius in Bibliotheca, Cod. 196. Sermonem *De Humilitate* in centum capita distributum, Orationem *De virtutibus & vitiis ad Metebinos Monachos*: & supra mille Orationes ab eo editas, Syrorum testimonio confirmat. *In his admonitor Sancti viri Sermonibus*, inquit Photius, *jure quis admiretur quam alte penetret persuadendi vis, quantumque ab his fluat jucunditatis, quam denique affectuum copiare ferti sint. Oratio tamen ejus ac figuræ nihil mirum, si ad consuetum homiliarum usum, & inelaboratum dicendi genus vergant. Non enim in Auctorem sensuum, sed in horum interpretem ea conferenda culpa. Syriacę enim linguæ periti verbis adeo ac tropis excellere norunt, ut ambiguum sit, ab hisne, an a sensu recondito, tanta ejus dicendi vis atque elegantia proficiscatur. Quamobrem non tam dictionis humilitas admiranda, quam illud suspiciendum, quomodo per tantam verborum utilitatem tanta salus atque utilitas in legentes effundatur.* Obiit die 1. Februarii anno Christi 378. sub Valente Imperatore.

Stylus S. Ephrem.

Sancti Ephremi lucubrationes a Catholicis Auctoribus in lucem editas venenato dente Rivetus arrodit, ipsum arguens quod contra Scripturas asseruerit damnatos in inferno exclamaturos: *Salvete omnes Sancti, salvete Apostoli, Prophetæ, ac Martyres*, &c. Quasi qui in inferis sunt, laudaturi sint Dominum in Sanctis ejus. Sic tamen, inquit, Ephremum insulse concionantem fingunt in Libello *De variis tormentis inferni*. At pessima side criticus Calvinista id Ephremo tribuit, cum Sanctissimus Pater sic loquentes damnatos non inducat, sed potius æternum vale dicentes Cœlitibus, suamque dolentes a beata ipsorum societate perpetuam separationem. *Nulla*, inquiunt, *amplius nobis miserabilibus reliqua est redemptio. Non jam amplius Sanctorum adspiciemus ordines. Non amplius lucem illam veram contuebimur. Dicendum quid restabit? Valete justi universi*, &c. *Postea vero abiturus est unusquisque in præparatum sibi ob prava sua opera tormentorum locum, ubi vermis eorum non moritur, neque ignis extinguitur.*

S. Ephrem defenditur ab insultibus Riveti.

Ephremi *Testamentum* in dubium revocat Rivetus ob hæc verba: *Nullo modo in tota vita mea adversus Dominum contumeliosus extiti, nec sermo stultus e labiis meis egressus est; neminem in tota vita mea maledictis oneravi: nec cum ullo plane Christiano homine contentiosum me præbui.* Quæ verba pugnare ait cum istis ex *Narratione ad Monachos de sua conversione*, quibus fatetur se occidisse juvencam pauperis ferentem uterum, & pauperem illum per summam injuriam contumeliis onerasse; & illis ex confessione, & sui ipsius reprehensione; *Cum adhuc juvenis essem*, inquit, *me Christianum professus sum. Verum paucis illis annis contumeliosus fui, & percussor, atque seditiosus, & cum vicinis contentiosus, ac invidus in advenas, in peregrinos inhumanus, in amicos durus, in pauperes acerbus; ob res viles ac leves pugnax & immodestus*, &c. quæ cum verbis Testamenti non conveniunt: adeo ut vel illas lucubrationes, vel Testamentum ipsum Ephremo abjudicare necesse sit. Verum Testamentum Sanctissi-

ctissimi Patris, quod totum sanctimoniam spirat, & Auctoris humilitatem, ab Heterodoxis Criticis nobis eripi non patiemur, qui propterea illud nobis invident, quod preces pro Fidelibus defunctis asserat; præsertim cum laudata ex Testamento Ephremi verba, aliaque ex eodem Sanctus Gregorius Nyssenus referat & commendet in Oratione de ipsius Vita. Sed facile adducor ut credam Narrationem ad Monachos de sua conversione, Ephremi non esse. Id namque demonstrat ipsius exordium: *Sanctus Abbas Ephrem accedentibus ad ipsum Fratribus, de seipso utilitatis causa enarravit dicens*, &c. An ita de seipso locutus fuisset Ephrem? *Confessionem & reprehensionem sui ipsius*, agnosco ut genuinum ejus fœtum, frustra reclamante Riveto, Photio vero asserente, qui Sermones ipsius recensens, ait: *Primus deplorantem ipsum inducit quæ admiserat in vita*. Quibus verbis hunc ipsum libellum designasse perspicuum est. Nequaquam vero pugnant verba ex ea Confessione a Riveto laudata cum Testamento ejusdem Patris: quia potuit esse a contentionibus alienus ex quo perfectioris vitæ institutum amplexus erat, & fuisse nihilominus in contentiones pronus, cum juventutem ageret. Sicut non pugnant quod ante conversionem suam supra modum iracundus esset, a nemine vero umquam visus sit iratus, ex quo Monasticam Disciplinam excolere cœpit. Plura de S. Ephrem virtutibus, eruditione, & scriptis, lege apud Auctores Ecclesiasticos superius laudatos, necnon apud Sozomenum, qui multa de ipso agit lib. 3. Historiæ Ecclesiasticæ, cap. 16. Valesianæ Versionis.

JOANNIS DOMINICI MANSI

Nota.

LOcum hunc præterire non patiar, quin prius sub oculis curiosi rerum Ecclesiasticarum lectoris aperiam scenam sane jucundam, quam offert splendidissima editio scriptorum omnium S. Ephrem nuper curata sub auspiciis & favore Angeli Mariæ Quirini S. R. E. Cardinalis & Vaticanæ Bibliothecæ præfecti longe meritissimi (cujus viri scientia par est amplissimæ illi bibliothecæ cui præficitur, nec inferior utrisque in literatos & literas amor) operam & studium conferentibus triumviris illis illustribus, Josepho Assemani, P. Petro Benedicto, & Stephano Evodio Assemani. Romanis exquisitissimis typis excusum est egregium opus anno 1737. 1743. cujus tria priora volumina præter amplissima prolegomena totum continent quiquid superest Græcorum scriptorum S. Ephrem, vel si malis, eas viri sancti lucubrationes olim ab antiquo interprete Græce versas. Parum hic legitur quod non prius occurrerit sive in Vossiana Latina editione, sive in Græca Oxoniensi; quamquam & sunt ascetici sermones nonnulli plane novi e bibliotheca Vaticana deprompti. Posteriora volumina tria pretiosum dant thesaurum e fodinis Syriacis nunc recens effossum, nempe in plerosque libros V. T. Sancti doctoris commentarios. Cum vero inter cæteras nec sua in utrumque Machabæorum commentatio desit, novum ex his conficitur argumentum ad vindicandam sacri canonis Ecclesiæ Catholicæ veritatem. Quin & in ea lucubratione catholicum dogma de precibus pro mortuis fusis ad juvandas solutas e corpore animas exponitur & admittitur. Commentarios excipiunt dictæ in hæreticos orationes validis argumentis conficientes impia Marcionis, Manichæorum, Valentinianorum, Novatianorum, Bardesanis commenta: sunt autem sermones n. 56. Sequitur volumen tertium, in quo tractatus recensentur octo *adversus de fide Scrutatores* scripti, in quibus Ariani, Eunomiani, ac potissimum Aetiani conficiuntur, demonstraturque Dei naturam immensam superiorem esse quam ut humano ingenio comprehendi possit, vana ergo tentare illos qui Dei naturam assequi se posse jactitant; quod inane erat Aetianorum molimen. Post hæc succedit adversus Judæos sermo; tum necrosima seu funebres canones 85. quibus hominum funera lugentur, quamquam de singulorum gestis nihil peculiare tangitur. Secundum hæc *de libero arbitrio* sermones quatuor. Parænetici sermones 76.; de Paradiso Edem sermones 12. de diversis sermones 18. atque his præclarissima illa editio absolvitur. Auctoritate Syri hujus doctoris in Sermone de Cœna Domini abu-

sus

sus est Joannes Kohlius Lutheranus, ut transubstantiationis catholicum dogma convelleret; sed P. Petrus Benedictus Maronita societatis Jesu Presbyter, vir plane doctissimus, qui in adornanda hac editione operis plurimum & potissimum impendit, scripto Antirrhetico heterodoxum egregie confutavit, demonstrans, pluribus aggestis ex omnibus operibus S. Ephrem testimoniis, non aliam fuisse doctori sancto mentem, quam quæ est Ecclesiæ catholicæ. Cæterum sermones illos alterum habere auctorem a sancto Ephrem Syro contendit. Lucubratio ista P. Benedicti annexa est secundo volumini Græcorum operum S. Ephrem hujus editionis.

ARTICULUS XVIII.

De Idatio Claro, Philastrio, & Damaso.

I. IDatius Clarus Hispanus, qui nonnullis idem videtur cum Idacio Sossubensi, seu Ossobonensi, in Hispania Episcopo, qui contra Priscillianum actor fuit ad tribunal Maximi Tyranni, quam ob causam communione privatus est, Librum edidisse adversus Varimadum dicitur seu Marivadum Arianæ Sectæ Diaconum, qui Tomo 4. Bibliothecæ Patrum Parisiensis legitur. Sed Opus istud ipsi abjudicant, & Vigilio Tapsensi tribuunt Viri Eruditi.

II. Philastrius Brixiensis in Italia Episcopus, quem Sanctus Augustinus initio libi *De Hæresibus*, se vidisse Mediolani testatur, obiit 18. Julii anno 387. Scripsit librum *De Hæresibus*, sive quæ in populo Judæorum fuerunt ante incarnationem Christi, quas 28. numerat, sive quæ post Christi adventum exortæ sunt, quas 128. recenset. Hæresi 63. numerat inde a Christi Natali usque ad sua tempora annos 330. Sed excidisse quinquagenarii notam, & legendum 380. ex Chronologia compertum est.

III. Sanctus Damasus Romanus Pontifex, obiit Theodosio imperante, anno Christi 384. prope octogenarius, cujus elegans in componendis versibus ingenium celebrat Sanctus Hieronymus, & multa quidem, sed brevia Opuscula Heroico metro edidisse testatur in Catalogo Scriptorum Ecclesiasticorum, cap. 103. Plures ipsi Epistolæ suppositæ sunt ab Isidoro Mercatore. Quæ genuinæ sint indicavimus in Historiæ Ecclesiasticæ Sæculi 1. Dissertatione de veterum Pontificum Romanorum ad Siricium usque Decretalibus Epistolis. Ejus non esse librum de Romanis Pontificibus & Sancti Hieronymi silentium, & squallida barbaraque scribendi ratio satis evincunt.

ARTICULUS XIX.

De S. Basilio Magno.

§. I.

SAnctus Basilius Sancti Gregorii Nazianzeni Athenis & in eremo comes individuus & amicissimus, Cæsareæ in Cappadocia Episcopus creatus est 14. Junii, anni 369. Arianis, ipsique Valenti Imperatori Fidem Catholicam & Ecclesiam opprimenti fortiter obstitit. Multis libris ad illustrandam propugnandamque veritatem, ad disciplinam firmandam, ad componendos Clericorum, Monachorum, Virginum, totiusque Christianæ plebis mores editis, ad cœlum migravit Kalendis Januariis anni 378. Ejus laudes celebravit Sanctus Gregorius Nazianzenus in Oratione *De ejus laudibus*, & Theodoretus lib. 4. Historiæ Ecclesiasticæ, cap. 19. ubi ejus cum Valente congressum describit. Ejus Opera Sanctus Hieronymus recenset in Catalogo Scriptorum Ecclesiasticorum, cap. 116. Ejusdem auctoritate pugnat Sanctus Augustinus contra Julianum Pelagianum. Gaudentius Brixiensis, & Vincentius Lirinensis eumdem laudant, aliique e Veteribus. Photius in Bibliotheca Codice 141. & 191. ejus scripta expendit & commendat.

Liber de Spiritu I. Erasmus partem libri *De Spiritu Sancto* temere Basilio abjudicavit, levissimis quidem rationibus. Prima est, quod ejus oratio interdum ad tragicum cothurnum intumescat.

mescat, nunc rursus ad vulgarem sermonem subsidat. Quasi vero non omnibus Auctoribus hoc familiare sit ut cum materia hoc poscit, altius Stylum attollant, grandiorique genere dicendi utantur. Nam ut ait ipse Basilius lib. *De vera ac pia fide*, pag. 251. *Quemadmodum non eadem instrumenta in manus sumat & qui prælium est initurus, & qui colere agrum velit: Similiter nequaquam eodem dicendi genere utatur, & qui in sana doctrina cohortetur, & qui in disputatione sibi repugnantes redarguat. Siquidem aliud est genus dicendi, quo utimur in refellendo, aliud, quo in cohortando. Itemque alia eorum simplicitas qui in pace veram pietatem prædicant & confitentur: alii illorum sudores, qui adversus oppositiones falsi nominis scientiæ fortiter dimicant. Quamobrem nos quoque sic disponentes sermones nostros in judicio, ubique sive defendenda, sive tradenda simpliciter fides fuerit, operam dabimus ut ad subjectam materiam stylum accommodemus: modo videlicet iis qui diabolico astu illam conentur evertere majore cum acrimonia, & contentione refutandis; modo iis qui in ea ædificari voluerint, simplicius & ad illorum intelligentiam accommodatius ipsam fidem exponendo.*

Sancto, S. Basilio totus vindicatur contra Erasmum.

Secunda ratio Erasmi est, quod inane quiddam habere videatur Auctor posterioris partis libri *De Spiritu Sancto*, velutque ostentet se didicisse quæ Aristoteles *in Prædicamentis*, & Porphyrius in libello *De Quinque vocibus* tradiderunt: idcirco indignum Sancto Basilio censet librum. Quasi vero cum totius disputationis cardo in exiguarum propositionum explicatione verteretur, fideique hostes externæ disciplinæ abuterentur præsidiis, non decuerit eruditissimum Patrem, quo gladio illi per ipsius latus Ecclesiam petebant, eodem illos confodere. Sed Erasmus & Theodoreti tum in Dialogo 1. tum in Anathematum Cyrilli refutatione, cum etiam Euthymii judicio convincitur, qui in sua Panoplia sæpe librum illum *triginta capitum* nominat, ut & S. Joannes Damascenus: quorum testimoniorum pondere Casaubonus Exercitatione 16. contra Baronium adductus est, ut ab Erasmo dissentiret.

II. *Ascetica*, quæ *Regulas breviores & fusius disputatas* complectuntur, nonnulli Eustathio Sebasteno olim tribuerunt, teste Sozomeno lib. 3. cap. 13. perperam quidem; nam a sanctimonia, quæ his in regulis elucet longe alienum fuisse Eustathium, ex Basilii ipsius Epistolis 74. & 82. facile cognosci potest. Et illud Opus Sancto Basilio asserunt Gregorius Nazianzenus, Hieronymus, Rufinus, Cassianus, Justinianus in Edicto, & Photius tum Cod. 141. cum 191. ubi *Regulas asceticas interrogando ac respondendo propositas numero* 55. & iterum *breviores alias* 313. ut verum & legitimum Basilii fœtum agnoscit, sicque de toto Opere censet: *Legimus B. Basilii Episcopi Cæsareæ Cappadociæ, qui vocantur Asceticorum, libros duos. Utile sane hoc Opus, si quod aliud, pietatis studiosis, quique æterna illa bona consectantur: maxime vero iis qui in Monasteriis ad pietatem veram exercentur. Continet autem cum e Sancta Scriptura variarum quæstionum, quæ ad mores componendos faciant, breviarium: tum his solutiones additas, atque explanationes. Eminet porro ejus in libris egregie, non ille modo solemnis adeo ipsi affectus lenior, sed pura etiam perspicuitas. Nisi quod in quæstionibus quibusdam emphaseos aliquid ab eo aspersum appareat: non id adeo vocabulis minus usitatis juveniliter adhibitis, neque compositione per circumductiones obscurata*, &c.

Ascetica S. Basilio vindicantur.

Quod negotium facessit Bellarmino, ipsique suspectas reddit Regulas Breviores, quod Quæst. 1. & 94. Traditiones damnare videatur illarum Auctor, explicuimus in Historiam Ecclesiasticam secundi Sæculi Dissertatione 16. Paulo majorem difficultatem creant quæ ex Quæstione 293. idem Cardinalis objicit: ubi mortalis venialisque peccati discrimen e medio tolli videtur, quod certe Basilio tribui non potest. *Primo*, inquit, *scire illud convenit, differentiam hanc majorum & minorum peccatorum, nusquam in novo Testamento reperiri*. Sed non adeo gravis est difficultas, ut propter illam abjudicari magno Basilio istud Opus debeat, tota antiquitate reclamante. Sensus enim hujus loci est, non reperiri majorum & minorum peccatorum differentiam in eo positam quod minora contemni, vel negligi debeant, seu indifferenter admitti, sola autem majora sollicite caveri: non autem quod nullum penitus inter ipsa constituendum sit discrimen. Porro hunc esse Basilii sensum constat ex interrogatione cui respondet, quæ his verbis concepta erat: *Quomodo agi par est cum iis, qui cum majora peccata declinent*,

Satisfit Bellarmini Cardinalis Objectionibus.

nent, minora perinde ac si nihil referret, committunt? Quo sensu ad Interrogationem 4. dixerat, *Nihil omnino tamquam minutum contemni debere* : & ad Interrogationem 267. *Si Deus justus est, non bonis solum, sed improbis, reddens unicuique secundum opera sua, fieri posse ut alius dignus sit igne vel levius, vel acrius urente, alius vero verme vel mitius cruciante, vel severius pro meritis uniuscujusque*. Et in Psalm. 61. *Dum exigui sunt momenti, & eadem in pauco numero quæ admittimus peccata, leviter ac sensim aliquousque movemur. Mox ubi plura accesserint gravioraque peccata, juxta proportionem coalescentis peccati, intendi solet animæ agitatio*.

S. Basilii Liturgia. III. Liturgiam composuisse Sanctum Basilium certum est, quam laudant Proclus in Opusculo *De Traditione Missæ*, Trullana Synodus Canone 32. Leontius lib. 3. *adversus Nestorium*, & alii Patres Græci quamplurimi. Duplex extat Basilii Liturgia: una e Greco translata, quæ incipit: *Dominus Deus noster, qui cælestem panem, universi mundi nutrimentum, Dominum nostrum & Deum Jesum Christum Salvatorem & Redemptorem, & benefactorem nos benedicentem & sanctificantem misisti, ipse benedic hanc propositionem, & eam suscipe in supercælesti tuo altari*. Altera ex Syriaco sermone ab Andrea Masio Latine reddita, quæ ἀναφορὰ *Anaphora* inscribitur, & sic incipit: *Æterne Deus, qui in principio homines creasti ad immortalitatem*: & hæc a Græca in multis diversa est, & multo brevior. His accedit tertia a prædictis etiam differens, quam Victorius Scialach Maronita ex vetusto Codice lingua Ægyptiaca cum Arabica interpretatione scripto in Latinam linguam transtulit, quæ Bibliothecæ Patrum inserta est, & ab hac Oratione exorditur: *Domine qui nosti corda omnium*. Ipsa quoque Græca exemplaria dissimilia esse asserit Goartius noster in Notis ad Euchologium: adeout difficile sit agnoscere sinceram & incorruptam Basilii Liturgiam. Petrus Diaconus ex ea celebrem Orationem laudat, quæ nunc in ea, quam habemus, non legitur. Quod argumento est ipsam excidisse, vel a Græcis posterioribus fuisse interpolatam. Ex his liturgiis manifestum esse ait Criticorum Heterodoxorum maledicentissimus Rivetus, ignotam fuisse apud eos qui illis utuntur privatam Missam, Communionem sub una specie, & similes corruptelas posteriorum temporum. At Missas privatas velut a priorum sæculorum & ipsius Basilianæ ætatis usu alienas, utque corruptelas posteriorum

Rivetus refellitur. temporum perperam sugillat Rivetus. Constat enim ex S. Gregorio Nazianzeno, Oratione 19. *in laudem Patris*, eum in cubiculo suo Sacrum egisse: & in Encomio sororis suæ Gorgoniæ, domesticum ei altare fuisse testatur. Et de Sancto Ambrosio, qui Gregorio Nazianzeno & Basilio suppar fuit, refert Paulinus in ejus Vita, ipsum cum apud mulierem quamdam clarissimam invitaretur ut Sacrificium in domo offerret, balneatricem quamdam, quæ Paralytica in lecto jacebat, sellula ad eam domum portatam, & Sancti Viri osculatam vestimenta, sanatam esse. Sanctus item Chrysostomus Homilia 3. in Epistolam ad Ephesios, & 17. ad Hebreos *quotidianam Oblationem* suo tempore fieri solitam affirmat, idemque asserit Hieronymus in cap. 1. Epistolæ ad Titum: & S. Augustinus lib. 22. *De Civitate Dei*, cap. 8. missum fuisse ait unum ex suis Presbyteris in domum cujusdam Hesperii a malignis spiritibus vexatam, qui obtulit ibi Sacrificium Corporis Christi, & cessavit vexatio. Sæculo itaque 4. quo florebat Sanctus Basilius, & sæculo sequenti Missæ privatæ in usu erant, cum in Græca, tum in Latina Ecclesia. Quod si Missa privata dicatur, in qua solus Sacerdos communicat, tempore S. Chrysostomi, qui Basilio suppar fuit, hujusmodi Missæ frequentes erant, ut ex Sancto Chrysostomo Homilia 3. in Epistolam ad Ephesios, Homilia 5. in Epistolam 1. ad Timotheum, & Homil. 61. ad populum Antiochenum, colligitur. Communionem vero sub unica specie, Basilii etiam temporibus fuisse interdum usurpatam, colligitur ex Epistola ipsius 289. ad Cæsariam Patritiam, ubi testatur ex antiquo Ecclesiæ more Fideles Eucharistiam domi habuisse, & absentibus Sacerdotibus illam propria manu accepisse; idque non solum Monachis in eremo degentibus, verum etiam Christianæ plebi Alexandriæ & per Ægyptum universam solemne fuisse. In domos porro sanguinem sub propria specie non ferebant, quæ conservari diu non potuisset. Suam itaque inscitiam & petulantiam prodidit Rivetus, cum scripsit communionem sub una specie, & similes (ut impie loquitur) posteriorum temporum corruptelas, Basilii ætate in usu non fuisse.

JO:

JO: DOM. MANSI

Nota.

Corrigenda sunt nonnulla quæ hic exciderunt P. Alexandro, cujus ætate nondum prodierat egregia Liturgiarum Orientalium collectio a Cl. Renaudotio typis Parisiensibus anno 1716. vulgata. Ejus igitur opera Liturgia S. Basilii a Victorio Sialach Maronita ex Arabico in Latinum translata multo accuratior edita est. Cum enim Renaudotius agnovisset Codicem Copticum vetustissimum in multis ab interpretatione Arabica, qua usus est Scialachus diferre, novam interpretationem ex Coptico ipso aggressus est, eamque dedit tom. I. pag. 1. Incipit autem, sicut & illa Scialachi, *Domine qui nosti*. Cum vero persuasum sibi habuerit vir ille doctus Copticam hanc Liturgiam ex Græca provenisse, cum Græcas nonnullas voces adhuc retineat, desperarentque eruditi Græcum ejus textum primigenium reperiri posse, hæc quoque rerum difficultas ab illo superata est, cum in Bibliotheca Regia Parisiensi repererit Græcum ejusdem textum, addita Arabica interpretatione. Hunc igitur Græcum textum quamquam in principio mancum exhibuit ibid. pag. 57. Incipit autem *Te glorificamus Opifex*. Persuasum vero habet nec Copticam, nec Græcam Liturgiam, quamvis nomen præfert S. Basilii, auctori illi deberi.

Quam vero Majus produxit ex Syriaco Liturgiam, affirmat in multis optimæ notæ Codicibus deesse, vel aliis auctoribus tribui. Addit Liturgias hasce Copticas, quamvis non datas a S. Basilio, plurimum tamen auctoritatis obtinere tum ex antiquitate, cum ex eo quod exprimant sensum Ecclesiæ Ægyptiacæ circa dogma Eucharistiæ. Antiquitatem sic evincit. Ægyptii ante Mahumedica tempora Coptice loquebantur; sub Mahometanis Arabicæ linguæ ita assueverunt, ut omnes fere prioris lingue obliviscerentur. Omnes, inquam, ne Sacerdotibus quidem exceptis, qui pene Copticum ignorarunt, & modo etiam ignorant, teste eodem Renaudotio, quod & mihi confirmavit non ante multos dies vir quidam doctus ex Franciscana familia, quem ex Ægypto redeuntem ego alloquutus sum. Igitur Liturgia hæc Coptica superior est temporibus Mahumedicis, adeoque longe vetustissima censenda est. Auctoritatem denique sic demonstrat. Scripti libri auctoritatem obtinent a suo auctore, Liturgiæ vero auctoritatem vindicant sibi datam ab Ecclesia, in qua leguntur. Plurimum ergo conferunt ad stabiliendum dogma de Eucharistia petita ex Liturgiis testimonia. Porro ex omnibus hucusque perditis Liturgiis perspicue evincitur præsentia Christi in Eucharistia, præsentia permanens ac stabilis, non ea, quæ in usu tantummodo, ut Lutheranorum more loquar, sed permanens & stabilis uti demonstrat elevatio sacræ Hostiæ & Calicis cum sanguine, quæ ambo eo ritu adorationi fidelium exhibentur. Consulendus ea de re opus viri ejusdem doctissimi.

§. II.

Discutitur quo sensu S. Basilius in Liturgia sua Eucharistiam vocaverit τὰ ἀντίτυπα τȣ̃ ἁγίȣ σώματος, καὶ αἵματος τȣ̃ Χριςȣ̃.

I. Ἀντίτυπον, spectata nominis etymologia, significat id quod vice typi & figuræ substituitur, quasi ἀντὶ τȣ̃ τύπȣ: & hac ratione verum Christi Corpus mille figuris adumbratum, illisque ceu lux umbris succedens ἀντίτυπον illarum non immerito a S. Basilio, & aliis Patribus potuit nuncupari. Hoc sensu S. Epiphanius Homilia *De Resurrectione* vocat mysteria Paschatis *Novi pro vetere Paschate antytipa*.

II. Praeterea Corpus Christi in Eucharistia est ἀντίτυπον, figura, & typus æterni convivii in cœlis degustandi, qui dum animam in Sacramento reficit, fatietatem uberiorem in cœlis percipiendam pollicetur. Hoc sensu S. Damascenus (*lib.* 4. *De Fide Orthodoxa*, c. 14. ait: *Antitypa vero futurorum dicimus, non quod sint vere Corpus & San-*

Sanguis, sed quia per ipsa divinitatis Christi nunc sumus consortes; tunc autem intellectuali ratione per solam visionem percipiemus.

III. Cum duplex sit figura, una quæ umbram tantum & speciem refert: alia quæ veritatem ipsam ita adumbrat, ut etiam contineat; illa quæ extranea est, & diversæ penitus naturæ a re per ipsam repræsentata, sicut pictura ab homine: hæc quæ nullam in substantia diversitatem agnoscit, licet modum & statum immutatum ostendat: Sicut si Cæsar Cæsaris larva vultum obduceret, ac in theatro Cæsaris personam ageret. Hac iterum ratione Christus in Eucharistia ἀντίτυπον est, quia mortis quondam pro nobis oppetitæ memoriam renovat, & seipsum in Cruce passum per seipsum in Sacramento obvelatum repræsentat. Unde sicut excerpta & transumpta librorum, vel Epistolarum dicuntur etiam a Græcis ἀντίτυπα, quæ Autographorum vice substituuntur, cum nihilominus complectantur singula quæ sunt in Autographis, unde & eadem illis adhibetur fides, ita Christi Corpus in Eucharistia dicitur ἀντίτυπον, quia sui ipsius in Cruce oblati exemplar est: & Sacramentum Altaris dicitur ἀντίτυπον, quia continet ejusdem Corporis pro nobis in Cruce immolati substantiam. Hoc sensu S. Crysostomus Homil. 17. in Epistolam ad Hebræos ait: *Hoc sacrificium typus illius est: eumdem enim semper offerimus: non modo quidem alium; modo vero alium, sed semper eumdem.*

IV. Species ipsæ Eucharisticæ post consecrationem ἀντίτυπον sunt Corporis Christi, quia cum panis secundum substantiam suam spectatus, & ante consecrationem oblatus Deo, nuda sit Corporis Christi figura, & ejus typus; species quæ panis vice post consecrationem supersunt, Corporis Christi in Eucharistia præsentis sunt ἀντίτυπα. Enimvero cum panis in primo Liturgiæ Offertorio ut Christi figura fuerit in Prothesi immolatus, lancea perforatus, & oblatus Deo; eædem vero species post consecrationem maneant, ipsæ ut panis loco superstites, affectiones & denominationes universas, quę pani poterant convenire, in se vel recipiunt, vel conservant: ideoque non minus tunc ἀντίτυπα Corporis Christi nuncupari possunt, quam prius ipse panis denominationem hanc subiret. Denique cum non nude, sed sub speciebus Christus offeratur, & immoletur, immolari & offerri dicitur in antitypis. Hoc sensu Andreas Cretensis Oratione in Ramis Palmarum: *Immolatur*, inquit, *& sacrificatur in antitypis Symbolis.* Quod idem est quod *sub Sacramento.*

V. Ἀντίτυπον sigilli alicujus aut characteris impressionem, consignationem, vel exarationem significat, sigillum namque ipsum; vel character imprimens figuram suam, dicitur *typus*; figura vero a Sigillo vel charactere impressa, dicitur *antitypus*: & hoc sensu S. Basilius, aliique Patres Græci Eucharistiæ Sacramentum ἀντίτυπα vocarunt: quia sicut sigillum vel character essentiam omnem suam characteri vel figuræ impressæ communicant: ita Corpus Christi essentiam omnem suam communicat & veluti imprimit Sacramento. Sicut ergo antiqui Patres, ut explicarent qua ratione Pater æternus essentiam suam cum Filio absque ulla divisione communicat, illum nuncuparunt paternę substantiæ characterem (post Apostolum) ita ut ostenderent Corpus Christi cum speciebus Eucharisticis communicari, non divisione, sed impressionis in modum, & absque substantiæ suæ imminutione, quemadmodum sigillum figuram suam communicat cum imaginibus ex eo deductis, & quemadmodum vox una & indivisibilis in se diversorum auditorum aures permeat: ut, inquam, Corporis Christi communicationem cum speciebus hoc modo factam exprimerent Græci Patres, Eucharistiæ Sacramentum, Corporis Christi ἀντίτυπον appellarunt. Ita hanc vocem usurpat & exponit Eutychius Patriarcha Constantinopolitanus, apud Nicetam Choniatem in *Alexio*, lib. 3.

VI. S. Basilius, & alii PP. vocant Eucharistiam ἀντίτυπον Corporis Christi, spectando tempus consecrationem præcedens, & illa verba referendo ad statum donorum in Prothesi. Ita enim habet S. Basilius: *Confidentes sancto altari tuo appropinquamus, & propositis sancti Corporis & Sanguinis Christi tui antitypis, te rogamus*, &c. Hæc expositio est S. Joannis Damasceni, lib. 4. Orthodoxæ Fidei, c. 14. *Quod si nonnulli* (inquit) *panem ac vinum Corporis ac Sanguinis Domini figuram esse dixerunt, quemadmodum ille divinitus afflatus Basilius, non hoc post consecrationem dixerunt, sed antequam oblatio ea consecretur, hoc vocabulum usurparunt.* Ita etiam S. Basilium exponit Epipha-

pha-

phanius in VII. Synodo, Actione 6. *Attamen*, inquit, *ante sanctificationis consecrationem quibusdam Patribus pie visum est, ἀντίτυπον, hoc est, exemplar similis formæ nominare; quorum de numero Eustathius constans propugnator orthodoxæ Fidei, & Arianicæ insaniæ expugnator clarus; item Basilius ejusdem superstitionis averruncator ... Hic quidem exponens dictum illud in Proverbiis Salomonis, Edite meum panem, & bibite vinum quod miscui vobis: Hæc, inquit, per panem & vinum ἀντίτυπον membrorum corporalium Christi prædicat. Ille vero in precatione divinæ Anaphoræ: Confidentes tuo sacro altari appropinquamus, & proponentes antitypa sancti Corporis & Sanguinis Christi tui, te precamur & invocamus, & quæ deinceps sequuntur, sententiam Patris amplius confirmant, quod ante sanctificationem antitypa vocaverit, post consecrationem autem Corpus Domini, & Sanguinem Christi, atque ita esse creduntur.*

Tandem quod S. Basilius Corpus Christi in Eucharistia sub antitypis vere & realiter præsens esse existimaverit, constat ex ipsius verbis Homil. 2. *De Baptismo*, Quæst. 2. *Si tales minæ adversus eos positæ sunt, qui temere ad ea sacra accedunt, quæ ab hominibus sanctificantur: quid dicendum est de eo, qui in tantum ac tale Mysterium temerarius est? Quanto enim majus aliquid hic est templo, secundum Domini vocem, tanto gravius & terribilius est in animæ impuritate constitutum, Corpus Christi temere contingere, quam sit accedere ad arietes, vel tauros, dicente Apostolo: Itaque qui edit panem, aut bibit poculum Domini indigne, reus erit Corporis & Sanguinis Domini .... Quod si in immunditia tantum constitutus, tam terribile judicium habet, quanto magis, qui cum in peccato sit, Corpus Domini contingere audet, gravius sibi accersit judicium?*

§. III.

Expenduntur alii libri S. Basilio inscripti.

Libellus *De Grammatica Exercitatione* non est Sancti Basilii, sed compendium Grammaticæ Moschopuli. Non est etiam Basilii Liber de *Laudibus Eremi*, sed caput ultimum Opusculi B. Petri Damiani, quod inscribitur, *Dominus vobiscum*. Tractatus sive Epistola de *Consolatione in adversis*, & *Admonitio ad filium spiritualem*, dubias inter Basilii lucubrationes sunt rejiciendæ. Eidem sunt abjudicandæ *Pœnæ præscriptæ in Monachos delinquentes*, quæ ad finem Asceticorum leguntur.

Liber *de Virginitate*, quamvis a Suida ut Basilii Opus laudetur, & præcepta complectatur sanctissima, multa tamen habet, cum initio, tum ad finem, quæ pudor & modestia Basilii aut omnino præteriissent, aut levius attigissent. Hujus libri stylus ad fastidium usque diffusus, & in rebus inutilibus luxurians, a Basilianæ eloquentiæ charactere plurimum abest. Præterea liber ille scriptus est ad Letojum Mitylenensem Episcopum, & ab Episcopo editus est, siquidem cum Letojo, ceu cum collega agit. At quamdiu Episcopus fuit S. Basilius, immo antequam inauguratus esset, Otrejus Letoji Decessor Mitylenensem rexit Ecclesiam.

Commentarium in sexdecim capita Isaiæ, Basilio Magno perperam abjudicarunt Erasmus & Rivetus: quem sub ejus nomine Tarasius Patriarcha Constantinopolitanus, Œcumenicus, Joannes Damascenus, Antonius Melissa, Simeon Metaphrastes, & ante hos S. Maximus, laudarunt. Lege Godefridi Tilmani Carthusiani Parisiensis Præfationem his Commentariis præfixam, & Frontonis Ducæi Notas.

Objicit Rivetus repugnare Commentarium illum in quibusdam, legitimis Basilii Operibus. Is enim Epistola 80. ad Eustathium Medicum, scribit: *Pythonissam suis incantationibus evocasse ab inferis animas quæ requirebantur, in primis animam Samuelis.* In Commentariis vero, cap. 8. Isaiæ ait Auctor, *Pythonicum illum spiritum, quem consuluit Saul, stragem annuntiasse ministerio dæmonum, & spiritus illos fuisse dæmones, qui stridentes seipsos transformarunt in habitum & personam Samuelis.* Aut igitur Basilius sibi ipsi contradicit, quod est levissimi hominis; aut hæc Paraphrasis in Isaiam non est Basilii, quod existimat Erasmus. Verum nullam ex his duobus locis Basilio contradictionem Pseudocriticus affinxisset, neque propterea Commentarios in Isaiam ipsi

ipsi sensisset abjudicandos, si animadvertisset Epistolam 80. non esse S. Basilii, sed S. Gregorii Nysseni Tractatum ad Eustathium Medicum.

§. IV.

Canonicę Epistolę S. Basilii ad Amphilochium expenduntur.

Epistolarum summa.

TRes ad Amphilochium S. Basilii Epistolæ, Ecclesiasticæ Disciplinæ, quæ in Ecclesiis Ponti invaluerat, regulas complectuntur. Canon primus prioris Epistolæ Baptisma Hæreticorum rejicit: Schismaticorum vero Baptisma cujusdam œconomiæ gratia censet admittendum, quod ita visum sit Asiaticis nonnullis. Hujus Canonis sensum exposuimus in Dissertatione adversus Rebaptizantes, in Hist. Eccles. II. Sæculi. Canon secundus homicidarum pœnis subjicit mulieres quæ fœtum de industria extinxerint, & abegerint: nec ad formati, vel informis fœtus distinctionem attendendum esse decernit; sed hujus reas facinoris decem annorum addicit Pœnitentiæ. Canon tertius Diaconos in fornicationem prolapsos depositione sola plecti, non vero a Communione arceri jubet, secundum antiquas Ecclesiæ leges Sacræ Scripturæ consentaneas, dicenti: *Non vindicabis bis in idipsum.* Sciendum autem ait, *quæ sunt summi juris, & quæ sunt consuetudinis: & in iis quæ summum jus non admittunt, formam traditam esse sequendam.* Canon quartus de digamorum, & trigamorum Pœnitentia decernit; & digamorum quidem Pœnitentiam uno aut altero anno; trigamorum vero quinquennio definit. Canon V. Hæreticos morti proximos, & veram Pœnitentiam agentes, in Ecclesiam recipi jubet. Canon VI. Fornicationem eorum qui sub Regula vivunt, matrimonii nomine & loco non censendam præcipit, sed eorum conjunctionem omnino divellendam. Canon VII. Sodomitici, graviorisque criminis reos, homicidas, veneficos, idololatras eadem pęna damnat. Hujusmodi tamen obscœnitatum reos post triginta annos actæ Pœnitentiæ recipi statuit, si ipsorum crimen ignorantia excuset, ipsisque lacrymæ, & vitæ emendatio ad impetrandam misericordiam suffragentur. Canon VIII. Voluntarias involuntariasque cædes distinguit. IX. De Matrimonii indissolubilitate agit; & sola fornicationis causa separationem conjugum quoad thorum licitam esse decernit, secundum sententiæ dominicæ consequentiam; virorumque & mulierum pari esse jus hac in causa, si Lege Evangelica judicetur. At Ecclesiæ Disciplinam & consuetudinem viros mulieribus hac etiam in parte superiores fecisse, quia viri mulieres adulteras, mulieres vero viros Matrimonii fidem fallentes dimittere non possunt. Quamobrem relictam a viro uxorem adulterii damnat, si ad alium virum accesserit; non vero damnat virum a muliere dimissum, si nupserit alteri; neque mulieri, quam ducit, crimini vertendum esse ait initum cum eo connubium. Quod autem hanc sententiam amplexus (ut mihi quidem videtur) fuerit Sanct. Basilius, eo excusatione dignior est quod loquebatur in obscurissima Quæstione, quæ tunc temporis ut supra etiam diximus, nondum erat liquido disceptata. *In divinis sententiis*, inquit Sanct. Augustinus, lib. *De fide & operibus*, cap. 19. *ita obscurum est, utrum & iste, cui quidem sine dubio adulteram licet dimittere, adulter tamen habeatur, si alteram duxerit; ut quantum existimo, venialiter ibi quisque fallatur.* Idem cum Sancto Basilio sentit Hilarius Diaconus in cap. 7. I. ad Corinthios inter Ambrosiana Opera. Verior quidem Sanctor. Gregorii Nazianzeni Oratione 31. Hieronymi in Epitaphio Fabiolæ, & Augustini lib. 2. de adulterinis conjugiis, cap. 20. sententia, negantium viris hac in causa licere, quod feminis non licet: Et Script. Sacræ magis consona, scilicet Matt. 5. & 19. *Dimittet homo patrem & matrem, & adhærebit uxori suæ, & erunt duo in carne una. Itaque jam non sunt duo, sed una caro.* Idem repetitur adhuc expressius Marci 10. Lucæ 15. I. ad Corinth. 7. Videntur mihi favere contrariæ sententiæ Lactantius lib. 6. cap. 23. S. Asterius Homil. *de Repudio*, Concilium Veneticum Can. 2. Synodus S. Patritii, Canon. 26. Concilii Bituricensis in Sessione 2. Synodi Lemovicensis II. recensiti, Canon 15. Leonis IV. Decretum in Synodo Romana, Can. 36. apud Auctorem libri *De Vitis Romanorum Pontificum*, vulgo Luitprando adscripti, Theodorus Cantuariensis in Pœni-

In fide non erravit S. Basilius cum Matrimonium fornicationis causa dirimi posse scripsit.

Pœnitentiali, cap. 2. *De Quæstionibus conjugiorum*; quamvis quibusdam videantur posse exponi; sicut & supra pag. 64. exposuimus antiquissimi Concilii Arelatensis I. Canonem decimum, cum eos qui uxores suas in adulterio deprehendunt, ab aliis ducendis, quamdiu sunt ipsæ superstites, deterret his verbis: *De his qui conjuges suas in adulterio deprehendunt, & iidem sunt adolescentes Fideles, & prohibentur nubere, placuit, ut quantum possit, consilium eis detur, ne viventibus uxoribus suis, licet adulteris, alias accipiant.* Nec aliam videtur habere difficultatem Concilium Illiberitanum Canone 9. sicut nec Regum nostrorum Capitularia, alia Concilia, Pontifices, Christianorum Imperatorum Leges, quæ hoc in negotio objici solent. Verum de istis alias opportunius. Sane ut interim illud dicam, Ritus Græcorum, matrimonia fornicationis causa dissolventium, reprehensione dignus, & correctione indigere visus est Eugenio IV. & Latinis in Concilio Florent. Ubi enim Definitio Fidei edita est, & omnium utriusque Ecclesię Episcoporum subscriptionibus munita, Eugenius IV. Pontif. Max. ita Græcos alloquutus est: *Nos, fratres, Dei beneficio sumus fide conjuncti. Quoniam ergo arcanis Dei judiciis, ego sum inter vos membra Caput, debeoque qualitercumque admonere, & consiliis instruere ad ea quæ videntur pietatem & Ecclesiam nostram constabilire, propono vobis aliqua, ut fratribus, ut Ecclesiarum ductoribus. Et primo dico, omnes conqueri de separatione matrimoniorum, idque correctione indiget* &c. Præsules responderunt ad hoc caput: *Matrimonia dirimimus, non sine justis causis*. Cæterum in variis aliis Quæstionibus satisfecerunt Græci præterquam in duabus, quarum altera erat ille eorum ritus neutiquam ab Ecclesia probatus, quo matrimonia in casu adulterii dirimere consueverunt.

Nec etiam prætermitti hic debet quod in Concilio Tridentino contigisse ex illius Historia notissimum est. Unde etiam nullatenus colligi potest morem hunc Grecorum ab Ecclesia fuisse approbatum. Cum enim Sessione 24. Patres jam Canonem septimum meditati essent, atque edidissent, quo Anathemate confodiebantur, qui dicerent, matrimonium propter adulterium alterius conjugum posse dissolvi, & legeretur ille Canon totius Concilii ultimo examini subjiciendus, antequam ritu solemni constitueretur, & promulgaretur, Serenissimæ Reipublicæ Venetæ Oratores hujus promulgationi Canonis intercesserunt, exposueruntque sacræ Synodo, Græcos in ditione Venetorum degentes, matrimonia propter adulterium dissolvere; qui si Anathemate ob eam Ecclesiæ suæ Disciplinam ferirentur, maximum in detrimentum Ecclesiasticæ unitatis ea Definitio cederet. Hujus intercessionis, & supplicationis habita ratione, Tridentini Patres Canonem emendarunt & emollierunt hac ratione, ut Anathema non feriret recentiores Græcos asserentes matrimonii vinculum, propter adulterium alterius conjugum, posse dissolvi, & utrumque, vel saltem innocentem, qui causam adulterio non dedit, posse altero conjuge vivente, aliud matrimonium contrahere: sed eos tantum configeret, qui *Ecclesiam errare dicerent, cum docuit, & docet, juxta Evangelicam & Apostolicam Doctrinam, propter adulterium alterius conjugum, matrimonii vinculum non posse dissolvi*. Sicque Canon laudatus promulgatus est, & legitur, Sessione XXIV. *De Sacram. Matrimonii*. Id refert Cardinalis Pallavicinus in Historia Concilii Tridentini. Evidentissimum igitur est, necdum Fidei dogma esse, quod Matrimonium, etiam propter adulterium alterius conjugis, dissolvi non possit; adeoque S. Basilium erroris argui non posse, quod in Epistola Canonica secus senserit ac decreverit.

Verum ut ad institutum revertamur, & istius Epistolæ Canones exponere pergamus, Canone X. statuit non esse ad Clerum promovendos, qui se non suscepturos Ordinationem sacram jurarunt, ne ad perjurium cogantur. Expendi autem jubet quæ fuerint verba & formula jurisjurandi, affectio rei pro qua jurarunt, meritum, seu ratio quæ ad jurandum eos impulit. Canon XI. cædis involuntariæ Pœnitentiam undecim annorum definit intervallo. XII. Digamos ab Altaris ministerio excludit. XIII. Cædibus in bello patratis homicidii notam non esse inurendam statuit: Quarum tamen Auctoribus consulit ut triennio a Communione abstineant. XIV. Fœneratoribus aditum ad Sacerdotium non præcludit, si male partas pecunias in pauperes erogaverint, & avaritiæ laqueis fuerint extricati.

Epiſtola ſecunda Canonica ad eumdem Amphilochium Iconii Epiſcopum, Quæſtiones alias ſolvit maximi etiam momenti ad Eccleſiaſticam Diſciplinam. Can. II. docet Virgines quæ poſt votum nupſerant, Digamorum dumtaxat pœnis, id eſt, unius anni pœnitentiæ fuiſſe hucuſque ex Patrum indulgentia ſubditas: nec earum fuiſſe dirempta Matrimonia. In poſterum autem adulterarum judicio ſubjiciendas, & a ſtupratoribus ſeparandas. Tempus autem deſignat quo ſacrarum Virginum profeſſiones ſint validituræ, ſexdecim ſcilicet, vel ſeptemdecim annorum ætatem, eaſque ſolas in Virginum catalogum referri jubet, quæ diu examinatæ probatæque perſeveraverint, & ut admittantur, precibus contenderint. Quo Canone refelluntur quidam qui ad annum uſque vigeſimum quintum Sanctimonialium profeſſiones differendas eſſe propugnant.

Canon III. De profeſſionibus virorum ſtatuit, quas extra Monachorum ordinem nullas agnoſcit, qui tacite cœlibatum vovebant. Decernit porro ut examine prævio, profeſſionem expreſſam & ſolemnem deinceps emittant: quæ ante S. Baſilium in uſu non erat. Canon 4. excipit a lege in Virgines prævaricatrices lata, mulieres quæ, cum Hæreticæ eſſent, Virginitatem ſunt profeſſæ, & Catechumenas. Ratio exceptionis hæc eſt: *Quæcumque dicit lex, iis dicit qui ſunt ſub lege. Quæcumque autem jugum Chriſti nondum ſubierunt, eæ nec Domini leges norunt.* Canon V. & VI. Fornicatores & raptores percellunt: nec prius cum rapta iniri valide Matrimonium docent, quam parentibus vel tutoribus reſtituta, ex eorum ſententia & voluntate uxor accipiatur. Fornicatoribus vero IV. annorum publicam Pœnitentiam imponunt, omnibus gradibus percurrendam. Canon VII. irrita declarat eorum qui duas ſorores, vel earum quæ duos fratres duxerint, matrimonia. Qua de re lege ejuſdem Epiſtolam ad Diodorum Tarſenſem, quam iſta ad Amphilochium laudat in eodem Canone. Canon VIII. viduam cui victus ab Eccleſia miniſtratur, deſpiciendam eſſe, ſi nupſerit, ex Apoſtolo docet: atque a Communione removendam, ſi poſt annos 60. cum viro habitare voluerit. Canon VIII. & IX. ſuadent ut ſeparentur, qui fornicatione ſunt conjuncti; ſi autem noluerint, a mutua ſocietate non divellendos ſtatuit, ut gravius malum vitetur, ſed fornicationis pœnæ ſubjiciendos. Quod quidem non ita intelligendum eſt, quaſi fornicatores in peccato, vel in proxima peccati occaſione manentes ad pœnitentiam recipiendos Baſilius cenſuerit: ſed quod mutato jam rerum perſonarumque ſtatu, & inito matrimonio cum concubinis, non ſint ab earum conſortio ſeparandi, propter incontinentiæ periculum, tempore etiam pœnitentiæ, niſi ſeparationi conſentiant, & matrimonium poſt pœnitentiam differant; quod quidem ipſis, ut melius, ſuadendum eſt. Canon X. Presbyteris qui per ignorantiam nupſerint, ſacris miniſteriis interdicit. XI. Vota inepta rejicienda eſſe docet, quale erat eorum qui abſtinentiam a carnibus ſuillis vovebant. XII. Juramenta de malo faciendo, vel alteri inferendo emiſſa, & generatim quæ contra virtutem pugnant, ſervanda non eſſe. XIII. raptores & eorum ſocios triennii pœnitentiæ addicit. XIV. mulieres quæ viris peregre profectis, vel inter milites conſcriptis, & poſt diuturnam abſentiam non redeuntibus, aliis nupſerint, adulterii pœna damnat, ut & Canon XIX. Canon XV. Clericos gravioris criminis reos ad Laicam Communionem detrudit. XVI. Mulieres quæ in via pepererunt, & ſui fœtus curam non geſſerunt, cædis reas declarat. Canon XVII. adulteras mulieres & confitentes ob pietatem, vel quomodocumque convictas publicæ pœnitentiæ ſubjici vetat; ne in vitæ diſcrimen adducantur. A Communione autem eas arceri, & in Conſiſtentiæ gradu peccatum eluere decernit.

Canon 23. & 25. Servorum invitis dominis, & filiorum invitis parentibus conjugia damnant, & irrita eſſe ſtatuunt: *Eorum enim qui ſunt in alterius poteſtate, pacta conventa firmi nihil habent.*

Canon XXX. Encratitas, Saccophoros, Apotactitas, Sectæ Marcioniticæ germina, rebaptizandos ſtatuit.

XXXI. Uxorem a marito dimiſſam ab alterius ſpe conjugii excludit, ipſo ſuperſtite. Canon ultimus tertias nuptias improbat, ut Eccleſiæ inquinamenta, ſed publica non damnat pœnitentia, ut quæ ſint præ fornicatione expetendæ.

Epiſtola III. Canonica ad Amphilochium pœnitentiæ publicæ tempus per gradus ſingulos

gulos graviorum peccatorum reis definit. Homicidio voluntario XX. annos: involuntario XI. adulterio XV. totidem sacrarum Virginum & Monachorum fornicationi: septennium sæcularium fornicationibus imponit. Furem seipsum accusantem, unius tantum anni spatio arcet a Sacramentorum Communione: convictum biennii pœnitentiæ adjicit, quorum primum in Substratione, alterum in Consistentia explebit. Sodomiticis & gravioris peccati reis, diuturniorem quam adulteris non imponit pœnitentiam. Perjuris & sepulcrorum effossoribus, undecim annorum. Præstigiatoribus, veneficis, libidinem cum sorore explentibus XX. annorum, sicut homicidis. Ineuntibus matrimonium in gradu cognationis prohibito, XV. annorum, sicut adulteris. Iis qui vates & ariolos consuluerint, sive potius qui se ipsis tradiderint, id est, eorum se addixerint obsequio, annos totidem quot homicidis, in pœnitentia statuit transigendos. Pollutionem cum sorore, duodecim annorum pœnitentia castigat, & incestam quoque cum nuru conjunctionem. Viros qui uxores injuste dimittunt, & eos qui duabus, etiam successive, nubunt sororibus, septennii pœnitentia damnat: Polygamos, quadriennii; Diaconos, vel Presbyteros, qui in labris polluti fuerint, a sacro ministerio, non vero a Communione Clericali removet. Quid sit autem in labris pollui, erudite exponit Balsamon, docetque sola oscula his verbis non esse intelligenda, sed fœdam commixtionem, cui deest aliquid ut sit consummata fornicatio. Quod enucleatius exponere pudor vetat. Christum negantium pœnitentiam, totius vitæ tempore definit, eisque Communionem in vitæ solum exitu concedendam.

ARTICULUS XX.

De S. Gregorio Nysseno.

I. SAnctus Gregorius Nyssenus in prima Cappadocia Episcopus, S. Basilii frater, Concilio Constantinopolitano I. Œcumenico II. anno 381. interfuit, vivebatque adhuc anno 392. Theodosii Imperatoris 14. Ipsum commendat S. Basilius ejus frater Epist. 43. S. Gregorius Nazianzenus Oratione 6. & Epist. 37. S. Hieronymus in catalogo Scriptorum Ecclesiasticorum, c. 192. Socrates lib. 4. c. 26. & lib. 5. cap. 8. ubi eum cum Helladio Cæsareensi centrum Communionis in Cappadocia Patribus Constantinopolitanis constitutum memorat: quod & Sozomenus lib. 7. c. 9. repetit, Theodoretus lib. 4. Historiæ Ecclesiasticæ, c. 30. & Dialogo 1. ac 2. Vincentius Lirinensis in Commonitorio, Epiphanius Diaconus in VII. Synodo Œcumenica, Actione VI. ubi eum vocat *Patrem Patrum*, Photius in Bibliotheca, Cod. VI. & VII. Euthymius Zigabenus in *Panoplia*, Suidas, Nicephorus Callistus lib. 11. c. 29. & lib. 12. c. 13. Honorius Augustodunensis, & alii.

II. Gregorii Nysseni Oratio in ea Scripturæ Sacræ verba, *Faciamus hominem ad imaginem*, &c. & altera, *In procreationem hominis*, Tomo I. Editionis Morrellianæ, vulgo ab eruditis rejiciuntur ut spurium Opus.

III. Epistolam Canonicam ad S. Letojum Mitylenensem Episcopum Grægorio Nysseno esse certo suppositam affirmat Scultetus in *Medulla Patrum*. Ejus sententiam confirmat Rivetus lib. 3. Critici Sacri, c. 24. ex styli diversitate, ex pœnitentiæ forma, quam fuisse Gregorii tempore severam constat, sed non ita distinctam, ut non longiori abstentione plecteretur Sodomita: & qui cum bestiis concubuerat, quam adulter (ut vult fictus ille Gregorius) qui dum sæpe veterum Patrum meminit, qui ita statuerant, satis arguit se Græculum recentiorem, nomen Nysseni ementitum: ex Veterum denique silentio, qui antiquitus Scripta Nysseni recensuerunt, nec istius Epistolæ meminere. Verum hæ rationes non cogunt ut hæc lucubratio S. Gregorio Nysseno abjudicetur. Non styli diversitas, quem in Epistolis, & in libris Polemicis, ac Orationibus alium esse nemo non novit. Quamquam & *venustas Orationis, & splendor jucunditate mixtus*, qui styli ipsius, secundum Photium, character est, in hac etiam Epistola elucent. Ejusdem pœnitentiæ impositio adulteris, & criminum pessimorum contra naturam reis, congruit Disciplinæ quæ Gregorii Nysseni ætate in Ecclesiis Ponti vige-

Epistola Canonica ad Letojum vindicatur S. Gregorio Nysseno. Sculteti & Riveti Objectionibus respondetur. S. Gregorii Nysseni stylus.

bat, ut constat ex Epistolis Canonicis S. Basilii ad Amphilochium. Veterum Patrum mentio & apud Basilium, in iisdem Epistolis, & in Canonibus Nicænis æquivalenter occurrit, cum leges & regulas antiquas laudant: & quatuor pene sæculorum spatio qui floruerant Episcopi & Doctores, Patrum nomine poterant a S. Gregorio Nysseno appellari. Veterum denique nemo singula ipsius Opera recensenda sibi proposuit. Unde mirum esse non debet, quod istius Epistolæ non meminerit. At Heterodoxis Pseudocriticis opponimus Græcam Ecclesiam in Trullana Synodo congregatam, quæ Gregorii Nysseni Canones approbavit, Balsamonem & Zonaram, qui hanc Epistolam Commentariis suis illustrarunt, & omnem jam Eruditorum cœtum.

IV. Inter S. Gregorii Nysseni Opera primatum tenent Orationes ejus XII. contra Eunomium, ex quibus validissima contra Eutychianos Hæreticos testimonia Theodoretus in Dialogis protulit. Duplex ipsius Opus contra Eunomium recenset Photius. Unum quod vocat *Librum pro Basilio* adversus illum Hæresiarcham, in quo *nec ipse quidem ordine Eunomii scriptum reprehendit*. Aliud, *in quo rationibus validioribus cum Eunomio manus conferens, eum vi expugnat, omnia impietatis firmamenta labefactans*. Primum excidit: sed quod erat in eo luculentius, secundo insertum est, quod cum aliis ejus Operibus ad nos usque transmissum & servatum fuit.

V. Liber *De differentia essentiæ & hypostaseos*, non est quid diversum ab Epistola 43. S. Basilii ad Gregorium ipsum Nyssenum fratrem suum data.

Oratio magna Catechetica vindicatur S. Gregorio Nysseno.

VI. *Oratio magna Catechetica* legitimus est Gregorii Nysseni fœtus a Theodoreto laudatus in Dialogis. Huic Operi quiddam Origeniani dogmatis ab Origenistis insertum est contra pœnarum inferni in damnatos omnes æternitatem. Iidem nævi in Dialogo *De Anima & Resurrectione* occurrunt. Violatos autem fuisse ab Origenistis hos S. Gregorii libros, Sanctus Germanus Patriarcha Constantinopolitanus testatur apud Photium in Bibliotheca, Cod. 233. Desinit Oratio Catechetica in his verbis: *Deo autem sint gratiæ ob donum ejus ineffabile*. Quæ autem sequuntur deinceps ab his verbis: *Quoniam autem Severus*, &c. nescio quis inepte & imperite addidit. Nam Severum hunc Hæreticum S. Gregorius Nyssenus annis plusquam centum antecessit, cum ipse quidem quinque circiter annis ante annum quadringentesimum obierit, Severi autem hæresis emerserit post quingentesimum. Hæc autem appendix ex libro Theodori Raithuensis hic adjecta est, qui Tomo I. Bibliothecæ Græcorum Patrum, p. 319. Editionis Parisiensis anni 1624. habetur, ubi pag. 329. his ipsis verbis ne syllaba quidem immutata suum de Dominica Incarnatione librum concludit.

VII. Liber *De Virginitate*, Sculteto *in Medulla Patrum* dubius est, quod Auctor, c. 3. scripserit se uxoratum esse. At cum revera conjugem duxerit ante Sacerdotium Gregorius Theosebiam nomine, de cujus obitu S. Gregorius Nazianzenus Epistolam 95. ad ipsum scripsit; nullius ista ratio momenti est.

Scultetus refellitur.

VIII. *Vitam S. Gregorii Thaumaturgi Neocæsariensis Episcopi* a S. Gregorio Nysseno conscriptam Scultetus temere & impudenter vocat *somnium somniorum*, propter miraculum translationis saxi, & revelatam a Sanctissima Virgine Deipara, & a S. Joanne Evangelista Fidei Confessionem. Quasi vero huic revelationi & miraculis propter Gregorii Nysseni ea referentis auctoritatem fides non sit potius adhibenda, quam abjudicandum Opus Patri sanctissimo propter miracula & revelationes, quæ nihil absurdum, vel Fidei, aut Christianæ pietati adversum continent. Jocularis porro est ratio ob quam de miraculo ejusmodi Scultetus dubitat: quod scilicet Christus & Apostoli nihil simile patraverint. Quasi vero omnia Christi & Apostolorum miracula scriptis fuerint prodita. Quasi non dixerit Christus, eum *Qui habuerit fidem sicut granum sinapis, dicturum monti, Transi hinc illuc, & transiturum, & nihil impossibile fore* Fidelibus & Sanctis. Quasi non dixerit idem Servator: *Qui credit in me, opera quæ ego facio, & ipse faciet, & majora horum faciet*. At (inquit Scultetus) miracula omnia Dei gloriam & hominum salutem spectant, neutram saxi translatio. Scilicet, conversio Antistitis Idolorum, quem tanto miraculo ad Christianam fidem adduxit Gregorius Thaumaturgus, gloriam Dei, & hominis salutem non involvit!

Matth. 17.

Critici Heterodoxi;

IX. Non est dissimulandum Heterodoxos Criticos in Oratione magna Catechetica Gre-

gorii Nysseni phrases Eutychianas arguere, ut ejus auctoritatem elevent, v. g. cum at unionem naturarum in Christo, *Mixtionem & contemperationem*, dicitque naturam humanam fuisse *mutatam in divinam dignitatem* immo & *deificatam*. Ideo Orationem illam quidam ex Pseudocriticis Novatoribus in dubium revocant, immerito sane. Veteres namque Patres Græci & Latini iisdem vocibus usi sunt: immo & ipse Gregorius Nyssenus in Operibus quæ ipsius esse nemo dubitavit usquam, scilicet in libris adversus Eunomium, & in Epistola adversus Apollinarem ad Theophilum Alexandrinum. Hic autem loquendi modus, quamvis Eutychianis specie tenus favere videatur, Catholico tamen sensu a Patribus usurpatus est, ut observarunt S. Cyrillus Alexandrinus lib. 1. contra Nestorium, Rusticus Diaconus, lib. 5. contra Acephalos, & Photius in Bibliotheca.

phrases Eutychianas in S. Gregorio Nysseno arguunt. Ab illorum insultibus defenditur.

X. Oratio *In Theodorum Martyrem*, quam Hæretici hagiomachi S. Gregorio Nysseno abjudicant, genuinus ipsius fœtus est. Inanes autem esse ipsorum rationes, ex earum solutione constabit. Prima ipsorum ratio hæc est: illius Orationis Auctor Martyrem orat ut patriam suam a Scytharum irruptionibus tueatur. At tempore S. Gregorii Nysseni Scythæ nondum in regiones exteras irruperant. Anno Christi DXX. primi visi sunt Scytharum, vel Hunnorum, & Tartarorum in Galatiam, Cappadociam, & Armeniam incursus, Anastasio scilicet imperante (ut Cedrenus testatur) id est annis CXX. & amplius post obitum Gregorii Nysseni.

Oratio in Theodorum Martyrem genuinus est S. Gregorii Nysseni fetus.

Secunda ratio. Orationis istius Auctor ait, Theodorum contribulem fuisse Jobo, sive ejusdem gentis, id est Arabem. At istud esse falsum compertum est, quia Theodori nomen non est Arabicum, sed Græcum.

Tertia ratio. Secum pugnat Auctor ille: cum enim Theodorum Arabem fecisset, subdit, Amaseam Cappadociæ urbem esse ejus patriam.

Quarta ratio. Theodorum legionum Romanarum militem fuisse scribit hujus Orationis Auctor: At Arabes in Romanorum castris non morabantur, quo tempore passus est Theodorus, nempe Diocletiano & Maximiano Imperatoribus.

Verum has ratiunculas solvere est facillimum. Ad primam respondeo, nusquam Cedrenum scripsisse quod irruptio Scytharum, quæ imperante Anastasio contigit, prima fuerit qua per Romanum Imperium grassati sunt. Immo testatur ipsos Traciam invasisse, cum Valens Imperator in Syria degeret. Quin & inter Theodosii Magni trophæa columnam, sive statuam Tauri recenset, in qua insculptæ erant, quas de Scythis reportaverat, victoriæ. Id confirmat S. Hieronymus Epistola 30. ad Oceanum, quæ est Epitaphium Fabiolæ. *Ecce subito*, inquit, *discurrentibus nuntiis, Oriens totus intremuit ab ultima Mæoside inter glacialem Tanain, & Massagetarum immanes populos, ubi Caucasi rupibus feras gentes Alexandri claustra cohibent, erupisse Hunnorum examina, quæ pernicibus equis huc illucque volitantia, cædis pariter ac terroris cuncta complerent.* Porro Scythas Hunnorum etiam nomine intelligi certum est. Jam igitur in Romanum irruperant Imperium tempore Gregorii Nysseni, cui fere coævus fuit Hieronymus.

Respondeo ad secundam rationem, non haberi in Scriptura quod Job fuerit ex Arabia oriundus, sed ex terra Hus, quæ etsi Arabiæ finitima fuerit, Arabiæ tamen regio non fuit. Certe Jeremias cap. 25. Prophetiæ suæ, Reges Ausitidis, id est, terræ Hus, ut vertunt Septuaginta, distinguit a Regibus Arabiæ: & S. Hieronymus in Quæstionibus Hebraicis super Genesim, *Hus Trachonitidis & Damasci conditor, inter Palæstinam & Cœlen-Syriam tenuit principatum: a quo 70. Interpretes in libro Job, ubi in Hebræo scribitur, Terra Hus, regionem Ausitidem, quasi Husitidem transtulerunt.* Præterea, S. Gregorius Nyssenus Jobum & Martyrem Theodorum patria fuisse affines non scribit, quod uterque Arabs esset (de Arabia enim ne verbum quidem habet) sed quod uterque e Regionibus Orientalibus esset oriundus. Job enim *Vir erat magnus inter omnes Orientales* (inquit Scriptura.) Audire præstat S. Gregorium: *Patria igitur præclaro ac strenuo huic viro est ea regio quæ ad Solem spectat Orientem. Nam etiam hic, sicuti Job, ex partibus Orientalibus nobilis est, cumque patriam cum illo communem haberet, ejusdem imitatio morum ingeniique ei non defuit.*

Quoad nomen Theodori respondeo, quod lingua Græca per Orientem diffusa, nullum incommodum est ut nomen Græcum *Theodorus* fuerit Orientalibus nonnullis impositum. Præterea nomen istud quovis idiomate, voce æquivalenti exprimi potest: quem enim Latini *Adeodatum*, Hebræi *Elnathan*, & *Nathanael*, Arabes & Syri *Ilnathan*, vel *Nathanail*, Græci, *Theodorum* vocant: unde non mirum quod S. Gregorius Nyssenus Græce scribens, *Theodorum* nuncupaverit.

Ad tertiam rationem respondeo, Gregorium Nyssenum nusquam dixisse, Theodorum esse ex Amasea oriundum, sed solum insinuasse, Amaseam illius patriam dici posse, in qua licet mundo non esset natus, cœlo tamen Passione sua & Martyrio renatus esset. *Intercede* (inquit) *ac deprecare pro patria apud communem Regem & Dominum, nam patria Martyris est etiam locus passionis; cives autem & fratres, & cognati, qui habent eum, & tuentur, & ornant atque honorant.*

Ad quartam denique respondeo, falsam esse minorem. Nam Arabes jam inde a Trajani Imperatoris temporibus in Romani Imperii clientelam & confœderationem se contulerant, ut testatur Eusebius in Chronico, ac proinde poterant in Romanorum castris militare.

XI. Oratio, sive Epistola, *De iis qui adeunt Hierosolymam*, quamvis Bellarmino & aliis nonnullis dubia sit, a Baronio Cardinali, aliisque viris eruditis, verus agnoscitur Gregorii Nysseni fetus, ex styli similitudine, ex fide MS. Codicis Regiæ Bibliothecæ, aliorumque optimæ notæ Manuscriptorum, ex convenientia eorum quæ hac in Epistola scribuntur, cum Historia S. Gregorii Nysseni, quem ex Concilio Antiocheno anno 379. Hierosolymam Legatum destinatum esse constat, ad quosdam Ecclesiæ Hierosolymitanæ sedandos tumultus, illucque profectum fuisse anno 380. cujus profectionis suæ ipse etiam meminit in Epistola ad Olympium *super Macrinæ sororis obitu* scripta.

Sacrarum peregrinationum Religionem S. Gregorius Nyssenus non improbat.

Perperam vero hac Epistola S. Gregorii ad sacrarum peregrinationum religionem impugnandam Hæretici abutuntur. Non enim damnat ibi sanctissimus Antistes peregrinationes quascumque ad loca sacra, sed eas quæ superstitione quadam potius quam ex sobria & solida pietate tunc temporis a plerisque Christianis suscipiebantur, qui nimirum summam pietatis in peregrinatione Hierosolymitana positam existimabant. Rogatus itaque ab Abbate, aut Monachis, qui Hierosolymitanam illam peregrinationem meditabantur, suam ut ipsis ea de re sententiam aperiret, consiliumque daret, ipsos adhortatur *Ut a corpore peregrinentur ad Dominum, non e Cappadocia in Palæstinam.* Hancque suam sententiam rationibus firmat, quarum aliæ omnis generis homines Christianos spectant; aliæ viros Religiosos vitam in Monasteriis agentes. Quoad primum caput, ostendit peregrinationes nec esse secundum se necessarias, nec adeo utiles, quin sint multorum innocentiæ noxiæ, & saluti forsan exitiosæ, præcipue Christianarum mulierum, quarum honestas & castitas in discrimen adducitur tam prolixis itineribus. *Ubi*, inquit, *ad regni cœlorum hæreditatem consequendam vocat Dominus benedictos, profectionem Hierosolymam inter recte facta, quæ eo dirigunt, non enumeravit. Ubi beatitudinem annuntiat, tale studium, talemque operam non est complexus. Quod autem neque beatum efficit, neque ad regnum conducibile est, quare in eo studium & operam poni oporteat, qui mentem habet, consideret. Atqui licet id opus utilitatis quid haberet, ne sic quidem honeste a perfectis studio dignum videri deberet. Quoniam autem id factum diligenter examinatum, animo detrimentum conciliat, iis qui accurate vitæ degendæ incumbunt, longo studio indignum est, immo maxime cavendum, ut nihil ab eo lædatur is, qui secundum Deum vitam instituit agendam. Quid igitur est in his quod lædat? Sancta & gravis vitæ institutio eadem omnibus & viris, & feminis proposita est. Peculiaris est Vitæ Philosophicæ honestas & castitas, quæ in Vita non mixta, sed seorsim acta consummatur, ita ut impermixta sit, & minime confusa natura: neque feminis in consortium virorum, neque viris in mulierum ad tuenda castitatis & honestatis officia contendentibus. At vero itineris conficiendi necessitas semper indiligentiam & indifferentiam in his observandis inducit*, &c.

Quoad secundum caput, sic Monachos alloquitur ut eos a peregrinationibus deterrerat,

feat, quæ viros religioſos, quibus chara ſolitudo eſſe debet, minime decent. *Unde vos qui timetis Dominum, in quibus locis eſtis, eum laudate. Localis enim mutatio ut Dilectis propior ſit, non efficit: ſed ubi fueris, Deus ad te veniet; ſiquidem animæ tuæ diverſorium tale inveniatur, ut in te Dominus inhabitet inambuletque. Sin hominem interiorem perverſis cogitationibus plenum habeas, etiamſi in Golgotha fueris, etiamſi in Monte Olivarum, etiamſi ſub Monumento reſurrectionis, tantum a Chriſti in animum tuum receptione abes, quantum qui ne ab initio quidem fidem profeſſi ſunt. Conſule ergo, dilecte, Fratribus, ut a corpore peregrinentur ad Dominum, non e Cappadocia in Palæſtinam.* Verum ex his omnibus immerito colligitur S. Gregorium Nyſſenum, Hieroſolymitanam, aut alias ad ſacra loca peregrinationes damnare ut ſecundum ſe noxias, eaſque ſuperſtitioni vertere. Nam ſimilem ſententiam S. Hieronymo nullus affinget, qui ad ſacra loca inviſenda, & pie luſtranda Deſiderium amicum ſuum etiam invitat, & *Partem Fidei eſſe*, ait, *adoraſſe ubi ſteterunt pedes Domini, & quaſi recentia Nativitatis, & Crucis, ac Paſſionis vidiſſe veſtigia*. Et nihilominus Sanctum Paulinum poſtea Nolanum Epiſcopum ab ea peregrinatione deterret Epiſtola 13. iiſdem rationibus, quibus S. Gregorius Nyſſenus in Epiſtola mox laudata utitur. *Ne quidquam*, inquit, *Fidei tuæ deeſſe putes, quia Hieroſolymam non vidiſti; nec nos idcirco meliores exiſtimes, quod hujus loci habitaculo fruimur: ſed ſive hic, ſive alibi, æqualem te pro operibus tuis apud Dominum habere mercedem. Revera ut ſimpliciter motus mentis meæ fatear, conſiderans & propoſitum tuum, & ardorem, quo ſæculo renuntiaſti: differentias in locis arbitror, ſi urbibus & frequentia urbium derelicta, in agello habites, & Chriſtum quæras in ſolitudine, ſanctorumque tantum locorum vicinitatibus perfruaris, id eſt, ut & urbe careas, & propoſitum Monachi non amittas . . . Si Crucis & Reſurrectionis loca non eſſent in Urbe celeberrima, in qua curia, in qua aula militum, in qua ſcorta, mimi, ſcurræ & omnia ſunt, quæ ſolent eſſe in cæteris urbibus; vel ſi Monachorum turbis ſolummodo frequentaretur; expetendum revera hujuſcemodi cunctis Monachis eſſet habitaculum. Nunc vero ſummæ ſtultitiæ eſt renuntiare ſæculo, dimittere patriam, urbes deſerere, Monachum profiteri, & inter majores populos perículoſius vivere, quam eras victurus in patria . . . . Non Hieroſolymis fuiſſe, ſed Hieroſolymis bene vixiſſe, laudandum eſt. Illa expetenda eſt civitas, non quę occidit Prophetas, & Chriſti ſanguinem fudit, ſed quam fluminis impetus lætificat: quæ in monte ſita, celari non poteſt: quam matrem Sanctorum Apoſtolus clamitat: in qua ſe municipatum cum juſtis lætatur habere. . . Et Crucis igitur, & Reſurrectionis loca proſunt his qui portant Crucem ſuam, & cum Chriſto reſurgunt quotidie, qui dignos ſe tanto exhibent habitaculo. Cæterum qui dicunt: Templum Domini, Templum Domini: audiant ab Apoſtolo: Vos eſtis Templum Domini, & Spiritus Sanctus habitat in vobis. Et de Hieroſolymis, & de Britannia æqualiter patet aula cœleſtis: Regnum Dei intra vos eſt. Antonius, & cuncta Ægypti, & Meſopotamiæ, Ponti, Cappadociæ & Armeniæ examina Monachorum non videre Hieroſolymam: & patet illis abſque hac urbe paradiſi janua. Beatus Hilarion, cum Palæſtinus eſſet, & in Palæſtina viveret, uno tantum die vidit Hieroſolymam, ut nec contemnere loca ſancta propter viciniam, nec rurſus Deum loco claudere videretur.*

XII. S. Gregorius Nyſſenus Oratione 1. *In Chriſti Reſurrectionem*, ſingularem opinionem amplexus eſt circa triduum mortis & ſepulturæ Chriſti, quod ab ejus immolatione myſtica in Sacramento Euchariſtiæ in Cœna auſpicatur. Quam exponendi rationem ut Literæ minus conſonam, quamvis alii Patres non ſequantur, non elevat inſignis vim loci & auctoritatem de Altaris ſacrificio, ſive de myſtica Dominici Corporis in Euchariſtia immolatione.

ARTICULUS XXI.

De SS. Amphilochio & Cæſario.

I. SAnctus Amphilochius Iconii in Licaonia Epiſcopus, ad quem S. Baſilius ſcripſit librum *De Spiritu Sancto*, *Aſcetica*, & plures Epiſtolas, vivebat adhuc anno Chriſti 392. quo Catalogum Scriptorum Eccleſiaſticorum S. Hieronymus adornabat, in

quo ipsius meminit cap. 133. Eumdem laudat in Epistola ad Magnum. Adsuit Concilio Œcumenico II. Messalianos a sua Provincia abegit; Fidem Catholicam strenuo propugnavit contra Valentem. Edictum impetravit a Theodosio Imperatore, quo Arianorum conventicula vetabantur. Insigne ejus factum dictumque hac occasione Theodoretus refert, lib. 5. Historiæ Ecclesiasticæ, cap. 16. Valesianæ versionis. *Post hæc*, inquit, *cum in Orientem reversus esset Theodosius, accessit ad eum admirandus ille Amphilochius, poscens ut Arianorum conventicula ex urbibus pellerentur. Verum Imperator hanc petitionem duriorem esse ratus, nequaquam admisit. Tunc sapientissimus Amphilochius illico rem tacitus excogitavit memoratu dignissimam. Ingressus enim denuo in Palatium, cum Arcadium filium Imperatori adstantem vidisset, quem ille paulo ante Augustum renuntiaverat, ipsum quidem Imperatorem solito more salutavit; Filium vero honoris expertem dimisit. Imperator vero id ab Amphilochio per oblivionem existimans factum, accedere eum jussit, & filium osculari. Verum Amphilochius sufficere honorem dixit, quem ipsi exhibuisset. Quod indigne ferens Imperator, contemptum filii suam esse ajebat injuriam. Tum vero sapientissimus Amphilochius facti sui causam aperuit, & contenta voce dixit: Vides Imperator, te filii tui contumeliam ferre non posse, sed succensere iis qui illi contumeliam faciunt. Crede igitur, Deum quoque hujus Universi eos aversari, qui Filium ipsius unigenitum blasphemant, eosque tamquam ingratos erga Servatorem ac bene de se meritum odio habere. Re hoc modo intellecta, Imperator, tum factum, tum dictum Amphilochii admodum miratus, Legem extemplo dedit, qua Hæreticorum conventicula vetabantur.*

II. Doctrina & eloquentia SS. Basilio & Gregorio Nazianzeno inferior non fuit Amphilochius, cujus æque ac illorum libros Philosophorum sententiis in tantum refertos dixit Sanctus Hieronymus in Epistola ad Magnum, *Ut nescias quid in illis primum admirari debeas, eruditionem sæculi, an Scientiam Scripturarum*. Librum edidit *de Spiritu Sancto*, quo ipsum Deum esse adorandum & omnipotentem contra Macedonianos probat. Varias ejus Homilias Græce & Latine edidit Combefisius noster, necnon Vitam Sancti Basilii, quam unus ipse Amphilochio vindicat: illi autem esse suppositam Glycas 4. parte Annalium, Baronius tum in Annalibus Eccles. ad annum 363. tum in Notis ad Martyrologium, Possevinus, Bellarminus, Godefridus Hermantius in Notis ad Vitam SS. Basilii & Gregorii Nazianzeni, & alii omnes viri docti arbitrantur. Et certe multiplex ratio hoc Opus Amphilochio esse abjudicandum probat. Basilius enim nondum inauguratus erat Episcopus, cum sagitta Julianus Apostata transfixus est. Siquidem id contigit anno Christi 362. Junii 26. Sanctus vero Basilius Episcopus creatus est anno Christi 370. Falsum est igitur quod Vitæ istius Auctor scribit, Julianum Apostatam Basilii Episcopi precibus fuisse interemptum: nec id Amphilochius scripsisset. Falsum est etiam quod Libanius tunc esset in castris Juliani, cujus Epistolæ ipsum Antiochiæ substitisse probant, cum Julianus Deo vindice periit. Falsum etiam est quod a Sancto Basilio baptizatus fuerit Libanius Sophista: ut multa alia sileam mendacia quæ in hac Vita habentur: quæ proinde a Sancto Amphilochio Sancti Basilii coævo & amico scripta non est.

III. S. Cæsarii, Gregorii Nazianzeni fratris, quem ipse Oratione funebri prosecutus est, quæ est inter editas X. nulla Opera, vel ille, vel S. Hieronymus memorant. Et certe virum qui Catechumenus ad vitæ finem manserat, eamque transegerat in Aula, quatuor Dialogos divinis de rebus conscripsisse parum verisimile est. Quo fit ut ab eruditis ipsi abjudicentur illi, qui sub ipsius nomine editi sunt in Bibliothecis Patrum. Ipsi tamen jam ante Photii tempora adscripti erant, cum eos ipsi tribuat in Bibliotheca Cod. CCX. Laudatus illis in Dialogis Maximus, posteriorem eorum Auctorem Cæsario Sancti Gregorii Nazianzeni fratre fuisse demonstrat. Nicephorus quoque in hoc eodem Cæsario lapsus est, ut qui lib. 12. cap. 44. eum Magistri potestatem in Imperiali Aula Theodosii obtinuisse scribit; cum tamen longe ante diem extremum obiisset, hoc est, sub initium Valentis. Lege viri doctissimi Jacobi Billii observationem in argumentum Orationis X. Sancti Gregorii Nazianzeni, ubi Dialogos illos Cæsario Gregorii fratri perperam adscriptos luculentissime probat.

A R.

ARTICULUS XXII.

De S. Gregorio Nazianzeno, & Gregorio Bætico.

I. SAnctus Gregorius Nazianzenus cognomento *Theologus* Nazianzi in Cappadocia natus anno 328. Athenis sub Libanio, aliisque Sophistis, humanioribus literis operam dedit cum Sancto Basilio, quocum Christianam iniit amicitiam, in virtutum communione, non minus quam in studiorum societate fundatam. Sazimorum Episcopus a Sancto Basilio creatus est anno 371. quibus relictis Nazianzenam vivo adhuc Patre administravit Ecclesiam. Unde Nazianzeni cognomen servavit. Mortuo Valente Constantinopolim profectus, ibique prædicationibus suis ac exemplis suscitata fide, expugnatis Arianis, qui Ecclesiam illam ab exilio Sancti Pauli infestabant, auditorem ibi in sacrarum literarum studio S. Hieronymum habuit. In Concilio Œcumenico ann. 351. ejusdem Ecclesiæ Episcopus renuntiatus est. Qua se dignitate studio pacis abdicavit, ac Nazianzum reversus plerumque ruri vixit, ad annum usque 389. quo ad vitam migravit immortalem. Ejus Opera Sanctus Hieronymus in Catalogo, cap. 117. recensuit ex parte. Vitam ipse suam carmine composuit. Eamdem a Gregorio Presbytero scriptam Latinitate donavit, & ipsius Operibus præfixit eruditus Gregorii Nazianzeni interpres Jacobus Billius. Plura de ipso habet Rufinus lib. 2. Historiæ Ecclesiasticæ, c. 9. Ejus testimoniis Pelagianos S. Leo * Synodus Ephesina Nestorianos, S. Augustinus * & Gelasius * 1. Eutychianos impugnarunt, & profligarunt. Sanctus Basilius Gregorium Nazianzenum *Vas electionis, puteum profundum, os Christi* nuncupavit. Rufinus ait ipsum *Id apud Deum & Ecclesias obtinuisse meriti, ut quicumque ausus fuerit doctrinæ ejus in aliquo refragari, ex hoc ipso quia ipse magis sit hæreticus arguatur. Manifestum namque indicium est, non esse rectæ Fidei omnem qui in fide Gregorio non concordat.* S. Thomas ait, *Neminem umquam ejus dictis ausum esse inferre calumniam.*

August. l. 1. cont. Julian. & Leo Epist. 95. ad Leonem Aug. Gelasius Lib. de duabus in Christo naturis.

II. Gregorio Nazianzeno falso adscripta est *Metaphrasis* seu *Translatio in Ecclesiastem*, quam esse S. Gregorii Thaumaturgi, constat ex Sancto Hieronymo in Catalogo Scriptorum Ecclesiasticorum & in capite 4. Ecclesiastis, & ex Rufino lib. 7. Historiæ Ecclesiasticæ, cap. 24. *Significatio in Ezechielem* Billio, aliisque viris eruditis genuinum ac certum Opus Gregorii Nazianzeni non videtur. *Tractatus de Fide*, Latine tantum extat ex versione Rufini, nec Gregorii Nazianzeni esse Morello videtur, cum Scripturam Sacram, maxime Isaiam, laudet verbis antiquæ Versionis Latinæ Vulgatæ, quæ Itala dicebatur, ex Græco 70. Interpretum expressæ. Unde augurari licet hujus Operis Auctorem fuisse Latinum: sed illud Græco idiomate donatum, & adscriptum Gregorio Nazianzeno, Rufinum interpretem habuisse. Idem probat Quenellius Operum S. Leonis postremus Editor ac illustrator, Dissertatione 14. *De Libellis in Codice veteri Ecclesiæ Romanæ contentis*, ex his verbis Auctoris: *Ratio quædam quæ apud Græcos nuncupatur* λόγος &c. & ex his quæ post medium leguntur. *Et hoc est quod Græci Homousion appellant, id est, alium ipsum, ut audientia nominum personæ fierent, non ut substantiam vocabula separarent.* Sanctus Augustinus Epistola 3. ex eo Opusculo nonnulla refert sub nomine Gregorii Orientalis Episcopi: *Gregorius etiam Sanctus Episcopus Orientalis apertissime dicit, Deum natura invisibilem, quando Patribus visus est sicut Moysi, cum quo facie ad faciem loquebatur, alicujus conspicabilis materiæ dispositione assumpta, salva sua invisibilitate videri potuisse.* Sed unum pro altero Gregorium a S. Augustino laudatum probabiliter censet Quenellius, Orientalem pro Bætico, & Illiberitano. Quod nemini mirum videri debet, cum Augustinus ipse lib. 1. contra Julianum, cap. 5. eumdem Nazianzenum a Nysseno non discernat. Gregorii itaque Bætici Illiberitani Episcopi Opusculum illud esse censet Vir Clarissimus: 1. quia Sanctus Hieronymus eidem æqualis testatur ipsum scripsisse *de fide elegantem libellum*, neque hoc Opusculum isto elogio indignum est. Secundo, quia cum Gregorii Bætici ætate convenit libelli materies, & controversia de tribus substantiis, quæ per illam ætatem agitabatur in Ecclesia. Convenit cum Arianorum, quibuscum res erat Grego-

Duplex de Fide Tractatus S. Gregorio Nazianz. adscriptus, vindicatur Gregorio Bætico.

rio.

rio, moribus & consuetudine, qua Catholicos velut Sabellii Sectatores passim infamabant. Convenit cum iis quæ de Episcopo illo Illiberitano memorantur; constat enim ex Marcellini & Faustini libello, adversus Gregorium concitatum esse Imperatorum animum; quod & de se testatur Auctor hujus Opusculi his verbis: *Cum idem ipse sis qui etiam nunc me ambitione & potentia Regum exagites, ac turbes omnia*. Denique hoc erat Luciferianorum, e quibus erat Gregorius, proprium, ut trium Hypostaseon defensoribus infensi essent. At talem se prodit Auctor Opusculi quo de agimus, cum asserit *Non tres Deos Patrem, & Filium, & Spiritum Sanctum*: Nam (ut ex Faustini libello habemus) *consequens* putabant Luciferiani, *Ut tres Deos confiteantur, qui tres substantias confitentur*. Perperam itaque Tractatus ille Orationis 49. locum inter opera S. Gregorii Nazianzeni obtinuit. Perperam & ab Editoribus Ambrosianorum Operum Sancto Ambrosio olim inscriptus est Tomo 4. sub hoc titulo: *De Filii divinitate, & consubstantialitate contra Arianos*. Perperam denique Vigilio Tapsensi a P. Chiffletio in Vigilianis Vindiciis asseritur.

Ejusdem Gregorii Bætici est Tractatus *De Fide Nicæna*, qui Orationis L. locum tenet inter Opera S. Gregorii Nazianzeni. Firmissimis probat conjecturis Quenellius loco supra laudato, eumdem esse hujus, & prioris alterius Auctorem. Nempe quod uterque in styli similitudine conveniat; quod uterque Nicænæ Fidei Symbolum explicet; sed compendiose unus, alter fusiori & dogmatica tractatione. Addit, unum alterius explicationem & apologeticum esse, priorem posterioris. Id probat ex prioris Tractatus initio, ubi profitetur Auctor, quod *Amore Catholicæ Fidei ductus, jam pridem adversus Arianos libellum ediderat: sed*, inquit, *non defuit qui pro studio doctrinæ, vel pro charitatis officio, ea quæ a nobis dicta sunt, scrupulosius retractaret, & quædam ille vel superflua, vel ambigua diceret, quæ aliter possint a quibusdam, quam a me dicta sunt accipi. Proinde rursus ea ipsa planiori sermone in hoc libello digessi, ut & simplicitatem sensus mei ostenderem, & scrupulum legentibus amputarem*.

Libellum autem hunc, quem defendit, eumdem esse posteriorem illum *De Fide Nicæna* Tractatum, pluribus evincit Quenellius. Primo enim sibi vitio datum asserit prioris Tractatus Auctor, quod jejune admodum de Verbo divino locutus fuisset, suspicionemque contra se ortam esse, quod Verbum increatum & coæternum Patri non intellexisset, sed prolatitium & quale Grammatici tradunt. Secundo ait se reprehensum quod personæ voce usus non esset, adeoque in suspicionem venisse negatæ divinarum personarum distinctionis. Hæc autem duo breviori illi de Nicæna Fide Tractatui conveniunt, in quo semel tantum nomen Verbi absque explicatione, Personæ vero nomen ne semel quidem usurpatur.

Secundo, in posteriori Tractatu legimus, quod scriptum a se dicit Auctor in priori, *Verum Filium de vero Patre natum, totum de toto, integrum de integro, perfectum de perfecto*.

Tertio, ait Auctor sibi exprobratum fuisse Sabellianismum, eo quod unum Deum, Patrem, Filium, & Spiritum Sanctum dixisset: *Sed quia*, inquit, *unius Dei vocabulum diximus, personas negasse putamur*. Ita revera posterior Tractatus: *Non Tres Deos, sed Patrem, & Filium, & Spiritum Sanctum unum Deum esse confitemur*. Cui accusationi ita satisfacit in priori Tractatu: *Quomodo potui ipsum Patrem ipsum sibi Filium ponere, & hoc modo unam personam duobus nominibus appellare; quippe cum & hanc sectam, id est Sabellianam, in eodem libello damnaverim*? Res ita se habet: sic enim exposuerat quo sensu Deum unum diceret: *Non sic unum Deum quasi solitarium, nec eumdem qui ipse sibi Pater sit, ipse & Filius, sed Patrem verum, qui genuit Filium verum*. Unius igitur ejusdemque Auctoris est uterque iste Tractatus; sed brevior qui inscribitur *De Fide Nicæna*, priorem locum obtinere debet; prolixior, qui inscribitur simpliciter *De Fide*, posteriori loco reponi; neuter vero Sancto Gregorio Nazianzeno, sed Gregorio Bætico uterque adscribendus est.

Testamentum S. Gregorii Nazianzeni illi asseritur.

III. Gregorii Nazianzeni *Testamentum*, quod a Patre Sirmondo acceptum suis Annalibus inseruit Baronius ad annum Christi 389. a Riveto in dubium immerito vocatur. Legitimum esse Gregorii monumentum probat Annalium Ecclesiasticorum Parens, & le-

vissima

vissima esse quæ contra ejus veritatem objici possunt, ostendit. Quod namque primum objici poterat, Gregorium filias & generum non habuisse, qui tamen in Testamento nominantur, cum Virginitatem perpetuam coluerit, Baronius solvit, dicendo neptes ab eo filias nominatas fuisse; & certe Alypianam quam filiam vocat, & præ cæteris laudat, ejus ex Gorgonia sorore neptem fuisse, constat ex ipsius Gregorii Nazianzeni Epistolis. Meletius vero, quem generum appellat, Maritus fuit Eugeniæ, vel Nonnæ, filiarum Gorgoniæ, quæ Gregorii soror fuit.

Objici poterat secundo, Theodulum Episcopum Apameæ, qui Testamento subscripsit, fictitium esse Antistitem; siquidem eo anno quo dicitur conditum Testamentum, non Theodulus, sed Joannes Apameæ Episcopus Synodo œcumenicæ Constantinopoli celebratæ subscripsit. Respondet Baronius, præter Apameam, quæ in Syria est, cujus Joannes Episcopus erat, fuisse tres alias ejusdem nominis civitates; unam in Bithynia; in Phrygia alteram; tertiam apud Parthos. Alicujus ex illis urbibus Episcopum fuisse Theodulum.

Quod denique tertio loco objici poterat contra mensem & diem quibus consignatum est Testamentum, neque Gregorium, neque Episcopos qui subscripserunt, tamdiu post absolutam ante quinque vel sex menses Synodum esse commoratos Constantinopoli, neque post abdicationem ejus Episcopatus vocatum amplius fuisse Gregorium Constantinopolitanum Episcopum, ut in Testamento scriptum est: solvit Baronius dicendo vel mendum irrepsisse in mensem, quod ex duobus Codicibus MSS. probat, in quibus nomen mensis non erat adscriptum, & paulo ante Concilii celebrationem conditum fuisse: vel Joannem Lectorem & Notarium Ecclesiæ Nazianzenæ, qui illud ex ejusdem Ecclesiæ scriniis descripsit, cum Gregorium simpliciter nominatum Episcopum legeret, honoris causa Constantinopolitanum addidisse.

Mirum forsan alicui videbitur quod Gregorius neptes suas Eugeniam & Nonnam publicis Tabulis despiciat, eisque dedecoris notam inurat, scribendo ipsarum vitam reprehensione non vacare. Id contrarium charitati, qua succensum erat Gregorii pectus continuo prædicabitur; adeoque hoc Testamentum non esse Gregorii legitimum. Sed facilis est responsio. In neptium suarum emendationem, & in Dei gloriam cessuram reprehensionem illam existimavit S. Gregorius: & aliunde illarum mores sæculi vanitate, aut aliis vitiis depravatos scandalum peperisse verisimile est, quos hoc remedio sanare, charitas avunculo Sanctissimo suadebat. Certe si S. Gregorius magnus Gordianæ Virginis amitæ suæ lapsum in concione ad populum propalavit, ut constat ex ejus Homil. 28. in Evangelia; nemini mirum videri debet, quod S. Gregorius Nazianzenus neptes suas reprehensione dignas in suo Testamento scripserit.

IV. *Epistolam ad Evagrium Monachum de Divinitate*, quæ obtinuit locum Orationis 45. Petavius T. 1. Theologicorum Dogmatum lib. 2. c. 6. Num. 3. Gregorio Nazianzeno abjudicat, tum ob styli dissimilitudinem: tum quod pedestris illius ac plebejus sermo minime Nazianzeni elegantiam & granditatem redoleat. Sed viro doctissimo non assentior. Stylus enim Epistolarum simplicior est quam Orationum. Unde cum hic Tractatus non sit Oratio publice habita, sed Epistola privatim ad Monachum scripta, nullum ex dissimilitudine styli ab aliis Orationibus argumentum contra illius germanitatem duci potest.

V. Oratio 48. *In SS. Martyres & contra Arianos*, Nicolao Fabro Viro clarissimo & doctissimo visa est alicujus Orationis Sancti Joannis Chrysostomi fragmentum, quod confirmare videtur familiaris illa Jesabelis & Nabothi mentio, cum in Eudoxiam Imperatricem Theodosii uxorem inveheretur.

VI. *Orationis 23. in laudem Heronis Philosophi* titulus corrigendus est, & inscribenda, *In laudem Maximi Philosophi* (ex S. Hieronymo in Catalogo Scriptorum Ecclesiasticorum.)

VII. Tragicomedia, *Christus patiens*, ab Eruditis Criticis Gregorio Nazianzeno eripitur, & Apollinari Laodiceno ceu legitimo Auctori tribuitur.

VIII. Memoriæ lapsus maximis interdum & doctissimis viris contingit. In Sancto Gregorio Nazianzeno hujus exemplum habemus Carmine 51. Tomo 2. pag. 126. &

Jamb.

Jamb. 21. adverſus iram, pag. 232. ubi ſcribit, Davidem in eum animadvertiſſe, qui Abſalomi mortem illi nuntiavit: nempe quod in Scriptura Sacra de ejus ſupplicio legerat, qui Saulem a ſe interfectum nuntiaverat Davidi, id ad Abſalomi interfectorem ex memoriæ lapſu tranſtulit.

ARTICULUS XXIII.

De Didymo, Gelaſio ſeniore, & Pachomio.

I. Didymus Alexandrinus, a prima ætate captus oculis, & ob id elementorum quoque ignarus tantum miraculum ſui omnibus præbuit, ut Dialecticam quoque & Geometriam, quæ vel maxime viſu indiget, perfecte didicerit. Hoc de eo legitur elogium apud Sanctum Hieronymum, qui eo præceptore gloriatur in Epiſtola ad Paulinum: *Didymus meus oculos habens Sponſæ de Cantico Canticorum, & illa lumina, quæ in candentes ſegetes ſublimare præcepit Jeſus, procul altius intuetur & antiquum nobis morem reddit, ut & Videns vocetur Propheta. Certe qui hunc legerit, Latinorum furta cognoſcet, & contemnet rivulos, cum cœperit haurire de fontibus. Imperitus ſermone eſt, ſed non ſcientia, Apoſtolicum virum ex ipſo ſtylo exprimens tam ſenſus lumine, quam ſimplicitate verborum.* Ejus opera idem S. Hieronymus recenſet in Catalogo ſcriptorum Eccleſiaſticorum, cap. 109. e quibus ipſe librum *De Spiritu Sancto* Latine interpretatus eſt. Origenis defenſor & ſectator fuit. Superſtes adhuc erat anno Chriſti 392. annum agens ætatis ſupra octogeſimum tertium.

II. Gelaſius Senior, Cæſareæ in Palæſtina poſt Euzojum Epiſcopus, & Sancti Cyrilli Hieroſolymitani ex ſorore nepos, qui Concilio Conſtantinopolitano interfuit anno 398. cujus meminit Sanctus Hieronymus in Catalogo Scriptorum Eccleſiaſticorum, cap. 141. Rufini libros duos Eccleſiaſticæ Hiſtoriæ Euſebii adjectos in Græcum ſermonem vertit, ut teſtatur Photius in Bibliotheca, Codice 89. Ejus Sermonem de Epiphania laudat Theodoretus Dialogo 1. Hic alius eſt a Gelaſio Cyziceno, qui tribus libris res in Synodo Nicæna geſtas deſcripſit, cujus meminit idem Photius Codice 88. Diverſus item uterque ab alio Gelaſio Cæſareæ Palæſtinæ pariter Epiſcopo, qui librum adverſus Anomæos ſcripſit: ut ibidem Photius obſervat.

III. Sanctus Pachomius Tabennenſis in Ægypto Abbas obiit die 14. Maji anno circiter 350. vel 360. Regulam Monachorum conſcripſit, quam fertur ab Angelo dictante accepiſſe. Extat in Bibliotheca Patrum & in Codice Regularum Doctiſſimi Holſtenii. Plura ejus capita refert Sozomenus, lib. 3. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ, cap. 14.

ARTICULUS XXIV.

De Auſonio Poeta Chriſtiano.

Auſonius patria Burdegalenſis Gratiani Imperatoris Præceptor, cum Olybrio Conſulatum geſſit anno Chriſti 379. Hunc Burdegalenſem Epiſcopum falſo fecit Trithemius. Elegantiſſimas Poeſes ſcripſit quas Elias Venetus & Joſephus Scaliger ediderunt, & Commentariis illuſtrarunt. Faſtorum etiam libros abſolvit, Opus certe maximi laboris ac multarum vigiliarum; a principio enim Urbis conditæ auſpicatus eſt, eoſque ad ſuum Conſulatum perduxit. Quo de Opere ita ſcripſit ad Proculum:

Urbis ab æternæ deductam Rege Quirino.
Annorum ſeriem cum Proculo accipies,
Mille annos, centumque & bis fluxiſſe novenos
Conſulis Auſonii nomen adusque leges.
Fors erit ut luſtrum cum ſe cumulaverit iſtis,
Confectam Proculus ſignet Olympiadem.

AR-

ARTICULUS XXV.

De Oresiesi, Marco Eremita, Asterio, & Diadocho.

OResiesis Abbas Ægyptius, Theodori & Pachomii Abbatum æqualis, Regulam *De Institutione Monachorum*, vice Testamenti prope diem obitus suis Fratribus obtulit. Nonnulli ipsi tribuunt & libellum *De Sex cogitationibus Sanctorum*, qui extat editus Tom. V. Antiquæ Lectionis, Henrici Canisii.

II. Marcus Eremita cadente IV. sæculo floruit. *Octo libros Asceticos* composuit, quorum argumenta recenset Photius in Bibliotheca Cod. CC. Librum etiam scripsit *Contra Melchisedechianos*, in quo in ipsum parentem suum hujus Hæreseos labe infectum vehementer invehebatur. Extant hi libri Ascetici in Bibliothecis Veterum Patrum. Posterior ille contra Melchisedecitas excidit. Marci Eremitæ meminit Sozomenus libro 6. cap. 29. quem Sacræ Scripturæ libros memoria tenuisse asserit, Deo vero ita charum fuisse, ut Macarius Cellarum Presbyter sæpe affirmaverit, illum numquam a se accepisse Euchariſtiam, sed ab Angelo, cujus manum ad juncturam usque dumtaxat se vidisse dicebat. Eum jam centenarium Palladius invisit, ut ipse testatur in Historia Lausiaca. Meminit etiam ipsius Nicephorus lib. 14. Historiæ Ecclesiasticæ, cap. 54. qui & illum S. Chrysostomi discipulum facit. Errant itaque qui ipsum Leonis Philosophi Imperatoris temporibus, id est, anno circiter 900. floruisse scribunt, ipsum cum alio cognomine, qui Principem illum sanavit, Cedreno & Zonara testibus, imprudenter confundentes.

III. Asterius Amaseæ in Ponto Episcopus, Juliani Apostatæ temporibus florebat, ut colligitur ex Orationibus *De Kalendis*, & *adversus avaritiam*, ubi loquens de iis quos perfidus Imperator ad fidem negandam induxerat: *Sunt*, inquit, *etiamnum recentia, & nostræ ætatis*. In VII. Synodo Actionibus 4. & 6. ejus testimonia laudata sunt, necnon ab Hadriano I. Pontifice Maximo *lib. de Imaginibus*. Insignia ejus homiliarum fragmenta exscripsit Photius in Bibliotheca, Cod. 271. Nonnullas exhibent integras Bibliothecæ Veterum Patrum, quibus alias a se Latinitate donatas addidit Combefisius noster in Auctario, Tom. I. Diversus est Asterius iste ab alio ejusdem nominis Arianæ factionis Philosopho, quem constat ex S. Hieronymo Catalogi cap. 94. sub Constantio Imperatore scripsisse in Psalmos, Evangelia, & Epistolam ad Romanos. Alius item est ab Asterio Petræ in Arabia Episcopo, qui Sancto Juliano Sabæ familiaris fuit, & a Constantio Imperatore propter fidem in Africam relegatus, ibidem confessor occubuit: cujus meminit Theodoretus, Religiosæ Historiæ cap. 2.

IV. Diadochus, Photices in Veteri Epiro, sive Illyrico Episcopus, exeunte sæculo 4. floruisse dicitur. Librum Asceticum decem Definitionibus, & centum Capitibus constantem composuit: de quo Photius in Bibliotheca, Cod. 201.

JOANNIS DOMINICI MANSI

Nota.

MArcus ille Eremita, cujus scripta hic P. Alexander recenset, non quarto, sed quinto potius sæculo florebat, ut egregie demonstrat Balthasar Maria Remondini Episcopus Zacynthi ac Cephaloniæ, in suo libello Romæ edito anno 1748. quod his argumentis evincit. I. Quod Photius in Cod. 200. Monachum illum appellat non Ascetam, seu Eremicolam, ut est in MSS. Codicibus Operum ejusdem S. Marci; sæculo vero IV. nondum erant Monachi, sed Ascetæ tantum, quanquam dein & ad Monachos Ascetarum nomen translatum est. II. quod discipulus S. Joannis Chrysostomi Marcus quidam Monachus a Palladio in Hist. Lausiaca memoratur, qui facile non alius erat a nostro. III. quod adeo luculenter humanam Christi generationem explicet in sermone contra Melchisedechitas, ut vixisse post Ephesinum & Chalcedo-

nense Concilium videatur. IV. Nicephorus Hist. Ecc. lib. XIV. cap. LIV. Marcum Monachum Joannis Chrysostomi discipulum, Theodoreto & S. Nilo expræfecto Constantinopolitano æqualem, scriptorem octo Librorum Asceticorum esse affirmat, quod utique demonstrat auctorem hunc nonnisi sæculo V. Monachum in Palæstina egisse.

Hujus autem Episcopi opera in lucem extracti sunt gemini illi sermones *De jejunio & de Melchisedech* quos eruditi hucusque amissos deplorabant. Libri hujus titulus est, *S. Marci Monachi sermones de jejunio, & de Melchisedech, a Balthasare Maria Remondini &c. in lucem extracti, e Vaticana Bibliotheca. Romæ typis Antonii de Rubeis 1748.*

Ne vero adnotationes multiplicare cogar, addendum hic censeo, post obitum P. Alexandri in lucem prodiisse inter Collectanea Monumentorum Ecclesiæ Græcæ Alexandri Zacagni, Vaticanæ Bibliothecæ Præfecti, Opera *Antirrheticum S. Gregorii Nysseni adversus Apollinarem*, sicut est. *Librum testimoniorum ejusdem adversus Judæos*, ac tandem *Laudationem allatam S. Stephani Protomartyris*, *ejusdem* demum *Epistolas XIV. novas ejusdem Nysseni*. Exciderant *VII. aliæ Epistolæ* ejusdem S. Gregorii, quas e Bibliotheca Medica protulit P. Joannes Baptista Caracciolus Cl. Regul. & Florentiæ Græce cum Latina sua interpretatione produxit anno 1731. Adjecit & variantes Cod. Medicei quoad epistolas illas a Zacagno productas. Harum prima data est *ad Joannem* quendam Cappadocem. Altera *ad Adelphium Scholasticum*. Succedit alia *Albacio Antistiti*. Quarta data *Antistitibus*. Quinta Anonymo scribitur. Sexta Heracliano hæretico, ubi SS. Trinitatem egregie vindicat. Septima est *Amphilochio*; in qua structuram Sacelli, quod Martyrium appellat, a se in domo sua Episcopali excitandi, designat.

ARTICULUS XXVI.

De Paulino Episcopo Nolano, & altero Paulino S. Ambrosii Clerico.

Pontius Anitius Paulinus ex Aquitania II. oriundus, e civitate Burdigalensi, aut e vicino loco circa annum Christi 353. a S. Delfino urbis illius Episcopo baptizatus cum Therasia sanctissima conjuge in deserta Pyrenæorum montium & Barcinonenses campos, ut Deo magis vacaret, secessit. A Lampio Barcinonensi Antistite Presbyter ordinatus est, ea tamen lege ut nulli manciparetur Ecclesiæ. Hispania relicta Italiam petiit. Mediolanum, Romamque adiit: Illic a S. Ambrosio, hic a Siricio amicissime exceptus. Nolam denique se contulit, cujus urbis postea creatus est Episcopus. Ad annum usque Christi 431. superstes fuit. SS. Ambrosii, Augustini, Hieronymi laudibus celebratus est, & amicitia dignatus. Ipsius etiam honorifice meminerunt Severus Sulpitius, Eucherius, Prosper, & Cassiodorus, & Gennadius in Catalogo Virorum illustrium, cap. 48. Varias Epistolas, & Poemata sacra composuit. Sex libri *De Vita S. Martini* carmine Heroico scripti ad Perpetuum Turonensem Episcopum, qui in Veterum Patrum Bibliotheca habentur, non sunt Paulini Nolani, sed alterius cognominis, Patria Petrocoriensis, qui 30. aut 40. circiter annis ab obitu S. Paulini Episcopi Nolani Opus illud suum Perpetuo Turonensi Archiepiscopo nuncupavit. Id observarunt Sirmondus *in Notis ad Sidonium Apollinarem*, & Bellarminus in lib. *de Scriptoribus Ecclesiasticis*.

De Sancto Paulino lege Epistolam Uranii Presbyteri *ad Pacatum*, Ausonium Epist. 20. & 21. Sulpitium Severum *in Vita Sancti Martini*, cap. 21. Sanctum Ambrosium Epistola 30. *ad Sabinum*, Sanctum Hieronymum Epistola 13. *ad Paulinum*, & Epistola 34. *ad Julianum*, Sanctum Augustinum Epistola 34. *ad Paulinum & Therasiam*, lib. *de Cura pro mortuis*, cap. 1. & Epistola 106. *ad Paulinum*, & lib. 1. *de Civitate Dei*, cap. 10. Julianum Pomerium, lib. 2. *de vita Contemplativa*, cap. 9. Gregorium Turonensem, lib. *de Gloria Confessorum*, cap. 107. Gregorium Magnum, lib. 3. Dialog. cap. 1. Cassiodorum, lib. 1. *Divinarum Institutionum*, cap. 21. Hi Patres in Sancto Paulino præcipue laudant divinam charitatem, qua suas, uxorisque nobilissimæ facultates amplissimas in pauperes erogavit, & seipsum, jam Episcopus, Regi Wandalorum loco filii

cujus-

cujusdam Viduæ, quem, ad pauperum sustentationem & redemptionem captivorum, erogata omni pecunia, liberare non poterat, in servitutem addixit.

Epistola ad Faustum Rejensem, quæ Tomo 3. Bibliothecæ Patrum Parisiensis Sancti Paulini Episcopi Nolani nomine edita est, ipsi perperam adscribitur, pugnante ratione temporum. Ejus forsan Paulini est, quem inter Salvianum Presbyterum Massiliensem, & Hilarium Arelatensem inseruit Gennadius, cap. 68. Catalogi. De Paulino, ejusque Vita, & Operibus, lege P. Chiffletium in Paulino illustrato.

Alter a Nolano Episcopo Paulinus est, qui Vitam Sancti Ambrosii scripsit ad Sanctum Augustinum. Is nimirum Clericus fuit Ecclesiæ Mediolanensis, inferioris ordinis, Casti Diaconi subditus disciplinæ, & Sancti Ambrosii in Sacris Scriptionibus amanuensis, quo munere ad Sanctissimi usque Præsulis obitum functus est. At Paulinus Nolanus vivente Ambrosio jam Presbyter ordinatus erat, ut testatur ipse ad Alypium scribens: *Ambrosii semper & dilectione ad fidem nutritus sum* (inquit) *& nunc in Sacerdotii ordine confoveor: denique suo me Clero vindicare voluit, ut etsi in diversis locis degam, ipsius Presbyter censear*. Sacerdotii tamen dignitate Paulinus ille Sancti Ambrosii Clericus, & illius Vitæ scriptor postea auctus est, si Isidoro Hispalensi credamus, ipsum in lib. de Viris Illustribus, cap. 4. Presbyterum vocanti. Immo & vivente Sancto Ambrosio in Diaconorum Ordinem adlectus est. Hic ipse est qui adversus Cœlestium Pelagianum Aurelio, deinde Zosimo libellum accusatorium obtulit, cum jam Carthaginensi Clero adscriptus esset. Missus nempe fuerat a Venerio Mediolanensi Episcopo ad Aurelium, qui ex Concilio Carthaginensi II. petierat ab Anastasio Romano, & ipso Venerio Mediolanensi, ex Italia submitti Clericos ad supplendam Africanorum inopiam. Istud constat ex Commonitorio Marii Mercatoris Imperatori oblato super nomine Cœlestii, cap. 1. *Cœlestius*, inquit, *apud Aurelium Episcopum memoratæ urbis, per libellum a quodam Paulino Diacono Sanctæ memoriæ Ambrosii Mediolanensis Episcopi est accusatus*. Idem constat ex Auctore Prædestinati, lib. 1. Hæresi 88. ubi de Cœlestio scribit: *Restitit ei quidam Paulinus Diaconus, defensor & procurator Ecclesiæ Mediolanensis*.

Alter vixit eodem sæculo Paulinus Discipulus S. Ephrem, cujus post obitum, amore primatus & nominis se ab Ecclesia separans, multa scripsit Fidei contraria: de quo Gennadius in Catalogo Virorum Illustrium.

ARTICULUS XXVII.

De S. Ambrosio.

I. Ambrosius Mediolanensis Episcopus, unus e quatuor Ecclesiæ Latinæ Doctoribus, qui Sanctum Augustinum Jesu Christo peperit, vir intrepidi in munere Pastorali animi, & invictæ fortitudinis, tum in propugnanda Fide, cum in tuenda Disciplina: Fide, adversus Arianos, & Justinam Imperatricem ipsis faventem: Disciplina, in causa Maximi Tyranni, quem ob illatam Gratiano Imperatori necem a communionis consortio segregavit; & in causa Theodosii Imperatoris, quem ob cædem Thessalonicensem publicæ addixit Pœnitentiæ: gloriosis pro Ecclesia Catholica perfunctus laboribus, præclarisque libris conscriptis, obiit die IV. Aprilis anno Christi 397. ætatis 64. Episcopatus 22. Ipsius Doctrinam & scripta Veteres laudarunt, & maxime S. Augustinus, qui ejus auctoritate contra Pelagianos pugnat lib. 1. contra Julianum, cap. 3. *Adhuc audi*, inquit, *alium excellentem dispensatorem, quem veneror ut Patrem: in Christo enim Jesu per Evangelium ipse me genuit, & eo Christi ministro lavacrum regenerationis accepi. Beatum loquor Ambrosium, cujus pro Catholica fide gratiam, constantiam, labores, pericula, sive Sermonibus, sive Operibus, & ipse sum expertus, & mecum non dubitat orbis prædicare Romanus*: Plurima e Græcorum Patrum, & præsertim ex Sancti Basilii scriptis Ambrosius defloravit, & propria sibi fecit; quæ causa Baronio Cardinali visa est, cur Sanctus Hieronymus suum de Ambrosii scriptis suspenderit Judicium, *ne in alterutram partem aut adulatio in ipso reprehenderetur, aut veritas*, adhuc superstite Ambrosio (ut ipse scribit in Catalogo.

Pela-

Pelagius apud S. August. lib. de Gratia Chisti, c. 43.

Pelagius ipse Hæresiarca magnis laudibus prædicavit Sanctum Ambrosium. *Ambrosius Episcopus*, inquit, *in cujus præcipue libris Romana elucet fides, qui Scriptorum inter Latinos flos quidam speciosus enituit, cujus fidem, & purissimum in Scripturis sensum ne inimicus quidem ausus est reprehendere.*

§. I.

De Operibus S. Ambrosii legitimis.

Opera S. Ambrosio supposita.

COmmentaria in *Apocalypsim* non sunt S. Ambrosii, sed Berengaudi cujusdam, cui illa tribuit MS. Codex Bibliothecæ Corporis Christi in Academia Oxoniensi. Dissimilitudo styli, assutæ identidem Sancti Gregorii Papæ sententiæ, Romani Imperii a Longobardis occupati, & potestatis eorum quasi jam deletæ facta mentio, cap. 17. alium ab Ambrosio, & quidem longe recentiorem Auctorem produnt.

II. Liber *De Vitiorum, virtutumque conflictu ad Simplicianum*, Sancti Ambrosii non est, sicut nec Sancti Augustini, cujus inter Opera habebatur Tomo nono: sed *Ambrosii Autperti*, cujus nomine inscriptus est in Codice MS. Abbatiæ *Sancti Ebrulfi*.

III. Libellus *De Fidei Expositione*, sive Nicæni Symboli explicatio *contra Arium & Photinum*, nihil aliud est quam Epitome ex lib. 1. de fide ad Gratianum concinnata.

IV. Libellus *De Spiritu Sancto*, qui in Sandionysianæ prope Parisios Abbatiæ Bibliotheca repertus, tribus deinceps Ambrosii libris de Spiritu Sancto adjunctus est a Typographis, non est Ambrosii: quod præter immanem styli & dictionis varietatem, satis probat id quod eo in libello legitur: *Unde tractum est per omnes fere Orientales Ecclesias, & nonnullas Occidentales, ut in oblationibus sacrificiorum, quæ Deo Patri offeruntur, una cum Sacerdotis voce populus utatur, id est, Sanctus, Sanctus, Sanctus, quod Christi institutum esse dicunt Historici.*

V. Tractatus *De Concordia Matthæi & Lucæ in Genealogia Christi describenda*, cum in duobus pervetustis exemplaribus, altero Sandionysianæ, altero Victorinæ Bibliothecæ inventus fuisset, adjectus olim fuit a Gillotio Parisiensi editioni 1569. ac quidem putabat ille non abhorrere cum materia, tum stylo, ab Ambrosio: sed secus aliis visum est, inquit Possevinus in *Apparatu sacro*: & merito.

Liber unicus de Pœnitent. non est S. Ambrosii, sed Victoris Turonens.

VI. Tractatus *De origine & moribus Brachmanorum*, ab omnibus agnoscitur ut suppostitius Ambrosii fœtus.

VII. *Expositio in Cantica Canticorum*, ex variis Operum S. Ambrosii locis ab Antonio Demochare Parisiensi Theologo excerpta est.

VIII. Liber unicus *De Pœnitentia*, cum exhortatione ad peragendam Pœnitentiam; & Epistola, *Cur Deus permiserit Monachum quemdam a Dæmone vexari*, non sunt S. Ambrosii, qui duos tantum de Pœnitentia libros ipse se scripsisse testatur in Psal. 57. Styli quoque licet elaborati quædam asperitas Africanum Auctorem prodit: quod & confirmant hæc verba Auctoris in extremo libro posita: *Nulla capiaris oblivione Victoris*. Victori Cartennæ in Mauritania Episcopo tribuit Possevinus, Gennadii fretus testimonio, qui isti Victori librum de Pœnitentia tribuit. Sed Gennadius librum Victoris Cartennæ *De Pœnitentia publicani* inscriptum fuisse docet, vivendique regulas Pœnitentibus tradidisse, quod huicce libro non convenit. Quamobrem Victori Tunonensi potius adscribendum censeo, cum Philippo Labbæo in Dissertatione Historica de Scriptoribus Ecclesiasticis, cui in Codice MS. S. Mariæ Remensis & in altero Herivallensis Monasterii inscriptus est.

Commentarii in Epist. S. Pauli non sunt S. Ambrosii.

IX. *Commentarios in Epistolas S. Pauli* Ambrosio ab eruditis omnibus abjudicatos, Hilario Sardo R. E. Diacono jam vindicavimus. Non esse S. Ambrosii, jam omnibus certum, & exploratum est; quamvis jam inde a nono Sæculo *Hincmarus* in Tractatu *de Divortio Lotharii*, Ecclesia Lugdunensis, Concilium Aquisgranense III. c. 8. *Amalarius*, *Prudentius*, *Haymo*, & plures alii ejusdem temporis Auctores, multa ex his ipsis Commentariis sub *Sancti Ambrosii* nomine protulerint, quod & *Rabanus* Hincmaro coævus, *Sedulius*, *Lantfrancus*, *Gratianus*, *Ivo. Carnotensis*, *Petrus Lombardus*, & S. Tho-

S. *Thomas* præstiterunt. Sed re diligentius discussa; eruditi quique viri istos (ut dixi) Commentarios *Sancto Ambrosio* abjudicaverunt; quod ut facerent, ipsis persuasit 1. Styli doctrinæque hujus Auctoris a Stylo & Doctrina *S Ambrosii* diversitas; maxime quod in asserendis Dogmatibus Catholicis inter utrumque non satis conveniat, & iis refellendis quæ Ariani objicere solebant, ea responsa adhibeat, quibus neglectis, omnino diversa S. Ambrosius adhibet. Secundo, quod Græce peritus fuerit S. Ambrosius; hic Auctor in lingua Græca peregrinus fuerit. Tertio, quod perspicuum ac exploratum non sit S. Ambrosium Commentarios in S. Paulum scripsisse. Ferebatur quidem *Cassiodori* temporibus, *S. Ambrosium* omnes *S. Pauli* Epistolas exposuisse; sed hujusmodi Expositionem doctissimi ac religiosissimi Senatoris ætate periisse verisimile est, (si quæ tamen unquam fuit) ut ipse testatur lib. *de institutione Divinarum Literarum*, cap. 8. *Dicitur etiam*, inquit, *S. Ambrosium subnotatum Codicem Epistolarum omnium S. Pauli reliquisse suavissima expositione completum, quem tamen adhuc invenire non potui*, &c.

Epistola ex Ambrosianarum numero segreganda.

X. Inter Epistolas, quæ olim erat 84. ad Demetriadem scripta, non est Sancti Ambrosii, cum in ea Pelagianorum, qui Ambrosio noti non fuerunt, mentio fiat. Ex Ambrosianarum numero pariter segregandæ sunt, illa quæ inscribitur *Ad Virgines sacras*, item *de inventione Sanctorum Gervasii & Protasii*, & *De Inventione Sanctorum Vitalis & Agricolæ*, & Epistola *ad Florianum*: Ab Ambrosii siquidem stylo & ingenio abhorrent. Auctor illius quæ Virginibus sacris scripta est, ignarus erat Morum Romanorum tempore *Sancti Ambrosii*. Alioqui numquam scripsisset. *Perseveravit constantia in Virginitate, per quam multæ Virgines & mediocres & nobiles & illustres sacra velamina susceperunt*. Id enim Ambrosianis temporibus non convenire constat ex *Sancto Hieronymo* in Epistola *de Laudibus Marcellæ*, scribente: *Nulla eo tempore nobilium feminarum voverat Romæ propositum Monachorum, nec audebat propter rei novitatem ignominiosum, ut tunc putabatur & vile in populis nomen assumere*. Quæ de Sanctorum Gervasii & Protasii Inventione inscribitur, Ambrosiana videbitur nemini, qui illam contulerit cum iis, quæ de hac ipsa Inventione *Sanctus Ambrosius* memorat. Legitur quidem locus ex hac Epistola in fragmento Orationis Sancti Joannis Damasceni *De Imaginibus*; sed nihil aliud inde probatur, nisi jam inde ab ejusdem Sancti Patris ætate (si tamen ejus vere sit illud Fragmentum) illam Epistolam sub *Sancti Ambrosii* nomine circumferri solitam. Epistola de Inventione SS. Vitalis & Agricolæ consarcinata & interpolata est ex *Sancti Ambrosii* narratione, qua eorumdem Sanctorum Martyrum Inventionem in *Exhortatione Virginitatis* descriptam reliquit. Accedit *Gregorii Turonensis* testimonium, lib. 1. *de Gloria Martyrum*, cap. 44. & 47. diserte affirmantis, ætate sua Martyrum quidem Gervasii & Protasii Acta extitisse, non vero Sanctorum Vitalis & Agricolæ. Epistola denique ad *Florianum* ab Ambrosiano stylo maxime distat.

Sermones pene omnes inter Opera S. Ambrosii editi, sunt alterius auctoris.

XI. Sermones 9. 37. & 72. inter Sancti Augustini Sermones etiam reperiuntur. Plures alii a Bellarmino notati leguntur inter Sermones Sancti Maximi Taurinensis. Cui vindicandi sint, incertum est. Sermo nonagesimus, in quo describitur Passio Beatæ Agnetis, in dubium non immerito vocatur, ex eo quod narret guttur Sanctæ Virginis gladio fuisse perfossum, cum Ambrosius lib. 1. *de Virginibus*, caput ipsi gladio amputatum asserat: *Stetit, oravit, cervicem inflexit* (inquit ille). At nonagesimus secundus *de Baptismo Augustini*, spurius est. Non est verisimile quod eo in Sermone dicitur, Ambrosium sæpe Deum orasse, ut eum a captionibus Augustini liberaret. Id enim repugnat ipsius Augustini testimonio *in Confessionibus*, ubi vix se privatim alloqui potuisse S. Ambrosium, & cum eo familiariter congredi, qui negotiis innumeris continuo implicitus erat in Ecclesiæ suæ regimine, asserit: ejusque se concionibus ad fidem conversum fuisse testatur: disputationum vero cum ipso initarum non meminit. Præterea Augustinum e Baptismo recentem cuculla nigra indutum ab Ambrosio, falso ait illius Sermonis Auctor. Albis enim induebantur recens baptizati, secundum antiquos Ecclesiæ mores, non pullis vestibus, & cuculla Monastica. Denique Sermones omnes hactenus sub *S. Ambrosii* nomine vulgatos, exceptis Concionibus quatuor, scilicet *In funere Valentiniani, in funere Theodosii, De Basilicis non tradendis*, & *De Reliquiis SS.* Ger-

Gervasii & Protasii, eruditi Ascetæ Benedictini Congregationis S. Mauri, qui S. Ambrosii Opera novissime Parisiis ediderunt, in Appendicem rejecerunt, cum nullum deprehenderint qui cum aliqua veri specie *S. Ambrosio* tribui possit.

Canticum Te Deum laudamus, non est S. Ambrosii.

XII. Canticum *Te Deum laudamus*, non est a SS. Ambrosio & Augustino compositum; sed a quodam Monacho Ordinis Benedictini, Sisebuto nomine, ut constat ex antiquo Breviario Chori Monasterii Cassinensis descripto paulo post annum 1086. in quo hocce Canticum inscribitur: *Hymnus Sisebuti Monachi*: Cui & in altero Cod. MS. Vaticanæ Bibliothecæ laudato a doctissimo Cardinali Bona in lib. *de Divina Psalmodia*, tribuitur. Tandem ante Regulas SS. *Benedicti & Cæsarii* mentionem hujus Cantici nullam invenimus. Vulgi opinio illud *SS. Ambrosio & Augustino* tribuentis, solo nititur Pseudo-dacii Chronico lib. 1. cap. 10. Hymnum Ambrosianum vocat *Smaragdus* in Regulam *S. Benedicti*, cap. 11. *Abbo Floriacensis* Epistola in MS. Pithæano relicta, in qua nonnullas explicat Grammaticæ regulas, illum tribuit *S. Hilario*: ita enim habet: *In Dei Palinodia quam composuit Hilarius Pictaviensis Episcopus, non juxta Imperitorum quorumdam errorem*, Suscepisti, *sed potius* Suscepturus, *legendum*. Tu *ad liberandum suscepturus hominem*, &c. Librum Hymnorum S. Hilarium edidisse, testantur *S. Hieronymus*, Concilium Toletanum IV. Can. 13. & *S. Isidorus Hispalensis* lib. 1. *de Officiis Eccles.* cap. 6. Sed cum liber ille S. Hilarii perierit, ut & *Liber Mysteriorum* ab ipso editus, & Liber *Ad Præfectum Salustium contra Dioscorum Medicum*, & Tractatus *in Job* a S. Hieronymo in serie Operum ipsius memorati, certo scire non possumus an Hymnus seu Canticum *Te Deum laudamus* sit *S. Hilarii*, cui præter Abbonem Floriacensem, nemo illud tribuit.

XIII. Libri *de Vocatione omnium Gentium*, non sunt Sancti Ambrosii. Alterius esse phraseos dissimilitudo; mentio Pelagianorum, quos Ambrosio jam inter cœlites recepto natos esse constat: & Semi-Pelagianorum impugnatio, de quibus nonnisi post viginti ab Ambrosii obitu annos in Ecclesia auditum est, evidenter probant. Cujus sit insigne illud Opus, an Prosperi Aquitani, an Hilarii Prosperi socii, & S. Augustini discipuli, an Eucherii Lugdunensis, an S. Leonis, quibus Viri Eruditi variis conjecturis freti illos tribuunt, pro suo quisque studio, alias expendemus, cum agemus de scriptis S. Prosperi, Sæculo V.

Posterior Davidis Apologia non est S. Ambrosii.

XIV. *Posterior Apologia Davidis*, Ambrosii esse non videtur, quod adulterium Davidis allegorice exponat, & ita explicet, quasi veri adulterii reus non fuisset. Stylus præterea ab Ambrosiano diversus: Plura quæ in priore Apologia dicta fuerant, in posteriore leguntur, qua repetitione usus fuisse non videtur *S. Ambrosius*. Accedit quod *S. Augustinus* laudans *Apologiam David a S. Ambrosio* editam libro 1. *contra Julianum*, cap. 3. libro 2. cap. 5. & lib. 4. *contra duas Epistolas Pelagianorum*, cap. 11. nusquam primam appellat, appellaturus proculdubio si duas agnovisset. Ista tamen Apologia secunda in pluribus Codicibus MSS. nomen *S. Ambrosii* præfert. *Guillelmus a Sancto Theodorico* in Expositione Cantici Canticorum ex Ambrosianis sententiis collecta, *Davidis Apologiam secundam* sub *S. Ambrosii* nomine citat; sed ævi non admodum antiqui est Auctor ille, qui vix ante annum millesimum centesimum quadragesimum quintum diem obiit. Alia insuper argumenta Codicum illorum MSS. fidem dubiam faciunt, scilicet quod in hoc Opere nonnulli Scripturæ loci paulo aliter citentur quam in genuinis S. Ambrosii Operibus, Auctorque Vulgata Versione usus videatur cap. ultimo, n. 68. Conjici etiam potest ex iis quę de duabus Christi voluntatibus & operationibus traduntur, cap. 7. n. 38. & cap. 12. n. 62. Auctorem post exortam Monothelitarum Hæresim scripsisse.

Tractatus ad Virginem lapsam S. Ambrosio vindicatur. Non favet Novatianis.

XV. Tractatum *Ad Virginem lapsam*, Bellarminus, Possevinus, & alii plerique tum Catholici, tum Heterodoxi Critici *Sancto Ambrosio* abjudicant, propter ista maxime verba, quæ c. 8. leguntur: *Inhære Pœnitentię usque ad extremum vitæ, nec tibi præsumas ab humano die posse veniam dari: quia decipit te qui hoc tibi polliceri voluerit. Quæ enim proprie contra Dominum peccasti, ab illo solo te convenit in die judicii sperare remedium.* Novatiano errori favere hanc sententiam putant, quam duplici de *Pœnitentia* libro vehementer impugnavit *S. Ambrosius*. Verum hunc locum diligentius con-

[Con]sideranti nullatenus favere Novatianis videtur, cum infelici illi puellæ absolutionem & remissionem criminis ab Ecclesia concedi posse non neget, sed non impartiendam facile, & nisi peracta diuturna & usque ad extremum vitæ protracta Pœnitentia [c]eat. Quæ disciplinæ severitas primis Ecclesiæ sæculis in gravissimorum criminum [...] observata est, etiam post ortum Novatianæ Hæreseos. Gravissimum autem erat [ej]us puellæ crimen quæ sponte sua, non parentum persuasione aut consilio, Statum [Vir]ginitatis elegerat; quæ die Sancto Dominicæ Resurrectionis Velum ad Altare sole[mn]i ritu susceperat, populo *Amen* respondente, quæ ex paterna domo egressa, in Mo[na]sterium Virginum secesserat, ubi tutior esset ejus Virginitas. Media nihilominus in [ci]vitate a juvene continentiæ pietatisque professionem simulante constuprata, ejusque [li]bidini non semel aut iterum, sed sæpius obsecuta fuerat; immo ex eo peperisse, & [fœ]tum clam extinxisse credebatur. Denique crimen confessa non fuerat, sed proditum [co]nata fuerat excusare mendacio, vim sibi illatam esse dicens. Tam horrendum sacri[le]gium, tam grave scandalum Ethnicis, Judæis, & Fidelibus creatum, diuturna Pœ[n]itentia & ad mortem usque protracta expiandum qui judicavit, non propterea No[v]atiano errori favisse censendus est. Non dissimulandum tamen quod de *Niceta* Dacia[r]um Episcopo testatur *Gennadius*, lib. *De Scriptoribus Ecclesiasticis* c. 20. illum *Edidisse & ad lapsam Virginem libellum, pene omnibus labentibus emendationis incentivum*. Secunda Synodus Duziacensis hunc Tractatum citat sub nominibus *SS. Ambrosii & Hieronymi*.

XVI. Duplicem de Pœnitentia librum Petrus Soto *In institutione Sacerdotum*, titulo *De necessitate Confessionis*, Lectione II. perperam S. Ambrosio abjudicat, quorum ipse se Auctorem asserit Comment. in Psalm. 37. & satis se prodit his verbis lib. 2. c. 8. *Serva, Domine, munus tuum, custodi donum quod contulisti etiam refugienti. Ego sciebam quod non eram dignus vocari Episcopus, quoniam dederam me sæculo huic: sed gratia tua sum quod sum, & sum quidem minimus omnium Episcoporum, & infimus merito: Tamen quia & ego laborem aliquem pro Sancta Ecclesia tua suscepi, hunc fructum tuere, ne quem perditum vocasti ad Sacerdotium, eum Sacerdotem perire patiaris. Ac primum ut condolere norim peccantibus affectu intimo.* Denique S. August. l. 1. *Operis imperf. cont. Julianum*, hæc testimonia sub S. Ambrosii nomine laudat, quæ lib. 1. de Penitentia cap. 3. iisdem omnino verbis leguntur: *Nam omnes homines sub peccato nascuntur, quorum ipse ortus in vitio est . . . & ideo Pauli caro corpus mortis erat, sicut ipse ait: Quis me liberabit de corpore mortis hujus?* Eumdem etiam librum laudat lib. 2. Operis prioris contra Julianum, c. 5. Ex quibus Rivetus refellitur, qui Soto subscribit lib. 3. Critici sacri, c. 16.

Duplicem de Pœnitentia librum S. Ambrosio falso abjudicat Petrus Soto.

XVII. Librum *De Viduis* S. Ambrosio falso abjudicant Centuriatores Magdeburgenses, Centuria 4. Perkinsius, & alii Critici Heterodoxi. Nam S. Ambrosius librum illum ut suum non semel allegat. Libro siquidem 2. in Lucam c. 3. de Anna Prophetissa loquens, hæc habet: *Cujus merita cum alibi descripserimus, cum Viduas hortaremur, hoc loco, quoniam ad alia properamus, non putamus iteranda.* Annam autem commendaverat in lib. de Viduis. Et lib. 4. in Lucam, cap. 4. *Sed de hoc plenius diximus, cum de Viduis scriberemus*. Et rursus: *Diximus enim in libro alio, in Vidua illa, ad quam Elias directus est, typum Ecclesiæ missum*. Et S. Hieronymus Epistola 50. librum illum sub nomine Ambrosii laudat. *Quod si cui asperum & reprehensione dignum videtur* (inquit) *tantam nos inter virginitatem & nuptias fecisse distantiam, quantam inter frumentum & hordeum est; legat Sancti Ambrosii de Viduis librum, & inveniet illum inter cætera quæ de Virginitate & nuptiis disputavit, etiam hoc dixisse*: & profert multa ex isto libro testimonia. Tandem Erasmus, qui ut librorum censor gravissimus & accuratissimus apud Heterodoxos audit, *In Vita Christiana*, hunc librum laudat ut germanum Opus S. Ambrosii.

Librum de Viduis S. Ambrosii perperam esse negant Critici Heterodoxi.

XVIII. *Tractatus in Symbolum Apostolorum*, sive *De Trinitate*, non est *Sancti Ambrosii*. Ingenio styloque Ambrosiano plane destitutus est. Auctor Operis hoc ipsum a se ex Patrum sententiis collectum esse testatur. Et certe locos non paucos observare licet, aut pro ingenio Auctoris nonnihil immutatos, aut sæpe etiam iisdem verbis mu-

Tractatus in Symbolum Apostolorum, non est S. Ambrosii.

tuo sumptos, qui ex SS. Hilario, Ambrosio, vel Augustino petiti sint. Quibus accedunt magna fragmenta e libris Tertulliani, & Commentariis Sancti Hieronymi in Isaiam; quod ultimum Opus cum post Sancti Ambrosii mortem lucubratum sit, patet hunc Tractatum venerando illius nomini suppositum esse. Propterea in Appendicem rejectus est ab eruditis Monachis Benedictinis Congregationis S. Mauri in Editione novissima Parisiensi.

XIX. *Tractatus ad Virginem Devotam*, a S. Ambrosii eloquentia & eruditione procul abest. In nullis *Sancti Ambrosii* Operum MSS. reperitur.

S. Ambrosio suppositus Liber de Dignitate Sacerdotali.

XX. Liber *De Dignitate Sacerdotali*, Sancti Ambrosii temporibus non convenit. *Sancti Hieronymi* Versionem habet. Stylus Ambrosiano plane dissimilis est. Vox *Archiepiscopus*, quam Auctor hujus Tractatus usurpat, Sancti Ambrosii recentior ætate est. Vehemens denique in Episcopos & Presbyteros Simoniacos invectiva posteriora tempora sapit, quibus hæc lues in Ecclesia grassata est. Variæ sunt istius libelli in Codicibus MSS. inscriptiones. Alibi quippe titulus illi præfigitur, *Liber Pastoralis*, sive, *De Cura Pastorali*; alibi *De observantia Episcoporum & Simoniaca Hæresi*; modo, *Sermo de Episcopis & Sacerdotibus, de Apostolo, in loco ubi ait, Fidelis sermo*, &c. Nonnumquam *Sermo de Pastoribus*; alias *Sermo de Mysteriis*; alicubi etiam *Sermo de Ordinatione Episcopi per Simoniam*. In Codice Ecclesiæ *Sancti Martialis* apud Lemovices inscribitur *Sermo Gilberti Philosophi, Papæ Urbis Romæ, qui cognominatus est Silvester, de informatione Episcoporum*. Hunc libellum ex eodem Codice exscriptum edidit *Dom. Mabillonius* par. 2. *Veterum Analectorum*. Omnia profecto & personæ & tempori satis congruunt Episcopus enim Ordinis sui viros ibi alloquitur, idemque sæculum labe Simoniaca maxime laboravit. At nihilominus cum istud Manuscriptum ab aliis omnibus non in sensu quidem, sed tamen in elocutione perpetuo diffideat, revocari potest in dubium utrum verus ejus Auctor censeri debeat idem *Gerbertus* sive Sylvester II. an aliquis interpolator, ut observant eruditi novissimæ Editionis Parisiensis Procuratores.

§. II.

Expenduntur sex Libri de Sacramentis.

Libros sex *De Sacramentis*, Albertinus, Rivetus, aliique Heterodoxi Critici falso tribui S. Ambrosio contendunt, his rationibus freti. 1. Quia stylus diversus est a stylo S. Ambrosii: est enim submissus, rudis ac barbarus. 2. Plures in istis libris observationes leguntur leves, ridiculæ, & indignæ S. Ambrosio, ut lib. 1. c. 1. quod *Baptizati Fideles Romę dicebantur*: quasi vero non ita per orbem cognominarentur universum. Cap. 5. expendens hæc verba Christi, Matth. 3. *Decet nos implere omnem justitiam*, ait: *Vide quia omnis justitia in Baptismate constituta est*. Lib. 6. c. 3. ad hæc verba: *Clauso ostio ora Patrem tuum*, hæc habet: *Audi quod ostium habeas, quod debeas claudere cum oras. Utinam mulieres audirent*. Nonnulla etiam falsa in his libris Heterodoxi notant, v. g. quod lib. 3. c. 1. se in omnibus Romanam Ecclesiam sequi profitetur, a cujus tamen Ritibus & moribus Ecclesia Mediolanensis discrepabat. Denique lib. 5. c. 4. exponens Orationem Dominicam, ait Christum non dixisse: *Non inducas nos in tentationem*; sed, *ne patiaris nos induci in tentationem*. Et tamen constat ex Evangelio Christum dixisse, *Ne nos inducas in tentationem*.

III. Auctor librorum de Sacramentis alia utitur Versione ab ea qua S. Ambrosius usus est.

IV. Ludit allegoriis frequentibus.

V. Librorum de Sacramentis idem est argumentum ac librorum *De Initiandis*.

VI. Liber *De Sacramentis*, quem S. Ambrosius composuit, inscribebatur, *De Sacramentis & de Philosophia*, & unicus erat, non sextuplex, ex S. Augustino, lib. 2. Retractationum, c. 4.

Verum hos libros S. Ambrosio vindicant Codices omnes MSS. summus omnium editionum consensus, Paschasii, Bertrami, Deoduini Leodiensis, Lantfranci, Berengarii apud Lant-

Lanfrancum, Algeri, Guitmundi, Durandi Troarnensis Abbatis, Hugonis Lingonensis, Ivonis Carnotensis, Gratiani, & Magistri Sententiarum, qui sub S. Ambrosii nomine eos laudarunt, auctoritas.

Objiciunt Albertinus, & Rivetus Bertramum satis innuere magnam in iis libris famam esse mutationem, cum e primo libro varia proferat loca, quæ in eo nullo modo reperiuntur, sed capitibus 8. & 9. Libri *De his qui Mysteriis initiantur*. Quamvis duo ex Lib. 5. adducat, quæ in eo ipso libro, unde ipsa laudat, inveniantur. Sed memoria lapsum Bertramum verisimilius est, vel laudasse librum *De his qui Mysteriis initiantur*, sub titulo libri *De Sacramentis*, quod eodem agant de argumento. Sed etsi Paschasii judicio, Bertrami, & aliorum Auctorum mox laudatorum interpolati essent hi libri in iis quæ ad controversias de Eucharistia minime pertinent, non sequeretur iis quæ ab octingentis aut mille annis in ore omnium versantur, & a doctrina libri *De his qui Mysteriis initiantur*, quem nemo abjudicat S. Ambrosio, non discrepant, fidem esse detrahendam. Nihil ergo adversus nos promovebunt Novatores, etiamsi leviter in aliquibus mutatum verborum contextum, aliquidve assutum, aut imminutum his in libris ostenderint, cum Ambrosianam de reali præsentia Corporis Christi in Eucharistia, & de Transubstantiatione esse sententiam, evidens exploratumque sit. Sed proh Deus, quam leves sunt futilesque Criticorum Heterodoxorum rationes!

Prima quidem petita ex varia scribendi ratione, sive ex styli diversitate, nullius est ponderis, quia Patres diverso dicendi genere, pro argumentorum diversitate utuntur, ut observat S. Augustinus, l. 4. *De Doctrina Christiana*, c. 19. *Et tamen*, inquit, *cum Doctor debeat rerum dictor esse magnarum, non semper eas debet granditer dicere, sed submisse cum aliquid docetur, temperate cum aliquid vituperatur, sive laudatur: cum vero aliquid agendum est, & ad eos loquitur qui hoc agere debent, nec tamen volunt, tunc ea quæ magna sunt, dicenda sunt granditer, & ad flectendos animos congruenter. Et aliquando de una eademque re magna, & submisse dicitur, si docetur: & temperate, si prædicatur: & granditer, si aversus inde animus ut convertatur impellitur.* Istud eloquentiæ Christianæ præceptum S. Ambrosius secutus est, qui submissum dicendi genus adhibebat, quoties res etiam magnas & religionis mysteria docebat, teste S. Augustino, c. 21. ejusdem libri. *Sanctus quoque Ambrosius*, inquit, *cum agat rem magnam de Spiritu Sancto, ut eum Patri & Filio demonstret æqualem, submisso tamen dicendi genere utitur, quoniam res suscepta non ornamenta verborum, aut ad flectendos animos commotionis affectum, sed rerum documenta desiderat.* Cum igitur in libro de Sacramentis documenta Fidei traderet, non mirum quod stylum nonnihil demiserit.

Præterea libri illi nihil aliud sunt quam Conciones ad populum habitæ, ut constat ex c. 6. lib. 1. *Sed interim*, inquit, *secundum fragilitatem vocis nostræ, & secundum temporis rationem satis sit hodie tanta de sacro fonte libasse Mysteria. Crastina die, si Dominus dederit loquendi potestatem vel copiam, plenius intimabo. Opus est ut Sanctitas vestra aures paratas habeat, promptiorem animum, ut ea quæ nos colligere possumus de serie Scripturarum, & vobis intimaverimus, tenere possitis, ut habeatis gratiam Patris, & Filii, & Spiritus Sancti.* Idem ex aliis libris patet, nimirum esse Tractatus sive Conciones ad plebem Christianam habitas in modum Catecheseon, ad divina de Sacramentis dogmata exponenda; quibus in Tractatibus submissum & neglectum dicendi genus a viris etiam disertissimis usurpatur: *Non curantibus quanta eloquentia doceant, sed quanta evidentia. Cujus evidentiæ diligens appetitus aliquando negligit verba cultiora, nec curat quid bene sonet, sed quid bene indicet atque intimet quod ostendere intendit. Unde ait quidam, cum de tali genere locutionis ageret, esse in ea quamdam diligentem negligentiam. Hæc tamen sic detrahit ornatum, ut sordes non contrahat. Quamvis in bonis Doctoribus tanta docendi cura sit, vel esse debeat, ut verbum quod nisi obscurum sit vel ambiguum, Latinum esse non potest; vulgi autem more sic dicitur ut ambiguitas obscuritasque vitetur, non sic dicatur, ut a doctis, sed potius ut ab indoctis dici solet. Si enim non piguit dicere interpretes nostros, Non congregabo conventicula eorum de sanguinibus, quoniam senserunt ad rem pertinere ut eo loco pluraliter enuntiaretur hoc nomen, quod in Latina lingua tantummodo singulariter dicitur: cur pieta-*

pietatis Doctorem pigeat imperitis loquentem ossum potius quam os dicere, ne ista sylla-ba non ab eo quod sunt ossa, sed ab eo quod sunt ora, intelligatur ... Qui ergo docet, vitabit omnia verba quæ non docent. Et si pro eis alia integra quæ intelligantur potest dicere, id magis eliget. Si autem non potest, sive quia non sunt, sive quia in præsentia non occurrunt, utetur etiam verbis minus integris, dum tamen res ipsa doceatur atque discatur integre. Et hoc quidem non solum in collocutionibus, sive fiant cum aliquo uno, sive cum pluribus; verum etiam multo magis in populis quando sermo promitur, ut intelligatur instandum est: quia & in collocutionibus est cuique interrogandi potestas. Ubi autem omnes tacent ut audiatur unus, & in eum intenta ora convertunt, ibi ut requirat quisque quod non intellexerit, nec moris est, nec decoris, ac per hoc debet maxime tacenti subvenire cura dicentis. Solet autem motu suo significare avida multitudo cognoscendi, utrum intellexerit. Quod donec significet, versandum est; quod agitur multimoda varietate dicendi; quod in potestate non habent, qui præparata, & ad verbum memoriter retenta pronuntiant. Istud Christianæ tradit eloquentiæ præceptum S. Augustinus, c. 9. l. *De Doctrina Christiana*. Illud S. Ambrosius & noverat, & exequebatur. Non mirum itaque quod Catholicam de Sacramentis Doctrinam in Concionibus exponens populo Mediolanensi, non solum submisso dicendi genere usus sit, sed voces interim minus elegantes & pene barbaras usurpaverit: quas tamen & in aliis ejus Operibus interdum inveniri facile ostenderem, si in collatione tam otiosa tempus terere vellem.

Secundam Heterodoxorum Criticorum rationem solvere non est magis operosum. Dico enim ad 1. caput objectionis, nec in Codicibus MSS. melioris notæ, nec in editionibus accuratioribus, scilicet in Parisiensi anni 1614. & in Coloniensi anni 1616. haberi quod *Romæ Fideles dicuntur* qui baptizati sunt. Habetur quidem *Romæ*, in Codice MS. Bibliothecæ S. Michaelis in periculo maris, sed facile oculis ipsis deprehenditur vocem istam loco alterius fuisse suppositam. Ex Codicibus MSS. & excusis qui habent *Romæ*, alii præmittunt particulam copulativam, & alii omittunt. Credibile est in quibusdam adscriptam fuisse hanc syllabam *Ræ*, unde factum est ut aliqui legerint *Romæ*, cum legere debuissent, *recte*. Nec obstat quod per *æ* scribatur: in veteribus namque MSS. harum literarum promiscus est usuus. Sane in tribus Codicibus, nimirum Vaticano, Regio, ac Thuaneo, loco *Romę*, legitur *recto nomine*, pro quo in Romana Editione substitutum est, *recte*. Denique si legatur, *& Romæ*, ut plures Codices habent, sensus erit minime absurdus, scilicet, non solum in hac aut in alia qualibet Ecclesia, verum etiam in omnium nobilissima, nempe Romana, baptizatos *Fideles* appellari.

Alterum caput objectionis difficultatem habet nullam. Verissimum enim est omnem justitiam in Baptismo constitutam esse: neque illa propositio indigna est S. Ambrosio, si catholice & pie, ut par est, intelligatur. Tertio capite S. Ambrosius secundum Evangelium recte docet intrandum esse cubiculum, id est, secreto orandum esse, ut vana gloria & ostentatio fugiatur, & corde magis quam ore esse orandum, ne in nobis compleatur illud: *Populus hic labiis me honorat, cor autem eorum longe est a me*.

Nihil etiam falsi subest ei quod ait Ambrosius, se *in omnibus typum & formam Romanæ Ecclesiæ sequi*, quamvis Mediolanensis tunc ab illa in pluribus discreparet. Illa enim convenientia vel intelligenda est moraliter, hoc est in pluribus, & præcipue in Ritibus Baptismi, de quibus agebatur: vel in iis quæ spectant ad fidem. Audiatur S. Ambrosius l. 1. Epist. 4. *Totius*, inquit, *orbis Romani caput Romanam Ecclesiam, atque illam sacrosanctam Apostolorum fidem ne turbari sineret, obsecranda foret Clementia vestra. Inde enim in omnes venerandæ Communionis jura dimanant*. Item Epist. 7. *Credatur Symbolo Apostolorum, quod Ecclesia Romana intemeratum semper custodit & servat*. Et Epist. 9. quæ est ad Theophilum Alexandrinum, cui judicium contentionis de Antiocheno Episcopatu Flavianum inter & Evagrium a Capuana Synodo commissum erat, Theophilo quærenti quid esset agendum, respondet: *Referendum arbitramur ad Fratrem nostrum Romanæ Ecclesiæ Sacerdotem: ut nos quoque accepta vestrorum serie statutorum, cum id gestum esse cognoverimus, quod Ecclesia Romana haud dubie comprobave-*

baverit, læti fructum hujus examinis adipiscamur. En qua ratione S. Ambrosius typum & formam Romanæ Ecclesiæ in omnibus sequebatur. Cum quibus tamen non pugnat, quod in jejunio Sabbati, vel in aliis privatis ritibus Ecclesia Mediolanensis a Romana discreparet.

Denique falsi reprehendi non potest Ambrosius, propterea quod scripserit, Christum non dixisse, *Ne nos inducas*, sed *Ne patiaris nos induci in tentationem*. Ita enim in Codicibus nonnullis scriptum fuisse S. Augustinus testatur: ita lectam a S. Cypriano hanc Orationis Dominicæ sententiam; eaque magis exprimi fidelis animæ petitionem, qua Deo supplicat ne in tentationem noxiam quam ipse non infert, sed permittit dumtaxat, ipsam induci patiatur. Ita S. Augustinus, lib. *de Dono perseverantiæ*, c. 6. *Deus, autem*, inquit, *neminem tentat, tentatione scilicet noxia: Nam est & utilis, qua non decipimur, vel opprimimur, sed probamur, secundum quod dictum est: * Proba me Domine, & tenta me. Illa ergo noxia tentatione, quam significat Apostolus, dicens: * Ne forte tentaverit vos is qui tentat, & inanis sit labor noster, Deus, ut dixi, neminem tentat, hoc est, neminem infert, vel inducit in tentationem. Nam tentari, & in tentationem non inferri, non est malum, immo etiam bonum est; hoc est enim probari. Quod itaque dicimus Deo, Ne nos inferas in tentationem; quid dicimus, nisi, Ne nos inferri sinas? Unde sic orant nonnulli; & legitur in Codicibus pluribus, & hoc sic posuit B. Cyprianus: Ne patiaris nos induci in tentationem. In Evangelio tamen Græco nusquam inveni, nisi, Ne nos inferas in tentationem.*

Ps. 15.
1. Thess. 3.

Tertium momentum Heterodoxorum Criticorum petitum ex Versionum varietate, non magis urget. Nam ex Operum S. Ambrosii lectione constat ipsum non iisdem semper verbis eosdem Scripturæ Sacræ locos laudasse.

Quartum non est validius, quia S. Ambrosium Origenem in allegoriis frequentius imitari & sequi certum est.

Leve est etiam quod quinto loco adducitur, quia non raro SS. Patres eodem de argumento tum diverso tempore, cum diversis libris scripserunt: & libri *de Sacramentis* longe fusiores sunt, pluraque complectuntur, quam libri, *de his qui Mysteriis initiantur*.

Ad ultimum respondeo, lib. *de Sacramento regenerationis & de Philosophia*, adversus Platonem & Platonicos, ex quo S. Augustinus l. 2. contra Julianum, c. 5. & 6. loca luculentissima de peccato originali profert, alium fuisse ab his sex libris *de Sacramentis*, de quibus agimus.

§. III.

Quæ S. Ambrosii Opera exciderint?

I. COmmentaria in *Isaiam* Prophetam scripsit S. Ambrosius, e quibus non solum plurimos locos S. Augustinus adversus Pelagianos protulit, sed etiam eorumdem meminit ipsemet Ambrosius l. 2. Expositionis in Evangelium *S. Lucæ*. Hæc vero Commentaria perierunt.

Ex deperditis illis in Isaiam Commentariis hunc S. Ambrosii locum citat Sanctus Augustinus l. 4. contra duas Epistolas Pelagianorum, c. 11. ubi de Apostolo Petro scripserat: *Ipse se obtulit, quod ante putabat esse peccatum, lavari sibi non solum pedes & caput poscens; quod illico intellexisset lavacro pedum, qui in primo lapsi sunt homine, sordem obnoxiæ successionis aboleri*. Heterodoxis quibusdam Criticis videtur S. Ambrosius existimasse lotione pedum peccatum originale dimitti; Maxime cum & libro *De Mysteriis*, sive, *De iis qui Mysteriis initiantur*, c. 6. idem significet. *Mundus erat Petrus* (inquit) *sed plantam lavare debebat: habebat enim primi hominis de successione peccatum: quando eum supplantavit serpens, & persuasit errorem: Ideo planta ejus abluitur, ut hæreditaria peccata tollantur, nostra enim propria per Baptismum relaxantur*. Habetur affinis locus in Expositione Psalmi 48. Vers. 6. Num. 8. *Alia est*, inquit, *iniquitas nostra, alia calcanei nostri, in quo Adam dente Serpentis est vulneratus, & obnoxiam hæreditatem successionis humanæ suo vulnere dereliquit, ut omnes illo vulnere claudicemus. Unde Dominus discipulis pedes lavit, ut lavaret venena Serpen-*

tis: & Petrus reprehenditur, quod excusabat, ne sibi Dominus pedes lavaret . . . . Cui Dominus respondet: Qui lotus est, non habet necesse ut lavet nisi pedes, sed est mundus totus. Verum non est existimandum Sanctum Ambrosium, qui ubique Baptismo perfectam *justitiam* regenerationemque attribuit, & agnoscit Petrum fuisse mundum, cum ei pedes a Christo loti sunt, in ea sententia esse potuisse, ut originis maculam pedum lotione, quam multis in Ecclesiis omitti non ignorabat, deleri contenderet. Nec verisimile est Sanctum Augustinum Pelagianis objecisse testimonia, quæ Baptismi necessitatem quodammodo convellerent, aut virtutem elevarent. Denique mentem suam satis aperit Sanctus Ambrosius in citata Expositione Psalmi 48. N. 9. *Unde reor*, inquit, *iniquitatem calcanei magis lubricum delinquendi, quam reatum aliquem nostri esse delicti. Meritoque Dominus ... Lavemus* (inquit) *& pedes, ut calcanei lubricum possimus auferre quo fida statio possit esse virtutum, & ne paterno quis errore labatur qui suo paratus est stare proposito: & non metuat lubricum hæreditatis, qui cupit vestigium tenere virtutis.* Quid clarius quam per *lubricum delinquendi*, *lubricum calcanei*, *lubricum hæreditatis*, nihil aliud indicari quam concupiscentiam: quæ tametsi vere ac proprie peccatum non sit in regeneratis per Baptismum, tamen quia ex peccato est, & ad peccatum inclinat, ab Apostolo peccatum dicitur. Ut igitur hæreditaria illa peccata, sive illud quod Petrus habebat de primi hominis successione peccatum tolleretur, seu leviora delicta delerentur, quæ ex concupiscentia post Baptismum superstite justis etiam obrepunt, in pedum lotione peculiarem gratiam conferri existimavit Sanctus Ambrosius, ex merito operantis, ex humilitate Christiana, ex Dominici exempli imitatione. Hoc est quod *Majus subsidium sanctificationis* vocat, l. 3. *De Sacramentis*, c. 1.

II. Excidit Opus Sancti Ambrosii inscriptum, *De Sacramentis & Philosophia*, de quo scribit ad *Paulinum Nolanum* Sanctus Augustinus Epist. xxxi. postremæ Editionis: *Libros Beatissimi Papæ Ambrosii credo habere Sanctitatem tuam. Eos autem desidero, quos adversus nonnullos imperitissimos & superbissimos, qui de Platonis libris Dominum profecisse contendunt, diligentissime & copiosissime scripsit.*

III. Periit & ille Tractatus, quem *Pansophi* pueri a mortuis suscitati causa scripserat, ut narrat Paulinus Diaconus in ejus vita. Evanuit etiam Epistola in modum Catechismi ad *Fritigli*, Marcomannorum Reginam a S. Ambrosio scripta, cujus meminit idem Paulinus.

IV. Sermonem *De Judicio Salomonis* S. Ambrosio tribuit Cassiodorus lib. *De Institutione Divinarum Literarum*; Sed vel non habetur, vel exordium est libri *De Virginitate*, cujus prima illa verba sunt: *Nobile apud Veteres Salomonis illud fertur fuisse judicium*, &c. Idem Senator, c. 5. laudat Homilias S. Ambrosii *De Libro Sapientiæ*, quæ ad nos non pervenerunt. Sermones etiam habuisse *De Proverbiis*, colligitur ex illius verbis, lib. de Mysteriis: *De Moralibus quotidianum sermonem habuimus cum vel Patriarcharum gesta, vel Proverbiorum legerentur præcepta.* Sed illi pariter desiderantur.

§. IV.

Leviores sunt S. Ambrosii nævi quam ut ipsius auctoritatem elevare possint in controversiis Fidei.

ID ut omnibus persuasum sit, ipsos nævos exponam quos Dallæus, lib. 2. *De vero Patrum usu*, in Ambrosio observavit, quos levissimos esse compertum est, cum vel locorum Scripturæ obscurissimorum interpretationem spectent, nullatenus Fidei dogmata; vel in falsa nominum Hebraicorum expositione sint positi; vel tandem ex memoriæ lapsu orti sint unum pro alio viris etiam doctissimis interdum suggerentis. Sic lib. 2. *De Fide ad Gratianum*, per Gog & Magog apud Ezechiel, Gothos qui tum temporis orbem Christianum inundaverant intelligit: quam opinionem neque reprehendit S. Hieronymus: sed nihil istud ad fidem: nec adeo certum est qui per Gog & Magog intelligendi sint: adeo obscurus est iste locus. Zachariam Joannis Baptistæ Patrem

trum summum Sacerdotem fuisse, esto asseruerit Ambrosius: esto hanc opinionem improbabilem esse Baronius in *Apparatu* demonstret; eam tamen S. Chrysostomus, & S. Augustinus amplexi sunt (ut Dallæus ipse fatetur) nec fidem spectat ista Quæstio. Docuerit Ambrosius Solem ad sui temperiem alimentum aquarum sibi sumere, indeque fieri, ut eum aliquando madidum atque rorantem videamus: error erit in Philosophia, non in Theologia. Sed nec aquas Soli in seipso & ad sui conservationem, quemadmodum animali potus, esse necessarias S. Ambrosius existimavit, sed ad corporum inferiorum tutelam, quia suo ardore consumeret omnia, nisi illum aquæ interpositæ temperarent. (l. 2. in Hexaemer. c. 2.) Non recte interpretatus sit Ambrosius nomina Hebraica *Chorat & Oreb*, quorum illud *intellectum*, hoc vero *omne cor*, aut quasi *cor* asserit significare (in Psalm. 118.) & vocem *Pascha*, quæ *transitum* proprie sonat, a verbo Græco πάσχειν, quod est *pati*, derivaverit, hæc solum probant Hebraice nescivisse Ambrosium, ipsique ubi de vocum Hebræarum origine & potestate agitur, fidem non esse adhibendam; sed ejus auctoritatem non imminuunt in Fidei dogmatibus tradendis, asserendis, & exponendis. Aquilæ tribuerit Ambrosius, quod de Phœnice narratur, ipsam cum fuerit mortua ex suis reliquiis renasci (lib. 2. de Pœnitentia, c. 2.) memoriæ lapsus est, non error Doctrinæ. Id tamen diserte tribuit Phœnici, eoque utitur exemplo ad Resurrectionis possibilitatem persuadendam lib. 5. in Hexaemeron, c. 23. Falso autem scripsit Dallæus, Ambrosium vulgatam illam de Phœnice fabulam ut certam Scripturarum auctoritate asserere, & imputare Scripturis quæ apud Auctores vel Ethnicos, vel certe Ecclesiasticos de Phenice legerat. Nam Scripturæ Sacræ auctoritatem non allegat Ambrosius, sed Scriptorum, id est, Auctorum sive Profanorum sive Ecclesiasticorum narrationem. *Atqui*, inquit, *hoc relatione crebra & Scriptorum auctoritate cognovimus, memoratam avem quingentorum annorum spatia vitali usui habere præscripta*, &c. Alios memoriæ lapsus S. Ambrosio perperam affingit Dallæus, quod scilicet Judæis tribuat, quod de Jesu Christi Discipulis narrat S. Joannes, cap. 9. ipsos petiisse a Domino: *Magister, hic peccavit an parentes ejus, ut sic cœcus nasceretur?* At discipulis hanc interrogationem diserte tribuit Ambrosius Epistol. 45. lib. 6. Editionis Parisiensis, ann. 1614. *Quam stolide*, inquit, *Discipuli interrogant: Hic peccavit, an parentes ejus?* Falso eidem tribuit quod hæc verba Dei ad Pharaonem (Exod. 9.) *In hoc ipso suscitavi te ut ostendam in te virtutem meam*, ad Moysem dicta fuisse doceat. Pag. enim 1044. ejusdem Editionis hanc sententiam ad Pharaonem refert. *Pharao*, inquit, *cum populo suo fluctibus mersus, mundanæ conversationis exemplum est, ne quis Dei populum persequatur. Denique potuit eum Deus voluntati suæ facere obedientem, sed ejus pœna omnes voluit emendari. Ideoque dicit ad eum Dominus: Quia ad hoc ipsum te excitavi ut ostendam in te virtutem meam*, &c. Et post hæc tam sublestæ Fidei Criticis Heterodoxis quis credet?

Graviorem S. Ambrosio objicit errorem Dallæus, nimirum, quod adulterium ante Legem Moysis non fuisse illicitum docuerit (lib. 1. *de Abraham*, cap. 4.) sed longe fuit ab eo errore alienus S. Doctor. Asseruit tantum pœnam statutam adulterio non fuisse lege aliqua positiva ante legem Moysi datam, immo nec lege ulla externa & positiva fuisse tunc vetitum adulterium, adeoque facilius veniam impetrasse adulteros, quam post datam legem. Quamobrem Abraham ad ancillam consentiente uxore accedentis crimen minus esse ait, tum ob hanc rationem, tum ob alias quas adjungit ibidem, quod scilicet, *Non ardore aliquo vagæ succensus libidinis, non petulantis formæ captus decore, ancillæ contubernio conjugalem posthabuit thorum, sed studio quærendæ posteritatis, & propagandæ sobolis*. En verba Sancti Ambrosii Abrahamum excusantis, quem ancillæ nupsisse non putat, sed humana fragilitate in ejus amplexus ruisse, & commisisse adulterium. *Sed consideremus primum*, inquit, *quia Abraham ante legem Moysis, & ante Evangelium fuit: nondum interdictum adulterium videbatur. Pœna criminis ex tempore legis est, quæ crimen inhibuit: nec ante legem ulla rei damnatio est, sed ex lege. Non ergo in legem commisit Abraham, sed legem prævenit. Deus in Paradiso, licet conjugium laudaverit, non adulterium damnaverat. Non vult enim mortem peccatoris, & ideo quod præmii est, pollicetur, quod pœnæ non exigit.*

Mavult

Mavult enim mitibus provocare, quam severioribus terrere. Cæterum Legem naturalem omnium cordibus insitam, qua redarguitur omnis improbitas, adeoque & adulterium, S. Ambrosius agnovit & prædicavit Epistola 41. ad Irenæum data. *Esse autem*, inquit, *naturalem legem in cordibus nostris, etiam Apostolus docet, qui scribit, Quia plerumque & gentes naturaliter ea quæ legis sunt faciunt, & cum legem non legerint, opus tamen legis scriptum habent in cordibus suis. Ea igitur lex non scribitur, sed innascitur, nec aliqua percipitur lectione, sed profluo quodam naturæ fonte in singulis exprimitur, & humanis ingeniis hauritur. Quam debuimus vel futuri judicii metu servare, cujus testis conscientia nostra tacitis cogitationibus apud Deum ipsa se prodit; quibus vel redarguitur improbitas, vel defenditur innocentia . . . sancta, sine versutia, sine fraude, consors justitiæ, expers iniquitatis*. Sed & in hoc ipso libro ex quo Dallæi criminatio petita est, adulterium lege naturali, quæ a nemine homine invincibiliter ignoretur, prohibitum diserte asserit. Etenim ubi narrat quemadmodum Pharao Saram, quam in Palatium adductam uxorem ducere cogitabat, postquam conjugatam esse cognovit, Abrahamo restituit, ita loquitur: *Etsi natura ferus ac barbarus, tamen significat & adulterii crimen sibi esse cavendum. Qui prætendit ignorantiam, condemnat intemperantiam. Nec mirum si Barbarus jus novit naturæ. Ita major lex naturæ, quam legum prescriptio est*. Neque vero putandum est hæc de solo adulterio, quo uxor aliena polluitur, esse intelligenda. Nam præterquam quod generalia verba sunt, proindeque ad unam adulterii speciem non restringenda, S. Ambrosius hoc ipso in capite asserit, *Quod mulieri non licet, viro non licere*. Et c. 7. *Omnes viri mulierisque concubitus nulla legitima Matrimonii sorte celebratos habere suam culpam*. Addi potest, S. Ambrosium adulterii nomine nihil aliud hic intellexisse quam Polygamiam, eaque usum verbi duritie, ut Catechumenos a pellicatu efficacius absterreret.

SCHOLION.

Ad hunc Articulum Religiosi Censores hanc notam apponunt, p. 603. *Spoliat S. Ambrosium suis Operibus, præcipue Cantico TE DEUM laudamus*.

R. Nullis Operibus suis *S. Ambrosium* spolio, sed ea dumtaxat ipsi abjudico, quæ firmissimis argumentis ipsius non esse probantur Eruditorum omnium judicio. Canticum TE DEUM LAUDAMUS, S. Ambrosii non esse ante me asseruit & pius & doctus Cardinalis *Bona*, libro *De Divina Psalmodia*. De eodem eruditi Ascetæ Benedictini, qui Postremam Ambrosianorum Operum Editionem Parisiis curarunt in Admonitione ejus Hymnis præfixa hæc habent: *De Cantico Eucharistico* Te Deum laudamus, *pigeret hic anxie dicere; nemo quippe est hac nostra ætate non plane rudis, qui fabulam esse inficietur, quod eumdem Hymnum post baptizatum ab Ambrosio Magnum Augustinum ab utroque alternis vicibus decantatum olim jactabant*.

ARTICULUS XXVIII.

De S. Epiphanio.

SAnctus Epiphanius Constantiæ Salaminis in Cypro insula Episcopus, πεντάγλωττος ob quinque linguarum peritiam merito appellatus, Græcam enim, Hebræam, Syram & Ægyptiacam linguam ex parte & Latinam noverat, teste Sancto Hieronymo Apologia 2. contra Rufinum. Floruit ab anno 361. ad 403. A SS. Patribus sæpe multumque commendatus est, nimirum a S. Hieronymo in Catalogo Scriptorum Ecclesiasticorum, c. 114. Apologia 2. contra Rufinum Epistola 61. contra Joannem Hierosolymitanum in Epitaphio Paulæ, in Vita Hilarionis, & aliis in locis: a Sancto Augustino, lib. de Hæresibus ad Quodvultdeum, ubi ipsum *inter magnos habitum & a multis in Catholicæ Fidei sanitate laudatum*, ait, a Socrate & Sozomeno, ab illo quidem, lib. 6. c. 10. & 11. in Historia S. Joannis Chrysostomi: ab isto vero, lib. 7. c. 26. & lib. 8. cap. 14. Sed cavendos esse illos Scriptores Baronius & Petavius monent, dum Epipha-

phanium referunt Antropomorphitarum dogmati initio inhærentem, & a Theophilo errorem dedoctum, eidem propterea favisse, atque Origenem damnasse. Fallunt enim, aut falluntur Historici illi Origeni plus æquo dediti, & eam Viro Sanctissimo calumniam aspergunt, quam Catholicis imponere vulgo Origenistæ consueverant, ut nimirum Deum ab illis corporeum fingi assererent. Nam ab omni hac invidia Epiphanium sublevat Sanctus Hieronymus Epistola 61. ad Pammachium contra Joannem Hierosolymitanum. Ejusdem cum laude meminere Theophilus Alexandrinus Epistola 67. inter Hieronymianas, Facundus Hermianensis lib. 4. cap. 2. Septima Synodus Œcumenica, S. Joannes Damascenus Oratione 1. de Imaginibus, Photius in Bibliotheca Cod. 122. 123. & 124. & Menologium Græcorum ad diem 12. Maji.

I. Celeberrimum S. Epiphanii Opus est Πανάριον, idest, *Arca medica*, sive *capsula*, ac *theca*, *adversus Hæreses*: Quod Opus ita inscripsit, ut in eo sciremus adversus omnes Hæresum morbos saluberrima remedia contineri. Tres in libros Panarium omne dividitur. Primus tomos continet tres: quorum in priore viginti illæ sunt Christo antiquiores Hæreses. Alter, earum quæ post Christum exortæ sunt, tredecim colligit. Totidem postremus. In hoc autem Opere non solum Hæreseon indicem conscripsit, sed quibus armis expugnari possent, ostendit, adversus earum errores disputans. Quod notum S. Augustino non fuit libro de Hæresibus ad Quodvultdeum ita scribenti, in ipsius libri Præfatione: *Noster vero Epiphanius Cyprius Episcopus ab hinc non longe humanis rebus exemptus, de octoginta Hæresibus loquens, sex libros etiam conscripsit, historica narratione commemorans omnia, nulla disputatione adversus falsitatem pro veritate decertans. Breves sane sunt hi libelli: & si in unum libellum redigantur, nec ipse erit nostris, vel aliorum quibusdam libris longitudine comparandus. Hujus brevitatem si fuero in commemorandis Hæresibus imitatus, quid a me brevius postulare, vel expectare debeas non habebis.* Igitur Anacephalæosim tantum, sive Breviarium ex singulorum tomorum & Hæreseon argumentis & capitibus collectum legerat S. Augustinus: Panarium vero integrum non viderat. Desinit hoc Opus in Hæresi Messalianorum. De illius stylo ita censet Photius in Bibliotheca: *Dictio ejus humilis, ac plane talis, qualem ejus esse oportuit, qui Atticæ elegantiæ rationem nullam duceret. Infirmus vero ut plurimum est in conflictibus adversus impias Hæreses susceptis. Est tamen ubi fortiter aggreditur atque irruit, quamvis neque verborum ipsius, neque constructionis proprietas ulla ex parte præstantior afficiatur.* *S. Epiphanii Panarium.*

II. *Ancoratus*, Epiphanii comprehensio quædam brevior est Panariorum. Sic vero inscribitur, quod animum instar anchoræ in doctrina Fidei moderetur ac firmet. *Physiologum*, & librum *de Lapidibus*, S. Epiphanio Petavius, aliique Viri Eruditi asserunt. Et posteriorem quidem Epiphanii genuinum esse, fidem facit S. Hieronymus qui Epistola 28. ad Fabiolam, *de Habitu Sacerdotali* scribens, de lapidibus & earum significatione nihil ideo se tradidisse demonstrat, quod idem argumentum singulari libro jam Epiphanius occupasset. *Sufficiat*, inquit, *quod & S. Papa Epiphanius egregium super hoc volumen edidit: quod si legere volueris, plenissimam scientiam consequere.* Librum *de Mensuris & Ponderibus* S. Epiphanio Photius tribuit, & nullus germanum ipsius Opus esse negat. *Anchoratus.*

III. Librum *de Vita Prophetarum* Ψευδεπίγραφον esse, sexcentæ mendaciorum nugæ persuadent, quibus ille refertus est, (inquit Petavius.) Ait inter alia in Vita Jeremiæ, ipsum ante excidium Templi, Arcam, quæque in ea continebantur, eripuisse, atque in Saxum absorpta condidisse. In Resurrectione porro primam omnium resurrecturam Arcam, & ex illo saxo erupturam, atque in monte Sina collocandam esse, ut ad eam Sancti omnes confluant, ejusque præsidio ab interitu serventur. Ait autem saxum illud in quo sepulta est Arca, inter montes illos esse positum, in quibus Aaron ac Moyses jacent. At non in monte sepultus est Moyses, sed in valle terræ Moab contra Phogor (ex cap. ultimo Deuteronomii.) *Liber de Vita Prophetarum non est S. Epiphanii.*

IV. *Orationes sive Homiliæ octo, in festum Palmarum*, duæ; *in Christi sepulturam*, *In Christi Resurrectionem* etiam duæ: *De ejusdem Assumptione*, *de laudibus B. Mariæ Virginis*, *de numerorum Mysteriis*, quæ S. Epiphanio inscribuntur, satis tum stilo ipso, *Orationes seu Homiliæ octo alteri Epiphanio tribuendæ.*

tum

tum aliis quibusdam indiciis, alterius Epiphanii, se esse declarant. Epiphanii enim fuere complures, Cypri etiam Episcopi; hoc est præter Sanctum illum Patrem cujus scripta expendimus impræsentiarum, duo. Alter Cypri Archiepiscopus fuit, cujus nomine in VI. Synodo subscripsit Theodorus Episcopus Trimethuntorum, ut in Actione 18. legitur. Alter Archiepiscopus perinde Cypri, cujus extat Epistola ad Ignatium Patriarcham edita cum Synodo VIII. Hanc P. Petavio observationem debemus.

Epistola ad Joannem Hierosol. S. Epiphanio vindicatur.

V. *Epistola ad Joannem Hierosolymitanum*, supposititia perperam visa est Alano Copo; interpolata vero Cardinalibus Baronio & Bellarmino, qui narrationem de velo in Ecclesia Anablatæ pendente, & ab Epiphanio discisso, in quo depicta erat imago quasi Christi aut alicujus Sancti, assutam ab Iconomachis contendunt. At illos refellunt omnes Codices MSS. & excusi Operum S. Hieronymi, inter quæ reperitur; & ipsius Hieronymi illam laudantis testimonium in Epistola ad Pammachium adversus errores Joannis Hierosolymitani.

Ejusdem Epistolæ postremam istam partem laudant librorum Carolinorum Actor, & Synodus Parisiensis, adversus imagines. Præterea si Iconomachi appendicem illam de velo Anablatæ Sancti Epiphanii Epistolæ addidissent, illud fecissent causæ suæ, errorisque tanta auctoritate protegendi studio: adeoque hanc Epistolam contra cultores imaginum allegassent; at nusquam ipsam laudarunt. Argumento est itaque ipsam non fuisse ab Iconomachis confictam aut interpolatam. Age vero Bellarmini rationes expendamus, quibus postremam Epistolæ istius partem supposititiam esse probat, lib. 2. *De Imaginibus*, cap. 9. Prima est, quia post finem Epistolæ ista addita sunt, & Epistola plane finita erat. Secunda, quia Iconomachi non objecerunt hunc locum Catholicis. Tertia, quia Epiphanius Diaconus in VII. Synodo Actione 7. convicit duo alia similia loca Epiphanii Scriptis ab Hæreticis inserta fuisse. Quarta, quia ibidem dicitur quod Discipuli Epiphanii in templo ipsi erecto imaginem ejus collocarunt, quod non fecissent, si eorum Præceptor istum usum velut Scripturæ & Ecclesiæ auctoritati contrarium damnasset. Quinta, quia SS. Basilius, Gregorius Nyssenus, & alii Patres Epiphanii coævi, usum imaginum in templis approbabant. Sexta, quia quod in hac Epistola dicitur, esse contra Scripturæ auctoritatem, ut imago hominis in templo suspendatur, indignum est Sancto Epiphanio, cum sit ineptissimum. Nusquam enim id legitur prohibitum, immo contrarium legitur, ut patet de Cherubinis. Septima ratio, quia Sanctus Gregorius, lib. 9. Epistola 9. scribit, nullum umquam Episcoporum ante Serenum Massiliensem fregisse imaginem Christi, vel Sanctorum. Octava ratio, quia Sanctus Hieronymus Epistola ad Pammachium contra Joannem Hierosolymitanum, totam fere hanc Epistolam Epiphanii, latinam a se factam recitat, nec tamen meminit ejus veli. Ultima denique ratio, quia non convenit stylus cum reliqua Epistola.

Bellarmini rationes expenduntur.

Verum levissimæ sunt illæ Bellarmini rationes, nec cogunt ut illa Epistola, vel postrema ejus pars quæ imagines spectat, Epiphanio abjudicetur. Quod enim ad primam attinet, nego narrationem illam de velo Anablatæ, post Epistolæ finem esse additam. Hanc enim sequitur admonitio ut caveat a Palladio Galata, Origenis sectatore: ac tandem clauditur Epistola his verbis: *Opto ut valeatis in Domino*. Quod autem ante hanc Historiam hoc votum subjiciat: *Deus autem pacis præstet nobis hanc clementiam ut conteratur Satanas sub pedibus Christianorum, & abjiciatur omnis perversa occasio, ne scindatur unitas charitatis & pacis, & rectæ Fidei prædicatio*, non probat hanc esse totius Epistolæ conclusionem, ut viri alioqui eruditi finxerunt. Ineptum enim est assuta dicere Epistolis vel Apostolorum, vel Patrum quæcumque post vota aliqua, vel precationes intertextas in iis leguntur. Asserendum enim esset secundum præclaram hanc regulam, assuta esse Epistolæ S. Pauli ad Romanos, quæ post versum 13. c. 15. leguntur, quo ita precatur Apostolus: *Deus autem spei repleat vos omni gaudio & pace in credendo, ut abundetis in spe, & virtute Spiritus Sancti*. Vel saltem post illa verba: *Deus autem pacis sit cum omnibus vobis. Amen*. Atque ita totum caput ultimum istius Epistolæ expungendum esset.

Altera Bellarmini ratio gravioris non est ponderis. Quis enim vadem se præstabit quod Iconomachi allegarint omnia monumenta quæ ipsorum causam juvare videbantur;

, aut nullum ipsos fugisse ? Certe si hæc legitima sit concludendi ratio, sequitur esse Patribus, & eorum libris assuta loca omnia quæ recentiores Iconomachi, (Calvinistas & Lutheranos dico) contra Imaginum usum & venerationem laudant, plurima sunt, quæ non allegarunt Iconomachi veteres. Nec vero omnia loca Patrum protulerunt Iconomachi, quæ suæ causæ favere existimabant: sed longe plura se omittere significarunt, ut constat ex eorum Pseudosynodo, quam refellit Epiphanius Diaconus Actione 6. Synodi VII. Œcumenicæ. *Hæc ergo*, inquiunt, *scripturalia & paterna testimonia in præsenti definitione nostra ex multis pauca posuimus, ne in longum extenderetur: cum sint etiam & alia plurima quæ sponte deseruimus propter infinitam multitudinem*. Immo nec omnia Sancti Epiphanii loca quæ Iconomachis favere videbantur, se protulisse asserunt. Quodam enim ejus testimonio recitato addunt: *Qui & alios Sermones exposuit in subversionem afficiendarum imaginum, quos qui amorem dicendi habent quærentes invenient*.

Tertia ratio Bellarmini non est validior. Dixit quidem Epiphanius Diaconus Sancti Epiphanii testimonia ab Iconomachis prolata, supposititia esse; at id non probavit. Et ut probasset, non sequitur suppositam esse Epistolam, vel totam, vel ex parte, quam ipsi non allegarunt, laudarunt vero librorum Carolinorum Auctor & Synodus Parisiensis contra Imagines.

Quarta ratio magis non urget. Etsi enim demus verum esse quod Epiphanius Diaconus absque alio Auctore, post annos a Sancti Epiphanii obitu quadringentos asserit, ejus discipulos imaginem ipsius in templo illi erecto collocasse, non sequitur Sanctissimum illum Cypriorum Antistitem velum non scidisse, in quo depicta imago erat, præ foribus Anablatensis Ecclesiæ pendens. Factum enim Discipulorum Epiphanii longe post ejus obitum contingere potuit. Quo enim tempore illi templum in Magistri sui memoriam erexerint, non ait Epiphanius Diaconus, nec an fuerint ab ipso immediate instituti qui hoc nomine gloriabantur. Facillimum autem fuit ut imaginum usus qui Sancti Epiphanii tempore in Ecclesia Cypri nullus erat, aliarum exemplo Ecclesiarum in quibus jam vigebat, quamvis admodum infrequens esset, in illam inductus sit non diu ab ejus obitu.

Quinta ratio æque facile difflatur. Quamvis enim Patres Sancto Epiphanio coævi usum imaginum in Ecclesiis approbaverit, non est consequens ut eum Epiphanius approbaverint. Nemo nescit variam esse eodem tempore diversarum Ecclesiarum Disciplinam, variosque mores. Porro imaginum usus in templis, meræ disciplinæ res est, quamvis usu semel constituto, honoraria ipsarum veneratio res sit Fidei. Non mirum igitur quod in Ecclesia Cypri usum imaginum Epiphanius non ferret, quem ejus Decessores non admiserant, ne falsorum numinum cultum Christiani mutasse dumtaxat, non omnino deseruisse viderentur: & eum nihilominus SS. Basilius, Gregorius Nyssenus, & Joannes Chrysostomus, Cæsareæ in Ponto, Nyssæ, Constantinopoli permitterent & laudarent, quia suis plebibus jam prodesse posse, non obesse cultum hujusmodi persuasum habebant. Prodesse (inquam) ut ad Sanctorum virtutes in se exprimendas, eorum gestis ex imaginum intuitu in memoriam revocatis excitarentur. Ne tamen causam ideo se vicisse putent Heterodoxi, quod Epiphanius usum imaginum in Ecclesia sua non tulerit; cum enim communione junctus fuerit iis qui usum illum approbabant, argumento est ipsum non existimasse usum imaginum illicitum esse; vel earum honorariam venerationem in eo positam, ut honorifice tractarentur, & in Ecclesiis decenter collocarentur, impiam esse & sacrilegam: siquidem hanc venerationem non damnavit, sed cum iis communicavit qui illam adstruerent.

Sexta ratio non magis me movet. Quamvis enim demus falsum esse quod in ea, quam expendimus, Epistola legitur, contra Scripturarum auctoritatem pugnare, ut imago hominis in Ecclesia suspensa sit, non sequitur id a Sancto Epiphanio non esse scriptum, cujus in Operibus multi alii nævi notantur. Deinde, aliquid contra auctoritatem Scripturarum bifariam dici potest: vel quia diserte adversetur Scripturæ, ab eaque damnetur; vel quia id faciendum Scriptura non doceat. Priori sensu contrariam non esse Scripturæ imaginis Christi, vel Sancti alicujus in velo adumbratæ ac pictæ suspensio-

nem

nem præ foribus Ecclesiæ existimasse Sanctum Epiphanium, verisimile non est: Sed posteriori sensu, quia id Scriptura non docet. Vel contra Scripturam & Religionem nostram id esse scripsit Epiphanius, quia superstitionis aliquid in illius imaginis expositionem aut cultum irrepserat, a qua, ut averteret plebem illam, velum scidit, aliudque nulla exornatum imagine ad illius loci Clericos misit. Duplex itaque ratio movere potuit Sanctum Epiphanium ut velum laceraret. Primo, quia præter Ecclesiæ suæ mores imaginem in eo depictam quasi Christi, aut alicujus Sancti, (non enim meminerat, neque scrupulosius inquisierat, cujus esset, cum scriberet Epistolam) animadverteret. Secundo, quia velum illud superstitioni locum dare, vel dare posse videbat, apud illam plebem: unde satius esse ducebat ut auferretur, & ad mortui alicujus sepulturam impenderetur.

Septima ratio vim majorem non habet. Sanctus enim Gregorius istud Sancti Epiphanii factum ignorare potuit, qui nescivit alia nonnulla Ecclesiasticam ad Historiam spectantia, v. g. Eudoxium aliquem Hæreticum fuisse quod ab Eulogio didicit, & hæc Epiphanii Epistola illi fuit ignota: vel nullum Episcoporum fregisse imagines Christi aut Sanctorum ait S. Gregorius ad Serenum scribens, quia nemo ipsas fregerat, ex quo frequens esse cœperat in Ecclesia earum usus, immutata omnino trium priorum seculorum Disciplina, quibus vel nullæ, vel infrequentes admodum erant Sanctorum imagines.

Octava ratio Bellarmini cæteris adhuc est infirmior. Necesse enim non erat ut S. Hieronymus integram illam Epistolam insereret illi, quam adversus errores Joannis Hierosolymitani scripsit, sed ea solum quæ Antistitis illius causam spectabant.

S. Epiphanii stylus. Nona denique ratio ex styli dissimilitudine petita, falsa est, quia tota præter Bellarminum & ejus pedissequos eruditorum hominum natio illam scribendi rationem in tota illa Epistola agnoscit, quam S. Hieronymus & Photius in ejus scriptis notarunt, *dictionem* scilicet *humilem, & simpliciorum ingeniis accommodatam*.

Nævi leviores S. Epiphanii. VI. His de S. Epiphanii Operibus observatis, & de levioribus nævis qui in illis occurrunt, aliquid est annotandum. In Historia & Chronologia sæpissime lapsus est. In Anchorato n. 112. scripsit Moysem anno ætatis trigesimo ex Ægypto profectum, cum Israelitis Mare Rubrum pedibus ingressum, contra Scripturam Sacram, quæ Moysem octoginta annorum fuisse testatur Exodi 7. c. Idem refert Hierosolymorum subversionem ad annum 65. a Christi Passione, contra Historiæ fidem. Idem tribus aut quatuor locis docet Peripateticorum & Pythagoreorum eamdem fuisse in Gentilium Philosophia Sectam (in Panario Hæresi 5. & in Anacephalæosi p. 129. & 132.) Præter totius veteris Historiæ fidem scribit, ex Mysteriis ab Orpheo Athenas invectis derivatas esse varias Sectas sententiasque Philosophorum (lib. 1. adversus Hæreses num. 11. p. 11.) Stoicos immortalitatem animorum, & Metempsychosim credidisse asserit, quod utrumque falsum est (Hæresi 5. num. 1.) Nabuchodonosorem captis Hierosolymis coloniam in regionem Samaritanorum deduxisse scribit, cum longe antea Salmanasaris temporibus ea deportatio facta fuisset. (Hæresi VIII. n. 8.) Arium mortuum facit ante Concilium Nicænum, Historiamque Meletii & Schismatis Meletiani referens, ab Historiæ veritate toto cœlo aberrat (ut in Dissertationibus ostendemus.) Lege Hæresim LXIX. n. 10. & 11. Ex Historia Evangelica refert Christum dixisse Matri suæ: *Noli me tangere*, φήσας τῆ μητρί ἀυτῦ μή μϋ ἅπτυ, cum tamen non legamus iis verbis usum nisi ad Mariam Magdalenam. Deum vitam corporis instaurare sine anima posse asserit, *In Anchorato*, Num. 90. Diabolum ante Christi adventum misericordiæ nonnihil se consecuturum sperasse ait, ideoque contumeliosam in Dominum suum jactare vocem, vel rebellare non fuisse ausum: verum ubi suam ad obtinendam salutem conversionem a Christo repudiari infelix animadvertit, illico os contra Dominum aperuisse, ac maledicentiam omnem evomuisse (Hæresi 39. Num. 8.)

S C H O L I O N.

Religiosi Censores in Indiculo suo ad hunc Articulum, pag. 628. Editionis primæ hanc notam apponunt: *De Imaginibus quæ pertineant ad meram Disciplinam, quæ vero ad Dogma male explicat.*

R. 2

R. Id optime explico his verbis : *Imaginum usus in Templis , meræ Disciplinæ res est, quamvis usu semel constituto, honoraria ipsarum veneratio res sit Fidei.* Theologi nomen non meretur, qui distinguere nescit id quod Disciplinam dumtaxat, ab eo quod Fidem spectat. Optime distinxit Doctissimus *Thomassinus* idem argumentum tractans, lib. 12. Theologicorum Dogmatum *De Incarnatione Verbi*, cap. 12. *Cum* Imagines, inquit, *sint ex genere τῶν ἀδιαφόρων, & quamquam in usu atque honore fuerint ab ipsis jam inde cunis Ecclesiæ , non tamen ad substantiam Religionis necessario pertineant , potuit earum usus cultusque aliis & aliis finibus ab aliis & aliis Ecclesiis circumscribi, & ab aliis parcius, ab aliis liberalius adhiberi, salvo illibatoque Fidei Dogmate, dum sospes & illibata servaretur charitas, nec invicem morderent qui varios ritus sectarentur, aut Disciplinæ causam cum Fide commiscerent.*

Nota.

DE Imaginum usu quædam notatu digna explicavi *post dissert. 21. sæculi 3.* Sed & legatur Petavius *lib. 15. de Incarn. c. 13.* ubi explicat necessarium non esse ad salutem usum SS. Imaginum. Eas igitur colendas Fides nos edocet, cum earumdem cultus ad Prototypum referatur; quoad illarum vero usum, cum ad ritum pertineret, non eadem semper viguit in Ecclesia disciplina.

ARTICULUS XXIX.

De S. Joanne Chrysostomo.

SAnctus Joannes Chrysostomus ob aureum eloquentiæ flumen nuncupatus, Antiochiæ, Christianis parentibus Secundo, & Anthusa natus, anno circiter 347. Rhetoricam sub Libanio Sophista celeberrimo audivit. In Vita Ascetica, & in Sacrarum Script. studio a Carterio, & Diodoro, qui Tarsensis postea Episcopus fuit, institutus est. A S. Meletio, qui ipsum Christo per Baptismum pepererat, Diaconus ordinatus, a Flaviano Sacerdos consecratus est ann. 385. ætatis suæ 38. inde ejusdem Patriarchæ mandato Antiochiæ conciones habuit, eloquentia & zelo incredibili. Ibi *Homilias in Genesim, in Psalmos, in Matthæum, in Joannem, in Epistolas S. Pauli ad Romanos, uutramque ad Corinthios, utramque ad Timotheum*, plurimasque alias variis de argumentis composuit & dixit. Libros de *Sacerdotio* lucubravit, cum necdum inter Diaconos esset conscriptus. Illos legerat S. Hieronymus, ut constat ex Catalogo Scriptorum Ecclesiasticorum. Idem Opus impense commendat S. Isidorus Pelusiota l. 1. ep. 156. Ejus cum laude meminit & Suidas. Tres etiam libros conscripsit *adversus vituperatores Vitæ Monasticæ* , cum adhuc Asceticam Vitam ageret . Archiepiscopus Constantinopolitanus inauguratus anno 398. in reformationem Cleri Regiæ Urbis incubuit diligenter , & illum in primis coercuit abusum , quo Clerici devotis mulieribus , seu sororibus adoptivis cohabitabant : duosque eo de argumento libros conscripsit. In Sacerdotum etiam avaritiam acerrime invectus est Homiliis in Epistolam S. Pauli *ad Ephesios* Constantinopoli habitis: in quibus etiam, necnon in morum corruptelam luculentissime declamavit. Theophili & conjuratorum Episcoporum malis artibus, Joannis Archidiaconi sui, & Isaaci cujusdam Monachi vagi calumniis, Eudoxiæ superbæ Imperatricis, ob suam in ludos circa ejus statuam, divinorum Officiorum temporibus fieri solitos , ferventissimam declamationem, ira muliebri , & potentia oppressus in Synodo ad Quercum , qui locus Chalcedonis suburbium est , depositus fuit, & in exilium missus; ex quo popularis metu seditionis revocatus , urgentibus iniquissimæ sententiæ executionem Severiano Gabalorum , Antiocho Ptolemaidis, Acacio Beroeensi, aliisque Episcopis conjuratis, & professis ejus hostibus , ab Arcadio Imperatore in exilium amandatus est, & Cucusum deportatus: cum remotiorem asperioremque in locum exul traheretur, Comanæ, in regione Pontica obiit, die 14. Septembris, anno Christi 407. ætatis suæ circiter 60. Quæ ad ejus Vitam, & persecutiones spectant, lege apud Palladium in Dialogo de Vita Joannis Chrysostomi, necnon

apud Socratem lib. 6. Historiæ Ecclesiasticæ, capp. 2. 3. 4. 15. 16. 18. 21. & 22. quo in capite Novatianus Auctor in Sanctissimum Episcopum iniquiorem se præbet. Legendus item Sozomenus toto ferme lib. 8. Historiæ Ecclesiasticæ, & Theodoretus lib. 5. Historiæ Ecclesiasticæ, a cap. 27. ad 35. ubi S. Chrysostomum *Doctorem orbis terrarum* vocat. Ejus auctoritate S. Augustinus in libr. adversus Pelagianos, Theodoretus in Dialogis, aliique Auctores Ecclesiastici, non sine honorifica præfatione usi sunt.

S. Chrysostomi stylus.

I. De ejus scriptis Photius in Bibliotheca non semel agit. Cod. 86. ejus epistolas in exilio scriptas recenset, quarum stylum *Clarum atque perspicuum, & persuadendi vi cum jucunditate floridum* esse notat, Cod. 172. Homilias in Genesim, & in Acta expendit. In illis *Dictionem ipsius de more perspicuam & puram, splendidam insuper ac fluentem* commendat, *quæ multam interim cum sensuum varietatem, tum gratissimorum exemplorum copiam exhibeat. In humile tamen dicendi genus proniorem dictionem, & tanto inferiorem ea, qua in Homiliis in Acta Apost. utitur*, esse observat, *quanto hæc a Commentariis in Apostolum ac Psalmos superatur. Cum enim ubique orationem puram, illustrem, ac bene dispositam, non sine voluptate artificiose contexat: in his maxime Scriptis, virtutibus illis, exemplorumque ubertate, atque enthymematum copia, & cum ita opus est, etiam gravitate excellit*. Mirum autem videri debere nemini ait Photius, quod sicubi sententiarum aliquę, seu interpretationis, seu profundioris indagationis indigebant, non tamen diligenter satis eas explanaverit. Cum enim perpetuo in omnibus suis Scriptis auditorum utilitatem tamquam scopum præfixisse sibi videatur, cætera vel omnino neglexit, vel levissime attigit: & illud penitus pro auditorum utilitate contempsit, quod alicui vel sensus aliquos ignorasse, vel ad profundiora quædam penetrare refugisse, vel id genus alia prætermisisse videri posset.

Cod. 270. Orationes S. Chrysostomi *In S. Paulum* recenset Photius. Cod. 274. Orationem *In 40. Martyres*. Item Orationem *In Decollationem S. Joannis Baptistæ*, quam falso ejus nomine inscribi observat. *Argumentis enim, modoque scribendi multum a reliquis ejus Orationibus distinguitur, nisi quod quædam ex iis huc rejiciantur. Est autem dictio satis vilis, & ab ejus stylo aliena*. Duas alias ejusdem argumenti recenset, de quibus idem fert judicium. Cod. 267. varia ex diversis ejus Homiliis fragmenta describit. His præmissis, alia S. Joannis Chrysostomi Opera expendenda sunt, & spuria criterio accurato a genuinis distinguenda.

II. *Expositiones* Psalmi centesimi primi, & aliorum sex consequentium; item centesimi decimi octavi, quę Tomo 3. Editionis Latinæ Frontonis Ducæi leguntur, nihil aliud sunt quam Theodoreti Commentarius, & allegoriæ quædam, quæ Chrysostomi stylum non sapiunt.

S. Joannis Chrysostomo Liturgia vindicatur.

III. S. Joannis Chrysostomi *Liturgia*, quidquid oblatrent Heterodoxi Critici, genuinum ipsius Opus est, a Proclo in Opusculo *de Traditione divinæ Missæ* commendatum; cui tamen a Græcis recentioribus *Nicolai Papæ, & Alexii Imperatoris* mentio, & alia nonnulla addita sunt; unde prodiit exemplarium varietas, quam in Euchologio quod Goartius noster edidit, videre est. Ridiculum porro est argumentum Riveti, quo Liturgiam illam Joannis Chrysostomi non esse contendit, quia Liturgia S. Basilii in Ecclesia Constantinopolitana usurpabatur, ut constat ex Caroli Calvi Imper. epistola quadam ad Ravennatem Ecclesiam. Quasi vero & Basilii, & Chrysostomi Liturgię in usu esse non potuerint, ut sunt etiamnum in Ecclesiis Græcis. Certis enim dumtaxat diebus Basilii Missa utuntur, scilicet in Dominicis Quadragesimæ, dempta Dominica Palmarum, Feria V. in Cœna Domini, Sabbato Sancto, in Vigilia Nativit. Christi, & Epiphaniæ, & in die Festo ipsius S. Basilii. Reliquo anni tempore, Liturgia Sancti Joannis Chrysostomi utuntur, qui novam post S. Basilium incruenti Sacrificii celebrandi Formulam composuit, quia pietatis fervore deficiente, homines terrenis immersi negotiis, Basilianam prolixitatis nimiæ accusabant, ut observat S. Proclus Opusculo laudato. *Haud vero multo post*, inquit, *Pater ille noster aurea præditus lingua Joannes, de ovium salute, ut Pastorem decet, strenua cura solicitus, naturæ humanæ socordiam, ignaviamque respiciens, fibras omnes, ac radices satanici prætextus hujus prorsus voluit evellere. Et idcirco multa præcidit, & concisiori, pressiorique Oratione Sacrum conficiendum*

con-

constituit, ne sensim homines, qui libertatem quamdam & inertiam quam maxime amplectuntur, fallacibus adversarii rationibus decepti, ab ejusmodi Apostolica hac & divina absterriti Traditione, eam omitterent.

IV. Homilia 7. *de Anathemate*, quæ extat ordine LXXVI. Tomo I. Operum S. Joannis Chrysostomi, Editionis Frontonis-Ducæi, genuinum est ipsius Opus a Philotheo Patriarcha Constantinopolitano ab annis quadringentis laudatum, ut in Collectione Juris Græco-Romani videre est Tom. 1. l. 4. p. 283. Quidam hanc Homiliam rejiciunt, quod videatur excommunicandi jus e manibus Episcoporum extorquere. *Heus tu*, inquit, *qui tantæ auctoritatis, qui tantam tibi usurpas potentiam? Tunc enim sedebit Filius Dei, & statuet oves a dexteris, & hœdos a sinistris. Cur igitur dignitatem tantam assumis, quæ Apostolis tantum communicata, & iis qui illorum sunt idonei Successores, vere pleni gratia & virtute? Jam Apostoli diligenter id mandati servarunt. Sic enim Hæreticos ejiciebant ex Ecclesiis, quasi effodiendus esset dexter oculus: qua membri defectione, magnum suæ compassionis, & doloris indicium præ se ferebant....* Et infra: S. Ignatium, vel quempiam alium Apostolicorum temporum Martyrem, hujus testem veritatis laudat: *Qui Apostolorum temporibus Martyrium meruit, monstraturus hujus verbi gravitatem, tali utebatur exemplo. Sicut privatus homo regiam sibi ipsi purpuram circumponens, una cum omnibus qui eum juvant, punitur ut tyrannus: ita & qui Dominicam sententiam fert & hominem facit Anathema Ecclesiæ, adducit seipsum in extremam perniciem, usurpando dignitatem Filii Dei. Sic ille dicebat: Putatisne hanc pravi momenti rem esse, ante judicium, judiciique tempus aliquem hujusmodi sententia condemnare?* Et infra: *Obsecramus, & contestamur vos, ut a tanto malo desistatis. Nam is quem tu anathematizare decrevisti, vel vivit, vel mortuus est. Quod si adhuc superest, impie agis, qui eum qui a malo in bonum se vertere potest, crudeliter abscecas. Sin mortuus est, multo magis crudelis es. Cur ita? Quia Domino suo stat aut cadit, non jam sub jure humano existens.* Denique in fine hæc habet: *En propter vos oro, ne vobis hæc verba mente excidant. Dogmata enim impia, & quæ ab Hæreticis profecta, arguere & anathematizare oportet: Hominibus autem parcendum, & pro salute ipsorum orandum.*

S. Joann. Chrysost. jus ferendæ Excommunicationis non negat Ecclesia.

Verum inique omnino affingitur S. Joanni Chrysostomo, quod ferendæ potestatem Excommunicationis Ecclesiæ negaverit, quam Homilia 17. in Matthæum, Homilia 4. in Epistolam ad Hebræos, & Homilia 70. ad populum Antiochenum diserte docet ac propugnat. Iis itaque solis hanc potestatem negat Sanctus Chrysostomus, qui nulla in Ecclesia auctoritate conspicui sunt, & nihilominus Anathema in filios Ecclesiæ jaculari præsumunt. Hanc fuisse ejus mentem, constat ex tempore, loco, circumstantiis, personis, in quibus, & coram quibus hunc habuit Sermonem. Peroravit de Anathemate Antiochiæ, tempore Schismatis, quod Flavianum inter & Paulinum, & post obitum S. Meletii perdurabat. Utriusque partis Fideles, illi scilicet qui Paulino, & illi qui Flaviano communicabant, mutuum sibi inclamabant anathema. Qui Flaviano favebant, maxime omnium erant exasperati, & alios anathemate confodiebant. Ad illos concionem habens S. Joannes Chrysostomus, ipsos ad pacem & charitatem servandam hortatur, & ab illa conclamandi in se mutuo anathematis audacia abducit. Unde in ipso pene Sermonis exordio ita invehitur: *En specto*, inquit, *viros qui nullum ex sacris Literis germanum sensum, immo nihil omnino sacrarum Literarum tenent; furibundos, nugaces, contentiosos, qui neque sciunt quæ dicunt, neque de quibus affirmant; in hoc uno tantum audaces, quod dogmata statuunt, & Anathema declarant ea quæ maxime ignorant.*

V. Homiliæ *In acta Apostolorum* perperam ab Erasmo in dubium vocantur. Stylus profecto Auctoris qui se Urbis amplissimæ, in qua supra centum millia pauperum quotidiana eleemosyna indigentium degerent, Episcopum esse ait Homil. 9. & aliæ notæ, eas Chrysostomi esse probant. In juramenta invehitur acerrime in eadem Homilia, necnon X, XI, XII. quod S. Joanni Chrysostomo familiare est: eosque ab Ecclesia se ejecturum minatur, qui juramentis assueti fuerint. Se Juliani Imperatoris temporibus vixisse testatur Homilia 41, quod Joanni Chrysostomo convenit. Joannem se

Homiliæ in Acta S. Chrysostomo vindicantur.

vocari ſignificat Homilia 52. Denique ex Homiliis in Acta, velut ex genuino S. Chryſoſtomi Opere teſtimonia protulerunt S. Joannes Damaſcenus, lib. 3. de Fide, & Œcumenius in Act. Hæc eſt doctiſſimi viri Sixti Senenſis Ordin. Præd. cenſura contra Eraſmum: quæ oſtendit quam ſubleſta ſit iſtius Ariſtarchi fides.

Homiliæ S. Chryſoſtomo falſo adſcriptæ.

VI. Homilias in varios Teſtamenti Veteris locos plurimas S. Joanni Chryſoſtomo perperam adſcriptas cenſet idem Sixtus Senenſis, ſcilicet, Homil. 1. in c. 2. Geneſis, quæ incipit: *Dignitas humanæ originis*. Alteram Homiliam in cap. 2. Geneſis, quæ incipit: *Deus inſtitutor mundi*, in qua duo capita integra ex libro Gennadii de Eccleſiaſticis Dogmatibus tranſcripta ſunt. Tertiam Homiliam in idem Geneſis caput, quæ incipit: *Jubetur Adam*. Homilias tres in cap. 3. Geneſis, quarum prima incipit: *Deus ſine initio*; altera: *Quoties mecum temporis*; tertia: *Chriſtiano cum hoſte*; & alias quas indicat lib. IV. Biblioth. Sanctæ. Has (inquam) Homilias Chryſoſtomi non eſſe, cenſet Sixtus Senenſis, ob ſtyli diverſitatem. Commatica enim & conciſa eſt oratio, atque ad allegorias traducta, collationibus carens, aliiſque leporibus, qui ſunt Chryſoſtomo familiares: ſimiliter deſinentibus referta ſententiis: quod Sancto Joanni Chryſoſtomo eſt inſolitum. Præterea Exordiis, moralibus adhortationibus, piis ad finem Sermonum precationibus vel glorificatione Dei, qui genuinarum Chryſoſtomi Homiliarum, characteres ſunt, Homiliæ iſtæ carent. 3. Loci communes de peccato originali, de gratia & prædeſtinatione, quos pertractare Chryſoſtomus non ſolet, in his Homiliis diſerte pertractati, earum Auctorem Chryſoſtomi ætate poſteriorem probant. Item Eccleſiaſticorum Doctorum citatio, quos nominatim laudare Chryſoſtomus non ſolet ut Hippolyti & Cypriani. Idem probat Scripturæ diviſio in verſiculos nuſquam ab iſto Patre uſurpata. Denique id probant etymologiæ Græco Auctori minime convenientes, ut videre eſt Homil. in Pſalm. 90. *Meridies dicitur, quia dividit diem*: μέρος *enim pars eſt diviſæ diei*. Et homil. in Pſalm. 118. *Veritas tres ſunt ſyllabæ, & ſeptem literæ: quia in ſeptima die requievit Deus ab operibus ſuis*. Antiquiſſimi tamen Auctoris Homilias illas eſſe cenſet Sixtus Senenſis. Idem eſto judicium de aliis Homiliis in diverſos Novi Teſtamenti locos, quas ibidem indicat.

Quatuordecim porro Sermones in *Marcum*, ignoto Monacho adſcribit Sixtus Senenſis, qui ad Fratres illos habuerit. Frequentibus allegoriis, & interdum violentis abundant, quod ipſe his verbis excuſat: *Putatis nos vim facere Scripturæ? & forſitan aliquis dicat in tacita cogitatione: Iſte ſemper allegorias ſequitur, & vim Scripturæ ſanctæ facit*.

Opus imperfectum in Matthæum, non eſt S. Jo. Chryſoſtomi.

VII. *Opus imperfectum in Matthæum*, in Homilias 54. diviſum, quamvis ſub S. Joannis Chryſoſtomi nomine in Eccleſiaſticis Officiis, in Gloſſa Ordinaria, in Gratiani decreto, in Catena aurea, & in Summa Sancti Thomæ, laudetur, Chryſoſtomo abjudicandum eſt, tum ob Vulgatam Verſionem Latinam Scripturæ Sac. qua utitur; tum ob librorum Apocryphorum citationem, ſcilicet Scripturæ Seth, lib. Ezechiæ, Itinerarii Clementis, quorum nullus apud Chryſoſtomum uſus: tum denique ob dogmata Chryſoſtomo contraria, & Hæretica, quibus hic Commentarius fœdatus eſt.

Erroribus ſcatet.

Attamen Hęreticas ſententias, quibus hoc Opus ſcatet, ab hereticis interpolatoribus in illud intruſas fuiſſe, Sixtus Senenſis, Savilius, aliique viri eruditi ſibi facile perſuadent, his rationibus freti. Primo, quod exemplaria quędam vetuſtiſſima nihil contineant hujuſmodi errorum, ſed alia manu ſententias illas adſcriptas habeant ad marginem. Secundo, quod iis reſecatis & expunctis nihil in textu mutilum videatur, ſed planius fluat oratio: quod argumento eſt illas aſſutas fuiſſe. Tertio, quod incredibile ſit ejus Auctoris eſſe quę contra trium Perſonarum divinarum ęqualitatem ex hom. 4. laudat Sixtus Senenſis, lib. 6. Biblioth. ſanctę Annot. XV. & quę ex hom. 22. profert Annotatione 44. qui adverſus Arianos unitatem & ęqualitatem Patris & Filii paſſim vindicat: pręcipue vero Homilia ipſa 44. ad illa verba: *Væ vobis, Scribæ & Phariſæi, qui clauditis Regnum Cœlorum*, ubi hęc habet: *Sic & hoc modo Hæretici Sacerdotes claudunt januam veritatis. Sciunt enim quoniam ſi manifeſtata fuerit veritas, eorum Eccleſia eſt relinquenda, & ipſi de Sacerdotali dignitate ad humilitatem venient popularem. Ideo quando legunt in populo ſuo aliquid tale: Qui me miſit, major me eſt:*

per-

versa interpretatione claudunt januam veritatis, dicentes Filium minorem Patre, cum [sec]undum dispensationem carnis dicatur minor.

Idem asserit Homilia 28. illa verba exponens: *Omnia mihi tradita sunt a Patre meo*, hic enim sibi proponit objectionem: *A quo illa tradita sunt si unus est Pater & Filius? Aut quare habere non poterat, nisi tradita illi fuissent, si per omnia Patri suo erat æqualis? nam significatio traditionis, tam unitatis rationem, quam æqualitatis excludit. Nam nec qui accepit, unus est cum dante: nec qui traditum acceperit, æqualis est ei qui tradidit*. Huic autem objectioni sic respondet: *Tradita sunt ei secundum quod minoratus est paulo minus ab Angelis. Nam secundum illud quod non rapinam arbitratus est esse se æqualem Deo, cum eo Deus unus & æqualis est, qui tradidit omnia*. Et homil. 5. de Christi Bapt. loquens, hæc habet: *Nam sicut secundum dispensationem humanam baptizatus est, secundum naturam autem divinam Baptismo non egebat; sic secundum humanam dispositionem aperti sunt ei cœli; secundum naturam autem suam erat in cœlis. Ergo non Deo aperti sunt posito extra carnem, nec puro homini extra Deum, sed Deo quasi homini*. Hęc certe loca diserte adstruunt substantię unitatem & omnimodam ęqualitatem in Patre & Filio. At alia loca cum his e regione pugnant: ut illa Homilię 49. sententia: *Hæresis Homousianorum, non solum Christi Ecclesię adversatur, sed & omnibus Hęresibus non similiter sapientibus*. Ubi Catholicos Filium ὁμοούσιον Patri prędicantes Hęreticorum nomine infamat. Hęc autem ab Arianis addita esse, facile dicitur, difficile probatur.

Auctor Operis imperfecti male de Trinitate censet, & sibi ipsi contradicit.

In eodem Opere imperfecto Homil. 7. Hęreticorum Baptismus irritus asseritur: *Si non fuisset baptizatus Christus, alios baptizare non poterat. Quomodo autem nudus vestiat nudum, aut quomodo mendicus faciat alterum divitem? Sic & ipse qui baptizatus non est, quomodo alteri potest Baptismum dare? Secundum hoc & Hæreticis dicimus: Quia ubi est fides, illic est Ecclesia: ubi Ecclesia, ibi Sacerdos: ubi Sacerdos, ibi Baptismum: ubi Baptismum, ibi Christianus. Ubi autem fides non est, ibi nec Ecclesia est: ubi Ecclesia non est, nec Sacerdos est: ubi Sacerdos non est, nec Baptismum: ubi Baptismum non est, nec Christianus fit aliquis. Quid ergo reprehendit quasi secundum Baptismum, qui non intelligit quid est primum?*

Baptisma Hæreticorum irritum asserit.

In eodem Opere Homilia 3. asserit Baptismo aquæ animam non sanctificari, nec Spiritum Sanctum accipere, quamvis peccata præterita dimittantur Baptismum suscipientibus, si eorum Pœnitentiam agant. *Aqua proficit, quia peccata quidem, quæ jam processerunt in opus, abluit, & hoc si pœnituit: animam autem non sanctificat, nec concupiscentias cordis, aut cogitationes malas præscidit, nec repellit eas, sed nec carnales concupiscentias reprimit. Qui ergo non fuerit sic baptizatus ut mereatur accipere Spiritum Sanctum, in corpore quidem baptizatus est, & peccata ejus indulta sunt, sed in animo Catechumenus est. Sic enim scriptum est: quia qui Spiritum Christi non habet, hic non est ejus.*

Animam Baptismo aquæ non sanctificari affirmat.

Solam animam ad substantiam hominis pertinere asserit Homilia 25. exponens illa verba: *Nolite timere eos qui occidunt corpus. Substantia enim hominis non est corpus, sed anima. Hanc enim solam Deus ad imaginem suam fecit & hanc diligit: propter hanc fecit & mundum.... Corpus autem vestimentum est animæ, sicut ait Apostolus:* * *De corpore nostro in quo ingemiscimus onerati, in quo nolumus spoliari sed supervestiri, ut mortale hoc absorbeatur a Vita.*

Solam animam ad substantiam hominis pertinere docet.
* 2. Cor. 5.

Sacerdotes, aut Diaconos peccatores quantum ad Deum, Sacerdotes aut Diaconos non esse affirmat Homilia 55. & apocryphum constitutionum Apostolicarum librum laudat. *Diaconis autem & Doctoribus secundum prævidentiam suam, illis videtur Deus injungere ministerium Diaconatus aut Presbyteratus, qui sunt justi. Qui autem inveniuntur injusti, illos homines ordinasse videntur, non Deus .... Quomodo autem quidam Sacerdotes ex hominibus ordinantur, manifeste in libro 8. Canonum Apostolorum dicitur. Qui autem ex hominibus ordinatus est, quantum ad Deum non est Diaconus aut Sacerdos .... Secundum hæc ergo quæ diximus, si Presbyter aut Diaconus peccator inventus fuerit: quoniam quantum ad præscientiam Dei non ex Deo, sed ex hominibus factus videtur Presbyter aut Diaconus, quasi Laicus invenitur inter eos, qui unum Fidei* talen-

Malos Sacerdotes non esse coram Deo ordinatos propugnat.

talentum acceperunt; ac per hoc nemo ordinatus a Deo peccat, nisi ut qui unum talentum accepit a Deo.

Matrimonium natura sua esse peccatum contendit.

Matrimonium natura sua esse peccatum, sed divina permissione excusari, non tamen ita ut justitia fiat & mercedem mereatur, Homilia 1. docet. *Ideo ergo*, inquit, *ista conjunctio maritalis cum esset peccatum, quantum ad naturam rei ipsius, concessione Dei facta est licentia. Licentia dico facta est, non justitia. Nam etsi propter necessitatem rei peccatum esse desiit, tamen justitia esse non meruit. Ideo utentibus se etsi pœnam non infert, mercedem tamen non præstat: & si non occidit, tamen non salvat. Unde & Propheta non ad indulgentiam Dei respiciens, sed ad spurcitiam ipsius operis, dicebat: Ecce enim in iniquitatibus conceptus sum, & in peccatis concepit me mater mea; idest: Quid mirum si peccavi, qui de peccato sum natus? Secuta est enim generationem suam natura peccati. Nam si Matrimonium ipsum placitum esset Deo, numquam abstinentibus se ab illo gloriosa promitteretur corona, nec sic amarentur a Deo qui odiunt illud. Non enim ille remuneratur qui bonum fugit, sed qui malum. Vis autem scire quomodo licitum est Matrimonium? quomodo aliquando licuit & sorores habere uxores; quomodo habuerunt Cain & Abel; quia peccatum illud raritas hominum, & necessitas excusabat. Postea crescente numero hominum, ipsum malum reversum est in naturam suam, & cœpit esse peccatum. Remansit autem in usu ut unus unam haberet uxorem. Nunc autem postquam venit plenitudo temporis, & senuit mundus, scimus quale est consilium Dei, & quid vult, & quid est placitum coram illo. Sed ausi non sumus dicere propter homines incontinentes. Denique commendavit Angelus Tobiæ in nuptiis ejus, ut cum veniret ad illam consuetudinem humanam, surgeret prius & oraret, & sic diceret: Domine tu scis, quia non propter libidinem accepi uxorem, sed propter liberos procreandos. Turpissimum opus illud carnis filiorum causa excusat. Nunc autem multiplicato sæculo, creandorum hominum occasio est extincta. Jam Deum non multitudo hominum, sed charitas Sanctorum delectat. Ecce una est libido quæ fornicationem generat, & quæ maritalem usum ministrat. Sed sicut posuit mari terminos littora dicens: Usque huc venies, & hic te constringes: sic libidini carnali terminum posuit conjugium, ut usque illuc veniens, illic se constringat. Sicut ergo mare, si littora sua supergressum fuerit, peccat: ita & homo, si transgressus fuerit licentiam maritalem. Si ergo una est libido in maritis, & in adulteris: quomodo potest fieri, ut una eademque res pro dimidia parte sit justitia, pro dimidia autem sit peccatum? Aut enim tota est peccatum, aut tota justitia, quia una res est. Verum est autem quia libido justitia non est: ergo tota peccatum est. Sed peccati illius pœna non imputatur, donec iste odibilis & contemptibilis transeat mundus.*

Secundas nuptias damnat.

Secundas nuptias vere fornicationem esse asserit idem Auctor, quamvis Deo permittente licitæ fiant, Homilia 32. *Apostoli*, inquit, *præceperunt secundas adire nuptias propter incontinentiam hominum*. Nam *secundam quidem accipere, secundum præceptum Apostoli est: secundum autem veritatis rationem vere fornicatio est; sed dum permittente Deo publice & licenter committitur, fit honesta fornicatio.*

Verum Christi Corpus in Eucharistia non contineri, docere videtur.

Sacramentariorum favere videtur Hæresi Homil. 11. his verbis: *Si enim vasa sanctificata ad privatos usus transferre, peccatum est, & periculum, sicut docet nos Balthasar, qui bibens in calicibus sacratis de regno depositus est, & de vita: Si ergo hæc vasa sanctificata ad privatos usus transferre sic periculosum est (in quibus non est verum Corpus Christi, sed Mysterium Corporis ejus continetur) quanto magis vasa corporis nostri, quæ sibi Deus ad habitaculum præparavit, non debemus locum dare diabolo agendi in eis quod vult?* Hæc tamen verba, quæ parenthesi clausa legis (*in quibus non est verum Corpus Christi*, &c.) ab Hæreticis interpolatoribus addita esse verisimillimum est. In multis exemplaribus deesse, sicut & alia testimonia quæ in Editione Basileensi leguntur, notant exemplaria edita Parisiis in ædibus Albreticis anno 1546. notant exemplaria Commelinianæ Editionis, quam præ manibus habeo. Lutheranos in suspicionem venisse quarumdam istius Operis interpolationum testatur Erasmus, Præfatione in Opus imperfectum. Jam olim violentas ac depravatrices Albigensium manus expertum fuisse, Doctissimus Cardinalis Perronius merito conjicit. Possunt

tamen

tamen hæc verba: *In quibus non est verum Corpus Christi*, &c. & ad vasa sacrificiis, libationibusque Judaicis consecrata non incommode referri, in quibus solæ Corporis & Sanguinis Christi figuræ continebantur: nec ea intelligi necesse est de sacris vasis, quę incruento Corporis & Sanguinis Christi sacrificio in lege Evangelica deserviunt.

VIII. Epistola ad *Cæsarium*, quam *Petrus Martyr* Calvinista in Anglia disputans adversus Catholicam Fidem de Transubstantiatione panis & vini in Corpus & Sanguinem Christi in Eucharistia proferebat, quamque obtrudebat *Plessæus Mornæus* in libro pestilentissimo contra Sacrificium Missæ, diu visa est Eruditis non esse *Sancti Joannis Chrysostomi*, quod nullis in MSS. reperiretur, nullis in Bibliothecis extaret; ne quidem memoraretur a *Gesnero*, *Simlero*, & *Frisio*, quamvis ipsi a Romanæ Ecclesiæ Communione alieni essent, & Petri Martyris Symmistæ, & in Codices MSS. celeberrimarum Europæ Bibliothecarum inquisivissent. Verum hujus exemplar Manuscriptum Epistolæ in linguam Latinam versæ V. C. *Emericus Bigotius* in Bibliotheca FF. nostrorum Dominicanorum Florentiæ invenit. Sed & ejusdem Epistolæ fragmenta citata leguntur ab Auctoribus Græcis, scilicet ab *Anastasio* in Collectaneis MSS. Bibliothecæ Collegii Parisiensis Societatis Jesu, a *Nicephoro* Patriarcha Constantinopolitano in MSS. duobus Colbertinæ Bibliothecæ, ab Auctore Anonymo Operis *Contra Severianos* a *Turriano* editi, necnon a *Canisio* Tom. 4. *antiquæ Lectionis*, & a *Sancto Joanne Damasceno*, libro *contra Acephalos*, apud eumdem *Canisium*, eodem Tomo.

IX. Homiliam *de Pœnitentia & Eucharistia in Encæniis*, quæ Tomo 5. Editionis Frontonis-Ducæi 40. reperitur, quidam ex Heterodoxis S. Joanni Chrysostomo, levissimis rationibus freti abjudicant. Ajunt scilicet S. Jacobum in ea vocari ἀδελφόθεον, quod vocabulum ab aliquo ante Nestorii Hæresim vix usurpatum est. Addunt hanc vocem a Nestorio fuisse valde exagitatam; qui sic illam non explosisset, si S. Chrysostomus, quem magni faciebat, & cujus Sermones audierat, ea usus esset. Verum levissimę sunt hæ rationes. Quis enim præstabit Nestorium omnes S. Joannis Chrysostomi Homilias audivisse, vel legisse, vel memoria tenuisse, vel denique non dissimulasse ut causæ suæ serviret? Numquid S. Chrysostomus Christum esse vere & substantialiter Deum & hominem diserte & frequenter non docuit, ac prædicavit, ut & Cassianus lib. 7. de Incarnationis Mysterio, circa finem testatur, quod tamen inficiatus est Nestorius? Quamvis ergo vocem ἀδελφόθεος Nestorius impugnaverit, non sequitur quod a S. Joanne Chrysostomo non fuerit usurpata. Præterea, in Chronico Græco Eusebii vocabulum istud legitur, quod a Georgio Syncello additum quidam inaniter suspicantur.

ARTICULUS XXX.

De Nævis Sancti Joannis Chrysostomi.

HEterodoxi auctoritate S. Joannis Chrysostomi adversus Confessionis Sacramentalis necessitatem abutuntur, quam ipsis in Dissertatione eo de argumento edita eripuimus. Ejusdem frequentia testimonia adversus peccatum originale objiciunt, quæ ex ipsorum manibus avellemus in Panoplia adversus Hæreses quinti Sæculi, cum adversus Pelagianos disceptabimus. Diversa loca, quibus alia suarum Hæreseon capita velut clypeo protegunt, inique ab ipsis usurpari ostendemus tempore opportuno hujus in Operis progressu. Hic solum observari velim, quæ sequuntur.

I. S. Joannem Chrysostomum perperam a quibusdam de Schola Theologis accusari, quod intuitivam Dei visionem possibilem esse negaverit. Qua de re Vasquesius Disputat. 37. in I. P. S. Thomæ, c. 2. ait Chrysostomum non satis sincere videri locutum de clara Dei visione, & negasse Deum secundum essentiam suam clare videri posse, ut declinaret extremum errorem Anomæorum, qui dicebant propria virtute Deum ab ipsis comprehendi. Ex ejus Hom. 14. in Joannem ubi tractans illud Joannis 1. *Deum nemo vidit umquam*; profert hæc verba: *Nam id quod est Deus, non modo Prophetæ non viderunt, sed neque Angeli, neque Archangeli. Sed si eos percontaberis, nihil ab his de Dei substantia audies, sed tantum referentes: Gloria in Altissimis Deo, & in terra pax hominibus*

S. Joannis Chrysost. doctrina de visione Dei intuitiva, ab errore immunis.

nibus bonæ voluntatis. Et infra, non solum dicit esse impossibile Deum videri: sed ostendens quid Filius enarravit nobis, ait, quod *Deum videre est impossibile, quia nemo eum novit nisi Filius*: immo addit, Deum ante Incarnationem Angelis fuisse invisibilem, per carnem autem assumptam factum esse visibilem. Et cum objecisset illud Matthæi 18. *Angeli eorum semper vident faciem Patris*, respondet, eamdem esse sententiam cum illa Matth. 5. *Beati mundo corde, quoniam ipsi Deum videbunt*. *Cogitationem enim*, inquit, *atque imaginationem, quam pro viribus nostris de Deo capimus, eam visionem appellat*.

Id vero multo clarius asseverat Homilia 3. *De incomprehensibili Dei natura*. De illis enim Seraphim, qui aspicientes majestatem Dei velabant faciem, Isaiæ 6. quia lucem illam Dei ferre non poterant, sic ait: *Quamquam non ipsam meram videbant lucem, & sinceram Dei substantiam, sed quæ videbant, condescensus erat & indulgentia*. Quibus cum negat Chrysostomus visionem substantiæ Dei & sinceræ puræ, negat etiam visionem, quam dicimus intuitivam & Dei sicuti est. Subinde vero quid sit condescensus ille, his verbis exponit: *Cum Deus non ut est se ostendit, sed quoad videre is potest, qui aspectum hujusmodi meruit, eatenus firmitate videntis suam repræsentationem metitur ac temperat; condescendere illum tantisper dicimus, & hujusmodi condescensum nominamus & indulgentiam*. In eumdem modum de Prophetis ait, non vidisse Dei substantiam, sed condescensum illum, obscurius tamen quam Angelos: ergo cum Angelos Prophetis comparet, & Prophetæ Deum non viderint secundum essentiam, idem de Angelis in sententia Chrysostomi dicendum est.

Responsionem porro Theologorum, Chrysostomum exponentium de comprehensiva Dei visione, quam solam negaverit hominibus Angelisque possibilem, sugillat Vasquesius ac refellit. Primo, quia Chrysostomus in illis Homiliis de incomprehensibili Dei natura contra Anomæos disputat, quos non constat docuisse Deum a Beatis ita perfecte videri, ut ab iis comprehendatur. Nec ita amens fuit Eunomius, ut scientiam, quam ipse de Deo haberet, scientiæ & cognitioni, quam Deus de se habet, omnino æquaret. Præterea, ut Angeli possent nobis aliquid de substantia Dei enarrare, necesse non erat notitia comprehensiva ipsum vidisse; sed satis erat, si clare, sicuti est, totam Dei substantiam viderent, sicut Beati omnes intuentur. Si igitur Angeli Beati Deum clare viderunt, sed non comprehenderunt, male Chrysostomus diceret Homilia illa 14. in Joannem: *Si eos percontaberis, nihil ab eis de Dei substantia audies, sed tantum referentes, Gloria in excelsis Deo*. Stat tamen invicta Theologorum responsio dicentium, S. Joannem Chrysostomum visionem tantum comprehensivam Dei possibilem negare, cum in priori, tum in posteriori loco. Homilia enim 14. in Joannem, eam dumtaxat visionem Dei creaturæ negat, quæ Filio & Spiritui S. convenit. Hæc autem non intuitiva tantum, sed comprehensiva est. *Solus autem ipsum videt Filius & Spiritus Sanctus. Quod si omnis natura creata est, quanam ratione increatam videre poterit? Nam si incorpoream virtutem, quamvis genitam, non possumus in toto* * *conspicari, & hoc sæpe numero in Angelis ostensum est; multo minus incorpoream & ingenitam substantiam*. Perfecte autem viderunt Angeli Filium Dei in carne assumpta, id est, carnem Verbo unitam; seu Christum secundum humanam naturam comprehenderunt: idque consecuti sunt Incarnatione ut Deum viderent carne circumscriptum, qui antea circumscriptibilis non erat, ut ipse ait. Sed mentem Chrysostomi sequentia evidentius demonstrant. *Nemo cognoscit Patrem nisi Filius. Quid*, inquit, *num omnes in ignorantia vivimus? Absit. Sed nemo ita cognovit Patrem ut Filius. Ut igitur multi, quisque pro captu suo ipsum viderunt, substantiam autem nemo vidit: sic multi Deum cognoscimus: non tamen ipsam substantiam qualis est, nisi solus Unigenitus, qui certam notionem, visumque & comprehensionem habet, quantam habet Pater de Filio. Sicut enim cognoscit me Pater, inquit, & ego cognosco Patrem. Quare animadverte quanta cum auctoritate loquatur Evangelista. Siquidem cum dixisset: Deum nemo vidit umquam: non prosecutus est, Filius qui vidit, enarravit: sed aliud quiddam amplius quam videre posuit, dicens: Qui est in sinu Patris. Nam in sinu Patris esse, majus quiddam est quam videre. Qui enim tantum videt, non certam habet rei visæ cognitionem: qui vero is,*

* *Interpres Chrysost. vertit*, manifeste, *sed vertendum est*, in toto, *vel*, perfecte. *Id enim significat vox Græca*. ὅλως.

in sinu immoratur, omnia ei perspicua sunt & certa. Ne autem audiendo: Nemo cognoscit Patrem nisi Filius, diceres, quod licet majorem cæteris de Patre habeat cognitionem, non tamen qualis est novit, ideo in sinu Patris eum esse inquit Evangelista: Christus etiam tantum se Patrem cognoscere, inquit, quantum Pater ipsum. Percontare quæso eum qui contradicit, numquid cognoscat Filium Pater? Respondebit: Etiam, nisi omnino insaniat. Deinde iterum interroga: Quid autem? Certane quadam visione & scientia ipsum videt, & id quod est manifeste cognoscit? Certe assentiet. Hinc collige certam Filii de Patre comprehensionem. Ipse enim inquit: Sicut cognoscit me Pater, & ego cognosco Patrem. Et alibi: Nemo Deum vidit, nisi qui ex Deo est. Hac, ut dixi, gratia Evangelista sinus meminit, quo uno verbo multam substantiæ cognationem, propinquitatem, parem Patri cognitionem, potestatem ostendit.

Nec ullius momenti est objectio Vasquesii, Angelos aliquid nobis de substantia Dei enarrare posse, si illum intuitive viderent. In promptu enim responsio est, Nihil ipsos de substantia Dei enarrare posse, quod ejus cognoscibilitatem adæquet; & illud qualecumque sit, quod ab ipsis audiremus, nihil fore si cum iis conferatur, quæ enarrat Unigenitus qui est in sinu Patris.

Posteriori etiam loco, solam Dei visionem comprehensivam Angelis negat S. Joannes Chrysostomus. Id ex antecedentibus patet. Aliud enim esse notat inaccessibile, & incomprehensibile: & Angelis quidem non esse inaccessibilem, id est, invisibilem Deum fatetur, quibus tamen illum esse incomprehensibilem contendit: hominibus vero in hujusce mortalis vitæ curriculo inaccessibilem esse, multo magis incomprehensibilem; adeoque Anomæos frustra de Dei comprehensione gloriari. *Quapropter nec lucem incomprehensibilem habitat, dicit* (Apostolus *) *sed inaccessibilem: quod longe plusquam incomprehensibile est. Quod enim inquisitum, investigatumque comprehendi non potest, id esse incomprehensibile dicimus. Quod autem ne investigandi quidem ullo pacto operam patitur, & ad quod nemo propius accedere potest, id inaccessibile est. Exempli gratia: Mare incomprehensibile dicimus, quod subeuntes urinatores, multumque alitudinis transmittentes, fundum attingere nequeunt: inaccessibile, quod nemo vel urinari tentet, vel metiri. Quid ad hæc dixeris? Hominibus, inquis, lux illa incomprehensibilis est, non Angelis, non Virtutibus superis. Tu vero Angelus es, & inter Virtutes incorporeas enumeraris? Non homo es, & ejusdem cujus ego substantiæ? An etiam tuæ naturæ oblitus es? Sed ponamus hominibus tantum esse inaccessibilem . . . Sed licet Angelis sit accessibilis, quid hoc ad te hominem, qui examinas, & contendis, & comprehensibilem esse naturæ humanæ divinam illam substantiam judicas? Verum ut non hominibus solum, sed etiam Virtutibus superis incomprehensibilem esse intelligas, audi quid Isaias dicat, &c.*

* Timoth. 6.

Cum autem *condescensum & indulgentiam*, non vero *meram lucem & ipsam sinceram substantiam a* Beatis Spiritibus videri asserit, non negat ipsos intuitive Deum videre, sed solum docet eos divinam non videre substantiam, quantum visibilis est, & modo perfectissimo atque comprehensivo. Illam namque non intueri, nisi quatenus menti creatæ se accommodat, & ad ejus capacitatem condescendit. Cognitionem autem Prophetarum, qui & ipsi condescensum viderunt, in exemplum profert, ut explicet qua ratione Deus firmitate videntis repræsentationem suam metiatur ac temperet, sed in specie & modo cognitionis Prophetas cum Angelis non confert. *Quemadmodum, inquit, lucem radiorum Solis, non tam cæcus, quam qui videt, esse inaccessibilem novit: sic naturam Dei inaccessibilem non eodem nos novimus modo, quo illæ superæ Virtutes & incorporeæ. Quantum enim inter hominem cæcum & videntem discriminis est, tantum illæ a nobis differunt. Quamobrem si Prophetam dicentem audis, Vidi Dominum: noli quasi ejus substantiam viderit suspicari, sed condescensum ipsum vidisse intellige, eumque obscurius quam Virtutes superæ videant: non enim tantum videre, quantum Cherubim potuisset.* Idem ostendit S. Chrysostomi scopus, qui his in Homiliis Anomæorum errorem sibi sumit refellendum. Effutiebant enim homines dementissimi, & ipse in primis Auctor Sectæ Eunomius, *Se nihil de rebus divinis ignorare, & ipsam Dei substantiam exacte scire, eamdemque habere de Deo cognitionem quam ipse Deus de seipso habet*: (ut ex Theodoreto observavimus lib. 4. Hæreticarum Fabularum, cum

ſupra egimus de Eunomii Hæreſi.) Eumdem errorem Eunomio & Anomæis tribuunt S. Baſilius Epiſt. 168. ad ipſum Eunomium data, S. Hieronymus Commentar. in c. 11. Matthæi ad illa verba: *Nemo novit Filium niſi Pater*, Socrates, lib. 4. c. 7. & ex S. ipſo Chryſoſtomo Homil. 1. *De incomprehenſibili Dei natura*, idem colligitur, qui propterea Anomæos *ad poſtremum inſaniæ provectos vocat*. Quiſquis igitur Vaſqueſium legis, mirare, vel dole potius hominem tanto conatu tantas nugas obtrudentem, qui ne amens putetur Eunomius, cujus inſaniam ſugillant & execrantur SS. Patres, S. Chryſoſtomum in Fidei dogmate erraſſe contendit.

Denique quod ſolam comprehenſionem excludat S. Joanne Chryſoſtomus, ex ejus Homilia 2. *De incomprehenſibili Dei natura* compertum eſt. *Non ignoro*, inquit, *adverſarios noſtros verbis meis inſolentiam ſummam objecturos, quod ne ſupremis quidem Virtutibus Deum eſſe comprehenſibilem judicem*. Et infra: *Non pari modo nos atque Virtutes Deum incomprehenſibilem agnovimus, perfectius perfectiores noverunt*. Et Homilia 4. *Poſtquam nuper oſtendimus Deum incomprehenſibilem eſſe, etiam ipſis Cherubim & Seraphim ... Quid reſtat ut oſtendamus Dei exquiſitam comprehenſionem habere non poſſe Angelos, aut ullam rem creatam .... Quoties audio Deum nullum vidiſſe, illud intellige, nullum eſſe qui Dei ſubſtantiam exquiſita ratione perceperit*. Quod repetit Homilia 5. ubi ait, Deum a ſolo Filio & Spiritu Sancto exquiſita ratione cognoſci: *Subſtantia namque ſuperiorem ſubſtantiam numquam perfecte intelligere poteſt*. Nec id mirum eſſe, cum nec noverimus quid ſint Angeli, & quid ſimus.

Sed ut recte ſenſiſſe de viſione Dei intuitiva S. Joanem Chryſoſtomum perſuaſum magis habeas, lege ejus Parænesim 1. ad Theodorum lapſum c. 7. ubi exponens illud S. Petri dictum, Matthæi 17. *Bonum eſt nos hic eſſe*, ait: *Quid dicemus, quando regiis cubiculis adapertis intueri licebit ipſum Regem, non per ſpeculum, nec per ænigma ſed facie ad faciem: non amplius, inquam, per fidem, ſed per ſpeciem?* Lege & ejus Expoſitionem Pſalmi 41. ubi illa verba enarrans: *Quando veniam & apparebo ante faciem Dei?* hæc habet: *Vide ardentem hominem, vide inflammatum; ſciens enim ſe, cum hinc receſſerit, Deum eſſe viſurum, ne expectat quidem dilationem*. Lege ejuſdem Homiliam 34. in Epiſtolam ad Corinth. I. ubi exponens illud: *Nunc cognoſco ex parte, tunc autem cognoſcam, ſicut & cognitus ſum*, hæc habet: *Non quod eum ita ſimus cognituri, ſicut ipſe nos: ſed quod ſicut ipſe nunc ad nos occurrit: ita nos etiam tunc ipſum apprehendemus, & ſciemus multa ex iis quæ nunc ſunt arcana, & beatiſſima illa fruemur conſuetudine & ſapientia*.

Et Homil. 10. in 2. ad Corinthios. *Si vel ſimplex harum rerum cogitatio quamlibet exigua atque obſcura ſit, tantam affert voluptatem: cogita, quæſo, quantum oblectamenti perſpicua earum fruitio nobis allatura ſit*, &c.

Et Homil. 3. in Epiſt. ad Philippenſes: *Juſti, ſive hic, ſive ibi, cum Rege ſunt, atque ibi quidem multo magis propius, non quaſi quodam interjecto veſtibulo, non per fidem, ſed facie ad faciem*. Et in Oratione de S. Philogono: *Hic quidem nemo Deum vidit: illic autem qui adſunt, perpetuo vident, quatenus illum videre licet, non ſolum præſentem, verum etiam gloriæ ſplendore condecorantem cœtum*.

Beatitudinem Sanctorum ad diem uſque ultimi judicii differri S. Joannes Chryſoſt. non cenſet.

II. S. Joanni Chryſoſtomo perperam affingunt nonnulli errorem de dilatione Beatitudinis Sanctorum ad diem uſque judicii. Nituntur ejus teſtimonio Homil. 39. in Epiſt. I. ad Corinthios, ubi exponens hæc verba Apoſtoli: *Si in hac vita tantum ſperantes in Chriſto ſumus, miſerabiliores ſumus omnibus hominibus*, hæc habet: *Quid dicis, o Paule? Quomodo in hac vita ſperantes ſumus, ſi corpora non reſurgunt, cum maneat anima & ſit immortalis? quoniam ſi maneat anima & millies ſit immortalis, ſicut eſt revera, abſque carne non accipiet bona illa ineffabilia, ſicut neque punietur ..... Si enim non reſurgit corpus, incoronata manet anima extra illam beatitudinem, quæ eſt in cælis. Si autem hoc ita ſe habet, tunc nihil omnino conſequemur. Si autem tunc nihil conſequemur, in præſenti ſunt remuneratione*.

Sed hic S. Chryſoſtomi locus non probat animarum Sanctarum beatitudinem ad Reſurrectionem uſque differri: ſolum evincit animam, quantumvis immortalis credatur, beatitudine donandam non fore, niſi eadem aliquando ſit donandum & corpus, adeoque

que nisi sit ad vitam perennem & gloriosam resurrecturum. Cum enim Christianæ Vitæ merita & labores totius hominis, id est, corporis & animæ communia sint, non esset potior ratio cur æternum felix esset anima, quam corpus. Ut igitur consummata sit hominis beatitudo, anima in societate carnis bona ineffabilia percipit, suam cum illa communicando beatitudinem, qua statim post suam e corpore migrationem, si pura esset peccati, fruebatur: ut idem S. Chrysostomus asserit Hom. in Epist. ad Philippenses. Ibi enim exponens hæc verba Apostoli, *Dissolvi multo magis melius, & quid eligam ignoro*, hæc habet: *Quid ais? Cum hinc abiens ad cœlum sis migraturus & cum Christo futurus, ignoras quid eligas?* &c.

Et Homilia 74. de SS. Martyribus, *Si peregrinis Athletis in Urbem adventantibus populus omnis confluit undique, eosque circumvallantes, aptam membrorum dispositionem in illis contemplantur: multo magis religionis athletæ in cœlos cum ascenderint, concurrunt Angeli, omnesque undique confluunt supernæ Virtutes, eorum considerant vulnera, & tamquam victores quosdam ac multarum palmarum bellatores e bello ac præliis revertentes, multis trophæis ac victoriis partis, cum voluptate excipiunt eos omnes & amplexantur, ac deinde multo satellitio circumseptos ad Regem Cælorum, ad illum thronum multa gloria redundantem, ubi Cherubim & Seraphim adstant, deducuntur. Cum vero illuc advenerint, eumque qui throno insidet adoraverint, multo majori quam a conservis, a Domino afficiuntur honore ..... Quando igitur maximam ipsi charitatem demonstrarunt, ipsos excipit honorifice, atque illa gloria perfruuntur: participes fiunt chororum, & canticis mysticis communicant.*

De beatitudine igitur consummata, quæ toti Ecclesiæ corpori simul rependetur, intelligendus est Chrysostomi locu Homiliam 28. in Epist. ad Hebræos: „ Ne viderentur, *inquit*, melioris quam nos conditionis, si primi coronarentur, definiit omnibus „ unum tempus coronarum. Etiam qui tam multis ante te annis vicit, tecum accipit „ coronam. Vides Dei curam & providentiam. Non dixit, ne sine nobis coronentur: „ sed, Ut non sine nobis consummarentur. Itaque tunc quoque apparent perfecti. Præ„ cesserunt in certaminibus, sed non præcesserunt in coronis. Ipsi enim fratres expe„ ctant. Nam si omnes sumus unum corpus, existit huic corpori major voluptas, quan„ do communiter coronatur, & non singulatim.

De gratia Christi recte sensit S. Joannes Chrysost.

III. Perperam nonnulli S. Joanni Chrysostomo affingunt quod male de divina gratia senserit, initium Fidei & salutis liberi arbitrii viribus tribuendo. Nituntur in primis loco celebri ex Homilia 42. in Genesim ubi de Abrahami virtutibus loquens hæc habet: „ Quæ igitur nobis posthac relicta est excusatio, cum unus homo cunctas in se „ virtutes possideat: nos vero ita immunes earum sumus, ut ne unam quidem perfi„ cere juvet? Quod enim non ex eo quod non possumus, sed quod non volumus, a „ bonis omnibus sumus alieni, manifeste indicat quod multi ejusdem naturæ homines „ inveniuntur virtutibus conspicui. Et vero istud ipsum quod Patriarcha, qui ante gra„ tiæ tempus & ante legem fuit a seipso & a scientia quæ naturæ insita est, in tan„ tum pervenit virtutis fastigium, sufficit ut omnes nostras excusationes refutet. At „ forte dicent aliqui, quod Vir ille multam a Deo gratiam consecutus sit, & omnium „ Dominus ejus singularem habuerit curam. Fateor ita esse & ego. Verum nisi pri„ mum & ipse quod suum erat fecisset, non tanta a Domino obtinuisset. Ea propter „ non hoc solum vide, sed in unoquoque diligenter attende, quomodo primum in o„ mnibus virtutis suæ indicium exhibuerit, atque sic divinum meruerit præsidium. At„ que hæc sæpe vobis declaravimus: quando a patria sua migrabat, quod neque a pro„ genitoribus semen Fidei acceperit & a seipso valde religiosam atque piam mentem „ obtulerit, &c. Vidistis quomodo ab initio, quæ a semetipso erant, attulerit, & „ propterea divina quotidie ubertim susceperit? Eodem modo, Dilecti, etiam nos, si „ voluerimus superna frui gratia, imitemur Patriarcham, & ne cunctemur ad obeun„ dam virtutem; sed quotidie ita eam exerceamus, ut oculum illum, qui sopiri nescit, „ conciliemus nobis ad mercedem tribuendam. Etenim qui scit arcana mentis nostræ, „ cum viderit sanam mentem nostram, & nos conari & eniti ad virtutis agones, sta-

„ tim.

„ tim & nutu suo nos adjuvat, simul & labores nostros allevians, & infirmitatem no-
„ stræ naturæ confirmans, uberesque retributiones suppeditans.

Verum hic S. Chrysostomi locus prævenientis gratiæ necessitatem non evertit, quam alibi non semel inculcat; sed gratiæ incrementa piis voluntatis conatibus, quæ gratiæ ipsam prævenientis ac præparantis cooperatur auxilio, concedi asserit. Loquitur quippe S. Chrysostomus de Abrahamo, cæterisque viris justis, qui a Deo vocati, ejus gratiæ fideli obedientia respondent, & hoc modo majora obtinent auxilia. Quod autem Abrahamum *a seipso, & a scientia quæ naturæ insita est, in tantum virtutis pervenisse fastigium* asserit, non excludit gratiam, sed legem dumtaxat, prædicationem Evangelicam, & uberiora, quæ ipsam comitantur auxilia, propter quæ & Gratiæ Lex vocata est. Abrahamum itaque his præsidiis destitutum, & Deo nihilominus vocanti parentem, & quod in se erat facientem, ex gratiæ tamen auxilio, in exemplum Fidelibus proponit S. Joannes Chrysostomus, ut eorum torporem damnet ac ignaviam, qui longe majoribus gratiis præventi & adjuti, nullos ad virtutem voluntatis conatus conferunt.

Non alio modo intelligendus est locus alter ex Homilia *De Daniele & ejus sociis*, in qua hæc leguntur: *Postquam omnia quæ ex se erant contulerunt, Deus etiam, quod ex se erat, reliquum contulit. Neque enim Dei solius erat præclarum illud facinus in his pro quibus mercedem accepturi erant: Sed principium & exordia erant ab illorum animo, quem cum generosum & fortem præstitissent, Dei auxilium ad se attraxerunt, & ad finem, quod moliebantur, perduxerunt.* Quamquam negotium facessere hic locus non debet, cum Homilia ex qua profertur, non sit S. Joannis Chrysostomi.

Huic oppono genuinum ipsius testimonium ex Hom. 18. in Epist. ad Romanos, ubi exponens locum Isaiæ insimul & Apostoli: „ Inventus sum a non quærentibus me: palam
„ apparui eis qui me non interrogabant. Ad Israel autem dicit: Tota die expandi ma-
„ nus meas ad populum non credentem & contradicentem mihi, *hæc habet*: Illud, In-
„ ventus sum ab his qui me non quærunt, idem est ac si dicat, quoniam Gentes quæ ju-
„ stitiam non sectabantur, justitiam apprehenderunt. Deinde ut ostendat non solum divi-
„ næ gratiæ opus esse hoc factum, sed & voluntatis eorum qui accesserunt, quemadmo-
„ dum & quod illi exciderunt, ex contentione est immorigerorum, audi quid subjungat:
„ Ad Israel autem dicit: Tota die expandi manus meas ad populum non credentem & con-
„ tradicentem. Diem hic universum vocat retro tempus quod præterierat. Illud vero quod
„ manus suas extendisse dicit, vocasse, traxisse, adhortatumque esse declarat. Deinde
„ ostendens, quod universa hujus inobedientiæ culpa illorum fuerit, dicit: Ad popu-
„ lum non credentem & contradicentem. Vides quanta illorum sit accusatio. Ipsi quippe
„ neque adhortanti quidem obedierunt, sed & contradixerunt, idque cum non semel,
„ non bis, non ter, sed per universum tempus eadem perseveranter facientem viderent:
„ Alteri vero qui Deum numquam cognoverunt, ipsum tamen attrahere potuerunt. At-
„ tamen non dicit, quod ipsi Deum per se attrahere potuerint; sed & eorum qui ex Gen-
„ tibus credebant fastus dejiciens, ostendensque quod totum hoc Dei gratia perfecerit, di-
„ cit: Ego conspicuus factus sum, & ego inventus sum. Omnium ergo illi vacui sunt?
„ (dices) Nequaquam. Sed quod inventa apprehenderunt, conspicuaque facta agnove-
„ runt, hoc scilicet de suo attulerunt. „ Quo loco nihil illustrius ac luculentius proferri potest cum ad gratiæ prævenientis necessitatem ad omnes actus, etiam ad ipsum initium Fidei, tum ad liberi arbitrii cooperationem asserendam.

Et Hom. 19. in eamdem Epistolam, exponens illa verba: *Vide igitur bonitatem ac severitatem Dei: in eos quidem qui ceciderunt; severitatem: in te vero bonitatem* &c. hæc habet: *Non dicit, Vide igitur virtutem tuam, aut labores tuos, sed Dei bonitatem: ostendens quod universum ex superna gratia sit factum, instituensque credentem ut tremat. Abusus quippe gratiæ Dei tremere facit.* Et infra de Deo ait: *Ipse perpetuo in beneficiis prior est.*

Et Hom. 12. in Epist. 1. ad Corinthios: *Ponamus autem te esse dignum laudibus, & vere habere gratiam, nec esse corruptum hominum judicium. Nam ne sic quidem oporteret*

teret te efferre & superbire. Nihil enim habes domo allatum, sed a Deo acceptum. Quid ergo te habere præ te fers quod non habes? At tu hoc habes, & alii tecum. Acceptum ergo habes, non hoc aut illud, sed omnia quæ habes. Non enim tua sunt hæc recte facta, sed gratiæ Dei. Etiamsi fidem dicas, ea extitit ex vocatione; & si dicas remissionem peccatorum, si dona ac charismata, si docendi rationem, omnia inde accepisti. Quid ergo habes, inquit, *quod non habes acceptum?* Et infra, exponens quod scribit Apostolus ad Corinthios, ipsos *Multis adhuc opus habere*, ipsum ita loquentem inducit: *Et si maxime omnia accepissetis, non oporteret gloriari. Nihil enim est vestrum.*

Objici possunt ista verba ex Hom. 12. in Epist. ad Hebræos, *Nostrum quidem est præeligere & velle: Dei autem est perficere, & ad finem deducere.* Et ibidem: *Quando nos elegerimus, tum nobis multum affert auxilium.* Quæ gemina sunt his quæ dixerat Hom. Octava in Epist. ad Philippenses, explicans illa verba: *Deus enim est qui operatur in vobis & velle & perficere.* Horum enim sensum esse istum dixerat: *Si volueris, tunc operabitur ut velis . . . etenim ubi voluerimus, de cætero augebit propensionem voluntatis.*

Verum gratiæ prævenientis ad bonos actus, & ad ipsum Fidei initium, necessitatem hic locus non evertit, sed affirmat solum nos gratiæ vocanti consensum dare primum oportere, quem ubi dederimus, gratiam Deus confert sanctificantem. Hæc enim justificationis series est ac œconomia. Illa itaque S. Chrysostomi verba gratiæ necessitatem non magis excludunt, quam illa Christi: *Petite & accipietis, pulsate & aperietur vobis.* Unde sicut hæc sententia quæ solam hominum operationem innuere videtur, per aliam exponenda est, quæ Dei præveniens auxilium necessario exigit: *Nemo potest venire ad me, nisi Pater meus traxerit eum:* Ita illa quæ objiciuntur S. Joannis Chrysostomi verba, ex aliis explicantur, quæ primam salutis originem gratiæ excitanti acceptam ferunt. Sed quid aliis opus est, cum ipso in loco qui profertur, scilicet Epistola 12. ad Hebræos suam ita dilucide sententiam Chrysostomus exponat, de ea ut dubitare nemo possit, qui ipsam expenderit diligentius? *Si velimus*, inquit, *stare firmi, stabiles, & immobiles, non commovebimur. Quid ergo? Nihil ne est in Dei potestate? in Dei quidem potestate sunt omnia, sed non ita ut nostrum liberum lædatur arbitrium. Si ergo, inquis, est in Dei potestate, cur in nos confert culpam? propterea dixi: ita ut non lædatur nostrum liberum arbitrium. Est ergo & in nostra, & in ejus potestate. Oportet enim nos primum bona eligere: & tunc affert quæ sua sunt. Non prævenit nostras voluntates, ne perdat nostrum liberum arbitrium.* Non prævenit nimirum cogendo, sed prævenit adjuvando. Hinc totum Dei esse ait S. Chrysostomus in operibus bonis, quia & suas in iis partes liberum arbitrium habet: sed tamen primas & præcipuas Deo vindicat, qui suam nobis opem confert, qua sine conatus omnes nostri frustra essent. Hoc sensu dictum ait ab Apostolo: *Non volentis, neque currentis, sed miserentis est Dei:* & secundum humanum loquendi morem hæc Apostoli verba exponit, quo totum illi adscribi solet qui præcipuam ad aliquid operam confert, & qui cæteros ad opus movet, ac dirigit. Ita cum videmus ædes pulchre ædificatas, totum esse dicimus artificis, quamvis & operarii, & dominus qui materiam & sumptus subministrat, aliquid contulerint ad opus. Ita Apostolus totum Dei esse dicit, quia quod præcipuum est, illius est, inquit Sanctus Chrysostomus. Ideo dicit, *Non volentis, neque currentis, sed miserentis est Dei. Hic autem duo magna & præclara efficit. Unum quidem ne efferamur. Etiamsi curras, etiam si studium ponas*, inquit, *ne tuum esse existimes quod recte gestum est. Nam nisi a superis opem adipiscaris, frustra erunt omnia. Sed est perspicuum fore ut assequaris id in quo ponis studium, quamdiu curris, quamdiu vis. Non hoc ergo dicit quod frustra currimus, sed quod frustra currimus, si totum esse nostrum existimamus, si non plus Deo tribuimus. Non enim suum esse totum voluit Deus, ne videretur nos temere coronare. Neque rursus nostrum, ne incidamus in arrogantiam. Nam si, cum minorem habeamus partem, efferimur, & præclare de nobis sentimus: quid faceremus, si totum esset in nostra potestate?*

Non alius est sensus loci laudati ex Homilia 8. in Epistolam ad Philippenses. Solum enim vult gratiæ esse strenue cooperandum, nec Deum ita velle & perficere in nobis ope-

operari, ut nihil ipsi agamus. *Ergo*, inquit, *si ipse operatur, nos voluntatem ipsam penitus obsecundantem, non remissam, sed contentam atque in sese collectam exhibeamus oportet.* Tum quempiam ita objicientem inducit: *Si Deus est qui hoc in nobis operatur ut velimus, cur nos cohortaris? Nam si ipse est qui, ut velimus, facit; frustra nobis dicis, Obedistis: non enim nos sumus qui obedimus. Frustra dicis, In timore & tremore: Totum enim Dei est.* Apostolum vero sic respondentem inducit: *Minime vero huc spectans, ista verba protuli: sed ut vestram solicitudinem sedarem. Si volueris, tunc operabitur ut velis, non te iste metus angat. Et propensionem voluntatis ipse nobis dat, & operationem. Etenim ubi voluerimus, de cætero augebit propensionem voluntatis: veluti volo boni quidpiam operari: hoc ipsum bonum ille operatur, & per hanc boni operationem, operatur etiam velle. Aut ex abundantia pietatis hoc inquit: quemadmodum cum nostra recte facta, charismata ac dona appellat. Quemadmodum igitur illa nominans charismata, non propterea nos dejicit de liberi arbitrii possessione, sed hanc ipsam liberam ac sui juris potestatem nobis permittit: ita cum inquit Deum esse, qui operatur in nobis velle; minime nos libero arbitrio privat; sed ostendit recte faciendo magnam nos acquirere propensionem ad volendum.* Ibidem observat, Apostolum hæc verba addere, *Pro bona voluntate:* quibus verbis *fidere nos facit, fore omnino ut Deus operetur: Vult enim nostram nos ad illius voluntatem aggregare, atque ita vult vivere. Quod si Deus vult; illud autem quod vult ipse operatur: certe hoc quoque operabitur ac præstabit, ut recte vivamus. Hoc enim vult. Vides a Paulo minime tolli arbitrii libertatem?*

Eodem modo exponenda sunt verba illa ex Homilia 17. in Joannem: *Hinc admonere possumus, Deum suis in nos beneficiis nostras non prævenire voluntates, sed a nobis incipiendum esse: sed cum nos prompto paratoque animo ad suscipiendam gratiam exhibemus, tunc multas nobis offert salutis occasiones.* Ideo autem S. Joannes Chrysostomus liberi vires & conatus arbitrii commendat, gratiæ vero prævenientis non ita prædicat necessitatem & efficaciam, quia Manichæos liberum negantes arbitrium, quavis data occasione impugnabat: Pelagianis autem nondum litigantibus, & nondum exortis, securius loquebatur, ut ait S. Augustinus: Illustrari potest hic Homiliæ 17. locus ex altero Homiliæ 45. in qua exponens illa verba Christi. *Nemo potest venire ad me, nisi Pater qui misit me traxerit eum*, hæc habet: *Hic insurgunt Manichæi, nihil nos ex nobis ipsis posse, hujus particulæ testimonio contendentes. Sed plane nos posse quæ volumus, per hoc ostenditur: inquiunt enim: Si quis venit ad eum, quid opus est ut trahatur? Verum hoc nostrum non tollit arbitrium, sed divino egere auxilio ostendit; & non invitum, sed omni contendentem conatu venire. Inde quo pacto trahat, ne quid sensibile de eo suspicarentur, his verbis prosequitur. Non quia Patrem vidit quisquam, nisi is qui est a Deo, hic vidit Patrem. Quomodo trahat*, inquit, *hoc Propheta prædixerat, quod erunt omnes docibiles Dei. Vides Fidei dignitatem, quod non ab hominibus, neque per hominem, sed per ipsum Deum ea imbuendi sunt?*

Objici potest celebris locus ex Homilia 31. de S. Pelagia Virgine & Martyre. *Non erat intus sola, sed consiliarium habebat Jesum ipsum. Ille Virgini præsto erat, ille ipsius mentem & cor excitabat, ille animum confirmabat; solus, inquam, ille metum omnem ejiciebat. Hæc autem non sine causa Jesus faciebat, sed quia Martyr ipsa illius auxilio se dignam antea præbuerat.*

Verum hic locus non de prima gratia, quam nulli conatus liberi arbitrii præcedunt, advocant, & merentur; sed de gratiæ incremento & profectu, ad quem nobis cooperandum est, debet intelligi, ut ostendit ipsa loci series. *Quod enim*, inquit, *exire, & carnificibus illis ac militibus respondere, quod os erigere, & vocem emittere, quod ea aspicere, quod denique consistere & respirare potuerit, hoc certe tale ac tantum est, ut nemo possit non illud admirari. Non erant hæc naturæ humanæ facta, sed Dei majorem partem conferentis auxilio id fiebat. At ipsa tamen otiosa non erat, sed a seipsa promptum & generosum animum, voluntatem, propositum, studium, & alacritatem afferebat: divino vero subsidio ac benevolentia factum est, ut hæc omnia ad eventum perlata sint. Itaque ipsam & admirari, & beatam dicere merito debemus: beatam, quod Dei præsidium atque opem habuerit: admirabilem, quod tantam animi virtutem ostenderit.*

His

His omnibus lucem adhuc afferre potest locus Homiliæ 40. in Matthæum. *Quemadmodum, inquit, impossibile omnino erat per mare Rubrum pertransire, nisi miraculo facta via fuisset, sic a priore vita ad cœlos conscendere sine meditatione Baptismi non possumus. Et si quod factu impossibile erat, factum est possibile: quanto magis angustum hoc atque arduum iter facile fiet? Ita, inquies, sed divina potestate, atque gratia solum transitus tunc Judæis concessus fuit. Idcirco tu debes confidere. Nam si gratiæ beneficio solum illi transierunt: cum tu ad gratiam laboribus quoque tuis niteris, nonne securior es? Si enim otiosos salvavit, quanto magis solerti laborantibus studio certissimam feret opem.*

IV. Inanis gloriæ vitium Deiparæ Virgini affingit, non sequendus hac in re S. Chrysostomus, Homilia 45. in Matthæum ad illa verba. *Quæ est mater mea?* &c. Quæ ita commentatur: *Hæc autem dixit, non quod eum matris puderet, sed ut ostenderet nihil eam juvare, nisi quod officii sui erat in omnibus præstaret. Nam quod illa facere instituerat, supervacaneæ cujusdam ambitionis erat. Quippe volebat ostentare populo se Filio dominari, & in eum auctoritatem exercere: cum nondum de ipso magnum aliquid imaginatione sua sibi proponeret. Ideo intempestive accessit: ac vide, quæso, tam ipsius, quam illorum superbiam.* Nævus S. Chrysost.

SCHOLION.

Ad hunc Articulum, pag. 640. Editionis primæ, Religiosi Censores hanc notam in Indiculo suo posuerunt: *Spoliat Chrysostomum Opere imperfecto in Matthæum.*

R. Opus illud *S. Joanne Chrysostomo* indignum, illi ante me abjudicarunt quicumque Criticam Sacram posterioribus sæculis vel a limine salutarunt. Patiantur Auctores Indiculi Censorii se remitti vel ad *Bellarmini* Catalogum Scriptorum Ecclesiasticorum.

ANIMADVERSIONES ex Cl. V. Marchione Scipione Maffei excerptæ, in epistolam ad Cæsarium, S. Jo. Chrysostomo inscriptam, de qua Natalis *art. 29. n.* 8.

§. I.

Epistola ad Cæsarium falso S. Jo. Chrysostomo adscribitur.

NUllus est hac nostra ætate, qui inter eruditos adnumeretur, cui ignota sit ea literaria concertatio, quæ viguit inter Cl. V. Marchionem Maffei & Jacobum Basnage, dum hic præfatam epistolam, tamquam genuinum Chrysostomi fœtum, in lucem edere meditabatur. Ne Hollandus Basnage a veritate deviaret, non abs re judicavit Maffei suis epistolis ostendere, illam a S. Jo. Chrysostomo ablegandam; & insuper alia observare, ex quibus dignoscere posset Basnage infeliciter ex eadem epistola transubstantiationis dogma impugnari. Cum nihilominus Basnage ab ea tamquam indubitanter genuina publicanda non abstinuerit, dissimulando tamen Maffei argumenta; illudque addiderit, *iniquo consilio*, ne Parisiis publicaretur, vetitum fuisse, ac Bigotio latitanter, & non sine arte eamdem epistolam transcribere concessum fuisse, novam doctissimus Marchio adornavit epistolam, quæque antea amice Basnage communicaverat, publici juris facere duxit esse necessarium.

Primo autem conqueritur iterum reassumptam, quam prius induxerat Cave querelam, fraude nempe epistolæ ad Cæsarium publicationem prohibitam, postquam Lutetiæ jam typis fuerat impressa. Tunc absque injuria fraudis crimen opponi potuisse dicit, quando exemplar omnino abolendum impetratum fuisset, vel aliena ab originali eidem assuta viderentur, non vero dum inopportunum fuerit judicatum edere monumentum, quod ex non infirmis argumentis inter apocrypha erat adnumerandum. Nec etiam erubuit Basnage affirmare id tunc *iniquo consilio* peractum, quando ignorare non poterat hanc epistolam postea Parisiis, nullo contradicente, Harduinum publicasse; cum quidam a Jo. Chrysostomo non ablegandam sensissent.

Ægerrime deinde fert Maffei dictum esse a Basnage non licuisse Bigotio nisi latitanter,

ter, & sub specie alia adnotandi, eamdem transcribere; jam etenim illum monuerat nonnisi per putidum mendacium id evulgari. Solenniter etiam mentiri scripserat qui affirmaverat non amplius illam legendi dari facultatem, cum illam omnibus exposcentibus PP. Dominicani S. Marci Florentiæ passim exhibeant; cujus rei testem affert Enricum *Brenkman*, virum Hollandum, qui longam in ea civitate moram traxit, ad novam Pandectarum editionem, juxta originale ibidem asservatum, incumbens.

Quæ vero Maffei jam antea Basnage communicaverat, ut abstineret ab hac adnumeranda epistola inter alias Chrysostomi, ad sequentia reducuntur. Primo animadvertit, eam non solum apud Italos, sed passim etiam ultra montes innotuisse, & tamen numquam inter Chrysostomi Opera visam. Ex hoc colligit, eidem non adscribendam esse communiter ipsius Compilatores judicasse; neque etenim tunc in ipsius Libris fuisset desideranda. Secundo adnotat ea in epistola apertam fieri mentionem Hæresis Nestorii, quæ solum exorta est ultra annos viginti ab obitu Chrysostomi. Quamvis autem hæc Epistola Chrysostomo adscripta a Damasceno octavo sæculo videatur; nihilominus quæ continet longe esse ab ipsius mente P. Lequien in editione Operum Damasceni, data opera demonstrat, & non solum post Chrysostomi ætatem, sed etiam post Concilium Chalcedonense editam, opinatur. Tertio ad judicandum epistolam ad Cæsarium a Chrysostomo non fuisse exaratam, illud conducere dicit, quod ejusdem epistolæ altum silentium fuit in Concilio Chalcedonensi, in sexto adversus Monothelitas, & in Lateranensi sub Martino I. neque illius meminisse Theodoretum, Leontium Bizantinum, Anastasium Sinaitam, sicut nec illos Nestorii Patronos, qui ex Chrysostomo quædam minoris sane roboris protulere.

Demum, ut ostendat Maffæi affirmari haud posse genuinam esse, de qua agitur, epistolam, affert ejusdem non contemnendum fragmentum ex MSS. Mediceæ S. Laurentii Bibliothecæ depromptum. Affirmatur ibi duos in Christo Filios non extitisse, atque duas copulatas in ipso naturas, inconfusas, ac impermixtas permansisse. Ut postea ejusdem auctor ostenderet, non proinde Divinitatem pœnis obnoxiam fuisse, similitudine utitur purpuræ, in qua sola lana mulieris nentis perfert torsionem, non color; sicut etiam solaris radii arborem illuminantis, quem amputatum nemo dicit, si arbor ferro abscindatur. En in hoc fragmento, ad ostendendam naturarum impermixtionem, omissam impermixtionem Corporis Christi, ac panis in Eucharistia, quod exemplum, ut infra videbitur, expresse habetur in ea, quæ circumfertur, epistola. Hoc vero fragmentum, usque ad præfatas similitudines, indubium est, quia illud legere est etiam apud Nicephorum. Cum autem quæ subsequuntur aliter in præfato MS. aliterque in epistola, de qua cum nostris Adversariis lis est, perlegantur, ex hac sola lectionum varietate illius auctoritatem ruere necesse est, quando etiam alia despicerentur obscuritatis, ac incongruentiarum adminicula. Nec dicere referret, quæ diversimode leguntur in MS. S. Laurentii non ad epistolæ auctorem, sed ad alterum pertinere; id etenim gratis dictum quis non videat? Præterea quæ in eodem MS. alterius sunt auctoris, sub eodem contextu continuata non apparent; & ulterius quæ indivulsæ a superiori textu referuntur similitudines, ad illustrandum quod ibidem auctor probandum assumpserat, conducunt. Videas ex his, quam nimis fidenter dixerit Basnage, eam, de qua hic sermo est, *indubitatam* esse Chrysostomi epistolam.

§. II.

Quando etiam epistola ad Cæsarium S. Chrysostomo in scripta, esset genuina, nihil ex ea inferre liceret contra dogma Transubstantiationis.

DEmonstrare pergit doctissimus Maffei, etsi concederemus præfatam epistolam Chrysostomo tribuendam, incassum Basnage sibi plaudere, quasi ex ea Transubstantiationis dogma proscribere concedatur: nec desinit mirari eos, qui PP. traditionem a fidei dogmatibus stabiliendis alienam contendunt, hanc epistolam adeo adversus Catholicos urgere. Verum, antequam cætera prosequar, quæ ex hac epistola verba afferuntur, hic

hic: sunt transcribenda, ac ita se habent: *Sicut enim antequam sanctificetur panis, panem nominamus, divina autem illud sanctificante gratia, mediante Sacerdote, liberatus est quidem ab appellatione panis, dignus autem habitus est Dominici corporis appellatione, etiamsi natura panis in ipso permansit, & non duo corpora, sed unum corpus filii prædicatur; sic &c.* Cum hic post consecrationem adhuc panis natura superesse dicatur, exclusa omnino videtur transubstantiatio.

Verum huic textui primo opponit Maffei, tanta illum obscuritate laborare, ut Calviniſtæ ex eo proscriptam realem Christi præsentiam ab Eucharistia velint, Lutherani solam transubstantiationem, Catholici vero ex eodem utramque confirmari autumment. Minus ergo aptus reputandus ad fidei dogmata stabilienda. Dicit deinde nostros adversarios non sine contemptu rejecturos, quæ ipsis ex græco, vel latino auctore opponerentur, dum diverso idiomate ab eo quo primum conscripta fuerunt, exhiberentur, si originale deficeret, quo ostendi posset ipsius verba fideliter reddita fuisse. Hoc autem hic evenit, quæ etenim latine allata sunt verba, nullibi græce leguntur: ultraquamquod Interpres infeliciter in eis vertendis laboraverit, cum pluribus deformentur mendis. At quamvis fidelis fuisset interpretatio, optime dicit Maffei PP. mentem, quoad aliquod dogma stabiliendum, non ex iis introspiciendam, quæ de eo incidenter dixere, sed ex iis, ubi illud data opera explicandum assumunt: ac proinde non investigandum quid de Eucharistia senserit Chrysostomus, ubi de Incarnatione agens ab Eucharistia similitudinem mutuatur, sed ubi de hac sermonem instituit. Porro Chrysostomus homilia in Judam transubstantiationem tradit, affirmando consecrationis verba *oblationes transmutare*; sicut & hom. 83. in Matth. postquam etenim Eucharistiæ miraculum transmutationi aquæ in vinum comparavit, subdit: *Qui sanctificat, & transfabricat oblationes, ipse Dominus est.* Similia habent PP. Græci, ubi de Eucharistia sermonem habent, videndi apud Leonem Allatium adversus Creyghton. Compertum autem est quæ obscura sunt, ex iis, quæ omnem dubitandi rationem excludunt, explicanda.

Demum ex præallegatis verbis frustra Lutheranos Eucharisticam transubstantiationem rejicere, ex eo demonstrat Maffei, quia hæc vox *natura*, præcipue antequam in Scholis terminorum significatio coarctaretur, ad designandas rerum naturales sensibilesque proprietates fuit usurpata. In hoc sensu ait Tertullianus: *Substantia est lapis, ferrum; duritia lapidis, & ferri natura substantia est.* Modo etiam pro rerum natura non raro ipsarum proprietates intelligimus: & ita dicere solemus hominem esse natura malum, aurum natura extensibile &c. Quamvis ergo Chrysostomus dixisset post consecrationem panis *naturam* superesse, non proinde dicere cogeremur intelligere voluisse panis substantiam perseverare, bene tamen illius proprietates. Neque aliter suadet similitudo, ad hunc solum finem ab auctore epistolæ allata, ut ostenderet duas res, quamvis unitas, impermixtas posse remanere, exinde inferens contra Sinusiastas utramque naturam, quamvis in Christo unitam, in unam non coaluisse. Ita igitur bene potest urgeri eadem similitudo, nempe quod sicut in Eucharistia Christi Corpus, panisque proprietates non confunduntur, quamvis solum Domini Corpus nuncupetur; ita non est affirmandum in Christo unum fieri ex Divinitate, & humanitate, licet in Christo unus sit Salvator, & solum ejusdem Christi nomine Persona, quæ carnem assumpsit, appelletur: & sicut in Eucharistia sub oculos dumtaxat panis repræsentatur, & nihilominus sub illius speciebus latitat Christi Corpus ab eisdem distinctum, ita in Christo sola apparebat humanitas, quamvis eidem Deitas impermixta copularetur. Hæc profecto satis erant ad demonstrandum duo simul unita inconfusa posse permanere, & id solum respiciebat auctoris epistolæ ratiocinium, non vero quod duæ in Christo essent substantiæ, quia duæ substantiæ in Eucharistia perseverarent. In similitudinibus autem unice inspiciendum ad quid probandum fuerint usurpatæ; si etenim ad alia distrahantur, difficiliter aliquando ab hæretico errore dabitur eas vindicare.

Cæterum bene perpendit Maffei nostros Adversarios in seipsos pugnasse, tanti faciendo hanc Chrysostomi præsumptam epistolam, quamvis tot mendis scatentem. In Actis Lipsiensibus *pretiosissimam* appellant, quam maxime extollit Piceninus, & a nobis præfracta

fracta fronte negari affirmat Basnage, quia animus deest *imminentibus periculis* nos objicere. Tantine ergo æstimandus vel unicus Pater, quem quia nobis adversum somniant, quasi nos vicisse, ac prostrasse canunt? Quantine ergo, quam ipsi reprobant, magnifacienda PP. traditio, non ex uno, alterove ipsorum textu expiscanda, sed ex indubiis ipsorum verbis, & ex communi ipsorum doctrina extrahenda? Ad hoc tribunal tamquam infallibile semper Catholici venerabundi accesserunt, non ita vero Heterodoxi.

ARTICULUS XXXI.

De S. Hieronymo.

Sanctus Hieronymus Stridone in Dalmatiæ Pannoniæque confinio, Patre Eusebio natus est, anno circiter 329. Romam cum Bonoso veniens, Donatum Grammaticum audivit. Multis peragratis Provinciis ac regionibus, in Syriæ eremo Vitam egit Monasticam. A Paulino Antiochiæ Episcopo Presbyter inauguratus est anno circiter 378. ita tamen ut nulli adscriberetur Ecclesiæ, (quemadmodum ipse testatur Ep. 61. ad Pammachium.) Hinc fabula de Cardinalitia S. Hieronymi dignitate, cujus artifex ineptus ille Auctor, qui Sermones ad Fratres de Eremo edidit, & S. Augustino supposuit, merito sugillatur. Romam reversus, Damaso Papæ in scribendis Epistolis & in Ecclesiasticis negotiis operam commodavit. Cujus post obitum Roma discedens, navigavit in Syriam anno 385. inde Hierosolymam ingressus est. Ægypti Monasteria anno sequente lustravit. Bethleem tandem secessit, ubi consenuit in Monasterio, in sacrorum librorum scriptione, & Scripturarum divinarum meditatione atque commentatione assiduus. In Sacrarum Literarum studiis præceptores habuit Gregorium Nazianz. Apollinarem Laodicenum, & Didymum Alexandrinum. Trium linguarum, scilicet Hebraicæ, Græcæ & Latinæ peritissimus fuit: in Chaldaica etiam & Syriaca eruditus. Hæreticos scriptis insectatus est, Fidemque Catholicam adversus ipsos strenue propugnavit. Vigilantium, Helvidium, Jovinianum, Luciferianos, Pelagianos, & Origenistas, maximeque Origenis acerrimum defensorem atque sectatorem Rufinum confutavit. Tandem multis pro Ecclesia laboribus perfunctus, doctissimisque Operibus editis, ad vitam migravit immortalem anno Christi 420. an. ætatis 91.

Suorum ipse meminit Operum *In Catalogo Scriptorum Ecclesiasticorum*, cap. ult. Hunc librum absolvit anno Theodosii Senioris XIV. quo tempore Vitam Pauli Monachi, varias Epistolas, & in primis ad Heliodorum, ad Eustochium, ad Marcellam, ad Paulam scripserat. Item, Chronicon; Dialogum adversus Luciferianos; adversus Helvidium, de Virginitate B. Mariæ perpetua; Commentarios in Epistolas S. Pauli ad Galatas, ad Titum, & ad Philemonem; item, in Ecclesiasten; Librum Quæstionum Hebraicarum in Genesim; De locis, & nominibus Hebraicis; Explanationes in Michæam, in Sophoniam, in Nahum, in Habacuc, in Aggæum; libros adversus Jovinianum, & Apologeticum pro ipsis ad Pammachium; Vitam S. Hilarionis, &c. Latinitate etiam donaverat Homilias 28. Origenis in Jeremiam & Ezechielem, duas in Canticum Canticorum; triginta novem Homilias in Lucam; & librum Didymi de Spiritu Sancto. Vetus præterea Testamentum ex Hebraico textu jam Latinam in linguam transtulerat; Novum Græcæ Fidei reddiderat, jussu Damasi Pontificis. Ac Veteris quidem Testamenti ex Hebræo Versionem S. Augustinus, l. 18. de Civ. Dei, c. 43. his verbis commendat: „ Quamvis non defuerit temporibus nostris Presbyter Hieronymus, homo „ doctissimus, & omnium trium linguarum peritus, qui non ex Greco, sed ex Hebreo „ in Latinum eloquium easdem Scripturas converterit. Sed ejus tam literatum labo„ rem quamvis Judæi fateantur esse veracem, &c." De hac & S. Gregorius M. lib. 20.
Chaldaico. Mor. cap. 23. „ Quia hæc nova Translatio ex Hebræo nobis Arabicoque eloquio cuncta „ verius transfudisse perhibetur, credendum est quidquid in ea dicitur: & oportet ut ver„ ba illius nostra expositio subtiliter rimetur". De Versione vero Novi Testam. ab Hieronymo adornata, verbis plane magnificis loquitur S. August. Epist. 10. ad ipsummet data, cap. 4. „ Proinde, *inquit*, non parvas Deo gratias agimus de opere tuo, quod E.

„ van-

„ vangelium ex Græco interpretatus es, quia plene in omnibus nulla offensio est, cum „ Scripturam Græcam contulerimus. Unde si quispiam veteri falsitati contentiosus fa- „ verit, prolatis collatisque Codicibus, vel docetur facillime, vel refellitur. Et si quę- „ dam rarissima merito movent; quis tam durus est, qui labori tam utili non facile „ ignoscat, cui vicem laudis referre non sufficit "? Sed de Versione S. Hieronymi, & Vulgata nostra, Dissertationem singularem instituimus, & in lucem edidimus: σφάλματα quæ in ea supersunt indicavimus.

Opera S. Hieronymo supposita.

I. Jam de Operibus S. Hieronymo suppositis dicendum est. *Quæstiones seu Traditiones Hebraicas in libros Regum & Paralipomenon* ipsi abjudicat Nicolaus Lyranus, cui subscribit Sixtus Senensis, & Neophyto cuidam Judæo tribuit, qui ex Hebraicis fabulis multa corraserit ineptissima. Et certe quisquis Quæstiones Hebraicas in Genesim cum istis contulerit, fatebitur istas S. Hieronymi ingenio & doctrina indignas esse. Extant Tomo 3. ipsius Operum.

II. *Annotat. in Acta Apost.* quę in eodem Tomo excusę sunt, non sunt S. Hieronymi, cujus nomen & librum de nominum Hebraicorum interpretatione laudant. A Beda ex S. Hieronymi Operibus collectas Sixtus Senensis conjicit, quod inter ejus Opera etiam reperiantur.

III. *In Lamentationes Jeremiæ Commentaria ad Eusebium* non sunt Hieronymi. Horum enim Auctorem in linguis Hebraica & Græca peregrinum fuisse & hospitem certum est. Stylus inæqualis ubique probat nihil aliud esse hoc Opus, quam farraginem centonum ex variis Auctoribus collectorum, & potissimum ex S. Gregorio Magno. Illud Rabano asserit Sixtus noster Senensis, nec immerito, cum nomine Rabani laudetur a S. Bonaventura in sua ad easdem Lamentationes Expositione. Extant Tomo 4. Operum S. Hieronymi.

Commentarius in Psalmos non est S. Hieronymi.

IV. *Commentaria in Psalmos* Sixtus Senensis noster S. Hieronymi esse jure negat. Quia horum Auctor in allegoricis & tropologicis expositionibus perpetuo versatur, nulla editionum usus varietate, ut S. Hieronymi mos est. 2. Quia in iis multa cum Hieronymi placitis pugnantia legere est. Exempli causa, in interpretatione Psalmi 77. *Cœnomyam* esse ait muscam caninam, reclamante S. Hieronymo in Epist. ad Suniam & Fretelam. In Psalmum 86. notat secundum Hebraicam veritatem vertendum esse, *Numquid Sion dicet homo:* cum in translatione Psalterii ex Hebræo verterit Hieronymus: *Ad Sion dicet homo.* Psalmum 89. Moysis non esse contendit, quem adscripsit Moysi S. Hieronymus. 3. Sermonis barbaries, ineptia, & frequentes battologiæ, scribendi genus Hieronymianum minime sapiunt. 4. Eucherium laudat in Psalmum 16. at Eucherius longe fuit posterior S. Hieronymo. 5. Hic Auctor in Psalmum 108. numerat annum 400. ab excidio Hierosolymitano tunc decurrentem. Excidium autem illud consignat anno post Christi Passionem 42. quibus si addamus annos 33. vel 34. vel 35. vel 37. Vitæ Christi (prout varie de his sentiunt Auctores recentiores) conficent ad summum anni 479. Vivebat igitur Auctor ille & scribebat hosce Commentarios circa annum 479. aut 477. aut 475. aut 474. At S. Hieronymus obiit anno 420. 6. S. Hieronymus Apologia 1. contra Rufinum se Commentariolos in Psalmos testatur conscripsisse. At hujus Auctoris expositiones dici non possunt Commentarioli, cum interdum sint admodum prolixæ. Auctorem hujus Operis Monachum fuisse asserit Sixtus Senensis, qui coram Fratribus ad horæ constitutæ mensuram sermonem habuerit, ut constat ex Psalmorum LXXXIX. CXI. & CXV. expositionibus. Variorum Doctorum ac præsertim S. Hieronymi dicta studiose deflorabat, & in suam expositionem tacitis eorum nominibus transfundebat bonus ille Monachus. Unde in Enarratione Psalmi 93. legimus fragmentum Hieronymianæ expositionis a Sancto Augustino laudatum in Epistola ad Fortunatianum Episcopum Siccensem. Et in expositione Psalmi L. referuntur verba S. Hieronymi a S. Gregorio Magno, seu potius ab alio Auctore laudata in explanatione IV. Psalmi Pœnitentialis; quod doctissimum Card. Bellar. in eam adduxit sententiam, ut existimaret Commentarios illos, de quibus agimus, esse S. Hieron. sed a Scriptore posteriori adauctos & interpolatos.

Commentarii in Job S. Hieron. suppositi.

V. *Commentarios in Job ad Vecterium*, non esse Sancti Hieronymi, probat Vulga-

tæ Bibliorum Verſionis uſus, ſtyli diſſimilitudo: myſticarum expoſitionum, ſenſu literali neglecto, ſtudium. Bedæ Presbytero tribuendum nonnulli conjiciunt, quod Vecterius, quo rogante ſunt editi, Anglicanæ Eccleſiæ eſſet Epiſcopus: alii Philippo Monacho & Presbytero, S. Hieronymi auditori, quem Commentarios in Job Sermone ſimplici ſcripſiſſe teſtatur Gennadius in *Catalogo Virorum Illuſtrium*. Extant inter Hieronymi Opera Tom. VIII.

VI. *Commentarii in Proverbia Salomonis*, cum SS. Gregorii, Auguſtini, & ipſius Hieronymi teſtimonia laudent & nomina, S. Hieronymi eſſe non poſſunt. Bedę tribuuntur in probatis MSS. & a Trithemio.

VII. *Commentarios in omnes S. Pauli Epiſtolas*, qui Tomo 8. Hieronymianorum Operum inſerti ſunt, quamvis nimis credula antiquitas S. Hieronymo tribuerit, nemo jam eruditorum virorum alterius non eſſe fatetur. Quin Pelagii ſint, non ambigo, cui illos tamquam legitimo parenti tribuunt S. Auguſtinus lib. 3. *de Peccatorum meritis & remiſſione*, cap. 1. & 12. & lib. *de peccato originali*, cap. 21. & lib. *de geſtis Palæſtinis*, cap. 10. Marius Mercator in *Commonitorio*, cap. 2. & in *Præfatione Subnotationum*; Auctor Prædeſtinati, *Hæreſi* 88. Caſſiodorus *Divinarum Lectionum*, cap. 8. Difficultatem movet quod S. Auguſtinus, lib. 3. *de Peccatorum meritis & remiſſ.* cap. 1. & 5. profert ex Commentario Pelagii in cap. 5. Epiſtolæ ad Rom. objectiones duas contra fidem peccati originalis, ibidem a Pelagio tamquam ex alia perſona, non ſua, propoſitas; quæ in iſto quo de agimus, Commentario non leguntur. Sed reſpondemus Commentaria in illam Epiſtolam a Caſſiodoro fuiſſe emendata, ut mirum non ſit ſi Pelagiana dogmata jam in iis non legantur. Qua de re Caſſiodorum ipſum loco mox laudato differentem audiamus. „ Octavus, *inquit*, Codex Canonicus Epiſtolas continet Apoſtolorum; ſed in Epiſtolas 13. S. Pauli Annotationes conſcriptas in ipſo initio meæ „ ſcriptionis inveni, quæ in cunctorum manibus ita celebres habeantur, ut eas a S. Gelaſio Papa urbis Romæ doctiſſimi Viri ſtudio dicerent fuiſſe conſcriptas: quod ſolent „ facere, qui res vitioſas cupiunt glorioſi nominis auctoritate defendere. Sed nobis ex „ præcedentibus lectionibus diligenti retractatione patuerunt, ſubtiliſſimas quidem eſſe „ ac breviſſimas dictiones, ſed Pelagiani erroris venena illic eſſe ſeminata: & ut procul a vobis fieret error Hæreticus, primam Epiſtolam ad Romanos, qua potui curioſitate purgavi; reliquas in chartaceo Codice conſcriptas vobis emendandas reliqui: „ quod facile ſubjacebit, quando præcedenti exemplo audacior redditur ſequentis imitatio". Ex quibus liquet Caſſiodorum magna cura ab erroris Pelagiani veneno purgaſſe Commentarios in Epiſtolam ad Romanos, ut reliquos corrigendi exemplum ſuis præberet, qui utrum id præſtiterint, incertum eſt. Hæreticum nihilominus eſt, quod neſcio an a Caſſiodoro relictum per incuriam, an a Notario poſt Caſſiodori emendationem rurſus intruſum, quod legitur in cap. 7. v. 9. *Si cum lex non eſſet, peccatum mortuum eſt, inſaniunt, qui de Adam per traducem ad nos aſſerunt venire peccatum.* Quod aperte repugnat Fidei Catholicæ de peccati propagatione ex Adamo.

Epiſtola ad Demetriadem non eſt S. Hieronymi, ſed Pelagii.

VIII. *Epiſtola ad Demetriadem Virginem* temere fuit ſuppoſita S. Hieronymo jam inde a temporibus Bedæ, ut ipſe teſtatur *Præfat. in Cantica*. Pelagii eſſe conſtat ex S. Auguſtino Epiſtola 143. *ad Julianam Demetriadis matrem*, & lib. *de Gratia Chriſti*, c. 22. & ſeqq. & ex Oroſio in *Commonitorio*. Extat hæc Epiſtola Tom. IX. Operum S. Hieronymi. Cætera quæ extant Tomo IX. vel S. Hieronymo perperam adſcripta ſunt, vel ſuis titulis proprios Auctores produnt.

Symboli explanatio ejuſdem eſt Hæretici.

IX. *Symboli explanatio ad Damaſum*, quæ incipit, *Credimus in Deum Patrem*; & ſic deſinit: *Se imperitum & malevolum, non me Hæreticum comprobabit*: quamvis S. Remigius Lugdunenſis eam olim S. Hieronymo tribuerit, lib. *de tribus Epiſtolis*, cap. 39. quamvis ab Auguſtino *Sermone* 191. dictatam crediderit Guillelmus Pariſienſis *lib. de peccatis & vitiis*, cap. 21. Pelagio tamen Hæreſiarchæ velut legitimo parenti, omnium Virorum Eruditorum ſuffragio jam adjudicatur: cui diſerte illam tribuunt S. Auguſtinus, lib. *de Peccato Originali*, cap. 21. & Zoſimus Epiſt. 2. *ad Africanos Epiſcopos in cauſa Pelagii*. Addita huic libello poſt Pelagii ætatem nonnulla quæ pertinent ad Hæreſim ſive Eutychis de confuſione naturarum, ſive Joviniani de impeccabilitate homi-

hominis, sive Elipandi de filietate Christi adoptiva, existimat Joannes Launojus in Dissertatione, quam *de Confessione Pelagii* edidit. Repugnat Joannes Garnerius Soc. Jesu Theologus Dissertatione V. in primam partem Operum Marii Mercatoris, quæ est *de Libellis Fidei editis a Pelagianis*.

X. Plurimos in S. Hieronymi libris nævos erroresque notat & carpit Dallæus, lib. *de vero Patrum usu* 1. Quod Origenis de damnatorum purgatione & salute delirium sequatur in cap. 4. Amos, & lib. 1. *contra Pelagium*. Quo ab errore SS. Doctorem vindicavimus in Panoplia adversus Hæreses III. Sæculi, Articulo II. Ipsi præterea improperat, quod secundas nuptias rebus turpibus & fœdis accenseat, & digamos eodem loco habeat, quo scortatores, Epist. X. *ad Furiam*, & XI. *ad Ageruchiam*, & lib. 1. *adversus Jovinianum*. At seipsum ab hac vindicavit calumnia Hieronymus in *Apologia pro libris adversus Jovinianum*. Legantur quæ ad Sanctissimi Patris defensionem diximus in Panoplia adversus Hæreses II. Sæculi, Dissertatione XVIII. Art. 1. Tertio exprobrat S. Hieronymo Dallæus, quod asserat Dei Providentiam curare quidem omnes & singulos homines; reliqua vero sive inanimata, sive ratione carentia, non item, *Comment. in Habacuc*, cap. 1. Sed eo loci particularem ac propriam individui cujusquam scientiam ac providentiam S. Hieronymus Deo non negat, sed curam dumtaxat benevolam illam, & paternam adhiberi brutis, & inanimis, quæ hominibus a Deo adhibetur. „ Sicut igitur, *inquit*, in hominibus etiam per singulos Dei currit Providentia: sic in „ cæteris animalibus generalem quidem dispositionem & ordinem, cursumque rerum „ intelligere possumus. Verbi gr. quomodo nascatur piscium multitudo, & vivat in „ aquis: quomodo reptilia & quadrupedia oriantur in terra, & quibus alantur cibis. „ Cæterum absurdum est ad hoc Dei deducere majestatem, ut sciat per momenta singula quot nascantur culices, quotve moriantur, quæ cimicum, & pulicum, & muscarum sit in terra multitudo, quanti pisces in aqua natent, & qui de minoribus majorum prædæ cedere debeant. Non simus tam fatui adulatores Dei, ut dum potentiam ejus etiam ad ima detrahimus, in nos ipsos injuriosi simus: eamdem rationabilium, quam irrationabilium providentiam esse dicentes.

Varios errores S. Hieronymo perperam Dallæus affingit.

Objicit 4. adversus Hieronymum Dallæus, quod Sanctarum Animarum post discessum suum præsentiam in infinitum extendat; adeo ut eas nullis spatiis, nulloque loco circumscribi vel contineri velit, lib. contra Vigilantium: *Sequuntur Agnum*, inquit, *quocumque vadit. Si Agnus ubique, ergo hi qui cum Agno sunt, ubique esse credendi sunt*. Nulla est tam segnis Dialectica, inquit Dallæus, quæ ferat hominem ita argumentantem, & Christi divinitatem cum ejusdem humanitate confundentem, & ex iis quæ de ea dicuntur, quæ illius sunt propria concludentem. Verum nec ubique Christum esse, ut homo est, nec ubique sanctas animas Hieronymus asserit, ut fingit petulans Calvinista, sed asserit dumtaxat illas uno loco non ita concludi, *Ut non possint suis tumulis, & ubi voluerint, adesse præsentes*: qui error erat Vigilantii. Hunc autem ex eo refellit apposite, quod *Agnum sequantur quocumque ierit*: Christus autem adesse possit ubicumque vult, nec uno ita arctetur loco ut ad alium transire non possit. Deinde Sanctos ubique esse cum Agno ait, quatenus preces nostras audiunt, & præsentem nobis ferunt opem; non quod eorum præsentia localis in infinitum extendatur.

Objicit 5. Dallæus adversus Hieronymum, quod Sacramentorum efficaciam Ministris tribuat Commentario in Sophoniam, pag. 489. *Sacerdotes*, inquit, *qui Eucharistiæ serviunt, & Sanguinem Domini populis ejus dividunt, impie agunt in legem Christi, putantes Eucharistiam imprecantis facere verba, non vitam*. Sed quis non videat S. Hieronymum, cum vitam Sacerdotum Eucharistiæ necessariam esse ait, de Eucharistiæ effectu, non de consecratione esse intelligendum? Non enim effectum salutis ei confert, quem merita indignum faciunt, in quo potius completur illud Apostoli: *Qui manducat & bibit indigne, judicium sibi manducat & bibit*. Vel (ut cum Scholasticis nostris loquar) morum exquirit ornatum S. Hieronymus ad Eucharistiam conficiendam, necessitate præcepti, non necessitate Sacramenti. Quod & adjuncta verba ostendunt: *impie*, inquit, *agunt in legem Christi*. Quo spectat & illud quod ex Lev. 21. ibidem laudat: *Et Sacerdos in quo fuerit macula, non accedat offerre oblationes Domino*. Idem confirmatur

BIBLIOTECA D. F. M. CAP. MONTEFUSCO (Av)

ex iis quæ paulo post subjungit: „ Sacerdotes quoque qui dant Baptismum, & ad Eu-
„ charistiam Domini imprecantur adventum, faciunt Oleum Chrismatis, manus impo-
„ nunt, Catechumenos erudiunt, Levitas & alios constituunt Sacerdotes, non tam in-
„ dignentur nobis hæc exponentibus, & Prophetis vaticinantibus, quam Dominum de-
„ precentur & studiose agant, ne de Sacerdotibus qui violant Sancta Domini, esse
„ mereantur. Non enim dignitas & nomina dignitatum, sed opus dignitatis & Prin-
„ cipes, & Judices, & Prophetas salvare consuevit. Qui Episcopatum, *inquit*, deside-
„ rat, bonum opus desiderat. Videte quid dixerit: Bonum opus desiderat, non digni-
„ tatem. Si autem despecto opere solam aspexerit dignitatem, cito corruet turris in
„ Siloa, &c.

Objicit 6. Dallæus adversus Hieronymum, quod existimaverit Evangelicam veritatem non recipere juramentum, lib. 1 *Commentar. in Matth.* ad cap. 5. Sed loquitur duntaxat S. Hieronymus de juramento per creaturas: loquitur de juramento pro rebus levissimis: loquitur de juramento quod non fit in veritate, in judicio, & in justitia. Ait denique Legem Evangelicam non recipere juramentum, non quod illicitum ex se sit, aut a Deo prohibitum; sed quia Christianæ sanctimoniæ & perfectioni minime consentaneum est, ut lites habeant quas juramento dirimi sit opus; nec ita abhorreant a mendacio, ut simplex eorum sermo jurisjurandi vim habeat. Hunc esse S. Hieronymi sensum fatebitur quisquis ejus verba diligentius expenderit. *Hanc*, inquit, *per elementa jurandi pessimam consuetudinem semper habuere Judæi: sicut Propheticus eos frequenter arguit sermo. Qui jurat, aut veneratur aut diligit eum per quem jurat. In lege præceptum est ut non juremus nisi per Dominum Deum nostrum: Judæi per Angelos, & urbem Jerusalem, & Templum, & elementa jurantes, creaturas resque carnales venerabantur honore & obsequio Dei. Denique considera quod hic Salvator non per Deum jurare prohibuerit, sed per cœlum & terram, & Jerosolymam & per caput tuum. Et hoc quasi parvulis fuerat lege concessum; ut quomodo victimas immolabant Deo, ne eas idolis immolarent: sic & jurare permitterentur in Deum: non quod recte hoc facerent, sed quod melius esset Deo id exhibere, quam Dæmonibus. Evangelica autem veritas non recipit juramentum; cum omnis sermo fidelis pro jurejurando sit.* His gemina sunt quæ habet lib. 2. Comment. in Zachariam, ad cap. 8. *Et juramentum*, ait, *mendax ne diligatis: præcipiente Domino in Evangelio: Ego autem dico vobis ut non juretis penitus, sed sit vester sermo: Est, est, Non, non: qui enim non juraverit, numquam poterit pejerare. Qui jurat, audiat quod scriptum est: Non assumes nomen Domini Dei tui super re vana. Omnia hæc sunt quæ odi, dicit Dominus .... In præceptis quæ ad vitam pertineat, & sunt perspicua, non debemus quærere allegoriam, ne juxta Comicum, nodum quæramus in scirpo.*

His gemina sunt quæ eodem de argumento habent Origenes Tractatu 35. in Matthæum; Hilarius cap. 4. in eumdem Evangelistam; S. Epiphanius *Hæresi* 19. quæ est *Ossenorum*, n. 6. S. Chrysostomus, Homil. 8. & 19. ad populum Antiochenum, Homilia 17. *in Matthæum* & alibi passim; Auctor Operis imperfecti in Matthæum, inter ejusdem Chrysostomi Opera; Ambrosius in Psalm. 118. ad illa verba, *Juravi, & statui*; Theophilactus, Œcumenius, & Euthymius.

7. Hieronymum exagitat Dallæus, quod in Epist. ad Titum, negat eam fuisse altaris Atheniensis inscriptionem, quam dicit apud Lucam Paulus Actuum 17. *Inscriptio autem aræ*, inquit, *non ita erat ut* Paulus asseruit, *Ignoto Deo*, *sed ita: Diis Europæ, Asiæ, & Africæ, Diis ignotis & peregrinis*. At dixit quod res est Hieronymus absque Apostoli injuria ut ex adjunctis patet. *Verum quia Paulus non pluribus Diis indigebat ignotis, sed uno tantum ignoto Deo, singulari verbo usus est, ut doceret illum suum esse Deum, quem Athenienses in aræ titulo prænotassent, & recte eum scientes colere deberent, quem ignorantes venerabantur, & nescire non poterant.*

XI. S. Hieronymi auctoritate abutuntur Novatores, cum illum vindicem asserunt Aeriani Dogmatis, quo Episcopum inter & Presbyterum æqualitas summa constituitur. Unde perperam Blondellus infaustum Opus quo istum propugnavit errorem inscripsit *Apologiam S. Hieronymi*. Sed de Sanctissimi Doctoris Sententia in Dissertatione singulari seorsim edita jam egimus.

XII.

MONTSERRAT

XII. S. Hieronymus in Commentariis ex mente propria non semper loquitur, sed refert interdum, immo sæpius, aliorum Interpretum Sententias tacitis eorum nominibus: nec ipsas refellit, etiamsi erroneæ sint & absurdæ. Qua de re suorum Operum Lectores ipse monitos voluit Apologia 1. adversus Rufinum.

„ Ego, *inquit*, in Commentario ad Ephesios sic Origenem, Didymum & Apollinarium secutus sum, qui certe contraria inter se habent dogmata, ut Fidei meæ non „ amitterem veritatem. Commentarii quid operis habent? Alterius dicta edisserunt, „ quæ obscure scripta sunt, plano sermone manifestant, multorum sententias replicant, „ & dicunt: Hunc locum quidam sic edisserunt, alii sic interpretantur: illi sensum „ suum & intelligentiam his testimoniis & hac nituntur ratione firmare: ut prudens „ lector, cum diversas expositiones legerit, & multorum vel probanda, vel improbanda didicerit: judicet quid verius sit, & quasi bonus trapezita adulterinæ monetæ pecuniam reprobet.

Multa præcipue ex Origene in Commentarios suos transfudit, quod cum ipsi objicerent ejus æmuli, hoc eorum invidiæ telum ita repulit Præfat. 2. lib. Commentar. in Michæam: „ Nam quod dicunt, Origenis me volumina compilare, & contaminari non „ decere Veterum scripta, quod illi maledictum vehemens esse existimant, eamdem „ laudem ego maximam duco, cum illum imitari volo, quem cunctis prudentibus, „ & vobis placere non dubito. Si enim criminis est Græcorum bene dicta transferre, „ accusentur Ennius & Maro, Plautus, Cæcilius & Terentius, Tullius quoque & cæteri eloquentes Viri, qui non solum versus, sed multa capita & longissimos libros „ ac fabulas integras transtulerunt. Sed & Hilarius noster furti reus sit, quod in Psalmos XL. ferme millia versuum supradicti Origenis ad sensum verterit. Quorum „ omnium æmulari exopto negligentiam potius, quam istorum obscuram diligentiam.

XIII. Quanta fuerit S. Hieronymi in Controversiis Fidei expendendis ac dirimendis jam ab ejus obitu auctoritas, constat ex Sancto Augustino qui eam non absque honorifica Præfatione adversus Pelagianos protulit, lib. 1. *Contra Julianum*, cap. 7. „ Nec „ Sanctum Hieronymum, *inquit*, quia Presbyter fuit, contemnendum arbitreris, qui „ Græco & Latino insuper & Hebræo eruditus eloquio, ex Occidentali ad Orientalem transiens Ecclesiam, in locis sanctis, atque in literis sacris, usque ad decrepitam vixit ætatem, cujus nobis eloquium ab Oriente usque in Occidentem ad instar „ lampadis resplenduit. Hic omnes vel pene omnes qui ante illum ex utraque parte „ orbis de Doctrina Ecclesiastica scripserant, legit, nec aliam de hac re tenuit promptque sententiam". Nonnulla tamen sunt in quibus ipsum deserunt Ecclesia & Scholæ Theologorum. Cum enim ille Epist. 83. ad Oceanum data, asserat non esse repellendum a Sacris Ordinibus Bigamum, qui semel ante Baptismum, & semel post Baptismum nupserit; & quod sola post Baptismum Bigamia Christianis imputetur ad hunc effectum: Ecclesia contrariam sequitur sententiam, quæ est Innocentii I. Sancti Augustini, & S. Gregorii. Ab eo etiam discedunt Theologi in quæstione de legalium Cæremoniarum desitione. Cum enim statim a Christi Passione legalia Sacramenta Mosaycæque Legis ritus mortiferos esse cœpisse propugnaverit, & Apostolos simulatione quadam Cæremonias illas observasse, adeoque S. Petrum sincere & ex animo reprehensum non fuisse a Sancto Paulo: Theologi contrariam sententiam duce Sancto Augustino tuentur, cujus rationibus cessit Sanctus ipse Hieronymus.

SCHOLION.

Ad hunc Articulum, pag. 667. Editionis primæ, Religiosi Censores hanc propositionem notant: *Sanctus Hieronymus non fuit Cardinalis*.

R. Me reprehendunt Religiosi Censores, quod averso a veritate auditu, non sim conversus ad putidam & insulsam Fabulam de Cardinalitia Dignitate *S. Hieronymi*, sed eam rejecerim, sicut ante me rejecerunt Cardinales *Baronius*, Tom. 4. Annalium, ad ann. 382. Num. 26. & *Bellarminus*, libro 1. *de Clericis*, cap. 16.

ARTICULUS XXXII.

De Joanne Hierosolymitano, Theophilo Alexandrino, Palladio, & Severiano Gabalitano.

I. JOANNES, post S. Cyrillum, Hierosolymitanus Episcopus, ab anno 386. ad 416. Ecclesiam illam rexit. A Theodoreto, lib. 5. Historiæ Ecclesiasticæ, cap. 35. *Vir laudabilis* appellatur. Doctrinæ Origenis defensor acerrimus fuit; eoque nomine a Sancto Hieronymo impugnatus *Epistola* 61. *adversus errores Joannis Hierosolymitani*. Cæterum labem illam a se depellere conatus est, conscripto libro adversus obtrectatores studii sui, in quo ostendit Origenis se ingenium, non fidem secutum; ut testatur Gennadius in Catalogo Scriptorum Ecclesiasticorum, cap. 30. Petrus Wastelius Carmelita hunc vocat Joannem Nepotem Sylvanum, Romanis Nobilibus editum, sororis Dracontii filium, Discipulum S. Pambonis, ex Priore Carmelitarum in Monte Carmelo, Patriarcham Hierosolymitanum. Quæ omnia, præter Patriarchatum Hierosolymitanæ Ecclesiæ quo exornatus est, figmenta sunt. Idem Carmelita Opera plurima sub Joannis istius nomine emisit in lucem, quæ tribus Vindiciarum libris ipsi asserere conatus est, præsertim librum *de institutione primorum Monachorum in lege veteri exortorum, & in novo perseverantium, ad Caprasium Monachum*. Sed universum eruditorum cœtum repugnantem habet, qui ut alia Opera Joanni Hierosolymitano ab ipso asserta, ejus non esse, sed Auctorum pleraque Latinorum existimant; ita librum illum *de Monachorum primorum institutione* ipsi fuisse a posteriore aliquo Scriptore, eoque Latino suppositum, propugnant. Ita sensit inter alios doctissimus Cardinalis Baronius ad annum 444. n. 18. Et certe rationes gravissimæ id probant 1. quia laudat Scripturam Sacram, non secundum 70. Versionem, qua tunc Ecclesia Græca utebatur, sed secundum Editionem Vulgatam. Secundo, quia Monachi etymologiam ex lingua Græca derivat, latineque explicat; quod Joannes Hierosolymitanus Græcus ipse, & ad Græcos scribens non fecisset. *Propterea*, inquit cap. 5. *debes solitarius pavere & flere, id-est, officium Monachi exercere* (*μόνος enim Greçe, dicitur Latine unus, sive singularis aut solus; ἄχος autem Greçe, Latine dicitur tristis. Inde dictus est Monachus, quasi singularis & tristis*) *tua scilicet & alterius peccata solitarius lugens*. Tertio suam prodit imperitiam, cum scribit, c. 45. *Dici proprie melotam a mele animali, quod etiam taxus appellatur, de cujus pilis, vel pelle vestis facta, quæ est valde hispida, est melota proprie vocata*. 4. Phrases nullum Græci idiomatis odorem referentes, & frequens vocum Latinarum expositio, Latinum Auctorem probant. Denique altissimum Gennadii, & Trithemii de hocce Joannis Hierosolymitani libro, aliisque a Walstelio ipsi vindicatis silentium, probat illorum suppositionem.

II. Theophilus Alexandrinus Episcopus, Origenistarum hostis, in S. Joannem Chrysostomum iniquior, a S. Hieronymo ob Fidei & Doctrinæ integritatem, fervoremque in exagitandis Origenistis, variis laudibus passim exornatus, a Synesio quoque Epistola 9. a Paulo Emisseno, cum de pace S. Cyrillum inter & Orientales concilianda Alexandriæ verba faceret; a S. Leone Epistola 52. & 64. a Gennadio, cap. 33. Catalogi, a S. Isidoro Pelusiota, lib. 1. Epistola 152. a Socrate, Sozomeno, & Theodoreto commendatus, necnon a Gelasio 1. Pontifice Maximo in *Synodo Romana*: post Timotheum, ab anno circiter 385. ad annum 412. Alexandrinam rexit Ecclesiam. Tres ejus *Paschales Epistolas*, librum *De sacris Mysteriis*, & *Synodicam adversus Origenem Epistolam*, Latine reddidit S. Hieronymus. *Paschalem Cyclum* Theodosio Imperatori nuncupavit. Adversus Origenem & Antropomorphitas grande volumen ipsum edidisse Gennadius refert. Tres libros *De Fide* ipsi adscriptos se legisse idem Auctor testatur, quos ipsi *ob linguæ*, ut ait, *inconsonantiam*, censet abjudicandos. Varii Canones Ecclesiastici ab ipso editi leguntur in Collectionibus Zonaræ & Balsamonis. Theodorum Mopsuestenum impugnavit acerrime, ut constat ex 5. Synodo œcumenica Collat. 5. Moriturus dixisse fertur: *Beatus es, Abba Arseni, qui semper hanc horam ante oculos habui-*

habuisti: nec prius ultimum spiritum emittere potuisse, quam S. Joannis Chrysostomi, quem inique damnaverat, effigiem veneratus fuisset.

III. Palladius Helenopolitanus Episcopus in Cappadocia, in Origenis ac Pelagianorum errores propensior, ut constat ex S. Hieronymo in *Præfatione libri ad Ctesiphontem contra Pelagianos*, scripsit Historiam de vita, moribus, & institutis Monachorum, quæ *Lausiaca* inscribitur, quia ad Lausum virum illustrem & sacro cubiculo Præpositum eam direxit. Scripsit quoque Dialogum *De Vita S. Joannis Chrysostomi*.

IV. Severianus Gabalitanus Episcopus in Syria, vir eruditus, & concionator egregius, varios Constantinopoli Sermones habuit rogante S. Joanne Chrysostomo: Arcadio Imperatori ob dicendi vim gratissimus: ad finem 4. sæculi, & quinti initio maxime floruit. Nonnullas ejus Homilias edidit Savilius cum operibus S. Joannis Chrysostomi. *Expositionem in Epistola ad Galatas* ab eo editam, & libellum *De Baptismo & Theophaniæ solemnitate*, tempus edax rerum nobis invidit. De dissidio Severiani cum S. Joanne Chrysostomo, deque eorum reconciliatione, lege Socratem lib. 6. Histor. cap. 11. & Sozom. lib. 8. cap. 10. Extat inter Chrysostomi Opera Homilia *De recipiendo Severiano*, & ipsius Severiani *Sermo de pace*, cum a S. Chrysostomo susceptus est.

ARTICULUS XXXIII.

De Rufino Aquilejensi.

RUfinus Aquilejensis Ecclesiæ Presbyter ac Monachus, a S. Hieronymo in Chronico ad annum Christi 377. & in Epistola 5. ad Florentium, in 4. ad ipsum Rufinum, & alibi non semel laudatus; ab eodem ut Origenis acerrimus defensor, utque Pelagianorum fautor exagitatus est. Post 25. annos peregrinationum in Ægypto & Oriente, quibus Melaniam seniorem comitatus est, rediit in Occidentem anno 397. & *Romam invexit navem plenam suarum blasphemiarum* (ex S. Hieronymo.) Asportavit enim libros περὶ ἀρχῶν Origenis a se Latinitate donatos, & aureo poculo Romanis venenum propinavit. Eam ob causam ab Anastasio Romano Pontifice damnatus est, ut constat ex illius Pontificis Epistola ad Joannem Hierosolymitanum data. In patriam cum secessisset, Apologiam scripsit Anastasio. Scripsit quoque tres virulentissimos Invectivarum libros adversus S. Hieronymum. Tamdiu vero Aquilejæ substitit, donec populantibus agros urbemque Wisigothis, in Siciliam fugere coactus est, ubi diem extremum clausit an. 411.

Rufinus Syrus non alius ab Aquilejensi. P. Garnerii S. J conjectura difflantur.

Rufinum Cœlestii Magistrum, qui ipsum *docuit negare traducem originalis peccati*, teste S. Augustino, lib. *De Peccato Originali*, cap. 4. & qui *Hanc ineptam & non minus inimicam rectæ Fidei quæstionem, sub sanctæ recordationis Anastasio Romanæ Ecclesiæ summo Pontifice Romam primus invexit*, ut asserit Marius Mercator in *Præfatione Subnotationum*; Joannes Garnerius Societatis Jesu Professor, alium esse existimat ab Aquilejensi, quod ipsum Marius Mercator *natione Syrum* vocet. Quasi circa Rufini patriam falli non potuerit Marius, aut vero natione Syrum existimare non potuerit ac dicere, qui tot annorum intervallo in Syria peregrinatus fuerit & commoratus. Nec obstat quod Rufinus quem Cœlestius ut magistrum laudat apud S. Augustinum, lib. *De Peccato Originali*, Romæ manserit *apud Pammachium*: Qui cum addictissimus foret Hieronymo, apud se Rufinum Aquilejensem esse non permisisset, nec eo familiariter usus esset. Quo enim tempore a Pammachio hospitio exceptus sit Rufinus, diserte Cœlestius non notat. Si id referatur ad illud tempus quo nondum libros περὶ ἀρχῶν vulgaverat, quo nondum fuerat ab Anastasio damnatus, quo nondum in apertum eruperat dissidium ejus cum Hieronymo contentio, ruit conjectura Patris Garnerii. At, inquit, Rufinus Aquilejensis anno 13. Siricii *invexit in Urbem navem plenam suarum blasphemiarum*, ut scribit S. Hieronymus. Syrus *sub Anastasio primus Romam invexit inimicam rectæ Fidei quæstionem de Peccato Originali*, ut testatur Marius Mercator. Utrumque vere dici potuit, Romam enim appulit sub Siricio; at Origenis errores Pelagianamque Hæresim vulgavit sub Anastasio. Sed, inquit Vir Eruditus, Rufinus quem laudat

V 4 Cœle-

Cœlestius Romæ fuit, cum doceret *quia tradux peccati non erat*. Aquilejensis, ubi primum Roma digressus est, eo non rediit. Sed ex verbis Cœlestii non probabit Eruditus Conjector quod tanta confidentia asserit. Dogma illud nefarium se audivisse ait a Rufino qui Romæ fuit apud Pammachium: non ait se audivisse Romæ. Quidni vero ex ipsius ore hunc errorem excepit, dum in Sicilia versaretur? eo enim comitatus est Pelagium, se metu Wisigothorum Urbi imminentium recipientem Cœlestius, in eaque Insula triennio circiter mansit; quo tempore in ea regione versatum fuisse & Rufinum secundum P. Garnerii calculos compertum est. Rufinum Aquilejensem accusari quidem ab Hieronymo fatetur P. Garnerius, tamquam præcursorem & Magistrum Pelagii; sed perinde ac Jovinianum, Evagrium Ponticum, cæterosque omnes, quorum meminit in Epistola ad Ctesiphontem, & in ea tantum parte, quæ spectaret ἀπάθειαν & ἀναμαρτησίαν. De alia quæ pertinet ad traducem peccati, ne vocatum quidem esse ait in suspicionem: at Cœlestii Magister traducem peccati non esse, discipulos docebat. Fateor dissimulasse Rufinum errorem illum suum de peccato originali, nec illum nisi inter consectaneos suos docuisse, & forte nondum illum præformasse, quo tempore S. Hieronymus contra ipsum scribebat. Sed non probat eruditus Conjector, pravum istud dogma numquam fuisse ab Aquilejensi Rufino assertum. Sane inter dogmata de impeccantia & impassibilitate, & de negatione peccati originalis, connexionem summam fuisse perspicuum est. Cum itaque *Hæresim impassibilitatis & impeccantiæ in Discipulo Origenis Grunnio fuisse jugulatam* (id est in Rufino) Sanctus Hieronymus scribat Præfatione in lib. 4. *Commentar. in Jeremiam*, consequenter & dogma de negatione peccati originalis in eo confixum est; quamvis illud nondum diserte propugnasset.

Instat Vir Eruditus. Paulinus nihil excepit adversus Rufinum a Cœlestio appellatum: excipere plurima potuisse adversus Aquilejensem, vel hoc unum præsertim, quod propter Hæreses a Sede Apostolica damnatus fuisset, & in damnatione extinctus. Sed meminisse debuit P. Garnerius eorum quæ dixit in Notis ad Epistolam Anastasii. Rufinum dubiam sui memoriam reliquisse, aliis velut Sanctum laudantibus, aliis execrantibus tamquam Hæreticum: credere posse quempiam Anastasii damnationem comminatoriam fuisse dumtaxat, justisque de causis non evasisse postmodum in sententiam: forte pariter suspectam fuisse non sine causa. Quæ si ita se habuerint, ut conjicit Vir Doctus; mirum esse non debet quod Paulinus non exceperit adversus Rufinum, ipsum ab Anastasio damnatum fuisse. Præterea, excipere potuisset Paulinus adversus Rufinum Syrum, ipsum hominem nullius in Ecclesia nominis & auctoritatis fuisse: a Sanctissimo Presbytero Hieronymo, cujus Discipulus fuerat, descivisse: abusum fuisse Sancti Viri amicitia & fiducia ad spargendos errores. Nihil horum excepit adversus Rufinum Paulinus. Itaque non fuit ille Rufinus Syrus Presbyter missus ab Hieronymo in Occidentem. Quid quod nusquam & nullibi adversus Syrum illum hominem velut proditæ Fidei reum, & Pelagianæ Hæreseos incentorem invehitur S. Hieronymus? At ipsi non pepercisset, pro eo, quo flagrabat, Fidei zelo.

Objicit P. Garnerius, Rufinus qui Cœlestium docuit, Presbyter erat in Ecclesia Catholica constitutus, tunc cum doceret, id est, communione cum Sede Apostolica conjungebatur: Aquilejensis ab Anastasio communione privatus fuerat.

Resp. Incertum esse ipsi P. Garnerio, an reipsa vibratum fuerit ab Anastasio in Rufinum anathema, an comminatoria dumtaxat fuerit ejus de nomine Rufini Epistola. Unde priores conjecturas novis conjecturis destruit. Deinde non constat an Rufinus esset communione privatus, cum de peccato originali cum Cœlestio collocutus est. Tertio non constat an Cœlestius anathema, quo percussus fuerat Rufinus, non dissimulaverit. Quarto, Rufinus damnatus fuerat ab Anastasio, non ut Hæreticus, sed ut pertinaciæ reus, qui vocatus ad judicium Sedis Apostolicæ, Romam venire contempserat: quique nec Præfatione sua ad libros Origenis, neque Apologia ad ipsum Pontificem missa, satis se ab Origenismi suspicione purgaverat. Unde ipsum ut Presbyterum in Ecclesia constitutum appellare potuit Cœlestius, eo sensu quod ab Ecclesia non recessisset.

Adde, Eruditum Conjectorem multa asserere, quæ penitus incredibilia sint. Ait enim Rufinum Syrum a S. Hieronymo missum esse Mediolanum ut Venerium impelleret ad

con-

condemnandos Origenistas: Romæ commoratum esse, dum judicium de Origenistis, & Rufino præcipue apparabatur: strenue rem gessisse adversus Origenistas, & Aquilejensem ipsum Rufinum, & Romæ Cœlestium docuisse contra Catholicam Fidem de peccato originali sentire: cum duos edidisse Fidei libellos, qui a Mario Mercatore describuntur, breviorem unum 12. Anathematismis contentum: prolixiorem alterum in octo capita distributum. At vix quisquam credat I. Rufinum Syrum S. Hieronymi discipulum aut familiarem, scripsisse libellum in quo peccatum originale tam diserte, tamque præfracte negatur, cum adhuc versaretur in Oriente, & S. Hieronymi lateri adhæreret. II. m Incredibile est Hieronymum in Occidente ad Ecclesiastica negotia gerenda misisse virum, de cujus Fidei sinceritate certior non esset. III. Rufinum Syrum ab Hieronymo missum esse, ut Rufini Aquilejensis damnationem urgeret, pariter incredibile est. Tunc enim reconciliatus erat cum Rufino S. Hieronymus, deque ipso ut de amico conquerebatur apud ipsummet, ut constat ex Epist. 66. S. Hieronymi ad illum data: *Hæc apud te*, inquit, *amice potius expostulare volui, quam lacessitus publice desævire: ut animadvertas me reconciliatas amicitias pure colere: & non juxta Plautinam sententiam altera manu lapidem tenere, panem offerre altera*. Ad hæc Rufino Syro dederat in mandatis Hieronymus ut nomine suo Rufinum Aquilejensem Roma transiens videret, deque suo in ipsum animo & obsequio certiorem faceret. *Sanctum quoque Presbyterum Rufinum* (inquit eadem in Epist.) *ob quandam causam per Romam Mediolanum misimus: & oravimus ut nostro animo & obsequio vos videret*. An, quæso, Hieronymus vir sincerus & sanctus ad urgendam Rufini Aquilejensis damnationem Syrum illum misisset, eo tempore quo tot amicitiæ officiis ipsum demulcebat? IV. Incredibile est quod Syrus ille Presbyter, Origenistarum, & Aquilejensis Rufini damnationem tam strenue procurasset, si Pelagianæ Hæreseos fuisset incentor ac promotor, & cum Pelagio & Cœlestio tanta necessitudine & doctrinæ communione conjunctus: siquidem Origenes & Rufinus Aquilejensis ejus defensor, Pelagio & Cœlestio charissimi erant.

Existimaverim igitur Libellos memoratos a Rufino Aquilejensi editos esse. Primus enim in Codicibus MSS. Operum Marii Mercatoris statim post Epistolam Anastasii Pontificis de Rufino Aquilejensi descriptus est sub hoc titulo: *Incipit Fides ejusdem Rufini*. Secundo, hunc libellum, uti & alterum prolixiorem, alicujus esse oportet, qui variorum errorum accusatus, præsertim eorum quos Origenes propugnavit, opus habuerit suspiciones contra Fidei suæ integritatem exortas edita confessione, seu libello Fidei, depellere. At Rufinus Syrus in Origenismi suspicionem non venit; Rufinus Aquilejensis Origenianorum errorum postulatus est; & ab Anastasio ob vehementissimam de illorum patrocinio suspicionem damnatus. Tertio, quæ in priori libello sibi objecta sunt, Rufinus Aquilejensis, cum in Apologia ad Anastasium Romanum Pontificem, tum maxime in duabus adversus Hieronymum invectivis diluit. Crediderim hunc libellum a Rufino editum, post quam ab Anastasio damnatus est. Cum enim videret Apologiam ad illum missam inutilem fuisse, nec eam visam esse sufficientem Pontifici ad purgandam suspicionem Origenismi cujus accusabatur; duodecim illos Anathematismos ad ipsum misit, ut pravam suspicionem a se penitus depelleret, atque in communionem reciperetur. Secundum vero libellum prolixiorem, existimo ex parte compositum a Rufino, Pelagio, Cœlestio, aut Juliano rogantibus; ab ipsis vero interpolatum fuisse atque vulgatum, cum nominis ejus inscriptione, ut auctoritatem pravo suo dogmati contra fidem peccati originalis conciliarent. A Rufino compositum Joannes Diaconus testatur. Quæ contra peccatum originale in eo extant, Rufinum sapiunt; a quo se didicisse, *quia tradux peccati non erat*, professus est Cœlestius coram Aurelio aliisque Episcopis Carthagine congregatis. Sed a Rufino inserta esse illa in Origenem commata, *Impie Origenes ac nefarie fatuus est, qui sic dixit*, &c. *Discant qui nefariam Origenis Hæresim sequuntur*, &c. *Unde impius Origenes Gentilium captus errore, & ab eo nolens penitus abscedere, novarum etiam studens auctor esse sectarum, conjecturis illorum alio modo translatis edocuit*, &c. Hæc, inquam, esse a Rufino Aquilejensi scripta, qui Origenis pene adorator fuit, mihi ægre admodum persuaserim. Enimvero in primo libello Fidei, quem illi vindicavimus, Origenis errores ita damnat anathemate, ut ejus parcat nomini, &

eos

eos generatim execretur qui hæc dicunt. Pelagius igitur & Cœlestius, cum Origenis errores in Oriente a Theophilo & Epiphanio, eorumque Conciliis; in Occidente ab Anastasio damnatos viderent, ut servirent tempori, verba illa execratoria in Origenem libello Fidei, quem a Rufino acceperant, addiderunt; ut piis omnibus qui in Origenistas erant jure meritoque, recentes ob tumultus, commoti, fucum facerent. Denique recusum esse istum libellum a Pelagio & Cœlestio, MSS. Corbejensis Abbatiæ exemplaria, Pelagii nomen præferentia, probabile faciunt.

Ut ut sit, certum est Rufinum ante Pelagium & Celestium, vel saltem cum illis negati peccati originalis auctorem extitisse, & eorum in tradenda illa perversitate vel magistrum, vel socium. Alteri quoque Pelagianæ Hæreseos parti de naturali illa justitiæ possibilitate ipsum favisse, inde manifestum est, quod Sanctus Hieronymus testetur in Epistola ad Ctesiphontem eum libros Evagrii Pontici, quos de impassibilitate & impeccantia scripserat, latine reddidisse: & librum Xiti Pythagorici hominis Ethnici sub nomine Siyti Martyris, Urbis Romanæ Episcopi, edidisse; *In quo juxta dogma Pythagoricorum, qui hominem exæquabant Deo, multa de perfectione dicebantur, ut qui nomen Philosophi nescirent, sub Martyris nomine biberent de aureo calice Babylonis*, (inquit Sanctus Hieronymus.) Hunc librum solita temeritate & insania *Annulum* nominavit, eodem Hieronymo teste: qui per multas Provincias ab his ἀπαθείαν & impeccantiam prædicabant, id est, a Pelagianis legebatur.

Celebre erat Rufini nomen, antequam in Origenismi, ac Pelagianismi suspicionem venisset. De dissidiis ipsum inter & Sanctum Hieronymum exortis vehementer dolere se significavit Sanctus Augustinus Epistola ad ipsum Hieronymum data. *Nescio*, inquit, *quæ scripta maledica super tuo nomine ad Africam pervenisse audivimus. Accepimus tamen quod dignatus es mittere, illis respondens maledictis: quo perlecto, fateor, multum dolui inter tam charas familiaresque personas, cunctis pene Ecclesiis notissimo amicitiæ vinculo copulatas, tantum malum extitisse discordiæ .... Quæ sibi enim jam fida pectora toto ore fundantur? In cujus sensus tota se projiciat secura dilectio? Quis denique amicus non formidetur quasi futurus inimicus, si potuit inter Hieronymum & Rufinum hoc quod plangimus exoriri?* Plurimi Rufinum fecerat, eumque commendaverat ut singularis eximiæque virtutis virum Sanctus Hieronymus Epistola 5. ad Florentium: sed orta inter eos dissensione, aliter sensit. En Hieronymi verba illa in Epistola: *Frater Rufinus individua mihi germanitatis charitate connexus ... Noli nos ejus æstimare virtutibus. In illo conspicies expressa sanctitatis vestigia: & ego cinis & vilissima pars luti, & jam favilla, dum vertor, satis habeo, si splendorem morum illius imbecillitas oculorum meorum ferre sustineat. Ille modo se lavit, & mundus est, & tamquam nix dealbatus: ego cunctis peccatorum sordibus inquinatus, diebus ac noctibus operior cum tremore reddere novissimum quadrantem.* Hæc S. Hieronymus, tam humiliter de se ipso, quam magnifice de Rufino sentiens.

Plures libros edidit Rufinus, scilicet *Expositionem Symboli ad Laurentium Episcopum*; *De benedictionibus Judæ*; *De benedictionibus reliquorum XI. Patriarcharum*; *Commentarios in Oseam, Joel & Amos*: *Historiæ Ecclesiasticæ libros duos*, post Eusebii Cæsareensis Latinam Versionem scriptos; *Apologias adversus Hieronymum*, & varias Græcorum, & maxime Origenis Versiones. De his scriptis ita censet Gelasius in Synodo Romana: *Rufinus vir religiosus plurimos Ecclesiastici Operis edidit libros: nonnullas etiam Scripturas interpretatus est. Sed quoniam B. Hieronymus in aliquibus eum de abitrii libertate notavit, illa sentimus, quæ B. Hieronymum sentire cognoscimus: & non solum de Rufino, sed etiam de universis, quos Vir sæpius memoratus zelo Dei & Fidei religione reprehendit.* Ipsum Gennadius *Non minimam partem Ecclesiæ Doctorum* vocat, & *elegantis in vertendis Græcorum libris ingenii*. Et ipsum convicisse ait *Obtrectatorem Opusculorum suorum* (Hieronymum intelligit) *se Dei intuitu, & Ecclesiæ utilitate, auxiliante Domino ingenium agitavisse: illum vero æmulationis stimulo incitatum, ad obloquium stylum vertisse.* Sed Sancti Hieronymi, Anastasii, & Gelasii Romanorum Pontificum, potius quam Gennadii viri Semipelagiani judicio de Rufino standum est. Non eo tamen inficias, quin ejus auctoritas plurimi facienda sit in his capitibus, in quibus a Sancto

... Hieronymo reprehensus non est, & alios Patres consentientes habet. Unde Cassianus, libro 7. *de Incarnatione*, cap. 27. Rufinum haud absque honorifica præfatione laudat. *Rufinus quoque*, inquit, *Christianæ Philosophiæ Vir, haud contemnenda Ecclesiasticorum Doctorum portio, ita in expositione de Domini Nativitate testatur*, &c.

Nota.

RUfinum justissime a S. Hieronymo vapulasse, utpote Origeni, ejusque libris addictissimum, ultro fatendum est; eam etenim ob causam Romanæ Ecclesiæ meruit censuram. Culpandus insuper quia Pelagianæ sectæ fundamenta jecerit, & gravissimorum dissidiorum origo fuerit, & fomes. Illum nihilominus non pauci inter Hæreticos numerare formidant: quamvis etenim cum Origene a veritate deviasse quamplures affirmaverint, revera tamen errores ab illo propugnatos videtur repudiasse. Cardinalis Norisius *lib. 1. hist. Pelag. cap. 3.* observat, quod si Rufinus hæresim fovisset, S. Paulinus ab illius colenda amicitia fuisset alienus, nec Pinianus & utraque Melania in socium admisissent, dum in Siciliam peragrarunt; nec demum illi licuisset prope Urbem degere in suburbano Pineti Monasterio. Hinc non abs re putat credere, quod etsi apud Anastasium Papam errorum suspicione laborasset, postea coram Innocentio I. se plene purgaverit. Idem Norisius libelum profert, quo Rufinus condemnare non recusavit errores partim a se assertos, partim, ut querebatur, falso imputatos. Verum tamen est Gelasium Papam Rufinum post ipsius mortem damnasse, utpote qui contraria S. Hieronymo de arbitrii libertate scripsisset; quam tamen damnationem, non personam, sed Rufini libros respexisse nil vetat affirmare. Videatur etiam Pagius *ad annum Ch.* 410.

ARTICULUS XXXIV.

De Gaudentio, Chromatio, & Prudentio.

I. SAnctus Gaudentius Philastrii in Brixiensi Episcopatu successor, ab anno 387. usque ad initia sæculi quinti floruit. Plures Tractatus seu Sermones habuit variis de argumentis, qui extant in Bibliothecis Patrum.

II. Chromatius Aquilejensis Episcopus, ad quem scribens Sanctus Hieronymus Præfationem in libros *Paralipomenon*, ipsum vocat *Episcoporum* sui temporis *sanctissimum & doctissimum*; cujus & Sanctus Ambrosius in Epistola ad ipsum data, & S. Joannes Chrysostomus Epist. 155. meminerunt; elegantissima composuit in Evangelium Sancti Matthæi Commentaria, ex quibus Homiliæ tres dumtaxat cum fragmentis quibusdam supersunt in Bibliotheca Patrum. Floruit exeunte sæculo 4. & 5. ineunte.

III. Aurelius Prudentius, Poeta Christianus, anno Christi 348. natus est, Philippo & Salia Coss. Ejus cum laude meminit Gennadius in Catalogo Scriptorum Ecclesiasticorum. Varia Poemata edidit, ex quibus Catholicorum dogmatum contra Hæreticos petitur confirmatio, scilicet *Psychomachiam*, sive *de pugna animi*: *Cathemerinon*, sive *Diurnarum rerum Opus*; *Peristephanon*, sive *de Coronis Martyrum*; *Apotheosim*, sive *de Divinitate*; *Hamartigeniam*, sive *de origine peccatorum*; *libros duos contra Symmachum Urbis Præfectum, qui pro ara victoriæ ac veteri Deorum cultu disseruerat. Enchiridion Veteris & Novi Testamenti* διπτοχαιὸν Græce, a duplici veluti cibo, inscriptum. Quod Opus Goldastus, & alii nonnulli, Amæno cuidam ignoto priscis Poetæ tribuunt, & abjudicant Prudentio, Gennadio reclamante.

ARTICULUS XXXV.

De Commodiano.

COmmodianus ævo Silvestri primi Romani Pontificis floruit. Libellum edidit, cui titulum fecit, *Instructiones*, scilicet ad Paganos, ut ab idolorum cultu ad veram

Chri-

Christianæ Legis Philosophiam convertantur. Quin etiam ad Christianos ipsos, ne officii obliti, ad sæcularia redeant. Scripsit mediocri sermone, quasi versu. Etenim versibus faciendis nec leges, nec modulos servat. Majorem ubique Acrostichidis rationem habet, quam metri. Acrostichides vero sunt ex cujusque Poematis titulis constructæ, sic assignata cuique versui litera, ut a primo cujusque Poematis versu totius deinceps Poematis series per literas versuum primas decurrat. A Gelasio inter apocrypha relatus est, ob Millenariam fabulam. Angelos Apostatas cum feminis coinquinatos fuisse asserit, & ab illis progenitos Gigantes. De Commodiano ita censet Gennadius in Catalogo Virorum Illustrium: *Commodianus, dum inter sæculares literas etiam nostras legit, occasionem accepit Fidei. Factus itaque Christianus, & volens aliquid studiorum suorum muneris offerre Christo suæ salutis Auctori, scripsit mediocri sermone, quasi versu, adversus Paganos. Et quia parum nostrorum attigerat literas, magis illorum dogmata destruere potuit, quam nostra firmare. Unde & de divinis repromissionibus adversum illos vili satis & crasso, ut ita dixerim, sensu disseruit: stuporem illis, nobis desperationem incutiens; Tertullianum, & Lactantium & Papiam auctores secutus. Moralem sane doctrinam, & maxime voluntariæ paupertatis amorem optime prosecutus, studentibus inculcavit.*

ARTICULUS XXXVI.

De Tichonio.

Tichonius Afer, vir literatus, & cognitione profanarum Ecclesiasticarumque rerum instructus, sed Donatista, scripsit *de Bello intestino*, & *Explicationes diversarum causarum*. Item *Regulas ad intelligendam Scripturam Sacram*, & *Commentaria in Apocalypsim*, ut testatur Gennadius *in Catalogo Virorum Illustrium*. Floruit sub Theodosio & ejus filiis. Librum Regularum Tichonii velut utilem ad plurima Scripturæ Sacræ loca intelligenda commendat Sanctus Augustinus, lib. 3. *de Doctrina Christiana*. Septem Regulas hujusmodi constituit Tichonius. Prima est, *de Christo Domino & ejus Corpore*. Secunda, *de Corpore Domini bipartito*. Tertia, *de promissis & lege*. Quarta, *de specie & genere*. Quinta, *de temporibus*. Sexta, *de recapitulatione*. Septima, *de diabolo & ejus corpore*.

Tichonii Regulæ ad Sacræ Scripturæ intelligentiam explicatæ.

Has Regulas exponit Sanctus Augustinus, cap. 31. libri laudati. *Prima*, inquit, *de Domino & ejus corpore est, in qua scientes aliquando capitis & corporis, id est, Christi & Ecclesiæ unam personam nobis intimari: (neque enim frustra dictum est Fidelibus:* * *Ergo Abrahæ semen estis, cum sit unum semen Abrahæ, quod est Christus: non hæsitemus quando a capite ad corpus, vel a corpore transitur ad caput, & tamen non receditur ab una eademque persona. Una enim persona loquitur dicens:* * *Sicut sponso imposuit mihi mitram, & sicut sponsam ornavit me ornamento: & tamen quid horum duorum capiti, quid corpori, id est, quid Christo, quid Ecclesiæ conveniat, utique intelligendum est.*

* *Galat.* 3.

* *Isai.* 61.

Secundam Regulam, quæ est *de Corpore Domini bipartito*, non ita debuisse appellari, Sanctus Augustinus notat. *Non enim revera Domini corpus est, quod cum illo non erit in æternum.* Unde hanc potius inscribendam fuisse ait, *de permixta Ecclesia*. In eo autem posita hæc Regula est, quod Scriptura Sacra, cum de bonis locuta est, & ad malos transit, vel de malis locuta transit ad bonos, de iisdem personis loqui videtur, *Tamquam unum sit utrorumque corpus propter temporalem commixtionem & communionem Sacramentorum.* Ad hoc pertinet in Canticis Canticorum: *Fusca sum, & speciosa, ut tabernacula Cedar, & speciosa sum ut pelles Salomonis: sed utrumque se esse dixit, propter temporalem unitatem intra una retia piscium bonorum & malorum.* Sic cum de bona parte Deus dicat (Isaiæ 42.) *Ducam cæcos in viam quam non noverunt; & semitas, quas non noverunt, calcabunt: & faciam illis tenebras in lucem, & prava in directum: hæc verba faciam, & non derelinquam eos*; mox de alia parte quæ male permixta est, dixit: *Ipsi autem conversi sunt retrorsum:* quamvis alii

jam

jam significentur his verbis. *Sed quoniam nunc in uno sunt, tamquam de iisdem loquitur* (ait Sanctus Augustinus.)

Tertia Regula est, *de promissis & lege*, quæ potest etiam inscribi, *de gratia & mandato*, vel *de Spiritu & Litera*, ut observat Sanctus Augustinus: qui & ait, hanc sibi potius magnam quæstionem videri, quam Regulam, quam non intelligentes Pelagiani, vel condiderunt suam Hæresim, vel auxerunt. Laborasse in ea Tichonium bene, sed non plene. Disputans siquidem de fide & operibus, Opera nobis dixit dari a Deo merito Fidei, ipsam vero fidem sic esse a nobis, ut nobis non sit a Deo. Sed non erat expertus hanc Hæresim, quæ Augustinum, & alios Doctores vigilantiores diligentioresque reddidit, ut adverterent in Scripturis Sanctis, quod istum Tichonium minus attentum, minusque sine hoste sollicitum fugit, etiam ipsam fidem Dei donum esse.

Quarta Regula est, *de specie & genere*. Nomine speciei, partem; generis, totum intelligit Tichonius, sicut unaquæque civitas pars est universitatis gentium. Cum igitur in Sacra Scriptura dicitur aliquid de aliqua civitate, vel gente, vel homine, quod excedat ejus modum, fit transitus a specie ad genus, id est a parte ad totum: sic multa quæ de Salomone dicuntur, excedunt ejus modum, & ad Christum vel Ecclesiam referenda sunt. Sic cum dicit Deus, Ezechielis 36. *Domus Israel habitaverunt in humo sua, & polluerunt eam in viis suis*, &c. *Et effudi indignationem meam super eos pro sanguine quem fuderunt super terram*, &c. de domo Israel hæc intelligenda sunt, de qua dicit Apostolus 1. ad Corinthios 10. *Videte Israel secundum carnem*. Quia hæc omnia carnalis populus Israel & fecit, & passus est. Sed cum mox addit Deus: *Et sanctificabo nomen meum magnum quod pollutum est inter Gentes, &c. Tollam quippe vos de Gentibus, & congregabo vos de universis terris, & adducam vos in terram vestram: Et effundam super vos aquam mundam, & mundabimini ab omnibus inquinamentis vestris*, &c. *& dabo vobis cor novum*, &c. Cum, inquam, hæc dicuntur, fit transitus a specie ad genus, ab Israele carnali ad Israelem spiritalem, ab uno populo Judaico ad universitatem populi fidelis, qui non unius gentis est, sed omnium quæ promissæ sunt Patribus in eorum semine, quod est Christus. Ita hanc Regulam explicat Sanctus Augustinus loco supra laudato.

Quintam Regulam Tichonius vocat *de temporibus*. Qua Regula plerumque inveniri, vel conjici potest latens in Scripturis quantitas temporum. Duobus autem modis vigere dicit hanc Regulam, aut tropo Synechdoche; aut legitimis numeris. Synechdoche aut a parte totum, aut a toto partem facit intelligi. Sicut unus Evangelista * post dies octo factum dicit, quod alius post dies sex, quando in monte Discipulis tantum tribus præsentibus, facies Domini ut sol resplenduit & vestimenta ejus sicut nix. Utrumque enim verum esse non posset, nisi ille qui dixit *post dies octo*, intelligatur partem novissimam diei, ex quo id Christus prædixit esse futurum, & partem primam diei quo id ostendit impletum, pro totis diebus duobus atque integris posuisse: is vero qui dixit, *post dies sex*, integros omnes & totos, sed solos medios, non autem primum & postremum computasse. Hoc modo locutionis qua significatur a parte totum, etiam illa de Resurrectione Christi solvitur quæstio: Pars enim novissima diei quo passus est, nisi pro toto die accipiatur, id est, adjuncta etiam nocte præterita: & nox in cujus parte ultima resurrexit, nisi totus dies accipiatur, adjuncto scilicet die illucescente Dominico, non possunt esse tres dies, & tres noctes quibus se in corde terræ prædixit futurum.

*Matt. 17. Marc. 9.

Legitimos autem numeros dicit Tichonius, quos eminentius divina Scriptura commendat, sicut septenarium, vel denarium, vel duodenarium, &c. plerumque enim hujusmodi numeri pro universo tempore ponuntur, sicut *Septies in die laudem dixi tibi*, nihil aliud est, quam *Semper laus ejus in ore meo*. Tantumdem valent & cum multiplicantur, sive per denarium sicut septuaginta, & septingenti. Unde possunt & septuaginta anni (Jeremiæ cap. 25.) pro universo tempore spiritualiter accipi, quo est apud alienos Ecclesia: sive cum per se ipsos multiplicantur, sicut decem per decem, centum sunt, & duodecim per duodecim, centum quadraginta quatuor: quo numero signifi-

gnificatur universitas Sanctorum (Apocalypsis cap. 7.) Ita hanc Regulam exponit S. Augustinus.

Sexta Regula Tichonii est *Recapitulatio*, quæ tunc fieri censetur in Scriptura Sac. cum dicuntur quædam quasi sequantur in ordine temporis, vel rerum continuatione narrantur, & tamen ad priora, quæ prætermissa fuerant, latenter narratio revocatur. Sic Gen. 2. cum dicitur: *Plantaverat autem Dominus Deus paradisum voluptatis, a principio, in quo posuit hominem, quem formaverat. Produxitque Dominus Deus de humo omne lignum pulchrum visu, & ad vescendum suave*, &c. ibi recapitulatio intelligenda est, qua reditur ad ea quæ fuerant prætermissa. Post ista enim facta, ibi positus est homo, non post hominem ibi positum facta sunt ista. Sic Genes. X. cum commemorarentur generationes filiorum Noe, dictum est: *Hi sunt filii Cham in cognationibus, & linguis & generationibus, terrisque & gentibus suis*. Et infra: *Isti filii Sem, secundum cognationes & linguas, & regiones, in gentibus suis. Hæ familiæ Noe juxta populos & nationes suas. Ab his divisæ sunt gentes in terra post diluvium*. Deinde sequitur initio c. 11. *Erat autem terra labii unius, & sermonum eorumdem*. Quod ita dictum videtur, tamquam eo jam tempore quo dispersi fuerant super terram, una fuerit omnibus ligna communis. Quod proculdubio superioribus verbis repugnat, ubi dictum est, *secundum Cognationes, & linguas*. Recapitulatio igitur in his verbis intelligenda est: *Erat autem terra labii unius*: latenter narratione redeunte, ut origo, aut occasio divisionis linguarum exponeretur, scilicet ædificatio turris Babel. Fit ista recapitulatio etiam obscurius ut patet in illis verbis Christi Lucæ 17. *Qua die exiit Loth a Sodomis, pluit ignem & sulphur de Cœlo, & omnes perdidit: secundum hæc erit, qua die Filius hominis revelabitur. In illa hora, qui fuerit in tecto, & vasa ejus in domo, ne descendat tollere illa; & qui in agro, similiter non redeat retro. Memores estote uxoris Loth*. Hæc verba, *in illa hora*, significare videntur tunc ista servanda, id est, non esse redeundum retro, & vitam præteritam, cui renuntiavimus, inquirendam, cum Dominus ad judicium venerit: nisi ad intelligendam recapitulationem sensus legentis invigilet, adjuvante illa Scriptura, quæ Apostolorum tempore adhuc clamavit. (Joann. 1.) *Filii novissima hora est*. Tempus ergo ipsum quo Evangelium prædicatur quousque Dominus reveletur, hora est in qua oportet ista servari: quia & ipsa revelatio Domini ad eamdem horam pertinet, quæ die judicii terminabitur. Ita exponit Sanctus Augustinus.

Septima & postrema Tichonii regula est, *de diabolo & ejus corpore*. Est enim & ipse caput impiorum, qui sunt ejus quodammodo corpus, ituri cum illo in supplicium æterni ignis: sicut Christus caput est Ecclesiæ, quæ est corpus ejus, futurum cum illo in regno & gloria sempiterna. Sicut ergo in prima regula, quam vocat *de Domino & ejus corpore*, vigilandum est ut intelligatur, cum de una eademque persona Scriptura loquitur, quid conveniat Capiti, quid corpori: sic & in ista novissima aliquando in diabolum dicitur, quod non in ipso, sed potius in ejus corpore possit agnosci. Quod enim per Isaiam scriptum est: * *Quomodo cecidisti de cœlo Lucifer, qui mane oriebaris?* & cætera, quæ sub figura Regis Babyloniæ de eadem persona, vel ad eamdem personam dicta sunt in ipsa contextione sermonis, de diabolo utique intelliguntur. Et tamen, quod ibi dictum est: *Corruisti in terram, qui vulnerabas Gentes*: vel, ut legit Sanctus Augustinus, *Contritus es in terra qui mittis ad omnes Gentes*: non totum ipsi capiti congruit. Nam etsi mittit ad omnes Gentes diabolus Angelos suos, tamen in terra corpus ejus, non ipse conteritur: nisi quia ipse est in corpore suo, quod contritum fit ut pulvis, quem projicit ventus a facie terræ. Ita Sanctus Augustinus ad finem libri III. *de Doctrina Christiana*, jam laudati.

* *Isai. 4.*

CA-

CAPUT ULTIMUM.

De Imperatoribus qui Rempublicam moderati sunt quarto Sæculo.

ARTICULUS I.

De Julio Constantio Chloro, & Constantino Magno.

I. CUM Diocletianus & Maximianus sponte privatum ad vitæ genus redacti essent anno Christi 304. Julius Constantius Chlorus, & Galerius Maximianus Armentarius Imperatores creati sunt: quorum ille Galliis & Britanniis contentus fuit: hic Romanum reliquum administravit orbem, adscitis in regiminis consortium Severo, & Galerio Maximino, quos etiam Cæsares appellavit. Italiam Severo, Maximino permisit Orientem, dum ipse in Illyrico resedit. Constantius Chlorus, vel uno tantum anno vel biennio, ut Aurelio Victori & Eutropio placet, imperavit: atque Eboraci in Britannia diem obiit. Miti fuit ingenio, planeque liberalis. Exprobrata ipsi aliquando a Diocletiano paupertate, collatis certatim a ditioribus ex quacumque provincia pecuniis, ærarium implevit. Cumque thesauros suos missis a Diocletiano hominibus ostendisset, ait: *Se impræsentiarum hæc apud se congregasse: cæterum ea jampridem apud ipsos dominos tamquam apud fidos depositarum opum custodes sibi servari.* Nullam contra Christianos quæstionem haberi passus est. Simulans aliquando se simulacrorum cultum imperare velle, Palatinos omnes, qui sacrificare parati essent, ex Aula sua expulit. *Quomodo*, inquit, *fidem erga Principem suum servaturi sunt, qui erga Deum perfidi esse deprehenduntur?* De his Eusebius, lib. 4. de Vita Constantini, cap. 14. & 16. Mortuo Constantio Patre, ad quem in Britannias fugerat ex Aula Galerii Constantinus, ipse suscepit Imperium annos 32. vel 33. natus. Ortus namque est anno circiter 273. ex Helena Bithyna, quam *Concubinam* fuisse dicunt Hieronymus in Chronico, Zosimus l. 2. Orosius l. 7. c. 25. alii *stabulariam*, ut Sanctus Ambrosius Oratione *De funere Theodosii*, & Nicephorus: alii *obscuriore loco natam*, ut Eutropius, & Julianus Apostata *In Actis Artemii Martyris*, cui Martyr ipse quoad hoc non repugnat. Sed Helenam fuisse legitimam Constantii conjugem, non concubinam, constat ex Victore & Eutropio. Illi enim scribunt Maximianum Herculium, cum Theodoram Constantio uxorem dare vellet, ipsum adstrinxisse ad repudium prioris conjugis, scilicet Helenæ. At repudium supponit Matrimonium legitimum.

Imperatoris ærarium, prompta subditorum adsubventionem voluntas.

Præclara Constantii Chlori sententia.

Helena legitima Constantii Chlori conjux.

II. Ubi Constantini imagines Romam delatæ sunt, Maxentius Herculii filius a prætorianis militibus subito Imperator acclamatus est. Contra hunc Galerius Maximianus Severum Cæsarem misit, qui destitutus a suis fugit Ravennam. Galerius Romam cum exercitu petens, frustraque Maxentium generum suum per legatos hortatus, ut precibus potius quam armis, mereretur Imperium, fœde & ipse desertus a suis, in Illyricum secessit. Ibi Licinium Cesarem creavit anno Christi 307. tum Herculius resumpto Imperio, quo se invitus abdicaverat, e Lucania Romam reversus est, frustra rogato Diocletiano Carnunti in Pannonia tunc degente, ut & ipse rursus purpuram indueret. Deinde Severum perjurio circumventum captivi habitu in Urbem perduxit, ac jugulavit. Interim pulsus est Roma Herculius, & ad Constantinum fugit in Gallias, cui Faustam filiam in matrimonium dedit. Creatus est non multo post Carnunti Imperator Licinius. Sicque quatuor ab Augustis Respublica regi cœpit, Constantino, Maxentio, Galerio Maximiano, & Licinio. Herculius dum adversus generum suum Constantinum insidias moliretur, nefariis consiliis per Faustam ejus filiam detectis, Massiliam fugiens, ibi perfidiæ pœnas luit, fractis laqueo cervicibus. Interiit sexagenarius, annorum viginti Imperator. Galerius Maximianus putrefacto introrsum pectore, vermes eructans, & præ fœtore Medicis, sibique ipsi intolerabilis, vitæ suæ vim attulit.

Constantinus Imp.

III. Constantinus quinto Imperii sui anno bellum adversus Maxentium suscepit, quod cru-

Constan-

tini bellum contra Maxentium.

crudelitatem erga cives Romanos exerceret. Nobilium namque & ipsorum Senatorum uxores publice abstrahi, atque ad suam libidinem deduci; contaminatas viris suis reddi jubebat, non tam expleta, quam immutata adulterii libidine. Tantus vero metus Senatum, populumque oppresserat, *Ut nec hoc ipsum quidem, quo in metu erant, palam ostendere auderent*, inquit Paulus Diaconus; sed ferebant insuetam servitutem gementes, & aliquid pro libertate cogitare metu inhibebantur; cum ille non jam ira, sed libidine cędis agitaretur. A tam impotenti tyrannide ut Romanos liberaret Constantinus cum exercitu transgressus Alpes, victis ad Veronam Maxentii Ducibus, eumdem non longe ab Urbe superavit: qui dum, cæsa acie fugiens, Romam se reciperet, insidiis quas hosti in ponte Milvio locaverat, in transgressu Tiberis interceptus est, pontisque ruina oppressus, ac demersus periit. Porro ad hoc Bellum suscipiendum cœlesti Crucis ostento animatus est Constantinus. Vidit quippe Crucis trophæum ex luce conflatum, Soli superpositum, cum hujusmodi inscriptione: *Hac vince*. Quamobrem vexillum instar crucis, quod Labarum vocatum est, pręferri voluit exercitui, Christo ipsi in somnis viso, idque præcipiente, ut constat ex Eusebio lib. 1. *De Vita Constantini*, capp. 28. 29. 30. & 31. Hoc ostensæ in Cœlo Crucis miraculum factum esse quo tempore *Constantinus* in Galliis versabatur, & quidem Augostoduni, aliqui conjiciunt: Editum in Bizantina Civitate *Chiffletius* contendit in Dissertatione hac de re edita: Sed visionem illam admirabilem Crucis *Constantino* contigisse in castris, dum Romam obsideret, Maxentium Tyrannum debellaturus, colligitur ex *Lactantio* libro *de Mortibus persecutorum*, cap. 44. Profligato Maxentio, Constantinus sublimem hastam in modum crucis, sub manu statuæ suæ, in celeberrimo Romanæ urbis loco poni jussit cum hac inscriptione: *Hoc salutari signo, quod veræ virtutis argumentum est, vestram urbem tyrannicæ dominationis jugo liberatam servavi: Senatui Populoque Romano in libertatem asserto, pristinum decus nobilitatis, splendoremque restitui*. Multa alia Monumenta Constantino in grati animi signum erecta sunt, cum Romæ, tum per Africam, ubi Sacerdotium ipsi decretum est, Cirthæque oppido, quod obsidione Alexandri ceciderat, reposito exornatoque, nomen *Constantina* inditum: *Adeo acceptius præstantiusque Tyrannorum depulsoribus nihil est* (inquit Aurelius Victor) *quorum gratia eo demum auctior erit, si modesti ipsi atque abstinentes sint. Quippe humanæ mentes frustratæ boni spe, asperius offenduntur, cum mutato Rectore flagitioso, ærumnarum vis manet*.

Victoria per crucem parta.

IV. Dum hæc in Italia gererentur, Galerius Maximinus bello contra ambos Imperatores temere suscepto, in Illyrico a Licinio fusus, fugit in Asiam, & apud Tarsum Ciliciæ miserrime periit. Nec diuturna inter Constantinum & Licinium concordia fuit, quamvis per Constantiam sororem Constantini Licinio collocatam nectendum perpetuæ amicitiæ vinculum videretur. Rupto inter ipsos fędere, ad Cibalim primo, quod est Pannoniæ oppidum, deinde in campo Mardiensi, fusi fugatique Liciniani. Tandem reconciliata pace, & rursus post sexcennium rupta, novissimo ad Chalcedonem prælio debellatus Licinius, in Constantini potestatem, venit, a quo vitam, interposita conjuge Constantia, cum impetrasset, Thessalonicam relegatus est.

Pacatum exinde Constantino Imperium, sed turbinibus domesticis agitata domus. Nam Crispus Cæsar ex priori conjuge Minervina ejus filius, cum in suspicionem tentati cum noverca stupri venisset, ea suggerente occisus est, sententia Patris: qui Faustam postea falsi convictam, balnei calore jussit occidi.

Constantini Leges.

V. Leges tulit sanctissimas Constantinus, quibus divinum cultum sanxit; Martyria, cœmeteria, ædes & hortos, res omnes denique Ecclesiarum, fisco antea addictas, restitui jussit. Exilio, Curia, bonorum proscriptione, servitute solvit Christianos ob religionis professionem damnatos. Confessorum, & Martyum, quorum nulli cognati superessent, hæredem instituit Ecclesiam. Falsorum numinum cultum lege lata prohibuit. Ecclesias ædificari jussit, & exornari, collatis ex ærario sumptibus. Præsides, aut Præfectos Prætorio non designavit per provincias, nisi qui Christiani essent; vel, si Ethnici, ipsis sacrificare vetuit. Manifestato Hierosolymis Christi Domini sepulcro, magnificentissimam ibi ædificavit Ecclesiam, aliasque Bethleemi ad Domini præsepe, & in monte Olivarum, Helena matre ipsius sanctissima procurante. Templa Idolorum & simula-

cra plurima everti jussit: & inter alia Veneris fanum apud Aphaca in Phænice, nefandarum libidinum publicam scholam & officinam; & Templum Æsculapii; Ægis. Hæreticos coercuit, eisque lege lata prohibuit ne conventus agerent. Ex annuis tributis, quæ terræ nomine conferebantur, quartam detrahens partem, agrorum possessoribus donavit. Byzantium instauravit, ex suo nomine Constantinopolim vocatum, æmulam Romæ civitatem, sedem Imperii, novam Romam. Jacta sunt Constantinopolis fundamenta mense Novembri, primo anno Olympiadis ducentesimæ septuagesimæ sextę, Imperii *Constantini* decimonono, ut colligitur ex *Codino* in libro *De Constantinopoli*, quod & variæ legum subscriptiones in Codice Theodosiano confirmant. Diem Dominicum, sextam Feriam, & Festos Martyrum dies solemnes esse prȩcepit. Impuros Nili Sacerdotes Androginos, quorum ministerio Ægyptii fluvium colebant, abolevit. Legem adversus orbos & cælibes olim latam correxit, abrogavitque, qua scilicet hæreditatis patrum ademptione plectebantur, qui filiis destituti erant. Antiquam de testamentis legem emendavit, statuitque ut insuper habitis formulis juris, ex quibus plurimæ fraudes admittebantur ad circumscribendam morientium voluntatem, nudis verbis, & qualicumque oratione testamentum condere morientibus liceret, & supremam voluntatem quovis scripto declarare; aut si mallent sine scripto testari, id facerent adhibitis dumtaxat testibus idoneis. Lege etiam prohibuit Judæis, ne servos Christianos haberent. Episcoporum sententias in Conciliis promulgatas, auctoritate sua confirmavit: adeo ut Provinciarum Rectoribus non liceret Episcoporum decreta rescindere. *Cuivis enim judici præferendos esse Dei Sacerdotes*, ajebat. Dona in Ecclesias, in pauperes, in sacras virgines, quas impense venerabatur, contulit innumera. Urbes tamen & Provincias non donavit Ecclesiæ (ea namque Regum Christianissimorum debet munificentiæ) sed prædia tantum, latifundia, ornamenta, vasa, codices sacros, quos in membranis exquisitissimis venuste describi jussit, curante Eusebio Cæsareensi. Ob nobiles illas de Christianæ religionis & Ecclesiæ rebus curas, aliquando cum Episcopis collocutus, se quoque Episcopum esse dicebat. *Vos quidem*, inquit, *in iis quæ intra Ecclesiam sunt, Episcopi estis: Ego vero in iis quæ extra geruntur, Episcopus a Deo sum constitutus*. Quemdam ex familiaribus suis avaritiæ morbo laborantem his aliquando verbis compellavit: *Quousque tandem, heus tu, cupiditatem extendimus?* Deinde cum hasta humani corporis staturam humi delineasset: *Etiamsi*, inquit, *cunctas sæculi divitias, totumque adeo orbem terrarum tibi comparasses, tamen nihilo plusquam hoc a me descriptum terræ spatium ablaturus es; si modo etiam hoc tibi concessum fuerit*. Precibus vacabat frequentius pius Imperator. Gentiles etiam milites orare docuit, eisque precationis formulam tradidit. In nummis quoque & imaginibus, precantis habitu se jussit effingi. Ob clementiæ excessum reprehensioni obnoxia fuit ejus administratio. Scythas, Sarmatasque Romani Imperii jugo subjecit. Ad Saporem Persarum Regem, qui Legatos ad ipsum miserat, scripsit in gratiam Christianorum in ejus regno degentium. Nicænam, Tyriam & Hierosolymitanam Synodos convocavit. Ultimum bellum parabat adversus Persas, quod missa legatione & exorata pace præverterunt. Templum magnificentissimum in Sanctorum Apostolorum memoriam ædificari, consecrarique jussit Constantinopoli: sepulcrumque in ea sibi extrui curavit, persuasus *Apostolorum memoriam non parum utilitatis animæ suæ esse allaturam* (inquit Eusebius.) Tres filios variis temporibus Cæsares creavit, Constantinum, anno Imperii sui X. Constantium XX. Constantem XXX. quos cum in arte regnandi, & in omnibus pietatis officiis instituisset, Imperii reliquit hæredes. Constantino Gallias, & quidquid trans Alpes erat: Constantio Orientis Imperium: Constanti Romam, Italiam, Africam, Siciliam, Insulasque reliquas, Illyricum, Thraciam, Macedoniam, & Græciam assignavit. Sub vitæ finem, Nicomediæ suscepto Baptismo (quem proinde ipsum Romæ a Silvestro aliquot ante Nicænum Concilium annis suscepisse, Acta illius Pontificis Pseudepigrapha mentiuntur) obiit, anno Imperii 32. ut scribit Eusebius, lib. 4. de ejus Vita; quod & plerique Veterum confirmant: vel anno 31. per menses decem inchoato, & ad exitum vergente, ut idem scribit *in Chronico*; anno Christi 337. quod Eutropius etiam & Rufinus asserunt. De hoc Chronologiæ capite leges viros doctissimos

Constantinus res Christianæ Religionis curat.

Petavium in *Rationario temporum*, parte 2. l. 4. c. 10. & Valesium in *Annotationibus ad lib. 4. Eusebii de Vita Constantini in c. 53.* Tres & sexaginta annos vixit. Irrisor potius erat quam blandus (inquit Aurelius Victor:) Trajanum *herbam parietariam*, ob titulos multos ædibus inscriptos, appellare solitus erat. Vulgari proverbio, *Trachala*, decem annis præstantissimus; duodecim sequentibus *Latro*; decem novissimis *Pupillus* ob profusiones immodicas nominatus. Hunc in Constantini Principatu, tamquam in pulcherrimo quodam vultu nevum notavit Eusebius, quod pessimos ac rapacissimos homines, ad amicitiam suam, & ad publica officia adscivisset: & quod fraude & calliditate quorumdam hypocritarum fuisset sæpissime circumventus. Idem fere reprehendit Aurelius Victor his verbis: *Fiscales molestiæ severius repressæ cunctaque divino ritui paria viderentur, ni parum dignis ad publica aditum concessisset. Quæ in summo ingenio atque optimis Reipublicæ moribus, quamvis parva vitia, elucent magis.*

Nævus Constantini.

Christianæ Religionis propagatio.

Constantino imperante, Frumentius, Tyrius Philosophus, Christi fidem in India propagavit, & eodem a Sancto Athanasio factus Episcopus, rediit, anno circiter 327. Eadem tempestate Iberos Christianæ cujusdam captivæ opera Evangelii lux afflavit. Conversionis illorum populorum Historiam lege apud Rufinum, l. 1. c. 9. apud Socratem l. 1. c. 18. & 20. Theodoretum l. 1. cap. 23. & 24. & Sozomenum lib. 2. cap. 24. Quæ vero de rebus gestis Constantini Magni diximus, decerpta sunt ex quatuor libris Eusebii de ejus Vita, ex Aurelio Victore, Eutropio, Ammiano Marcellino, & Paulo Diacono.

ARTICULUS II.

De filiis Constantini Imperatoris.

Constantius. Constantinus Junior. Constans.

I. MOrtuo Constantino, Dalmatium Cæsarem, & Annibalianum Ponticarum gentium Regem, ejus nepotes, seditio militaris oppressit, sinente potius quam jubente Constantio Imperatore. Triennio post, Constantinus junior in Constantis fratris ditionem irruens, interfectus est prope Aquilejam, projectusque in fluvium, cui nomen *Alsa*. Constans ipse post annos decem, Magnentii scelere circumventus est, & a Gaisone illius duce prope Pyrenæos, in castro, cui *Helenæ* nomen est, occisus. Ejus morte cognita, Vetranio Magister militum, in Pannonia apud Nursiam, Nepotianus, ex Eutropia Constantii sorore natus, Romæ Imperium arripuit. Vetranionem decimo post mense, *facundiæ vi dejectum Imperio*, in privatum otium removit CONSTANTIUS. Nepotianum Magnentii duces oppressere. Cum Magnentio diutius periculosiusque certatum est. Primo ad Mursiam in Pannonia a Constantio victus: dehinc ad Ticinum in Italia Victor. Tandem apud Lugdunum in Gallia coangustatus, desperatis rebus mortem sibi consciv it. Ejus morte audita, Decentius quem trans Alpes Cæsarem creaverat, & ipse laqueo sibi vitam ademit apud Senonas.

II. Gallus, Cæsar a Constantio creatus anno Christi 351. & Orienti præpositus, non multo post ob sævitiam atque animum trucem ejusdem jussu interemptus est. Tum Silvanus Imperator effectus, die Imperii 28. occisus est. Interea Julianus a Constantio creatus est Cæsar, data ei in Matrimonium Helena ipsius sorore, & Gallis præpositus. Quo cum pervenisset, in campis Argentoratensibus innumeras Francorum Germanorumque copias delevit; horumque Regem Chonodomarum vinctum Romam misit ad Constantium. Cujus gloriæ invidens Constantius, milites ab eo abstrahere, & contra Persas dirigere studuit. At illi Julianum Lutetiæ Parisiorum Augustum salutarunt. Hunc Constantius urgere Legationibus, *ut in statum nomenque pristinum revertatur*. Julianus *mandatis mollioribus* refert, se sub nomine Celsi imperii multo officiosius pariturum. Hinc Constantius dolore, impatientia, febri correptus, Mopsucrenis prope Tarsum obiit, ætatis anno 44. aut 45. Imperii 39. aut 35. non enim in assignanda ejus epocha conveniunt Historici veteres. Sub mortem baptizatus est ab Euzojo Ariano Episcopo, teste Socrate, lib. 2. Historiæ, cap. 47. Trium rerum pœnituit morientem Constantium: primo, quod generi suo in Imperii exordiis necem attulisset. II. Quod

Constantium trium rerum pœnituit.

Quod Julianum Apostatam Imperatorem nominasset. 3. Quod novis dogmatibus Fidei studuisset, Arianorum causæ propensius favens. (Ex Sancto Gregorio Nazianzeno *Oratione in Laudem Athanasii* .) Felix fuit bellis civilibus Constantius, *externis lacrymabilis*. Novem præliis certavit adversus Persas, haud prospero eventu. *Ægre ab armis aberat*, inquit Aurelius Victor, lib. *De Cæsaribus*, cibi, libidinis, *omniumque cupidinum victor*, gnarus *Vita bonorum Principum Reipublicæ quietem regi*. Hæc tanta tamque inclyta, *Tenue studium probandis Provinciarum ac Militiæ Rectoribus*; *simul Ministrorum parte maxima absurdi mores: adhuc neglectus boni cujusque fœdavere*. Spadonibus, Aulicis, & uxoribus nimium credidit, detulitque. Eusebiam præ uxoribus cæteris dilexit, Arianam mulierem: quæ & ipsum in Arianorum partes pertraxit. Illam per Amantias & Gorgonias, & alia importuna ministeria *vexasse famam viri, contra quam feminis modestioribus mos est, quarum sæpe præcepta maritos juvant*, scribit Aurelius Victor: longeque Pompejæ Plotinæ Trajani uxori fuisse dissimilem, quæ Imperatoris illius gloriam incredibiliter auxit: cujus Procuratores cum Provincias calumniis agitarent, adeo ut unus ex iis diceretur locupletum quemque ita convenire: *Quare habes*? Alter, *Unde habes*? tertius, *Pone quæ habes*: illa conjugem corripuit, & increpans *quod laudis esset incuriosus*, talem reddidit, ut postea exactiones improbans atque detestans, *Fiscum lienem* vocaret, quod eo crescente, artus reliqui tabescant.

Constantius ab Eusebia uxore muliere Ariana in partes Hæreticorum pertractus.

Leges sanctissimas Constantius tulit, quibus interdixit sacrificia; Clericorum immunitatem sanxit, & ne judices sæculares judicarent de ipsorum causis, Magos & aruspices coercuit, vetuit famosos libellos; compressit delatores; debitoribus verberum aut carceris pœnas infligi vetuit.

Constantii Leges.

ARTICULUS III.

De Juliano.

JUlianus, Constantio patruele mortuo, solus imperavit. Simul ac rerum potitus est, Constantii amicos omnes, qua nece, qua exilio mulctavit. Restituit falsorum Numinum cultum, ejuratisque Christianæ Fidei Sacramentis omnibus, in Pontificem Maximum profanis ritibus consecratus est. Persecutionem in Christianos movit, illicientem magis, quam impellentem ad sacrificandum. Consule quæ de ea diximus, c. 1. Ducto contra Persas exercitu, in medio conflictu periit, anno Christi 363. ætatis 31. Imperii post Constantii obitum anno uno & mensibus septem circiter transactis. Moriens exceptum cava manu sanguinem in cœlum jecisse fertur cum hac voce: *Vicisti Galilee*. (Ex Theodoreto lib. 3. cap. 25.) Callistus, qui inter Juliani Protectores domesticos militabat, & qui res ejus gestas heroico carmine conscripsit, bellum hoc enarrans, ipsum a dæmone percussum interiisse tradit. Pacis conditiones satis honestas a Rege Persarum oblatas recusaverat imprudens, Maximo Philosopho suggerente in eam adductus fiduciam, Alexandri se Macedonis gloriam non æquaturum modo, sed superaturum. Putabatque juxta Pythagoræ sententiam, per animarum transmigrationem ipsum se esse alio in corpore Alexandrum, (ex Socrate lib. 3. c. 21.) Ejus de rebus legendi Ammianus Marcellinus lib. 24. & 25. & Zosimus lib. 3. Libanius Sophista Orationem in obitum Juliani composuit, in qua impium Principem laudibus efferens Christianam Religionem perstringebat. Hanc Orationem confutat Socrates lib. 3. Hist. Eccl. cap. 23. *Juliani* Historiam & Vitam ex illius Orationibus & Epistolis a *Dionysio Petavio* editis intelliges. Quæ contra Christianam Religionem scripsit, a *S. Cyrillo Alexandrino* ex parte confutata sunt.

Julianus Apostata male periit.

Juliani insana de se ipso opinio.

ARTICULUS IV.

De Joviano, Valentiniano, & Valente.

I. JOvianus Singidone in Pannonia natus, post Juliani necem militaribus suffragiis Imperator acclamatus est, qui nec Dux Militum erat, nec Tribunus: egregius vir

tamen, & ob plurimas dotes insignis, maximeque ob invictam in Christiana & Catholica Fide constantiam. Ubi Cæsar & Augustus salutatus est, Duces & Milites his verbis compellavit: *Ego cum Christianus sim, talibus viris imperare non possum, nec Juliani exercitum regere nefariæ Doctrinæ præceptis imbutum. His auditis, omnes uno consensu Milites dixerunt: Ne dubites, Imperator, neve Imperium nostrum velut improbum refugias. Imperabis enim Christianis hominibus, & qui in pia disciplina sunt educati. Nam qui inter nos ætate sunt provectiores, ipsum Constantinum Doctorem habuerunt. Qui autem illos proxime sequuntur, a Constantio instituti sunt. Hujus vero nuper mortui breve Imperii tempus fuit, nec satis idoneum ad labem in deceptorum hominum mentibus altius defigendam.* Hæc habentur ex Theodoreto l. 4. Histor. Eccles. c. 1. Idolorum delubra claudi, & aboleri sacrificia jussit. Cum Sapore bellum certis conditionibus terminavit. Quæ licet Romano nomini indecoræ, pro tempore tamen necessariæ fuere. Etenim finibus Imperii mulctatus, & Nisibi Mesopotamiæ urbe Persis tradita, e Perside discessit. Catholicæ Fidei tenacissimus, ejus Regulam a S. Athanasio præscribi sibi petiit, quam apud Theodoretum l. 4. Hist. Eccl. c. 3. legere est. Blanditiis, & leni verborum persuasione Hæreticos ad fidem revocare satagebat. Illum ut promererentur Acacianarum partium Ariani Nicænam Fidem Antiochiæ confirmarunt. Frumentarium Canonem, seu annonam a Constantino Magno Ecclesiis in annos singulos attributam, iisdem lege lata restituit (ex Theodoreto lib. 4. cap. 4.) Dum Constantinopolim reverteretur, Dadastanæ in confinio Galatiæ & Bithyniæ mortuus est ex cruditate, sive odore prunarum, ac recenti tectorio, anno ætatis 33. Imperii octavo mense, anno Christi 364.

Joviani in Catholica Fide constantia.

Valentiniani fides.

II. Joviano successit Valentinianus, ex Pannonia oriundus. Sub Juliano Imperatore Fidei Confessione conspicuus, & in exilium propterea relegatus, a Joviano revocatus fuerat. Cum exercitus Imperii consortem ipsi adjungere vellet, regio plane animo respondit: *Vestrum fuit, commilitones, cum nullus esset Imperator, Imperii habenas mihi committere. Nunc vero cum Imperium susceperim, mei deinceps officii est, non vestri Reipublicæ curam gerere.* Ita refert Theodoretus lib. 4. cap. 6. Valentem Fratrem suum in consortium Imperii adscivit, ac permisso illi Oriente, in Occidentem ipse concessit.

Magnanimitas.

Valens Arianus.

Valentinianus Nicænæ Fidei professione conspicuus: Valens vero Arianæ hæresis nedum professor, ac fautor, sed & Catholicorum persecutor infensissimus fuit. Pravis dogmatibus imbutus fuerat ab Eudoxio Constantinopolitano Episcopo Ariano, a quo Baptismum susceperat, in eamque sectam pertractus blanditiis uxoris, mulieris Arianæ.

Valentiniani Leges.

Bellum contra Alemannos, Saxones, Quados, aliasque Gentes Valentinianus feliciter gessit. Quadis demum, sive Sarmatis incursantibus, cum adversus eos pararet exercitum, atque illi Legatos ad exorandam pacem misissent, in eos acrius cum inveheretur, apoplexia subito correptus, interiit apud Pannoniam, in Castello Brigitione, anno ætatis 55. Imperii 12. Christi 375. Conflatum ab Ursicino Antipapa contra Damasum schisma compescuit, ipsumque Ursicinum, & ejus partiarios Urbe expulit, ac reddi jussit Damaso Basilicam, dato ea de re ad Prætextatum P. P. Rescripto. Legem dedit Christianæ Religioni parum commodam, idololatriæ vero faventem satis, ut quisque quam vellet religionem coleret. Nocturna dumtaxat sacra, id est, nefarias preces, magicos apparatus, & funesta sacrificia noctu fieri solita ab Ethnicis, prohibuit. Vide lib. 7. & lib. 9. *de Maleficis, & Mathematicis*, Cod. Theodos. & Ammianum Marcellinum, lib. 30. Licentiam dedit Gentilibus aruspicinam exercendi, dummodo id absque magia facerent. Aram Victoriæ in Capitolio stare permisit, illicque Gentiles Senatores sacra facere. Falsorum Numinum Sacerdotibus immunitates & privilegia concessit (L. 75. *de Decurion.* Cod. Theodos.) Scenicos & Scenicas, id est, homines & mulieres ad lætitiam publicam theatricis spectaculis mancipatos, nisi in ultimo vitæ discrimine positos, haud quidem pie, baptizari vetuit: eo quod Christiani Scenicam artem exercere Legibus Ecclesiasticis prohiberentur. Manichæos, & Donatistas Legibus latis coercuit (L. 3. *de Hæreticis*, & L. 1. *Ne Sanctum Baptisma iteretur*, Cod. Theodos.) Non ita severus fuit in Arianos, quos in gratiam Valentis fratris, & Justinæ uxoris toleravit. Ab Auxentio Ariano Episcopo Mediolanensi deceptus est, teste S. Hilario, lib. *contra Auxentium*.

Valentiniani Leges.

Causa

causis Ecclesiasticis, & præcipue Fidei, immiscere se noluit. Unde Episcopis Catholicis ipsum orantibus ut sibi de Doctrina Fidei rite constituenda conveniendi in unum potestas permitteretur, respondit observandam ab omnibus Principibus Christianis sententiam: *Mihi quidem in Laicorum Ordine constituto, fas non est hujusmodi negotia curiosius scrutari. Sacerdotes vero quibus id curæ est, seorsum ubicumque voluerint, conveniant.* (Ex Sozomeno, lib. 7. c. 7.) Chronopium quemdam Episcopum a sententia Synodi sæculare tribunal appellantem, mulcta pecuniaria in pauperes eroganda castigavit. (L. 20. *Quorum appellationes sint suscipiendæ*). In Magos inquiri jussit, & severissimis in eos animadvertit suppliciis, ne Senatores quidem maleficii convictos excipiens. Lege lata & ad Damasum Pontificem Roman. missa, Clericis & Monachis prohibuit ne Viduarum domos adirent, & ne quid sive donatione sive testamento a devotis mulieribus acciperent seu per se, seu per subjectam personam, & quod eæ contra legem reliquissent, ac donassent, fisco addixit (L. 20. *de Episc. & Cler.* Cod. Theod.) Lex quidem illa fuit Ecclesiasticis religiosisque viris indecora, sed ad eorum coercendam avaritiam, qua donationes hujusmodi aut turpibus obsequiis promereri, aut hypocriseos artibus captare satagebant, necessaria, ut testatur S. Hieronymus in Epistola 2. *Ad Nepotianum*, legem quidem Imperatoriam laudans, sed in Clericorum avaritiam, quæ illam meruerat, acerrime invehens. Semper vero execrata est Ecclesia sacrorum hominum avaritiam, qui Fideles ad res suas ipsis, aut Ecclesiæ erogandas circumveniunt, eosque Canonicæ Pœnitentiæ subjiciendos censuit. Lege hac de re Concilium Cabilonense II. Can. 6. & 7. Turonense III. Can. 51. & Moguntiacum Can. 6.

Digna Christiano Principe sententia.

Valentinianum conjuge Severa superstite, nec repudiata, Justinam, cujus formam elegantem coram ipso imprudens Imperatrix frequenter laudaverat, duxisse, refert Socrates, legemque antea tulisse, ut cuivis liceret duas simul uxores legitimas habere, (l. 4. Hist. c. 31.) At ejusmodi Polygamiam, ac legem Valentiniani commentitiam esse, deceptumque Socratem, probat cæterorum Historicorum silentium, non Ecclesiasticorum dumtaxat, sed Ethnicorum & præsertim Ammiani Marcellini, qui res Valentiniani accurate commemoravit, eumque etiam ob pudicitiæ cultum, cum domi, tum foris commendavit. Justinam igitur post Severæ prioris uxoris obitum duxit Valentinianus. Ex Severa filium habitu Gratianum: ex Justina vero Valentinianum juniorem, tresque filias, Justam, Gratam & Gallam. Quarum priores duæ virginitatem perpetuam coluerunt; Galla vero Imperatori Theodosio Seniori postmodum juncta est matrimonio.

Valentinianus a calumnia vindicatur.

Valentinianus ob nimiam severitatem qua in adulteros sæviit, ab Ammiano Marcellino reprehenditur. Vercellensis mulier innocens, adulterii accusata his temporibus, gladio septies icta, miraculo servata est. De qua lege S. Hieronymum Epistola 49. *Ad Innocentium* data. Idem Imperator Sirmii Presbyterum, qui hominem apud se latitantem prodere noluerat, iniquissime jussit occidi, ut testatur S. Hieronymus in Chronico ad ann. Christi 372.

Miraculum in Muliere septies icta gladio.

Imperii annum XII. ineunte Valentiniano, qui Christi 375. erat, Ambrosius & Liguriæ & Æmiliæ Præfectus, mortuo Auxentio Ariano, Mediolanensis Episcopus divino nutu electus est. Cujus de electione lege Socratem, lib. 4. c. 30. Sozomenum lib. 6. c. 24. Theodoret. lib. 4. c. 6. & 7. & Paulinum in ejus Vita. Eodem anno S. Martinus in Gallia Turonensi Ecclesiæ præfectus est. De ejus ad Valentinianum accessu, deque sella Imperatoris ipsum superbius excipientis divinitus conflagrante, lege Severum Sulpitium, Dialogo 1. cap. 6.

III. Valens ipso Imperii sui primordio Procopium Cilicem, Juliani Apostatæ propinquum, arrepta Constantinopoli tyrannide infestum habuit. Quem an. 366. juxta Nacoliam Phrygiæ urbem commisso prælio profligavit: tum ab Agilone & Gomoario ducibus suis proditum cepit, & cum ipsis proditoribus crudeli affecit supplicio, ex Socrate, l. 4. c. 3. & 5. Sozomeno, lib. 6. c. 8. & aliis. Diuturnum illi fuit contra Gothos bellum, qui civili bello duas in partes dirempti erant, quarum alteri Fritigernus, alteri præerat Athanaricus. Fritigerno Valens tulit opem. Tum Gothi Christianam Religionem amplexi, Ulfila Episcopo prædicante. Sed quod Valentis fidem in grati animi monumentum amplecti vellent, ad Arianam sectam, agente Eudoxio, simul sunt

Valentis bella.

traducti. Non multo post Athanaricus & Fritigernus redintegrata inter se pace, ab Hunnis expulsi cum Gothis suis, humaniter a Valente excepti sunt, & in Thracia collocati. Hi postmodum Lupicini ducis avaritia commoti, in Romanos insurrexerunt, contra quos ad Adrianopolim dimicans, sagitta confossus, & cum pago, quo se receperat, a Barbaris vivus exustus est an. Imperii sui 15. per 4. menses inchoato, ætatis fere 50. Christi 378. Hæc habentur ex Ammiano, l. 31. Zosimo, l. 4. Socrate, lib. 4. capp. 33. 34. 35. & 38. Sozomeno, l. 6. c. 37. Theodoreto, lib. 4. c. 36. & 37. & aliis. Quæ Valentis in Catholicos persecutionem spectant, lege cap. 1. hujus Synopseos. Eo imperante Mavia Saracenorum Regina ruptum antea cum Romano Imperio fœdus redintegravit, pacemque obtulit, ea conditione ut suæ genti Moyses sanctissimus Monachus daretur Episcopus, qui eam in Christiana Fide institueret. Is Alexandriam perductus, nunquam sibi a Lucio Ariano Episcopo manus imponi passus est; obtinuitque ut a Catholico Antistite consecraretur. Vide Socratem, lib. 4. cap. 36. Sozomenum, l. 6. c. 38. & Theodoretum, l. 4. cap. 23.

Leges Valentiniani & Valentis Impp. Leges sanctissimas initio Imperii sui Valentinianus & Valens tulerunt. Christianos liberalium artium professores, quibus Julianus docendi libertatem eripuerat, restituerunt. (L. 6. *de Med. & Profess.* Cod. Theodos.) Prohibuerunt ne ad custodiam templorum Christiani apponerentur. Scilicet cum Christiani in templa falsorum numinum acceptas olim injurias vindicare satagerent; Gentiles, ad eam evitandam incursionem, custodiam Christianorum templis adhiberi, a Magistratibus ingenti persoluta pecunia impetraverant. Virgines, Viduas, pupillosque a censu capitationis immunes fore sanxerunt. (L. 4. *de Censibus*. Cod. Theodos.) Vinctos die Paschatis relaxari decrevere, exceptis sacrilegii, Majestatis, maleficii, raptus, adulterii, & homicidii reis. (Lib. 3. *de Indulg.* Cod. Theodos.) Edixerunt ne Christiani ab exactoribus die Dominico conveniri possent. (L. 10. *de Exact.* Cod. Theodos.) & ut invigilarent Episcopi ne mercatores charius suas merces venderent. (L. 1. C. *de Episcop. audientia*). Sub istorum Principum Imperio, Themistius Philosophus, Ammianus Marcellinus, & Aurelius Victor, celebres apud Gentiles Historici, floruerunt.

ARTICULUS V.

De Gratiano, Valentiniano juniore, & Theodosio Magno.

Gratiani præclara indoles. I. Gratianus a Valentiniano Patre Augustus renuntiatus fuerat apud Ambianum in Galliis, anno 367. Valentinianus autem junior statim post patris obitum militaribus suffragiis ad eumdem honorem evectus est, annum agens decimum.

Gratianus præclara fuit ad omnem virtutem & honestatem indole, literis haud mediocriter institutus, parcus cibi, somnique, & vini ac libidinis victor; cunctisque fuisset plenus bonis, si ad cognoscendam Reipublicæ gerendæ scientiam animum intendisset, a qua prope alienus, non modo voluntate, sed etiam exercitio fuit, teste Aurelio Victore. Barbarum militem Romano ac veteri anteferre solitus erat: quam ob rem odia contra se militum excitavit. Contra Gothos exercitum parans, fide se armavit, & a S. Ambrosio librum *de Fide*, quo suus ad Deum magis erigeretur animus, postulavit: cui sanctissimus Antistes certissimam prædixit victoriam. Cum vero solum se pellendis profligandisque Gothis, qui Thraciam, aliasque Romani Imperii Provincias percursabant ac devastabant, parem non sentiret, Collegam Imperii assumpsit Theodosium, virum nobili genere in Hispaniis ortum: quem cum Imperatorem Sirmii renuntiasset, ann. 379. curam belli adversus Barbaros gerendi cum illo partitus est.

Theodosius, victis profligatisque Barbaris, pacem restituit. Ac paulo post gens omni Gothorum cum Rege suo Romanis se tradidit, Idatio teste: quibus Imperator agrum assignavit, ut constat ex Synesio in Oratione *de Regno*.

Maximus. Post hæc Maximus tyrannidem in Britannis arripuit anno 382. sedeque Imperii Treveris constituta, per Andragathium Ducem, qui in lectica muliebri, qua Gratiani uxorem vehi, per satellites suos divulgabat, insidias occultans, Gratianum ipsum deceptum

suis apud Lugdunum interemit, anno 383. Imperii 16. ætatis 28. Ejus virtutes, 1 primis pietatem in Deum, mansuetudinem & castitatem, S. Ambrosius com-, *Oratione in obitu Valentiniani*. Multa de ejus virtutibus congessit Ausonius *In* ...*um Actione pro suo Consulatu*. Schismaticos Urcisino adhærentes & contra Da- adhuc tumultuantes, lege lata compressit, ordinemque judiciorum Episcopalium sa hujus Schismatis constituit, dato ad Aquilinum Vicarium Ordinariorum Re-. Idem varias leges adversus Manichæos, Donatistas, Arianos, aliasque hujus- pestes tulit, quibus ipsis prohibuit conventus agere.

Sub Gratiani Imperio, S. Ursula cum sociis in barbaras Hunnorum manus inci- ad Rheni littora, pro Fidei & pudicitiæ custodia, gloriosam cum illis Marty- almam reportavit. Multa Sanctarum illarum Historiæ immixta sunt apocrypha: sincera videntur illarum Acta, sive quæ a Surio ad diem 21. Octobris ex Auctore ymo descripta sunt; sive quæ ex Gaufrido Asaphensi in Commentario *de rebus annicis*, qui MS. extat in Vaticana Bibliotheca, referuntur a doctissimo Cardinali onio in notis ad Martyrologium Romanum, & in Breviariis plerisque leguntur. mentitius in primis est Cyriaci cujusdam Romani Pontificis illa in Historia con- ssus, ut & fictitius Pontifex qui undecim mille Virgines, relicta sede, fuerit comi- us, Martyrii, cujus palmam in illarum societate sibi conferendam revelatione divi- prænoverat, desiderio. Nulla fabula pluribus ab Auctoribus ceu vera Historia refer-. Huic patrocinantur figmento Robertus Antisiodorensis in Chronico, Albericus, artinus Polonus in suis etiam Chronicis. Vincentius Bellovacensis in *Speculo Histo- iali*, l. 20. c. 40. Thomas Cantipratensis lib. 11. *de Apibus*, c. 53. Jacobus Genuensis n Legenda Sanctorum ad 21. Octobris. Augustinus de Ancona in Summa, Quæst. 4. Artic. 7. *de Renuntiatione Pontificatus*, Dominicus a S. Geminiano Jurisconsultus exi- mius, *in receptam VI. Decretalium Glossam*, S. Antoninus Parte III. Tit. 33. cap. 4. Joan- nes Turrecremata, in cap. *Quam periculosum*, Petrus Equilensis Episcopus lib. 9. *de Sanctis*, cap. 88. Philippus Bergomensis in Supplemento Chronicorum, Joannes Nau- clerus, volumine 11. Chronographiæ, Generatione 8. Joannes Thuurochius in Chro- nicis Hungarorum, cap. 17. Martyrologium Coloniæ ad 12. Calend. Novemb. Sylvester Prieras in Summa, verbo *Papa*. Romanum Breviarium anno 1500. editum, in Lect. 4. & 5. Festi 11. mille Virginum, Liber VI. Decretalium, juxta Lugdunensem editionem anni 1520. & 1553. in cap. *Renuntiant*. Bartholomæus Fumus in Armilla, verbo *Pa- pa*, Nicolaus Olahus, in Historia Attilæ, Hermannus Crombak Societatis Jesu Pres- byter Tom. I. *de Ursula vindicata*, cap. 31. Pontificem istum inter Pontianum & An- therum sedisse volunt: quos tamen immediate sibi successisse, nullo memorato Cyria- co Eusebius lib. 6. Historiæ Ecclesiasticæ, cap. 22. Optatus Milevitanus lib. 2. *contra Parmenianum*, S. Augustinus *in Epistola ad Generosum*, Prosper in Chronico, aliique Auctores Ecclesiastici testantur.

Acta Martyrii S. Ursulæ & undecim millium Virginum, Apocrypha.

Numerus etiam sociarum S. Ursulæ incertus est. Numerosum fuisse Virginum ag- men, Wandalbertus Monasterii Prumiensis Diaconus, qui sub Imperio Lotharii Mar- tyrologium scripsit, significat, sed Ursulam sacri agminis Ducem, aut quamvis aliam non nominat. Ita scribit ad diem 21. Octobris.

Tunc numerosa simul Rheni per littora fulgent
Christo virgineis erecta trophæa maniplis
Agrippinæ urbi quarum furor impius olim
Millia mactavit, Ductricibus inclyta sanctis.

Plures agminis virginei Wandalbertus indicat Ductrices, non unam Ursulam.

Usuardi Martyrologium Caroli Magni Imperatoris & Galliarum Regis jussu conscri- ptum, quod Manuscriptum habetur in Bibliotheca celeberrima Abbatiæ S. Germani a Pratis, & vel Usuardi, qui hujus cœnobii Monachus fuit, autographum est, vel eo vivente descriptum fuit, S. Ursulæ & 11. millium Virginum Martyrum ad diem 21. Octobris non meminit. Sed die 20. adscribit *Passionem Sanctarum Virginum Marthæ & Saulæ*,

Saulæ, cum aliis pluribus; & quidem, *Coloniæ*, ubi Martyrologium Romanum, & alia recentiora, S. Ursulæ & sociarum passionem die 21. consignant: An forte ex his verbis Usuardi, *& Saulæ*, *Ursaulæ*, ac deinde *Ursulæ* nomen interpolatum? Sed si ita est, cur Martha sacri agminis Ductrix altera omissa est? Si utraque celebretur, Wandalbertus consentiet Usuardo, cum plures agminis virginei Ductrices prædicat.

Ductricibus Inclyta sanctis.

Ad hæc: Si Londini collectæ, & navigiis impositæ fuerunt tot puellæ, ut in Aremoricorum regionem Britannicis militibus collocandæ mitterentur, novæ Coloniæ gratia, & posteritatis studio, Virgines omnes fuisse non est certum. Quidni enim inter eas juvenes Viduæ? Quidni & nonnullæ quarum illibata & impolluta non esset virginitas, quæ non uno modo amittitur, ut ait S. Cyprianus ad Pomponium scribens? Si Parisiis tum ex hac Regia civitate, tum ex aliis Galliarum puellæ honestæ, & non mali nominis colligerentur, ac in novam Galliam mitterentur nostratibus viris collocandæ: si infausta navigatione, in Turcarum manus inciderent, & ab iis ob constantiam Fidei, & pudicitiæ trucidarentur, quia nec Religionem Christianam ejurare nec Barbarorum consentire libidini vellent: o beatas & vere Martyres! sed virgines, id est, nusquam & nullo modo antea fœdatas, quis certo asserere vellet?

Tandem, in navibus, quibus vehebantur, Duces esse oportuit, milites, ac nautas, & quidem non paucos, & Christianæ Religionis maximam partem professores, quos Hunnorum, aliorumve Barbarorum insultibus obstitisse, & pro defensione puellarum occubuisse verisimile est. Si vera est igitur, quæ vulgo recitatur Ursulæ & undecim mille Virginum Historia, sanctis illis puellis adjungendi sunt & viri Martyrii socii, & triumphi consortes, adeoque eadem festivitate celebrandi; de quibus tamen altum est apud vulgatæ Historiæ scriptores silentium.

Sorbonæ in Historia S. Ursulæ sobrietas. Sorbona Christianæ Sapientiæ Palladium, Sacræ Facultatis Theologicæ Parisiensis nobilissima portio, Fidei, Moralisque purioris propugnatrix & vindex, perenne Concilium, a quo in quæstionibus difficillimis undequaque responsa quæruntur, & funduntur oracula, Sanctam Ursulam & socias ut patronas veneratur: Sed Sapientissimi Patres ac Magistri, in sacro, quod in illarum festivitate persolvunt, Officio de ipsarum Historia sobrie satis loquuntur, de qua unam dumtaxat Lectionem recitant, & beatarum Ursulæ Sociarum silent numerum, ac alia, quæ ab aliis vulgo decantantur fabulosa. Sed & Martyrologium Romanum emendatum, & Breviarium Romanum S. Ursulam & socias ejus celebrant; earum numerum prudenter omittunt. Denique falsum est quod narrat *Gaufridus* Episcopus Asaphensis in Commentariis de Rebus Britannicis, *Maximum* Tyrannum Aremoricorum regionem, ejectis antiquis habitatoribus, Britannicis militibus divisisse, atque *Conannum* Britannicum Regulum illis præfecisse. Id, inquam, falsitatis convincit *Usserius*, libro *De Britannicarum Ecclesiarum primordiis*, probatque Britannorum coloniam in Aremoricam nonnisi post Saxonum adventum in Britanniam Majorem introductam esse. Testem profert antiquum Scriptorem Vitæ Sancti *Wingaloe*, patria Aremoricum, qui *Fracanum* Consobrinum *Cotonii* Regis Britanniæ cum filio suo e Majore Britannia in Aremoricam transmigrasse ostendens, de tempore Britannicæ Coloniæ eo deductæ ista præmittit: *Britannorum soboles ratibus ad istas devecta est citra Mare Britannicum terram, tempore quo gens barbara dudum aspera in armis, moribus indiscreta, Saxonum maternum possedit cespitem. Tunc se chara soboles in istum conclusit sinum quo loco magnis laboribus fessa consedit, sine bello quieta.* Idem testatur *Eginhardus* in Annalibus ad annum 786. scribens: *Cum ab Anglis & Saxonibus Britannia Insula fuisset invasa, magna pars incolarum ejus mare trajiciens, in ultimis Galliæ finibus Venetorum & Corosopitanorum regiones occupavit.* His adde Fragmentum Historiæ Francorum a *Petro Pithæo* editum: *Juxta Normanos*, inquit, *habitationem habent Britanni, qui pulsi a Britannica Insula dudum a Saxonibus, eamdem regionem, quam modo incolunt, sibi vindicantes, appellaverunt a sua gente Britanniam, quæ prius Cornu-Galliæ dicebatur.* Mitto *Gobelinum*, *Krantizium*, aliosque recentiores Historicos quibus illud maxime favet, quod ante tempora *Childerici I.* Francorum Regis, Britannorum Galliam incolentium nulla certa occurrat apud Auctores memoria

nec

nec probari possit Britones Dionysii Periegetæ, Juvenalis, Martialis, & Ausonii, de minoris hujus potius quam de majoris Britanniæ Incolis intelligi debere. *Childerico* vero in Galliis regnante Aremoricam a Britannis occupatam, & Letaviam dictam fuisse legimus in ejus Vita a Joanne Bosco edita: *Et Britannos de Biturica a Gothis expulsos fuisse, multis apud Dolonsem vicum peremptis*, testis est Gregorius Turonensis, lib. 2. Historiæ, c. 18. Et Concilio Turonensi 1. anno 561. interfuit & subscripsit *Mansuetus Britannorum Episcopus*. Et Sidonius Apollinaris, libro 1. Epistola 7. *Britannos super Ligerim sitos* commemorat, quorum mores describit Epist. 19. lib. 3. Post annum igitur Christi quadringentesimum quadragesimum septimum, quo Saxones in Britanniam appulerunt, Aremorica minor Britannia appellata est. Id igitur sub *Gratiani* Imperio sive sub *Maximi* Tyrannide non contigit.

Valentinianus.

II. Post Gratiani necem, MAXIMUS tribus a VALENTINIANO, qui rerum necessitate compulsus ipsum Imperii collegam admiserat, acceptis legationibus, quarum duas Ambrosius Mediolanensis Episcopus obivit, deterreri non potuit, ne in Italiam irrumperet, totumque Occidentis usurpare conaretur Imperium. Cum numeroso itaque exercitu superavit Alpes anno Christi 438. Succurrit confestim Valentiniano Theodosius, & Maximum Scisciæ cum exercitu confidentem profligavit, qui Aquilejam se recepit cum reliquis copiis. Theodosius expugnata urbe Maximum a propriis militibus vinctum in potestatem accepit, quem ejus ab oculis confestim raptum Romani milites necaverunt, ne vitam ipsi clementissimus Imperator concederet.

Maximus Catholicæ Religionis propugnator.

Andragatius Gratiani proditor & parricida, quem Classi præfecerat Maximus, audita ejus nece, in mare se præcipitem dedit. Dignum in Maximo laude fuit pro Fide Catholica studium, cujus testis extat data ab ipso ad Siricium Romanum Pontificem Epistola. Laudabile item, quod indigne tulerit persecutionem a Justina Valentiniani matre, Imperatrice Ariana, & a Valentiniano ipso in Sanctum Ambrosium & Catholicos commotam, ob constantiam sanctissimi Præsulis in neganda Basilica, quam pro Arianis Hæretica Regina postulabat. Hac de re ad Valentinianum literas dedit Maximus, eique bellum minatus est, ni ab Ambrosii, & Catholicorum vexatione cessaret.

Theodosius Magnus.

III. Profligato occisoque Maximo THEODOSIUS Occidentis Imperium Valentiniano restituit, & cum Ambrosio, Catholicaque reconciliavit Ecclesia: cui deinceps utrique, spreta matre, Arianaque perfidia, totus fuit addictus. Triumphum Romæ uterque egit Imperator. Ibi Theodosius clementiæ singulare specimen dedit adversus Symmachum virum Consularem, eloquentiæ fama clarissimum; qui in crimen Majestatis vocatus, quod Panegyricam Orationem Maximo adhuc superstiti dixisset, extremum supplicium metuens, ad Ecclesiam confugerat. Huic veniam concessit Theodosius. Ille vero Apologeticum librum in laudem optimi ac beneficentissimi Principis conscripsit. Lege Socratem, lib. 5. Historiæ Ecclesiasticæ, cap. 14. Romæ aliquantulum commoratus Theodosius, plurima civibus contulit commoda. Mancipum seu pistorum publicorum ædes, furum receptacula destrui jussit, mancipesque, qui positis in illis ædibus insidiis convenientes illuc, vel cibi potusque sumendi, vel explendæ libidinis causa peregrinos, in pistrinum subtus extans, artificio cujusdam machinæ, dimittebant, & opus facere cogebant, supplicio affecit. Sistra etiam destruxit, seu angusta quædam lupanaria, in quibus adulterii convictæ mulieres, inclusæ, impudenter scortari cogebantur, sonantibus, dum obscœnum opus peragerent, crepitaculis. Inverecundam consuetudinem substulit Theodosius, & mulieres adulteras aliis legibus coercuit, (ex Socrate lib. 5. cap. 18.) Gentilitiæ superstitioni fuit infensissimus, frangi simulacra, templa everti, vel expurgari jussit, & Symmachum, quod pro restituenda in Capitolio ara Victoriæ supplicasset, mulctavit exilio. Urbe expulit Manichæos, eorum testamenta rescidit, & facultates publicavit, ut constat ex L. 18. *De Hæreticis* Cod. Theodos. Edixit quoque ut Idolorum templa Alexandriæ diruerentur, quod Theophili Alexandrini Episcopi cura factum est. Ob id commissa inter Gentiles Christianosque pugna, magna utrinque cædes. Præfectus Alexandriæ, & Dux militum Ægypti, Theophilo in destruendis templis suppetias tulere. Statuæ in lebetes & in alios Alexandrinæ Ecclesiæ usus sunt conflata, cum Imperator Deos Gentilium ad sustentandos pauperes ei dona-

donavisset. Unam statuam servavit Theophilus prudenti consilio: ne scilicet Gentiles quandoque inficiarentur hujusmodi se Deos coluisse, utque eorum religionem ludibrio exponeret. Porro dum Serapidis templum destrueretur, inventæ sunt in eo literæ hieroglyphicę lapidibus incisæ, crucis formam referentes, quæ *Venturam Vitam* significabant; ut docuerunt Gentilium quidam harum literarum periti, & ad Christi Fidem conversi. Cum vero aliis etiam literis indicatum esset finem tunc habiturum Serapidis templum, cum nota crucis apparuisset: id enim designare *venturam vitam*: multo plures ad Christianam Religionem se contulerunt, & peccata sua confitentes, Baptismum susceperunt. Lege Socratem, lib. 5. Historiæ Ecclesiasticæ, c. 16. & 17.

Cædes Thessalonicensis.

VI. Anno Christi 390. cum magna Thessalonicæ seditio orta esset, ac Bothericum Illyricianorum militum Præfectum occidisset populus, Theodosius plurimorum cæde civium, etiam innocentium, id facinus ultus est. Ob id Mediolanum venientem S. Ambrosius non excomunicavit quidem, sed Pœnitentiæ addixit, & Ecclesiæ aditu prohibuit, donec illam peregisset: quod non solum patienter tulit religiosus Imperator, sed ex Sancti Pontificis præscripto satisfaciens, lege sanxit, ut latæ in reos sententiæ executio in dies 30. differretur. Hanc Historiam ad secundum Theodosii in Italiam adventum, cum Eugenii tyrannidem extinxit, refert Sozomenus, sed Baronius certissimis argumentis demonstrat, eam contigisse post devictum a Theodosio Maximum, Consulatu Valentiniani IV. & Neoterii, anno Christi 390.

S. Ambrosius non excommunicavit Theodosium Imp.

Sanctum vero Ambrosium non excommunicasse Theodosium, sed publicæ dumtaxat Pœnitentiæ addixisse, colligitur ex Theodoreto, qui factum illud prolixe & accurate refert, lib. 5. Historiæ Ecclesiasticæ, c. 18. ex Paulino *In Ambrosii Vita*, ex Rufino, lib. 2. Historiæ Ecclesiasticæ, cap. 18. ex Sozomeno, libro 7. cap. 25. ex Sancto Augustino, libro 5. *De Civitate Dei*, cap. 26. & Homilia 49. inter quinquaginta, cap. 3. ex ipso denique Sancto Ambrosio *In oratione de obitu Theodosii*. Et certe sibi non constitisset Sanctus Ambrosius, si Theodosium suis monitis omnibus obtemperantem excommunicasset, qui tardius ferendam excommunicationem, & in contumaces tantum, abscindendaque cum dolore Ecclesiæ membra, quæ sanari non possunt, docet lib. 2. *De Officiis*, capite 27. Non negaverim tamen certo quodam modo excommunicatum fuisse ab Ambrosio Theodosium, quia ab Ecclesiæ ingressu & communione Sacramentorum prohibitus est, usque dum publicam egisset Pœnitentiam: quod pœnitentibus universis commune erat. Et hoc sensu intelligendi sunt Sozomenus, & Facundus Hermianensis, lib. 12. pro defensione Trium Capitulorum, cap. 5. cum dicunt a communione Ecclesiæ remotum ab Ambrosio Theodosium. Sed solum negamus Ambrosium precum communione, & cœtu Fidelium Theodosium privasse. Porro in hac Historia quid amplius miremur? An Episcopalem & vere Apostolicam Sancti Ambrosii libertatem? An pietatem, humilitatem & obedientiam Theodosii? Qui etiam a Sancto Pontifice admonitus, ne intra cancellos altaris subsisteret oblatione facta, humillime paruit: & Constantinopolim reversus, rogante licet Nectario, intus prope altare manere noluit: vix tandem edoctum se dicens, *Quid esset discriminis inter Sacerdotem ac Principem: veritatis Magistrum vix tandem invenisse. Unum enim Ambrosium nosse, qui Episcopus dici mereretur*. (Ex Theodoreto, loco laudato.)

Seditio Antiochiæ excitata.

Ante cædis Thessalonicensis tempus in apparatu belli contra Maximum, ut Zosimus refert, anno Christi circiter 388. Antiochię seditio quædam orta erat, in qua Flaccillæ Imperatricis statuas dejecerant Antiocheni. Gravibus pœnis eam injuriam ulcisci parabat Theodosius, sed intercedente Flaviano Patriarcha Antiocheno, civibus pepercit. Lege Sanctum Chrysostomum, Homilia 20. *Ad populum Antiochenum*, Theodoretum, lib. 5. Historiæ Ecclesiasticæ, cap. 20. & Sozomenus, lib. 7. cap. 23. sed uterque Scriptor fallitur, conferendo hanc seditionem in illud tempus quo Theodosius expeditionem paravit adversus Eugenium Tyrannum. Utriusque Scriptoris errorem observavit Baronius, & hanc seditionem anno Christi 388. contigisse docuit, partim ex Zosimo, partim ex S. Ambrosii Epistola ad Theodosium. Idem etiam ex Libanio colligitur, qui in *Orationem ad Ellebicum* (hic autem missus fuit Judex ad vindicandum facinus Antiochenorum) hanc causam fuisse dicit seditionis, quod Imperator, cum pecuniis

opus

haberet, quas militibus suis donaret in Decennalibus Imperii sui, & Arcadii filii Quinquennalibus, magnam auri vim indixerat Curiæ Antiochensium. Porro Decennalia Theodosii contigerant anno Christi 388. Theodosio ipso iterum & Cynegio Coss. Anno ipso 390. accidit Constantinopoli scelus illud Diaconi, qui cum nobili se matrona commiscuit: cujus occasione Pœnitentiarius Presbyter amotus est. Quo de facto egregius ...mus in Dissertatione, *De confessione Sacramentali, & de ejus usu primis Ecclesiæ sæculis*. Hanc mulierem Diaconissam fuisse colligitur ex Sozomeno, scribente Theodosium Imperatorem hanc ob causam lege lata prohibuisse, ne mulieres, nisi liberos haberent, & annum sexagesimum attigissent, ad divinum ministerium, scilicet ad Diaconissarum Ordinem promoverentur. Qua lege etiam cavit ne Viduæ, quovis titulo, vel Ecclesiæ, vel ejus Ministris bona relinquerent. Cui legi verisimile est occasionem dedisse junioris Viduæ insaniam, quæ bona sua exhauserat, ditando Diaconum, quem impudice amaverat. (L. 27. *De Episcopis*, Cod. Theodos.) quam legem, Auctore S. Ambrosio, abrogavit religiosissimus Imperator, quoad illud caput, quo adversabatur Ecclesiasticæ libertati, & impediebat ne Ecclesiæ, vel pauperibus aliquid a Matronis testamento donaretur.

Theodosii magni Leges.

Leges quoque tulit severissimas idem Princeps adversus apostatas a religione Christiana, edicens ut a testimoniis ferendis velut infames arcerentur, testamenti condendi non haberent facultatem, a nemine scriberentur hæredes, splendore dignitatis vel ingenito, vel collato privarentur. (L. 1. & 5. *De Apostatis*, Cod. Theodos.) Hæreticos urbibus pelli jussit, prohibuitque conventus agere, non Eunomianos tantum, ut scribit Socrates, lib. 4. cap. 20. sed omnes prorsus omnium sectarum, (ut constat ex L. 20. *De Hæreticis*, Cod. Theodos.) Lege etiam coercuit nefarium scelus, illiusque reos flammis ultricibus absumi jussit. (L. 6. *Ad Legem Jul. de Adulteriis*.) Consobrinorum conjugia prohibuit, ex S. Ambrosio Epistola 48. *Ad Paternum*, & ex S. Augustino, lib. 15. *De Civitate Dei*, cap. 16. legem illam laudantibus: cujus etiam meminit Aurelius Victor. Pœnam ignis, atque proscriptionis bonorum adversus legis istius transgressores a piissimo principe fuisse statutam, constat ex Lege Arcadii & Honorii, qua pœnam illam remiserunt. Vide L. *Celebrandis*, item, L. *Si Nuptiæ*, & L. *Manente*, Tit. 12. *De Incestis nuptiis*. At ineundi inter consobrinos matrimonii Principes licentiam concessisse, de Theodosii lege dispensantes, constat ex Formula dispensationis a Theodorico concessæ, apud Cassiodorum, lib. 7. *Variarum*, cap. 46. Ne tamen inde colligas esse e jure principum impedimenta dirimentia matrimonio apponere ut Sacramentum est, sed solum ut civilis contractus est, reddendo personas quasdam inhabiles ad contrahendum. Ecclesia vero Principum Leges accipiens & suas faciens, sicut illam Theodosii legem approbando suam fecit, impedimenta etiam illa extendit ad matrimonium, ut Sacramentum.

Capitis S. Joannis Baptistæ Translatio.

Anno 391. Caput S. Joannis Baptistæ, quod sub Valente inventum fuerat, & in vico Cosilai prope Chalcedonem depositum, a Theodosio Constantinopolim translatum est, & in amplissima Basilica, in suburbano, quod Septimum dicitur, collocatum. Qua de translatione lege Sozomenum, lib. 7. cap. 21. Aliam inventionem sacri capitis Præcursoris, imperante Marciano, Vincomalo & Opilione Coss. in Emesa urbe factam referunt Marcellus quidam Archimandrita, cujus Relationem ex Græco in Latinum sermonem transtulit Dionysius Exiguus, Chronicon Alexandrinum, & Marcellinus Comes *in Chronico*. De multiplici inventione capitis sancti Præcursoris, ejusdemque translatione, lege doctissimum Cardinalem Baronium in *Notis ad Martyrologium Romanum*, & Tom. 4. Annalium ad annum 391. ubi caput Joannis, quod Alexandria in Gallias translatum dicitur, non esse Sancti Joannis Baptistæ putat, sed Joannis Edesseni Martyris, collegæ Sancti Cyri, etiam Martyris, quo cum trium Puerorum memoriam Alexandriæ erexit; ut constat ex eorum Actis apud Metaphrastem die 31. Januar. Lege & eruditi viri Caroli *Du Fresne* Domini *Du Cange* Tractatum *De Capite S. Joannis Baptistæ*, Gallico idiomate conscriptum. Eodem anno Eugenius, qui ex Grammatico, scriniorum imperialium evaserat Magister, Argobastis Comitis fretus potentia, tyrannidem usurpavit. Anno vero sequente, Valentinianus ab eodem Argobaste, Viennæ in Galliis,

Mors Valentiniani.

liis, ſtrangulatus eſt. Erat tum Catechumenus, & Baptiſmum a S. Ambroſio flagitaverat, quem ſingulari obſervantia coluit. Lege Socratem, lib. 5. cap. 25. & Sozomenum, lib. 7. cap. 22. De laudibus Valentiniani, lege & Sancti Ambroſii Orationem in ejus funere habitam.

Theodoſii de Eugenio Tyranno Victoria. Anno 394. Theodoſius Joannis Monachi in Thebaide ſanctiſſimi vaticiniis ad ſpem victoriæ certiſſimam erectus, non tam humana vi, quam Deo pro ipſo pugnante, Sanctis Joanne Evangeliſta, & Philippo Apoſtolo ſub aſpectabili forma auxilium ferentibus, ad Fluvium Frigidum, non longe ab Aquileja commiſſo certamine, Eugenium victum captumque ſuſtulit. Argobaſtes vero tertio poſt prælium die ſuo ſe gladio transfixit. Lege Socratem & Sozomenum locis laudatis, Theodoret. lib. 5. cap. 24.

Theodoſii obitus. Hæc victoria Theodoſio poſtrema contigit. Quippe anno 395. obiit Mediolani, die 17. Januarii, ætatis anno 50. Imperii 18. Ex Flaccilla conjuge inſignis pietatis & ſanctimoniæ femina, cujus virtutes commendat Theodoretus, lib. 5. cap. 19. duos filios ſuſcepit Arcadium & Honorium, in quibus inſtituendis, propenſior ejus cura fuit. *Liberi.* Arcadio Arſenium Diaconum, virum piiſſimum & doctiſſimum a Damaſo miſſum, Præceptorem dedit: coram quo ſedentem Principem cum aliquando inveniſſet, ſtare ſine Imperii inſignibus coegit. *Theodoſii elogium.* Theodoſium pro concione laudavit Sanctus Ambroſius. Pro eodem Apologeticum ſcripſit Paulinus, a S. Hieronymo ob illud ingenii ſui monumentum laudatus Epiſtola 13. Hac Apologia Ethnicorum, ac Zoſimi præcipue calumnias adverſus religioſiſſimum principem diluebat. Sed & Themiſtius, Symmachus, & Aurelius Victor, qui Theodoſium ob civiles bellicaſque virtutes ſummis laudibus exornarunt, mendacii & calumniæ reum peragunt Zoſimum. Sic de illo ſcribit Aurelius Victor, ubi cum Trajano illum comparavit. *Clemens animus, miſericors, communis, ſolo habitu differre ſe cæteris putans, in omnes homines honorificus; verum effuſus in bonos: ſimplicia ingenia æque diligere, erudita mirari, ſed innoxia: largiri magno animo magna; amare cives vel privato contubernio cognitos . . . . Illa tamen quibus Trajanus aſperſus eſt, vinolentiam & cupidinem triumphandi uſque eo deteſtatus eſt, ut bella non moverit, ſed invenerit: probibueritque lege miniſteria laſciva, pſaltriaſque commeſſationibus adhiberi: tantum pudori tribuens & continentiæ, ut conſobrinarum nuptias vetuerit tamquam ſororum. Literis, ſi multum perfectos contemplemur, mediocriter doctus: Sagax plane multumque diligens ad cognoſcenda majorum geſta: e quibus non deſinebat execrari, quorum geſta ſuperba, crudelia, libertati infeſta legerat, ut Cinnam, Marium, Sullamque, atque univerſos dominantium, præcipue tamen perfidos & ingratos. Iraſci ſane rebus indignis, ſed flecti cito: unde modica dilatione emolliebantur aliquando ſevera præcepta. Habuitque a naturæ munere, quod Auguſtus a Philoſophiæ Doctore didicerat: qui cum vidiſſet eum facile commoveri, ne aſperum aliquid ſtatueret, monuit, ut ubi iraſci cœpiſſet, XXIV. Græcas literas memoria recenſeret: ut illa concitatio quæ momenti eſt, mente alio traducta, parvi temporis interjectu langueſceret. Melior haud dubie, quod eſt raræ virtutis poſt auctam annis potentiam regalem, multoque maxime poſt civilem victoriam. Nam & annonæ curam ſollicitius attendere, & auri argentique grande pondus ſublati, atque expenſi, a Tyranno, multis e ſuo reſtituere, cum benigni Principum, & quidem vix fundos ſolerent nudos, ac deformata prædia concedere.*

Sub Theodoſii Imperio floruerunt ſanctiſſima Monica Sancti Auguſtini mater, quæ anno tercenteſimo octogeſimo ſeptimo, quo filius ejus Auguſtinus baptizatus fuerat, annumque trigeſimum tertium ætatis agebat, ad Oſtia Tiberina exceſſit e vita, anno ætatis 56. & Paula Romanarum Nobiliſſima, quæ contemptis opibus, ut Chriſto ſe totam dicaret, migravit Bethleem anno circiter 384.

ARTICULUS VI.

De Arcadio & Honorio.

THeodoſius filios Imperii reliquit hæredes. Arcadio conceſſit Orientem: Honorio Occidentem attribuit. Arcadius Eudoxiam ſtatim poſt Patris obitum duxit, concilian-

e has nuptias Eutropio Eunucho, ne Rufini filiam sibi uxorem adsciseret. Sum-
n Oriente consecutus fuerat honores Rufinus ille, vir alioqui humili genere na-
lusæ in Aquitania, cujus tutelæ Theodosius Constantinopoli recedens, pugnatu-
ontra Eugenium, Arcadium filium, & Imperium Orientale commiserat. Sed cum
oni Magistro Militiæ utriusque Imperii, probatæ Fidei viro, quem & arctius vin-
nuptiarum obstrinxerat, juncta illi conjugio Serena fratris filia, Theodosius mo-
Imperium filiosque commendasset, Rufinus hunc sibi prælatum indignatus, & in-
a tabescens, ut Orientis aditu Stiliconem averteret, sibique pararet viam ad Impe.
n, Barbaros in Romanum Imperium immisit, Alaricum Gothorum Regem in Eu-
am, Hunnos in Syriam, pacto cum ipsis fœdere advocans. Tum ipso suadente Ar-
ius Orientalis Imperii revocavit exercitum, cui præerat Gainas Dux Gothici ge-
is: cujus opera Rufinus a militibus obtruncatus est, ex Stiliconis, & Eutropii Eu-
chi sacri Cubiculi Magistri consilio. Discerptum est militibus ejus corpus, caput
lo impositum, manus in ludibrium avaritiæ ostiatim circumgesta, quasi stipem men-
icaret. Ejus uxori & filiæ Hierosolymorum urbs pro loco exilii concessa. Lege Zosi-
mum, l. 4. Orosium, l. 7. c. 38. Claudianum Poetam, l. 6. in Rufinum, & Socra-
tem, l. 6. cap. 1. Hæc anno 395. contigere.

Anno 398. Honorius Imperator annum agens ætatis 14. Mariam Stiliconis filiam uxo- *Bellum Gildoniacum.*
rem duxit. Interim Gildo Comes ethnicus, utriusque Militiæ in Africa Magister, vir
in omnem effusus libidinem, assumpta tyrannide, Africanam Ecclesiam, Imperiumque
infestavit. Qui cum frumentum ex Africa Romam advehi prohiberet, bellum ex Se-
natusconsulto adversus ipsum decretum est. Præfectus est Romanis legionibus Masce-
zel ipsius Gildonis frater, sed hostis infensissimus ob necatos ab eo crudeliter filios.
Gildonis exercitum septuaginta mille hominibus terribilem, perexigua manu, scilicet
cum quinquies mille militibus, fudit Mascezel divina ope: cui pugnæ locum, diem-
que, per somnium visus Sanctus Ambrosius paulo ante vita functus indicaverat. Gil-
do fugam molitus, contrariisque ventis revocatus in Africam, seipsum laqueo inte-
remit. Extincto Gildone, bona ipsius, quæ quidem erant amplissima, Fisco sunt adju-
dicata, eisque administrandis novus institutus est Magistratus, dictus *Comes Gildonia-
ci Patrimonii*. Huic Tyranno filia fuit Christiana Religione & eximia pietate insignis,
Salvina nomine, Nebridii Imperatorum consobrini conjux: ad quam S. Hieronymus
Epistolam scripsit *De Viduitate servanda*, ad quam fortasse ejusdem argumenti Episto-
lam dedit S. Joannes Chrysostomus, quæ inscribitur, *Ad viduam juniorem*. Hanc enim
Chrysostomi studiosissimam fuisse, constat ex Palladio. Interim Mascezel rerum se-
cundarum elatus insolentia, cum Ecclesiæ immunitatem violare ausus esset, iisdem in-
sultantibus, quos a sacris asylis abstraxerat, occisus est, Orosio teste. Ip-sum Stilico-
nis invidia jussum a militibus de ponte in fluvium præcipitari, Zosimus, lib. 5. refert.
Lege Claudianum in Poemate *De Bello Gildoniaco:* Orosium lib. 7. Historiæ Ecclesia-
sticæ, cap. 36. & Historiæ Miscellæ Auctorem lib. 13.

Manlio Theodoro, & Eutropio Eunucho Coss. an. Christi 399. Gainas Gothici Dux
exercitus, provectum ad tantam dignitatem Eutropium sibi infensissimum ægre ferens,
contra Arcadium cum Tribigildo Tribuno Militum in Phrygia, sibi affini conspiravit;
ita temperatis artibus, ut Tribigildus aperte deficeret; ipse vero Gainas dux in eum
belli delectus, rem ex utriusque opportunitate gereret. Eo necessitatis adductus est Ar- *Eutropii Consulis Casus.*
cadius, ut Eutropium omnibus spoliatum ornamentis Gainæ dederet. Confugit miser
ad Ecclesiam, contra cujus immunitatem anno præcedente legem ab Arcadio impetra-
verat. Ea occasione S. Joannes Chrysostomus Orationem habuit, populumque in Eu-
tropium exasperatum adhortatus est, ut pro ejus vita supplex ad Imperatorem accede-
ret. Obtinuit tandem sanctissimus Antistes ut Eutropii capiti parceretur, commutata
in exilium pœna mortis. Paulo post tamen, urgente Gaina, ex insula Cypro, ubi exul
agebat, revocatus interemptus est, ejusque de fastis ac monumentis publicis abrasa est
memoria. Lege duplicem librum Poematis a Claudiano conscripti *in Eutropium*. Inte- *Honorii Leges.*
rim Idololatriæ reliquias Romæ sustulit Religiosissimus Princeps Honorius. Collectas
etiam a Judæis fieri solitas lege lata prohibuit. (L. 14. *de Judæis*, C. Theodos.) Ma-
nichæos

nichæos legibus insecutus est. (L. *de Hæreticis*, C. Theodos.) Ecclesiæ immunitatem & privilegia firmavit. (*L.34. de Episcopis & Clericis.*)

Eutropii nece nequaquam mitigatus Gainas, tumultuari, & aperte Rempublicam oppugnare non destitit, fracta pace, quam in Ecclesia Sanctæ Euphemiæ Martyris juramento firmaverat. Cujus comperta fraude, sævisque de Constantinopoli diripienda consiliis, quæ Angelorum aspectabili multitudine servata est, Arcadius eum Imperii hostem renuntiavit, & Fraviti potissimum Gothi Ducis auxilio eum devicit. Tandem in Thracia profugus, a Romanorum copiis anno quadringentesimo interemptus est. Lege Socratem, lib. 6. cap. 6.

Ineunte Arcadii & Honorii Principatu, Fritigilem Marcomannorum Reginam S. Ambrosii fama ad Fidei Christianæ desiderium accendit, quam a S. Antistite per Epistolam edocta, professa est, & Regi conjugi suo suasit ut se Romanis dederet, pacemque cum ipsis servaret, teste Paulino in Vita Sancti Ambrosii.

SCHOLION I.

Ad hujus capitis Articulum primum, pag. 710. & 711. Editionis primæ, Religiosi Censores hanc Propositionem notant: *Imperator Episcoporum sententias in Conciliis promulgatas auctoritate sua confirmavit.*

R. Qui sententias Episcoporum executioni mandari jussit, nec rescindi aut convelli passus est, nonne illas auctoritate sua confirmavit? Quid enim est confirmare, nisi tribuere firmitatem? Ecclesiam ac Episcopos auctoritate sua juvit piissimus Imperator, *Adeo ut Provinciarum Rectoribus non liceret Episcoporum Decreta rescindere. Cuivis enim judici præferendos esse Dei Sacerdotes ajebat.* Verba mea sunt. Vim autem vocis, *confirmavit*, non intelligit, qui putat inde consequens esse ut Ecclesiastica Jurisdictio ab Imperatore pendeat, ejusque auctoritati subjecta sit. Non ita se res habet. Non ea vocis hujus hoc in loco ac similibus significatio est. Imperatores & Reges ab Ecclesiasticis Scriptoribus dicuntur Synodorum Decreta & Episcoporum Sententias confirmasse, quod earum executionem imperaverint & promoverint auctoritate sua Ecclesiæ bono serviente. Sic *Eusebius*, lib. 3. *De Vita Constantini*, cap. 23. *Sententiam quoque quam arbiter dixerat, per Epistolam significavit, confirmans & sanciens ea quæ a Synodo decreta fuerant; eosque adhortans ut concordiæ studerent, nec Ecclesiæ corpus distrahere ac discerpere vellent.* Sic Œcumenici Concilii secundi Patres ejus confirmationem a Theodosio Magno postularunt, ut constat ex Epistola Synodica. *Rogamus*, inquiunt, *tuam Clementiam, ut per literas quoque tuæ pietatis confirmetur Concilii Decretum; ut sicuti literis quibus nos convocasti, Ecclesiam honore prosecutus es, ita etiam finem eorum quæ decreta sunt obsignes.* Sic Ephesinæ Synodi Sententiam in Nestorium & Nestorianos confirmavit Theodosius Junior, cum Nestorium ab Ecclesia expelli, in exilium deportari, Episcopum Constantinopoli in ejus locum substitui & ordinari, ejus libros comburi, ejus denique Sectatores infami Simonianorum nomine appellari; si Episcopi essent, vel Clerici, ex Ecclesiis ejici; si Laici, anathematizari, Legibus latis edixit. Qua de re & ipsi gratulatus est *Cœlestinus* I. Pontifex Maximus, & obsecravit ut fidem ac Religionem tueri pergeret, ipsum cum Elia comparans. *Par tibi*, inquit, *cum illo gloria. Ille falsa prophetantibus restitit, tu falsa docentibus: Ille mentientes in Deum Prophetas persecutus est, tu de Christo Deo nostro prædicantes impia abigis Sacerdotes: Ille tantum vindictæ intentus est: Vestra Pietas sic impia vindicat, ut quæ sunt Religiosa defendat. Nec enim sufficeret abegisse morbos, & pestilentiam repulisse, nisi & salubres auras redderes, & vitalem infectis substantiam ministrares, talem illi Ecclesiæ constituendo Pontificem, qui olim hoc se dignum fastigio omnibus, quibus notus est, approbasset... Vallate muris vestræ Fidei Religionis Catholicæ veritatem, per quos & credentes muniti sint, & tanti sequaces erroris non audeant introire:.... Quem igitur universorum ejecit sententia Sacerdotum in prædicatione sacrilega perdurantem, eum Vestra Clementia ab omni Sacerdote removeat, ut facultatem aliquos perdendi non habeat.* Hujusmodi confirmationem a Theodosio postulaverat Ephesina Synodus: *Jubeatis*

inquit, *ut ea quæ constituta sunt ab Oecumenica & sancta Synodo ad pietatis ...ationem contra Nestorium & ejus impium dogma, suum robur obtineant, assen... ...ræ Pietatis stabilita*. Hunc in modum Calcedonense Concilium confirmavit Mar... Augustus, ut probat ejus Edictum in Synodi Calcedonensis Actis p. 3. cap. 4. ...ni: *Sacro*, inquit, *nostræ Serenitatis Edicto venerandam Synodum confirmantes*. Ita ...m Synodum Œcumenicam confirmavit Constantinus Pogonatus, cui Sancta Sy... ...s acclamavit: *Orthodoxam Fidem tu confirmasti*. Et in Sermone Prosphonetico, ...missime Domine & amator justitiæ, his quæ a nobis definita sunt signaculum tribue, ...am in scripto Imperialem Ratihabitionem, & per Edicta divalia atque per pias con...tiones ex more eorum omnium firmitatem, quatenus nullus his quæ gesta sunt con...icat, novamve quæstionem machinetur*. Ipse Imperator in Edicto: *His omnibus ita ...ancto hoc & universali sexto Concilio constitutis, & per subscriptionem nostræ For...clinis confirmatis, sancimus ut nullus quoque omnino aliud quidquam de Fide sata... ...vel novi dogmatis adinventionem machinetur, aut penitus de una voluntate & una ...ratione docendi indicium vel sermonem commoveat*. Sic *Constantinus & Irene* ejus ...ater Catholicum Dogma de Sacrarum imaginum cultu in Septima Synodo assertum ...nfirmarunt, ut Patres ejusdem Synodi testantur in Literis ad eorum Majestatem da... s. *Cum eorum*, inquiunt, *quorum in omnem terram exivit sonus, essetis discipuli, ...ttiusque Christiana plebis ad pietatem ductores, veritatis stylo descripsistis sermonem, ... Orthodoxiæ ac pietatis depinxistis characterem: & veluti luminaria præfulgida fide...ibus illuxistis, & manum periclitantibus Ecclesiis porrexistis, Sacra Dogmata confirmantes*.

SCHOLION II.

Ad Capitis ejusdem Articulum 5. & pag. 726. Editionis primæ, hanc notam apposunt Religiosi Censores: *Historiam Sanctæ Ursulæ magna ex parte fabulosam dicit*.

R. Dixi, & firmis argumentis probavi. Mera Historiæ & facti quæstio est.

SCHOLION III.

Ad eumdem Articulum, & pag. 730. hæc habet Censorius Indiculus, *Sorbonam præferre videtur magisterio Ecclesiæ*. Concil. Florent.

R. Absit. Sorbonicæ Domus & Sacræ Facultatis Theologicæ Parisiensis Doctores universi *Romanam Ecclesiam omnium Ecclesiarum*, adeoque suam *Matrem & Magistram* agnoscunt; & *Romanum Pontificem in universum orbem tenere Primatum, & Successorem Beati Petri Principis Apostolorum, & verum Christi Vicarium, totiusque Ecclesiæ Caput & omnium Christianorum Patrem ac Doctorem existere*; seque ejus Filios & Discipulos humiliter profitentur. Hæc nostra Sententia: hic erga Sedem Apostolicam & in ea sedentem Summum Pontificem devotæ mentis affectus.

SCHOLION IV.

Ad eumdem Articulum, & pag. 733. Editionis primæ, hanc notam apponunt Religiosi Censores: *Docet Theodosium non fuisse excommunicatum a Sancto Ambrosio*.

R. Id revera doceo, & firmis testimoniis probo. Mera facti & Historiæ Quæstio est: Cæterum cur hæc verba mea Religiosi Censores dissimularunt? *Non negaverim tamen certo quodam modo excommunicatum fuisse ab Ambrosio Theodosium, quia ab Ecclesiæ ingressu & communione Sacramentorum prohibitus est, usque dum publicam egisset pœnitentiam; quod pœnitentibus universis commune erat*.

SCHOLION V.

Ad eumdem Articulum, pag. 737. Editionis primæ, Religiosi Censores hanc notam apponunt: *Principes possunt apponere impedimenta Matrimonio*.

R. Pro-

R. Propositionem meam mutilarunt & interpolarunt Censorii Indiculi Auctores. En verba mea: *Ne tamen inde colligas esse e jure Principum impedimenta dirimentia Matrimonio apponere ut Sacramentum est, sed solum ut civilis contractus est, reddendo personas quasdam inhabiles ad contrahendum. Ecclesia vero Principum Leges accipiens & suas faciens, sicut Theodosii Legem approbando suam fecit, impedimenta etiam illa extendit ad Matrimonium ut Sacramentum.* Hæc observatio reprehendi non debet, cum sit omnino consona Doctrinæ S. Thom. in 4. *Sententiarum* Dist. 42. Quæst. 2. Art. 2. *Lex divina*, inquit, *illas præcipue personas a Matrimonio excludit, quas necesse erat cohabitare, ne si ad eas liceret uti carnali copula, facile pateret concupiscentiæ locus, ad quam reprimendam Matrimonium est ordinatum: & quia filius adoptatus conversatur in domo patris adoptantis, sicut filius naturalis, ideo Legibus humanis prohibitum est inter tales Matrimonium contrahi: & talis prohibitio est per Ecclesiam approbata, & inde habetur quod legalis cognatio Matrimonium impediat.*

Nota.

Sicuti Imperatores œcumenica etiam Concilia confirmarunt; ita & Reges nationales suorum Regnorum Synodos, ut unicuique tot Toletanorum Conciliorum acta legenti, quoad Hispaniæ Reges, perspicuum fiet. Ita etiam in Gallia Gunthramus Rex Concilium Matisconense, & Carolus Magnus Moguntinum, Cabilonense, &c. confirmarunt. Eadem in Anglia viguit disciplina, teste Matthæo Paris, loquens etenim de Concilio Londinense II. an. 1127. celebrato hæc habet: *Rex auditis Concilii gestis consensum præbuit, auctoritate regia, & potestate concessit, & confirmavit statuta Concilii a Guillelmo Cantuariensi Archiepiscopo, & S. Romanæ Ecclesiæ Legato apud Vvestmonasterium celebrati.* Optime autem observat Natalis in primo Scholio Principum confirmationem, multoties & ab ipsis Conciliis concupitam, non eo respexisse ut Conciliares sanctiones ex ea robur, & valorem obtinerent, sed ut ita contradictores compescerentur, ac earumdem executio non retardaretur. Hinc ipsi Imperatores profitebantur sacris Canonibus obsequentes futuros; ac proinde Justinianus postquam *novell.* 31. *cap.* 1. dixit Canones non tantum a Synodis expositos, sed etiam fuisse *confirmatos*, addit Synodorum dogmata *velut S. Scripturas a se suscipi, & Canones tamquam leges observari*. Non ergo Principis indigebant robore, cum ab ipso tamquam divina eloquia haberentur, & ut leges agnoscerentur. Juvat etiam audire Basilium Imperatorem, qui octavam Synodum confirmavit *act.* 10. in hæc verba prorumpentem: *De vobis autem laicis tam qui in dignitatibus, quam qui absolute conversamini, quid amplius dicam non habeo, quam quia nullo modo vobis licet de Ecclesiasticis causis sermonem movere, neque penitus resistere integritati, & universali Synodo adversari. Hoc enim investigare & quærere Patriarcharum, Pontificum, & Sacerdotum est, quia regiminis officium sortiti sunt, qui sanctificandi, qui ligandi, & solvendi potestatem habent: qui ecclesiasticas & cœlestes adepti sunt claves: non nostrum, qui pasci debemus, qui sanctificari, qui ligari, vel a ligamento solvi egemus:* Ille igitur qui Concilii decreta absque sua confirmatione non reliquit, eisdem se subditum declarando, nil aliud Principum confirmatione fieri ostendit, quam ipsorum executionem promoveri, ac sua auctoritate velle Ecclesiæ inservire.

Nota.

De potestate Principum quoad apponenda matrimonii impedimenta quædam adnotavi post art. 1. differt. 18. fæculi II.

IN HI-

IN HISTORIAM ECCLESIASTICAM QUARTI SÆCULI SELECTÆ DISSERTATIONES.

DISSERTATIO PRIMA.

De Donato a Casis-nigris Schismatis Donatistarum Auctore.

QUÆSTIO UNICA.

Utrum Donatus a Casis-nigris fuerit Episcopus Carthaginensis.

DONATUM a Casis-nigris auctorem fuisse nefarii Donatistarum Schismatis diximus in Synopsi, cap. 3. Artic. 1. §. 1. idque Sancti Augustini invicta auctoritate probavimus. Agimus impræsentiarum de præfati Donati Episcopatu, & quærimus utrum a sede Casarum-nigrarum ad Carthaginensem fuerit translatus. Id affirmat illustrissimus & doctissimus Aurelianensium Episcopus Albaspinæus *Observatione 3. in Optatum*: contendit illum Majorino in Schismatica factione successisse: aitque se hac in re S. Augustino minime assentiri. Verum nec ipsi adversus S. Augustinum assentiri possumus: unde contra ipsum hanc statuimus Propositionem.

PROPOSITIO.

Donatus a Casis-nigris numquam fuit Carthaginensis Episcopus.

PRobatur primo ex Optato Milevitano, lib. 1. p. 38. ubi Majorinum vocat Parmeniani in successione Schismatica avum. *Non enim*, inquit, *Cæcilianus exivit a Majorino avo tuo; sed Majorinus a Cæciliano*. At Majorinus dici non posset avus Parmeniani, sed atavus potius dicendus esset, si Donatus a Casis-nigris fuisset Episcopus Carthaginensis. Nam, secundum Schismaticam successionem, Parmeniani pater seu proximus decessor esset Donatus magnus, avus Donatus Casensis, atavus Majorinus. Colligitur itaque ex Optato, Donatum a Casis-nigris numquam fuisse Carthaginensem Episcopum.

Probatur secundo ex Sancto Augustino, lib. 1. Retractat. cap. 21. ubi de Donato a Casis-nigris ait: *Ille autem non erat Carthaginensis Donatistarum Episcopus*.

Objicit doctissimus Albaspinæus, primo Schisma prefatum vocatum fuisse partem Donati, antequam magnus Donatus inauguraretur Schismaticæ factionis Antistes Carthaginen-

ginensis. Id nempe contigit sexto tantum anno post Nicænum Concilium: Libellum autem obtulerunt Constantino Imperatori Donatistæ, duodecim vel tredecim annis ante Nicænam Synodum, in quo Ecclesiam suam *partem Donati* appellabant, ut testatur Optatus: Atqui Schisma illud partem Donati non vocassent, si Majorinus tum fuisset Episcopus Carthaginensis. Nam de sede Carthaginensi, & de Mensurii successore erat controversia, non de rebaptizatione. Quapropter a Majorino potius quam a Donato Casensi nuncupari debuit illa factio, si Majorinus sedem illam tunc temporis occupasset.

Secundo. De sede & Romæ, & apud Imperatorem disputabatur: & tamen cum libellus oblatus est Imperatori; cum Imperator eum ad Melchiadem rejecit; cum causa apud Pontificem agitata est; cum Romæ judicata: denique in formula sententiæ & provocationis, nec Romæ, nec Arelate, nec uspiam alibi ulla nisi Donati solius facta est mentio. At consentaneum erat, Majorinum, si Carthagine tunc sedisset, & de Episcopatu Carthaginensi cum Cæciliano etiamnum contendisset, in sententia nominari. Cum ergo solus Donatus a Casis-nigris commemoretur; argumento est tunc Majorinum mortem obiisse, & hunc Donatum ipsi in Episcopatu Carthaginensi suffectum fuisse.

Tertio, testatur Optatus lib. 1. pag. 44. Olympium Eunomiumque Episcopos missos fuisse in Africam post Romanam Synodum, & Donatistarum appellationem, *Ut remotis duobus unum ordinarent*. Illi autem duo, ad quos removendos missi sunt, erant Cæcilianus, & Donatus a Casis-nigris: igitur Donatus a Casis-nigris translatus fuerat ad Episcopatum Carthaginensem.

Respondeo ad primam objectionem: Schisma illud vocari potuisse *Partem Donati*, quamvis adhuc superstes esset Majorinus, quia Donatus ille præcipuus fuerat *Schismatis* incentor, qui Majorinum ipsum adversus Cæcilianum legitimum Pontificem Pseudo-episcopum Carthaginis consecrari procuraverat. Quamquam diceretur frequenter pars Majorini, ut constat ex S. Augustino pluribus in locis, & ex subscriptione libelli contra Cæcilianum, a Donatistis directi ad Imperatorem, qui dicitur *datus a parte Majorini*.

Ad secundam respondeo: Nullam Majorini in Judiciis Romano & Arelatensi factam legi mentionem, sed solius Donati a Casis-nigris, quia de Schismatis & traditionis criminibus præcipue agebatur. Schismatis porro Auctor erat Donatus Casensis; traditionis accusabatur Cæcilianus: ideo horum maxime duo illa Judicia meminerunt. Exigui enim momenti videbatur controversia de successione Carthaginensis Episcopatus, cum Schismate in dies increbrescente collata; ad quam sopiendam & componendam, uti & alias hujusmodi, satis visum erat Melchiadi Romano Pontifici cum suo Concilio decernere, ut ille remaneret Episcopus, qui prior inauguratus esset, dum alteri de alio Episcopatu provideretur.

Ad tertiam respondeo: Male divinasse illustrissimum Antistitem. Illi enim duo, quibus remotis tertium ordinare cogitabant Olympius & Eunomius, erant Majorinus & Cæcilianus, ut colligitur ex Optato, & ex S. Augustino locis in probationibus laudatis.

DISSERTATIO II.

De Concilii Cirtensis epocha.

INsignes Chronologi, Baronius & Petavius, Concilii Cirtensis Epocham figunt anno Christi 303. Doctimus Valesius anno 305. Alii anno 304. Quam amplectamur opinionem, Propositio sequens ostendet.

PROPOSITIO.

Concilium Cirtense congregatum est post Diocletiani persecutionem, anno Christi CCCV.

PRobatur primo ex Optato Milevitano lib. 1. pagina 39. ubi postquam plurium Episcoporum meminit, qui sæviente Diocletiani persecutione divinæ Legis instrumenta tradiderunt, subjungit: *Hi & cæteri, quos principes tuos fuisse paulo post docebimus, post persecutionem apud Cirtam Civitatem (quia Basilicæ necdum fuerant restitutæ) in domum Urbani Carisi consederunt, die 3. Iduum Majarum, sicut scripta Nundinarii tunc Diaconi testantur, & vetustas membranarum testimonium perhibet, quas dubitantibus proferre poterimus.* At Diocletiani persecutio sævire cœpit anno Christi 303. ut colligitur ex Actis SS. Martyrum Tarachi, Probi, & Andronici, Perpetuæ & Felicitatis. Passio namque Martyrum, ut eorum Acta demonstrant, contigit pridie Idus Februarias, Diocletiano nono & Maximiano octavo Consulibus, id est, anno Christi 304. & iidem Principes Imperium abdicarunt Calendis Aprilis ejusdem anni, ut omnes Fasti consentiunt. Passi sunt igitur secundo anno Diocletianæ persecutionis. Cum itaque persecutio biennio tantum duraverit, ut constat ex Eusebio lib. 8. Historiæ Ecclesiasticæ, c. 13. & lib. 1. *de Vita Constantini*, cap. 18. consequens est Cirtense Concilium, quod post Diocletiani persecutionem celebratum esse testatur Optatus; anno 305. fuisse coactum, quo nondum restitutæ erant Basilicæ, initio persecutionis solo æquatæ, quia vix dum integer annus a Diocletiani & Maximiani abdicatione elapsus fuerat, nec diuturna & firma satis fuerat pax Ecclesiæ, ut templa restaurare potuisset.

Probatur secundo ex S. Augustino in Breviculo Collationis diei 3. cap. 17. *Nam gesta Martyrum*, inquit, *quibus ostendebatur tempus persecutionis, Consulibus facta sunt Diocletiano novies, Maximiano octies, pridie Idus Februarias: Gesta autem Episcopalia Decreti Cirtensis, post eorumdem Consulatum, tertio Nonas Martias, ac per hoc tredecim menses interesse inveniuntur, plures utique quam undecim, quos prius Catholici minus diligenter computando responderant: sed Officium ut falleretur, & mensem interesse responderet, eumdem Consulatum putavit, post Consulatum autem non advertit, ubi annus jam alius agebatur.* Porro nonus Diocletiani Consulatus incidit in annum Christi 304. cum igitur Concilium Cirtense tredecim post gesta Martyrum illo Consulatu consignata mensibus fuerit celebratum, illius epocha figenda est post Diocletiani persecutionem, anno Christi 305.

Objectio prima petitur ex inscriptione Actorum Concilii Cirtensis apud S. Augustinum l. 3. contra Cresconium Grammaticum, cap. 27. quæ Concilium istud habitum esse indicat, *Diocletiano octies, & Maximiano septies Consulibus, quarto Nonas Martii*; sed hi Consules incidunt in annum 303. anno igitur 303. non vero 305. figenda est Concilii Cirtensis epocha.

Respondeo, inscriptionem Actorum Concilii Cirtensis in lib. 3. S. Augustini contra Cresconium esse mendosam, & ita emendari debere. *Post Consulatum Diocletiani nonum, & Maximiani octavum*, &c. Ita ut post nonum Consulatum Diocletiani, qui incidit in annum 304. Synodus habita sit anno 305. Sic autem emendandum esse locum illum, colligitur ex eodem S. Augustino in Breviculo Collationis diei 3. cap. 17. cujus verba in secunda probatione laudata sunt. Mendum autem illud irrepsit vel amanuensis culpa, vel eorum qui ipsa protulerunt. Præterea S. Augustinus, cap. 26. ejusdem libri *contra Cresconium*, ait celebratum fuisse Concilium Cirtense post persecutionem, in qua sacri Codices a Donatistarum antesignanis traditi sunt, id est, post persecutionem Diocletiani: quod non convenit cum epocha quam indicat inscriptio Actorum. Quapropter illam esse mendosam consequens est. En Sancti Augustini verba: *De vestris autem majoribus extat Secundi Tigisitani Concilium cum paucissimis quidem factum apud Cirtam, post persecutionem Codicum tradendorum, ut illic in locum defuncti ordinaretur Episcopus.*

Objicies. Postconsulatum in Actis publicis adscriptum non fuisse, nisi illis annis qui-

ginensis. Id nempe contigit sexto tantum anno post Nicænum Concilium : Libellum autem obtulerunt Constantino Imperatori Donatistæ, duodecim vel tredecim annis ante Nicænam Synodum, in quo Ecclesiam suam *partem Donati* appellabant, ut testatur Optatus : Atqui Schisma illud partem Donati non vocassent, si Majorinus tum fuisset Episcopus Carthaginensis. Nam de sede Carthaginensi, & de Mensurii successore erat controversia, non de rebaptizatione. Quapropter a Majorino potius quam a Donato Casensi nuncupari debuit illa factio, si Majorinus sedem illam tunc temporis occupasset.

Secundo. De sede & Romæ, & apud Imperatorem disputabatur: & tamen cum libellus oblatus est Imperatori; cum Imperator eum ad Melchiadem rejecit; cum causa apud Pontificem agitata est; cum Romæ judicata: denique in formula sententiæ & provocationis, nec Romæ, nec Arelate, nec uspiam alibi ulla nisi Donati solius facta est mentio. At consentaneum erat, Majorinum, si Carthagine tunc sedisset, & de Episcopatu Carthaginensi cum Cæciliano etiamnum contendisset, in sententia nominari. Cum ergo solus Donatus a Casis-nigris commemoretur; argumento est tunc Majorinum mortem obiisse, & hunc Donatum ipsi in Episcopatu Carthaginensi suffectum fuisse.

Tertio, testatur Optatus lib. 1. pag. 44. Olympium Eunomiumque Episcopos missos fuisse in Africam post Romanam Synodum, & Donatistarum appellationem, *Ut remotis duobus unum ordinarent*. Illi autem duo, ad quos removendos missi sunt, erant Cæcilianus, & Donatus a Casis-nigris: igitur Donatus a Casis-nigris translatus fuerat ad Episcopatum Carthaginensem.

Respondeo ad primam objectionem: Schisma illud vocari potuisse *Partem Donati*, quamvis adhuc superstes esset Majorinus, quia Donatus ille præcipuus fuerat Schismatis incentor, qui Majorinum ipsum adversus Cæcilianum legitimum Pontificem Pseudo-episcopum Carthaginis consecrari procuraverat. Quamquam diceretur frequenter pars Majorini, ut constat ex S. Augustino pluribus in locis, & ex subscriptione libelli contra Cæcilianum, a Donatistis directi ad Imperatorem, qui dicitur *datus a parte Majorini*.

Ad secundam respondeo: Nullam Majorini in Judiciis Romano & Arelatensi factam legi mentionem, sed solius Donati a Casis-nigris, quia de Schismatis & traditionis criminibus præcipue agebatur. Schismatis porro Auctor erat Donatus Casensis; traditionis accusabatur Cæcilianus: ideo horum maxime duo illa Judicia meminerunt. Exigui enim momenti videbatur controversia de successione Carthaginensis Episcopatus, cum Schismate in dies increbrescente collata; ad quam sopiendam & componendam, uti & alias hujusmodi, satis visum erat Melchiadi Romano Pontifici cum suo Concilio decernere, ut ille remaneret Episcopus, qui prior inauguratus esset, dum alteri de alio Episcopatu provideretur.

Ad tertiam respondeo: Male divinasse illustrissimum Antistitem. Illi enim duo, quibus remotis tertium ordinare cogitabant Olympius & Eunomius, erant Majorinus & Cæcilianus, ut colligitur ex Optato, & ex S. Augustino locis in probationibus laudatis.

DISSERTATIO II.

De Concilii Cirtensis epocha.

INsignes Chronologi Baronius & Petavius, Concilii Cirtensis Epocham figunt anno Christi 303. Doctimus Valesius anno 305. Alii anno 304. Quam amplectamur opinionem, Propositio sequens ostendet.

PROPOSITIO.

Concilium Cirtense congregatum est post Diocletiani persecutionem, anno Christi CCCV.

PRobatur primo ex Optato Milevitano lib. 1. pagina 39. ubi postquam plurium Episcoporum meminit, qui sæviente Diocletiani persecutione divinæ Legis instrumenta tradiderunt, subjungit: *Hi & cæteri, quos principes tuos fuisse paulo post docebimus, post persecutionem apud Cirtam Civitatem (quia Basilicæ necdum fuerant restitutæ) in domum Urbani Carisi consederunt, die 3. Iduum Majarum, sicut scripta Nundinarii tunc Diaconi testantur, & vetustas membranarum testimonium perhibet, quas dubitantibus proferre poterimus.* At Diocletiani persecutio sævire cœpit anno Christi 303. ut colligitur ex Actis SS. Martyrum Tarachi, Probi, & Andronici, Perpetuæ & Felicitatis. Passio namque Martyrum, ut eorum Acta demonstrant, contigit pridie Idus Februarias, Diocletiano nono & Maximiano octavo Consulibus, id est, anno Christi 304. & iidem Principes Imperium abdicarunt Calendis Aprilis ejusdem anni, ut omnes Fasti consentiunt. Passi sunt igitur secundo anno Diocletianæ persecutionis. Cum itaque persecutio biennio tantum duraverit, ut constat ex Eusebio lib. 8. Historiæ Ecclesiasticæ, c. 13. & lib. 1. *de Vita Constantini*, cap. 18. consequens est Cirtense Concilium, quod post Diocletiani persecutionem celebratum esse testatur Optatus; anno 305. fuisse coactum, quo nondum restitutæ erant Basilicæ, initio persecutionis solo æquatæ, quia vix dum integer annus a Diocletiani & Maximiani abdicatione elapsus fuerat, nec diuturna & firma satis fuerat pax Ecclesiæ, ut templa restaurare potuisset.

Probatur secundo ex S. Augustino in Breviculo Collationis diei 3. cap. 17. *Nam gesta Martyrum*, inquit, *quibus ostendebatur tempus persecutionis, Consulibus facta sunt Diocletiano novies, Maximiano octies, pridie Idus Februarias: Gesta autem Episcopalia Decreti Cirtensis, post eorumdem Consulatum, tertio Nonas Martias, ac per hoc tredecim menses interesse inveniuntur, plures utique quam undecim, quos prius Catholici minus diligenter computando responderant: sed Officium ut falleretur, & mensem interesse responderet, eumdem Consulatum putavit, post Consulatum autem non advertit, ubi annus jam alius agebatur.* Porro nonus Diocletiani Consulatus incidit in annum Christi 304. cum igitur Concilium Cirtense tredecim post gesta Martyrum illo Consulatu consignata mensibus fuerit celebratum, illius epocha figenda est post Diocletiani persecutionem, anno Christi 305.

Objectio prima petitur ex inscriptione Actorum Concilii Cirtensis apud S. Augustinum l. 3. contra Cresconium Grammaticum, cap. 27. quæ Concilium istud habitum esse indicat, *Diocletiano octies, & Maximiano septies Consulibus, quarto Nonas Martii*; sed hi Consules incidunt in annum 303. anno igitur 303. non vero 305. figenda est Concilii Cirtensis epocha.

Respondeo, inscriptionem Actorum Concilii Cirtensis in lib. 3. S. Augustini contra Cresconium esse mendosam, & ita emendari debere. *Post Consulatum Diocletiani nonum, & Maximiani octavum*, &c. Ita ut post nonum Consulatum Diocletiani, qui incidit in annum 304. Synodus habita sit anno 305. Sic autem emendandum esse locum illum, colligitur ex eodem S. Augustino in Breviculo Collationis diei 3. cap. 17. cujus verba in secunda probatione laudata sunt. Mendum autem illud irrepsit vel amanuensis culpa, vel eorum qui ipsa protulerunt. Præterea S. Augustinus, cap. 26. ejusdem libri *contra Cresconium*, ait celebratum fuisse Concilium Cirtense post persecutionem, in qua sacri Codices a Donatistarum antesignanis traditi sunt, id est, post persecutionem Diocletiani: quod non convenit cum epocha quam indicat inscriptio Actorum. Quapropter illam esse mendosam consequens est. En Sancti Augustini verba: *De vestris autem majoribus extat Secundi Tigisitani Concilium cum paucissimis quidem factum apud Cirtam, post persecutionem Codicum tradendorum, ut illic in locum defuncti ordinaretur Episcopus.*

Objicies. Postconsulatum in Actis publicis adscriptum non fuisse, nisi illis annis qui-

bus deerant Consules. Hac enim necessitate suadente, apud Socratem, lib. 2. Historiæ Ecclesiasticæ, cap. 29. Postconsulatus fieri debuit: In Lege 16. Codicis Theodosiani, *de Susceptoribus. Post Consulatum Gratiani III. & Equitii*. Et in quibusdam Constitutionibus Justiniani subscriptio hæc legitur: *Post Consulatum Lampadii & Orestis*, quia desierunt Consules. Et Concilium V. Carthaginense, seu ut alii volunt, III. in quibusdam Codicibus præfert Postconsulatum Stiliconis, anno 401. in aliis, Postconsulatum Cæsarii & Attici, id est, anno 398. Cum itaque anno 305. Constantius & Galerius quinto Consules adscripti sint, non videtur Actis Concilii Cirtensis adscriptum fuisse Postconsulatum, si anno illo celebratum fuerit.

Præterea. Donatistæ Concilii Cirtensis Acta falsi insimularunt duabus de causis. Primo, *quia contra Ecclesiasticam consuetudinem ipsum Cirtense Concilium diem & Consulem haberet*. Secundo, *quod persecutionis tempore non possit Concilium congregari*, ut testatur S. Augustinus in Breviculo Collationis diei 3. cap. 17. Catholici vero non responderunt, adscriptos esse Consules Actis Cirtensibus, sed ostenderunt adscriptionem dierum & Consulum a more Ecclesiastico alienam non esse, tum ex Concilio Romano sub Melchiade, tum ex libris Propheticis. *Cum hoc viderent Catholici*, inquit S. Augustinus, *& in Melchiadis Concilio diem & Consulem demonstrabant, & de ipsis Sanctis Scripturis commemoraverunt Prophetas indicia antiquissimorum temporum suis literis prænotasse, quoto anno, cujusque mense anni, quoto die Mensis factum esset super eos verbum Domini*. Adscripti igitur erant Consules Actis Concilii Cirtensis; proindeque in iis non videtur legendum esse, *Post Consulatum Diocletiani nonum & Maximiani octavum*.

Respondeo ad primam objectionem, adscribi potuisse, & revera adscriptum fuisse Postconsulatum Diocletiani & Maximiani Actis Concilii Cirtensis, quamvis eo anno Consules non deessent; quia cum tunc recens esset Diocletiani persecutio, & passio Martyrum, qui illa grassante certamen obierant, characterismus ille visus est illustrior ad tempus illius Concilii designandum.

Respondeo ad secundam objectionem, Donatistas & Catholicos per adscriptionem diei & Consulis nihil aliud intellexisse, quam notam temporis, quo fuerat Cirtense Concilium celebratum sive illa esset Consulatus, sive Postconsulatus. Non minus enim dies & Consul Actis adscribuntur, cum notantur Consules anni præteriti quam cum notantur Consules anni labentis. Sic intelligi debere illam Donatistarum objectionem, & responsionem Catholicorum, colligitur ex illis verbis S. Augustini in Breviculo Collationis diei 3. cum Donatistis cap. 17. *Quis enim eos hinc falsitatem crederet objecturos, ubi ad majorem diligentiam temporum attestatio prænotata legeretur, ne forte per hanc esset aliquando necessaria indagatio veritatis? Quis ergo eos crederet hoc objecturos, ut præpararet antiqua Concilia, quibus hanc consuetudinem demonstraret? Aut quis tunc iret, & vetusta Ecclesiastica Archiva revolveret?*

Objicitur secundo. Catholici in Collatione cum Donatistis propugnaverunt Concilium Cirtense fuisse celebratum tempore persecutionis, quod Schismatici negabant, & verisimile non esse contendebant. Unde suppositum a Catholicis atque confictum effutiebant illud Concilium: ergo Concilii Cirtensis epocha figi debet anno 2. Diocletianæ persecutionis, non vero post illius persecutionis tempestatem. Antecedens constat ex Sancto Augustino in Breviculo Collationis diei 3. cap. 17.

Respondeo, distinguo antecedens. Propugnaverunt, Concilium Cirtense potuisse tempore persecutionis celebrari, concedo; revera fuisse celebratum, nego. Vel, id propugnaverunt re nondum satis discussa, concedo; re maturius & diligenter expensa, nego. Quia enim Catholici *tunc inquirere, & ad horam veteres chartas in Archiviis Ecclesiasticis discutere non poterant, respondebant multo facilius duodecim homines in domum convenire potuisse eo tempore, quo etiam congregationes plebium fieri solebant quamvis persecutione fervente, sicut ipsis gestis Martyrum monstrabatur, qui confitebantur in passionibus suis se Collectam & Dominicam egisse*. Ita respondet S. Augustinus in Breviculo Collationis diei 3. cap. 17. Quod autem persecutionis tempore celebratum Concilium Cirtense Catholici concederent, ex errore Officii, seu Notarii, quo Mar-

cel-

Marcellus Cognitor utebatur, contigit. Cum enim Catholici Antistites a passione Martyrii usque ad Consulem & diem Concilii Cirtensis prope annum intercessisse dixissent, Notarius tempore computato ex mandato Marcelli Cognitoris, mensem dumtaxat in defluxisse respondit. Quæ responsio Catholicos conjecit primo in errorem qui postea diligentiori examine habito emendatus est. Ita respondet S. Augustinus loco mox laudato. *Porro autem*, inquit, *illud erat verius quod Catholici dixerant, Officium autem computando errans falsum renuntiaverat, quod postea conscripta & diligentius consi-derata Gesta docuerunt, sicut potest probare, quem libuerit legere, & piguerit computare. Nam gesta Martyrum, quibus ostendebatur tempus persecutionis, Consulibus facta sunt Diocletiano novies, & Maximiano octies, pridie Idus Februarias: Gesta autem Episcopalia Decreti Cirtensis, post eorumdem Consulatum, tertio Nonas Martias; ac per hoc tredecim menses interesse inveniuntur*, &c.

DISSERTATIO III.

De Concilio Romano sub Melchiade contra Donatistas celebrato.

QUÆSTIO PRIMA.

Utrum Donatus ille qui in Concilio Romano damnatus est, fuerit Donatus a Casis-nigris.

PROPOSITIO EST AFFIRMANS.

PRobatur contra illustrissimum Albaspinæum Aurelianensem Episcopum, *Observatione 3. in Optatum Milevitanum*. Primo ex S. Augustino in Breviculo Collationis diei 3. cap. 18. dicente: *Nisi forte ipsis* (Donatistis) *licuisset Casensem a Carthaginensi distinguere; cum timerent ne Major Auctor ipsorum Donatus Carthaginensis damnatus in Melchiadis Judicio putaretur*. Et cap. 20. *Cum*, inquit, *& de Donati nomine contendissent, quod non Carthaginensis, sed Casensis Donatus in Judicio Melchiadis adversus Cæcilianum adstitisset, quod & Catholici concedebant, aliquando transitum est.*

Probatur secundo ex eodem in libro post Collationem, c. 13. *Nam ipsi quoque Donatum suum Carthaginensem, ne in Judicio Melchiadis ipse damnatus putaretur, quem multi pro magno habent, a Donato Casensi distinguendum esse clamaverunt, quia Donatus Carthaginensis contra Cæcilianum missus fuerat ad Melchiadis Episcopale Judicium: tam crassam noctem in corde gestantes, ut Donatum infamari nollent similitudine nominis sui, & Melchiadem maculari vellent similitudine nominis alieni.*

Probatur tertio. Ille damnatus est in Concilio Romano Melchiadis, *Qui de Numidia veniens, & contra Cæcilianum Christianam dividens plebem, adjunctis sibi ejusdem factionis Episcopis, Majorinum apud Carthaginem ordinavit Episcopum, cui Majorino Donatus alius in eadem divisione successit*. Sed hic est Donatus a Casis-nigris, ut colligitur ex S. Augustino, lib. *De Hæresibus*, c. 69. ergo Donatus a Casis-nigris ille est qui in Romano Melchiadis Concilio damnatus fuit.

Probatur quarto. Ille ipse Donatus in Concilio Romano damnatus est, qui Constantinum Imperatorem rogavit ut inter ipsum & Cæcilianum transmarinos Episcopos judices daret: sed hic fuit Donatus a Casis-nigris, non vero Donatus Carthaginensis.

Probatur minor ex S. Augustino, lib. 1. Retractationum, cap. 21. *Quod dixi*, inquit, *Donatum, cujus Epistolam refellebam, rogasse ut Imperator inter ipsum & Cæcilianum transmarinos Episcopos judices daret; non ipsum, sed alium Donatum, ejusdem tamen Schismatis hoc fecisse probabilius invenitur. Ille autem non erat Carthaginensis Donatistarum Episcopus, sed a Casis-nigris; qui tamen primus apud Carthaginem ipsum nefarium Schisma commisit.*

Objicit Illustrissimus Albaspinæus. Ille damnatus fuit a Concilio Romano, qui libellum Constantino Imperatori obtulerat; atqui is erat Donatus Carthaginensis: Hic itaque in Concilio Romano damnatus est.

Probat minorem ex his Optati verbis, lib. 3. p. 66. *Sed illico ad singulos quosque venientes hæc erant verba: Quid apud nos agitur de parte mea? Quasi jam vere populum cum Deo diviserat, ut intrepide suam diceret partem. Nam a temporibus ejus, & usque in hodiernum, si quando de rebus Ecclesiasticis in judiciis publicis aliqua celebrata est actio, interrogati singuli sic apud Acta locuti sunt, ut dicerent se de parte esse Donati; de Christo tacuerunt. Et quid de Clericis dicam? Cum legantur Preces quarum in primo libro fecimus mentionem, jamdudum ad Constantinum missæ, & subscriptæ, quæ Episcoporum nomina continebant sic, Datæ a Capitone Nasucio, Digno, & cæteris Episcopis partis Donati: postulabant utique contra Episcopos, qui dum non erant in parte Donati, in Christi Catholica habitabant: & dum Episcopus inter Coepiscopos suos non fuit, nec homo inter homines esse voluit; constat quod extulit cor suum, & Deus sibi fuisse videbatur*. Quæ postrema verba ad Magnum Donatum esse referenda nemo est qui dubitet, inquit doctissimus Albaspinæus. Nam tantus erat in illo homine fastus & superbia, ut omnes Coepiscopos posthaberet, & eorum communioni misceri dedignaretur. Certum est præterea hæc eadem verba, *& cæteris partis Donati*, ab Optato de eodem & dicta, & concepta esse. Quod si ita est, manifestum relinquitur Magnum Donatum, ex sententia & historia Optati, ad Constantinum primum rem detulisse, & Romæ in Concilio Melchiadis adstitisse, in eodemque esse damnatum.

Respondeo, levissimam esse conjecturam, qua nititur doctissimus Antistes. Nonne enim & ipse Donatus a Casis-nigris tanto superbiæ fastu efferebatur, ut omnes Coepiscopos posthaberet? Numquid & ipse eorum communioni misceri dedignabatur qui primus nefarii Schismatis Auctor fuit? Unde audentius dicam, neminem præter illustrissimum Albaspinerum dubitasse; num illa Optati Milevitani verba ad Magnum Donatum referenda essent, quia omnibus exploratum fuit ea de Donato a Casis-nigris intelligenda esse. Fateor quidem Optatum paulo ante verba citata locutum esse de Donato Carthaginis; sed nego ab eodem Donato porrectum Constantino libellum intellexisse Optatum. Idenim repugnat evidenter Sancto Augustino quem ab Optato in re adeo nota non dissensisse probabilius est, cum coævi essent, Familiares Coepiscopi, ambo Africani, ambo Historiæ Donatistarum, quæ sub ipsorum ferme oculis gesta erat, non ignari.

QUÆSTIO II.

Utrum Melchiades Concilio Romano præfuerit, ac sententiam tulerit contra Donatistas, & secundum Cæcilianum, ut Imperatoris Constantini delegatus?

PROPOSITIO.

Non vicaria potestate, & velut Imperatoris delegatus, hanc dirimit controversiam Melchiades Romanus Pontifex, sed proprio jure, ut summus Controversiarum Ecclesiasticarum judex.

Probatur contra quosdam e Calviniano grege Theologastros. Primo palam professus est Imperator, cum a Donatistis urgeretur, se in causa Ecclesiastica judicem esse non posse. *Petitis a me in sæculo judicium*, inquit, *cum ego ipse judicium Christi expectem*. Et Donato ad ipsum a Concilii Romani judicio appellanti respondit: *O rabida furoris audacia! sicut in causis Gentilium fieri solet, appellationem interposuerunt*. Et ejusdem causæ cognitionem post Arelatensis Synodi judicium non suscepit, nisi cum execratione audaciæ Donatistarum, *a sanctis Antistitibus veniam postea petiturus*, quod iis de rebus judicasset, ut S. Augustinus testatur Epistola 162. Porro si jus non habuit Constantinus judicandi Episcopos, nec jus habuit delegandi judices, qui accepta ab ipso auctoritate causam discuterent Episcoporum. Igitur Melchiades proprio jure, non vero potestate a Constantino accepta, hanc diremit controversiam.

Probatur secundo. Melchiades, præter eos qui ab Imperatore designati erant, quindecim ex Italia delegit Episcopos, qui huic Concilio interessent: quos ad litem illam secum judicandam adsciscere non potuisset, si non jure suo, sed vicaria potestate hac de re cognovisset.

Pro-

Probatur tertio. Illi dati sunt judices a Constantino, quos Donatistæ postulaverant, ut testatur S. Augustinus Epistola 171. dicens: *Postea literas ad Imperatorem Constantinum, ut inter Afros Episcopi transmarini judicarent, miserunt, datis judicibus quos postulaverant, & Romæ judicantibus non obtemperaverunt.* Atqui Donatistæ nec Melchiadem, nec Italiæ Episcopos postulaverant. Melchiades igitur non fuit a Constantino delegatus judex in Donatistarum controversia, sed proprio jure sententiam tulit.

Quarto. Quorsum Constantinus tres Galliarum Episcopos, quos Donatistis concessit, & ipse in Galliis agens ad Melchiadem tanto terrarum marisque intervallo a se dissitum misisset, ut ipsi in dirimenda Cæciliani & Donatistarum causa judices assiderent, si penes se, non penes Romanum Episcopum illius judicandæ litis esse existimasset potestatem?

Probatur quinto Propositio, præcipue quoad illam partem, qua asserit Melchiadem illam causam judicasse ut summum controversiarum Ecclesiasticarum judicem. Ille post cujus judicium non erat necesse aliud Concilium convocare etiam ex diversis orbis regionibus, ad quod ingens Episcoporum numerus conveniret, controversiam illam judicaverat ut summus controversiarum Ecclesiasticarum judex: sed post judicium Melchiadis in Romano Concilio, non erat necesse aliud Concilium etiam frequentius convocare, nimirum Arelatense. Controversiam igitur illam diremit Melchiades ut summus Controversiarum Ecclesiasticarum judex.

Summi Pontificis auctoritatem hic non confero cum œcumenici Concilii potestate.

Probatur minor auctoritate S. Augustini Epistola 162. ubi de Constantino sic loquitur: *Dedit ille aliud Arelatense judicium, aliorum scilicet Episcoporum, non quia jam necesse erat, sed eorum perversitatibus cedens, & omni modo cupiens tantam impudentiam cohiberi.*

Probatur ultimo. Si Romanus Pontifex vicaria tantum potestate, & ut Imperatoris delegatus, de causa Schismatis Donatistarum, de Ordinatione Ceciliani, aliisque causis Ecclesiasticis judicare potuisset, Cæcilianus non potuisset pro libito causam suam ad Sedem Apostolicam deferre: atqui id poterat Cecilianus: Romanus igitur Pontifex proprio jure, propriaque auctoritate causam Schismatis Donatistarum, Ordinationis Cæciliani, aliasque hujusmodi causas Ecclesiasticas dirimere poterat ac judicare.

Probatur minor ex Sancto Augustino Epistola 162. ubi de Cæciliano loquens, ait: *Posset non curare conspirantem multitudinem inimicorum, cum se videret & Romanæ Ecclesiæ, in qua semper Apostolicæ Cathedræ viguit Principatus, & cunctis terris inde Evangelium ad ipsam Africam venit, per communicatorias literas esse conjunctum, ubi paratus esset causam suam dicere, si adversarii ejus has Ecclesias ab eo alienare conarentur.*

Objicies. Sanctus Augustinus asserit, Melchiadem non usurpasse judicium causæ Cæciliani, & Donatistarum, quia rogatus Imperator judices dedit. Usurpasset itaque judicium Pontifex, nisi Constantinus ipsi judicandi illa de causa provinciam demandasset: proindeque non propria auctoritate, sed ut Imperatoris delegatus, illam diremit controversiam.

Probatur antecedens Sancti Augustini verbis Epistola 262. *An forte non debuit Romanæ Ecclesiæ Melchiades Episcopus cum Collegis transmarinis Episcopis illud sibi usurpare judicium, quod ab Afris septuaginta, ubi Primas Tigisitanus præsedit, fuerat terminatum? Quid quod nec ipse usurpavit? Rogatus quippe Imperator judices misit Episcopos, qui cum eo sederent, & de tota illa causa quod justum videretur, statuerent. Hoc probamus & Donatistarum precibus, & verbis ipsius Imperatoris.*

Respondeo, nego consequentiam. Non enim ait Sanctus Augustinus Imperatorem commisisse Melchiadi potestatem judicandi, sed judices misisse Episcopos, qui cum eo sederent. Nec dicit ipsum creasse judices, sed misisse, qui assiderent Pontifici. Probat autem Sanctus Augustinus ex hoc Constantini facto, quod Melchiades judicium non usurpaverit, argumento ad hominem contra Donatistas; quasi dicat: Etiamsi concederemus vobis, o Schismatici, Melchiadem non habuisse potestatem judicandi, proprio nomine, vestro de Schismate, & de Cæciliani causa: dicere tamen non possetis ipsum sibi usurpasse judicium cum collegis transmarinis Episcopis. Vos enim ipsi rogastis Imperatorem, ut judices daret.

Nota.

UTrum Melchiades proprio jure, sive ut Constantini Imperatoris delegatus de Cæciliani causa cognoverit, mihi disceptandum est contra Basnagium, qui ad A. 313. sententiam P. Alexandri impugnandam suscipit, contendens non jure quidem suo; sed ut ab Imperatore delegatum, judicium hoc a Melchiade institutum. Ita vero rem totam conficio, Romanum Pontificem judicem fuisse appellationum in causis Ecclesiasticis Afrorum, ut certum potius constituitur, quam tunc primum sanciatur in codice canonum Ecclesiæ Africanæ Can. 106. Id pariter nec obscure significat S. Augustinus epistola 43. nov. edit. redarguit enim ibi Augustinus Secundum Tingitanum, qui sententiam dixit in Cæcilianum absentem, seu nolentem interesse Synodo Carthagini celebrato. Debuisti enim, Secunde, ait Augustinus, si paci studuisses, te continere ne Cæcilianum exauctorares ejusque loco alterum substitueres, eo justo timore absterritus, ne Cæcilianus coram Romana Ecclesia, *in qua semper apostolicæ cathedræ viguit principatus, causam suam diceret*, ut erat paratus; ex quo lites & discordiæ pro eo quod sopirentur, excitarentur, & magis furerent. Quid est, rogo, paratum esse causam suam dicere coram Romana Ecclesia, in qua est principatus apostolicæ cathedræ, nisi jus appellationis recipiendæ in Pontifice agnoscere tamquam in superiori potestate? Ex ista appellatione non sopiendas turbas, sed fovendas dicit S. Augustinus, eo quod pervicaces esse noverat Donatistas, nec legitimo judici parituros; sicut nec judicibus ab Imperatore datis paruerunt. His ergo stantibus, lectorum fidem compello, num credibile sit Melchiadem de causa Cæciliani jure delegato potius quam peculiari primæ sedis cognovisse. Erat illi cognoscendi potestas; cognovit; sua ergo usus est potestate, non aliena velut precario accepta.

Sed, ait Basnagius, Constantinus ratus incongruum a se, laico homine, sacerdotum causam cognosci, eam *discutiendam ac finiendam Episcopis delegavit*; quæ verba sunt S. Augustini ep. 105. delegato ergo ab Imperatore jure eam causam discutiendam Episcopi susceperunt; inter Episcopos vero illos locum summum Melchiades obtinebat. Utique Melchiades Concilio illi præsedit, sed & in eo consessu Gallicani Patres, ab Imperatore missi, intererant. Imperator ita rejecit a se eam causam ut Episcopis remitteret, ex quibus alios ipse delegit, ut nullum aliud haberent jus assidendi nisi quod ex accitu Imperatoris, Melchiade assentiente, acceperant; alii vero ita designati sunt ab Imperatore, non tamquam ab illo accipientes jus de causa illa agnoscendi; sed velut non resistente, immo manum & ipso præstante quo suæ potestatis exercitio uterentur. Discrimen istud Episcoporum agnoscit S. Augustinus epist. 43. *Judicante Melchiade tunc Romanæ urbis Episcopo cum collegis suis; quos ad preces Donatistarum miserat Imperator*. Imperator miserat collegas; nempe ex Gallia Episcopos; judicavit vero una cum illis Melchiades, quem nec missum nec delegatum ab Imperatore dicit ibi Augustinus. Cum vero judicium ab omnibus simul Episcopis fieret, quorum aliquos delegaverat Imperator, utique delegasse Imperator in ea causa judices rectissime diceretur.

Cur ergo, ait Basnagius, tamdiu expectavit Melchiades ac prorogavit causæ illius agnitionem, ut non prius illam aggrederetur, quam fuerit ab Imperatore jussus? Si juris esse sui id norat; cur non statim pacavit Africam? Id egit Pontifex pro more Ecclesiæ Romanæ persamiliari. Numquam, nisi ad provocationem partium, judicia externa suscipere Romani Pontifices consueverunt. Causas episcopales nisi ad se delata numquam per se tractandas suscipiebant; sed provincialibus Synodis relinquebant discutiendas. Si ab illis ad se provocaretur, tunc utique pro suo jure agebant. Ea erat ætatis illius disciplina de qua canon V. Sardicensis. Indicet nobis Basnagius ubi legerit Cæciliani ad Melchiadem provocationem; ac tunc demum sive turpis oscitantiæ, sive impotentiæ Melchiadem jure arguat.

Cur

Cur Donatistæ, quærit Basnagius, de provocatione ad Melchiadem, si unicus ac legitimus erat in causa illa judex, ne cogitarunt quidem? Cur vicissim ab eo, peto, ecclesiasticum judicium quodcumque negligentes, Imperatorem implorarunt judicem, cum de causa mere ecclesiastica ageretur, in qua nihil sibi esse juris idem ipse Imperator agnovit? Hanc judicii perversitatem exprobrat Donatistis S. Augustinus ep. 89. *Apud quem* (Constantinum) *ultro Cæciliani accusatores fuerunt, cujus auctoritate omnibus transmarinis Episcopis prætulerunt; ut non ad illos sed ad illum Ecclesiæ causam deferrent*. Quibus verbis Augustinus ita factum improbat, ut simul indicet quid erat illis præstandum, si rem legitime tractari voluissent. Id vero maxime Basnagium perstringit: Si causa, ait ille, devolvenda erat ad Romanum Pontificem, ad illum utique Donatistæ provocassent. Hanc equidem provocationem non factam admittit S. Augustinus, ut simul & fiendam agnoscit. Et hæc satis in obtrectatione Basnagii.

SCHOLION I.

Ad hanc Quæstionem, pag. 14. Editionis primæ refertur hæc Censorum Religiosorum nota: *Quæstio 11. Utrum Melchiades Concilio Romano præfuerit ac sententiam tulerit contra Donatistas ut Imperatoris Constantini Delegatus?* Quæstio ipsa displicet, inquiunt, quia extra Controversiam est Romanum Pontificem non posse esse Imperatoris Delegatum in Concilii convocatione.

R. Licet Quæstio ista non sit inter Catholicos Theologos controversa, inter Catholicos tamen & Hæreticos controversa est, adversus quos Propositionem statui negantem; cujus mox probationes subjunxi his verbis: *Probatur contra quosdam e Calviniano grege Theologastros*. Displicere ne potest Catholicis Hæreticorum confutatio, & Pontificiæ Potestatis assertio atque defensio hic a me suscepta? Cum apud *S. Thomam* leguntur Quæstiones istæ, *Utrum Deus sit? . . . Utrum in Deo sint plures personæ quam tres?* aliæque hujus generis innumeræ, quis Angelicum Doctorem censoria severitate notare audeat, dicens: *Displicet ista Quæstio, quia extra controversiam est?* An quæso, magis extra conversiam est, Romanum Pontificem non posse præesse Concilio & contra Hæreticos ferre sententiam ut Imperatoris Delegatum, quam Deum esse, non esse plures in Deo personas quam tres? &c.

SCHOLION II.

Ad eamdem Quæstionem, pag. 16. Editionis primæ Religiosi Censores hanc Notam apponunt: *Postquam dixit, Papam esse summum controversiarum judicem, ad marginem notat, Non dici respective ad Concilium Generale.*

R. Romanum Pontificem esse summum controversiarum Fidei judicem tam in Concilio Generali, quam extra Concilium Generale, censeo: Sed ne quis inde colligeret Concilium Œcumenicum inferioris esse auctoritatis quam Romanum Pontificem, quæ sententia non est Facultatis Theologicæ Parisiensis & Ecclesiæ Gallicanæ, monui in margine, me Summi Pontificis auctoritatem hic non conferre cum Œcumenici Concilii potestate.

Nota.

De Summi Pontificis supra Concilium Œcumenicum præstantia, alibi commodius sermo erit.

DISSERTATIO IV.

De Concilio Arelatensi.

QUÆSTIO PRIMA.

Utrum Causa Donatistarum & Cæciliani, quæ in Romano Concilio fuerat a Melchiade judicata, sine Summi Pontificis consensu retractata fuerit in Concilio Arelatensi.

PROPOSITIO.

Verisimile est, absqueRomani Pontificis consensu, causam Cæciliani & Donatistarum in Romano Concilio judicatam, retractatam non fuisse in Arelatensi.

PRobatur. Ad illud Concilium invitatus fuerat Silvester Pontifex Romanus, ad illud misit Legatos, ad ipsumque Patres miserunt relationem omnium quæ gesta erant in Concilio, rogaruntque ut Canones auctoritate sua confirmaret, ac promulgaret. Verisimile igitur est ipso consentiente Synodum Arelatensem fuisse congregatam: in eaque retractatum fuisse, ipso annuente, Melchiadis & Romanę Synodi judicium.

Prima pars antecedentis, nimirum quod Silvester fuit ad Concilium Arelatense invitatus, constat ex Epistola Synodi ad ipsum data. *Et utinam*, inquiunt Patres, *ad hoc tantum spectaculum interesse tanti fecisses. Profecto credimus quia in eos* (Donatistas) *severior fuisset sententia prolata: & te pariter nobiscum judicante, cœtus noster majore lætitia exultasset. Sed quoniam recedere a partibus illis minime potuisti, in quibus & Apostoli quotidie sedent, & cruor ipsorum sine intermissione Dei gloriam testatur*, &c.

Secunda pars, scilicet quod Silvester ad illam Synodum legatos miserit, constat ex subscriptionibus Episcoporum, inter quos leguntur, *Claudianus & Vitus Presbyteri Eugenius & Cyriacus Diaconi, ex urbe Roma missi a Silvestro Episcopo.*

Tertia pars colligitur ex illis verbis Epistolæ Synodicæ ad Silvestrum datę: *Placet a te qui majores Diœceses tenes, potissimum omnibus insinuari.*

SCHOLION.

Ad hanc Quæstionem Religiosi Censores in Indiculo suo hæc habent: *Nec Quæstio, nec Conclusio placet: Quæstio quidem, quia supponendum est, non disputandum, Concilia non posse retractare causas Fidei a Summo Pontifice judicatas: Conclusio vero, quia dicit*, Verisimile est; *cum nihil eo certius sit.*

R. Qui vel primoribus labiis Historię Ecclesiasticæ fontes attigerunt, causam *Cæciliani* & Donatistarum tunc Fidei causam non fuisse noverunt. De Schismatis causa & *Cæciliani* Ordinatione agebatur, quam Donatistæ vitiosam fuisse contendebant: *Felicem* & Aptungitanum Episcopum, a quo ille ordinatus fuerat, traditionis Sacrorum Codicum in manus Infidelium accusantes. Causam ad *Constantinum* Imperatorem Donatistæ detulerant. Imperator de causa Episcopi judicare non ausus, eam discutiendam atque finiendam Episcopis reliquit: Quod factum est in Concilio Romano præside *Melchiade* Pontifice Maximo. *Cæcilianum* innocentem Romana Synodus pronuntiavit; Donatum qui Schisma Carthagine fecerat, damnavit. A Concilii Romani Judicio Donatistę ad Imperatorem appellarunt. Illorum perversitati cedens *Constantinus*, quamvis Appellantium furentem horreret audaciam, dedit aliud Arelatense Judicium, Synodum alteram indixit Arelate celebrandam, in quo *Cæciliani* causa retractata est, teste *Sancto Augustino* Epistola 43. alias 161. Epist. 38. alias 68. & alibi. An *S. Silvestri* rogata sententia & consensu, causæ istius revisio ac retractatio facta fuerit, nec antiqui Historiæ

storię Ecclesiasticę Scriptores, nec *S. Augustinus* disertis verbis asserunt. Ex hisce factis Hæretici objectionem petunt contra Romani Pontificis Primatum. Contra ipsos hanc facti Quæstionem discepto. *Verisimile esse* probo *absque Summi Pontificis consensu causam Cæciliani & Donatistarum in Romano Concilio judicatam, retractatam non fuisse in Arelatensi*. Non levibus quidem conjecturis id probo, quæ tamen invicta non sunt ad facti probationem argumenta, ut dici possit, quod Religiosi Censores tam confidenter ajunt: *Nihil certius*. Cæterum quod ajunt, Concilia retractare non posse causas Fidei a Romano Pontifice judicatas, qua ratione tueri possunt? Siquidem Arii Causam a *S. Silvestro*, aut ejus (ut volunt) auctoritate ab *Osio* judicatam Nicæna Synodus retractavit. Causam *Nestorii* a *Cęlestino I.* aut ejus auctoritate a *S. Cyrillo* judicatam retractavit Ephesina Synodus: Causam *Eutychetis* a *S. Leone* judicatam Synodus Chalcedonensis: Causam Monothelitarum a *Martino I.* & *Agathone* judicatam Sexta Synodus Œcumenica: Causam Iconomachorum ab *Hadriano I.* judicatam Septima Synodus Œcumenica: Causam *Lutheri* a *Leone X.* judicatam Synodus Tridentina. Ratione tamen Primatus jure divino ipsi competentis Summam auctoritatem habet judicandi causas Fidei Romanus Pontifex: Ejusque Definitioni, Decretis ac Sententiis omnes parere tenentur, & cum in Conciliis Œcumenicis iteratur cognitio causarum Fidei a Romano Pontifice judicatarum, id fit eo consentiente, cujus auctoritate Synodus Œcumenica convocatur, quo Præside sive per se, sive per Legatos celebratur. Hæc nostra sententia.

Nota.

SUpponit Natalis in Scholio Donatistas a Melchiadis sententia ad Constantinum appellasse, quod admittendum non esse adnotavi post *articulum* 1. *cap.* 3. *hist. Eccles.* Qualiter autem a Conciliis iterum de iis, quæ antea Romani Pontifices definierant, breviter actum sit hic inneundum.

Nulli igitur ignotum esse debet iterum quandoque in Conciliis ea retractata, quæ Romani Pontifices jam definierant. Frustra autem ex hoc capite novum desumunt argumentum pontificiæ infallibilitatis adversarii; neque etenim iterum agi cœptum in Conciliis de iis, quæ jam Papa judicaverat, ut accedente Concilii judicio, Papæ sententia plenam obtineret firmitatem, infallibilitatemque. Ita Pelagianis, & Cœlestianis œcumenica denegata sunt Concilia, & tamen ipsorum causam fuisse finitam, statim ac S. Sedis rescripta advenerant, docuit Augustinus *serm.* 2. *de verb. Apost.* Et *cap.* 50. *l. retr.* 2. hæc habet: *Postquam Pelagiana hæresis cum suis Auctoribus ab Episcopis Ecclesię Romanę prius Innocentio, deinde Zosimo, cooperantibus Conciliorum Africanorum literis, convicta atque damnata est, scripsi duos libros adversus eos* &c. Et *ep.* 157. quæ est ad Optatum, illorum hæreticorum damnationem per totum orbem eorumdem Pontificum tribuit auctoritati. Conciliis autem Africanis vigilantiam adscribit. Sed & videnda quæ dicam in Not. post. §. 6. art. 4. cap. 3. hist. Sæculi V. Dum pariter Acaciani, & Orientales causam Acacii in Synodo generali retractandam postularent, restitit Gelasius; & adversus eos *non putantes jure damnatum, quod non speciali Synodo videatur esse dejectum*, ita scribit ep. 13. *Quorumlibet sententiis ligata Pontificum Sedes B. Petri Apostoli jus habet resolvendi, utpote quod de omni Ecclesia jus habeat judicandi, neque cuiquam de ejus liceat appellare judicio. Siquidem ad illam de qualibet mundi parte canones appellare voluerunt; ab illa autem nemo sit appellare permissus.* Et paulo post: *Sed nec illud pretermimus, quod Apostolica Sedes frequenter more majorum etiam sine ulla synodo precedente, & absolvendi quos synodus inique damnaverat, & damnandi nulla existente synodo, quos oportuit, habuerit facultatem.* En clare expressum post Romani Pontificis definitionem, nil superesse quod ad firmitatem, infallibilitatemque obtinendam sit necessarium: & re vera solius Pontificis judicio tandem Oriens acquievit; & ipse Justinus Imperator in gratiam cum Sede rediit Romana, Acacii nomen a sacris fastis expungendo.

Quod si ad tribuendam ultimam Romanorum Pontificum definitionibus firmitatem, necessaria quoque fuissent Conciliorum decreta, quis negare audebit illorum convocationi

tioni non reſtituros tot Romanos Pontifices ſanctitate, doctrinave præclariſſimos? Et tamen jam vidimus Pelagianis, & Acacianis Concilia denegata; & etiam S. Leo ad proſcribendum Eutychetis errorem a ſe damnatum, Synodum generalem a Theodoſio Epheſi convocatam, neceſſariam negabat. Cœleſtinus etiam Neſtorium intra decem dies ſuos errores ejurare præcepit, ac obluctantem a Sacerdotio extrudendum; quamvis poſtea, ut morem gereret Imperatori, generalem Synodum conceſſerit. Notum pariter eſt quantum Pontifices Romani quintæ Synodo convocandæ fuerint averſi.

Iis, quæ modo breviter prælibavimus, nova accedet lux ſuis locis adnotando liberum non fuiſſe œcumenicis Conciliis a Romani Pontificis definitionibus diſcedere; ex quo perſpicuum fiet abſque Conciliorum aſſenſu omnem obtinere firmitatem. Non per hoc tamen ſemper inutilia eſſe Concilia explicabo, dum Papæ ex Cathedra definientis infallibilitas demonſtrabitur.

QUÆSTIO II.

Quot Epiſcopi Arelatenſi Concilio interfuerint?

PROPOSITIO.

Ducenti Epiſcopi Concilio Arelatenſi interfuerunt.

PRobatur ex S. Auguſtino, lib. 1. contra Epiſtolam Parmeniani, cap. 5. ubi poſtquam comprobatam oſtendit in Concilio Romano Cæciliani innocentiam, & Melchiadem ſubinde a Donatiſtis falſo traditionis poſtulatum, quærit quomodo cognoverint Melchiadem fuiſſe traditorem: *Si enim ante judicium, non ſibi præjudicare debuerunt, ut apud talem judicem cauſam agere inciperent, & etiam ex præcepto Imperatoris, quem ipſi adierant, tale ſubire judicium. Si autem poſt dictam cauſam, prolatamque ſententiam eum traditorem didiciſſe perhibent, uſque adeo dementes ſunt homines, ut ducentos judices, apud quos victi ſunt, victis litigatoribus credant eſſe poſtponendos?* Porro licet initio hujus dilemmatis de Concilio Romano loquatur S. Auguſtinus; poſteriora tamen verba ad Arelatenſem referenda Synodum veriſimilius eſt, ut hic ſit ſenſus S. Auguſtini: Si poſt dictam cauſam, prolatamque ſententiam, qua abſolutus eſt Cæcilianus, Melchiadem traditorem didicerunt: an ideo major fides non eſt adhibenda ducentis judicibus, qui eumdem iterum inſontem declararunt apud Arelatem, quam Donatiſtis uno & altero judicio convictis & damnatis?

Id verbis immediate ſequentibus confirmatur: *Et tamen*, inquit S. Auguſtinus, *in his omnibus, quamvis magna temeritate Italos, Gallos & Hiſpanos accuſant, relictis cæteris tam multis Provinciis atque Gentibus; a quibus nefando ſacrilegio ſeparati ſunt, quibus utique obeſſe non poſſent crimina Italorum, Hiſpanorum, atque Gallorum, etiamſi vera dicerentur.* Quorſum vero Italos, Gallos, Hiſpanos accuſaſſent Donatiſtæ, niſi ab Epiſcopis illarum Provinciarum abſolutus fuiſſet Cæcilianus? Ideo enim ipſorum acquieſcere judicio renuebant, quia traditores ipſos eſſe, aut traditoribus communicaſſe cauſabantur. Atqui in Concilio Romano ſub Melchiade, nulli ex Hiſpania adfuerunt Epiſcopi, ſed quindecim dumtaxat Itali, & tres Galli, (ut teſtatur Optatus :-) ergo Sanctus Auguſtinus ducentos Epiſcopos a quibus victi ſunt Donatiſtæ, refert ad Arelatenſe Concilium.

Secundo, neſcire non poterat S. Auguſtinus novemdecim dumtaxat Epiſcopos ad Romanum Concilium conveniſſe; id ſiquidem aſſerit Optatus, in cujus lectione Auguſtinus verſatiſſimus erat: cum igitur Donatiſtas victos aſſerit apud ducentos judices, id referre non intendit ad Concilium Romanum. Ad quod ergo niſi ad Arelatenſe?

Reſpondet Vir doctiſſimus, loco iſtius vocis *ducentos*, legendum eſſe viginti, quod cum prius numerali nota 20. ſcriptum eſſet, oſcitanter in 200. leviſſima, ut patet, additione, mutatum eſt, ac deinde integris characteribus tranſiit in *ducentos*. Fatetur quidem novemdecim tantum, addito Melchiade, apud Optatum numerari, ſed 20. facile pro 19. in textum irrepſiſſe.

At

At hoc divinare eſt, & abſque ullo fundamento conjicere. Scilicet ex 19. 20. & ex 20. 200. evaſerunt. Annon æquior conjectura eſt, numerales illa notas non adeo frequenter uſurpatas, ſed eas dumtaxat, quas Romanas vocant, ut ex veteribus MSS. patet? An porro facile 20. in 200. mutari quavis ſcribæ oſcitantia potuiſſet? Præterea ſupponit Vir Doctiſſimus ad Romanum Concilium *τὸ ducentos*, referendum eſſe, quod jam exſufflavimus.

Tertio, Conſtantinus in Epiſtola ad Chreſtum Syracuſanorum Epiſcopum, ait ſe mandaſſe ut plurimi Epiſcopi *ex locis diverſis & prope infinitis*, Arelatem ad Concilium convenirent. Et Concilium 2. Arelatenſe, Canone 18. ait: *Arelate ex omnibus mundi partibus, præcipue Gallicanis, ſub S. Marini tempore celebratum fuiſſe Concilium*. Atqui credere par eſt ex locis prope infinitis, ſive ex omnibus mundi partibus, plures quam triginta tres Epiſcopos, qui Tomo I. Concil. Galliæ ſubſcripti ſunt, conveniſſe, & facile ducentos extitiſſe. Igitur probabilius eſt ducentos Epiſcopos interfuiſſe Concilio Arelatenſi.

Marinus Arelatenſis Epiſcopus.

Reſpondet Vir Doctiſſimus, interpretem reddere debuiſſe ex Euſebio, *ex locis indicibilibus*, non *prope infinitis*. Eam enim eſſe vim vocis Græce ἀμυθήτων. Porro indicibiles dici, non ut innumerabiles deſignentur, quos non ita multos fuiſſe aliunde conſtat; ſed propter loca e quibus vocabantur, parum nota, nempe Tripolitanam, Byzacenam, Mauritaniarum, & Numidiarum Provincias. At primo, cur reddere debuit interpres, *indicibilibus* potius quam *innumerabilibus*? cum vox Græca ἀμυθήτων utrumque æquo jure ſignificet; ut vel ipſa Vocabularia Græca pervolventi perſpicuum eſſe poteſt, quæ vocem illam utroque ſignificatu a Demoſthene uſurpatam, notant?

P. Nicolas in Diſſertat. de Concilio Plenario contra Launojum.

Secundo. Qua ratione indicibilia loca illa dici poſsunt, niſi quia ſunt innumera? An quia parum nota? Id ſibi fingat quiſquis poteſt. Ego vero peſuadere mihi non poſſum non fuiſſe notiſſimas Numidiarum, Mauritaniarum, Byzacenam, Tripolitanam, cæteraſque Provincias, ex quibus Epiſcopi Arelatenſem ad Synodum convocati ſunt, iis qui vel levem Romani Imperii notitiam haberent: ad eas ſiquidem Præfectos, Proconſules, Vicarios, Tribunos deſtinabat Imperator.

Tertio. Loca illa parum nota, non ſunt omnes mundi partes, & regiones prope infinitæ: at Concilium 2. Arelatenſe convocatam ait iſtam Synodum *ex omnibus mundi partibus*: ergo non ea ratione *indicibilia* ſcripſit Euſebius, quod eſſent parum nota, ſed quod eſſent prope innumera.

Objicies, triginta tres dumtaxat Epiſcopos in Concilii Arelatenſis ſubſcriptionibus recenſeri.

Reſpondeo, alias deficere ſubſcriptiones, & Donatiſtarum forte malis artibus mutilatas, ſicut & ea quæ hoc de Concilio habebat Optatus Milevitanus, ut ſententiæ in duces ſuos a tot Epiſcopis latæ invidiam quoquo modo declinarent. Et vero multorum Epiſcoporum deſiderari nomina, conſtat ex eo quod duorum Chriſti collegarum in Sicilia Epiſcoporum nulla fiat mentio, quos tamen adfuiſſe veriſimile eſt, utpote qui vocati eſſent a Conſtantino per literas ad iſtum Metropolitanum datas. Quidni ergo & aliæ ſubſcriptiones interciderint, vel expunctæ ſint? Certe infirmiſſimum eſſe vulgo quod ex Conciliorum ſubſcriptionibus deſumitur argumentum, eruditorum nemo neſcit, & pluribus exemplis probare facile eſſet.

Objicies 2. Adonem * ſcribere, *Sexcentos Epiſcopos* huic Arelatenſi Concilio interfuiſſe: idemque habere nonnullos Codices. In Cod. namque Lugdunenſi hæc leguntur: *Expliciunt Canones, quos fecerunt Epiſcopi ſexenti in civitate Arelatenſi*. Idem habet Corbejenſis.

**In Chronico.*

Reſpondeo, majorem fidem adhibendam eſſe S. Auguſtino Concilii Arelatenſis temporibus viciniori, quam Adoni. Deinde veriſimile eſt *Sexcentos* pro ducentis intruſos fuiſſe, tum in Adonis Chronicon, tum in Codices citatos, qui multis ſæculis poſteriores ſunt Sancto Auguſtino.

DIS-

DISSERTATIO V.

De jure Constantini Imperatoris in causis Cæciliani, & Felicis Aptungitani, necnon in toto Schismatis Donatistarum negotio.

QUId in illis Negotiis Constantinus Magnus egerit, exposuimus in Synopsi. An jure hæc omnia egerit, impræsentiarum quærimus.

PROPOSITIO.

JUre suo Constantinus Imperator usus est, sive cum Cæciliano & Donatistis judices dedit, qui eorum causam in Concilio Romano discuterent ac finirent, sive cum Donatistis ad ejus tribunal appellantibus, alterum Judicium Episcopale in urbe Arelatensi concessit: sive cum Felicis Aptungitani causam Æliani Proconsulis examini ac judicio commisit: sive cum rursus provocantibus ad illius Majestatem Hæreticis, post Concilium Arelatense, ultimum hac in causa tulit judicium.

Probatur prima pars auctoritate Sancti Augustini Epistola 163. illud Constantini factum probantis, & asserentis contra Donatistas, Melchiadem judicium causæ Cæciliani, & Donati, aliorumque tumultuantium in Africa Schismaticorum non usurpasse, quia Imperator ipsorum precibus annuens judices dedit minime suspectos. Africani enimvero Episcopi judicare non poterant hac in causa, cum alii Cæciliani, alii Donati partibus addicti essent. Unde nihil sapientius ac æquius præstare potuit, quam illius examen remittere ad Romanum Pontificem, & ad selectos ex Galliis Episcopos, quos ab omni studio partium alienos esse compertum esset. Sic autem habet Sanctus Augustinus Epistola 162. *An forte non debuit Romanæ Ecclesiæ Melchiades Episcopus illud sibi usurpare judicium, quod ab Afris septuaginta ubi Primas Tigisitanus præsidet, fuerat terminatum? Quid quod nec ipse usurpavit? Rogatus quippe Imperator judices misit Episcopos, qui cum eo sederent, & de tota illa causa quid justum videretur, statuerent. Hoc probamus & Donatistarum precibus, & verbis ipsius Imperatoris.*

Monitus itaque ab Anulino Proconsule Constantinus de dissidiis Africanæ Ecclesiæ increbrescentibus in dies, quæ componi facile non possent, nisi Cæcilianus prætensus reus, nisi accusatores Donatistæ coram Judicibus Ecclesiasticis ab illius Majestate designatis sisterentur; jussit ut Cæcilianus una cum decem partium suarum Episcopis Romam se conferret, totidemque ex Schismaticis Donatistis eodem adventarent. Huc respexit Sanctus Augustinus, cum ait Epistola 68. *Post hanc relationem ad se missam jussit Imperator venire partes ad Episcopale Judicium in urbe Roma faciendum: ubi quemadmodum causa dicta atque finita sit, indicant gesta Ecclesiastica.* Præterea Constantini mandatum & Melchiades, & alii Episcopi summa veneratione susceperunt, eique paruerunt, quod argumento est, illud contra Ecclesiæ Regulas non fuisse, sed Imperatorem illud dedisse jure & legitime.

Tertio. Principis est pacem in Ecclesia & in Republica servare, quia & Ecclesiæ protector est, & pacata esse non potest Respublica, nisi tranquilla sit Ecclesia, cum Ecclesia sit in Republica; sed factum Constantini dantis Judices Ecclesiasticos neutri parti suspectos, Concilium Romanum indicentis, & partes Romam vocantis, totum collineabat ad Ecclesiæ, & Reipublicæ pacem, & ad Schismatis extinctionem: jure igitur suo usus est cum hæc præstitit.

Probatur minor ex Epistola Constantini ipsius ad Melchiadem, quæ sic habet: *Quoniam hujusmodi literæ complures ab Anulino clarissimo Africæ Proconsule ad me missæ sunt, in quibus constat Cæcilianum Episcopum civitatis Carthaginensium a quibusdam Collegis suis in Africa ordinatis Episcopis, multis de rebus in crimen vocari, & illud mihi permolestum videtur, ut in his Provinciis, quas divina providentia ultro ac sua sponte sub meum subjunxerit Imperium, & in illis locis in quibus crebra hominum frequentia versatur,*

tur ; non modo multitudo ad deteriora deflectat & distrahatur dissidiis, sed Episcopi etiam discordiam inter se ipsi exerceant: visum est mihi, ut idem Cæcilianus cum decem Episcopis qui illum reum facere videantur, & decem aliis, quos ipse suæ litis dijudicationi necessarios existimaverit, Romam navigio trajiciat: ut ibi coram vobis, & Rheticio etiam, & Materno, & Marino collegis vestris, quos ea de causa Romam maturare jussimus, possit audire, sicut sanctissima Dei lex, ut nostis, postulat. Atque ut de omnibus istis plenissimam accuratissimamque notitiam possitis habere, exemplaria literarum ad me ab Anulino missarum, literis meis subscripta adversus prædictos Collegas misi: quas cum vestra Gravitas perlegerit, exquisite ponderabit, quomodo, quave ratione lis illa diligentissime rectissimeque dirimatur, & ex juris præscripto tandem aliquando absolvatur: quandoquidem illud vestrum studium minime latet, me tantam reverentiam sanctæ & Catholicæ Ecclesiæ tribuere, ut velim vos nullum generare schisma, nullam discordiam ullo in loco omnino relinquere. Ex quibus constat Constantinum antiquius nihil habuisse Ecclesiæ pace, & mediis ad eam resarciendam aptissimis usum esse.

Denique Donatistis exprobrantibus Catholicarum partium Episcopis, quod secundum Edicta Constantini Cæciliani causa judicata fuisset tum Romæ, cum Arelate, & dicentibus: *Quid Christianis cum Regibus? Quid Episcopis cum Palatio?* responderunt omnia jure & ordine a Constantino adversus ipsos acta esse. Cæterum si crimen fuisset parere Constantino judices danti, & Concilia indicenti ad cognoscendam & finiendam Cæciliani & Schismaticorum causam, reos magis esse Donatistas qui ad Imperatorem primum negotium illud detulerant. Id constat ex Optato Milevitano, lib. 1. adversus Parmenianum. *Nostras Chartas*, inquit, *probant & conflictus causarum, & contentiones partium, & exitus judiciorum, & Epistola Constantini. Nam quod de nobis dicitis: Quid Christianis cum Regibus? Quid Episcopis cum Palatio? Si nota est nosse Reges, vos tanta perfundit invidia. Nam majores vestri Imperatorem Constantinum harum rerum adhuc ignarum his precibus rogaverant, &c.* Jure ergo suo usum esse existimarunt Constantinum Catholici Antistites, cum Cæciliano & Donatistis Judices Ecclesiasticos dedit, qui eorum causam in Concilio Romano discuterent, ac finirent.

Probatur secunda pars. Ille Princeps jure suo usus est, qui Schismaticis conquerentibus de priori Judicio, & ad ipsum appellantibus, aliud Judicium Ecclesiasticum dedit, aliudque Concilium indixit frequentius, quod rite convocatum agnovit Ecclesia: atqui Constantinus Donatistis conquerentibus de judicio Romanæ Synodi & Melchiadis, aliud Judicium Ecclesiasticum dedit, aliudque Concilium frequentius indixit, quod rite convocatum agnovit Ecclesia: jure igitur suo Constantinus hoc in negotio usus est.

Probatur minor ex Sancto Augustino Epistola 68. *Sed rursus*, inquit, *majores vestri ad Imperatorem redierunt, & non recte judicatum, neque causam omnem auditam esse conquesti sunt. Unde ille alterum Episcopale Judicium dedit in Arelatensi Galliæ civitate, ubi multi vestri, vana & diabolica dissensione damnata, cum Cæciliano in concordiam redierunt.*

Et Epistola 162. *Judices Ecclesiasticos tantæ auctoritatis Episcopos, quorum judicio & Ceciliani innocentia, & eorum improbitas declarata est, non apud alios Collegas, sed apud Imperatorem accusare ausi sunt quod male judicaverint. Dedit ille aliud Arelatense Judicium, aliorum scilicet Episcoporum, non quia jam necesse erat, sed eorum perversitatibus cedens, & omni modo cupiens tantam impudentiam cohibere. Neque enim ausus est Christianus Imperator sic eorum tumultuosas & fallaces querelas suscipere, ut de judicio Episcoporum, qui Romæ sederant, ipse judicaret, sed alios, ut dixi, Episcopos dedit, a quibus tamen illi ad ipsum rursum Imperatorem provocare maluerunt.*

Idem probatur ex Epistola Constantini Magni ad Ælasium sive Ablavium Africæ Vicarium, ex qua pium ejus consilium, æquitas, & studium Ecclesiasticæ pacis in convocatione Synodi Arelatensis evincitur. *Nam id quoque te scire convenit*, inquit, *quod ex iisdem (Donatistis) venerunt asserentes, quod minus dignus idem Cæcilianus cultu sanctissimæ Religionis habeatur. Et contra id quod iisdem responderam, frustra eos id jactare, quippe cum res fuisset apud urbem Romam ab idoneis ac probatissimis viris Episcopis terminata, obnixe ac pertinaciter respondendum æstimaverunt, quod eorum om-*

nis

nis causa non fuisset audita ; sed potius iidem Episcopi quodam loco se clausissent , & prout ipsis aptum fuerat , judicassent . Quare cum hæc tot & tanta nimium obnixas dissensiones protrahere perviderem, ita ut nullo modo finis iisdem dari posse videretur , nisi & Cęcilianus idem , & ex his qui contra eum dissident , tres aliqui in judicium eorum, qui cum Cęciliano sentiunt, consensumque debent , ad Arelatense oppidum venerint: injungendum solertię tuæ duxi, ut mox has literas meas acceperis , cum Cęcilianum supradictum, cum aliquibus , ex his quos ipse delegerit ; (sed & de Byzancenę, Tripolitanę, Numidiarum, & Mauritaniarum Provinciis , singuli quique aliquantos ex suis perducere debebunt, quos ipsi putaverint eligendos) sed etiam aliquos qui contra eumdem Cęcilianum dissentiunt , data evectione publica, per Africam & Mauritaniam; inde ad Hispanias brevi tractu facias navigare, & inde nihilominus his singulis Episcopis singulas Tractorias tribuas , ut ipsi ad supradictum locum intra diem Calendarum Augustarum possint pervenire .... De cętero plena cognitione suscepta, finis adhibeatur: Quia cum pręsentiam sui exhibuerint, universa quę nunc in contentione esse noscuntur , non immerito finem debent accipere maturum, ut protinus possint terminari , atque componi . Nam cum apud me certum sit, te quoque summi Dei esse cultorem, confiteor Gravitati tuæ, quod nequaquam fas esse ducam , ut ejusmodi contentiones , & altercationes dissimulentur a nobis, ex quibus forsitan commoveri possit summa Divinitas , non solum contra humanum genus, sed etiam in meipsum , cujus curæ nutu suo cœlesti terrena omnia moderanda commisit, ut secus aliquid hactenus incitata decernat. Tunc enim revera & plenissime potero esse securus , & semper de promptissima benevolentia potentissimi Dei prosperrima & optima quæque sperare , cum universos sensero debito cultu Catholicæ Religionis sanctissimum Deum concordis observantia Fraternitatis venerari .

Idem probat Epist. ejusdem Imperatoris ad Chrestum Syracusanorum Episcopum , quam refert Eusebius lib. 10. Hist. Ecclesiasticæ, c. 5. in qua postquam Donatistarum pervicaciam descripsit, qui Concilii Romani judicio acquiescere nolebant , subjungit : *Idcirco mihi sedulo providendum fuit, ut hæc quæ post deprompium judicium voluntaria assensione jam finita esse debuerant, nunc tandem multorum interventu finem possint accipere. Quoniam igitur plurimos ex diversis ac prope infinitis locis Episcopos in urbem Arelatensem intra Calendas Augusti jussimus convenire; Tibi quoque scribendum esse censuimus , ut accepto publico vehiculo a viro clarissimo Latroniano Correctore Siciliæ, adjunctis tibi duobus secundi Ordinis, quos tu eligendos putaveris , tribus item servulis qui in itinere vobis ministrare possint , intra eumdem diem ad prædictum locum occurras ; quod tum per tuam Gravitatem, tum per cæterorum in unum coeuntium unanimem concordemque solertiam , controversia hæc quæ per fœdissimam altercationem ad hoc usque tempus perduravit, auditis omnibus eorum qui nunc inter se dissident, quos etiam adesse jussimus, allegationibus , ad congruam Religionis & Fidei observantiam , fraternamque concordiam, tandem aliquando possit revocari .* His porro Constantini mandatis cum & Chrestus, & cæteri Episcopi numero ducenti , qui Arelatensi Concilio interfuerunt , parere se debere existimaverint, & revera obsecuti sunt, argumento est illos agnovisse Magnum illum Imperatorem nihil præter jus tentasse, cum Donatistis a Concilii Romani judicio ad illum appellantibus aliud Judicium Episcopale & frequentius Concilium dedit, nimirum Arelatense.

Probatur tertia pars ex Optato Milevitano lib. 1. *Adversus Parmenianum* , pag. 45. *Sed quia* , inquit , *in ipsa causa jamdudum in Catholica duorum videbantur laborare personę , & Ordinati, & Ordinatoris: postquam Ordinatus in Urbe purgatus est , purgandus adhuc remanserat Ordinator. Tunc Constantinus ad Ælianum Proconsulem scripsit , ut remotis necessitatibus publicis de vita Felicis Aptungitani publice quæreretur .*

Probatur secundo ex S. Augustino lib. *Post Collationem contra Donatistas* , cap. 32. dicente: *Etiam hęc ergo causa Felicis discussa est Proconsulari Judicio , ubi liquidissime innocentia Felicis apparuit.* Addit, Donatistas in Collatione Carthaginensi protulisse literas Constantini Imperatoris , ex quibus innotuit : *Constantinum scripsisse quod Ælianus Proconsul in causa Felicis audientiam prębuerit competentem , & quod a criminibus traditionis innocentem fuisse Felicem constiterit . Sed Ingentium * ad comitatum suum* pro-

** Decurio ille fuit Ziquensium civitatis, falsi contra Felicem Aptungitanum convictus.*

rea mitti voluisse, ut his, inquit, qui impræsentiarum agunt, & diuturnis diebus interpellare non desinunt, præsentibus, & coram assistentibus, apparere & intimari possit, eos Cæciliano invidiam comparasse, & adversus eum violenter insurgere voluisse. Et pergit: *Ipsi recitaverunt: Quis nostrum hoc auderet optare, ut quos iniquitas fecerat nostros impugnatores, æquitas nostros faceret defensores? (sicut & illum Balaam, temporibus antiquis ad maledicendum Dei populum conduxit iniquitas, benedicere compulit veritas.)* Idem constat ex Epistola 152. & Epistola 165. *An forte, sicut quidam dixit, non debuit Episcopus Proconsulari Judicio purgari? Quasi vero ipse sibi hoc comparaverit, ac non Imperator ita quæri jusserit, ad cujus curam, de qua rationem Deo redditurus esset, res illa maxime pertinebat. Arbitrum enim & judicem causæ traditionis & Schismatis illi eum fecerant, qui ad eum etiam preces miserant, ad quem postea provocarunt, & tamen judicio ejus acquiescere noluerunt.* Jure ergo Constantinus Felicis Aptungitani causam Æliani Proconsulis examini ac judicio commisit.

Denique sæcularium judicio Magistratuum tunc subditi erant ipsi Episcopi, a quibus primum immunes fecit Gratianus Augustus, ut testantur Episcopi e Synodo Romana ad ipsum & Valentinianum scribentes anno 378. „ Memoratus frater noster Damasus, „ *inquiunt*, quoniam in sua causa vestri tenet insigne judicii, non fiat inferior his qui- „ bus etsi æqualis est munere, prærogativa tamen Apostolicæ Sedis excellit: ut Judi- „ ciis publicis videantur esse subjecti, quibus Sacerdotale caput lex vestra summovit". Cum itaque sacrilegii accusatus esset a Donatistis Felix Aptungitanus, nimirum traditionis & exustionis sacrorum Codicum, & illius criminis præsumptio schismati vires adderet, quia Cæciliani Ordinationem propterea illegitimam esse contendebant, quod a Traditore fuisset ordinatus, jure meritoque Ælianus Proconsul, Imperatoris mandato, illius causæ cognitionem suscepit, omnibusque ordine cognitis, discussis & expensis, Felicem Aptungitanum insontem judicavit.

Probatur ultima pars. Princeps qui cognitionem causæ jam ab Episcopis judicatæ non suscipit nisi coactus, & ob temporum necessitatem, ob Ecclesiæ pacem, ad frangendam Schismaticorum contumaciam, non vero ut rem ab Episcopis judicatam iterum ad examen revocet: vel qui id unum expendit, an judiciorum ordo fuerit in Ecclesiastico negotio servatus, jure suo utitur: Sed Constantinus Magnus cognitionem causæ Cæciliani jam in duplici Concilio absoluti, & Donatistarum in iis damnatorum, non suscepit nisi coactus, nec illam ad examen revocavit, ut de judicio Episcoporum ipse judicaret; sed solum ad frangendam Hæreticorum contumaciam. Et aliunde expendere poterat an judiciorum ordo fuisset in Ecclesiasticis Judiciis servatus. Itaque jure suo Constantinus usus est, cum provocantibus ad illius tribunal Donatistis, post Concilium Arelatense, ultimum in causa Cæciliani, & illorum Schismatis tulit judicium.

Probatur minor ex S. Augustino Epistola 98. ubi de Constantino sic loquitur: „ Unde ille alterum Episcopale judicium dedit habendum in Arelatensi Galliæ civitate, ubi „ multi vestri vana & diabolica dissensione damnata, cum Cæciliano in concordiam re- „ dierunt. Alii vero pertinacissimi & litigiosissimi ad eumdem imperatorem appellave- „ runt. Postea & ipse coactus Episcopalem causam inter partes cognitam terminavit, & „ primus contra vestram partem legem constituit, ut loca congregationum vestrarum „ fisco vindicarentur.

Et Epistola 162. „ Dedit ille (Constantinus) aliud Arelatense Judicium, aliorum „ scilicet Episcoporum, non quia jam necesse erat, sed eorum perversitatibus cedens, „ & omni modo cupiens tantam impudentiam cohibere. Neque enim ausus est Christia- „ nus Imperator sic eorum tumultuosas & fallaces querelas suscipere, ut de judicio E- „ piscoporum qui Romæ sederant, ipse judicaret; sed alios, ut dixi, Episcopos dedit, „ a quibus tamen illi ad ipsum rursum Imperatorem provocare maluerunt. Qua in re illos „ quemadmodum detestetur, audistis. Atque utinam saltem ipsius judicio insanissimis „ animositatibus suis finem posuisset, atque ut eis ipse cessit, ut de illa causa post E- „ piscopos judicaret, a sanctis Antistibus veniam postea petiturus, dum tamen illi quod „ ulterius dicerent, non haberent, si ejus sententiæ non obtemperarent, ad quem ipsi „ provocaverunt: sic & illi aliquando cederent veritati. Jussit enim ille ut ei partes

„ ad agendam causam Romæ occurrerent. Quo cum Cæcilianus nescio qua causa non „ occurrisset, interpellatus ab eis precepit ut Mediolanum sequerentur. Tunc se aliqui „ eorum subtrahere ceperunt, fortasse indignati, quia non est eos imitatus Constantinus, „ ut jam statim atque velociter Cæcilianum damnaret absentem. Quod ubi cognovit „ providus Imperator, reliquos ab Officialibus custoditos fecit Mediolanum pervenire. „ Quo cum etiam Cæcilianus pervenisset, ipsum quoque sicut scripsit, exhibuit, cogni„ taque causa, qua diligentia, qua cautela, qua provisione, sicut ejus indicant literæ, „ Cecilianum innocentissimum, illos improbissimos judicavit". Idem constat ex Epistola 165. & ex lib. 4. Contra Cresconium Grammaticum, c. 7. Denique id probatur ex Breviculo Collationis diei tertiæ cum Donatistis, c. 19. „ Et recitatum est, *inquit*, ju„ dicium Constantini, quemadmodum se inter partes causam Ceciliani cognovisse ad „ Eumalium Vicarium Africæ scripsisset, quod remotis omnibus arbitris Cecilianum „ innocentem, illos calumniosissimos cognovisse testatus est; commemorans etiam in „ Arelatensi oppido pro Cæciliano sanctum Episcopale Judicium, cui judicio jam plu„ rimi ex dissensione consenserant, reliquis adhuc resilientibus, & discordantibus. Un„ de ipse de re tota inter partes coactus est judicare.

Objicies, Non est juris Principum judicare de causis & personis Ecclesiasticis: atqui Cæciliani, Felicis Aptungitani, & Donatistarum causæ erant Ecclesiasticæ, & Cæcilianus ac Felix erant personæ Ecclesiasticæ, utpote Episcopi. Jure itaque suo non est usus Constantinus, cum judicium tulit de causa Cæciliani & Felicis Aptungitani, aut cum Donatistis judices dedit, & Concilia in illorum causa indixit. Probatur major ex S. Ambrosio Epistola 13. libri secundi ad Valentinianum Augustum data. *Nec quisquam*, inquit, *contumacem judicare me debet, cum hoc asseram, quod augustæ memoriæ Pater tuus non solum sermone respondit, sed etiam legibus suis sanxit: in causa Fidei, vel Ecclesiastici alicujus Ordinis eum debere judicare, qui nec munere impar sit, nec jure dissimilis: hoc est, Sacerdotes de Sacerdotibus voluit judicare.*

Idem constat ex Sententia S. Ambrosii contra Palladium in Concilio Aquilejensi, qua inter rationes damnationis illius hanc profert, quod Episcopus cum esset, ad Laicos provocaret. *Etsi*, inquit, *in multis impietatibus deprehensus sit, erubescimus tamen, ut videatur, qui Sacerdotium sibi vindicat, a Laicis esse damnatus. Ac per hoc quoniam & in hoc ipso damnandus est, qui Laicorum expectat sententiam, cum magis de Laicis Sacerdotes debeant judicare.*

Apolog. 2. Et ante S. Ambrosium, S. Athanasius Concilium Tyri insectatus est, quod Imperator illi sese immiscuerit, Dionysium Comitem illuc mittens: *Si istud judicium Episcoporum*, inquit, *quid commune cum eo habet Imperator?*

Hinc Osius in adhortatione ad Constantinum Imperatorem, ait: *Tibi Deus Imperium commisit, nobis ea quæ sunt Ecclesiæ concredidit. Sicut ergo qui Imperium tuum malignis oculis carpit, contradicit ordinationi divinæ; ita & tu cave ne quæ sunt Ecclesiæ ad te trahens, divinam indignationem incurras. Neque igitur nobis fas est Imperium in terris tenere; neque tu thymiamatum, & Sacrorum potestatem habes, Imperator.* Hinc denique Basilius Augustus in Allocutione ad Synodum VIII. Actione 10. profitetur: *Datum non esse laicis, secundum Canonem, jus dicendi quidquam de Ecclesiasticis causis: opus enim hoc Pontificum & Sacerdotum est: quia etsi Laicus pietatis & sapientiæ laude præstet, tamen Laicus est, & ovis, non Pastor.* Non est itaque juris Principum judicare de causis & personis Ecclesiasticis.

Respondeo, distinguo majorem. Si causæ illæ mere Ecclesiasticæ sint, concedo; si sint mixtæ, nego. Vel iterum distinguo: Non est juris Principum judicare de causis, & personis Ecclesiasticis, ad Ecclesiasticæ potestatis eversionem, & cum id non exigit Ecclesiæ bonum, concedo: ad Ecclesiasticæ potestatis protectionem, & cum id postulat Ecclesiæ necessitas, nego. Distinguo etiam minorem: Causæ Cæciliani, Felicis Aptungitani & Donatistarum erant Ecclesiasticæ ex parte, concedo: omnino, nego. Et nego consequentiam. Itaque Principes de causis mere Ecclesiasticis, id est, de causis Fidei, vel Ecclesiasticæ dumtaxat Disciplinæ constituendæ non potest ferre judicium, neque de his quæ Sacramenta spectant. Et id probant unum Sancti Ambrosii & Osii

& Osii testimonia. Nam Sanctus Ambrosius in priori loco agit de Auxentio Ariano Episcopo, cujus causæ cognitionem ad suum tribunal trahere nitebatur Valentinianus, præcipiendo ut Sanctus Ambrosius in suo Consistorio de Fide cum Auxentio disputaret, ita ut ipse Imperator sederet disputationis arbiter & Judex. Unde Sanctus Ambrosius ait: *Quando audisti, clementissime Imperator, in causa Fidei Laicos de Episcopo judicasse? Ita ergo quadam adulatione curvamur, ut Sacerdotalis juris simus immemores, & quod Deus donavit mihi, hoc ipse aliis putem esse credendum? Si docendus est Episcopus a Laico, quid sequetur? Laicus ergo disputet, & Episcopus audiat, Episcopus discat a Laico. At certe si vel Scripturarum seriem divinarum, vel vetera tempora tractemus, quis est qui abnuat in causa Fidei Episcopos solere de Imperatoribus Christianis, non Imperatores de Episcopis judicare?* In altero vero loco agit Sanctus Ambrosius de Palladio, cujus causa pariter erat Fidei, cum Arianæ Hæreseos argueretur. At possunt Principes judicare de causis mixtis, id est, in quibus agitur, exempli causa, de aliquo crimine, quod spectet Principis cognitionem, propter quod crimen vel Ordinatio Ecclesiastica impugnatur, vel Schisma in Ecclesia excitatur. Tunc enim Princeps in criminis veritatem aut falsitatem inquirere, & de eo judicium auctoritate sua ferre potest, innocentes absolvendo, reos damnando, falsos accusatores calumniæ pœnis obnoxios declarando: judicium vero de schismate, vel de Ordinatione, Judicibus Ecclesiasticis relinquendo. Id autem præstitit Constantinus in causis Cæciliani, Felicis Aptungitani, & Donatistarum. Schisma ortum erat ob Ordinationem Cæciliani, quam illegitimam esse Donatistæ contendebant, tum ob propria Cæciliani ipsius crimina, quod scilicet Martyribus in carcere constitutis victum subtraxisset, & sacras Scripturas persecutoribus tradidisset: tum ob scelera Felicis Aptungitani, a quo fuerat ordinatus, & quem Traditorem etiam fuisse sacrorum Codicum criminabantur. Constantinus porro suscepit cognitionem causæ Cæciliani, & Felicis quantum ad crimina, quæ ipsis objiciebant Donatistæ, & illos Episcopos insontes, Donatistas vero calumniosissimos judicavit. At non judicavit de Ordinatione Cæciliani, vel de Schismate: Sed judicium illud reliquit Episcopis, quos judices dederat, & eorum tandem judicium executioni mandavit, exilii, ac postea capitis pœnam adversus contumaces Schismaticos decernens.

Præterea. Licet Princeps non possit causarum Ecclesiasticarum cognitionem suscipere, ut Judiciorum Ecclesiasticorum auctoritatem deprimat, jure dominationis in Ecclesiam: potest tamen, ut jura Ecclesiæ servet, jureque protectionis. Neque contrarium probat Sancti Athanasii in Constantium invectiva. Nam Constantius in Arianos propensior, Judiciorum Ecclesiasticorum libertatem & Disciplinæ Ecclesiasticæ ordinem pessumdabat. Constantinus autem jure protectionis, hæc quæ diximus, præstitit in causis Cæciliani, Felicis Aptungitani, & Donatistarum, Ecclesiæ leges voluit sartas tectas servari, Episcopos de illis negotiis, qua parte erant mere Ecclesiastica, judicare, scilicet de Ordinatione Cæciliani, & de Schismate. Unde nec Conciliorum voluit esse particeps, nisi ut judiciorum ordinem in iis servari efficeret: nec post Episcoporum judicia hujusmodi causarum suscepit cognitionem, nisi ut inquireret accuratius num judiciorum forma servata fuisset; quo supposito, ipsorum sententiam executioni mandaret, lata etiam lege, & decretis pœnis temporalibus in Donatistas perduelles. Quibus factis pientissimus Imperator gloriosum *communis Episcopi* nomen promeritus est, quo eum Eusebius, lib. *De Vita Constantini*, cap. 37. insignivit, & *Episcopi extra Ecclesiam a Deo constituti*: quod sibi ipsi nomen tribuebat.

Denique quamvis Principes causarum Ecclesiasticarum cognitionem post Episcopalia Judicia suscipere, ac de iis judicare non debeant, nec possint, cum id Ecclesiæ necessitas non postulat, possunt tamen, cum id opus est ad frangendam Hæreticorum, vel Schismaticorum contumaciam. At necesse erat, ut Constantinus de Cæciliani causa post Romani & Arelatensis Synodi judicia adhuc sententiam diceret, ut Donatistæ pervicaces ulterius quod dicerent, non haberent, si ejus sententiæ non obtemperarent, ad quem ipsi provocaverant, & ut aliquando cederent veritati, ut ait S. Augustinus Epist. 162. Unde nihil contra jus egit his in causis Constantinus.

Objicies secundo. Non est juris Principum Concilia Ecclesiastica convocare: atqui Constantinus Romanam & Arelatensem Synodum indixit: ergo jure suo non est usus in istis negotiis.

Respondeo negando majorem. Quamvis enim jus illud spectet ad Episcopos, & Summos Pontifices, tamen spectat etiam ad Principes. Ad illos *jure Regiminis Ecclesiastici*, ad istos *jure protectionis*, quam Fidei & Ecclesiæ impendere tenentur. Unde priora Concilia, etiam Œcumenica, Christianis ab Imperatoribus convocata sunt, ut in progressu hujus Operis videbimus. Et certe id posse Principes, & alia quæ ad Hæresum & Schismatum extinctionem, necnon ad Ecclesiasticam Disciplinam muniendam necessaria sunt, constat ex Sancto Isidoro Hispalensi, libro *de Summo Bono*, c. 53. qui locus a Concilio VI. Parisiensi, & Aquisgranensi I. laudatus est. *Principes sæculi*, inquit, *nonnumquam intra Ecclesiam potestatis adeptæ culmina tenent, ut per eamdem potestatem Disciplinam Ecclesiasticam muniant. Cæterum intra Ecclesiam Potestates necessariæ non essent, nisi ut quod non prævalet Sacerdos efficere per doctrinæ sermonem, id Potestas principalis imperet per disciplinæ terrorem. Sæpe per Regnum terrenum Regnum cœleste proficit; ut qui intra Ecclesiam positi, contra fidem & disciplinam Ecclesiæ agunt, rigore Principum conterantur, ipsamque disciplinam, quam Ecclesiæ utilitas exercere non prævalet, cervicibus superborum potestas principalis imponat, & ut venerationem mereatur, Potestas impertiat. Cognoscant Principes sæculi, Deo debere se reddere rationem propter Ecclesiam, quam a Christo tuendam suscipiunt. Nam sive augeatur pax, & disciplina Ecclesiæ per Fideles Principes, sive solvatur, ille ab eis rationem exiget, qui eorum potestati suam Ecclesiam credidit.* Cum igitur Constantinus Magnus in causis Cæciliani & Felicis Aptungitani, ac in toto Donatistarum negotio, nihil non egerit ad Ecclesiæ tuitionem, & ad Fidei, unitatisque Ecclesiasticæ conservationem; nihil præter jus egisse dici potest.

Sive lib. 3 Sententiarum.

SCHOLION I.

Ad hanc Dissertationem, & pag. 24. Editionis primæ Religiosi Censores hanc Propositionem notant: *Jure suo Constantinus Imperator usus est, sive cum Cæciliano & Donatistis Judices dedit, &c.* Tota dissertatio, inquiunt, expungatur.

R. A Constantino Imperatore hæc jure facta esse, non injuria, non usurpatione, agnovit Ecclesia, agnoverunt Romani Pontifices & Episcopi, qui & ipsi gratulati sunt, & paruerunt; agnovit *S. Augustinus*, ut constat ex ejus Epistolis supra laudatis. Quidquid hac in causa fecit *Constantinus*, ad Ecclesiæ pacem, ad Religionis bonum, ac Reipublicæ tranquillitatem, ad vindicandam Catholicorum Episcoporum innocentiam, ad frangendam Schismaticorum contumaciam collineabat. Nihil ab ipso præter jus actum, firmissimis argumentis probavi, objectionibus solidas responsiones adhibui: Ære igitur, non spongia digna Dissertatio.

SCHOLION II.

Religiosi Censores, pag. 32. Editionis primæ, hanc Propositionem notant: *Princeps sæcularis jure proprio se intromisit in causis Ecclesiasticis pro bono pacis.*

R. Pag. 32. nihil hujusmodi habetur; sed pag. 33. hæc leguntur: *Princeps qui cognitionem causæ jam ab Episcopis judicatæ non suscipit nisi coactus, & ob temporum necessitatem, ob Ecclesiæ pacem ad frangendam Schismaticorum contumaciam, non vero ut rem ab Episcopis judicatam iterum ad examen revocet: vel qui id unum expendit, an judiciorum ordo fuerit in Ecclesiastico Negotio servatus, jure suo utitur.* Quantum discrepet ista Propositio ab ea quam Indiculi Censorii Auctores cuderunt & mihi affinxerunt, nemo perspicax non intelligit.

SCHOLION III.

Ad pag. 33. Editionis primæ, Religiosi Censores hanc notant Propositionem : *Episcopi quarto Sæculo erant Subditi Magistratui.*

R. Id certissimum. Primus enim *Gratianus* Augustus eos a sæcularium Magistratuum judicio immunes fecit, ut testantur Episcopi e Synodo Romano ad ipsum & *Valentinianum* scribentes anno 378. cujus Synodi verba ibidem refero. Facti & Historiæ Quæstio est, non dogmatis. Subditos fuisse dixi sæcularibus Magistratibus, non in causis & rebus Ecclesiasticis, sed in cæteris omnibus.

SCHOLION IV.

Ad pag. 40. Religiosi Censores hanc Propositionem notant : *Princeps potest congregare Concilia jure protectionis.*

R. Sic revera octo priora Concilia Œcumenica ab Imperatoribus convocata sunt, Ecclesia minime reclamante. Recte itaque scripsi : *Quamvis jus illud spectet ad Episcopos & Summos Pontifices, tamen spectat etiam da Principes : Ad illos jure Regiminis Ecclesiastici ; ad istos jure protectionis, quam Fidei & Ecclesiæ impendere tenentur.*

ANIMADVERSIONES in illam Natalis propositionem : *Jure suo Constantinus Imperator usus est, sive cum Cæciliano, & Donatistis Judices dedit, qui eorum causam in Concilio Romano discuterent &c.*

§. I.

Non poterat Imperator Judices destinare, qui Cæciliani, ac Donatistarum causam discuterent.

Ni velimus necessitati, cui jura cedunt, vel chari tati adscribere, quæ gessit Constantinus in causa Cæciliani, suæ limites potestatis prætergressum fateri cogimur cum Valesio, quem dedi in Notis post art. 1. cap. 1. Hist. Eccl. sæc. IV.

Alienum ergo fuisse a Jure Imperatoris Judices destinare, qui causam Cæciliani, ac Donatistarum agnoscerent, illud sane demonstrat, quod frustra ab eo eliguntur Judices, qui non potest illis auctoritatem judicandi impertiri. Observandum igitur quod ii Episcopi, quos ex Gallia elegit Constantinus, auctoritate in hoc judicio sententiam ferendi destituebantur ; canones etenim Nicæni in propriis Provinciis causarum Ecclesiasticarum judicia primo exercenda voluere ; quapropter judices ex Gallia assumpti illegitimi prorsus erant, & omni quoad hanc causam exuti potestate. Restabat ergo potuisse Constantinum hujusmodi potestatem eisdem elargiri, ut jure suo tales judices assumere potuisset. Verum ipse Natalis, cum aperte dicat in responsione ad primam objectionem elegisse hos Episcopos, ut de Schismate, & de ordinatione judicarent, ac hujusmodi saltem judicia sæpe fateatur ad imperatoriam non pertinere potestatem, velit, nolitque, docet non potuisse de iis judicandis potestatem Episcopis communicare : qui etenim ordinaria non gaudet potestate, neque alteri valet delegare.

Nullam proinde semper agnoverunt PP. auctoritatem obtinuisse illos, quos Imperatores in quibusdam Ecclesiæ causis judices esse voluere, cujus rei aliqua proferam exempla. Cum Ibas Edessæ Metropolitanus, Joannes, & Daniel Episcopi a Clericis de hæresi fuissent accusati, ex rescripto Theodosii ab Oshroena Provincia ad Provinciam Phœniciæ translati sunt, ut ibidem a Photio Episcopo Tyri aliisque judicarentur. Quamquam autem præfati clerici viderentur potius a Synodo Antiochena, in qua jam iis legitime fuerat contestata, ad Synodum Œcumenicam recurrere cogitasse, in libello etenim Samuelis dicitur : *secundum canones adeuntes Concilium tam orientale, quam occidentale* ; nihilominus quia etiam Imperatorem adiverant, qui judices elegerat, ita de iisdem conqueritur Dominus in suo Concilio Antiocheno : *Manifesti sunt Desertores, & ex-*

Objicies secundo. Non est juris Principum Concilia Ecclesiastica convocare: atqui Constantinus Romanam & Arelatensem Synodum indixit: ergo jure suo non est usus in istis negotiis.

Respondeo negando majorem. Quamvis enim jus illud spectet ad Episcopos, & Summos Pontifices, tamen spectat etiam ad Principes. Ad illos *jure Regiminis Ecclesiastici*, ad istos *jure protectionis*, quam Fidei & Ecclesiæ impendere tenentur. Unde priora Concilia, etiam Œcumenica, Christianis ab Imperatoribus convocata sunt, ut in progressu hujus Operis videbimus. Et certe id posse Principes, & alia quæ ad Hæresum & Schismatum extinctionem, necnon ad Ecclesiasticam Disciplinam muniendam necessaria sunt, constat ex Sancto Isidoro Hispalensi, libro *de Summo Bono*, c. 53. qui locus a Concilio VI. Parisiensi, & Aquisgranensi I. laudatus est. *Principes sæculi*, inquit, *nonnunquam intra Ecclesiam potestatis adeptæ culmina tenent, ut per eamdem potestatem Disciplinam Ecclesiasticam muniant. Cæterum intra Ecclesiam Potestates necessariæ non essent, nisi ut quod non prævalet Sacerdos efficere per doctrinæ sermonem, id Potestas principalis imperet per disciplinæ terrorem. Sæpe per Regnum terrenum Regnum cœleste proficit; ut qui intra Ecclesiam positi, contra fidem & disciplinam Ecclesiæ agunt, rigore Principum conterantur, ipsamque disciplinam, quam Ecclesiæ utilitas exercere non prævalet, cervicibus superborum potestas principalis imponat, & ut venerationem mereatur, Potestas impertiat. Cognoscant Principes sæculi, Deo debere se reddere rationem propter Ecclesiam, quam a Christo tuendam suscipiunt. Nam sive augeatur pax, & disciplina Ecclesiæ per Fideles Principes, sive solvatur, ille ab eis rationem exiget, qui eorum potestati suam Ecclesiam credidit.* Cum igitur Constantinus Magnus in causis Cæciliani & Felicis Aptungitani, ac in toto Donatistarum negotio, nihil non egerit ad Ecclesiæ tuitionem, & ad Fidei, unitatisque Ecclesiasticæ conservationem; nihil præter jus egisse dici potest.

Sive lib. 3 Sententiarum.

SCHOLION I.

Ad hanc Dissertationem, & pag. 24. Editionis primæ Religiosi Censores hanc Propositionem notant: *Jure suo Constantinus Imperator usus est, sive cum Cæciliano & Donatistis Judices dedit, &c.* Tota dissertatio, inquiunt, expungatur.

R. A Constantino Imperatore hæc jure facta esse, non injuria, non usurpatione, agnovit Ecclesia, agnoverunt Romani Pontifices & Episcopi, qui & ipsi gratulati sunt, & paruerunt; agnovit *S. Augustinus*, ut constat ex ejus Epistolis supra laudatis. Quidquid hac in causa fecit *Constantinus*, ad Ecclesiæ pacem, ad Religionis bonum, ac Reipublicæ tranquillitatem, ad vindicandam Catholicorum Episcoporum innocentiam, ad frangendam Schismaticorum contumaciam collineabat. Nihil ab ipso præter jus actum, firmissimis argumentis probavi, objectionibus solidas responsiones adhibui: Ære igitur, non spongia digna Dissertatio.

SCHOLION II.

Religiosi Censores, pag. 32. Editionis primæ, hanc Propositionem notant: *Princeps sæcularis jure proprio se intromisit in causis Ecclesiasticis pro bono pacis.*

R. Pag. 32. nihil hujusmodi habetur; sed pag. 33. hæc leguntur: *Princeps qui cognitionem causæ jam ab Episcopis judicatæ non suscipit nisi coactus, & ob temporum necessitatem, ob Ecclesiæ pacem ad frangendam Schismaticorum contumaciam, non vero ut rem ab Episcopis judicatam iterum ad examen revocet: vel qui id unum expendit, an judiciorum ordo fuerit in Ecclesiastico Negotio servatus, jure suo utitur.* Quantum discrepet ista Propositio ab ea quam Indiculi Censorii Auctores cuderunt & mihi affinxerunt, nemo perspicax non intelligit.

SCHOLION III.

. pag. 33. Editionis primæ, Religiosi Censores hanc notant Propositionem : *Epi- i quarto Sæculo erant Subditi Magistratui.*

.. Id certissimum. Primus enim *Gratianus* Augustus eos a sæcularium Magistratuum cio immunes fecit, ut testantur Episcopi e Synodo Romano ad ipsum & *Valen- anum* scribentes anno 378. cujus Synodi verba ibidem refero. Facti & Historiæ æstio est, non dogmatis. Subditos fuisse dixi sæcularibus Magistratibus, non in cau- & rebus Ecclesiasticis, sed in cæteris omnibus.

SCHOLION IV.

Ad pag. 40. Religiosi Censores hanc Propositionem notant : *Princeps potest congre- are Concilia jure protectionis.*

R. Sic revera octo priora Concilia Œcumenica ab Imperatoribus convocata sunt, Ec- lesia minime reclamante. Recte itaque scripsi : *Quamvis jus illud spectet ad Episcopos & Summos Pontifices, tamen spectat etiam ad Principes : Ad illos jure Regiminis Ec- clesiastici ; ad istos jure protectionis, quam Fidei & Ecclesiæ impendere tenentur.*

ANIMADVERSIONES in illam Natalis propositionem : *Jure suo Constantinus Impe- rator usus est, sive cum Cæciliano, & Donatistis Judices dedit, qui eorum causam in Concilio Romano discuterent &c.*

§. I.

Non poterat Imperator Judices destinare, qui Cæciliani, ac Donatistarum causam discuterent.

Ni velimus necessitati, cui jura cedunt, vel chari tati adscribere, quæ gessit Constantinus in causa Cæciliani, suæ limites potestatis prætergressum fateri cogimur cum Valesio, quem dedi in Notis post art. 1. cap. 1. Hist. Eccl. sæc. IV.

Alienum ergo fuisse a Jure Imperatoris Judices destinare, qui causam Cæciliani, ac Donatistarum agnoscerent, illud sane demonstrat, quod frustra ab eo eliguntur Judices, qui non potest illis auctoritatem judicandi impertiri. Observandum igitur quod ii Episcopi, quos ex Gallia elegit Constantinus, auctoritate in hoc judicio sententiam ferendi destituebantur; canones etenim Nicæni in propriis Provinciis causarum Ecclesiasticarum judicia primo exercenda voluere ; quapropter judices ex Gallia assumpti illegitimi prorsus erant, & omni quoad hanc causam exuti potestate. Restabat ergo potuisse Constantinum hujusmodi potestatem eisdem elargiri, ut jure suo tales judices assumere potuisset. Verum ipse Natalis, cum aperte dicat in responsione ad primam objectionem elegisse hos Episcopos, ut de Schismate, & de ordinatione judicarent, ac hujusmodi saltem judicia sæpe fateatur ad imperatoriam non pertinere potestatem, velit, nolitque, docet non potuisse de iis judicandis potestatem Episcopis communicare : qui etenim ordinaria non gaudet potestate, neque alteri valet delegare.

Nullam proinde semper agnoverunt PP. auctoritatem obtinuisse illos, quos Imperatores in quibusdam Ecclesiæ causis judices esse voluere, cujus rei aliqua proferam exempla. Cum Ibas Edessæ Metropolitanus, Joannes, & Daniel Episcopi a Clericis de hæresi fuissent accusati, ex rescripto Theodosii ab Oshroena Provincia ad Provinciam Phœniciæ translati sunt, ut ibidem a Photio Episcopo Tyri aliisque judicarentur. Quamquam autem præfati clerici viderentur potius a Synodo Antiochena, in qua jam lis legitime fuerat contestata, ad Synodum Œcumenicam recurrere cogitasse, in libello etenim Samuelis dicitur : *secundum canones adeuntes Concilium tam orientale, quam occidentale*; nihilominus quia etiam Imperatorem adiverant, qui judices elegerat, ita de iisdem conqueritur Dominus in suo Concilio Antiocheno : *Manifesti sunt Desertores, & ex-*

& excommunicationem, & Apostolicum hunc thronum contemnentes & seipsos submittentes majori damnationis supplicio. Videantur acta Concilii Chalcedonensis *act.* 10. Cum etiam Arcadius Theodosii junioris Pater Theophilum Alexandrinum a S. Jo: Chrysostomo, & mox Chrysostomum a Theophilo judicandum imperasset, uterque hanc delegationem respuit tamquam canonibus contrariam, cum neuter alteri subditus esset; nec ex Principis delegatione sese legitimos judices habere voluerunt. Theophilus quidem postea legum Ecclesiasticarum refractarius adversus Chrysostomum judicis tribunal usurpavit; quod tamen quam contra jus fieret, non desinit idem Chrysostomus ad Innocentium I. scribendo demonstrare, seque abstinuisse dicit, quamvis jubente Imperatore, a causa Theophili suscipienda, ne leges Patrum infringeret. Et infra: *Domini mei maxime venerandi, & pii studium vestrum, & magnam diligentiam adhibete, quo retundatur hæc quæ in Ecclesia irrupit iniquitas. Quippe, si mos hic invaluerit, & fas fuerit cuivis in alienam paræciam irrumpere, idque ex tantis intervallis, & ejicere quos voluerit, & propria auctoritate quævis pro libidine sua facere, scitote quod brevi transibunt omnia, & totus orbis premetur bello non indicto, omnibus ejectis, & omnibus ejicientibus*. Ita conquerebatur Chrysostomus de iis, quæ nullo juris præsidio fiebant a Judice, quem Imperator adversus ipsum elegerat.

Neque iis obstant querelæ S. Cyrilli, & Memnonis Episcopi Ephesiorum, quæ leguntur *act.* 4. *p.* 2. primæ Synodi Ephesinæ, expostulantium se injuste a Joanne Antiocheno fuisse depositos, cum *nec per leges Ecclesiasticas, nec per imperiale decretum potestatem haberet*. Fallit sane, & fallitur qui putaret Cyrillum judicasse potuisse per imperiale decretum judices destinari, qui alias non habuissent in ipsos jurisdictionem. Ejusdem Cyrilli verba ostendunt ab ipso ignoratas non fuisse Ecclesiæ leges, quæ ordinem in Episcoporum judicio instituendo præscripserant, cum fidenter affirmet Joannem Antiochenum, a quo fuerat depositus, *nec per leges Ecclesiasticas talem habuisse potestatem*. Dum autem has non ignorasset leges; scire necesse erat suam Sedem Alexandrinam uni Romanæ Ecclesiæ subesse; nullos Episcopos potuisse in aliena provincia adversus alios Episcopos Judicis officium exercere; ac denique Ecclesiæ leges non ita laicæ subesse potestati, ut ex mandato Principis sint infringendæ. Ideo ergo Cyrillus, & Memnon se damnatos conquerebantur ab Episcopis, qui *nec per imperiale decretum* aliqua potirentur potestate, non quia Principis imperium legitimos illos reddere potuisset, sed ad innuendum quanta injustitia fuissent depositi a talibus judicibus, qui nec ex imperiali decreto, sicuti ea tempestate aliquando mos erat, propriam tueri possent auctoritatem.

Quod igitur, expostulante Constantino, Melchiades Papa in causa Cæciliani instituit judicium, ideo legitimum reputandum, quia Melchiades Papa, quamvis videretur Imperator mandasse, proprio jure illud assumere posse non ignorabat, quosque sibi bene visum esset Episcopos in eodem adhibere. Et revera ex propria auctoritate illud instituisse judicium ex eo etiam comperimus, quod non solum tres ex Gallia Episcopos, quos destinaverat Constantinus, sed plures alios Pontifex eidem voluit interesse; unde S. Augustinus *ep.* 166. dicit factum fuisse, præsidente Melchiade Papa *cum multis Collegis suis*. Et Optatus *lib.* 1. *contra Parmen.* etiam quindecim alios Episcopos, quorum nomina, & Ecclesias ibi recenset, in hac causa judicasse affirmat. Nec alicui fucum faciat Augustinum *ep.* 162. ad refellendos Donatistas hoc judicium legitimum fuisse ex eo probare, quod Imperator ad ipsorum preces judices miserit, *qui cum Pontifice sederent, &c.* Ita ajebat Augustinus, ut ostenderet Donatistas nulla ratione de hoc judicio conqueri potuisse, quasi judices legitima carerent auctoritate; etenim assignaverat Imperator, a quo ipsi expostulaverant. Cæterum bene ibidem innuit Augustinus se agnovisse a Melchiade hoc judicium jure proprio assumptum, dum ita ait: *An forte non debuit Romanæ Ecclesiæ Melchiades Episcopus cum collegis transmarinis Episcopis illud sibi usurpare judicium, quod ab Afris 70. ubi Primas Tigisitanus præsedit, fuerat terminatum?*

§. II.

§. II.

Juris non erat Imperatoris Donatistis alterum judicium Episcopale in urbe Arelatensi concedere.

PRoprie ad Imperatorem non pertinuisse Concilium Arelate indicere, ipse Natalis fatetur, dum in responsione ad secundam objectionem dicit, Constantinum illud convocasse *jure protectionis*. Cum istud jus protectionis explicare infra non desinat, dum de Concilii Nicæni convocatione disserit, aperte ibi fatetur civilem potestatem relate ad Concilia convocanda id solum præstare, quod eorumdem Canones in forensi etiam judicio vim legis obtineant, quod per omnes Imperii, sive Regni Provincias executioni mandentur: & quod Hæreticorum contumacia civili etiam auctoritate comprimatur. Demum etiam Imperatores ea ratione sibi convocandarum Synodorum auctoritatem tribuisse dicit, qua Ecclesiæ laboranti suum esse suppetias ferre arbitrati sunt. Dum igitur quæ ibidem refert Natalis satis expendantur, dignoscet unusquisque laicæ non esse potestatis Concilia cogere, cum quæ in iis pertractantur, ad spiritualem pertineant jurisdictionem: ac proinde quamvis Imperatores, Regesque in convocandis Conciliis se immiscuerint, ut apud Thomass. *p. 3. Veter. & Nov. Discipl. lib. 3. cap. 48. & 60.* hujusmodi re vera non potiebantur potestate, neque ex factis jus adstruendum. Tunc vero legitima incipiebant esse Concilia, dum Præsules, sive Romanus Pontifex convocationi assentientes, eorumdem postea sanctionibus non refragabantur. Hinc factum est quod cum Constantius Antiochiæ Concilium indixisset, irrita omnino ipsius decreta habita sunt, eo quod Romani Pontificis assensus non accesserit, ut referunt Socrates lib. 2. cap. 5. Nicephorus Callistus quamvis schismaticus *lib. 9. cap. 5. & 6.* & Sozomenus *lib. 2. cap. 9.* Nullius valoris etiam dixit Julius Papa apud Socratem *cap. 13.* in literis datis ad Episcopos ibidem congregatos, nec ab illis increpandis abstinuit. Sed juvat audire Thomassinum *dissert. 3. in Synod. Nicæn.* ubi postquam retulerat ex solo Episcopali jure plures Synodos coaluisse, *n.* 5. inter alia hæc habet: *Nemini obscurum esse potest quid Apostolici, & Episcopalis, quid sæcularis & imperatorii sit juris. Et ut uno verbo rem absolvam, Episcopalis habeatur juris quidquid ante Constantinum sub Imperio Gentilium perficiebant Episcopi. Neque enim tunc vel suspicio ipsos ulla afflare potest, quasi imperatoria jura invaserint. Quod autem Constantino tanta audenti cederent annuerentque Episcopi, vel vis illa erat, vel voluntas. Si vis, ut in multis circa Arium, & Athanasium, nihil inde juris ei accrescebat. Si voluntas, ut in longe pluribus aliis, nec sic quidem jus imperatorium condebatur, cum ex œconomia tum necessaria id totum de jure episcopali remitteretur. Conducebat enim vehementer multa condonari Imperatori, qui primus omnium Christo nomen dedisset, Ecclesiam tot persecutionibus jam diu jactatam liberasset, ejus toto orbe propagandæ muniendæque, idololatriæ autem extinguendæ certam spem faceret. Tali Imperatori non sua tantum jura, justaque tribuenda erant, sed aliena quoque tunc indulgenda. Sed jure suo non exuuntur Episcopi, cum ex necessaria dispensatione aliquam ejus partem remittunt. Nam etiam tum jus suum, jus proprium & summum penes ipsos est, cum eo sibi condonato ex dispensatione alius utitur, vel abutitur.*

§. III.

Jure proprio non potuit Imperator in causa Cæciliani ac Donatistarum judicare.

QUæ in hoc paragrapho asseruntur, jam satis probata videntur ex iis, quæ animadvertenda duxi post caput 2. Historiæ sæculi IV. ubi visum est ipsos Imperatores Ecclesiæ potestati reservatum agnovisse, ac voluisse quidquid pertinet ad judicium instituendum contra Ministros Ecclesiæ, ac præcipue contra sacros Antistites. Superest nihilominus hic animadvertere ipsum Constantinum fassum esse suæ non fuisse potestatis in causa Cæciliani se immiscere. Cum igitur ante Synodum Romanam Donatistæ

Cæciliani causam ad Constantinum detulissent, auctor est Augustinus Imperatorem judicasse, eamdem Episcoporum Judicio fuisse subjiciendam: *Scitote*, ita alloquitur Augustinus Donatistas epist. 95. *quod primi Majores vestri causam Cæciliani ad Constantinum Imperatorem detulerunt .... Sed quia Constantinus non est ausus de causa Episcopi judicare, eam discutiendam, atque finiendam Episcopis delegavit. Quod & factum est in urbe Roma.* Et epistola 93. *Illos autem*, nempe Donatistas, *magis hinc arguimus, quia cum apud Imperatorem ultro Cæcilianum accusassent, quem primo utique apud collegas transmarinos convincere debuerunt, ipso Imperatore longe ordinatius agente, ut Episcoporum causam ad se delatam ad Episcopos mitteret, nec victi pacem &c.* Idem confirmat epist. 89. & expresse semper affirmat Imperatorem Episcopale judicium dedisse, quia de Episcoporum causa agebatur; quapropter adnotat Augustinus ideo Imperatorem hanc causam a suo tribunali removisse, quia cum de Episcopo ageretur, ab Ecclesiæ judicibus de ipsius crimine erat cognoscendum. Cum vero sententiæ contra ipsos a Melchiade in Concilio Romano latæ Donatistæ non acquieverint, ac proinde multas apud Imperatorem contra Melchiadem effunderent querelas, adhuc Constantinus ab audacia has causas cognoscendi abstinuit: *Neque enim ausus est*, ait Augustinus epist. 43. *christianus Imperator sic eorum tumultuosas & fallaces querelas suscipere, ut de judicio Episcoporum, qui Romæ sederent, ipse judicaret; sed alios, ut dixi, Episcopos dedit.*

Donatistæ etiam Arelate damnati iterum ad Imperatorem provocarunt, quos tamen detestatus est, ut ait Augustinus *ep. cit.* atque insuper ita execratus est in epistola data ad PP. Arelate sua jussa operientes: *Quoties a me ipso improbissimis aditionibus suis sunt condigna responsione oppressi? Qui utique si hoc ante oculos habere voluissent, minime hoc ipsum interposuissent. Meum judicium expostulant, qui ipse judicium Christi expecto. Dico enim, ut se veritas habet, Sacerdotum judicium ita debet haberi, ac si ipse Dominus residens judicet. Nihil enim licet his aliud sentire, vel aliud judicare, nisi quod Christi magisterio sunt edocti. Quid igitur sentiunt maligni homines officia, ut vere dixisti, diaboli? Perquirunt sæcularia, relinquentes cœlestia. O rabida furoris audacia! sicut in causis gentium fieri solet, appellationem interposuerunt. Quid hi detractores legis, qui renuentes cœleste judicium, meum putaverunt postulandum, sic sentire de Christo Salvatore?* His verbis primo affirmavit Constantinus jam antea eos ad se confugientes repulisse; quod sane facere non debuisset, si causam ad laicum tribunal spectantem ad ipsum detulissent; atque suum non fuisse in eadem sententiam proferre ostendit, dum Donatistarum ad se *aditiones* appellavit *improbissimas*. Post Romanum vero, ac Arelatense judicium iterum perperam ab ipso Donatistas suæ causæ cognitionem poposcisse satis expressit, dum ait a se judicium expostulari, cum ipse Dei judicium expectaret: quo significare voluit exutum esse potestate de iis judicandis, sicut dum addidit Synodi sententiam veluti ore Dei prolatam esse considerandam, nec relinquenda cœlestia, & sæcularia requirenda; & dum Donatistarum provocationem improbavit, quia a cœlesti, a superiore nempe judicio, ad suum tribunal accesserant. Hæc profecto satis innuunt Constantinum agnovisse in hac causa judicis officium rite assumere non potuisse. Quod si postea a judicio in hac causa ferendo non abstinuit, ad id necessitate compelli forte judicavit, cum ita Donatistarum tumultus compescendos crederet. Ita innuit S. Augustinus *ep.* 43. ubi hæc habet: *Eis*, nempe Donatistis, *ipse cessit, ut de illa causa post Episcopos judicaret, a sanctis Antistitibus postea veniam petiturus; dum tamen illi, quod ulterius dicerent, non haberent, si ejus sententiæ non obtemperarent, ad quem ipsi provocaverunt, sic & illi aliquando cederent veritati.* Dum igitur Constantinus novis quotidie Donatistarum interpellationibus fatigatus, post Episcopos, causam Cæciliani &c. ad se evocavit, cognovit id ad se non pertinere; neque etenim, si juris sui esse credidisset, novo apud se examini eam subjiciendo, veniam a sanctis Antistitibus petere debuisset. Dignum se tamen venia credidit, quia iterum auscultando Donatistas, sibi suadebat suæ sententiæ parituros; atque ita tandem pacem ineundam.

Dum hucusque dicta considerentur, videre est in hac ipsa controversia, nulla facta delictorum exceptione, Constantinum sæpius ostendisse Episcoporum quascumque causas sui juris non fuisse judicare; in eisdem Ecclesiæ tribunal adeundum; & post hujus judi-

judicium nihil supereſſe, maxime a laica poteſtate cognoſcendum. Quod ſi Auguſtinus Imperatorem non reprehendit, quia tandem judicis munus in cauſa Eccleſiaſtica ſuſceperit, non proinde cogimur dicere omnia, quæ Conſtantinus geſſit, approbaſſe. Cum animadvertat S. Doctor ad judicii ordinem ſervandum Conſtantinum Epiſcopis Epiſcopos judices deſtinaſſe, nec poſt iſtorum judicium novum cauſæ examen aſſumpſiſſe, niſi veniam ab Epiſcopis petiturum, ſatis innuit qua in re limites ſuæ poteſtatis fuerit prætergreſſus; quamvis id flagranti deſiderio pacem Eccleſiis reſtituendi tribuat.

Placet demum obſervare non ſolum in hac Cæciliani cauſa Conſtantium agnoviſse de Epiſcoporum delictis ab Eccleſia dumtaxat judicium inſtituendum, ſed ipſorum dignitatem talem eſſe, ut laicæ poteſtatis auctoritati non ſit ſubjicienda; unde apud Rufinum, Socratem, Sozomenum ita Epiſcopos alloquutus eſt. *Deus vos conſtituit Sacerdotes, & nobis a Deo dati eſtis judices; & conveniens non eſt ut homo judicet Deos, ſed ille ſolum, de quo ſcriptum eſt: Deus ſtetit in ſynagoga Deorum, in medio autem Deos dijudicat*. Hujuſmodi Conſtantini verba repetit Carolus Magnus in ſuis Capitularibus *libro* 5. *cap.* 165. ut demonſtret ſolum Eccleſiæ Judicibus Epiſcoporum cauſas eſſe relinquendas, utpote quia ſæculari poteſtati ſuperiores habendi ſunt. *Et lib.* 6. *cap.* 210. hujuſmodi Epiſcoporum immunitatem ex ſacrorum miniſtrorum dignitate repetit, alia Conſtantini verba uſurpans, quando nempe judicia Eccleſiaſtica reſpuens ait: *Mihi homini conſtituto, de hujuſcemodi rebus non licet habere auditorium, Sacerdotum ſcilicet accuſantium, & ſimul accuſatorum, quos minime convenit tales monſtrari, qui judicentur ab aliis*. Iis addit Valentiniani ſenioris verba, qui ita Epiſcopos effatus eſt: *Supra nos eſt veſtrum negotium, & ideo vos de veſtris inter vos agite cauſis, quia ſupra nos eſtis*. Cum igitur Imperatores Epiſcopis ratione ſuæ præclariſſimæ dignitatis immunitatem deberi agnoviſſent; nil diſtinguendo inter unam alteramve cauſam, etiam criminalia ipſorum judicia Eccleſiæ tribunalibus relinquenda faſſi ſunt. Id ſignificavit etiam Baſilius Imperator, cujus verba refert Natalis in prima objectione, ex ea ratione a laicis cauſas Eccleſiaſticas removens, quia ovis non eſt de Paſtore judicare. Idipſum confirmare voluit S. Athanaſius, ea ratione Imperatoris auctoritatem a Synodo Tyri remotam volens, quia laica poteſtas nil debet in iis attentare, quæ ſpectant ad judicium Epiſcoporum. Hinc novas in Imperatorem querelas Epiſtola ad Solitarios fundens ait: *Quis videns eum in decernendo Principem ſe facere Epiſcoporum, & præſidere Eccleſiaſticis judiciis, non merito dicat illum etiam ipſam abominationem deſolationis eſſe quæ a Daniele prædicta &c.* Ubi igitur de Epiſcopo erat inquirendum, juris non eſſe Principis inter judices ſedere, nimis aperte tradit Athanaſius. Si vero indiſpenſabilis neceſſitas ſuaderet, non auſim negare tunc Principes extendere debere ſuum patrocinium ad opem Eccleſiæ ferendam, ac proinde etiam ad improbos miniſtros arcendos, ſeu ad innocentes tuendos. At dum hæc neceſſitate impellente Princeps perageret, unde etiam Eccleſia ad illius tutelam ſolet confugere, non juriſdictionem exerceret, ſed Matrem ſuam ſcilicet Eccleſiam, tueretur. Videantur etiam dicta in Animadverſionibus poſt caput 2. Hiſt. ſæculi IV.

Nota.

QUæ in ſuperioribus Animadverſionibus dicta ſunt ſatis demonſtrant immunitatem Epiſcoporum a laica poteſtate exortam non fuiſſe beneficio legis Gratiani Imperatoris; quamvis & ipſum immunes voluiſſe non diffitear. Ita etiam demonſtrarunt Donatiſtarum querelæ, quibus exprobrabant Catholicis Cæciliani cauſam a Conſtantino fuiſſe judicatam, illoſque, ut refert ipſe Natalis, illis redarguebant verbis: *Quid Chriſtianis cum Regibus? Quid Epiſcopis cum palatio?* Et quidem quis putet ita auſos fuiſſe inclamare, ſi in Cęciliani cauſa aliquid fuiſſet, quod ad Imperatores cognoſcere pertineret? Donatiſtarum autem querelis nil aliud PP. reſponderunt, niſi ipſorum culpa Conſtantinum in hac cauſa ſententiam dixiſſe; ipſi quippe, ut Eccleſiæ judicium declinarent, ad Imperatorem hanc cauſam detulerant: *Si nota eſt*, ita reſpondet Optatus, *noſſe Reges, vos tanta perfundit invidia. Nam majores veſtri Imperatorem Conſtantinum harum rerum adhuc ignarum his precibus rogaverunt &c.*

Nota.

Nota.

ETiam in superioribus animadversionibus dixi, quid ex ipso Natale significet jus illud protectionis, quo asserit Principes Concilia convocare potuisse. Nec adnotare omisit tunc legitima evadere, quando Ecclesiæ Pastores, ad quos de jure ea cogere spectat, illorum convocationi consentiunt, ratihabentque.

Nota.

EO quod causam Cæciliani Romæ a Melchiade in Synodo judicatam, novo examini in Synodo Arelate indicta subjectam voluerit Constantinus, Calvinus primæ Sedis supremam auctoritatem infringere conatur, observando quod Pontificis sententia iterum in majori Synodo discutienda fuerit proposita. Launojus vero *epistolar. par.* 2. *ep. ad Jacobum Boetium a S. Victore* ex iis, quæ in Cæciliani causa facta sunt, putat palam fieri a Pontifice ad Concilium Generale posse appellari. Hoc & innuere ipsi videtur S. Augustinus; de judicio etenim Melchiadis *ep.* 43. differens hæc: habet *Ecce putemus illis Episcopos, qui Romæ judicarunt non bonos fuisse judices: restabat adhuc plenarium Ecclesiæ universæ Concilium, ubi etiam cum ipsis judicibus causa posset agitari.*

Verum ipse Augustinus in eadem Epistola satis declarat quam male ipsius verbis abutantur contra Papæ supremam potestatem. Primo ergo audaciæ reos tradit Donatistas, quia ausi fuerint accusare Romanos Patres apud Imperatorem, non apud alios collegas, *quod male judicaverint*. Deinde asserit post judicium Melchiadis non fuisse necessariam aliam Synodum, sed datam fuisse ad impudentiam Donatistarum cohibendam: *Dedit*, inquit, *aliud Arelatense judicium, aliorum scilicet Episcoporum; non quia jam necesse erat, sed eorum perversitatibus cedens, & omni modo cupiens tantam impudentiam cohibere.* Dum autem, licet instanter poscerent Donatistæ, nova Synodus non erat necessaria, & nonnisi per summam impudentiam expostulabatur, clarum est, nullo illis suffragante jure, Romani Pontificis sententiæ non acquievisse, eamque jure non fuisse in pleniori conventu examinandam. Unde cum dixit Augustinus: *Restabat adhuc plenarium Ecclesiæ universæ Concilium &c.* non voluit significare ad istud provocari potuisse, sed quod id supererat ad schismaticorum impudentiam compescendam. Exploditur etiam vera appellatio a Melchiadis sententia, eo quod dixerit Augustinus ab eisdem, qui sederunt Romæ, Judicibus, in plenario Concilio causam potuisse iterum agitari; ubi enim vera intercedit appellatio, Patres, a quibus appellatum est, judices esse nequeunt in sequiori judicio, ad quod appellatur: & re vera in Synodo Arelatensi plures interfuere cum jure suffragii ex iis, qui de Cæciliani causa in Romana Synodo judicaverant. Semper proinde apparet novum judicium post Romanum in eadem causa institutum, non quia juridica urgeret appellatio, sed ut luculentius Donatistarum impudentia aperiretur, cohibereturque. Potuit etiam Romanorum Patrum judicium retractari, ut si male ibi judices *judicasse convicti essent, eorum sententiæ solverentur*, neque etenim repugnabat Melchiadem, ac Synodum in quæstione facti decipi potuisse, ut observat Natalis in sexta dissertatione: quod tamen non convincit post Melchiadis sententiam debuisse, exposcentibus Donatistis, in alio Concilio eamdem causam agitari.

Ex iis perspicuum fit quam male Bossuet *in Defens. declarat. Cle. Gallican. p.* 2. *l.* 14. *cap.* 10. causam Cæciliani producat ad ostendendum similes causas ab universali Concilio esse retractandas, nec nisi ex consensione orbis finitas esse credendum. Id a se stabiliendum ducit, quia Augustinus post judicium Romæ habitum adhuc dicit restasse plenarium Ecclesiæ Concilium, in quo eadem causa posset agitari. At profecto non legerat Bossuet dixisse pariter Augustinum hujusmodi Concilium necessarium non fuisse; si etenim illius nulla erat necessitas, statim apparet sensisse post Melchiadis judicium causam esse finitam: quapropter subdit Arelatense judicium concessum fuisse, ut Donatistarum impudentia compesceretur. Si pariter ad hoc judicium absol-

vendum post Melchiadis sententiam nil aliud desiderabatur, quomodo consensus orbis seu Ecclesiæ expectandus erat, ut hujusmodi causæ finis imponeretur? Id absque dubio non significant Augustini verba relata a Bossuet, solum etenim explicare voluit sententiam, qua Cæciliani innocentia asserta fuit, numquam fuisse revocatam, cum numquam orbis, seu Ecclesia cum Cæciliani accusatoribus communicaverit. *Restabat*, ait Augustinus, *plenarium universæ Ecclesiæ Concilium, ubi etiam cum ipsis judicibus causa posset agitari, ut si male judicasse convicti essent, eorum sententiæ solverentur, quod utrum fecerint Donatistæ probent; nos enim non factum esse facile probamus, ex eo quod totus orbis non eis communicat.*

Nota.

De Romani Pontificis in quæstionibus facti infallibilitate aptius agendum, ubi de hac infallibilitate sermo erit.

DISSERTATIO VI.

De Absolutione Cæciliani.

QUÆSTIO UNICA.

Utrum Cæcilianum a Judicibus Ecclesiasticis absolutum, credere debuerint innocentem, tum Donatistæ, ut in Ecclesiam reciperentur, tum ipsi Catholici, qui cum Cæciliano communicabant.

PROPOSITIO.

Neque Catholici, qui cum Cæciliano communicabant, neque Donatistæ ad Ecclesiæ gremium redeuntes credere tenebantur Cæcilianum criminum, quorum fuerat accusatus, purum esse, aut non errasse Judices Ecclesiasticos qui ipsum absolverant: sed solum non temere credere ipsum esse reum, & Judices, a quibus fuerat absolutus male judicasse.

Probatur primo ex S. Augustino, lib. *De Unitate Ecclesiæ*, cap. 2. ubi causam separationis Donatistarum ab Ecclesia nullam fuisse demonstrat, etiamsi crimina Cæciliani vera essent: & ut Ecclesiam toto orbe diffusam communione Cæciliani contaminatam & violatam non fuisse ostendat, non confugit ad judicii indeficientis privilegium, sive Melchiadi in meri facti quæstionibus, sive Romano Concilio, sive Synodo Arelatensi concessum, quod ipsum credere coegerit Cæcilianum tam gravibus tamque sanctis judiciis absolutum, insontem esse. Immo supponit evidenter Judices Ecclesiasticos male judicare potuisse illa in causa: sed etiamsi res ita se haberet, Ecclesiam ipsorum peccato, aut Cæciliani criminibus non fore propterea polluendam. Ergo neque Catholici, neque Donatistæ, credere tenebantur Cæcilianum tot judiciis absolutum innocentem esse, aut non errasse Judices Ecclesiasticos, qui ipsum absolverant; sed solum non temere credere ipsum esse reum, & Judices, a quibus fuerat absolutus, male judicasse.

Probatur antecedens verbis Sancti Augustini: *Auferantur ergo illa de medio*, inquit, *quæ adversus nos invicem non ex divinis canonicis libris, sed aliunde recitamus. Quod si nolint ut auferantur, videant, quia etsi utraque vera sunt, nulla fuit causa separationis illarum, ut eos fugerent, quos in nullo crimine reperiebant. Et si nostra vera, illorum autem falsa sunt, nulla fuit causa separationis illorum, quia potius se corrigere, atque in unitate permanere debebant. Et si nostra falsa sunt, & illorum vera sunt, nulla fuit causa separationis illorum, quia innocentem orbem terrarum, cui hæc demonstrare*

ſtrare vel noluerunt, vel non potuerunt, deſerere non debebant. Et infra: *Si finire inter ſe obortam diſſenſionem non poterant, ut ſive per concordiam compoſitis, ſive degradatis qui male contenderent, hi qui bonam cauſam habebant, in communione orbis terrarum per unitatis vinculum permanerent: Reſtabat utique ut Epiſcopi traſmarini, qua pars maxima diffundebatur Eccleſiæ Catholicæ, de Afrorum collegarum diſſenſionibus judicarent, illis videlicet inſtantibus, qui crimen malę Ordinationis objiciebant. Hoc ſi factum non eſt, culpa eorum eſt a quibus fieri debuit, non orbis terrarum qui non ad ſe perlata neſcivit. Si autem factum eſt, quid peccaverunt Eccleſiaſtici Judices, qui crimina etiamſi vera, & ad ſe delata, ſibi tamen non probata, damnare nullo modo debebant? Numquid eos mali polluere poterant, qui eis manifeſtari non poterant? ſi autem manifeſtati ſunt eis, & aliqua vel ſegnitia, vel conniventia, tales a communione removere noluerunt, & perverſo judicio pro eis etiam dixerunt ſententias, quid peccavit orbis terrarum, qui cauſam illam malos Judices habuiſse neſcivit: & eos male judicaſse non credidit, de quibus judicare non potuit? Sicut enim eorum ſcelus, ſi judices latuit, non eos utique contaminavit: ita judicum ſcelus, ſi aliquod fuit; quia orbem terrarum latuit, eum profecto contaminare non potuit. His igitur innocentibus innocentes communicavimus, hodieque neſcientes, quæ tunc acta ſint, quapropter etiamſi vera eſſe quæ in quoſdam dicunt, hodie didicerimus, nulla cauſa eſt cur ab innocentibus, qui hæc neſciunt, recedamus, & tranſeamus ad eos qui propterea crimine Schiſmatis omnes implicati ſunt, quia id fecerunt, quod nos facere ſuadent, ut non exemplo Apoſtolum toleremus malos, ſed exemplo Hæreticorum deſeramus bonos. Sed faciamus orbem terrarum (quod fieri non poteſt) poſſe ad liquidum cognoſcere vera eſſe quorumdam ſcelera, quod iſti criminantur; numquid ex hoc innocentior fieri poterit, quam erat antequam noſſet? Sicut enim eos maculare non potuerunt incogniti mali, etiamſi adhuc in vita eſſent; ita qui ex hac vita migrarunt, etiam cogniti maculare non poſſunt*. Quibus evidenter innuit, non fuiſſe neceſſarium ut Epiſcopi remotiorum regionum, qui Cæciliani in communione manſerant, poſitive judicarent ipſum inſontem eſſe, & non erraſſe judices a quibus fuerat abſolutus, ſed ſolum ut negative ſe haberent, non credendo ipſos male judicaſſe, & Cæcilianum eſſe reum.

Probatur ſecundo ex eodem S. Doctore, libro 1. *Contra Epiſtolam Parmeniani* cap. 6. ubi Donatiſtas non in hoc reos eſſe aſſerit, quod primos ſui Schiſmatis Auctores malos credere & falſos accuſatores exiſtimare nollent, quamvis & a Melchiade in Concilio Romano, & a Concilio Arelatenſi damnati eſſent: ſed ſolum in hoc reos eſſe quod Schiſma facerent. Ergo non cenſebat S. Auguſtinus ipſos teneri credere Cæcilianum inſontem eſſe, & judices, a quibus fuerat abſolutus, non erraſſe.

Probatur antecedens ipſius Sancti Auguſtini verbis: *Qui ſine ſtudio partium judicat*, inquit, *eligat quibus credat, utrum judicibus ſententias proferentibus, an litigatoribus, contra quos prolatæ ſunt, litem finire nolentibus? Certe orbis terrarum Judicibus credidit. Qui autem Donatiſtis conſentiunt, eoſque defendunt, fatentur ſe illius Eccleſiæ eſſe, quæ cauſam ſuam, qualiſcumque illa fuerit, non potuit tamen in tranſmarinis tot diſceptationibus obtinere, & eorum adverſus judices murmura & crimina credula vanitate ſuſcipiunt. Qua in re ſi innocentes ſe dicunt, & eos quos ſuperatos ſcimus: quanto innocentiores ſunt, qui temere aliquid mali de ipis judicibus credere nolunt, de quibus neceſſe eſt ut qui victi fuerant, conquerantur? Non ſolum enim qui bonam cauſam perdidit, de iniquo, vel tardo, vel negligente judice queritur; ſed etiam qui juſtiſſime victus eſt, ea cœcitate de innocente judice murmurat, qua cœcitate cum innocente adverſario litigabat. Quapropter iſti non ideo ſcelerati ſunt, quia de omnibus victis nolunt temere aliquid credere: ſed ideo quia ſe furore Schiſmatis præciderunt ab eis innocentibus, qui multo rationabilius nolunt tale aliquid de judicibus ipſis credere.*

Probatur tertio ex querimonia Eccleſiæ Philadelphiæ contra Donatiſtas, qui Eccleſiarum totius orbis Chriſtianos, quod Cæciliano communicaſsent, velut Paganos execrabantur. Hanc querimoniam Sanctus Auguſtinus per Proſopopejam contra ipſos urget in eodem lib. 1. *contra Epiſtolam Parmeniani*, cap. 7. *Exiſtat*, inquit, *aliqua illarum partium in nomine Chriſti nobiliſſima Eccleſia, vel ex illis ſeptem, & ſi placet, potiſſi-*

potissimum Philadephica . . . . Si ergo dicat istis: Quid me arguitis fratres, quid accusatis? Quanto intervallo secundum terrenum locum ab Africa remota sim, partim nosse, partim audire potuistis. Quid ibi tunc sive Traditores, sive Traditorum vel accusatores vel damnatores, sive innocentium vel calumniatores, vel oppressores egerint, prorsus ignoro. Sed ille Dominus noster, qui emit totum mundum pretio sanguinis sui inter nos & vos non spatia constituit vacua & nuda Christianis, implevit hæc omnia sanctificatione nominis sui. De causa itaque vestra tunc fortasse cogerer judicare, si vel vicina essem, vel ita remota ut inter nos & vos non habitarent alii Christiani eodem nomine signati, eadem unitate pacati. Multæ interjacent patriæ gentium, simul mecum emptæ illius sanguine, in cujus conspectu mecum pariter adorant. Per illas ad me transit fama de vobis, ipsæ de vicinitate causam vestram examinare potuerunt. Quod si non est factum, vos neglexistis. Neque enim neglecti a cæteris, non usque ad nos etiam veniretis. Si autem aliquid judicatum est, date veniam. Non audeo vobis superatis temere credere, & judices vestros eadem temeritate damnare. Ex quibus perspicuum est illius Ecclesiæ officium non fuisse, secundum Sancti Augustini mentem ut crederet positive & certo Cæcilianum esse innocentem, & Donatistas calumniatores; sed solum ut temere non crederet ipsum esse reum, solis hostium ejus, qui causa non semel ceciderant, accusationibus freta; neque temere damnaret Judices Ecclesiasticos a quibus fuerat Cæcilianus absolutus, Donatistarum persuasa querimoniis & calumniis, qui ipsos corruptos fuisse effutiebant.

Probatur quarto ex eodem Sancto Augustino lib. 3. *Contra Cresconium*, cap. 13. ubi ait, Catholicos idem respondere posse Donatistis de Cæciliano, quod ipsi Donatistæ respondebant Catholicis de quodam suorum Episcoporum nomine Optato, cum illius scelera ipsis exprobrabantur. Se nec absolvere nec damnare Cæcilianum. *Sufficit ad causam*, inquit, *si hoc de illo dicamus, quod tu de Optato dixisti. Nos Cæcilianum nec absolvimus, nec damnamus. Viderint illi, seu nostri, seu vestri, quemadmodum de illo judicaverint. Ipsi suarum sententiarum rationem reddant: ipsi portent seu boni, seu mali sui operis sarcinam. Nobis de alienis saltem factis dubitare permittite, ne cogamur in nobis ea Sacramenta damnare, de quibus non licet dubitare.*

Et cap. 30. *Ergo*, inquit, *pro humanis factis, aut hinc & inde manifestatis, aut ex utroque latere incertis, ne qui unum Deum credimus, litigemus, quod certum & divinum munus est, in Christi gratia concordemus. Cum enim gesta majorum nostrorum atque vestrorum hinc atque inde contraria recitantur nobis tanto post natis, si nec saltem dubitari permittitur, quid iniquius? Si autem permittitur, quid sufficientius? Neque enim sicut incertum est a quibus extiterit traditionis malum, sic incertum est, a quo jubeatur reddi turbatæ pacis bonum.*

Et cap. 33. *Aut ergo illis credamus*, inquit, *qui potuerunt causam suam illis Ecclesiis persuadere, quas scriptas in libris divinis & Canonicis legimus: aut, quod tu dixisti de Optato, nec absolvamus dubia, nec damnemus; & pacem Christi, cujus bonum dubium non est, fraterna dilectione teneamus.*

Et cap. 40. *Cæcilianus primo apud Carthaginem judicio Secundi Tigisitani damnatus est absens: Secundo judicio Miltiadis * Romani absolutus est præsens: adhuc nos de illo certos esse non vultis; saltem dubitare permittite. Vincit enim vos non solum qui Cæcilianum scit innocentem, verum etiam qui nescit nocentem. Vos autem utrosque rebaptizandos esse censetis, & qui dicunt, Novimus; & qui dicunt, Non novimus qualis fuerit Cæcilianus.* Nihil aliud igitur sive a Donatistis, sive a Catholicis exigendum existimavit Sanctus Augustinus, nisi ut judicium suum de Cæciliano suspenderent, neque damnarent ipsum ut reum; nec judices, a quibus absolutus fuerat, male judicasse, temere existimarent, si ipsum innocentem credere nollent.

* *Seu Melchiadis.*

Objicies ex Sancto Augustino, lib. 1. *Contra Epistolam Parmeniani*, cap. 7. Catholicos credere debuisse judicibus, qui Cæcilianum absolverant. Sic enim Ecclesiam Philadelphiæ loquentem inducit: *Accedit huc aliud quod me plurimum moveat, quia si vos innocentes oppressi essetis, nos saltem fratres, quia nihil vobis nocuimus, amaretis. Cum vero nos qui bene nobis conscii sumus, causam vestram vicinis vestris recto Eccle-*

sia

fiæ jure commissam fuisse dicamus, qui coram Deo sciunt quemadmodum judicaverint; lacerare tamen maledictis, & acerbis odiis insectari, & quasi propter vos Christus hæreditatem apud nos perdiderit suam, etiam rebaptizare conamini, quid boni de illa vestra causa sentire poterimus? Qui enim longe remotissimos Fratres temerariis suspicionibus damnare minime dubitatis, quam juste a vicinis vestris damnati fueritis, ostenditis. Cur enim non credam recte damnari potuisse a vicino judice auditum, qui me Fratrem tam longe absentem damnare non dubitat inauditum? Hoc mihi objiciens maximum crimen, quoniam qui præsens esse non potui, eis, ad quos causa perducta est, judicibus, potius quam victis litigatoribus credidi. Quibus judicibus si non potius credidissem; etiamsi illi, qui victi sunt, innocentes essent, ego innocens esse non possem. Magno enim delicto implicaremur; si cum corda humana non cerneremus, nec Disciplinam Ecclesiasticam teneremus; cum eis nollemus judicantibus credere, ultra quos non potuit causa transire, & per quos potuit ad nos fama percurrere. Tenebantur igitur Catholici credere Cæcilianum uno & altero Judicio Ecclesiastico absolutum, innocentem esse.

Respondeo, distinguendo antecedens. Debuisse credere judicibus qui Cæcilianum absolverant, id est, non temere credere ipsos male judicasse, & Cæcilianum esse reum criminum quibus fuerat accusatus a Donatistis, concedo: id est, credere positive Cæcilianum esse innocentem & Judices Ecclesiasticos, qui ipsum absolverant, non fuisse deceptos, nego. Quod igitur hoc loco Sanctus Augustinus exprimit his verbis, *credere judicibus*, idem est quod capite superiori istis verbis expresserat, *nolle temere aliquid de judicibus credere*. Et revera in eo posita est opinio, quam Episcopi ab Africa remoti de judicibus Cæciliani habere debebant, ut temere non crederent, & solis Donatistarum querimoniis & criminationibus freti, ipsos malos judices extitisse. Id enim sufficiebat unum ad convincendum Donatistas sacrilegi Schismatis reos esse, & illos a communione Episcoporum, a quibus absolutus fuerat Cæcilianus, se inique omnino separasse. Cum enimvero de illis judicibus temere aliquid judicare non deberent, non poterant cum Cæciliano ipsorum suffragiis absoluto velut cum reo agere, & consequenter se ab ejus communione abstrahere: siquidem ut aliquis eo modo se gerat erga alterum, necesse non est ut positivum ferat illius de innocentia judicium, sed solum ut sibi persuadeat ipsum non esse juridice & legitime convictum criminis, cujus accusabatur, secundum illud Juris effatum; *Actore non probante, absolvitur Reus*. Sanctus igitur Augustinus cum ait credendum fuisse judicibus, qui Cæcilianum absolverant, non loquitur de fide quæ dubium omne excluderet, & quæ positivum involveret judicium de Cæciliani innocentia, & de illorum judicum integritate, & ab omni studio partium in judicanda Cæciliani causa alienatione: Sed de fide, seu existimatione, quæ suspensum judicium patitur; de fide quæ impedit ne temere damnetur Episcopus a prioribus judicibus damnatus, a posterioribus absolutus; de fide opposita damnationi temerariæ judicum, quasi corruptorum; de fide fundata in eo quod arcana cordium non cernamus, quæ sufficiens est ut quis non asserat judices contra jus sibi notum, & contra conscientiam judicasse; non vero ut asserat contrarium, sive ut certissimus sit ipsos recte judicasse. Loquitur de fide, quæ dat tantum jus dicendi, judicum esse videre coram Deo quomodo judicaverint: de fide, quam non habere malum esset, quamvis judices male judicassent, cum id aliunde non probatur quam litigatorum, qui causa ceciderunt, querimoniis. Denique S. Augustinus ea de fide & existimatione loquitur, quæ sufficit ut qui illa imbutus est, Disciplinam & pacem Ecclesiasticam non perturbet, ab eorum subtrahendo se communione, qui aliquorum criminum accusati essent, non convicti. Ad hoc autem quis neget sufficere dubium, utrum homo sit reus criminum, quorum est accusatus; non autem certum de illius innocentia judicium? Certe si Sanctus Augustinus existimasset Catholicos qui cum Cæciliano communicabant, & Donatistas ad Ecclesiam redeuntes, teneri credere Cæcilianum insontem esse, & illius accusatores esse calumniæ reos; cum ipse, tum alii Episcopi Catholici, Donatistas ad hujusmodi facta credenda, & profitenda adstrinxissent, quod cum nusquam ab eis exegerint, sive ante Collationem, sive in celebri illa Collatione, sive post illius celebrationem, argumento est ipsos non existimasse

masse Catholicos teneri ad credendum Cæcilianum innocentem esse, quamvis uno & altero Judicio Ecclesiastico esset absolutus. Noluerunt itaque Sanctus Augustinus & alii Antistites Catholici, ut pax Ecclesiæ ex confessione factorum hujusmodi, quorum nulla cum Fidei dogmatibus connexio est, penderet, quantumvis vera essent, & præsumerentur: immo curam & solicitudinem adhibuerunt omnem, ut Cæciliani causam penitus ab Ecclesiæ causa distinctam esse demonstrarent. Qua de re Sanctus Augustinus in libro *Ad Donatistas post Collationem*, ait: *Hoc enim agebamus omnibus viribus, hoc instabamus, ut Cęciliani causa atque persona qualiscumque ille fuerit, ad causam & personam Ecclesię, quam Deus suis sanctis testimoniis roboravit, non pertinere monstraretur*. Hinc idem Sanctus Augustinus suo & omnium Catholicorum Episcoporum nomine ait, paratum se esse ad anathematizandum Cæcilianum, quamvis jam mortuum, si crimina quæ ipsi objecta sunt, probari possent, cæterum non esse deserendam Ecclesiæ unitatem propter crimen cujuslibet hominis, sive verum, sive falsum. Addit, se nescire Cæcilianum a Traditoribus ordinatum fuisse, se id non vidisse, ab ejus tantum inimicis id se audivisse, ejus crimina orbi terrarum non potuisse probari, adeoque sacrilegum esse propter ea Schisma facere, & damnare communionem orbis terrarum. Porro si Catholicos teneri existimasset Sanctus Augustinus ad credendum Cæcilianum judicio Melchiadis Pontificis Maximi in Romana Synodo, & Concilii Arelatensis absolutum, innocentem esse, id contra Donatistas ursisset, & ipsos majoris arguisset contumaciæ, quod indeficienti Romani Episcopi & duarum Synodorum judicio, etsi in meri facti quæstione, non crederent, & eamdem cum orbe terrarum de Cæciliani innocentia fidem non haberent. En Sancti Augustini verba Epistola 50. *Ad Bonifacium Comitem* data: „ Testimoniis divinis, *inquit*, literas suas præferunt, quia „ in causa Cæciliani quondam Ecclesiæ Carthaginensis Episcopi, cui crimina objecerunt, quæ nec potuerunt probare, nec possunt, se ab Ecclesia Catholica, hoc est „ ab unitate omnium Gentium diviserunt. Quamvis etsi vera essent quæ ab eis objecta sunt Cæciliano, & nobis possent aliquando monstrari, ipsum jam mortuum anathematizaremus: sed tamen Ecclesiam Christi, quæ non litigiosis opinionibus fingitur, sed divinis attestationibus comprobatur, propter quemlibet hominem relinquere „ non debemus. Neque enim, (quod sine injuria innocentiæ illius dixerim) si peccavit „ Cæcilianus, ideo hæreditatem suam perdidit Christus. Facile est homini seu vera, „ seu falsa de altero homine credere, sed sceleratæ impudentiæ est, propter crimina „ hominis quæ orbi terrarum non possis ostendere, com munionem orbis terrarum velle damnare. Utrum Cæcilianus a Traditoribus divinorum codicum fuerit ordinatus, „ nescio, non vidi, ab inimicis ejus audivi. Non mihi de lege Dei, non de præconio Prophetarum, non de sanctitate Psalmorum, non de Christi eloquio recitatur. „ Ecclesiam vero toto terrarum orbe diffusam, cui non communicat pars Donati, universarum Scripturarum testimonia consona voce proclamant. Cæcilianus Ecclesiæ „ Charthaginensis Episcopus humanis litibus accusatur. Ecclesia Christi in omnibus Gentibus constituta, divinis vocibus commendatur.

Contra. *Pietas*, *Veritas*, *Charitas*, obligabant fideles ad credendum Cæcilianum esse purum criminum, quorum accusabatur a Donatistis, ex Sancto Augustino loco mox laudato: Atqui ad illud tenemur quod Pietas, Veritas, & Charitas jubent; ergo tenebantur absolute credere Cæcilianum esse insontem, & judices qui ipsum absolverant, non errasse.

Respondeo, nego majorem. Id enim diserte non ait Sanctus Augustinus, neque id ex ipsius verbis colligi potest, sed solum pietatem, veritatem, & charitatem prohibere, ne adversariis Cæciliani potius quam Judicibus Ecclesiasticis, qui ipsum absolverunt, credatur. Non autem consequens est ut credat quis innocentem esse hominem, quem non temere credit esse reum propter solas hostium ipsius criminationes: sed medio quodam modo potest se habere, ut nempe judicium suspendat nec uni potius quam alteri præbeat assensum, sed cuncta Dei judicio, qui solus corda scrutatur, dimittat. Non porro aliud voluisse Sanctum Augustinum, quam quod diximus, illius verba evidenter ostendunt: *Ipsa pietas*, inquit, *veritas, charitas, non nos permittit contra Cæcilia-*

cilianum eorum hominum accipere testimonium, quos in Ecclesiam non videmus, cui Deus perhibet testimonium. Qui enim divina testimonia non sequuntur, pondus humani testimonii perdiderunt.

SCHOLION.

Hanc Dissertationem sic notant Religiosi Censores. *Tota Dissertatio de Absolutione Cæciliani castiganda, quia contendit nos non teneri credere ea esse vera, quæ definiuntur a Romano Pontifice & Ecclesia in materia facti.*

R. Meri facti quæstiones cum in Scriptura Sacra, vel Traditione revelatæ non sint, v. g., crimen aut innocentia *Cæciliani*, ad Fidem non pertinere evidens est. Si quæ ergo Quæstio merum factum spectans a Romano Pontifice vel Concilio finita est, eorum Judicio cum reverentia parendum est, sed credere nemo tenetur fide divina quod non erraverint. *Nam* (ut *Innocentius III.* cap. *A nobis*, Ext. *De Sententia Excommunicationis*, ait;) *Judicium Dei veritati, quę non fallit nec fallitur, semper innititur: Judicium autem Ecclesiæ nonnumquam opinionem sequitur, quam & fallere sępe contingit & falli. Propter quod contingit interdum, ut qui ligatus est apud Deum, apud Ecclesiam sit solutus: & qui liber est apud Deum, Ecclesiastica sit sententia innodatus.*

DISSERTATIO VII.

De Collatione Carthaginensi.

QUÆSTIO UNICA.

Utrum Collatio Catholicorum Episcoporum cum Donatistis recte & prudenter indicta fuerit, & celebrata? Et utrum similes cum aliis Hęreticis collationes & disputationes concedi debeant?

PROPOSITIO.

Collatio Carthaginensis Catholicorum Episcoporum cum Donatistis recte & prudenter indicta & celebrata est. Nec tamen in consequentiam & exemplum trahi debet, ut collationes & disputationes publicæ Hæreticis concedantur.

PRobatur prima pars. Collatio quam tota Ecclesia Africana vehementer expetiit, & ab Honorio Imperatore ferventissimis precibus impetravit, quam Sanctus Augustinus procuravit maxime inter alios Africæ Antistites, & cujus maxima fuit ad confundendam pertinaciam Donatistarum, ad eosque in Ecclesiæ gremium revocandos utilitas, recte & prudenter indicta & celebrata est: Sed Collatio Carthaginensis vehementer fuit ab Ecclesia Africana expetita, a Sancto Augustino procurata & laudata; & ad Donatistas convincendos, necnon ad Ecclesiæ unitatem reducendos maxime utilis: Recte igitur & prudenter indicta, & celebrata est.

Probatur minor ex Possidio Calamensi Episcopo in *Vita Sancti Augustini*, cap. 13. ubi hæc habet: " Et de his omnibus pro pace Ecclesiæ gestis, Augustino Dominus & hic
„ palmam dedit, & apud se justitiæ coronam reservavit: ac magis, magisque juvante Christo, de die in diem augebatur & multiplicabatur pacis unitas & Ecclesiæ Dei
„ fraternitas. Et id maxime factum est per Collationem, quæ ab universis Episcopis
„ Catholicis apud Carthaginem cum eisdem Donatistarum Episcopis postmodum facta
„ est, adjuvante gloriosissimo & religiosissimo Imperatore Honorio, propter quod
„ perficiendum, etiam a suo latere Tribunum & Notarium Marcellinum ad Africam
„ judicem miserat. In qua controversia illi omnibus modis confutati, atque de errore

„ a Ca-

„ a Catholicis convicti, sententia Cognitoris notati sunt, & post eorum appellatio-
„ nem, piissimi Regis responso juste inter Hereticos condemnati sunt. Ex qua ratione
„ solito amplius eorum Episcopi cum suis Clericis & plebibus communicaverunt, &
„ pacem tenentes Catholicam multas eorum persecutiones usque ad membrorum am-
„ putationem & internecionem pertulerunt. Et totum illud bonum, ut dixi, per san-
„ ctum illum hominem *, consentientibus nostris Episcopis, & pariter satagentibus,
„ & cœptum, & perfectum est.

* *Sanctum Augustinum.*

Probatur secundo ex Sancto Augustino lib. 4. *Contra Cresconium Grammaticum*, cap. 3. ubi Donatistas arguit, quod Collationem fugerent, eamque contentionis nomine infamarent. „ Illud etiam, *inquit*, quod studium pro veritate certandi, quia sæpe voluimus cum vestris conferre, ut errore sublato fraterna charitas pacis vinculo nectere- „ tur; contentionis & animositatis vitioso nomine reprehendis; nonne melius, obse- „ cro te, causa veritatis & unitatis pacificis verbis & pacatioribus locis inter Episco- „ pos ageretur, quam in foro ab Episcopis per Advocatos litigaretur? Quod a par- „ tibus Primiani Carthaginensis Episcopi vestri adversus Maximianum, & adversus eos „ qui cum illo Bagajensi Concilio damnati sunt, apud Legatum Carthaginis, & apud „ quatuor vel amplius Proconsules factum est.

Et cap. 65. „ Consideratis autem omnibus quæ a me dicta sunt, *inquit*, puto quod „ facillime intelligas, non devitandæ contentionis causa, quæ nulla est cum veritas „ quæritur, vel non pro vana gloria litigatur, sed causæ malæ diffidentia, vos vo- „ biscum nolle conferre.

Probatur tertio ex eodem S. Augustino Epistola 68. Ad Januarium Donatistarum Primatem data: „ Hoc est ergo desiderium nostrum, *inquit*, quod tuę Gravitati per „ literas, & per Fratres, quos misimus, allegamus. Primum, si fieri potest, ut cum „ Episcopis nostris pacifice conferatis, ut in quibus fuerit inventus, non homines, sed „ error ipse tollatur; ut homines non puniantur, sed corrigantur; ut vos modo con- „ veniatis, quia eorum conventionem antea contempsistis. Quanto melius enim hoc „ inter vos facitis, ut quod egeritis, conscriptum, & subscriptum Imperatori mittatis, „ quam ut hoc apud terrenas potestates fiat, quæ non possunt nisi datis contra vos „ legibus sævire? .... Quanto ergo melius ipse Imperator, qui non est eisdem legibus „ subditus, & qui habet in potestate alias leges ferre, cum ei Collatio vestra fuerit „ recitata, de tota ipsa causa poterit judicare, quamvis jam olim fuerit terminata? „ Sed ideo nos conferre volumus, non ut causa iterum finiatur, sed ut eis qui ne- „ sciunt, jam finita monstretur. Quod si hoc facere vestri Episcopi voluerunt, quid „ inde perditis, & non potius acquiritis, quia voluntas vestra innotescit, ne diffiden- „ tia merito reprehendatur? An forte putatis non licere fieri, cum non vos lateat „ quod Dominus Christus etiam cum diabolo de Lege locutus est? Quod cum Paulo „ non solum Judæi, sed etiam de Hæresi Stoicorum & Epicureorum Philisophi Gen- „ tium contulerunt?

Et Epistola 166. ad Donatistas data: „ Vestri Episcopi, *inquit*, conventi a nobis, „ numquam nobiscum pacifice conferre voluerunt, quasi fugientes cum peccatoribus „ loqui. Quis ferat istam superbiam, quasi Paulus non contulerit cum peccatoribus, „ & cum valde sacrilegis? Legite Actus Apostolorum, & videte. Quasi ipse Domi- „ nus non cum Judæis, a quibus crucifixus est, sermones de lege habuerit, eisque con- „ gruenter responderit? Postremo diabolus est primus omnium peccatorum, qui con- „ verti ad justitiam numquam poterit, & tamen nec ipse Dominus de Lege dedigna- „ tus est ei respondere, ut intelligatis istos ideo nobiscum nolle conferre quia causam „ suam perditam norunt.

Denique quantus fuerit Collationis istius fructus constat ex eodem Sancto Augustino, in lib. De Gestis cum Emerito: „ Donatistas, *inquit*, in nomine Christi, in gre- „ mium Catholicum magna ex parte suscepimus; ita ut pęne omnes Communioni Ca- „ tholicæ sociatos esse gaudeamus. “ Et Epistola 50. ad Bonifacium: „ Maxime, *inquit*, „ post Collationem, quæ inter nos & Episcopos eorum apud Carthaginem fuit, ex ma- „ gna parte correcti sunt. “ Idem constat ex Paulo Orosio lib. 7. Historiæ, cap. 42.

ſcribente : „ His diebus, præcipiente Honorio, pax & unitas per univerſam Africam „ Eccleſiæ Catholicæ reddita eſt, & Corpus Chriſti, quod nos ſumus, redintegrata „ diſciſſione ſanatum eſt, impoſita executione ſancti Præcepti Marcellino Tribuno, vi„ ro imprimis prudenti & induſtrio, omniumque ſtudiorum bonorum appetentiſſimo." Ex quibus omnibus teſtimoniis colligitur, Collationem Carthaginenſem ab Eccleſia Africana fuiſſe vehementer expetitam, a Sancto Auguſtino procuratam & laudatam, & ad Donatiſtas convincendos, atque ad Eccleſiæ gremium revocandos, utiliſſimam.

Probatur ſecunda pars Propoſitionis, primo ex Tertulliano aſſerente diſputationem non eſſe cum Hæreticis ineundam, maxime ſi de Scripturarum Sacrarum veritate & poſſeſſione agatur. Sic autem habet, lib. *De Præſcriptionibus Hæreticorum*, cap. 14. „ Ut non inimici eſſent virtutis Hæretici, ut de refugiendis eisnon præmoneremur, „ quale eſt conferre cum hominibus, qui & ipſi adhuc ſe quærere profiteantur? Si enim „ adhuc vere quærunt, nihil adhuc certi repererunt: & ideo quæcumque videntur in„ terim tenere, dubitationem ſuam oſtendunt, quamdiu quærunt. Itaque tu qui pe„ rinde quæris, ſpectans ad eos qui & ipſi quærunt, dubius a dubiis, incertus ab in„ certis, cœcus a cœcis in foveam deducaris neceſſe eſt.

Et cap. 16. „ Fides noſtra obſequium Apoſtolo debet prohibenti Quæſtiones inire, „ novis vocibus aures accommodare, Hæreticum poſt unam correptionem convenire *, „ non poſt diſputationem. Adeo interdixit diſputationem, correptionem deſignans cau„ ſam Hæretici conveniendi: & hoc unum, ſcilicet, quia non eſt Chriſtianus: ne „ more Chriſtiani, ſemel & iterum, & ſub duobus, aut tribus teſtibus caſtigandus vi„ deretur; cum ob hoc ſit caſtigandus, propter quod non ſit cum illo diſputandum: „ deinde quoniam nihil proficiat congreſſio Scripturarum, niſi ſane ut ſtomachi qua „ ineat everſionem, aut cerebri.

* *Ad Tit.* 3. 10.

Oſtendit ſubinde, cap. 17. nihil proficere congreſſum de Scripturis cum Hæreticis: quia quaſdam non recipiunt; & quas recipiunt, addendo, vel detrahendo corrumpunt; & quas recipiunt integras, in contrarios plane ſenſus detorquent, tum ſic colligit: „ Quid „ promovebis, exercitatiſſime Scripturarum, cum ſi quid defenderis, negetur: ex di„ verſo, ſi quid negaveris, defendatur? Et tu quidem nihil perdes, niſi vocem in „ contentione: nihil conſequeris, niſi bilem de blaſphematione.

Oſtendit denique, cap. 18. quam exitioſæ futuræ ſint audientibus hujuſmodi diſceptationes, & collationes. Cum enim parem utrimque diſceptationis ardorem, parem negandi & defendendi fiduciam animadverterent, nihil inde reportabunt niſi quamdam animi in rebus Fidei vacillationem & confuſionem. „ Ille vero, *inquit*, ſi quis eſt cu„ jus cauſa in congreſſum deſcendis Scripturarum, ut, eum dubitantem confirmes, ad „ veritatem, an magis ad Hæreſes deverget? Hoc ipſo motus, quod te videat nihil „ promoviſſe æquo gradu negandi & defendendi adverſa parte, ſtatu certe pari, alter„ catione incertior diſcedet, neſciens quam Hæreſim judicet.

Idem argumentum retractat, cap. 37. ejuſdem libri „ Si hæc ita ſe habent, *inquit*, „ ut veritas nobis adjudicetur, quicumque in ea Regula incedimus, quam Eccleſia ab „ Apoſtolis, Apoſtoli a Chriſto, Chriſtus a Deo tradidit, conſtat ratio propoſiti noſtri „ definientis non eſſe admittendos Hæreticos ad ineundam de Scripturis provocationem, „ quos ſine Scripturis probamus ad Scripturas non pertinere. Si enim Hæretici ſunt, „ Chriſtiani eſſe non poſſunt, non a Chriſto habendo, quod de ſua electione ſectati, Hæ„ reticorum nomina admittunt. Ita non Chriſtiani, nullum jus cupiunt Chriſtianarum „ literarum. Ad quos merito dicendum eſt: Qui eſtis? Quando, & unde veniſtis? Quid „ in meo agitis non mei? Quo denique Marcion jure ſylvam meam cædis? Qua licen„ tia, Valentine, fontes meos transvertis? Qua poteſtate, Appelles, limites meos com„ moves? Mea eſt poſſeſſio. Quid hic cæteri ad voluntatem veſtram ſeminatis & paſci„ tis? Mea eſt poſſeſſio, olim poſſideo, prior poſſideo; habeo origines firmas ab ipſis „ Auctoribus quorum fuit res. Ego ſum hæres Apoſtolorum, ſicut caverunt teſtamen„ to ſuo, ſicut Fidei commiſerunt, ſicut adjuraverunt, ita teneo: vos certe exhæreda„ verunt ſemper & abdicaverunt, ut extraneos, ut inimicos. Unde autem extranei „ Apoſtolis Hæretici, niſi ex diverſitate Doctrinæ, quam unuſquiſque de ſuo arbitrio ad-

„ ver-

„ versus Apostolos aut protulit, aut recepit? Ex quibus omnibus Tertulliani testimoniis colligitur, Collationem Carthaginensem Catholicorum Episcoporum cum Donatistis, in exemplum & consequentiam trahi non debere, ut hujusmodi collationes & disputationes publicæ Hæreticis concedantur.

Probatur secundo ex Sancto Augustino, lib. 3. *contra Julianum*, c. 1. ubi collationem & disputationem publicam, quam Pelagiani postulaverant, ipsis merito fuisse negatam asserit; & hujus repulsæ rationem reddit in utriusque Sectæ discrimine fundatam: quia nimirum Donatistæ communes cum Catholicis Episcopos non habebant, apud quos contra ipsos agi posset, & a quibus illorum furor & incursus cohiberetur: & aliud eorum Schisma e quibusdam facti controversiis emerserat, quas iterum enucleare operæ pretium erat, cum ejusmodi factorum notitiam temporis vetustas posteris eripuisset (centum enim interfluxerant anni) unde Collationem haberi conveniens fuit inter Catholico Episcopos & Donatistas, ut patefacta istorum factorum veritate ipsis ostenderetur, perperam & absque legitima causa illos discessisse ab Ecclesia Catholica, & Schisma fecisse. At longe alia Pelagianorum ratio fuit: quia causa eorum finita erat competenti communium Episcoporum judicio, & aliunde non facti, sed juris & dogmatis Quæstio multiplex inter illos & Ecclesiam vertebatur, quæ semel discussa & eliquata, rursus non debebat ad examen revocari. Ergo Collatio Carthaginensis Catholicorum Episcoporum cum Donatistis in consequentiam & exemplum trahi non debet, ut collationes & disputationes publicæ cæteris Hæreticis concedantur.

Probatur antecedens ipsis S. Augustini verbis loco laudato. „ Nec vos, nec alios „ decipiatis, *inquit*, velut talem vocem habentes adversus nos, qualem nos adver„ sus Donatistas, quos ad collationem nobiscum venire per imperialia jussa compuli„ mus. Illorum enim furor occupaverat Africam totam, nec prædicari a Catholicis „ veritatem contra suum patiebantur errorem, violentis aggressionibus, latrocinationi„ bus, itinerum obsidionibus, rapinis, ignibus, cædibus multa vastantes, cuncta ter„ rentes. Cum quibus apud Episcopos, quos communes non habebamus, nihil agere „ poteramus. Quod vero ante centum ferme annos majores nostri cum eis egerant, „ jam populorum memoria non tenebat. Hæc igitur necessitas compulit, ut saltem „ Gestis nostra Collatione confectis eorum contunderemus inverecundiam, & reprime„ remus audaciam. Vestra vero apud competens judicium communium Episcoporum „ modo causa finita est. Nec amplius nobiscum agendum, quantum ad jus examinis „ attinet, nisi ut prolatam de hac re sententiam cum pace sequamini. Quod si nolue„ ritis, a turbulenta vel insidiosa inquietudine cohibeamini. Similes autem estis potius „ Maximianistis, qui cupientes exiguitatem suam nomine saltem certaminis consolari, & „ ideo videri aliquid apud eos, quibus contemptibiles erant, quia inire nobiscum sine„ rentur examen; interpellantes eos, & libellum dantes, provocantesque contempsi„ mus. Magis enim de certamine nominari desiderabant, quam formidabant in certami„ ne superari. Nec sperabant victoriæ gloriam, sed famam collationis requirebant, „ quia multitudinis non habebant. Si ergo putatis ideo vos esse victores, quia non vo„ bis datum est, quale desideratis examen, Maximianistæ vos ad ista vaniloquia præ„ cesserunt: quamvis dederit vobis Ecclesia Catholica judicium, quale debuit, ubi cau„ sa vestra finita est, illis autem nullum dare dignata est, quia non a nobis, sicut vos, „ sed a Donatistis fuerant segregati. Si autem in Maximianistis videtis non esse con„ sequens, ut qui conferre in aliquo judicio non sinuntur, putari debeant de veritate „ confidere, nolite ulterius hæc vana jactare; vobisque sufficiat, quod vos Ecclesia Ca„ tholica & materna lenitate sustinuit, & judiciaria severitate, vel potius medicinali „ necessitate damnavit.

Probatur tertio ex S. Leone Magno, Epistola 42. ad Marcianum Augustum data, qua sic Imperatorem alloquitur: „ Aucta igitur per Imperialem amicitiam spe cœlestis au„ xilii confidentius Pietatem vestram pro Sacramento salutis humanæ incitare præsu„ mo, ne cujusquam procaci impudentique versutia, quasi de incerto quid sequendum „ sit sinatis inquiri. Et cum ab Evangelica, Apostolicaque Doctrina ne uno quidem „ verbo liceat dissidere, aut aliter de Scripturis divinis sapere, quam beati Apostoli

gothorum Regis Collatio Catholicorum Episcoporum cum Arianis habita est, qua conversus ipse est ad fidem, ut Sanctus Gregorius lib. 3. Dialogorum, cap. 31. & Gregorius Turonensis lib. 9. Historiæ, c. 5. testantur. Et anno Christi 664. Collatio habita est in Anglia Catholicorum Episcoporum cum Scotis, de Paschatis celebratione, coram Rege Osuvi. Denique anno 1561. Collatio, seu Colloquium Pissiacense Calvinianis concessum est, in quo sex Cardinalibus, & quadraginta circiter Episcopis, Rege, Regina Matre, Principibus, Regnique Magnatibus coram, selecti e Sacra Facultate Parisiensi Doctores cum Calvinianis Ministris disputarunt. Igitur Collatio Carthaginensis in consequentiam & exemplum trahi potest, ut similes Collationes & Disputationes publicæ Hæreticis concedantur.

Catholicorum Episcoporum cum Severianis Collatio.

Respondeo, nego consequens: nam Catholici Episcopi cum Severianis Collationem non habuerunt, ut de Fidei dogmatibus illis disputare permitterent, sed ut quibusdam ipsorum dubiis circa Concilium Chalcedonense satisfacerent, ut constat ex Actis istius Collationis, quæ habentur Tom. 4. Conciliorum. Illi enim Eutychetis Hæresim damnabant, & Eutychetem ipsum Hæreticum habebant, & a Flaviano merito damnatum fatebantur, nec non a Dioscoro injuste susceptum in Latrocinio Ephesino; sed Synodum Chalcedonensem criminabantur, quod peregrinas, ut contendebant, *duarum naturarum post unitionem*, voces in Fidei professionem invexisset. Unde Ecclesiæ charitas postulabat, ut ipsis ostenderetur Synodum Chalcedonensem aliam Fidem a Nicænæ, Constantinopolitanæ, & Ephesinæ Synodi Fide non condidisse, & secundum traditionem definivisse, *Christum ex duabus, & in duabus esse naturis post unitionem:* maxime cum ad Collationem illam venire se innuerent, non pertinacis disputationis animo, sed agnoscendæ studio veritatis, & ut ipsorum dubiis ab Episcopis Catholicis satisfieret. Unde Catholici Antistites usurpare merito poterant ea in Collatione verba S. Augustini, lib. 1. *Contra Cresconium Grammaticum*, cap. 3. Donatistas ita convenientis: *Non ergo nos olim finitam causam de integro voluimus retractare, sed quemadmodum finita sit, demonstrare, propter eos maxime qui hoc nesciunt, ut cum defensores convincuntur erroris, aut etiam ipsi correcti liberentur, aut certe ipsis confutatis, & in aperta pertinacia remanentibus, hi qui cupidiores sunt veritatis, quam contentionis, videant quid sequantur.*

Et revera non minimus fuit istius Collationis fructus, quia etsi Episcopi Severiani pertinaces in errore & Schismate manserint, Philoxene excepto; Clerici tamen plurimi & Monachi ista Collatione correcti, ad Ecclesiæ gremium redierunt, ut constat ex Actis Collationis: at cæteri Hæretici Collationes & Disputationes publicas ut plurimum petunt, ut definita jam ab Ecclesia dogmata ventilentur, ac retractentur, nec discendi animo sed litigandi: unde nulla alicujus fructus ex iis Collationibus colligendi spes effulget. Quamobrem non est consequens ut similes Collationes ipsis concedantur.

Collatio Catholicorum Episcoporum cum Arianis jussu Reccaredi, facta est certissima spe maximi boni, scilicet conversionis Regis & universæ Gentis Arianæ. Nec spem fefellit eventus. Nam & Reccaredus, & Arianæ plebes ipsius regni, Catholicam Fidem professæ sunt. Præterea illis temporibus Ecclesiæ præerant Episcopi in Reccaredi regno, qui miraculis non minus quam disputationibus contra Hæreticos agebant, ut constat ex Sancto Gregorio Turonensi: unde nullum omnino periculum erat, si collatio cum Arianis Wisigothis haberetur; immo gloria & utilitas maxima sperabatur inde Religioni Catholicæ accessura. Sed non eadem spes affulgeret, nec eædem circumstantiæ occurrerent in Collationibus & Disputationibus publicis, quæ cæteris Hæreticis concederentur.

Collatio habita cum Scotis de Paschatis celebratione coram Rege Osuvi, nihil adversus nostram assertionem probat: quia Scoti Hæretici non erant, ut in Historia secundi Sæculi, Dissertatione singulari probavimus.

Colloquium Pissiacense.

Denique Pissiacense Colloquium Calvinianis non fuit ab Ecclesia concessum, sed a Regina Matre Caroli Noni Catharina Medicæa in ipsos paulo propensiore, Proceribus, qui partibus ipsorum addicti erant, instantibus. Intercessit istius Colloquii celebrationi Pius IV. Pontifex Maximus. Cardinales & Episcopi ægre adfuere, præter Cardinalem

lem Lotharingum, quem laudis cupidine incensum hoc Colloquium procurasse nonnulli scribunt. Sed verisimilius est temporum necessitate & infelicitate adactum, sicut & alios Antistites, hujus celebrationi Conventus consensisse, ne Hæreticorum factio, quæ potens erat, apud populos prævaleret, immo & apud Magnates, qui infirmiorem esse & malam illius partis causam existimare solent, quæ congressum recusat. Certe & Cardinalis Lotharingus, & alii Cardinales, Gallicanique Antistites, strenue propugnata fide Colloquium abrumpere conati sunt, Hæreticos ab omni disputatione & audientia excludendos esse contestati: nisi certis Catholicæ Fidei capitibus, & præcipue dogmati de reali Corporis Christi in Sacramento Eucharistiæ præsentia subscriberent. Tandem post nonnullas Espencæi & Sanctesii Parisiensium Theologorum contra Bezam aliosque Ministros Calvinianos disputationes, istud Colloquium, quod pessimo exemplo indictum fuerat, nullo fructu habitum, maxima Romani Pontificis, Prælatorum, & omnium germane Catholicorum lætitia solutum est.

Objicies tertio. Collationem habitam ad Fontemblaudi, anno Christi 1600. inter Jacobum Davy Perronium Episcopum Ebroicensem & Mornæum Plessium nobilem Calvinistam, coram Rege Christianissimo & viris utriusque status, Ecclesiastici & Politici primariis.

Collatio Perronii Cardinalis cum Mornæo Plessio ad Fontemblaudi.

Respondeo, Collationem illam nullatenus esse Carthaginensi similem, quia singularis erat, non vero partis cum parte. Sed etsi ab Ecclesia tota Gallicana contra totam Calvinistarum Sectam suscepta fuisset, non sequeretur Collationes & Disputationes publicas passim esse concedendas Hæreticis, sed in simili duntaxat causa, cum nimirum de factis quibusdam agitur, non de religionis dogmatibus. Hæc nempe fuit Collationis istius occasio. Mornæus Plessius librum Idiomate Gallico conscripserat *de Missæ abusibus & antiquo Eucharistiæ usu*, in quo SS. Patrum testimoniis truncatis, depravatis, & in contrarium plane sensum detortis, errores Calvinianos tuebatur. Perronius quingenta & amplius loca ex Patribus antiquis, & Scholasticis Doctoribus eo in libro falso citata esse, se demonstraturum recepit. Provocante Plessio, consentiente Petronio, controversia ad Regem delata est, qui judices ex Catholicorum & Calvinianorum parte nominavit Viros Eruditos. Cæterum Rex Christianissimus, cujus coram Majestate agitata controversia est, religiose contestatus est, nolle se ut aliquod Fidei dogma in disputationem adduceretur, sed tantum ut expenderentur testimonia a Plessio prolata. Sed & Mutinensem Episcopum Romani Pontificis Apocrisiarium, illi Collationi intercedentem, certiorem fecerat Perronius, non de Fidei dogmatibus, sed tantum de falsis Plessii allegationibus illa in Collatione agendum.

DISSERTATIO VIII.

De Meletii Schismate.

QUÆSTIO UNICA.

Utrum accurate & veræ a Sancto Epiphanio referatur Meletiani Schismatis origo?

Sanctus Epiphanius *Hæresi* 68. contigisse narrat, ut cum Fidei causa Meletius una cum Sancto Petro Episcopo Alexandrino, & aliis Episcopis, Monachis, & omnis generis Clericis in carcere detineretur Alexandriæ, vigente Diocletiani persecutione; controversia inter eos mota sit, & tumultus non vulgaris, propter lapsos, qui ad Communionem per Pœnitentiam admitti postulabant: ac resistente Meletio, cui Confessorum pars maxima suffragabatur, ne reciperentur, donec restituta Ecclesiæ pace Pœnitentiam egissent; Petro vero Alexandrino cum paucis aliis Confessoribus contendente statim esse communione donandos: inde divisis ab invicem partibus, & seorsum preces ac sacrificia peragentibus. Schisma ipso in carcere conflatum. Deinde cum Sanctus Petrus martyrium subiisset, eique successisset in Alexandrino Episcopatu Alexander,

* Deceptus est S. Epiphan. cum in serie Alexandrinorum Episcoporum S. Alexandrum ante Achillam numeravit.

* Meletium cum Episcopis & Confessoribus sibi adhærentibus recens ad metalla damnatum, ordinasse Clericos, Diaconos, Presbyteros, & Episcopos, Ecclesiasque in carcere, & in itinere variis in locis erexisse, S. Epiphanius refert. Addit Meletium, postquam reddita Ecclesiæ pace ab exilio & fodinis revocatus est, S. Alexandro amicissimum fuisse, ad eumque, primum detulisse Arium velut novarum blasphemiarum auctorem. An ita se res habuerint, ut eas S. Epiphanius refert, impræsentiarum inquirimus.

PROPOSITIO.

A vero prorsus aliena sunt, quæ de Meletiani Schismatis origine memoriæ prodidit S. Epiphanius.

Probatur ex Sancto Athanasio Apologia 2. ubi de Meletiani Schismatis origine ea refert, quæ cum Sancti Epiphanii narratione conciliari nullatenus possunt. Major autem adhibenda est fides Sancto Athanasio, qui & illius Schismatis ortum vidit, & in Historia longe accuratior est Sancto Epiphanio. Sic autem habet: *Petrus apud nos ante persecutionem Episcopus, & in persecutione Martyr declaratus, Meletium Episcopum Ægypti nominatum, multis convictum criminibus, & imprimis quod Idolis sacrificasset, in communi Episcoporum Synodo deposuit. Meletius autem non ad aliam Synodum confugit: neque eorum successoribus se studuit purgare, sed Schisma fecit, adeo ut illius Sectatores etiam nunc pro Christianis Meletiani vocentur: ac jam tum in Episcopos convitia dicere incœpit, & primum Petrum, deinde ejus successorem Achillam calumniatus est, & post Achillam Alexandrum, idque magna cum calliditate, exemplum ab Absalone mutuatus, ut pudorem depositionis suæ innocentium calumniis ulcisceretur.* Falso itaque Sanctus Epiphanius inter Confessores & Martyres detentos in carcere Meletium recenset, quem constat terrore tormentorum victum, idolis sacrificasse, teste Sancto Athanasio. Falso inter Episcopos Martyrii candidatos in carcere eum collocat, qui jam a S. Petro Alexandrino in Synodo Episcoporum, propter Idololatriæ facinus depositus fuerat. Falso refertur Lapsos rejecisse a Pœnitentia, ipse Lapsos inter insignis. Denique incredibile est Sanctum Petrum Alexandrinum, qui severiorem in Lapsos Disciplinam constituerat, ut ex ipsius Canonibus patet, Ecclesiasticæ nervos Disciplinæ remisisse jam Martyrem designatum, & molliori indulgentia suscepisse Lapsos nondum Pœnitentia functos, adhuc fervente persecutione. Non est etiam verisimile Meletium cum Sancto Alexandro familiariter & amice vixisse, contra quem, non minus quam contra S. Petrum, fel insanæ indignationis suæ & calumniarum virus effudit, ut testatur S. Athanasius. Sancto Athanasio in referenda Meletii Historia succinens Socrates, lib. 1. *Historiæ Ecclesiasticæ*, cap. 3. deceptum fuisse Sanctum Epiphanium confirmat. His Nicephorus, lib. 8. Histor. cap. 5. suffragatur. Tandem, si consulamus Acta S. Petri Alexandrini ab Anastasio Bibliothecario Latinitate donata, perspicuum erit, Meletium non tantum fidem negasse, & idolis sacrificasse; sed etiam pro Maximino Imperatore tum adversus cæteros Ecclesiæ Alexandrinæ Fideles diram persecutionem exercuisse, & multos a Fide Christiana abduxisse: tum ipsum Petrum adeo exagitasse, ut fugam capessere, & latebras quærere sit coactus.

Non est etiam verisimile, quod Meletius Arium detexerit sibi patrocinantem, & ad Sanctum Alexandrum velut Novatorem detulerit; præsertim cum tam arctum fœdus statim inierint Meletiani, & Ariani. Unde Socrates, lib. 1. cap. 3. ait: *Interea quæstio de Ario habetur. Meletius cum suis Ario subsidio fuit; cumque illo una contra Episcopum,* (Sanctum scilicet Alexandrum) *conspiravit.* Et S. Athanasius *Oratione* 1. *contra Arianos*, ait, ipsos cum Meletianis iniisse conjurationem: & quamvis privatis de rebus inter se simultates gererent, odio tamen inimicitiaque communi adversus veritatem conspirasse, & fœdera conglutinasse in impietatem adversus Dominum: & Arianos, consociata secum Meletianorum hypocrisi, tetra suæ impietatis verba evomere. Non est igitur verisimile quod Meletius Arii Hæresim detexerit, eumque ad S. Alexandrum detulerit.

DIS-

DISSERTATIO IX.

De Visione S. Petri Alexandrini circa Arium, & de Actis ejusdem S. Patriarchæ & Martyris.

ARTICULUS UNICUS.

Utrum Visio Sancti Petri Alexandrini de Ario vera sit, & sincera sint Acta ex quibus deprompta est?

HAnc Visionem retulimus in *Synopsi cap. 3. Art. 3. §. 1.* Acta vero S. Petri Alexandrini apud Surium legimus, Tom. 6. ad 26. Novembris. Eadem Græce & Latine edidit doctissimus Pater Combesisius, quæ Leone Allatio * & Valesio Judicibus, non alia sunt quam vulgaria studio Metaphrastis adornata.

* *Allatius* De Simeon. *p.* 120. *Valesius* in Notis ad Eusebium.

PROPOSITIO.

Visio Sancti Petri Alexandrini de Ario, & ejusdem Martyris Acta, merito suspecta sunt falsitatis & suppositionis.

PRobatur primo. Si illa Visio vera esset, Sanctus Alexander Patriarcha Alexandrinus, & Sanctus Athanasius illam aliquando Ario exprobrassent, & Arii defensoribus: tanti namque momenti vaticinium, tantæ auctoritatis revelatio, ipsos pudore suffundere potuisset: atqui illi Patres nusquam hujus Visionis meminerunt: nusquam, vel in maximo disputationis æstu eam Ario, aut ipsius sectatoribus objecerunt. Argumento est itaque eam fictitiam esse.

Probatur secundo. In Actis illis habetur, a S. Petro nomine Christi prohibitum fuisse Achillæ & Alexandro Presbyteris ne Arium usquam in Ecclesiam reciperent, adduntque, ipsos id ad Cleri primarios retulisse. At istud incredibile est. Achilaus, enim, cujus sanctitatem S. Athanasius commendat *Oratione 1. contra Arianos*, illa Visione insuperhabita, & neglecto Christi mandato, ipsum in Ecclesiam non recepisset in Diaconum, neque ad Sacerdotium provexisset. Quod tamen fecit, ut testatur Sozomenus lib. 1. cap. 14. Nec S. Alexander ipsi Sacrarum Scripturarum interpretationem credidisset: quod Theodoretus testatur, lib. 1. c. 2.

Probatur tertio illorum Actorum suppositio, ex eo quod testentur Sanctum Petrum excommunicasse Arium propter ipsius Hæresim contra Filium Dei: cum tamen constet ex Historiæ Ecclesiasticæ monumentis Arium tunc temporis nondum condidisse hæresim, sed Meletiani dumtaxat Schismatis reum fuisse. Præterea, Arium tunc Presbyterum fuisse tradunt, quem Sozomenus tunc tantum Diaconum fuisse affirmat.

Quarto. Acta illa quæ a Patre Combesisio edita sunt, S. Petrum Alexandrinum Diocletiani Imperatoris jussu morte affectum testantur; cum certum sit Diocletianum annis antea multis Imperio sese abdicasse, & in Dalmatiam secessisse.

Quinto. Acta illa Milium quemdam inter Alexandrinos Episcopos recensent: in quorum serie nullum istius nominis Historia Ecclesiastica recenset.

Sexto. S. Heraclam post S. Dionysium & Maximum collocant. Quos tamen in Alexandrina Sede antecessit.

Septimo. Asserunt Fideles voluisse condere corpus S. Petri post ipsius Martyrium εἰς τὰ Θεωνᾶ, id est, in Ecclesia S. Theonæ sacra: quæ tamen ædificata nondum erat: siquidem eam extrui curavit S. Alexander, ut testatur S. Athanasius, *Apolog. 1.* Hæc autem omnia perspicue probant Acta S. Petri Martyris, sive quæ apud Surium leguntur, sive quæ a Patre Combesisio edita sunt, supposita esse & spuria.

DISSERTATIO X.

De secundo Concilio Alexandrino contra Arium.

QUÆSTIO UNICA.

Utrum Osius a Constantino Imperatore, vel a Silvestro Romano Pontifice missus fuerit ut Ecclesiæ dissidia, congregata Synodo, componeret?

PROPOSITIO.

Osius Cordubensis Episcopus a Constantino Imperatore, non a Silvestro Romano Pontifice, missus est Alexandriam, ut Ecclesiæ dissidia componeret.

Probatur contra Cardinalem Baronium, primo ex Eusebio, lib. 2. *De vita Constantini*, c. 62. Cum enim tumultus ob Arii Hæresim Alexandriæ excitatos capite superiori recensuisset, ita scribit: *Quibus auditis, Imperator animo supra modum dolens, rumque illam propriæ calamitatis loco statuens, confestim virum ex numero piorum quos habuit circa se, quem modesta Fidei virtute satis spectatum, & superioribus temporibus pietatis confessione insigniter decoratum intelligebat; mittit, ut pacem inter eos, qui Alexandriæ discordabant, conciliaret; literasque ad eam imprimis accomodatas, per eumdem ad seditionis auctores dat.* Virum autem illum a Constantino missum Osium esse, ex aliis Auctoribus discimus.

Probatur secundo ex Socrate, lib. 1. cap. 3. *Extemplo,* inquit, *illud discordiæ incendium restinguere serio, aggreditur* (Imperator) *literasque per virum spectatum & fidelem Osium nomine, Episcopum Cordubæ, quæ est civitas Hispaniæ, ad Alexandrum & Arium mittit.*

Probatur tertio ex Theodoreto, lib. 1. Historiæ Ecclesiasticæ, c. 7. *Quibus rebus cognitis,* inquit, *Imperator sapientissimus primum ipsum malorum fontem obstruere laborat; & ob eam causam mittit quemdam hominem ingenio præstantem, cum literis Alexandriam, atque eo pacto tum contentionis incendium extinguere nititur, tum spem animo capit se Fratres seditione exæstuantes ad concordiam posse reducere.* Virum illum non nominat Theodoretus, sed a Constantino missum asserit; cæterum alii Auctores Ecclesiastici Osium fuisse dicunt.

Probatur quarto ex Sozomeno lib. 1. c. 15. *Itaque,* inquit, *a Constantino vehementer laboratum est, ut dissensione de utraque re suscepta Ecclesiam prorsus liberaret. Ac quoniam hoc malum, si modo antequam ad plures manaret, coerceretur, sanari posse existimabat, idcirco misit Virum, quem circa se habebat, fide & vitæ integritate præstantem, & superioribus temporibus ob varias Religionis Christianæ confessiones nobilitatum, Osium dico Episcopum Cordubæ qui illos qui in Ægypto de fide digladiabantur, tum hos qui in Oriente de festo Paschatis dissentiebant, ad concordiam revocaret.*

Probatur quinto ex Photio *in Bibliotheca*, Cod. 256. *Quibus Constantinus auditis,* inquit, *inique ferens, mittit Alexandriam Osium nomine & re Sanctum, quem Hispaniæ civitas Corduba Episcopum habebat. Tradit autem ei Epistolas ad Archiepiscopum Alexandrum, & Arium Hæreseos fontem.* Cum itaque scribit Baronius * ad annum Christi 318. Osium a Silvestro Romano Pontifice Legatum Alexandriam missum, certissimæ omnium veterum Auctorum fidei derogat.

* Tomo 3. Annal.

Objicies momenta Baronii. Osius Alexandrinam Sydnoum convocavit, quam Sanctus Athanasius Apologia 2. generalem vocat, eique præfuit: atqui non potuisset illam congregare Synodum eique præesse, nisi auctus fuisset Legatione Pontificia: Osius itaque Alexandriam missus est a Silvestro Romano Pontifice Legatus.

Præterea in Epist. tunc a Constantino scripta ad Alexandrum & Arium, nulla prorsus

ſus Oſii mentio habetur: cujus nomen exprimere neceſsum erat, ſi mitteretur ab Imperatore Legatus. In literis enim Legationis nominari Legatos ſolemne eſt. Non obiit igitur Legationem Oſius Conſtantini nomine, ſed Silveſtri.

Reſpondeo ad primum: nego minorem: Non enim neceſse eſt Oſium fuiſse Legatum Romani Pontificis, ut Synodum convocaret, eique præeſset; ſed veriſimilius eſt Oſium iſti Synodo præfuiſse, omnibus Ægypti Epiſcopis, & ipſo imprimis Alexandro Alexandriæ Patriarcha, primas ipſi deferentibus. Viro namque celeberrimo, ab Imperatore miſso, ipſique chariſſimo, qui pacis arbiter ab ipſo conſtitutus eſset Alexandrum inter & Arium, hunc facile honorem detulerunt, tum propter Imperatoris reverentiam, tum propter nominis & meritorum ipſius amplitudinem, tum quod Alexander in Concilio præeſse congrue non poſset. In his enim Arianæ Hæreſeos incunabulis, cauſa Alexandri & Arii, potius quam Eccleſiæ Catholicæ, agi videbatur.

Reſpondeo ad ſecundum; Alias fuiſſe literas Legationis Oſii ab ea Epiſtola quam ad Alexandrum & Arium dedit Conſtantinus. Cum enim non ſolum ad conciliandam pacem inter eos qui in Ægypto de fide digladiabantur, miſſus eſſet; ſed etiam inter eos qui in Oriente de feſto Paſchatis diſſentiebant (ut teſtatur Sozomenus) neceſſe erat ut literæ Legationis, quibus ea commendata Oſio provincia & commiſſa poteſtas exprimebatur, non ad duos tantum viros, ſed ad univerſos illarum regionum Epiſcopos dirigerentur. Licet ergo in Epiſtola Conſtantini Imperatoris ad Alexandrum & Arium data, nulla fiat mentio Oſii, aut Legationis ipſi commiſſæ, inferri non poteſt ipſum Alexandriam profectum non fuiſſe ad ſedandos Eccleſiæ tumultus, ut Imperatoris Legatum.

DISSERTATIO XI.

De Nicæni Concilii convocatione.

ARTICULUS UNICUS.

A quo Nicæna Synodus convocata fuerit?

PROPOSITIO.

[illegible]æna Synodus convocata eſt a Conſtantino Imperatore. Inferri tamen ex hoc non po[illegible] [illegible]t, auctoritatem convocandi Concilia Oecumenica non pertinere ad Romanum Pontificem.

P[illegible]obatur prima pars ex Euſebio, lib. 3. *De Vita Conſtantini*, c. 6. ubi hæc habet [illegible]e Conſtantino loquens: *Deinceps igitur Concilium generale tamquam quemdam Dei exer[illegible]um inſtruens, in unum locum coegit, & Epiſcopos undique per literas honorifice ſ[illegible]ptas, ut eo maturarent, accivit. Neque mandatum dumtaxat ad hanc rem datum, ſed [illegible] ea peragenda multum attulit ſubſidii auctoritas Imperatoris, ac nutus qui nonnullis [illegible]cit poteſtatem equis publice ad iter celeriter conficiendum diſpoſitis utendi; aliis perma[illegible]m jumentorum inſtratorum, quibus veherentur, ~~numerum ſuppeditavit~~. Civitas autem [illegible]thyniæ, quæ Nicæa ἀπό τῆς νίκης, * nomen traxit, Concilio celebrando admodum [illegible]onea, deſignata fuit. Ubi autem Edictum in quaque provincia divulgatum erat, omnes [illegible]mma cum animorum alacritate, tamquam e carceribus ad curſum emiſſi, propere adv[illegible]runt.*

* Id eſt a victoria.

Prob[illegible]r ſecundo ex aliis Hiſt. Eccleſiaſticæ Scriptoribus. Ex Socrate lib. 1. c. 5. *Cum ig[illegible]r*, inquit, *Imperator videret his duabus contentionis tempeſtatibus Eccleſiam vehemen[illegible]r jactari, Generale Concilium convocat, atque Epiſcopos undique per literas accerſit, [illegible]t Nicæam urbem Bithyniæ ſe conferant.*

Idem [illegible]ſtatur Theodoretus, lib. 1. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ, c. 7. ubi poſtquam legationem Oſii a Conſtantino Alexandriam retulit, qua ſperabat ſapientiſſimus Imperator co[illegible]peſcendum periculoſiſſime contentionis incendium ſubdit: *Verum ubi ſpes*

eum

eum fefellerat, celebre illud Nicænum Concilium cogit. Item testatur *in Vita S. Jacobi Nisibensis*. Idem Sozomenus l. 1. Historiæ cap. 16. *Constantinus*, inquit, *indicit Concilium Nicææ urbis Bithyniæ, scribitque ad omnes Ecclesiarum Præsides, ut ad diem constitutum adsint*.

In Historia Religiosa.

Ita Gelasius Cyzicenus, lib. 2. *de Actis Nicæni Concilii*, cap. 5. *Cum videret*, inquit, *Imperator perturbatam Ecclesiam, generale Concilium convocat. Episcopos undecumque per literas ut Nicæam Bithyniæ occurrerent, exhortans*.

Ita Nicephorus, lib. 8. Historiæ, cap. 14. *Imperator*, inquit, *malum id ad summum excrescere cernens, decantatissimam illam in Bithynia Nicænam Synodum promulgat; & literis locorum omnium Episcopos ad constitutam diem eo evocat*.

Probatur tertio ex Epistola Synodica Niceni Concilii ad Ecclesiam Alexandrinam, quam descripsit Theodoretus, lib. 1. Historiæ, cap. 11. quæ sic incipit: *Quoniam Dei gratia, & mandato Sanctissimi Imperatoris Constantini, qui nos ex variis provinciis & civitatibus in unum congregavit, magnum & sanctum Concilium Nicænum coactum est*. Idem testantur Metrophanes & Alexander in *Actis Nicænæ Synodi* apud Photinum, Cod. 256. *Concilium*, inquiunt, *Nicææ in Bithynia Imperator convocavit*.

Probatur quarto ex Ephesina Synodo Collatione 1. in Relatione ad Theodosium & Valentinianum Imperatores de abdicatione Nestorii: *Fides*, inquit, *a trecentis decem & octo Patribus in Metropoli Nicæna a sanctæ memoriæ Constantino congregatis exposita*.

Probatur quinto ex S. Epiphanio, Hæresi 69. *His ad eum modum gestis*, inquit, *Imperator Ecclesiæ consulens, cum jam plerisque a se invicem dissidentibus varia essent Schismata, œcumenicam Synodum colligit trecentorum decem & octo Episcoporum*.

Probatur sexto ex Justiniano Imperatore Collatione 1. Concilii V. Œcumenici dicente: *Quapropter Constantinus congregavit Nicææ ex diversis Diœcesibus trecentos octodecim Sanctos Patres*.

Probatur ultimo ex Gregorio Presbytero Cæsareensi, Oratione in Nicænos Patres: *Ubi porro*, inquit, *Victor ille inclytus* (nimirum Constantinus), *hæc rescivisset, divinas protinus literas mittit; per quas & Magistratus & eos qui possent, Episcopos Nicæam Bithyniæ Metropolim ad ea examinanda, quæ ad eos spectarent, venire suadent*.

Jus convocandi Concilia Oecumenica Romano Pontifici vindicatur.

Probatur secunda pars. Inferri non potest auctoritatem convocandi Concilia Œcumenica Romanum ad Pontificem non pertinere, ex eo quod Nicænum Constantinus convocaverit, si Ecclesia illam agnoverit in Romanis Pontificibus auctoritatem: atqui Ecclesia agnovit in Romanis Pontificibus auctoritatem convocandi Concilia Œcumenica: ex facto igitur Constantini qui Nicænam Synodum convocavit, vel ex aliorum Imperatorum factis, qui alias Synodos Œcumenicas indixerunt, immerito colligitur Conciliorum Œcumenicorum convocationem ad Romanum Pontificem non pertinere.

Probatur minor. Eam enim potestatem agnoverunt Concilii secundi Œcumenici, Constantinopolitani primi Patres in Epist. Synodica ad Damasum, quam Theodoretus refert, lib. 5. Hist. Eccles. cap. 9. *Conveneramus*, inquiunt, *Constantinopoli ad literas a Reverentia vestra superiore anno, post Concilium Aquilejense ad religiosissimum Imperatorem Theodosium missas, ad hoc solum iter Constantinopolim usque instructi, & de hac tantum Synodo Episcoporum, qui in provinciis remanserunt, consensum afferentes, cum de longioris professionis onere nec suspicati essemus, nec quidquam ante audissemus, quam Constantinopolim pervenimus*. Itaque ad literas Romani Pontificis Concilium indicentis, convenire se debere Episcopi Orientales agnoverunt.

Addunt in eadem Epistola: *Nunc vero postquam Synodum Romæ nutu Dei congregantes, nos etiam pro fraterna erga nos charitate vestra, tamquam membra propria, per religiosissimi Imperatoris literas evocastis*. Agnoverunt itaque Romanum Pontificem Romæ indicere potuisse Generale Concilium, ad quod ne convenirent, non defectum auctoritatis in convocante, sed angustiam dumtaxat temporis velut excusationis legitimę rationem protulerunt.

Eamdem auctoritatem Sedi Apostolicæ vindicavit Pelagius II. Epist. 8. data ad Episcopos, qui ad Synodum Constantinopol. convenerant, a Joanne, qui se Patriarcham Œcumenicum dicebat, convocati: *Relatum est*, inquit, *Joannem Constantinopolitanum Episco-*

Episcopum universalem se scribere, vosque ex hac sua præsumptione ad Synodum convocare Generalem: cum Generalium Synodorum convocandarum auctoritas Apostolicæ Sedi B. Petri sit tradita. Et ibidem: *Multis*, inquit, *Apostolicis, & Canonicis, atque Ecclesiasticis instruimur Regulis, non debere absque sententia Romani Pontificis Concilia celebrari.* Porro cum hæc scripsit Pelagius II. nemo Episcoporum reclamavit. Reclamassent autem, si Sedi suæ auctoritatem convocandi Concilia Generalia immerito & præter jus asseruisset.

Eamdem auctoritatem Ecclesiæ asserit *S. Maximus* Martyr in Collatione cum *Theodosio* Cæsareæ Episcopo. *Si Synodos*, inquit, *quæ factæ sunt, jussiones Imperatorum firmant, & non pia fides; recipe Synodos, quæ contra homousion factæ sunt. Nam jussione Principum sunt patratæ. Primam videlicet in Tyro, secundam in Antiochia, tertiam in Seleucia, quartam in Cypro sub Eudoxio Ariano, quintam in Nicæa, sextam in Sirmio, & post hæc multo post, septimam in Epheso, secundam, cui Dioscorus præfuit. Omnes enim has Imperatorum jussio aggregavit. Quare autem non abjicitis eam quæ deposuit Paulum Samosatenum, sub Sanctis & BB. Dionysio Papa Romano & Dionisio Alexandrino, atque Gregorio miraculorum patratore, qui eidem præfuit Synodo, quoniam non est jussione facta Imperatoris? Qui præterea Canon promulgat, solas illas approbandas Synodos, quæ Imperatoris jussione sunt congregatæ?* *Nicæa Thraciæ.*

Idem confirmant Christianissimorum Regum & Imperatorum Capitularia, lib. 6. cap. 287. *Auctoritas Ecclesiastica atque Canonica docet, non debere absque sententia Romani Pontificis Concilia celebrari.* Et addit lib. 4. cap. 12. *Legitima Synodo suo tempore Apostolica Auctoritate convocata, cujus jussione Domini, & meritis B. Petri Apostoli, singularis congregandorum Conciliorum auctoritas, & SS. Canonum, & venerandorum Patrum Decretis multipliciter privata tradita est potestas.*

Præterea, Concilia omnia Œcumenica in Occidente celebrata, convocata sunt a Romanis Pontificibus, non vero ab Imperatoribus: agnovit igitur Ecclesia id juris Summis Pontificibus convenire.

Probatur secundo. Inferri non potest jus convocandi Concilia Œcumenica Romanum ad Pontificem non pertinere, ex eo quod Nicænum convocaverit Constantinus, si revera illud non convocaverit absque assensu Silvestri Pontificis Maximi: Atqui Constantinus Concilium Nicænum absque assensu Silvestri Pontificis Maximi non convocavit; igitur ex facto Constantini illud Concilium indicentis colligi non potest Conciliorum Œcumenicorum convocationem ad Romanum Pontificem non pertinere.

Probatur minor ex Rufino lib. 1. Hist. Eccles. cap. 1. ubi de Arianæ Hæresis ortu, & condemnatione agit. *Sermo*, inquit, *usque ad aures religiosi Principis, quippe qui omni studio, & diligentia curaret quæ nostra sunt, pervenit. Tum ille ex Sacerdotum sententia apud urbem Nicæam Episcopale Concilium convocat: ibique Arium, trecentis decem & octo Episcopis residentibus adesse jubet, ac de ejus propositionibus & quæstionibus judicari.* Porro si ex Sacerdotum sententia Nicænam Synodum convocavit Constantinus, maxime ex sententia Silvestri Sacerdotis Maximi.

Respondet Launojus in Epist. ad Ludovicum Habertum Mommorium, verba hæc, *ex Sacerdotum sententia*, significare quod Constantinus ex sententia Alexandri Alexandrini Episcopi Concilium Nicænum convocaverit, id est, illius studio & hortatu, ut indicat S. Epiphanius Hæresi 68. *Verum*, inquit, *paulo post Alexandri Sanctissimi Alexandriæ Episcopi studio & hortatu, beatæ memoriæ Constantinus Synodum in urbe Nicæa congregat, ubi Arii dogma post ejus mortem damnatum est.* *Launojus par. 6. Epist.*

Verum mirum est quod Launojus S. Epiphanium Rufini faciat interpretem, qui in rebus ad Nicæni Concilii Historiam pertinentibus ita aberrat a vero, ut Arium in Synodo Nicæna post mortem suam damnatum scribat, qui decem adhuc annis post Synodum illam vivebat. Deinde, ineptum est colligere, Nicænum Concilium non fuisse convocatum ex sententia Silvestri, idque non significari his Rufini verbis, *ex sententia Sacerdotum*, quia studio & hortatu Alexandri Patriarchæ convocatum est. Quasi vero Alexander non potuerit hortari & rogare Imperatorem ut auctoritatem suam ad convocandum Concilium interponeret, atque rogare subinde sententiam Sil-

vestri non potuerit Constantinus, ut illud convocari annueret. Quod ipsum fecisse constat ex eo quod Legatos miserit, qui illius nomine Concilio præfuerunt, ut Dissertatione sequenti ostendemus.

Præterea Synodus Sexta Generalis Actione 18. in Sermone Prosphonetico, seu Acclamatorio, Silvestrum cum Constantino Synodum Nicænam congregasse, diserte asserit. *Arius*, inquit, *divisor & partitor Trinitatis insurgebat, & continuo Constantinus semper Augustus, & Silvester laudabilis, magnam atque insignem in Nicæa Synodum congregabant*.

Respondet Launojus, hæc non a Synodo, sed in Synodo dicta esse ab eo, qui Acclamationem recitavit: rem non esse de qua Synodi Patres sigillatim pronuntiaverint: quare relata verba illius esse tantum, qui Constantino Imperatori acclamavit, anno post Nicænam Synodum 355. Verum etsi illa verba Synodi sextæ non sint, ea tamen probando sua fecit, nec est necesse ut Patres hac de re sigillatim pronuntiaverint: ridiculum est enim id exigere in rebus quæ Fidei dogmata, aut Ecclesiæ Disciplinam non spectant, sed Historiam & facta singularia. Satis est ut id in Concilio dictum sit, reclamante nemine, ut hanc fuisse Concilii sententiam constet.

Probatur tertio. Ex facto Constantini Concilium Nicænum, aliasque Synodos convocantis, & ex factis aliorum Imperatorum Concilia Orientis convocantium, colligi non potest jus convocandi Concilia ad ipsos Imperatores, non vero ad Ecclesiam pertinere. Ergo ex his factis inferri non potest Conciliorum Œcumenicorum convocationem non spectare ad Romanum Pontificem, qui Ecclesiæ præest universæ.

Probatur antecedens. Ex his factis colligi non potest jus convocandi Concilia non pertinere ad Ecclesiam, sed ad Imperatores, si priora Ecclesiæ Concilia trium sæculorum spatio, sola Episcoporum auctoritate, absque Imperatorum mandato celebrata fuerint: Atqui priora Concilia trium sæculorum spatio, sola Ecclesiæ auctoritate, non vero Imperatorum convocata sunt. Ex factis igitur Imperatorum Synodos convocantium colligi non potest id juris ad Ecclesiam non pertinere, sed ad Imperatores.

Probatur minor. Cum enim quæstio de Circumcisione Antiochiæ orta esset, Concilium Apostoli celebrarunt: quod celebrandorum postea Conciliorum exemplar dicere merito possumus. Num porro adierunt Imperatorem ut Concilium congregaret? Nequaquam. *Sed convenerunt Apostoli & Seniores videre de verbo hoc. Cum autem magna conquisitio fieret, surgens Petrus dixit ad eos*, &c. Similiter cum de septem Diaconorum electione ageretur, Apostoli cœtum Ecclesiæ coegerunt: (Actuum 6.) *Convocantes autem duodecim multitudinem Discipulorum dixerunt*, &c.

Præterea. Certum est ex Historiæ Ecclesiasticæ monumentis convocata fuisse tribus prioribus Ecclesiæ sæculis Concilia, quædam contra Montanistas, alia ob controversiam de celebratione Paschatis dirimendam sub Victore Pontifice Maximo, alia contra Novatianos & in causa Lapsorum, Cornelii & Cypriani tempore: nonnulla contra Paulum Samosatenum; alia ad sanciendam Ecclesiasticam Disciplinam ante Constantini Imperium, ut Illiberitanum. In his porro Synodis convocandis nullam partem habuere Principes, sed solius Ecclesiæ effulsit auctoritas. Cum itaque quod ab Ecclesia gestum est prioribus illis sæculis, quæ Apostolica vocantur, norma sit eorum quæ sequentibus sæculis gerenda sunt: sequitur alia Concilia secutis sæculis celebrata, convocari jure non potuisse, nisi Ecclesiæ auctoritate.

Tertio. Episcopi quovis tempore sunt Apostolorum successores. Privilegiis igitur Apostolicis semper æqua ratione frui debent. Cum itaque priorum sæculorum Episcopi Apostolis successerint in jure convocandi Concilia, Imperatores jus illud auferre non potuerunt Antistitibus, ex quo fuerunt Christiani, nec illius partem aliquam sibi vindicare.

Quarto. Christus Ecclesiam, quam immutabilem, & indeficientem fundavit, terrenis & sæcularibus Principibus dici non potest subjecisse. Quid enim si totius orbis Imperator in Idololatriam, vel Hæresim labatur, quod alias accidit? Quis tunc Synodos congregaret Ecclesiæ rebus necessarias? Quid si plurimos Reges inter Christianum dividatur Imperium, ut a multis sæculis divisum est? Quid si populi Principum dominatum

natum excutiant? Quis tunc Concilia, id est, Comitia Ecclesię universæ convocabit? Expectandumne erit donec pax inter omnes illos Principes conciliata fuerit; & donec ad convocationem Œcumenici Concilii omnes conspiraverint? Si ita est, proh quantum interim detrimentum patietur Ecclesia! Hæreses interim insolentius grassabuntur: interim Disciplina magis ac magis collabetur. Concludendum ergo est jus convocandi Concilia semper idem & immutabile convenisse Episcopis; adeoque jus indicendi Concilia Œcumenica semper fuisse Romani Pontificis proprium, qui Ecclesiam universam moderatur. Id autem ex verbis Christi Matthæi 18. *Ubi duo, vel tres congregati fuerint in nomine meo, in medio eorum sum*, colligi hac ratiocinatione in Scripturis Sacris fundata potest. Concilia Œcumenica jure solum convocantur *in nomine Christi:* id est auctoritate Christi. Nam in Scripturis, *τὸ in nomine*, hoc fere sensu semper usurpatur, ut Marci ultimo: *In nomine meo dæmonia ejicient*; Matthæi 7. *Nonne in nomine tuo prophetavimus?* Actuum 4. *In qua virtute, aut in quo nomine fecistis hoc vos?* Ab eo itaque jure tantum Concilia Œcumenica convocantur, cui Christi auctoritas per universam Ecclesiam concredita est. Porro ille habet solus auctoritatem in Ecclesia universa, qui totius Ecclesiæ Pastor est. Ille totius Ecclesiæ Pastor est, qui Sancto Petro succedit, cui dictum est a Christo: *Pasce oves meas*. Auctoritas igitur convocandi Concilia Œcumenica Romano Pontifici convenit ex institutione Christi.

Objectio prima petitur ex Octava Synodo Œcumenica, Actione 5. in qua Vicarii Orientalium Sedium dixerunt: *Scitis quia in præteritis temporibus Imperatores erant, qui congregabant Synodos & ex toto terrarum orbe Vicarios ad dispositionem hujusmodi causarum colligebant: quorum more, & Dei cultor Imperator noster universalem hanc Synodum non in abstruso, neque in clandestino; sed evidenter ac manifeste fecit, videlicet sanctissimorum Vicariorum Senioris Romæ nostrumque Collegium*. Igitur Nicænam Synodum summo jure convocavit Constantinus, & alias Synodos Œcumenicas Orientis alii Imperatores pari jure convocarunt.

Respondeo, distinguo antecedens, & explico Synodum Octavam: Imperatores convocabant Concilia, ex Ecclesiæ consensu, indulgentia & dispensatione, concedo: summo jure, nego. Vel rursus distinguo: convocarunt Synodos potestate præsidii, concedo; potestate regiminis, nego. Non inficior itaque Nicænum, ut & alia Concilia Orientis ab Imperatoribus fuisse indicta: sed nego id ab ipsis præstitum summo jure. Duplex enim auctoritas in Conciliorum convocatione concurrere potest: Ecclesiastica & civilis. Ecclesiastica ut damnentur Hæreses, extinguantur schismata, sacri Canones ad sanciendam condantur disciplinam. Civilis, ut Canones a Concilio constituti, in forensi etiam judicio vim legis obtineant, & per omnes Imperii Provincias executioni tradi possint: & ut Hæreticorum contumacia Regia etiam auctoritate comprimatur. Indixerunt igitur Synodos Romani Pontifices, vel convocando Episcopos, vel eorumdem convocationi assensum præbendo suum (quod fecit S. Sylvester) quia *Generalium Synodorum convocandarum auctoritas Apostolicæ Sedi Beati Petri singulari Privilegio tradita est*; ut ait Pelagius II. Indixerunt easdem Synodos Imperatores, ut Ecclesię laboranti suppetias ferrent, ut ipsi opitularentur, ut Canonum se executores ac tutores demonstrarent. Uno verbo, indixerunt Concilia, non potestate regiminis, sed præsidii, quo pertinet illud S. Leonis Magni Ep. 81. ad Leonem Imperatorem: *Debes incunctanter advertere, Regiam Potestatem tibi non solum ad mundi regimen, sed etiam maxime ad Ecclesiæ præsidium esse collatam, ut ausus nefarios comprimendo, ea quæ bene sunt statuta defendas, & veram pacem iis quæ sunt turbata restituas*. Et Epist. 33. ait: *Res humanas aliter tutas esse non posse, nisi quæ ad divinam confessionem pertinent, & Regia, & Sacerdotalis defendat Auctoritas*. Quare & Theodosio Imperatori, non solum Regium, sed etiam *Sacerdotale Animum* inesse gratulatur, ob Synodum Ephesinam congregatam, proscriptosque legibus suis Hæreticos (Epist. 33.) Et Marcianum Augustum *Custodem Fidei* vocat ob perculsum Eutychetem. Ob hanc etiam auctoritatem, non regiminis, sed præsidii, Constantinus Magnus indixit Nicænam Synodum, ut quæ pacem Ecclesiæ spectabant, procuraret, *tamquam communis Episcopus*. *Ex Eusebio.* Necesse autem erat prioribus sæculis, Christianorum Imperatorum auctoritatem ad Synodorum

nodorum convocationem concurrere; ob alias etiam rationes. I. Quia Ecclesia temporale dominium tunc temporis non habebat, neque urbis alicujus, aut Provinciæ obtinebat Imperium, neque tunc Respublica erat in Ecclesia, sed Ecclesia erat in Republica, ut ait Optatus, adeoque necesse erat ut Imperatores locum aliquem & urbem Imperii sui assignarent ad celebrationem Concilii. II. Quia publicis expensis deducebantur, reducebantur, alebantur Episcopi: in eoque elucebat Christianorum Imperatorum munificentia. Hinc literarum Tractoriarum usus. III. quia legibus cautum erat ne conventus fierent absque Imperatorum licentia, ut patet ex Codice Theodosiano Tit. *De Episcopis & Clericis* L. *Conventicula*. Non ergo coacta sunt umquam ab Imperatoribus Concilia, suam ut ab illis auctoritatem mutuarentur: unde merito exclamat S. Athanasius in Epist. ad Solitariam Vitam agentes: *Quando umquam judicium Ecclesiæ ab Imperatore auctoritatem habuit?* Sed ut ab eis protectionem obtinerent, ac eorum potestate freti Antistites, Hæreticorum facilius frangerent contumaciam. Sic itaque Nicænum Concilium convocavit Constantinus Magnus.

Illustratur hæc Responsio ex Canone 17. Concilii VIII. Œcumenici, qui sic habet: *Illud autem tamquam perosum quiddam ab auribus nostris repulimus, quod a quibusdam imperitis dicitur, Non posse Synodum absque Principali præsentia celebrari, cum nusquam sacri Canones convenire sæculares Principes in Conciliis sanxerint, sed solos Antistites.* Porro si absque Principum præsentia celebrari Concilia Œcumenica possunt; quidni etiam possint absque eorum auctoritate convocari?

Denique ipsi Imperatores jus Ecclesiæ in convocandis Conciliis agnoverunt: sibi vero eam auctoritatem summo jure non convenire sunt professi. Valentiniani præclarum factum proferre sufficeret, quod refert Sozomen. lib. 6. Historiæ Ecclesiasticæ, c. 7. his verbis: *Ubi vero decessit Constantinopoli Valentinianus, perque Thraciam Romam versus iter fecit, Episcopi Hellesponti & Bithyniæ, & alii omnes qui Filium Patri consubstantialem asserendum putabant, mittunt ad eum pro se legatum Hypatianum Heracleæ Episcopum, oratum ut sibi de doctrina Fidei rite constituenda in unum conveniendi potestas permitteretur. Qui cum venisset ad Valentinianum, & Episcoporum postulata ei exposuisset, respondit ille: Sibi qui unus e Laicorum numero erat, non licere se ejusmodi negotiis interponere: & ideo Sacerdotes & Episcopi, inquit, quibus hæc curæ sunt, seorsum per se ubicumque eis libitum fuerit, in unum conveniant.*

Idem constat, ex facto Regis Theodorici, & ex Synodo Romana 3. in causa Symmachi Pontificis Maximi, anno 501. qui cum a Schismaticis multorum criminum infamaretur, eum ut e Sede Pontificia deturbarent Episcopi qui Regis mandato convenerant, suggesserunt, *Ipsum qui dicebatur impetitus, debuisse Synodum convocare; scientes quia ejus Sedi primum Petri Apostoli meritum, vel Principatus, deinde secuta jussione Domini Conciliorum venerandorum auctoritas singularem in Ecclesiis tradidit potestatem. Nec antedictæ Sedis Antistitem minorum subjacuisse judicio, in propositione simili, forma aliqua testaretur. Sed potentissimus Princeps, ipsum quoque Papam in colligenda Synodo voluntatem suam literis demonstrasse significavit: unde a Mansuetudine ejus paginæ postulatæ sunt, quas ab eo directas constabat.* Unde quamvis Rex Theodoricus auctoritatem interposuisset suam ad convocandos Episcopos, ut pacem Ecclesiæ, & consequenter Imperii, extincto schismate procuraret, non tamen id præstiterat summo jure, & absque sententia Romani Pontificis. Immo contestatus est ad se non pertinere negotiorum Ecclesiasticorum cognitionem; sed *In Synodali esse arbitrio, in tanto negotio sequenda præscribere, nec aliquid ad se, præter reverentiam, de Ecclesiasticis negotiis pertinere; committens etiam potestati Pontificum, ut sive propositum vellent audire negotium, sive nollent, quod magis putarent utile, deliberarent, dummodo venerandi provisione Concilii pax in civitate Romana Christianis omnibus redderetur.*

Objicies secundo. Liberius Romanus Pontifex non convocavit Synodum, sed Constantium rogavit ut convocaret. Atqui obsecratione tam humili, tamque supplici non rogasset indici Synodum a Constantio, si potestatem habuisset indicendi: ergo potestas indicendi Concilia non convenit Romano Pontifici, sed Imperatoribus.

Probatur major ex Liberii Epistola ad Constantium, *Ego*, inquit, *religiosissime Imperator*,

rator, tecum veram pacem requiro, quæ non sit verbis composita interna dispositione fallaciæ, sed præceptis Evangeliorum rationabiliter confirmata: non Athanasii tantum negotium, sed multa alia in medium venerant; propter quæ Concilium fieri Mansuetudinem tuam fueram deprecatus. Ut ante omnia, quod specialiter optat mentis tuæ erga Deum sincera devotio, cum Fidei causa, in qua prima nobis spes est ad Deum, diligenter fuisset tractata. Et in eadem Epistola de Pontificali creatione sua loquens, hæc habet: *Ad istud Officium, testis est mihi Deus, invitus accessi, in quo cupio quidem sine offensa Dei quamdiu in sæculo fuero, permanere; & numquam mea statuta, sed Apostolica, ut essent semper firmata, & custodita perfeci: secutus morem ordinemque majorum, nihil addi Episcopatui urbis Romæ, nihil minui passus sum.* At minui passus esset aliquid, nisi indixisset Synodum, quam jure potuisse indicere supponitur, & quam usque adeo necessariam esse credebat. Idem constat ex Dialogo Liberii, quem Theodoretus refert, lib. 2. Historiæ Ecclesiasticæ, cap. 13.

Respondeo, distinguo minorem. Non rogavisset Synodum indici a Constantio, si potestatem habuisset indicendi, & potestatem illam exercere potuisset de facto absque consensu Constantii, concedo: si potestatem illam non potuisset exercere, seu jure suo uti de facto absque ejus assensu, nego. Porro cum in aliqua Imperii urbe Concilium celebrandum esset, ad eamque liber pateret ex omnibus Provinciis Episcopis aditus; cumque ex alia parte Constantius Arianis faveret, ac in Catholicos Antistites exerceret tyrannidem: Liberius Pontifex de facto non poterat convocare Concilium absque licentia Constantii, quamvis illud indicere posset de jure: unde necesse erat ut illud indici a Constantio supplex rogaret. Non ideo porro minui aliquid passus est Liberius de juribus Pontificiæ Dignitatis, quia Synodum non indixit: Non enim sua jura minui patitur, qui rerum necessitate, & calamitate temporum coactus, ad majus malum vitandum, indulget ac patitur ut alter præstet reipsa, quod ipse solus jure præstare potest: maxime cum certissimus est, juribus suis facta quævis, aut usus contrarios derogare non posse. At certissimus erat Liberius potestatem convocandi Concilia Œcumenica Romano Pontifici divino jure convenientem illi auferri non posse, quantumvis Imperatores illa convocarent ex Ecclesiæ indulgentia: & aliunde rerum Ecclesiasticarum necessitas ipsum cogebat ea uti œconomia. Non sequitur ergo ipsum passum esse minui aliquid de juribus Pontificiis, quia Synodum ab Imperatore indici nedum passus est, sed rogavit. Quid autem juris Imperatori conveniat, quid Ecclesiæ, præclare exponit Osius eumdem Constantium alloquens, apud S. Athanasium in Epistola ad Solitarios: *Ne te misceas*, inquit, *Ecclesiasticis, neque nobis in hoc genere præcipe, sed potius ea a nobis disce. Tibi Deus Imperium commisit, nobis, quæ sunt Ecclesiæ concredidit: & quemadmodum qui tuum Imperium malignis oculis carpit, contradicit ordinationi divinæ; ita & tu cave, ne quæ sunt Ecclesiæ ad te trahens, magno crimini obnoxius fias. Date, scriptum est, quæ sunt Cæsaris Cæsari, & quæ sunt Dei Deo. Neque igitur fas est nobis in terris Imperium tenere, neque tu thymiamatum & sacrorum potestatem habes, Imperator.* Ex quibus sic colligo: Tam se non debent rebus Ecclesiasticis immiscere Imperatores, quam se non debeant rebus Imperii immiscere Episcopi: & tam non habent potestatem illi in ea quæ sunt Ecclesiæ, quam non habent isti in ea quæ sunt Imperii. Sicut ergo Episcopi non habent jus convocandi comitia Regni, ita nec Reges habent jus convocandi comitia Ecclesiæ, nimirum Concilia. Et sicut comitia Regni solus Rex convocare potest, qui toti regno præest; ita Ecclesiæ totius Comitia solus Pontifex Romanus potest convocare, nimirum Concilia Œcumenica; quia solus Ecclesiæ præest universæ.

Objectio tertia petitur ex Romanæ Ecclesiæ Diurno, in quo Fidei Professio, quam recens creati Pontifices edebant, hæc habet: *Hujus Apostolicæ Traditionis normam inviolabiliter custodiens venerandum Sanctorum Patrum trecentorum decem & octo Concilium, quod in Nicæa sub magno Principe Constantino convenit, Dei gratia revelante, redegit in Symbolum, & consubstantialem Patri Filium prædicavit*: Atqui si Silvester Pontifex Maximus convocationis Concilii Nicæni fuisset particeps, non diceretur tan-

tum ſub Conſtantino convenisſe, ſed ſub Conſtantino & Silveſtro; igitur Silveſter nullam partem habuit in Synodi convocatione.

Reſpondeo, nego minorem. Cum enim dicitur Synodus ſub aliquo Imperatore aut Rege convenisſe, non ſignificatur quod illam convocaverit ille Princeps, ſed ſolum quod tunc moderaretur Imperium, quando convocata eſt: alioqui ſequeretur Tridentinam Synodum fuisſe a Carolo V. & Ferdinando convocatam, quia ſub his Imperatoribus vere dicitur celebrata. Deinde etſi Conſtantinum convocaſse Nicænam Synodum probent illa Diurni Romani verba, non tamen Silveſtrum excludunt. Tertio, Diurnus ille editus eſt poſt Sextam Synodum, quæ Silveſtrum adjungit Conſtantino in convocatione Concilii Nicæni.

JO: DOM. MANSI

Nota.

QUæſtionem hanc de auctoritate convocandi œcumenica Concilia ſolide adeo definit P. Alexander, ut nihil validi ſtatuere in adverſum poſſit cum reliquis heterodoxis Baſnagius ad An. 325. X. quamquam omnibus adnititur viribus ut jus iſtud Romano Pontifici eripiat. Quid vero demum affert opinioni huic ſuæ aſſerendæ? En argumentorum ejus ſummam. Nicænam Synodum Conſtantinus indixit, atque ita indixit, ut ſuo nomine literas dederit ad Epiſcopos, Sylveſtro Pontifice ne vel nomine quidem indicato. Ipſi pariter ſcriptores antiqui rerum Nicænarum ejuſdem convocationis juſſu Imperatoris factæ meminerunt. Ita enim Euſebius, Sozomenus, Socrates, S. Epiphanius, Gelaſius; ecquis non? Nemo ex his unus auctoritatem hac in re Sylveſtri interceſſiſſe ſcripſit. Quo ſpectet ſilentium illud nemo non intelligit. Rufinus quidem *ex Sacerdotum ſententia* indictum ab Imperatore Concilium Nicænum tradidit; ſed illud *ex ſententia* perinde valet ac hortantibus, ſuggerentibus Sacerdotibus; quæ etiam mens fuit Gelaſio Cyziceno cum hanc ipſam Synodum *coactam* ſtatuit *per beatum S. Oſium*, eo nempe ſuaſore & incentore. Quid quod hæc *Sacerdotum ſententia* Rufini exponitur a S. Epiphanio: *Alexandri ſanctiſſimi Alexandriæ Epiſcopi ſtudio & hortatu*? Non ergo Sylveſtri.

Hær. 68. n. 4.

His ita operoſe ſtabilitis, quam Imperatori adſtruit auctoritatem indicendorum generalium Conciliorum, hanc Romanis Pontificibus adimere aggreditur; quam in rem affert & expendit Hieronymum qui Apol. 1. c. 5. Rufinum ita compellat: *Reſponde, quæſo, Synodus in qua urbe fuit; Dic Epiſcoporum vocabula? Doce, quis eo anno Coſ. fuerit, quis Imperator hanc Synodum juſſerit congregari.* Cernis ſileri hic Concilii hujus Pontificiam indictionem, imperialem non ſileri? Sunt etiam Regum juſſu coacta Concilia Aurelianenſe II. Toletanum III. & alia ejus ætatis permulta: ergo & Nicænum ex Imperatoris mandato convenit. Cur inſuper S. Leo tantis precibus impetrare obnititur a Theodoſio ut Concilium cogat; ſi illud ſui fuiſſet juris? Cur idem petit a Conſtantio Liberius? Valet denique in rem præſentem Socratis illud lib. 5. in Procem. *Maxima Concilia de eorum* (Imperatorum) *ſententia & convocata fuerunt & adhuc convocantur*. Ita fere Baſnagius.

Fruſtra tamen ille obnititur; id vero ego demonſtraturus principio Baſnagium moneo, ut ſibi ipſe fidelius conſtet. Jus fuiſſe Alexandrino, Antiocheno, cæteriſque Præſulibus ſuffraganeos ſuæ ditionis Epiſcopos ad Concilium invitare, ex iis quæ ipſe pariter cum cæteris narrat de Alexandro Epiſcopo, ſubjectos cogente in Concilio pro diſcutienda Arii cauſa, planim eſt. Cum igitur vel ipſe pariter Baſnagius in Romano Pontifice ſuperiorem quamdam in Epiſcopos orbis dignitatem agnoſcat, cujus ratione *præter ſententiam Romani Epiſcopi acta conſtituta irrita eſſe* & Sozomenus lib. 3. cap. 9. docet, & Baſnagius aſſentitur. Hinc recta conſecutione inferendum fuerat Baſnagio, perſimile jus invitandorum ad Concilium univerſi orbis Epiſcoporum Romano Pontifici tribui oportere. Neque enim minoris eſt auctoritatis ſanctionibus Epiſcopalibus robur &

vim

vim legis in Ecclesiam universam indere; quam Episcopos cogere in Concilium, ubi sanctiones illæ condantur. Verum, his omissis, rationes a Basnagio adductæ expendendæ sunt.

Concilium Nicænum, ait, Constantinus Imperator indixit. Non abnuo; id ipsum & P. Alexander agnovit. Accessisse in eam convocationem indulgentiam & voluntatem Sylvestri, nullo e vetustis scriptoribus prodente, ait ille, immerito affirmaretur. Quidni accesserit? Nonne ipse pariter Sylvester Concilio per suos ablegatos interfuit? Quodnam certius ejus indulgentiæ argumentum, quam quod Concilium proponente Imperatore ultro admiserit Sylvester, atque ipse cum cæteris præsto adfuerit? Siquid volebat in rem suam proferre Basnagius; demonstrandum illi fuerat, invitanti ad Concilium Imperatori restitisse Sylvestrum; negasse se interfuturum; Episcopis ne adessent intimasse. Tunc demum, si nihilo secius & convenisse Episcopos & Concilium habitum demonstrasset, victas illi daremus manus. Nunc vero, quandoquidem res aliter sese habuit, assensum in Synodum præbuisse suum Romanum Pontificem jure meritoque affirmandum nobis assumimus Sed & alia suppetebat causa quare Constantinum Romani Pontificis assensum vel exquisivisse & obtinuisse æquum est judicemus, vel saltem ut datum præsumpsisse; quod nimirum nulla Concilii sanctio rata fuisset habita nisi Romanus Pontifex, sive per se, sive per ablegatos suos suffragium tulisset; id enim ecclesiastico canone stabilitum asserit Julius Papa in epistola ad Orientis Episcopos apud Socr. lib. 2. cap. 17. *Non oportere absque sententia Romani Præsulis decreta Ecclesiis sancire*. Recta igitur postulabat ratio, ut Imperator, Concilium indicturus, primum omnium Romani Pontificis voluntatem sciret; si forte enim Synodo a principe indictæ Pontifex accedere recusasset, omnes ejus conatus irriti caderent.

Cur vero tam constanti silentio indulgentiam hanc Sylvestri in Synodi indictionem veteres omnes reticent? Hæc facilis ejus rei ratio succurrit, quod cum ageretur de re quam orthodoxi Episcopi atque ipse præ cæteris Romanus Pontifex, ultro efflagitabant, ut scilicet hæresis adeo perniciosa ipsaque religionis fundamenta succutiens, communi Episcoporum sententia damnaretur, conficeretur, atque ita penitus eradicaretur, Sylvestrum in eam Synodum habendam paratissimum esse norat Imperator. Forte etiam idem Romanus Pontifex suasionibus precibusque suis ejus consilii capiendi auctor fuerat. Ut quid igitur assensus Sylvestri in eamdem Synodum exquireretur ab Imperatore, quasi ambigeret de ejusdem Pontificis voluntate? Norat profecto ille obsequuturum se genio Romani Sacerdotis si Concilium indicendum assumeret; quare nulla ulterius petita venia, ad opus sese accinxit. Hæc disciplinæ ratio prioribus Ecclesiæ sæculis obtinuit, ut Imperatores per suas literas indicerent Synodos nulla ea de re postulata a Romano Præsule peculiari facultate; probe scientes rem gratam se præstituros iisdem Pontificibus, quorum proinde assensum & facultatem, perinde ac datam concessamque tenebant. In hanc sententiam Hieronymus locutus est verbis illis supra ex Basnagio productis. Ita reponimus heterodoxo adversus P. Alexandrum insurgenti; cæterum veterum testimonia, qui auctoritate Sancti Sylvestri non minus ac Constantini congregatam Nicænam Synodum perhibent, habes ab eodem P. Alexandro recitata.

SCHOLION I.

Religiosi Censores hanc Propositionem notant, p. 82. Editionis primæ: *Nicæna Synodus convocata est a Constantino Imperatore*.

R. Non dogmatis, sed facti & Historiæ Quæstio est. Trecenti decem & octo Patres Nicæni, qui sane noverant a quo convocati essent, se Nicæam ad magnam Synodum a *Constantino* convocatos testantur in Epistola sua Synodica ad Ecclesiam Alexandrinam.

SCHOLION II.

Ad eamdem Dissertationem, p. 89. Editionis primæ, Religiosi Censores hanc Propositionem notant: *Quæ dicuntur prolata in Concilio, si non improbantur, Concilii esse dicuntur*.

R. Hanc Propositionem cuderunt, mihique affinxerunt Indiculi Censorii Auctores: Propositio mea non est generalis, sed particularis & determinata. Agitur de eo quod in sexta Synodo Generali dictum est in Sermone Prosphonetico seu Acclamatorio: *Constantinus Augustus & Silvester magnam in Nicæa Synodum congregabant*. Ex hoc testimonio, aliisque colligo, Nicænam Synodum absque *S. Silvestri* Romani Pontificis consensu non fuisse convocatam. Respondebat *Launojus* in Epistola ad *Ludovicum Habertum Monmorium*, hæc non esse dicta a Synodo, sed in Synodo, ab eo qui Acclamatorium Sermonem recitavit; rem non esse de qua Synodi Patres singillatim pronuntiaverint, &c. Ego vero repono: *Etsi hæc verba Synodi Sextæ non sint, ea tamen ut suo dicta nomine probando sua fecit: nec est necesse ut Patres hac de re singillatim pronuntiaverint. Ridiculum est enim id exigere in rebus quæ Fidei dogmata aut Ecclesiæ Disciplinam non spectant, sed Historiam & facta singularia. Satis est ut id in Concilio dictum sit reclamante nemine, ut hanc fuisse Concilii sententiam constet*. Quid in his animadversione censoria dignum?

DISSERTATIO XII.

De Præside Nicæni Concilii.

ARTICULUS UNICUS.

Quis Nicæno Concilio præfuerit?

PROPOSITIO.

Nicæno Concilio præfuerunt Osius Cordubensis Episcopus, Vitus & Vincentius Presbyteri, Silvestri Pontificis Maximi, cujus Legati erant, nomine.

PRobatur ex Sancto Athanasio in Apologia de fuga sua, ubi de Osio sic loquitur: *In qua Synodo ille non dux, & antesignanus fuit? Quam non ille recta tuendo in suam sententiam pertraxit? Quæ Ecclesia illius præsidentiæ non pulcherrima monumenta retinet?* Et in Epistola ad Solitarios, de Osio sic loquentes Arianos inducit: *Hic est Princeps Synodorum, & si quid scribit, ubique auditur. Hic Formulam Fidei in Nicæna Synodo concepit, & Arianos ubique pro Hæreticis traduxit.*

Probatur secundo ex Gelasio Cyziceno, lib. 2. *Historiæ Concilii Nicæni*, cap. 5. ubi ex 3. lib. Eusebii *De Vita Constantini* se ista transcripsisse profitetur: *Ipse etiam Osius ex Hispaniis, nominis & famæ celebritate insignis, qui Silvestri Episcopi maxime Romæ locum obtinebat, una cum Romanis Presbyteris Vitone & Vincentio, cum aliis multis in consessu illo adfuit. Urbis autem illius, penes quam Imperium est, Episcopus Metrophanes nomine, ingravescente ætate præpeditus abfuit; sed Presbyteri ejus qui aderant, illius locum suppleverunt*. Eadem refert Photius Cod. 88. ubi Gelasii Cyziceni Opus recensens, ait: *Refert Auctor, Osium Cordubæ Episcopum, & Bitonem atque Vincentium Romanos Sacerdotes Silvestri Romani Pontificis legatos adfuisse*. Fateor Eusebii textum ea modo non habere, quæ ex eo Gelasius Cyzicenus refert; sic enim solum apud ipsum legitur, lib. 3. *De Vita Constantini*, cap. 7. *Ex ipsis Hispaniis unus nominis & famæ celebritate insignis, cum aliis multis in consessu illo adfuit. Et quamquam urbis illius, penes quam Imperium est; Episcopus, ingravescente ætate præpeditus abfuit; ejus tamen Presbyteri qui aderant, illius locum suppleverunt*. Ita etiam hunc locum refert ad verbum Socrates, lib. 1. cap. 5. sed mutilum esse in vulgatis editionibus hunc Eusebii locum Vir doctissimus Dominus de Marca Parisiensis Archipræsul optime notavit; quem restituere non potuit Socrates Codicis sincerioris defectu. Sed facillimum est hiatum in illa Eusebii phrasi, prout in vulgatis Codicibus legitur, deprehendere: *Ex Hispanis celebratus ille adfuit cum cæteris*. Quis enim erit Hispanus ille, quamvis famæ

famæ celebritate conspicuus, si nomen ejus silentio damnetur? Hoc loquendi genus aliquo pacto in Oratione Panegyrica ferri posset, quod sine vitio usurpari non potest in Historia, quæ virorum illustrium nomina posteritati commendare debet. Porro si consulatur Gelasii Cyziceni codex, statim lacuna illa detegitur. Verbis enim illis generalibus Eusebii, statim subjungitur Osii nomen & legatio: cujus nisi meminisset Eusebius, scopum suum non attigisset. Recensere namque voluit Provincias omnes, quæ Episcopos suos Nicænam ad Synodum miserunt: & nihilominus in illa tam accurata relatione Italiam & urbem Romam omisisset: quo nihil absurdius fingi potest. Itaque non ex Gelasio Cyziceno dumtaxat, sed ex Eusebio certum est, Osium cum Romanis Presbyteris Bitone & Vincentio, Sancti Silvestri nomine, Concilio Nicæno præfuisse.

Probatur tertio, tum de Osio, cum de Vito & Vincentio, ex Socrate lib. 1. cap. 9. ubi Episcoporum insignium, qui Synodo Nicænæ interfuerunt, nomina recensens ab illis auspicatur. *Aderat*, inquit, *in hoc Concilio Osius Episcopus Cordubæ, Vitus & Vincentius Presbyteri, Alexander Episcopus Ægypti, Eustathius magnæ Antiochiæ: Jerosolymorum Macarius, Harpocration, Cynon & alii quorum nomina in libello Athanasii Episcopi Alexandriæ, qui Synodicus inscribitur, sigillatim & accurate citantur.* Ubi cum eumdem ordinem in recensendis illis Episcopis servet, quem Nicæni Canones Romanæ, Alexandrinæ, Antiochenæ & Hierosolymitanæ Ecclesiæ assignarunt, necesse est ut Osium, Vitum, & Vincentium Romanæ Sedis legationem obiisse Nicæna in Synodo, illique præfuisse existimaverit: alioqui Cordubensem Episcopum, & simplices Presbyteros Patriarchis non præposuisset.

Favet etiam præsidentiæ Viti & Vincentii, lib. 1. cap. 5. ubi ait: *Et quamquam urbis illius, penes quam Imperium est, Episcopus, ingravescente ætate præpeditus, abfuit, ejus tamen Presbyteri qui aderant, illius locum suppleverunt.* Hæc verba transcripsit Socrates ex Eusebio, lib. 3. de Vita Constantini, cap. 7. quæ quamvis ad Metrophanem referenda esse contendat Dominus de Marca, qui Alexandrum suum in Constantinopolitana sede postea successorem, tunc vero illius Ecclesiæ Presbyterum Nicænam ad Synodum vice sua miserit; illiusque suffragatorem sententiæ proferat * Nicetam Choniatem eruditissimus Antistes, illa tamen ad Silvestrum referenda esse, ex Julio primo constat in Epistola ad Orientales, apud Sanctum Athanasium, *Apologia* 2. ubi de Marcello Ancyrano sic loquitur: *Sed etiam olim se hujus sententiæ fuisse confirmabat, uti & Presbyteri nostri, qui tunc in Nicæno Concilio aderant, de ipsius recta fide contestabantur.* Constat ex Theodoreto, lib. 1. Histor. cap. 6. *Trecenti*, inquit, *decem & octo Episcopi convenerant: Romanus autem propter summam senectutem ipse quidem non adfuit, sed Presbyteros duos misit cum potestate Actis assentiendi.* Ex illis igitur Auctoribus constat Vitum & Vincentium Presbyteros una cum Osio, Nicænæ Synodo præfuisse Silvestri nomine.

** Nicetas in Panoplia. Falsum est quod ait D. de Marca Alexandrum Constantinop. tunc tantum Presbyterum fuisse, cum Nicæna Synodus habita est, & a Metrophane ad illam missum. Nam obiisse Metrophanem anno Christi 317. evincit Baronius ex Socrate & Sozomeno: idemque colligitur ex Theodoreto lib. 1. Hist. c. 2. & 3.*

Probatur quarto ex Epitome Canonum, quam Hadrianus Summus Pontifex Carlo Magno obtulit anno Christi 773. quæ sic habet in Præfatione Canonum Sardicensium: *Sciendum est hunc Osium inter 318. Patres Nicæni Concilii honorabilem fuisse, atque ab Apostolica Sede cum Victore & Vincentio Presbyteris destinatum.*

Probatur quinto ex Hincmaro Archiepiscopo Remensi in Opusculo contra Hincmarum Laudunensem, cap. 20. ubi de Nicæno Concilio loquens, ait: *Cui ad vicem Silvestri præsederunt Osius Cordubensis Episcopus, Victor, & Vincentius Presbyteri urbis Romæ.*

Probatur sexto ex Auxilio in lib. *De Ordinationibus Formosi Romani Pontificis*, cap. 15. ubi de Osio ita scribit: *Iste Cordubensi Ecclesiæ præfuit Antistes, qui quondam Apostolicæ Sedis Apocrisiarius una cum Victore* (legendum Vitone) *& Vincentio Presbyteris, sancto & magno Nicæno interfuit Concilio.*

Probatur septimo ex Gregorio VII. c. 3. Apologetici: *Osius Cordubensis*, inquit, *Victor Vincentius & Presbyteri Romanæ Ecclesiæ, ex parte Silvestri Papæ Nicæno Concilio præfuerunt.*

Probatur octavo ex Photio in lib. *De septem Synodis*, ubi quamvis in referendis Ni-

cæni Concilii Præsidibus multipliciter hallucinetur, puta cum Alexandrum Constantinopolitanum inter eos nominat, necnon Julium Romanum Pontificem; in hoc tamen cum illis consentit Auctoribus, quod Bitonem & Vincentium nomine Silvestri præfuisse scribat: *Præerant*, inquit, *& Alexander qui Sedem Constantinopolitanam obtinebat, & Silvester ac Julius illustres & celebres Romanæ Ecclesiæ Pontifices, quorum tamen neuter interfuit, sed Bitonem & Vincentium nomine suo uterque Pontificatus sui tempore, communi congressui adesse voluerunt.*

Probatur ultimo ex Leone XI. in Epistola ad Michaelem Constantinopolitanum Patriarcham, in qua de Concilio Nicæno loquens, ait: *Cui præfuerant Victor & Vincentius Romani Presbyteri.*

Respondet Launojus, in Epistola ad Raymundum Formentinum, ex Ecclesiasticis aliquibus monumentis colligi quidem Vitum & Vincentium gessisse vices Silvestri, atque ita Concilio Niceno adfuisse, non vero præfuisse. Non enim omnis qui præsens adest Concilio, huic præsidet: alioqui tot essent Concilii Præsides, quot Episcopi Concilio præsentes adessent.

Verum turpiter hallucinatur Launojus. Quamvis enim adesse Concilio & præesse non sit idem; tamen adesse Concilio nomine Romani Pontificis & vices illius ibi gerere, idem est quod illi præesse. Nam qui Romani Pontificis in Synodo vices gerit, eum tenet in Synodo locum, muniaque illa obit, quæ obiret Pontifex Romanus si inibi præsens esset. Porro primum obtineret locum, & Concilio præesset Romanus Pontifex, si adesset: igitur primum locum obtinent, & præsunt Synodo, qui vices ipsius in illa gerunt.

Id confirmat duplex locus S. Leonis, quo Launojus abutitur. Primus habetur Epistola 47. ad Synodum Chalcedonensem: *Amplectendum*, inquit, *Clementissimi Principis plenum religione Consilium, quo Sanctam Fraternitatem vestram ad destruendas insidias diaboli, & ad reformandam Ecclesiasticam pacem voluit convenire, Beatissimi Petri Apostoli jure atque honore servato; adeo ut nos quoque suis ad hoc literis invitaret, ut venerabili Synodo nostram præsentiam præberemus; quod quidem nec necessitas temporis, nec ulla consuetudo poterat permittere: tamen in his Fratribus Paschasino & Lucentio Episcopis, Bonifacio & Basilio Presbyteris, qui ab Apostolica Sede directi sunt, me Synodo vestra Fraternitas existimet præsidere.* Præsentiam igitur suam exhibuit Synodo Sanctus Leo per hos Legatos, qui propterea Synodo ejus nomine præfuerunt.

Alter locus habetur in Epistola 49. ad Marcianum Augustum: *Fratrem*, inquit, *& Coepiscopum meum Paschasinum de ea provincia, quæ videretur esse securior, evocatum, qui vicem præsentiæ meæ possit implere, direxi, Bonifacio fratre nostro & Compresbytero sociato, & his quos antea miseramus adjunctis, consortem illis fratrem quoque meum Julianum addentes Episcopum ...... Quia vero quidam de Fratribus contra turbines falsitatis non valuere Catholicam tenere constantiam, prædictum fratrem & Coepiscopum meum vice mea Synodo convenit præsidere.* Idem est igitur præsentiæ Pontificiæ vicem implere, & Synodo illius vice præsidere: ac proinde si Vitus & Vincentius Silvestri vice adfuerint Nicænæ Synodo, & ejus præsentiam suppleverint, ut supra laudata Antiquitatis Ecclesiasticæ monumenta testantur, illi quoque Concilio Silvestri nomine præfuerunt.

Quod spectat Osii προέδριαν fatetur Launojus, illum e Nicænæ Synodi Præsidibus unum fuisse, sed negat præfuisse Romani Pontificis nomine. Præfuisse fatetur, cum propter celebritatem nominis, tum propter exantlatos, satagente Constantino, indefensione Fidei labores, non propter Romani Episcopi vices ipsi demandatas. Verum errat Launojus. Nominis enim celebritas non est solida ratio, cur Osius mediocris Ecclesiæ in Hispania Episcopus, & Hispalensi Metropolitæ immediate subjectus, & per appellationem Patriarchæ Occidentis, in Oriente ante legatos Apostolicæ Sedis, ante Alexandrinum & Antiochenum Patriarchas, ante totius Africanæ Ecclesiæ Primatem Cæcilianum, in aliena Provincia, Concilio Œcumenico præfuerit, nisi locum teneret, & personam gereret amplissimæ omnium potestatis. Cum præsertim in ipsis Hispaniis, in Concilio Illiberitano ex 19. tantum Episcopis coacto, secundo tantum lo-

co

co sederit, ut notat eruditus Conciliorum Hispaniæ Collector Garcias Loaisa: nec in Arelatensi ex ducentis conflato Episcopis inter primarios recenseatur a S. Augustino, lib. 2. *Contra Parmenianum*, c. 5.

Secundo. Si Osio Romanæ legationis dignitas adimatur, sequitur Sedium Patriarchalium jura, quæ magna Synodus confirmavit, & illibata servari voluit, violata fuisse, & Alexandrinum Episcopum, non secundum locum sibi juxta mores antiquos decretum, sed tertium dumtaxat obtinuisse.

Tertio. Quomodo Concilium Constantinopolitanum primum eodem sæculo celebratum, decrevisset Regiæ Urbis Episcopo alterum ab Episcopo Romano locum, nisi Romanus Episcopus in Nicæna Synodo primum locum per legatos suos obtinuisset? Quomodo legati Romani Pontificis in Concilio Chalcedonensi de Dioscori præsumptione conquesti essent, quod prætenso Œcumenico Concilio sine auctoritate Romani Pontificis præfuisset, idque nusquam factum esse dixissent, si Osius nullo Pontificiæ auctoritatis & legationis charactere insignitus Concilio præfuisset? *Cum personam judicandi non haberet*, inquiunt, * *præsumpsit, & Synodum ausus est facere sine auctoritate Sedis Apostolicæ, quod numquam factum est, nec fieri licet*. Quomodo Macedonius Patriarcha Constantinopolitanus Anastasio Imperatori Chalcedonensis Synodi memoriam abolere satagenti respondit, *Sine universali Synodo, cui magnæ Romæ Episcopus præsideret, se nihil facturum*? Ita refert Theodorus Lector in Synopsi. Quomodo Justinianus Imperator *Novella* 131. decerneret: *Ut secundum quatuor sancta Concilia Papa antiquæ Romæ sit omnium Episcoporum primus*, si Conciliorum Œcumenicorum primario simplex Hispaniarum Episcopus præfuisset alio jure quam legationis sibi a Romano Pontifice impositæ?

* Chalcedon. Con. Act. 1.

Quarto. Tunc vigebat Ecclesiæ Canon, prærogativam suffragii, sive quod idem est, jus præsidendi in Conciliis Œcumenicis, immo & Synodis quibuscumque, in quibus negotia universalem Ecclesiam spectantia tractarentur, Pontifici Romano tribuens, ut constat ex Epistola Julii Primi Pontificis Maximi ad Orientales Eusebianos, cujus meminit Socrates, lib. 2. Historiæ Ecclesiastice, cap. 13. in qua scribit, eos contra Ecclesiæ Canones egisse, quod illum ad Concilium non vocasent: *Quippe cum Canon Ecclesiasticus vetet, ne Decreta absque sententia Episcopi Romani Ecclesiis sanciantur*. Μὴ δεῖν παρὰ γνώμην τοῦ ἐπισκόπου Ῥώμης κανονίζειν τὰς Ἐκκλησίας. Quæ in Historia Tripartita sic Latine redduntur a Cassiodoro: *Non debere absque sententia Romani Pontificis Concilia celebrari*. Eum Canonem & Ecclesiæ morem spectat Concilium Romanum ex Episcopis Italiæ & Galliæ coactum sub Damaso Pontifice Maximo, quod Ariminense Concilium ex eo elevat inter cætera, quod Episcopus Romanus, cujus præ cæteris roganda erat & expectanda sententia, Formulam Fidei ibi editam non probasset: ita enim scribunt hujus Concilii Patres in Epistola Synodica ad Illyricos, apud Theodoretum, lib. 2. cap. 22. *Siquidem numerus Episcoporum, qui erant Arimini in unum congregati, præjudicii vim habere non debet, præsertim cum Formula illa composita sit, neque Episcopo Romano cujus sententia præ cæteris expectanda erat, neque aliis eidem consentientibus*.

Eum Canonem moremque spectabat quinta Synodus Œcumenica, cujus Episcopi maxime laborarunt, ut cœtui suo Vigilius Romanus Pontifex adesset, ac præsideret. Tanta vero Pontificiæ Dignitatis ratio habita fuit, ut ter invitatus fuerit ad Concilium per tres Patriarchas & 17. Metropolitas, quibus ultima vice tres Patritios, & Quæstorem suum Justinianus adjunxit. Scripsit porro Eutychius Patriarcha Constantinop. suo & aliorum nomine ad Vigilium, his verbis: *Et ideo petimus, præsidente nobis vestra Beatitudine, sub tranquillitate & mansuetudine Sacerdotali, propositis Sanctis Evangeliis, communi tractatu eadem Capitula in medio proponenda quæri, & conferri; & finem quæstioni imponi*. Eumdem Canonem moremque spectabat Septima Synodus Act. 6. ubi prædatoriam Synodum 328. Episcoporum, qui sub Constantino Copronymo ad asserendam Inconomachiam convenerant, vocari non posse Concilium Œcumenicum ostendit, quod ipsi Romanus Pontifex nec per se, nec per Legatos, nec per circularem Epistolam interfuisset, ut lex Conciliorum decernebat: *Non habuit*, inquit, adju-

adjutorem illius temporis Romanorum Papam, vel eos qui circa ipsum sunt Sacerdotes; nec etiam per Vicarios eius: Neque per encyclicam Epistolam, quemadmodum lex edicit Conciliorum. At prærogativa suffragii potitus non fuisset Silvester Pontifex Romanus in Concilio Nicæno, si Osius nulla Romanæ Sedis adauctus legatione ante Presbyteros ab ipso missos fuisset suffragatus, Concilioque nomine proprio præfuisset: itaque nomine Silvestri, utque ipsius legatus, Nicænę Synodo præfuit.

Quinto. Ut de jure Patriarcharum sileam, quomodo Theognis Nicænæ civitatis, in qua celebrabatur Synodus, Antistes, & Eusebius Nicomediensis, totius Bithyniæ Metropolita & Imperatoriæ urbis Episcopus, homines ambitiosissimi, & Ariani, sese non opposuisent præsidentiæ Osii, quem suæ infensissimum Hæresi noverant, si legatione Silvestri functus non fuisset? Quomodo, inquam, non intercessissent eadem ratione qua Metropolitanarum Sedium Patriarchæ Constantinopolitano subjacentium Antistites reluctati sunt Fortunio Carthaginensium Episcopo & totius Africæ Primati, qui ante ipsos in Concilio Œcumencio sexto sedere contendebat? Quomodo tandem tum hi, cum alii Episcopi Ariani, qui post Constantini & Constantis obitum, imperante Constantio Arianorum fautore, nullum non moverunt lapidem, ut Conciliorum Nicæni & Sardicensis auctoritatem infringerent, eam non objecissent nullitatis causam, quod Osius irregulari plane modo, & Ecclesiæ moribus repugnante, illis Synodis præfuisset, si alia ratione extitisset illarum Præses, quam ut gerens vices Silvestri, ad quem præsidendi jus attinebat?

Sexto. Osius neque ob meritorum præstantiam singularem, neque ut Constantini Legatus, Concilio Œcumenico præsidere potuit; superest igitur ut præfuerit ceu Legatus Romani Pontificis.

Probatur prima pars. Merita enim Osii ad id valebant, ut ipsi venerationem maximam conciliarent, non ut ipsi principatum in Concilio Œcumenico tribuerent, in quo Hierarchicus ordo promicare in primis debet. Quid quod nec meritorum primas in celeberrimo illo consessu tulit Osius? Enimvero si de persecutionibus propter fidem toleratis agatur, nonne ibi aderat Paphnutius Confessor, ex illis quos Maximianus dextris oculis effossis, & sinistro poplite succiso, ad metalla damnaverat? quem Constantinus in tanta veneratione habuit, & amore, ut sæpius illum complecteretur, & oculum qui in Confessione Fidei fuerat evulsus, avidioribus osculis demulceret, teste Rufino, lib. 1. Historiæ cap. 4. Nonne ibi aderat Potamon Heracleæ in Ægypto Episcopus, & ipse sacris stigmatibus in persecutione decoratus? quem S. Epiphanius *Magnum Episcopum & Confessorem* vocat *Hæresi* 68. Nonne aderat Paulus Neocæsareæ Euphratesiæ Episcopus, cui in persecutione Licinii ambæ manus colligatæ fuerant, deinde ferrum candens illis admotum, quo nervi contracti, labefactatique fuerant, teste Theodoreto, lib. 1. cap. 7. Si de Prophetiæ & miraculorum donis sermo sit, nonne ibi aderat Spiridio Episcopus Thremituntis in Cypro, quem Rufinus, lib. 1. cap. 5. vocat *Virum ex ordine Prophetarum*? Nonne aderat & Jacobus Nisibis in Mesopotamia Episcopus, qui suscitavit mortuos, & innumera alia edidit miracula? teste Theodoreto, lib. 1. cap. 7. Nonne aderat & Sanctus Nicolaus Myræ in Lycia Episcopus, vir Apostolicorum & morum, & miraculorum? Si de gratia & auctoritate apud Imperatorem sit contentio, nonne Eusebius Cæsareensis in hoc Osium vel superabat, vel certe æquabat? Ille, inquam, Eusebius, quem Constantinus impense laudavit quod Antiochenum Episcopatum recusasset, & quem dignum totius orbis testimonio judicatum esse ait, qui universæ Ecclesiæ Episcopatu fungeretur. * Si doctrinam consideremus, ejusdem Eusebii scientia ipsi Constantino fuit admirationi, ut constat ex Epistola Constantini ad ipsum data, quam ipse describit, lib. 4. de illius Vita, cap. 35. Nonne aderat Eustathius Antiochenus Episcopus, qui Orationem habuit in Concilio, quemque Sozomenus eloquentia jure admirandum scribit? lib. 2. cap. 10. Nonne aderat & Alexander Alexandrinus Patriarcha, quem Theodoretus lib. 1. Historiæ, cap. 26. *Admirabilem & excellentem Episcopum* vocat? Ex his ergo evidenter colligitur, Osium ob solam meritorum præstantiam Nicæni Concilii præsidem non fuisse.

Euseb. l. 3. De Vita Constant. c. 59.

Jam vero probatur quod non præfuerit ut Constantini Legatus. Præsens enim erat Con-

Constantinus, non igitur legatos direxerat. Neque præsidendi jus in Osium transfudit Imperator, qui jus illud sibi non competere professus est, qui infra Episcopos sedit, nec sedere prius voluit quam id innuissent, ut testatur Eusebius, lib. 3. *De Vita Constantini*, c. 10.

Objicies. Episcopus qui in dextro ordine primam sedem occupabat, perbrevi Oratione Imperatorem affatus est, teste Eusebio, lib. 3. *De Vita Constantini*, c. 11. at illum qui Orationem habuit, fuisse Eustathium Antiochenum Patriarcham constat ex Theodoreto lib. 1. c. 7. Primum ergo locum habuit in Concilio Eustathius atque adeo Concilio præfuit.

Secundo. Proclus Episcopus Constantinopolitanus in Synodicis ad Orientales literis, apud Facundum Hermianensem, lib. 8. cap. 1. Sancto Eustathio primas in Synodo Nicæna tribuit. *Beatissimus Eustathius*, inquit, *Sanctorum Patrum, qui apud Nicæam congregati sunt, primus existens, fidem orthodoxam confirmavit.*

Tertio: Idem asserit Felix Tertius in Epistola 5. *ad Zenonem Imperatorem*, ubi de Petro Fullone sic loquitur: *Petrus primogenitus diaboli filius, & qui Sanctæ Antiochenæ Ecclesiæ indigne se ingessit, sanctamque Sedem Pontificatus Ignatii Martyris polluit, qui Petri dextera Episcopus ordinatus est, Eustathiique Confessoris, & Præsidentis 318. Patrum qui in Nicæa convenerant.*

Quarto. Facundus Hermianensis, lib. 11. capit. 1. idem testatur, *Beatus Eustathius*, inquit, *quamquam multos possit talibus dictis offendere, non tamen condemnatur velut Nestoriani Auctor erroris; sed honoratur cum multis, & præ multis Patribus, tamquam Nicæni Concilii primus existens.*

Respondeo, Primum in dextro ordine locum honoratiorem non fuisse, sed primum in ordine sinistro: quod exemplo Concilii Chalcedonensis probatur, cujus in prima Actione ita dispositus legitur Episcoporum consessus, ut a sinistra parte Sedis Apostolicæ Legati, & post ipsos Patriarchæ Constantinopolitanus & Antiochenus, a dextris vero Dioscorus Alexandrinus, quamvis proxime damnandus, & Juvenalis Hierosolymorum sederent. Hujusmodi proculdubio consessus ex solemni præcedentium Conciliorum more desumptus fuit. Id autem duplici ratione potuit contingere: sive quod in Ecclesia Christi, ad imitationem Patriarchalis benedictionis Jacob, mutato rerum ordine, dextera in sinistram dignitatis causa mutaretur: sive quod apud Romanos pars sinistra melioris esset auspicii, teste Varone, & aliis profanarum literarum Magistris, ac proinde dignior haberetur: sed illud in sacris tantummodo atque divinis, quod, (ut ajunt) sinistra nostra numinis dextera censeatur. Quamvis igitur primus a dextris sederet Eustathius in Nicæna Synodo, non sequitur quod præesset. Præterea cum in medio consessus Episcoporum Sacrosancta Evangelia in sublimi solio collocarentur, quæ typum Christi Domini gererent: ex eo intelligimus eos, qui a parte sinistra sederent, a dextris Christi fuisse, eos vero qui in parte dextera, Christo fuisse a sinistris. Quo etiam respicit vetus Ordo Romanus, in quo hæc leguntur de consessu in Ecclesia: *Sedebunt ea locali dispositione, ut intrantibus Ecclesiam Episcopi sint ad sinistram, Presbyteri vero ad dexteram: ut quando Pontifex sederit, & ad eos respexerit, Episcopos ad dexteram, Presbyteros contueatur ad sinistram.* Hanc ob rationem sinistra honoratior dextera in Ecclesiasticis conventibus habebatur. Unde Conciliorum Præsides non a dextris, sed a sinistris sedebant.

Ad testimonia Procli, Felicis Tertii, & Facundi, respondeo, Ipsos Eustathio primas deferre doctrinæ & eloquentiæ, non auctoritatis; & significare quod fuerit inter primos Antistites, utpote tertię sedis Patriarcha, non quod fuerit absolute primus: nam Alexandrinus potius præfuisset: siquidem erat Antiocheno prior. Certe præesse dicuntur Concilio a nonnullis Auctoribus omnes primarum sedium Episcopi, nec tamen omnes prærogativa suffragii in Concilio potiti sunt, cum Alexandrinus ante Antiochenum, Antiochenus ante Hierosolymitanum sederit, suffragatus fuerit, subscripserit. Sic Cedrenus in Compendio Historiarum. *Præerant ei*, inquit, *Silvestri Papæ Romani locum tenentes Vitus & Vincentius Presbyteri; Metrophanes Byzantii, Alexander Alexandriæ, Eustathius Antiochiæ, & Macarius Hierosolymorum Episcopi.* Sic Nilus Metropolita, Rhodius in libello *de Synodis*, de Nicæno Concilio loquens: *Præerant Synodo*, inquit,

Sil-

Silvester Romæ, Alexander Constantinopolis, Alexander Alexandriæ, Eustathius Antiochiæ, & Macarius Hierosolymorum Episcopi.

Objicies secundo. Alexander Alexandrinus Episcopus Nicæno Concilio præfuit. Præsides igitur non fuerunt Osius, Vitus, & Vincentius Silvestri Romani Pontificis nomine.

Probatur antecedens ex Epistola Synodica Nicæni Concilii ad Ecclesiam Alexandrinam. *Atque ista Decreta*, inquit, *ad Ægyptum & Sanctissimam Ecclesiam Alexandrinam proprie & separatim referuntur. Quod si aliud præterea quidpiam dum honoratissimus Dominus, & Collega, & frater noster Alexander una adest, sancitum & statutum fuerit, ipse utpote qui rebus decisis cum præfuerit, tum communicarit, vobis coram accuratius renuntiabit.*

Respondeo, nego antecedens. Ad ejus probationem, dico Alexandrum a Nicænis Patribus dici rebus decisis præfuisse, quia maximæ fuit in Concilio auctoritatis, utpote secundæ sedis Patriarcha: non quod proprie Præses fuerit Concilii, & ante Osium, ac Presbyteros a Silvestro destinatos sederit, ac suffragatus fuerit. Præterea in Græco textu non extat nomen πρόεδρος, aut προέςατα quod præsidem significat, sed κύριος καὶ κοινωνὸς τῶν γεγενημένων, quod ita vertit Sirmondus in editione Theodoreti, *gestorum auctor & particepes*. Fuit autem rerum gestarum Auctor, quia cum nulli melius notus esset, quam ipsi Alexandrinæ Ecclesiæ status, ad Patres retulit pericula ipsi imminentia, & mala quibus affligebatur per Arianos & Meletianos; insimulque suggessit quid sibi pro restauranda illius Ecclesiæ pace agendum videretur, ac multum pro ea re laboraverit in Concilio. Id significant Nicæni Patres in laudata Epistola: *Majore honore*, inquit, *& amore ardentiore Alexandrum collegam nostrum, & vestrum Episcopum complectimini: qui dum aderat, nobis permagnæ voluptati fuit, permultumque laboris in ea ætate suscepit, quo Ecclesiæ vestræ statum ad tranquilitatem traduceret.*

Objicies tertio. Sozomenus, lib. 2. Historiæ, cap. 16. & Theodoretus, lib. 5. cap. 6. Romani Pontificis legationem ad Vitum & Vincentium Presbyteros restringunt. Igitur non præfuit Osius Romani Pontificis nomine.

Respondeo, Sozomenum & Theodoretum non meminisse Osii, sed alios Auctores a nobis laudatos meminisse.

Respondeo secundo cum eruditissimo Cardinali Perronio, distinguendum esse duplex genus Legatorum, quos ad Concilia Œcumenica Orientalia mittere solebant Romani Pontifices. Alii Episcopi erant ex corpore Romanæ Patriarchalis Ecclesiæ selecti, ut Arcadius & Projectus in Concilio Ephesino; Paschasinus in Chalcedonensi; alii Presbyteri ex corpore S. Romanæ Ecclesiæ particularis assumpti, ut Vitus & Vincentius in Concilio Nicæno; Archidamus & Philoxenus in Sardicensi, Philippus in Ephesino, Bonifacius in Chalcedonensi. Hujus distinctionis ratio erat, quia nusquam tota Occidentalis Ecclesia ad Concilia Œcumenica extra Patriarcham Occidentis celebrata conveniebat; Sed Episcopus Romanus convocabat Romam Concilium Occidentalium Episcoporum, cujus Relationem per legatos ad Concilium Orientis dirigebat. Legati igitur quos ad Concilia Orientalia mittebat Romanus Pontifex, duplicis erant generis. Alii interni, & veluti domestici Ecclesiæ Romanæ, qui Legati a latere Pontificis dicebantur, qui Summi Pontificis personam singulari quadam ratione gerebant; alii externi, ex Episcoporum ordine assumpti, qui totum Ecclesiæ Occidentalis corpus repræsentabant, atque tum vice Romani Pontificis, tum aliorum Occidentis Episcoporum, ferebant suffragium. Cum igitur Theodoretus, & Sozomenus legationem Silvestri ad Vitonem & Vincentium restringunt, de solis Legatis internis a latere Pontificis missis loquuntur: cum vero S. Athanasius, Socrates, Gelasius Cyzicenus, Photius, & ante illos Eusebius, addunt Osium, tam internos, quam externos Legatos intelligunt. Osius enim ex mandato Pontificis & Synodi Occidentalis legatione fungebatur.

Nec est quod quidam responsionem istam sugillent, dicentes, illam distinctionem Legatorum in sexta Synodo initium sumpsisse. Hanc enim objectionem occupavit Doctissimus Cardinalis Perronius, qui duplicem illius Legationis committendæ modum olim extitisse notavit. Primum, cum non solum diversis personis, sed de diversis etiam electionibus & mandatis, utriusque legationis munus imponebatur: quod in Concilio sexto.

to Œcumenico primum factum est. Secundo, cum in unum utraque legatio coalescebat, ac Romani Pontificis, Occidentalisque Concilii vices una committebantur, quod in Conciliis Chalcedonensi, Ephesino, & Nicæno locum habuit.

Objicies quarto. Sozomenus recensens primarum sedium Episcopos, qui Concilio Nicæno adfuerunt, ultimo loco nominat Episcopum Romanum, qui Synodo adesse non potuit senectute gravatus, sed adfuit per Vitonem & Vincentium Presbyteros (lib. 1. Historiæ, cap. 16.) ergo Presbyteri illi ultimum dumtaxat locum in Concilio Nicæno habuerunt: tantum abest ut præfuerint.

Respondeo, Sozomenum inverso ordine recensere primarum sedium Antistites, ut ab inferioribus incipiens, in eum desinat, penes quem suprema erat auctoritas. Unde primo loco recenset Macarium Hierosolymitanum, qui solo tunc honore Patriarchatus, nulla jurisdictione fruebatur; secundo Eustathium Antiochenum, tertio Alexandrum Alexandrinum; demum Episcopum Romanum. Sicut ergo nihil derogaret Imperatoris dignitati, qui de comitiis Imperii agens, quibus non per se ipsum, sed per legatos adfuisset Imperator, ultimo loco ipsum recenseret, ab inferioribus Electoribus narrationem incipiens, hoc modo: Comitiis Imperialibus aderant Marchio Brandeburgensis, Comes Palatinus, Dux Saxonum, Archiepiscopi Trevirensis & Moguntinus, & Rex Bohemorum: Imperator vero non adfuit, sed direxit illuc Legatos qui vices ipsius gererent: ita Sozomenus nihil derogat dignitati Episcopi Romani, aut ejus legatorum, nec ipsis ultimum, sed principem revera locum assignat. Et alioqui Socrates qui directum & naturalem (ut ita loquar) Nicæni consessus ordinem, ex ipso S. Athanasio, in lib. *De Synodis* describit, primo loco recenset Osium Episcopum, Vitonem & Vincentium Presbyteros, deinde Alexandrum Alexandrinum; tertio Eustathium Antiochenum; quarto Macarium Hierosolymitanum, (lib. 1. cap. 9.)

JO: DOMINICI MANSI

Nota.

Acerrimus Romanæ Ecclesiæ insectator Basnagius, semper intentus, nequid stare permittat ex iis, quæ in ejus Ecclesiæ commodum cedunt, hanc de Præside Concilii Nicæni quæstionem in favorem Eustathii Antiocheni definit, contendens Romanæ Ecclesiæ vicarios præfecturam in ea synodo gessisse nullam; nullam Osii supra cæteros fuisse dignitatem, & si quæ fuerit vicibus Romani Pontificis functum illum negat. En quibus sententiam suam tuetur. Eustathius Antiochenus, quam Imperator ad Patres habuit orationem, primus omnium, ait Theodoretus, Hist. Ecc. lib. 1. c. 7. excipiens, Imperatori panegyricum dixit, ejusque in res divinas studio adgratulatus est. Quis autem Imperatori synodum alloquenti pro synodo responderit, nisi qui toti Concilio præest? Primum etiam locum inter Patres Nicænos eidem Eustathio vindicat Synodus Orientis in Synodica ad Proclum, Felix Papa III. in Epist. ad Zenonem August. Facundus lib. 2. cap. 1. Eustathium pariter sedem habuisse in Concilio omnium honoratissimam in dexteris testis est Eusebius de vit. Constant. lib. 3. cap. II. quod est alterum præfecturæ ejus argumentum.

Nec sane præfectura illa in Concilio alteri melius quam Eustathio vindicaretur. Non enim Osio adjudicanda, quamquam de illo scripserit S. Athanasius Apol. tom. 1. p. 703 *In qua Synodo non dux ille & antesignanus fuit? Quæ Ecclesia illius* προςασίας (præsidentiæ) *non pulcherrima monumenta retinet?* προςασίας enim hic non præfecturam significare, sed pro auxilio posita non immerito crederetur, ut sit sensus: Quæ Ecclesia auxilii sibi ab eo præstiti non pulcherrima servat monumenta? Ita enim interdum vocem hanc usurpari docet Suidas. Nec sane in omnibus Synodis, quibus præsens adfuit, Osius præfecturam exercuit, ut ex Synodo Illiberitana constat, in qua locum post Felicem Accitanum occupat secundum. Subducto igitur S. Athanasii testimonio pro hac Osii præfectura nihil aliud superest.

Dixerit fortasse quisquam, Osium Romani Pontificis functum vicibus ejus nomine præ-

præsedisse, eique sententiæ Gelasius Cyzicenus suffragator asseritur. *Osius ex Hispaniis, nominis, & famæ celebritate insignis, qui Silvestri Episcopi maximi Romæ locum obtinebat, una cum Romanis Presbyteris Bitone & Vincentio*. Cum tamen ea Gelasii historia plena sit nugarum ex eruditorum omnium confessione, non est cur unico illi testi, in tanto cæterorum omnium etiam coævorum scriptorum silentio, fidamus. Silentio ajo? Sed & plus aliquid adstruunt veteres; nam quoties vicarios Silvestri in Nicæno Concilio commemorant, numquam nisi geminos illos Presbyteros, Vitum & Vincentium, vel saltem generali nomine Presbyteros nominant. Ita Eusebius, Theodoretus, Socrates, Sozomenus, aliique. Idem pariter Osius apud Socratem lib. 1. c. 13. subscribit actis Nicenis ut Episcopus, non vero ut Silvestri legatus. Igitur si legatione nulla Silvestri functus est Osius; quo jure Synodo præfuisse statuatur?

Demus tamen (Basnagium loquentem induco) Osium vicarias gessisse Romani Pontificis partes; discutiendum adhuc superest num Romanus Pontifex per ablegatos suos Concilio præsederit. Nemo veterum hanc præfecturam illis adjudicavit. Nec ipsi sibi Vitus & Vincentius Pontificia legatione fungentes dum Synodo subscribunt, ambitiosum hunc præfecti titulum usurpant. Profecto Silvestri ablegati ad Synodum Arelatensem nullam in ea Synodo supremam potestatem obtinuerunt, ut planum fit ex Epistola Synodica ad Silvestrum, cui Marini Arelatensis nomen præfigitur. Si ergo Arelatensi Synodo alter a Legatis Pontificiis præerat, cur hoc juris datum illis in Nicæno Concilio absque idoneo teste asseruerimus? Nec sane disciplinæ tunc obtinentis ratio poscebat ut Presbyteri primas sedes supra Episcopos & Metropolitanos tenerent. Adde, quæ tradit Eusebius de Eustathio, quem primum obtinuisse locum in dextero ordine tradit; quod argumentum est primæ in Synodo dignitatis. Dextrum enim honoratiorem fuisse locum præ sinistro multis adductis conjecturis potius quam argumentis, probare Basnagius adnititur. Atque hæc sunt majoris momenti argumenta, quibus sententiam de proedria legatorum Romanorum in Concilio Nicæno refutasse Basnagius se sibi blanditur.

Nunc quæ reponenda sunt nobis in adversum promamus. Principio quidem Eustathium præfuisse Nicæno Concilio nullo satis idoneo argumento adstrui ab adversario nostro existimo. Inter subscriptiones Nicæni Concilii, quæ bis, terve repetitæ apud Labbeum leguntur, nullibi primus locus Eustathio datur, sed potius Osio, ac duobus Romanæ Ecclesiæ Presbyteris legatis. Si Eustathius Synodi nomine Imperatoris orationem excepit, & communi nomine adgratulatus est Principi; id utique tribui viro potuit qui, sin minus dignitate; certe tamen & eloquentia, vitæ sanctimonia, ac rerum gestarum merito præstare cæteris videbatur. Alioquin nulla satis idonea ratio assignatur cur Eustathio potius Antiocheno, quam Alexandrino Præsuli præfectura ista assignaretur. Alexandrina enim cathedra secundum a Romana locum tenebat. Quin nec ea quæ dicta sunt de allocutione Eustathii ad Imperatorem certa usque adeo fide constant. Quamquam enim id tradit Theodoretus, decus tamen illud Alexandro Alexandrino Episcopo dat Nicetas in thesauro fid. Orthod. lib. 5. cap. 7. idque ex testimonio Theodori Mopsuesteni qui Concilii ætati propior quam Theodoretus vixit.

Fateor quidem Eustathium primum locum in dextra parte obtinuisse: sed antequam fidem ex nobis extorqueat Basnagius, contendens hanc fuisse sedem omnium honoratissimam, indicare nobis debuit, quæ esset sedium dispositio in Nicæno illo conventu. Profecto in Chalcedonensi Synodo lævam tenebant honoratissimi quique Episcopi, quia ex dispositione illa cathedrarum sinister locus, ipso fatente Basnagio, præstabat. Ita pariter & disponi sessiones in hac Nicæna Synodo potuerunt, ut qui dextrum locum tenebat primus Eustathius; secundus tamen haberetur.

Eustathio ergo loco amoto, succedit Osius, quem revera præfecturam gessisse in Nicæna Synodo persuadent mihi elogia illa veterum scriptorum, quæ viro summo primum locum in Conciliis datum affirmant. Huc spectant illa S. Athanasii verba: *in qua Synodo ille non dux & antesignanus fuit*. Huc etiam subscriptiones Nicæni hujus Concilii, quarum caput est semper Osius. Huc tandem facit Gelasius ille Cyzicenus, qui congregatam Nicænam Synodum per beatum & Sanctum Osium affirmat lib. 2. c. 12.

Quæ

Quæ cum ita ſint, diſcutiendum ſupereſt num Oſius ille Romanæ Eccleſiæ vicarias partes tenuerit. Ita profecto rotundis verbis aſſeverat Gelaſius Cyzicenus Hiſt. lib. 2. c. 3. ajens *Oſius ex Hiſpaniis, nominis & famæ celebritate inſignis, qui Silveſtri Epiſcopi maximæ locum Romæ obtinebat, una cum Romanis Presbyteris Bitone & Vincentio*. Confirmat & Adrianus I. in epitome Canonum. Porro Gelaſius ſua omnia de Concilii Nicæni rebus accepiſſe ſe prodit e vetuſtiſſimo codice, & probatiſſimis, antiquiſque ſcriptoribus: quare aſſerta hæc Oſii a Silveſtro legatio multo quam Gelaſius antiquiorem teſtem obtinet. Sed & alia, ait Baſnagius, ibi tradit Gelaſius, quæ dubia ſunt, niſi commentitia malueris. Fateor aliqua referre incerta hominem ſimplicem & parum cautum; verum ex paucis illis, quæ certe fabuloſa habet, ſuſpicionem in reliqua ejus omnia creare ingenii eſt parum liberalis. Nec mihi oggeratur vetuſtiorum omnium ea de re ſilentium; non enim illam omnes ad unum veteres ſiluiſſe ex Gelaſio, ſua omnia ex veteribus accepta tradente, jam demonſtratum eſt. Adſtruit etiam Gelaſio fidem ordo ſubſcriptionum Concilii Nicæni, quem omnes inter ſe diverſi MSS. codices ſervant; quamquam enim in collocandis aliis Patribus variant; ſummo tamen conſenſu Oſium in capite una cum legatis Apoſtolicæ ſedis conſtituunt. Hæc cernas in catalogo quorumdam Epiſcoporum apud Socratem H. E. lib. 1. c. 13. Hæc pariter in gemino Catalogo e vetuſtis codicibus expreſſo apud Labbeum Venet. edit. Hanc pariter ſervat ordinem Arabicus a Seldeno vulgatus in commentar. ad Origines Eutychii p. 90. qui tamen Catalogi ſcriptor Arabs cum Silveſtrum Romanum in omnium capite conſtituat, Oſii, Viti, & Vincentii nomina paulo inferius recitat. Subticet quidem Oſius in ſubſcriptione illa ſua nomen legati Apoſtolici, quod addunt duo illi Presbyteri eadem legatione peræque fungentes. Hæc pro ſe ingerit Baſnagius; num tamen ſolide ſatis judicent docti. In ſubſcriptionibus Sardicenſibus vulgatis Vincentius Capuanus, & Januarius Beneventanus legati nomen, quod reipſa gerebant, minime addunt. Fateor equidem in MS. codice Arduini legati nomen adjectum eſſe Vincentio e Januario; ſed & vulgatæ ſubſcriptiones in quibus vox illa abeſt e MSS. petitæ ſunt; utri codices præſtent quis definierit? Epiſtolæ S. Athanaſii e Concilio Sardicenſi datæ ſubſcribitur cum cæteris *Januarius de Benevento* ſine addito; quamquam Pontificis legatum agebat. Cur vero Vitus, & Vincentius legatos Silveſtri reipſa ſe dicunt? ideo arbitror, quod titulus illis præferendus erat, cur meri licet Presbyteri inter Epiſcopos ſederent.

Supereſt diſcrimen aſſignemus inter Arelatenſe Concilium & Nicænum: nolo enim contentioſum funem cum Baſnagio trahere contendente Arelatenſi Concilio Romanos legatos adfuiſſe nec præfuiſſe: Eſto; non præſederint. Ergo ne recte continuo intuleris nec primas in Nicæno tenuiſſe? non arbitror. Arelatenſe enim Concilium inſtitutum fuit poſt Romanum, in quo de cauſa Cæciliani Romanus Pontifex judicaverat. Sententiæ ibi latæ non acquieſcentes Donatiſtæ, Cæciliani adverſarii, reclamarunt apud Conſtantinum, idemque Imperator, ne quid relinqueret intentatum ad pacem inter fideles componendam, novum judicium victis conceſſit Arelate habendum. Res igitur ipſa poſcebat ut novum eſſet judicium, non idem ac prius, adeoque & ſecundi hujus Concilii præſes alter ſtatuendus a priori; ne quid juſtæ ſuſpicionis Donatiſtis relinqueretur. Nihil ſimile occurrebat in Nicæno Concilio, cui proinde ſuus primatus Sedi Apoſtolicæ permittendus fuerat. Hoc igitur ponendum eſt inter gemina hæc Concilia diſcrimen, quo admiſſo Baſnagii argumenta omnia rejiciuntur.

DISSERTATIO XIII.

De Concilii Nicæni Epocha.

ARTICULUS UNICUS.

Quo tempore celebratum fuerit Nicenum Concilium?

PROPOSITIO I.

Celebratum est Nicænum Concilium anno Æræ communis 325. Silvestri Pontificis 12. Constantini Imperatoris 20. Paulino & Juliano Consulibus.

PRobatur auctoritate Concilii Chalcedonensis Actione 2. ubi dicitur celebrata Nicæna Synodus, cujus postea Symbolum recitatur, *Consulatu Paulini & Juliani virorum Clarissimorum Consulum anno post Alexandrum 636. mensis secundum Græcos, Desii, die 19. qui est 13. Calendarum Juliarum, in Nicæa Metropoli Provinciæ Bithyniæ.*

Probatur secundo ex Eusebio lib. 3. *De Vita Constantini*, c. 14. ubi Nicænum Concilium celebratum testatur ipsis Constantini vicennalibus. *Quibus*, inquit, *ad exitum perductis*, Actis scilicet Nicænæ Synodi, *secundum istam victoriam Imperator se contra Ecclesiæ hostem * consecutum affirmavit, & propterea festum triumphale ad Dei honorem illustrandum egit. Eodem tempore vigesimus ejus regni annus completus est: in quo Conventus celebres etiam apud reliquas gentes agitabantur.*

* Licinum.

Et lib. 4. cap. 47. *Nicænus ille Conventus*, inquit, *triumphi nomine vigesimi Imperii anno constitutus, in ipsa Urbe Nicæa*, νίκην *id est præclaram de hostibus victoriam reportabat.*

Probatur tertio ex Socrate, lib. 1. c. 9. ubi de Concilio Nicæno sic loquitur: *Quod ad tempus Concilii attinet, coactum quidem fuit, sicut ex Annalium Commentariis constat, Paulino & Juliano Consulibus, undecimo Calendas Junii, anno 636. post regnum Alexandri Regis Macedonum.* Error irrepsit in mense & die; siquidem Junius loco Julii, & XI. Kalendas loco XIII. obtrusus est Scriptorum incuria, vel Typographorum oscitantia.

Eadem ad verbum habet Dionysius Exiguus in Epigraphe Canonum Nicænorum.

Mendosum igitur est Eusebii Chronicon, in quo Nicæni Concilii epocha figitur anno 15. Imperii Constantini, & Domini 324. siquidem sub iisdem Consulibus incidit annus Constantini vigesimus, Christi vero 325. ut ex Fastis emendatioribus colligitur.

Mendosum etiam est Cassiodori Chronicon, in quo post triennium collocatur, sub Januarii scilicet ac Justi Consulatu. Inde autem contigit Cassiodori hallucinatio, quod imperantis Constantini auspicia, quæ ad Consulatum Constantii, & Maximini sextum, quo pater ejus Constantius obiit, accuratiores Chronologi referunt, ipse ad Consulatum Diocletiani decimum, Maximi septimum, id est, ad triennium post referat. Explodenda etiam sunt quæ a Gelasio Cyziceno scribuntur, lib. 2. c. 5. *Agebatur*, inquit, *annus Regni Constantini sextus decimus, & sextus præterea mensis, cum hæc ab illo pro Ecclesiæ pace summa cura gerebantur.*

PROPOSITIO II.

Nicæna Synodus anno ipso vigesimo Constantini absoluta est.

PRobatur primo auctoritate Eusebii, qui Nicænæ Synodo adfuit, quique non semel testatur eam ipsis Constantini vicennalibus absolutam. Præterea, lib. 4. *De Vita Constantini*, cap. 47. scribit Concilium Nicænum celebratum fuisse anno illius vigesimo, quomodo Hierosolymitanum anno illius trigesimo celebratum est. At Hierosolymitana

mitana Synodus anno eodem inchoata & completa est: igitur & Nicæna ipsis Constantini vicennalibus completa fuit.

Probatur secundo. Sub aliis Consulibus habita non legitur Synodus Nicæna, quam sub Paulino & Juliano: ergo ultra ipsorum Consulatum, id est, ultra annum prorogata non fuit.

Probatur tertio Eusebius, & cæteri Scriptores testantur Constantinum Synodo semper adfuisse. At quis tanti Rectorem imperii cum Episcopis solido triennio in Concilio mansisse, ut quidam Auctores scripserunt, sibi persuadeat?

Probatur quarto. Cætera Concilia, Sardicense nimirum, Constantinopolitanum, Ephesinum, Chalcedonense &c. paucis absoluta fuere mensibus. Quidni ergo & Nicænum? aut qua de causa ad triennium & amplius prorogatum fuisset?

Probatur quinto. Ex antiqua Canonum Collectione, quæ vulgo Cresconiana appellatur. *Factum est*, inquit, *Concilium apud Nicæam Bithyniæ Metropolim a die 13. Calendas Julias, quod tenuit usque ad 8. Calendas Septembres, Paulino & Juliano* Consulibus. Et alia manu: *Atticus Ecclesiæ Constantinopolitanæ Episcopus* dixit: *Edidi Canones Sanctorum Patrum manu mea subscriptos. Amen*. Hæc a Cresconio deprompta existimat Cardinalis Baronius ex Rescripto Attici Episcopi Constantinopolitani mittentis Nicænos Canones ad Aurelium Carthaginensem, ejusque Synodum cum Romana Ecclesia de appellationibus contendentem. Ex his porro constat Synodum Nicænam duorum mensium spatio, & aliquot insuper dierum, absolutam: cujus scilicet duratio inter 19. Junii, & 25. Augusti concludatur, ut ex Attici & Cresconii testimonio constat.

Objicies in primam Propositionem: Synodus Nicæna sub Julio I. Romano Pontifice celebrata est: Falsa est igitur, quam constituimus, Nicæni Concilii epocha.

Probatur antecedens, auctoritate Sozomeni, lib. 1. c. 16. *Julius Episcopus Romanus*, inquit, *ætate ingravescente præpeditus abfuit; Sed Vitus & Vincentius ejusdem Ecclesiæ Presbyteri pro illo adfuere*. Item auctoritate ipsius Julii in Epistola ad Synodum Antiochenam relata a S. Athanasio in Apologia 2. in qua loquens ille Pontifex de Marcello Ancyrano, ait: *Nostri Presbyteri, qui tunc Niceno Concilio aderant, de ipsius recta fide contestabantur*. Tertio ex Photio libro *De Synodis* asserente, Nicænam Synodum sub Silvestro & Julio fuisse celebratam. Quarto ex Nicephoro, lib. 8. cap. 14. illam ad tempora Julii referente.

Respondeo, nego antecedens. Ad probationem, respondeo primo ad auctoritatem Sozomeni, manifestum errorem in Julii nomine admissum esse. Etenim post undecim annos solidos a Concilio Nicæno Julius ad Romanæ Sedis fastigium evectus est, ut monuit ipse Sozomenus. Itaque vix fieri potest ut tam supinæ ignorantiæ hunc auctorem insimulemus, ut in re adeo manifesta hallucinatus sit, Juliumque Silvestro substituerit. Mendum equidem esse vetus non inficior, quod in Historiæ Tripartitæ interpolatione e Sozomeno retinuit Epiphanius Scholasticus, eumque secutus Beda: Sed in amanuensium incuriam, potius quam in auctoris oscitantiam refundendum est. Quod ex ipso Sozomeno non difficile ostenditur. Cum enim in primo libro Historiæ Nicæni Concilii finem imposuisset, & secundum auspicatus esset his verbis: *Cum jam Nicænum Concilium venisset ad exitum*, &c. prioribus novemdecim illius secundi libri capitibus in iis recensendis versatur, quæ a Nicæni Concilii tempore ad Antiochenum usque Concilium gesta sunt, cujus Concilii Actis recitatis, sic exordium ducit capitis decimi noni: *Per id tempus cum Marcus post Silvestrum ad exiguum tempus Episcopatum Romanum gessisset, Julius in illam sedem successit*. Ex quo evidenter sequitur τὸ *Julius*, quod in præcedenti libro legitur, mendose in textum irrepsisse, in quo potius legendum sit πολιὸς δὲ ρωμαίων ἐπίσκοπος, id est, *Senex vel venerabilis Romanorum Episcopus*. Cujus loco facillime irrepsit, ἰούλιος δὲ ὁ ρωμαίων ἐπίσκοπος, ut observat appositissime doctissimus Cardinalis Perronius in Præfatione Gelasii Cyziceni editionis Romanæ, & in Replica ad Regem Serenissimum magnæ Britanniæ, cap. 35.

Non est etiam negligenda observatio illustrissimi Domini de Marca viri in omni literaturæ genere peritissimi, qui dictionem illam πολιὸς Poetis familiarem, apud Historicos insolentem esse notat; monetque locutionem omnino barbaram hinc effici. Fatetur

tetur nihilominus ex conjectura eminentissimi Perronii viam aperiri ad veram emendationem; si vice πῦ ἰο ύλιος legatur πόλεως lectioque ita restituatur : πόλεως δὲ ρωμαίων ἐπίσκοπος, id est, *urbis autem Romanorum Episcopus*. Tam solidæ quis refragaretur conjecturæ?

Confirmatur hæc responsio, primo ex eo quod Sozomenus, lib. 1. c. 2. scribat: *Crispo & Constantino Cæsaribus Consulibus, Romanæ Ecclesiæ Antistes fuit Silvester*. Fuisse autem tunc Consulatum Crispi & Constantini tertium, idem Sozomenus in Præfatione sui Operis testatur. *Suam vero*, inquit, *Historiam exorsus a Crispo & Constantino Cæsaribus jam tertium Consulibus*. Atqui tertius Crispi & Constantini Consulatus quatuor aut quinque dumtaxat mensibus ante Concilii Nicæni initium absolutus est; quod scilicet 13. Kal. Jul. Paulino & Juliano Consulibus inchoatum fuit. Fieri ergo non potest ut suos illuc legatos direxerit Julius: cujus inter & Silvestri Pontificatum sedit Romæ Marcus octo mensium spatio, ut testatur S. Hieronymus in Chronico.

Confirmatur secundo, ex eo quod scribit Sozomenus, absuisse Episcopum Romanum a Concilio Nicæno, ingravescente ætate præpeditum. Quod in Julium cadere non potest, quem 33. dumtaxat anno post Concilium obiisse ex omnium Historicorum fide constat.

Accedit querela Julii, (ut Sozomenus ipse refert, lib. 3. cap. 9.) apud Episcopos Orientales, quod eum ad Synodum Antiochenam non vocassent. Hoc autem qua ratione stare potest cum excusatione senectutis, ob quam non adfuit Concilio Nicæno, quod sexdecim annis Antiocheno illo antiquius fuit? Immo quare Julio senectutis causam prætexuit Sozomenus, cur a Concilio Nicæno abfuerit; non autem eam multo magis attulit cur ad Sardicense, quod 22. annis posterius Nicæno fuit, non sit profectus.

Ad auctoritatem S. Julii Romani Pontificis respondeo, ipsum designasse Vitum & Vincentium Sedis Apostolicæ Nicænum ad Concilium legatos, his verbis: *Nostri Presbyteri*. Quia Prebyteri erant Ecclesiæ Romanæ, sed a Silvestro missi, non ab ipso Julio.

Ad Photium respondeo, ejus testimonium a seipso ruere. Cur enim Synodum Nicænam sub Silvestro, Marco, & Julio celebratam non scribit, cum Marcus Silvestrum inter & Julium in Cathedra sederit Pontificia? Deinde, si cœpta sub Silvestro est, absoluta sub Julio, sequitur ipsam ad duodecim annos propagatam: quod omni specie veritatis destitutum nemo non videt.

Ad testimonium Nicephori respondeo, ipsum in depravatum Sozomeni textum incidisse, ex quo eum in errorem impegit.

Objices secundo ex Photio *in Bibliotheca Codice* 88. ubi ex Gelasio Cyziceno refert, *Indictam esse Nicænam Synodum anno 16. Imperii Constantini, durasseque Actiones ejus ad usque ejusdem primum & vigesimum annum cum semestri, ut nimirum sex ipsos annos Patres consederint*.

Confirmatur ex Auctore anonymo apud Metaphrastem, qui Concilium Nicænum sex menses ultra triennium perdurasse asserit: *Cœpit enim*, inquit, *quinto decimo Aprilis, finita autem Synodus est, cum triennium rursus pervenisset ad Aprilem, & excurrisset usque ad Septembrem. Sic enim sapiens annotavit Alexander, qui scripsit Acta Synodi*. Ergo Nicæna Synodus nec cœpta est an. 20. Constantini, nec eodem anno absoluta.

Respondeo, majorem non esse Photii auctoritatem hac in re, quam Gelasii Cyziceni, cujus testimonium & verba describit, nihil ex seipso affirmans. Porro in epocha Nicænæ Synodi hallucinatus est Gelasius, uti in multis aliis, quorum ecce tibi specimen.

Gelasii Cyziceni hallucinationes. In Præfatione, ait Rufinum Presbyterum Romanum fuisse, & Nicæno interfuisse Concilio. At Rufinus Aquilejensis erat Presbyter, non Romanus. Nec interfuit Nicæno Concilio: immo nec interesse potuit, qui necdum forsan natus erat.

Lib. 1. c. 3. *Francorum* meminit, quod nomen Concilii Nicæni tempore longe recentius est.

Lib. 2. c. 27. ait Alexandrum Alexandriæ Episcopum cum Athanasio tunc Archidiacono Concilii gesta misisse Ecclesiis Ægypti, Libyæ, Pentapoleos, &c. At id non fecit Alexander, sed ipsa Synodus, ut constat ex ipsius Epist., quæ legitur apud Theodoretum,

ettum, lib. 1. Hist. c. 8. Deinde falsum est S. Athanasium tunc fuisse Archidiaconum; sed tunc Diaconus tantum erat, ut constat ex Socrate, lib. 1. Hist. c. 5. & ex aliis Auctoribus. Ibidem scribit, Alexandrum Constantinopolitanum tunc solum Presbyterum, postea vero Episcopum, misisse Acta Concilii Ecclesiis omnium Cycladum insularum. At certum est Alexandrum Constantinopolitanum jam fuisse Episcopum Nicæni tempore Concilii, ex Theodoreto lib. 1. Hist. Ecclesiasticæ, c. 2. & 3. nam c. 2. inter primarios Episcopos qui tunc florebant, numerat Alexandrum: *Per idem tempus*, inquit, *Episcopali munere Constantinopoli fungebatur Alexander Apostolicis quoque donis illustris*. Cap. 3. refert Epistolam quam de Ario & ejus primis discipulis in Alexandrina Synodo anathemate damnatis scripsit Alexander Alexandrinus ad Alexandrum jam Constantinopolitanum Antistitem. Cap. 4. refert idem Theodoretus Arii Epist. ad Eusebium Nicomediensem. Cap. 5. Epist. Eusebii Nicomediensis ad Paulinum Tyri Episcopum. Cap. 6. refert quæ gesta sunt in Synodo Nicæna. Porro ex hac serie Historiæ Theodoreti constat Alexandrum Nicæni tempore Concilii non Presbyterum dumtaxat, sed Constantinopolitanum Episcopum fuisse.

Adde quod Alexandro propriam veluti Diœcesim tribuit Cycladum insulas, quæ suum habebant Metropolitam tempore Chalcedonensis Concilii, ubi Joannes Rhodi insulæ Metropolitanus legitur.

Denique initio Operis asserit Arianos Concilii Nicæni tempore, non solum contra Filium Dei, sed etiam contra Spiritum Sanctum blasphemasse, & lib. 2. describit disputationes de divinitate Spiritus Sancti in eo dem Concilio contra Philosophos habitas. At id repugnat verbis Sancti Epiphanii *Hæresi* 74. dicentis de tempore Nicæni Concilii: *Non fuit tunc quæstio de Spiritu Sancto*. Et verbis Sancti Basilii, Epistola 78. quæ Fidei Nicænæ Confessionem continet. *Spiritus Sancti ratio*, inquit, *transcursu posita est, nulla diligentia digna judicata, propterea quod, nondum mota esset hæc quæstio, sed sententia de ipso in animis credentium nullas adhuc insidias sustinuisset*. Levissimi igitur ponderis est Gelasii Cyziceni auctoritas, nisi aliis cum Auctoribus consentiat: siquidem tot erroribus scatet ejus Historia.

Ad auctoritatem Anonymi, respondeo, illum, & ignotum illum toti antiquitati Alexandrum Nicænæ Synodi Scribam, falsi convinci meliorum Auctorum testimoniis, scilicet Eusebii, Socratis, Theodoreti: ad quos accedit Hincmarus Archiepiscopus Remensis Epistola 33. ad nepotem suum Hincmarum Laudunensem: *Refutanda est*, inquit, *falsa opinio de quorumdam scriptis exorta, quod Nicænum Concilium tempore Julii fuerit celebratum: cum constet eamdem Sacram Synodum fuisse habitam anno post Alexandrum 636. sub Constantino Imperatore, die mensis, secundum Græcos Desii, decimo octavo * quod est, decimo * Kal. Juliar. Consulatu Paulini & Juliani, tempore Silvestri Papæ, sicut veridicæ Chronicæ, & Ecclesiasticæ Historiæ produnt*.

* *Legendum decimo nono.*
* *Legendum 11. Kal. Jul.*

DISSERTATIO XIV.

De voce ὁμοούσιον,

ARTICULUS UNICUS.

Utrum vox ὁμοούσιον apposite & prudenter inserta fuerit Symbolo Nicæni Concilii.

PROPOSITIO.

Nicæni Patres ὁμοούσιον Patri Filium recte sunt professi, eamque vocem Fidei Symbolo apposite & prudenter addiderunt.

PRobatur. Vocabulum quod Filium non solum similem esse Patri, sed ejusdem omnino cum illo naturæ & essentiæ significat, quodque propterea Arianam ad Hæresim labefactandam plurimum valet, a Nicænis Patribus, apposite & prudenter Symbolo Fidei additum est. Sed τὸ ὁμοούσιον significat Filium non solum similem esse Patri,

sed ejusdem omnino cum illo naturæ & essentiæ, & propterea Arianam ad Hæresim profligandam plurimum valet: a Patribus igitur Nicænis apposite & prudenter Symbolo Fidei additum est.

Probatur minor ex SS. Patribus, qui istius addendæ vocis occasionem exposuerunt: vel illius vim ac proprietatem explicuerunt. Et primo ex Sancto Athanasio in Epistola De Nicænæ Synodi contra Arianam Hæresim decretis, *pag.* 415. „ Verba igitur „ Christo rebellium Arianorum, *inquit*, terrestria, inquam, ista & humum sapientia, „ ut antea, ita etiam nunc, omnem præ se impietatem ferunt. Quæ autem a Sy- „ nodo sunt scripta & statuta contra eos, si quis diligenter excutiat, inveniet in iis ab- „ solutissimæ sensum veritatis contineri: & causam utendi istiusmodi vocabulis, recta „ ratione niti si diligenter audiantur. Causa autem hujusmodi fuit. Cum Synodus in „ hoc esset ut Arianorum impia vocabula tolleret, & voces adhibere vellet, quæ sine „ controversia, sacrarum literarum essent, nimirum eum Filium esse, & nequaquam „ ex non entibus esse, sed ex Deo; eumque & Verbum esse, & Sapientiam & nequa- „ quam creaturam aut facturam, sed germen proprium sui Patris: Eusebiani pro in- „ veterata sua opinione volebant illud ex Deo esse, commune esse, & ad homines „ quoque pertinere: neque quidquam Christum eo nomine a nobis differre, eo quod „ scriptum esset: Unus Deus ex quo omnia. Ibi Patres animadversa illorum fraude & „ impietatis vafritie, coacti sunt clarioribus verbis exponere, quid sit ex Deo esse, & „ scribere, Filium ex substantia Dei esse, ne ex Deo esse, & commune, & æque ad „ Filium, & creaturas pertinere existimaretur. Cætera igitur omnia creaturas dixere, „ excepto Verbo, quod solum ex Patre genitum esse crediderunt: & cætera quoque „ ex Deo esse, verum non eadem ratione qua Filius. Creaturæ enim ideo ex Deo esse „ prædicantur, ne temere & sponte extitisse videantur, aut fortuitam habuisse generatio- „ nem, aut ne creaturarum auctor alius quam Deus putaretur, aut Angeli creatores „ rerum existimarentur: sed ut Deus omnia per Verbum cum prius non essent, ad es- „ sentiam produxisse intelligeretur. Verbum autem, cum creatura non sit, vere ex „ Deo est, & esse prædicandum est. Istius rei intellectus iis vocibus concipitur quibus „ dicitur eum ex substantia Patris esse. Id enim nulli creaturarum datum. Ideo Sacro- „ sancta Synodus liquidius dixit eum ex substantia Patris esse, ut alius a natura rerum „ conditarum crederetur... Episcopis rursum affirmantibus & hoc quoque scribi debe- „ re, Eum veram esse potentiam, & imaginem Patris, & similem Patri, & indemuta- „ bilem per omnia, & inconvertibilem, & æternum, indivisum in Patre subsistere. „ Numquam enim non erat, sed semper erat, subsistebatque perpetuo apud Patrem, „ ut splendor lucis. Ista quidem eatenus sustinebant Eusebiani, nihil ausi contradice- „ re, ob probum quod in dictis suis refutatis passi erant: sed ita tamen ut deprehen- „ derentur inter sese mussitare, nutus conferre, oculisque sibi invicem applaudere, quasi „ illud, simile esse, & in eo esse, & ejus potentiam esse communia Filio nobiscum es- „ sent; neque obstare quidquam quominus nobis ea ipsa quoque adaptarentur, eo quod „ de similitudine nostra cum Deo scriptum habeatur, Hominem esse & imaginem, & „ gloriam Dei .... Cœterum Episcopi considerata illorum hypocrisi & vafritie, ipsi „ quoque necessitate coacti sunt sententiam earum rerum ex Scripturis colligere, & „ quæ prius dixerant, apertioribus verbis repetere, & scribere Filium consubstantialem „ esse Patri, ut non solum similem similitudine, sed eumdem ea voce, qua dicitur „ esse ex Patre, significarent; atque aliam Filii similitudinem & inconvertibilitatem „ declararent, diversamque ab ea, quæ in nobis est, imitationem, quam ex virtute „ per observationem mandatorum consequimur. *Et infra:* In his verbis, ex Patre es- „ se, & consubstantialem esse, vim peremptoriam Patres voluere contineri, ad eliden- „ das has argutiolas, Filium creatum aut factum, aut mutabilem esse, aut non fuisse „ antequam nasceretur .... Quapropter si isti hæc vocabula exotica cavillantur, respi- „ ciant sensum, juxta quem Synodus ea in decretis suis adhiberi voluit; & pro ana- „ themate habeant, quæ Synodus pro anathemate habere voluit; & tum demum, si „ possint, culpent: Sed ego satis compertum habeo, eos, si pro Synodi sententia „ hac in parte sentiant, verba quibus ea sententia concepta est, non improbaturos esse.

Eadem ferme repetit in Epiſtola ad Africanos, pag. 720. & ſequentibus. Et in Epiſtola *De Synodis Arimini & Seleuciæ*, ubi τὸ ὁμοούσιον *Columnam vel cippum* vocat, *quo Arianorum impietas proſcribitur, ac velut trophæum de ea ſuperata, proſtrataque ſtatuitur.*

Et rurſus pag. 709. „ Ideo, *inquit*, Nicææ congregati Epiſcopi, conſpicati eorum hominum qui ita ſentiebant, vafritiem, collectis in unum quæ ex ſacris literis ad ſententiam ſuam tuendam facerent, liquidius rem exponentes, Filium Patri conſubſtantialem eſſe aſſeverarunt, ut ingenuitas & vera natura Filii inde ſignificaretur, nihilque cum eo res creatas commune habere docerent. Vocis enim iſtius exquiſita ratio, eorum ſimulationem, cum dicunt, eum ex Deo eſſe, patefecit, & omnes eorum argutias, quibus ſimpliciores fallunt, excludit. Certe cum omnia queant fucis lenociniiſque ſophiſmatum adulterare, & pro libidine mutare, hanc ſolum vocem adaperientem ipſorum Hæreſim reformidant, quam Patres pro munimento, & arce contra illorum impias commentationes in ſcripta retulerunt.

Lege Theodoretum, lib. 1. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ, cap. 8. ubi occaſionem qua moti ſunt Nicæni Patres ad vocabulum iſtud Symbolo addendum ex S. Athanaſio repetit & exponit.

Probatur ſecundo ex Euſebio Cæſareenſi in Epiſtola ad ſuos Cæſareenſes poſt Nicænum Concilium ſtatim data, qua teſtatur ſe Nicænæ Fidei Symbolo ſubſcripſiſſe, & vocabulum ὁμοούσιον approbaſſe, poſtquam rectus illius ſenſus a Patribus expoſitus eſt, quamvis jejune omnino vocem illam explicet, ut alias probavimus. „ Cum iſta Formula, *inquit*, ab illis præſcripta eſſet, illud ex ſubſtantia Patris eſſe; & illud, Patri conſubſtantialem eſſe, quomodo eſſent intelligenda, ab eis diligenter quærere cœpimus: Unde quæſtiones & reſponſa nata ſunt, rationeque accurate perveſtigatum, quæ illis verbis ſubjecta eſſet ſententia. Fatebantur illi, ex ſubſtantia eſſe, idem ſignificare, quod ex Patre eſſe, non tamen partem Patris eſſe. Nobis ſane videbatur pulchrum conſentire cum piæ illius doctrinæ ſententia, quæ docet Filium ex Patre eſſe, non tamen partem ſubſtantiæ illius eſse. Quapropter huic ſententiæ etiam a nobis aſſenſum eſt, neque vocem, Conſubſtantiale rejecimus, propterea quod pax tamquam ſcopus ad intuendum ante oculos noſtros verſabatur: & cautio erat a nobis adhibita, ne a recta Fidei ſententia excideremus.

Et infra: „ Eodem modo etiam illud, Filium Patri conſubſtantialem eſſe ratione & exquiſitum eſt, & probatum, non more corporeo debere intelligi, neque quidquam habere ſimile cum mortalibus animantibus. Nam neque diviſione ſubſtantiæ, neque defectione, ſed nec affectione ulla, mutationeve paternæ eſſentiæ & facultatis poſſe conſtare. Ingenitam enim Patris naturam, ab his omnibus prorſus alienam eſſe: & hoc Patri conſubſtantialem eſſe, nihil aliud oſtendere, quam Filium Dei ad reliquas creaturas nullam habere ſimilitudinem: Sed Patri ſolum qui eum genuit, omnino ſimilem eſſe, neque ex alia, quam ex Patris ſubſiſtentia & eſſentia genitum. Quod quidem ſic expoſitum, recte videbatur aſſenſione approbare. Nam nonnullos veteres Epiſcopos, Scriptores, viros ſane diſertos & illuſtres in Patris & Filii divinitate explicanda, hoc verbo conſubſtantiali, uſos fuiſſe cognovimus. *Hanc Euſebii Epiſtolam deſcribit Theodoretus, lib. 1. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ, cap. 12. & cap. 13. ſubjungit*: „ Quod autem vox conſubſtantiale, non ſit nova, neque a Patribus id temporis Nicææ congregatis inventa, ſed antiquitus a Majoribus ad poſteros deducta, Euſebius locuples teſtis eſt, quin etiam quod omnes tum in unum coacti communi conſenſu Fidem illic expoſitam approbarint, idem Auctor non in eadem ſolum Epiſtola, verum etiam alio in Opere, in quo vitam Conſtantini Magni ſummis laudibus effert, manifeſto oſtendit.

Probatur tertio ex Sancto Hilario, libro de Synodis. „ Inane eſt, *inquit*, calumniam verbi pertimeſcere, ubi res ipſa cujus verbum eſt non habeat difficultatem. Diſplicet cuiquam in Synodo Nicæna ὁμοούσιον eſſe ſuſceptum? Hoc ſi cui diſplicet, neceſſe eſt placeat, quod ab Arianis eſt negatum. Negatum enim idcirco eſt ὁμοούσιον ne ex ſubſtantia Dei Patris Dei Filius natus, ſed ſecundum creaturas ex nihilo conditus

prædicaretur. Nihil novum loquimur: pluribus edita literis ipsa Arianorum perfidia sibi testis est. Si propter negantium impietatem pia tum fuit intelligentia confitentium: quæro cur hodie convellatur, quod tam pie susceptum est, quia impie negabatur? Si pie susceptum est, cur venit constitutio pietatis in crimen? Videamus igitur quid Nicæna Synodus statuerit, ὁμοούσιον id est, unius substantiæ confitendo; non utique Hæresim parturire quæ de Homousii vitiosa opinione concipitur. Non opinor, illud loquentur, quod unam anteriorem substantiam Pater & Filius in substantiam suam patiendo diviserint.

Et infra: „ Non hic sanctissima religiosorum Virorum Synodus nescio quam priorem, quæ in duos divisa sit, substantiam introducit, sed Filium natum de substantia Patris ... Quæ hic vitiosæ intelligentiæ occasio est? Natus esse de substantia Patris Filius, non factus prædicatur: ne nativitas divinitatis, factura sit creationis. Idcirco autem unius substantiæ. Non ut unus subsistat, aut solus, sed ut ex substantia Dei natus non aliunde subsistat, neve in aliqua dissidentis substantiæ diversitate subsistat. Aut numquid non hæc fides nostra est, ut non aliunde subsistat, neque indissimilis subsistat? Aut aliud hic testatur ὁμοούσιον quam ut una atque indissimilis sit duorum secundum naturæ propaginem essentia, quia essentia Filii non sit aliunde? Quæ quia aliunde non est, unius recte esse ambo creduntur essentiæ, quia substantiam nativitatis Filius non habeat, nisi de paternæ auctoritate naturæ.

Probatur quarto ex Sancto Epiphanio Hæresi 69. „ Ut serpens, *inquit*, bituminis odorem refugit, aut cervæ halitum, aut hagatis lapidis suffitum: Sic Arius & Sabellius illam veritate constantem consubstantialis professionem exosam habent.

Probatur quinto ex Mario Victorino, qui sub Constantio Imperatore floruit, l. 2. adversus Arium: „ Lecta sunt, *inquit*, omnia denominata ab οὐσίας. Hinc itaque compositum ὁμοούσιον de Deo & Christo, quod & a ratione non est alienum. Habet enim οὐσίαν, quam habent superiora nomina: & hoc nomen omnes excludit Hæreticos. Necessario ergo positum a Majoribus. Dicendum ergo, & semper tractandum est. At enim quia non intelligitur & scandalum facit, tollendum & de fide, & Tractatu, aut certe Latine ponendum. Non intelligitur, dicunt: Ergo nec Latine potest dici: Non intelligitur? quare vos timetis istud? qui enim oppugnant, timent tamen. Si timetis, Hæretici estis, hoc excluso subintrare cupitis.

Tom. 4. Biblioth. Patr. Parisiensis.

Et infra de eodem vocabulo sic loquitur: „ An non utile, quod excludit Hæreticos, maxime Arianos? Quod majoribus positum ut murus, & propugnaculum? Sed nuper est positum. Quia nuper erupit venenata cohors Hæreticorum; quod tamen conditum juxta veterem fidem. Nam & ante Tractatum, & multi orbis Episcopi trecenti quindecim in civitate Nicæa per totum orbem decretam fidem mittentes, Episcoporum millia in eadem habuerunt, vel illius temporis, vel sequentium annorum.

Et infra: „ Ex æterno Deus, & ex æterno λόγος. Simul ergo ambo, & semper simul, nec aliquando alter sine altero; nec Filius ex eo quod non est aliquando. Hic ergo exclusus Arius, qui protulit, ἐνίοτε οὐκ ἦν. Sententia ejus fuit & illa, ἐξ οὐκ ὄντων esse Filium, id est, de nihilo. Significat ὁμοούσιον simul esse, & substantiam: adversus utrumque sacrilegium verbi hujus potentia repugnat. Sive enim ita est ut ὁμοούσιον sit ejusdem substantiæ, excluditur quod dictum est, esse Christum ex nihilo. Si enim Deus & λόγος eadem substantia sunt, Deus & λόγος non solum non ex nihilo, sed ne ex simili quidem substantia. Si vero ὁμοούσιον ex eo, quid est, simul esse substantia intelligitur, hoc est, simul esse substantiatum, simul Deus & λόγος, & ex æterno semper simul Pater & Filius. Ex hoc excluditur quod dictum est: Fuit, quando non fuit. Hoc si ita est; hoc uno, id est, ὁμοούσιον omne venenum Ariani dogmatis internecatur.

Denique librum sic concludit: „ Ὁμοούσιον vero magis ac magis teneatur, scribatur, dicatur, tractetur, in Ecclesiis omnibus prædicetur. Hæc enim fides apud Nicæam, hæc fides Apostolorum, hæc fides Catholica. Hinc Ariani, hinc Hæretici vincuntur universi.

Ad Orientales Episcopos hac Epistola scripta est.

Probatur sexto ex Epistola Synodica Concilii Parisiensis, anno 362. celebrati, quæ apud

San-

Sanctum Hilarium legitur in Fragmentis, *in qua Gallicanæ Ecclesiæ Patres de voce* ὁμοούσιον *sic loquuntur*: ,, Plures numero qui aut Arimini aut Nicææ adfuerunt, sub auctoritate vestri nominis ad Usiæ silentium sunt coacti; quod verbum a vobis quondam contra Ariomanitarum Hæresim inventum, a nobis semper sancte fideliterque susceptum est. Nam Homousion sermonem ad veram & legitimam ex Deo Patre unigeniti Dei nativitatem sumus amplexi, detestantes secundum Sabellii blasphemias ipsam unionem, neque aliquam partem Patris esse Filium intelligentes, sed ex toto, atque perfecto innascibili Deo; totum atque perfectum unigenitum Deum natum, unius a nobis idcirco vel Usiæ, vel substantiæ cum Deo Patre confessum, ne creatura potius, aut adoptio, aut appellatio videatur. Et quia ex ipso esset, ut ex Patre Filius, ut ex Deo Deus, ut ex virtute virtus, ut ex Spiritu Spiritus, ut lumen ex lumine, similitudinem quoque ejus ad Deum Patrem non inviti audientes, quippe cum imago invisibilis Dei sit, sed eam solam similitudinem dignam ad Patrem intelligentes, quæ veri Dei sit ad Deum verum: ita ut non unio Divinitatis, sed unitas intelligatur: quia unio sit singularis, unitas vero secundum nativitatis veritatem plenitudo nascentis sit: maxime cum Dominus noster Jesus Christus ad Discipulos suos sit professus dicens: Ego & Pater unum sumus: quo non solum charitatem quæ ad Patrem est, sed & divinitatem, quæ Dei ex Deo est, significat, secundum illud: Qui me vidit, vidit & Patrem.

Probatur septimo ex S. Basilio Magno Epistola trecentesima, ubi de vocis ὁμοούσιον *additione ad Symbolum a Nicænis Patribus facta, sic loquitur*: ,, Et quia ex non ente ad esse productum fuisse Filium etiam tunc nonnulli asseverabant, hanc ut abscinderent impietatem illi Patres, nomen homousii usurparunt. Nam Filii ad Patrem adunitio sine tempore est & interstitio . . . . Quandoquidem est ergo Pater lumen sine principio: lumen vero genitum Filius: lumen & lumen alteruter: ὁμοούσιον dixerunt non incongrue, ut naturæ æqualem dignitatem demonstrent. Non enim quæ ad invicem sunt cognata, sunt ad invicem consubstantialia, id quod non nemo existimavit: Sed tum cum & causa, & causatum ejusdem per omnia naturæ sunt participes. Vox ista & Sabellii impietatem corrigit: tollit enim Hypostaseos identitatem, & perfectam personarum intelligentiam introducit. Non enim aliquid idem est sibi ipsi ὁμοούσιον, sed alterum alteri. Itaque rectissime & cum pietate conjunctissime hypostaseon dividuntur proprietates, & immutabilitas naturæ inalterabilis repræsentatur.

Probatur octavo ex S. Ambrosio, l. 3. de Fide, *cap.* 7. ,, Secundum impietatem igitur suam, *inquit*, positum substantiæ verbum recipiunt Ariani: secundum pietatem autem Fidelium comprobatum repudiant & refutant. Nam quid est aliud cur ὁμοούσιον Patri nolint Filium dici, nisi quia nolunt verum Dei Filium confiteri? Sicut Auctor ipsorum Eusebius Nicomediensis Epistola sua prodidit, dicens: Si verum Dei Filium, & increatum dicimus ὁμοούσιον cum Patre incipimus confiteri. Hæc cum lecta esset Epistola in Concilio Nicæno, hoc verbum in Tractatu Fidei posuerunt Patres, quod id viderunt Adversariis esse formidini, ut tamquam evaginato ab ipsis gladio, ipsorum nefandæ caput Hæresis amputarent. Frustra autem verbum istud propter Sabellianos declinare se dicunt, & in eo suam impietatem produnt: ὁμοούσιον enim aliud alii, non ipsum est sibi. Recte ergo ὁμοούσιον Patri Filium dicimus, quia verbo eo, & personarum distinctio, & naturæ unitas significatur.

Probatur nono ex S. Gregorio Nazianzeno, Orat. 49. Denique, *inquit*, si diligentius & accuratius attendatis, cur noluerunt de Evangelica & Apostolica Fide, ac æque Patrum traditione, unius essentiæ nomen auferre, proculdubio probatis Arianam Hæresim subtili compendio, brevi jam sublato hoc nomine intromissam.... Quæ enim causa, quæve ratio extitit, ut quod docendum, quod credendum cunctis Ecclesiis fuerat traditum, quodque Patres nostri Apostolici viri contra universas Hæreses, vel maxime Arianam, quasi quemdam obicem veritatis, quo omnes aditus pestiferæ doctrinæ obstruerent, Sancto Spiritu, Catholica ratione posuerunt, nunc magno nisu ab his qui nunc elogio Arianæ labis addicti sunt, laboretur auferri, nisi ut Filium

„ Dei mutabilem, & convertibilem, ut proprie non propria Patris ſubſtantia conſti-
„ tiſſe confingant?

Probatur decimo ex S. Auguſtino lib. contra Sermonem Arianorum: „ Ariani, *inquit*, „ & Eunomiani nos vocitant homouſianos: contra eorum errorem ὁμοούσιον defendimus „ Patrem, & Filium, & Spiritum Sanctum: id eſt unius ejuſdemque ſubſtantiæ, vel „ ut expreſſius dicatur, eſſentiæ, quæ οὐσία Græce appellatur: quod planius dicitur, „ unius ejuſdemque naturæ. Et tamen ſi quis iſtorum qui nos homouſianos vocant, „ filium ſuum, non cujus ipſe eſſet, ſed diverſæ diceret eſſe naturæ, exhæredari ſe „ ab eo mallet filius, quam hoc putari. Quanta itaque impietate iſti cœcantur, qui cum „ confiteantur unigenitum Dei Filium, nolunt ejuſdem naturæ, cujus Pater eſt, con- „ fiteri, ſed diverſæ atque imparis, & multis modis rebuſque diſſimilis, tamquam non „ de Deo natus, ſed ab illo de nihilo ſit creatus; ac per hoc & ipſe creatura ſit, gra- „ tia Filius, non natura. Ecce qui nos quaſi macula novi nominis vocant homouſianos, „ nec ſeipſos, cum iſta ſentiunt, intuentur inſanos.

Objicies. Vox quæ non legitur in Scripturis ſacris, ſed in Eccleſia nova erat, immo olim ab Eccleſia damnata, & quæ occaſionem dabat erroris, nec appoſite nec prudenter inſerta fuit Symbolo Fidei a Patribus Nicænis: ſed vox ὁμοούσιον non legitur in Scripturis, nova erat, & nuſquam uſurpata in Eccleſia ante Nicænum Concilium: immo olim ab Eccleſia damnata in Synodo Antiochena adverſus Paulum Samoſatenum: occaſionem dabat multiplicis erroris, propter æquivocationem. Quidam enim τοῦ ὁμοουσίου nomine unicam perſonam intelligebant: alii ſubſtantiam perſonis priorem, quæ ipſis deinde communicaretur; alii ſubſtantiam quæ in tres diviſa eſſet portiones tribus perſonis adſcriptas (ut colligitur ex S. Hilario in libro de Synodis:) ergo nec appoſite nec prudenter Nicænæ Fidei Symbolo inſerta eſt vox ὁμοούσιον.

Reſpondeo, diſtinguo majorem quoad primam partem. Si non inveniatur in Scripturis ſacris, nec quoad ſonum, nec quoad ſenſum, nec expreſſe, nec æquivalenter, & ſi iiſdem Scripturis repugnet, concedo. Si iis non repugnet, immo in illis inveniatur quoad ſenſum & æquivalenter, nego. Porro vox ὁμοούσιον æquivalenter & quoad ſenſum legitur in Scripturis. Unde Nicæni Patres eam recte prudenterque inſeruerunt Symbolo Fidei: maxime cum Ariani vocibus nedum in Scriptura non exaratis, ſed illi palam aperteque contrariis Hæreſim ſuam ſtabilirent. Hac de re audiendus eſt Sanctus Athanaſius, lib. de Synodi Nicænæ contra Arianam Hæreſim decretis. „ Quod ſi rur- „ ſus, *inquit*, quia voces iſtæ in Scripturis ſolemnes non ſint, obmurmurationes faciant, „ æquum profecto eſt ut ea de cauſa ipſi potiſſimum rejiciantur, utpote logodædali „ novorum vocabulorum, & quod magis eſt, ſanis ſententiis non utentes, ſeque ipſi „ in hoc negotio incuſant, quod primi hujus rei occaſionem præbuerunt, dum ex non „ ſcriptis vocibus Deo bellum comparant. Sed tamen cognoſcet quiſquis eſt ſtudioſioris „ animi, has voces tametſi in Scripturis non reperiantur, habere tamen eas eam ſen- „ tentiam quam Scripturæ volunt, & ob ipſum eas ſonare apud illos, quibus aures „ ad pietatem ſunt integræ & minime vitiatæ . . . Unde enim alioqui Filium intel- „ ligas eſse Sapientiam & Verbum, in quo omnia ſunt condita, niſi per has voces qui- „ bus dicitur ex Deo eſſe? Rem certe ita ſe habere ex Scripturis liquet, cum Pater „ ita per Davidem loquatur: Eructavit cor meum verbum bonum: &, Ex utero ante „ Luciferum genui te. Et Filius hoc de ſe Judæis oſtendit: Si Deus Pater veſter eſ- „ ſet, diligeretis utique me: ego enim ex Patre egreſſus ſum. Ac rurſum: Non quod „ Patrem quis viderit, niſi is qui eſt a Deo. Jam & illud: Ego & Pater unum ſu- „ mus, & Pater in me eſt, & ego in Patre, idem eſt ac ſi dicat; Ego ex Patre „ ſum, & indiviſibilis ab illo.... Si ergo ſimplex eſt Deus, ut revera eſt, certum eſt, „ & cum dicimus Deum, nominamus Patrem, nihil nos eorum quæ circa eum ſunt, „ ſed ipſorum ſubſtantiam ſignificare. Nam tametſi comprehendere quænam illius ſit „ ſubſtantia, nequeas tamen de ſubſtantia illius, hoc eſt, de ipſo Deo ſentis & cogi- „ tas, cum pro Scripturæ nominibus Deus, & Pater, & Dominus appellatur... Qua- „ propter cum quis audit Filium Dei eſſe ex ſubſtantia Dei, ne admiratione duca-

„ tur

„ tur, sed potius approbet, recipiatque Patres, qui rei intellectum purius tradidere & „ liquidius verbis paribus & idem pollentibus id dictum, ex Deo esse, per has voces „ ex substantia Dei esse, expresserunt. Idem enim arbitrati sunt ex Deo esse, & ex „ Dei substantia esse.

Et libro de Synodis Arimini & Seleuciæ : „ Si penitus excludenda putant vocabula „ omnia non scripta, cur cum Arius tantum acervum dictionum, quæ nusquam in Scri- „ pturis occurrunt, accumulaverit; quales sunt, Ex non extantibus; &, Non erat Fi- „ lius antequam gigneretur; &, Erat quando non erat; & Mutabilis est, & ineffa- „ bilis est, atque invisibilis Pater suo Filio; & Filius ne suam quidem novit substan- „ tiam, & cætera, quæ in ridiculo impioque suo Commentario Arius evomuit ex opi- „ nione sua, non illi contradixerunt?

Præstat audire & Sanctum Hilarium in libro contra Constantium: *Utitur autem etiam nunc*, inquit, *artis suæ consuetudine, ut per recti speciem prava firmet, & per rationis nomen insana constituat: Nolo*, inquit, *verba quæ non scripta sunt dici. Hoc tandem rogo, quis Episcopis jubeat? & quis Apostolicæ Prædicationis vitet formam? Dic prius si recte dici putas: nolo adversum nova venena novas medicamentorum comparationes: nolo adversum novos hostes nova bella: nolo adversum novas insidias Concilia recentia. . . . Novitates vocum, sed profanas, devitari jubet Apostolus. Tu cur pias excludis? Innascibilem scriptum nusquam legis. Numquid & hoc negandum erit, quia novum est? Decernis similem Patri filium, Evangelia non prædicant. Quid est quod non refugis hanc vocem? In uno novitas eligitur, in alio submovetur. Ubi impietatis occasio patet, novitas admittitur: ubi autem religionis maxima & sola cautela est, excluditur.*

Præstat audire & Sanctum Gregorium Nazianzenum, Oratione 49. *Si dicis mihi*, inquit, ὁμοούσιον *quod est unius essentiæ nomen, ob hoc nominari non oportere, quia in Scripturis divinis non contineatur: quæro autem, o homo, qui hoc prohibes, utrum ideo nominari non debeat, quia scriptum non est, an quia credi ita non licet? Quod si ita credendum est, cur non ita profitendum? Aut si ideo nominandum non est, quia nec ita credendum; obtinuit Arianæ labis assertio ...... Frustra times, o homo, profiteri quod credis: aut frustra credis, si ita non profiteris, & merito Hæreticus denotaris.*

Ad id quod additur in minori, vocem ὁμοούσιον fuisse novam, nec ante Nicænum Concilium usurpatam, respondeo id falsum esse. Nam ante illam Synodum Theognostus, & uterque Dionysius, Alexandrinus & Romanus, *Filium ex Patris substantia productum*, & *Patri consubstantialem* dixerunt, ut testatur S. Athanasius Libro de *Synodi Nicænæ decretis*. Quin etiam Dionysius Alexandrinus in Epistola ad Paulum Samosatenum, *Consubstantialem dici Filium Patri ab antiquis* affirmat.

Ad id quod subjungitur, vocem ὁμοούσιον fuisse proscriptam in Synodo Antiochena, respondeo, distinguo propositionem: fuit damnata in sensu Pauli Samosateni qui ea abutebatur, concedo; fuit damnata in sensu Catholico, quo eam usurparunt Nicæni Patres, nego. Quo autem sensu eam utraque Synodus acceperit, Sanctus Athanasius exponit, lib. de Synodis Arimini & Seleuciæ: „ Si igitur aliquis carpit Nicænses, *in-* „ *quit*, quod non dixerint omnia quæ ipsorum antecessoribus placuerunt: idem quoque „ merito carpserit septuaginta Episcopos Pauli Samosatensis condemnatores, quod ea „ quæ antecessorum erant, non observaverint. Antecessores autem eorum fuere duo „ isti Dionysii, cæterique qui Romæ tum congregati fuere. Verum neque illos fas est „ culpare. Omnes enim Christi curam gessere, studiaque sua contra Hæreticos inten- „ derunt, & hi quidem Samosatensem; illi vero Arianam Hæresim condemnaverunt: „ bene vero & hi & illi pro subjecta materia scribunt. Et quemadmodum B. Aposto- „ lus in Epistola sua ad Romanos dixit: Lex spiritualis est, & Lex sancta est, & præ- „ ceptum sanctum & justum, & bonum; ad Hebræos vero aliter scripsit: Lex neminem perfecit. Itidem & ad Galatas: In Lege nemo justificatur; ad Timotheum „ contra, Legem bonam esse dixit, si quis ea legitime utatur: Neque tamen quis ob „ id Sanctum Virum reprehenderit, quasi qui contraria & pugnantia scribat, sed potius „ eum admiratione prosequatur, quod tam congruentia pro re nata ad singulos scri- „ pta mittat, ut & Romani & alii discerent a litera ad spiritum converti; Hebræi ve-

BIBLIOTECA D. F. M. CAP. MONTEFUSCO (Av)

„ ro & Galatæ instituerentur, non in legem, sed in Datorem Legis spem suam ha-
„ bere. Ita quoque etsi amborum Conciliorum Patres diversimode de Consubstantiali
„ mentionem fecere, non tamen ea de causa ab illis diffidere debemus, sed illorum
„ mentes scrutari: quod si fecerimus, omnino inveniemus ambas Synodos inter se con-
„ sentire. Qui enim Samosatensem sustulerunt, hanc vocem consubstantiale corporali-
„ ter accepere, cum Paulus sophisticari vellet, & diceret: Si Christus non ex homine
„ Deus factus est, igitur consubstantialis est Patri, & necessario sequitur tres esse sub-
„ stantias: unam quidem quæ priorsit, ut princeps; reliquas vero duas ex ea oriun-
„ das: ideoque merito vitantes illud sophisma Pauli, dixere Christum non esse consub-
„ stantialem: non enim ita se habet Filius ad Patrem, ut ille cogitabat. Illi vero qui
„ Arianam Hæresim anathemate notarunt, cognoscentes non creaturam, sed genitum
„ quiddam ex substantia Patris Filium esse: & substantiam Patris originem, radicem
„ & fontem esse Filii, & veram undecumque esse similitudinem Geniti cum Genito-
„ re, & nequaquam eum, uti nos, diversæ naturæ esse; & pro se habentes Diony-
„ sii exempla, fontem scilicet, & consubstantialis assertionem, & prœterea unitricem
„ Salvatoris vocem, Ego & Pater unum sumus; &, Qui vidit me, vidit & Patrem
„ meum: his de causis merito inducti sunt, ut Filium consubstantialem dicerent. Et
„ quemadmodum nusquam quisquam Apostolum culpaverit, quod de lege ad istum
„ modum Romanis, ad illum vero Hebræis scribat: ita neoterici priscos homines num-
„ quam culpaverint, si videant eorum mentem & interpretationem; neque rursus pri-
„ sci neotericos reprehenderint, si conspiciant quo animo, & in quem usum de Do-
„ mino scribant: nam utraque Synodus justam habet & rationabilem causam, cur il-
„ la ad illum, ista vero ad istum modum verba sua temperaverit. Quandoquidem enim
„ & Samosatensis sentiebat Filium ante Mariam non fuisse, sed ab ea initium suæ
„ essentiæ accepisse, ideo Episcopi tunc congregati hominem Hæreseos condemnatum
„ abdicarunt; & de Filii divinitate simplicius scribentes, non exquisitam diligentiam in
„ tractatu hujus vocis, consubstantialis adhibuerunt; sed ut acceperant de consubstan-
„ tiali; ita locuti sunt: in eo enim omnem curam habebant, ut quod Samosatensis
„ excogitaverat, tollerent, & docerent ante omnia Filium fuisse, eumque non ex ho-
„ mine Deum esse factum, sed cum Deus esset, induisse servi speciem. Atque ita
„ adversus Pauli blasphemias actum fuit. Verum quia Eusebius & Arius ante tempo-
„ ra quidem fuisse Filium dicerent, sed tamen factum esse, & unum ex creaturis es-
„ se docere conarentur, & dictum illud, Ex Deo non ita interpretarentur, ut Filium
„ genuinum ex Patre vero natum crederent, sed eum ita ex Deo esse, ut cætera crea-
„ ta affirmarent, & similitudinis unitatem Filii cum Patre negarent essentia aut natu-
„ ra constare, &c. ideo Nicææ congregati Episcopi, conspicati eorum hominum, qui
„ ita sentiebant, vafritiem, collectis in unum, quæ ex sacris literis ad sententiam suam
„ tuendam facerent, liquidius rem exponentes, Filium consubstantialem esse assevera-
„ runt, ut ingenuitas & vera natura Filii inde significaretur, nihilque cum eo res
„ creatas commune habere edocerent". De hac S. Athanasii expositione & concilia-
tione Antiochenorum Patrum cum Nicænis, lege Facundum.

Facundus Hermian. l. 20. pag. 450. edit. Sirmond.

Responsio ista illustrari potest exemplo istius vocis, *Ingenitus*, quæ cum in Scriptu-
ris non reperiatur, uti *nec Consubstantiale*, vario sensu a Patribus admissa, vel nega-
ta est *De Filio Dei*. A quibusdam enim usurpata est, prout significat id quod existit,
& factum non est; ab aliis vero, prout significat id quod plane sui auctorem non ha-
bet. *Inter has igitur significationes*, inquit Sanctus Athanasius, *si quis ad priorem si-
gnificationem, respiciens, cum id denotatur, quod auctore sui careat, atque modo Fi-
lium non esse ingenitum dixerit, nequaquam ille culpaverit alium, qui cum Filium ne-
que creaturam, neque opus esse, dicat eum ingenitum esse: uterque enim suum scopum
spectans, recte locutus est. Ita quoque si aliqui ex Patribus ad istum, alii ad alium
modum de consubstantiali disseruerunt; nobis tamen ob id contentiose agendum non est,
sed cum pietate eorum dicta excipere debemus, eo quod præcipue sua studia ad pieta-
tem referebant. Ignatius igitur post Apostolos Antiochiæ Præsul, & Martyr Christi,
in scriptis suis de Domino ita locutus est: Unus est Medicus carnalis, & spiritualis,*
geni-

genitus & ingenitus, in homine Deus, vita vera, & ex Maria & Deo. Quidam porro post Ignatium Magistri, ipsi quoque scripserunt: Unus ingenitus Pater est, & ex ipso Filius genuinus, verus partus, Verbum, & Sapientia Patris. Si igitur adversus istos hostiliter afficimur, & diffidemus, sit quoque nobis adversus Synodos pugna. Quod si eorum fidem in Christum cognoscentes, persuasum habemus Beatum Ignatium recte scripsisse, genitum illum ob carnem appellantem, eo quod Christus caro factus sit: ingenitum vero, hoc est non factum, quoniam creatura non sit, sed Filius ex Patre; & non ignoramus eos qui dixere unum esse ingenitum, Patrem, non eo animo scripsisse, quasi Verbum Dei genitum, hoc est factum & opus esse vellent; sed ideout ostenderent Patrem sui auctorem non habere; sed illum Patrem Sapientiæ esse, & omnia genita, hoc est, quæ facta sunt, in sapientia fecisse: cur non & Patres nostros, tum qui Samosatensem sustulerunt, tum qui de Ariana Hæresi trophæum fixerunt, in unum pietatis, tuendæque Religionis studium conjungimus; sed illos quasi intersepimento dirimimus, & non potius recte de illis sentimus? Quod & illi quemadmodum dixi, adversus sophisma Samosatensis mentem interpretationemque dirigentes, Filium scripsere non consubstantialem esse; & quod isti quoque recto intellectu illum dixere consubstantialem esse?

Eidem objectioni non absimili modo respondet Sanctus Hilarius, libro de Synodis. „ Male intelligitur, ὁμοούσιον, *inquit*, quid ad me bene intelligentem? Male *Omousion* „ Samosatenus confessus est: sed numquid melius Ariani negaverunt? Octoginta Epi„scopi olim respuerunt; sed trecenti decem & octo nuper receperunt. Et mihi qui„dem ille numerus sanctus est, in quo Abraham victor Regum impiorum ab eo qui „ æterni Sacerdotii est forma, benedicitur. Illi contra Hæreticum improbaverunt, num„quid & isti non adversum Hæreticum probaverunt? Gravis auctoritas est veterum; „ numquid & horum levis sanctitas est? Si contraria invicem senserunt, debemus quasi „ judices probare meliora. Si vero & probando, & improbando, unum utrique statue„runt: quid bene constituta convellimus?... *Omousion* sanctissimi viri intelligo ex Deo „ Deum non dissimilis essentiæ, non divisum, sed natum, & ex innascibilis Dei substan„tia con genitum in Filio secundum similitudinem unigenitam nativitatem. Ea me an„tea intelligentem non mediocriter ad id confirmavit *Omousion*. Sed male alius in„telligit: damnemus in commune vitiosam intelligentiam; non auferamus Fidei securi„tatem, Synodo Samosatenæ subscribendum putas, ne secundum Samosateni intelli„gentiam quisquam sibi usurpet ὁμοούσιον. Subscribamus & Nicænæ Synodo, ne *Omou*„*sion* improbent Ariani.... sed *Omousion* potest male intelligi? Constituatur qualiter „ bene possit intelligi. Unum atque idem quod sapimus, pium inter nos esse velimus. „ Date veniam, Fratres, quam frequenter poposci. Ariani non estis: cur negando „ *Omousion* censemini Ariani?

Denique ad id quod additur in argumento, vocem *omousion* multiplicis occasionem erroris dedisse propter æquivocationem, respondeo, distinguendo propositionem. Dabat occasionem erroris, nisi esset exposita, concedo; si esset exposita, nego. Vel dabat occasionem erroris, male intelligentibus, & per accidens, concedo; per se, & recte intelligentibus, nego. Porro Patres Nicæni omnem sustulerunt istius vocis ambiguitatem, exponendo sensum quo eam consecrabant, ut esset Catholicæ Fidei tessera. Id constat ex Eusebio Cæsareensi in Epistola ad Ecclesiam suam, quam descripsit Theodoretus, lib. 1. Historiæ Ecclesiasticæ, cap. 12. in qua postquam Nicænam Fidem recensuit, hæc subjungit: „ Cum ista formula ab illis præscripta esset, illud, ex sub„stantia Patris esse, & illud, Patri consubstantialem esse, quomodo essent intelligen„da, ab eis diligenter quærere cœpimus: unde quæstiones & responsa nata sunt, ra„tioneque accurate pervestigatum, quæ illis verbis subjecta esset sententia. Fatebantur „ illi, ex substantia esse, idem significare quod ex Patre esse, non tamen partem Pa„tris esse.

Et infra: „ Eodem modo etiam illud, Filium Patri consubstantialem esse, ratione „ & exquisitum est, & probatum non more corporeo debere intelligi, neque quidquam „ habere simile cum mortalibus animantibus. Nam neque divisione substantiæ, neque „ defectione, sed neque affectione ulla, mutationeve paternæ essentiæ & facultatis

„ posse

„ posse constare. Ingenitam enim Patris naturam ab his omnibus prorsus alienam esse.

Malum quoque istius vocis intellectum sustulit, vel potius a Nicænis Patribus sublatum esse docuit S. Athanasius, lib. de Nicænæ Synodi contra Arianam Hæresim decretis. *Cum igitur*, inquit, *iste sermo religiosus & pius appareat, non debebant Christo rebelles insolentia vocabuli consubstantialis offendi; cum illud & sanum intellectum, & certam rationem demonstrationemque habeat. Si enim ex substantia Dei Verbum Dei esse sentimus, superest ut vox illa, quæ hoc ipsum signat, ab illis agnoscatur.... Cæterum istic rursus tolli velim omnem corporalem cognitionem ut altius & supra imaginationem sensuum evecti, puro intellectu, & sola mente intelligamus Filii ad Patrem legitimam illam & naturalem genuitatem, & Verbi ad Deum proprietatem, & indemutabilem similitudinem splendoris ad lucem. Ut enim cum audimus eum Filium & germen esse, non humano more, sed prout Deo convenit, intelligimus: ita quoque cum audimus eum consubstantialem esse, nequaquam delabentes ad humanos sensus, partitiones & divisiones deitatis cogitemus, sed tamquam de incorporalibus agitantem, unitatem naturæ, & identitatem lucis non dividamus.*

Nostra responsio nititur etiam auctoritate S. Hilarii in libro de Synodis: *Quis sanæ mentis*, inquit, *tertiam substantiam, quæ & Patri & Filio communis sit, prædicabit? Vel quis secundum Samosatenum, in Christo renatus, & Filium confessus ac Patrem: quod Christus in se sibi & Pater & Filius sit, confitebitur? Itaque in condemnandis impietatibus Hæreticorum nostra sententia est, & hanc Homousii intelligentiam non modo respuit, sed & odit. Atque ita non relinquetur vitiosæ intelligentiæ quæstio, ubi in vitii damnatione communis assensus est.* Et infra postquam fidem Nicænam descripsit, hæc habet: *Non hic sanctissima religiosorum virorum Synodus nescio quam priorem, quæ in duas divisa sit, substantiam introducit, sed Filium natum de substantia Patris. Numquid nos negamus? Aut quid aliud confitemur?*

Contra. Quæ ratio suberat damnandi vocem ὁμοούσιον tempore Antiocheni Concilii, eadem suberat illam præscribendi, vel certe silendi, tempore Nicæni Concilii: damnata enim est a Patribus Antiochenis, quia illam Paulus Samosatenus pravum in sensum detorquebat. Nicæni autem Concilii tempore adhuc Paulianistæ non pauci supererant, propter quos Canon 19. conditus est, de Paulianistis ad Ecclesiam revertentibus, qui Hæretici, non minus voce ὁμοούσιον abuti poterant, suum ad errorem adstruendum, quam eorum Antistes Paulus Samosatenus. Cum igitur maximæ sit imprudentiæ vocem inserere Symbolo, quæ Hæresim unam debellando, alteram suscitat; nemo potest asserere Nicænos Patres vocabulum ὁμοούσιον prudenter inseruisse Symbolo, etsi ad Arianam Hæresim profligandam momenti plurimum haberet.

Respondeo, nego antecedens. Ad ejus probationem respondeo, vocem ὁμοούσιον secundum sensum quo a Nicænis Patribus erat exposita, & ab Ecclesia consecrata, non potuisse pravum in sensum a Paulianistis detorqueri. Sed etsi eam pravum in sensum inflectere potuissent, eaque suam ad Hæresim propugnandam abuti; non ideo tamen damnanda fuisset, aut silentio premenda. Alioqui Crux Christi, & Sacramenta proscribenda essent, quia ipsis impii abutuntur: & plurima Scripturæ Sacræ loca essent expungenda, quia Hæretici pravos ea detorquent in sensus. Ita respondet S. Hilarius in libro de Synodis: „ Sed forte, *inquit*, e contrario dicitur, idcirco improbari oportere, quia vitiose intelligi soleat. Hoc si timemus deleamus in Apostolo quod dictum est: * Mediator Dei & hominum homo Christus Jesus; quia ad auctoritatem Hæresis suæ Photinus hoc utitur: & non legatur a nobis, quia ab illo male intelligatur. Pereat quoque ad Philippenses scripta Epistola, aut igne, aut spongia, ne in ea Marcion relegat: * Et habitu repertus ut homo, phantasiam corporis confitens esse, non corpus. Non extet Evangelium Joannis, ne Sabellius dicat: Ego & Pater unum sumus. Neque isti nunc creaturæ prædicatores scriptum habeant: Pater major me est. Neque illi, qui dissimilem Patri Filium affirmare volunt, legant: De die autem & hora nemo scit, neque Angeli in cœlis, neque Filius, nisi Pater solus. Non sint quoque libri Moysis, ne tenebræ Deo, qui inaccessibilem lucem habitat, coæve sint, quia in Genesi post noctem dies cœpta sit: Ne anni Mathusalæ

1. Ad Timo. h. 2.

Philipp. 2.

Luc. 13.

„ ætatem

„ ætatem diluvii excedant, & non tantum octo sint animæ reservatæ: Ne clamorem „ Sodomorum repletis jam peccatis Deus audiens, tamquam ignorans clamorem descen- „ dat, ut videat, an plena sint cum clamore peccata, & reperiatur Deus nescire quod „ scierit: Ne quisquam quoque sepelientium sepulti Moysis sciat sepulcrum: ne per „ hoc, ut Hæretici putant, diversa lex ipsa sibi hostis sit. Et quia hæc ab his non „ intelliguntur, non legantur a nobis. Pereant quoque, si videtur (quod non ego dixe- „ rim, sed responsionis necessitas) omnia divina illa Sancta Evangelia salutis humanæ, „ ne se invicem contraria dictorum opinione compugnent; ne missurus Dominus Spiri- „ tum Sanctum, ipse de Spiritu Sancto natus legatur: Ne mortem & gladium denun- „ tiaturus usuris, emi gladium passurus indicat: Ne ad inferos descensurus, in Para- „ diso sit cum Latrone: Ne postremo Apostoli reperiantur in crimine, qui baptizare „ in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti jussi, tantum in Jesu Nomine bapti- „ zaverunt. Vobis enim, Fratres, vobis dico, qui non jam lacte alimini, sed firmo „ cibo valetis: Num quid quia ista sapientes mundi non intelligunt, & his stulta „ sunt, nos cum mundo sapientes erimus, ut hæc stulta credamus? Et quia hæc im- „ piis cœca sunt, nos non lucebimus veritate Doctrinæ? Male sanctis rebus præjudi- „ catur, si quia non sanctæ a quibusdam habentur, esse non debeant. Non ergo glo- „ riemur in Cruce Christi, quia scandalum mundo est: neque in vivente Deo mortem „ prædicemus, ne ab impiis mortuus Deus arguatur. Male intelligitur ὁμοούσιον quid „ ad me bene intelligentem?

Contra. Imprudenter egerunt, qui vocem inutilem, & quæ aliunde multis etiam Orthodoxis erat offensioni, Symbolo inseruerunt: sed vox ὁμοούσιον erat inutilis: & aliunde multis Catholicis erat offensioni: imprudenter itaque illam Symbolo inserue- runt Nicæni Patres.

Probatur minor. Vox ὁμοιούσιον, id est similis substantiæ, fidem Ecclesiæ de Filii divinitate satis superque exprimebat; illosque Catholicos habuerunt SS. Athanasius & Hilarius, qui Filium *homiusion* Patri asserebant, licet eumdem *homousion* negarent; ut Dissertatione sequenti ostendemus; ergo inutilis erat illius vocis *homousion* ad Symbo- lum additio.

Respondeo, nego minorem. Ad ejus probationem distinguo antecedens: Vox *homiu- sion* Ecclesiæ fidem de Filii divinitate satis exprimebat, & melius ac luculentius eam- dem exprimebat *homousion*, concedo: & non melius eam ac nitidius *homousion* expo- nebat, nego. Distinguo etiam secundam partem ejusdem antecedentis: Illos Catholi- cos habuerunt SS. Athanasius & Hilarius, qui Filium *homiusion* Patri profitebantur, & non damnabant *homousion*; quamvis eam vocem usurpare nollent, quia in vocabulo innoxio monstrum sibi fingebant, concedo: & qui damnabant *homousion*, nec Filium unius substantiæ cum Patre profiteri volebant, nego. Qui igitur non solum vocem ipsam *homousion*, sed & pium ejus significatum rejiciebant, nusquam habiti sunt ut Catholici a Patribus: Sed Orthodoxorum numero & loco habiti sunt, qui illud voca- bulum ob prætensam æquivocationem rejicientes, Catholicum nihilominus ejus sensum voce *homiusion* exprimebant, aliisque vocabulis Fidem Nicænam de Filio Dei sincere & perspicue exponentibus. Qui vero damnabant *homousion*, nec rectum etiam illius vocis sensum pati poterant; illi nec *homiusion*, id est, similis substantiæ cum Patre, Filium sincere profiteri præsumebantur; quia vox illa nude sumpta omnes Arianæ pravitatis insidias, omnes Hæreseos pestiferæ sensus non excludebat. Nam similia sæpe dicuntur in substantia, quæ diversæ nihilominus sunt naturæ. Fallit quippe æterna species, quæ similitudinem in essentia quandoque mentitur. Id Sancti Hilarii verbis luculentius quam meis explicatum accipe, in libro de Synodis: *Sed forte*, inquit, *dicetur mihi: Aliqui ex his qui Synodo interfuerunt, tacendum de Homousio esse decreverunt. Et ego invitus licet respondebo dicenti: Numquid non & ipsi tacendum esse de Homæousio constituunt? Oro vos ne quisquam alius ex his præter senem Hosium, & ipsum illum nimium sepul- cri sui amantem reperiatur, qui tacendum esse existimet de utroque. Et quo tandem in tantis Hæreticorum perversitatibus recidimus, si dum non utrumque recipimus, neutrum*

retine-

retinemus? Quid Fidem meam in Homousion damnas, quam per Homæousii confessionem non potes non probare?

Et infra, diluens quorumdam objectionem qui hanc vocem *homousion* ambiguam esse causabantur, & illam propterea rejiciebant, hæc habet: *Sed dicis: Movet me cum scandalo Homousii ambiguitas. Iterum audi, oro, sine scandalo & me movit Homæousii nuditas. Multa sæpe fallunt, quæ similia. Timeo aurum bracteæ, quia me fallere possit interius: & tamen auro simile est quod videtur. Timeo lactis similitudinem, ne oblatum mihi lac non lac ovium sit, quia ei simile videatur & bubulum. Similitudo vera in veritate naturæ est: veritas autem in utroque naturæ, non negatur Homousios: Hæc est enim secundum essentiam similitudo, si massa massæ consimilis non fallat in bractea, si lac quod concolor est, non fallat in sapore. Simile auro quidquam non potest esse nisi aurum: simile lacti, nisi sui generis sit, esse non poterit... Oro vos, Fratres, adimite suspicionem, secludite occasionem: ut probari possit* homiusion, *non improbemus* homousion. *Cogitemus tot Sacerdotes sanctos, & jam quiescentes. Quid de nobis Dominus judicabit, si nunc anathematizantur a nobis? Date veniam, Fratres, dolori meo; impium est, quod audetis. Non patior hanc vocem ut in anathemate sit,* homousion *secundum religiosam intelligentiam confitens. Nomen nihil habet criminis, quod sensum non perturbat Religionis.*

DISSERTATIO XV.

De voce ὁμοιούσιον.

ARTICULUS UNICUS.

Utrum vox ὁμοιούσιον Fidem Nicænam exprimat?

PROPOSITIO.

Licet vox ὁμοιούσιον varie fuerit accepta, tamen ea Nicænam Fidem exprimi æque ac voce, ὁμοούσιον, quidam Episcopi contendebant. Hinc qui voce ὁμοιούσιον ad Fidem Nicænam exprimendam utebantur, vocem vero ὁμοούσιον certis de causis respuebant, quamvis quandoque Hæreseos suspicione laborarint, Catholice tamen sentiebant, nec de summa Fidei disputabant.

PRobatur prima pars, quod nimirum vox illa varie fuerit accepta, ex S. Athanasio, libro de Synodis, ubi testatur, *Simile in substantia, & simile secundum participationem, idem esse:* Cum tamen eodem in libro Catholicos illos habeat, qui Filium ὁμοιούσιον Patri profitebantur, ὁμοούσιον autem fateri renuebant. En ipsius verba: *Nam & vos scitis ipsi, nec ambigere quisquam potest, nomen similis de substantiis non usurpari, sed de figuris, & qualitatibus dici. Nam in substantiis non similitudo, sed identitas affirmari debet. Sic homo homini similis dicitur, non secundum substantiam, sed secundum figuram & formam. Quod enim ad substantiam attinet, ὁμοφυεῖς, id est, ejusdem naturæ sunt. Ac rursus homo cani nequaquam similis dicetur, sed natura diversus. Quocirca quod est ὁμοφυὲς, id est, ejusdem naturæ, etiam ὁμοούσιον erit, id est, consubstantiale. Unde qui secundum substantiam simile dicit, participatione quadam simile esse definit. Nam simile qualitas est quædam, quæ substantiæ advenit. Hoc vero factarum rerum proprium est, quę propter participationem fiunt similes Deo.* Hæc est vocis ὁμοιούσιον vis ac potestas apud Philosophos. Unde eam sic sumptam Dei Filio accommodari non posse censebat S. Athanasius.

Eodem sensu vocem ὁμοιούσιον accepit Marius Victorinus, lib. 1. adversus Arium: *Impii & illi rursus,* inquit, *qui dicunt ὁμοιούσιον esse Filium Patri. Substantia enim, secundum quod substantia est, non est alia, ut sit similis ad aliam: eadem enim est in duobus, & non est similis, sed ipsa. Sed alia cum sit, non quo substantia est, similis dicitur, sed secundum quamdam qualitatem: substantia autem, secundum quod substantia est,*

est, non recipit similem esse, aut dissimilem. Juxta quod autem receptibilis est qualitatis, similis aut dissimilis dicitur, in potentia sua vel existentia manente substantia vel eadem, vel diversa. Quid autem vero illa substantia Dei, vel τοῦ λόγου*, numquid receptibilis est dissimilitudinis, ut dicatur similis esse? Sed impossibile. Nec similis ergo. Non igitur* ὁμοιούσιον.

Nec aliam hujus vocis, ὁμοιούσιον, vim ac potestatem intellexit Auctor libri *De Filii Divinitate*, inter Opera S. Ambrosii, c. 2. ubi *homiusii* patronos sic exagitat: *Denique sublato* homousion, *id est, unius substantiæ vocabulo,* homiusion, *id est, similem Factori suo posuerunt: cum aliud sit similitudo, aliud veritas. Nam & homo ad imaginem & similitudinem Dei factus est, nec tamen Deus est: nec quod Deus est, homo extitisse credendus est. Ita & Filium Dei similem volunt, ut eum aliunde similem, non de ipsa una Sancta & beata Patris substantia dicant. Qui si de Patris substantia non est,* ἐξ οὐκ ὄντων *est, id est de nullis extantibus, ut idem Arius tradidit.*

Probatur secunda pars, scilicet quod quidam Episcopi voce ὁμοιούσιον Fidem Nicænam exprimi contenderent. Id enim contendebant Basilius Ancyranus, Meletius Antiochenus, Eusebius Samosatenus, Acacius Cæsareensis, & alii, quibus a S. Epiphanio invidiosum Semi-Arianorum nomen affictum est. Basilius enim & alii Antistites in Synodo Ancyrana, Formulam illam Fidei, quam ab Osio Cordubensi per vim expressam Aetii & Eunomii sectatores promulgaverant, pluribus anathematismi confixerunt, asseruerunt que Filium Patri & per omnia, sine ulla differentia, esse similem, adeoque natura & οὐσία. Ea in Formula hi inter alios anathematismi leguntur. *Si quis Filio suam cum Patre secundum essentiam similitudinem nobis his verbis indicante: Sicut enim Pater habet vitam in seipso, sic dedit & Filio habere vitam in seipso: eam vero similitudinem, quæ in actione posita, his verbis docente: Quæcumque enim Pater facit, ea & Filius similiter facit; solam hanc actionis similitudinem concedens, alteram quæ ad essentiam spectat, quæque præcipuum Fidei nostræ caput est, Filio subtrahat, anathema sit.*

Si quis in Patrem ac Filium credere se profitens, Patrem non similis cum Filio essentiæ dicat esse, sed actionis, tamquam profanas vocum novitates de Filio Dei pronuntiare ausus, & veram Filii proprietatem evertens, anathema sit. Hæc habentur apud S. Epiphanium *Hæresi* 73. Fidei Formulam Ancyrana in Synodo editam describentem, & apud S. Hilarium libro de Synodis. Ubi cum Orientales Episcopos horum anathematismorum auctores, *uno atque eodem Apostolicæ Fidei sensu Catholica sentire* cum Occidentalibus asserat, argumento est, quosdam Episcopos Catholicos existimasse, Nicænam Fidem exprimi hac voce.

Præterea, idem Basilius Ancyranus in quadam Synodo Sirmii, Fidei, cui Marcus Arethusius, Valens & Ursacius, cæterique ita subscripserant, ut vel *similem esse per omnia*, vel tantum *similem esse Patri Filium* dicerent, in ea verba consensit, ut scriberet, *Similem in omnibus Patri esse Filium: in omnibus vero, non voluntate solum, sed & subsistentia, & existentia, adeoque essentia ipsa, utpote Filium, quod sacræ Literæ confirmant, spiritum e spiritu, vitam e vita, lumen e lumine, Deum ex Deo, verum Filium ex vero, sapientiam Filium e sapiente Deo ac Patre. Et, ut uno verbo dicam, Filium Patris undecumque similem, uti Filium Patris.* Hæc habentur apud S. Epiphanium, *Hæresi* 73. *Num.* 22. ex quibus constat Basilium Ancyranum, aliosque Episcopos ipsi adhærentes, existimasse Fidem Nicænam exprimi hac voce *homiusion*.

Probatur tertia pars, quod scilicet Catholice sentirent, nec de summa Fidei disputarent, qui Filium Dei *homiusion* Patri profitebantur, & ὁμοούσιον certis de causis respuebant. Primo ex S. Athanasio, libro *de Synodis*, p. 705. *Adversus eos*, inquit, *qui ex omni parte Synodum convitiis carpunt, ista pauca ad refutationem suffecerint. Adversus autem eos qui omnia Synodi scripta recipiunt, de solo autem consubstantiali ambigunt, non ut adversus inimicos affici nos decet. Neque enim veluti adversus Ariomanitas, aut quasi bellum gesturi Patribus contradicimus, sed veluti Fratres cum Fratribus disceptamus, ut cum quibus nobis eadem sit sententia, controversia autem de verbis: Nam cum profiteantur Filium ex Patris substantia, & non ex alia subsistentia esse, nec creaturam eum, nec opus existere; sed genuinum & naturalem Patris fœtum, & æternaliter cum*

Patre

Patre esse, cum ejus & ratio, & sapientia sit, non longe absunt a recipiendo consubstantiali. Talis est Basilius ex Ancyra in scriptis suis de fide, &c.

Et infra: *Cæterum quia affirmant Episcopos qui Samosatensem condemnarunt, dixisse Filium non esse Patri consubstantialem; ac jam deinde ipsos, ob reverentiam honoremque eorum qui ita locuti sunt, ab hac voce abhorrere; rectum fuerit reverenter cum iis de ea re disceptationes facere: nam arietare cum illis prorsus indecorum est, quia omnes Patres sunt. Rursus dijudicare istos bene, illos male dixisse, nequaquam sanctum est. Omnes enim in Christo dormierunt. Quapropter neque contentiosius agendum est, neque numerus eorum qui congregati fuere, in comparationem mittendus, ne videantur trecenti illi Nicæenses, eos qui pauciores sunt, perstringere: neque tempora metienda sunt, ne priores videantur posteriores exauctorare. Omnes enim isti (quemadmodum dixi) Patres sunt. Sed tamen neque isti quasi novum aliquid sapientes, id in scripta retulerunt; neque sui fiducia voces in Scriptura non solemnes defendunt; Sed a Patribus incitati, eorum vocabulis uti voluerunt.*

Probatur secundo ex Sancto Hilario in libro *de Synodis*, ubi Orientales Episcopos qui vocem *homousion* respuebant, quod ab Antiochenis Patribus, in Paulo Samosateno damnata esset, & quod pravo sensui esset obnoxia, hortatur ne vocabulum illud damnent, quod a Nicæna Synodo recto sensu & ad Arianam Hæresim præfocandam accommodatissimo usurpatum est; & ipsos ut germane Catholicos agnoscit, sibique in ejusdem Fidei professione conjunctos, quamvis *homousion* rejicerent, solumque admitterent *homiusion*. Sic enim de ipsis loquitur: „ Reliquus mihi sermo ad sanctos viros „ Episcopos Orientales dirigendus est .... & dabunt veniam ex communis conscien- „ tiæ fide secum liberius locuturo. O studiosi tandem Apostolicæ atque Evangelicæ „ Doctrinæ Viri, quos Fidei calor in tantis tenebris Hæreticæ noctis accendit. Quan- „ tam spem revocandæ veræ Fidei attulistis, constanter audacis perfidiæ impetum re- „ tundendo!

Et infra; „ Quid, *inquit*, fidem meam in Homousion damnas, quam per Homæu- „ sii confessionem non potes non probare? Damnas enim fidem meam, vel potius tuam, „ cum damnas intelligentiam ejus in nomine.

Et infra. „ Homousion nescio, nec intelligo, nisi tantum similis essentiæ confessio- „ nem. Testor Dominum cœli atque terræ, me cum neutrum audissem, semper tamen „ utrumque sensisse, quod per Homæusion, Homousion oporteret intelligi: id est ni- „ hil simile sibi secundum naturam esse posse, nisi quod esset ex eadem natura. Re- „ generatus pridem, & in Episcopatu aliquantisper manens, Fidem Nicænam numquam „ nisi exulaturus audivi: Sed mihi homousii & homæusii intelligentiam Evangelia & „ Apostoli intimaverunt. Pium est quod volumus: ne damnemus Patres, ne animemus „ hæreticos, ne dum Hæresim expellimus, Hæresim nutriamus. Interpretati Patres „ nostri sunt post Synodum Nicænam homousii proprietatem: Religiosi extant libri, „ manet conscientia: Si quid ad interpretationem addendum est, communiter consula- „ mus. Potest inter nos optimus Fidei status condi: ut nec ea quæ bene sunt consti- „ tuta vexentur, & quæ male sunt intellecta, resecentur. Ex quibus constat, S. Hilarium existimasse eamdem esse vim ac potestatem τοῦ ὁμοιούσιον ac τοῦ ὁμοούσιον; utroque Nicænam fidem exprimi, & Catholice sentire eos qui *homousion* certas ob causas superius expositas respuentes, Filium Patri *homiusion*, id est in substantia & essentia similem profitebantur. Et in eodem libro, contendit has voces, *similis in substantia, & perfecte æqualis*, synonymas esse: adeo ut qui Filium Patri in omnibus similem profitentur, iidem Filium perfecte æqualem Patri, & unum cum ipso consequenter agnoscant. „ Quæro, *inquit*, quomodo possint alterum ad alium, nisi per simili- „ tudinem coæquare? Aut numquid non id est esse simile, quod æquale: Si unum „ dico, habet & unici suspicionem: Si similem dixero, habet indifferentis comparatio- „ nem. Inter similem & unum quæro quem locum habeat æqualis, & interrogo utrum „ similitudinis potius, aut solitudinis res sit. Non est equalitas in dissimilibus, nec si- „ militudo est intra unum. Aut quid differunt similis & æqualis, ut ab uno iterum „ discernatur æqualis?

Et

Et mox: „ Prędicantes itaque similem Filium in omnibus Patri, nihil aliud quam æ-
„ qualem prædicamus. Perfectæ æqualitatis habet significantiam similitudo: & hoc ex
„ Sanctis Scripturis intelligendum est.

Denique sic concludit: „ Caret igitur, Fratres, similitudo naturæ contumeliæ suspi-
„ cione: nec potest videri Filius idcirco in proprietate paternæ naturæ non esse, quia
„ similis est; cum similitudo nulla sit, nisi ex æqualitate naturæ: æqualitas autem
„ naturæ non potest esse, nisi una sit. Una vero non personæ unitate, sed generis.
„ Hæc fides pia est, hæc conscientia religiosa, hic salutaris sermo est, unam substan-
„ tiam Patris & Filii idcirco non negare, quia similis est: similem vero ob id prædi-
„ care, quia unum sunt.

Probatur tertio ex Theodoreto, l. 3. Hist. Ecclesiasticæ, c. 3. ubi de Constantio Imperatore sic loquitur: *Tametsi Constantius quorumdam suasu in fraudem inductus verbum ὁμοούσιον non approbavit; tamen ipsam rem quæ verbo significabatur, sincere & ex animo confessus est. Quippe ingenue Filium ante sæcula a Patre genitum, Deum Verbum nominavit.* Catholici igitur habiti sunt, ex Theodoreto, qui Filium Patri in essentia similem profitebantur, quamvis vocabulum ὁμοούσιον non approbarent, quia rem ipsam quæ illa voce significatur, admittebant.

Probatur quarto ex Sozomeno, lib. 5. c. 12. ita scribente: *Pars Imperii ad Solem Orientem vergens, etsi post Concilium Antiochenum dissidere, & a fide Concilii Nicæni palam jam dissentire cœpit: tamen meo quidem judicio, si complurium mentem spectes, in eamdem revera sententiam quasi pedibus itum est, concessumque Filium ex Patris essentia constare. At vero quidam contentionis studio adducti, contra verbum consubstantiale pugnaverunt.* Itaque eadem erat sententia, Sozomeno judice, cum eorum qui Filium ex Patris essentia constare, seu ipsi in essentia similem esse profitebantur, quamvis *homousion* certis de causis respuerent; tum eorum qui Filium *homiusion* Patri propugnabant.

Probatur ultima pars, scilicet quod Hæreseos quandoque suspicione laborarint, qui fidem suam de Filii divinitate hac tantum voce *homiusion* exprimebant, ex S. Hilario, lib. *De Synodis*, ubi Orientales Episcopos sic alloquitur: *Ariani non estis: cur negando Homousion censemini Ariani? Sed dices: Movit me cum scandalo Homousii ambiguitas. Iterum audi, oro, sine scandalo, & me movit Homæusii nuditas.*

Et infra: *Mihi quidem in his quæ vos de Orientalium quorumdam assensu susceptæ Legationis ministri subscribenda Sirmium detulistis, nihil suspicionis relictum est: sed habuerunt ab exordio nonnihilum offensionis quæ credo vos, sanctissimi Viri, Basilii & Eustathii, & Eleusii, ne quid scandali afferretur, abolenda tacuisse. Quæ si recte scripta sunt, taceri non debuerunt; si autem quia non recte scripta sunt, adhuc tacentur, cavendum est ne aliquando dicantur. Parcens enim adhuc de his nihil dico: tamen mecum recognoscitis, quod non ita omnis scripta apud Ancyram Fides se habeat . . . Oro vos, Fratres, adimite suspicionem, secludite occasionem: ut probari possit ὁμοιούσιον non improbemus ὁμοούσιον.*

Objicies in tertiam partem Propositionis: illi Catholice non sentiebant, qui a S. Epiphanio, necnon a S. Hieronymo, immo ante ipsos a S. Athanasio, sunt inter Hæreticos recensiti: Sed qui *homiusion* dumtaxat Patri Filium Dei profitebantur, *homousion* autem negabant, scilicet Basilius Ancyranus, Meletius Antiochenus, Eusebius Samosatenus, Eleusius, & alii, habiti sunt ut Hæretici a SS. Athanasio, Epiphanio, & Hieronymo: igitur Catholice non sentiebant, qui Filium Patri *homiusion* dumtaxat, non vero *homousion* profitebantur.

Probatur minor ex S. Athanasio in Opusculo cui titulus est: *Confutatio hypocrisis Meletii, & Eusebii Samosateni, ac sociorum male sentientium de fide, de consubstantiali.*

Probatur secundo ex Sancto Epiphanio, *Hæresi* 73. ubi solius ὁμοούσιον professores Hæreticis accenset, ac Semi-Arianos nuncupat, de illisque ita scribit: *Considerandum nobis est, quemadmodum pullulante mala illa Arii fructificatione, genus quoddam emerserit Sectæ, quam Semi-Arianorum vocant. Qui quidem, licet illius nomen ejurent, eumdem ipsum tamen ac sceleratam illius opinionem induunt . . . & simplicioribus illudere cu-*

pientes

pientes, cum & vultu ipso, & moribus, & impio dogmate ab Ario, Arianisque non differant, nihilominus quodam adulationis artificio perditissimam illorum Doctrinam fucare ac dissimulare cupientes, ita Dei Filium creaturam esse dictitant, ut quo facilius decipiant, si quos viderint ob ejusmodi sermones turbari, statim blandiendo subjiciant: Non perinde creaturam illum facimus ac cæterarum aliquam; neque fœtum ceterorum instar fœtuum esse dicimus. Jam consubstantialis vocem, tamquam a sacris literis alienam penitus explodunt. Cæterum ut aliud simile nomen objiciant, Basilius in primis ac Georgius Semi-Arianorum istius Sectæ principes, Filium, inquiunt, non homousion sed homiusion asserimus.

Probatur tertio ex S. Hieronymo in Chronico ita scribente: *Synodus Antiochiæ a Meletio, & suis facta, in qua Homousio, Anomæoque rejecto, medium inter hæc Homæusion Macedonianum dogma vindicarunt.*

Respondeo, nego minorem, quoad S. Athanasium. Ad probationem, dico Tractatum illum cui titulus est, *Confutatio hypochrisis Meletii*, &c. non esse S. Athanasii. Suppostitium esse fœtum arguit styli dissimilitudo, probatque veri Athanasii testimonium *In Epistola ad Ægypti & Libyæ Episcopos*, sive *In prima contra Arianos Oratione*: Ubi inter Orthodoxos Antistites Meletium & Basilium recenset. *Si igitur*, inquit, *scripta ista ab Orthodoxis proficiscerentur; qualia sunt magni illius & Confessoris Osii, Maximi Galliæ, aut ejus successoris, aut Philogonii & Eustathii Orientis Episcoporum, aut Julii & Liberii Romanorum Pontificum . . . aut Macarii Hierusalem, aut Alexandri Constantinopoleos, aut Pædarotæ Heracleæ, vel magni illius Meletii, Basilii, & Longiani . . . . nihil esset quod in his scriptis suspicarere. Simplicia enim & sincera Apostolicorum Virorum ingenia sunt.* Tertio non est verisimile Sanctum Athanasium scripsisse, non esse satis ad Catholicæ Fidei integritatem asserere, Filium Patri similem esse, vel ὁμοούσιον *substantia similem*, cum in libro *De Synodis*, illos, qui Filium Patri ὁμοούσιον profitebantur, & ὁμοιούσιον certis de causis respuebant, ut vere Catholicos agnoscat, ut constat ex insigni ejus loco inter probationes relato. Sed quisquis sit illius Auctor Tractatus, in Meletium iniquior est, & a veritate longe aberat, cum Virum Sanctissimum & a Basilio Magno Epistolis 52. 53. 325. ob Catholicæ Fidei integritatem & pietatem commendatum, a Sancto Gregorio Nysseno funebri celebratum Oratione, cui Patres Concilii Œcumenici Secundi maximo cum honore parentarunt, quem S. Chrysostomus Oratione 45. ut Antiochenæ Ecclesiæ ab omni Hæreticorum fæce expurgatorem laudavit, quem Ecclesia universa colit ut Sanctum, hypocrisis in materia Fidei, & Hæreseos nota inurit.

Cæterum, etsi suspecta fuerit Meletii fides ac dubia Orthodoxia, antequam Antiochenum ad Episcopatum proveheretur, quia propositæ ab Acacio in Synodo Seleuciensi Fidei Formulæ subscripsit, in qua altum erat de vocibus ὁμοιούσιον & ὁμοούσιον silentium, ut testantur Socrates, libro 2. c. 44. & Sanctus Epiphanius *Hæresi* 73. tamen Arianis potius quam Catholicis videbatur Arianæ fautor Hæreseos Meletius: nam cum Ariani *Ipsum fautorem esse suæ Sectæ, & Doctrinæ socium suspicati*, postulassent a Constantio ut Antiochenæ preficeretur Ecclesiæ, Catholici, *Quoniam sanam illius doctrinam, & præstabilem vitæ rationem, & virtutis divitias pro certo cognoscebant, ei deligendo ipsi quoque suffragati sunt: & decretum de ea re edendum, & ei ab omnibus subscribendum, studio quantum fieri potest maximo curarunt. Quod quidem Decretum tamquam commune quoddam pactum, Eusebio Episcopo Samosateno, egregio & generoso veritatis Athletæ, ab utrisque traditum est asservandum.* Ita refert Theodoretus, lib. 2. Historiæ Ecclesiasticæ, cap. 31.

Constat insuper Magni Meletii Orthodoxia ex Sermone quem habuit, jubente Constantio, in illa verba Proverbiorum 8. *Dominus condidit me initio viarum suarum ad opera sua.* Quo in Sermone, *Quæ sit recta verbi Dei prædicandi regula ostendit, & ad veritatem velut adamussim omnia dirigens, nimium & parum facile devitavit. Quare cum ei a multitudine tribueretur permagna laus, & omnes illum orarent, ut brevem quamdam & compendiariam de fide doctrinam ipsis traderet, primum tres ostendit digitos. Deinde duobus compressis, & uno extenso relicto, istam insignem protulit sententiam:*

tiam:

tiam : Tria quidem sunt quę intelliguntur , sed tamquam de uno loquimur. *Adversus hanc doctrinam illi quorum animos morbi Ariani contagio infecerat , cœperunt acuere linguas, calumniam contexere, dicere divinum Meletium Sabellianum esse. Proinde suadent Constantio ut Meletium Patriis sedibus expelleret , quod quidem perficiunt : atque ad ejus locum capessendum deligunt Euxojum egregium Doctrinæ Arianæ patronum.* Hiccine est Meletius hypocrita & hæreticus ? Scio S. Epiphanium in hoc Meletii Sermone voces aliquas reprehendere, ut *creandi* vocabulum, quod transfert ad Filii divinitatem . Sed vox ista eo accepta sensu, quo eam usurpavit Meletius a primariis Catholicarum partium Doctoribus ad Filii generationem translata est . Ideoque non est animadversione dignus divini sermo ille Meletii , in quo nec eam vocem diserte damnare audet ipse Epiphanius.

Quę narravit de Meletio Theodoretus, paulo aliter Sozomenus refert , l. 4. c. 27. *Etenim*, inquit, *fama jam illo pervaserat*, (scilicet Antiochiam) *eum doctrinæ Concilii Nicæni approbatorem esse. Quod quidem eventus rei plane declaravit . Nam tametsi principio eo genere concionum quod ad mores informandos pertinet, publice utebatur: ad extremum tamen Filium ejusdem cum Patre substantiæ esse palam asseruit. Dicitur porro Archidiaconum illius Cleri, dum adhuc concionaretur, ad eum accurrisse, & manu admota ejus os obturasse, eum autem manu multo evidentius, quam voce, sententiam suam populo indicasse . Nam primum tres tantum digitos palam, ut omnes viderent , extendisse: Deinde eosdem rursus compressisse, uno solo porrecto. Qua quidem manus suæ figura, tamquam effigie quadam populo expressit, tum quæ sentiret, tum quę dicere instituisset. Cum autem Archidiaconus, ore dimisso, manum Meletii prehendisset, Meletius cum linguam haberet liberam, clariore voce & oratione planiore suam declaravit opinionem, populumque cohortatus est decretis Concilii Nicęni adhęrescere : ingenueque apud auditores testificatus est , eos qui aliter sentirent a veritate penitus aberrare . Ubi vero non intermisit eadem ipsa, quantum poterat, adversus Archidiaconum , ipsum impedire conantem, modo ore efferre, modo manu vicissim demonstrare : Eustathiani exclamare, gestire , & præ gaudio tripudiare : Ariani autem animos demittere cœperunt.* Hæc autem perspicue probant, Auctori Tractatus, qui inscribitur, *Confutatio hypocrisis Meletii*, &c. nulla fidem adhibendam esse.

Denique Meletii & aliorum qui *homousion* respuebant , ὁμοιούσιον vero Patri Filium profitebantur, ut Basilii Ancyrani, & Silvani Tarsensis Orthodoxia constat ex opera , quam pro Catholica Fide adversus Anomæos Filium Patri dissimilem asserentes , navarunt, Juliano Apostata mortuo . Libellum scilicet supplicem Joviano Imperatori obtulere, ut illis Hæreticis, qui in eorum Ecclesias, grassante Juliani persecutione, irrepserant , exclusis , ipsi iisdem restituerentur . Deinde collatione cum Acacianis habita, Meletius eosdem adduxit ut *consubstantialis* Doctrinæ assentirentur , Fidemque Nicænam ratam facerent. Quod edito decreto præstiterunt in Synodo habita Antiochiæ anno 363. quod communi nomine ab illis Imperatori oblatum est.

Æque errat illius Tractatus Sancto Athanasio inscripti Auctor in persona Eusebii Samosateni, quem ejusdem hypocrisis & Hæreseos socium facit . Nam ejus Orthodoxia splendidis argumentis comprobatur. Insigne est in primis quod ex Historia Ecclesiastica Theodoreti , lib. 2. cap. 32. eruitur, ubi narrat, quid egerit hic Antistes, cum Meletio in exilium amandato, commune de illius electione Decretum , quod ejus Fidei concreditum fuerat, urgentibus Arianis, ab ipso repetiit Constantius . Rem gestam sic narrat Theodoretus: *Eusebius ille admirabilis, cui commune de Meletio Decretum commissum fuit, cum videret pacta violata, ad urbem sibi concreditam abiit . Ariani vero veriti ne decreti illius testimonio plane coarguerentur, persuadent Constantio ut nuntium mitteret, Decretum ab eo petiturum . Imperator ergo eorum impulsu mittit nuntium ad Eusebium, & mandata Imperatoris ei exponit. Eusebius vir sane numquam satis laudatus: Non possum, inquit, commune Decretum apud me depositum reddere, nisi omnes qui meę Fidei illud commiserunt, in unum conveniant . Quod responsum nuntius refert ad Imperatorem. Ille ardens iracundia, nuntium mittit denuo , jubet Decretum reddi : addiditque in literis, se mandasse nuntio , ut nisi redderet illud, dextram ejus amputaret;*

taret; cum tamen hæc ad eum perterrefaciendum solum scripsisset: Siquidem vetuerat tabellarium illud facere, quod per literas Eusebio minatus fuerat. Simulatque vero divinus ille Vir, resignatis literis, intellexit supplicium, quod Imperator ei minatus fuerat: non dexteram modo, sed lævam etiam extendit, jubetque utramque abscindere. Nam Decretum, inquit, *non reddam, quod Arianæ improbitatis tam clarum indicium dat: Itaque Imperator, intellecta ejus animi magnitudine, & constantia, & tum eum plurimum admiratus est, & postea laudibus efferre non destitit.*

Denique Eusebium Samosatenum ut Martyrem veneratur Ecclesia, quod a muliere Ariana in odium Catholicæ Fidei, projecta e tecto tegula oppressus, Nicænæ Doctrinam Synodi sanguine suo consignaverit. Ipsum S. Basilius Magnus impense coluit ut egregium veritatis vindicem, ad ipsumque multas Epistolas dedit.

Ad auctoritatem Sancti Epiphanii respondeo, ipsum his in rebus minus accuratum fuisse; & majorem fidem adhibendam esse SS. Athanasio & Hilario, quibus Arianorum Hæresis, & omnes illius Sectæ factiones notiores fuerunt, ut qui sæpe cum Arianis sint congressi, & adversus ipsorum errores Catholicam Fidem propugnaverint. Cum itaque SS. Athanasius & Hilarius eos ut Catholicos agnoverint, quos Sanctus Epiphanius Hæreticos Semi-Arianos vocat, eos Orthodoxos fuisse propugnamus, nec de summa Fidei disceptasse, cum ὁμοούσιον respuentes, Filium Patri ὁμοιούσιον propugnarunt. Sane de Eleusio Cyziceno Episcopo inter illos Sancti Epiphanii Semi-Arianos celeberrimo, Sanctus Hilarius lib. *De Synodis*, ait: *absque Episcopo Eleusio, & paucis cum eo, ex majori parte Asianæ decem Provinciæ intra quas consisto, vere Deum nesciunt*. Quod illustre est illius Orthodoxiæ testimonium.

Silvanum Tarsensem ex illis etiam Semi-Arianis unum, Fidei Nicænæ vindicem acerrimum fuisse constat ex Theodoreto, lib. 2. Historiæ Ecclesiasticæ, cap. 27. ubi refert illius, necnon Basilii Ancyrani, & Eustathii Sebasteni contra Aetium & Eudoxium disputationem & congressum coram Constantio Imperatore, narratque qua ratione urgente Eudoxio ut Eustathius cum suis verbo ὁμοούσιον anathema diceret, Silvanus reposuit: *Immo voces, ex nihilo, & creatura, &, ἑτερούσιον id est, alterius substantiæ, quæ neque in sacris literis repertæ sunt, neque oraculis Prophetarum, neque Apostolorum Doctrinæ consentientes, rejiciendæ sunt, & ex omnibus divinis conventibus excludendæ. Cui assensit Imperator, & illos his vocibus anathema indicere jussit. Illi etsi primo contradicere instituerunt, postea tamen perspecta Imperatoris ira, eas ipsas voces, quas Silvanus ipsis proposuerat, licet ægre, penitus ejurarunt. Ac deinceps acrius instare cœperunt, ut verbum quoque ὁμοούσιον anathemate damnaretur. Cæterum Silvanus ratiocinatione rite vereque conclusa cum illis, tum Imperatori respondit: Si Deus Filius, neque ex nihilo, neque creatura, neque ex ulla alia essentia existat; idcirco Deo Patri consubstantialis est, & Deus de Deo, & lumen de lumine, & eamdem habet cum genitore naturam.* Ex quibus constat, Basilium Ancyranum, Silvanum Tarsensem, Meletium Antiochenum, & alios, quos Sanctus Epiphanius invidioso Semi-Arianorum nomine appellat, Catholice sensisse, nec de summa Fidei disceptasse, cum Filium Patri ὁμοιούσιον non vero ὁμοούσιον professi sunt; & ipsos hanc vocem dumtaxat rejecisse secundum pravos sensus, quorum capax erat, quamvis rem eo vocabulo significatam profiterentur, immo & ipsum vocabulum, seclusa ambiguitate, vindicarent. Fictitia igitur est Semi-Arianorum Hæresis, si in eo statuatur, quod suppresso certis de causis nomine ὁμοούσιον, ὁμοιούσιον dumtaxat æterno Patri Filium, ideſt, *similis substantiæ*, contenderet.

Cæterum si Semi-Ariani cum Macedonianis confundantur, ut ipsos Auctores Ecclesiastici nonnumquam confuderunt, Semi-Arianos veri nominis Hæreticos non inficiabor, quorum dogma Sanctus Epiphanius exponit Hæresi 74. *Ab his Semi-Arianis*, inquit, *& ab Orthodoxis monstrum quoddam biformium hominum, ac semiferorum contra nos excitatum est: cujusmodi Centauros, aut Panas, aut Sirenas fabularum artifices nobis ediderunt. Alii quippe ab Ariana disciplina profecti, Filium non absolute creaturam esse definiunt, sed sine tempore esse genitum. Tempus autem illud in sua opinione statuunt, quod a cœlo condito ad hodiernum usque diem effluxit. Sed a priore illa sententia, quam Arius evomuit, nequaquam recedunt; fuisse nimirum tempus cum nondum esset Filius.*

Porro

Porro cum temporibus omnibus anteriorem illum esse docent, per quem omnia facta sunt; tum de Spiritu Sancto contumeliose garriunt.

Sanctus Augustinus, qui Sanctum Epiphanium quoad alia sequitur, *In libro de Hæresibus ad Quodvultdeum*, in eos quos ille Semi-Arianos vocat, propensior videtur, nec ipsos absolute Hæreticos appellat, sed Macedonianis potius hoc nomen tribuendum censet: *Semi-Arianos*, inquit, *Epiphanius dicit, qui similis essentiæ dicunt Patrem & Filium, tamquam non plenos Arianos, quasi Ariani nec similem velint; cum hoc Eunomiani dicere celebrentur*. Et infra de Macedonianis loquens, hæc habet: *Hos potius quidam Semi-Arianos vocant, quod in hac quæstione ex parte cum illis sint, ex parte nobiscum.*

Denique Concilium Œcumenicum Secundum, in Hæreticorum enumeratione, Semi-Arianorum nomine alios a Macedonianis non intelligit. Sic quippe habet Canone 1. *Oportet anathematizari omnem Hæresim, specialiter autem Eunomianorum, sive Anomæorum, & Arianorum, sive Eudoxianorum, & Semi-Arianorum, sive Pneumatomachorum, id est, qui contra Spiritum Sanctum pugnant.*

Sic pariter *Philastrius* Brixiensis Episcopus in suo *De Hæresibus* libro, Semi-Arianos esse docet, qui Filium Deum esse profitentur, unum cum Patre, & Spiritum Sanctum creatis rebus annumerant. *Sulpitius Severus* vim istius vocis ὁμοιούσιον assecutus non videtur, nec eorum sententiam intellexisse, qui illam usurpabant. Verbum enim Divinum in creaturarum ordinem ista voce deprimi censuit, libro II. Historiæ. *Interea*, inquit, *Ariani non occulte, ut antea, sed palam ac publice Hæresis piacula interpretantes, quam unius literæ adjectione corruperant, caliginem quamdam injecerant veritati. Nam ubi ὁμοούσιον erat scriptum, quod unius est substantiæ; illi ὁμοιούσιον quod est similis substantiæ scriptum esse dicebant; concedentes similitudinem, dum adimerent unitatem; quia multum ab unitate similitudo distaret, ut verbi gratia, pictura humani corporis esset homini similis, nec tamen haberet hominis veritatem.*

Ad auctoritatem S. Hieronymi respondeo, ipsum ubique esse in S. Meletium paulo iniquiorem. Vir enim fervidæ indolis, & Paulini partibus, a quo fuerat ordinatus Sacerdos, omnino addictus, falsis rumoribus quos de Magno Meletio spargebat invidia, facilius credidit, quia ipsum ut Episcopi sui æmulum aversabatur. Sic falso de ipso scribit in Chronico, ad annum Christi 361. quod *Cum Presbyteros, qui ab Eudoxio antecessore suo depositi fuerant, suscepisset, exilii justissimam causam subita Fidei demutatione delusit*. Constat enim ex Historiæ Ecclesiasticæ certissimis monumentis, S. Meletium ob Fidei causam in exilium amandatum fuisse. Sed & verisimile est, si quos recepit Clericos ab Eudoxio veritatis hoste professo depositos, eos injuste depositos fuisse, jure vero communioni ac gradibus suis restitutos a Meletio. Falso etiam scripsit S. Hieronymus: *Synodus Antiochiæ a Meletio & suis facta, in qua homousio, anomæoque rejecto; medium inter hæc homæusion, Macedonianum dogma vindicarunt*. Nam falsum est *homiusion* ad Macedonianum dogma pertinere, ut ex SS. Athanasio & Hilario perspicue probavimus. Falsum etiam est quod in Synodo Antiochena Meletius & alii ipsi adhærentes Episcopi *vocabulum istud* rejecerint. Immo constat ex Socrate lib. 3. c. 25. ipsos Nicænum Symbolum professos esse, & inseruisse libello quem Joviano Imperatori obtulerunt, & subscriptionibus suis illud approbasse. Sed & in eodem libello hæc habent: *Ne in eorum numero qui doctrinam veritatis adulterare student, habeamur, visum est Prudentiæ tuæ significare, quod Fidem sancti Concilii jam olim Nicææ congregati, & approbemus, & teneamus, quandoquidem vocabulum* Consubstantialis, *quod quibusdam videtur parum recte in ea positum, est probe a Patribus, commodaque interpretatione explanatum: quæ quidem interpretatio ostendit, Filium ex Patris substantia genitum, Patri secundum substantiam similem: & neque Passionem ullam in ejus inexplicabili generatione debere intelligi: neque vocabulum substantiæ apud Sanctos Patres ad consuetudinem Græci sermonis capi, sed ab illis poni ad evertendum illud pestiferum dogma, Christum scilicet ex nihilo ortum esse, ab Ario impie introductum: quod etiam isti Anomiani, id est, qui filium Patri dissimilem statuunt, nuper exorti, multo audacius, imprudentiusque, ad Ecclesiæ concordiam labefactandam asseverant. Quamobrem*

exemplar Fidei ab Episcopis Nicææ coactis expositæ (quam sane vehementer amplectimur) his literis quibus animorum nostrorum sententiam tibi declaravimus, subjungere placuit.

Objicies secundo. Sanctus Basilius Magnus Epistola 41. suspectum sibi esse, asserit τὸ ὁμοιούσιον, nisi adjunctum habeat hoc vocabulum ἀπαραλλάκτως, *citra ullam varietatem*. Ergo vox ὁμοιούσιον non exprimit Nicænam Fidem.

Respondeo, Sanctum Basilium loqui de hac voce quam Ariani Episcopi partium Acacii Formulæ editæ in Conciliabulo Constantinopolitano inseruerunt: *Deum ex Deo, & similem Patri* definientes: nomen vero τῆς οὐσίας utpote populis ignotum, causamque scandali, quandoquidem in sacris nusquam legitur, eximendum esse statuerunt. Quæ Fidei Formula refertur a Socrate, lib. 2. cap. 32. Licet autem τῷ ὁμίῳ adjungeretur κατ' οὐσίαν significat tamen Sanctus Basilius, illud sibi suspectum esse, quia Arianorum vafritie pravos in sensus inflecti poterat: nisi per hoc verbum ἀπαραλλάκτως coarctaretur ejus significatio. Cæterum id majorem solum ad explicationem existimavit necessarium Sanctus Basilius, nec damnavit eos, velut Nicænæ Fidei proditores, qui Filium Patri ὅμοιον κατ' οὐσίαν sive ὁμοιούσιον suppresso quandoque certis de causis vocabulo ὁμοούσιον professi essent. Nam & cum Meletio Antiocheno, & cum Eusebio Samosateno fuit semper communione conjunctissimus. Hanc fuisse Sancti Basilii mentem, constat ex serie Epistolæ supra laudatæ. *Si quid ipse sentiam dicendum est*, inquit, *hoc vocabulum, simile secundum essentiam*, τὸ ὅμιον κατ' οὐσίαν, *siquidem huic dicto adjunctum fuerit* ἀπαραλλάκτως *citra ullam varietatem: eam ego amplector, proboque vocem, ut quæ idem significet quod* τὸ ὁμοούσιον *id est consubstantiale: quod & Nicæni Concilii Patres dixerunt, Lumen de lumine, Deum vero de Deo vero; & quæ similia sunt, quibus Unigenitum appellarunt, ac consequenter illud* ὁμοούσιον *induxerunt. Neque igitur aliqua unquam variatio inter lumen & lumen, neque inter veritatem & veritatem, nec inter Unigeniti essentiam & eam quæ est Patris, excogitari potest. Si quisquam, ita ut dixi, acceperit, illius vocem approbo. Si vero ab* ὅμοιον *id est similis significatione* ἀπαραλλάκτως non evarians, *abstulerit, quod Constantinopolitanæ Synodi Episcopi fecerunt, suspectam habeo dictionem illam, utpote quæ gloriam unigeniti imminuat. Nam & de obscuris plerumque similitudinibus, & plerumque ab archetypis distantibus,* ὅμοιον *illud intelligere consuevimus. Quoniam igitur dictionem* ὁμοούσιον *minus habere fraudis puto, ad eum modum & ipse adstipulor.*

Objicies tertio. Ecclesia illos Episcopos ut Hæreticos habuit, qui in Formulis Fidei, tacito ὁμοούσιον Filium unius cum Patre substantiæ nihilominus profitebantur: ergo multo magis ut Hæreticos habuit, qui *homiusion* dumtaxat, id est, similis substantiæ asserebant.

Probatur antecedens ex Sancto Hilario, lib. *De Synodis*, ubi illos Antistites sic alloquitur: *Multi ex vobis, Fratres charissimi, ita unam substantiam Patris & Filii prædicant, ut videri possint non magis id pie, quam impie prædicare. Habet enim hoc verbum in se & Fidei conscientiam, & fraudem paratam. Oro vos, Fratres, adimite suspicionem, secludite occasionem.*

Respondeo, nego antecedens: Ridiculum est enim comminisci quod habiti fuerint ut Hæretici qui Latine dicerent ac profiterentur illud ipsum quod vox ὁμοούσιον Græce significat; illudque commentum affingere Sancto Hilario, qui eamdem omnino esse vim istius vocis complexæ, *unius substantiæ*, apud Latinos, ac istius vocabuli ὁμοούσιον apud Grecos agnovit, ut constat ex versione Symboli Nicæni, quod Latine subjicit ad finem libri *De Synodis*: qua in versione, ea quæ Filii consubstantialitatem spectant, sic exprimit: *Natum, non factum, unius substantiæ cum Patre, quod Græce dicunt* ὁμοούσιον. Absurdum rursus est sibi fingere, quod Sanctus Hilarius eos ut Hæreticos habuerit, de quibus libri sui initio sic loquitur: *Gratulatus sum in Domino, incontaminatos vos & illæsos ab omni contagio detestandæ Hæreseos perstitisse, vosque comparticipes exilii mei, in quod me Saturninus, ipsam conscientiam suam veritus, circumvento Imperatore detruserat, negata ipsi usque in hoc tempus, toto jam triennio communione, fide mihi ac spiritu cohærere, & missam proxime vobis ex Sirmiensi oppido infidelis Fidei impieta-*

pietatem, non modo non suscepisse, sed nuntiatam etiam significatamque damnasse, necessarium mihi ac religiosum intellexi; ut nunc quasi Episcopus Episcopis mecum in Christo communicantibus, salutaris ac fidelis sermonis colloquia transmitterem; & qui per metum incertorum, conscientiæ tantum antea meæ, quod ab his omnibus essem liber, gratulabar, nunc jam communi Fidei nostræ integritate gauderem.

Et infra eosdem sic alloquitur: *Sed inter hæc, o beatos vos in Domino, & gloriosos, qui perfectam atque Apostolicam Fidem conscientia & professione retinentes, conscriptas Fides huc usque nescitis.* Figmentum igitur est quod illos Episcopos ut Hæreticos habuerit Sanctus Hilarius.

Duo itaque genera personarum Sanctus ille Doctor alloquitur ad finem Libri sui *De Synodis*: Primo Gallicanos Episcopos, ad quos librum istum scribebat; & ad ipsos referuntur hæc verba in objectione laudata: *Multi ex vobis, Fratres charissimi, ita unam substantiam Patris & Filii prædicant, ut videri possint non magis id pie, quam impie prædicare.* Secundo sermonem dirigit ad Episcopos Orientis, quos Catholicorum loco & numero habebat, licet *homiusion* dumtaxat Patri Filium, id est, similis substantiæ, non vero, *homousion*, id est, unius ejusdemque cum ipso substantiæ profiterentur: & ad ipsos referuntur hæc verba: *Adimite suspicionem, secludite occasionem; ut probari possit ὁμοιούσιον, non improbemus ὁμοούσιον.*

Ideo autem Gallicanos Episcopos hortatur Sanctus Hilarius, ut sibi caveant a pravo sensu, in quem inflectebatur eorum Professio ab Arianis, cum Filium unius cum Patre substantiæ prædicabant, & ut caute ac diligenter suam exponant sententiam; quia Ariani Sabellianæ Hæreseos accusabant eos, qui id profitebantur, & hanc passim in Oriente sparserant calumniam contra Gallicanos Episcopos, ut testatur Severus Sulpitius, lib. 2. Historiæ, referens Sancti Hilarii gesta in Concilio Seleuciensi. *Is*, inquit, *ubi Seleuciam venit magno cum favore exceptus, omnium in se animos & studia converterat: ac primum quæsitum ab eo, quæ esset Gallorum fides: quia tum Arianis prava de nobis vulgantibus, suspecti ab Orientalibus habebamur, trionymam solitarii Dei unionem, secundum Sabellium, credidisse: Sed exposita fide sua, juxta ea quæ Nicææ erant a Patribus conscripta, Occidentalibus perhibuit testimonium.* Ideo Sanctus Hilarius Gallicanos Episcopos hortatur, ne ita huic vocabulo ὁμοούσιον adhæreant, illud ut negligant exponere, & pravos omnes sensus excludere, quos ipsi affingebant Hæretici. Unde ait, istud vocabulum *habere & Fidei conscientiam, & fraudem paratam*. Habebat enim *Fidei conscientiam* ex parte Catholicorum, qui eo ad fidem suam exprimendam post Nicænos Patres utebantur. Habebat vero *fraudem paratam*, ex parte Hæreticorum qui τῷ ὁμοούσιῳ professoribus calumniam Sabellianismi impingebant. Hinc postquam pravos istius vocabuli sensus aperuit, & exclusit, confestim addit: *In his igitur tot tamque gravibus Fidei periculis, verborum brevitas temperanda est, ne impie dici existimetur, quod pie intelligitur, ne secura, atque innocente conscientia, per occasionem Hæreticorum reus sermo sit. Dicturus unam substantiam Catholicus Patris & Filii, non inde incipiat: neque hoc quasi maximum teneat, tamquam sine hoc vera fides nulla sit: Tuto unam substantiam dicet, cum ante dixerit: Pater ingenitus est, Filius natus est, subsistit ex Patre, Patri similis est, virtute, honore & natura. Patri subjectus est ut auctori: nec se per rapinam Deo, cujus in forma manebat, æquavit: Non ex nihilo est, sed natus est. Non est innascibilis, sed contemporalis. Non est Pater, sed ex eo Filius est. Non est portio aliqua, sed totius est. Non est auctor ipse, sed imago est: imago Dei, ex Deo, in Deum nata. Non est creatura, sed Deus est. Non persona Deus unus est, sed natura: quia nihil in se diversum ac dissimile habent natus & generans. Et post hæc, unam substantiam Patris & Filii dicendo, non errat: at unam substantiam negando, jam peccat.*

Et infra: *Ante Nativitas Filii, ante subjectio, ante similitudo naturæ Filii prædicanda est, ut non impie unius & Pater, & Filius substantiæ prædicetur. Et non intelligetur ante cætera tamquam maximum & potissimum, & solitarium prædicandum sit; quod nec pie possit ante cætera prædicari; & jam impie necesse sit post cætera denegari. Non est, Fratres charissimi, una Patris & Filii neganda substantia: Sed ne irrationabiliter prædicanda sit una substantia ex naturæ genitæ proprietate, non sit una ex portione,*

aut ex unione, aut ex communione. Potest una substantia impie dici, & pie taceri. Quid verbi calumniam suspiciose tenemus, rei intelligentia non dissidentes? Credamus & dicamus esse unam substantiam, sed per naturæ proprietatem, non ad significationem impiæ unionis. Una sit ex similitudine, non ex solitudine.

SCHOLION.

Ad hanc Dissertationem, pag. 175. Editionis primæ, Religiosi Censores hanc notam apponunt: *De S. Hieronymo male loquitur.*

R. *Sanctum Hieronymum* deceptum nusquam fuisse in suo de personis ac rebus judicio, qui dixerit, facile refelletur vel ex his solum quæ de *Sancto Meletio* Antiocheno Episcopo scripsit, quibus recta lance expensis, recte respondi (salva quæ tanto Doctori debetur reverentia) *Ipsum ubique esse in Sanctum Meletium iniquiorem*, &c. Qui Antiocheni Schismatis Historiam, Sancti Hieronymi indolem & characteres noverint, hæc nimadversione digna non judicabunt. Hallucinantur denique qui *S. Hieronymum*, aut alios Sanctos, nihil umquam humani passos esse putant. Ceterum ante me eadem pene de *Sancto Hieronymo* scripsit *Bollandus* in Actis Sanctorum mensis Februarii, ad diem 12. in Commentario Historico *de S. Meletio Magno Episcopo Antiocheno*, §. 11. n. 17. *Hæc cum ita se habuerint* (inquit) *mirari merito quispiam queat, Sanctum Hieronymum in Chronico ita scribere:* „ Meletius Sebastæ Armenorum Episcopus, ab Acacio & Georgio Episcopis Arianis Antiochiam transfertur, & post non grande temporis intervallum, cum Presbyteros qui ab Eudoxio Antecessore suo depositi fuerant, suscepisset, „ exilii justissimam causam subita Fidei demutatione delusit .... *Hæc aliaque in Meletium conficta ab Arianis, & forsan etiam ab Orthodoxis Paulinianis (a quibus ea Sanctus Hieronymus hauserit, a Paulino Presbyter ordinatus) colligere ex S. Epiphanio licet, Hæresi 73. Sectione 35. ita scribente:* „ Sed nonnulli tamen haud scio an odio in „ eum commoti, an invidia perciti, an denique sua ut in majus extollant, quædam „ de illo parum secunda fama vulgavere. Nimirum non ob Catholicam Fidem has in „ illum turbas esse conflatas, sed ob Ecclesiastica quædam negotia ac jurgia, quæ in„ ter eum ac Clerum ejus intercesserunt: tum quod nonnullos suscepisset, quos olim „ rejecerat & anathemate damnaverat. Verum his non omnino assentimur, præsertim „ quia in cœtu eorum qui illi adhærent, deinceps semper, ut ante dictum, professio „ rectæ Fidei viguit “. Hæc *Sanctus Epiphanius*. Idem *Bollandus* §. 5. ubi de Concilio Antiocheno verba fecit: *Quæ de hac Synodo*, inquit, *in Sancti Hieronymi Chronico leguntur, ea ipse vel non scripsit, vel a Paulini Sectatoribus accepit, ac nimis facile credidit.* Et §. 8. *Antiochiæ divulsa erat in duas factiones plebs Catholica: Una Meletium sequebatur, ab Arianis quidem simul & Catholicis electum Episcopis atque ordinatum, sed Catholicæ Fidei causa jam tertio proscriptum, & singulari præditum industria ad conciliandos Ecclesiæ qui Hæreticis irretiti fraudibus aut adhuc Gentilitiis cæcati erant erroribus. Altera factio, itidem Catholica, Paulino adherebat, quem Lucifer Calaritanus olim ordinarat, Meletium vel legitime, ab Arianis licet, depositum, vel fortassis ipsummet Hæreticum ratus, ut ejus adversarii etiam Sancto Hieronymo persuasisse videntur.* Hæc scribens *Bollandus*, non existimavit se de *S. Hieronymo* male loqui, nec ullus ipsum violatæ in Sanctum Doctorem reverentiæ reum egit.

DIS-

DISSERTATIO XVI.

De Concilii Nicæni subscriptionibus.

ARTICULUS PRIMUS.

Utrum Eusebius Nicomediensis, & Theognis Nicænus Symbolo Nicænæ Fidei, & Arii damnationi subscripserint?

SOcrates libro 1. cap. 5. ipsos & tres alios Arianarum partium Episcopos subscripsisse negat; ideoque Eusebium & Theognidem cum Ario fuisse in exilium ab Imperatore amandatos scribit, & paulo post libellum Pœnitentiæ edidisse, & ad præcipuos Episcopos misisse, quo Fidei Nicænæ se consentire significarunt: propterea jussu Imperatoris fuisse ab exilio revocatos, suisque restitutos sedibus, ad quas Amphion & Chrestus, ille in Nicomediensem, hic in Nicænam fuerant post eorum depositionem promoti. En Socratis verba, postquam Nicænum Symbolum descripsit: „ Hanc Fidem „ approbarunt trecenti decem & octo Episcopi, eique omnes assensi sunt: &, uti scri- „ ptum est apud Eusebium, consentientibus animis, opinionibusque, eidem subscripse- „ runt; quinque solum exceptis, qui hanc vocem ὁμοούσιον, id est, consubstantiale, re- „ pudiarunt, Eusebio videlicet Nicomediæ Episcopo, Theognide Nicææ, Mari Chalce- „ donis, Theona Marmaricæ, Secundo Ptolemaidis. Nam ὁμοούσιον esse illud affirma- „ runt, quod est ex aliqua re ortum, vel partitione, vel derivatione, vel productio- „ ne. Productione, ut ex radicibus germen: derivatione, ut liberi ex parentibus: „ partitione, ut duo, aut tria auri ramenta ex massa aurea. At Filium Dei ad nul- „ lum istorum posse referri: & propterea se minime Fidei illi in Concilio Nicæno „ confirmatæ velle assentiri dixerunt. Proinde & vocem illam ὁμοούσιον vehementer ir- „ ripserunt, & abdicationi Arii subscribere noluerunt. Ob quam causam Concilium „ non solum Ario & omnibus opinionis ejus fautoribus anathema denuntiavit; verum „ etiam vetuit ne Alexandriam ipse Arius omnino adventaret. Edictum porro Impe- „ ratoris, Arium, Eusebium, & Theognidem in exilium ire mandavit. Unde Eusebius „ & Theognis, paulo postquam exilio erant mulctati, libellum, quo se facti pœnituisse „ declararent, ediderunt; fideique de hac voce ὁμοούσιον constabilitæ consenserunt; sicut „ deinceps in sermone sequenti ostendemus. *Et c.* 10. Eusebius vero & Theognis, li- „ bellum quo se facti pœnituisse ostenderent, præcipuis Episcopis miserunt: & propte- „ rea Imperatoris mandato non modo ab exilio revocati sunt, sed etiam ad Ecclesiarum „ suarum administrationem restituti: iique qui in ipsorum loca suffecti erant, ab illo „ dignitatis gradu dimoti: Amphion scilicet ab Eusebio, & Chrestus a Theognide". „ Cujus libelli exemplar hic subjunximus.

„ Tametsi cum antea a vestra Sanctitate essemus condemnati, nostrum fuisset ea, „ quæ erant a vobis sancte & religiose judicata, tacite & cum silentio tulisse; ta- „ men quoniam absurdum erat ut nos silentio nostro contra nos opinionem aliis affer- „ remus, nos plane calumniatores esse: idcirco vobis significavimus, nos Fidei decisio- „ ni consensisse: atque vi & notione verbi *Consubstantialis* diligenter ponderata, paci „ nos totos addixisse, atque nullum errorem secutos esse: Sed tum quo Ecclesiarum „ securitati proinde consuleretur, quæ in nostram cogitationem venerant, vobis sug- „ gessisse: tum quo illos qui nostro Concilio & Sententiæ acquiescere deberent, con- „ firmaremus, Fidei subscripsisse. Anathemati autem Ario a Concilio denuntiato, non „ ob eam causam non subscripsisse, quod fidem illam incusaremus: sed quod minime cre- „ deremus, eum, qui erat accusatus, hominem ejus generis fuisse, præsertim cum ex „ illis, quę privatim ad nos ab eo tum per epistolas relata erant, tum per ejus sermo- „ nem coram habitum declarata, pro certo essemus persuasi, ipsum longe alium esse. „ Quod si sanctum vestrum Concilium nostris verbis voluerit fidem adhibere, illa quæ „ vestro judicio decreta sunt, non contradicendo impugnare, sed consentientibus ani-

„ mis confirmare decrevimus, & libello consensum illum roboramus: non huc inducti „ quod exilium graviter & iniquo animo ferimus: sed quod libenter cupimus Hæresis „ vitare suspicionem. Nam si nos jam in vestrum conspectum venire permiseritis, comperietis nos vestris decretis omnino suffragaturos. Et quoniam vestræ Reverentiæ visum est illum, qui rerum istarum reus agitur, humanitus excipere, & ad vos accersere: est plane a ratione alienum, ut cum is qui crimine tenetur implicatus, accersitus sit, illisque quæ ipsi objiciuntur, responderit, nos reticendo, nosmetipsos „ culpæ convincere videamur". Hæc Socratis narratio si vera esset, libellusque Pœnitentiæ Eusebii & Theognidis minime suppositus, Episcopos illos Nicænæ Professioni, & Arii damnationi non subscripsisse certum esset: ipsos ob hanc in Hæresi & ejus Auctore propugnandis pertinaciam, fuisse in exilium a Constantino ejectos: postea palinodiam recantasse, & Nicænæ Fidei subscripsisse: demum suis restitutos fuisse sedibus, Amphione & Chresto, qui in eorum locum fuerant ordinati, exturbatis. Verum in hac Socratis narratione, & in Libello quem profert, multa sunt repugnantia veritati, ut mox sumus demonstraturi.

PROPOSITIO.

Eusebius Nicomediensis, Theognis Nicænus, cæterique Arianarum partium Episcopi, Nicænæ Fidei Symbolo, & Arii damnationi atque abdicationi subscripserunt, Theona Marmaricæ, & Secundo Ptolemaidis exceptis, quamvis id ficte fraudulenterque præstiterint: ideoque Pœnitentiæ & Retractationis Libellus a Socrate relatus, quo in Communionem & Episcopatus restitui, & ab exilio, quo mulctati supponuntur ob denegatam subscriptionem, revocari flagitant, apertæ convincitur falsitatis.

PRobatur primo ex S. Athanasio, in libro *de Synodi Nicænæ decretis*, pag. 402. *Ita enim, inquit, in Nicæna Synodo cum Eusebio, ejusque gregalibus actum est, cum principio in hæresi sua contumaces, in Deum bella pugnasque meditarentur. Nam quæ ab illis proferebantur, hæresis impietate scatebant. Episcopi autem qui convenerant (erant autem illi plus minus trecenti) placide & humaniter postulabant, ut suorum dictorum rationes redderent, seque non impios esse demonstrarent. Illi autem vix inceperant hiscere, cum jam improbarentur, & ipsi quoque inter sese depugnarent, agnitaque suæ Hæreseos perplexitate, muti prorsus reddebantur, ipsoque silentio suæ opinionis vitia flagitiaque prodebant. Episcopi igitur sublatis Eusebianorum vocabulis, istam Formulam sanæ Fidei conceperunt, omnibusque subscribentibus, subscripserunt & ipsi Eusebiani iis verbis, quæ nunc culpant (Loquor autem de vocabulis, substantia, & consubstantialitate:) approbantes Filium Dei nullo modo facturam, aut creaturam esse, sed fœtum, Verbumque ex Patris substantia.* Certe nisi subscripsissent Nicænæ Fidei Symbolo Eusebius Nicomediensis, & Theognius Nicænus, ipsis hoc loco S. Athanasius exprobrasset, quod ob suam in propugnanda Hæresi & ejus auctore pertinaciam ab ipsa Nicæna Synodo fuissent damnati, & exauctorati, nec prius restituti suis sedibus, quam supplicem libellum porrexissent, quo recantata Palinodia, se Sancti Concilii decretis sincere adhæsuros fuissent polliciti. Damnatio illa Eusebii a tam celebri divinoque cœtu, labes adeo pudenda fuisset in vaferrimo illo Ecclesiæ hoste, ea ut frontem ejus suffundere minime S. Athanasius omisisset. Tam solemnis enim retractationis monumentum ad aggravandum ipsius in Arianam Hæresim relapsus crimen, ejusque perfidiam omnium execrationi proponendam, fuisset accommodatissimum.

Confirmatur ex comparatione eorum quæ de Eusebio Nicomediensi, & ejus Symmistis, mox ex S. Athanasio dicta sunt, cum iis quæ de Eusebii Cæsareensis subscriptione ibidem notat, ut rem admiratione dignam. *Quodque majoris admirationis est*, inquit, *Eusebius ex Cæsarea Palæstines, cum pridie abnegasset, in eamdem sententiam tamen postridie subscripsit, quam etiam Ecclesiæ legendam misit, dicens eam esse Ecclesiæ Fidem, & Patrum traditionem; omnibusque manifesto apparuit, eum prius & temere errasse, & frustra contra veritatem pugnasse. Nam tametsi eum puduit scriptis errorem*

fate-

fateri, & ut potuit, Ecclesiæ se excusavit, in Epistola tamen in qua Dei Filium consubstantialem, & ex substantia Patris existere non inficiatur, clare se in errore fuisse demonstrat, miserque prorsus in eo fuit, quod, ut se purgaret, coactus sit Arianos accusare, quod illi scriptum reliquissent non fuisse Filium antequam gigneretur, indeque ratiocinari vellent eum ne ante carnis quidem nativitatem extitisse. Si S. Athanasius velut rem stupendam notavit, Eusebium Cæsareensem solida die Fidei consubstantialitatis repugnasse, & eidem postridie subscripsisse: quomodo velut majoris rem momenti non observasset, Eusebium Nicomediensem adeo in illa impugnanda fide pertinacem fuisse, ut propter hoc depositione & exilio fuerit mulctatus, & post hæc tamen Palinodiam recantasse, & libellum porrexisse supplicem, quo se eidem Fidei assensum præbere significavit? Cum itaque id nusquam dixerit S. Athanasius, immo ea dixerit quæ cum hac hypothesi cohærere non possunt, argumento est Eusebium Nicomediensem & Theognium Nicænum Fidei Nicænæ Symbolo, & abdicationi Arii subscripsisse; adeoque falsum esse quod de illorum contumacia refert Socrates, libellumque Pœnitentiæ & retractationis, quem describit, & quemque ab ipsis oblatum esse præcipuis Episcopis testatur, suppostitium esse.

Probatur secundo ex silentio S. Eustathii Antiocheni Patriarchæ, qui cum e primariis Nicæni Concilii Patribus fuisset, ignorare non poterat Eusebium Nicomediensem damnatum fuisse illo in Concilio propter denegatam pertinaciter subscriptionem, nec sedi fuisse restitutum suæ, nisi post oblationem Libelli supplicis, quem refert Socrates, si ita se res habuisset: nec tanti rem momenti prætermisisset hic Patriarcha, suoque tam accommodatam consilio, quo Eusebii levitatem & hypocrisim notam facere instituerat. Porro nihil horum habet S. Eustathius: immo potius ex ejus verbis, apud Theodoretum, lib. 1. Hist. Eccl. cap. 8. colligitur Eusebium Nicomediensem & ejus Symmistas Nicænæ Fidei Symbolo in ipso Concilio subscripsisse, ficte quidem, & exilii metu, ut probavit eventus. *Ubi*, inquit, *de Fidei modo quæri cœptum est, Eusebii blasphemia per suas ipsius literas satis perspicua deprehensa fuit: quæ quidem literæ ubi fuere perfectæ, sicut auditoribus immensum dolorem propter ejus de Ecclesia decessionem, sic earum Auctori insanabile dedecoris vulnus intulerunt. Ac tametsi jam impia Eusebii officina patefacta erat, & nefariæ ejus literæ in omnium conspectu discerptæ: tamen quidam fraudulenter nomine pacis simulato, omnes qui præclarissime concionari solebant sistere compulerunt. Qui autem aperte Arii insaniam sectabantur, ii veriti ne auctoritate tanti Concilii in unum coacti, in exilium ejicerentur, procedentes in medium, ipsi vetitum Arii dogma damnant anathemate, & literis de fide omnium consensu compositis sua manu subscribunt. Verum ubi Episcopatus huc illucque, quantum fieri poterat, circumcursando adepti sunt, cum jam ob errorem suum se acerbe affligtare, & humi abjicere debuissent: opiniones quas damnaverant, primo ex occulto, deinde palam propugnare, variisque argumentis eas fallaciter roborare cœperunt.*

Probatur tertio ex Epistola Synodica Concilii Alexandrini ad omnes Ecclesiæ Episcopos scripta anno circiter 339. quam refert S. Athanasius *Apologia* 2. in qua de Eusebio Nicomediensi, & Theognio Nicæno sic loquuntur: *Qui igitur ipse, & Theognius, potuerunt alios deponere, ipsi depositi, & exauctorati, & vitio suæ creationis famosi? Bene siquidem cognitum habetis, Amphionem Nicomediæ, Chrestum vero Nicææ, in eorum locum, ob impietatem, & communionem, quam cum Arianis a Nicæno Concilio reprobatis habuerant, Episcopos constitutos esse.* Atqui si depositi fuissent in Concilio Nicæno ob denegatam subscriptionem, illi Episcopi non scripsissent, eos propterea fuisse depositos, quod cum Arianis in Concilio Nicæno damnatis communicassent. Si vero bis depositi fuissent, semel in Concilio Nicæno, & iterum post Concilium; id ipsis proculdubio exprobrassent Concilii Alexandrini Antistites, quorum plurimi Nicænæ Synodo interfuerant. Non fuerunt itaque exauctorati in Concilio Nicæno Eusebius & Theognius; adeoque Symbolo Nicænæ Fidei, & damnationi Arii subscripserunt. Falsum proinde est quod de ipsis Socrates refert, ac Libellus Pœnitentiæ, & retractationis eorum, quem describit, plane supposititius, in quo se Anathemati lato a Nicænis Patribus, contra Arium, non subscripsisse confitentur.

Probatur quarto ex S. Hieronymo in *Dialogo adversus Luciferianos*, ubi Nicænæ Synodi Acta & Episcoporum subscriptiones laudat, quæ illius temporibus integræ adhuc extabant, ut probet Eusebium & Theognium Nicænæ Fidei subscripsisse. Quærit nempe Luciferianus de Nicæna Synodo loquens: *An tandem & tunc recepti sunt Ariani? Quinam, quæso?* Cui Orthodoxus respondet: *Eusebius Episcopus Nicomediensis, Theognius Episcopus Nicænus: Saras tunc Presbyter Libyæ, Eusebius Episcopus Cæsareæ Palæstinæ, & reliqui, quos enumerare longum est.* Rogat rursus Luciferianos: *Si quispiam eos neget fuisse susceptos, quomodo revincetur?* Orthodoxus respondet: *Supersunt adhuc homines, qui illi Synodo interfuerunt. Et si hoc parum est, quia propter temporis antiquitatem rari admodum sunt & in omni loco testes adesse non possunt: legamus Acta & nomina Episcoporum Synodi Nicænæ, & hos quos supra diximus fuisse susceptos, subscripsisse homousion inter cæteros reperiemus.*

Probatur quinto ex Theodoreto, libro 1. Historiæ Ecclesiasticæ, cap. 7. *At quamquam*, inquit, *maxima pars Concilii verbis ejus obtemperavit, & mutuam concordiam, doctrinamque sanam amplexata est: tamen pauci quidam, quorum supra feci mentionem & præter eos Menophantus Ephesius, Patrophilus Scythopolitanus, Theognius ipsius Nicææ Episcopus, Narcissus Episcopus Nerodiadis, & cum his una Theonas Marmaritanus, & Ptolemaidis Ægyptiorum Secundus, Arii patrocinio suscepto, Doctrinæ Apostolicæ contradixerunt. Quin etiam Fidei Formulam, quam composuerant, Concilio proposuerunt: quæ ut primum perlecta fuit, quoniam omnes eam adulterinam & spuriam esse vociferabantur, illico discerpta est. Ac cum ingens tumultus esset contra eos concitatus, & omnes eos ut pietatis proditores insimularent, metu percussi exsurrexere, primique ipsi omnes una, solis Secundo & Theona exceptis, sententiam excommunicationis contra Arium pronuntiavere. Quocirca impio illo ab Ecclesia exturbato, Fidei Formula, quæ adhuc in Ecclesiis servatur, communi consensu composita, & subscriptionibus omnium confirmata, Concilium dimissum est.* Falsum est igitur quod Socrates scripsit, Eusebium Nicomediensem, & Theognium Nicænum propterea fuisse exilio damnatos, quod Nicænæ Fidei Symbolo, & Arii abdicationi subscribere noluissent. Suppositìtius itaque Libellus est, quem Episcopis obtulisse finguntur, quo Ecclesiis restitui suis, & ab exilio revocari flagitabant; cum Libellus ille ipsos Fidei Nicænæ minime subscripsisse, nec anathemati lato in Arium, significet.

Probatur sexto ex Collatione Catholicorum Episcoporum cum Severianis habita Constantinopoli, sub Pontificatu Joannis II. & Justiniani Imperio. Cum enim illi Hæretici Chalcedonensem Synodum non esse recipiendam contenderent, quia Theodoretum & Ibam, professos Doctrinæ Sancti Cyrilli hostes, velut Orthodoxos admisit: Catholici Antistites responderunt, ipsos a Synodo Chalcedonensi prius non fuisse susceptos, quam Nestorio anathema dixissent. Reposuerunt Severiani Theodoretum ficto, simulatoque animo diris devovisse Nestorium, quem intimo pectore gerebat. Quam responsionem Catholici Episcopi his verbis confregerunt: *Quid ergo? Quoniam Eusebius Nicomediæ & Theognius Nicææ, & alii quidam cum ipsis & in ipso Niceno Sancto Concilio ficte subscripserunt, & post hæc Arium aperte secuti, Ecclesiam devastarunt, & Sanctos Patres nostros Eustathium Antiochiæ, Athanasium Alexandriæ, & Paulum Constantinopolitanum fugaverunt; propter illos nec Nicænum Concilium debemus suscipere, aut in divinis id Diptychis recitare? Absit.* Eusebium igitur Nicomediæ, & Theognium Nicææ, Concilii Nicæni decretis subscripsisse, his Episcopis persuasum erat: proindeque ipsis ignotus erat; aut certe suppositìtius videbatur Libellus supplex a Socrate relatus, quo sua de pertinacia in deneganda subscriptione cum Fidei Nicænæ, tum Arii damnationi, veniam rogant, & ab exilio quo fuerant eam ob causam mulctati revocari flagitant, ac in pristinam restitui dignitatem.

Probatur septimo. In libello supplici quem Socrates describit, Eusebius & Theognius ajunt se noluisse anathemati contra Arium dicto in Synodo Nicæna assensum præbere, non quod ejus dogmata in Concilio damnata approbarent, sed quod ipsis plene persuasum esset, Arium ab his, qui proscripti fuerant, erroribus penitus alienum esse: quod ipsius ex Epistolis & sermonibus agnoverant. Porro nequaquam verisimile est

Euse-

Eusebium & Theognium tam naviter impudentes fuisse ut Arium sic excusarent ac purgarent apud Episcopos, qui ipsum audierant execrandas adeo blasphemias contra Filium Dei evomentem, suas ut aures obturare coacti essent, & nefariam ejus Hæresim anathemate percellere, ut testatur S. Athanasius *Oratione* 1. *contra Arianos*, ubi hanc Arii blasphemiam refert: *Cùm omnia sint ex nihilo, etiam Filius Dei ex nihilo emersit &c.* Et addit: *Hæc & hujusmodi cum diceret Arius, Hæreticus declaratus est. Nam & in Nicæno Conventu, omnes quotquot ibi aderant Episcopi, aures suas ad ista verba obturaverunt; omnesque communi suffragio istam Hæresim damnaverunt, & anathemate detestati sunt.*

Idem testantur Nicæni Patres in Epistola Synodica ad Ecclesiam Alexandrinam, quam describit Socrates, lib. 1. cap. 6. *Primum*, inquiunt, *impia & perversa dogmata Arii, eorumque qui ejus sectam sequuntur, coram sanctissimo Imperatore Constantino perquisita sunt: unde placuit Concilio communibus suffragiis, anathema denuntiare ejus nefariæ opinioni, & verbis sententiisque execrabilibus, quibus usus est ad Filium Dei blasphemiis afficiendum: nimirum eum ex nihilo ortum esse, nec fuisse antequam natus esset: fuisse tempus aliquando cum non esset, &c. Quibus omnibus Sanctum Concilium dicit anathema. Immo vero ne pati quidem potest, ut vel impia ejus opinio vel insolens amentia, vel verba plena blasphemiæ ad aures ipsius perveniant.*

Idem testatur Constantinus Imperator in Epistola ad eamdem Ecclesiam Alexandrinam, in qua de rebus in Synodo Nicæna gestis sic loquitur: *Quanta & quam execrabilia probra nonnulli in venerandum nostrum Servatorem, in spem & vitam nostram, scelerate, impieque jecerunt, & Scripturis divinitus inspiratis, fideique sacrosanctæ contraria, non modo impudenter effutiverunt; sed se ita credere palam confessi sunt.* Quæ Constantini verba Arium præcipue spectant, de quo postea subjungit: *Nam cum amplius trecenti Episcopi, viri propter animi modestiam, & solertiam admirabiles, unam eamdemque fidem constabilivissent; solus Arius inventus est, qui vi ac fraude diabolica victus, ab ea penitus desciverit: quippe impia animi impulsione incitatus, hanc erroris labem primum apud vos, deinde apud alios sparserit.*

Quæ cum ita sint, incredibile est Eusebium Nicomediensem & Theognium Nicænum ausos fuisse scribere ad Episcopos, qui Nicænæ Synodo interfuerant, quique impias & blasphemas voces ex ore ipsius Arii audierant, ipsum ab Hæresi quam Nicæna Synodus confixerat, esse prorsus alienum.

Probatur octavo. Libellus Eusebii Nicomediensis & Theognii Nicæni a Socrate descriptus, Arium fuisse in Ecclesiam ab Episcopis susceptum supponit, vel in ipso Concilio Nicæno, vel statim post illud Concilium. Id autem falsum est, ut Articulo sequenti ostendemus: falsus igitur ac suppostitius est libellus Pœnitentiæ Eusebii & Theognii a Socrate descriptus.

Objicies. Libellus ille non est rejiciendus ut spurius & supposititius, quem Historiæ Ecclesiast. Auctores referunt, & qui aliunde conciliari potest cum ceteris antiquitatis monumentis: Sed libellum Pœnitentiæ & retractationis Eusebii Nicomediensis, & Theognii Nicæni, Historiæ Ecclesiasticæ Auctores referunt, scilicet Socrates, lib. 1. cap. 10. & Sozomenus, lib. 2. c. 15. & aliunde illius libelli veritas cum cæteris antiquitatis monumentis facile conciliari potest, hoc constituto Systemate, quod istum Palinodiæ suæ libellum Eusebius & Theognius Episcopis obtulerint, non quidem in ipso Concilio congregatis, sed aliquot annis post Concilium: tribus namque mensibus post Synodum Nicænam in exilium amandatos fuisse ambos illos Antistites Arianos, testis est Philostorgius Historicus Arianarum partium, lib. 1. cap. 10. & post tres annos ab exilio eos revocatos fuisse, constat ex eodem, lib. 2. cap. 7. Porro libellum, quo de agimus, Episcopis obtulerunt hoc ferme elapso triennio. Hoc Systema secutus videtur Sozomenus: *Haud ita diu post Concilium Nicænum*, inquit, *Arius qui ejectus fuerat in exilium, revocatus est: Sed tamen Alexandriam ingredi adhuc prohibitus: at post, uti suo dicetur loco, reditus in Ægyptum ei quorumdam labore ac studio patefactus. Nec multum jam temporis intercesserat, cum Eusebius Episcopus Nicomediæ, Amphione, qui in ejus locum suffectus fuerat, ejecto, & Theognis Nicææ Episcopus,* cujus

cujus sedem Chrestus obtinuerat, suas Ecclesias recuperarunt. Nam revocati sunt, oblato Episcopis Pœnitentiæ libello, &c. illum itaque libellum ut supposititium rejicere nihil cogit.

Respondeo, distinguo primam partem Majoris: Libellus ille non est rejiciendus ut spurius, quem Ecclesiasticæ Scriptores Historiæ referunt; nisi repugnet certioribus Ecclesiasticæ Historiæ monumentis, concedo; si certioribus monumentis repugnet, nego. Porro libellus palinodiæ Eusebii Nicomediensis, & Theognii Nicæni, quem referunt Socrates, & exscriptor perpetuus Socratis Sozomenus, repugnat antiquioribus & certioribus monumentis, nimirum Sancto Athanasio, lib. *de Nicænæ Synodi decretis*, Sancto Eustathio Antiocheno Patriarchæ, trecentorum decem & octo Patrum spectatissimo, Epistolæ Synodicæ Concilii Alexandrini ad Sancti Athanasii defendendam innocentiam, ad universos Episcopos scriptæ, Sancto Hieronymo, *In Dialogo adversus Luciferianos*, & Episcopis Catholicis Constantinopoli cum Severianis conferentibus.

Nego præterea secundam partem minoris. Nam & illud Systema gravissima habet incommoda. Enimvero si Eusebius & Theognis Nicænæ Fidei suo libello præbentes assensum, ea tantum referunt quæ Nicæna in Synodo præstiterant, non erat hæc vel in speciem legitima ratio, cur ab exilio revocari flagitarent, quo damnati tantum fuerant post Concilium & propter novam perfidiam, novaque crimina. Secundo: hoc etiam posito Systemate, dicendum est, ipsos anathemati Arii Nicæna in Synodo non subscripsisse: id siquidem hoc in Libello fatentur. At Theodoretus Auctor accuratissimus ipsos illius Hæretici anathemati & abdicationi subscripsisse testatur. Et certe cum Arii adeo perspicua esset impietas, adeo notæ blasphemiæ, nullam veri speciem habet, quod sacra Synodus cum ipsis, quos Hæreseos defensio, & Arii patrocinium tam merito suspectos fecerat, hac de subscriptione dispensaverit. Dicet fortasse quispiam, ipsos novum Nicænæ Fidei assensum, dato Libello, præbere; quia subscriptionem in Concilio Nicæno factam posteriore perfidia resciderant. Sed si res ita se habuisset, quod tamen creditu difficile est, id hoc in Libello exprimere debuissent, & majorem in secunda illa subscriptione tenenda fidem atque constantiam polliceri. At ne levissimum quidem hac de re verbulum habet laudatus eorum Libellus. Denique ex hujus Libelli tenore colligitur, Episcopos Arium ad purgationem admisisse, & communioni solemni ritu restituisse: quod nec ipsi Eusebiani fecerunt ante annum 335. multo post revocationem Eusebii & Theognii ab exilio.

ARTICULUS II.

Utrum Arius a Nicæna Synodo susceptus fuerit, & communione donatus.

PROPOSITIO.

Arius a Nicæna Synodo susceptus non est; sed misere semper contritus jacuit extra Ecclesiam.

PRobatur primo ex Epistola Synodica Nicænorum Patrum ad Ecclesiam Alexandrinam: „ Primum, *inquiunt*, impia & perversa dogmata Arii, eorumque qui ejus „ sectam sequuntur, coram religiosissimo Imperatore nostro perquisita sunt: unde placuit Concilio communibus suffragiis anathema denuntiare nefariæ ejus opinioni, verbis, sententiisque execrabilibus, quibus usus est ad Filium Dei blasphemiis afficiendum . . . Quin etiam ea, quæ ad istum pertinent, quem sint exitum consecuta, omnino vos vel audivistis, vel saltem a nobis audietis: ne nos hominem qui debitam mercedem suę culpæ acceperit, temere & sine causa insectari videamur. Eousque certe ejus prorupit impietas, ut Theonam Marmaricæ Episcopum, & Secundum Ptolemaidis ad exitium secum perduceret. Nam easdem cum illo pœnas ipsi luerunt. Verum cum Ægyptus non modo illa opinionis perversitate, impietate & blasphemia, sed etiam certis hominibus, qui in populo vitam ante illud tempus pacatę „ & tran-

„ & tranquille degente, seditionem & discordiam concitare non veriti essent, Dei gra-„ tia penitus liberata esset: tamen adhuc pertinax inscitia tum Meletii, tum eorum, „ quibus honores Ecclesiasticos detulerat, restabat.

Respondent aliqui, hanc Epistolam scriptam esse, cum Arius revera anathemate perculsus esset a Synodo, sed postea humanius cum illo actum esse, & diri illius anathematis fuisse vinculis solutum. Sed stare hæc responsio non potest: quia ex istius lectione Epistolæ constat, illam conscriptam non esse, nisi postquam ad exitum perducta Synodus est, omniaque ejus condita decreta. Siquidem concredita est S. Alexandro suam ad Ecclesiam redeunti: cui & commissa est cura omnes Ægypti Ecclesias de gestis Concilii faciendi certiores. Sed quamvis nondum finita Synodo illa Epistola conscripta esset, si eo temporis intervallo, quod illius scriptionem inter & Concilii finem intercessit, anathemate solutus fuisset Arius, & Ecclesiæ conciliatus, ineptum est fingere, quod Sacra Synodus hanc Epistolam reformatura non esset, ne universis Ægypti imponeret Ecclesiis, ad quas illam dirigebat. Imposuisset autem, si de Presbytero, & duobus Episcopis velut anathemate mulctatis, & extra Ecclesiam pulsis, ad illas scripsisset, qui cum data est Epistola, communione & pace cum Ecclesia potiti essent.

Probatur secundo ex Epistola Synodi Alexandrinæ ad universos orbis Episcopos: *Qui igitur*, inquiunt. Ægyptii Antistites *ipsi* (Eusebius & Theognius) *potuerunt alios deponere, ipsi depositi, & exauctorati, & vitio suæ creationis famosi? Bene siquidem cognitum habetis, Amphionem Nicomediæ, Chrestum vero Nicææ, in eorum locum, ob impietatem & communionem, quam cum Arianis a Nicæno Concilio reprobatis habuerunt, Episcopos constitutos esse*. Porro si Arius ipse a Nicæna Synodo susceptus esset, non fuissent rei impietatis Eusebius & Theognius propter initam cum Ario, ejusque sectatoribus communionem.

Probatur tertio ex S. Athanasio, Apologia 2. *Interim*, inquit, *dum hæc ageret Meletius, etiam Ariana Hæresis emersit. Cæterum ea in Synodo anathemate damnata est, Arianique rejecti sunt*. At quanam ratione Ariani rejecti dicerentur, si Arius ipse Auctor Hæreseos, omniumque fons & causa malorum susceptus fuisset? Confirmatur ex iis quæ ibidem scribit S. Athanasius. *Eusebius igitur propugnator Arianæ Hæreseos, re cognita, ad illos* (Meletianos) *literas dat, magnisque promissis societatem & amicitiam cum illis, sibique invicem rebus agendis tempus constituunt. Quapropter primum ad nos literas hortatorias scribit de Ario recipiendo, sed ita ut sine scripto minaretur, scriptis autem speciem rogantis præ se ferret. Verum ubi responsum esset, Hæreseos inventores veritati infestos, & damnatos ab universi orbis Concilio minime recipiendos esse, Cæsarem beatæ memoriæ Constantinum inducit, ut mihi cum minis scriberet, Ea nos expectare debere, quæ & nunc & antea passi sumus, nisi Arium reciperem*. Certe S. Athanasius non potuisset adducere anathema contra Arium Nicæna in Synodo prolatum velut legitimam rationem, qua ab illo suscipiendo prohiberetur, si ab ipsa Synodo fuisset eo anathemate solutus & Ecclesiæ conciliatus.

Probatur quarto. Si Arius a Nicæna Synodo susceptus fuisset, nusquam postea fuisset extra Ecclesiam: aut aliqua proferenda esset Synodus, aliquodve Judicium Ecclesiasticum, a quo fuisset post Nicænum Concilium de Ecclesia expulsus. At nec ullum hujusmodi Judicium Ecclesiasticum proferri potest, nec ostendi Arium extra Ecclesiam non fuisse toto temporis intervallo, quod Nicænam Synodum inter & Hierosolymitanam intercessit, id est ab anno 325. ad annum 335. quo ab Eusebianis communioni restitutus est: antea enim extra Ecclesiæ communionem fuisse Arium, constat ex Epistola Synodica Concilii Hierosolymitani, quæ sic habet: *Majorem nobis lætitiam literæ ejusdem religiosissimi Imperatoris præbuerunt, quibus nos ad ea, quæ oportuit instigans, omnem invidiam ab Ecclesia Dei expellit, & omne odium procul abigit, per quæ Christi membra jampridem dissidebant, auctorque fuit ut simplici & placido animo Arianos reciperemus, quos aliquamdiu improba invidentia extra Ecclesiam detinuit*.

Et infra: „ Credimusque vobis ipsis, veluti propria membra vestri corporis recuperantibus, magnum ex ea re gaudium lætitiamque oborituram, dum ipsi viscera vestra, Fratres scilicet & Patres agnoscitis, & recipitis, non solum Presbyteris Arianis, „ sed

„ sed universo populo cum omni multitudine vobis restituto, quæ ob causam istorum „ virorum, longo jam pridem tempore a vobis dissidebat: Decetque vos, cognitis, quæ „ hic acta sunt, quodque isti viri nobiscum communicaverunt, & a tanta Synodo re„ cepti sunt, quam promptissime eos ut membra Ecclesiæ coeant, & in pace sint, con„ salutare.

Certum itaque est ante Hierosolymitani Concilii tempora, ne ipsis quidem Eusebianis communione conjunctum fuisse Arium, licet furtivam & clandestinam cum eo communionem foverent. Porro nihil ipsos prohibere poterat ab Ario suscipiendo, si Judicio aliquo Ecclesiastico fuisset in communionem & gradum pristinum restitutus. Igitur postquam anathemate perculsus est a Patribus Nicænis, jacuit deinceps extra Ecclesiam diris omnibus devotus. Hinc S. Athanasius in libro *De Synodis*, ubi descripsit Synodicam Hierosolymitani Conciliabuli Epistolam, de Eusebianis sic loquitur: *Eo ipso quod dicerent, depulsam esse omnem invidiam: & quia post Athanasii exilium scribebant, Arium cum suis recipiendum esse, satis indicarunt, sese non alia de causa Athanasio, cæterisque Episcopis, quos sibi refragatores sentiebant, insidias struxisse, quam ut Arium reducerent & hæresim introducerent.*

Objicies auctoritatem S. Hieronymi in *Dialogo contra Luciferianos*, ubi quærenti Luciferiano, *An tandem in Synodo Nicæna recepti sint Ariani? & quinam?* sic respondentem inducit Orthodoxum: *Eusebius Episcopus Nicomediensis, Theognius Nicænus, Saras tunc Presbyter Libyæ, Eusebius Episcopus Cæsareæ, & reliqui, quos enumerare longum est: ipse quoque caput horum & causa malorum, Arius Presbyter, & Euzoius Diaconus, qui post Eudoxium Antiochenus Episcopus fuit, & Achillas Lector. Hi quippe tres Alexandrinæ Ecclesiæ Clerici, auctores hujus hæreseos extiterunt.* Et illos fuisse susceptos probat ex Actis ipsis Nicænæ Synodi.

Respondeo, majoris esse hac in controversia ponderis auctoritatem S. Athanasii, quam S. Hieronymi: quippe cum S. Athanasius Nicæno Concilio interfuerit, & Acta ejus penes se habuerit sinceriora. Verisimile autem est S. Hieronymum similitudine deceptum nominis, Arium Hæresiarcham altero cum Ario Hæreseos ejusdem sectatore, & Alexandriæ pariter Presbytero confudisse, cujus S. Epiphanius *hæresi 69.* & S. Alexander apud Socratem, lib. 1. c. 3. meminerunt: Ille autem Arius cognominis Hæresiarchæ discipulus & sectator, Nicæno forsan Concilio subscripsit.

Non probat autem ex Actis Nicænæ Synodi S. Hieronymus, Arium susceptum fuisse, sed solum Eusebium utrumque & Theognium, quorum nomina cum aliorum Episcoporum, qui Concilio subscripserant, nominibus legebat. *Legamus* inquit, *Acta & nomina Episcoporum Synodi Nicænæ: & hos, quos supra diximus fuisse susceptos, subscripsisse homousion inter cæteros reperiemus.* Quoad Arium autem, aliorum credidit relationi, quos fallere potuerat memoria. Denique præter laudata monumenta, S. Epiphanium & Theodoretum S. Hieronymo opponimus.

Objicies testimonium Rufini, lib. 1. Hist. Ecclesiasticæ, c. 11. ubi ait Constantinum ad Episcopos in Synodo Hierosolymitana congregatos, de Ario scripsisse, Ut si exposi„ tionem Fidei ejus probarent, & eum, vel per invidiam (ut asserebat) tunc circum„ ventum dignoscerent; vel nunc ab errore correctum clementi erga ipsum Judicio ute„ rentur: quandoquidem tanta fuerit Concilii moderatio, ut non in personam ejus, sed „ in dogmatum pravitatem fuerit lata sententia.

Respondeo, Rufinum parum accuratum auctorem esse, in multis minima hac in re nulla fide dignum, præsertim cum ea in narratione contra Historiæ leges graviter peccet. Ait enim Constantinum scripsisse ad Episcopos Hierosolymitanæ Synodi, Arium ut reciperent: *Si tamen & Episcopi ejus Alexandri accommodaretur assensus.* At istud certo certius falsum est; annis enim antea multis S. Alexander Patriarcha Alexandrinus ad feliciorem vitam migraverat, anno scilicet ipso 325. exeunte, aut ineunte 326. Præterea, si Constantinus ad Synodum Hierosolymitanam ea scripsisset, quæ ipsi Rufinus affingit, nimirum Nicænam Synodum Arii nomini & personæ pepercisse, id non præteriissent silentio illius Conciliabuli Episcopi, qui studiis omnibus Ario patrocinabantur. At hac de re altissimum est in eorum Synodica silentium. Denique secum ipse

pugnat:

pugnat Rufinus. Libro enim 1. cap. 3. Arium ex Ecclesia pulsum a Nicæna Synodo; nec deinceps ab eadem susceptum, non obscure significat. „ Decem & septem, *inquit*, „ soli tunc fuisse dicuntur quibus Arii fides magis placeret, extrinsecus creatum Dei „ Filium ex nullis extantibus, & non ex ipsa Patris deitate progenitum, confirman- „ tes. Defertur ad Constantinum Sacerdotalis Concilii sententia. Ille tamquam a Deo „ prolatam veneratur. Cui, si quis tentasset obniti, velut contra divina statuta venien- „ tem, in exilium se protestatur acturum. Sex igitur soli cum Ario se patiuntur ex- „ pelli: reliqui vero undecim, consilio inter se habito, acquiescunt ad subscribendum „ manu sola, non mente. Cujus simulationis Auctor præcipue extitit Nicomediæ Epi- „ scopus Eusebius.

DISSERTATIO XVII.

De Fide Eusebii Cæsareensis.

ARTICULUS UNICUS.

Utrum Eusebius Cæsareensis, post Nicænum etiam Concilium Arianus fuerit?

ARio favisse Eusebium Cæsareensem, nemo non fatetur. Id enim evidenter ostendunt Historiæ Ecclesiasticæ monumenta. Is nempe Arium recens exortum, una cum Eusebio Nicomediensi, studio & favore complexus est, ut constat ex ipsius Arii Epistola ad Nicomediensem illum Antistitem data, quam refert S. Epiphanius *Hæresi* 69. Constat etiam ex impetu quo primum restitit Nicænæ Fidei Formulæ, & voci Consubstantialis, quamvis ei postridie subscripserit, ut S. Athanasius testatur lib. *De Synodi Nicænæ decretis*. Constat etiam ex eo quod, soluto Nicæno Concilio, perenni amicitiæ fœdere cum Ario & Arianis fuerit conjunctus, paribusque cum eis studiis adversus S. Athanasium pugnaverat. Hic Tyrio adversus S. illum Antistitem, & egregium vindicem Nicænæ Fidei Conciliabulo præfuit, teste S. Epiphanio *Hæresi* 68. qua in Synodo S. Potamon Heracleæ Episcopus & insignis Confessor, ipsi apostasiam a fide exprobravit, cum sedens ipse ut judex, S. Athanasium stare pateretur. Adfuit etiam Antiocheno Conciliabulo, structarumque in magnum Eustathium Antiochiæ Antistitem insidiarum conscius fuit & particeps; in quem a conducta meretricula adulterii accusatum, una cum aliis Episcopis Arianis, iniquissimam tulit abdicationis sententiam. Non quærimus igitur impræsentiarum utrum Eusebius Arianis partibus faverit, utrum Arii personæ fuerit patrocinatus, utrum communione consiliorum Arianis fuerit Episcopis conjunctus. De hoc enim ambigere novi neminem. Sed quærimus utrum Arianus fuerit ipse, & Arii errorem, post Nicenam etiam Synodum oppugnaverit.

PROPOSITIO.

Eusebius Cæsareensis Episcopus, non Arianorum dumtaxat partium studio, sed occulta in Hæreseos assertionem conspiratione, jure dictus est Arianorum Princeps.

DUplici argumentorum genere nostra Propositio probari potest. Primo argumentis intrinsecis ex ipsius Eusebii libris petitis: secundo argumentis extrinsecis, petitis ex testimoniis Veterum, qui ipsum Arianos inter numerarunt.

Eusebii Arianismus intrinsecis argumentis probatur.

Primo itaque probatur assertio ex Eusebii Operibus, in quibus Arianæ patrocinatur hæresi. Ille Arianæ Hæresis tinctus fuligine est, qui triplicem distinxit divinitatis gradum, quorum alius sit alio præstantior, quemadmodum Solis, Lunæ & cœli superioris, inæqualis est perfectio: & qui solum Patrem supremum Deum agnoscit, Filio secundas defert, Spiritui vero Sancto tertium tribuit gradum. Sed Eusebius Cæsareensis triplicem hoc pacto divinitatis gradum distinguit, solum Patrem agnoscit supremum Deum, Filium deprimit infra Patrem, sicut solem infra supremum cœlum, Spiritum S. in-

S. infra Filium, ficut Lunam infra folem. Arianam igitur propugnavit Hærefim Eufebius Cæfareenfis.

Probatur minor ex lib. 7. *Præparationis Evangelicę*, c. 15. quod infcribitur: *De creaturarum ratione præditarum productione*; quarum in ordinem Filium redigit, fimilem dumtaxat aliarum creaturarum effe negans. Poftquam autem præmifit Verbum divinum, ,, Longe multumque rebus, quæ fatæ poftea funt, omnibus antecellere: ,, quamobrem illud modo Dei imaginem, modo Dei potentiam, modo Dei fapientiam, ,, modo Dei Verbum, immo & fummum Domini exercitus Imperatorem, & magni ,, Confilii Angelum appellare folet; *continuo fubjungit*: Jam quæ principium illud con- ,, fequantur fpiritales intelligentefque naturas, vel ob earum multitudinem, vel ob ,, formæ varium multiplexque difcrimen, humanam orationem affequi non poffe, nifi ,, quantum exemplis quibufdam conjicere licet, ex eorum quæ videntur, hoc eft, So- ,, lis, Lunæ, fiderum, ipfiufque cœli, quod ambitu fuo cuncta complectitur, analogia ,, & comparatione depromptis. Alia enim eft claritas Solis, alia Lunæ, alia ftella- ,, rum, (inquit divinus Apoftolus.) Stella enim a ftella differt in gloria. Nobis igi- ,, tur fimili utcumque modo de incorporearum illarum intelligentiumque naturarum ,, ordine fentiendum: ut vis quidem illa immenfa Dei præpotentis omnique oratione ,, major, confertim ac fimul univerfa comprehendat: tum Patrem confequatur Verbi ,, Divini potentia, quæ reliqua pariter & moliatur, & illuftret, quam ob caufam Lux ,, vera, & juftitiæ Sol ab Hebræis nominari confueverit. Deinde poft fecundam illam ,, naturam, Lunæ quafi loco Spiritus Sancti natura fuccedat . . . Porro ficille tertium ,, locum obtinens, diviniorum, quibus abundat facultatum, atque virtutum, rebus hu- ,, milioribus copiam facit, ut ipfe viciffim ab altero quodam, hoc eft, a Deo Verbo, ,, fuas opes accipiat, quem fecundum a fumma illa Dei præpotentis, ortuque caren- ,, te natura pofuimus.

Addit, ,, Supremum illud principium, fcilicet Patrem, omnia quæ in fefe continet, ,, cum primo tantum fœtu communicare, quod is folus paternorum bonorum abun- ,, dantiam capere ac fuftinere poffit. At vero naturis aliis fingularibus, pro eo ac fer- ,, re fingulæ pofsunt, fingulares etiam diftinctafque particulas, fecundi principii tam- ,, quam interpretis ac fequeftris opera dividere: fic tamen ut fumme fancta, illi qui ter- ,, tius ab ipfo numeratur, Filii manibus largiatur. ,, Denique Filium & Spiritum Sanctum inter fubftantias intelligibiles recenfet, quæ Deo laudes concinunt. ,, Poftremo, ,, *inquit*, fimul univerfa cohortatur, ut cum eodem Filio, Sanctoque Spiritu, fpiritua- ,, les quoque & ratione præditæ animantes, quæcumque pariter in cœlo vifuntur, ipfum- ,, que adeo cœlum, quæque ambitu fuo comprehenfa tenet omnia, præpotenti uni ,, Deo, fummoque rerum omnium Regi, ac principi, cunctorumque principio, tam- ,, quam molitori, architecto, moderatori, ac Servatori univerforum, convenientem ,, hymnum, & promptum vera ex Theologia carmen conjunctis vocibus modulentur, ,, his verbis: Laudate Deum de cœlis, *&c.*

Probatur fecundo. Qui afferit Filium exiftere poft Patrem, Arianus eft: atqui Eufebius Cæfareenfis afferuit Filium exiftere poft Patrem: Arianus itaque fuit.

Probatur minor ex lib. 4. *Demonftrationis Evangelicæ*, c. 3. ubi probat unicum effe Filium, non vero plures fupremi illius ac fingularis Dei, quemadmodum una lucis fubftantia unum ex fe profundit fplendorem: cùm hoc tamen difcrimine, ,, Quod a fen- ,, fibili quidem lumine fplendor feparari non poteft: Filius autem feorfum a Patre per ,, feipfum fubfiftit. Et luminis quidem fplendor efficientiæ locum obtinet. Filius ve- ,, ro aliud quiddam ab efficientia eft diverfum, cum per fe fubftantiam habeat. Rur- ,, fus fplendor fimul exiftit cum luce: hanc enim ille complet. Nam fine fplendore ,, lux confiftere non poteft. Unde fimul cum illo, & per illud fubfiftit: At vero Pa- ,, ter prius quam Filius, & ante generationem ejus fubfiftit; quatenus folus erat in- ,, genitus. Ad hæc fplendor non ex propofito & voluntate luminis fplendet, fed fe- ,, cundum infeparabile quoddam fubftantiæ accidens: Filius vero ex confilio & arbitrio ,, imago Patris prodiit. Etenim volens Deus Pater fuit Filii, ac fecundum lumen per ,, omnia Filii fimile produxit.

Nec dici poteft Eufebium folum exiftimaffe Filium effe pofteriorem Patre, origine; non

tum natura, ut Theologi loquuntur. Certum namque est lumen solis, quod in exemplum assumit, prius esse splendore, non origine tantum, sed natura. Nec tamen istud exemplum Eusebio satis est. Id constituit insuper inter lucem & splendorem, & inter Patrem ac Filium, discriminis, quod splendor simul existit cum lumine; Pater vero prius existit quam Filius. Non igitur origine dumtaxat, sed natura posteriorem Patre Filium existimavit.

Prob. tertio. Ille Arianæ Hæresi patrocinatur, qui iisdem loquendi formulis utitur, quas Ariani de Filio Dei loquentes usurpabant. Sed Eusebius Cæsareensis iisdem loquendi formulis utitur, quas Ariani de Filio Dei loquentes usurpabant: Libro enim 4. *Demonstrationis Evangelicæ*, c. 2. filium Dei vocat, Patris δημιούργημα, id est, *Opificium*; Lib. 5. c. 1. vocat ipsum *secundam causam*, & cap. 6. δεύτερον κύριον *secundum Dominum*, & capit. 6. Patrem proprie esse dicit *Universorum Deum primum, & vere Dominum tam ipsius Unigeniti sui Verbi, quam eorum omnium, quæ post illud genita sunt, in quæ secundo loco dominatum, ac jus herile a Patre nactum Dei Verbum tamquam germanus Filius & unigenitus, secundus merito & ipse Dominus pie nominetur.*

Et c. 11. Præstantiorem quidem Filium esse omni Angelica natura profitetur, *inferiorem autem primam causa*. Et in Præfatione libri 6. vocat Filium *alteram præter Patrem essentiam* δευτέρας δὲ μετ' αὐτὸν οὐσίας. Et administrum Patris, καὶ τοῦ πατρὸς ὑπουργον. Quæ loquendi Formulæ Arianismum aperte olent, nec spectato Eusebii ingenio & moribus exponi possunt Orthodoxo sensu, quidquid dicant illius defensores.

Prob. quarto. Qui Filium, qua Verbum est, non autem secundum naturam assumptam dumtaxat, inferiorem Patre, & paternis imperiis servientem asseruit, Arianam propugnavit Hæresim: atqui Eusebius Filium qua Verbum est Patris, non autem secundum naturam assumptam dumtaxat Patre inferiorem, & paternis imperiis servientem asseruit: Arianam igitur Hæresim propugnavit.

Probatur minor ex lib. 1. Historiæ Ecclesiasticæ, c. 2. ubi ait, *Moysem induxisse Patrem & fabricatorem, ut summum moderatorem, nutu suo regio de rerum creatione præcepta tradentem: Verbum autem Dei ab ipso secundum, paternis præceptis obtemperans.*

Prob. quinto ex maligno ejusdem Auctoris silentio in Historia Ecclesiastica, quam ad Nicænum usque Concilium perducere noluit, quamvis illustrius argumentum vix proponere sibi posset. Quid vero suspectum magis & Christiana atque Episcopali sinceritate magis indignum, quam ejus Historiam Nicænæ Synodi tractandi modus in libris *De Vita Constantini*? Cum enim duas potissimum ob causas Nicænum Concilium congregatum esset: Primo ad Filii Dei Consubstantialitatem cum Patre contra Arii pestiferam Hæresim asserendam; secundo ad uniformem per omnes orbis Ecclesias Paschalis Festivitatis celebrationem sanciendam: Eusebius de controversia quæ dogma spectabat, & summam Fidei, ne verbum quidem habet, licet ampla se offerret hinc laudandi Constantini seges: & de Quæstione dumtaxat celebrationem Paschatis spectante loquitur, (lib. 3. *De Vita Constantini*, c. 5.)

Prob. sexto. Qui Filium Dei, qua verbum est Patris, mediatorem esse asseruit inter Deum & Angelos, ideoque non esse Deum, quia mediator diversus a Deo esse debet, ille Hæresim Arianam propugnavit: atqui id asseruit Eusebius: Arianam itaque Hæresim propugnavit.

Probatur minor ex libro 1. adversus Marcellum, c. 1. ubi exponit illa verba Apostoli ad Galatas 3. „ Quid igitur? lex propter transgressiones posita est, donec veniret „ semen, cui promiserat, ordinata per Angelos in manu mediatoris. Mediator autem „ unius non est: Deus autem unus est: „ eumque locum cum altero ejusdem Apostoli comparat 1. ad Timotheum 2. „ Unus enim Deus, unus & mediator Dei & hominum „ homo Christus Jesus. „ Et in ista loca sic differit: „ Quem Dei atque hominum appellat mediatorem, hominem esse nec immerito declaravit propter Incarnationem; „ ubi mediatorem dixit, non Dei & hominum, sed Dei & Angelorum, non illum tunc „ hominem consignavit, sed simpliciter mediatorem. Legem, inquiens, per Angelos ordinatam in manu Mediatoris. Sed & nomen ipsum Mediatoris illustrius addit per distinctionem, ubi ait: Mediator autem unius non est: Deus autem unus est. Non est er-

„ go Deus Mediator. Nam cujus tandem esset mediator? Neque ipse ille qui mediator „ est, eo ipso Deus est. Nam unius non est mediator idem, cum medius inter duos „ interponatur. Quorum vero existat mediator, docet, dum de nomine Angelos ap- „ pellat & Deum. Quorum medium intervenientem Dei Filium, suis manibus a Pa- „ tre recepisse legem docet, & per Angelorum ministerium populo communicasse. Erat „ igitur Filius, priusquam fieret Dei mediator & hominum, Mediator Dei & Ange- „ lorum.

Et paulo post: „ Non est ergo existimandum, hunc esse Deum illum, qui est supra „ omnia Deus: nedum de numero Angelorum aliquem: sed medium utrorumque & „ Mediatorem; quippe cum inter Patrem suum & Angelos intercedat medius.

Probatur septimo. Qui respondens illis qui plures Deos constitui dicebant, si Filius Dei nominaretur Deus, & esset distinctus a Patre, id consequens esse negat, quia solus Pater supremus est omnium Deus, adeoque Verbi ipsius & Filii, qui ipsi subjectus est; is Arianam Hæresim tuetur: sed ita disserit Eusebius: Arianam igitur Hæresim propugnavit.

Probatur minor ex lib. 1. „ De Ecclesiastica Theologia contra Marcellum, *capite* 11. „ Sciant, *inquit*, quod licet Filium profiteamur Deum, unus tamen nostra sententia „ Deus sit: ille nimirum qui solus principio caret, qui ingenitus, qui propriam a se „ possidet divinitatem, qui ipsi insuper Filio existendi causam, & taliter existendi de- „ dit. Quam ob causam nostrum ille Deum esse docet Patrem, atque suum Deum, &c. Similia fere habet libro 2. c. 7. „ Neque necesse, *inquit*, eum duos Deos fateri, qui „ duas admiserit hypostases, nam neque illas honore pares ponimus, neque ambas prin- „ cipio carentes, &c. Quamobrem & ipse Filius Deum suum docet esse Patrem suum, „ in quibus ait: Vado ad Patrem meum & Patrem vestrum, Deum meum, & Deum „ vestrum; Deus certe & Pater ipsius quoque Filii Deus esse docetur. Quocirca unus „ Deus apud Ecclesiam prædicatur, Filii Pater... Honorat, adorat, & veneratur suum „ Patrem, Deum eum, & ipsius Deum inscribens; cui gratias agere, cui preces fun- „ dere dicitur, cui obediens usque ad mortem fuerat. Fatetur se vivere per Patrem, „ nec quidquam posse facere sine Patre. Non suam, sed Patris voluntatem facere... „ Quibus omnibus ostendit se alium a Patre, & paternam gloriam majorem insinuat „ esse; cum se ab illo missum dicat, se vero missum, de cœlo descendisse, non ut „ suam voluntatem faceret, sed voluntatem ejus qui misit eum. „ Quæ non ad humanam assumptam naturam, sed ad substantiam ipsam & naturam Verbi, referenda esse contendit Eusebius, ut ex sequentibus verbis perspicue ostenditur. „ Quid ad ista, *inquit*, di- „ cturus est Marcellus, cum eum qui de cœlo descendit, ista ipsa docentem audiat? Non, „ opinor, illud allegare poterit, carnem Servatoris, hoc prolocutam. Non enim caro „ de cęlo descendit.

Probatur octavo. Qui disertis verbis negat Filium coexistere Patri, Arianus est: atqui Eusebius id negat: ab Arianæ igitur Hæreseos labe purgari non potest.

Probatur minor ex ipsius Epistola ad Euphrationem, in qua hæc blasphemia legitur, propter quam Septimæ Synodi Œcumenicæ Patres illi notam Arianæ Hæreseos inusserunt: Non enim, inquit, *coexistere Filium Patri; sed ante fuisse Patrem, quam Filium dicimus: Nam si coexistunt, quomodo Pater erat Pater, aut Filius Filius? Vel quomodo unus quidem primus, alter secundus est.*

Eusebii Arianismus argumentis extrinsecis probatur.

Jam ad argumenta externa veniendum, quibus Eusebium Cæsareensem Arianæ propugnatorem Hæreseos fuisse evincitur. Hæc autem sunt SS. Patrum, aliorumque Auctorum Ecclesiasticorum testimonia, & judicia Conciliorum. Occurrit primus Sanctus Athanasius, *lib. de Synodi Nicenæ contra Arianam Hæresim decretis*, ubi Eusebium Cæsareensem non solum ante Concilium Nicænum cum Ario sensisse asserit; verum etiam post Concilium ad pristinum ingenium rediisse, erroresque quos subscriptione sua ejurare visus fuerat, majori vafritie propugnasse, non obscure significat. „ Euse- „ bius *inquit*, ex Cesarea Palæstines, cum pridie abnegasset, in eamdem sententiam „ tamen postridie subscripsit, quam etiam Ecclesiæ legendam misit, dicens eam esse

„ Eccle-

„ Ecclesiæ fidem, & Patrum traditionem: omnibusque manifesto apparuit, eum prius & temere errasse, & frustra contra veritatem pugnasse. Nam tametsi eum puduit scriptis errorem fateri, & ut potuit se Ecclesiæ excusavit; in Epistola tamen in qua Dei Filium Consubstantialem, & ex substantia Patris existere non inficiatur, clare se in errore fuisse demonstrat, miserque prorsus in eo fuit, quod ut se purgaret, coactus sit Arianos accusare, quod illi scripsissent: Non fuisse Filium antequam gigneretur, indeque ratiocinari vellent, eum ne ante carnis quidem nativitatem extitisse. Qui igitur fieri potest, ut non scelerati habendi sint, si tanto & tam Œcumenico Concilio vel contradicere cogitant? Aut non pro infractoribus legis existimandi, si malignis oculis non vereantur decretis illis rite contra Arianicam Hæresim factis obtrectare, quibus illorum antea in hac impietate Magistri subscripserunt: licet postmodum Eusebiani mutato animo, tamquam canes ad vomitum regressi sint? Vel potius quomodo non odio digni sunt, qui nunc tandem contradicunt, eosque quos prodiderunt, duces suæ Hæreseos habere volunt: homines nimirum tales, quales Sanctus Jacobus duplices corde, & instabiles in omnibus viis suis appellat, numquam unam eamdemque sententiam, sed alias aliam foventes, dictaque sua nunc laude, nunc vituperio prosequuntur, ut quod jam probarint, e vestigio damnent?

Et infra: „ Cum igitur Apostolus ita dicat, aut isti Eusebium cum suis sibi non constantem, alia, diversaque ab iis, quæ suspicione approbat, dicentem, pro anathemate habeant: aut si putant eum recte subscripsisse, ne obmurmurent tanto Concilio.

Occurrunt secundo Ægyptii Episcopi in Epistola Synodica Concilii Alexandrini apud Sanctum Athanasium *Apologia* 2. ubi de Synodo Tyria sic loquuntur: „ Quis enim ibi conventus Episcoporum, aut consessus veri studiosus? Quis non ex plerisque noster inimicus? Nonne Eusebius, Eusebianique studio Arianismi ad id Concilium perrexerunt, reliquis ejusdem secum sententiæ adductis? Nonne & nos contra eosdem homines, eo nomine quod Arianicæ opinionis essent, scripta evulgavimus? Nonne Eusebius Cæsareensis de immolatione idolorum a nostris Confessoribus accusatus fuit? “ Eusebius igitur Cæsareensis Arianismo studuit, & Arianæ Hæreseos infamia laboravit, etiam post Nicænam Synodum.

Tertio. Sardicensis Concilii Patres in Epistola Synodica ad universæ Ecclesiæ Episcopos, Eusebium Cæsareensem in Antiochena Synodo inter Arianos sedisse testantur. „ Asclepas autem, *inquiunt*, comminister noster in sacris prolatis Actorum monumentis Antiochiæ confectis, docuit, cum ibi simul & accusatores, & ipse Eusebius Cæsareensis adessent, judiciis Episcoporum, qui huic causæ præsidebant, se innocentem pronuntiatum esse.

Quarto. Sanctus Hieronymus Eusebium non semel Arianum, & Arianæ ducem Hæreseos vocat, lib. 1. Apologiæ adversus Rufinum, *cap.* 2. „ Sex libros, *inquit*, Eusebius Cæsareensis Episcopus, Arianæ quondam signifer factionis, pro Origene scripsit, latissimum & elaboratum opus: & multis testimoniis approbavit, Origenem juxta se Catholicum, id est, juxta nos Arianum esse. “ Et lib. 2. cap. 4. ita de Rufino loquitur: „ Statim de portu egrediens navem impegit. Referens enim de Apologia Pamphili Martyris, quam nos Eusebii Arianorum Principis probavimus, intulit, “ &c. Et paulo post: „ Quamvis de Eusebii libro multa subtraxerit, & in bonam partem de Filio & Spiritu Sancto nisus sit commutare; tamen multa in illo scandala reperiuntur, & apertissimæ blasphemiæ, quæ iste (*Rufinus*) sua negare non poterit, Catholica esse pronuntians. Dicit Eusebius: immo, ut tu vis, Pamphilus, in isto volumine: Filii & Patris ministrum Spiritum Sanctum, non de eadem Patris Filiique substantia, &c.

Et infra: „ Vir doctissimus Eusebius (doctissimum dixi, non Catholicum, ne more solito mihi & in hoc calumniam struas) per sex volumina nihil aliud agit, nisi ut Origenem suæ ostendat Fidei, id est, Arianæ perfidiæ: & multa ponit exempla, & hoc constanter probat.

Et lib. 3. cap. 4. „ Quis e duobus calumniator est Martyris? (*Pamphili*) Ego qui illum dico Hæreticum non fuisse, nec scripsisse librum qui ab omnibus reprehendi-

 „ tur.

„ tur; an tu qui volumen hominis Ariani (*Eusebii Cæsareensis*) titulo commutato; „ sub nomine Martyris edidisti?

Et cap. 10. „ Quid de volumine Eusebii? In quo cum multa mutaveris, & sub no„ mine Martyris, Hæretici hominis scripta transtuleris, tamen plura posuisti, quæ Ec„ clesiasticæ Fidei non conveniunt.

Et Epistola 65. ad Pammachium & Oceanum data: Fortissimos libros contra Porphy„ rium scribit Apollinarius. Ecclesiasticam pulchre Eusebius Historiam texit. Alter „ eorum dimidiatam Christi introduxit œconomiam: alter impietatis Arii apertissimus „ propugnator est.

Et in libro ad Ctesiphontem adversus Pelagium de Rufini fraude loquens, qui Sixti Pythagorei sententias sub nomine Xixti Pontificis & Martyris in lucem emiserat, hæc habet: „ Fecerat hoc & in Sancti Pamphili Martyris nomine, ut librum primum sex „ librorum defensionis Origenis, & Eusebii Cæsareensis, quem fuisse Arianum nemo „ est qui nesciat, nomine Pamphili Martyris prænotaret.

Quinto. Sanctus Hilarius, in *Libello ad Constantium Augustum*, duos Eusebios, Nicomediensem nimirum & Cæsareensem inter Arianorum blasphemiarum propugnatores pariter numerat. „ Novella nunc, *inquit*, & teterrima lues, non corrupti aeris, sed „ execrandarum blasphemiarum Ariana effusa est. Nuper didicimus commenta hæc fuisse „ inventa & a duobus Eusebiis, & a Narcisso & Theodoro, & ab Stephano, & Aca„ cio, & Menophanto, & imperitis atque improbis duobus adolescentibus Ursacio & „ Valente.

Sexto. S. Epiphanius *Hæresi* 68. de Synodo Tyria convocata a Constantino Imperatore loquens, Eusebium Cæsareensem præcipuos inter Arianorum dogmatum defensores numerat. „ Igitur, *inquit*, Tyri in Phœnice convocari Synodum jubet, eique „ judicio præesse cum aliis nonnullis Cæsareensem Eusebium, qui omnes in Ariano„ rum inanissimum dogma propensiores erant.

Septimo. Theodoretus, lib. 1. Historiæ Ecclesiasticæ, cap. 21. de eodem Eusebio loquitur ceu de homine Ariana labe infecto: „ Illi autem, *inquit*, " Eusebius scilicet Ni„ comediensis, & Theognis Nicænus, ubi venere ad sacra Hierosolymorum loca, & „ Eusebium Episcopum Cæsareæ, Patrophilum Scythopolitanum, Aetium Lyddæ Epi„ scopum, & Laodicææ Theodotum suæ opinionis fautores, aliosque quos labes A„ riana infecerat, viderunt, facinus quod per insidias molirentur, illis aperuerunt.

Octavo. Septima Synodus Œcumenica Actionibus 5. & 6. Eusebii velut Ariani hominis auctoritatem explodit, & Tharasii Patriarchæ, necnon Epiphanii Diaconi, ipsum Arianum fuisse asserentium dicta non improbando, sua facit. Cum enim actione 5. Eusebii Cæsareensis testimonia quædam contra sacrarum imaginum venerationem adducta essent, Tharasius Patriarcha dixit: „ Hic reliquis nobis majore odio est prosequendus. „ *Et rursus*: Ostensa sunt commentaria Eusebii aliena esse a Sancta Ecclesia Catholica.

Et Actione 6. Epiphanius Diaconus ad testimonium ejusdem Eusebii pro Iconomachis prolatum ita respondit: „ Quis enim Fidelium in Ecclesia, quique verorum dogma„ tum scientiam habet, ignorat Eusebium Pamphili in reprobum sensum traditum, „ consensisse Arii placitis? Nam in cunctis Historicis suis Libellis Filium, & Verbum „ Dei creaturam vocat, item subministrum, & secundo adorandum loco. Vere qui„ dam asserunt eum in Synodo subscripsisse; concedimus quidem hoc ita se habere: „ verum labiis illum veritatem coluisse, corde autem longe ab ea abfuisse; quemad„ modum & omnes Epistolæ illius & commentaria ostendunt. Quod si alias aliquan„ do pro temporis & rei conditione mutatus apparuit, nunc hos laudans qui stabant „ a partibus Arii, nunc vero veritatem simulans, profecto ob id secundum Jacobum „ fratrem Domini, homo duplicis animi, inconstans in omnibus viis suis dicetur. Ete„ nim si corde credidisset ad justitiam, & ore quoque ad salutem verbum veritatis fuis„ set confessus, in omnibus suis Commentariis & veniam poposcisset. Verum pro „ Epistolis suis nusquam Apologiam conscripsit: mansit enim ut Æthiops non commu„ tans cutem suam. Nam in expositione illius loci (Psalmi 15.) Dixi Domino, Deus „ meus es tu: extra veritatis cognitionem rem aggressus, sic inquit: Cujusvis Filii

„ Pater, Dominus quoque ejus existit: ob id Unigeniti illius Filii Dei, qui genuit il-
„ lum Pater, fuerit sane illius & Dominus, & Deus, & Pater. " Et post multa alia, quæ ipsius ex Epistolis recenset, sic colligit: „ Ex his igitur scriptis illius apparet aper-
„ te illum Arianicæ esse opinionis & sententiæ.

Addit ad hæc Epiphanius Diaconus; „ Cum hac abominanda Hæresi insani isti Aria-
„ ni & unam naturam in unitione hypostasis esse dicunt. Opinatur autem Christum
„ Dominum nostrum carnem sine anima assumpsisse, addentes in salutari illius dispen-
„ satione divinitatem implevisse animæ consilia, motionesque, nimirum quo passionem,
„ ut ait Gregorius * divinitate circumscribant, & ob id vere Theopaschitæ sunt: Qui
„ autem hujus sententiæ sunt, imaginem non habendam censent: quemadmodum im-
„ pius Severus, Petrus Fullo, Philoxenus Hierapoleos Episcopus, & omnis denique il-
„ la multi capitis & sine capite hydra contendit. Hujus igitur societatis existens & Eu-
„ sebius, imaginem Christi Theopaschitarum more rejicit: qua de causa & Constantiæ
„ Licinii uxori scribit, apud se imaginem non reperiri. Nam & in eadem Epistola di-
„ cit, Quod illius incarnata forma in Dei naturam mutata sit. " Hæc Epiphanius Diaconus, quem septimæ Synodi Os non immerito dixerim.

* *S. Gregorius Nazianz. Epist. 1. ad Cledonium. Acephali.*

Nono. Photius Patriarcha Constantinopolitanus Eusebium Cæsareensem Arianum fuisse non semel asserit. Recensens enim ejus libros De Præparatione & Demonstratione Evangelica Bibliothecæ suæ Codice 19. hæc habet: „ Hic eum pluribus locis blasphe-
„ mum in Filium videas, eumdemque secundam causam appellantem, ac summum
„ Imperatorem, aliaque id genus Arianici furoris germina apparent.

Et Codice 127. quatuor ejus libros *De Vita Constantini* recensens, accurate notat ipsum Arii partibus & Hæresi, etiam post Nicænam Synodum, studuisse. „ De Ariana
„ insuper Hæresi, *inquit*, nihil manifeste commemorat, neque an Constantinus illi ali-
„ quando adhæserit, neque an eam abiecerit, sed neque an recte, an secus senserit
„ Arius: tametsi necessitas eum compelleret horum meminisse, quando & magna pars
„ fuit Synodus rerum a Magno Constantino gestarum, & alioquin illa ipsa vicissim
„ postularet exactissimam his de rebus Historiam. Itaque dissensionem quidem ortam
„ Arium inter & Alexandrum commemorat (sic nimirum Hæresim appellare, ac te-
„ gere videtur) ac dissidii hujus gratia valde indolentem pientissimum Imperatorem
„ adlaborasse, cum per Epistolam, tum per Osium Cordubensis Ecclesiæ Episcopum,
„ ut, missa contentione illa mutua, & hujusmodi quæstionibus, ad amicitiam concor-
„ diamque dissidentes adigeret: atque ubi non persuasit, Synodum undique convocasse,
„ & natam contentionem pace permutasse. Quæ tamen neque accurate, neque perspi-
„ cue ab eo scribuntur. Quare præ pudore videtur hic Arium, & a Synodo factum
„ contra illum decretum, publicare noluisse, ut nec hujus erroris socios, aut simul
„ expulsorum justam ultionem; quin neque illam quam divinitus sumptam omnis ocu-
„ lus vidit, justam Arii vindictam: quando horum nihil in lucem proferens, Synodi
„ ipsius, rerumque in ea gestarum Historiam obiter tantum percurrit. Quo etiam fit,
„ ut de divino Eustathio narraturus, ne nominis quidem meminit: tantum abest ut
„ quæ in ipsum audacissime machinati sunt, reque ipsa præstiterunt, recensuerit. Igitur
„ ad dissensionem dumtaxat atque tumultum ea referens, tranquillitatem rursum com-
„ memorat Episcoporum eorum, qui cum Antiochiam Imperatoris studio atque opera
„ convenissent, seditionem, turbamque pace commutarunt. Similiter ubi narrationem in-
„ stituit de iis, quæ in magnum illum athletam Athanasium improbe comparata fue-
„ runt: seditione quidem ac tumultu impletam iterum Alexandriam refert: Sed eam
„ Episcoporum, qui Imperatoris auctoritate niterentur, præsentia placatam fuisse. Ne-
„ que interim qui seditionem concitaverit, aut quænam illa fuerit, neque quo pacto
„ contentionem alii sedarint, omnino manifeste ostendit ".

Decimo. Nicephorus Patriarcha Constantinopolitanus in Capitulis duodecim, cap. 2. Eusebium Cæsareensem vocat „ Arianæ insaniæ Principem, qui plura & pejora quam *Tom. 4. Bibl. PP.*
„ omnes Ariani, in Filium Dei, & Dominum nostrum Jesum Christum, & Deum,
„ contumeliose & impie protulit, & eum creatum ac factum esse, male & impie do-
„ cuit ".

Undecimo. Nicephorus Callistus, lib. 6. Historiæ Ecclesiasticæ, cap. 37. Eusebii recensitis Operibus, hoc de illo judicium profert: „ In multis eum apparet Arii senten-
„ tiam comprobasse, ut qui Filium, (sicut ex scriptis ejus colligere licet) creatu-
„ ram vocet. Quamvis Socrates, qui & ipse ex Novatianis res Ecclesiasticas scripsit,
„ in secundo tomo maximopere persuadere contendit, recte eum virum sentire, eum-
„ demque sycophantice eo nomine a nonnullis impeti. Atque ut id certius comprobet,
„ in defensione sua, dicta illius quædam, ambiguitatem tamen complectentia, conte-
„ xit: eumdemque Primæ Synodo adfuisse, atque una cum aliis suffragio suo & cal-
„ culo εἰς τὸ ὁμοούσιον consensisse refert. Ego vero, si ille quidem sine scripto rectam com-
„ plexus est opinionem, Socrati non refragor: Si autem ex scriptis illius quæ legi, res
„ sit dijudicanda, multum abest ut sanam, sinceramque ejus de fide sententiam fuisse
„ putem “.

Objicies testimonium Socratis, libro 2. Historiæ Ecclesiasticæ, cap. 17. quod Eusebii Cæsareensis apologiam complectitur. Eum namque ab Arianæ Hæreseos suspicione vindicare nititur duobus potissimum argumentis. Primo, quia Nicæno Concilio de Consubstantialitate Filii Dei decernenti & interfuit, & assensus est; immo in Epistola ad Cæsareenses suos ex Concilio data, testatur se Nicænæ Fidei subscripsisse, se Filium Patri consubstantialem, cum aliis Patribus asseruisse: quin etiam anathematis Formulam, quæ post fidem explanatam, ab illis proposita est, approbasse, qua scilicet denuntiabatur anathema asserentibus, „ Quod erat, quando non erat Dei Filius; *vel* Quod ex ni-
„ hilo ortus est; *vel* Quod ex altera essentia, substantiave quam Patris genitus; *vel*
„ Quod Filius Dei creatus; quodque converti & mutari potest “.

Alterum Socratis argumentum petitur ex libris Eusebii contra Marcellum Ancyranum, in quibus diserte negat „ Filium Dei esse ex nihilo productum, & præcipuam
„ creaturam ex nihilo ortam; *sed* vere ex Patre genitum *asserit*, & verum Deum es-
„ se: adeo ut Deus Filii non dicatur opifex, sed Pater. Neque creatum dici Filium in
„ Scriptura, quasi simili ratione cum reliquis creaturis, ex eo quod non factus sit; sed
„ quod substantiam habuerit, vixerit, & ante mundi fabricationem fuerit, atque adeo a
„ Patre suo omnium Domino hujus nativitatis princeps constitutus sit: ita ut hoc ver-
„ bum, creavit, pro constituit, vel ordinavit, accipiatur “.

Porro quæ laudat ex Eusebio Socrates, leguntur, lib. 1. De ecclesiastica Theologia, capitibus 8. 9. & 10. Ait enim cap. 8. „ Ecclesia Dei Filium unigenitum agnoscit eum
„ qui ante omnia sæcula de Patre fuit genitus: non eum certe eumdem cum Patre exi-
„ stentem, at per se subsistentem, viventemque vere Filium, cum Patre coexistentem,
„ Deum de Deo, lumen de lumine, vitam de vita.

Et cap. 9. „ Atque adeo reprehendi nec immerito debent ii, qui ausi sunt illum
„ creaturam nominare; ipsumque dicere e non ente, quemadmodum & cæteræ produ-
„ cuntur creaturæ, progeneratum. Nam qui, quæso, ita esse potest Filius?

Et cap. 10. „ Qui secundum veritatem Dei Filius est, de illo, hoc est de Patre ge-
„ nitus, quid mirum si & dilectus audiat, & Patris sui unigenitus, ob quam ipsam
„ causam & Deus fuerit? De Deo siquidem quid aliud gigni possit, quam quod ipsi
„ sit per omnia simillimum? Condit equidem civitatem Rex; non autem gignit civi-
„ tatem. Gignere vero Filium, non condere dicitur. Artifex etiam constructor, non
„ Pater ejus dici debet quod construxit: qui Filii de se progenerati conditor non ap-
„ pellatur. Ad eumdem modum universorum Deus Filii sui Pater, mundi conditor ap-
„ pellatur.

Respondeo, Socratis testimonium tot Patrum a nobis laudatorum, qui Eusebio Arianæ Hæreseos notam inusserunt, & ipsius Ecclesiæ judicio in septima Synodo Œcumenica, postponendum esse. Unde Nicephorus Callistus, libro 9. Historiæ Ecclesiasticæ, cap. 13. ubi illum Socratis locum recensuit, & verba descripsit, sic concludit: „ Hæc
„ & alia Socrates afferens, sinceritatem Doctrinæ Eusebio adscribere contendit. Ego
„ quidem talem potius virum eum fuisse velim: Ecclesia autem Catholica non talem
„ fortasse judicat, quam potius sequi par est.

Ad primum, quo nititur Socrates, momentum, respondeo, Eusebium Nicæno quidem

dem

Concilio de Consubstantiali decernenti assensum præbuisse, & subscripsisse, poli-
piritu ductum, non Catholica pietate impulsum. Aderat nimirum Imperator,
quem magna erat in existimatione: periculum advertebat, ne & a gratia Prin-
& ab Episcopatu decideret, ni subscriberet Formulæ Fidei in Synodo editæ: ideo
bus assensum præbuit, sed simulato plane animo, velut ludionem in scena agens,
lata quamprimum occasione, perversa Arii dogmata propugnaret, atque firmato
Arianis fœdere, ipsorum erroribus nefariisque consiliis penitus suffragaretur. Quod
u demonstratum est, ut supra ostendimus.

erbum porro *Consubstantiale*, frigide omnino ac jejune explicat, & eo sensu re-
t., quem patitur Arianus error. En illius verba in illa Epistola ad Cæsareenses:
um ista Formula ab illis præscripta esset, illud, ex substantia Patris esse, & illud,
Patri Consubstantialem esse, quomodo essent intelligenda, ab eis diligenter quærere
cœpimus. Fatebantur illi, ex substantia esse, idem significare, quod ex Patre esse,
non tamen partem Patris esse. Ista sane nobis videbantur pulchre consentire cum piæ
illius doctrinæ sententia, quæ docet Filium ex Patre esse, non tamen partem substan-
tiæ illius esse. Quaptropter huic sententiæ etiam a nobis assensum est. " Quæ Eu-
bii explicatio & frigida prorsus & falsa est. Nam in hominum genere Filius ex sub-
antia patris est, qui tamen est substantiæ ipsius portio. Sed ex patris substantia esse
nihil aliud est, quam extrinsecus productum, & adventitium non esse; neque de ni-
hilo, neque de materia præexistente factum. Subdola sane est hæc expositio Eusebii:
cum & creaturas ex Deo esse veterator ille fateatur.

Pergit ille in Epistola: „ Eodem modo etiam illud, Filium Patri Consubstantialem
„ esse, & exquisitum est, & probatum, non more corporeo debere intelligi, neque
„ quidquam habere simile cum mortalibus animantibus. Nam neque divisione substan-
„ tiæ, neque sectione, neque mutatione paternæ essentiæ, & facultatis posse constare.
„ Ingenitam enim Patris naturam ab his omnibus prorsus alienam esse: & hoc, Patri
„ Consubstantialem esse, nihil aliud ostendere, quam Filium Dei ad reliquas creatu-
„ ras, nullam habere similitudinem; sed unius Patris, qui illum genuit, omnino simi-
„ lem esse; neque ex alia, quam ex Patris substantia & essentia esse genitum. Quod
„ quidem sic expositum, rectum videbatur assensione approbare.

En quo sensu Eusebium Consubstantialem Patri Filium professus est. En quomodo
imposuit Nicænis Patribus, quasi ejusmodi interpretationem adeo jejunam, adeo insi-
diosam, adeo Arianis faventem approbarint. Nam & Ariani Filium cæteris cum crea-
turis nullam similitudinem habere, non illubenter fassi sunt, eo quod prima esset ac
nobilissima creatura, & a Deo immediate productus esset, velut instrumentum &
administer, per quem cætera subinde crearentur: & Patri similem esse non sunt in-
ficiati, & ex Patris substantia genitum asseruerunt, sed voluntate, non natura: & eo
sensu genitum, quo genuit Deus stillas roris, licet modo longe nobiliori. Has enim
& sine ulla partitione, avulsione, ac sui mutatione producit. Nusquam vero admise-
re Filium ita Patri Consubstantialem esse, ut una Patris & Filii esset substantia, &
Filio Pater esset coæternus. Hoc tamen sensu Nicæni Patres τὸ ὁμοούσιον intellexerunt,
& scripsere Filium Consubstantialem esse Patri: *Ut non solum similem similitudine, sed
eumdem ea voce qua ex Patre esse dicitur, significarent*, (inquit S. Athanasius, *libro
de Synodi Nicænæ decretis.*)

Ad ea quæ profert Socrates ex libris Eusebii contra Marcellum, respondeo, Euse-
bium negasse Filium Dei esse creaturam, non absolute, sed similem cæteris creaturis,
ut constat ex lib. 1. *De Ecclesiastica Theologia*, cap. 9. „ Qui Dei unigenitus Filius,
„ *inquit*, si eamdem cum reliquis creaturis naturam sortiatur? Hoc enim pacto ipsa-
„ rum potius esset frater, quam Filius Dei. *Et lib. 3. cap.* 2. Quod si Scriptura di-
„ cat conditum illum fuisse, non ita dixit, quasi vellet intelligi, eum de non ente
„ ad esse processisse: nec quod ad modum creaturarum reliquarum, de non ente pro-
„ ducebatur; Sed quod subsistens & vivens: sed quod præexistens, & præsubsistens
„ ante omnem mundi conditionem erat. „ Et ad hunc sensum, detorquet illa Nicæni
Symboli verba, *Genitum, non factum*, in Epistola ad suos Cæsareenses; ait enim il-

 lis

lis de verbis se cum Patribus Nicænis ideo non pugnasse, quia „ Vocabulum istud, fa-
„ ctum, cum cæteris creaturis, quæ per Filium factæ sunt, commune esse dixerunt :
„ nec Filium earum simile quidquam habere : ac propterea eum non esse creaturam il-
„ larum similem, quæ ab ipso factæ sunt, sed præstantioris esse substantiæ, quam qua
„ ulla creatura prædita sit.

Captiose etiam scripsit Eusebius Filium Dei non esse *ex non extantibus* productum, sed *ex Patre*. Id namque secundum ejus doctrinam, creatis rebus omnibus commune est. Libro enim 4. *De Evangelica Demonstratione*, cap. 1. nullam rem de nihilo, vel ex non extantibus, productam esse asserit. „ Nulla ratione dici potest, *inquit*, de ni-
„ hilo esse quidquam eorum quæ sunt. Neque enim esse quidpiam potest ex eo quod
„ ipsum non sit. Quomodo enim id quod non est, alteri ut sit causa erit? Omne autem
„ quodcumque est, ex uno qui solus est, & ante omnia est, quique olim etiam illud
„ respondit; Ego sum qui sum, ut esset, & accepit, & habet; quippe cum qui solus
„ est, & semper est, iis omnibus quæcumque ex ipso id quod sunt acceperunt, ut es-
„ sent, Auctor extiterit : atque ex eo quod & velit, & possit, rebus universis & es-
„ sentiam, & potestates, & formas luculenter & copiose de se ipso largitus sit.

Cæterum nusquam asseruit Eusebius Filium esse ex Patre, eo sensu, quo Catholici adversus Arium disputantes idipsum asserebant; quod videlicet una esset amborum substantia. Immo lib. 1. *De Ecclesiastica Theologia*, cap. 20. *Demonstratione* 3. verba illa S. Joannis exponens: *Unigenitus qui est in sinu Patris, ipse nobis enarravit*, perinde hoc intelligendum esse ait, sicut nos in sinu Abraham, Isaac, & Jacob requieturos Christus pollicitus est. „ Unigenitus Filius præexistebat, *inquit*, non quod Marcello visum
„ est, in mente Patris, sed in sinu ejus: quomodo promisit Servator nobis non in sinu
„ Abraham, Isaac, & Jacob quieturos; ita & ipse erat in sinu Patris, non ut unus
„ idemque cum suo Patre. Nam nec nos futuri sumus iidem cum sanctis illis Patribus.

Non probat etiam ab Ariana labe immunem fuisse Eusebium, quod ait, *Filium ante omnia sæcula de Patre genitum*. Non enim ideo coæternum Patri asseruit. Sed cum sæcula in rerum a Deo creatarum genere censeantur, eadem ratione asserere potuit Filium ante omnia sæcula genitum qua asseruit cum Arianis cæteris, ante omnes genitum creaturas; utpote qui proxime sit a Deo pruductus, cæteræ autem creaturæ per ipsum tamquam per istrumentum procreatæ, quod meram Dei omnipotentiam per sese sustinere non possent.

Denique quamvis Eusebius Filium esse Deum & Patri similem professus sit, non ideo tamen ab Arianæ Hæreseos suspicione est eximendus. Non enim hoc ex mente Catholicorum ait, ita ut unam eamdemque Patris ac Filii substantiam, easdemque perfectiones asserat: Sed ita ut substantias, & perfectiones diversas adstruat in utroque, & in Filio infinitis partibus minores. Unde unicam & singularem divinitatem soli vendicat Patri, quæ ipsi proprie conveniat, Filio vero extrinsece, tropice, & analogice, quatenus cum Patre comparatur, estque ejus imago: Sicut una est eademque majestas in Rege, & ejus imagine: Sed quæ in Rege proprie resideat, in ejus autem imagine figurate, analogice, & (ut ajunt) repræsentative. Hanc fuisse Eusebii mentem colligitur ex ipsius libro 2. *De Ecclesiastica Theologia*, c. 13. ubi probat Ecclesiam non pr
dicare duos Deos, *Quia duos ingenitos non credit aut imprincipiatos; sed nec duas stantias honore pares asserit: sed unicum principium & Deum prædicat esse*, Pa
scilicet unigeniti, & dilecti Filii. Et infra ait, quamvis Apostolus Deum unum Regem unum immortalem & invisibilem doceat esse Patrem, & Christus ipse solum Deum profiteatur: „ Non tamen gravamur verum Deum confiteri &
„ veluti in imagine resultantem . . . . Et veluti ubi Rex unus est cum imper
„ jus imago ubique terrarum deferatur, nemo prudens duos dixerit esse Reg
„ unum qui in imagine sua honoratur: Eodem modo Ecclesia Dei, quæ acc
„ Dei cultum, eumdemque Deum per Filium, imaginem suam scilicet, ad
„ severat.

Eusebi. Cæsareensis fictitia Sanctitas.

Objicies secundo. Eusebius Cæsareensis ab Ecclesia colitur ut Sanctus; A
que deposuit errorem, saltem post Nicænam Synodum,

edens ex Martyrologio Usuardi, in quo hæc leguntur die 12. Juli
sebii Episcopi & Confessoris, viri excellentissimi ingenii, & Historiogra-
tyrologio Adonis Viennensis, in quo hæc leguntur ad eamdem diem:
Eusebii Episcopi. 3. ex Martyrologio Notkeri, in quo legitur die pa-
: In Cesarea, depositio S. Eusebii Episcopi. 4. ex Codice MS. Ecclesiæ
i. ante annos 800. exaratus est, & continet Eusebii Historiam Ecclesiasti-
interprete; qui sic incipit: *In nomine Dei summi, incipit Historia S. Euse-*
sis Episcopi. Ultimo ex veteri Breviario MS. Lemovicensis Ecclesiæ, quod
Eusebii, Lectione 1. hæc habet: *Hic cum aliquando Ariana Hæresi labo-*
Synodum Nicænam accedens, Spiritu Sancto inspiratus, Patrum sententiam
» *ac deinceps usque ad mortem sanctissime cum Orthodoxa Fide vixit,*
dico, nego antecedens. Ad probationem respondeo, Sanctitatem Eusebii non
Ecclesia vindicatam: immo totius Ecclesiæ judicio proscriptum fuisse ut Aria-
inde Usuardus, & alii Martyrologiorum Scriptores erraruut: in quem etiam
impegit Lemovicensis Ecclesia Eusebio Cæsareensi sacros honores deferens. Ideo
errarunt Martyrologiorum Scriptores laudati, quod loco Sancti Eusebii Samo-
» qui Catholicæ Fidei propugnator fuit acerrimus, & eo nomine passus persecu-
m est a Constantio & Valente Imperatoribus Arianis, ac denique in odium Fidei
æ obrutus ab Ariana muliere, Martyr occubuit, Eusebium Cæsareensem sacris
s; adscripserint. Vel certe loco *Eusebii Cæsareensis in Cappadocia* Episcopi, qui S.
illii decessor immediatus fuit, adscripserunt *Eusebium Cæsareæ in Palæstina* Episco-
m. Prioris illius Eusebii Sanctitati egregium testimonium perhibet *S. Gregorius Na-*
zianzenus in Oratione *de Funere Patris*, ita scribens: *Rursus eadem civitas eamdem*
causam seditione laborabat (scilicet post mortem Eusebii) *eo nimirum qui honesta*
egregia vi ad Episcopatum pertractus fuerat, celeri morte arrepto, atque ad Deum,
cujus causa in persecutionibus fortiter strenueque decertaverat, profecto. In veteri Mar-
tyrologio *S. Hieronymi* nomine insignito, quod ex MS. Corbejensi edidit Dom. *Lucas Da-*
cherius Tom. 4. *Spicilegii*, legitur 11. Kal. Julii: *In Cæsarea Cappadociæ, depositio S.*
Eusebii Episcopi. Non mirum est autem quod in ejusmodi facti quæstionibus privatæ
interdum errent Ecclesiæ, cum in dogmatibus non semel erraverint. Non mirum est,
inquam, si Lemovicensis Ecclesia Ariani hominis festum diu celebraverit solemni ritu;
cum Romanus Pontifex sibi maxime timeat in Sanctorum vindicatione, nec sibi de
indeficientis judicii privilegio his in negotiis blandiatur. Quod constat ex Protestatio-
ne quam Romani Pontifices solemni Sanctorum Canonizationi olim præmittebant,
quæ his verbis concepta erat: *Antequam ad pronunciationem veniamus, protestamur pu-*
blice apud vos præsentes, quod per hunc actum Canonizationis non intendimus aliquid
facere, quod sit contra fidem, aut Catholicam Ecclesiam, sive honorem Dei. Ad quid
autem hæc protestatio, si sibi non errandi privilegium his in negotiis convenire arbi-
trati essent? Hinc Romani Pontifices piorum hominum Sanctitatem vindicare, seu ipsos
in album Sanctorum referre nolebant absque Synodi judicio, cum frequentius Concilia
celebrabantur. Sic Joannes XV. S. Udalricum Episcopum Sanctorum numero adscripsit
in Concilio Romano. Sic Urbanus II. Benedicto Kemperlegiensi Abbati petenti, ut
unum e suis Decessoribus in Sanctorum album referret, respondit: * *Quod de beati*
Gurloesii celebratione, ab auctoritate nostra judicium expetisti, non eadem potuit facilita-
te concedi. Non enim Sanctorum quisque debet Canonibus admisceri, nisi & testes adsint,
qui ejus miracula visa suis oculis attestentur, & Plenariæ Synodi firmentur assensu.
Sic Eugenius III. in Diplomate, quo Henricum Imperatorem I. Cœlitibus adscripsit,
ad Egbertum Episcopum & Canonicos Bambergensis Ecclesiæ dato: *Tametsi*, inquit, *hu-*
jusmodi petitio nisi in generalibus Conciliis admitti non soleat, auctoritate tamen S. R. Ec-
clesiæ, quæ omnium Conciliorum firmamentum est, petitionibus vestris acquiescimus, at-
que ejusdem memorabilis Viri, cujus exaltationem requiritis, Fratrum nostrorum Archie-
piscoporum & Episcoporum, qui præsentes aderant, communicato consilio, memoriam
inter Sanctos de cætero fieri censemus.
Sic Alexander III. in Diplomate, quo Eduardum Anglorum Regem inter Sanctos
retu-

Martyrologiorum, & Ecclesiæ Lemoviensis errores.

* *Tom. 4. Galliæ Christ.*

retulit: *Quamvis, inquit, negotium tam arduum & sublime non frequenter soleat, nisi in solemnibus Conciliis de more concedi; de communi tamen Fratrum nostrorum consilio, juxta votum & desiderium prædicti Filii nostri Regis, ac vestrum, corpus ipsius Confessoris ita glorificandum censuimus, & debitis præconiis adorandum in terris, sicut eumdem Confessorem Dominus glorificavit in cœlis.* Quod si tantam in Sanctorum vindicatione adhibendam censuerunt diligentiam Romani Pontifices, ne error forsan aliquis in tanti momenti negotio obreperet: quis miretur si privatæ Ecclesiæ erraverint, homines quandoque improbissimos sacris honoribus prosequendo? Sic Turonensis olim Ecclesia latronem coluit pro Martyre, cui sacratam aram S. Martinus dirui jussit, ut testatur Sulpitius Severus in ejus vita. Sic Ecclesia Lemovicensis diu festum celebravit Eusebii Cæsareensis.

Objicies tertio auctoritatem Gelasii Cyziceni, lib. 2. cap. 1. ubi de Eusebio Cæsareensi sic loquitur: „ Nemo autem æstimet virum hunc ex his quæ de illo fama circumfe-
„ runtur, quasi Arii blasphemiæ consenserit; sed credat, si quæ protulit, aut scripsit
„ Arii dogma tantillum subolentia, ea non ex impio illius sensu protulisse umquam,
„ aut scripsisse, sed ex minus curiosa parumque solicita simplicitate: ut ipse in libro
„ apologetico, quem ad Orthodoxos omnes Episcopos misit, plenius ista probavit. Ve-
„ ra autem dicere hominem conjiciet, quicumque prudens considerat quo tempore ille
„ vixit; & ex illo credat, quod nondum ea, quæ sunt Arii, illo tempore audita us-
„ quam fuerunt. Demonstrabunt vero idem ipsius in Synodo Nicæna contra impieta-
„ tem Arii pro Apostolica & Orthodoxa Fide certamina“. Eusebius igitur Cæsareensis post Nicænam Synodum Arianam Hæresim non propugnavit.

Resp. Gelasii Cyziceni testimonium exsufflandum esse, cum sit Auctor nequaquam accuratus; & quoad hoc caput cum tota antiquitate pugnet. Sane in loco mox laudato crassissimi & putidissimi notantur errores. Primo namque falsum est, quod librum Apologeticum ad omnes Episcopos scripserit Eusebius, ad solos enim Cæsareenses Epistolam de rebus in Nicæna Synodo circa fidem gestis dedit. Secundo, falsum est quod nondum audita esset Ariana Hæresis, quo tempore scripsit Eusebius. Cum enim libros contra Marcellum Ancyranum edidit, in quibus plus Ariani erroris expressum est, nedum audita, sed damnata erat Ariana Hæresis a Nicæna Synodo. Falsum est denique quod pro Apostolica Fide in Concilio Nicæno pugnaverit Eusebius, qui potius contra ipsam pugnavit, S. Athanasio teste, nec nisi ægre admodum Symbolo Nicænę Fidei subscripsit.

SCHOLION.

In hac Dissertatione, pag. 230. Editionis primæ, hanc notant Propositionem Religiosi Censores: *Fallibilis Pontifex, & Ecclesiæ privatæ in Canonizatione & cultu Sanctorum.*

R. Non ita scripsi: Sed, *Non esse mirum, si Lemovicensis Ecclesia Ariani hominis festum diu celebraverit, cum Romanus Pontifex sibi maxime timeat in Sanctorum vindicatione, nec sibi de indeficientis Judicii privilegio his in negotiis blandiatur.* Quocirca maximam semper diligentiam in Sanctorum Canonizatione Romanos Pontifices adhibuisse ostendi, ne in tanti momenti negotiis error aliquis obreperet. Summum Pontificem cum diligentiam omnem possibilem adhibuit, spectata Dei Providentia, quæ Ecclesia Spiritu Sancto dirigit, in Sanctorum Canonizatione non posse errare, pie creditur (i quit *Sanct. Thomas* Quodlibeto 9. Quæst. 8.) sed tamen id necessario credendum ut dei dogma non docet Angelicus Doctor, immo contrarium diserte innuit. „ Aliqu
„ *ait*, potest judicari possibile secundum se consideratum, quod relatum ad aliquid
„ trinsecum impossibile invenitur. Dico ergo quod judicium eorum qui præsunt E
„ siæ potest errare in quibuslibet, si personæ eorum tantum respiciantur. Si ver
„ sideretur divina Providentia, quæ Ecclesiam suam Spiritu Sancto dirigit, ut n
„ ret, sicut ipse promisit, Joannis 14. Quod Spiritus adveniens doceret omne
„ tatem, (de necessariis scilicet ad salutem) certum est quod Judicium Eccle
„ versalis errare in his quæ ad Fidem pertinent impossibile est..... In aliis v
„ tentiis quæ ad particularia facta pertinent (ut cum agitur de possessionibus

vel de hujuſmodi) poſſibile eſt judicium Eccleſiæ errare propter fal-
Canonizatio vero Sanctorum medium eſt inter hæc duo: Quia tamen ho-
Sanctis exhibemus, quædam Profeſſio Fidei eſt, qua Sanctorum gloriam
pie credendum eſt quod nec etiam in his Judicium Eccleſiæ errare poſſit.
ajetanus Cardinalis, Pontificiæ auctoritatis aſſertor & vindex acerrimus, in
Indulgentiis adverſus Lutherum, ad Julium Medicæum S. R. E. Cardinalem,
m humanum in Canonizatione alicujus Sancti intervenire poſſe aſſerit, hu-
ntentiæ auctorem S. *Thomam* appellat. *Præſumitur*, inquit, *de jure pro Judi-*
, niſi manifeſte appareat error, & ſupponens ex cauſa legitima datam Indul-
tantam, veritatem prædicat; ſicut abſque falſitate prædicat, talem Sanctum ſup-
llum recte Canonizatum. Ita quod dato quod iſte Canonizatus non eſſet Sanctus,
natus, Eccleſiæ Doctrina aut prædicatio non eſſet mendax, aut falſa: Quia hic
ntia ad finem non intelliguntur affirmari & prædicari, niſi cum grano ſalis, hoc
ntibus communiter præſumptis: præſumit enim Eccleſia Canonizationem rite fa-
& ſimiliter Indulgentiam rite datam, & ſic prædicat Indulgentias valere quan-
ſonant! *Sed* SICUT POTEST INTERVENIRE ERROR HUMANUS IN CA-
NIZATIONE ALICUJUS SANCTI, (UT S. THOMAS DICIT), *ita poteſt*
rvenire error humanus in Collatione Indulgentiæ. Si quis autem putet Romanum Pon-
æm non poſſe errare in iſtis particularibus actionibus, putet quoque ipſum non eſſe
minem. Idem non obſcure innuit *Innocentius IV.* in cap. 1. n. 4. *de Reliquiis & ve-*
ratione Sanctorum. Eadem eſt *Hoſtienſis*, *Felini*, & aliorum ſententia. *Hæc opinio*
inquit *Fagnanus* in cap. *Venerabili*, Ext. de Teſtibus) *habet Sectatores primarios Ca-*
niſtas, & Doctiſſimum Cajetanum; & articulus nondum eſt ab Eccleſia definitus.

Nota.

Quamvis ipſius Euſebii verbis Ariana fuiſſe hæreſi fœdatum Natalis oſtendat, ac tot PP. teſtimoniis confirmet, Bullus nihilominus l. 3. c. 9. §. 11. ipſum ab hujuſmodi labe vindicare conatur. Non reſpondet quidem iis omnibus quæ adverſus ipſum Natalis producit, verum cum ex Oratione panegyrica ad Conſtantinum, ac libro 4. Demonſtrationis cap. 6. ſibi objeciſſet, Euſebium ita Filium exhibere ut eſſet velut lumen ſeu Divinitas, creaturarum imbecillitati, quæ Patris Divinitatem ferre non poſſunt, accomodata, hujuſmodi loquendi phraſi negat Bullus Euſebium naturam innuiſſe inter Patrem creaturaſque mediam, ſed quamdam dumtaxat condeſcendentiam, qua Filius creaturis ſe accommodare dignatus eſt. Re vera tamen ſi verba Euſebii ad ſenſum eiſdem non obvium non diſtrahantur, cum potiſſimum tot aliis in locis Filium Patri inferiorem fecerit, fateri neceſſe eſt Patrem Filiumque eſſentialiter differre affirmaſſe. Putavit etiam Valeſius in eo ſenſu ſemper ab Euſebio naturam mediam Filio tributam fuiſſe, quia omnia per Filium Pater fecit. Sed ſi ita ſignificare voluit S. Alexander in quadam Epiſtola, quam Valeſius laudat, ita ſane Euſebius non ſenſit, ipſeque Valeſius tandem fatetur S. Athanaſium Oratione tertia contra Arianos mediam iſtam naturam perdocte rejeciſſe.

Ut catholice de Trinitate ſenſiſſe Bullus ſuadeat, quemdam Euſebii textum producit, ubi cum Perſonarum naturam *pariter increatam*, *ortuſque omnis expertem* dicat, ipſarum æqualitatem videtur affirmare. At hæc quidem verba, quamvis quodammodo in ipſius extent traductione, ſi juxta præfatum ſenſum Euſebio tribuantur, ita ab Arianis diſſonum demonſtrant, ut ipſum Filium, ac Spiritum Sanctum abſque principio & ingenitos voluerit. Nil aliud ergo ſignificare voluit niſi Naturam, nempe Patris, quæ ſine principio eſt & ingenita, principium eſſe Trinitatis.

Refert etiam *l.* 4. *c.* 1. *§.* 10. ad removendam ab Euſebio Arianiſmi labem quemdam locum, ubi Filium appellat *Deum per ſe* αὐτόθεον, ac id ipſum altero in loco ſignificaſſe aſſerit, dicendo de ipſo Deo Verbo, καὶ αὐτῷ θεῷ λόγον, prioremque locum ita deciſivum judicavit Valeſius, ut ſufficientem putaverit ad prorſus abſolvendum Euſebium ab hæreſi Ariana. Sed advertendum ita Euſebium loquutum quinque aut ſex annis ante

te Concilium Nicænum, quando nec ipse Valesius Eusebii fidem tueri ausus est. Difficile igitur est priori in loco non esse legendum *ipsum Deum*: ac proinde significare voluisse videtur, Jesum Christum ut summi Dei Filium adorari, & quia ipse Deus est. In secundo vero loco melius legi existimarem αὐτοθεῶ.

Verum quidquid sit, sustinet Bullus αὐτοθεός de Filio dictum, nil aliud quam vere Deum significare; quare abs dubio est id Eusebium jugiter de Filio infalsa significatione usurpasse, ut Natalem scrutanti constabit; in vera autem continuo negasse.

Nota.

QUamquam Natalis in Scholio quæ antea dixerat sapienter emolliat; ac solummodo negare videatur Fide divina ut Sanctum habendum, quem Summus Pontifex Sanctorum albo inscribit; nihilominus non satis mihi videtur a Sanctorum canonizatione errandi periculum removere, cum dixerit in Sanctis canonizandis Romanum Pontificem sibi maxime timere, neque de infallibilitate sibimet blandiri. Eumdem hic referam. S. Thomam, quem pro hac elucidanda materia Natalis producit. Sanctus igitur Doctor *Quodl. 9. art. 16.* duabus leviusculis causis de infallibilitate Pontificis in Sanctorum canonizatione dubitandi propositis, hæc pro ipsius infallibilitate proponit argumenta: *In Ecclesia non potest esse error damnabilis; sed hic esset error damnabilis, si veneraretur tamquam sanctus, qui fuit peccator, quia alioqui scientes peccata ejus crederent hoc esse falsum: & si ita contigerit, possent ad errorem perduci. Ergo Ecclesia in talibus errare non potest. Secundo Augustinus dicit in epistola ad Hieronymum, quod si in Scripturis canonicis aliquod mendacium admittatur, nutabit fides nostra, quæ ex Scriptura canonica dependet. Sed sicut tenemur credere illud, quod est in sacra Scriptura, ita illud quod est communiter per Ecclesiam determinatum. Unde hæreticus judicatur, qui sentit contra determinationem Conciliorum: ergo commune judicium Ecclesiæ erroneum esse non potest, & sic idem quod prius*. Postquam vero propriam protulit sententiam, quam refert Natalis in scholio, nil dicens adversus argumenta Papæ infallibilitatem in Sanctorum canonizatione asserentia, ita contraria refellit: *Ad primum dicendum, quod Pontifex cujus est canonizare Sanctos, potest certificari de statu alicujus per inquisitionem vitæ, & attestationem miraculorum, & præcipue per instinctum Spiritus Sancti, qui omnia scrutatur etiam profunda Dei. Ad secundum dicendum, quod divina Providentia præservat Ecclesiam, ne in talibus per fallibile testimonium hominum fallatur*. En ergo quod quamvis S. Thomas infallibilitatem Pontificis in Sanctis canonizandis non omnino elevet ad illum infallibilitatis gradum, quem sibi vendicant fidei dogmata a Papa definita; nihilominus in hoc etiam agnoscit Pontificem ab omni errore immunem: connexa enim atque inseparabilia ex eo hujusmodi sunt, infallibile nempe esse non posse introduci in Ecclesiam errorem damnabilem, cum spectet ad divinam Providentiam ab eodem illam præservare; & infallibile esse Pontificem errori obnoxium non reputandum in Sanctis canonizandis. Unde Pontifex Sanctorum Fastis aliquem adscribens nullam habet sibi timendi occasionem, neque de sui judicii infallibilitate trepidandi. Cæterum ego lubentissime illis consentio, qui non solum Fidei proximum agnoscunt non posse Pontificem in Sanctis canonizandis errare, sed & de Fide esse arbitrantur; quibuscum sentiens S. Bonaventura *opusc. contra Guillelm.* ait: *Ad infidelitatem spectat de Sancti canonizati gloria dubitare*.

DISSERTATIO XVIII.

De Numero Nicænorum Canonum.

ARTICULUS PRIMUS.

Quot Canones Nicæna Synodus condiderit?

PROPOSITIO.

Viginti dumtaxat Canones a Synodo Nicæna editi sunt.

PRobatur primo ex omnibus versionibus antiquis, & ex ea quam Dionysius Exig[uus] adornavit; sed maxime ex ea quæ sub Attico Episcopo Constantinopolitano a T[...]

lone & Tharisto elaborata est, quando ab eodem Attico Nicæni Canones missi sunt ad Concilium Carthaginense VI. cui hactenus extant annexi, anno Christi 419. cum enim illæ omnes versiones 20. dumtaxat Canones Nicænos exhibeant, prorsus asserendum est, nec plures, nec pauciores a Patribus Nicænis editos fuisse.

Confirmatur ex controversia de Appellationibus, quę Romanam Ecclesiam inter & Africanam orta est in causa Apiarii Siccensis Presbyteri, qui ab Episcopo suo excommunicatus, Romam appellaverat. Res ita se habuit. Misit Zosimus Pontifex Faustinum Episcopum Legatum suum ad Concilia Africæ, dans ipsi in mandatis, ut Africanos Antistites ad observationem Nicæni Canonis (ita septimum e Sardicensibus vocabat) hortaretur. Verum Alypius Episcopus Thagastensis, & legatus Numidiæ, *dubios esse Canones* a Faustino prolatos excepit: quia in Græcis Nicæni Concilii exemplaribus a Cæciliano Carthaginensi Episcopo, qui Synodo interfuerat, in Africam delatis, minime inveniebatur. Quamobrem postulavit ut ad Patriarchas Alexandrinum & Antiochenum, necnon ad Constantinopolitanum Episcopum legati supplicibus cum Epistolis mitterentur, quibus rogarentur illi, ut authentica Nicæni Concilii exemplaria ex suarum Ecclesiarum scriniis, suarum literarum confirmata testimonio dirigerent, ex quibus omnis postmodum ambiguitas auferretur, & certo constaret an revera hi Canones, quos Faustinus protulerat, Nicænam ad Synodum pertinerent. Quin etiam, suggerente Faustino Sedis Apostolicæ Legato, de his monendum esse Bonifacium Zosimi successorem decreverunt, ut & ipse in conquirendis Concilii Nicæni germanis exemplaribus operam navaret. Effectus legationis ab Africanis in Orientem missæ is fuit, ut Cyrillus Episcopus Alexandrinus, & Atticus Constantinopolitanus ad Africanos miserint exemplaria Concilii Nicæni, in quibus viginti dumtaxat Canones legebantur, nec extabat ille quem Zosimi jussu protulerat Faustinus. Ista constant ex Concilio Carthaginensi sexto, & ex Epistolis Concilii Africani ad Bonifacium Romanum Pontificem, & ad Cœlestinum Primum. Ex quibus colligitur, viginti dumtaxat Canones in Concilio Nicæno editos fuisse.

Probatur secundo auctoritate Theodoreti lib. 1. Historiæ Ecclesiasticæ, c. 8. scribentis: *Episcopi rursus in Concilium convenientes de administratione Ecclesiastica leges, seu Canones viginti conscripsere.*

Tertio ex Gelasio Cyziceno, lib. 2. can. 31. ubi ad calcem Nicænorum Canonum, ait: *Has viginti leges Sanctus ille Episcoporum consessus in præsentia Deo charissimi & celeberrimi Imperatoris Constantini, de administratione Ecclesiastica scripsit.*

Quarto auctoritate Hincmari Remensium Archiepiscopi in Epistola ad Hincmarum Laudunensem nepotem suum, in qua viginti dumtaxat a Nicæna Synodo sancitos Canones asserit, hoc nixus argumento, quod plures inserti non fuissent Codici Ecclesiæ in Synodo Chalcedonensi relecto. Cum enim Act. xi. causa Stephani & Bassiani de Episcopatu Ephesino contendentium agitaretur, Stephano ad Canones provocante, Leontius Magnesiæ Episcopus ex illo Codice legit Canones 95. & 96. id est 16. & 17. Antiochenos; at Canones isti Antiocheni locum illum in Codice Ecclesiæ obtinere non poterant, si Nicæni numerum viginti superassent: quia in illo Codice primo descripti erant Nicæni Canones, deinde Ancyrani 24. postea Neocæsareenses 14. quarto 20. Gangrenses, quinto 25. Antiocheni, sexto Laodiceni, postremo Constantinopolitani. Quem ordinem servando, necesse est ut Canones Antiocheni 16. & 17. sub numeris 95. & 96. descripti fuerint. Viginti igitur dumtaxat Nicæni Concilii Canones illo in Codice extitisse fatendum est. Unde sapienter ait Hincmarus: *Veterum auctoritas veraci attestatione confirmat, non plura fuisse Nicæni Concilii capitula, quam illa quæ ex antiqua consuetudine Catholica tenet Ecclesia.*

Detegit ibidem Hincmarus, quidnam dederit nonnullis ansam opinandi plures esse viginti Canones Nicænos: quod scilicet Osius Sedis Apostolicæ in Synodo Legatus, ex legibus Romanis, & veterum Episcoporum decretis varia collegerit capitula, quæ detulit ad Synodum: qua deinde peracta, plura hinc inde vulgavit. Unde is in aliquorum animos irrepsit error, ut regulas illas ab Osio collectas, Nicænos esse Canones existimarent. Hanc opinionem asserit apud majores fuisse non incertam. Cujus rei fit fides.

fides penes Hincmarum. Nulla namque Antiquitatis Ecclesiasticæ monumenta huic conjecturæ suffragantur.

Non ignoro viginti duos Canones Nicæni Concilii a Rufino recenseri, lib. 1. Historiæ Ecclesiasticæ, c. 6. sed id ex eo contigit, quod sextum & octavum ipsi in duos dividere placuerit.

Rationes Baronii Cardinalis & aliorum adversus numerum 20. Canonum Nicænorum.

Objicies primo. Falsarius non est dicendus Zosimus, qui citavit Nicænum Canonem de appellatione ad Sedem Apostolicam (ut constat ex Concilio Carthaginensi 6.) Qui tamen inter viginti illos nequaquam numeratus habetur, neque apud Græcos invenitur, quem Theodoretus velut digito signat, cum lib. 2. Histor. c. 4. de Julio Romano Pontifice Eusebianos ad suum tribunal vocante scribit: *Ille Ecclesiæ Canonem sequutus, & eos jussit Romam venire, & divinum Athanasium, quo pro se in judicio ipse responderet, vocavit*. Sed quinam iste Ecclesiæ Canon? (inquit Baronius) non certe Sardicensis Concilii, quod nondum fuerat celebratum: ergo Nicæni. Hunc etiam Canonem intellexit Julius Pontifex in Epistola ad Episcopos Eusebianos, in qua scribit: *Hujusmodi consuetudo* (appellandæ scilicet Apostolicæ Sedis) *olim fuit, ejusque memoria renovata est, & scripto prodita in magna Synodo*; Id est, in Synodo Nicæna.

Respondeo, Canonem a Zosimo Pontifice laudatum ad stabiliendum jus appellationum ad Apostolicam sedem, non fuisse Nicænum, sed Sardicensem, quem Zosimus velut Nicænum laudavit: sive errore facti, quod ea tempestate Canones Nicæni & Sardicenses in eodem Codice descripti essent, ac utrisque, nullo discrimine habito, idem titulus præfixus esset Canonum Nicænorum (quæ conjectura vetusti Codicis a Christophoro Justello editi auctoritate nititur:) Sive necessitate quadam adductus fuerit Zosimus, ut Canones Sardicenses sub nomine Concilii Nicæni laudaret, quod Innocentius Primus aperte dixisset, Ecclesiam nullis aliis Canonibus uti præterquam Nicænis, in judiciis causarum Ecclesiasticarum. Neque ideo falsi postulari potuit Zosimus: Nicæna quippe Synodus Ecclesiæ Romanæ privilegia confirmaverat sexto Canone: *Suis*, inquit, *privilegia serventur Ecclesiis*. Sardicensis vero eadem privilegia explicuerat tantum, quamvis magnificentius. Possunt itaque sic accipi Zosimi verba: *Ita Patres dixerunt in Nicæno Concilio*: idest, id ex Nicæno Concilio colligitur, cujus Canones Patres Sardicenses sunt interpretati. Concilium namque Sardicense velut appendix Nicæni apud Veteres habebatur; tum quod iidem fere Episcopi ad utrumque convenissent; tum quod nihil de fide in Concilio Sardicensi fuisset de novo constitutum; ideoque Concilium Sardicense sub Nicæni nomine interdum laudabant, quod etiam S. Leo præstitit ad Theodosium Imperatorem scribens. Neque vero huic responsioni repugnat Theodoreti auctoritas asserentis Julium Pontificem Maximum, cum jussit Eusebianis & Athanasio ut Romam venirent causam dicturi, secutum esse Ecclesię Canonem. Legem enim Ecclesiæ intelligit Concilio etiam Nicæno antiquiorem, quam nullius Synodi sanxit auctoritas, sed quam Apostoli, vel ipsorum discipuli observandam esse sanxerunt, & Ecclesiæ deinde firmavit usus, ut primarum sedium Orientis Episcopi, seu Alexandrinus, & Antiochenus Patriarchæ, judicari non possent, nisi re prius cum Romano Pontifice, & Occidentalium Episcoporum Concilio communicata.

Verba vero Julii Pontificis Maximi appellationes ad Romanam Sedem non spectant; sed spectant morem retractandi prioris Synodi acta in posteriore Synodo frequentiori, quam consuetudinem Nicæni Patres exemplo suo renovarunt, & scripto prodiderunt non in Canonibus, sed in Actis contra Arium, cujus causam a S. Alexandro ipsius Patriarcha, & ab ejus Synodo judicatam, iterum discusserunt. Hoc solum voluisse Sanctum Julium constat ex ipsius verbis in Epistola laudata: *Quocirca Episcopi in magna Synodo Nicææ congregati, non sine Dei consilio permiserunt prioris Synodi acta in alia Synodo examinari, ut & illi qui judices erant, præ oculis habentes secundum de ea ipsa re judicium futurum, cum omni diligentia causam expenderent, & illi qui sententiam acceperant, certo agnoscerent, se non per simultatem priorum judicum, sed jure & merito condemnatos esse. Quod si istiusmodi consuetudo olim fuit, ejusque memoria renovata est, & scripto prodita in Magna Synodo, eamque apud vos valere non sinitis, rem* pro-

ecoram facitis. *Morem enim qui semel in Ecclesia obtinuit, & a Synodo con-*
iniquum est a paucis abrogari.
ecundo. S. Hieronymus affirmat in Synodo Nicæna de Scripturis authen-
Libris Canonicis editum esse Canonem. Sic enim Præfat. in librum Ju-
Hebræos, inquit, *liber Judith inter agiographa legitur: cujus auctoritas ad*
la quæ in contentionem veniunt, minus idonea judicatur. Chaldæo autem
eriptus, inter Historias computatur. Sed quia hunc librum Synodus Nicæna
anctarum Scripturarum legitur computasse, acquievi postulationi vestræ, &c.
inficias ire potest ejusmodi Canonem, quo librorum sacrorum definieba-
s, penitus excidisse.
de bigamis non ordinandis Nicænum Canonem citat S. Ambrosius in Epi-
cellensem Ecclesiam. Ait enim: *Sed prius cognoscamus, non solum hoc A-*
Episcopo & Presbytero statuisse, sed etiam Patres in Concilio Nicæno tra-
isse: neque Clericum quemquam debere esse, qui secunda conjugia sortitus
etiam Canon desideratur, & extra numerum 20. illorum, quos habemus,
Cum ergo nemo affirmare audeat SS. illos Patres mentitos esse, necessario
sunt plures quam viginti Canones Nicæni.
piscopi Africani in III. Concilio Carthaginensi sub Siricio Pontif. Maxim.
a se Canonem 29. *Ut nonnisi a jejuno sacrificium offeratur*, in Nicæno
citum fuisse, profitentur inferius Canone 48. *De fide enim Nicæni tractatus*
Verum & de sacrificiis inhibendis post prandium, ut a jejunis (sicut dignum
ur, & tunc, & nunc confirmatum est.
In Synodo Nicæna constitutus est Canon de modo Epistolæ Formatæ con-
ut: testatur Atticus Episcopus Constantinopolitanus apud Gratianum, Di-
. 11. & 2. plures itaque quam viginti Canones Nicæni admittendi sunt.
m argumentorum solutionem, supponendum est ex Gelasio Cyziceno, in
Historiæ Concilii Nicæni, ipsum vidisse & legisse ingens volumen Acto-
e Synodi a Dalmatio Cyziceno conscriptum, ex quo velut ex immenso
a collegit, annotavit, in compendium redegit. Codex autem ille, ut ait,
tur Sanctorum Patrum, ac sanæ Doctrinæ Episcoporum dogmata, quæ ad-
nos objecerunt, & scriptas redargutiones adversus illorum blasphemiam,
orum Arii Philosophorum adversus Episcopos contradictiones, & solutio-
tum ab illis objectarum; *& omnem omnino tractationem illic habitam de*
Ecclesiæ Constitutionibus. Quibus innuit, discussos a Nicænis Patribus om-
in antecessum editos, & varie de illis a variis Episcopis pronuntiatum.
Gelasius, lib. 2. cap. 30. Constitutiones Ecclesiasticas, (Græci διατυπώ-
t) a Canonibus distinguit, quos illi ὅρυς nuncupant: & Diatyposes quidem
multis se descripsisse ait. Sunt autem numero novem, quarum sexta realem
risti in Sacra Eucharistia præsentiam egregie confirmat. Canones autem vi-
xat recenset, ac editos fuisse profitetur.
s, respondeo ad primum, librum Judith a Nicæna Synodo in numero Sa-
pturarum computatum, S. Hieronymum dixisse, non in Canone, qui ea de
itus est, sed in Actis Synodi & tractatibus Nicænorum Patrum, in qui-
laudatus est: quæ Acta S. Hieronymi temporibus adhuc integra fuisse,
psius Dialogo adversus Luciferianos. Itaque sicut Epistolam S. Pauli ad
ubiæ olim auctoritatis, stabilimus ex Ephesina Synodo, S. Cyrilli capitula
orium approbante, quibus in capitulis testimonium ex illa Epistola velut
a Scriptura laudatur; ita S. Hieronymus librum Judith in Canone Sacra-
rarum existimavit recensendum, Nicænæ Synodi auctoritate fretus, quod
in suis disputationibus, sive in aliis Tractatibus Ecclesiasticis, librum il-
ripturam authenticam laudassent. Cæterum quod liber Judith a Nicæna
fuerit edito Canone sacros libros inter numeratus, certo constat ex SS.
azianzeno, & Amphilochio, qui librum illum inter Canonicos non recen-
nefas fuisset, si ea de re Canon a magna Synodo fuisset constitutus. Quid
quod

quod ipse Hieronymus Epiſtola 118. ad Chromatium & Heliodorum data, ait: *Judith librum legit quidem Eccleſia, ſed inter Canonicas Scripturas non recepit?* Et in Epiſtola ad Furiam: *Legimus in Judith, ſi tamen placet volumen recipere*. Certe in hoc non hæſitaſſet S. Hieronymus, neque hoc pacto locutus fuiſſet, ſi Canonem ea de re in Synodo Nicæna noviſſet editum.

Ad ſecundum reſpondeo, aliud eſſe tractatus habere, aliud Canones edere. S. Ambroſius de Bigamis non ordinandis tractatus habitos a Patribus Nicænis teſtatur: quos tractatus contigiſſe veriſimile eſt, cum de mulierum ſubintroductarum contubernio & familiaritate Clericis interdicenda actum eſt. At conſtitutum ea de re Canonem, ex S. Ambroſio nuſquam evincetur.

Ad tertium reſpondeo, Canonem illum de ſacrificiis poſt prandium inhibendis, non referri ad Synodum Nicænam, ſed ad ipſammet Carthaginenſem tertiam, quæ jam Canonem ea de re ediderat. Nam quod præmittitur ab Honorato & Urbano Mauritaniæ Sitifenſis legatis; *De fide enim Nicæna tractatus audivimus*, ad illum Canonem de ſacrificio a jejunis dumtaxat offerendo, non refertur: ſed ad id quod ſuggerebant illi, & quod in mandatis habebant ab aliis Epiſcopis ſuæ Provinciæ, ut ſcilicet decerni poſtularent, Ordinationes Epiſcoporum nonniſi a duodecim celebrandas: quia proxime contigerat, ut duo Epiſcopi Numidiæ Epiſcopum inaugurare præſumpſiſſent. Expoſitus fuerat Nicænus Canon quartus Epiſcoporum de Ordinatione decernens, ut a tribus ſaltem fieret, conſentientibus aliis, qui propter locorum diſtantiam, aut itineris difficultates, venire non poſſent. Nondum tamen ſatisfecerat Concilium illorum legatorum petitioni, quia expectabantur alii ex Numidia legati: Sed quia diu expectati non venerant, profitentur ſe non poſſe ultra prætermittere, quæ ſibi mandata ſunt a ſuis Coepiſcopis. *Atqui adeo*, inquiunt, *Fratres, ſuggeſtionem noſtram admittite: de fide enim Nicæni tractatus audivimus*: Id eſt, de Nicæno Canone modum ſacrarum Ordinationum celebrandarum ſtatuente. Verum & de ſacrificiis poſt prandium inhibendis, & tunc, & nunc confirmatum eſt; id eſt, & ſuperius ſancito Canone 29. & nunc illum ratum habendo.

Epiſtolæ Formatæ. Ad quartum reſpondeo, nullum de modo conſcribendæ Formatæ Epiſtolæ Canonem a Nicæna Synodo editum fuiſſe, & ſuppoſitum videri Attici Conſtantinopolitani teſtimonium: ſiquidem Atticus ipſe in exemplari Nicænorum Canonum ad Patres Africanos in Synodo ſexta Carthaginenſi congregatis miſſo, nullum impreſſit illius Canonis veſtigium. Sed eſto, Formatæ Epiſtolæ exemplar ibi conſcriptum ſit; inter Canones tamen relatum, nego. Nec me Gratiani illud in ſua Collectione referentis movet auctoritas. Quis enim neſciat Gratianum ſpurios Canones a genuinis non ſatis diſcreviſſe?

Antiquiſſimum tamen eſſe non inficior Formatarum Epiſtolarum in Eccleſia uſum, de quo Optatus Milevitanus lib. 1. *Nobis*, inquit, *totus orbis commercio Formatarum in una communionis ſocietate communicat*. Harum & S. Auguſtinus meminit Epiſtola 163. ubi quærit a Donatiſtis, *Utrum Epiſtolas communicatorias, quas Formatas dicimus, poſſent, quo vellent dare*. Harum antea meminit Antiochena Synodus, eaſque *Canonicas Epiſtolas* vocat & pagorum Presbyteris earum conceſſionem vetat. Eaſdem vocat *pacificas & commendatitias*. Has Chalcedonenſis Concilii Canon undecimus *Eccleſiaſticas pacificas* appellat, eaſque a commendatitiis diſtinguit: priores quibuſcumque Chriſtianis communione Eccleſiaſtica fruentibus; poſteriores vero honoratioribus tantum perſonis dandas eſſe decernens. De his intelligitur Canon 13. Concilii Cabilonenſis ſecundi prohibens *Abbatibus, Martyribus, * Recluſis, vel Presbyteris, ne Epiſtolia dare præſumant*. Quod jus ſolis etiam Epiſcopis vendicat Concilii Turonenſis ſecundi Canon ſextus. Sed & ante Nicænam Synodum, literas hujuſmodi in Eccleſia concedi ſolitas velut Eccleſiaſticæ communionis, & Chriſtianæ atque Catholicæ Fidei teſſeram, conſtat ex Concilio primo Arelatenſi Canone 7. quo ſancitum eſt, ut Fideles qui ad Præſidis munus promoverentur, *Literas acciperent Eccleſiaſticas communicatorias*. Et ex Canone 9. quo ſtatutum eſt, ut *Qui Confeſſorum literas afferrent, ſublatis eis, alias acciperent communicatorias*.

* *Martyrarii, Clerici erant Oratoriis, in quibus quieſcebant corpora Martyrum, præfecti.*

Tunc autem hæ Epiſtolæ vocatæ ſunt Formatæ, cum arcana quarumdam notarum ſpe-

...viæ formari cœptæ funt, feu quibufdam characteribus confignari, quorum arcana ...t fignificatio, & folis Ecclefiæ alumnis nota. In iis exarabantur Græca elementa ...ialia Patris, Filii, Spiritus Sancti, π. υ. α. π. primas etiam literas nominis Epifco... qui eas dabat, ejus ad quem fcribebantur, ejus cui dabantur, civitatis e qua mit...antur, & Indictionis, una ferie apponi mos erat, & poftea vocem ΑΜΗΝ. Harum ...pterea ex Ecclefia Græca in Latinam derivatam fuiffe Formulam, probabile eft. ...rum exempla initio noni fæculi antiquiora non habemus in Ecclefiæ Latinæ monu...mtis, ut videre eft inter antiquas Formulas relatas in appendice Tomi 8. Concilior. ...itt. Patris Labbæi. Videntur decepti Latini Antiftites, qui his characteribus π. υ. α. π. ...nmen Patris, & Filii, & Spiritus Sancti, necnon Sancti Petri defignari putaverunt. ...am fi Græcorum iftorum elementorum poftremum, initiale effet nominis S. Petri in ...rum intentione, qui hanc Formulam invenerunt, id eft, S. Petri nomen etiam de...gnari literis illis voluiffent, nomen integrum Spiritus Sancti non expreffiffent. Siqui...em hi characteres ad fignificanda hæc nomina ufu Ecclefiaftico deftinata funt: πά-τηρ, υἱός, ἅγιος πνεῦμα. Qua in re & Viri eruditi, qui hoc de argumento fcripferunt, ...allucinati fuere. His autem, vel fimilibus characteribus confignatas ac formatas Epi...tolas Ecclefiafticas arbitror Eunomianorum occafione, qui notas quafdam ignotas ap...ponebant Epiftolis, quas fuæ Sectæ hominibus tradebant, quibus ab eorum Symmiftis ...agnofcerentur. De his Sozomenus lib. 7. Hiftoriæ Ecclefiafticæ, cap. 17. teftatur, *In-ter ipfos fas non effe in orationis communionem venire cum his qui aliunde adveniunt, nifi literas afferant, quæ ipfos in opinione cum hifce convenire declarent, per notas quafdam Epiftolis infcriptas, quas alii non intelligant*. Nifi igitur fraus obreperet ali-qua, & Hæretici ad Communionem imprudenter admitterentur, forfan Epifcopis vifum eft Epiftolas communicatorias, quarum antea forma erat arbitraria, his characteri-bus confignare.

Objicies tertio ex Præfatione Sancti Ifidori Hifpalenfis in tomum Conciliorum & Decretorum, afferentis plura effe capitula Nicæna quam Viginti. Primo, quia in De-cretis Julii Papæ feptuaginta capitula ejufdem Synodi effe debere legimus. Secundo, quia Concilium Conftantinopolitanum Canone 2. & Innocentius primus in Epiftola ad Victricium Rothomagenfem, decernunt ut caufæ Clericorum tam majoris quam infe-rioris ordinis a Synodis Provincialibus judicentur, *fecundum Canonem Nicænum*. Qui Canon inter noftros viginti non extat. Tertio, quia Theophilus Epifcopus Alexandri-nus meminit in fuis Epiftolis, ftatutum effe in Concilio Nicæno, ut Dominica imme-diate fequente Lunam 14. Pafcha celebraretur. Plures itaque funt Canones Nicæni, quam viginti vulgares.

Refpondeo, præfationem illam in Concilia immerito adfcribi Sancto Ifidoro Hifpa-lenfi, quæ Ifidori Mercatoris eft, qui & illam Julii Epiftolam, & alias Veterum Pon-tificum ad Siricium ufque fuppofuit. Unde nulla eft ipfi adhibenda fides. Ad fecun-dum refpondeo, illum Canonem a Concilio Conftantinopolitano laudatum, effe fex-tum Nicænum, quo fua Ecclefiis privilegia fervari jubentur. Privilegium enim Eccle-fiarum eft, quod fingulæ per Synodos fuas Provinciales adminiftrentur. Unde id a Ni-cæna Synodo conftitutum recte dicere potuerunt Synodi fecundæ Œcumenicæ Patres, quia ea difciplina colligebatur ex Nicænis Canonibus. Innocentius vero Primus laudat Canonem quintum Synodi Nicænæ, quo Synodis Provincialibus caufarum Ecclefiastica-rum cognitio & judicium permittitur. Quod autem addit de majoribus caufis ad Se-dem Apoftolicam, poft Epifcopale Judicium referendis, *ficut Synodus ftatuit*, ad Syno-dum Sardicenfem refertur, cujus Canones Nicænos vocavit, ficut & illius Succeffores Zofimus, & Sanctus Leo, ob rationem fuperius adductam. Refpondeo ad tertium, iftam de celebrando Pafchate regulam non Canone, fed Synodali decreto fuiffe conftitutam, ut conftat ex Epiftola Concilii ad Ecclefiam Alexandrinam, & ex Eufebio, lib. 3. *De Vita Conftantini*.

Objicies quarto. S. Athanafius in Epiftola ad Marcum Papam, afferit feptuaginta effe Nicæni Concilii capitula. Plures igitur admittendi funt quam viginti Nicænæ Synodi Canones.

Respondeo, hanc Epistolam suppositam esse Sancto Athanasio. Varias suppositionis rationes afferunt Eruditi. Primo, quod ea anno quo data fingitur, jam in Galliis exul ageret Sanctus Athanasius, adeoque non potuerit cum Ægyptiis Episcopis scribere ad Marcum Romanum Pontificem. Secundo, quod loquatur de persecutione, quam Ecclesia Alexandrina ab Arianis passa est: hæc autem sub Marci Pontificatu non contigit, sed Liberii, cum Georgius in S. Athanasii Sedem auctoritate Constantii intrusus est. Tertio, quod ex sententiis Attici, Cœlestini Primi, S. Leonis, male consutis concinnata sit. Quarto, quod eumdem auctorem oleat, quam Epistola Marci ad S. Athanasium pariter supposititia: quippe quæ falsa Consulatus nota consignata sit. Data enim scribitur 10. Cal. Novemb. Nepotiano & Secundo Viris Clariss. Coss. At nullus Nepotiani cum Secundo Consulatus, sed cum Facundo, anno Domini 336. quo anno Marcus sedit a 16. Januarii ad 7. Oct. Proindeque data est Epistola die 16. a Marci obitu.

Objicies quinto. Secunda Synodus Arelatensis Confirmat Canonem magnæ Synodi quo falsi fratrum accusatores a communione usque ad obitum suspenduntur. Magna autem Synodus est Nicæna: cum itaque eo de argumento nullus Canon extet inter viginti vulgatos Nicænæ Synodi Canones, plures admittere oportet.

Respondeo, Magnæ Synodi nomine hic intelligi Arelatensem primam, quæ decimum quartum Canonem sanxit adversus falsos fratrum accusatores, occasione Donatistarum, qui Cæcilianum & alios Episcopos Catholicos falso traditionis Sacrorum Codicum accusabant. Merito autem vocatur Magna Synodus, quia ad eam ducenti Episcopi ex infinitis prope mundi partibus convenerunt.

Objicies sexto. Innocentius Primus, Epistola 23. ad Synodum Toletanam scribit, eos qui post baptisma militarint, causas egerint, coronati fuerint, Sacerdotium sustinuerint, editiones publicas celebrarint, itemque omnes Curiales, ex Nicæni Concilii decreto irregula-res esse. Atqui decretum illud non legitur in aliquo vulgatorum Canonum: plures igitur conditi fuerunt quam viginti.

Respondeo Decretum illud Nicænum ab Innocentio I. indicatum, esse Canonem partim 10. partim 12. Concilii Nicæni, quibus vetatur, ne lapsi admittantur ad Clerum. Hujusmodi enim munia, quæ recenset Innocentius, idololatriæ vitio ut plurimum polluebantur.

Objicies septimo. S. Leo Magnus Theodosium urget Epistola 24. ut Flaviani Episcopi Constantinopolitani causam & appellationem a Latrocinio Ephesino Romæ retractari sinat, Canonem Nicænum laudans: qui certe non legitur inter viginti vulgatos; proindeque plures admittendi sunt.

Respondeo Canonem a S. Leone mihi laudatum, esse quartum Sardicensem, quem solemni Ecclesiæ suæ more, Nicænum vocavit.

Objicies octavo. Theodosius Alexandrinæ Ecclesiæ Diaconus, Actione 3. Concilii Chalcedonensis, Dioscorum accusat prævaricationis in Canones Nicænos, quod in S. Leone sit ausus excommunicationem pronuntiare: atqui hoc facinore non videtur violasse aliquem Canonem ex vulgatis: alios igitur admittere necesse est.

Respondeo, negando minorem. Violavit namque Nicænum Canonem sextum, quo Ecclesiarum privilegia sarta tecta servantur, adeoque & privilegium Romano Pontifici ratione primatus conveniens, ut ab aliis Patriarchis, extra legitimam & vere Œcumenicam Synodum judicari non possit: & Sardicense decretum adversus Eusebianæ factionis inauditum hucusque facinus, quo excommunicationem in Julium Primum Pontificem Maximum evomuerat. Quod decretum, quia Nicæni Canonis sexti magnifica interpretatio est, a Theodosio Nicæni nomine Canonis laudatum fuit.

Objicies nono. Sanctus Cyrillus Alexandrinus Epistola ad Atticum Constantinopolitanum, cujus fragmentum refert Facundus Hermianensis, lib. 3. cap. 1. Atticum graviter arguit, quod Joannis Chrysostomi synodaliter de Episcopatu dejecti nomen sacris Ecclesiæ tabulis inseruisset, atque inter Episcopos conscripsisset, Nicænis Canonibus insuper habitis. Porro nullus est Canon e viginti vulgatis, cujus observantiam Atticus hoc agendi modo infregerit: Canones igitur plures quam viginti Nicænæ Synodi sunt agnoscendi.

Res-

Respondeo, nego minorem: Qui enimvero a Sancto Cyrillo laudatus est Canon, ...itus est inter Nicænos, prohibens ne quis Episcopum excommunicatum ab aliis Coe...opis recipiat, ac restituat. Porro exauctoratum Episcopum acris post obitum inse... Dyptichis, est ipsum quodammodo restituere. Peccasset igitur contra Nicænos Ca...es Atticus, ipsumque merito Cyrillus increpuisset, si legitima Joannis extitisset da...atio. At iniquam fuisse, & deceptum ea in causa Cyrillum, qui S. Joannis Chry...tomi memoriæ fuit subinfensus, & a S. Isidoro Pelusiota emendatum, notabimus ... loco.

Objicies decimo. Nicolaus Primus, Epistola 42. ad Episcopos Galliæ, asserit Epi...porum causas esse de majoribus Ecclesiæ causis, ideoque sine prævia ad Sedem Apo...olicam relatione deponi non posse Episcopum a Provinciæ Synodo; idque in Concilio ...icæno constitutum, alio utique Canone a vulgatis.

Respondeo, Nicolaum Primum spectasse quartum Canonem Sardicensem, quem mo...e suæ Sedis Nicænum vocavit: quamvis judicia Episcoporum inter Majores Ecclesiæ causas ipsum non recte numerasse, Viri quidam Eruditi contendant.

Objicies undecimo. Sanctus Gregorius Turonensis, lib. 9. cap. 33. laudat Canonem Nicænum dicentem anathema mulieri virum profitendæ Religionis prætextu relinquenti. Hic autem Canon extra numerum est 20. vulgatorum.

Respondeo, deceptum fuisse Sanctum Episcopum in hoc, ut in pluribus aliis. Canon ille Concilii Gangrensis decimus septimus est, contra Eustathium editus, qui matrimonium etiam consummatum, Religionis causa solvi propugnabat, & nuptias aversabatur.

Objicies duodecimo, a B. Petro Damiani in Epistola ad Capellanos Godefridi Ducis Lotharingiæ, Nicænum Canonem laudari qui solis Lectoribus nuptias permiserit. Hic autem alius est a 20. vulgatis.

Respondeo, S. Petrum Damiani spectasse Canonem 3. quo sanxit Nicæna Synodus, non licere alicui omnino qui in Clero est, subintroductam habere mulierem: quamvis Canonis illius sensum vir sanctus assecutus non fuerit.

Objicies decimotertio. Nicæna Synodus prohibuit ne duo Episcopi in eadem civitate ordinarentur. Quem Canonem se ignorasse dolet S. Augustinus, cum Valerio adhuc vivente Hipponensis Episcopus superordinatus est. Sic enim habet Epistola 110. *Adhuc in corpore posito beatæ memoriæ Patre & Episcopo meo sene Valerio, Episcopus ordinatus sum, & sedi cum illo: quod Concilio Nicæno prohibitum fuisse nesciebam, nec ipse sciebat.* Ille autem Canon inter 20. vulgatos non extat; plures igitur conditi sunt in Nicæna Synodo Canones, quam viginti.

Respondeo, nego minorem. Hic enim Canon est octavus Nicænæ Synodi, quo sancitum est ut Novatiani Episcopi in civitatibus, quibus præerat Catholicæ Ecclesiæ Episcopus, vel solum Episcopalis nominis honorem, vel Chorepiscopatus aut Presbyterii locum obtinerent, rationemque sui decreti Concilium addit: *Ne*, inquit, *in una civitate duo Episcopi probentur existere.*

Objicies ultimo. Extant 80. Canones Nicænæ Synodi a Francisco Turriano Societatis Jesu Professore de Arabico in Latinum versi, deinde ab Abraamo Ecchellensi Maronita etiam vindicati; quos omnes Orientis Sectæ, nimirum Melchitæ, Jacobitæ, Nestoriani, Cophtæ, Abyssini, Armeni, Græci, & Maronitæ, ut legitimos Nicæni Concilii Canones agnoscunt, & venerantur. Plures igitur admittere quam viginti, prorsus necesse est.

Respondeo, Canones Arabicos supposititios esse, & communem esse omnium illarum Sectarum errorem, sive Hæreticæ sint, aut Schismaticæ, sive Catholicæ, & Romanæ Sedi communione conjunctæ, ut Canones illos pro genuinis habeant. Sed mens longe fuit alia veteris Ecclesiæ Orientalis, quæ alios Canones a viginti vulgatis ignoravit, ut constat ex exemplaribus Nicænorum Canonum ad sextam Synodum Carthaginensem missis a Sancto Cyrillo Alexandrino Patriarcha, & ab Attico Constantinopolitano, & ex Codice Canonum, quo universa Ecclesia Græca tempore Concilii Chalcedonensis utebatur.

Quæres, utrum Acta aliqua Nicæni Concilii conscripta fuerint? Respondeo conscripta

 fuisse,

fuisse, ut ex Sancto Hieronymo in Dialogo contra Luciferianos, & ex Gelasio Cyziceno constat; sed maxime ex Sancto Athanasio *in libro de Synodis*, dicente: *Quod si ad hanc rem usus Synodi desideratur, supersunt Acta Patrum, neque hac in parte negligentes fuere qui Nicaeae convenerunt, sed ita accurate scripserunt, &c.* Hunc locum a Cardinali Baronio perperam intellectum contendit doctissimus Valesius, quod in Græco textu nulla fiat actorum mentio, & de scriptis Patrum Nicænorum, non de Actis, illum exponit, quæ supersunt, scilicet de Symbolo, Canonibus, & Synodica Epistola. Sed in Græco textu non habetur etiam scriptorum nomini aliquid respondens potius quam actorum, sed sic tantum: ἐςὶ τὰ τῶν πατέρων, quæ ad Acta non minus, immo convenientius, quam ad scripta referuntur. Certe si vetus Ecclesia Notarios instituit qui Martyrum Acta conscriberent, & omnia ipsorum verba exciperent: verisimile est Nicænos Patres minorem non adhibuisse curam & diligentiam ut singula tam sacri cœtus gesta, & dicta memoriæ mandarentur; cum id maximi in Ecclesia momenti futurum ignorare non possent.

Acta Nicænæ Synodi scripto commendata perierant.

Objicit Valesius testimonium Eusebii asserentis, ea tantum scriptis mandata esse, quæ communi Episcoporum consensu definita fuere, & eorum subscriptionibus confirmata. Sic autem habet, lib. 2. *De Vita Constantini*, c. 14. *Porro ea quæ in commune placuerant, scriptis mandata, & singulorum subscriptione roborata sunt.* Sed hic Eusebii locus non probat Acta conscripta non fuisse. Si enim cunctis Patribus in commune placuit ut Acta ederentur, ut placuisse verisimile est, illa scriptis mandata fuisse quis neget?

Valesii objectionibus respondetur.

Objicit secundo vir doctissimus alterum Sancti Athanasii locum ex Epistola *De Synodi Nicænæ decretis*, in qua sic ad amicum scribit: *Quandoquidem tua Dilectio ea nosse desiderat quæ in Synodo gesta sunt, minime cunctatus sum, sed statim tibi significavi quæcumque ibi acta sunt.* Porro Acta si aliqua Nicænæ Synodi extitissent, non fuisset necesse ut Sanctus Athanasius de rebus ibi gestis ad amicum scripsisset, ad quem mittere Acta illa satis erat, quorum ex lectione res in Concilio gestas plenius cognoscere potuisset. Verum neque hic Sancti Athanasii locus evincit nulla Synodi Nicænæ Acta conscripta fuisse. Poterat enim Sanctus Patriarcha de singularibus aliquibus circumstantiis, quæ scriptis forsan consignatæ non erant, amicum facere certiorem.

SCHOLION I.

In hac Dissertatione, p. 249. Editionis primæ Religiosi Censores, hanc Propositionem notant: *Papa potest judicari in Concilio Oecumenico.*

R. Hanc Quæstionem non attigi, hanc Propositionem affirmative non enuntiavi hoc in loco; sed de *Dioscoro* Alexandrino Episcopo ita sum locutus: *Violavit Nicænum Canonem sextum, quo Ecclesiarum Privilegia sarta tecta servantur, adeoque & privilegium Romano Pontifici ratione primatus conveniens, ut ab aliis Patriarchis extra legitimam & vere Oecumenicam Synodum judicari non posset, &c.* Id asserui de quo omnes Catholici conveniunt, Romanum Pontificem ab aliis Patriarchis vel Episcopis extra Synodum generalem judicari non posse. An vero judicari possit in Synodo Œcumenica, hic non asserui. Hæc tamen sacræ Facultatis Parisiensis & Ecclesiæ Gallicanæ opinio ac doctrina est, multorumque ex aliis regionibus & Academiis Catholicorum Theologorum.

SCHOLION II.

In eadem Dissertatione, p. 250. Religiosi Censores hanc Propositionem notant: *Judicia Episcoporum non sunt majores causæ Sedi Apostolicæ reservatæ, ex viris eruditis.*

R. Hæc Propositio non est mea, quamvis innoxia sit: Sed de *Nicolao I.* loquens, ita scripsi: *Quamvis Judicia Episcoporum inter majores Ecclesiæ causas ipsum non recte numerasse, viri eruditi contendant.* Propositio Religiosorum Censorum spectat præsentem Disciplinam. Sed (ut dixi) innoxia Propositio est. Viri certe Eruditi erant *Hincmarus* Archiepiscopus Remensis, aliique Episcopi Gallicani, qui Judicia Episcoporum inter majores causas numeranda negabant, teste ipsomet *Nicolao I.* in Epistola ad illos

data

data. *Sed dicitis*, inquit, *Judicia Episcoporum non esse majora negotia*. Vir eruditus erat *D. Petrus de Marca*, Parisiensis Archiepiscopus, qui majores causas interpretatur causas Fidei, & dubiæ Disciplinæ, non autem judicia Episcoporum; nisi in judiciis illis incideret difficilis quæpiam quæstio nondum Canonibus finita, ut adnotavit *Hincmarus* in Epistola ad *Nicolaum I.* quam refert *Flodoardus*. Addit *Petrus de Marca*, Presbyterorum causas posse esse majores æque ac causas Episcoporum, cum scilicet de fide agitur. Sic majores causas a *Pelagio Secundo* Pontifice Maximo in Epistola 8. *ad Joannem* Patriarcham Constantinopolit. definiri, *Majores & difficiles quæstiones, quas sancta Synodus statuit, & beata consuetudo exigit ad Sedem Apostolicam semper referri*. Vigilium Romanum Pontificem ad *Eucherii* Consulta respondentem, Judicia Appellationum Episcoporum, & Majores causas, velut quasdam res prorsus diversas recensere. *Omnium appellantium Apostolicam Sedem Episcoporum Judicia*, inquit, *& cunctarum majorum negotia causarum eidem Sedi reservata esse liquet*. *Lib. 8. De Concordia Sacerdotii & Imperii, c. 13.*

Nota.

AN Papa subsit Judicio Concilii Œcumenici, alibi expendendum.

Nota.

PUto Natalem Vigilii mentem non assequutum, dum credidit judicia appellantium Episcoporum, & majores causas tamquam res diversas descripsisse. Nemo non scit particulam *&* aliquando inter duas propositiones, ut cum Jurisperitis loquar, *declarative* apponi; ac tunc quæ diversa sint non innuere. Ita Christus non ablegavit Petrum a numero Discipulorum, dum Marc. 16. ait: *Dicite discipulis, & Petro*. Dum igitur Vigilius ait omnium appellantium Apostolicam Sedem Episcoporum judicia, & cunctarum majorum negotia causarum eidem Sedi esse reservata, innuere voluit unam ex majoribus causis, de quibus ab ea cognoscendum erat, esse judicia Episcoporum appellantium; ac a cæteris exprimendis abstinuit, sed in confuso recensuit. Veluti si quis de causa particulari ad tribunal Ecclesiasticum delata sermonem habens diceret: Hæc causa, & cæteræ omnes, in quibus de Ecclesiæ negotio sententia dicenda est, hujus tribunalis est judicare. De Causis majoribus dixi in Animadversionibus post Dissertationem 4. sæculi 1. in quibus expendi Papæ potestatem in causis Episcoporum.

DISSERTATIO XIX.

DE HISTORIA PAPHNUTII cum Nicæno Canone III. concilianda & de Sacrorum Ministrorum Cœlibatu.

NIcænæ Synodi Canon tertius, quo de agimus, his conceptus est verbis, secundum Dionysii Exigui Versionem. *Interdixit per omnia magna Synodus, non Episcopo, non Presbytero, non Diacono, nec alicui omnino qui in Clero est, licere subintroductam habere mulierem; nisi forte aut matrem, aut sororem, aut amitam, vel eas tantum personas, quæ suspicionem effugiunt*. De istius Canonis sensu ultro citroque ab Eruditis disputatur. Quidam contendunt, illo continentiæ perpetuæ legem Clericis majoribus impositam fuisse. Alii hunce Canonem uxorum ante Ordinationem ductarum usu sacris Ministris non interdicere contendunt. Quid hac de Quæstione sentiamus, Propositio sequens aperiet.

PROPOSITIO I.

Nicænæ Synodi Canon tertius continentiam ab uxoribus ante sacram Ordinationem ductis majoribus Clericis non præcipit, nec proinde Historiæ Paphnutii ab Auctoribus Ecclesiasticis relatæ repugnat.

PRobatur primo. Canon qui nullatenus de uxoribus intelligendus est, sed de extraneis dumtaxat feminis, continentiam ab uxoribus ante Ordinationem ductis non præcipit majoribus Clericis: atqui Nicænæ Synodi Canon tertius nullatenus de uxoribus intelligendus est, sed de extraneis dumtaxat feminis: continentiæ igitur ab uxoribus ante Ordinationem ductis legem majoribus Clericis non imponit.

Probatur minor. Canon ille subintroductarum dumtaxat mulierum contubernium Clericis vetat, quæ suspicionem malam adversus ipsorum sanctitatem parere possunt: Sed uxores non sunt subintroductæ mulieres, & quæ malam suspicionem adversus Clericos honeste cum illis degentes parere possint; ille igitur Canon de uxoribus non est intelligendus.

Probatur minor. Concilia Nicæno posteriora, quæ sancitam in eo Disciplinam circa Clericorum honestatem & convictus sanctimoniam renovarunt, extranearum dumtaxat mulierum, sive ingenuarum, sive ancillarum, aut libertarum convictu ipsis interdixere, id est, quæ nullo sanguinis jure, vel matrimonii vinculo ipsis conjunctæ essent, ut constat ex Conciliis Ecclesiæ Africanæ, scilicet Carthaginensi I. Canone 3. altero Carthaginensi sub Aurelio, Canone 17. Carthaginensi 4. Canone 46. & ex Conciliis Ecclesiæ Gallicanæ, scilicet Avernensi Canone 16. Agathensi, Canone 10. Turonensi I. Canone 3. Turonensi 2. Canone 10. & ex Conciliis Ecclesiæ Hispaniensis, scilicet Ilerdensi, Canone 5. Hispalensi I. Canone 3. Toletano IV. Canone 41. Dum itaque hæc omnia Concilia feminarum extranearum nomine easdem intellexerint, quas Nicænum Concilium subintroductas appellavit, argumento est Nicænum Canonem uxores Clericorum non spectare, quas ante Ordinationem duxerunt.

Confirmatur. Tota retro Antiquitas Ecclesiastica subintroductarum nomine mulierum nusquam uxores, aut consanguineas intellexit, sed eas quæ nullo sanguinis aut matrimonii fœdere Clericis conjunctæ, in ipsorum obsequio & ministerio essent, ipsisque conviverent sororio, vel quovis alio nomine pietatis & charitatis, unde & Agapetæ nuncupatæ sunt. Id constat primo ex Epistola Synodica secundi Concilii Antiocheni contra Paulum Samosatenum, in quo Patres perditos istius Hæresiarchæ mores describentes, aiunt: *Quid hic referre attinet subintroductas, ut Antiocheni vocant, mulieres, tam ipsius, quam Presbyterorum ejus ac Diaconorum?... Neque illud ignoramus, quot ex hujusmodi mulierum contubernio partim in præceps lapsi sint, partim in suspicionem venerint. Itaque etiamsi quis concesserit nihil ab eo turpe committi, suspicionem tamen quæ inde oriri solet, vitari oportebat; ne quemquam offenderet, neve aliquos ad imitationem sui provocaret. Quo enim modo increpabit alium & admonebit ut a frequentiori mulieris consuetudine abstineat, ne forte corruat, sicut scriptum est, Is qui unam quidem jam dimisit, duas vero ætate florentes, & forma conspicuas secum habet, & quocumque proficiscitur circumducit?*

Subintroductarum nomine mulierum, uxores aut consanguineæ mulieres non significatæ.

Idem constat ex S. Basilio in Epistola ad Paregorium Presbyterum, qua ipsi jubet ut mulierem subintroductam, quam habebat in obsequiis, domo sua ejiciat, & ministerio virorum utatur, ad omnem offensionem vitandam: idque se jubere significat in executionem Nicæni Canonis. *Nec primi*, inquit, *nec soli, Paregori, statuimus ne mulieres cum viris cohabitarent. Sed lege Canonem qui a Sanctis Patribus nostris Nicææ editus est, qui aperte prohibet ne sint subintroductæ. In hoc autem situm est cœlibatus decus & honestas, quod separati simus a consuetudine & consortio mulierum. Quare si quis id verbo professus revera ea faciat, quæ qui cum mulieribus cohabitant, aperte ostendit se virginitatis laudem nomine tantum prosequi; sed a turpi voluptate non recedere. Tanto magis ergo oportebat te nostræ postulationi facile acquiescere, quod dicis te ab omni corporali*

rali perturbatione liberum; neque enim credo eum qui ſeptuaginta annos natus eſt, cum muliere ex cupiditate habitare: nec tamquam propter turpem aliquam actionem quæ facta fuerit, ſtatuimus ea quæ ſtatuimus; ſed quia ab Apoſtolo docti ſumus, fratri non eſſe ponendum offendiculum, vel ſcandalum. Ea de cauſa decrevimus, Sanctorum Patrum conſtitutionem ſequentem, ut a muliere ſepareris... Ejice eam a domo tua, & ſtatue ipſam in monaſterio. Sit illa cum virginibus, & viri tibi famulentur: ne nomen Dei per vos blaſphemetur.

Idem conſtat ex S. Epiphanio Hæreſi 67. ubi de Hieracithis nuptias damnantibus ſic loquitur: *Subſannantur autem perfectiſſime propter eas, quas ſinguli habent, ſubintroductas mulieres, de quibus gloriari ſolent, ſe habere ipſas ad miniſterium.* Et Hæreſi 63. de turpibus Origeniſtis ait: *Dilectas appellatas, aliunde ſubintroductas, & cohabitantes feminas habent.*

Idem conſtat ex S. Hieronymo, Epiſtola 22. ad Euſtochium data, ubi has Agapetas, quas Nicæni Patres ſubintroductas mulieres vocarunt, id eſt, in locum matrum, ſororum, aut filiarum aſcitas & quaſi adoptatas, diſerte ab uxoribus diſtinguit: *Unde*, inquit, *in Eccleſias Agapetarum peſtis introiit? Unde ſine nuptiis aliud nomen uxorum? Immo unde novum concubinarum genus? Plus inferam, unde meretrices univiræ? Eadem domo, uno cubiculo, ſæpe uno tenentur & lectulo; & ſuſpicioſos nos vocant, ſi aliquid extimemus. Frater ſororem virginem deſerit, cælibem ſpernit virgo germanum, fratrem quærit extraneum: & cum in eodem propoſito eſſe ſe ſimulent, quærunt alienorum ſpirituale conſortium, ut domi habeant carnale commercium.* Ex quibus omnibus colligitur, nomine ſubintroductarum mulierum a Patribus nuſquam intellectas eſſe uxores, aut conſanguineas: adeoque Nicænum Canonem quo prohibetur Clericis ne ſubintroductas mulieres habeant, uxores ante Ordinationem ductas non ſpectare, neque continentiam ab ipſarum amplexibus illis præcipere.

Probatur ſecundo. Canon qui prohibet omnibus & ſingulis Clericis, etiam inferioris gradus ne ſubintroductas mulieres ſecum habeant, uxorum uſu ſacris Miniſtris non interdixit. Nuſquam enim inferioris ordinis Clericis perpetuæ lex continentiæ impoſita eſt, ſive in Eccleſia Græca, ſive in Latina: Sed Nicænus Canon, quo de agimus, omnibus Clericis, etiam inferioris gradus, prohibet ne ſubintroductas mulieres habeant: *Nec alicui omnino qui in Clero eſt*, inquit, *licere ſubintroductam habere mulierem*. Canon itaque Nicænus uxorum ante Ordinationem ductarum uſu ſacris miniſtris non interdixit.

Probatur tertio. Nicænus Canon prohibet Clericis non ſolum ne ſubintroductis mulieribus ad voluptatem utantur, ſed ne eas in domo ſua retineant, ſimulque cum illis habitent: atqui nuſquam prohibitum eſt Diaconis, Presbyteris, aut Epiſcopis, ne in eadem domo manerent cum uxoribus quas ante ordinationem duxerant, immo legibus Eccleſiaſticis & Imperialibus ſancitum fuit ut curam gererent uxorum, & ipſis caſte conviverent: & Sanctiſſimi Viri ad Sacerdotium aſſumpti, poſt Nicænæ Synodi tempora, cum uxoribus commorati ſunt eadem in domo, ſicut Paulinus cum Theraſia, S. Hilarius cum uxore, quam ante duxerat quam Sacerdos & Epiſcopus inaugураretur. Itaque Canon Nicænus non eſt de uxoribus ante Ordinationem ductis intelligendus, nec impoſuit legem Clericis, qua ab ipſarum uſu abſtinere perpetuo tenerentur.

Probatur minor. Primo ex Canone ſexto inter illos qui falſo Apoſtolici dicuntur: *Epiſcopus*, inquit, *aut Presbyter*, *uxorem propriam nequaquam ſub obtentu religionis abjiciat, ſi vero rejecerit, excommunicetur: ſed ſi perſeveraverit, dejiciatur.*

Secundo. Idem conſtat ex Concilio Arelatenſi 2. Canone 3. *Si quis de Clericis*, inquit, *a gradu Diaconatus, in ſolatio ſuo mulierem, præter aviam, matrem, ſororem, filiam, neptem, vel converſam ſecum uxorem, habere præſumpſerit, a communione alienus habeatur.*

Tertio. Idem conſtat ex Sancto Gregorio Magno, lib. 1. Reg. Epiſtola 50. Indict. 9. ad Symmachum Defenſorem data: *Volumus*, inquit, *ut Sacerdotes qui in Corſica commorantur, prohiberi debeant ne cum mulieribus converſentur, exceptis dumtaxat, matre, ſorore, vel uxore, quæ caſte regenda eſt.*

Quarto. Idem conſtat ex Concilio Turonenſi ſecundo, quod manifeſte ſupponit Epiſco-

ſcopum conjugi ante Ordinationem ductæ cohabitare & convivere poſſe quaſi ſorori: Sic enim decernit Canone 12. *Epiſcopus conjugem ut ſororem habeat: & ita ſancta converſatione gubernet domum omnem, tam Eccleſiaſticam, quam propriam, ut nulla de eo ſuſpicio conſurgat.* Et Canone 13. *Epiſcopum Epiſcopam non habentem, nulla ſequatur turba mulierum, licet ſalvetur vir per mulierem fidelem, ſicut & mulier per virum fidelem, ut Apoſtolus ait. Nam ubi talis cuſtodia neceſſaria non eſt, quid neceſſe eſt ut miſeria proſequatur, unde fama conſurgat? Habeant Miniſtri Eccleſiæ, utique Clerici, qui Epiſcopo ſerviunt, & eum cuſtodire debent, licentiam extraneas mulieres de frequentia cohabitationis ejicere.* Supponit itaque Concilium Epiſcopum convivere poſſe in eadem domo Epiſcopæ ſuæ, id eſt, uxori, quam ante Epiſcopatum & Sacerdotium duxit.

Quinto. Idem conſtat ex Legibus Chriſtianorum Imperatorum, nempe ex Reſcripto Honorii & Theodoſii ad Palladium P. V. in L. *Eum qui* Cod. Theodoſ. & Juſtin. *de Epiſcopis & Clericis*, ita decernentium: *Eum qui probabilem ſæculo Diſciplinam agit, decolorari conſortio ſororiæ appellationis non decet. Quicumque igitur cujuſcumque gradus Sacerdotio fulciuntur, vel Clericatus honore cenſentur, extranearum ſibi mulierum interdicta conſortia cognoſcant: hac tantum eis facultate conceſſa, ut matres, filias, atque germanas intra domorum ſuarum ſepta contineant. In his enim nihil ſævi criminis exiſtimari fœdus naturale permittit. Illas etiam non relinqui, caſtitatis hortatur affectio, quæ ante Sacerdotium maritorum, legitimum meruere conjugium: neque enim Clericis incompetenter adjunctæ ſunt, quæ dignos Sacerdotio viros ſua converſatione fecerunt.*

Sexto. Idem conſtat ex Juſtiniano Imperatore in Novella Conſtitutione de Sanctiſſimis Epiſcopis, ita decernente: *Presbyteris, & Diaconis, & Subdiaconis, & omnibus in Clero conſcriptis, non habentibus uxores, ſecundum ſacros Canones, interdicimus etiam nos, ſecundum Sanctarum Regularum virtutem, mulierem aliquam in propria domo ſuperinductam habere. Tamen citra matrem, aut ſororem, aut filiam & alias perſonas, quæ omnem ſuſpicionem effugiunt.* Clericos igitur etiam majores, qui uxores habuerint, cum illis in propria domo degere poſſe ſupponit Imperator. Cum igitur ex his omnibus colligatur nuſquam prohibitum fuiſſe Diaconis, Presbyteris, Epiſcopis, ne cum uxoribus ante Ordinationem ductis una in domo commorarentur, ipſiſque caſte convíverent; & Nicænus Canon omnibus Clericis univerſim prohibeat ne ſubintroductam habeant mulierem: perſpicuum eſt ſubintroductæ mulieris nomine uxorem non intelligi: nec eo Canone perpetuam a propriis uxoribus continentiam Clericis præceptam fuiſſe.

Probatur quarto Propoſitio ex Hiſtoria Paphnutii, qui Nicænos Patres a lege perpetuæ continentiæ ab uxoribus ante Ordinationem ductis, ſacris Miniſtris imponenda, interceſſione ſua deterruit, cum eam in legem ferendam maxime propenderent. Quam Hiſtoriam ita refert Socrates, l. 1. c. 8. *Viſum erat Epiſcopis*, inquit, *legem novam in Eccleſiam introducere, ut qui eſſent ſacris initiati (ſicut Epiſcopi, Presbyteri, & Diaconi) cum uxoribus, quas, cum erant Laici, in matrimonium duxiſſent, minime dormirent. Et quoniam illis erat propoſitum de hac re conſilium inire, in medio eorum conſeſſu ſurrexit Paphnutius ac vehementer vociferatus eſt: Non grave jugum cervicibus illorum imponendum eſſe, qui erant ſacris initiati: Honorabile eſſe conjugium inter omnes, & thorum immaculatum. Videndum ne nimis exquiſita præſcriptione Eccleſiam gravi incommodo afficerent. Omnes enim non poſſe ferre tam auſteram Diſciplinam, neque a ſingulorum uxoribus fortaſſe eam caſtimoniæ normam poſſe ſervari. Viri autem cum uxore legitima concubitum caſtimoniam appellavit. Illud ſatis eſſe, ut qui in Clerum ante adſcripti erant, quam duxiſſent uxores, hi ſecundum veterem Eccleſiæ Traditionem, deinceps a nuptiis ſe abſtinerent; non tamen quemquam ab illa, quam jampridem, cum Laicus erat, uxorem duxiſſet, ſejungi debere. Iſtam in Epiſcoporum Conventu Orationem habuit Paphnutius, cum ipſe non modo nuptias non expertus eſſet, ſed nec mulierem aliquando contigiſſet. Nam a puero in Monaſterio ſeipſum ſevero vitæ diſciplinæque generi totum dediderat: qui quidem propter ſingularem caſtimoniam, præ cæteris plane in magna famæ celebritate vixit. Itaque cum totus Epiſcoporum, Presbyterorum, Diaconorum conventus verbis Paphnutii aſſenſiſſet, controverſia de hac re exorta penitus ſedata eſt, poteſtaſque permiſſa cuique pro arbitratu ab uxorum conſuetudine abſtinendi.*

Eam-

Eamdem Historiam iisdem pene verbis refert Sozomenus, lib. 1. cap. 22. quibus suffragantur Cassiodorus, l. 2. Historiæ Tripar. cap. 14. & Nicephorus, lib. 8. cap. 19. Porro hæc Historia cum Nicæno Canone cohærere non potest, si nomine subintroductarum mulierum uxores intelligantur. Itaque Nicæni Patres illo Canone majoribus Clericis continentiam perpetuam ab uxoribus, quas ante Ordinationem duxerant, non præceperunt.

Hanc Historiam ut falsam & adulterinam rejiciunt eruditissimi Cardinales Baronius & Bellarminus, Socratem & Sozomenum hac in re arguentes mendacii. Socratis testimonium rejiciunt, quia Novatianus erat, adeoque ut Novatianorum faveret errori, hanc ipsum Historiam finxisse verisimile est, quæ cœlibatum Clericorum everteret. Namque Novatiani hac in materia immaniter errabant. Nullum enim vero discrimen, quod attinet ad matrimonii usum, admittebant inter Laicos & Clericos; sed omnia miscentes, nihil Laicis licere, quod Clericis etiam non liceret; nihil prohiberi, quod Laicis etiam non prohiberetur, docebant. Cujus rei testis est omni exceptione major Sanctus Epiphanius Hæresi 59. *Quæ Sacerdotio, inquit, propter singularem functionis illius dignitatem præcipue tributa sunt, ea ad omnes communiter pertinere judicant*. Unde contra eam dem Hæresim disputans sanctissimus Hæretimastiga, Clericorum cœlibatum propugnat velut Ecclesiæ legibus firmatum. Ex quibus duo colligere facile est: primo falsum esse, ac prorsus fictitium, quod Sacrates ait, Nicœnos Patres cœlibatum, vel rem uxoriam, arbitrio Sacerdotum, Sacrorumque Ministrorum permisisse. Illa enim magnæ Synodi indulgentia S. Epiphanium Nicæni Concilii temporibus proximum non latuisset. Secundo, Socratem in gratiam Novatianorum, quorum in castris militabat, haud sincerum se Historicum in cœlibatus legibus recensendis præbuisse.

Baronii & Bellarmini Cardinalium Responsio expenditur.

Addunt hujus Historiæ impugnatores, istud de Socrate eo verisimilius credi posse, quod putidis passim mendaciis scateat ejus Historia: quorum specimen exhibet lib. 5. cap. 21. in quo scribit primo, licuisse, etiam suo tempore, unicuique celebrare Pascha quando vellet, nec Ecclesiam ea de re aliquid umquam lege lata sanxisse: cum tamen ex Sancto Athanasio, ex Eusebio, aliisque Patribus ac Historicis constet editum esse ea de re decretum a Nicæna Synodo; ut nempe Dominica proxime sequente Lunam 14. primi mensis ab omnibus uniformi ritu celebraretur. Secundo, scribit in Romana Ecclesia trium dumtaxat hebdomadum jejunium ante Festum Paschatis observari: cum ex S. Leone constet solidis diebus 40. jejunium Romæ fuisse observatum. Tertio, scribit Romæ non fuisse jejunium Sabbato, seu Sabbatum ex numero dierum Quadragesimalis Jejunii exemptum fuisse, quod ex Sancto Augustino, Epistola 86. ad Januarium data, convincitur apertæ falsitatis. Quamobrem negant viri illi eruditi Socrati tot mendaciorum Architecto fidem esse adhibendam.

Sozomeni pariter testimonium explodunt, tum quod Socratem exscribat, tum quod Sanctus Gregorius, l. 6. Epistolar. Indict. 15. Epistola 195. ad Eulogium Episcopum Alexandrinum data, Sozomeni Historiam hoc elogio notet: *Ipsam Sedes Apostolica recipere recusat, quoniam multa mentitur*.

Verum illustrissimorum & doctissimorum hominum exceptiones adversus testimonium Socratis & Sozomeni nullius sunt ponderis. Nam quod Socratem spectat, licet ille Novatianus fuerit, sive faverit Novatianis; non tamen in eo versatur errore quem ipsis Sanctus Epiphanius affingit, ut Laicos, & Clericos, in iis quæ matrimonium spectant, pares faciat: siquidem Laicos nondum matrimonii vinculis adstrictos uxorem ducere posse non negat: majores autem Clericos, qui uxorem ante sacram Ordinationem non duxerunt, negat matrimonium jure inire posse. Nec cœlibatum Socrates evertit sacrorum Ministrorum, illam Paphnutii Historiam referendo: cum perpetuæ continentiæ lege teneri eos asserat, qui cœlibes aut vidui ad sacros Ordines promoti sunt. Nec vero consequens est, Socratem in Paphnutii Historia mentiri, quia in aliis nonnullis contra Historiæ leges peccavit; alioqui nihil certi in Historia habebimus, quia nullus pene Historicus est, cui error aliquis exprobrari non possit.

Quod etiam contra Sozomenum ex Sancto Gregorio objiciunt, fidem ejus in omnibus non elevat, sed in iis tantum quæ Eudoxii Constantinopolitanæ Ecclesiæ invaso-

ris,

ris, & Theodori Mopsuesteni res gestas spectant, ut constabit legenti integrum Sancti Gregorii locum: *In Historia Sozomeni*, inquit, *de quodam Eudoxio, qui Constantinopolitanæ Ecclesiæ Episcopatum arripuisse dicitur, aliqua narrantur: sed ipsam quoque Historiam Sedes Apostolica recipere recusat, quoniam multa mentitur, & Theodorum Mopsuestiæ nimium laudat, atque usque ad diem obitus sui, magnum Doctorem Ecclesiæ fuisse perhibet. Restat ergo, ut si quis illam Historiam recipit, Synodo, quæ piæ memoriæ Justiniani temporibus de Tribus Capitulis facta est, contradicat; qui vero contradicere non valet, illam Historiam necesse est ut repellat*. Sanctissimi ergo Pontificis & Doctoris censura Historiam Sozomeni universim non perstringit, adeoque veritati Historiæ Paphnutii non incommodat. Quin immo cum Gregorius Magnus Sozomeni fidem, auctoritatemque elevasset ex eo quod Theodoro Mopsuesteno faverit, retulisset profecto quod errore tanto de Paphnutio Confessore & Concilio Nicæno imprudenter ille confixerat, aut a Socrate confictum retulerat, si Historiam illam figmenti & fabulæ loco habuisset: cum tanti videri possit ad fidem Sozomeno derogandam.

Objectio prima petitur ex S. Epiphanio, Hæresi 59. & ex S. Hieronymo, Epistola 50. & in libris adversus Vigilantium, & in Apologia ad Pammachium, asserentibus Episcopos, Presbyteros, & Diaconos non eligi, nisi aut virgines, aut viduos, aut post Ordinationem in æternum pudicos. Falsum igitur est quod Socrates & Sozomenus de Paphnutio referunt, ipsum Nicænos Patres a proposito indicendæ majoribus Clericis continentiæ avocasse, ipsisque permisisse pro arbitratu ab uxorum consuetudine ut abstinerent, vel earum amplexibus fruerentur.

Præterea. Si Clerici majores uxoribus ante Ordinationem ductis convivere potuissent, ex sententia Nicænorum Patrum, æque excepissent uxorem ex earum numero mulierum, quibuscum eadem in domo versari non debent, sicut exceperunt matrem, sororem, aut amitam: atqui uxorem non exceperunt: argumento est itaque ipsos sacris Ministris nedum usu, sed & contubernio uxorum interdixisse.

Tertio, verisimile non est Nicænos Patres, qui sacrorum Ministrorum castitati tam sedulo prospexerunt, a subintroductarum societate mulierum ipsos abstrahendo, eisdem uxorios amplexus permisisse. Igitur Canon tertius Nicæni Concilii continentiam ab uxoribus ante Ordinationem ductis majoribus Clericis præcipit: neque cum eo conciliari potest, quæ de Paphnutio refertur Historia.

Respondeo ad primum, nego consequens: nam præterquam quod Sancti Epiphanius & Hieronymus octoginta circiter annis a Nicæni Concilii tempore sunt remoti, quo temporis intervallo variari potuit Disciplina, ex eorum testimoniis non colligitur sacrorum Ministrorum continentiam aliquo fuisse Canone præceptam in Ecclesia universa, sed id referunt quod, ut plurimum, non ex lege, sed ex pietate observabatur. Quod non impedit quominus intercedere Paphnutius Confessor potuerit, ne Patres Nicæni lege lata perpetuam continentiam Clericis indicerent, quam pia quadam consuetudine dumtaxat plurimis in Ecclesiis servabant. Nec obstat quod S. Epiphanius ait, *Presbyteros, Diaconos, & Subdiaconos ab uxoris consuetudine se continere, ubi Ecclesiastici Canones accurate servantur*. Non enim significat his verbis, continentiam ab uxoribus suo tempore fuisse in Ecclesia sacris Ministris aliquo Canone Concilii Œcumenici præceptam: & si id significaret, contra Historiæ leges peccaret, quod ipsi non infrequens est. Nam Subdiaconos æque ac majores Clericos ab ipsarum consuetudine se continere asserit, ubi Canones vigent: cum tamen certum sit S. Epiphanii temporibus Subdiaconatum non fuisse majoribus Ordinibus & sacris annumeratum: siquidem S. Epiphanius a Pappo Episcopo Diaconus ordinatus est, prætermisso Subdiaconi gradu, & Epiphanius ipse, eodem omisso, Paulinianum Sancti Hieronymi fratrem Diaconum consecravit: Cum etiam aliunde certum sit continentiæ jugum Subdiaconis in Ecclesia ipsa Occidentali universa fuisse impositum Pelagii II. & S. Gregorii Magni temporibus. Cum enim Pelagius Subdiaconos Siciliæ uxoribus suis permisceri, Romanæ Ecclesiæ legibus prohibuisset, duriorem ejus constitutionem existimans S. Gregorius sustulit, decernens ut qui matrimonio conjuncti erant, eo libere uti permitterentur. Illud solum constituit, ut Subdiaconi deinceps in Sicilia non ordinarentur, nisi prius castitatem vovis-

voviſſent. Id conſtat ex ipſius Epiſtola 42. l. 1. ad Petrum Subdiaconum Siciliæ data: *Ante triennium*, inquit, *omnium Eccleſiarum Subdiaconi Siciliæ prohibiti fuerant, ut more Romanæ Eccleſiæ ſuis uxoribus nullatenus miſcerentur; quod mihi durum atque incompetens videtur, ut qui uſum continentiæ non invenit, neque caſtitatem promiſit, compellatur a ſua uxore ſeparari, atque per hoc, quod abſit, in deterius cadat...... Unde videtur mihi ut a præſenti die Epiſcopis omnibus dicatur, ut nullum facere Subdiaconum præſumant, niſi qui ſe victurum caſte promiſerit, quatenus & præterita mala, quæ propoſito mentis appetita non ſunt, violenter non exigantur, & futura caute caveantur.*

Ad ſecundum reſpondeo, nego antecedens. Non erat enim neceſſe uxorem nominatim excipi a Patribus Nicænis illo Canone; ſiquidem ſatis intelligebatur excepta, hoc ipſo quod e numero ſubintroductarum mulierum non eſſet, ac inter eas, quæ ſuſpicionem omnem effugiunt, jure merito cenſeretur.

Ad tertium reſpondeo, nego antecedens. Clericorum enim caſtitas & fama cum ſubintroductis mulieribus periclitata fuiſſet, non autem cum uxoribus ante Ordinationem ductis, quibuſcum caſtitatem ſervantes conjugalem, nemini erant offenſioni, continentiæ perpetuæ lege nondum ipſis impoſita.

Objicies, non eſſe veriſimile quod Paphnutius Chriſti Confeſſor Auctor fuerit hujus conſilii, quod Clericorum incontinentiæ & libidini favebat; quodque dedecorabat Eccleſiam, ut nimirum rei uxoriæ impune vacarent ſacri Eccleſiæ Miniſtri; nec rurſus veriſimile eſt Nicænos PP. tam ignava & fœda conniventia in ejus ſententiam deſcendiſſe: conficta itaque videtur, quæ de Paphnutio a Socrate & Sozomeno refertur Hiſtoria.

Reſp. nego antecedens. Paphnutii namque conſilium & Clericorum incontinentiæ medebatur potius quam frœna laxaret, & in Eccleſiæ bonum ac honorem cedebat. Juvenes enim maritos aliquando ad Sacerdotium, aut Diaconatum, aut ad alia Eccleſiæ Miniſteria promoveri, exiguus qui tunc erat Catholicorum Chriſtianorum numerus, Eccleſiæ neceſſitas, & illorum ad hæc obeunda præclaræ dotes poſtulabant: qui tamen ab uxorum ſuarum conſortio, propter mutuæ incontinentiæ pericula abſtrahi ſeſe non patiebantur: immo ante Ordinationem interdum conteſtabantur, ſe ab uxoribus continere non poſſe. Unde S. Paphnutius prudenter omnino ſuaſit Nicænis Patribus, qui novam legem in Eccleſiam introducere volebant de perpetua Clericorum majorum continentia, immo illam Subdiaconis ipſis imponere, ut refert Sozomenus, ut ab eo condendo decreto ſuperſederent, quod Eccleſiæ noxium magis quam utile futurum eſſet iis temporibus, quibus conjugati ob ſacrorum paucitatem Miniſtrorum ordinabantur, obedientia potius adacti, quam ſponte ad ſacra Miniſteria convolantes. Prudenter etiam Nicæni Patres Paphnutio auſcultavere, & illius interceſſionis habita ratione, decretum, quod fuerant meditati, ſuſpenderunt, quod ipſis vitio verti nequaquam poteſt, ſicut nec Ancyranis Patribus ſimilis, qua uſi ſunt erga Diaconos, qui tempore Ordinationis conteſtati fuerant de impotentia continendi, Œconomia. Sic autem habet Canon Ancyranus IX. ex interpretatione Dionyſii Exigui: *Diaconi quicumque ordinantur, ſi in ipſa Ordinatione proteſtati ſunt, & dixerunt velle ſe conjugio copulari, quia ſic manere non poſſunt: hi ſi poſtmodum uxores duxerint, in Miniſterio maneant, propterea quod eis Epiſcopus licentiam dederit. Quicumque ſane tacuerint, & ſuſceperint manus impoſitionem, profeſſi continentiam, & poſtea nuptiis obligati ſunt, a Miniſterio ceſſare debebunt.*

Eamdem Œconomiam ſuaſit Pinytho Gnoſſiæ Eccleſiæ Epiſcopo S. Dionyſius Corinthiorum Antiſtes, ipſum per Epiſtolas commonefaciens ne grave ſervandæ, immo compulſæ caſtitatis onus, ac neceſſitatem, Fratrum ac Diſcipulorum animis imponeret, in quo multorum periclitabatur infirmitas; cujus rationem habere, & ſuorum imbecillitati ipſum ſe attemperare neceſſe erat: quod conſilium laudavit, amplexuſque eſt Pinythus, teſte Euſebio, l. 4. Hiſt. Eccl. c. 22.

Nec viris eruditis aſſentiri poſſum, qui S. Dionyſium deterruiſſe Pinythum ajunt ab onere caſtitatis imponendo multitudini Fidelium, non vero a continentia Clericis majoribus præcipienda. Incredibile namque eſt Pinythum integerrimæ Fidei Epiſcopum, & divi-

divinarum Scripturarum notitia atque intelligentia conſpicuum (ut teſtatur Euſebius) compellere voluiſſe plebem omnem Chriſtianam ad profeſſionem caſtitatis, & tam aperte faviſſe Hæreticis nuptias damnantibus. Solos itaque Clericos majores, Presbyteros ſcilicet, & Diaconos adigere voluit ad perpetuam continentiam: quo a propoſito ipſum S. Dionyſius Corinthiorum Epiſcopus graviſſima Epiſtola deterruit. Pari prudentia Sanctiſſimus Confeſſor Paphnutius Nicænos Patres abduxit a ferenda lege cœlibatus Clericorum.

Alia ratio Paphnutium impulit ut id Nicænis Patribus ſuggereret, recens nimirum Euſtathii, ſive Eutacti Monachi Hæreſis, qui tanto adverſus nuptias furebat odio, ut in ædibus conjugatorum preces fieri prohiberet, & Sacrificium ac benedictionem Sacerdotum, qui nuptiis implicati erant, execraretur: cujus Hæreſiarchæ ſuaſione plures a viris uxores, & ab uxoribus viri diſceſſerant (ut conſtat ex Concilio Gangrenſi, quod iſtius ad Hæreſeos damnationem paulo poſt celebratum eſt). Ne igitur Sacerdotum nuptiæ ante Ordinationem ſacram initæ ſceleris inſtar & turpitudinis damnari viderentur, altioreſque radices ageret excitata jam Euſtathii Hæreſis, ſi Clericis conjugatis uxorum ſocietate & uſu matrimonii interdiceretur; pie prudenterque interceſſit Paphnutius Confeſſor legi, quam Nicæni Patres conſtituere volebant de perpetua ſacrorum hominum continentia.

PROPOSITIO II.

Quamvis Nicæna Synodus de Clericorum cœlibatu nihil ſtatuerit, ejus tamen temporibus Epiſcopi, Presbyteri, & Diaconi, perpetuam continentiam ſervabant ex Eccleſiæ Diſciplina, diuturno uſu & ab Apoſtolicis temporibus derivato firmata, quam Siricius, & alii deinde Pontifices, Conciliaque, Decretis ſuis, atque Canonibus roborarunt. Cujus Diſciplinæ, legiſque ſanctimoniam irrito conatu impugnant Heterodoxi.

PRobatur prima pars auctoritate Euſebii Cæſareenſis lib. 1. Demonſtrationis Evangelicæ, cap. 9. ubi de Doctoribus & Prædicatoribus Verbi divini, id eſt, de Epiſcopis, & Presbyteris ſic loquitur: „ His autem ipſis, ut melioribus ſtudiis vacent liberius, ſejunctus a re uxoria victus adamatur, veluti iis, qui divina & incorporea ſobole propaganda, occupati teneantur: & non unius, neque duorum liberorum, ſed acervatim innumerabilis multitudinis educationem, ſanctamque Diſciplinam, ac reliquæ inſtituendæ vitæ curam ſuſceperint.

Et infra: „ Verumtamen eos qui ſacrati ſint, atque in Dei Miniſterio cultuque occupati, continere deinceps ſeipſos a commercio uxoris decet; qui autem non ad tantum aſſumpti ſint Sacerdotii munus, iis idem Sermo divinus indulget, ac palam omnibus prædicat, quod honorabile ſit conjugium, & thorus immaculatus, fornicatores & adulteros judicaturus ſit Deus.

Probatur ſecundo ex S. Cyrillo Hieroſolymitano Catecheſi 12. dicente: „ Decebat puriſſimum puritatis Doctorem ex puris prodire thalamis. Si enim qui apud Jeſum bene fungitur Sacerdotio, abſtinet a muliere: quomodo ipſe Jeſus ex muliere prodiiſſet?

Probatur tertio ex S. Epiphanio Hæreſi 59. quæ eſt Catharorum ſeu Novatianorum; ubi cum Digamos a Sacerdotio Eccleſiam jure meritoque arcere præmiſiſſet, hæc de ſacrorum hominum continentia ſubjungit: „ Quin eum inſuper, qui adhuc in matrimonio degit, ac liberis dat operam, tametſi unius ſit uxoris vir, nequaquam tamen ad Diaconi, Presbyteri, Epiſcopi, aut Hypodiaconi Ordinem admittit: ſed eum dumtaxat qui ab unius uxoris conſuetudine ſeſe continuerit, aut ea ſit orbatus: quod in illis locis præcipue fit, ubi Eccleſiaſtici Canones accurate ſervantur.

Deinde objectionem quamdam occupat; quod ſcilicet nonnullis in locis Presbyteri, Diaconi, & Subdiaconi adhuc liberos ſuſcipiant: huic porro objectioni reſpondet: „ Non illud ex Canonis auctoritate fieri; ſed propter hominum ignaviam, quæ certis temporibus negligenter agere ac connivere ſolet, ob nimiam populi multitudinem, cum

„ ſci-

„ ſcilicet, qui ad eas ſe functiones applicent, non facile reperiuntur. Quod ad ipſam „ quidem Eccleſiam attinet, ea, utpote a Spiritu Sancto bene ordinata atque con- „ ſtituta, quod decentius eſt omnibus in rebus conſiderans, ei rei ſtudere potiſſimum „ inſtituit; ut quæ divino Numini Miniſteria præſtantur, nulla re quoad fieri poteſt, „ diſtrahantur; utque ſpiritalia omnia officia quam optima, lætiſſimaque conſcientia „ gerantur. Hoc igitur dico propter ſubitas functiones atque officia convenire, ut Preſ- „ byter, ac Diaconus, & Epiſcopus Deo penitus vacet. Nam ſi illis etiam, qui e po- „ pulo ſunt, id ipſum Apoſtolus præcipit: Ut, inquit, ad tempus vacent orationi, „ quanto id magis Sacerdoti præſcribit? Nimirum nullis ut impedimentis avocetur; „ quod in ſpiritualibus ſecundum Deum negotiis, in ipſo uſu Sacerdotii, adminiſtra- „ tioneque ſerietur.

Confirmatur ex eodem Patre, in Expoſitione Fidei Catholicæ, cap. 21. „ Sacerdo- „ tium ex Virginum ordine præcipue conſtat, aut ſi minus ex Virginibus, certe ex „ Monachis, aut ſi minus ex Monachorum ordine, ex his creari Sacerdotes ſolent, „ qui a ſuis ſe uxoribus continent, aut ſecundum unas nuptias in viduitate verſan- „ tur. Secundis vero nuptiis implicitus, in Eccleſia ad Sacerdotium non admittitur, „ tametſi aut ſeſe ab uxore contineat, aut ſit viduus. Ejuſmodi, inquam, ab Epi- „ ſcopi, Presbyteri, Diaconi, & Subdiaconi gradu rejicitur.

Probatur quarto ex S. Gregorio Nyſſeno lib. de Virginitate, cap. ultimo. „ Quomo- „ do, *inquit*, Dei Sacerdotio fungeris, qui ad hoc ipſum ut munus offerres unctus „ es? Munus ſane non omnino alienum, neque ſuppoſitum ex iis quæ tibi extrinſe- „ cus eveniunt, ſed revera tuum, quod eſt homo tuus interior, qui tamquam Agnus „ innocens & perfectus eſſe debet, ab omnique macula ac ſordibus remotus. Quomodo „ hęc ipſa Deo offeres, qui legi non obtemperas prohibenti ne ſacra impurus faciat? „ Ac ſi Deum tibi apparere expetis, quid cauſæ eſt cur Moſen non audias, qui po- „ pulo edicit, ut a nuptiis purus ſit, quo Dei aſpectum comprehendat?

Probatur quinto ex Origene his omnibus antiquiore, & qui multis annis ante Ni- cænum Concilium floruit. Is porro Homil. 23. in lib. Numer. hæc habet: „ Si oratio „ Juſti ſicut incenſum offertur in conſpectu Domini, & elevatio manuum ejus Sa- „ crificium eſt veſpertinum; dicit autem Apoſtolus iis qui in conjugiis ſunt: Nolite „ fraudare invicme, niſi forte ex conſenſu ad tempus, ut vacetis orationi, & ite- „ rum in idipſum ſitis: certum eſt quia impeditur Sacrifi cium indeſinens iis qui con- „ jugalibus neceſſitatibus ſerviunt. Unde videtur mihi quod illius eſt ſolius offerre „ Sacrificium indeſinens, qui indeſinenti & perpetuæ ſe devoverit caſtitati.

Probatur ſexto ex Sancto Hieronymo, Epiſtola 50. „ Apoſtoli, *inquit*, vel virgines, „ vel poſt nuptias continentes, Epiſcopi, Presbyteri, Diaconi, aut Virgines eligun- „ tur, aut vidui, aut certe poſt Sacerdotium in æternum pudici.

Et in libro adverſus Vigilantium ſic Hæreſiarcham illum inſectatur. „ Proh nefas! „ Epiſcopos ſui ſceleris dicitur habere conſortes: ſi tamen Epiſcopi nominandi ſunt, qui „ non ordinant Diaconos niſi prius uxores duxerint: nulli cœlibi credentes pudicitiam, „ immo oſtendentes quam ſancte vivant, qui male de omnibus ſuſpicantur, & niſi „ prægnantes uxores viderint Clericorum, infantes de ulnis matrum vagientes, Chri- „ ſti Sacramenta non tribuunt. Quid facient Orientis Eccleſiæ? Quid Ægypti, & Sedis „ Apoſtolicæ quę aut Virgines Clericos accipiunt, aut continentes, aut, ſi uxores ha- „ buerint, mariti eſſe deſiſtunt? Hoc docuit Dormitantius * libidini frœna permittens.

Et in Apologia ad Pammachium pro libris adverſus Jovinianum editis: „ Ecce, „ *inquit*, perſpicue nuptias diximus concedi in Evangelio: ſed tamen eaſdem in officio „ ſuo permanentes, præmia caſtitatis capere non poſſe. Quod ſi indigne accipiunt ma- „ riti, non mihi iraſcantur, ſed Scripturis Sanctis: immo Epiſcopis & Presbyteris & „ Diaconis, & univerſo Choro Sacerdotali, & Levitico: qui ſe noverunt hoſtias of- „ ferre non poſſe, ſi operi ſerviant conjugali.

* *Sic per antiphraſim Vigilantium appellat.*

Et libro primo adverſus Jovinianum, cap. 16. „ Certe confiteris, *inquit*, non poſſe „ eſſe Epiſcopum, qui in Epiſcopatu filios faciat: alioquin ſi deprehenſus fuerit, non „ quaſi vir tenebitur, ſed quaſi adulter damnabitur. Aut permitte Sacerdotibus exerce-

„ re

„ re opera nuptiarum, ut idem sint Virgines, quod mariti: aut, si Sacerdotibus non „ licet uxores tangere, in eo sancti sunt, quia imitantur pudicitiam virginalem: sed „ & hoc inferendum: Si Laicus & quicumque Fidelis orare non potest, nisi careat „ officio conjugali: Sacerdoti, cui semper pro populo offerenda sunt Sacrificia, semper „ orandum est. Si semper orandum est, ergo semper carendum matrimonio. Nam & „ in Veteri Lege, qui pro populo hostias offerebant, non solum in domibus suis non „ erant, sed purificabantur ad tempus, ab uxoribus separati & vinum & siceram non „ bibebant, quæ solent libidinem provocare.

Legendus etiam est ejus Commentarius in Epistolam ad Titum, c. 1. Ex quibus omnibus constat, Nicænæ Synodi temporibus, & longe ante Siricium, Episcopos, Presbyteros, & Diaconos perpetuam continentiam servasse ex Ecclesiæ Disciplina diuturno usu, & ab Apostolicis temporibus firmata.

Probatur secunda pars ex Epistola Siricii Pontificis Maximi ad Himerium Taraconensem, c. 7. *Plurimos*, inquit, *Sacerdotes Christi atque Levitas, post longa consecrationis suæ tempora, tam de conjugibus suis propriis, quam etiam de turpi coitu sobolem didicimus procreasse, & crimen suum hac præscriptione defendere, quia in veteri Testamento Sacerdotibus, ac Ministris generandi facultas legitur attributa. Dicat mihi nunc quisquis ille est sectator libidinum, præceptorque vitiorum, si æstimat quod in Lege Mosis passim sacris Ordinibus a Domino laxata sunt fræna luxuriæ, cur eos, quibus committebantur Sancta Sanctorum, præmonet dicens: Sancti estote, quia ego Sanctus sum Dominus Deus vester? Cur etiam procul a suis domibus anno vicis suæ habitare jussi sunt Sacerdotes? Hac videlicet ratione, ne vel cum uxoribus possent carnale exercere commercium, ut conscientiæ integritate fulgentes acceptabile Deo munus offerrent. Quibus, etiam expleto deservitionis suæ tempore, uxorius usus solius successionis causa fuerat relaxatus, quia non ex alia nisi ex Tribu Levi, quisquam ad Dei Ministerium fuerat præceptus admitti. Unde & Dominus Jesus, cum nos suo illustrasset adventu, in Evangelio protestatur, quia legem venit implere, non solvere; ideo Ecclesiam, cujus sponsus est pretiosus forma, castitatis voluit splendore radiare, ut in die judicii sine macula & ruga eam possit reperire. Quarum sanctionum Sacerdotes omnes, atque Levitæ insolubili lege adstringimur, ut a die Ordinationis nostræ sobrietati & pudicitiæ, & corda nostra mancipemus, & corpora; dummodo per omnia Deo nostro, in his, quæ quotidie offerimus, Sacrificiis placeamus. Qui autem in carne sunt, dicente electionis Vase, Deo placere non possunt. Vos autem non estis in carne, sed in spiritu. Si tamen Spiritus Dei habitat in vobis: & ubi poterit, nisi in corporibus sanctis Dei Spiritus habitare? Et quia aliquanti, de quibus loquimur, ut tua Sanctitas retulit, ignoratione lapsos se esse deflent: his, hac conditione, misericordiam dicimus non esse negandam, ut sine ullo honoris augmento, in hoc, quo detecti sunt, quamdiu vixerint, officio perseverent; si tamen post hæc continentes se studuerint exhibere. Hi vero qui illiciti privilegii excusatione nituntur, ut sibi asserant veteri hoc lege concessum, noverint se ab omni Ecclesiastico honore, quo indigne usi sunt, Apostolicæ Sedis auctoritate dejectos, nec umquam posse veneranda attrectare Mysteria, quibus se ipsi, dum obscœnis cupiditatibus inhiant, privaverunt. Et quia exempla præsentia cavere nos præmonent in futurum: si quilibet Episcopus, Presbyter, atque Diaconus deinceps talis fuerit inventus, jam sibi omnem indulgentiæ per nos aditum intelligat obseratum: quia ferro necesse est excidantur vulnera, quæ fomentorum non senserint medicinam.*

Ante Siricii quidem Pontificatum integro sæculo, majoribus Clericis, immo & Subdiaconis, perpetuæ lex continentiæ imposita fuerat Canone 33. Concilii Illiberitani; sed vel ea lex solos Ecclesiarum Provinciæ Bæticæ Clericos spectabat, nec pro universa Ecclesia Hispaniensi lata fuerat, vel in illa etiam Provincia non fuerat summo consensu recepta, & usu firmata, saltem quoad Presbyteros, Diaconos, & Subdiaconos. Sic porro habet Canon Illiberitanus: *Placuit in totum prohiberi Episcopis, Presbyteris, Diaconibus, & Subdiaconibus positis in Ministerio, abstinere se a conjugibus suis, & non generare filios: quicumque vero fecerit, ab honore Clericatus exterminetur.* Qui Canon ita non est exponendus, quasi Illiberitani Patres re uxoria sacris Ministris interdixerint

eo

eos solum tempore quo Ministerium suum obibant; alioqui reos violati Canonis honore Clericatus privare non potuissent. Nusquam enim probari, aut saltem difficillime potuisset, quod tunc præcise uxoris sese polluissent amplexibus, cum rem sacram peragere ex officio tenebantur. Positis itaque in Ministerio nuptiarum usus prohibitus est; id. est, Clericis, ex quo sacros ad Ordines, & divina Ministeria promoti erant.

Confirmatur ex ejusdem Pontificis Epistola 4. ad Africanos Episcopos data, c. 9. *Præterea, inquit, quod dignum, & pudicum, & honestum est, suademus ut sacerdotes, & Levitæ cum uxoribus suis non coeant, quia in Ministerio divino quotidianis necessitatibus occupantur. Ad Corinthios namque sic Paulus scribit dicens: Abstinete vos ut vacetis orationi. Si ergo Laicis abstinentia imperatur, ut possint deprecantes videri: quanto magis Sacerdos utique omni momento paratus esse debet, munditiæ puritate securus, ne aut Sacrificium offerat, aut baptizare cogatur? Qui si contaminatus est carnali concupiscentia, quid faciet? . . . . Qua conscientia, quo merito hic exaudiri se credit, cum dictum sit: Omnia munda mundis: coinquinatis autem & infidelibus nihil mundum?* Sacerdotibus itaque & Diaconis continentiæ perpetuæ legem imposuit Siricius Pontifex: qua Subdiaconos teneri noluit. Quod enim Levitarum nomine Subdiaconos etiam ab eo significatos quidam volunt, nugatorium est.

Siricii decretum iisdem fere verbis repetit & confirmat Innocentius Primus tum Epistola 2. ad Victricium Rothomagensem Episcopum, cap. 9. tum in Epistola 3. ad Exuperium Episcopum Tolosanum, c. 1.

Probatur secundo ex Epistola 84. S. Leonis ad Anastasium Episcopum Thessalonicensem data, c. 4. *Nam cum extra Clericorum ordinem constitutis*, inquit, *nuptiarum societati, & procreationi filiorum studere sit liberum: ad exhibendam tamen perfectæ continentiæ puritatem, nec Subdiaconibus quidem connubium carnale conceditur: ut & qui habent, sint tamquam non habentes; & qui non habent, permaneant singulares. Quod si in ordine, qui quartus a capite est, dignum est custodiri; quanto magis in primo, aut secundo, vel tertio servandum est, ne aut Levitico Ministerio, aut Presbyterali honore, aut Episcopali excellentia quisquam idoneus existimetur, qui se a voluptate uxoria necdum frænasse detegitur?* Porro quod de Subdiaconorum continentia statuit, singularem Ecclesiæ Romanæ & quarumdam aliarum disciplinam spectat, non Canone, sed consuetudine sola sancitam, & ex pietate observatam, nulla decreta pœna adversus eos qui ad Subdiaconatum promoti, matrimonii legitimi juribus uterentur.

Confirmatur ex Epistola ejusdem 92. ad Rusticum Narbonensem Episcopum data, c. 3. *Lex continentiæ*, inquit, *eadem est Ministris altaris, quæ Episcopis, atque Presbyteris. Qui cum essent Laici, sive Lectores, licite & uxores ducere, & filios procreare potuerunt. Sed cum ad prædictos pervenerint gradus, cœpit eis non licere, quod licuit. Unde, ut de carnali fiat spirituale conjugium, oportet, eos nec dimittere uxores, & quasi non habeant, sic habere, quo & salva sit charitas conjugiorum, & cessent opera nuptiarum.*

Probatur tertio ex Concilio Taurinensi, anno 397. celebrato Canone 8. *Hi autem*, inquit, *qui contra interdictum sunt ordinati, vel in Ministerio filios genuerunt, ne ad majores gradus ordinum permittantur, Synodi decrevit auctoritas.*

Probatur quarto ex Concilio Carthaginensi 2. quod anno 390. sub Genethlio Episcopo Carthaginensi celebratum est, Canone 2. in quo Epigonius Episcopus Bullensium, non Aurelius, ut habent vulgatæ Conciliorum editiones (quas recte monet emendandas P. Labbæus) sic loquens inducitur: *Cum in præterito Concilio de continentiæ & castitatis moderamine tractaretur, gradus isti tres conscriptione quadam castitati per consecrationes annexi sunt. Episcopos, inquam, Presbyteros, & Diaconos, ita placuit, ut condecet sacrosanctos Antistites, & Dei Sacerdotes, necnon & Levitas, vel qui Sacramentis divinis inserviunt, continentes esse in omnibus, quo possint simpliciter, quod a Deo postulant, impetrare; ut quod Apostoli docuerint, & ipsa servavit antiquitas, nos quoque custodiamus. Ab universis Episcopis dictum est: Omnibus placet, ut Episcopi, Presbyteri, & Diaconi, vel qui Sacramenta contrectant, pudicitiæ custodes, etiam ab uno-*

uxoribus se abstineant. Ab omnibus dictum est, Placet ut in omnibus, & ab omnibus pudicitia custodiatur, qui altari deserviunt.

Ex quibus constat Trullanæ Synodi Episcopos Canone 13. perperam Africanorum Patrum decreta exposuisse continentiæ legem ab illis impositam Sacerdotibus & sacratis Ministris, ad illud tempus dumtaxat referendo, quo vicem suam in altaris Ministerio, sacrorumque contrectatione implerent. Statuerunt enim Africani Patres absolute, & absque ulla restrictione, pudicitiam ab Episcopis, Presbyteris, & Diaconis custodiri: *Ab omnibus*, inquiunt, *& in omnibus*: utque se abstineant ab uxoribus, qui Sacramenta contrectant, non vero tempore dumtaxat contrectandorum Sacramentorum.

Confirmatur ex Concilio Carthaginensi V. Canone 3. ita decernente: *Præterea, cum de quorumdam Clericorum, quamvis erga uxores proprias, incontinentia referretur, placuit, Episcopos, & Presbyteros, & Diaconos, secundum priora statuta, etiam ab uxoribus continere. Quod nisi fecerint, ab Ecclesiastico removeantur Officio, cetæros autem Clericos ad hoc non cogi; sed secundum uniuscujusque Ecclesiæ consuetudinem observari debere.* Quo ex Canone constat Subdiaconis continentiæ perpetuæ legem in Ecclesia Africana non fuisse impositam, anno 398. quo Concilium istud celebratum est.

Hanc in Ecclesia Africana viguisse Disciplinam testatur etiam S. Augustinus, lib. 2. de Adulterinis Conjugiis, c. ultimo, ubi eos qui dimissis uxoribus alias ducere volebant, sibi impossibilem esse continentiam essutientes, Clericorum urget exemplo, qui ad sacros Ordines plerumque rapti vi Christianæ plebis, se tamen servandæ continentiæ necessitati sponte subdunt, ex quo sunt ordinati. *Solemus*, inquit, *eis proponere etiam continentiam Clericorum, qui plerumque ad eamdem sarcinam subeundam capiuntur inviti, eamque susceptam usque ad debitum finem, Domino adjuvante, perducunt.*

Probatur quinto ex Concilio Toletano primo, quod sub Athanasii Pontificatu, anno Christi 400. celebratum est, Canone 1. ita decernente: *Placuit ut Diaconos si vel integri, vel casti sint, & continentis vitæ, etiamsi uxores habeant, in Ministerio constituantur; ita tamen, ut si qui, etiam ante interdictum, quod per Episcopos Lusitanos constitutum est, incontinenter cum uxoribus vixerint, Presbyterii honore non cumulentur. Si quis vero ex Presbyteris ante interdictum, filios susceperit, de Presbyterio ad Episcopatum non admittatur.*

Probatur sexto ex Concilio Arausicano primo, anno 441. celebrato, Canone 12. *Deinceps*, inquit, *non ordinentur Diacones conjugati, nisi qui prius conversionis proposito professi fuerint castitatem.* Et Canone 23. *Si quis autem, post acceptam benedictionem Leviticam, cum uxore sua incontinens invenitur, ab officio abjiciatur.* Et Canone 24. *De his autem, qui prius ordinati, in hoc ipsum inciderunt, Taurinatis Synodi sequendam esse sententiam, qua jubentur non ulterius promoveri.*

Probatur septimo ex Concilio Arelatensi secundo, anno 452. Canone 2. decernente: *Assumi aliquem ad Sacerdotium non posse in conjugii vinculo constitutum, nisi fuerit præmissa conversio.* Et Canone 3. ita statuit: *Si quis Clericus a gradu Diaconatus, in solatio suo mulierem, præter aviam, matrem, sororem, filiam, neptem, vel conversam secum uxorem habere præsumpserit, a communione alienus habeatur.* Ex his Canonibus constat, Cœlibatus legem tunc Subdiaconis nondum fuisse in Galliis impositam, ea vero adstrictos fuisse Diaconos & Sacerdotes, quibus nec propria cum uxore licebat commorari, nisi solemni se continentiæ voto consecrasset. Id enim conversionis nomen passim in Canonibus significat.

Probatur octavo ex Concilio Turonensi 1. anno 461. Canone primo ita statuente: *Si universis Fidelibus, secundum Apostolicam Doctrinam, castitas custodienda indicitur, ut qui habent uxores ita sint quasi non habentes; quanto magis Sacerdotes Dei ac Levitæ divino mancipati altari custodire debent, ut non solum cordis, verum etiam corporis puritatem servantes, pro plebe supplicaturi, preces suas ad divinum introire mereantur auditum . . . . . Cum ergo Laico abstinentia imperetur, ut possit Orationi vacans, & Deum deprecans exaudiri: quanto magis Sacerdotibus & Levitis qui omni momento parati Deo esse debent in omni munditia, & puritate securi, ne aut Sacrificium offerre, aut*

…ptizare, si id temporis necessitas poposcerit, cogantur? Qui si contaminati fuerint …li concupiscentia, qua mente excusabunt, quo pudore usurpabunt, qua conscien… quo merito exaudiri se credent?

Canone 1. ita decernit: *Et licet a Patribus nostris emissa auctoritate id fuerit …tutum, ut quicumque Sacerdos, vel Levita filiorum procreationi operam dare fuisset …ictus a Communione Dominica abstineretur: nos tamen huic districtioni moderationem …bentes, id decrevimus, ut Sacerdos, vel Levita conjugali concupiscentiæ inhærens, …a filiorum procreatione non desinens, ad altiorem gradum non ascendat, neque Sa…cium Deo offerre, vel plebi ministrare præsumat. Sufficiat his tantum ut a commu…e non efficiantur alieni.* Multitudo Sacerdotum & Diaconorum, qui rei uxoriæ …ram dabant, fecit ut Gallicani Episcopi in Synodo Turonensi congregati priorum …nonum severitatem erga illos temperarent, eosque a sacris Ministeriis dumtaxat sus…nsos, & ad altiorem ordinem ac gradum inhabiles fore decernerent, non autem a …mmunione alienos. Et hi quidem Canones solos Sacerdotes, & Diaconos spectant, …m vero Subdiaconos.

Uxores tamen ducere Subdiaconis ipsis non licebat in Ecclesiis Gallicanis, quamvis …lio sæculo matrimonii ante Ordinationem initi juribus impune adhuc, & licite ute…entur. Id constat ex Concilio Venetico, anno 465. celebrato, Canone 2. *Presbyteri*, inquit, *Diaconi atque Subdiaconi, quibus ducendi uxores licentia non est, etiam aliena…um nuptiarum evitent convivia, nec eis cœtibus admisceantur, ubi amatoria cantantur, & turpia, aut obscœni motus corporum choreis & saltibus efferuntur: ne auditus & obtutus sacris Mysteriis deputatus turpium spectaculorum atque verborum contagio polluatur.*

Probatur nono ex Concilio Agathensi, anno 506. Canone 9. ita decernente: *Placuit etiam, ut si Diacones, aut Presbyteri conjugati ad thorum uxorum suarum redire voluerint, Papæ Innocentii Ordinatio, & Siricii Episcopi auctoritas, quæ est his Canonibus inserta, conservetur.* Solis Sacerdotibus & Diaconis prioris usu matrimonii interdicit Synodus, secundum Siricii & Innocentii Summorum Pontificum decreta: non vero Subdiaconis.

Probatur decimo ex Concilio Arvernensi, anno 535. Canone 13. *Cum Presbyteri*, inquit, *atque Diaconi sublimi dignitatis apice prorogantur, actibus omnino renuntient sæculi, & ad sacrum electi Ministerium, repudient carnale consortium, ac permixtionis pristinæ contubernium permutent germanitatis affectu: & quisquis ille est Presbyter, atque Diaconus, divino munere benedictione percepta, uxoris prius suæ frater illico efficiatur ex conjuge. Attamen quosdam reperimus ardore libidinis inflammatos, abjecto militiæ cingulo, vomitum pristinum, & inhibita rursus conjugia repetiisse, atque incesti quodammodo crimine clarum decus Sacerdotii violasse; quod nati etiam filii prodiderunt. Quod quisque fecisse cognoscitur, omni in perpetuum, quam admisso jam crimine perdidit, dignitate privabitur.*

Probatur undecimo ex Concilio Aurelianensi quarto, anno 538. Canone 1. ita decernente: *Nullus Clericorum a Subdiacono, & supra, qui uxores in proposito suo accipere inhibentur, propriæ, si forte jam habeat, misceatur uxori. Quod si fecerit, laica communione contentus, juxta priorum Canonum statuta, ab officio deponatur. Quem si sciens Episcopus suus in vilitate permixtionis viventem, ad Officium postea admiserit; & ipse Episcopus, ad agendam pœnitentiam, tribus mensibus sit a suo Officio sequestratus.*

Probatur duodecimo ex Concilio Aurelianesi quarto anno 541. Canone 17. statuente: *Ut Sacerdotes, sive Diaconi, cum conjugibus suis non habeant communem lectum, & cellulam: ne propter suspicionem carnalis consortii religio maculetur; quod qui fecerint, juxta priscos Canones, ab Officio regradentur.*

Probatur decimo tertio ex Concilio Aurelianensi quinto, anno 549. Canone 4. *Si quis Clericus*, inquit, *post acceptam benedictionem cujuslibet loci, vel ordinis, ad conjugalem thorum jam sibi illicitum, denuo redire præsumpserit, usque in diem vitæ, ab honore accepti ordinis, & sicut habent antiquorum Patrum Canones, ab officio deponatur, ei tantummodo communione concessa.*

Probatur decimo quarto ex Concilio Turonensi secundo, anno 567. Canone 12. *Episcopus*, inquit, *conjugem ut sororem habeat: & ita sancta conversatione gubernet domum omnem, tam Ecclesiasticam, quam propriam, ut nulla de eo suspicio consurgat. Et licet, Deo propitio, Clericorum suorum testimonio castus vivat, quia cum illo tam in cella, quam ubicumque fuerit, sui habitent, eumque Presbyteri, & Diaconi, vel deinceps Clericorum turba juniorum, Deo auctore, conservent: sic tamen propter Zelotem Deum nostrum, tam longe absint mansionis propinquitate divisi, ut nec hi, qui ad spem recuperandam Clericorum servitute nutriuntur, famularum propinqua contagione polluantur.*

Probatur decimo quinto ex Concilio Matisconensi primo, anno 581. Canone 11. *Episcopi*, inquit, *Presbyteri, vel universi honoratiores Clerici, cum sublimi dignitatis apice sublimantur, actibus omnino renuntient sæculi, & sacro electi Ministerio, repudient carnale consortium, ac permixtionis pristinæ contubernium commutent germanitatis affectu. Et quisquis ille est divino munere benedictione percepta, uxori prius suæ frater illico efficiatur ex conjuge*, &c. ut in Concilio Arvernensi primo Canone 23. supra laudato.

Probatur decimo sexto ex Concilio Lugdunensi tertio, anno 583. Canone primo: *Placuit etiam*, inquit, *ut si quicumque uxoribus juncti ad Diaconatus, aut Presbyteratus ordinem quoquo modo pervenerint, non solum lecto, sed etiam frequentatione quotidiana, debeant de uxoribus suis sequestrari. Quod si (quod Deus avertat) de eorum familiari contubernio, post acceptam benedictionem, infans natus paruerit, ab Officii gradu priventur.*

Probatur decimo septimo ex Concilio Toletano tertio, sub Gelasii Secundi Pontificatu, temporibus Recaredi Regis celebrato Canone quinto. *Compertum est*, inquit, *a sancto Concilio, Episcopos, Presbyteros, & Diaconos venientes ex Hæresi, carnali adhuc desiderio uxoribus copulari. Ne ergo de cætero fiat, hoc præcipitur quod & prioribus Canonibus terminatur, ut non liceat eis vivere libidinosa societate, sed manente inter eos fide conjugali, communem utilitatem habeant, & non sub uno conclavi maneant. Et certe si suffragatur virtus, in aliam domum suam uxorem faciat habitare, ut castitas & apud Deum, & homines habeat testimonium bonum. Si quis vero post hanc conventionem obscœne cum uxore elegerit vivere, ut Lector habeatur. Qui vero semper sub Canone Ecclesiastico jacuerunt, si contra Veterum imperata, in suis cellulis, mulierum, quæ infamem suspicionem possunt generare, consortium habuerint, illi Canonice quidem distringantur; mulieres vero ipsæ ab Episcopo venumdatæ pretium ipsum pauperibus erogetur.*

Probatur decimo octavo ex testimoniis S. Gregorii Magni, lib. 1. Epist. 42. & Epist. 50. superius relatis. Et ex Epist. 39. libri 7. ad Romanum Defensorem data, in qua hæc habet: *Pervenit autem ad nos, quosdam Episcoporum, sub prætextu quasi solatii, in una domo cum mulieribus conversari. Et ideo ne per hoc aut subsannatoribus justa obtrectationis detur occasio, aut facilem antiquus humani generis inimicus materiam deceptionis assumat, hujus tibi serie præceptionis injungimus, ut strenuum te studeas, & solicitum exhibere: & si qui Episcoporum, quos commissi tibi matrimonii finis includit, cum mulieribus degunt, hoc omnino compescas, & de cætero eas illic habitare nullo modo patiaris, exceptis eis quas Sacrorum Canonum censura permittit, id est, matre, amita, germana, & aliis hujusmodi, de quibus prava non possit esse suspicio. Melius tamen faciunt, si etiam a talium se cohabitatione contineant. Nam legitur quod B. Augustinus nec cum sorore sua habitare consenserit, dicens: Quæ cum sorore mea sunt, sorores meæ non sunt . . . Præterea curæ tuæ sit eosdem fratres nostros Episcopos adhortari, ut subjectos sibi, in sacris videlicet Ordinibus constitutos, quod ipsi servant, ad similitudinem sui modis omnibus servare commoneant: hoc tantummodo adjecto, ut hi, sicut Canonica decrevit auctoritas, uxores, quas caste debent regere, non reliquant*, Legantur ejusdem Epistolæ 42. & 43. lib. 11.

Porro ex his omnibus constat quam merito explodensa sit fabula, quam Centuriatores Magdeburgenses Centuria 9. obtrudunt nomine Historiæ, quam S. Udalricus Augustanus Episcopus ad Nicolaum Primum Pontificem Maximum scribens retulerit, hoc ferme tenore: *Beatus Gregorius suo quodam decreto uxores Sacerdotibus ademit. Deinde cum paulo post jussisset ex piscina sua pisces aliquot capi, Piscatores infantium suffocatorum capita ad sex millia, piscium loco extraxerunt. Quam cædem infantium cum in-*

intelligeret Sanctus Pontifex ex occultis fornicationibus, vel adulteriis Sacerdotum natam, continuo revocavit decretum, & peccatum suum dignis pœnitentiæ fructibus purgavit.

Sed hæc Historia fabulam putide olet, ut Epist. S. Udalrici ad Nicolaum Papam, commentum. Quod luce meridiana clarius vel ex eo ostendi potest, quod S. Udalricus creatus sit Episcopus, anno Christi 624. Nicolaus autem primus obierit, anno 867. ut notavit Onuphrius in libris de Romanis Pontificibus. Quomodo igitur S. Udalricus jam Episcopus (ut fert initium hujus Epistolæ) ad Nicolaum Primum jam ab annis amplius 56. vita functum scripsisse dici potest? Nec suspicabitur aliquis auspicatius ad Nicolaum II. Epistolam illam datam esse: cum S. Udalricus centum circiter annis ante Nicolai Secundi Pontificatum e vivis excesserit. Nec minus commentitia sunt, quæ illa in Epistola recensentur: quorum in S. Gregorii Operibus, vel in ejus Vita a Joanne Diacono conscripta, ne leve quidem vestigium. Quod enim blaterant Magdeburgenses, Sancti Gregorii in Siculos Subdiaconos decretum cædi sex millium infantium occasionem dedisse, veritatis specie prorsus omni destitutum figmentum est. Illa enim carnificina Siciliæ facta procul dubio fuisset, cum istius tantum regionis Subdiaconis nova lex fuisset imposita. At quod tam brevi temporis spatio Subdiaconi qui post S. Gregorii decretum ordinati sunt, sex millia infantium genuerint, quod tanta crudelitate omnes ad unum suffocaverint, fidem omnem superat. Secundo qua ratione infantium in Sicilia cæsorum capita in Piscinam Romanam S. Gregorii projecta sunt? Tertio unde Clericorum potius esse filios, quam Laicorum innotuisset? Fabellam igitur indignissimam apage.

Probatur decimo nono ex Concilio Toletano VIII. anno 653. sub Martini Primi Pontificatu celebrato, Canone 5. *Pervenit*, inquit, *ad totius Concilii sacrum auditum, quosdam Sacerdotes & Ministros oblivi scentes majorum ac veterum constitutorum, aut uxorum aut, quarumcumque feminarum immunda societate, & execrabili contagione turpari . . . Quibus quanto est pertinacior vis in malis; tanto austerioribus convenit obviare decretis. Propter quod flagitiis detectis specialiter hoc a Sancto Concilio definitur, ut omnes Episcopi idipsum in suis quærere solicite curent. Et cum hoc verissime reperire potuerint, omnes placita cautione taliter distringant, ut numquam ulterius tam abominanda committant. Mulieres vero, seu liberæ sint, seu ancillæ, hac illis turpitudine sociatæ, ita omnimode separentur & Monasterio tradantur * ut ulterius ad consocios sui criminis omnem revertendi aditum habeant denegatum. Illi vero si omnino coerceri nequiverint, usque ad exitum vitæ suæ Monasteriis deputati Pœnitentiæ disciplinis maneant omnino subjecti.*

* *Alia lectio habet:* aut certe vendantur.

Et Canone 6. *Relatum est nobis quosdam Subdiaconos, postquam ad sacri hujus Ordinis pervenerint gradum, non solum carnis immunditia sordidari, cum scriptum sit: Mundamini qui fertis vasa Domini: sed etiam, quod dictu quoque nefas est, novis uxoribus copulari; asserentes hoc ideo sibi licere, quia benedictionem a Pontifice se nesciunt percepisse. Proinde omni excusationum disciffo velamine, id præcipimus observari, ut cum iidem Subdiacones ordinantur cum vasis Ministerii, benedictio eis ab Episcopis detur, omni penitus ab illis sorde mulierum, ac familiaritate remota. Quod si hoc vulnere deinceps fuerint sauciati, mox erunt sub Pœnitentiæ oneribus usque ad extremum vitæ Monasteriis religandi.*

Et Canone 7. Eadem continentiæ lege constringit eos, qui se invitos sacram Ordinationem suscepisse contestabantur. „ Recedant ergo, *inquit*, talium desideriorum impudorati fautores: & licet inviti perceperint, quod non merebantur habere, libenter tamen ob cœleste retineant præmium, quod nolendo, per terrenæ necessitatis consecuti sunt eventum: ut tamen inviti appetant bona diligere, quæ sponte videntur desides impugnare. Quod si quis post hoc perennis dispositionis edictum, non sinceriter sacris inhæserit cultibus, abjiciens a se gratiam quam accepit, relabi ad conjugia, moresque sæculi attentaverit, vel eum redire constiterit, mox omni Ecclesiastici Ordinis dignitate privatus, vere ut apostata a Sanctis Ecclesiæ liminibus, „ & so-

„ & societate Fidelium habeatur prorsus exclusus, Monasterii claustris, donec advixerit, sub Pœnitentia retrudendus.

Probatur vigesimo ex Concilio Toletano IX. anno 655. Canone 10. „ Cum multæ, „ *inquit*, super incontinentiam Ordinis Clericorum usque hactenus emanaverint sententiæ Patrum, & nullatenus ipsorum formari quiverit correctio morum, usque adeo „ sententiam judicantium protraxere commissa culparum, ut non tantum ferretur ultio „ in auctores scelerum, verum & in progeniem damnatorum. Ideoque quilibet ab Episcopo usque ad Subdiaconum deinceps, qui vel ex ancillæ, vel ex ingenuæ detestando connubio, in honore constituti filios procreaverint, illi quidem ex quibus geniti „ probabuntur, canonica censura damnentur: proles autem tali pollutione nata, non „ solum hæreditatem parentum numquam accipiet; sed etiam in servitutem ejus Ecclesiæ de cujus Sacerdotis, vel Ministri ignominia nati sunt, jure perenni manebunt.

Probatur vigesimo primo ex Concilio Arvernensi secundo, Canone 4. „ Ministri altaris, *inquit*, si ad conjugalem thorum jam sibi illicitum redire præsumpserint, usque in ultimum vitæ suæ deponantur, communione tantum concessa.

Probatur vigesimo secundo ex Verani Episcopi Lugdunensis sententia, quodam in Concilio dicta; quæ refertur tomo primo Conciliorum Galliæ, post Synodum Valentinam secundam, his verbis: „ Quis præsidentem sacris altaribus, atque ad ipsa Sancta „ Sanctorum honoris privilegio venientem, indignissimis carnalium voluptatum contaminari illecebris patiatur, ac sub ipso conjugalis licentiæ nomine acquiescat quempiam Clericorum, & Sacerdotis agere officium, & mariti implere personam? Cum „ purificatis corporis atque animi motibus perpendendum, quam idoneus esse debet is, „ qui ad celebranda Mysteriorum loca, non solum pro suis, verum etiam pro alienis „ peccatis intercessurus accedit. Incongruum siquidem mihi videtur, de conjugali thoro aliquem consurgentem altariorum septa penetrare. Ipsi utique illuminati, & docti de Spiritu Sancto, optime nostis oblaturum spiritalis sacrificii victimas, quasi oporteat igne flagrare. Si enim in Lege Veteri, ubi dum Evangelicæ perfectionis auctoritas præfulgeat, Sancto David, cum fugæ necessitate premeretur, Sacerdos Sadoch non prius panes propositionis tradidit, quam se & pueros suos, jam die tertio „ mundos esse a mulieribus fateretur: quis immaculatas Agni carnes ad salutem mundi præstitas, post passionum inquinamenta vel etiam audeat consecrare?

Probatur vigesimo tertio ex Zacharia Pontifice Maximo, Epistola 1. ad S. Bonifacium Moguntinum Archiepiscopum data, anno 743. ita scribente: „ Quales se esse Sacerdotes existiment, *inquit*, aut quid inde sentiant, dicente Deo, (*Levit.* 21.) Sacerdotes mei semel nubant? Et Apostolus: Unius uxoris virum, *&c.* & hoc ante „ susceptum Sacerdotium, uti licitum est. Nam a die suscepti Sacerdotii, etiam ab „ ipso proprio conjugio prohibendi sunt.

Probatur vigesimo quarto ex Canonibus Synodi Romanæ ad Gallos Episcopos transmissis, qui extant Tomo primo Conciliorum Galliæ: in quorum tertio hæc habentur: „ Primo „ loco statutum est de Episcopis, Presbyteris, & Diaconibus, quos Sacrificiis divinis „ necesse est interesse, per quorum manus & gratia baptismatis traditur, & Corpus „ Christi conficitur: quos non solum nos, sed & Scriptura divina compellit esse castissimos. Et Patres quoque jusserunt continentiam eos corporalem servare debere. „ Qua de re non prætereamus, sed dicamus & causam. Quo enim pudore viduæ „ aut virgini, ausus est Episcopus, vel Presbyter integritatem, vel continentiam prædicare, si ipse sæculo magis institit filios generare, quam Deo? Certe Idololatræ, „ ut impietates exerceant, & dæmonibus immolent, imperant sibi continentiam muliebrem, & ab escis quoque se purgari volunt: & me interrogas, si Sacerdos Dei „ vivi, spiritalia oblaturus Sacrificia, purgatus perpetuo debeat esse, aut totus in carne carnis curam debeat facere? *Et infra*: Sacerdotes tales possunt habere nomen, „ meritum habere non possunt. Quod si ita est, & permanet præsumptio; oportet „ jam Episcopis, vel Presbyteris, aut Diaconis dici, Ne cum Publicanorum vita sociéntur. Quamobrem mihi contra hujusmodi homines coinquinatos, & infideles, in

„ qui-

„ quibus sanctitudo corporis per illuviem & incontinentiam videtur esse polluta, ne-
„ gotium est, talibus Mysterium Dei credi non oportere.

Probatur vigesimo quinto ex Nicolao Primo Pontifice Maximo in Epistola ad Adonem Viennensem Archiepiscopum: *De illo Clerico*, inquit, *Alberico nomine, quem per Ordines Ecclesiasticos, usque ad Subdiaconatum, caste vixisse dicitis, cur vestra auctoritate uxorem duxerit, miramur; eo quod nulli umquam, exceptis illis, quibus Ecclesiastica Regula habere permittit, uxorem ducendi licentiam damus.*

Probatur vigesimo sexto ex Concilio Troslejano, anno 909. cap. 9. vetera Ecclesiæ, immo & Imperatorum Decreta de sacrorum Ministrorum cœlibatu; recensente, & executioni mandari decernente.

Porro ex his omnibus constat, Pontifices, & Concilia, a Siricio, legem cœlibatus, seu perpetuæ continentiæ, majoribus saltem Clericis imposuisse; sed ejus observantiam vix, ac ne vix quidem obtinere potuisse, Clericorum incontinentia adversus Canones toties repetitos ac renovatos prævalente. Sed enim matrimonii spe dejecti, concubinas & ancillas uxorum loco sibi copularunt. Unde severioribus remediis adversus impotentem ipsorum libidinem opus fuit. Hinc Leo IX. Pontifex Maximus (ut Beatus Petrus Damiani refert in Epistola ad Cunibertum Taurinensem Episcopum) *In plenaria Synodo instituit, ut quæcumque damnabiles feminæ intra Romana mœnia reperirentur Presbyteris prostitutæ, ex tunc & deinceps Lateranensi Palatio adjudicarentur ancillæ. Quod videlicet salutare statutum* (inquit Beatus Petrus Damiani) *Nos etiam per omnes Ecclesias propagandum decernimus: quatenus percepto prius Apostolicæ Sedis edicto, unusquisque Episcopus Ecclesiæ vendicet famulas, quas in sua Parochia deprehenderit sacrilega Presbyteris admixtione prostratas, æquitatis scilicet jure, ut quæ Sacris Altaribus rapuisse servorum Dei convincuntur obsequium, ipsæ hoc saltem Episcopo per diminuti capitis sui suppleant famulatum.*

Hinc Romanum Concilium sub Nicolao II. Pontifice Maximo celebratum anno 1059. Canone 3. decernit: *Ut nullus Missam audiat Presbyteri, quem scit concubinam indubitanter habere, aut subintroductam mulierem. Unde etiam ipsa sancta Synodus hoc capitulum sub excommunicatione statuit, dicens: Quicumque Sacerdotum, Diaconorum, Subdiaconorum, post Constitutionem beatæ memoriæ Prædecessoris nostri Sanctissimi Papæ Leonis de castitate Clericorum, concubinam palam duxerit, vel ductam non reliquerit, ex parte omnipotentis Dei, Auctoritate BB. Apostolorum Petri & Pauli, præcipimus, & omnino contradicimus ut Missam non cantet; neque Evangelium vel Epistolam ad Missam legat; neque in Presbyterio ad Divina Officia cum iis, qui præfatæ Constitutioni obedientes fuerint, maneat; neque partem ab Ecclesia suscipiat, quousque a nobis sententia super hujusmodi, Deo concedente, procedat.* Quem Canonem Concilium Romanum I. sub Alexandro II. recenset, ac renovat.

Probatur vigesimo septimo ex Gregorio VII. Pontifice Maximo Epistola 62. lib. 2. qua Sychardum Aquilejensem Episcopum monet de iis, quæ in Concilio Romano, Quadragesima proxime elapsa, contra Clericos uxorios, aut concubinarios sancita erant. *Decrevimus*, inquit, *quod si quis eorum Ordinum, qui sacris altaribus administrant, Presbyter scilicet, Diaconus & Subdiaconus, uxorem, aut concubinam habet, nisi illis omnino dimissis dignam Pœnitentiam agant, sacris Altaribus penitus administrare desistant; nec aliquo Ecclesiæ Beneficio ulterius potiantur, vel potitis fruantur.*

Gregorii VII. pietas & zelus vix ullum fructum retulere: immo tumultuum horrendorum innocens extiterunt occasio; Clericis incontinentibus calumniæ frœna adversus Pontificem laxantibus. Qua de re Lambertus Scafnaburgensis Monachus, qui circa annum 158. florebat, suis in Annalibus ita scribit. „ Hildebrandus Papa cum Episcopis
„ Italiæ conveniens, jam frequentibus Synodis decreverat, ut secundum instituta an-
„ tiquorum Canonum, Presbyteri uxores non habeant: habentes aut dimittant, aut
„ deponantur: nec quisquam omnino ad Sacerdotium admittatur, qui non in perpe-
„ tuum continentiam, vitamque cœlibem profiteatur. Hoc decreto per totam Italiam
„ promulgato, crebras literas ad Episcopos Galliarum transmittebat, præcipiens ut ipsi
„ quoque in suis Ecclesiis similiter facerent: atque a contubernio Sacerdotum omnes

„ omnino feminas perpetuo anathemate resecarent. Adversus hoc decretum protinus „ vehementer infremuit tota factio Clericorum, hominem plane hæreticum, & vesani dogmatis esse clamitans, qui oblitus sermonis Domini, quo ait: Non omnes capiunt hoc verbum; qui potest capere, capiat: & Apostoli; Qui se non continet, nubat. Melius est nubere, quam uri: violenta exactione, homines cogeret vivere ritu Angelorum; & dum consuetum cursum naturæ negaret, fornicationi & immunditiæ frœna laxaret. Quod si pergeret sententiam confirmare, malle se Sacerdotium, quam conjugium deserere; & tunc visurum eum cui homines suaderent, unde gubernandis per Ecclesiam Dei plebibus Angelos comparaturus esset. Nihilominus ille instabat, & assiduis legationibus Episcopos omnes socordiæ ac desidiæ arguebat, & nisi ocyus injunctum sibi negotium exequeretur, Apostolica se censura in eos animadversurum comminabatur. Archiepiscopus Moguntinus sciens non parvo constare operam hanc, ut tanto tempore inolitam consuetudinem revelleret, atque ad rudimenta nascentis Ecclesiæ senescentem jam mundum reformaret, moderatius agebat cum eis. Et primo eis in dimidium annum inducias, & deliberandi copiam dedit, hortans eos, ut quod necessario faciendum sit, sponte faciant. Et tam sibi, quam Romano Pontifici necessitatem adimant aliquid contra eos, quod secus sit, decernendi. Ad ultimum, congregata Synodo in Erpesfurt, mense Octobri pressius jam imminebat, ut relegata omni tergiversatione, impræsentiarum aut conjugium abjurarent, aut Sacri Altaris Ministerio se abdicarent. Multas e contra illi rationes afferebant, quibus instantis, perurgentisque improbitatem eludere, sententiamque cassare niterentur. Cumque adversus Apostolicæ Sedis auctoritatem, qua se ille ad hanc exactionem, præter voluntatem propriam, compulsum obtendebat, nihil argumenta, nihil supplicationes, precesque proficerent, egressi tamquam ad consultandum, consilium ineunt, ut in Synodum non redeant, sed injussi omnes in domos suas discedant. Nonnulli etiam confusis vocibus clamitabant, Melius sibi videri, ut in Synodum regressi, ipsum Episcopum, priusquam execrabilem adversus eos sententiam promulgaret, Cathedra Episcopali deturbarent, & merita morte mulctato, insigne exemplum ad posteros transmitterent: ne quis deinceps Successorum ejus talem Sacerdotali nomini calumniam struere tentaret.

Porro isti Clericorum incontinentium in Germania tumultus adversus Gregorii VII. Decreta, ipsum impulerunt ut Apologiam pro illis scribi curaret, quæ legem cœlibatus Ecclesiastici ab undecimo capite ad vigesimum primum tuetur. Extat illa post ejusdem Epistolas, Tomo 10. Conciliorum Edit. P. Labbæi.

Probatur vigesimo octavo ex Beato Petro Damiani Cardinali, & Ostiensi Episcopo, qui duo luculentissima Opuscula, *De Cœlibatu Sacerdotum*, & *contra Clericos intemperantes*, edidit, scilicet decimum septimum, & decimum octavum: quorum unum ad Nicolaum II. Pontificem Maximum; alterum ad Petrum Cardinalem direxit. Sed & idem vir Sanctus cum Pontificiam obiret Legationem, cœlibatus legem egregie vindicavit, atque intemperantes in Clericos & uxorios Sacerdotes severius animadvertit. Qua de causa multos habuit adversarios, Clericos in primis Laudensis Ecclesiæ, qui sua matrimonia Concilii nescio cujus Triburiensis auctoritate tuebantur, & illis verbis Apostoli 1. ad Corinth. 7. *Propter fornicationem unusquisque uxorem suam habeat*. Rem ita narrat Petrus ipse Damiani Opusculo 18. cap. 3. „ Sed cur ego, *inquit*, ad coacervandos Canones ultra progredior, quandoquidem hos ignorare etiam ipsi nequeunt, qui tumida adversus eos cervice confligunt? Aliquando cum me Laudensis Ecclesiæ tauri pingues armata conspiratione vallarent, ac furioso strepitu vituli multi tumultuantes infrenderent, tamquam ructum fellis in os meum evomere, dicentes: Habemus auctoritatem Triburiensis (si tamen ego nomen teneo) Concilii, quæ promotis ad Ecclesiasticum Ordinem ineundi conjugii tribuit facultatem. Quibus ego respondi: Concilium vestrum, quodcumque vultis nomen obtineat: sed a me non recipitur, si decretis Romanorum Pontificum non concordat. Aucupantur enim quædam Canonum quasi adulterina sarmenta, eisque præbent auctoritatem, ut authenticam Canonum valeant vacuare virtutem; Sed Salomon dicit: * Quia spuria vitulamina

* Sap. 4.

„ non

" non dabunt radices altas. Distant enim adinventiones hominum a sententiis quæ
" prolatæ sunt per Spiritum Sanctum; & qui sacris Canonibus repugnare non me-
" tuunt, ipsum procul dubio Spiritum, a quo promulgantur, offendunt.

Et in eodem Opusculo Dissertatione secunda ad Cunibertum Episcop. Taurinensem directa: „ Inter nonnullos, *inquit*, virtutum flores, quibus tuæ Sanctitatis vernat ingenium, unum mihi, fateor, valde displicuit..... Permittis enim ut Ecclesiæ Clerici, cujuscumque sint Ordinis, velut jure matrimonii confœderentur uxoribus. Quod sane, quam Ecclesiasticæ munditiæ videatur obscœnum, quam canonicæ sit auctoritati contrarium, quam certe cunctis Sanctorum Patrum sanctionibus odiosum, absit ut tanta, quæ in te est, possit ignorare prudentia. Præsertim cum & ipsi Clerici tui alias quidem satis honesti, & literarum studiis sint decenter instructi. Qui dum ad me confluerent, tamquam Chorus Angelicus, & velut conspicuus Ecclesiæ videbatur enitere Senatus. Postquam latentem pestis hujus eluviem didici, protinus lux in caliginem, & lætitia mihi vertitur in mœrorem; atque ad illud Evangelicum mens illico recurrit. Væ vobis Scribæ & Pharisæi, qui similes estis sepulcris dealbatis, &c.

Probatur vigesimo nono ex Concilio Melfitano in Apulia, quod anno 1090. sub Urbani secundi Pontificatu celebratum est, Canone 2. ita decernente: „ Sacrorum Canonum instituta renovantes præcipimus ut a tempore Subdiaconatus nulli liceat carnale commercium exercere. Quod si deprehensus fuerit, Ordinis sui periculum sustinebit. *Et Canone* 12. Porro eos, qui in Subdiaconatu uxoribus vacare voluerint, ab omni sacro ordine removemus: Officio atque Beneficio Ecclesiæ carere decernimus. Quod si ab Episcopo commoniti, non se correxerint; Principibus licentiam indulgemus, ut eorum feminas mancipent servituti. Si vero Episcopi consenserint eorum pravitatibus, ipsi Officii interdictione mulctentur.

Probatur trigesimo ex Concilio Londinensi, quod sub Paschalis Secundi Pontificatu, anno 1102. a Sancto Anselmo Cantuariensi Archiepiscopo & Britanniæ majoris Primate celebratum est: in quo sacrorum Ministrorum continentia tribus Canonibus præcepta est. Canone 4. statuit: „ Ut nullus Archidiaconus, Presbyter, Canonicus uxorem ducat, aut ductam retineat. Subdiaconus vero quilibet qui Canonicus non est, si post professionem castitatis uxorem duxerit, eadem regula constringatur. *Canone* 5. Ut Presbyter, quamdiu illicitam conversationem mulieris habuerit, non sit legalis, nec Missam celebret; nec si celebraverit, ejus Missa audiatur. *Canone* 6. Ut nullus ad Subdiaconatum, aut supra, ordinetur sine professione castitatis.

Probatur trigesimo primo ex Concilio Rotomagensi, quod a Goisfredo Archiepiscopo, anno Christi 1119. celebratum est, in quo Provinciæ suæ Presbyteris omni mulierum consortio interdixit, quamvis infelici eventu, nec absque seditione & cædibus. Rem ita narrat Ordericus Vitalis libro 12. Historiæ Ecclesiasticæ. „ Inter cætera Concilii Capitula, quæ protulit, *inquit*, omne consortium feminarum penitus eis interdixit, & in transgressores terribilem anathematis sententiam vibravit. Cumque Presbyteri tam grave pondus nimium abhorrerent, & inter se pro corporum & animarum discrimine conquerentes mussitarent: Archiepiscopus Albertum quemdam eloquentem, quia nescio quid fari cœperat, jussit comprehendi, & mox in ergastulum carceris retrudi. Præfatus enim Præsul erat Brito, in multis indiscretus, tenax, & iracundus, vultu, gestuque severus, increpatione austerus, procax, & verbositate plenus. Cum autem reliqui Sacerdotes, insolita re visa, nimis obstupuissent, nimiumque perterriti, quod agendum esset, ignorarent, dubitantes utrum se defendere, seu fugere deberent: furibundus Præsul de Cathedra surrexit, de Synodo concitus exivit, satellitesque suos quos ad hoc prius instruxerat, advocavit. Protinus illi cum fustibus & armis in Ecclesiam irruerunt, & in Conventiculum Clericorum mutuo colloquentium irreverenter ferire cœperunt. Porro quidam illorum ponderibus suis induti, per cœnosos urbis vicos ad hospitia sua concurrerunt, alii vero podiis vel lapidibus, quos ibi forte invenerant, arreptis, repugnare conati sunt. Clientes autem quod ab inermi coronatorum choro convicti fugissent, erubuerunt:

& indignantes coquos, ac pistores, & vicinos asseclas actutum asciverunt & recidivum certamen in sacris temere penetralibus redintegraverunt. Quoscumque in Ecclesia vel „ Cœmeterio repererunt, justos, vel injustos, percusserunt, vel impegerunt, vel alio „ quolibet modo injuriati sunt.

Probatur trigesimo secundo ex Concilio Œcumenico Lateranensi I. sub Callisto II. Pontifice Maximo Canone 3. ita decernente: „ Presbyteris, Diaconibus, vel Subdiaconibus, concubinarum, & uxorum contubernia penitus interdicimus, & aliarum „ mulierum cohabitationem, præter quas Synodus Nicæna per solas necessitudinum „ causas habitare permisit; videlicet matrem, sororem, amitam, vel materteram, „ aut alias hujusmodi, de quibus nulla valeat juste suspicio oriri.

Probatur trigesimo tertio ex Concilio Londinensi, anno Christi 1125. convocato auctoritate Joannis Cremensis Cardinalis, & Sedis Apostolicæ per Angliam Legati, Canone 13. *Presbyteris*, inquit, *Diaconibus, Subdiaconibus, Canonicis, uxorum, concubinarum, & omnium omnino feminarum contubernia, Auctoritate Apostolica inhibemus, præter matrem, sororem, amitam, sive illas mulieres, quæ omni carent suspicione. Qui hujus decreti violator extiterit, confessus, vel convictus, ruinam proprii Ordinis patiatur.*

Probatur trigesimo quarto ex Concilio Œcumenico Lateranensi secundo sub Innocentio II. anno Christi 1139. Can. 6. ita statuente: *Decernimus etiam ut ii qui in Ordine Subdiaconatus, & supra, uxores duxerint, aut concubinas habuerint, Officio, atque Ecclesiastico Beneficio careant. Cum enim ipsi Templum Dei, vasa Domini, Sacrarium Spiritus Sancti debeant esse, & dici: indignum est eos cubilibus & immunditiis deservire.*

Et Canone 7. *Ad hæc Prædecessorum nostrorum Gregorii VII. Urbani, & Paschalis Romanorum Pontificum vestigiis inhærentes, præcipimus ut nullus Missas eorum audiat, quos uxores, vel concubinas habere cognoverit. Ut autem lex continentiæ, & Deo placens munditia in Ecclesiasticis personis & sacris Ordinibus dilatetur: statuimus quatenus Episcopi, Presbyteri, Diaconi, Subdiaconi, Regulares Canonici, & Monachi atque Conversi professi, qui sanctum transgredientes propositum, uxores sibi copulare præsumpserint, separentur. Hujusmodi namque copulationem, quam contra Ecclesiasticam Regulam constat esse contractam, matrimonium non esse censemus. Qui etiam ab invicem separati, pro tantis excessibus condignam Pœnitentiam agant.* Hic Canon repetitus est & confirmatus in Concilio Remensi, quod anno Christi 1148. ab Eugenio III. celebratum est. Cujus etiam Concilii Canone 3. Clericorum incontinentia coercetur. *Propterea*, inquit, *quod a Patribus nostris propensiori cura novimus constitutum, nos quoque præcipimus observari: ut qui in Ordine Subdiaconatus, aut supra, uxores duxerint, aut concubinas habuerint, Officio atque Ecclesiastico Beneficio careant.*

Idem decrevit Concilium Lateranense tertium sub Alexandro III. Canone 11. *Clerici*, inquit, *in sacris Ordinibus constituti, qui mulierculas in domibus suis incontinentiæ nota tenuerint: aut abjiciant eas, & continenter vivant, aut ab Officio, & Beneficio Ecclesiastico fiant alieni.*

Tridentinum denique Concilium perpetuam continentiam lege Ecclesiastica illis impositam agnoscit, qui ad sacros Ordines promoti sunt, & eorum matrimonia irrita, pariter ac Monachorum decernit; anathemate feriens eos qui contrarium senserint. Sic enim habet Sess. 34. Can. 9. *Si quis dixerit Clericos in sacris Ordinibus constitutos, vel Regulares castitatem solemniter professos, posse matrimonium contrahere, contractumque valide esse, non obstante lege Ecclesiastica, vel voto, & oppositum nihil aliud esse quam damnare matrimonium; posseque omnes contrahere matrimonium, qui non sentiunt se castitatis, etiamsi voverint, habere donum, anathema sit: cum Deus id recte petentibus non deneget, nec patiatur nos supra id quod possumus tentari.* De matrimonii antea contracti usu siluit Concilium Tridentinum, propter Ecclesiæ Græcæ inolitam a Trullani Concilii temporibus consuetudinem. Sessione tamen 23. inter conditiones ordinandorum hanc postulat, ut ad sacros Ordines non promoveantur, *Nisi qui sperent se Deo auctore continere posse.*

His legibus sanctissimis continentes Clericos adstrinxit Ecclesia, atque coercuit, adversus

ssus quas Heterodoxi impie mussitant. Violatæ quidem sunt illæ frequentius a Sacer-
tibus, & Ministris ad libidinem pronis: sed malitia hominum, & effusa in volupta-
s intemperantia legum non derogat sanctitati: immo earum sanctimonia hinc maxi-
e commendatur, quod intemperantiam illam coerceant.

Porro castitati & continentiæ suorum Ministrorum consuluit Ecclesia, non tantum sis matrimonii fœdere post sacram Ordinationem, aut contracti antea juribus & usu terdicendo; verum & ipsos abstrahendo ab earum etiam mulierum contubernio, qui-us convivere Nicæna Synodus ipsis permisit: cum eorum intemperantia etiam consan-uineis & affinibus adhinniente, gravius illud remedium fuit opus. Quod etiamnum E-iscopi quidam sanctissime observant, ipsis prohibendo ne cum fratrum uxoribus, cum neptibus, & cognatis commorentur. Et hanc justam esse prohibitionem, qui aliquo re-rum usu pravos norunt Clericorum quorumdam mores, & occasionum pericula, fate-buntur. Sic Bracharense Concilium, anno 657. Can. 5. ad auferendam Clericis omnem fornicandi occasionem, statuit: *Ut nullus Sacerdotum, sive quisquis ille de Clero, abs-que honesto & competenti matrimonio, excepta sola matre, cum quibuslibet feminis se-crete se præsumat adjungere; non solum cum extraneis mulieribus, sed nec cum ipsis etiam sororibus vel propinquis: ne licentia sororum, vel propinquarum mulierum, quis-quis ille solutus, familiarior habeatur ad perpetrandum scelus. Hujus ergo præceptio-nis transgressor sex mensibus se noverit Pœnitentiæ legibus subjacere.*

Mulierum etiam consanguinearum & affinium contubernia quædam Concilia majoribus Clericis prudenter interdixerunt.

Sic Moguntinum Concilium sub Stephani VI. Pontificatu, anno 888. c. 10. *Ut Cleri-cis*, inquit, *interdicatur, mulieres in domo sua habere, omnimodis decernimus. Quam-vis etiam sacri Canones quasdam personas feminarum simul cum Clericis in una domo habitare permittant, tamen (quod multum dolendum est) sæpe audivimus per illam con-cessionem scelera multa esse commissa, ita ut quidam Sacerdotum cum propriis sororibus concumbentes, filios ex eis generassent. Et idcirco constituit hæc Sancta Synodus, ut nul-lus Presbyter ullam feminam secum in domo propria permittat, quatenus occasio malæ sus-picionis, vel facti iniqui, penitus auferatur.*

Sic Metense Concilium tempore Arnulphi Regis celebratum, cap. 3. *Sacerdotes*, in-quit, *qui vice Mosis iram Domini super populum sævientem precibus suis debent mitiga-re, attendentes etiam ne illud fiat, quod scriptum est: Maxima ruina populi in culpa Sacerdotum fuit: nequaquam in sua domo secum aliquam feminam habeant, nec matrem, nec sororem; sed auferentes omnem occasionem Satanæ, Angelicam vitam ducant, & Domino Deo, casto corpore, mundo corde, fine tenus serviant.*

Sic Nannatense Concilium Canone 3. *Prohibendum*, inquit, *& modis omnibus inter-minandum est, ut nullus Sacerdos eas personas feminarum, sicut & in Canone insertum continetur, de quibus suspicio esse potest, in domo sua habeat. Sed neque illas, quas Canones concedunt (quia instigante diabolo, etiam in illis scelus frequenter perpetratum reperitur, aut etiam in pedissequis illarum) scilicet matrem, amitam, sororem. Sed si quis habuerit talem, necessitatem patientem, cui sit necessaria sustentatio Presbyteri, habeat in vico, aut in villa domum longe a Presbyteri conversatione, & ibi eis submi-nistret quæ necessaria sunt.*

PROPOSITIO III.

Perpetuæ lex continentiæ nec a Christo, nec ab Apostolis, Sacris Ministris imposita fuit.

PRobatur primo ex Canone 9. Ancyrani Concilii, cujus verba Propositione prima, in solutione postremæ objectionis descripsimus. Namque qui ipsa Ordinatione prote-stati fuerant velle se conjugio copulari, quia continentiam servare non poterant, An-cyrani Patres matrimonio post Ordinationemo init uti non permisissent, si a Christo, aut ab Apostolis continentiæ perpetuæ præceptum illis impositum fuisset.

Observandum tamen est Ancyranam Synodum facultatem illam ineundi post sacram Ordinationem matrimonii ad Presbyteros & Episcopos non extendisse. Immo Neocæsa-reense Concilium, quod paulo post celebratum est, Canone primo decrevit, *Presby-terum, si uxorem acceperit, ab Ordine deponendum.*

Pro-

Probatur secundo. Si lex perpetuæ continentiæ majoribus Clericis a Christo, aut ab Apostolis imposita fuisset, semper castitatem tacite professi fuissent, quicumque Ordines sacros susceperunt: atqui castitatem non sunt semper tacite professi, ut constat ex S. Basilio, qui professiones virorum non novit nisi Monachorum, qui tacite cœlibatum videntur admittere; quos in posterum expresse profiteri jubet castitatem. Argumento est itaque perpetuæ continentiæ legem a Christo, aut ab Apostolis, non fuisse majoribus Clericis constitutam. S. Basilii verba Epistola 2. Canonica ad Amphilochium, Can. 19. hic adscribo. *Virorum autem professiones*, inquit, *non novimus, præter quam si qui seipsos Monachorum Ordini addixerint: qui tacite videntur cœlibatum admittere. Sed in illis quoque illud existimo præcedere oportere, ut ipsi interrogentur, & evidens ipsorum accipiatur professio, ut postquam ad libidinosam & voluptuariam vitam se converterint, eorum qui fornicantur, punitioni subjiciantur.*

Probatur tertio ex S. Epiphanio, Hæresi 59. asserente Ecclesiam quibusdam in locis connivere Presbyteris & Diaconis ut matrimonio antea contracto utantur. Cum enim sibi objecisset, Presbyteros, & Diaconos nonnullis in locis liberos suscipere, respondet: *Non illud ex Canonis auctoritate fieri: sed propter hominum ignaviam, quæ certis temporibus negligenter agere ac connivere solet, ob nimiam populi multitudinem: cum scilicet qui ad eas se functiones applicent, non facile reperiuntur.* Et superius, cum dixisset, *Eum qui adhuc in matrimonio degit, ac liberis dat operam, tametsi unius sit uxoris vir, nequaquam tamen ad Diaconi, Presbyteri, Episcopi, aut Hypodiaconi Ordinem admitti; sed eum dumtaxat, qui ab unitus uxoris consuetudine se continuerit, aut ea sit orbatus*, addit: *Id in illis locis præcipue fieri, ubi Ecclesiastici Canones accurate serventur.* Evidenter significans hanc Disciplinam ubique non viguisse. At Ecclesia nusquam hac œconomia, vel conniventia usa esset, si perpetua continentia majoribus Clericis divino jure, aut Apostolico præcepto fuisset imperata.

Probatur quarto ex Socrate l. 5. Historiæ Ecclesiast. c. 21. in quo testatur Presbyteros, immo & Episcopos in Oriente, nulla lege coactos fuisse perpetuam ad continentiam servandam, sed non paucos etiam in Episcopatu liberos ex uxore legitima procreasse. *Ipse*, inquit, *in Thessalia aliam consuetudinem invaluisse novi; ut ibi qui Clericus sit, si cum uxore, quam, cum esset Laicus, ducebat, postquam Clericus factus sit, dormierit, Clericatu abdicatus sit: id adeo cum omnes illustres Presbyteri in Oriente, & Episcopi etiam, modo ipsi voluerint, nulla lege coacti ab uxoribus abstineant. Nam non pauci illorum, dum Episcopatum gerunt, etiam liberos ex uxore legitima procreant. Consuetudinis autem in Thessalia observatæ Auctor fuit Heliodorus Tricæ, quæ est urbs illius regionis. Eadem consuetudo etiam Thessalonicæ, & in Macedonia, & Hellade servatur.* Porro si Christi, vel Apostolorum præcepto perpetua continentia Episcopis, Presbyteris, & Diaconis imperata fuisset, nusquam passa esset Ecclesia, ut impune rei uxoriæ operam darent, & filios procrearent.

Probatur quinto ex Ecclesiæ Græcæ Disciplina sancita in Trullano Concilio, anno Christi 692. celebrato: quod matrimonium quidem Clericis majoribus, immo & Subdiaconis contrahere prohibuit, sed iisdem, solis exceptis Episcopis, usum initi ante sacram Ordinationem matrimonii permisit, Canone 13. cujus hæc sunt verba: *Quoniam Romanæ Ecclesiæ pro Canone traditum esse cognovimus, ut promovendi ad Diaconatum vel Presbyteratum, profiteantur se non amplius suis uxoribus conjungendos: nos antiquum Canonem Apostolicæ perfectionis ordinisque servantes, hominum qui sunt in sacris legitima conjugia, deinceps quoque firma & stabilita esse volumus, nequaquam eorum cum uxoribus conjunctionem dissolventes, vel eos mutua, tempore convenienti, consuetudine privantes. Quamobrem, si quis dignus inventus fuerit, qui Hypodiaconus, vel Diaconus, vel Presbyter ordinetur, is ad talem gradum assumi nequaquam prohibeatur, si cum legitima uxore cohabitet. Sed neque Ordinationis tempore ab eo postuletur, ut profiteatur se legitima cum uxore consuetudine abstenturum: ne ex eo a Deo constitutas, & sua præsentia benedictas nuptias injuria afficere cogamur, Evangelica voce exclamante: Quæ Deus conjunxit, homo non separet: & Apostolo docente, Honorabiles nuptias & thorum immaculatum: &, Alligatus es uxori? Ne quære solutionem... Si quis autem fuerit ausus, præter*

Apostolicos Canones incitatus, aliquem eorum, qui sunt in sacris, Presbyterorum, ...us, vel Diaconorum, vel Hypodiaconorum, conjunctione cum legitima uxore, & ...udine privare, deponatur. Similiter & si quis Presbyter, vel Diaconus suam uxo... ...etatis prætextu ejecerit, segregetur: & si perseveret, deponatur.

...atur sexto ex Innocentio III. in c. Cum olim, de Clericis conjugatis: in quo ...ontino Archiepiscopo quærenti, an filius Sacerdotis Græci ad Episcopatum Anglo... ...n promoveri posset, ad quem fuerat ab Angloriensibus Canonicis electus, sic res... : Nos igitur attendentes, quod Orientalis Ecclesia votum continentiæ non admisit: ...m Orientales in Minoribus Ordinibus contrahunt, & in superioribus utuntur ma... ...o jam contracto: mandamus, quatenus, nisi pro eo quod Græci hujusmodi inter ...s conversantur, regionis consuetudo repugnet, & si aliud Canonicum non obsistat, ...firmationem, & consecrationem sine dubitatione procedas.

...ique: idem constat ex omnium Ecclesiæ Græcæ cum Latina reconciliationum Hi... ...a Photiani Schismatis temporibus: semper enim suscepti fuere Græci cum suis ...is ac Disciplina, nec ullus Pontifex ipsorum Sacerdotibus perpetuæ jugum con... ...æ imponere usquam tentavit. Quos tamen ad eam servandam adegissent, ipsos... ...straxissent ab uxoribus, si divino jure, vel Apostolico Præcepto, majorum Cle... ...n cœlibatus institutus esset.

...icitur primo in secundam Propositionem. Tertullianus Africanæ Ecclesiæ Presby... ...orem duobus libris adhortatus est ut post suum obitum continentiam servaret, aut ... ne cum ethnico homine matrimonio jungeretur: at ipsam non fuisset ad conti... ...m adhortatus post obitum suum servandam, si marito ad Sacerdotium promoto ...ere coacta fuisset, eo quod Sacerdotibus usus matrimonii esset prohibitus. In Ec... ...igitur Africana Sacerdotes matrimonio ante Ordinationem contracto utebantur. ...firmatur. Inter scelera quæ Novato Carthaginensi Presbytero Schismatico S. Cy... ...is exprobrat, Epistola 49. ad Cornelium data, refert quod uterum uxoris calce ...sserit, & abortione properante in parricidium partum expresserit: adeoque temera... ...mnet sacrificantium manus, cum esset ipse nocentior pedibus, quibus filius qui ...batur occisus erat. Africanæ igitur Ecclesiæ Disciplina Sacerdotibus usum conjugii ...rohibebat: alioqui S. Cyprianus Novato non tantum immane facinus, verum etiam ...perantiam & libidinem exprobrasset. Nec respondere juvat, Novatum uterum ...s prægnantis calce percussisse, cum nondum esset ad Sacerdotium promotus. Nam ...crimen, ut & alia flagitia, quæ S. Cyprianus ibidem recenset, ipsius Ordinatio... impedivissent, si ante eam fuissent perpetrata.

In Concilio Lugdunensi sub Gregorio X. & in Florentino sub Eugenio IV.

...spondeo ad primum, nego minorem. Poterat enim uxor Tertulliani, quæ conti... ...æ propositum ante ipsius consecrationem amplexa fuerat, ad secundas nuptias post ... obitum convolare, cum nullo voto se obstrinxisset, sed simplex iniisset proposi... ...servandæ continentiæ quamdiu vir ejus esset superstes. Quamobrem Tertullianus ... a secundis nuptiis avocat. Cæterum quod jam ipsam ut sororem, potius quam ...xorem spectaret, ex quo fuerat ad Sacerdotium assumptus, colligitur ex nomine ...psam compellat. Dilectissima, inquit, mihi in Domino conserva. Colligitur etiam ... quod falsorum numinum Sacerdotes continentiam servare notet: Continent, inquit, ... gehennæ Sacerdotes. Sacerdotium viduitatis & cœlibatum est apud nationes. Qua... ...iat a fortiori Christianæ Religionis Sacerdotes continentiæ perpetuæ addictos esse. ...sp. secundo, non esse certum utrum Tertullianus ad Sacerdotium assumptus esset, ...ibros ad uxorem scripsit. Neque enim illos scripsit morti proximus, sed persecu... sæviente, ut colligitur ex his verbis cap. 5. Nam quid gestiamus libros gerere, ...cum habemus, præmittere optamus, respectu scilicet imminentium angustiarum, cupi... ipsi iniquissimo isto sæculo eximi, & recipi ad Dominum? Nimirum necessaria so... ...servo Dei. Satis enim de salute nostra securi sumus, ut liberis vacemus: quæren... ...bis onera sunt, quæ etiam a Gentilium plerisque vitantur, nobis plurimum impor... quantum Fidei periculosa. Cur enim Dominus, Væ prægnantibus, & nutrican... ...cecinit, nisi quia filiorum impedimenta testatur in illa die expeditionis incommodum ...? Ea utique nuptiis imputantur. Istud autem ad viduas non pertinebit: ad primam

Incertum an Sacerdos esset Tertullianus, cum libros Ad uxorem scripsit.

Angeli

Angeli tubam expeditæ prosilient: quamcumque pressuram, persecutionemque libere perferent, nulla in utero, nulla in uberibus æstuante sarcina nuptiarum.

Denique uxor ejus adhuc juvenis erat & formosa, cum illos ad eam libros scripsit, ut constat ex illis verbis capitis 4. *Carnis concupiscentia ætatis officia defendit, decoris messem requirit, gaudet de contumelia sua: dicit virum necessarium sexui, ut auctoritatis & solatii causam, vel ut a malis rumoribus tuta sit. Et tu adversus consilia hæc ejus adhibe sororum nostrarum exempla, quarum nomina penes Dominum, quæ nullam formæ, vel ætatis occasionem, præmissis maritis, sanctitati anteponunt. Malunt enim Deo nubere; Deo speciosæ, Deo sunt puellæ, cum illo vivunt, cum illo sermocinantur: illum diebus, & noctibus tractant: Orationes suas velut dotes Domino assignant: ab eodem dignationem velut munera dotalia, quotiescumque desiderant, consequuntur. Sic æternum sibi bonum donum Domini occupaverunt, ac jam in terris non nubendo, de familia Angelica deputantur. Talium exemplis feminarum ad æmulationem te continentiæ exercens spiritali affectione carnalem illam concupiscentiam humabis, temporalia & volatilia desideria formæ vel ætatis, immortalium bonorum compensatione delendo.* Porro si juvenis erat, & elegantis adhuc formæ uxor Tertulliani, cum hos ipsi libros nuncupavit, verisimile est Tertullianum ipsum non adeo provectæ fuisse ætatis, nec forsan adhuc Sacerdotio insignitum.

Immane Novati in uxorem facinus, ante illius Ordinationem perpetratum.

Ad confirmationem respondeo, verisimilius esse, quod facinus istud Novatus ante Ordinationem suam perpetraverit: quod tamen quia tunc Ecclesiæ ignotum erat, non prohibuit quin ad Sacerdotium proveheretur. Tunc autem vulgatum est illud Novati crimen, ut & alia scelera, quorum reus erat, cum in ejus mores schismatis ab eo facti occasione diligentius inquisitum est. Cur autem verisimilius id afferam, ratio est, quia Ecclesia Africana, quæ Sacerdotes negotiis sæcularibus implicari non patiebatur, nec tutores nominari, multo minus passa esset ipsos rei uxoriæ vacare, quæ longe magis a Deo abstrahit, quam temporalium procuratio negotiorum. Prohibitum autem fuisse Sacerdotibus in Ecclesia Africana ne tutelam vel curam gererent, probat evidenter epistola Sancti Cypriani sexagesima sexta, qua prohibet offerri Sacrificium pro dormitione Geminii Victoris, quia Geminium Faustinum Presbyterum tutorem testamento suo nominaverat: *Cum jam pridem*, inquit Sanctus Cyprianus, *statutum sit in Concilio Episcoporum ne quis de Clericis & Dei Ministris tutorem vel curatorem testamento suo constituat; quando singuli divino Sacerdotio honorati, & in Clerico Ministerio constituti, nonnisi Altari & Sacrificiis deservire, & precibus atque Orationibus vacare debeant. Scriptum est enim: Nemo militans Deo obligat se molestiis sæcularibus, ut possit placere ei cui se probavit. Quod cum de omnibus dictum sit, quanto magis molestiis & laqueis sæcularibus obligari non debent, qui divinis rebus & spiritalibus occupati, ab Ecclesia recedere, & ad terrenos & sæculares actus vocari non possunt?* Et postquam hujus religionis formam Levitas tenuisse dixit in veteri Lege, qui Templo & Altari, Ministeriisque divinis penitus addicti, terrenis curis exempti penitus erant, hæc subjungit: *Quod Episcopi Antecessores nostri Religiose considerantes, & salubriter providentes, censuerunt ne quis frater excedens ad tutelam vel curam Clericum nominaret; ac si quis hoc fecisset, non offerretur pro eo, nec Sacrificium pro dormitione ejus celebraretur. Neque enim apud Altare Dei meretur nominari in Sacerdotum prece, qui ab Altari Sacerdotes & Ministros voluit avocare. Et ideo Victor cum contra formam nuper in Concilio Sacerdotibus datam, Geminium Faustinum Presbyterum ausus sit tutorem constituere, non est, quod pro dormitione ejus apud vos fiat Oblatio, aut deprecatio aliqua nomine ejus in Ecclesia frequentetur, ut Sacerdotum decretum religiose & necessario factum servetur a nobis: simul & cæteris fratribus detur exemplum, ne quis Sacerdotes & Ministros Dei, Altari ejus & Ecclesiæ vacantes, ad sæculares molestias devocet.*

Clemens Alexandr. explicatur.

Objectio secunda petitur ex Clemente Alexandrino, l. 3. Stromatum, p. 139. dicente: *Quin & unius quoque uxoris virum utique admittit* Apostolus, *seu sit Presbyter, seu Diaconus, seu Laicus, utens matrimonio citra reprehensionem. Servabitur autem per filiorum procreationem.* Sub finem igitur secundi Sæculi Sacerdotes & Diaconi matrimonio utebantur.

Ref-

pondeo primo: esto quidam Sacerdotes & Diaconi tunc liberos post sacram Or-
nem ex matrimonio antea inito susciperent, quia nondum ullo præcepto, ul-
Canone perpetua continentia ipsis præcepta erat; non sequitur tamen quod maxi-
rs Clericorum majorum continentiam ex pietate & Ecclesiastica consuetudine
ervaret, & quod cœlibes, aut continentes præ aliis ad sacra Ministeria non se-
ntur.

spondeo secundo: usum matrimonii in illo Clementis Alexandrini loco ad Laicos
i (*seu Laicus utens matrimonio citra reprehensionem*): non autem ad Diaconos,
Presbyteros, quos unius quidem uxoris viros admittit Apostolus, non autem filio-
procreationi operam dantes. Id porro satis erat ad Clementis institutum, qui unum
robandum ibi susceperat contra Thatianum & Encratitas, matrimonium usumque
malum non esse, nec ab eo velut a peccato abhorrere homines debere, cum a Deo
nstitutum. Ex hoc enim quod Apostolus, *Unius uxoris virum*, ad Sacerdotium as-
i decreverit, sequitur evidenter, matrimonium non solum a Lege concessum, ut il-
æretici contendebant, sed etiam in Novo Testamento. Hinc pag. 344. ejusdem li-
lic colligit: *Quid autem ad hæc dicunt, qui in legem invehuntur, & in matrimo-
m, ut quod sit solum a Lege concessum, non autem etiam in novo Testamento? Quid
has leges latas possunt dicere, qui sationem abhorrent, & generationem, cum Epi-
tum quoque qui domui recte præsit, Ecclesiæ ducem constituat? Domum autem Domi-
cum unius mulieris constituit conjugium.*

Objectio tertia petitur ex Concilio Gangrensi, Canone 4. ita decernente: *Si quis
scernit Presbyterum conjugatum, tamquam occasione nuptiarum, quod offerre non de-
eat, & ab ejus oblatione ideo se abstinet, anathema sit*. Itaque Presbyteri conjugio
Orientis Ecclesiis utebantur Concilii Nicæni temporibus. Gangrensis enim Synodus
on multo post Nicænam celebrata est. *Ex Concilio Gangrensi nihil colligi potest contra cœlibatum Sacerdotum.*

Respondeo. Patres Gangrenses eo in Canone locutos non esse de Presbytero, qui
conjugio post Ordinationem sacram uteretur; sed de eo qui uxorem olim habuerat,
vel habebat etiamnum sororis loco, non uxoris. Agebat namque Synodus contra Eu-
stathii, seu Eustati hæretici asseclas, qui quod nuptias execrarentur, Laicos quidem
actu conjugatos a communione repellebant, Presbyteros vero etiam ab usu matrimonii
orius initi temperantes, quod tamen olim nuptias iniissent, a sacrorum congressu arce-
bant, indignosque judicabant qui Eucharistiam offerrent, quasi crimine pollutos contra-
cti matrimonii. Quamobrem sacra Synodus nuptiis honorem suum asserens, impium
dogma execratur, & anathemate eos ferit, qui inter oblationem Sacerdotis olim con-
jugati, & cœlibis distinguerent, quasi ille pridem connubium iniens aliquo se crimi-
ne infecisset; cum tamen honorabile connubium, & thorus immaculatus illi notam inu-
rere non deberet. Hanc esse Gangrensium Patrum mentem ostendit versio Dionysii E-
xigui, qui Canonem illum ex Græco Textu sic Latine reddidit: *Quicumque discernit
a Presbytero qui uxorem habuit, quod non oporteat, eo ministrante, de oblatione perci-
pere, anathema sit*. Id ostendit etiam vis ipsa Græci verbi γεγαμηκότος, quod significat
eum qui uxorem habuit: Unde Gesnerus, Lutheranarum licet partium Auctor Diony-
sii Exigui versionem secutus est.

Objectio quarta depromitur ex S. Athanasio in Epistola ad Dracontium, dicente: *S. Athanasii locus ex Epistola ad Dracontium explicatur.*
*Novimus autem & Episcopos jejunantes, & Monachos comedentes. Novimus & Episco-
pos non bibentes vinum, & Monachos bibentes. Novimus quoque Episcopos signa facien-
tes, & Monachos non facientes. Multi quoque ex Episcopis matrimonia non inierunt: Mo-
nachi contra parentes liberorum facti sunt. Quemadmodum vicissim Episcopos filiorum
patres, & Monachos generis potestatem non quæsivisse animadvertas; & Clericos bibisse,
& Monachos jejunasse*. Ergo tempore S. Athanasii Clerici majores, etiam Episcopi,
filios ex matrimonio ante consecrationem suam inito suscipiebant.

Nec respondere juvat, Sanctum Athanasium significare dumtaxat his verbis quosdam
Episcopos filios procreasse antequam ad Sacerdotium promoverentur. Nam Dracontius
Monasticæ Vitæ Sanctissimus Professor, quem ad Episcopatum suscipiendum ea Episto-
la S. Athanasius adhortatur, Ordinis illius & gradus honorem fugiebat, quia ipsi per-
sua-

ſuaſum erat Epiſcopos Monachorum inſtituta ſervare non poſſe; ſolitam abſtinentiam, jejunia, & in primis continentiam, ſe violaturum fore ſtatim atque eſſet Epiſcopus: atqui id perſuaſum non habuiſſet, ſi Eccleſiæ Antiſtites perpetuam ſervare continentiam ſoliti eſſent. Matrimonio igitur impune utebantur.

Præterea. S. Athanaſius æque componit Epiſcopos cum Monachis, vel iiſdem oppcnit, in potatione vini, vel abſtinentia, & in patratione miraculorum, ac in procreatione filiorum: at certum eſt multos Epiſcopos non ſolum vinum bibiſſe, & miracula non edidiſſe ante Epiſcopatum, ſed nec in ipſo Epiſcopatu: itaque & filios procreaſſe conſtat nedum antequam Epiſcopi fierent; verum etiam poſtquam ſunt inaugurati.

Reſpondeo, Sanctum Athanaſium intelligendum eſſe de uxoribus ductis, deque filiis procreatis ante Epiſcopatum. Huncque ſenſum eſſe Sancti Athanaſii ex eo colligitur quod eodem modo de Epiſcopis, ac de Monachis loquatur. At certum eſt nuſquam permiſſa fuiſſe Monachis connubia, & rei uxoriæ uſum, ex quo Monaſticam Vitam profeſſi ſunt: igitur nec Epiſcopis ex quo ſunt ad Epiſcopatum promoti. Idem confirmatur ex ipſo Sancto Athanaſio in Apologia de fuga ſua, ubi mores Arianorum Epiſcoporum, qui eum perſequebantur, deſcribens, de quodam Leontio, quem ἀπόκοπον, id eſt exectum, & Eunuchum appellabant, Ariano Pſeudoepiſcopo ita refert: *Leontius cum argueretur commercium habere cum quadam muliere juvencula, cui nomen Euſtolium, juſſuſque proinde fuiſſet ut ab ejus contubernio abſtineret, ejus cauſa ſeipſum caſtravit, quo libere ejus conſuetudine uti poſſet. Neque tamen vel ita ſuſpicionem abluere potuit: quin potius ob id ipſum, cum Presbyter eſſet, depoſitus fuit: quamvis Conſtantius Hæreticus vi effecerit, ut eum Epiſcopum appellarent.* At ſi Presbyteri & Epiſcopi, tempore Sancti Athanaſii poterant cum uxoribus ante Ordinationem ductis, lege matrimonii poſtea commiſceri: quis credat Leontium hominem fallaciſſimum ſe abſcindere maluiſſe, ut cum Euſtolio ſecurius degeret, quam ante Ordinationem eam uxorem ducere, qua Presbyter factus jure conjugali uti potuiſſet?

Ad id vero quod contra hanc reſponſionem objicitur, reſpondeo, diſtinguo minorem. Id perſuaſum non habuiſſet Dracontius, vere, concedo; falſo, nego. Nam Monachi, qui ipſum ab Epiſcopatu deterrebant, eumque apud ſe retinere nitebantur, quod ipſorum ſocietati & exemplo eſſet, & ornamento, ipſius ſimplicitate abuſi, illi perſuaſerant Epiſcopatum eſſe cauſam peccati, & innumeras inde occaſiones delinquendi suboriri: deteriorem ipſum proinde evaſurum, ſi dignitatem illam ſuſciperet; non eſſe huic muneri idoneos Monachos, ad quem conjugati aſſumebantur: Epiſcopos menſam omnibus per viam habere, & lautas epulas, vinumque bibere ipſos oportere; proindeque Monachos, qui jejuniis, & abſtinentia ſe exercent, nullumque conjugium norunt, perpetuæ caſtitati addicti, non poſſe tuta conſcientia Epiſcopatum ſuſcipere. Horum dictis & conſiliis Monachorum vir ſimplex, & omnium quæ extra Monaſterium ſuum, aut ſolitudinem gerebantur, inexpertus, facile crediderat, dixeratque ſe numquam Epiſcopatum ſuſcepturum: quamobrem Sanctus Athanaſius e bono Eccleſiæ eſſe videns ut vir integerrimæ fidei, & Sanctiſſimæ Vitæ, ac in Scripturis Sacris eruditus, ipſius regimini præficeretur, ipſum graviſſima Epiſtola eſt adhortatus ad ſuſcipiendum Epiſcopatum, ad quem electus ordinatuſque fuerat, & quem ſuadentibus Monachis fugiebat: omneſque ipſius ſcrupulos excuſſit. Id totam legentibus Epiſtolam perſpicuum fiet. *Oro te*, inquit, *ne iſtiuſmodi quid in mentem admittas, neque Auctores iſtiuſmodi conſiliorum ſuſtineas. Non enim iſta digna ſunt Dracontio. Nam quæ Dominus inſtituit, ea & firma te ſiſtunt, & fratrum ita meticuloſitas compeſcitur. Quod ſi omnes eamdem mentem habuiſſent, qualem nunc habent, qui tibi in conſilio ſunt, quo pacto Chriſtianus factus eſſes, nullis uſquam repertis Epiſcopis? .... An forſitan ideo tibi conſilium ſuppeditant tui occultandi, quod dixeris, jurariſque, non futurum ut ſtes, ſi conſtituaris Epiſcopus? Iſtiuſmodi enim vocibus audio illos tuas aures circumſtrepere, & in ea re ſe cautos videri velle. Eſſent illi quidem vere cauti, ſi Miniſterio tibi injuncto cautum voluiſſent. Quod ſi legiſſent ſacras Scripturas, non citra illas conſilium darent. Quin jam tempus eſt ut Jeremiam culpent, & magnum illum Moſem accuſent, quod ipſorum conſilium non audierint, ſed Deum veriti, officium Miniſterii perfecerint, & prophetando*

adim-

... Quod si verbum locutus es, & verbum Sanctis pro juramento est, re- Jeremiæ, quomodo ipse qui dixerat: Non nominabo nomen Domini: postea qui in se erat, ignem, non pro iis quæ dixerat, fecit, neque ut præoc- ramento, se in tenebras abdidit, sed veritus Mandatorem, suam Prophetiam

ndit multos ante ipsum ex Monastica Vita ad Episcopatum assumptos, tem suscepisse, quamvis eximia sanctitate præditi essent: proinde ipsum onachis credere ipsum a regimine Ecclesiæ deterrentibus, neque cum il- sificari quod futurus sit deterior; cum potius melior futurus sit, si S. ue Sanctos imitari velit. *Neque enim*, inquit, *tu solus ex Monachis es ue solus Monasterio præfuisti, neque solus a Monachis dilectus es. Nosti em Monachum esse, & quot Monachorum Præfectum? Neque a te ignora- chorum Pater fuerit Apollonius. Nosti Agathonem, neque ignotum habes mor es Ammonii cum Serapione peregre profecti. Fortassis etiam audisti riorii Thebaide: poteris etiam rescire de Paulo, qui est apud Latos, & de t tamen isti Episcopi constitui non contradixerunt, sed habentes pro exem- , & conscii quid Helias egerit, & eruditi quid Discipuli Christi, Apo- t, susceperunt hanc curam, neque Ministerium hoc aspernati sunt, neque s deteriores facti sunt, sed & laboris mercedem expectant, proficientes roficere adhortantes. Quot ab Idolis converterunt? Quot a furiosa, & suetudine suis admonitionibus compescuerunt? Quot adduxerunt Christo ser- qui signa ista conspiciant, admirentur. An quæso non ingens signum, puel- t virgo maneat? Et adolescentiorem adhuc ut sit continens? Et Idolola- scat Dominum? Ne igitur te impediant Monachi, quasi solus ad hoc & terior futurus sis: Poteris enim etiam melior fieri, si Paulum imiteris, Acta æmuleris. Nosti enim eos qui ita creati sunt dispensatores Myste- secundum scopum sese incitasse ad bravium supernæ vocationis. Quan- lus contestatus est, & coronam se expectavit accepturum, nisi cum missus dum? Quando Petrus confessus est, nisi cum evangelizabat, & Piscator ho- esset? Quando Helias assumptus est, nisi cum universam Prophetiam suam Quando in spiritum dupla obtinuit Helisæus, nisi cum omnibus relictis s est Heliæ? Cur autem delegit Discipulos Servator, nisi in id ut eos pa- riet? Quapropter cum istiusmodi habeas exempla, dilectissime Draconi, nec ntibus credas, Episcopatum esse causam peccati, aut quod inde nascan- delinquendi. Licebit in Episcopatu esurire, sicuti Paulo: licebit & vinum cuti Timotheus fecit: & jejunare frequent r, ut Paulus solet, ut ita se- jejunans, alios sermonibus nutrias; & sitiens abstinendo a potu, aliis do- præbeas. Ne igitur talia objiciant consiliarii tui. Novimus enim & Epi- es, & Monachos comedentes, &c. Sic enim licet, & ad eum modum non d quisque, ubi volet, decertet: non enim corona pro locis, sed pro factis igitur sustineas diversa consulentes, sed potius propera.*

ed quid est quod tibi Auctores sunt ne Episcopatum capessas, cum illi ipsi Presbyteros? Si enim malus es, ne sint socii & gregales tui; si au- n norunt, ne invideant aliis. Quoniam si docere & præesse, secundum eccati est; ne ipsi doceantur, aut Presbyteros habeant. Verum tu istis hu- ne intendas, neque sustineas eos qui illa suadent.

into. Gregorius Senior Sancti Gregorii Nazianzeni Pater ipsum genuit cœlibatus itaque tunc temporis non erat sacris Ordinibus annexus. tecedens. Ille genitus est a Patre jam ad Episcopatum promoto, quem n Ecclesiæ Nazianzenæ vocans ait, pauciores ætatis annos, quam se Epi- erasse: atqui Pater Sancti Gregorii Nazianzeni ipsum ad summum Sacer- , ait ipsum pauciores annos ætatis, quam se Episcopatus numerare: igi- m Episcopo genitus est.

Pro-

Probatur minor. Sic enim Patrem suum loquentem secum inducit S. Gregorius Nazianzenus in Carmine de Vita sua:

O chare Fili, te Pater supplex rogat,
Senex vigentem, Dominus & famulum suum:
Natura enim te, & lex duplex subdidit mihi:
Non posco nummos, non lapillos fulgidos,
Agrosve, mollis aut quidquid luxus jubet.
Cupio te Aaroni jungere, atque Anno sato,
Ut præpotenti semper assistas Deo.
Te qui dedit, habet, nate, ne spernas Patrem.
Honesta posco: sin minus, Pater petit.
Nondum tot anni sunt tui, quot mihi in sacris
Jam sunt consumpti victimis, da quod peto.

S. Gregorium Nazianzenum ante Patris Ordinationem genitum esse, probat Vitæ ipsius Chronologia.

Respondeo, Sermonem illum Gregorii Senioris hyperbolicum esse. Constat enim ex Chronologia Vitæ S. Gregorii Nazianzeni ipsum non solum ante Episcopatum, verum etiam ante Baptismum Patris natum esse. Quod sic ostenditur. Obiit S. Gregorius Nazianzenus anno Christi 389. ut colligitur ex S. Hieronymo in Catalogo Scriptorum Ecclesiasticorum, c. 127. ubi tempus ipsius mortis sic designat: *Decessit ante hoc ferme triennium sub Theodosio Principe*. Vertebatur autem annus Imperii Theodosii decimus quartus, cum anno Christi 392. concurrens, quando hæc S. Hieronymus scribebat, ut constat ex capite ultimo ejusdem libri. Ad feliciorem igitur & immortalem Vitam S. Gregorius Nazianzenus translatus est anno Christi 389. Ante septemdecim annos vita functus erat ejus Pater, anno scilicet Christi 372. cum centum ferme annos vixisset, ex iisque in Sacerdotio quinque & quadraginta exegisset, ut testatur Gregorius ipse Nazianzenus Oratione 19. quæ est funebris in laudem Patris. Anno ad summum ante obitum, Gregorium filium, qui Sasimorum Episcopatu ob turbas hic obortas cesserat, in partem suæ solicitudinis vocavit, & Ecclesiæ Nazianzenæ ad tempus præfecit. Vix unum intercessisse annum iter ejus vocationem ad Ecclesiam Nazianzenam, & obitum Patris, colligo ex eo quod ipse carmine de Vita sua breve admodum fuisse tempus significet, his verbis:

Paternæ at Sedis, (quod pii quidam viri
Nullum obsecrandi me sibi statuerent modum)
Ut hospitem alienæ, brevi me tempore
Gessisse curam non nego.

Quadraginta igitur & quatuor annos in Sacerdotio exegerat Gregorius Pater cum Filio Nazianzenæ Ecclesiæ administrationem concredidit, anno Christi 471. itaque inauguratus fuerat Sacerdos anno Christi 327. igitur si tot annos præcise habuisset ætatis Gregorius Nazianzenus, quot annos Sacerdotii Sanctissimus ipsius parens numerabat, hoc ipso anno Christi 327. eum natum esse oporteret. At nequaquam ita se res habet: quod sic demonstratur. Gregorius Nazianzenus trigesimum circiter annum exegerat, cum Athenis degeret una cum Basilio literis dans operam, cumque hinc discessit Basilius, ut testatur ipse in carmine de Vita sua, his verbis:

Nam tempus ingens fluxerat jam in literis,
Triginta & annos pene tunc exegeram.

Erat autem id tempus quando Julianus Apostata Athenas se contulit (ut idem Gregorius refert Orat. 4. quæ est secunda in Julianum) Constantio VII. & Gallo III. Coss. anno Christi 354. porro si tunc annum trigesimum pene exegerat Gregorius Nazianzenus, sequitur natalem ejus contigisse anno Domini 324. anno scilicet ante Concilii Nicæni celebrationem pene integro: quo tempore adhuc ethnicus erat Gregorius parens. Illum enim baptizatum fuisse tradit Gregorius Nazianzenus, * eo tempore quo Nicænum Concilium celebratum est, scilicet anno Christi 325. *Ac proinde*, inquit, *cum res ita tum nata fuisset; ut complures Episcopi Nicæam contenderent, quo Arii furori obsisterent, Deo sese ac veritatis Præconibus tradit, & desiderium confitetur, communis-*

* Orat. funebri in laudem Patris.

ſque ſalutis auxilium ab iis poſcit, inter quos inſignis quoque ille Leontius erat, qui ...m Metropolim noſtram gubernabat. Porro certum adhuc eſt ante illud tempus natum ...e: Gregorium Nazianzenum. Siquidem ante commemoratam converſionem Patris, ...ribit Nonnam matrem ipſum Deo ante ortum promiſiſſe, & in lucem editum ſtatim ...nſecraſſe. Natus itaque eſt anno Chriſti 324. anno pene integro ante converſionem ...atris ex ethniciſmo. At non ſtatim Gregorius Pater inauguratus eſt Sacerdos poſt ſu...eptum Baptiſmum, ſed longo ſatis temporis intervallo, ut Cæſarium interim junio...em filium generaret. Id colligitur ex ipſo Gregorio Nazianzeno Oratione 19. quæ eſt ...unebris in laudem Patris. *Sacerdotium autem ſuſcepit*, inquit ille, *non ea facilitate ...c confuſione quæ nunc viget, ſed nonnullo interjecto temporis ſpatio: quo nimirum ad ...ui purgationem, aliorum quoque purgandorum peritiam & facultatem adjungeret: que...madmodum videlicet ſpiritualis ordinis lex poſcit.* Tempus illud triennio circumſcribimus, & anno Chriſti 327. ad Sacerdotium ipſum promotum fuiſſe probamus, ut ex ſuperius dictis conſtat. Certiſſimum igitur eſt Gregorium Seniorem nullos a tempore Ordinationis ſuæ liberos ſuſcepiſſe.

Verum quamvis hæc reſponſio probabilis videri poſſit, meliori tamen ratione ſolvi hæc difficultas videtur, alium in ſenſum & quidem convenientiorem flectendo verba Gregorii Patris ad Filium, quæ interpolata viſa ſunt eruditis *Bollandi* continuatoribus, in Prolegomenis ad *S. Gregorii Nazianzeni* Vitam, ad diem nonam Maji. Ubi enim in editis legitur,

Οὔτω τοσοῦτον ἐκ μεμέτρηκας βίον,
Ὅσος διῆλθε τυσιῶν ἐμοὶ χρόνος.
Nondum tot anni ſunt tui, quot mihi in ſacris
Jam ſunt conſumpti victimis:
Sic Verſum ultimum ab auctore ſcriptum conjiciunt.
Ὅσος διῆθε ἐτησίων ἐμοὶ χρόνος.

Sicque duos illos Verſus Latine reddendos ad mentem Auctoris.

Ætas peracta tam longa nondum eſt tibi,
Quot Eccleſiarum tranſit tempus mihi.

Cum enim antiquitus non notarentur ii quos modo uſurpamus accentus, & ſpiritus, facillimum fuit ut male conjuncta vel diviſa verba inveniens Librarius aliquis, quaſi eſſet διηθεσίων, vel διηλθεὶ ἐτησίων nullumque ex ſic conjunctis, vel diviſis ſenſum capiens, θυσιῶν ſubſtituerit, & pluribus poſt ſe dederit occaſionem aberrandi. Non inepte porro dixerit filio pater, quod nondum ad ſuam ætatem pervenerit. Agebatur enim de ſuſcipienda Nazianzeni Epiſcopatus adminiſtratione, quam refugiens filius annos tum natus duos & ſeptuaginta, ſi fides adhibeatur *Suidæ* aſſerenti nonagenarium obiiſse, ætatem merito excuſabat ſuam, quam Deo & ſibi deinceps vacuam ab omni alia cura ſervare magis conveniret. Sed potiori jure pater pene centenarius reponebat, multum illum abeſſe a ſenio ſuo. Cum autem patri juſta perſolviſſet, tum demum excuſari poſſe ſeceſſum quem meditabatur. Interim tantillam moram concederet ſeni, quam ſalva pietate negare non poſſet. Hunc ſenſum ſequentes Verſus confirmant. Præterea, cum illa ſtatim poſt Epiſcopalem Filii conſecrationem, id eſt, anno tercenteſimo ſeptuageſimo primo intelligatur dixiſſe Gregorius Pater, ut Viri Eruditi obſervant, non fuiſſet filius multo major quadragenario, juxta communem lectionem; qui tamen in Carmine de Vita ſua, quod ante id tempus, non diu poſt *Cæſarii* fratris & *Gorgoniæ* ſororis obitum, ſcripſit, ita queratur:

Jam caput albeſcit canis, rugoſaque membra
Triſtis ad occaſum vitæ mihi prona feruntur.

Porro qui tunc canus & curvus erat (quod in ſeptuagenario ſene non mirum, in viro quadragenario portentoſum fuiſſet) decennio poſt cum morbo prohiberetur *Olympium* Præſidem per ſe adire veniam reis civibus exoraturus, eumdem per Epiſtolam 172. interpellans, merito his verbis utitur: *Moveat te noſtra canities, quæ te jam antehac, & quidem perſæpe movit.* Et Oratione 17. pro civibus eidem vel alteri ejus in eodem Munere Deceſſori ſupplicans: *Num tibi*, inquit, *ſupplicis libelli loco canities*

hæc offerenda erit, atque annorum numerus? Rursus in Carmine de Vita sua narrans quantum sibi honorem amoremque Constantinopoli exhibuerit Theodosius Imperator, ait:

Pudendum foret,
Si gloriarer tam senex ob talia,
Qui cuncta patri deputo, præter Deum.

Et Oratione 30. ad 150. Episcopos: *Diuturnitate*, inquit, *laboris nos levate ac recreate; moveat vos hæc canities*. Epistola denique 52. scribit, se patre mortuo Episcopos diu multumque obtestatum fuisse ut *Eulalius* Ecclesiæ Nazianzenæ præficeretur. *Propter effætum & emortuum corpus suum*. Videtur autem id contigisse anno 372. vel 373. Si autem anno 324. natus ponatur secundum primam Responsionem, tunc fuisset quinquegenario minor, nec effæti & emortui jam corporis.

Sed adhuc clarius ex ætate *S. Basilii Magni* elucescit ætas *S. Gregorii Nazianzeni*, quandoquidem illi se æqualem dicit ætate, Oratione 20. *Basilius* autem jam ante Episcopatum anno tercentesimo sexagesimo nono, decimaquarta Junii initum gravi senio premebatur. Ipse enim Epistola 11. *Eusebio* suo olim sodali *Cyriacum* Sympresbyterum commendans, scribit quod per ejusdem Eusebii præsentiam, si ea frui licuisset, gravi senio excusso, ex sene juvenis factus esse visus fuisset. Et *Gregorius* noster Epist. 20. *Eusebio* Cæsareensi in Cappadocia Episcopo *Basilium* reconciliari petens, vocat eum Sacerdotem & vita & sermone, *& canitie*, omnium quos noverit præstantissimum. Rursumque *Basilius* Epistola ad Gregorium nostrum, quæ inter Gregorianas post octogesimam habetur, mortuo Eusebio rogans Gregorium eumdem ut Cæsaream ad novi Episcopi electionem se conferat: *Quomodo*, inquit, *renovabitur senectus mea?* Igitur & Gregorius noster, anno tercentesimo sexagesimo octavo jam gravi senio premebatur, videturque, secundum *Suidam*, nonagenario major obiisse, adeoque sub sæculi tertii finem natus fuisse. Virum enim de gravi senio tam sæpe conquestum saltem septuagenarium esse oportuit.

Et vero *Gregorii Nazianzeni* pater anno tercentesimo vigesimo quinto factus est Catechumenus, & forsan etiam baptizatus, non quidem a *Leontio* Cæsareæ Episcopo, ut *Baronio* visum est, sed ab Episcopo Nazianzeno: cum Episcopus ille qui Gregorium patrem baptizavit, *Eum quem baptizabat, & initiabat, & inungebat, sibi in Episcopatu successurum palam clamaverit*, ut testatur Gregorius Filius Oratione 10. *Sacerdotium autem suscepit non ea facilitate ac confusione quæ nunc viget, sed nonnullo interjecto temporis spatio, quo nimirum ad sui purgationem aliorum quoque purgandorum peritiam & facilitatem adjungeret, quemadmodum spiritualis ordinis lex postulat*. Verba sunt Sancti Gregorii Nazianzeni Oratione 20. Ex quibus colligitur, Gregorium Seniorem non ante annum 327. vel 328. Sacerdotium suscepisse. Ipso vero Sacerdotio functus est vir sanctissimus annis omnino quinque & quadraginta, ut testatur ejus filius, Oratione 19. obiitque ferme centenarius; adeo ut ejus obitum anno 372. vel 373. contigisse necesse sit. Si igitur ille jam Presbyter aut Episcopus genuisset Gregorium Theologum, hic non ante annum 328. aut 329. natus esset; adeoque vix quadragesimum ætatis annum explevisset anno 368. quo tamen tempore se jam gravi senio confectum querebatur.

Porro parentes habuit (ut ipse testatur Oratione 11. in laudem *Gorgoniæ* sororis) *Tum vitæ longitudine & canitie, tum prudentia & splendore inter se certantes, ac reliquos omnes superantes*: quos proinde anno Christi 273. aut 274. natos conjicere licet, & circa ætatis annum 23. aut 24. matrimonio conjunctos, ex iisque prodiisse Gregorium nostrum anno 298. aut 299. Ex quibus omnibus evidens est, ipsum annis plurimis non solum ante Sacerdotium, sed etiam ante Baptismum patris natum esse.

Quod vero Cardinalis *Baronius* observat, Gregorium Athenis anno Christi 354. *Constantio VII. & Gallo III.* Coss. cum Juliano Apostata congressum esse, eoque tempore explevisse annos ætatis pene triginta, huic Chronologiæ nihil obest; quandoquidem Gregorius id memorans in Carmine de Vita sua, non loquitur de annis totius vitæ ut putat *Baronius*, sed de iis dumtaxat quos in studio Eloquentiæ consumpserat. *Nam tempus ingens fluxerat jam in Literis* (ut reddit Metricus ejus interpres.) *Continua-*

...i Bollandi Textum Græcum sic vertunt. *Etenim longum tempus impende-* *...tiæ exercendæ, eratque is annus mihi ferme trigesimus, in illo nempe stu-* ...Gregorius Presbyter in ejus Vita: *Trigesimo jam anno in artium studiis exa-* *...sse restituit.*

...tiam videtur quod asserit *Baronius*, Julianum Apostatam *Constantio VII.* & ...Coss. primum Athenas venisse. Scribit enim Gregorius Presbyter *Gregorium* ...um ibi cum *Juliano* admodum adolescente & ludimagistris operam dante con-...misse. Anno autem Consulatum Constantii VII. & Galli III. proxime sequen-...iano scilicet ac *Lolliano* Coss. cum, teste *Ammiano Marcellino*, lib. 15. Ger-...lias ad internecionem vastarent; æstuaretque diu *Constantius* qua vi propulsa-...mas, tandem *Julianum* in consortium Imperii adscitum 8. Idus Novemb. ut ...*dacius*, Cæsarem renuntians, eidem tutelam Galliarum demandavit: cui sane ...fuisset adolescens in tanto rerum discrimine.

...tio sexta. Synesius ordinatus fuit Episcopus Ptolemaidis, licet profiteretur nol- *Objectioni ex Synesio petitæ respondetur.* ...xorem dimittere, nec a procreandis liberis cessare: qua de re ita scribit Episto- ... ad fratrem data: *Mihi*, inquit, *& Deus ipse, & lex, & sacra Theophili ma-* *...orem dedit. Quare hoc omnibus prædico ac testor, neque me ab ea prorsus sejungi* *... neque adulteri instar cum ea clanculum consuescere. Alterum enim nequaquam* *...est, alterum illicitum. Sed hoc utique cupiam ac precabor, plurimos mihi & quam* *...os esse liberos. Hoc unum ab eo ignorari non oportet, qui creandi vim habet, quod* *...dali Paulo ac Dionysio intelligere potest, quos quidem Legatos a populo electos audio* *... Hæc si mihi Episcopalis Muneris nostri jura concesserint, subire hanc dignitatem* *...m.* Addit Synesius, se Philosophia imbutum, præconceptas opiniones deponere non ...æ, nec vulgares sectari: non posse sibi persuadere animum esse corpore posteriorem, ...undum cæterasque ejus partes una interire, & alia similia popularium opinionum ...gmata. Nolle se opiniones dissimulare suas, ac prodere veritatem. Addit insuper, ...diorum, & venationis se esse amantissimum; ægre se visurum canes otiosos, vel ar-...as a teredinibus exesos: se tamen id utcumque laturum, si Deus jubeat. Addit de-...ique, se quamvis sit a curis alienus, non sine molestia quidem, sed liticulas tamen ...c negotia sustenturum, munusque istud, etiamsi grave, Deo præstiturum. Sic omnia ...pollicetur præter dissimulationem opinionum, & abstinentiam a conjuge, ex qua se li-...beros velle suscipere contestatur. At non obstante hoc proposito, Synesius consecratus ...est Episcopus. Itaque perpetuæ votum continentiæ non erat tunc annexum Sacerdotio, immo nec Episcopatui, ex Ecclesiæ Disciplina.

Respondeo, Synesium vere illud propositum non habuisse utendi uxore, & procrean-di liberos, cum Episcopus inauguratus esset, sed simulate egisse, quasi in illa esset ani-mi sententia, ut ea arte sese ab onere Episcopatus, quo se indignum existimabat, li-beraret. Nec vero Ecclesiasticæ Disciplinæ tam adversa duntaxat inculcavit; sed & quædam Fidei repugnantia sentire se finxit: nempe se de resurrectione, eo quo præ-dicabatur in Ecclesia Catholica modo facienda, dubitare. *Tritam illam*, inquit, *ac de-cantatam resurrectionem, sacrum quidpiam, atque arcanum arbitror, longeque absum ab vulgi opinionibus comprobandis.* Sicut ergo verisimile non est quod Synesius eo errore imbutus esset, ac resurrectionem non credens Episcopus sit inauguratus: ita nec par est existimare ipsum vere in eo fuisse animi proposito, scilicet vacandi rei uxoriæ, & pro-creandi liberos post susceptum Episcopatum, & illius tenacem propositi fuisse consecra-tum. Igitur ex simulatione hæc omnia præstitit Synesius, ut Episcopatus honorem & onus effugeret: nec aliud exhibuit verbis, quam quod factis Sanctus Ambrosius, dum ne Mediolanensis Ecclesiæ crearetur Antistes, adulterum se & sanguinarium ab omni-bus publica professione credi voluit. Id ex ipsius Synesii Epistolis eruitur, in quibus testatur se omnem adhibuisse artem ut Episcopatum effugeret. Ita enim scribit Episto-la 11. ad suæ Diœceseos Presbyteros: *Neque ego vobis antea superior eram, omni ro-bore ac machinis Sacerdotium detrectans: neque nunc memet vicistis, sed divinum pro-fecto fuit, quod nondum tunc, & nunc primum ita sit factum. Equidem non unam mor-tem pro ea functione subiissem. Neque enim satis mihi accommodatam rei dignitatem ar-bitra-*

bitrabar. Cæterum quod perpetuæ continentiæ servandæ necessitas Episcopis imposita esset secundum Ecclesiæ Disciplinam, colligitur ex Synesii facto, qui nusquam simulasset velle se rei uxoriæ vacare, & procreare liberos, ne ordinaretur Episcopus, nisi summi saltem Sacerdotes continentiam profiteri debuissent. Id ex iis confirmatur quæ in illa Epistola 105. scribit Synesius, *Episcopum divinum esse hominem oportere, qui ab omni ludo peræque ac Deus ipse sit alienus, & ad nullam voluptatem confringi, atque emolliri possit; & nulla omnino labe pollui debere, tamquam qui aliorum piacula ac sordes abstergat.* Hæ autem dotes illi minime conveniunt qui sit uxoris deliciis irretitus. Addit Synesius, *Se apud Deum esse cupere omnis criminis expertem*: Seque Theophili Patriarchæ Alexandrini in omnibus subjicit voluntati. *Sed*, inquit, *tamquam rei totius gnarus Deo charissimus Pater Theophilus, ac quemadmodum probe omnia norit perspicue mihi significans, ita de me deliberet. Nec enim meo me in vitæ statu persistere, ac mecum philosophari permittet, aut judicii de me postea ferendi, neque ex Episcoporum numero expungendi, locum sibi nullum relinquet.*

Et infra: *Sed si postea quam ista manifesta fuerint, quæ celari minime volo, in Episcoporum numerum nos adscribat, cui ejus potestas a Deo commissa est, cedam necessitati, ac tamquam divinitus oblatam tesseram accipiam.* Paratus itaque erat Synesius, quidquid exterius simularet, ad ea servanda quæ Ecclesiastica Disciplina præcipiebat Episcopis, si Theophilus ipsum ad Episcopatum promoveret, ut omnis apud Deum expers esset criminis: adeoque cum continentia Sacerdotio per Orientis & Ægypti Ecclesias annexa esset, ut testatur qui tum vivebat S. Hieronymus, verisimile est huic legi Synesium paruisse.

Objicitur septimo. Episcopi Orientis nulla lege coacti erant ad perpetuam continentiam, & filios in Episcopatu plerique procreabant (ex Socrate lib. 5. Historiæ Ecclesiasticæ, cap. 21.) Perpetuam igitur continentiam Sacerdotes & Episcopi non servabant ex universalis Ecclesiæ Disciplina, etiam post Nicænum Concilium.

Respondeo. Esto, quidam Episcopi filios ex matrimonio prius contracto post suam inaugurationem susceperint, non tamen id permittente Ecclesiæ Disciplina fecerunt. Perpetuam namque servabant continentiam, ubi Disciplina Ecclesiastica vigebat, teste S. Epiphanio, Hæresi 59.

Socratis Historia suspecta fides.

Respondeo secundo, suspectam esse hac in re Socratis fidem, cum ipsi S. Hieronymus, qui Gregorium Nazianzenum in Oriente sacrarum literarum Magistrum habuit, quique fuit in Palæstina diutissime versatus apertissime refragetur in libro contra Vigilantium, dicens: *Quid facient Orientis Ecclesiæ? quid Ægypti, & Sedis Apostolicæ, quæ aut virgines Clericos accipiunt, aut continentes, aut si uxores habuerint, mariti esse desistunt?*

Objiciuntur octavo verba Dei ad Adamum, & Evam totum genus humanum repræsentantes: *Crescite & multiplicamini, & replete terram.* Quibus verbis propagandi generis mandatum continetur perpetuæ oppositum continentiæ.

Objectionibus mulierosorum Hæreticorum ex Scriptura petitis respondetur.

Respondeo iis verbis non contineri præceptum, sed benedictionem. Avibus enim & Piscibus, qui Præcepti sunt incapaces, dixit etiam Deus: *Crescite & multiplicamini, & replete aquas maris; avesque multiplicentur super terram.* Et post diluvium cum jam Noe filios habuerit, ipsi nihilominus, *Benedixit Deus, & filiis ejus, & dixit ad eos: Crescite & multiplicamini, & replete terram*, ut refertur Genes. 9. Sed etsi Præceptum verba illa continerent, non tamen ad singulos homines, sed ad genus ipsum dumtaxat hominum referretur, ex quo aliqui semper propagationi studere deberent. Nam omnes non spectare, ostendunt Christi verba virgines commendantis. „ Sunt Eunuchi, *inquit*, „ qui se castraverunt propter regnum cœlorum. *Et Apostoli dicentis*: De Virginibus „ præceptum Domini non habeo, consilium autem do, &, Volo omnes vos esse sicut „ meipsum, sed unusquisque proprium donum habet ex Deo; alius quidem sic, alius „ vero sic. Dico autem non nuptis & viduis: Bonum est illis si sic permaneant, sicut „ & ego: quod si non se continent, nubant. *Et*, Qui matrimonio jungit virginem „ suam, bene facit; & qui non jungit, melius facit.

Objiciuntur nono verba Christi, Matth. 19. *Non legistis, quia qui fecit hominem ab* ini-

„ *feminam fecit eos? & dixit: Propter hoc dimittet homo patrem &*
…it uxori suæ, & erunt duo in carne una. Itaque jam non sunt duo,
… ergo Deus conjunxit, homo non separet. Ergo Sacerdotes non sunt
…ductis avellendi: alioqui jus divinum violabitur.
… Christi verba: *Quod Deus conjunxit homo non separet*, intelligenda
…nnubii, non de thoro, & nuptiarum usu: & conjugatos quidem a di-
sed emissum, de consensu alterius conjugis, continentiæ votum irri-

…ecimo Apostoli verba ad Hebræos 13. *Honorabile connubium in omnibus,*
…culatus. Itaque Sacerdotes conjugio laudabiliter uterentur.
…nego consequens. Soli namque Hæretici sic Apostoli textum interpretan-
…llum hominum ordinem a conjugio excludi voluerit, ac proinde omnibus
honorabile, etiam eis qui sponte continentiam voverunt, aut cœlibatus
…submisere. Et certe si sic Apostoli verba exposueris, ac τὸ *In omnibus*,
…personis supponere velis, sequitur etiam inter fratres & sorores, inter ma-
…, honorabile esse connubium: quo quid a natura magis alienum, nedum
…fingi potest? Honorabile itaque intelligimus connubium in omnibus quæ ad
…inent, sive prolem, sive fidem, sive Sacramentum spectemus: vel, honora- * Libro de Fide ad Petrum.
…nnibus, id est, apud omnes: quasi dicat Apostolus, interprete S. Fulgentio,
debere conjugium infamare, etiamsi virginitatem sancte colat. Vel denique in
legitime conjunctis, sive sint juvenes, sive senes, sive pauperes, sive divites,
…æi, sive Græci, *Connubium est honorabile, & thorus immaculatus.* Et hæ qui-
…positiones commodæ sunt, si locus Apostoli enuntiative intelligatur. Sed præ-
(ut ita loquar) esse intelligendum, Interpretes non ignobiles censent, ut hoc
…ad conjugatos referatur: *Conjugium sit in omnibus vobis honorabile, & thorus imma-*
…us: id est, præcipio vobis, quicumque in conjugio vivitis, ut ei quem par est ho-
…m habeatis, nec conjugii fidem violetis, nec aliquid perpetretis, quo thori conju-
…; puritas inquinari possit. Illa igitur Apostoli verba præceptum continent commen-
…s conjugii fidem, legitimumque usum. Paulum enim hic morum tradere præcepta
…tum est, quod verba etiam sequentia pene evidenter ostendunt: *Fornicatores*, in-
…it, *& adulteros judicabit Deus*: quasi rationem reddat cur honestum conjugii usum
…æceperit his verbis: *Honorabile connubium in omnibus, &c.* Sed quoquo modo acci-
…iatur, certe de Sacerdotibus, aut de his qui virginitatis votum emiserunt, intelligi non
…posse, ex omnium Patrum doctrina colligitur. S. Chrysostomus ad Theodorum lapsum
…ita scribit: „ Legitima & justa res est conjugium; & ipse confiteor: Honorabile con-
„ nubium, *inquit*, & cubile immaculatum; sed tibi jam non est integrum connubii ju-
„ …ra servare; Cœlesti enim Sponso semel junctum, illum relinquere, & uxoris laqueis
„ implicari, adulterii crimen incurrere est: quamvis millies hoc ipsum nuptias voces,
„ ego tamen & adulterio illud tanto pejus affirmo, quanto major ac melior mortali-
„ bus Deus “. Idem Homil. 10. in Epistolam 1. ad Timotheum hæc habet: Si qui
„ uxorem duxit, solicitus est quæ sunt mundi, Episcopum autem hujusmodi sollicitu-
„ dine tangi non convenit, quomodo superius dixit, Unius uxoris virum? Quidam il-
„ lum, qui post uxoris obitum constituetur Episcopus, significasse intelligunt. Alioqui
„ licet eum qui uxorem habeat, quasi non habentem esse. Tunc nempe rite illud con-
„ cessit pro tempore ac pro rei natura, quæ tunc inerat “. Œconomiæ, quæ in Eccle-
siæ exordiis necessaria erat, tribuit S. Joannes Chrysostomus, quod ad Episcopatum as-
sumpti sint, qui uxorem duxerant, quamvis debeant esse quasi non habentes, id est,
matrimonio non uti, ex quo Episcopi consecrati sunt.

Suffragatur Sancto Chrysostomo Sanctus Isidorus Pelusiota ejus Discipulus, lib. 3. E-
pistola 75. „ Exhibete, *inquit*, corpora vestra hostiam viventem. Non ad Sacerdotes
„ solos scribens, ut existimas, hoc mandabat, sed universæ Ecclesiæ. Unumquemque
„ enim ipsorum hac in parte Sacerdotem esse jussit. Quod si castitas & pudicitia subdi-
„ tos sacerdotes ordinat, libido proculdubio ac lascivia Sacerdotibus dignitatem abrogat.
„ que hoc quidem Leges & Ecclesiastica Instituta At sanciunt: Verum haud admo-
„ dum

„ dum tamen illud fit. Quam autem ob causam, non est meum commemorare".

Objicitur decimo. Apostoli uxores habebant, & secum ducebant cum Evangelium prædicarent, ut testatur Sanctus Paulus 1. ad Corinthios 9. *Numquid*, inquit, *non habemus potestatem mulierem sororem circumducendi, sicut & cæteri Apostoli, & fratres Domini, & Cephas?* Ecclesiæ igitur Disciplina de Cœlibatu majorum Clericorum, non est ab Apostolis derivata.

Respondeo, nego consequens. Mulieres enim illæ quas Apostoli circumducebant, non erant eorum uxores. Apostolorum siquidem nemo, præter Sanctum Petrum, conjugatus fuit; sed sororum loco ipsis erant, & ut ipsis necessaria ad victum subministrarent, ac pararent, eos comitabantur, sed præcipue ut faciliorem Evangelii prædicationem efficerent iis in locis, quorum aditus solis mulieribus liber erat. Sic exponit hunc locum Clemens Alexandrinus, lib. 3. Stromatum. „ Reliqui Apostoli, *inquit*, „ Prædicationi attendentes, non ut uxores, sed ut sorores circumducebant mulieres, „ quæ una ministraturæ essent apud mulieres, quæ domos custodiebant, per quas etiam „ in Gynæceum absque ulla reprehensione, malave suspicione ingredi posset Doctrina „ Domini". Sic etiam exponit Sanctus Isidorus Pelusiota, lib. 3. Epistola 179. „ Non „ quod, *inquit*, ii qui virginitatem suadebant, & castitatem prædicabant, ac Virginum „ Choros moderabantur, cum mulieribus consuetudinem haberent: qui enim eos virginitatem suadentes tulisset, siquidem ipsimet in voluptatum cœno volutantes deprehensi essent"? Sic intellexit & Sanctus Hieronymus, lib. 1. adversus Jovinianum scribens: „ Quamquam excepto Apostolo Petro, non sit manifeste relatum de aliis Apostolis, quod uxores habuerint. Et cum de uno scriptum sit, ac de cæteris tacitum, „ intelligere debemus sine uxoribus eos fuisse, de quibus nihil tale Scriptura significet". Sed etsi quosdam ex Apostolis, præter Petrum, conjugatos fuisse concederemus, eos in perpetuum ab uxoribus abstinuisse ex quo vocati sunt, easque reliquisse ut Christo adhærerent, certissimum esset ex illis verbis Sancti Petri ad Christum: *Ecce nos reliquimus omnia, & secuti sumus te*. Et ex illo Christi responso: *Nemo est qui dimiserit domum, aut fratres, aut uxorem*, &c. Ex quibus ita concludit Sanctus Hieronymus loco mox laudato: *Assumpti in Apostolatum, relinquunt officium conjugale*.

SCHOLION I.

In hac Dissertatione Religiosi Censores, ad pag. 238. hanc notam referunt: *Quidam Cardinalis Legatus in Anglia, dum cœlibatum conatur promovere, ipse inter meretrices inventus est, quidquid dicat Baronius*.

R. Trigesimam tertiam Propositionis secundæ probationem adduxi ex Concilio Londinensi anno 1125. convocato auctoritate *Joannis Cremensis* Cardinalis & Sedis Apostolicæ per Angliam Legati Canone 13. cujus verbis descriptis subjunxi: *Sic Legem cœlibatus solemni Concilio Cardinalis firmavit, quam utinam pessimo exemplo non violasset!* Tum *Matthæi Parisii* verba refero de istius Legati lapsu, quod grave scandalum Ecclesiæ peperit. Non poteram assentiri *Baronio* Matthæum Parisium hac in causa malæ fidei & calumniæ accusanti, quia idem referunt *Henricus Huntindoniensis*, *Rogerius de Hoveden*, & *Matthæus Vvestmonasteriensis*. Quatuor Historicos Anglos, antiquiores, & de his quæ in Anglia gesta sunt melius instructos quam *Baronium* recentiorem, & nullum testimonium vel certum documentum opponentem, quo falsitatis convinci possint, præ doctissimo Cardinali audiendos existimabam. Verumtamen Vvillelmi Malmesburiensis coævi Auctoris silentium, & alia momenta, quæ apud *Ciaconium* postremæ Editionis exponuntur, me movent ut Joannem Cremensem calumniam passum lubentissime credam. Quamobrem quæ de illius lapsu in prima Editione obiter notaveram, nec malo animo, in ista expunxi.

SCHOLION II.

In eadem Dissertatione, pag. 257. Religiosi Censores hanc Propositionem notant: *Monn-*

mdam Monachum optimum dissuadent mendaciis, ne accipiat Episcopatum. mendaciis Monachorum ne verbum quidem habeo. De *Dracontio* Monacho em ab Episcopatu suscipiendo alii deterrebant, & *ipsius simplicitate abusi, il-ant Episcopatum esse causam peccati, & innumeras inde occasiones delinquen-*, &c. Id a Monachis illis factum S. *Athanasius* testatur in Epistola ad *Dra-*psorumque refellit errorem. Non mentitur certe quisquis errat. Sed si men-velint Religiosi Censores, quid peccavi rem gestam referens ex qua id colli-Putant? An Monachi ex illorum numero non sunt, de quibus scriptum est, *mo mendax*? Ut qui dixerit quosdam Monachos aliquando mentitos esse, aut posse, reprehensione dignus sit?

SCHOLION III.

eadem Dissertatione, pag. 265. Religiosi Censores improbant quod *Mendacia quo-rum Sanctorum, ne eligerentur Episcopi*, commemorem.

De Sanctorum mendaciis nullum ibi verbum, sed de *Synesii* simulatione sermo est, non est vindicata sanctitas, necnon de simulatione *S. Ambrosii*. Quod de *S. Am-*, observo, a *Paulino* in ejus Vita memoriæ proditum est: quæ de *Synesio* ex ejus E-llis perspecta sunt. Sed nec *Synesium*, nec *Ambrosium* viros tunc perfectos fuisse um est, & hunc adhuc fuisse Catechumenum; quos proinde simulationis accusa-haud injuriosum fuerit eorum sanctitati.

SCHOLION IV.

In eadem Dissertatione, pag. 171. Religiosi Censores hanc propositionem notant: *Apostoli quasdam mulieres ut uxores circumducebant.*

R. Hæc propositio non est mea, contradictoriam asfero: objectionis verba, cui res-pondeo, pro Doctrina mea acceperunt Indiculi Censorii Auctores. Objectionem sic proponebam: *Objicitur undecimo. Apostoli uxores habebant, & secum ducebant cum præ-dicarent Evangelium*, &c. Ad responsionem quam subjunxi non attenderunt, vel ipsam dissimularunt. *Mulieres illæ quas Apostoli circumducebant, non erant eorum uxores. A-postolorum siquidem nemo, præter S. Petrum, conjugatus fuit, sed sororum loco ipsis erant*, &c. Tam non est mea Propositio illa quam mihi Religiosi Censores tribuunt, quam non est *S. Thomæ* hæc propositio quæ initium est Articuli 3. Quæst. 3. Primæ Partis: *Videtur quod Deus non sit.*

Nota.

IN primæ propositionis probationibus omnimode admittit Natalis Paphnutii historiam, quam ex Socrate describit. Displicet id Thomassino *Vet. & Nov. Discipl. p. 1. l. 2. c. 60. n. 15.* qui putat Socratem de suo adiecisse Paphnutium pronunciasse *antiqua Ec-clesiæ traditione* superioribus Clericis solum interdici, ne ineant matrimonium, non vero jam initi usum. Id re vera non consonum fuisse Ecclesiæ traditioni ea demonstrant quæ ipse Natalis ex Eusebio, Cyrillo, Epiphanio, aliisque PP. pro secunda stabilienda propositione in medium profert. Ex iisdem PP. aperte conjicitur Concilii Nicæni tem-poribus Episcopos, Presbyteros, Diaconosque ita ex diuturno usu ab Ecclesiæ incuna-bulis derivato continentiam servasse, ut etiam ab antea ductis uxoribus abstinerent. Si ergo castissimus Paphnutius PP. Nicænos removit a ferenda lege, ut majores cle-rici etiam ab antea ductis uxoribus temperarent; omnino credendum est non antiquam traditionem objecisse, sed majoris mali periculum, si antea ductis uxoribus privaren-tur. Hac sane ratione, & ob schisma amovendum toleravit postea Ecclesia, majores in Ecclesia Græca clericos ab usu prius ductarum uxorum non cessare.

Idem Thomassinus, ut alibi etiam innui, Christum vel saltem Apostolos clericorum cœlibatus institutores fuisse sentit, quod tamen Natali non placet.

DISSERTATIO XX.

De sensu sexti Canonis Nicæni.

CUm instituto majorum, & antiqua consuetudine receptum esset, ut Alexandrinus Episcopus per singulas Ægypti, Libyæ, & Pentapoleos Ecclesias sacras Ordinationes celebraret, vel celebrari permitteret, eumque ordinem facto schismate perturbasset Meletius, Nicænis Patribus visum est huic malo opportunum afferre remedium, edito sexto Canone, quo & Alexandrino Episcopo, & Metropolitanis sua asserta est dignitas, confirmataque privilegia. En integrum Canonem, secundum Versionem Dionysii Exigui. *Antiqua consuetudo servetur per Ægyptum, Libyam, & Pentapolim, ita ut Alexandrinus Episcopus horum omnium habeat potestatem; quia & urbis Romæ Episcopo parilis mos est. Similiter autem & apud Antiochiam, cæterasque Provincias, suis privilegia serventur Ecclesiis. Illud autem generaliter clarum est, quod si quis præter sententiam Metropolitani fuerit factus Episcopus, hunc magna Synodus definivit Episcopum esse non oportere. Sin autem communi cunctorum decreto, rationabili, & secundum Ecclesiasticam regulam comprobato, duo aut tres propter contentiones proprias contradicant, obtineat sententia plurimorum.*

Circa istius Canonis intelligentiam Viri Eruditi inter se digladiantur. Cum enim omnes in eo conveniant; quod certam instituti comparationem eo Canone Alexandrinum inter & Romanum Episcopum concedant, quidam eos inter se dumtaxat componi contendunt quoad jus Metropoliticum Ordinationum, ut Joannes Launojus Parisiensis Theologus: * alii quoad jus Patriarchicum inter se ipsos componi propugnant, scilicet Sirmondus, Valesius, & illustrissimus Archiepiscopus Dominus de Marca. Novatores hoc Canone Romani Pontificis primatum everti asserunt, quod ejus Auctoritas ad regiones Suburbicarias, id est, ab urbe Roma centesimo lapide distitas coarctetur: eaque confirmetur potestas Alexandrino Episcopo per Ægyptum, Libyam, & Pentapolim, quæ Romano Pontifici dictis in regionibus ad singularem Episcopatus Romani, qua privatus Episcopatus est, ditionem spectantibus, convenit. Has opiniones sequentibus Propositionibus discutiemus.

** In Dissert. de recta Nicæni Canonis 6. intelligentia. Valesius in Ecclesiasticis Observat. ad Socratem, & Sozom. D. de Marca l. 1. de Concordia Sacerdotis, & Imperii, cap. 3.*

PROPOSITIO I.

Canon sextus Nicæni Concilii, de Patriarchis intelligendus est: eoque Alexandrinus Episcopus cum Romano componitur, non solum quoad jus Metropoliticum, verum etiam quoad jura Patriarchica, non tantum celebrandarum Ordinationum, aut confirmandarum electionum; verum etiam quoad cætera jura Patriarchicæ Dignitatis.

PRobatur prima pars. Aliud Canone 6. sanxerunt Nicæni Patres, quam Canone 4. decreverant. Inanis enim ac superflua repetitio in viros tam graves cadere non potest: atqui Canone quarto potestas Metropolitanorum luculentissime asserta fuerat: Canone igitur sexto rursus eamdem stabilire non erat opus.

Probatur minor recensendo verba Canonis quarti: *Episcopum convenit maxime quidem ab omnibus qui sunt in provincia Episcopis ordinari. Si autem hoc difficile fuerit, aut propter instantem necessitatem, aut propter itineris longitudinem, tribus tamen in idipsum convenientibus, & absentibus quoque pari modo decernentibus, & per scripta consentientibus, tunc Ordinatio celebretur. Firmitas autem eorum quæ geruntur per unamquamque provinciam Metropolitano tribuatur Episcopo.*

Probatur secundo. Episcopi qui Diœcesim, id est, multas Provincias regunt, non sunt Metropolitani simplices, sed Patriarchæ: atqui Canon sextus Nicæni Concilii agit de Episcopis qui regunt Diœcesim, id est multas Provincias, & quibus subsunt plures Metropolitani: Non agit igitur de simplicibus Metropolitanis, sed de Patriarchis.

Probatur minor. Agit enim hic Canon de Alexandrino Episcopo, cui Ægypti, Libyæ, Pentapoleos, Thebaidis, Mareotæ, Ammoniacæ, & Maræotidis provinciæ parebant, ut

ucto Epiphanio, *Hæresi 68.* & ex illo Canone colligitur, & cui decem ad
tropolitæ suberant, ut colligitur ex Epistola Theodosii Imperatoris *ad Diosco-*
refertur in Conc. Chalced. Act. Prima. Agit de Antiocheno Episcopo, cui
ntur omnes Orientis Provinciæ, ut colligitur ex Sancto Joanne Chrysostomo,
3. *ad Populum Antiochenum*, & ex Sancto Hieronymo *in Epistola ad Pamma-*
Asiana, Pontica, & Thracica Diœcesibus exceptis, quæ ab Exarchis suis admi-
tur, una cum suis Synodis, ut constat ex Canone 2. Synodi Constantinopoli-
cumenicæ 2. Agit denique de Romano Episcopo, qui toti Occidenti præerat,
gitur ex Sancto Basilio *Epistola* 10. ex Sancto Augustino, lib. 1. *contra Julia-*
ap. 2. ex Sancto Hieronymo in *Epistola ad Marcum*, & in *lib. adversus Vigilan-*
& ex Innocentio I. *in Epistola ad Decentium Eugubinum Episcopum*. Agit, in-
de Romano Pontifice, cui septem vel octo Diœceses subjiciebantur, nimirum
n Italia, solidum Illyricum, quod ex una Diœcesi postea in duas discerptum est,
., Britanniæ, Hispaniæ, & Africæ. Itaque Canon sextus Nicæni Concilii agit de
opis qui Diœcesim regunt, id est, multas Provincias, & quibus subsunt plures
politani: ac proinde non agit de simplicibus Metropolitanis, sed de Patriarchis.
batur tertio auctoritate Innocentii Primi, qui in Epistola ad Alexandrum An-
enum Patriarcham, hunc Canonem de Patriarchis intellexit. Ait namque Antio-
am Ecclesiam a Nicænis Patribus non supra unam Provinciam, sed supra suam Diœ-
m esse constitutam. Deinde addit Antiochenum Episcopum Metropolitanos præcipuo
dam jure ordinare solitum esse, ex auctoritate scilicet Canonis Nicæni. Cum igitur
i Patriarchæ Diœcesim habeant & Metropolitanos jure ordinent: consequens est Ca-
nem illum, juxta Innocentii Primi sententiam, de Patriarchis esse intelligendum.
ce tibi Innocentii verba Epistola 18. *Revolventes itaque auctoritatem Nicænæ Synodi,*
æ una omnium per orbem terrarum explicat mentem Sacerdotum; quæ censuit de An-
ochena Ecclesia cunctis Fidelibus, ne dixerim Sacerdotibus, esse necessarium custodire,
tua super Diœcesim suam prædictam Ecclesiam, non super aliquam Provinciam, recogno-
scimus constitutam: unde advertimus non tam pro civitatis magnificentia hoc eidem at-
tributum, quam quod prima primi Apostoli sedes esse monstretur, ubi & nomen accepit
Religio Christiana, & quæ Conventum Apostolorum apud se fieri celeberrimum meruit,
quæque urbis Romæ Sedi non cederet, nisi quod illa in transitu meruit, ista susceptum
apud se, consummatumque gauderet. Itaque arbitramur, Frater charissime, sicut Metro-
politanos auctoritate ordinas singulari, sic & cæteros, non sine permissu conscientiaque
tua, sinas Episcopos procreari.

Probatur quarto auctoritate S. Hieronymi in epistola ad Pammachium adversus errores Joannis Hierosolymitani, in qua ipsum perstringit ob jus perperam attributum Alexandrino Episcopo. Scilicet scripserat Joannes Hierosolymitanus ad Theophilum Alexandrinum Patriarcham, multaque apud eum conquestus fuerat de S. Epiphanio, qui, ut criminabatur, Paulinianum Hieronymi fratrem Presbyterum in Parœcia sua ordinaverat, multaque adversus ipsum Hieronymum effutiebat. In illa autem Epistola, Theophilo blandiebatur, quasi qui Hierosolymitanæ Ecclesiæ curam sustineret, ut hac eum adulatione demereretur. Adversus eum scribens S. Hieronymus, ejusque errores palam traducens, hanc ipsi juris usurpationem etiam exprobrat his verbis: *Tu qui regulas quæris Ecclesiasticas, & Nicæni Concilii Canonibus uteris, & alienos Clericos cum suis Episcopis commorantes tibi niteris usurpare, responde mihi: Ad Alexandrinum Episcopum Palæstina quid attinet? ni fallor, hoc ibi decernitur, ut Palæstinæ Metropolis Cæsarea sit, & totius Orientis Antiochia.* Ex quibus sic colligo. Juxta Nicænum Canonem, teste S. Hieronymo, totus Oriens Antiocheni Episcopi ditioni subjectus est. At in Oriente solido plures esse Provincias nemo nescit, pluresque Metropolitanos: igitur plures Provincias Antiochenus Episcopus regebat. Plures porro Provinciæ uni Metropolitano, secundum Nicæn. Can. non suberant. Itaque Nic. Can. 6. de Patriarchis, non vero de Metropolitanis simplicibus est intelligendus.

Respondet Launojus, Cæsareensem Episcopum non minus esse Palæstinæ Metropolitanum, quam Antiochenus Episcopus sit Orientis totius Metropolitanus, secundum S. Hieronymum,

ronymum, qui ibidem subdit: *Sed novi cur Cæsaream, cur Antiochiam nolueris mittere. Sciebas quid ageres, quid vitares. Maluisti occupatis auribus molestiam facere, quam debitum Metropolitano tuo honorem reddere.* Sicut ergo Cæsareensis Episcopus ex Hieronymi sententia, non erat Patriarcha, ita neque Antiochenus. O egregiam viri eruditi ratiocinationem, si aliqua in antecedente esset scintilla veritatis! Sed falsissimum est quod nomen Metropolitani eodem sensu tribuat Antiocheno & Cæsareensi Episcopis. Cæsareensem enimvero Metropolitanum simplicem agnoscit, qui unam dumtaxat regat Provinciam, scilicet Palæstinam: Antiochenum vero, Metropolitanum majorem, cui plures Provinciæ obnoxiæ sint, qui & Metropolitanos plurimos regat: sic autem acceptum Metropolitani nomen idem significat quod nomen Patriarchæ: quo non est usus S. Hieronymus, quia nondum in Ecclesia invaluerat.

Probatur quinto ex S. Leone Magno Epist. 55. ad Pulcheriam Augustam data, de ambitu Anatolii, qui Patriarchicam dignitatem circumventione fuerat in Concilio Chalcedonensi consecutus: qua in Epistola ejus usurpationem ex eo impugnat, quod Nicænis Canonibus adversetur, & Metropolitanorum primatus evertat. Cum igitur Synodus Chalcedonensis non simplicis Metropolitani, sed secundi Patriarchæ honorem, & Jurisdictionem Constantinopolitano Episcopo asseruisset, significavit S. Leo Nicænum Canonem, cui Chalcedonensem ait esse contrarium, non de simplicibus Metropolitanis, sed de Patriarchis esse intelligendum; quos tamen S. Leo secundum antiquos mores, Metropolitanos appellat: quia revera sunt Metropolitani majores, seu Metropolitani Metropolitanorum: quo etiam sensu nomen istud a Nicænis Patribus in Canone, quo de agimus, acceptum asserit Zonaras. En porro verba S. Leonis, quæ perperam in suum sensum, idest, ab istius Pontificis mente prorsus alienum detorquet Launojus: *Contra statuta paternorum Canonum, quæ ante longissimæ ætatis annos in urbe Nicæna spiritualibus sunt fundata decretis, nihil cuiquam addere conceditur; ita ut si quis diversum aliquid decernere velit, se potius minuat, quam illa corrumpat.* Et infra: *Superbum nimis est, & immoderatum, ultra fines proprios tendere, & antiquitate calcata, alienum jus præripere, atque ut unius crescat dignitas, tot Metropolitanorum impugnare Primatus, quietisque Provinciis, & olim sanctæ Synodi Nicænæ moderatione dispositis, bellum novæ perturbationis referre, atque, ut venerabilium Patrum decreta solvantur, quorumdam Episcoporum proferre consensum, cui tot annorum series negavit effectum.*

Idem constat luculentius ex ejusdem Pontificis Epistola 35. ad Anatolium: *Doleo etiam*, inquit, *etiam in hoc dilectionem tuam esse prolapsam, ut sacratissimas Nicænorum Canonum Constitutiones conareris infringere, tamquam opportune se tibi hoc tempus obtulerit, quo secundi honoris privilegium Alexandrina Sedes perdiderit & Antiochena Ecclesia proprietatem tertiæ dignitatis amiserit, ut his locis juri tuo subditis, omnes Metropolitani Episcopi proprio honore priventur.*

Probatur sexto ex Joanne Scholastico, qui Justiniano imperante Patriarcha fuit Constantinopolitanus, in Collectione Canonum, quam Theodoreto quidam tribuunt, Titulo 1. in quo docet de dignitate & juribus Patriarcharum hoc Canone Nicæno agi. En ejus verba: *De tributo per Canones Patriarchis honore. Et non licere eorum alicui Provinciam alteri competentem invadere, pro Ordinatione, aut administratione: sed eas quæ jam invasæ sunt, iis quibus injuria facta est, restituendas: Nicænæ Synodi Canon 6.* &c.

Probatur secunda pars Propositionis. Vel instituta est comparatio in sexto Canone Concilii Nicæni inter Alexandrinum Episcopum & Romanum, ut Episcopus est Romanæ Parœciæ, vel ut est Romanæ Provinciæ Metropolitanus, vel ut est totius Occidentis Patriarcha, vel denique ut est universalis Ecclesiæ Pontifex. Atqui comparationem non instituit Alexandrini Episcopi cum Romano Pontifice, ut Episcopo, ut Metropolita, ut totius Ecclesiæ Rectore: Ipsum igitur componit Canon ille cum Romano Episcopo quatenus est Occidentis totius Patriarcha.

Probatur minor. Episcopus Alexandrinus eamdem in Ægyptum, Libyam, & Pentapolim auctoritatem non habebat, quam Rom. Pontifex in Parœcia sua, seu in singulari Ecclesia urbis Romæ: alioqui nullus alius fuisset in omnibus illis Provinciis, præter Alexandrinum, Episcopus, sicut in Romana Parœcia nullus umquam fuit, nec institui potest.

Episcopus præter Romanum; vel certe omnes alii Episcopi Vicarii dumtaxat fuis- Alexandrini Patriarchæ, quod falsissimum est. Non componitur itaque in 6. Ca- Nicæno Alexandrinus Patriarcha cum Romano Pontifice ut Episcopo. Sed nec ipso componitur ut Metropolita; alioqui nullus fuisset in omnibus Provinciis Pa- iæ Alexandrino subditis Metropolita præter ipsum, sicut in Romana Provincia r Pontificem nullus est, cum istius Provinciæ jura omnia Metropolitica in ipso ant: quo nihil fingi potest nedum a veritate, verum etiam a mente Concilii ma- ienum. Metropolitarum enim jura hoc ipso Canone sarta tecta esse jubet sacra lus: & Can. 7. quamvis Hierosolymorum sedem novo honore augeat, id tamen at *salva Metropolis propria dignitate*. Denique non comparatur Alexandrinus Pa- cha cum Romano Episcopo ut Summo Ecclesiæ universalis Pontifice & Rectore: dem Alexandrinus Episcopus potestatem in Ecclesiam non est sortitus universam. rest itaque comparationem in illo Canone 6. Nicænos Patres instituisse Alexan- um Episcopum inter & Romanum ut totius Occidentis Patriarcham, & quoad ju- atriarchæ.

obatur tertia pars Propositionis. Comparatur Alexandrinus Episcopus cum Roma- it Patriarcha, sicut mox probatum est; at jus præcipuum Patriarcharum est Me- olitarum Ordinatio: inter eos itaque instituta est comparatio quoad jus Ordinatio- . Quo jure Romanus Pontifex in toto Occidentis Patriarchatu potiebatur, quam- illud omnibus in Provinciis eodem modo non exerceret. Nam in Italia, Insulisque adjacentibus, Metropolitanos per seipsum frequentius consecrabat, & interdum etiam Episcopos, jure præventionis. De Metropolitanis res est perspicua ex Epistola 3. Sym- machi Pontificis, qui id de Aquilejensi testatur, & ex Nicolao I. Epistola 1. ad Mi- chaelem Græcorum Imperatorem, qui de Syracusano idem asserit. *Volumus*, inquit, *consecratio Syracusano Episcopo nostra a sede impendatur, ut traditio ab Apostolis in- stituta, nullatenus vestris temporibus violetur*. De Episcopis vero id constat ex Sancto Gregorio, lib. 4. Epistola 34. qua significat se Salonitanum in Dalmatia Episcopum sus- pendisse, quod se inconsulto fuisset ordinatus. *Salonitanæ civitatis Episcopus*, inquit, *me ac Responsali meo nesciente, ordinatus est, & facta res est, quæ sub nullis anterio- ribus Principibus evenit. Quod ego audiens, ad eumdem prævaricatorem, qui inordina- te ordinatus est, protinus misi, ut omnino Missarum solemnia celebrare nullo modo præ- sumeret*. Et Epistola 13. lib. 5. Lilybetanæ Ecclesiæ in Sicilia Episcopum a se ordina- tum fuisse scribit. *Lilybetanæ Clerus Ecclesiæ*, inquit, *huc pro ordinando sibi veniens Sacerdote, licentiam eis de exquirendo sibi Episcopo nos dedisse cognoscas. Qui rapien- tes Decium Forensem Presbyterum, sibi eum consecrari multis precibus poposcerunt: quo- rum petitionem necessarium duximus adimplere*. Idem constat ex Joanne Diacono, lib. 3. Vitæ Sancti Gregorii, cap. 7. ubi multos sive Metropolitas, sive Episcopos enume- rat, qui tum in Italia, cum in locis adjacentibus a Sanctissimo Pontifice consecrati sunt. Denique idem constat ex Epistola 3. Cælestini I. ad Episcopos Calabriæ & Siciliæ, qua ipsorum Ordinationes sibi tribuit: *Audivimus*, inquit, *quasdam propriis destitutas Re- ctoribus civitates, Episcopos sibi petere velle de Laicis, tantumque fastigium tam vile credere, ut hoc his, qui non Deo, sed sæculo militaverunt, æstiment nos posse conferre: non solum male de suis Clericis, in quorum contemptum hoc faciunt, judicantes; sed de nobis pessime, quos credunt hoc posse facere sentientes*.

In aliis vero Patriarchatus sui Diœcesibus Roma longius distantibus, Metropolitanos, & Episcopos, vel ordinabant, vel confirmabant Pontifices per Vicarios suos, seu per Primates, quos ad id constituebant, ut constat ex Epistola 44. S. Leonis ad Anasta- sium Thessalonicensem Primatem Illyrici, cap. 6. *De persona autem consecrandi Episco- pi, & de Cleri, plebisque consensu Metropolitanus Episcopus ad Fraternitatem tuam referat, quodque in Provincia bene placuit, scire te faciat, ut ordinationem rite cele- brandam tua quoque firmet auctoritas. Metropolitano vero defuncto, eum in locum ejus alius fuerit subrogandus, Provinciales Episcopi ad civitatem Metropolitanam convenire debebunt, ut omnium Clericorum, atque omnium civium voluntate discussa, ex Presby- teris ejusdem Ecclesiæ, vel ex Diaconis optimus eligatur, de cujus nomine ad tuam noti-*

tiam

tiam Provinciales referant Sacerdotes, impleturi vota præsentium, cum quod ipsis placuit, tibi quoque placuisse cognoverint. Sicut enim justas electiones nullis dilationibus voluimus fatigari, ita nihil permittimus te ignorante præsumi. Non semper tamen, aut ubique hanc in Ordinationibus potestatem exercebant, sed illam relinquebant Synodis & Metropolitanis Romani Pontifices, quod in Africa præsertim & Galliis præstiterunt, necnon etiam in Hispaniis. Non tamen inde inferri potest, quod jus illud non haberent: quia juris exercitium ab ipso jure accurate distinguendum est. Itaque ad normam Romani Episcopi, quatenus Patriarcha est Occidentis, Alexandrino Episcopo jus Ordinationum per universam Libyam, Pentapolim, & Ægyptum secundum antiquos mores assertum est a Patribus Nicænis; ita ut absque ipsius saltem consensu nullæ Ordinatione ratæ essent. Id constat ex epistola Synodica Concilii ad Ecclesiam Alexandrinam, apud Theodoretum, lib. I. cap. 9. *Quid si quis*, inquit, *eorum qui Ecclesiæ funguntur muneribus, diem suum obierit, tum unus ex illis qui nuper in Ecclesiam asciti sunt* (id est ex iis quos ordinavit Meletius) *modo idoneus videatur, & populus illum eligat, Episcopusque Alexandriæ ei suffragetur & consentiat, in locum succedat demortui*. Hujus quoque possessio juris ab Alexandrino Patriarcha post Nicænam Synodum probatur ex Synesio Ptolemaidis Episcopo, & Pentapolitanæ Cyrenensium regionis Metropolitano, qui Palæbiscæ Episcopum, suæ subditum Metropoli, legitimam consecrationem adeptum esse negat, quia non fuit Alexandriæ constitutus Episcopus, seu ab Alexandrino Patriarcha confirmatus. *Quamobrem*, inquit epist. 67. ad Theophilum data, *unum illum & solum Palæbiscæ Episcopum creatum, sed neque legitimum, contra jura vero omnia, quantum de Senioribus accepi, cum neque sit Alexandriæ constitutus; neque a tribus hic ut maxime eligendi, illinc signum datum fuerit.*

Et epistola 76. Olbiatis vici cujusdam in Pentapoli Episcopum, cujus electionem suffragio suo ut Metropolitanus probaverat, a Theophilo Alexandrino Patriarcha censet esse necessario confirmandum: *Meo quoque illum suffragio renuntio, ac pergratum quidem mihi erit, si illum in Episcopatu collegam ac socium habuerim. Unum adhuc superest, sacra tua scilicet manus; hoc uno Olbiatis opus est, mihi vero precibus.*

Idem probatur ex Socrate, lib. 6. Hist. Ecclesiasticæ, cap. 7. ubi Dioscorum Monachum a Theophilo Alexandrino Patriarcha Hermopoleos, quæ vel Ægypti primæ, vel Thebaidis primæ civitas est, designatum fuisse Episcopum testatur.

Idem probatur ex Palladio in Historia Lausiaca, cap. 12. ubi Ammonium a certæ cujusdam civitatis populis fuisse desideratum Episcopum refert, qui Timotheum Episcopum Alexandriæ rogarunt, ut eum Episcopum consecraret, illum autem respondisse: *Adducite eum ad me, & ego eum vobis ordinabo.*

Denique idem probatur ex Joanne Moscho *in Prato spirituali*, cap. 124. ubi hæc habet: *Cum venissemus in Sina post paucos dies, Abbas misit me, & duos alios in ministerium in Alexandriam, tenensque nos Papa Alexandrinus Apollinaris omnes tres fecit Episcopos, unum quidem Heliopoleos, alium Leontopoleos, me vero in Babylonem misit.* Ex his autem omnibus colligitur jus Ordinationum, non tantum Metropolitanum, verum etiam aliorum Episcoporum, Alexandrino Patriarchæ, secundum antiquos mores, fuisse a Nicæna Synodo, Canone VI. confirmatum, & subinde continua possessione roboratum: adeoque comparationem institutam esse a Nicænis Patribus, illo in Canone inter Alexandrinum Episcopum & Romanum, quoad jus Ordinationum, quod est potissimum e Patriarchicis, nullus est ambigendi locus.

Antiocheno Patriarchæ in sua Diœcesi jus idem convenisse, tum Metropolitanos, tum cæteros Episcopos ordinandi, probat evidenter Innocentii I. ad Alexandrum Antiochenum epistola. *Itaque*, inquit, *arbitramur, ut sicut Metropolitanos auctoritate ordinas singulari; ita cæteros non sine permissu, conscientiaque tua sinas Episcopos procreari. In quibus hunc modum recte servabis, ut longe positos literis datis ordinari censeas ab iis, qui nunc eos suo tantum ordinant arbitratu, vicinos autem, si æstimas, ad manus impositionem tuæ gratiæ statuas pervenire.*

Probatur postrema pars, quod nimirum instituatur etiam comparatio inter Alexandrinum Episcopum, & Romanum, quoad cætera jura Patriarchalia. Canon sextus Nicæ-

…ænæ Synodi ne nimium quidem verbum habet, quod Alexandrini & Romani Epi… potestatem in Diœcesibus illis subditis ad solas Ordinationes coarctet: immo nul… rorsus in eo de Ordinationibus fit mentio, sed generaliter constituit: *Ut Episcopus …andrinus horum omnium habeat potestatem, quia & Episcopo urbis Romæ parilis est*. Certe nomen potestatis generale est, & ad omnia extenditur, nisi termino ali… circumscribatur: & qui omnium potestatem alicui tribuit, nihil excipit. Igitur …eni Patres comparationem instituerunt inter Alexandrinum & Romanum Patriar…, non tantum quoad jura Ordinationum, sed quoad omnia jura Patriarchicæ Di…tatis.

…ccedit quod omnes Ægypti Episcopi ita semper hunc Canonem intellexerunt, ut …Concilii Chalcedonensis Actione IV. demonstratur, ubi inducias sibi dari postulant ad …cribendum Epist. dogmaticæ S. Leonis, & damnationi Eutychetis; atqui per Hie…hum Episcopum sanctæ Synodo his verbis supplicant: *De Epistola autem Sanctissimi, …Deo amicissimi Archiepiscopi Romani Leonis, sciunt omnes sancti Patres nostri, quia …mnibus expectamus sententiam B. nostri Archiepiscopi; & petimus vestram clemen… expectare Præsidis nostri sententiam, quia eum in omnibus sequemur. Nam & san…ımi Patres, qui in Nicæa congregati sunt trecenti decem & octo hanc regulam dede…, ut sequatur omnis Ægyptiaca regio Archiepiscopum magni nominis civitatis Alexan…æ, & nihil absque ipso agatur ab aliquo ei subjacente Episcopo*. Viden non Ordina…nes dumtaxat, sed quævis majoris momenti negotia secundum Canonem Nicænum, …xandrino Patriarchæ servata fuisse; ita ut sibi integrum non esse existimarent Ægy… Antistites aliquid in Ecclesiasticis alicujus ponderis negotiis absque ejus nutu & au…ritate agere?

Denique Octava Synodus Œcumenica, Patriarcharum inter se comparationem, non …ntum quoad jus Ordinationum, verum etiam quoad potestatem convocandi Synodos …jectarum sibi Diœcesum institutam agnoscit. Ita enim habet Canone 17. qui *de po…state Patriarcharum, & Metropolitanorum ad eos adventu*, inscribitur: „ Sancta & …universalis Nicæna prima Synodus antiquam consuetudinem jubet servari per Ægy…ptum, & Provincias quæ sub ipsa sunt, ita ut horum omnium Alexandrinus Epi…scopus habeat potestatem, dicens: quia & in Romanorum civitate hujusmodi mos prævaluit: qua pro causa & hæc magna & sancta Synodus tam in seniori & nova Roma, quam in sede Antiochiæ ac Hierosolymorum, priscam consuetudinem decernit in omnibus observari: ita ut earum Præsules, universorum Metropolitanorum, qui ab ipsis promoventur, & sive per manus impositionem, sive per pallii dationem Episcopalis Dignitatis firmitatem accipiunt, habeant potestatem, videlicet ad convocandum eos, urgente necessitate, ad Synodalem Conventum, vel etiam ad coercendum illos, & corrigendum, cum fama eos super quibusdam delictis forsitan accusaverit “. *Et infra*: „ Consueverunt autem Metropolitani bis in anno Synodos facere, ideoque, sicut dicunt, ad Patriarchale penitus non posse concurrere Caput. Sed Sancta hæc, & universalis Synodus, hæc Concilia, quæ a Metropolitanis fiunt, interdicens, multo magis illa novit rationabiliora esse, ac utiliora Metropolitanorum Conciliis, quæ a Patriarchali Sede congregantur; & idcirco hæc fieri exigit: a Metropolita quippe unius quidem Provinciæ dispositio efficitur; a Patriarcha vero sæpæ totius causa Diœceseos dispensatur.

Objectionibus Joannis Launoii respondetur.

Objicies in primam partem Propositionis. Ille Canon de Patriarchis non est intelli…endus, sed de Metropolitanis qui nullatenus Patriarcharum meminit, sed Metropolita…orum dumtaxat, & cujus post conditionem multo temporis intervallo Patriarcharum …omen usurpari cœptum est: Atqui Canon VI. Nicænæ Synodi, Metropolitanos nomi…at, non Patriarchas, & multo post Nicænam Synodum usurpari cœptum est Patriar…harum nomen: Itaque de Patriarchis, & juribus Patriarchicis Nicænus Canon VI. …inime intelligendus est.

Præterea, nihil novi statuit Concilium Nicænum, sed solum antiquos mores servari …ussit: atqui ante Nicænum Concilium nulla monumenta Ecclesiastica probant Alexan…rinum Antistitem aliis quam Metropoliticis juribus potitum fuisse: itaque jura dum…

taxat

taxat Metropolitica, non vero Patriarchica, Nicæni Patres Canone 6. illi vendi carunt.

Hæc summa est probationum Joannis Launoii quas discussit, & solvit doctissimus Valesius. Ad primam respondetur, nomen Patriarcharum post Nicæni Synodi tempora invaluisse; sed rem ipsam nihilominus extitisse ante Concilium Nicænum. Natura enim ita comparatum est, ut nomina rebus ipsis posteriora sint. Ad formam itaque argumenti distinguo majorem: Canon ille non est de Patriarchis intelligendus, qui Patriarcharum non meminit, nec quoad nomen, nec quoad rem ipsam, concedo; quoad nomen solum, nego. Atqui Canon 6. Nicænæ Synodi Metropolitanos nominat, non Patriarchas, distinguo minorem: quoad primum nomen, concedo; quoad rem ipsam, nego. Metropolitanos namque majores, quibus Metropolitani simplices subditi sunt, & qui non super unam Provinciam, quemadmodum illi, sed super Diœcesim ex pluribus Provinciis conflatam sunt constituti, Nicænos Patres illo Canone intellexisse, superius probavimus.

Ad secundum respondetur, Alexandrinum Episcopum ante Concilium Nicænum revera fuisse Patriarcham, cum ante illud Concilium totam Ægyptum, Libyam, ac Pentapolim rexerit, idque ex vetusta consuetudine, ut testantur Nicæni Patres. Certe ab Apostolicis temporibus, Romanus, Alexandrinus, & Antiochenus Episcopus Patriarchæ fuerunt, id est, jus Patriarchicum obtinuerunt. Jure illo usus est S. Dionysius Alexandrinus in Pentapoli. Cum enim Sabellius errorem suum apud Ptolemaidem urbem Pentapoleos disseminare cœpisset, multique statim ex Catholicis illi obstitissent, utraque pars tam Sabellii, quam Orthodoxorum Legatos misit ad Dionysium Alexandrinum Episcopum, qui auditis partibus, quid sentiendum esset definivit, scripsitque ea de re ad Ecclesiam Ptolemaidis. Id constat ex illius Epistola *ad Sixtum Romanum Pontificem*, cujus verba refert Eusebius, lib. 7. Hist. Eccles. cap. 6. & ex S. Athanasio in libro *de sententia Dionysii Alexandrini contra Arianos*, scribente: „ In Pentapoli superioris Libyæ quidam Episcoporum sententias Sabellii amplectebantur, tantumque eorum commenta invaluerant, ut vix ulterius Filius Dei in Ecclesiis prædicaretur. Re cognita, Dionysius ad cujus curam eæ Ecclesiæ pertinebant, legatos misit, qui auctores harum rerum a pravis illis opinionibus retraherent.

Eodem jure usus est Episcopus Alexandrinus in Libya ante Concilium Nicænum. Testatur namque mox laudatus Dionysius *In Epistola ad Germanum*, quæ refertur ab Eusebio, lib. 7. cap. 11. se, cum in Cephron Libyæ vicum relegatus esset, illic verbum Dei incolis prædicasse, multosque sua prædicatione adduxisse ad fidem Christi. At nisi Patriarchica jura in illa regione obtinuisset, munus illud, quod proculdubio Episcopale est, exercere non potuisset in aliena Provincia, illæsis Metropolitani juribus.

Denique in Provincia Thebaidis, ante Nicænam Synodum, Alexandrinum Antistitem juribus Patriarchicis potitum esse probat Historia Meletii Episcopi Lycopolis in Thebaide, qui cum idololatriæ ac schismatis reus esset, a Sancto Petro Alexandrino Episcopo exauctoratus est, ut constat ex Epistola Ursacii & Valentis apud S. Athanasium *Apologia* 2. Idem constat ex S. Epiphanio, *Hæresi* 68. ubi scribit Meletium illum in Thebaide Episcopum subjacuisse Petro Alexandrino Episcopo, ad illumque Ecclesiastica negotia retulisse ex antiqua consuetudine. *Hic enim mos est*, inquit, *Alexandrinorum Archiepiscoporum, ut per totam Ægyptum, Libyam, Ammoniacam, Thebaidem, Mareotidem, ac Pentapolim Ecclesiastica negotia administrent*. Ex quibus omnibus colligitur Alexandrinum Episcopum ante Synodum Nicænam Patriarchica jura obtinuisse.

Objicies in secundam partem: Non componitur Alexandrinus Episcopus cum Romano quoad jura Ordinationum, si Romanus minorem habuerit potestatem in Ordinationibus sacris quam Alexandrinus. Atqui ita se res habuit inter eos, itaque non est instituta comparatio quoad jura Ordinationum.

Probatur minor. Alexandrinus Episcopus Metropolitanos, & alios Episcopos ordinabat, vel confirmabat in omnibus Provinciis suo Patriarchatui subditis: id vero non præstabat Romanus Pontifex in Occidente universo quo ejus Patriarchatus continetur: Romanus igitur Pontifex eodem jure non fruebatur in Ordinationibus, quo Alexandrinus.

Probatur minor. Eo enim jure non fruebatur Episcopus Romanus in Italia, quod probat S. Ambrosii Mediolanensis Episcopi electio & Ordinatio, quæ facta est a Syno-

do

do totius Italiæ decreto Imperatoris Valentiniani coacta: necnon electiones & Ordinationes Episcoporum Mediolanensis Provinciæ, quod consecravit Sanctus Ambrosius, istud non facturus, si id juris fuisset penes Romanum Pontificem ut Occidentis Patriarcham.

Eo jure non fruebatur Episcopus Romanus in Africa, ut probant Canones Africanorum Conciliorum & Cæciliani Ordinatio, qui a vicinioribus Carthagini Episcopis inauguratus est, teste Sancto Augustino, in *breviculo Collationis diei 3. cap. 16.* ubi respondet Donatistis Ordinationem Cæciliani impugnantibus: *Quod non expectaverit, ut Princeps a Principe ordinaretur*, idest Episcopus Carthaginis, totius Africæ Primas, a Numidiæ Primate: *Cum aliud habeat Ecclesiæ consuetudo* (inquit S. Augustinus) *ut non Numidiæ, sed propinquiores Episcopi Episcopum Ecclesiæ Carthaginis ordinent: sicut nec Ecclesiæ Romanæ ordinat aliquis Episcopus Metropolitanus, sed de proximo Ostiensis Episcopus.*

Eo jure non fruebatur Episcopus Romanus in Hispania, ut constat ex Concilio Toletano IV. quod anno 633. celebratum est, Canone 19. ita decernente: „ Quicumque „ ad ordinem Sacerdotii postulatus, probabilis vitæ atque doctrinæ extiterit, tunc „ secundum Synodalia, vel Decretalia Constituta, cum omni Clericorum, vel civium „ voluntate, ab universis Comprovincialibus Episcopis, aut certe a tribus, in Sacer„ dotium die Dominica consecrabitur, convenientibus cæteris, qui absentes fuerint, li„ teris suis, & magis auctoritate vel præsentia ejus qui est in Metropoli constitutus. „ Episcopus autem Comprovincialis ibi consecrandus est, ubi Metropolitanus elegerit: „ Metropolitanus autem nonnisi in civitate Metropoli, Comprovincialibus ibidem con„ venientibus.

Eo denique jure non fruebatur Episcopus Romanus in Galliis, quod probatur ex Concilio Aurelianensi III. quod anno 538. celebratum est Canone 3. ita decernente: „ De „ Metropolitanorum vero Ordinationibus id placuit, ut Metropolitani a Metropolitanis „ omnibus, si fieri potest, præsentibus Comprovincialibus, ordinentur; ita ut ipsi Me„ tropolitanos ordinandi privilegium maneat, quem Ordinationis consuetudo requirit. „ Ipse tamen Metropolitanus a Comprovincialibus Episcopis sicut decreta Sedis Aposto„ licæ continent, cum consensu Cleri, vel civium, eligatur: quia æquum est, sicut „ ipsa Sedes Apostolica dixit, ut qui præponendus est omnibus, ab omnibus eligatur. „ De Comprovincialibus vero ordinandis, cum consensu Metropolitani, Cleri, & ci„ vium, juxta priorum Canonum statuta, electio, & voluntas requiratur". Idem constat ex Canone 7. Concilii Aurelianensis II. quod anno Christi 513. celebratum est. „ In ordinandis, *inquit*, Metropolitanis Episcopis antiquam institutionis formulam re„ novamus, quam per incuriam omnimodis videmus amissam. Itaque Metropolitanus „ Episcopus a Comprovincialibus Episcopis, Clericis, vel populis electus, congregatis „ in unum omnibus Comprovincialibus Episcopis ordinetur, ut talis Deo propitio ad „ gradum hujus dignitatis accedat, per quem regula Ecclesiæ in melius aucta plus flo„ reat". Idem constat ex Hincmaro, ex veteribus Formulis, & ex Ivone Carnotensi, Epistola 60. Igitur jure Ordinationum Romanus Pontifex in toto Occidente non fruebatur: proindeque comparatio non est instituta inter Alexandrinum Episcopum & Romanum, ut Occidentis Patriarcham, quoad jura Ordinationum.

Respondeo, nego minorem prioris Syllogismi. Ad ejus probationem distinguo minorem. Id non præstabat Romanus Pontifex; id est, non ordinabat Metropolitanos & Episcopos in toto Occidente, defectu voluntatis, concedo: defectu potestatis, nego. Nolebat autem eo jure uti, quamvis illud obtineret, tum quia illæ Diœceses Roma longius aberant: tum quia consuetudines Ecclesiarum, quarum ratio semper maxima antiquitus habita est, sartas tectas servare volebant. Sed aliud est jure aliquo semper non uti: aliud jus illud non habere. In quo viri alioquin eruditi hallucinantur, qui substantiam juris a perpetuo & non interrupto ejus usu non distinguunt.

Romanus Pontifex jus Ordinationum in toto Occidente habet ut Patriarcha.

Cæterum jus illud obtinuisse Romanum Episcopum in Italia, & in ipsa Ecclesia Mediolanensi constat ex S. Gregorio, lib. 2. Epistolarum Indict. 11. Epistola 30. ad Joannem Subdiaconum data: „ Quanto, *inquit*, Apostolica Sedes, Deo auctore cunctis præ„ lata constat Ecclesiis, tanto inter multiplices curas & illa nos valde sollicitat, ubi

„ ad

quod Episcopus Carthaginensis totius Africæ Primas ab Episcopo Romano constitutus fuerit ex omni retro memoria, & propterea jus consecrandi Episcopos retinuerit, ut testatur Leo IX. Epistola 4. Hoc jure potitum fuisse Carthaginensem Episcopum ut Africæ Primatem, certum est ex verbis Numidii Episcopi in Concilio Africano, Canone 22. *Fuit semper*, inquit, *hæc licentia huic Sedi, ut unde vellet, & de cujus nomine fuisset conventus, pro desiderio cujusque Ecclesiæ ordinaret Episcopum*. Et ex verbis Epigonii in eodem Canone: *Tibi non potestatem damus*, inquit, *sed tuam assignamus, ut liceat voluntati tuæ semper tenere quam voles; ut Præpositos plebibus, vel Ecclesiis constituas, qui postulati fuerint, & unde voles*. Hoc jus agnovit Valerius Hipponensis Episcopus, cum Primatis Carthaginensis auctoritate S. Augustinum sibi in Episcopatu Coadjutorem adjunxit: ut refert Possidius in Vita S. Augustini. *Egit secretis literis*, inquit, *apud Primatem Episcopum Sedis Carthaginensis, allegans imbecillitatem corporis sui, ætatisque gravitatem & obsecrans ut Hipponensi Ecclesiæ ordinaretur Episcopus, qui suæ Cathedræ non jam succederet, sed Consacerdos accederet Augustinus. Quæ igitur beatus Valerius optavit, & rogavit, satagens rescripto impetravit*. In toto igitur Occidente Romanus Episcopus ratione Patriarchicæ Dignitatis jus obtinuit semper ordinandi Episcopos; quamvis non semper, nec eodem modo ubique jus illud exercuerit. Enimvero si jus illud non habuisset, quomodo illud suis commisisset Vicariis, id est Primatibus?

Accedit, quod nulla ratio proferri potest, immo hoc est a ratione penitus alienum, ut Alexandrinus & Antiochenus Patriarcha jus illud obtinuerint in Diœcesibus sibi subditis & Romanus cæterorum Patriarcharum caput, in omnibus Occidentis Ecclesiis ipsius addictis auctoritati jus idem non obtinuerit.

Objicies in postremam partem Propositionis. Alexandrinus Patriarcha tanta fruebatur in subditis sibi Diœcesibus auctoritate, *Ut nihil absque ipso ageretur ab aliquo ei subjacente Episcopo*; ut testati sunt Ægyptii Episcopi in Concilio Chalcedonensi: atqui non ea erat potestas Episcopi Romani toto Occidente, ut nihil absque ipso agerent Occidentis Antistites: ergo non est instituta comparatio a Nicænis Patribus in 6. Canone, inter Alexandrinum Episcopum & Romanum quoad omnia jura Patriarchicæ Dignitatis.

Respondeo, distinguo majorem: Ut nihil absque ipso ageretur, idest, ut majoris momenti negotia ipso inconsulto, non agerentur, concedo: id est, ut nihil omnino absque ipso ageretur, nego. Non est igitur ita intelligenda contestatio Ægyptiorum Episcoporum in Concilio Chalcedonensi, quasi dixerint se nullum prorsus negotium Ecclesiasticum agere posse absque nutu Episcopi Alexandrini: quis enim sibi persuadeat ipsos Clericum, aut Presbyterum ordinare, velare Virginem, baptizare Catechumenum & confirmare, absolvere Pœnitentem non potuisse, nisi jubente aut consentiente Alexandrino Episcopo? Certe si res ita se habuisset, omnes Ægypti Episcopi Vicarii tantum Alexandrini Antistitis extitissent. Sic ergo eorum intelligenda est responsio, quod Alexandrinum Episcopum in majoribus negotiis consulere deberent. Magni autem ponderis negotium erat Epistolæ S. Leonis & damnationis Eutychetis subscriptio; ad quam propterea inducias a Synodo postulabant, donec ipsis in Dioscori mox depositi locum ordinaretur Episcopus.

Distinguo pariter minorem. Non ea erat potestas Episcopi Romani, ut nihil absque ipso ageretur ab aliquo Episcopo Occidentis: nihil omnino, concedo: nullum majoris momenti negotium, nego. Uterque igitur Patriarcha, Alexandrinus & Romanus, parem in sibi subditis Diœcesibus obtinebant auctoritatem, non solum in jure Ordinationum positam: verum etiam in eo quod majora negotia ipsis inconsultis finiri non possent. Id significat Innocentius I. in Epistola ad Victricium Rotomagensem cap. 3. *Si autem majores causæ*, inquit, *in medio fuerint devolutæ, ad Sedem Apostolicam, sicut Synodus statuit, & vetus consuetudo exigit, post Judicium Episcopale referantur*.

Id significat S. Leo Magnus ad Anastasium Thessalonicensem Episcopum, suum in Illyrico Vicarium scribens: *Si forte*, inquit, *inter ipsos qui præsunt, de majoribus (quod absit) peccatis causa nascatur, quæ Provinciali nequeat examine definiri; Fraternitatem tuam de totius negotii qualitate Metropolitanus curabit instruere, & si coram positis*

ec tuo res fuerit sopita judicio, ad nostram cognitionem, quidquid illud est, Idem jus Relationum majoribus de negotiis ad Romanum Episcopum asseritur ex Epistolis Siricii ad Himerium Taraconensem, & Innocentii I. n Tolosanum: ex quibus etiam constat, Romanum Pontificem Occidensiis leges dedisse, ut solidi Occidentis Patriarcham. ant etiam Synodos totius Occidentis Romani Episcopi, ut constat ex Ro- o sub Damaso, & Conciliis, quæ Principes convocaverant consentiente æerant eorum Legati, ut constat ex Concilio Arelatensi I. & multis aliis. is quos per certas Diœceses constituerunt, auctoritatem convocandi Syno- Diœceseon concessere. Id colligitur ex Epistola 5. Pelagii I. ad Sapaudum n Episcopum, qua vices illi suas in Gallia secundum mores antiquos delegat. inquit, *quod & nos Fraternitati tuæ hujusmodi curas injungimus, ut Sedis no- ius institutus, ad instar nostrum in Galliarum partibus Primi Sacerdotis locum & quidquid ad gubernationem, vel dispensationem Ecclesiastici status gerendum tis Patrum Regulis, & Sedis Apostolicæ constitutis, divini judicii consideratio- ses.*

Constat ex S. Gregorio Magno, Epistola 52. lib. 4. ad universos Galliarum E- opos data, qua significat se Virgilio Arelatensi Episcopo vices suas commisisse. *Et iam*, inquit, *necesse est, ut ad eum, cui vices nostras injunximus, quoties oportere pexerit, pro facienda collatione, aptis debeant Episcopi temporibus convenire; horta- ut nullus mandatis ejus inobediens esse præsumat, nec communi congregationi inte- postponat, nisi aut corporis infirmitas quempiam fortasse vetuerit, aut cujusdam eum sæ justa excusatio minime venire permiserit. Hi tamen qui prohibente aliqua necessi- e nequeunt in Synodum convenire, loco suo Presbyterum, aut Diaconum dirigant, qua- nus quæ a nostro Vicario, Deo auxiliante, fuerint definita, ad eum qui absens est, per suum quem miserit, fida relatione perveniant, ut inconcussa firmitate serventur, & nul- lus ea quæ constituerit audeat occasionis excusatio violare.* Ex quibus omnibus colligi- tur, nullum majoris momenti negotium in Diœcesibus Occidentis absque Romani E- piscopi nutu, aut assensu agi potuisse, sicut nec in Ægypti, Libyæ, & Pentapoleos Diœcesibus absque auctoritate Alexandrini Episcopi.

JO. DOM. MANSI.

Nota.

QUamvis & mihi pariter persuasum est in hoc Nicæno Canone VI. jus Patriarchicum Romani Pontificis tangi, in medium tamen afferre juvat aliquid, quod opinioni huic aversari videretur. Profecto inter jura Patriarcharum præcipuum id fuisse censeo, ut Patriarcha appellationes a sententia Metropolitani exciperet, atque discussas ab illo causas retractaret. Id vero ex Can. 6. Nicæno nulla ratione exprimi posse judico, quod ex controversiis Africanorum cum Zosimo & Bonifacio deduco. Pontifices illi jus sibi datum a Nicæno affirmabant, ut appellationes etiam a sententia Metropolitanorum reciperent. Ea de causa Legatos suos in Africam miserunt, petentes ut idem jus Romani Pontificis, illis etiam a Nicæno confirmatum, agnoscerent ac faterentur. Venerunt Legati atque petitionem Antistitis sui exposuerunt. Patres primo mirati, tum inspectis Nicæni Canonibus, quos acceperant ex Grato Carthaginensi Episcopo, reposuerunt nihil se reperire in Canonibus illis, quod Romano Pontifici ea in re faveret. Ne tamen tanto Præsuli pervicacius obsistere viderentur, missuros se dixerunt Constantinopolim ad Atticum regiæ illius urbis Episcopum, ut Nicænos Canones sinceros minimeque suspectos ad se transmitteret, inspecturi num aliquid in illis contineretur pro appellationibus ad Romanum Pontificem. Hanc historiam habes expressam in Con. Carthaginensi anni 419. Ex ea vero eruitur Canonem 6. Nicænum aliter exceptum esse a Patribus Africanis, quam ut Patriarchatum Romano Pontifici asse-

reret. Etenim si jus Patriarchicum Romani Præsulis in eo Canone exprimi novissent Africani Patres, jus utique & appellationum in eodem, quem in suo exemplari legebant, nossent, atque a legatione Constantinopolitana, utpote supervacanea, abstinuissent.

Verum etsi aliquid caliginis affusum esse ex hac historia veritati hic a P. Alexandro assertæ videretur, re tamen ipsa nihil illi detrahitur. Legati enim Pontificis id exquirebant ab Africanis ut jus Romani Pontificis in excipiendis appellationibus a sententia Metropolitanorum claris verbis & non sub ambage in Canonibus Nicænis expressum legerent & agnoscerent, quo tandem cessarent a querelis de Romano Pontifice, quod appellantes reciperet. Recitabant pro Concilio legati Romanorum Sardicensem Canonem, in quo appellationes ad Romanum Pontificem non quidem sub ambiguitate, sed disertis expresse verbis continebantur. Ideo vero Sardicensem sanctionem Nicænam dicebant, eo quod Codicem Canonum haberent (ex quibus nonnulli hodie etiam supersunt) sub una continuata serie atque una inscriptione Nicænos Sardicensesque Canones repræsentantem; ideo ex inscriptione hac decepti tamquam Nicænum laudarunt quod esset Sardicense. In Africa puri Nicæni noti erant; hinc Patrum admiratio, atque ex admiratione nata suspicio ne mancum Codicem ipsi haberent. Ex quo factum ut ad veritatem agnoscendam Constantinopolitanam legationem decernerent.

PROPOSITIO II.

Romani Pontificis Primatus non destruitur Nicænæ Synodi sexto Canone: immo nec illius Patriarchica auctoritas intra suburbanas Ecclesias, vel suburbicarias, id est, mille & centenis passibus dumtaxat ab urbe dissitas, aut intra decem Provincias, quæ Vicario Urbis Romæ parebant, illo Canone coarctata est.

Romani Pontificis Primatus confirmatur.

PRobatur prima pars. Illo Canone Primatus Romani Pontificis non destruitur, quo potius ipsum asseri Synodus Chalcedonensis intellexit: atqui sexto Nicænæ Synodi Canone Romani Pontificis asseri Primatum Synodus Chalcedonensis intellexit: illo itaque non destruitur hujusmodi Primatus.

Probatur minor ex Concilio Chalcedonensi Actione 16. in qua Paschasinus Episcopus Sedis Apostolicæ Legatus Canones proferre jussus, quos contra 28. Canonem ejusdem Synodi allegabat, sic Nicænum sextum ex suo Codice recitavit: *Trecentorum decem & octo Patrum Canon sextus. Quod Ecclesia Romana semper habuit primatum: Teneat autem & Ægyptus, ut Episcopus Alexandriæ omnium habeat potestatem, quoniam & Romano Episcopo hæc est consuetudo. Similiter autem & qui in Antiochia constitutus est, & in cæteris Provinciis, Primatus habeant Ecclesiæ civitatum ampliorum*, &c. Adversus quam lectionem reclamavit nemo: Judices vero dixerunt: *Perpendimus omnem quidem primatum & honorem præcipuum, secundum Canones, antiquæ Romæ Archiepiscopo conservari*. Legitur Canon ille cum eadem epigraphe: *Ecclesia Romana semper habuit Primatum*, in Codice illustrissimi viri Claudii Hardy Senatoris Parisiensis, in Fossatensi, in Codice antiquissimo Henrici Justelli, ex quo exhibetur, p. 284. Bibliothecæ Canonicæ, aliisque compluribus. An ad corpus Canonis verba illa pertineant, an simplicis inscriptionis habeant rationem, nihil interest. Sufficit, quod evidentissime demonstrant, Nicænum Canonem sextum ab antiquis intellectum esse, asserere Primatum Romani Pontificis.

Hoc Canone assertum esse Romani Episcopi Primatum, agnovit etiam Gelasius I. in Epistola ad Orientales, de nomine Acacii. *Qua enim ratione*, inquit, *vel consequentia aliis sedibus deferendum est, si primæ Beati Petri sedi antiqua & vetusta reverentia non defertur, per quam omnium Sacerdotum dignitas semper est roborata, atque firmata, trecentorumque decem & octo Patrum invicto & singulari judicio vetustissimus judicatus est honor?* Ita etiam hunc Canonem intellexerat Bonifacius I. in Epistola ad Episcopos Thessaliæ. *Institutio*, inquit, *universalis nascentis Ecclesiæ de Beati Petri honore sumpsit Principium, in quo regimen ejus & summa consistit. Ex ejus enim Ecclesiastica Disciplina, per omnes Ecclesias, Religionis jam crescente cultura, fonte manavit. Nicænæ Synodi*

...aliud præcepta testantur, adeo ut non aliquid super eum ausa sit constituere; ...deret nihil supra meritum suum posse conferri: omnia denique huic noverat Do... ...rmone concessa.

...atur secundo. Romani Pontificis Primatus non evertitur illo Canone, quo nul... ...umscribitur limitibus ejus potestas; cum tamen Alexandrini Episcopi auctoritati ...nes assignentur: atqui Canon sextus Nicæni Concilii Pontificis Romani potesta... ...llis circumscribit limitibus, cum tamen Alexandrini Episcopi Diœcesim definiat. ...a, inquit, *consuetudo servetur per Ægyptum, Libyam, & Pentapolim, ut Ale...nus Episcopus horum omnium habeat potestatem: quia & urbis Romæ Episcopo pa...os est*. Romani itaque Pontificis Primatus illo Canone non evertitur.

...batur tertio. Canon qui nihil statuit de Episcopo Romano, cum tamen de cæ... aliquid statuat Patriarchis, & qui exemplum Romani Episcopi velut causam pro..., cur Alexandrinus Antistes in Ægypto, Libya & Pentapoli auctoritatem sacram ...eat; Canon, (inquam) ille non adversatur Episcopi Romani Primatui: Sed Ca... ...extus Nicænæ Synodi nihil statuit de Episcopo Romano; cum tamen de aliis Pa...chis aliquid statuat, puta de Alexandrino & Antiocheno; & profert Episcopum ...manum ut causam exemplarem auctoritatis sacræ, quam Alexandrinus per Ægy...n, Libyam & Pentapolim exercet: Canon itaque ille Romani Episcopi Primatui adversatur.

...robatur minor cum ex verbis Canonis, tum ex Nicolao I. in Epistola ad Michae... Imperatorem ita scribente: *Ecclesiæ Romanæ privilegia Christi ore in Beato Petro ...ata, in Ecclesia ipsa disposita, antiquitus observata, & a SS. universalibus Syno... celebrata, atque a cuncta Ecclesia jugiter venerata, nullatenus possunt minui, nul...enus infringi, nullatenus commutari: quoniam fundamentum quod Deus posuit, huma... non valet amovere conatus . . . Ista igitur privilegia huic Sanctæ Ecclesiæ a Christo ...ata, a Synodis non donata, sed solummodo celebrata, & venerationi habita . . . .ique si instituta Nicænæ Synodi diligenter inspiciantur, invenietur profecto quia Ro...næ Ecclesiæ nullum eadem Synodus contulit incrementum: Sed potius ex ejus forma ...d Alexandrinæ Ecclesiæ tribueret, particulariter sumpsit exemplum*. Tantum igitur ...est ut 6. Nicæni Concilii Canone Romani Pontificis labefactetur Primatus, quin po...s luculentius demonstratur. Cur enimvero Nicæni Patres ad compescendam Meletii ...caciam, qui suo parere Patriarchæ, Alexandrino scilicet Episcopo, renuebat, con...tudinem Romani Episcopi, potius quam Antiocheni, ad jurium ipsius tuitionem ...dassent? Præsens aderat Patriarcha Antiochenus: vicinior erat & Nicænæ urbi in ...a Concilium celebrabatur, & Alexandrinæ Sedi in cujus gratiam hic sanciebatur ...non: in quindecim Provincias jus Patriarchicum exercebat: cur igitur in Canone ajunt ...*lexandrinus Episcopus horum omnino habeat potestatem, quia & Urbis Romæ Episcopo ...rilis mos est*? non vero, *quia Episcopo Antiocheno parilis mos est*? Nonne istud lo...endi genus Nicæni Patres usurpant, quia Episcopi Antiocheni auctoritas jure positi... definita est, sicut & Alexandrini? Unde pari in utramque temeritate insurgere po...isset perduellis Meletius. At Episcopi Romani œcumenica auctoritas in divino jure ...ndata est, ut quæ *ex Sacris Scripturis sit deprompta*, ut scribit ad Innocentium I. ...anctus Augustinus. Præterea, cur jurisdictionem & auctoritatem Patriarcharum Ale...andrini & Antiocheni confirmat Nicæna Synodus, non vero Episcopi Romani? Cer...e quia illius auctoritas ex ipso Christi Servatoris ore profluxit, ideoque a Conciliorum ...on pendet suffragiis. Non igitur illud erat Nicænæ Synodi consilium, nec ea mens, ...t Romani Episcopi jurisdictionem certis regionibus coerceret; sed ut ejus auctorita...em in Ecclesiam universam velut typum & exemplar illius proponeret auctoritatis, ...uæ aliis Patriarchis in Provincias & Diœceses ipsis subditas convenit.

Id luculentius ex eo confirmatur, quod post sancitum Canonem, Romanus Episco...us, & de personis aliorum Patriarcharum, & de sententiis ab ipsis latis judicium tu...t: nec ipsum eam ob rem usurpatæ auctoritatis, violatique Nicæni Canonis Sexti ...arguit aliquis: cum tamen vel illi ipsi illum condiderunt, vel ipsorum successores id ...iderent, aut intelligerent. Qua enim ratione Julius Pontifex egregios illos Nicæni

Concilii athletas ac defensores, Athanasium Alexandrinum, Marcellum Ancyranum, Asclepam Gazensem, sedibus restituisset, e quibus Arianorum vi & malis artibus pulsi erant, si Concilium Nicænum illius auctoritatem, vel intra fines unius Patriarchatus, vel ad Suburbicarias Ecclesias coarctasset? aut quomodo restitutionem tantæ Synodi contrariam decretis, Viri Sanctissimi approbassent?

Ex his collige Cardinalem Baronium minus apposite Canonem Nicænum Sextum, quo de agimus, exponere, cum hunc ejus esse sensum contendit, ut ratam, firmamque esse jubeat Alexandrini Episcopi in omnes Ægypti Provincias auctoritatem, ex Romanæ Ecclesiæ Primatu, a qua ea omnia Præsul Alexandrinus accepit. Falsam autem esse & contortam illam interpretationem perspicuum est ex ipsis verbis Canonis, qui hanc assignat causam jurisdictionis in omnes Ægypti Provincias Alexandrino Episcopo competentis, *quia & Urbis Romæ Episcopo parilis mos est*. Non ait, quia id a Romano Episcopo accepit. Deinde, Nicolaus I. asserit, ex forma Romanæ Ecclesiæ sumpsisse Nicænam Synodum quod Alexandrinæ tribueret. At iste loquendi modus, *ex forma*, imitationem potius dicit, quam causationem, ut ipsis Grammaticis notum est. Non is ergo sensus est Canonis, Episcopum Alexandriæ horum omnium habuisse potestatem, quoniam sic moris fuit Episcopo Romano illi concedere; sive quod Romanus Episcopus consuevit per Alexandrinum Episcopum illas Provincias gubernare, ut perperam explicat Spondanus Baronii breviator: alioquin sequeretur cæteros Patriarchas Episcopi Romani Vicarios dumtaxat extitisse: quod tam a veritate, quam a mente Nicænorum Patrum alienum est, qui Romani Episcopi cum Alexandrino comparationem aliquam his verbis instituere voluerunt: *Quoniam Episcopo Romano parilis mos est*.

Probatur secunda pars Propositionis. Absurda esset comparatio a Nicænis Patribus instituta inter Episcopum Alexandrinum & Romanum, si in eo posita esset, quod Alexandrinus Episcopus sacram auctoritatem exerceat per omnes Provincias Africæ (nomen Africæ sumendo prout partem mundi significat ab Asia & Europa distinctam) quia Romano Episcopo concessa est auctoritas in Suburbicarias Ecclesias, id est, in Ecclesias mille & centenis dumtaxat passibus ab Urbe dissitas; vel intra decem Provincias, quæ Vicario Urbis Romæ parebant. Cum igitur inepta comparatio tantæ gravitatis & sapientiæ Patribus non sit affingenda, colligendum est Romani Episcopi auctoritatem intra Suburbicarias Ecclesias non fuisse sexto Canone Nicæno coarctatam.

Probatur secundo. Auctoritas quæ in universum diffunditur Occidentem, non est intra Ecclesias mille & centenis dumtaxat passibus ab Urbe dissitas, vel intra decem Provincias coarctata. Porro Patriarchica potestas Episcopi Romani per solidum Occidentem diffunditur: non est itaque a Nicænis Patribus Canone 6. intra illas Ecclesias, aut Provincias coarctata.

Probatur minor. Primo ex Epistola Synodica Concilii I. Arelatensis ad Silvestrum, in qua ipsum *Majores Diœceses tenere* scribunt Patres, qui istud ad Concilium convenerant. Majores enim illæ Diœceses sunt septem, vel octo Diœceses Occidentis.

Secundo probatur eadem minor ex Sancto Basilio Epistola 10. in qua Romanum Episcopum vocat *Occidentalium Coriphæum*, id est, Occidentalis Ecclesiæ Principem.

Tertio probatur ex Sancto Augustino, lib. 1. *contra Julianum*, cap. 4. ubi cum Patrum Occidentalium testimonia adversus ipsum protulisset, continuo subjungit: *An ideo contemnendos putas, quia Occidentalis Ecclesiæ sunt omnes, nec ullus in eis est commemoratus a nobis Orientis Episcopus? Quid ergo faciemus, cum illi Græci sint, nos Latini? Puto tibi eam partem orbis sufficere debere, in qua primum Apostolorum suorum voluit Dominus gloriosissimo martyrio coronare. Cui Ecclesiæ præsidentem Beatum Innocentium si audire voluisses, jam tunc periculosam juventutem tuam Pelagianis laqueis exuisses.* Occidentalem cum Orientali Ecclesia componit Sanctus Augustinus, eamque ex eo capite illustriorem facit, quod Occidens ea sit pars orbis in qua Princeps Apostolorum Martyrio consummatus est. Unde colligit, maximi ponderis contra Pelagianos esse debere Innocentii sententiam, qui Occidentali Ecclesiæ ut Patriarcha præsidebat.

Quarto probatur ex Sancto Hieronymo, in lib. adversus Vigilantium, ubi Clericorum continentiam asserens, Ecclesiarum Patriarchalium consuetudine velut invictissimo testi-

estimonio Hæresiarcham illum opprimit. *Quid facient*, inquit, *Orientis Ecclesiæ? Quid Ægypti, & Sedis Apostolicæ? Quæ aut virgines Clericos accipiunt, aut continentes: aut si uxores habuerunt, mariti esse desistunt.* His verbis trium Patriarchatuum limites escriptos habemus. Orientis Ecclesiæ Antiocheni Patriarchæ sacræ ditioni subditæ unt, vel potius tota sunt illius sacra ditio: si tamen tres Diœceses, Asianam, Ponticum, & Thraciam exceperis, Ægypti, finitimæque Ecclesiæ, parent Alexandrino Paiarchæ. Quæcumque supersunt Ecclesiæ, id est Occidentales, sunt Sedis Apostolicæ, omanumque Episcopum ut Patriarcham agnoscunt, & venerantur. Ex quibus omnibus lligitur, Patriarchicam Romani Episcopi potestatem per solidum Occidentem diffusam sse; idque agnovisse Patres Concilii Nicæni temporibus proximos: adeoque illam non uisse a Nicænis Patribus Canone 6. intra Ecclesias Suburbicarias, id est, mille & cen: dumtaxat passibus ab Urbe dissitas, vel decem Provinciis Urbis Vicario parentibus rcumscriptas, coarctatam.

Objicies. Illius destruitur in omnes orbis Ecclesias Primatus, cujus jurisdictio intra ccidentis saltem limites coercetur: atqui jurisdictio Romani Episcopi intra Occidentis tem limites coercetur sexto Nicæni Concilii Canone: alioqui non esset legitima comratio quam instituerunt Nicæni Patres inter Alexandrinum Episcopum & Romanum. iius siquidem auctoritas intra Ægyptum, Libyam, & Pentapolim definiretur; istius ro in orbem diffusa esset universum. Itaque Romani Episcopi in omnes orbis Eccles Primatus sexto Nicæni Concilii Canone pessumdatur.

Respondeo, distinguo majorem. Si coerceatur ejus jurisdictio intra Occidentis limis, quatenus est Summus Pontifex, Christi Vicarius, & Sancti Petri successor, conce. Si quatenus est Patriarcha, nego. Porro cum instituatur dumtaxat comparatio Cane 6. Concilii Nicæni inter Alexandrinum Episcopum & Romanum, quo ad Patriariicam Dignitatem, illique annexa jura: non sequitur Primatum Romani Pontificis tra Occidentem coerceri; sed ejus Patriarchatum dumtaxat hac orbis parte circumriibi. Enimvero ut Præfectus Urbis duplici ornatus erat dignitate; altera Urbanæ Prætfecturæ, in qua aliarum Provinciarum Præfectis coæquabatur; altera qua caput Senas, & Vicarius Imperatoris erat, qua cæteris eminebat Præfectis, quorum a tribunaoms ad ipsum ultimo provocabatur, ut colligitur ex Dione Cassio, l. 25. & ex illis atii carminibus, *l.* 1. *Sylv.* quibus Urbis Præfectum sic compellat:

> *Inque sinum persæpe tuum fora turbida quæstu*
> *Confugiunt, legesque, urbesque ubicumque togatæ,*
> *Quæ tua longinquis implorant jura querelis.*

Et ex Vopisco in *Vita Floriani*, & ex Rescripto Constantini ad Juliarum Urbis Præfectum, relato in Cod. Theodos. tit. 30. L. 13. quo decernit ut appellationes omnes ejus auditorium deferantur, cui scilicet Vicariatum suum commiserit. Ita Romanus ontifex duplici insignitus est dignitate, immo quadruplici. Episcopus est Urbis Roæ; Romanæ Provinciæ, regionumque Suburbicariarum Metropolita: solidi Occidens Patriarcha: & totius Christiani orbis Pontifex & Caput. Nicænum porro Concilium lexandrini Patriarchæ potestatem & jurisdictionem ad normam Pontificiæ potestatis om mensurat, quæ Romano Episcopo in orbem competit universum; sed ad normam atriarchici juris, quo fruitur in solidum Occidentem; ut scilicet ad Alexandrinum ntistitem Indictio Synodorum, Ordinationes Episcoporum, judicium denique de maribus causis pertineat per universam Ægyptum, Libyam, & Pentapolim; sicut ad piscopum Romanum ista jure Patriarchico spectant per solidum Occidentem.

Objicies in secundam partem Propositionis verba Nicæni Canonis 6. secundum veronem, aut expositionem Rufini lib. 1. *Historiæ Ecclesiasticæ*, c. 6. *Et ut apud Alexanriam, & in Urbe Roma vetusta consuetudo servetur, ut vel ille Ægypti, vel hic Suurbicariarum Ecclesiarum solicitudinem gerat.* Itaque Romani Episcopi Patriarchica Auctoritas intra Ecclesias Suburbicarias, id est, centum & mille passibus Roma distanes, vel saltem intra decem Provincias Urbis Vicario addictas, Nicæni Concilii 6. Canone coarctatur.

Respondetur Hæreticorum Objectioni ex Versione Rufini petita.

Ii 4 Pro-

Quæ Ecclesiæ Suburbicariæ.

Probatur consequens. Suburbanæ enim, sive Suburbicariæ Provinciæ dicebantur, quæ erant in Præfecturæ Urbanæ potestate & clientela, & quibus Præfectus Urbi jus dicebat, ut colligitur ex L. 13. C. Theodos. *De Accusat.* qua Imperatores Valens, Gratianus, & Valentinianus sic decernunt: *Referant autem de Suburbanis Provinciis Judices ad Præfecturam Sedis Urbanæ, de cæteris ad Præfecturam Prætorii.* Præfectus autem Urbis ultra centesimum ab Urbe lapidem jus non dicebat. Sed esto, latius pateat hujus nominis, *Suburbicarium*, potestas & significatio; saltem intra decem Provincias, quas Urbis Romæ Vicarius sub Præfecto Prætorio regebat, coercebitur. Id colligo ex L. unica C. Theodos. *Si per obrept.* ad Probum Præfectum Prætorio Italiæ data, qua Imperatores Gratianus, Valentinianus, & Theodosius mandant, ut Edictum suum de irritandis privilegiis per obreptionem impetratis, in Provinciis sibi subjectis observet. *Sinceritas*, inquiunt, *tua idipsum per omnem Italiam, tum etiam per Urbicarias Africanasque regiones, ac per omne Illyricum, prælata oraculi hujus auctoritate firmabit.* Hac in lege Italiæ Præfectura quatuor in partes distribuitur, quas Præfectus per quatuor Vicarios regebat; scilicet Diœcesim Illyrici, Diœcesim Africæ, & Diœcesim Italiæ, duas rursus in partes sectam: quarum una Urbicariis Provinciis continebatur, a Præfecto Prætorio per Urbis Vicarium administratis: altera reliquis Italiæ Provinciis constabat. Itaque Urbicariæ Provinciæ dictæ sunt, quæ Urbis Vicario parebant, & Suburbicariæ Ecclesiæ, quæ his Provinciis continentur. Hæ porro Provinciæ decem erant, quas Imperii Notitia recenset, nimirum *Campania, Thuscia & Umbria, Picenum Suburbicarium, Sicilia, Apulia & Calabria, Brucii & Lucania, Samnium, Sardinia, Corsica, Valeria.* Cum igitur Episcopus Romanus Suburbicariarum dumtaxat Ecclesiarum curam gereret, ut constat ex Nicæno Canone, secundum versionem Rufini; sequitur ejus auctoritatem vel intra centesimum ab Urbe lapidem, vel intra decem Provincias Urbis Romæ Vicario subditas fuisse coarctatam.

Respondeo, nego consequens. Non solum enim Patriarchatus Romani Episcopi, sed nec ejus Metropolitica Dignitas, regionum ab Urbe Roma centesimo lapide distantium finibus concludebatur, ipso Rufini ævo, ut constat ex veteri Notitia Vaticana, quam exhibet Eminentissimus Annalium Parens ad annum 1057. in qua sexaginta novem Episcopatus recensentur, ex quibus Romana Provincia conflata erat: qui quidem non solum Latinam regionem, seu Campaniam recentiorem, ad Sinuessam, Marsos, seu Valeriam, Picenum, & Thusciam suburbicariam complectebantur; sed etiam Thusciam Annonariam, Umbriam, & Picenum Annonarium. Quas regiones Notitia illa vetus *Marchiam Umbræ* vocat. Quæ sententia confirmatur insigni loco Epistolæ Synodicæ Concilii Sardicensis, & altero Sancti Athanasii in Epistola ad Solitariam Vitam agentes: ubi earum Provinciarum Episcopi, qui Athanasio communicabant recensentur, scilicet Romæ, Italiæ, Campaniæ, Calabriæ, Apuliæ, & cæterarum per Occidentem & Orientem Provinciarum. Viden Romanæ Provinciæ circumscriptos limites ad normam veteris Notitiæ Vaticanæ? Hinc eam coercet Italia, inde Campania Felix & Capuana.

Hic sumitur Ægypti nomen latissime, prout totam diœcesim Ægyptiacam significat, seu totum illum orbis tractum, qui ab Alexandrino Patriarcha regebatur.

Hoc posito, fatentur Viri quidam Eruditi, Rufinum Suburbicariarum Ecclesiarum nomine eas intellexisse, quæ decem Provinciis Urbicariis continebantur; & Alexandrinum Episcopum cum Romano composuisse quoad jus Patriarchicum, quod ille per Ægyptum * exercebat, sicut iste in Suburbicariis Ecclesiis, id est, quæ decem Provinciis supra recensitis continebantur. Non quod Patriarchicam Romani Episcopi auctoritatem, & multo minus Pontificiam his coerceri Provinciis Rufinus existimaret: sed quia videbat non eadem ratione illam exercere & explicare in cæteris Provinciis Occidentis, sicut in Suburbicariis. In his enimvero consecrabat Episcopos, Synodos convocabat, majoribus de causis judicium ferebat: in cæteris autem Provinciis, quamvis idem jus obtineret, non tamen illud eodem modo, & in omnibus, & semper exercebat; sed plura permittebat consuetudinibus Ecclesiarum. Sensus itaque Nicæni Canonis, secundum expositionem Rufini, is est: Episcopus Alexandrinus curam gerat Ægypti, seu totam Diœcesim Ægyptiacam administret, Ordinationes Episcoporum celebrando, convocando Synodos, majores causas discutiendo, omnia denique Patriarchica munia obeundo: sicut in Suburbicariis Ecclesiis, id est, quæ decem Provinciis Urbis Vicario subditis

tis continentur, hæc omnia præstat Romanus Episcopus. Comparationem porro hoc modo coercuit Rufinus, quia Romanus Episcopus ampliori jure, quam Patriarchæ cæteri, fruebatur. Nam & plures, majoresque Diœceses tenebat, ut cum Synodi Arelatensis primæ Patribus loquar; & totius gerebat Ecclesiæ principatum: in quibus duobus capitibus Patriarcham Alexandrinum Romano cum Episcopo Rufinus merito non censuit componendum; sed in ea dumtaxat potestate quam Suburbicariis in Ecclesiis exercebat. Sic Nicænum Canonem ad mentem Rufins explicat illustrissimus & eruditus Archiepiscopus Petrus de Marca l. 1. *De Concordia Sacerdotii & Imperii*, c. 7.

Paulo aliter hunc Canonem explicat ad Rufini mentem Eminentissimus Annalium Parens, licet ab hac interpretatione prorsus non abludat. Notat itaque regiones Suburbicarias non eas tantum dictas esse, quæ prope Urbem positæ essent; sed complures etiam tam in Italia, quam extra Italiam sitas: quo sensu Julianus Imperator ad Taurum rescribens, lib. 9. *De extraord. Muner.* C. Theodos. ait: *Non enim per Italiam tantum, sed etiam per Urbicarias regiones, & Siciliam, patrimonialium & emphyteuticorum fundorum vires servandas esse perspeximus*. Notat secundo, intra Italiam Suburbicarias regiones esse nominatas Picenum & Thusciam. Hinc Honorius & Theodosius, Imperatores, l. 12. Cod. Theodos. *De Indulgent. debitor.* ajunt: *Picenum, & Thusciam Suburbicarias regiones, septimam tributorum jubemus agnoscere*. Valentinianus etiam Picenum Suburbicarium nomina l. 9. Cod. Theodos. *De annona, & tribut.* Notat tertio, Suburbicarias Provincias dictas esse, quæ certo pacto Urbi obstrictæ essent, in eamque certis temporibus annonam conferre tenerentur. Hinc *Urbicarium Canonem*, qui & frumentarius Canon, in Jure dici notat, l. 2. Codicis Theodosiani. Regiones itaque Suburbicariæ forsan dictæ sunt, quod deficientibus regionibus Urbis, ipsi annonam subministrarent, ut etiam notat Pancirolus *Commentario in Notitiam Imperii*. Hinc colligit Annalium Parens, Suburbicarias Ecclesias a Rufino dictas esse, quæ Romanæ Diœcesi singulariter addictæ essent, ac subjectæ, ita ut Alexandrinus Episcopus eodem jure universas Ægypti, Libyæ, ac Pentapoleos Ecclesias administrare posset, quo Romanus supradictas Ecclesias jure Patriarchico regebat.

In eumdem ferme sensum recidit illustrissimi, & doctissimi Cardinalis Perronii explicatio. Notat ille nomen antonomasticum *Urbis*, Romanæ civitati duplici ratione tributum. Primo ut eo nomine a reliquis Civitatibus Imperio subditis distingueretur. Hinc S. Cyprianus *Epistola* 40. Clericos Romanos *Clericos Urbicos* vocat: & Concilium Arelatense Canone 18. Diaconos Romanæ Ecclesiæ *Diaconos Urbicos* appellat: & Optatus Milevitanus, l. 1. *Contra Parmenianum*, Zephirinum Pontificem nominat *Zephirinum Urbicum*. Isque loquendi modus usurpatus fuit ad significandam Urbis eminentiam, cum qua compositæ urbes cæteræ, pagorum instar & villarum haberentur. Secundo, antonomastica illa Urbis nomenclatio civitatem Romanam ab illis potissimum urbibus secernebat, quæ Romanæ Præfecturæ subjacebant: Quæ Romana seu Urbica Præfectura ad centesimum dumtaxat ab Urbe lapidem porrigebatur. Quemadmodum itaque nomen istud, *Urbs*, ut Romanam civitatem significans, duplicem exprimebat relationem: unam ad territorium imperiale, alteram ad territorium municipale Urbis Romæ: ita nomen istud, *Suburbicariæ regiones*, spectata etymologia, duplex obtinebat significatum: Commune unum, quo civitates universas in territorio Imperiali Urbis Romæ positas designabat, quas veteres uno Romaniæ nomine complectebantur: quo sensu S. Athanasius in *Epistola ad Solitarios* Romam nuncupat *Sedem Apostolicam, & totius Romaniæ Metropolim*. Alterum istius complexæ vocis significatum singulare, & Juris peritis familiarius erat, quo eas dumtaxat civitates significabat, quæ in territorio municipali Urbis Romæ positæ essent, quæ Suburbicariæ vocabantur, ut hoc nomine distinguerentur ab urbibus, quæ Præfecto Prætorio Italiæ, cujus sedes erat Mediolanum, subjacebant. Primo itaque, non secundo sensu, Ecclesias Suburbicarias Rufinus intellexit: unde hic, ad ejus mentem, Nicæni sensus Canonis est: Alexandrinus Episcopus totam Diœcesim Ægyptiacam eadem auctoritate regat, qua Romanus omnes Ecclesias Imperio Urbis Romæ subditas.

Rufini mentem non longe dissimili modo explicat Morinus Congregationis Oratorii Pres-

Presbyter, lib. I. *Exercitationum Ecclesiasticarum*, Exercitatione 30. ubi Ecclesias Suburbicarias, omnes Occidentis Ecclesias interpretatur. Quod acu quisque tanget, si cum eruditissimo viro animadvertat ab Augusto Cæsare ad usque Constantini Magni Imperium, universum orbem Suburbicarium fuisse, id est, Urbis Romæ potestati & moderamini subditum. Nulla enim alia civitas tunc temporis divisum habuit cum Roma Imperium. Postquam vero Constantinopolim condidit Constantinus, divisum cum Roma Imperium Byzantium accepit, & exinde Constantinopolis *Regia civitas*, & *Nova Roma*, & *civitas imperans*, vocata est. Hæc vero Imperii Romani bipartita distinctio maxime enituit sub Constantini filiis, quos inter Imperium divisum est: deinde sub Valentiniano, & Valente fratribus: tertio sub Valentiniano II. & Theodosio Seniore: postea sub Arcadio & Honorio, quibus imperantibus Rufinus scribebat. Eo itaque ævo Romanum Imperium in duos orbes separatum erat, Orientalem, & Occidentalem. Orientalis caput Constantinopolis: Occidentalis Roma erat. Unde antiqua Roma de Constantinopoli dicens inducitur apud Claudianum:

Cum subito par Roma mihi, divisaque sumpsit
Æquales Aurora togas.

Claudianus de bello Gildonica.

Suburbicarius igitur ætate Rufini totius orbis esse debuerat, id est, Urbi Romæ subditus & mancipatus. Tunc solus Occidens suburbicarius erat, idest, Romæ Imperio addictus. Suburbicariæ igitur Ecclesiæ nihil aliud sunt Rufino, quam Occidentales Ecclesiæ, ex quibus Romanus Patriarchatus coalescit. Quamobrem Nicæni Canonis secundum expositionem Rufini, sensus iste est: Alexandrinus Episcopus Patriarchica per totam Diœcesim Ægyptiacam jura exerceat, juxta mores antiquos, sicut Romanus Episcopus omnes Occidentis Ecclesias auctoritate Patriarchica administrat.

Eodem sensu Rufini expositionem intelligit doctissimus Valesius. Per Suburbicarias Ecclesias, inquit, intelligit Rufinus eas quæ sunt sub Episcopo Urbis Romæ. Nam Suburbicariæ Ecclesiæ eodem modo dicuntur, quo Suburbicariæ Provinciæ. Ut ergo Suburbicariæ Provinciæ appellantur, quæ erant sub Vicario Urbis Romæ; sic Ecclesiæ Suburbicariæ dicuntur a Rufino quæcumque subjacebant Episcopo Urbis Romæ. Et quemadmodum Provinciæ Suburbicariæ peculiarem constituebant Diœcesim Vicarii Urbis Romæ: ita Ecclesiæ Suburbicariȩ Diœcesim constituunt Episcopi Romani. Verum qui fuerint termini hujus Diœceseos temporibus Concilii Nicæni, haud facile fuerit affirmare. Tutissimum tamen mihi videtur sequi sententiam Græcorum interpretum, qui Romano Patriarchæ universum Occidentem adscribunt. Hæc Valesius.

Frustra itaque Heterodoxi Rufinianam sexti Canonis Nicæni expositionem arripiunt, eaque abutuntur ad Romani Episcopi auctoritatem seu Patriarchicam, seu Pontificiam, impugnandam: perperamque ex Nicæno Canone a Rufino interpolato colligunt, Pontificis Maximi auctoritatem intra centesimum ab Urbe lapidem coerceri: Græcis schismaticis hac in causa iniquiores, qui solidum saltem Occidentem Romano Episcopo adscribunt. Sic Zonaras in Canonem VI. Concilii Nicæni: *Antiquas*, inquit, *consuetudines, quod aliis quoque posterioribus Canonum, legumque civilium decretis cautum est, retineri vult Canon. Alexandrinum igitur Episcopum iis qui in Ægypto, Libya, ac Pentapoli sunt, præsidere: Antiochenum subjectis sibi Provinciis, Syriæ nimirum, Cœlesyriæ, Ciliciæ utrique, Mesopotamiæ; ac alios Episcopos, suis quemque regionibus: quemadmodum & Ecclesiæ Romanæ Præses in Occidentales Provincias Principatum diuturna consuetudine obtinet, præesse jubet.*

Sic Nilus libro II. *de Primatu Papæ*; recensito VI. Canone Nicæno ait: *Audis, quo pacto veterum Patrum decreta Canon amplectenda esse censeat, qui singulis Ecclesiis prærogativas tribuerunt: ut nimirum aliæ gentes Alexandrino subjectæ essent, aliæ Antiocheno: quæcumque videlicet Syriam, & utramque Ciliciam incolunt, & Cœlo-Syriam & Mesopotamiam: quodque Romano Episcopo hoc datum est, ut Occidentalibus præsit.*

Sic ante Nilum Balsamon Patriarcha Antiochenus hæc verba Nicæni Canonis VI. *Quoniam Episcopo Romano parilis mos est*, interpretatur: *Quoniam Episcopus Romanus præest Occidentalibus Provinciis.*

Resp. secundo, nullam expositionis Rufini, quæ verius Nicæni Canonis interpolatio quam

quam versio & fidelis interpretatio est, habendam esse rationem: cui enim non sit merito suspectus Auctor, cui odium in Romanam Ecclesiam, inscitia insuper, & in interpolandis auctoribus projecta audacia & temeritas, fidem omnem derogant? Exclusus erat a communione Ecclesiæ Romanæ Rufinus per Anastasium Pontif. Max. antequam suam conscriberet Historiam. Ad illud enim Opus se non accinxit ante irruptionem Alarici in Italiam, id est Innocentio I. Pontifice, qui Anastasio successit. *De Rufino* (inquit Anastasius in epistola ad Joannem Hierosolymit.) *scito quod propria mente Origenis dicta in Latinum transtulit, ac probavit, nec dissimilis est ab eo qui alienis vitiis præstat assensum. Illud tamen scire cupio, ita haberi a nostris partibus alienum, ut quid agat, ubi sit, nescire cupiamus. Ipse denique viderit ubi possit absolvi.* De eodem scribit S. Hieronymus Apologia 2. contra Rufinum: *Contra Sacerdotes Ecclesiæ disputans, a quibus indignus communione ejus fuerat judicatus, hæc intulit.* Nec per duellio solum, sed & ignorantia fidem in quibusdam Rufino derogat, ubi maxime interpretem agit. Inscitiam certe ipsius prodit quod ex Jacobo Episcopo Hierosolymorum, Jacobum facit Episcopum Apostolorum. Quod ex Græco nomine μακάριον quod *beatum* significat, Sanctum Macarium fabricetur. 2. Quod ex Eusebio Pamphili Episcopo Ariano, Pamphilum Martyrem. 3. Ex Sixto Philosopho ethnico, Sixtum Pontificem & Martyrem. 4. Quod Quæstionem & querimoniam pro eodem usurpet. 5. Quod Chorepiscopum, vacantem Episcopatum interpretatur. * Præter alia sexcenta, quæ hominis ineptiam & stoliditatem produnt: quæ S. Hieronymum movit ut de ipso diceret, *Ipsum docere quod nesciat, scribere quod ignoret.* Ipsum *tam putide & confuse loqui, ut plus in reprehendendo laboraret Hieronymus, quam ipse in scribendo Rufinus,* de quo idem Hieronymus ironice ait: *Tantam habes Græci Latinique sermonis scientiam, ut & Græci te Latinum, & Latini te Græcum putent.* Cujus eloquutionem *sordidissimam* vocat: Quem non solum *solæcistam* ac *barbarum*, sed *mendacem*, *subdolum*, *impudentem*, se convicturum spondet. Et sane barbariem Rufini satis demonstrat, vel illa Canonis 6. Nicæni interpretatio: *Apud Alexandriam, & in Urbe Romana vetusta consuetudo servetur, ut ille Ægypti, vel hic Suburbicariarum Ecclesiarum sollicitudinem gerat.* Quodnam enimvero hac in periodo orationis lumen est? Ad quem referuntur ista pronomina, *hic* & *ille*? quem sensum reddit illa disjunctiva, *vel hic*? abstrusum plane & in eptum: adeo ut hujus interpretationis occasione de Rufino dici possit, quod dixit S. Hieronymus, Apologia 1. *Ego scripta tua relegens, quamquam interdum non intelligam quid loquaris, & Heraclitum me legere putem; tamen non doleo, nec me pœnitet tarditatis: id enim legendo patior, quod tu pateris in scribendo.*

* *In Hist. Eccl. Eus. l. 1. c. 1. lb. l. 5. c. 24. S. Hieron. in Epist. ad Ctesiph. & Apolog. 2. adv. Rufin.*

Denique nota Rufini temeritas omnem ipsi derogat in versionibus fidem. Irreligiosus sane & infidelis interpres Rufinus, qui Auctores vertendo interpolavit. Id abunde probat illa S. Hieronymi inipsum animadversio occasione translati Origeni: *Nulli nunc invidiæ subjaceres, si tu translationis servasses fidem. Mihi necessitas non fuisset interpretationem falsam vera interpretatione subvertere. Novit conscientia tua quæ addideris, quæ subtraxeris, quæ in utramque partem, ut tibi visum fuerit, immutaris.*

Sed ne extra Canones Nicænos excurramus, multa in ipsis omisit, addidit, interpolavit pessimus interpres, quorum ecce tibi specimen. In sexto Canone Antiocheni Patriarchæ, cæterarumque Ecclesiarum jura & privilegia confirmantur his verbis: *Similiter autem & apud Antiochiam cæterasque Provincias, suis privilegia serventur Ecclesiis.* Qua de re nulla mentio apud Rufinum occurrit. Canone 20. sancitum est ut die Dominico & quotidie a Paschate adusque Pentecostem Christiani stantes orent. *Quoniam*, inquit, *sunt quidam in die Dominico genua flectentes, & in diebus Pentecostes: ut omnia in universis locis consonanter observentur, placuit sancto Concilio, stantes Domino vota persolvere.* Cujus Canonis ne umbra quidem apparet apud Rufinum. Canonem nonum sic reddit: *Et si qui forte indiscrete ad Sacerdotium provecti, postmodum vel ipsi aliquid de se criminosum confessi sunt, vel ab aliis revicti, ut abjiciantur.* Sed non est assecutus Nicæni Canonis sensum, qui de confessione criminum ante Ordinationem facta, cum in mores Clericorum inquireretur, intelligendus est, ut constat ex Versione Dionysii Exigui. *Si qui Presbyteri sine examine sunt provecti, vel cum discu-*

BIBLIOTECA D. F. M. CAP. MONTEFUSCO (Av)

discuterentur, *peccata sua confessi sunt*, *& homines contra Canones commoti*, *manus confessis imponere tentaverunt*; *tales regula non admittit*, *quia quod irreprehensibile est*, *Catholica defendit Ecclesia*. Denique quod de solis Paulianistarum Diaconissis Canone 19. sancitum est, ipsas modis omnibus inter Laicas deputandas esse, ad omnes Diaconissas Rufinus extendit. Ex quibus omnibus colligendum est, nullam fidem adhibendam esse Rufino Canonem VI. Nicænum interpolanti potius, quam ingenue transferenti, & accurate exponenti.

Objicies. Si Romani Pontificis Patriarchica potestas in Occidentem universum diffunderetur, posset omnia munia Episcopalia obire per se, vel per Legatos, in Ecclesiis Occidentis: atqui id non potest: illius ergo Patriarchica potestas per totum Occidentem non diffunditur, sed coarctatur, vel intra centesimum ab Urbe lapidem, vel intra decem Provincias Urbicarias.

Probatur minor. Gallicani Episcopi nequidem unius Ecclesiæ Dedicationem absque Metropolitani consensu Romano Episcopo licitam esse propugnarunt. Cum enim Fulco Andegavensium Comes, anno MX. Ecclesiam & Monasterium de Bello-loco fundavisset in prospectu Castri Lucacensis in pago Turonico, ut voto se exsolveret quod in Hierosolymitana Expeditione Deo nuncupaverat: Hugo Metropolitanus Turonensis ad Templi magnifici Dedicationem invitatus, illam recusavit peragere, donec Fulco ablata ipsius Ecclesiæ prædia & mancipia restituisset. Ejus enim oblationem Deo acceptam esse non posse dicebat qui Ecclesiæ bona usurpasset, ac retineret. Id Fulco indigne ferens, aliud iniit consilium. Romam scilicet profectus est, & Joanni XIII. Pontif. Maximo datis muneribus, ab ipso obtinuit ut Petrus Cardinalis Ecclesiam illam auctoritate Pontificia consecraret. *Quod audientes Galliarum Præsules*, *præsumptionem sacrilegam cognoverunt ex cæca cupiditate processisse*, *dum videlicet unus rapiens*, *alter raptum suscipiens*, *recens in Romana Ecclesia schisma creavissent*. *Universi etiam pariter detestantes*, *quoniam nimium indecens videbatur*, *ut is qui Apostolicam regebat Sedem*, *Apostolicum primitus ac Canonicum transgrediebatur tenorem*. *Cum insuper multiplici sit antiquitus auctoritate roboratum*, *ut non quisquam Episcoporum in alterius Diœcesi istud præsumat exercere*, *nisi Præsule*, *cujus fuerit*, *compellente*, *seu permittente*. Ita porro Deo displicuit ista usurpatio, ut sereno prius cœlo, statim immisso divinitus turbine, ipso Dedicationis die concussa sit & diruta Ecclesia. *Quod cum multi per regionem factum comperissent*, *nulli venit in dubium*, *quoniam insolens præsumptionis audacia irritum constituisset votum*; *simulque præsentibus ac futuris quibusque*, *ne huic simile agerent*, *evidens indicium fuit*. *Licet namque Pontifex Romanæ Ecclesiæ ob dignitatem Apostolicæ Sedis cæteris in orbe constitutis reverentior habeatur*, *non tamen ei licet transgredi in aliquo canonici moderaminis tenorem*. *Sicut enim unusquisque Orthodoxæ Ecclesiæ Pontifex*, *ac sponsus propriæ sedis*, *uniformiter speciem gerit Salvatoris*: *ita generaliter nulli convenit quidpiam in alterius procaciter patrare Episcopi Diœcesi*. Hæc refert Glaber Rodulphus, lib. 2. Historiæ Francorum, c. 4. ex quibus colligitur Episcopum Romanum per se aut per Legatos munia Pontificia in Gallicanis, cæterisque Occidentis Ecclesiis obire non posse.

Respondeo, distinguo majorem: Posset omnia munia Episcopalia obire in Ecclesiis Occidentis, secundum Canones, concedo; contra Canones, nego. Custos enim, vindex, & executor Canonum est per universam Ecclesiam Romanus Episcopus. Contra Canones autem esse videbatur, ut ad consecrandam Ecclesiam, quam Turonensis Archiepiscopus legitima de causa dedicare recusaverat, Legatum mitteret. Juris enim Metropolitici violatio & usurpatio a Gallicanis Episcopis censebatur, qui noverant Episcopum Romanum ut Occidentis Patriarcham Ordinationum confirmationem, Synodorum Patriarchalium indictionem, & majorum judicia causarum, sibi jure meritoque vindicare posse; non autem cætera munia Episcopalia in Occidentalibus Ecclesiis sibi arrogare, cum non sit universalis, idest, solus illarum regionum Episcopus.

Sane sancitæ a Concilio Arausicano I. disciplinæ videbatur adversari factum Romani Pontificis. Prohibuit enim Canone 10. ne aliquis Episcoporum, Ecclesiæ in alienæ civitatis territorio ædificatæ Dedicationem præsumeret. *Quæ illis omnimodis reservatur*, *in*

in cujus territorio Ecclesia assurgit. Quod si etiam sæcularium, quicumque Ecclesiam ædificaverit, & alium magis, quam eum, in cujus territorio ædificat, invitandum putaverit: tam ipse cui contra constitutionem ac disciplinam gratificari vult, quam omnes Episcopi, qui ad hujusmodi Dedicationem invitantur, a Conventu abstinebunt. Si quis excesserit, in reatum devocabitur, &c. Idem in Concilio Arelatensi II. decretum fuerat.

Respondeo secundo, quod Hugo Turonensis Archipræsul, qui Romam profectus est ut jus suum propugnaret, & apud Sedem Apostolicam de imminutis Ecclesiæ suæ privilegiis quereretur, tandem professus est se errasse, & contra omnipotentem Dominum, & sanctam Romanam Ecclesiam nimis deliquisse, & absque ratione litigasse; & Monasterium, tum quoad jus consecrationis, tum quoad alia ad ipsum pertinentia, Sedis Apostolicæ, a qua fuerat immunitate donatum, dispositioni reliquit. Quibus ita compositis Sergius IV. Pontif. Max. Petrum Viterbiensem Episcopum in Gallias misit, qui Ecclesiam illius Monasterii consecraret. Horum fidem facit Rescriptum Sergii IV. Pontificis Maximi, quod ex Tabulario Bellilocensis Cœnobii Clarissimi Sammarthani Fratres descriptum exhibent, *T. I. Galliæ Christianæ in indice Archiepiscoporum Turonensium*.

Quod autem refertur a Glabro miraculum, si tamen vere miraculum fuit, Ecclesiæ scilicet eversio ipsa die Dedicationis, a Deo non editum est ut Romani Episcopi usurpationem puniret: sed ut Fulconis Comitis votum sibi acceptum non esse significaret, qui bona Turonensis Ecclesiæ retinens, Monasterium ac templum fastu majori, quam pietate, erigebat.

Objicies ultimo. Qui excommunicationem ferre non potest in Episcopos Gallicanos, non habet auctoritatem Patriarchicam in Galliis, adeoque nec in Occidente solido: Sed Romanus Pontifex non potest excommunicare Episcopos Gallicanos. Unde cum Gregorius IV. anno Christi 833. in Gallias venisset prætextu conciliandæ pacis inter Ludovicum Pium Imperatorem, & ejus filios; & rumor sparsus esset, ipsum Episcopos & Imperatorem a Communione præscindere velle, nisi Principum morem gererent voluntati: Episcopi contestati sunt, nullo modo parere se velle Summo Pontifici: *Sed si excommunicaturus adveniret, excommunicatus abiret, cum aliter se habeat antiquorum Canonum auctoritas*; ut refert Anonymus in Vita Ludovici Pii quæ extat inter veteres Auctores Historiæ Francorum ab Andrea Duchesnio editos, Tomo II. Romanus ergo Pontifex Patriarchicam auctoritatem non potest in Galliis exercere.

Respondeo, distinguo minorem. Non potest excommunicationem ferre in Episcopos Gallicanos, absque causa canonica, & graviori, concedo; non potest absolute, nego. Injusta autem fuisset excommunicatio, quam meditari Summum Pontificem in Ecclesiæ Gallicanæ Antistites fama mendax jactabat. Unde cum nossent excommunicationem injuste latam contra Canones, irritam esse, & in ipsum excommunicantem recidere, dixerunt: *Excommunicaturus advenit, excommunicatus abibit*. Quo in responso mentem S. Greg. M. secuti sunt *Hom. 26. in Evangelia*, ubi de Prælato sic loquitur: *Grandis honor, sed grave pondus istius est honoris. Durum quippe est ut qui nescit tenere moderamina vitæ suæ, judex fiat alienæ, & plerumque contingit ut hic judicii locum teneat, qui ad locum vita minime concordat. Ac proinde sæpe agitur ut vel damnet immeritos, vel alios ipse ligatus solvat. Sæpe in solvendis ac ligandis subditis, suæ voluntatis motus, non autem causarum merita sequitur. Unde fit ut ipse hac ligandi & solvendi potestate se privet, qui hanc pro suis voluntatibus, & non pro subditorum moribus exercet.*

Secuti sunt mentem S. Augustini variis in locis, ex quibus Canon *Illud Plane*, Causa 24. Q. 5. compositus est, qui sic habet: *Illud plane non temere dixerim, quod si quisquam Fidelium fuerit anathematizatus injuste, potius ei oberit qui facit, quam qui hanc patitur injuriam. Spiritus enim Sanctus habitans in Sanctis, per quem quisque ligatur, aut solvitur, immeritam nulli ingerit pœnam.*

Secuti sunt mentem Gelasii, cujus testimonium ibidem refertur, Can. *Cui est*, cujus hæc sunt verba: *Cui est illata sententia, si injusta est, tanto eam curare non debet, quanto apud Deum & Ecclesiam ejus neminem potest iniqua gravare sententia. Ita ergo in se non absolvi desideret, qua se nullatenus perspicit obligatum.*

Secuti sunt mentem S. Niconis in epistola ad Enclistium * scribentis: *Scias autem, Pater,*

Tom. 3. Bibliothec. Patrum.

Pater, quod divinæ Scripturæ cum divinis Canonibus definiunt, quod injustæ, quæ imponuntur, punitiones apud Deum non ligant, etiamsi Pontifex eas imposuerit. Qui itaque inconsiderata sententia, & intemperante animo aliquem a Fidelibus separavit, eum non solum non attingit; sed in ejus etiam caput recurrit, sicut sanctæ quoque Synodi pronuntiant. Sed illæ pœnæ ligant, quæ secundum Canones & leges sunt impositæ, non autem quæ secundum propriam voluntatem. Qui enim pœnam præter rationem imponit, ipse est segregatus, & ipse debet eam pœnam observare, sicut & divini Canones decernunt. Deus eum, qui injuste alligatus est, defendit & ulciscitur. Horum, inquam, PP. mentem secuti sunt Gallicani Antistites, cum de Rom. Pontifice, in illa occasione dixerunt: *Excommunicaturus advenit: excommunicatus abibit*. Non autem negarunt ipsi convenire potestatem excommunicandi sive Episcopos, sive quoslibet alios in graviori crimine pertinaces, secundum dispositionem Canonum.

SCHOLION I.

In hac Dissertatione, pag. 255. Religiosi Censores primam Propositionem sive Conclusionem notant: *Conclusio 1. Canon Sextus Nicæni Concilii, &c.* Conclusio hæc, inquiunt, cum probationibus destruit Romani Pontificis Primatum amplissimum.

R. Conclusionem illam sive Propositionem non intellexere, (pace eorum dixerim) nec propositæ Quæstionis statum. Legere potuissent *Valesium*, *Sirmondum*, & *Petrum de Marca* locis notatis. De Patriarchicis juribus, non de Primatu agitur in illa Propositione, & ejus probationibus. Tantum abest ut Primatum amplissimum Romani Pontificis evertam, ut illum e contra defendam adversus Hæreticos, qui Sexto Nicæni Concilii Canone concussum fuisse contendunt. Secunda Propositio, & ejus probationes eo collineant.

SCHOLION II.

In eadem Dissertatione, pag. 308. Religiosi Censores hanc Propositionem notant: *Papa nihil potest in Gallia contra Canones.*

R. Quamvis, novis causis exigentibus, novas Leges, novas Constitutiones, Decreta Fidei, Morum, Disciplinæ condere possit, quibus omnes Christiani parere tenentur: Quamvis sacros Canones pro summæ suæ auctoritatis jure interpretari: Quamvis de Canonibus toto orbe Christiano dispensare possit Romanus Pontifex ex causa legitima; contra Canones tamen Spiritu Dei conditos, & totius mundi reverentia consecratos, nec in Gallia, nec alibi, aliquid potest, secundum illam *S. Martini I.* Romani Pontificis sententiam Epistola 9. scribentis: *Canones Ecclesiasticos solvere non possumus, qui defensores & custodes Canonum sumus, non transgressores.* Hæc Sacræ Facultatis Parisiensis sententia, in Articulis Regi Christianissimo oblatis anno 1663. expressa, Art. 6. quo declarat: *Doctrinam Facultatis esse, non probare, nec umquam probasse Propositiones ullas Regis Christianissimi Auctoritati, aut germanis Ecclesiæ Gallicanæ Libertatibus, & receptis in Regno Canonibus contrarias; verbi gratia, quod Summus Pontifex possit deponere Episcopos adversus eosdem Canones.*

SCHOLION III.

Ad eamdem paginam hanc notam apponunt Religiosi Censores: *De Dedicatione cujusdam Templi insulse loquitur.*

R. Quæ in Dedicatione Ecclesiæ Monasterii *De Bello-loco* a *Petro* Cardinali facta mandato *Joannis XIII.* Romani Pontificis, contra jus ordinarium *Hugonis* Turonensis Archiepiscopi contigerunt, ipsis *Glabri Rodulfi* verbis retuli, & objectioni ex iis deromptæ contra jura Patriarchica Romani Pontificis in universo, qua late patet, Occidente, respondi. *Glabrum Rodulfum* insignem Historicum falso scripsisse probent quod scripsit, virum religiosum, pium, pro sua ætate doctum, Sancto *Odiloni* Cluniacensi Abbati,

Opus dicavit, charum, insulsitatis accusent: In hunc enim recidit con-
pactum.

SCHOLION IV.

ssertatione, pag. 310. Religiosi Censores hanc Propositionem notant: *Pa- communicare Episcopos sine causa canonica & graviori.*
m Episcopos, sed nec infimi Ordinis Laicos, absque causa canonica & municare Summus Pontifex potest. Nemo est Canonici Juris & Theo- supina ignorantia non laborans, qui nesciat neminem Christianum ex- isse, nisi pro peccato mortali, nec tamen omni, sed cui adjuncta sit docet *S. Thomas*, Quæstione 21. Supplementi, Art. 3. An Religiosis t ut Papa nulla habita Canonum jurisque ratione pro levi culpa, aut excommunicare possit Episcopos, & alios quoscumque Fideles? Id certe nt Pontifices ipsi.

Nota.

ita sacris Canonibus subjacere, ut veluti subditus iis obsequi teneatur .. *3. p.* 129. Sicut vero, si exposcat justa causa, ex sui primatus jure ab Canones statuere, recedit; ita neque attendit collata privilegia, meri- , ubi temporum circumstantiæ vel suspendenda exigant, vel abroganda.

Nota.

is refert ex Glabro Rodulpho de dedicatione Ecclesiæ Monasterii de Bel- a veritate aliena putat Thomassinus *Vet. & Nov. Discipl. p.* 1. *cap.* 6. rat ibi chartas illius Abbatiæ a Petro de Marca diligentissime inspectas e: Monasterium illud ab Andino Comite conditum, ab ipso sui initio testati Romanæ Ecclesiæ subditum fuisse; ac proinde Episcopis vetitum tionis in eo exercerent. Ægerrime id ferente Ugone Archiepiscopo Tu- m profectus a Sergio IV. Joanni XIII. suffecto expetiit, ut juxta Ca- niani leges Ecclesia a Fulcone Andegavensi Comite constructa, a semet- permitteretur. Verum referente de Marca, ex iisdem chartulis ita col- *us fuit Ugo hac exceptione quod Fulconi liberum fuerit in fundo suo, pro- ate Monasterium construenti, Monasterium, ipsiusque consecrationem Roma- fferre; quia cujus est hæreditas, ipsius & consecratio. Quare Hugo jus i competebat, in Romanam Ecclesiam transtulit. Sergius vero Petrum E- llias direxit, Monasterium illud sua vice consecraturum.* Dicit Bossuet *larat. p.* 2. *lib.* 11. *cap.* 7. Rodulphum Glabrum a de Marca non confu- strátum; quod tamen non recte dixisse ex prædictis ex Monasterii char- um fit: omnia enim etiam ex ipsius Hugonis consensu peracta adinve- notatum de illis tam acribus Gallicanorum Præsulum querelis, quas ipse tális referunt, nihil de turbine, Templique ruina: quapropter ea ex s Glabrum accepisse dicendum est.
apite totus est Thomassinus in demonstrando Romanum Pontificem in esias dedicasse, ac alia quæcumque immediatæ jurisdictionis insignia ex- quia universa Ecclesia ipsius est Diœcesis, cum Christus Dominus ipsi i universum suum ovile crediderit. Quod si aliquando talis jurisdictio- ex Episcopis sese opponere tentavit, numquam tamen jure se opposuisse . Porro, qui immediatam possidet jurisdictionem, aliis delegare posse tque ita Romani Pontifices suis Legatis in omnes Christiani orbis par- quamcumque ibi jurisdictionem exercendi potestatem largiri potuere. S. Bernardus, ut videre est in libris de Consideratione ad Eugenium, Pontificem suam coercere potestatem, ut passim Episcoporum jura au- is e medio tolli non viderentur.

Nota.

Nota.

BOſſuet *in defenſ. declarat. p. 2. lib. 12. cap. 7.* ut probet etiam ex Nicæna prima Synodo ab Eccleſiæ conſenſione fidei decreta robur habere, affert illius Synodi verba, quibus dicuntur hæretici ab ipſa damnati *a Catholica, & Apoſtolica Eccleſia anathematizari*; ſicut & verba Rufini *libro 9. hiſt. cap. 5.* quibus decreta Synodi appellantur *Sacerdotalis Concilii ſententia*; atque ita trecentis Epiſcopis tribuuntur a Conſtantino *ep. ad Alex.* & a Sulpitio *hiſt. lib. 2.* qui etiam decretum, quo damnati ſunt Ariani, *Epiſcopale* nuncupat. Cum igitur nihil legatur, quo appareat Pontificem Sylveſtrum Synodi ſententiæ præiviſſe, vel poſtea firmaſse, totam vim in ipſa Eccleſiarum, ſeu Epiſcoporum conſenſione reponendam, ex hac Synodo demonſtratum putat Boſſuet; ac ſolum Apoſtolicæ Sedis ſingularem poteſtatem enituiſſe, quia ſola ſufficiebat, ut communis decreti executionem urgeret.

At pace tanti Præſulis dixerim, hoc eſt ludere verbis. An fortaſſe decreta communibus Epiſcoporum ſuffragiis ſancita, appellanda non erant *Sacerdotalis Concilii ſententia, Epiſcopale decretum*? nec dicendum erat eos, quos damnaverat Concilium *ab Eccleſia anathematizari*, etſi Papæ ſolemnes definitiones etiam ante Eccleſiæ conſenſum omnem obtineant firmitatem? Hujuſmodi nominibus appellari debuerunt Nicæna decreta, ut ipſorum auctores exprimerentur, non vero talia fuere uſurpata nomina ad deſignandam abſque Eccleſiæ conſenſu Pontificis definitiones infallibilitate exutas. Ita etiam bene exprimitur *ab Eccleſia* anathematizatos eos, in quos Synodus ſententiam pronunciaverat, cum Synodus œcumenica univerſalem Eccleſiam repræſentet. An vero ante Synodum Sylveſter ſuis decretis Arianos damnaverit, ignotum; neque tamen omnino licet negare, cum multa illorum temporum monumenta interierint. Indubium ſane eſt PP. Concilii Italiæ *tom. 4. Concil. Labb. pag. 1126.* poſtquam dixerunt Romani Pontificis eſſe cuncta conſtituere, cum ſit omnium caput, etenim ad Petrum Dominus dixerat ſuper ipſum ſuam Eccleſiam eſſe fundandam, ita ſubdidiſſe: *Quam vocem ſequentes trecenti decem & octo ſancti Patres apud Nicæam congregati, confirmationem rerum, atque auctoritatem ſanctæ Romanæ Eccleſiæ detulerunt: quam utramque uſque ad ætatem noſtram ſucceſſiones omnes Chriſti gratia præſtante cuſtodiunt*. Cum etiam illi Synodo adfuerint nomine Sylveſtri tres Legati *cum poteſtate Actis aſſentiendi*, ut dicit Theodoretus, quem refert Natalis *diſſert. 12.* non abs re erit ſi dicamus Pontificis vice aſſentiendo Actis firmitatem tribuiſſe. Cæterum inuſitatum forte erat in Eccleſia, Romanos Pontifices ante Synodum Nicænam hæreſes protrire? Sanctus Clemens non paucas turbas Corinthi excitatas, ſtatim ſua auctoritate ſedavit, ita referente S. Irenæo lib. 3. adv. hæreſ. cap. 3. *Diſſenſione*, ait, *non modica inter eos, qui eſſent Corinthi, fratres facta ſcripſit quæ eſt Romæ Eccleſia potentiſſimas literas Corinthiis, ad pacem eos congregans, & fidem eorum reparans, & annuntians, quam ab Apoſtolis receperat, traditionem*. Hyginus Papa Cerdonem, & Valentinum hæreſiarchas damnavit: atque ad ſuas ejurandas hæreſes coegit, teſte Irenæo cit. *c. 4.* & Euſebio *l. 6. hiſt. c. 10.* Victor Theodotum hæreſiarcham ab Eccleſia ejecit. Zephirinus Montaniſtas, & Cataphrygas anathemate percuſſit. De quodam ipſius decreto Tertullianus & ipſe ab eodem damnatus, *de jejun. c. 1.* hæc habet: *Audio etiam decretum eſſe propoſitum, & quidem peremptorium: Pontifex Maximus, Epiſcopus Epiſcoporum dicit; ego & mœchiæ, & fornicationis delicta functis, pœnitentia dimitto*. Dum *peremptorium* dixit, voluit ſane ſignificare poſt Pontificis ſententiam nil aliud eſſe inquirendum. Cæterum *de præſcript. c. 34.* ad veritatem dignoſcendam inſpiciendum affirmavit quid diceret, doceretque Eccleſia Romana, unde de illa ait: *Statu felix Eccleſia, cui totam doctrinam Apoſtoli cum ſuo ſanguine profuderunt: videamus quid dixerit, quid docuerit*. Sicut ergo tot Sylveſtri Deceſſores ſua ſola auctoritate hæreſes eliminarunt, ita & ipſe præſtare potuiſſet. Quare autem in ſynodo Nicæna iterum actum ſit de tempore paſchatis celebrandi, dixi *tom. 3. p. 379* ſicut & cur repetita fuerint decreta de non iterando hæreticorum baptiſmo, explicavi *tom. 4. p. 114.* Sed nova lux ſuperius dictis addetur,

dum

d'um locis suis expendam quem auctoritatis gradum Pontificis definitiones in aliis Conciliis obtinuerint.

JO: DOM. MANSI

Nota.

DE Canonis VI. Nicæni sensu disputans Basnagius a Romano Pontifice non supremum tantum in Ecclesiam universam jus adimit; sed & extundere nititur, vel invita Minerva, nullam illi olim ab initio nec patriarchicam, nec metropoliticam dignitatem in Ecclesias vel Italiæ quidem fuisse; quin potius crebris, repetitisque accessionibus, seu usurpationibus accretam illam contendit. Primo enim Episcopus, dein metropolita, tandem Patriarcha, ac postremo deinceps Ecclesiæ supremus. Credideris hæc de docto eruditoque viro, cui abditissima sacræ antiquitatis penetralia sedula meditatio, & jugis lectio reseravit? Quænam vero sunt paradoxi hujus argumenta? En primum & unicum, quo merum Episcopum ab initio egisse Romanum Præsulem evincit. Metropolitas, ait, ordinabant olim Metropolitani, vel coacti in synodum Episcopi ordinationem hujus demandabant. Id olim moris in Ecclesia obtinebat; atqui Romanum Præsulem in cœtum collectus Romanus clerus eligebat, ut ex libello precum Honorio Imperatori porrecto a Romano clero an. 418. discimus; electum vero non Metropolitia aliquis, sed Ostiensis vicinus Episcopus consecrabat, teste S. August. in Brevic. Collat. 3. d. 1. c. 5. Non ergo olim ab ipso Ecclesiæ exordio (unde assertam hanc ab Augustino & Clero Romano consuetudinem par est repetamus) dignitate metropolitica Romanus Pontifex eminebat. Quis profecto, addit Basnagius, sibi in animum induxerit, Cletum, Linum, Clementem, Petri successores vel Maetropolitanis vel ab Episcopis in synodum collectis assumi institui que potuisse; cum res Christianæ essent in Italia adeo humiles, ut nec satis ibi esset Episcoporum ad synodos colligendas vel provinciarum Christianarum ad Metropolitas instituendos?

Hoc equidem viri docti argumentum aliquid haberet roboris, siquidem metropolitæ titulus esset ordinis ab Episcopatu discreti, non merum putumque dignitatis nomen. Tunc utique diversis in ordinatione ritibus Metropolitæ & Episcopi instituendi essent. Nunc vero, quandoquidem Metropolita dignitate tantum Episcopum superat, non ordinatione; potuit utique S. Petrus Metropoliticum jus in successores suos transfundere; quamquam ordinationis ritum cum Episcopis haberent communem. Nec sane Alexandrinos Episcopos (cui Metropoliticum jus vel ipse pariter Basnagius asserit) olim ab exordio aliter initiatos credo quam eodem cum cæteris Episcopis ritu. Denique Metropolitas agere & haberi posse vel eos pariter, qui ab Episcopis, non vero a Metropolitis ordinabantur; id perspicue demonstrat, quod cum Romani Episcopi ex Basnagii mente tractu temporis Metropoliticam sibi dignitatem usurpasent, numquam illis tamen succurrit ut & ordinationem Metropolitis reliquis consonam arrogarent. Varii igitur ea in re Ecclesiarum erant ritus; in Oriente Metropolitæ peculiari ordinatione ab Episcopis discernebantur; in Occidente potestas Episcopis & Metropolitis erat diversa ordinationis ritus idem. Africæ Primates, sin minus nomen, ipsum tamen Metropoliticum jus obtinebant; quamquam reipsa Episcopi habuissent ordinationem; cum id dignitatis ad seniores inter provinciales Episcopos jure successionis devolveretur; excepto Carthaginensi Episcopo, cui supremam in cæteris dignitatem non ætatis, sed cathedræ præstantia deferebat.

Nunc reliqua argumenta Basnagii expendamus. In synodum coeuntes Nicæni Patres edixerunt ut quæ Romano Episcopo in ditione sua erat potestas, eadem Alexandrino in sua maneret. Longe profecto alia est potestas illa ab Episcopali; quæ enim alioquin necessitas exemplum servandæ potestatis Episcopalis ex Romana ditione accersere? Agi proinde hic de Metropolitica potestate contendit Basnagius; sed quam multæ erant tunc in Oriente Metropoles, quæ in exemplum venire potuissent? Opus est igitur grandius aliquid quam puram putamque Metropolim excogitare, quo jus suum Romanus

Pontifex extenderet, ad cujus effigiem efformari jus Alexandrini Episcopi in ditionem suam Patres illi sanxerunt. Hæc philosophantem me in eam induxerunt opinionem, quæ est & P. Alexandri, de jure patriarchico Romani Pontificis Nicænorum patrum dicta fore accipienda. Nollem tamen hac in re contentiosum funem trahere cum Basnagio, Canonem hunc de Metropolitico jure Romani Pontificis exponente. Cum tamen omne jus Patriarchicum Romano Pontifici scriptor ille adimendum susceperit; nunc res cum illo instituenda.

Rufinus hunc Canonem Nicænum ita refert. *Et ut apud Alexandriam, & in urbe Roma vetusta consuetudo servetur, ut vel ille Ægypti, vel hic suburbicariarum Ecclesiarum solicitudinem gerat*. Quid sint hic urbes suburbicariæ inter eruditos diu multumque disceptatum, nec dum conclusum est. Sunt qui in suspicionem falsi Rufinum vocent; neque enim, ajunt, suburbicariis tantummodo regionibus, quæcumque tandem illæ fuerint, jus suum dicebat Romanus Pontifex; sed vel omnibus per orbem Ecclesiis, si primatus ejus spectetur; vel occidentalibus, si de patriarchico jure agatur. Verum Rufini fides nonnisi per injuriam sollicitaretur. Esto, mentem Nicænorum Patrum non attigerit; (ita Basnagius ratiocinatur) at vel saltem rem expressit prout ætate sua se habere norat; hoc saltem quod sub oculis suis gerebatur verum enunciasse illum nemo prudens ambigeret. Jus ergo tunc Rufini ætate dicebat Pontifex provinciis suburbicariis; nempe, ut probabilissima fert conjectura, provinciis illis, quæ præfecto Urbi parebant. Has vero regiones Urbi Vicario subdit vetus imperii notitia, Campaniam, Tusciam, & Umbriam, Picenum Suburbicarium, Siciliam, Samnium, Sardiniam, Corsicam, Valeriam. Nulla igitur in Africa, & Hispania, nulla in Gallia, Ravennatensi ac Mediolanensi provinciis patriarchalis Romani Pontificis auctoritas, quæ si nulla erat Rufini ætate, nulla profecto illi fuit ab initio patriarchalis potestas. Belle his meditamentis res ipsa congruit; nam Patriarchæ rectissime censentur ii, qui Metropolitis præsunt eosque cogere in concilium pro suo jure valent, quique tandem de causis subjectorum Episcoporum ac Metropolitanorum per provocationem ad se delatis cognoscunt. Ad illos denique omnium Episcoporum & Metropolitanorum ditionis suæ ordinationes pertinent, ut illi approbantibus reprobantibusque, admittantur rejicianturve quod ex act. XVI. Chalcedonensis Synodi exploratissimum habetur. Nihil vero hujus juris obtinebat Romanus Pontifex sive ab ipsa origine, sive etiam Rufini ætate, nisi in regionibus suburbicariis, quales supra definitæ sunt. Quare ex Canone illo Nicæno constat patriarchale jus nullum ætate illa Romanos Præsules, ut verbo utar Basnagii, usurpasse. Inferendum sibi ex his censet heterodoxus ad supremam illam, quam gerit in Ecclesia, dignitatem Romanum Præsulem, non ipsa quidem Christi institutione, sed per varia usurpationis incrementa pervenisse.

Recte ille quidem philosopharetur; si tota ejus ratiocinatio firmiori niteretur fundamento. Nutat vero illud, siquidem in hoc consistat, Rufini ætate Romanum Pontificem haud ultra fines provinciarum suburbicariarum potestatem suam dilatasse. Scimus enim illum de Afrorum causis vel ipsa S. Cypriani ætate cognovisse. Felicissimus, Africani Concilii sententia damnatus, ut reciperetur in communionem Romanum Pontificem per se adit, a quo primum rejectus, iterum tentavit admitti, constantiamque Cornelii jam tandem expugnasset, nisi prompte per Epistolam accurrisset Cyprianus, & rejectionis causas probabiles ostendisset. Cujus Epistolæ occasione S. Cyprianus, postquam factum suum excusavit, factum pariter hæreticorum coarguit, quod damnati in sua provincia *navigare* auderent *ad Petri cathedram, atque ad Ecclesiam principalem*. *Jam causa eorum cognita est*, ait: *Jam de eis dicta sententia est, nec censuræ congruit Sacerdotum mobilis atque inconstantis animi levitate reprehendi*. Quibus verbis subobscure indicatur jus illud retractandi prius judicium in provinciali Concilio latum, quod Romano Pontifici dein Sardicense Concilium planius asseruit. Huc etiam pertinent S. Cornelii Papæ de S. Cypriano querelæ, expostulantis quod ad se non statim scripserit ea quæ in Africa moliti fuerant Novatiani, Fortunatum Episcopum sibi constituentes. Moram ipsam suam excusavit apud Pontificem Cyprianus, osttendens, rem illam contemptu potius, quam commemoratione dignam duxisse; vicissim tamen expromit illi

nomi-

-iscoporum *istic* (in Africa) *constitutorum* , *qui integri & sani in Ecclesia* -atribus *præsunt* . Quæ scribentis Cypriani verba Episcopum exhibent ad eu ad Metropolitanum suum (nolo enim de nomine sed de re certare) -menti omnia provinciæ suæ referentem . In Hispania pariter provocationes -m Episcopum haud ignorabantur, S. Cypriani ætate ; ea enim, quam Bas-sua opinione affert ex Epistola 68. Sancti Cypriani, edocet Basilidem , E-iscopatus invasorem , a provinciæ Concilio rejectum Romam convolasse , -s Stephano Pontifice circumvento in Episcopatu se restitui tentasse . Id ve-rianus ad Hispanos scribens, vos non moveat : cum enim invasor sit ma-illides, ex hac Romani Pontificis , astu decepti , sententia fit, ut *Basilidis* -dita *sint, quam cumulata delicta* . Cernis hic totam rejiciendi Pontificis hu-ausam ad rei judicati fallaciam, non vero ad juris defectum refundi ? Pro-rgo ex Hispania ad Pontificem tunc obtinebant . Quid plura ? nonne ex or-ellationes ad Romanum Pontificem Sardicensis Concilii Can. VI. admittit ? -nes etiam Episcoporum non sine scientia Romani Pontificis habitas in pro-ce ab iis diversis quas intra suburbicarias Basnagius collocat , non uno exem-r . Marcianus Arelatensis Episcopus sese Novatiano conjunxerat, rem statim -„ & S. Stephano Pontifici per literas detulit Faustinus Lugdunensis Episco-iens Cyprianus , statim & ipse suas ad Stephanum Pontificem dedit literas) eumque rogavit ut prompte succurreret laboranti Galliæ ; Marcianum allium substitui mandet. *Dirigantur in provinciam & ad plebem Arelate con-æ literæ, quibus abstento Marciano alius in locum ejus substituatur , & grex in hodiernum ab illo dissipatus & vulneratus contemnitur , colligatur* . Ver-c Cypriani monentis ut pro imperio Stephanus agat . Claudit etiam Episto-d Stephanum S. Cyprianus verbis , quibus designat eum fore certiorem de-ui posthac in locum Marciani substitueretur ab Arelatensibus : ex quo fa-nius Romanum Pontificem Episcoporum ordinationes in provinciis factas re-*ifica nobis quis in locum Marciani Arelate fuerit substitutus* .

ro Rufino propiori magis perspicuis exemplis docemur Episcoporum ordina-ovincis non sine consensu vel Romani Pontificis , vel eorum quibus ad id -omanus Pontifex commiserat , administratas . Unum hoc præ cæteris sug-siæ Dei Sacerdotes Constantinopolim in Concilium convenerant ; erat autem s constituendus in locum Maximi Cinici ab ea cathedra mox dejecti . Da-anus Pontifex literis suis ad Acholium Thessalonicensem Episcopum lega-in iis regionibus monet , *det operam , ut de cætero Catholicus* (Episcopus) Id etiam mandati injungit idem Damasus in altera Epistola ad eundem A-erosque per Illyricum Episcopos data , quæ ambæ Epistolæ in Concilio Ro-b Bonifacio Papa an. 1531. recitatæ sunt . Successor Damasi Siricius in al-, ibidem pariter lecta , mandat eidem Acholio *ut nulla licentia esset sine* in Illyrico Episcopos ordinare . Idem pariter Siricius quam multa de sa-nibus in celebri ad Himerium Tarraconensem Episcopum servanda decer-que verbis , ac pœnis Metropolitas in leges illas transgressores ? Quæ sunt lis in ditione sua agentis pro auctoritate . Innocentius , post Siricium Pon-o Thessalonicensi Episcopo committit *curam causasque , si quæ exoriantur* , *Thessaliæ , Epiri veteris , Epiri novæ , & Cretæ , Daciæ mediterraneæ , Da-Mœsiæ , Dardaniæ , & Prævali Ecclesias* . Data Epistola Honorio IX. & . AA. Coss. idest an. 412. Rufino vel adhuc superstite , vel per annos illos Ecclesias quoque Gallicanas curas suas extendisse non secus ac in commissa . Zosimus in Epistola ad Episcopos Galliæ nec obscure , nec ambigue de-mnes enim Gallicanarum Ecclesiarum Episcopos ita Proclo Arelatensi sub-ne ejus literis , quas formatas appellat , neminem ex iis regionibus ad Ur-em se recepturum scribat . Additque demum in fine literæ : *Ad cujus* (Pro-n ; *si quid illic negotii emerserit referri censemus , nisi magnitudo causæ et-requirat examen* .

Supereſſet de Synodis quærere, num Romanus Pontifex extra ſuburbicarias provincias habitis interfuerit. Nec interfuiſſe ſive per ſe, ſive per ablegatos, vel ſaltem Conciliorum in provinciis habitorum, aut Synodicas aut a Præſidibus literas accepiſſe, dubitaverit nemo, qui S. Cypriani literas legerit; quarum non unica ad Romanos Pontifices directa ea continet, ac renuntiat, quæ in Synodis Africanis geſta, ac decreta ſunt. Hæc pariter in Gallia ſervata diſcimus ex Synodica Concilii Arelatenſis I. ad S. Sylveſtrum. Neque aliter in Mediolanenſi Provincia, quam extra ſuburbicarias Baſnagius collocat, Epiſtola illa docet ab Ambroſio, cæteriſque ad Siricium Papam ſcripta, quam Synodicam nemo non agnoſcit. Denique ſcitum eſt illud Julii Papæ in Epiſt. ad Orientales Epiſc. quo & adeſſe Romanus Pontifex Conciliis vel in Oriente coactis, & præeſſe demonſtratur; ſcribit enim ad Orientales illos Julius, quod præter Canones facerent, non vocantes eum ad Synodum; cum Eccleſiaſticus Canon præcipiat non oportere abſque ſententiam Romani Præſulis decreta Eccleſiis ſancire.

Quibus ita demonſtratis, velut ſubducto fundamento, ruituram arbitror Baſnagii opinionem illam de Patriarchica dignitate a Romano Pontifice recentius poſt Rufini ætatem uſurpata. Cum enim & curaſſe illum conſtet res Eccleſiaſticas extra ſuburbicarias provincias, de Epiſcoporum ordinatione certiorem fuiſſe redditum, Epiſcopos alios depoſuiſſe, novos creari mandaſſe, majorum cauſarum appellationes recepiſſe, vicarios inſtituiſſe, qui ſuo nomine Eccleſiaſtica negotia per provincias gererent, Synodos mandaſſe cogendas, vel jam habitarum Synodicas recepiſſe, vel tandem ſancitis in illis legibus robur neceſſarium dediſſe, quæ omnia juris eſſe Patriarchici Baſnagius agnovit, non eſt cur decus illud Romano Pontifici invideamus. An vero uſurpatio habenda illa ſit alieni juris, & non potius inſita dignitati auctoritas, judicent æqui lectores; mihi profecto perſuaſum eſt, quemadmodum falſi reum Baſnagium tenuimus, cum decus illud poſterius Rufini ætate, aſſerit; ita nec teſtem veri habendum cum adſcititium ipſum non a Chriſto datum evincere conatur. Quamquam ego plane libens aſſentior hierarchiæ Eccleſiaſticæ quoad inferiores Romano Pontifici Epiſcopos, quali hodie regitur Eccleſia, originem non ab ipſo exordio totam ſimul cœpiſſe; ſed paulatim coaluiſſe & ſeſe velut explicaſſe; ſupremam tamen Petri ejuſque ſucceſſorum in univerſa Eccleſia dignitatem a Chriſto datam tamquam fide certum teneo, cum nonniſi per injuriam ſenſus alius exprimi poſſit e verbis illis Chriſti ad S. Petrum: *Tu es Petrus, & ſuper hanc petram ædificabo Eccleſiam meam*. In hac vero ſuprema dignitate reliquas omnes minores & ſecundarias contineri facile omnes admiſerint.

Supereſt Canonis ſexti Nicæni explicationem, ſuperiori ſententiæ meæ conſonam, depromam. En illam: Omnem quidem Eccleſiam curabat Romanus Pontifex, ſed alia plane & alia ratione; nam ſuburbicarias Eccleſias intra centeſimum ab Urbe lapidem comprehenſas, adminiſtrabat per ſe, vicarii vicibus ſuis nemini commiſſis. Cogebantur Romanæ Synodi, ex Urbe novis renunciatis Epiſcopis aſſenſus neceſſarius expediebatur. Eo pariter negotia omnia Eccleſiaſtica totius ejus tractus referebantur. Remotiores vero Provinciæ non quidem per ſe, ſed per vicarios conſtitutos regebat, gubernabatque; neque enim alioqui ſatis opportune provideri rebus longioris moræ impatientibus poterat. Ita res diſpoſitæ in Hiſpania, ita in Gallia, in Africa. Metropolita, Primas, Vicarias vices agebat ſummi Pontificis, ejuſque tandem partes erant in rebus majoris momenti oraculum principale, Pontificem ſcilicet conſulere; de reliquis pro collata ſibi poteſtate diſponebat. Quæ Romani erat Præſulis gubernandi ratio in provinciis ſuburbicariis, ut ad ipſum earum Eccleſiarum referrentur omnia, hanc in Ægypto, & Libya Alexandrino Præſuli aſſertam Nicæni Patres voluerunt. Nulli tunc in Ægypto erant Metropolitani; unus Alexandrinus Præſul pro omnibus Metropolita. Ad ipſum ergo ſpectabant omnia, atque ipſe per ſe cuncta adminiſtrabat. Forte tamen Nicæni Concilii tempore diſpotica quædam uſurpatio inter Epiſcopos ejus regionis incipiebat, ut nonnihil per ſe vellent agere. Hujus diſciplinæ veluti rimam explerunt Nicæni Patres, ſancientes, ut Alexandrinus idem poteſtatis exerceret in Ægypto, qua Romanus Pontifex in ſuburbicariis utebatur.

DIS-

DISSERTATIO XXI.

De Synodo Tyria.

QUÆSTIO UNICA.

Tyriæ judicium contra S. Athanasium legitimum fuerit; & an fuerit le-
...s de illius Synodi sententia ad Constantinum Imperatorem appellatio?

PROPOSITIO I.

...quæ contra S. Athanasium in Synodo Tyria lata est, multiplici de causa nulla & irrita fuit.

Sententia lata in Episcopum ea in Synodo cui sæcularis Magistratus tyran-
...minatur, & in qua præcipitur Orthodoxis Episcopis suffragiorum libertas,
...rita est: quia conventus istiusmodi Conciliabulum potius est, quam veri no-
...lium: atqui Synodo Tyriæ sæcularis Magistratus tyrannice dominabatur, &
...s omnis suffragandi Catholicis Episcopis adempta est: sententia igitur con-
...asium lata in Synodo Tyria, nulla prorsus & irrita fuit.
minor ex Epistola Synodica Concilii Alexandrini apud S. Athanasium, A-
...n qua hæc habentur: *At præclari Eusebiani, quo veritatem, scriptaque sua*
...nomen Synodi suis Actis prætexunt, cum res ipsa negotium Imperatorium,
...e: haberi debeat; quippe ubi Comes præsideat, & milites Episcopos sub satel-
...; & Imperatoria Edicta, quos ipsi volunt, coire compellant. Jam, quæso,
...credibiles eorum insidias animadvertite, & quam in audendo varii sunt, &
...modo quacumque ratione hominem e medio tollant. Si enim veluti Episcopi se-
...solebant esse, quid opus erat vel Comite, vel militibus, aut Edictis ad coeun-
...alibus? Quod si Cæsare indigebant, & ab eo Acta robur accipere voluerunt,
...si judicium Cæsaris irritum fecere? Aut qua de causa cum Cæsar Meletianos
...itores & nefarios non sine detestatione, ob cædem de vivo homine confictam,
vero innocentissimum suis scriptis pronuntiarit, ipsi Meletianos verum dicere,
...sium reum esse definiunt, nulla cum verecundia hominem vivum pro occiso im-

: Quo jure igitur isti contra nos Synodum ullam constituere potuerunt? Aut
...talem conventum Synodum appellare audent, cui Comes præsedit, & ubi spe-
...arebat? & Commentariensis, sive Carcerarius pro Diaconis Ecclesiæ adventan-
...ebat? Ubi Comes verba faciebat, cæteri præsentes in silentio erant, vel po-
...obsequium suum accommodabant? Ubi quod communiter Episcopis placuit,
...ediebatur? ille Imperio utebatur, nos a militibus ducebamur, vel potius jussis
...um, sententiisque, ipse Comes inserviebat? In summa, dilectissimi, quæ spe-
...nodi, ubi vel cædes, vel exilium, si Cæsari placuisset, constituebatur?
secundo. Sententia contra omnem juris ordinem lata, irrita est. Sed sen-
...am Tyria Synodus adversus S. Athanasium tulit, omni judiciorum ordine
...to lata est. Nullam igitur & irritam fuisse colligitur.
minor. Eo enim in judicio tria peccata fuerunt contra juris naturalis præ-
Primum est, quod a recusatione suorum hostium Athanasius exciderit. Qua
...a Ægyptii Episcopi, in contestatorio Libello quem isti Synodo obtulerunt,
...e: *Non arbitramur ulterius Eusebii, Theognii, Maris, Narcissi, Theophili,*
...hili conspirationem incertam, dubiamque haberi. Principio quidem omnes
...nus per comministrum nostrum in sacris Athanasium, ne illis, cum adessent,
...itio permitteretur; ut non ignari, vel unius inimici præsentia, nedum plurium,
...bari & lædi posse. Neque vobis in occulto est odium eorum, non solum in

nos, sed in omnes Orthodoxos, & quam Arianæ rei furioso & immani studio, & zelo impiæ ejus Doctrinæ omnibus immineant, & adversus omnes conspirent. Hic tamen nos veritate freti, ubi Meletianorum calumnias refellere cuperemus, nescio quibus artibus Eusebiani nostros conatus interturbare studuerunt, magnamque operam impendere, ut nostra dicta rejicerentur, nunc sincere judicantibus interminantes, nunc etiam nonnullis contumeliam inferentes, non alio scopo, quam ut id quod contra nos molirentur, progressum haberet. Idem constat ex Libello contestatorio ab iisdem oblato Dionysio Comiti, necnon ex Libello Alexandri Thessalonicensis eidem oblato.

De eodem gravamine Synodica Alexandrini Concilii supra laudati Epistola sic habet: *Quis ibi conventus Episcoporum, aut consessus veri studiosus? Quis non ex plerisque noster inimicus? Nonne Eusebius, Eusebianique, studio Arianismi ad id Concilium perrexerunt, reliquis ejusdem secum sententiæ adductis? Nonne & nos contra eosdem homines, eo nomine quod Arianicæ opinionis essent, scripta evulgavimus?*

Secundum eo in judicio peccatum fuit, quod delegatio in regionem Mareoticam ad inquirendum in præsumpta Athanasii crimina, data sit ejus adversariis, & conjuratis hostibus. Qua de re Orthodoxi Ægypti Episcopi in Libello contestatorio queruntur. *Quotquot enim*, inquiunt, *ex toto grege suspectissimi erant, Mareoten ablegarunt ut per nostram absentiam, quibus hic hærendum est, populos perturbent, & studia sua perficiant. Ecce enim Arianos, & Colluthianos, & Meletianos hostes Catholicæ Ecclesiæ ideo potissimum emittere studuerunt, ut per præsentiam hostium nostrorum sutelas, quas vellent, adversus nos facerent. Certe Meletiani, qui hic Tyri apud nos sunt, ante quatriduum, quasi certi essent hoc in Concilio decretum iri, quosdam ex suis vesperi per veredarios ablegarunt, qui Meletianos etiam ex reliqua Ægypto Mareoten, cum ibi nulli essent, convocarent, eodemque Colluthianos, & Arianos ex aliis locis contraherent, ut eos instruerent, quid contra nos dictum vellent.*

De eodem gravamine Julius I. ad Orientales ita scribit: *Addebat præterea in sua querela*, (Athanasius) *eos qui Mareotem profecti sunt, se invito eo profectos esse: misere enim eo Theognium, Marim, Theodorum, Ursacium, Valentem & Macedonium homines suspectos: neque hoc ita esse solummodo verbis suis, sed literis quoque Alexandri Thessalonicensium Episcopi demonstrabat.*

Tertium eo in Judicio peccatum fuit, quod absente Athanasio, nec vocato, aut ejus Clericis, testimonia recepta fuerint. Id constat ex Libello contestatorio Alexandrinorum Clericorum perfidis inquisitoribus a Synodo Tyria delegatis oblato. *Decuit in primis*, inquiunt, *cum huc veniebatis cum ipso accusatore, adducere quoque vobiscum Presbyterum Macarium. Ita enim judicia constitui debent, secundum Sacram Scripturam, ut reus & accusator simul appareant. Postquam autem nec Macarium adduxistis, neque Reverendissimus Episcopus noster Athanasius ad judicium receptus est, postulavimus ut saltem nobis interesse liceret; ut nobis præsentibus certa inquisitio haberi posset, ut ad istum modum rebus actis jure fidem vestris judiciis haberemus. Verum & hoc nobis pernegatum, & soli cum Præfecto Ægypti, una cum accusatore, id agitis quod libet. Profitemur igitur nos videre in vestris actis malitiæ suspicionem, animadvertimusque vestrum adventum nihil aliud in se habere, quam conspirationem & insidias: eaque de causa Epistolam hanc vobis dedimus monumentum, testimoniumque istius rei aliquando futurum in vera & legitima Synodo; ut omnibus innotescat, quod inaudita altera parte, ea quæ libuit, inter vos egeritis & nihil studuisse, nisi ut conspiratione nos oppримeretis.*

De eodem Tyrii Judicii vitio ita scribit Julius I. Pontifex Maximus in Epistola ad Orientales: *Quin & Arsenius aliquando dictus ab Athanasio interfectus, quem jam cognovimus in vita esse, & cum Athanasio amicitiam fovere, is ipse affirmat ea quæ acta sunt Mareote, in absentia alterius partis acta fuisse; neque enim ibi adfuisse Macarium Presbyterum, qui reatum sustinebat, neque Episcopum ejus Athanasium; & hoc non solum ex verbis ejus, sed ex monumentis Actorum, per Martyrium & Hesychium allatis cognovimus. Ea enim perlegentes, invenimus accusatorem Ischyram ibi præsto fuisse: Macarium autem, & Athanasium nequaquam adfuisse, neque Athanasii Presbyteros, quamquam hoc ipsum magnopere solicitantes, admissos esse. Oportebat autem, dilectissimi, si*

qui

quidem sinceriter illud judicium agebatur, non solum accusatorem, sed & reum praesentem sisti. Et ut Tyri Macarius aderat reus, & Ischyras accusator, ubi nihil criminum docere potuit; ita quoque in Mareotem non solum oportuit accusatorem, sed & reum quoque una proficisci, ut vel præsens convinceretur, vel si victus non esset, appareret eum calumniis petitum fuisse: jam vero cum hoc factum non sit, sed solum ibi accusator steterit, cum iis quos ut suspectos Athanasius rejiciebat, Actorum illorum monumenta suspicione carere non possunt.

De eodem Alexandrini Concilii Patres in Epistola Synodica: *Impares ergo veritati, quamquam se omnibus modis communierant, eo quod Ischyras Tyri pro calumniatore habitus nihil probare posset, & ipsa calumnia sua vanitate corrueret, judicium causæ suspensum voluere, donec de probationibus constaret. Promittunt igitur se aliquot ex suis Mareotem amandaturos, qui rem curiose scrutarentur, quos nos e vestigio multis de caussis rejiciendos docuimus, in primis quod & Ariani essent, & propter Arianismum nobis propalam infensi. Verum illi potentia Magistratuum freti, clam emittunt Diognium, Marim, Theodorum, Macedonium, duos animis ingeniisque putidos & venales; his addunt Ursacium & Valentem homines Pannonios, qui ab ultimis illis finibus Tyrum profecti sunt, ut sententiam in adversarium dicerent, & post tantum itineris e Tyro Alexandriam contenderunt, nullo cum pudore, quod se ex judicibus testes facerent. Quin potius omnibus insidiandi rationibus propalam susceptis, quosvis labores, itineraque subiere, ut calumniam semel initam absolverent. Hostes ergo Athanasii, Athanasio peregre detento, Alexandriam in populum, Ecclesiamque debacchaturi contendunt. Immo, quod absurdius est, Ischyra accusatore secum adducto, Macarium reum custodiis Tyri inclusum non permiserunt in comitatu hærere, quem antea sub prætextu ejus criminis sursum deorsumque raptaverant. Soli igitur Alexandriam cum accusatore Ischyra ipsorum contubernali, sodale, compotatore ingressi, assumpto una Præfecto Ægypti Philagrio, in Mareotem adscendunt, atque illi soli pro libidine sua cum Philagrio quæstionibus incumbunt, nulla permissa Presbyteris adeundi facultate, quamquam id multis precibus requirerent. Erant autem illi qui hæc postulabant, omnes tum Alexandrinæ civitatis, tum universæ Provinciæ Presbyteri, petentes ut sibi ostendere liceret, quosnam testes Ischyras subornasset, & quale hoc hominum genus & civitates essent. Sacrorum igitur Ministris exclusis, coram ethnicis hominibus Quæstiones de Ecclesia, de calice, de mensa Domini, de Sanctis Sanctorum habuere, & quod gravius est, ethnicos in Quæstione de mystico poculo in testes citaverunt.*

Et infra: *Eadem enim denuo apud Mareotem, quæ Tyri, designata sunt. Ut enim illic Comes erat cum militari satellitio, nihil quod ipsis displiceret aut dici, aut fieri permittens; ita quoque & hic Præfectus Ægypti manu militari succinctus, omnes Ecclesiasticos terrefaciens, nulli permisit ex vero testimonium dicere; & quod absurdius est, in ipsis ædibus accusatoris & commorabantur, & quæstionibus operam dandam, prout libuit, decernebant, eoque tam judices, quam testes, cæterique ejusdem studii, vel, quod verius est, Eusebianæ factionis administri conveniebant.*

Probatur tertio Propositio. Sententia quæ meris calumniis nititur, & quæ fertur in hominem criminis purum irrita est: Sed sententia in Synodo Tyria adversus Sanctum Athanasium lata, meris calumniis nitebatur, & purus ipse criminum erat, quæ ipsi affingebantur ab Eusebianis, fracti calicis, occisi Arsenii, exactionis tributi, &c. ut constat ex iis quæ in Synopsi, Cap. 3. Articulo 3. §. 6. diximus. Sententia itaque in Sanctum Athanasium lata in Synodo Tyria irrita erat.

PROPOSITIO II.

Legitima fuit Sancti Athanasii de sententia Tyrii Conciliabuli ad Constantinum Imperatorem appellatio.

Probatur. Appellatio de sententia contra Juris ordinem lata, de vi manifesta, de notoria oppressione, ad eum qui Legum & Juris supremus tutor est & custos,

 nec-

Reſpondeo ad minorem : Principi ſæculari non convenire quidem auctoritatem cognoſcendæ ac judicandæ cauſæ, quæ mere Eccleſiaſtica eſt, in qua ſcilicet, de Fide, vel de Sacramentis agitur : ſed hanc ipſi auctoritatem convenire contendo, cum cauſa non eſt mere Eccleſiaſtica, ſed mixta, & agitur de cognitione criminum, in qua judiciorum publicorum ordo ſervari debet, ac non tantum ſecundum Canones Eccleſiæ auctoritate conditos & uſu conſecratos; ſed maxime ſecundum naturalis æquitatis præſcriptum lis inſtrui, ventilari, judicari. In his enim cauſis jus eſt Principis, qui Canonum tutor eſt, vindex Legum, cuſtos æquitatis, judicare, utrum ordo judiciorum ſervatus fuerit: utrum in vim ac tyrannidem non degeneraverit judicium: utrum auditi teſtes, & tales, quales Leges admittunt: utrum reo datus defenſionis locus: utrum judices legitimi nec ſuſpecti, &c. Si autem in his peccatum ſit, ſuſpendere poteſt Princeps executionem ſententiæ, donec novo judicio Eccleſiaſtico diſcuſſa ſit, in quo nullus ſit injuriæ locus, & omnia rite fiant.

Hinc Gelaſius in objectione laudatus, ait: *Quantum ad ordinem pertinet publicæ diſciplinæ, legibus Principis parere ipſos Religionis Antiſtites.* In iis itaque quæ hunc ordinem ſpectant, ſuperius eſt Tribunal Principis. Cum igitur in Synodi Tyriæ judicio contra Canones & Leges, contra naturalem ipſam æquitatem, multipliciter peccatum fuiſſet, ac Athanaſium affictis criminibus Euſebiani per calumniam oppreſſiſſent; poterat ipſe Imperatorem appellare, ut executionem tam informis judicii prohiberet; poterat & Imperator hujuſmodi cauſæ cognitionem ſuſcipere. Quod quam æquum eſſet, ex uſu perpetuo Eccleſiæ facile oſtendi poteſt, quæ recurſum Eccleſiaſticorum ad Principes ſæculares in cauſa violatorum Canonum probavit: cui recurſui appellationes tamquam ab abuſu in Galliis reſpondent. Sic S. Leo Theodoſii junioris auxilium imploravit, ut Latrocinii Epheſini Acta reſcinderet, aut ſuſpenderet Decreto ſuo, donec Eutychetis, Flavianique cauſa, necnon Dioſcori violentum judicium, in Synodo numeroſiori expendi poſſent. Sic Legati Apoſtolici in Concilio Chalcedonenſi de Canone 28. graviter expoſtularunt coram illuſtriſſimis Judicibus, qui Marciani auctoritate Concilio aderant, ad Fidei & Canonum tuitionem, & ad curandum ut judiciorum ordo ſervaretur: expoſtularunt, inquam, ac ſi per minas Anatolii Canon ille extortus fuiſſet. Prolatis utrinque Canonibus & Epiſcopis viritim ſe Canoni libere conſenſiſſe profitentibus, Judices, de Concilii ſententia, Legatorum petitionem repulerunt. Sic Zeno Imperator Petrum Moggum in Sedem Alexandrinam intruſum, Timotheo, quem Baſiliſcus Tyrannus per vim deturbaverat, adhuc in vivis agente, miſſo ad Anthemium Ægypti Præfectum Reſcripto, depulit: ut refert Liberatus in *Breviario*, cap. 16. Sic Adrianus, Thebarum Epiſcopus, a Diaconis ſuis, de pecuniariis criminalibuſque capitulis accuſatus, & ab Epiſcopo Lariſſæ Metropolitano ſuo damnatus, Mauritium Imperatorem appellavit; qui Honoratum Romanæ Sedis Diaconum & Apocriſiarium, & Sebaſtianum unum ex Magiſtratibus Imperii, ad cauſæ reviſionem delegavit : ac denique ſua auctoritate judicium reddidit in articulo appellationis. Id refert, nec improbat Sanctus Gregorius Magnus, lib. 2. Epiſtola 46. ad Joannem Lariſſæum Epiſcopum data. Sic Francofordienſe Concilium Canone 6. ſtatuit, ut ſi partes, poſt judicium Metropolitani, rebus judicatis non conſentirent, cauſam ſuam deferre poſſent ad Principem, cum relatione Metropolitani. Sic Leo 4. Pontifex Maximus Ludovico Imperatori arbitrium detulit, ut ſi quid a ſe incompetenter, id eſt, ultra fines juriſdictionis ſuæ actum eſſet, ſuo, Miſſorumque ſuorum judicio emendaret. (Apud Gratianum Canone, *Nos ſi incompetenter* 2. Q. 7.) Sic S. Ludovicus Regum Chriſtianiſſimorum Sanctiſſimus, expoſtulantibus Epiſcopis contra graviſſimos abuſus, qui in collationibus Beneficiorum irrepſerant, collationes illas, proviſiones & diſpoſitiones Prælaturarum, Dignitatum, & aliorum quorumcumque Beneficiorum Eccleſiaſticorum, in Galliarum regno, *Secundum ordinationem juris communis, Sacrorum Eccleſiæ Dei Conciliorum, atque inſtitutorum SS. Patrum* fieri decrevit, Edicto dato anno 1268. Sic Martinus V. Pontifex Maximus, jus tuitionis Canonum Chriſtianiſſimis Regibus conveniens, ad poſſeſſionem Beneficiorum extendit Diplomate quod incipit, *Apoſtolicæ Sedis*, dato anno 1431. Ex quo conſtat, ipſam Sedem Apoſtolicam approbaſſe confugium ad Regem in cauſa violationis Canonum.

Recen-

exempla omitto. Hinc Joannes Parisiensis Theologus Ord. Præd. & hujus tractatu *de potestate Regia & Papali*, cap. 22. scripsit, *Abusum gladii spi-* o *seditio excitaretur, repellendum esse per gladium temporalem Principis,* *aine*. Usus igitur Ecclesiæ perpetuus probat S. Athanasii appellationem a ia ad Constantinum Imperatorem, fuisse legitime interjectam.

SCHOLION I.

Dissertatio, Religiosorum Censorum judicio, *expungenda*, *ut tribuens au-* *mperatoribus judicandi de rebus definitis in Conciliis.*

n pace dixerim, hanc auctoritatem Imperatoribus non tribuo. Hæc propo- in operibus meis legitur, neque ex hacce Dissertatione inferri quovis mo- Non de fide, non de Sacramentis, non de Sacris Ritibus, non de Ecclesiæ Synodo Tyria actum erat: neque verum ac legitimum erat Concilium, bulum, in quo lata erat contra juris naturalis ordinem in *S. Athanasium* ujus innocentiam Ariani calumniis atrocissimis opprimebant, contra Canones, plinam Ecclesiæ, contra Leges publicas omnia acta erant. Quamobrem le- *S. Athanasii* ad *Constantinum* Imperatorem, Legum & Juris supremum tu- stodem, Ecclesiæque Defensorem Appellatio. Putantne Religiosi Censores *nn*, illique adjunctos Ægypti Episcopos, & Mareotidis Clericos injuste *Con-* pellasse? An existimant ignota illis fuisse Ecclesiæ Imperatorumque jura?

SCHOLION II.

ssertatione Religiosi Censores hanc Propositionem, pag. 326. speciatim no- *oi sæculari non competit jus cognoscendi causas mere Ecclesiasticas. At ve- gitur de violatione Canonum, de periculo perturbationis Regni etiam Romana scit id fieri posse.*

exceptio, hæc verba: *At vero quando agitur de violatione Canonum*, mea ed ita scripsi: *Cum agitur de cognitione criminum, in qua judiciorum publi- servari debet .... in his causis jus est Principis, qui Canonum tutor est, n, custos æquitatis, judicare utrum ordo Judiciorum servatus fuerit*, &c. *Si peccatum sit, suspendere potest Princeps executionem sententiæ*, DONEC DICIO ECCLESIASTICO DISCUSSA SIT, *in quo nullus sit injuriæ lo- rite fiant.* Id fecit Constantinus Magnus in causa Sancti Athanasii ab Eu- onciliabulo Tyrio oppressi, & ad ejus Tribunal confugientis; quod quam ex usu perpetuo Ecclesiæ facile ostendi posse dixi, idque revera multis Hi- iasticæ Monumentis confirmavi.

VERSIONES in illam Natalis propositionem: *Legitima fuit S. Athanasii Tyrii Conciliabuli ad Constantinum Imperatorem appellatio.*

appellationem Athanasii legitimam fuisse putet Natalis, & correspondel- llationibus ab abusu, quæ apud Gallos in usu sunt, sentiat, ideo operæ ic easdem appellationes ad examen revocare; ac deinde videndum quid ad Constantinum appellatione judicare æquum sit.

§. I.

llationes ab abusu merito & ab ipsis ex Gallia DD. respuuntur.

ntelligatur quale appellationum genus hic examinandum aggrediar, omit- haud est, Gallos duplicem distinguere appellationem. Primam, quam sim- plicem

plicem vocant, tunc intervenire affirmant, quando ab inferiori judice ad superiorem provocatur, non quia judicando ordinem omiserit, quem jus sive naturale sive positivum præscribunt, sed quia cum in inferioris judicis sententia injustitia contineri reputetur, emendanda superiori judici per hujusmodi appellationem exhibetur. Altera quam ab *abusu* appellant, tunc dari asserunt quando opponitur Ecclesiæ judicem in judicando legitimum ordinem non servasse, ut si testes legitimos non audierit, non sufficientem reo defensionis locum consenserit, seu ipse Judex merito potuerit recusari. In his similibusve casibus appellationum ab abusu Assertores dicunt integrum esse reo ab Episcopo, aliisve Ecclesiæ judicibus ad Principem appellationem interponere; utpote quia cum sit tutor Canonum, vindex legum, æquitatis custos, & omnium protector, potest executionem suspendere, donec judicium, si opus sit, reformetur. Cæterum non intra istos solum cancellos appellatio ab abusu continetur, ut §. seq. ex de Marca adnotabo. Audiamus modo quid & ipsi ex Gallia DD. de hujusmodi dixerint appellationibus ab abusu, quibus causæ, quas Ecclesiæ tribunal judicavit, novo subjiciuntur examini in foro sæculari.

Aufrerius in Senatu Tolosano Præses *in addition. ad repetit. Clement.* 1. *de offic. ordin. reg.* 2. *n.* 30. se sæpe dubitasse dicit, *ubi fundari possent in jure appellationes ab abusu*. Petrus Rebuff. *super procem. Concordat. v. summas* asserit appellationes ab abusu solum in iis casibus locum habere, in quibus Rex jurisdictionem a Papa delegatam habeat, vel a Canone, vel in casibus dumtaxat a jure expressis: *Alioquin*, ait, *& is abusus multos deducet ad inferos*. Scio D. de Marca *de concord. sacerd. & imper. lib.* 4. *cap.* 19. videri angustis nimis finibus has appellationes coercitas fuisse, quod tribuendum putat, quia ea solum Rebuff. fuerit scrutatus, quæ aliqui enerviter ad has tuendas appellationes scripsere. Sed id gratis dictum judico de Scriptore, cui cordi erat non relinquere absque præsidio suæ gentis consuetudines; quique ita asseruit accurate tractans de appellationibus ab abusu super ipsamet rubrica regiarum constitutionum, ac publice quæ sentiret in scholis tradidit. Auctor Tractatus *de jurisdict. Eccles.* quem Clerus Gallicanus inter Acta sua retulit, ut videre est *tom.* 1. *cap.* 9. *ult. Collect.* postquam vehementer indoluit apud regia tribunalia has appellationes invaluisse, ita habet: *Omnium autem malorum, ac vulnerum Ecclesiasticæ jurisdictioni ac disciplinæ illatorum, maximum est appellatio tanquam ab abusu; quæ ideo a Magistratibus est excogitata, ut ad se traherent quaslibet controversias, quarum judicium nullo pacto ad ipsos pertinet. Nulla enim omnino res est, cui prætendere non possint speciem abusus, ut ad se supplices venire compellant viros Ecclesiasticos cujuscumque gradus, & in servitutem redigant antiquam illam libertatem, quæ olim & ornamentum Franciæ conferebat, & orbi universo præbebat exemplum. Hinc superiori sæculo Ecclesia Gallicana decore spoliata est, atque auctoritate, ejusque disciplina labefactata. Quapropter metuendum est, ne Respublica evertatur, quemadmodum videmus oppressam Ecclesiam.*

Cosmas Guymerius in Senatu Parisiensi consiliarius, & Præses inquisitionum *in præfat. Pragm. sanct.* §. *Cum itaque v. libertatis*, postquam statuta, & consuetudines Ecclesiasticæ libertatis læsivas ex utroque jure nullas demonstravit, atque ob diminutam, vel subtractam Ecclesiasticam jurisdictionem non paucos Judices excommunicatione innodari, ita ait: *Cum autem Rex Franciæ sit pugil Ecclesiæ, & inter omnes christianos christianissimus, debet custodire jurisdictiones, & libertates Ecclesiasticas: sed Officiarii ejus in multis hodie turbant Ecclesiam in prædictis, ita quod, nisi Deus provideat, tandem jurisdictio, & libertas Ecclesiæ evanescent.* Per has appellationes ab abusu nuncupatas eo tandem laicam jurisdictionem pervenisse, ut etiam causarum mere spiritualium cognitionem ad se traxerit, narrat Jacobus Duhamel in *opusc. inscrip. politia regia in personas, & res Ecclesiasticas*, quodque habetur *t.* 1. *Libert. Gallicar.* his verbis: *Si contra has regulas, edicta, constitutiones, & placita curiarum supremarum; si contra libertates, & immunitates regni, si contra sacra decreta & Concilia recepta in Gallia, si contra jurisdictiones regias, & temporales aliquid a judicibus Ecclesiasticis fieri, vel attentari contigerit, remedium est appellatio quasi ab abusu. Idque non solum de causis criminalibus, regiis, & privilegiatis intelligo; sed etiam de rebus civilibus, sæcularibus, &* pro-

etiam spiritualibus, & sacramentalibus. Est enim appellatio quasi ab abu-
-mdam Curiis Parlamentorum rerum spiritualium cognitionem, quæ alias
ipsas. Has demum appellationes ab abusu, utpote Ecclesiasticæ jurisdi-
-parte injuriosas, sæpius proscriptas optavit Clerus Gallicanus teste Tho-
Nov. Discipl. p. 2. l. 3. cap. 150. *n.* 10. quapropter in oratione habita ab
-mensi nomine Cleri ad Regem Christianissimum ann. 1666. quæque habe-
-*Cleri Gallican.* inter alia hæc habentur: *Longe major oritur ex appel-*
-um ex abusu perturbatio, atque confusio. Novum est cautionis genus,
-œma sæcula incognitum, cujus veneno non sunt infectæ reliquæ nationes

-i perpendatur qua ratione PP. ipsique Imperatores dixerint, ut expen-
-25. *& seqq.* non alios Judices, quam Ecclesiæ Antistites Ecclesiastica
-, non aliam fuisse inveniemus, nisi quia Ecclesiastica jurisdictio nobi-
-io est: quapropter hæc corpori, illa animæ a PP. assimilatur. Quod
-ictio & ex PP. auctoritate, & quia nobiliorem finem intendit, sæcu-
-e supereminet, statim dignoscitur eam, quæ est ignobilior, jus vin-
-isse nobilioris acta novo examini subjicere. Atque huic rationi novum
-ur, quod Ecclesiæ potestati numquam concedent appellationum ab
-res inspicere, an laica potestas juxta æquitatis regulas sententiam pro-
-illud servandum inviolabiliter dicunt, quod contra inferiorem Judicem
Senatus nempe, seu Principis, fas est auxilium implorare: & si neque
-æ injuriæ locus daretur, patienter injustitiam esse perferendam. At cur
-l. Ecclesiæ pro removendo gravamine adire? Non aliter possent res-
-ai in rebus, quæ non sunt spirituales, potestas laica superiorem, cui
-tribuatur, non agnoscit; vel nisi quia, ubi hæc aperietur via, potius
-plicarentur, quia ex. g. lites nimis protraherentur &c. Hæ vero ratio-
-ppellationes ab abusu rejiciunt, ut merito tot Scriptores dixerint eli-
-a igitur jurisdictio in rebus non spiritualibus Ecclesiasticam sibi esse
-atitur, ac proinde quæ ipsa judicavit denuo inspicere, multo magis
-r, laicæ imperium non debet admittere: sicut æquum non est corpus
-rpare, ac pedem capitis officia. Quis vero non videat, quæ oriantur
-x appellationibus ab abusu? Fortasse hac via minus protrahuntur li-
-dice laico ad Ecclesiasticum provocaretur? Fortasse minus periculi est
-meribus &c. excœcari, quam Ecclesiasticos? Nonne inconveniens non
Pastores, ut coram sæculare tribunal se sistant, cogere, quo per
-abusu fuerunt vocati? Quis non ingemiscat, si ita etiam causæ pure
-ces sæculares pertrahantur, teste Jacobo Duhamel supra citato, quasi
sibimet non sufficiat? Nemo etiam non videt facillime his mediis ju-
-præcepta eludi posse, eorumque executionem vel retardari, vel peni-
-propter, si etiam ob vitanda quæ oriri possunt inconvenientia, con-
-ium visum est, ut Ecclesia de Judicis sæcularis sententia non cogno-
-lto magis conveniens esset, quæ facit Ecclesia, Judicem sæcularem
-iam in novo judicio ad examen revocare.
-etiam adversus appellationes ab abusu ex ipsarum novitate desumunt
-ippe si hoc medio juste declinare datum esset tribunal Ecclesiæ, &
-poscere, non potuisset tamdiu ignotum remanere tot ex Gallia Juris-
-ion solum probatum non fuit, sed improbandum expresse judicarunt.
Petrum de Cuneriis, qui quamvis Ecclesiasticæ jurisdictionis æmulus
Nullus a curia Prælatorum appellat ad curiam regiam. Manserius *ti-*
§. 22. dicit *a judice Ecclesiastico non est appellandum ad Judicem sæ-*
omissis, animadvertendum Joannem Gallum regium advocatum, qui
-risiensis usque ad annum 1414. per quæstiones digessit, quod hucus-
-iis Senatus-consultis demonstrare *q.* 161. ita dicendo: *Fuit ante lon-*
per arrestum, Dom. Jo: Lappostole non esse appellantem recipiendum

ab

ab officiali curiæ Ecclesiasticæ Lingonensis ad Parlamentum; quia curia Ecclesiastica non resortitur ad temporalem. Idem fuit pariter dictum contra dom. Guillelmum Creveil, quo ab Officiali curiæ Ecclesiasticæ Lingonensis appellaverat ad Parlamentum. Vult de Marca *l. 4. c. 19. §. 5.* antiquos Jurisperitos loquutos de simplici appellatione, non de appellatione tamquam ab abusu. Verum ex eo quod hujusmodi appellationis species ipsis fuerit incognita, audiri enim cœpit apud Tribunalia, ipso D. de Marca fatente *loc. cit.* §. 4. initio sæculi XVI. semper supra positum restauratur argumentum; putandam nempe a jure alienam hanc ab abusu appellationem, non etenim oculatissimis antiquis Jurisperitis latuisset, si illam ex jure naturali, vel divino eruere datum esset. Hinc fatendum est, quod dum ab Ecclesiæ tribunali ad sæculare absque ulla exceptione appellationem dari non posse unanimiter affirmant, omnem excogitabilem excludunt appellationem, ea semper invicta ratione, nobiliorem jurisdictionem ignobiliori non esse subdendam; eo maxime quod hæc alterius judicium, & examen undequaque respuit.

§. II.

Respondetur iis, quibus appellationes ab abusu a jure alienas non esse sustinetur.

EX duplici capite videtur Natalis, qui his patrocinatur appellationibus eas defendere, nimirum quia Principes Canonum sunt custodes, & executores; & quia aliena vi oppressos tueri tenentur. Sed quod attinet ad primum caput, nullus, ut puto, negabit ad eadem Ecclesiam pertinere pro suarum legum executione insistere. Si negare quis non audeat Ecclesiæ potestatem ferendi leges, ei utique etiam concedendum exequi quod suis legibus cautum est; etenim adeo mutila visa est sola potestas rogandi leges absque potestate animadvertendi in transgressores, ut utramque secerni posse nulli umquam visum sit. Ita Judici, cui data sit jurisdictio, id quoque concessum intelligitur, sine quo, ut ait Javolenus explicari non potest: *l. 2. ff. de jurisdict.* unde non obtemperantes potest punire, carceri tradere, sicut & in possessionem rei mittere, manu militari rem auferre, &c. ut omnibus Jurisperitis compertum est. Ob hanc rationem ipsa Ecclesiastica Collegia, quamvis subjecta, possunt suorum statutorum contemptores multis quamvis modicis pœnis coercere. Ita etiam viro privato, cui mandata sit jurisdictio, imperium, quod merum non est, mandatum intelligitur; ut enim Paulus ait jurisdictio sine modica coercitione nulla est *l. ult. ff. de offic. Jud. cui mand. est jurisd.* quod probans Innocent. III. *c. pastoralis de off. Jud. Deleg.* dixit: *Jurisdictio illa nullius videretur momenti, si coercitionem aliquam non haberet.* Hanc propterea potestatem omni ævo sibi Ecclesia vindicavit; unde cum tam sub ethnicis quam sub Christianis Imperatoribus plures tulerit Canones vel ad animarum salutem, vel ad Ecclesiarum earumque ministrorum regimen, varias etiam pœnas in transgressores sancivit; atque ita ipsas, primas Ecclesię Synodos legimus Ecclesiasticorum Canonum executionem promovisse, Episcopos ipsos, & Clericos suo gradu movendo, ab Ecclesiæ communione secernendo, aliisque etiam pœnis inobedientes coercendo. Nec considerare referret in Regnis ac Rebuspublicis, id dari posse, ut alii ferant leges, alii vero urgeant executionem; nam ultraquamquod id nullatenus probet utramque potestatem in eodem regimine secerni, ii etenim quibus commissa esset executio vel jure proprio, vel ex commissa sibi potestate agerent, & ita in eodem regno, ac Republica utramque potestatem conjunctam conspiceremus, adhuc de Ecclesiæ potestate diversimode loquendum foret. Ubi igitur utramque potestatem secretam in aliquo regno, vel Republica videremus, id factum esset quia liber populus Principi auctoritatem tribuendo voluisset alios a Principe legum ab ipso latarum executionem promovere; sicut etiam liberi cives potuissent in Republica ita officia secernere, ut pro executione, quæ ad omnes pertineret, aliqui dumtaxat instarent. Verum cum Ecclesia a Deo suam potestatem jurisdictionemque obtinuerit, nec ullibi legatur suarum legum executionem aliis demandare debuisse, fateri oportet in ea, ut natura rerum exposcit, indivisam esse ferendarum legum,

gum, earumdemque executionem promovendi potestatem, cum semper nullius momenti habita sit potestas quæ cogere non possit ad suis mandatis obtemperandum.

Quod si hæc vera sint, cur (aliquis exposcet) Principes Canonum constituti sunt custodes, & executores? Huic vero interrogationi respondendum, evenire posse, ac non semel evenisse, ipsammet Ecclesiam obtinere non posse, quod latis legibus, vel pronunciando in aliquem sententiam intendebat. Hinc aliquando Episcopi in justam pœnam gradu moti locum cedere renuerunt, ac hæretici ab Ecclesia proscripti non solum hæresim non ejurarunt, sed & in suis falsis dogmatibus disseminandis perseverarunt. Cum igitur Ecclesia hos compescere non valeret, Principes ab eadem in auxilium acciti, majoribus quibus pollebant viribus, Ecclesiæ Canonum, latarumque sententiarum executionem promovere tenebantur. Ita Valentinianus sua lege sancivit, ut Episcopi renuentes Romano Pontifici obedire, dum illos Romam vocaret, a provinciarum Præfectis Romanum Pontificem convenire cogerentur: *Novell. Valent. in c. 4. Concil. edit. Ven. p. 646. & in appendic. Cod. Theod. tit. 24.* Justinianus & ipse legem rogavit, qua jubebatur ne Episcopus sententia Episcoporum in ordinem redactus, hujusmodi sententiæ contradicere auderet, ac Monasterio in regione extra suam diœcesim constructo traderetur, ibi acturus pœnitentiam: *Novel. 123. c. 11.* Similem legem etiam tulere Arcadius & Honorius, ut videre est *l. quicumque 14. C. de Episc. & Cler.* Ad hoc etiam officium spectat Principes tot pœnas in hæreticos decrevisse; cum etenim Ecclesiæ vocem non audiant, ejusque spirituales pœnas contemnant, Principum vi solummodo illos compescere dabatur. Nec tantum latis legibus huic muneri Principes satisfecerunt, sed & re ipsa; unde Fleury *discurs. 7. super hist. Eccl. n. 3. & 4.* id non destitit adnotare, ut constat ex ipsius verbis latine redditis: *Quamvis*, ait, *Ecclesia laica potestate pro exercitio suæ jurisdictionis non indiguerit, attamen suppetias recipere non renuit ab ethnicis licet principibus ferendas. Id noscimus in causa Pauli Samosateni ab Antiochena sede dejecti, eamque, regina Zenobia protegente, retinentis; nam Imperator Aurelianus Christianorum precibus ab Episcopali sede extrudit. Hoc Principum patrocinium christianis Imperatoribus frequens fuit, vi contumaces ad obediendum sacris Canonibus compellendo. Ita Arium a PP. Nicænis condemnatum proscripsit Constantinus, ejusque scripturas igni tradi voluit, easque clam conservari sub pœna capitis vetavit. Eadem in Nestorium sancivit Theodosius. Atque hic alter status est Ecclesiasticæ jurisdictionis, quo nimirum a Principibus patrocinium consequi cœpit.*

Hæc itaque concedenda, ut quæ Ecclesia vi sua obtinere non potest, Principes sua potestate ad Ecclesiæ obtemperandum cogant; propterea S. Leo epist. 81. ita Leonem Imperatorem alloquitur: *Debes incunctanter advertere, regiam potestatem tibi non solum ad mundi regimen, sed etiam maxime ad Ecclesiæ præsidium esse collatam.* Id jam adnotaveram in Animadversionibus post caput 2. Historiæ sæculi IV. sed juvat hic Isidori Hispalensis verba repetere: *Sub religionis*, ait l. 3. de Sum. Bon. c. 51. *disciplina sæculi potestates subjectæ sunt. Principes sæculi nonnumquam intra Ecclesiam potestatis adeptæ culmina tenent, ut per eamdem potestatem disciplinam Ecclesiasticam muniant. Cæterum intra Ecclesiam Potestates necessariæ non essent, nisi ut quod non prævaleat Sacerdos efficere per doctrinæ sermonem, Potestas hoc imperet per disciplinæ terrorem.*

Verum quod attinet ad vulgaria judicia, quid opus est Principum ministerio? Et si fortasse ejusdem indigerent, judices Ecclesiastici exposcerent, iisque exposcentibus, Principes, qui Canonum custodes sunt & executores, præsto esse debent. Et quando etiam Judices Ecclesiastici in Canones peccarent, cum ipsi Canones mandaverint Superiorem esse adeundum, qui illatas injurias corrigat; si Principes velint esse Canonum custodes & executores, in hoc incumbere debent, ut qui de inferioribus judicibus jure queruntur, ad superiores Ecclesiæ judices confugiant.

Interim hic monitum velim lectorem, cavendum esse a Petro de Marca, qui forte cognoscens Principes non esse Canonum proximos executores, atque id munus ab eis præstandum, ubi Ecclesia ipsorum auxilium imploret, dixit *l. 4. c. 7. num. 6.* Principes, etsi Canonum executores non sint, *attamen exactores esse debere.* Verum, ni mea me fallat opinio, iste auctor verbis ludit. Sane illud est Canonum Executoris officium, ut

quod Canones ipsi *præcipiunt*, omnino observetur: *arg. leg. executorem* 8. *Cod. de execut. rei judicat.* Cum vero executionem *exigere*, nil aliud sit quam velle Canones suo effectu non *frustrari*, quod, quæso, discrimen adinvenire est inter hoc quod Princeps sit Canonum vel executor, vel exactor? Si proinde ad Principem, ejusque judices Canones *exequi* non spectat, tum quia cuilibet reipublicæ id juris tribuendum, ut ipsa suarum legum executioni incumbat, tum quia Princeps non debet quæ potestatis Ecclesiasticæ sunt, sibi tribuere; neque ad ipsum pertinet Canonum executionis esse exactorem. Quod si exemplo velimus rem ipsam sub oculos ponere, palam fiet, admissis appellationibus ab abusu, ipsos dumtaxat Principes fieri Canonum executores, Judices vero Ecclesiæ executionis tantum ministros. Demus ex. gr. lata ab Ecclesiæ Judice inter duos Clericos sententia, alterum appellare ab abusu, quia affirmat contra receptos Canones peccare. Si tunc Princeps, vel ex ipsius auctoritate inferior Judex abusum interfuisse pronunciet, certe nil aliud præstat quam cogere, ut Judex Ecclesiæ sacris Canonibus obediat, atque integrum restituat quidquid in legem actum est. Quid est autem exequendi potestatem, sive, ut ajunt, executivam habere, nisi posse ad obediendum eos compellere, quibus lata lex est? Interim vero dum Princeps totum executionis munus sibi assumit, Ecclesiæ Judices executionis vult tantum esse ministros, ab eisdem Canonum executionem exigendo.

Quod attinet ad alterum caput, ad defensionem scilicet, quam etiam Clericis Princeps potest impertiri, si opprimantur, obvia est responsio. Illud igitur animadvertendum non aliud agere posse, qui aliquem defendit, quam quod agere ipsi oppresso liceret, si viribus polleret; nam illum defendens defensi juri innititur. Sicut vero unicuique conceditur præsentem injustam vim vi repellere, ut dum quis gladio petatur, vel velit aliquis rem ipsius ab illo auferre; ita post inflictum vulnus, vel post rem ablatam nemini licet sibimet jus dicere, civium enim salus reipublicæ Moderatori commissa est, ne si quisque sibi jus diceret, vel injurias ulcisceretur, quies publica turbaretur: *l. non est singulis* 177. *ff. de regul. jur. l. nullus* 14. *Cod. de Judic.* Si proinde non licet civi injuriam jam passo ab altero cive vim adversus illum adhibere, seu aliorum etiam auxilium implorare, sed debet, ut sibi consulat, superiorem judicem adire; multo minus id præstare valet sæculi adscitis viribus adversus Ecclesiæ tribunalia, a quibus injuriam passus esset, sed debet a superiore Ecclesiæ Judice expetere, ut ab eo, quod inferior male gesserit, corrigatur. Idem dicendum non solum si agatur de injuria jam illata resarcienda, sed & si de injuria inferenda sermo sit, ut dum Judex, spreto juris ordine, aliquem a sua possessione dejiciendum cogitet. Cum & in hoc casu remedium a sacris Canonibus constitutum illud sit quod in injustitiam sibi inferendam timens, appellet superiores Ecclesiæ Judices, tunc etenim non amplius locum habet executio, ut ex *cap.* 16. *&* 55. *de appellat. & cap.* 7. *eod. tit. in* 6. non valet extraneam vim contra Ecclesiæ Judices adhibere. Illud addendum quod quamvis de injusto damno, quod impediri, nec deinde reparari possit, agatur, difficile permittendum est, ut quisque vel propriis, vel adscitis viribus Judici se opponat; semper etenim verum est non pati cujuscumque reipublicæ conditionem ut cives sibi jus dicant, vel remedia, quæ leges non docuerint, adhibeant: potius etenim alicujus particularis civis damnum permittendum est, quam legum Canonumque mandata omittendo, bono publico officere. Et quidem facile tunc quisquis sibi manifestam injustitiam illatam judicaret, atque ita cum magna reipublicæ perturbatione superiora tribunalia non adeundo, in Judicem insurgeret: *Puffendorf. de jur. nat. l.* 2. *cap.* 5. *§.* 16. *&* 17. Sed & consulendi Theologi scribentes in propositiones 17. & 18. ab Alexandro VII. damnatas. Quod si Princeps suo civi non permitteret, ut consuetis juris remediis omissis, ab Ecclesia remedium exposceret, ut injuriam sibi a sæculari Judice illatam redimeret; cur quæso Clericus licite opem sæcularis Judicis expostulabit, ut ita sententiæ emendationem ab Ecclesiastico Judice consequatur, quando sacri Canones jubent id a superiore Ecclesiastico tribunale expostulandum? Ipse Petrus de Marca *de Concord. lib.* 4. *c.* 20. *n.* 4. fateri videtur appellationes ab abusu sub defensionis obtentu sustineri non posse, *non expectata Metropolitani, vel summi Pontificis cognitione, qui res contra Canones*

nes ab Episcopis judicatas emendare potuisset. Quamvis autem aliter agendi praxim inniti dicat *fori tritura*, & ut celerius lites absolvantur, nihilominus non video cur ab eadem Ecclesia aptior modus absolvendi lites non esset expetendus, si nimis longa via esset, quam sacri Canones calcandam volunt: & eo magis quia cum Judex laicus de abusu cognoscens, non debeat de negotio Ecclesiastico sententiam ferre, ut ait ipse de Marca *loco cit. num.* 2. hoc remedio lites potius protrahi mihi videntur.

Restat videre quid Clerico agere fas sit, si superiora Ecclesiæ tribunalia ab ipso appellata Judicis inferioris vim non comprimant. In hoc autem casu, si quorumdam Gallorum placitis adhærendum esset, nempe M. Nicol. Elisais *de Moral. vol.* 2. *de la Grand p.* 1. *cap.* 2. cum quibus sentit Grotius *de jure Belli & Pacis l.* 1. *c.* 4. *n.* 2. appellationes ab abusu forent omnino rejiciendæ. Cum etenim doceant superioris vim vi retundi non posse, ac patienter illatam injuriam sustinendam, dicere oporteret æquum esse credere eam, quam exposcunt in laico erga suum Principem patientiam, potiore jure in Clerico desiderare. Sed demus & ipsius summi Pontificis vim vi posse repelli, ut etiam docent Anton. Charlas *de Libert. Eccl. Gall. lib.* 2. *c.* 3. ac Duvallius *de supr. Rom. Pontif. in Eccl. potest. par.* 4. *q. ult.* certum est nullum posse adversus ipsum Principis defensionem implorare, nisi sequentia concurrant. Oportet primo abusum esse *apertissimum, notorium, & manifestum juxta veterem harum appellationum formulam, quæ, (ab abusu notorio) inscribebatur*, ut fatetur ipse de Marca *l.* 4. *c.* 20. *§.* 2. & jam adnotaverat *Fervet. c.* 2. §. 5. Oportet deinde quod Pontifex certior redditus sua sententia, vel mandato aliorum jura violasse, nolit a sua sententia, vel mandato recedere: iniquum etenim esset extraneam opem implorare, quando ipse Pontifex alterius læsum jus in pristinum vellet restituere. Id autem æquum est credere semper præstiturum, ut enim ait S. Bernardus Ep. 180. *Apostolica sedes hoc solet habere præcipuum, ut non pigeat revocare quod a se forte deprehenderit fraude elicitum, non veritate promeritum*. Oportet demum ne ex resistentia Pontifici facta Reipublicæ Christianæ tranquillitas perturbetur, debet etenim privatus vir non solum rerum suarum, sed & ipsius vitæ jacturam pati ne publico bono officiat. Verum, ut observat Antonius Faber *l.* 7. *in Cod. tit.* 28. *definit.* 18. *n.* 3. *in alleg.* hic appellationum usus *plerumque magnas inter utriusque jurisdictionis magistratus rixas, interdum etiam tragœdias excitat: non sine magno totius Reipublicæ Christianæ & scandalo & detrimento. Quam ob causam fuit hæc appellandi species antiquis omnibus Jure consultis incognita*. Cæterum si præfatæ concurrant conditiones, adversus Ecclesiam Principis opem exposcere fas esse dixi in Animadversionibus post cap. 2. Historiæ sæculi 4. *§.* 3. quamvis si in hoc tantum casu appellationes ab abusu probentur, vix una aut altera vertentibus pluribus sæculis audiretur.

At quia non solum ob non servatum juris ordinem, sed etiam putet de Marca *l.* 4. *c.* 20. *n.* 1. locum esse appellationi ab abusu, *si constanti usu recepti Canones, vel inveteratæ consuetudines, adjectæ in fundandis beneficiis conditiones, privilegia Ecclesiis legitima indulta, vel cætera, in quibus libertates Ecclesiæ Gallicanæ constitui solent, violentur*, seu pariter, ut habet n. 6. si regiæ constitutiones violentur, *quæ aut Canones confirmant, aut de beneficiis decernunt, aut litium instituendarum tam in causis civilibus, quam criminalibus ordinem* præscribunt, juvat adhuc in hujusmodi appellationibus examinandis immorari. Et primo observo ipsum de Marca *c.* 19. *n.* 5. affirmare a judice Ecclesiastico numquam dari *simplicem & meram appellationem* ad judicem laicum, quia hic non potest litem suam decidere, & dirimere, sed tantum pronunciare an judex Ecclesiasticus sua abusus sit potestate. At quid est ita pronunciare, nisi dicere judicem Ecclesiæ dixisse sententiam adversus Canones receptos, consuetudines, privilegia? Ita expresse habetur ex citato de Marca. Ubi ergo Judex laicus pronunciet judicem Ecclesiæ abusum esse sua potestate, tacite saltem litem dirimit, cum declaret illius sententiam in Canones, consuetudinesque receptas peccasse. Cum præterea difficile sit aliquam adinvenire causam, in qua victus sub prætextu violatorum Canonum, receptarumque consuetudinum non valeat appellationem ab abusu interponere, eo redacta res est, ut *omnes quotquot appellare possunt, possint etiam provocare tamquam ab abusu, quod est ridiculum*. *Est enim hæc appellationis species omnium odiosissima, tam-*

quam quæ exprobret ei a quo appellatur, quod abusus sit sua jurisdictione, adeoque numquam nisi ex necessitate est permittenda, ait Faber in Cod. l. 7. 28. defin. 3. n. 3. in al. leg. Quid refert ergo dicere numquam Judicem laicum post judicium Ecclesiæ simplici appellatione appellari, quoties difficile excogitare sit casum, in quo appellatione ab abusu adiri non possit? Expendamus modo quas de Marca rationes affert. *c.* 20. *n.* 3. pro appellationibus ab abusu vindicandis.

Dicit igitur ex causa scandali & offensionis publicæ laicam potestatem de judiciis Canonicis cognovisse. Verum supposito scandalum juste oriri non posse nisi sententiæ a judice Ecclesiæ latæ aperta sit injustitia, inquiro an melius scandalum auferatur, si hæc sententia a superiore Ecclesiæ judice, quam a judice laico corrigatur? Et quidem, si judex laicus sententiam Ecclesiastici judicis vel corrigere, vel proferendam impedire aggrediatur, jam si causa criminalis sit, dum in curia laica de ea aperte judicium instituatur, Clericorum facinora magis apud sæculi Personas innotescunt, quod sane non est removere scandalum, sed augere. Sed & dum id muneris judex sæcularis sibi arrogat, videtur tacite dicere etiam superiores Ecclesiæ judices, ad quos juxta Canonicas sanctiones pertineret, tales esse ut nolint apertam injustitiam removere, quod non sine communi esset offensione. Quod si superior Ecclesiæ judex injustam latam sententiam corrigat, iniquæ sententiæ magis quam necesse sit non vulgabitur cognitio, unaque apparebit Superiores Ecclesiæ semper hujusmodi sententiis refragari; atque ita fiet, scandalum, si quod fuerit, removeri. Prudentissime itaque Justinianus *Novell.* 83. *c.* 1. ita, ait: *Si Ecclesiasticum sit delictum egens castigatione Ecclesiastica & mulcta, Deo amabilis Episcopus hoc discernat, nihil communicantibus clarissimis provinciæ judicibus. Neque enim volumus talia negotia omnino scire civiles judices. Cum oporteat talia ecclesiastice examinari, & emendari animas delinquentium per Ecclesiasticam mulctam secundum sacras & divinas regulas, quas etiam nostræ sequi non dedignantur leges*. Sed & videnda quæ dicam in Animadversionibus de appellationibus ad Romanum Pontificem post dissert. 28. sæcul. 4. Quod si scandulum tale esset, ut illud Ecclesia removere non valeret, eadem Ecclesia Principum opem implorabit; unde non solum removebitur scandalum, sed omnes de Ecclesiæ Præsidibus bene loquendi argumentum capient.

Addit de Marca *loc. cit.* judices sæculares iterum de judiciis in Ecclesia latis agnovisse causa tuendi Clerici, vel Episcopi oppressi. At quoad istud caput videnda quæ supra dicta sunt.

Ut vero nil omittat, quod sibi videtur ostendere sæcularem jurisdictionem posse ad Ecclesiæ judicia se extendere, quædam etiam affert *d. c.* 20. *n.* 6. ex S. Gregorio, Hincmaro, &c. quibus docemur irrita tunc fuisse Ecclesiæ judicia, in quibus contra Imperatorum leges actum esset. Ultro id fateor; at verum id non erat, quia Imperatorum esset leges ferre pro Ecclesiæ judiciis dirigendis: qua de re legenda quæ dixi in Animadversionibus post c. 2. Hist. sæculi 4. sed quia cum nondum Ecclesia sibi proprias leges tulisset, Principum leges judiciis instituendis accommodatissimas sibi adoptaverat. Hujus rei signum evidens est, quod si hujusmodi non servabantur leges in sententia proferenda, non erat adeundus Imperator, quasi ipse potuisset Ecclesiam ad suas leges servandas adstringere, sed post Episcopi sententiam appellandum erat Concilium provinciale, sive Metropolitanus, sive Patriarcha &c. sicut & a Conciliorum sententiis summus Pontifex, ut constat etiam ex Epistola S. Gregorii quam citat de Marca *§. de persona Stephani*, & uberius dicam differendo de appellationibus. Immo tunc temporis Principes loco suspendendi judicia Ecclesiæ ob appellationem judicis laici, volebant Episcoporum sententiam inter ipsos laicos latam irrefragabilis esse firmitatis; unde Sozomenus *l.* 1. *hist. c.* 9. scripsit *Episcoporum sententiam ratam esse, & aliorum judicum sententiis plus habere auctoritatis, tamquam ab ipso Imperatore prolatam &c.* Consulendus Thomassinus *Vet. & Nov. Eccl. disc. p.* 2. *l.* 3. *c.* 103. *& seqq.* Iis addendum lapso Imperio ipsius etiam leges jacuisse; unde sicut particularia Regna, particularesque Principatus sibi proprias leges tulerunt, ita & præstitit Ecclesia, ut videre est in Decretalium libris, unde libro secundo habentur leges pro Ecclesiasticis judiciis instituendis, ubi etiam quædam Imperatorum leges corriguntur. Ipsi laici ut fatetur de Marca *in fin. c.* 20.

20. a Decretalium Canonibus modum judiciorum instituendorum didicerunt, & in sua transtulerunt Prætoria, quod & scripsit Fleury *p. 3. Inst. can. jur. c. 4.* Cum igitur Ecclesia, prout sibi expediens judicaverit, a sæculi legibus (quas tamen, ut dixi, nonnisi quia & ipsa probaverat, observavit) se exemerit, atque in sua per plura sæcula steterit libertate, potissimum in Gallia, ut observat Thomassinus *Vet. & nov. Eccles. discipl. p. 2. l. 3. c. 110.* nescio quomodo tam diuturna, tam justa ab Ecclesia sibi asserta libertas externis legibus jure potuerit violari.

Demum de Marca appellationes ab abusu admittendas docet, quoties jurisdictio sæcularis violaretur; cum etenim ipsa Ecclesia nolit laicorum jura ab Ecclesiasticis invadi, ut ex *can.* 42. *Conc. Later.* jure naturalis defensionis dabitur hujusmodi appellationibus eadem tueri. Et quidem puto eas primo adinventas ad propriam jurisdictionem conservandam, ut colligo ex Fabro *in Cod. loc. cit. defin.* 1. *& seqq.* At convenientius videretur, si moneretur ipse judex Ecclesiasticus, qui incaute sæcularem jurisdictionem læsisset, ut res in integrum restitueret. Quod si concedendum judici sæculari illatam ab Ecclesiastico vim vi repellere, cur non concedamus etiam Ecclesiæ quibus potest viribus propriam servare jurisdictionem, dum a laica læderetur potestate? Si Ecclesia regnis comparata se habet ut anima respectu corporis, ut observavi in Animadversionibus superiore §. citatis, si summus Pontifex regum Pater est, eorumque mater Ecclesia, quo nomine Basilius Imperator Ecclesiam Romanam appellabat apud Fleury *hist. Eccl. l.* 51. *n.* 26. *§. les Legatos*, nulla ratio est, ut ea, quæ nobiliori potitur potestate, ab ignobiliore expectet ut sua jura sarta tectaque conserventur. Et tamen de Marca *d. c.* 20. *n.* 5. & Fleury *inst. can. p.* 3. *c.* 24. *t.* 2. asserunt judicem laicum Ecclesiæ jura invadentem ab aliis regni judicibus esse cohibendum. At cur id asseruere? Quia cum potentiore certandum non est, cum exinde majora mala in grave publici boni detrimentum soleant oriri. Verum id non probat juris non esse Ecclesiæ suam tueri potestatem, sed duntaxat hoc jus multoties non esse prosequendum, quando nempe ex ejus prosequutione mala valde graviora imminerent. Ita jus habens res suas adversus grassatorem defendendi ab hoc jure abstinet, si ex defensione pejora se passurum cognoscit. Videtur etiam de Marca harum controversiarum judex Princeps esse debere, quia ad ipsum spectat favere Ecclesiæ, ejusque paci consulere: atque ita concedit laicæ potestati limites Ecclesiasticæ imponere jurisdictioni. Quis quæso, hujusmodi probabit consectarium? Ita sancitum putat a Justiniano *Novel.* 123. *c.* 21. §. 1. nam ibi decernit quod si judex laicus & Episcopus in eamdem sententiam adversus Clericum ferendam non conveniant, negotium ad ipsum referatur. Id ipsum confirmasse scribit Carolum M. ejusque filium Ludovicum, volentes ad ipsos referendas esse controversias, quas Episcopi, & Proceres componere non valerent. At observare de Marca debebat non actum ab iis de controversiis, quæ ad jurisdictionem spectarent: neque umquam sancitum a laicis Principibus sententiam expectandam, ut dignosceretur quousque Ecclesiæ potestas se extenderet. Animadvertendum proinde Justiniani ætate Clericos pro criminibus, quæ non dicebantur Ecclesiastica, non fuise prorsus immunes, ut observat etiam Thomassinus Vet. & Nov. Eccl. disc. p. 2. l. 3. c. 103. & seqq. & habetur *ex cit. Novel. c.* 21. ubi habetur Clericum & apud Episcopum & apud laicum judicem potuisse ab accusatore advocari. Si poterat ergo Clericus ad judicem laicum rapi, cujus tamen sententiam probare debebat Episcopus, consequens erat ut etiam Princeps posset sententiam dicere, dum Episcopus laico judici non consentiret.

Affert tandem de Marca Canonem *Nos si incompetenter* 41. 2. *q.* 7. quo Leo Papa Ludovico scribens ita ait: *Nos si incompetenter aliquid egimus, & subditis justæ legis tramitem non conservavimus, vestro, ac Missorum vestrorum volumus emendare judicio.* Sed primo credo falso laudatum Canonem præfato adscribi Pontifici, non solum quia Gratianus multis pseudocanonibus suam syllogem infersit: sed etiam quia in nulla Leonis IV. Epistola citata verba leguntur. Præterea verba hujusmodi id innuere videntur, quod Leo apud Ludovicum accusatus eadem se defensurus scriberet; cujus accusationis seu defensionis neque auctor Vitæ Leonis, neque alter eorum temporum scriptor meminere. Potius ego putarem illa verba Leoni III. convenire, qui ut refert Anasta-

sius in Vita ipsius voluit sponte coram Carolo M. Episcopis, & Proceribus suam vindicare innocentiam, cui tamen responderunt Episcopi: *Nos Sedem Apostolicam, quæ est caput omnium Dei Ecclesiarum, judicare non audemus. Nam ab ipsa nos omnes & Vicario suo judicamur; ipsa autem a nemine judicatur, quemadmodum antiquus mos fuit: sed sicut ipse summus Pontifex consuevit, jubeat Canonice, obediemus*. Sed esto sint verba Leonis. De re loquutum Ecclesiastica gratis diceremus; neque etenim quid sibi in negotiis Ecclesiasticis conveniret ignorabat Pontifex, neque illius ævi Principes judicia Ecclesiastica emendandi potestatem obtinere sibi umquam suaserunt. Potius ergo credendum cives Romanos de Leone quoad jus, ut par erat, non redditum conquestos esse, cum ut nonnullis placet, tunc temporis dominium apud Pontificem æque ac penes Reges Galliæ staret; a qua accusatione ut se Pontifex tueretur, Missos credere est expostulasse, & Ludovicum eosdem se missuros asseruisse, ut etiam ex ejus legibus possumus intelligere. Hæc si ita essent, perperam sane inferremus contentiones de jurisdictione Ecclesiastica ad Principem pertinere. Observatum tandem hic volo noluisse Pontificem ipsos Missos suas sententias corrigere, sed tantum dixisse, quod, dum ei ostendissent non satis æque judicasse, se ex ipsorum judicio male judicata emendaturum; unde non ait *volumus ab ipsis emendari*; sed *volumus emendare*. Plura dicere res non postulat, cum de jurisdictionis controversia non ageretur, cujus judicium dixisset Pontifex Principis esse debere.

§. III.

Expenduntur exempla, quæ pro defensandis appellationibus a judice Ecclesiastico ad sæcularem refert Natalis.

Antequam hujusmodi examen aggrediar, duo duxi observanda. Primum est semper in maximo errandi versari periculo illum, qui ex factis quid juris sit velit stabilire. Hanc viam ingressus est Petrus de Marca, ut ex ipsius admonitione ad Lectorem *art.* 2. Vidit nihilominus, quæ oriri possent incommoda, dum hac ratione detegere veritatem quis præsumat, quamvis a se declinanda speraret: *Attamen*, ait, *dissimulandum non est viam istam publicam multis insidiis, & veluti latronum prætenturis expositam esse: quia scilicet in expansa illa sæculorum serie varia occurrunt exempla hinc & inde usurpatæ jurisdictionis, quæ ancipitem animum ad desperationem inveniendæ veritatis adigant*. Non diffiteor exempla juris regulas evadere posse, quoties quæ acta sunt, vel omissa, jure adfavente, vel etiam, ut ita dicam, impellente acta, vel omissa posset demonstrari. Ita facile judicandum de eis, quæ gesserunt viri sanctitate eximii, unaque doctrina conspicui; etenim suæ potestatis fines non ignorant, eosque prætergredi religioni ducunt. At ita sane credendum non est, ubi vel ex rerum inscitia, vel ex propria, seu aulicorum malitia aliena aliquem invasisse inverisimile non sit: quapropter optime sancitum est non exemplis, sed legibus esse judicandum *l. nemo judex* 13. *ff. de sent. & interloc.* Audiendus etiam Jo: Major *in* 4. *sent. dist.* 24. qui certe in dimetienda sæculari potestate non fuit illiberalis: *Ex talibus*, ait, *factis singularibus, quæ ex devotione ad Ecclesiam, & non debito juris fiunt, non est trahendum aliquid in consequentiam, quemadmodum nec ex multis aliis. Ut ubi Imperatores legerunt Maximos Pontifices, similiter quod aliqui Maximi Pontifices depositi sunt per Imperatores. Et sicut recitat historia Ecclesiastica, multi Sacerdotes apud Constantinum magnum querelas suas deponebant. Ex quibus nullum sumi potest argumentum*.

Secundo observandum multa Principes egisse, ipso Pontifice, & Ecclesiæ Præsulibus exposcentibus, ut suadent plura exempla, quæ ipse Natalis refert in responsione ad objectionem in secundam propositionem. In iis planum est Principes jure proprio nihil præstitisse, sed Ecclesiæ tantum ministros, ac defensores se demonstrasse: & hoc facere tenentur, ut docent S. Leo, & S. Isidorus Hispalensis apud ipsum Natalem in tertia probatione. Quod si quæ Principes ad Ecclesiæ preces aggressi sunt, sua potestate exequutos esse velit quis judicare, fateri oportebit & ad Ecclesiæ potestatem pertinere sæcularibus se immiscere: cum & ipsa Principibus opitulata sit, ne illis fidem, & ob-

sequium

subtraherent. Hujus rei varia profert exempla de Marca *l. 4. c. 12. §. Exempla petere licet e Synodo apud Lauriacum habita an. 843. relata* ensi, *& apud Ivonem, quæ eos, qui contra regiam dignitatem aliquid vel potestati regiæ per summam contumaciam non obtemperant, anathema-* decernit. *Synodus Suessionensis an. 866. rogat Nicolaum I. ut Salomonem* em moneat, *quo Domino suo Carolo regium obsequium præstet, annuosque* at; *alioqui gladio Apostolatus vestri se percellendum debito cognoscat li-* ovicus ultramarinus Rex Francorum ab Hugone comite vexatus, subsidium *Synodo Engelenheimense, ubi aderat Legatus Romani Pontificis, & Otto Im-* 948. Sicut igitur, quamvis Ecclesia ad Principum preces curaverit, ne sub- deficerent fidelitate, ac census persolverent, non proinde admittunt Po- opem ferendo proprio jure de sæcularibus causis cognovisse; æqua ratione Principibus affirmandum, dum Ecclesia expostulante, in iis quæ ad eamdem , visi sunt suam protendere potestatem. Hæc profecto manifeste innuunt non exemplis de Principum jurisdictione judicandum: nihilominus principaliora, quæ Natalis, inspiciamus.

e se offert exemplum S. Athanasii, quem de sententia Tyrii Conciliabuli ad um dicit appellasse. Verum ipsum Constantinum cognovisse de Episcoporum non a se, sed ab Episcopis esse judicandum, ostendi in Animadversionibus post tationem V. sæculi IV.: nec ibidem demonstrare omisi ob improbas Donatistarum , & quia ita sperabat Ecclesiæ pacem restituendam, tandem ad suum tribunal causam traxisse, *veniam tamen ab Episcopis petiturum*, quia nempe in iis sese bat, quæ solius Ecclesiæ judicio erant discutienda. Hinc autem perperam ab sio appellationem interpositam fuisse dicitur, cum solum Constantini opem im- verit, ut vim sibi in Conciliabulo inferendam declinaret; atque ita ipsum non ut cem, sed ut defensorem adiit. Nemo igitur non scit Imperatorem Arianorum pre- victum, tandem ut Synodus Tyri haberetur ex suo libito decrevisse, quo non so- Episcopos Arianis addictos vocavit, ut habetur ex S. Athanasii secunda apologia, etiam Dionysium Comitem misit, a cujus nutu omnia pendebant: eam proinde appellandam Synodum dixerunt PP. Concilii Alexandrini apud Natalem in primæ positionis probatione. Cum igitur in hoc non judicio, sed latrocinio, apertissimi A- thanasii hostes sederent, neque ulla justitiæ, aut religionis species servaretur, S. Præ- causam suam integram Principi reservavit; unde in libello Dionysio Comiti obla- hæc leguntur: *Cognitionem causarum nostrarum ipsi augustissimo Imperatori reserves. Æquum est enim te ab Imperatore missum negotium hoc integrum retinere*. Dixerunt idem Episcopi Orientales, Eusebiani scilicet, qui se a legitimo Sardicensi Concilio separaverant, Athanasium a Synodo ad Imperatorem appellasse, ut videre est in ipsorum Epistola synodica apud S. Hilarium in fragmentis. Revera tamen hic nec umbra legitimæ appellationis intervenit; neque etenim Athanasius Conciliabuli expectavit sententiam, sed Constantinopolim confugiens Imperatoris imploravit auxilium adversus suos hostes, qui ipsius auctoritate freti contra illum debacchabantur: *Nos autem*, ait *apol. 2. adito Principe, qui Synodum indixerat, in qua ipsius Comes præsederat, Eusebianorum scelera patefecimus*. Non adiit ergo per appellationem Imperatorem ut legitimum judicem, a quo sententia, cum lata non fuisset, esset rescindenda, sed ut suum defensorem postquam illi datum esset Eusebianorum dolos, sceleraque patefacere. Bene sciebat Athanasius ab Episcoporum judicio extraneam esse debere laicam potestatem; quapropter in Constantium invehitur *apol. 2.* quia in hujusmodi causis auctoritatem suam immisceret. Ipse Constantinus pro Athanasii causa cognoscenda aliam synodum indixit: *Imperator*, ajunt PP. Concilii Alexandrini apud S. Athanasium *apol. 2. rei indignitate motus, scriptis suis accusatores citat, suamque ipsis audientiam promittens, simulque synodum indici jubet*. Sicut Athanasius Constantini imploravit auxilium adversus suorum hostium violentiam; ita S. Leo Theodosii junioris ad acta Ephesini Latrocinii rescindenda, & Legati Apostolici in Concilio Chalcedonensi Marciani Imperatoris. Porro ex his falso putat Natalis causas Ecclesiasticas ad Imperatores fuisse per appel-

pellationem delatas, cum laicam auctoritatem ad sui solummodo tutelam Præsules desideraverint.

Illud etiam demonstrat Athanasium vere per appellationem ad Imperatorem non confugisse, quia ex hoc Cyrillus Jerosolimitanus reprehenditur, quod dejectus ab Episcopatu ab Acacio Cæsareæ Episcopo homine Ariano, primus, & solus ad Imperatorem appellaverit: *Qui*, ait Socrates l. 2. hist. c. 40. *simul atque de gradu esset dejectus, appellationis libello ad eos, qui eum dejecerant, misso, ad majores judices provocavit. Cui quidem appellationi Constantius Imperator suffragatus est. Atque a Cyrillo solo, ac primo, perinde ac si res apud laicos judices ageretur, contra Canonis Ecclesiastici consuetudinem provocatum est.*

Prosequens Natalis variis exemplis appellationes a Præsulibus Ecclesiæ ad Principes propugnare, dicit Mauritium Imperatorem de causa Adriani Thebarum Episcopi in articulo appellationis judicasse. Primo autem putat in hac causa Principis delegationem intervenisse, quia cum Adrianus de quibusdam criminibus a suis Diaconis accusaretur, Mauritius voluit illius judicem esse Joannem Episcopum Larissæ, & Joannem Episcopum primæ Justinianæ, ea tamen ratione ut de pecuniariis objectis criminibus sententiam dicerent, de criminalibus vero ad ipsum referrent. Verum cum Jo. Larissæ Episcopus esset Adriani Metropolitanus, putandum haud est ex Principis delegatione in hac causa Judicis munus obiisse, sed jure proprio, atque ad ipsum hanc causam Mauritium remisisse, ut sacris Canonibus obsequeretur. Quod vero in hac causa de Principis mandato etiam Episcopus primæ Justinianæ judex esset, cum ad ipsum de jure non pertineret, improbavit S. Gregorius *l. 2. Epist. 7. indict.* 11. ita dicendo: *Nescio quibus machinationibus alia rursus est Principalis jussio elicita, ut de cunctis ante factis capitulis Joannes primæ Justinianæ Episcopus requirens subtiliter judicaret.* Non recte deinde quis putaret judicium delictorum criminalium Mauritium ad se traxisse, quia voluerit post ipsorum examen de eisdem ad se referendum. Animadvertere namque est illa undequaque Ecclesiastica fuisse, reum enim dicebant Adrianum de neglecta correctione Diaconi turpem vitam agentis, & de denegato infantibus Baptismo, absque hoc Sacramento defunctis, ut constat ex Epistola citata S. Gregorii: de delictis vero mere Ecclesiasticis unice Ecclesiæ judices potuisse cognoscere, non semel & ipse fatetur Natalis. Ea ergo ratione de hujusmodi criminibus ad se deferendum credere est Imperatorem voluisse, ut si forte ille Episcopus esset deponendus, Romani Pontificis sententiam exquireret: & de facto de illis criminibus judicium instituit Honoratus S. Sedis Diaconus. Nec refert Imperatorem illi adjunxisse unum ex Imperii Magistratibus; ita etenim voluisse dicendum est, ne Episcopus accusatus falsis criminationibus opprimeretur: & si ista fuit Mauritii mens, S. Gregorius ipsius jussiones merito *rectas* potuit nuncupare. Illud demum ostendit Mauritium in hac causa tamquam per legitimam appellationem vocatum non se immiscuisse, quia, quamvis eo adnuente Metropolitanus, & primæ Justinianæ Episcopus in Adrianum sententiam tulissent, Gregorius postea irritam declaravit, ac in ipsos Judices animadvertit, ut constat ex Epistola citata, & ex præcedente. Non ergo eos ut Imperatoris delegatos consideravit, sed ut Judices sibi subjectos, atque ita ostendit harum rerum supremum judicium ad se, non ad Imperatorem pertinuisse.

Neque etiam suffragatur appellationibus, quas tuetur Natalis, Canon Concilii Francofordiensis. Quæcumque eo Canone concessa fuerit Regi potestas de causis Ecclesiasticis ultimo cognoscendis, illam a S. Synodo obtinuit, unde non jure proprio, sed ex Ecclesiæ indulgentia possidebat: *A Domino Rege*, ita sonat Canon, *& S. Synodo statutum, ut si tandem neque Metropolitanus cum suffraganeis suis poterunt ob rei difficultatem de aliqua causa judicare, accusatores cum accusato cum literis Metropolitani Regem adeant, ut sciat veritatem rei.* Deinde non una est Auctorum sententia, an nempe Romana Ecclesia suo consensu firmaverit solum quæ in ea Synodo pro fide orthodoxa contra errores Felicis & Elipandi sancita sunt, an etiam cæteris in eadem decretis adhæserit. Sed & lamentabilis status, in quem Carolus Martellus, & Raginfredus de regiæ domus Majoratu disputantes Gallias redegerant, sicut & descripsit Hincmarus

in

in vita S. Remigii, plura dissimulare extra cogebat, quæ Canones fiebant. Ita contigit, ut etiam Rege Carolo imperante ab eodem præfatæ causæ, cum in Gallia Apostolicus Vicarius non degeret, suo Archicapellano delegarentur; atque ita rerum agnita veritate, earumdem definiendarum meliorem modum inspicerent. Demum advertendum ita Ecclesiam hoc tribunal tolerasse, ut tamen liberum esset a quocumque Clerico ad Romanam Sedem appellare. Nemo id negabit, quia eo tempore summo in honore in Gallia habebatur Canonum codex per Isidorum Mercatorem ex Hispania deportatus; & quia eisdem appellationibus Caroli Magni, ac Ludovici pii Capitularia patrocinabantur. Non ergo hujusmodi exempla prosunt Natali pro suis appellationibus vindicandis. Quod vero vulgo dicitur de Leone IV. in superiore paragrapho expendi.

Refert etiam Natalis privilegium Martini V. ut appellationes *ab abusu* legitimas esse tueatur. Verum ultraquamquod quæ ex privilegio fiunt, non jure proprio agantur, Martini V. concessio non impertitur Regi post judicium Ecclesiæ Ecclesiasticas causas ad suum trahere tribunal, sed solummodo invigilare ut in beneficiorum collatione Canonum sanctiones sancte observarentur. Cum tamen Sedes Apostolica quas Galliæ consuetudines probare intenderit, in Concordatis expresserit, e re præsenti erit illorum verba hic apponere excerpta ex tit. 33. qui est de perpetua stabilitate concordatorum, atque ea ita se habent: *Cum omnium, quæ in Regno, Delphinatu, & Comitatu prædictis agantur, notitiam non habeamus, consuetudines, statuta, seu usus libertati Ecclesiasticæ, & auctoritati Sedis Apostolicæ quomodolibet præjudicantia, si qua in Regno, Delphinatu, & Comitatu prædictis, alias quam in præmissis, existant, non intendimus nobis, & eidem Sedi in aliquo præjudicare, seu illa tacite, vel expresse approbare.* Cum igitur Pontifex nil aliud a se ratum esse voluerit, nisi quod in Concordatis continebatur, cæteras omnes consuetudines irritas habendo, nulla superest Sedis Apostolicæ vel tacita approbatio illarum appellationum, quas Natalis propugnat. Claudant has animadversiones verba Basilii Imperatoris relata actione ultima Synodi octavæ. Vehementer optabat Basilius, ne executio retardaretur tam definitionum *quoad terminum*, nempe Fidei, quam quoad Canones, quoad scilicet alias Ecclesiasticas causas; unde ut ipse protestatus est, ad obstruendum ora iniqua, ipsis etiam laicis facultatem indulsit, si quæ haberent adversus easdem objiciendi, quamvis ipsorum id non esse manifeste expresserit: *Quisquis*, ait, *habet aliquid adversus hanc sanctam, & universalem Synodum dicendum, vel contra hujus Canones, aut terminos stet in medio, & quæ sibi videntur dicat, sive Episcopus sit, sive quisquam de Ecclesiastico Clero, sive laicus, aut ex iis, qui civilibus officiis mancipatus existat, quamquam non datum sit istis secundum Canonem dicere quidquam penitus de Ecclesiasticis causis. Opus enim hoc Pontificum, & Sacerdotum est.*

DISSERTATIO XXII.

De Sancti Athanasii ad Julium Romanum Pontificem confugio.

QUÆSTIO UNICA.

Utrum Sanctus Athanasius Julium Pontificem Maximum appellaverit?

PROPOSITIO I.

Sanctus Athanasius a Synodo Tyria damnatus, & sede sua exturbatus; Julium Pontificem Maximum non appellavit.

PRobatur contra doctissimos Cardinales Baronium & Bellarminum: Primo ex statu in quo res Athanasii erant, cum Romam ad Julium confugit. Tunc enim ab exilio revocatus erat, Constantis & Constantini junioris mandato, Constantio etiam consentiente, quod anno Christi 338. contigit: Eusebiani autem anno tantum 339. queri-

monias contra ipsum ad Julii tribunal detulerunt; & eodem anno vertente, ipse ad Julium profectus est, cum novum contra ipsum Judicium Ecclesiasticum nullum latum esset. Igitur ad Julium Pontif. Maxim. non appellavit Sanctus Athanasius. Omnis enim appellatio ab aliquo judicio fieri debet.

Probatur secundo. Qui Romæ ad Julii tribunal non stetit, nisi ejus literis vocatus, ut se ab hostium calumniis purgaret, cum antea Eusebiani contra ipsum ad Pontificem scripsissent, ille ad Julium proprie non appellavit: Sed Sanctus Athanasius Romam non est profectus, nec ad Julii Romani Episcopi tribunal stetit nisi vocatus a Julio, ut impactas sibi ab Eusebianis calumnias coram dilueret, cum antea Eusebiani contra ipsum ad Pontificem scripsissent: igitur Sanctus Athanasius ad Julium Pontificem Maximum proprie non appellavit.

Probatur minor ex Epistola Julii ad Orientales, quam refert Sanctus Athanasius Apologia 2. *Scripsere prius*, inquit, *Eusebius cum suis contra Athanasium: scripsistis & vos impræsentiarum: scripsere etiam plurimi ex Ægypto & ex aliis Provinciis Episcopi pro Athanasio: nam quod ante omnia observari oportet, literæ vestræ adversus Athanasium inter se pugnant, & primæ cum secundis nullum concentum habent; sed in plerisque primæ a secundis destruuntur, & secundæ a primis redduntur suspectæ: ex discrepantibus autem literis nulla certitudo constitui potest. Quod si vestris literis fidem dari postulatis, æquum est & literis eorum qui pro eo scribunt, fidem non negare*. Ex quibus colligitur, si aliqua ad Julium Pontificem Maximum interjecta esset appellatio, eam potius ab Eusebianis, qui priores scripserunt, quam a Sancto Athanasio interjectam fuisse.

Probatur tertio ex silentio Julii Romani Episcopi, qui suis in Epistolis nullatenus meminit appellationis a Sancto Athanasio suam ad Sedem interjectæ: cujus tamen mentionem facere debuisset, si vere appellasset.

Probatur quarto ex Theodoreto, lib. 2. Historiæ Ecclesiasticæ, cap. 4. ubi testatur Sanctum Athanasium Romam a Julio vocatum fuisse, velut præsumptum reum, ab Eusebianis accusatum: ex quo ipsum ad Pontificem proprie non appellasse consequens est. *Julium Episcopum*, inquit, *qui tum Romanam rexit Ecclesiam, Eusebiani de criminibus, quæ falso contra Athanasium confinxerant, per literas certiorem fecerunt. Ille Ecclesiæ Canonem secutus, & eos jussit Romam venire, & divinum Athanasium, quo pro se in judicio ipse responderet, vocavit.*

Objicies testimonium Liberati in Breviario causæ Nestorianæ & Eutychianæ, cap. 18. scribentis: *Joannes Talaja ejectus de sede Alexandrina, propter Petrum Moggum, profectus est Antiochiam, ut videret Ellum Magistrum; cui cum narrasset quæ sibi evenerant, ejus consilio ingressus est ad Calendionem Antiochenum Patriarcham. Et sumptis ab eo intercessionis Synodicis literis, Romanum Pontificem Simplicium appellavit, sicut beatus fecit Athanasius*. Igitur Sanctus Athanasius non minus ad Julium Pontificem, quam Joannes Talaja ad Simplicium appellavit.

Respondeo primo, fidem adhibendam esse majorem SS. Athanasio & Julio, quam Liberato, qui post ducentos annos scripsit. At ex illius Apologia, ex istius vero literis ad Orientales, constat Athanasium non appellasse Romanum Pontificem, sed ab eo Romam fuisse vocatum, ut ab objectis criminibus coram Occidentalium Synodo se purgaret. Vocatus autem ideo fuit, quod ipsi, vel ejus adversariis Sedis Apostolicæ communio concedi non posset, nisi constaret illos & rectæ esse Fidei, & ab iis criminibus alienos, quibus communio negaretur.

Respondeo secundo, nec Joannem Talaja ad Simplicium Romanum Episcopum proprie appellasse, sed solum confugisse, ut ejus patrocinium imploraret, ac literas ad Acacium Constantinopolitanum Archiepiscopum, cujus consiliis Alexandrina sede pulsus fuerat, ab ipso Pontifice impetraret. Nec Joannem sedi suæ restituit Simplicius, nec Acacium Romam vocavit ut rationes illius exauctorationis proferret: quod in negotio per appellationem ad se devoluto præstitisset; sed simplices ad eum literas scripsit, quibus eum ut Joanni faveret, & cum eo ceu cum Episcopo communicaret, adhortabatur; a Petri vero Moggi communione recederet. Id constat ex ipsomet Liberato, post

ſt verba in argumento laudata, ſtatim addente: *Et ſuaſit ſcribere pro ſe Acacio —nſtantinopolitano Epiſcopo: & quidem ad hoc Simplicius præparati animi & volunta- fuit. Acacius vero ſuſceptis Epiſtolis Simplicii reſcripſit eis, quia Joannem quidem —xandriæ ignoraret Epiſcopum, Petrum vero Moggum ſuſcepiſſet in Communionem in —nis Principis Unitivo, & quod hoc contra ejus geſſiſſet ſententiam, propter unitatem —eſiarum, Principis juſſione. Simplicius vero ſuſcipiens hujuſmodi literas, contriſtatur —rſus Acacium, eique reſcribit, quod non bene fecerit, contra ſententiam Apoſtolicæ —s ad communionem Hæreticum hominem ſuſcipiens. Oportebat enim comuni decreto da- —tum tamquam adulterum, communi conſilio a damnatione liberari.*

—enique quod non fuerit veri nominis appellatio, ſed confugium ſolum tum Joannis ja, tum S. Athanaſii ad Sedem Apoſtolicam aditus, conſtat ex Auctore Breviculi —chianiſtarum, qui de Joanne ita ſcribit: *Nam & priores ejus, ſimiliter Romanæ —ſiæ tempore perſecutionis, ſuffugium popoſcerunt.*

—ntra. Sanctus Athanaſius ſponte ſtetit ad Sedis Apoſtolicæ tribunal, non vero litteris vocatus: non comparuerunt autem Euſebiani, Athanaſii hoſtes, etſi Pon- —s litteris vocati eſſent: igitur S. Athanaſius cauſam ſuam prior detulit ad Julii Ro- Epiſcopi tribunal, proindeque ad ipſum appellavit.

—baitur antecedens ex Epiſtola Julii ad Orientales, in qua de Athanaſio ita ſcribit: *—er hæc omnia, annum totum, & integros ſex menſes apud nos hæſit, veſtram præ- —m expectans, aut quotquot comparere auderent, ſuaque præſentia pudefecit omnes: —nim judicio ſtetiſſet, niſi ſui fiduciam habuiſſet, neque ſponte, ſed literis noſtris ad —um vocatus comparuiſſet, quemadmodum vos per literas citavimus: & tamen poſt argumenta nos veluti inſolitum quoddam agentes reprehenditis.*

—ſpondeo, Sanctum Athanaſium ad Sedis Apoſtolicæ tribunal ſtetiſſe ſponte, nec Ju- —teris vocatum; quia neceſſe non fuit, ut ſemel iterumque vocaretur, tum per Le- —s a Latere Julii in Orientem miſſos, tum per Epiſtolas quæ ipſi diem dicerent, —auſam ſuam coram Synodo propugnaturus occurreret: quemadmodum vocati ſunt —biani. Sed non ita Romam ſponte confugit, ut eo profectus fuerit, miſeritve Le- —s, aut ſcripſerit prior. Id enim minime præſtitit, niſi Euſebianorum calumniis ſol- —tus. Ipſi nempe ſcripſerunt prius contra Sanctum Athanaſium, ut Julium ab ipſius —munione deterrerent; miſerunt Legatos Macarium Presbyterum, & Heſychium, —wriumque Diaconos qui calumnias contra Athanaſium illis in literis exaratas pro- —arent. Qua de re certior factus Athanaſius, legatos etiam ad Julium miſit qui ſuam —centiam tuerentur. Perlectis Euſebianorum literis, & auditis partis utriuſque Lega- Pontifex Romanæ Eccleſiæ Presbyteros Elpidium & Philoxenum, a Latere ſuo Le- —s in Orientem, miſit, qui Catholicos Antiſtites Euſebianorum perſecutione impeti- —onſolarentur, & ipſos Euſebianos vocarent ad Concilium, Romæ ad cauſæ totius —nen celebrandum. Rediere Julii Pontif. Maxim. Legati, de Catholicorum Antiſti- oppreſſione, cujus teſtes fuerant mœſtiſſimi, & Euſebianorum literas ad eum de- —unt, multiplicem de Pontificis ipſius agendi modo querimoniam continentes. Po- —ntibus Euſebianorum Legatis, utramque partem Julius ad Synodum vocaverat, ſed literas prævenit Athanaſius, Romamque inexpectatus appulit octodecim menſibus —bianos fruſtra expectans, qui temporis conſtituti brevitatem, & itineris interval- —, ut perendinationem ſuam excuſarent, inaniter cauſificabantur. Quibus perſpectis, —ulius de Sancti Athanaſii fide & innocentia, necnon de Euſebianorum dolis, ma- —tibus & calumniis convictus, cum ipſo ceu legitimo ſanctoque Epiſcopo commu- —em junxit, quam antea ſuſpenderat, cauſa nedum plene diſcuſſa.

—æc autem eo ordine acta eſſe, conſtat ex S. Athanaſio Apologia 2. *Quin & Euſe-* —, inquit, *ad Julium literas miſere, & ut nos terrerent, Synodum juſſerunt convo- —, & ipſi Julio, ſi vellet, arbitrium cauſæ detulerunt. Cum igitur Romam perve- —nus, Julius continuo ad Euſebianos literas ſcripſit, miſſis eo duobus ex ſuis Pres- —s Elpidio & Philoxeno. Illi vero ubi noſtram Romæ præſentiam audiviſſent, plu- —n conturbati ſunt, quod contra ſpem eorum Romam me contuliſſem, &c.*

—c omnia etiam conſtant ex Epiſtola Julii ad Orientales. *An non dilectionis indi-*

judicium erat, nos Presbyteros misisse, qui compaterentur patientibus, & incitarent eos qui judicium scriptis postulaverant, ut præsto esse vellent, quo primum omnia componerentur, & emendationem acciperent, ne diutius aut Fratres nostri injurias, aut vos calumnias pateremini?

Et infra: *Siquidem vestri Legati, Macarius Presbyter, & Hesychius, Martyriusque Diaconi, nullo modo cum huc venissent, pares fuerunt Presbyteris ab Athanasio missis, ac semper ab illis convicti, refutatique, Concilium indici a nobis postularunt, literasque & ad Eusebianos, & ad Athanasium Alexandriam, quibus convocarentur, mitti ut coram omnibus justo judicio de causa cognosci posset: tum enim se de Athanasio probaturos esse, quod jam nequirent. Publice enim coram nobis Martyrius & Hesychius refellebantur, Athanasii Presbyteris bona cum fiducia alacriter resistentibus. Martyrius vero cum suis, si vera dicenda sunt, ubique profligabatur ac proinde Concilium Generale postulavit.*

Et infra: *Oportuit igitur vos, dilectissimi, huc accedere, & nequaquam tergiversari, ut res ad finem deducatur, id enim ratio requirit. Sed fortasse dies constituti temporis, brevior quam par erat, impedimento fuit: (nam hujusmodi in literis vestris querimoniam facitis.) Atqui illud, dilectissimi, pro mera cavillatione putandum est. Si enim aliquos in itinere dies oppressisset, arctitudo brevitasque temporis accusari potuisset. Jam cum illi qui nec ipsi venire voluerunt, & Presbyteros suos usque ad mensem Januarii, ne venirent, detinuerunt, liquide apparet istam causificationem eorum hominum esse, qui sibi non satis confidunt: venissent enim, ut dixi, si de sua causa bene sperassent, non respectantes ad intervallum itineris, aut temporis constituti spatium, sed ex jure suo & rationibus fiduciam collegissent.*

Et infra, ubi omnia momenta, quæ pro sui defensione Athanasius allegaverat, recensuit, hæc subjungit: *Cum igitur istiusmodi allegarentur, & tot testes pro Athanasio starent, & ipse tam justa pro se afferret, quid (quæso) nos oportuit facere? Annon quod Ecclesiastici Canonis est? Hominemque proinde non condemnaremus, sed potius reciperemus; eumque pro Episcopo, quemadmodum est, haberemus?*

Objicies Epistolam Synodicam Concilii Italiæ ad Theodosium Imperatorem, in qua de Orientalibus Episcopis, & de Maximo Cynico, qui a Constantinopolitana Synodo communione & Episcopatu privatus, Romanum Pontificem appellaverat, ita scribunt Itali Antistites: *Nam cum cognovissent ad hoc partium venisse Maximum, ut causam in Synodo ageret suam, quod etiamsi indictum Concilium non fuisset, jure & more majorum, sicut Sanctæ memoriæ Athanasius, & dudum Petrus Alexandrinæ Ecclesiæ Episcopi, & Orientalium plerique fecerunt, ut ad Ecclesiæ Romanæ, Italiæ, & totius Occidentis confugisse judicium viderentur; cum eum, sicut diximus, experiri velle adversum eos qui Episcopatum ejus abnuerant, comperissent, præstolari utique etiam nostram super ea sententiam debuerunt.* Atqui confugere ad Ecclesiæ Romanæ judicium, est ad Summum Pontificem appellare. Sic igitur Athanasius ad Julium Pontif. Maxim. appellavit.

Respondeo, distinguo minorem: Si querimonias adversus prius judicium deferat ad Sedem Apostolicam, qui ad ipsam confugit, concedo; si nullas deferat, nec suæ cognitionem causæ ab ea suscipi prior ipse postulet, nego. Porro Sanctus Athanasius apud Julium Pontificem Maximum conquestus non est prior de aliqua sententia Ecclesiasticis ab Judicibus in se lata, nec suam causam ejus ad tribunal detulit: Sed ab Eusebianis eo tractus est, qui Pontifici persuadere, compositis calumniis, conati sunt, ne eum in communionem susciperet, ac Episcopi loco ipsum haberet. Ejus itaque ad Julium I. aditus confugium tantum fuit, non veri nominis appellatio. Deinde Sanctus Athanasius, & ante ipsum Petrus Alexandrinus, aliique Orientales, non magis ad Romanæ Ecclesiæ, quam ad Italiæ & totius Occidentis Episcopos confugerunt: ad quos tamen ipsos proprie appellasse, nemo dixerit; sed tantum confugisse, ut eorum communione muniti, validius se ac felicius ab hostium insidiis tuerentur. Hinc Alexandrinæ Synodi Patres in Epistola Synodica cum ad Julium Romanum Episcopum, tum ad omnes orbis Christiani Episcopos transmissa, postquam ipsos obsecrarunt, ut Athanasio dextras communionis porrigerent, ejus de injuria dolerent, justam indignationem

tionem ſuam adverſus mali auctores expromerent, iſta ſubjiciunt: *Vos certe vindices hujus injuſtitiæ appellamus, citantes illud Apoſtolicum verbum: Auferte mala ex vobis*. Græcus textus ſic habet: ὑμᾶς γὰρ ἐκδίκους κατὰ τῆς ταύτης ἀδικίας ἐπικαλούμεθα. Quod verbum Latinus interpres vertit, *imploramus*, quamvis ejus vis ſit ac poteſtas ut ſignificet, *appellamus*, ut conſtat ex Actis Apoſtolorum, c. 25. ubi Paulus ait, Καίσαρα ἐπικαλοῦμαι, quod Latinus interpres vertit: *Cæſarem appello*. Patres autem Alexandrinæ Synodi proprie non appellarunt ad omnes orbis Catholici Epiſcopos, ſed ſolum ab ipſis auxilium poſtularunt contra Euſebianos, & ipſos adhortati ſunt, ne ſibi a Sycophantis illis imponi paterentur, & ut Athanaſio communione conjuncti manerent. Non eſt itaque ſemper in rigore ſumendum appellationis nomen, nec ſemper fuit ab antiquis in ſtrictiori illa ſignificatione uſurpatum, qua evocationem cauſæ ab inferioris judicis ſubſellio ad ſuperioris tribunal ſignificat: ſed ſæpe ad merum perfugium, & auxilii implorationem exprimendam: quod maxime in cauſa Sancti Athanaſii videre eſt, de quo Cœleſtinus I. ad Clerum Conſtantinopolitanum ita ſcribit: *Fugatus illinc*, ſcilicet ex Oriente, *& in noſtris partibus roboratus eſt. Denique hic illi redintegratus eſt ſtatus, & in hac ſede quietem communionis invenit, a qua ſemper Catholicis ſubvenitur.*

PROPOSITIO II.

Julius Pontifex cauſæ Athanaſii cognitionem ſuſcepit, deque illa judicavit ſummo jure, & Apoſtolica primæ Sedis auctoritate, non vero ut arbiter dumtaxat a partibus electus.

Probatur primo. Si Julius Pontif. Maxim. de cauſa Athanaſii judicaſſet ut judex ab Euſebianis electus, conqueſti non fuiſſent quod hujus cognitionem cauſæ ſuum ad tribunal traxiſſet, quodque ipſos Romam vocaſſet ſuorum geſtorum, querelarum, & accuſationum rationem reddituros: non dixiſſent Romanum Epiſcopum Orientalium negotiis ingerere ſeſe non debere, ſicut nec ipſi de Occidentalium cauſis ſatagebant. Novatiani & Novati damnationem in Occidente factam ab Orientalibus receptam fuiſſe, non diſcuſſam, non impugnatam, non reſciſſam: adeoque nec damnationem Athanaſii ab Orientalibus factam in Occidente retractari debere. Atqui hæc querelarum capita Euſebiani protulerunt: igitur Julius de Athanaſii cauſa non judicaverat ut arbiter ab Euſebianis electus.

Probatur minor ex Epiſtola Julii ad Orientales; *Quid enim*, inquit, *actum eſt dignum offenſa? Aut qua in re vobis, quibus ſcripſi, cauſam ſeceſſionis præbui? An quia adhortati vos ſumus, ut ad Synodum occurreretis? Atqui illud potius cum gaudio excipi oportuit. Qui enim bene ſentiunt de iis quæ egerunt, & in quibus ipſi, ut ajunt, judices fuere, non indignanter ferre ſolent, ſi quod ab ipſis judicatum eſt, ab aliis excutiatur, quippe qui ſecuri ſint, ea quæ ipſi juſta judicaverunt, injuſta numquam fieri poſſe. Quocirca Epiſcopi in magna Synodo Nicææ congregati, non ſine Dei conſilio permiſerunt prioris Synodi acta in alia Synodo examinari, ut & illi qui judices erant præ oculis habentes ſecundum de ea ipſa re judicium futurum, cum omni diligentia cauſam expenderent, & illi qui ſententiam acceperant, certo cognoſcerent, ſe non per ſimultatem priorum Judicum, ſed jure & merito condemnatos eſſe. Quod ſi iſtiuſmodi conſuetudo olim fuit, ejuſque memoria renovata eſt, & ſcripto prodita in magna Synodo, eamque apud vos valere non ſinitis, rem profecto indecoram facitis.* Hinc certe locus erat dicendi ad inanitatem querelæ Euſebianorum oſtendendam, ipſos immerito conqueri de retractatione cauſæ Athanaſii in Synodo Tyria judicatæ, ſiquidem Julium illius arbitrum conſtituerant ac judicem elegerant. Quod cum ne per umbram quidem ipſis objiciat laudatus Pontifex, argumento eſt ipſos poteſtatem & auctoritatem judicandi, qua non polleret antea, illi non detuliſſe, eum hujus cauſæ arbitrum conſtituendo.

Pergit Julius: *Si igitur Martyrio & Heſychio nullam Synodum poſtulantibus, adhortatus fuiſſem, ut ad Synodum qui ad me ſcripſiſſent, convocarentur, idque in gratiam fratrum, qui ſe injuriam pati conquerebantur, etiam vel ita æqua & juſta fuiſſet noſtra cohortatio, cum ea ſit & Eccleſiaſtica, & Deo grata: ubi iidem illi, qui a vobis pro gravi-*

bus

bus viris, & fide digni habiti fuere, auctores mihi fuerint, ut vos convocarem, certe id a vobis ægre ferri non debuit, sed potius alacriter ad citationem occurrere. Quapropter indignatio eorum, qui hac citatione offenduntur, temeraria, & tergiversatio sistendi se in judicio inhonesta & suspiciosa videtur. Sed qui citare poterat ad Synodum Eusebianos, etiamsi ipsi Synodum non postulassent, non judicavit ipsorum, Athanasiique causam solum ut arbiter ab ipsis electus: Julius itaque Pontifex non suscepit cognitionem causæ Athanasii & Eusebianorum, jure dumtaxat arbitrii sibi ab ipsis delati, & precaria auctoritate, sed summo jure, & Apostolicæ primæ Sedis potestate.

Probatur secundo ex Socrate & Theodoreto, qui jus Romani Episcopi in causæ S. Athanasii cognitione ac judicio, vocant legem antiquam, Ecclesiæ Canonem, privilegium Ecclesiarum: quod certe de arbitraria cognitione dici non potest. Socrates l. 2. Hist. Ecclesiast. c. 15. exponens qua ratione gesserit se Julius Pontifex erga Episcopos ab Eusebianis accusatos, & sedibus suis exturbatos, hæc habet: *Ille vero, quoniam Ecclesia Romana privilegium præter cæteras obtinebat, literis suis ad Episcopos Orientis liberius perscriptis, illorum partes tueri studet: in Orientem literas mittit, quo & suus cuique locus restitueretur, & eos qui illos temere abdicaverant, graviter reprehenderet. Illi decedunt Roma, literisque Julii Episcopi confisi, ad suas ipsorum Ecclesias redeunt: literas ad quos scriptæ erant, mittunt. Hi, ubi eas acceperunt, Julii reprehensionem contumeliæ loco ducunt: Concilium Antiochiæ convocant. Ibi simul atque convenerant de communi omnium sententia Epistolam conscribunt, per quam Julium contra acrius insimulant: ostenduntque, si qui eorum arbitrio Ecclesia forte exacti essent, rem ab eo non debere decerni. Nam quando ille Novatum Ecclesia exturbaverat, ipsos minime contradixisse.*

Et cap. 17. *Julius Episcopis, qui Antiochiæ convenerant, per literas respondit. Ac primum docet quantum molestiæ & acerbitatis eorum Epistola ipsi attulisset: deinde eos contra Ecclesiæ Canones egisse, quod illum ad Concilium non vocassent; quippe cum Canon Ecclesiasticus vetet, ne decreta absque sententia Episcopi Romani Ecclesiis sanciantur. Tum fidem ab illis clam depravari: item quæ erant jampridem Tyri perverse gesta, ea vi ac dolo, propter commentarios quosdam in Mareote ex una parte solum malitiose confectos, omnino transacta esse*, &c.

Theodoretus lib. 2. cap. 4. de Julio Pontifice cognitionem causæ S. Athanasii suscipiente ita scribit: *Ille Ecclesiæ Canonem secutus, & eos jussit Romam venire, & divinum Athanasium, quo pro se in judicio ipse responderet, vocavit. Qui ut primum fuit accersitus, eo mature contendit. Tragœdiæ autem auctores Romam ideo non sunt profecti, quod intellexerunt sua mendacia manifesto fore deprehensa.* Sozomenus lib. 3. c. 10. de eodem ita scribit: *Julius certior factus, non tutum esse Athanasio in Ægypto vitam agere, eum ad se accersivit. Ad illos autem, qui Antiochiæ in unum convenerant, scripsit, atque adeo incusavit, quod clam contra fidem Concilii Nicæni novas res moliti fuerant, quodque contra leges Ecclesiæ ipsum ad Concilium non vocaverant. Nam legem esse ad Sacerdotii Dignitatem spectantem, quæ pronuntiat acta illa irrita esse, quæ præter sententiam Episcopi Romani constituuntur. Ea autem quæ Tyri, & in Mareote adversus Athanasium decernebantur, iniqua esse. Atque calumniam de Arsenii brachio confictam in illis criminatur: in his autem Athanasii a Mareote absentiam. Postremo literarum pertinaciam reprehendit. Quibus omnibus rationibus adductus est, ut Athanasio & Paulo opem ferendam judicaret.*

Objicies verba S. Athanasii Apologia 2. scribentis: *Quin & Eusebiani ad Julium literas misere, & ut nos terrerent, Synodum jusserunt convocari; & ipsi Julio, si vellet, arbitrium causæ detulerunt.* Itaque Julius de causa Athanasii judicavit, quia delata ad ipsum fuerat ab Eusebianis arbitraria hujus causæ cognitio.

Confirmatur testimonio Socratis, l. 2. cap. 11. *Eusebius*, inquit, *simul atque ea quæ volebat, confecerat, Legatum ad Julium Episcopum Romanum oratum misit, ut ipse in causa Athanasii judex esse vellet, litisque dijudicationem ad se transferret. Verum ea quæ erant a Julio de Athanasio judicata, ad aures Eusebii nequiquam pervenerunt. Nam paulo post dimissum Concilium, exivit e vita.*

Con-

Confirmatur ex Sozomeno, lib. 3. cap. 7. ubi postquam Episcoporum Orthodoxorum exauctorationem ab Eusebianis factam exposuit, hæc subjungit: *At Ecclesiæ Romanæ Præsul, & Episcopi ac Sacerdotes versus Occidentem Solem habitantes, hanc injuriam & contumeliam Ecclesiæ factam, suam ac propriam duxerunt. Itaque Athanasium ad se accedentem benevole exceperunt, & criminationem illi objectam in se servarunt. Quibus de causis graviter commotus Eusebius, scripsit ad Julium, ut ipse decretorum Tyrii de Athanasio sancitorum judex esset. Attamen non ita diu post Concilium Antiochiæ celebratum, antequam de Julii sententia certior factus esset, de vita discessit.*

Resp. nego consequens: Nam & S. Athanasii & Socratis, Sozomenique testimonia, fidem solum faciunt, Eusebianos consensisse, ut Julius de causa Athanasii, secundum acta Synodi Tyriæ judicaret; ad ipsumque causam illam detulisse, ut ad primæ Sedis Episcopum, & controversiarum hujusmodi Judicem Apostolicæ auctoritatis jure: non autem evincunt Julium eo tantum nomine hac de causa judicasse, quod Eusebiani arbitrariam causæ cognitionem ipsi detulissent, eumque constituissent Judicem, sicut sæpe eligitur Judex a partibus, qui nullam judicandi obtinet auctoritatem, nisi quam ex mutuo ipsarum consensu & condicto accipit. Nisi enim causæ hujus cognitio ad Julium summo jure pertinuisset, eum proculdubio Judicem non agnovissent, aut constituissent Eusebiani, qui noverant ipsum Nicænæ Fidei propugnatorem acerrimum, & in Athanasium propensissimum esse; quique indignissimis tergiversationibus dicti Pontificis judicium declinare sunt conati. Jus autem Romani Episcopi quo istius causæ cognitio & arbitrium ipsi competebat, eo fundamento nitebatur. Athanasius secundæ Sedis erat Episcopus: Patriarchicharum autem, & Apostolicarum Sedium Antistites judicari non poterant, & Episcopatu atque communione privari, nisi de sententia in ipsos lata ad primæ Sedis Episcopum, & ad Occidentales Ecclesias referretur, rataque ab ipsis haberetur sententia, quam Orientales suis in Synodis contra ipsos tulissent: maxime cum eorum causa Fidei causæ connexa erat, ut erat causa S. Athanasii, aliorumque Episcoporum sanctissimorum, qui persecutionem patiebantur ab Arianis, quia eorum communionem execrabantur, & Nicænam Fidem contra eorum perfidiam ac dolos acerrime propugnabant: quamvis confictorum specie criminum ipsis negotium facesserent. Jus illud suæ Sedi asserit Sanctus Julius in epistola sæpe jam laudata ad Orientales, his verbis: *Nam si, ut dicitis, omnino in culpa fuerunt* (Athanasius & Marcellus Ancyranus) *oportuit secundum Canonem, & non isto modo judicium fieri: oportuit scribere omnibus nobis, ut ita ab omnibus quod justum esset decerneretur. Episcopi enim erant, & non vulgares Ecclesiæ, qui ista patiebantur, sed quas ipsi Apostoli suamet opera ad fidem instruxerunt. Cur igitur & in primis de Alexandrina civitate nihil nobis scribere voluistis? An ignari estis hanc consuetudinem esse, ut primum nobis scribatur, ut hinc quod justum est definiri posset? Quapropter si isthic hujusmodi suspicio in Episcopum concepta fuerat, id huc ad nostram Ecclesiam referri oportuit. Nunc autem nos, quos certiores minime fecerunt, postquam jam egerint quod libuit, suffragatores suæ damnationis, cui non interfuimus, esse volunt. Non ita se habent Pauli ordinationes, non ita Patres docuerunt; sed fastus iste, & novum studium est.*

Objicies ultimo. Julius Pontifex non poterat summo jure suscipere cognitionem causæ S. Athanasii, & retractare Orientalium judicium, secundum Canones, & mores Ecclesiæ: igitur id præstitit dumtaxat ut arbiter a partibus electus.

Probatur antecedens: Nullum enim Canonem fuisse, qui Romano Episcopo permitteret refricare Orientalium judicia, contestati sunt Orientales in Philippopolitani Concilii Synodica, quam Sanctus Hilarius describit, in *Fragmentis*. Qua in Epistola sic de Julio Pontifice & Occidentalibus loquuntur: *Non enim Ecclesiis consulunt, qui leges juraque divina, cæterorum decreta dissolvere conantur. Propterea hanc novitatem moliebantur inducere, quam horret vetus consuetudo Ecclesiæ, ut in Concilio Orientales Episcopi quidquid forte statuissent, ab Episcopis Occidentalibus refricaretur: similiter quidquid Occidentalium partium Episcopi, ab Orientalibus solveretur.*

Præterea nullibi legitur hujusmodi Canon ante Synodum Sardicensem editus.

Tertio. Causæ Orientalium, ante Julii tempora, fuerant in Synodis Orientis finitæ,

fæ, depositique fuerant Episcopi, etiam violatæ Fidei rei, inconsulto Romano Pontifice. Sic Pauli Samosateni causa in Synodis Antiochenis judicata fuerat, & finita, inconsultis Occidentis Episcopis: sicut causa Novatiani judicata in Occidente, inconsultis Episcopis Orientis. Julius itaque vel novum sibi jus arrogavit, vel de Athanasii causa judicavit tantum ut arbiter.

Respondeo, nego primum antecedens. Ad cujus probationem dico, Fidem adhibendam potius esse Julio sanctissimo Pontifici, quam Arianis, qui in illo suo Conciliabulo, ex quo Synodicam misere ad Donatum, aliosque Episcopos, eo progressi sunt insolentiæ, ut Julium ipsum, cum Athanasio, Osio, Maximino Trevirensi, Paulo Constantinopolitano, Asclepa Gazensi, Protogene Sardicensi, egregiis Nicænæ Fidei defensoribus, anathemate configerent. Porro Julius Pontifex hunc in Ecclesia viguisse Canonem asserit, in Epistola sua ad Orientales. *Oportuit*, inquit, *secundum Canonem, & non isto modo judicium fieri: oportuit scribere omnibus nobis, ut ita ab omnibus quod justum esset decerneretur. Episcopi enim erant, & non vulgares Ecclesiæ, qui ista patiebantur, sed quas ipsi Apostoli suamet opera ad fidem instruxerunt. Cur igitur & in primis de Alexandrina civitate nihil nobis scribere voluistis? An ignari estis hanc consuetudinem esse, ut primum nobis scribatur, ut hinc quod justum est definiri posset? Quapropter si istic hujusmodi suspicio in Episcopum concepta fuerat, id huc ad nostram Ecclesiam referri oportuit.*

Respondeo ad secundum: non fuisse necesse ut hujusmodi Regula Ecclesiastica scripto mandata esset: satis fuisse ut antiquis Ecclesiæ moribus esset instituta, firmataque. Jus autem illud cognoscendi de causis Episcoporum primarum sedium, Romanæ Sedis Episcopo Julius vindicat ex consuetudine majorum, potius quam ex Canone scriptis edito.

Ad tertium respondeo: Pauli Samosateni causam in Synodis Orientis finitam fuisse, nec illius judicium ad Romanum Episcopum delatum; quia nullum erat periculum Schismatis, & comprimi poterat sola Orientalium Synodorum auctoritate Pauli Samosateni Hæresis: nec adjunctos sibi habebat Episcopos, aut Cleri partem maximam: nec primariæ alicujus Sedis Episcopus erat. Sed in causa Sancti Athanasii, Schismatis erat periculum: contra ipsum enim stabant plurimi Episcopi, sub Catholici nominis larva Ariani: pro ipso stabant longe plures, & probatæ Fidei, Nicænæque Synodi defensores egregii: Athanasius præterea secundæ Sedis Episcopus erat. Unde cum ad Romanum Pontificem ratione Primatus a Christo Sancto Petro collati, & in ejus Successores transfusi, pertineat invigilare ne schisma in Ecclesia oriatur, quia Ecclesiasticæ unitatis centrum est & custos; Julius Pontifex jure suo utebatur, suscipiendo cognitionem causæ S. Athanasii, & retractando judicium Orientalium. Maxime enim ubi periculum Schismatis est, *Necesse est ad Ecclesiam Romanam, propter potentiorem Principatum, omnem Ecclesiam convenire* (ut S. Irenæus loquitur). Adire *Petri Cathedram & Ecclesiam principalem, unde unitas Sacerdotalis exorta est* (ut ait S. Cyprianus).

Denique Pauli Samosateni causam retractare, & sententiam in eum latam discutere Pontifex Romanus jure suo poterat: idque non ignotum fuisse videtur ipsi Aureliano Imperatori, licet ethnico: siquidem *Cum Paulus e domo Ecclesiæ nullatenus excedere vellet; interpellatus Imperator rectissime hoc negotium dijudicavit, iis domum tradi præcipiens, quibus Italici Christianæ Religionis Antistites, & Romanus Episcopus scriberent*. (Ex Eusebio libr. 7. Historiæ Ecclesiasticæ, cap. 30.)

PROPOSITIO III.

Sanctus Julius Pontifex Maximus communionem & Episcopatum Sancto Athanasio non restituit, nisi suffragante quinquaginta Patrum Synodo; quod Ecclesiasticæ Disciplinæ congruebat.

PRobatur ex Epistola Julii ad Orientales, in qua ubi acta Tyri & Mareotæ contra Athanasium, nullarum virium esse, & suspecta haberi ostendit, hæc subjungit: *Nos tamen quamquam ita actum esset, pro re certius cognoscenda, neque vobis qui contra*

tra

illis qui pro eo literas misere, præjudicium facientes, cohortati sumus
scripserant, ut præsentes se judicio sisterent, quo omnia adamussim
mi pro utroque scribunt, in Synodo examinari possent, ne vel innocens
ut qui rei sunt, puri habeantur.
m tametsi solus sim qui scripsi, non meam tamen solius sententiam, sed
m, & omnium in his regionibus Episcoporum scripsi. Ego autem omnes
ne a multis onerarentur: certe ad constitutum tempus convenere Episco-
ttentiæ fuere, quam vobis iterum significo. Quapropter, dilectissimi, etiamsi
scribere me tamen communem omnium sententiam vos scire volo.

„ Non enim solum Athanasius & Marcellus Episcopi cum querimoniis de
iis, sed & plurimi alii Episcopi ex Thracia, Cælesyria, Phœnicia, Palæ-
convenere: Presbyteri item non pauci, partim ex Alexandria, partim aliun-
Concilium occurrerunt, & coram omnibus Episc. ibi congregatis, inter
ta sua conquesti sunt, vim & injuriam Ecclesiis illatas esse, suasque Eccle-
, quæ Alexandrina, passas esse, & in aliis Ecclesiis similia designata. Ex
utem & Alexandria cum adhuc supervenissent Presbyteri, literas secum at-
uibus plurimorum Episcoporum, & Presbyterorum querimoniæ contineban-
um huc ad Concilium pergerent, detentos fuisse, atque etiamnum detine-
t hæc potissima mihi scribendi causa fuit ut huc veniretis, quo vobis præ-
omnia corrigi & sanari possent: ac propterea alacrius a vobis & sine recusa-
currendum fuit, ne qui hactenus infamia istorum scelerum laborant, contu-
on comparendi in judicio Libellos contra se datos videantur refellere non po-

autem Synodi celebrationem a Julio postulaverant Eusebianorum Legati Mar-
Hesychius. *Concilium*, inquit Julius, *indici a nobis postularunt, literasque &
ianos, & Athanasium Alexandriam, quibus convocarentur, mitti, ut coram om-
io judicio de causa recognosci posset.* *Presbyter deinde Viton*, inquit, *plures*
ur secundo ex S. Athanasio Apolog. 2. *Presbyter deinde Viton*, inquit, *plures
s quam quinquaginta in Concilium adduxit, ubi & nostra defensio recepta fuit;
ligni habiti sumus Communione & Agape, magnaque indignatio exorta est con-
ebianos, quibus Julium, cum ab eis literas acceperat, rescribere jusserunt.*
itio ejusdem Apologiæ: *Judicatum est*, inquit, *non semel secundum nos, sed
Primum quidem in nostra Provincia, cum ad id coiissent propemodum centum Epi-
Secundo Romę nobis cęterisque adversariis Eusebii, ad ejus criminosas literas in
comparentibus. Tertio iterum in magno Sardico Concilio.*
epistola ad Solitarios. *Romę*, inquit, *congregati Episcopi prope quinquaginta Eu-
s ut suspectos, & timentes se sistere, non receperunt, & quę ab ipsis scripta
pro vanis habuerunt: nos autem receperunt, nostramque communionem amplexi*

atur tertio ex epistola Synodica Pseudo-Concilii Sardicensis, seu Philippopolitani
iabuli, quam refert S. Hilarius in Fragmentis. *Denique*, inquiunt, *Athanasius ad
Romam perrexit; sed & ad Italię quosdam ipsius partis Episcopos, quos sedu-
r Epistolarum falsitatem, ab eisdem perfacile in communionem receptus est .....
legem introducere putaverunt, ut Orientales Episcopi ab Occidentalibus judica-*
. Non itaque solus Julius Romanus Episcopus, sed ipse cum Italiæ Synodo,
unionem & Episcopatum Sancto Athanasio restituit. Ut autem ita se gereret,
bat Ecclesiastica Disciplina. Cum enim in Synodo Tyria damnatus fuisset Atha-
, congruum erat, ut illius Conciliabuli errorem, iniquitatem, & tyrannidem,
a Synodus, ipsum absolvendo, emendaret.
icies verba Gelasii I. epistola 13. ad Episcopos Dardaniæ, quibus innuit Sanctum
asium solius Romani Pontificis judicio absolutum, absque ulla Synodo. *Aposto-
des*, inquit, *frequenter, more majorum, etiam sine ulla Synodo præcedente, &
ndi quos Synodus inique damnaverat, & damnandi, nulla existente Synodo, quos
it, habuit facultatem. Sanctæ memoriæ quippe Athanasium Synodus Orientalis ad-*
di-

qui ab Apostolica Sede, absque Synodo, vel ubi[illegible]
exemplo S. Athanasii; perspicuum est ipsum solam Synodum Œcumenicam excl[illegible]

SCHOLION I.

In ista Dissertatione Religiosi Censores Propositionem istam notant, pag. 329. Editionis primæ: *S. Athanasius a Synodo Tyria damnatus Julium I. Romanum Pontificem non appellavit*. Conclusio, inquiunt, emendanda in toto.

R. Historiæ & meri facti Quæstio est. Propositionem sive Conclusionem firmis argumentis probavi contra Cardinales *Bellarminum* & *Baronium*: Purpuratorum Auctorum confutatio Religiosis Censoribus displicuit; sed salva quæ tantis nominibus debetur reverentia, magis amica veritas.

SCHOLION II.

In eadem Dissertatione Religiosi Censores hanc Propositionem notant, pag. 348. Editionis primæ: *Julius Pontifex Communionem & Episcopatum S. Athanasio non restituit, nisi suffragante quinquaginta Patrum Synodo, quod Ecclesiasticæ Disciplinæ congruebat.*

R. Hanc Propositionem ipsius Julii I. & S. Athanasii testimonio, nec non totius Conciliabuli Philippopolitani probavi. Ad facti probationem, quod Sanctos Julium I. & Athanasium spectat, testesne, quæso, locupletiores & majores fide digni proferri possunt? Quibus & ipsi Sancti Athanasii adversarii consentiunt in rei gestæ asseveratione.

ANIMADVERSIONES in illam Natalis propositionem: *Sanctus Julius communionem & Episcopatum Sancto Athanasio non restituit, nisi suffragante quinquaginta PP. Synodo.*

§. *Unicus*.

S. JUlius in restituendo communionem, & Episcopatum S. Athanasio, non pendebat a Synodi suffragiis, quia in hujusmodi Synodo unice considerabatur Romani Pontificis auctoritas.

Suffragante Synodo communioni restitutum S. Athanasium affirmat Natalis, quia ita exposceret Ecclesiæ disciplina. Dupinius vero *de antiq. Eccl. discipl.* potius Synodi quam Julii Pontificis auctoritate Athanasium communioni & Episcopatui restitutum affirmat, ubique cupiens Romani Pontificis potestati detrahere: *Julius*, ait, *in epistola sua, ut factum suum adversus Eusebianorum expostulationes defendat, non suam, sed Concilii a se ad illorum preces congregati jactat auctoritatem; nec dicit sibi licuisse causam in Synodo terminatam iterum tractare, sed Synodi alicujus acta posse in alia Synodo examinari*. Dum hæc scripsit Dupinius sane non animadvertit unius Julii auctoritati Athanasii restitutionem tributam, ita etenim de eadem scribit Socrates *hist. lib.* 2. *cap.* 15. *Porro Athanasius post diuturnos labores ægre tandem in Italiam pervenit . . . Eodem tempore Paulus quoque Constantinopolis Episcopus, Asclepas Gazæ &c. in urbem regiam [illegible] Romanæ Urbis Episcopo causam suam exposuissent, ille [illegible] [illegible] communitos in Orientem [illegible]*

llud rescribendum fuit. Ex iis autem ...

dere auctoritati Gelasii, cujus verba sibi objicit, quasi, ...

is auctoritatem, referendo S. Athanasium a Synodo orientali damnatum ab eadem absolutum, solum dicere voluerit suam exercuisse auctoritatem absque generali n Synodo, non vero absque suffragio Synodi particularis. Cum tam aperte restilem Athanasii unius Julii Pontificis auctoritati Socrates, Sozomenus aliique tri-, unice S. Sedis auctoritatem commendasse Gelasium putandum est; ita ut nullius Synodi suffragio indigeat ad absolvendum, vel damnandum.

Sed ut hoc facilius innotescat, operæ hic pretium est addere, ad unum Pontificem illorum judiciorum summam pertinuisse, quæ agitabantur in Conciliis Romanis, dum Orientalium causæ agnoscebantur. Id statim liquet, si observetur quod sicut Episcoporum unius Provinciæ juris non erat de alterius provinciæ rebus quidquam statuere, ita Occidentalium non erat Episcoporum de Orientalium causis judicare, & e contra. Cum igitur quinquaginta illi Præsules, de quibus Athanasius *Apol.* 2. ipsum ad communionem receperunt, ex Italia fuissent, ut habetur ex epistola Synodica Concilii Philippopolitani, quam refert Natalis in tertia probatione, nulla illis inerat auctoritas de Athanasio judicandi; sed tota potestas erat in summo Pontifice pro suo universali spirituali principatu; qui tamen in hujusmodi judiciis plures Antistites conveniire jubebat, ut etiam ex ipsorum consilio sententiam pronunciaret. Hujus rei diversa exempla suppeditat antiquitas. Cum in Concilio Romano S. Hilarius Sancti Leonis successor discuteret, an probandum esset Nundinarii factum, qui in Barcinonensi Ecclesia sibi designaverat successorem, Probus Episcopus ait: *Successores Deus dat. Auctoritate vestra resistite huic rei per Apostolatum vestrum.* Unice Pontificis auctoritas ad resistendum interpellatur; neque etenim erat Episcoporum Italiæ de aliarum regionum causis judicare. Cum postea apud eumdem Pontificem Episcopi provinciæ Tarraconensis conquesti fuerint, Silvanum Calaguritanum Antistitem contra Patrum regulas Episcopum ordinasse, Episcopi in eodem Concilio Hilarium Pontificem rogarunt, ut hæc emendarentur, disciplina, & antiquitas servarentur, Canonesque custodirentur, sicut & quod in præsumptores animadverteret. Porro qui rogat, nulla potiri auctoritate demonstrat. Facto etiam ipso Hilarius Papa demonstravit omnia, quæ in iis Conciliis gerebantur unice a sua pendere auctoritate; nam quamvis PP. illius Synodi præsumptores punitos peroptassent, Hilarius omnes absolvit: quod certum est non ideo præstitisse, quia in omnibus falso accusatos comperisset, quia re vera, inscio Metropolitano, Silvanus Episcopos ordinaverat.

Synodus quoque Italiæ Romæ coacta sub Gelasio, cum ageretur de venia indulgenda Miseno, antea Sedis Apostolicæ legato, & a S. Felice III. deposito, eidem Gelasio ipsius consilium exposcenti respondit: *Quod Deus vobis dedit in potestate, præstate... Ut indulgeas rogamus.*

Illud demum addam, quod ipsi Italiæ Episcopi in epistola ad Clericos & Monachos Orientales ita habent: *Quoties intra Italiam propter Ecclesiasticas causas, præcipue fidei, colliguntur domini Sacerdotes, consuetudo retinetur, ut successor Præsulum Sedis Apostolicæ ex persona cunctorum totius Italiæ Sacerdotum, juxta solicitudinem sibi Ecclesiarum omnium competentem, cuncta constituat, qui caput est omnium, Domino ad B. Petrum Apostolum dicente: Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam, & portæ inferi non prævalebunt adversus eam. Quam vocem sequentes trecenti decem & octo Sancti Patres apud Nicæam congregati, confirmationem rerum, atque auctorita-*

tem Sanctæ Romanæ Ecclesiæ detulerunt: quam utramque usque ad ætatem nostram successiones omnes, Christi gratia præstante, custodiunt. Scio Tillemontium tom. 16. præfata verba ita interpretari, quasi Italiæ Episcopi nihil aliud significare voluerint, quam moris fuisse Romanæ Synodi sententias unius Romani Pontificis nomen præseferre. Quæ tamen interpretatio abs dubio a veritate aberrat, cum etenim dixerint Romani Pontificis esse omnia constituere; cumque consuetudo esset, ut Synodi PP. rogarent tantum, constat omnia ab ipsius pependisse auctoritate. Sed ut hæc magis in aperto essent, ita Episcopi se subscripsere, ut Sedis Apostolicæ auctoritatem sequi profiterentur, ita dicendo: *Candidus Tiburtinæ civitatis Episcopus Petro Alexandrinæ Ecclesiæ pervasori, & Acacio quondam Ecclesiæ Constantinopolitanæ, necnon etiam Petro Antiocheno, ab Episcopatu, & Christianorum numero olim jure, & merito segregatis, omnibusque sequacibus eorum, sequens auctoritatem Sedis Apostolicæ, secundum nostrum juxta Ecclesiæ statum Catholica deliberatione prolatam, anathema dicens, subscripsi.*

Ex hucusque dictis quisquis facile conjiciet merito unius Julii Pontificis auctoritati Athanasii restitutionem attributam, quamquam pro illius causa examinanda, ex Italis Præsulibus Synodum Romæ convocasset. Ita etiam nullus falsi arguet PP. Sardicenses, qui de sententia in eadem Synodo secundum Athanasium lata, ita dixere: *Jam ergo* Eusebiani *diffisi suis fabulis, & vanis rumoribus, ac etiam intuentes, quam non possent de iis rebus vera documenta afferre, quam essent in urbe Sardica, non ausi sunt in Concilio sanctorum Episcoporum apparere. Qua ex re æquitas judicii fratris, & Coepiscopi nostri Julii liquidissima apparuit, qui non temerario consilio, sed cum matura deliberatione sententiam tulit, adeo ut nihil relinquatur dubii de communione fratris nostri Athanasii.*

DISSERTATIO XXIII.

De Baptismo Constantini Imperatoris.

Constantinum Imperatorem Romæ a Sancto Silvestro Pontifice baptizatum anno Christi 324. Imperii sui 19. ineunte, Baronius Cardinalis, Tomo III. Annalium Ecclesiasticorum, & ejus pedissequi contendunt. Hujus opinionis falsitatem hac in Dissertatione demonstrabimus, & momenta, quibus nititur, diluemus.

PROPOSITIO.

Constantinus Nicomediæ sub finem vitæ baptizatus est.

Probatur primo testimonio Eusebii Cæsareensis, lib. 4. *De Vita Constantini*, cap. 61. & 62. ubi de Constantino ita scribit. *Principio quidem inæqualis corporis intemperies; posthæc morbus eum invasit. Itaque ad aquas calidas civitatis suæ progressus, inde Helenopolim delatus est: ibique in templo Martyrum diu commoratus, supplicationes & preces obtulit Deo. Cumque extremum vitæ diem sibi jam imminere sentiret, tempus tandem adesse existimavit, quo totius vitæ delicta expiaret; firmissime credens, quæcumque humanitus peccavisset, arcanorum verborum efficacia, & salutari lavacro penitus esse delenda. Hæc cum apud se reputasset, genu flexo humi procumbens, veniam a Deo supplex poposcit, peccata sua confitens in ipso Martyrio: quo in loco manuum impositionem cum solemni precatione primum meruit accipere.* Tunc primum Constantinum factum esse Catechumenum inde patet. Nam Catechumeni per manus impositionem ab Episcopis fiebant, ut constat ex Concilio Illiberitano, Can. 39. ex Arelat. 1. Can. 6. ex Severo Sulpitio, *Dialogo* 1. & 2. *de miraculis Sancti Martini*; ex S. Augustino, lib. 2. de Peccator. meritis & remiss. c. 26. ex S. Petro Chrysologo, *Sermonibus* 52. & 105.

Pergit Eusebius: *Hinc ad suburbana Nicomediæ digressus, convocatis Episcopis, sic ad eos verba fecit. Hoc erat tempus quod jamdudum sperabam, cum incredibili cupiditate*

e arderem, votisque omnibus desiderarem salutem in Deo consequi. Jam tempus est signum illud quod immortalitatem confert, nos quoque percipiamus; tempus est ut sa- [...]aris signaculi participes fiamus. Equidem olim statueram id agere in flumine Jorda- [...]in quo Servator ipse ad exemplum nostrum, lavacrum suscepisse memoratur. Sed [...]s, qui optime novit ea quæ nobis utilia sunt, hoc in loco nobis idipsum exhibere di- [...]tur. Proinde omnis removeatur dubitatio. Id est, cessent omnes dubitare de me, [...]um revera Christianus sim. Nemo in posterum suspicetur me verbis dumtaxat, non imtimo cordis affectu, fidem Christi amplexum fuisse. *Nam si quidem Deus vitæ [...]tisque arbiter, hic me diutius vitam agere voluerit, idque semel decretum est, ut [...]posterum una cum populo Dei permiscear, & in Ecclesiam adscitus, cum reliquis om- [...] orationum particeps fiam; eas vivendi leges mihi præscripturum me esse spondeo, [...] sint Deo dignæ. Hæc cum dixisset, illi solemni ritu divinas cæremonias peregerunt; [...]n ctisque ei quæcunque necessaria erant, sacrorum Mysteriorum participem eum fe- [...]runt. Solus igitur ex omnibus, qui umquam fuerunt, Imperatoribus Constantinus, in [...]isti Martyriis renatus & consummatus est: & divino donatus signaculo, exultavit spi- [...], renovatusque est, hac divina luce repletus.*

[R]espondent aliqui, secum ipso pugnare Eusebium, qui antea scripserit, Constanti- [...] & Nicæno Concilio interfuisse, & tot leges ac rescripta pro Christianis edidisse, Ecclesias extruxisse, Gentiles ad Fidem Christi suscipiendam modis omnibus invi- [...]e, & Hæreticos ac Schismaticos Basilicis suis spoliavisse: jejuniis etiam atque ora- [...]ibus vacasse in Tabernaculo Crucis imagine insignito, quod habebat in castris, & [...]minicos dies, & Martyrum festa celebrasse, & *sacrorum Mysteriorum participem, [...]tificis atque Hierophantæ munere functum, & in Paschæ vigiliis cum cæteris* Fideli- [...]*pernoctasse* (c. 22. & 57. l. 4.) Denique omnibus Christiani hominis officiis per- [...]ctum. Pugnantia scripsisse Eusebium luculentius probant ex c. 32. l. 1. *De Vita [...]stantini*, cui titulus iste præfixus est: *Quomodo Constantinus Cathecumenus factus Sa- [...]s Scripturas legerit.* Ex quo colligitur, Constantinum, statim post illam Crucis in [...]lo visionem, factum esse Catechumenum: sui igitur oblitus est Eusebius, cum sub [...]æ finem, in templo Martyrum Helenopoli, hunc Imperatorem per manus imposi- [...]nem, & solemnem precationem, tunc primum Catechumenum factum esse scribit. Sed quamvis adoratio crucis, preces, jejunia, Christianarum solemnitatum celebra- [...], Hæreticorum & Schismaticorum compressio, præsentia in Conciliis, extructio Ec- [...]siarum, Episcoporum veneratio, legum latio sanctissimarum in Christianæ Reipubli- [...]bonum, Constantinum Gentilem non fuisse convincant, sed ad Christi Fidem con- [...]ersum, & non tantum animo, sed externa professione Christianum; ea tamen non [ar]guunt ipsum fuisse Christianum Sacramentorum Communione & Baptismi præsertim [co]nsecratione: immo necdum solemni ritu inter Catechumenos conscriptum fuisse pro- [...]nt. Certe quamtumvis in Tabernaculo crucem erexisse, orasse, & jejunasse Constan- [...]num, antequam Nicomediam sub finem vitæ veniret, Eusebius referat, nusquam ta- [...]en legitur, in Ecclesia, sive cum Fidelibus, sive cum Catechumenis preces fecis- [...], & Sacramenta vel Fidelium, vel Catechumenorum percepisse: cum tamen de He- [le]na Augusta Constantini Matre diserte affirmet, eam in Ecclesia cum reliquis mulie- [ri]bus constitisse. Quod autem Constantinum Sacrorum Mysteriorum participem fuisse [s]cribit Eusebius, libro 4. cap. 22. non innuit ipsum fuisse baptizatum, & ad Sacramen- [t]orum Communionem cum Fidelibus admissum, sed Mysteriorum, quæ ad generis hu- [m]ani salutem Christus Servator operatus est, cognitione imbutum, & fide sua jam [e]orum participem. Scribit etiam hunc Imperatorem Pontificis atque Hierophantæ mu- [n]ere functum, quia suo imperio & exemplo augustiorem Paschatis solemnitatem, quan- [t]um ad externum apparatum, efficiebat, ut Gentiles ad Christianæ Religionis venera- [t]ionem tam sancta, tamque magnifica pompa invitaret: ideo cereorum columnas & lampades tota urbe jubebat accendi nocte sacra Paschatis: illucescente vero die, largas eleemosynas erogabat. Hoc tantummodo Festum sacratissimum celebrasse Constantinum refert Eusebius, nec alibi ipsum orasse notat, quam in Palatio, ubi quotidie preces

Deo fundebat, non autem in Ecclesia; aut Sacris Mysteriis communicasse, sicut Fideles, die maxime Paschatis, communicabant. Quæ certe non omisisset Eusebius si tunc Baptismo initiatus fuisset Imperator. Auctoris istius verba lubet adscribere: *Ipse vero, utpote sacrorum Mysteriorum particeps, in intimis Palatii sui penetralibus quotidie statis horis sese includens, remotis arbitris, solus cum solo colloquebatur Deo; & in genua provolutus, ea quibus opus haberet, supplici prece postulabat. In ipsis autem salutiferæ Festivitatis diebus, disciplinæ atque exercitationum vigorem intendens, cunctis animi & corporis viribus collectis, Pontificis, atque Hierophantæ munere fungebatur. Et ipse quidem cæteris omnibus præibat ad Festi celebrationem. Sacram autem Vigiliam in diurnum splendorem converterat, accensis tota urbe cereorum quibusdam columnis per eos quibus id operis erat injunctum. Lampades quoque accensæ cuncta passim loca illustrabant; adeo ut hæc mystica Vigilia quovis vel splendidissimo die splendidior redderetur. Simul vero ac dies illuxerat, Servatoris nostri beneficentiam imitari studens, universis gentibus, Provinciis, ac populis largam manum porrigebat, opulentissima donans omnibus munera.* Cap. vero 57. scribit quidem Constantinum pernoctasse cum cæteris, & vota Deo persolvisse, sed non exprimit an in Ecclesia, an vero in Palatio, ubi Deum precari solebat intimis in penetralibus, pernoctaverit: Qui enim eamdem noctem, quam Fideles in Ecclesia transigebant, & ipse in Palatio orationi vacans consumebat, dici potuit cum cæteris pernoctasse. *Aderat jam Paschalis festi solemnitas* (inquit Eusebius) *in qua Imperator vota Deo persolvens, una cum cæteris pernoctavit.* Sed etsi in Ecclesiis oravisset, non sequeretur eum fuisse baptizatum. Ecclesias enim ingredi licebat etiam Gentilibus, excepto Missarum tempore: quanto magis Imperatori, qui se Christianum profitebatur? Valentem Imperatorem Arianum ab Ecclesiæ ingressu non prohibuit S. Basilius: quin etiam passus est ut dona ad altare offerret (ex Theodoreto lib. 4. Historiæ Ecclesiasticæ, cap. 18.)

Antiocheno Concilio in celeberrimi templi Dedicatione celebrato interesse Constantium adhuc Catechumenum, Episcopi passi sunt. Quidni igitur erga Constantinum tam integræ Fidei, tamque insignis pietatis Imperatorem, cui tot nominibus obstricta erat Ecclesia, ea indulgentia usi sint Antistites, ut Ecclesias ingredi, & in illis preces fundere, licet nondum Catechumenus posset; necnon Conciliis interesse ad Fidem & unitatem Ecclesiæ contra Hæreticos & Schismaticos protegendam? Hanc dispensationem & indulgentiam exemplo Theodosii Magni firmat Arnaldus Pontacus, in *Notis ad Eusebii Chronicon*: qui Conciliis & Mysteriis interfuit, & tamen sub finem vitæ, Sancto Ambrosio teste, baptizatus est. Sed hallucinatus est vir eruditus, qui ad Theodosium retulit, quod nusquam de Theodosio, quem multis ante obitum annis baptizatum esse constat. Sed de Constantino Magno dixit Ambrosius, in templo quidem Martyrum Helenopoli diversatus fuisse, & ibi preces fudisse refertur ab Eusebio; sed hac tantum vice Ecclesiam ingressus Constantinus ante Baptismum memoratur, non ut Mysteriis sacris interesset, aut Christianis Sacramentis communicaret; sed ut ritu solemni per manus impositionem Episcoporum & orationem Catechumenus fieret. Denique ad inscriptionem capitis 32. *De Vita Constantini*, respondeo titulos istos non ab ipso Eusebio, sed ab aliquo recentiore compositos fuisse. Id probat Henricus Valesius in Annotationibus, primo ex eo quod indices horum capitulorum insulsi fere sint ac barbari; secundo, quod de Eusebio semper loquantur in tertia persona; cum tamen in titulis capitum Ecclesiasticæ Historiæ seipsum semper Eusebius in prima persona nominet. Tertio, quod distinctiones capitum nimis crebræ ac frequentes sunt: quodque una interdum Imperatoris Epistola & Constitutio plura in capita dividitur, & quasi discerpitur: Quæ res inter legendum sæpe fastidium & nauseam lectori parere solet. Præterea, Eusebius in toto illo capite 32. Constantinum Catechumenum factum esse non dicit, sed tantum Episcopos ab illo evocatos, rationem cœlestis illius visionis ei aperuisse: ipsum vero exinde lectioni sacrorum Voluminum operam dedisse.

Respondet secundo Baronius, nullam hac in Quæstione fidem adhibendam esse Eusebio, quod Arianorum signifer extiterit, atque Imperatori Constantino collatum Ro-

mæ

mæ a Silvestro Baptismum subticuerit in gratiam Constantii Imperatoris: ne scribens Constantinum a Sancto illo Pontifice baptizatum, filium ejus Constantium paternæ Fidei desertorem & transfugam, impietatis, & apostasiæ redarguere videretur.

Verum, pace Eminentissimi Auctoris dixerim, levissima est illa conjectura. Fuerit enim Arianorum signifer Eusebius: an ideo verisimile est ipsum in Historia mendacem esse, ubi de Ario & Arianorum causa non agitur? An existimandum est ipsum res proxime gestas, quarum adhuc recentissima esset memoria, plane aliter ac gestæ essent, scriptis prodere ausum fuisse, spirantibus testibus rerum illarum oculatis, a quibus tam insolentis tamque putidi mendacii convinci cum summo suo dedecore potuisset? Sane si Baptismum Constantino Romæ a Sancto Silvestro collatum siluisset tantummodo Eusebius, sicut & alia multa damnationem Arianæ Hæreseos, & Nicæni Concilii celebrationem spectantia silentio præteriit (quam ob causam ejus Historia Ecclesiastica a Gelasio in Romana Synodo ex parte improbata est, & a Photio censoria virgula notata) si, inquam, de Baptismo Constantini Romæ siluisset tantum Eusebius, alicujus esset ponderis Baronii conjectura. Verum cum afferat ita luculenter, Constantinum sub finem vitæ in suburbio Nicomediæ Baptismo initiatum: præter omnem fidem est quod infidus hac in parte fuerit Historicus. Adhuc enim superstites erant, qui Romæ baptizatum nossent, ac ejus Baptismi adfuissent spectatores: spirabant sexcenti testes, qui negassent illum Nicomediæ baptizatum, quique Eusebium imposturæ palam convicissent.

Præterea. Eusebio derogare fidem in rebus Historicis Arianorum causam nullatenus spectantibus, nec juvantibus, quia Arianus fuit, ineptum & ineruditum est: cum Eusebium tamquam Historiæ Ecclesiasticæ Parentem venerata sit antiquitas: cum ejus Historiam *præclare contextam & laude dignam*, Sanctus Hieronymus senserit, Epistola 65. & lib. 1. *Apologiæ adversus Rufinum*: Cum Gelasius ejus Historiæ libros, *propter rerum notitiam singularem, quæ ad instructionem pertinent, usquequaque non esse renuendos* decernat: Cum Pelagius II. Romanus Pontifex, Epistola 3. ad Episcopos Istriæ, ipsum hoc encomio exornet, *Quid in Historiographis inveniri Eusebio honorabilius potest?* Cum Gelasius Cyzicenus, lib. 2. cap. 1. vocet Eusebium *Ecclesiastici fundi præstantissimum aratorem, veri studiosissimum, & inter veteres Ecclesiasticæ Historiæ Scriptores fide dignissimum*. Cum Chronicon Alexandrinum *prudentissimum scriptorem* vocet; quo elogio & Sanctus Hieronymus, Epistola 65. ipsum commendavit: cum denique ipsi vitio vertendum plurimi ex eruditis non censeant, silentium de rebus Arii, & de Nicænæ Synodi adversus ipsum decretis, Socratem secuti, qui Ecclesiasticæ Historiæ, lib. 1. sic ipsum excusat. *Eusebius Pamphili res in Ecclesia gestas decem libris complexus, Principatu Constantini Historiam suam terminavit, quo tempore persecutio Diocletiani adversus Christianos finem accepit. Idem in libris quos de Vita Imperatoris Constantini conscripsit, ea quæ ad Arium pertinent, singillatim minime est executus, quippe qui, ut in encomiis fieri solet, Imperatoris laudes & Panegyricam Orationem contexere magis in animo haberet, quam res gestas accurate commemorare.* Quamquam iis non assentiamur, qui silentium ejus excusant.

Tertio parum interesat Constantii, quando, ubi, & a quo fuisset baptizatus Constantinus, ut in illius gratiam hoc mendacium fabricasse Eusebius supponatur. Satisque aliunde notum erat, Constantinum Ariani dogmatis hostem acerrimum extitisse, ut ab ejus fide & vestigiis alienus & transfuga censeretur Constantius. Sed esto, Eusebius tam impudenter mentitus sit, cur nullus veterum Scriptorum mendacium illud subodoratus est? cur omnes in Eusebii sententiam descenderunt, & cum ipso affirmarunt, Constantinum morti proximum in suburbanis Nicomediæ baptizatum fuisse?

Ita Socrates, lib. 1. c. 39. *Constantinus quintum & sexagesimum ætatis ingressus annum, in morbum incidit. Relicta ergo Constantinopoli, navigio delatus est Helenopolim, ut aquis calidis, quæ juxta urbem illam sitæ sunt, uteretur. Sed cum morbum ingravescere sensisset, lavacrum quidem distulit. Helenopoli autem abscedens, Nicomediam profectus est. Illic in suburbano degens, Christianum Baptisma suscepit.*

Ita Sozomenus lib. 2. c. 34. *Cum morbus ingravesceret, Nicomediam deportatus est: Ibi in suburbano degens, Baptismi Sacramenta suscepit.*

Ita Theodoretus, lib. 1. Historiæ Ecclesiasticæ, c. 32. *Imperator Nicomediæ degens, morbo corripitur. Cumque incertum esse exitum vitæ animadverteret, divini lavacri gratiam suscepit. Quod quidem ad id usque temporis distulerat, cum in Jordane illud suscipere desideraret.* Istud Theodoreti testimonium refert & approbat Evagrius, l. 3. Historiæ Ecclesiasticæ, c. 41.

Ita S. Hieronymus in *Chronico*, ad annum ultimum Constantini Imperatoris: *Constantinus*, inquit, *extremo vitæ suæ tempore baptizatus*. Addit quidem, ipsum *in Arianum dogma declinasse*: quod falsum esse contendimus: sed non ideo falsum est, quod ejus de Baptismo refert. In eo enim Veteres omnes consentientes habet: at in altera assertionis parte eosdem habet adversarios, & præcipue SS. Athanasium, Hilarium, & Epiphanium, ut infra videbimus.

Probatur etiam ex S. Ambrosio in Oratione habita in funere Theodosii Imperatoris: *Nunc se*, inquit, *augustæ memoriæ Theodosius regnare cognoscit, quando in regno Domini Jesu est, & considerat templum ejus. Nunc sibi Rex est, quando recipit etiam filium Gratianum, & pulcherrima ac dulcissima sibi pignora quæ hic amiserat, quando ei sua Placilla adhæret, quando Constantino adhæret. Cui licet Baptismatis gratia in ultimis constituto omnia peccata dimiserit, tamen quod primus Imperatorum credidit, & post se hæreditatem Fidei Principibus dereliquit, magni meriti locum reperit.*

Probatur insuper auctoritate totius Concilii Catholicorum Episcoporum, qui edicto Constantii compulsi, Ariminum convenere. Hi enim in Epistola ad Constantium Imperatorem data ita scribunt: *Fuit nobis persuasissimum, iniquum esse, cum Imperator Constantinus, ab obitu suo dignus omni memoria, hanc fidem omni cura & diligentia conscriptam promulgarit, tum demum, ex quo ille baptizatus, ex hominibus in requiem sibi debitam translatus est, aliquid novi in ea fide moliri velle.* Hæc Epistola extat apud Sanctum Athanasium, *l. de Synodis Arimini & Seleuciæ*, & apud Socratem, l. 2. cap. 37. Sozomenum, l. 4. cap. 18. Theodoretum l. 2. cap. 19. Cassiodorum in fine l. 3. *Historiæ Tripartitæ*, & Sanctum Hilarium in *Fragmentis*.

Depravatum Epistolæ textum inclamant Baronius, & ejus pedissequi, & in textu Sancti Athanasii, loco Constantini, Constantem haberi. Verum legi non animadvertit Auctor Eminentissimus in Græco textu Κωνσταντῖνον, cum apud Sanctum Athanasium, tum apud tres Historiæ Ecclesiasticæ Scriptores mox laudatos, idque in MSS. omnibus codicibus & excusis, quos legit, & inter se contulit Valesius, qui & Constantinum ubique vertit: licet in Latina S. Athanasii versione, interpretis aut Typographi oscitantia, legatur *Constantis Imperatoris* nomen. Et sane de Constantino Magno, non de Constante, aut Constantino Juniore scripsisse Patres Ariminenses, constat ex iis quæ eadem in Epistola paulo superius scribunt. *Indecens enim & nefarium aliquid ex recte & juste decretis, & ex rebus Nicææ publice cum Illustrissimo Principe Constantino patre tuo per accuratam deliberationem constitutis aliquid immutare velle.*

Præterea, primitivus istius Epistolæ textus, qui Latinus fuit, teste S. Athanasio, *Constantinum* habet, non *Constantem*, ut patet ex illius exemplari apud S. Hilarium, in *Fragmentis*.

Somniarunt aliqui, ad Concilium Mediolanense referri Fidem illam, cujus de conscriptione loquitur Patrum Ariminensium Epistola; ac proinde Imperatorem, quo præsente conscripta dicitur, & qui post Baptismum ad quietem Dei commigravit, non fuisse Constantinum, sed Constantem.

Verum neque Concilio Mediolanensi Catholicorum anno Christi 347. celebrato, Constantem interfuisse legimus; & quamvis interfuisset, laudata Patrum Ariminensium verba referri ad ipsum non possunt. Imbecille namque fuisset argumentum ab exemplo Constantis petitum, ad suadendum Constantio ut nihil in Fide innovari pateretur. Constans enim frater erat Constantii natu minor, quem reveritus nusquam fuerat, immo a quo semper, tum ob Religionem, tum ob Imperii negotia dissenserat. Quid igitur spe-

sent, sse a Constantio impetraturos Patres Ariminenses, scribendo, absurdum innovare in fide quæ sub juniore ejus fratre constituta fuerat? Certe Mediolanensi Conciliis, sub Constantis patrocinio celebratis, Philippopo-Antiochenum, sua auctoritate convocata & peracta, opponere Constantius aliunde tantum abest ut absurdum & iniquum videatur fratrem natu ma-non præbere iis, quæ a fratre juniore approbata sunt: ut potius ma-um improbare consilia, & eos imprudentiæ arguere solemne sit. Qua-tus Athanasius Constantio nusquam exprobrat junioris fratris contemptum, -plum ipsi proponit; sed Religionem & Fidem Patris, Nicænique Conci-i statuit ob oculos, ut constat ex Epistola ipsius *ad Solitarios*, & ex Theo-. Historiæ cap. 5. Denique cum octavus tantum annus a nece Constantis Ariminensis tempore Concilii, & quod sub eo constitutum fuerat, adhuc quomodo ad ipsum referri hæc laudatæ Epistolæ verba possunt? *Nefas* -id *inde mutilare, & tot Sanctos, & Confessores, & Successores Marty-tractatus conscriptores in aliquo removere, cum & ipsi præteritorum Catho- Scriptorum cuncta servaverint: mansitque usque in hæc tempora, quibus Deo Patre per Deum, & Dominum nostrum Jesum Christum, potestatem accepit*. Perspicuum est Patres Ariminenses de Constantino Constantis Con-re., & de Concilio Nicæno fuisse locutos, cujus Fidem palam impugnari misit religiosissimus Imperator. Porro quæ interjacent de Ursacio & Va-Concilio Mediolanensi in Epistola Patrum Ariminensium, * ab his verbis, *& Valens*, usque ad ista exclusive, *Constantino præsente in hoc*, per pa-telligenda sunt, vel certe transposita merito possunt videri, vel casu, vel ia nimirum incidens de Valente & Ursacio mentio priorem de Nicæna onem interturbavit: qui post unam periodum resumptus est. Id legenti nm perspicuum erit. *Nefas enim duximus recte & juste sancitorum ali-, & eorum qui in Nicæno tractatu consederant, una cum gloriosæ memo-co patre Pietatis tuæ. Qui tractatus manifestatus est & insinuatus menti-, & contra Hæresim Arianam tunc oppositus invenitur, ut non solum m reliquæ Hæreses inde sint expugnatæ. A quo si aliquid demptum fue-Hæreticorum aditus panditur*. Post hæc Patres Valentis & Ursacii inci-erunt. *Ideo*, inquiunt, *Ursacius & Valens in suspicionem ejusdem Hære-aliquando, & suspensi erant a communione, & rogaverunt veniam, sic-inent scripta: quam meruerunt tunc temporis a Concilio Mediolanensi, ad-m Legatis Romanæ Ecclesiæ*. His interjectis, resumitur sermo interruptus Synodo. *Constantino præsente in hoc*, Nicæno scilicet tractatu (ut cla-Sozomenus) *cum magno examine fuisset conscriptum, quod recens bapti-etem Dei commigravit, nefas putamus inde aliquid mutilare, & tot San-fessores, & successores Martyrum ipsius Tractatus* (Nicæni) *conscriptores novere; cum & ipsi præteritorum Catholicæ Ecclesiæ Scriptorum cuncta ser-nsitque usque in hæc tempora, quibus Pietas tua a Deo Patre per Deum nostrum Jesum Christum potestatem regendi orbis accepit*. Post hæc si ad- quæ de Valente & Ursacio intertexta sunt, magis essent connexa, & oratio, ut splendescit ex iis quæ sequuntur. *Verum miseri homines* (Ur-m & Valens) *& infelici sensu præditi, iterum ausu temerario se præ-doctrinæ renuntiarunt: & nunc etiam conantur convellere, quod fuerat* e, &c. Hanc transpositionem odoratus est vir eruditus Henricus Vales-*ibus ad Socratem*. Hunc itaque locum de Constantino Magno intelli-m est: adeoque cum Patres Ariminenses ejus Baptismum & com-ietem Dei nullo intervallo sejungant, locupletissimum testimoni-isimo paulo ante mortem ab illo Imperatore susc-atur S. Isidorus Hispalensis in *Chronico*. Ex rec-ugnant Æneas Sylvius in Dialogis biennio a-is Cusanus, l. 3. *Concordantiæ Catholicæ*,

* *Apud Socrat. & Theodoret.*

nus Doctor Sorbonicus in Observationibus ad Vitam S. Athanasii, quam Gallico sermone tam accurate, quam eleganter conscripsit, & quotquot sunt, ut plurimum, eruditi.

Cardinalis Baronii, & P. Nicolai argumentis respondetur.

Contra pugnatur Baronii Cardinalis momentis. Acta Silvestri fidem faciunt Constantinum Romæ baptizatum a Silvestro. Quæ Acta quantæ fuerint ac esse debeant in Ecclesia auctoritatis, testis est Hadrianus I. Pontifex Maximus, qui ea ad vindicandum sanctarum imaginum cultum laudavit in Epistola ad Constantinum & Irenem. Testis & Gelasius Pontifex apocryphorum severissimus & accuratissimus censor, qui in Concilio Romano testatur Acta illa Silvestri a multis Catholicis tum Romæ, tum alibi legi. Non igitur baptizatus est Nicomediæ sub vitæ finem Constantinus.

Confirmatur ex Concilio Romano sub Silvestro, anno Christi 324. in cujus exordio hæc habentur: *Eodem tempore cum multi nobiles gauderent, quod Constantinus baptizatus a Silvestro Episcopo Urbis Romæ, & mundatus fuisset a lepra pro beneficio quod accepit a Domino nostro Jesu Christo, per Silvestrum Episcopum cœpit integre prædicare Dominum Jesum Christum, & confiteri ejus beneficia*, &c. Igitur Constantinus Imperator Romæ a S. Silvestro baptizatus est.

Acta S. Silvestri apocrypha.

Respondeo ad primum, ex Actis Sancti Silvestri nullum erui posse alicujus ponderis argumentum, quæ (vel ipso Baronio teste) putidis infarta sunt mendaciis. Narrant illa factam esse Romæ Synodum anno Christi 315. cui diversarum Provinciarum Episcopi numero 75. interfuere, Sacerdotes Judæorum 109. exceptis iis 12. qui ab Isachar Pontifice disputationis gratia missi fuerant, ut coram ipsorum patrona Helena Augusta, & Constantino Imperatore de Religione differerent. Helena enim tunc adhuc Gentilis, sed a Judæis pene Judæa effecta, & commota in Constantinum filium, quod Christianam Religionem sectaretur, ad eumdem infenso animo scripsit, multasque in Christum blasphemias evomens, ipsum ad Judæorum amplectendam religionem invitavit. Hæc præclara illa, & adeo laudata Silvestri Acta. Qua in narratione, quot verba, tot fere mendacia sunt. Quis enim credat in unum Concilium convenisse Christianorum Antistites, & Judæorum Sacerdotes ad disputationem de Religione ineundam? Quis duodecim Rabinos ab Isachar Summo Sacerdote delectos, sibi fingat, qui contra Christianam Fidem disputarent, cum exploratissimum sit a tempore excidii Hierosolymitani desiisse creari Summos Pontifices, prorsusque exolevisse apud eos Pontificis nomen? Quis Helenam adhuc Gentilem, & in Judæorum Religionem propensam credat, Constantino jam Christiano, reclamante Sancto Paulino Epistola 11. *Ad Severum*, & nemine Veterum id memorante? Nonne immane mendacium est, quod in iisdem Actis legitur, Sanctum Silvestrum jejunium Sabbati abrogasse; quod constat ab aliis Pontificibus Silvestri successoribus summa religione observatum? Nonne pariter impostura est, quod in iisdem Actis legitur, Silvestri institutum esse, ut dies hebdomadis prima, *Dominica* dicatur, cum ex Apocalypsi constet, ipsis Apostolorum temporibus ita fuisse nuncupatam? Cur ergo Baronius & Baroniani velint ut mendacibus Actis adhibeamus fidem, ubi de Constantini Baptismo agitur, quibus ipsi fidem derogant in aliis, quæ ipsis non placent? Quid quod in ipsa narratione de Constantini Baptismo Acta illa mendaciis inspersa sunt? Asserunt Silvestrum in Soracte monte latitasse, ut Constantini adhuc Patrita sectantis persecutionem fugeret. Qua fide Constantinus ostenso cœlitus signo Crucis ante multos annos ad Christianam Religionem vocatus: Constantinus qui Religione tanta Crucem deinceps coluit; qui tot in Ecclesiæ utilitatem ac gloriam leges condidit; qui tot pias voces passim protulit; qui omnnes ad Fidem Christianam invitabat, licet cogeret neminem; qui adversus Donatistarum Schisma & nefarios ausus Ecclesiam cura adeo vigili, animo ita generoso, pietate adeo mirabili protexit: qua, inquam, fide ille Constantinus repente ad ethnicam superstitionem defecisse, idololatriam amplexus esse, persecutionem movisse dici potest, præter omnium Veterum fidem? A vero pariter abhorret, quod eadem Acta referunt, Constantinum lepra divinitus percussum, cujus ad curationem balneum ex recenti infantium cruore parare decreverat ex Aruspicum consilio. Non leve certe mendacii indicium est, quod Veterum Scriptorum nemo tantum miraculum literis commendaverit. Sed luculentiori argumento tota hæc fabula subvertitur. Julianus Apostata Christianis objiciebat

(apud

Cyrillum Alexand. lib. 7. *contra Julianum*) Baptisma neminem a le-
t: ab aliis corporis morbis sanavisse; adeoque stulte credi quod morbos
peccata expungat. *Et leprosi quidem lepram Baptisma non adimit* (*in-
gines, aut vitiligines, nec verrucas infestas, nec podagram, nec dysen-
lteria vero, rapinas, & omnia omnino peccata eximet*? Quid ad hæc
Respondetne Juliano, falsum esse quod Baptisma Christi nullum le-
, siquidem Constantinus fuerat a lepra Baptismate sanatus? Hac certe
llus Juliano silentium imposuisset: nec eam neglexisset ita obviam, si
Constantini Baptismate contigisset miraculum.
pondet Cyrillus, sed Baptismi virtutem curandis etiam corporis mor-
m, si Deus vellet. *Si Christus annuerit, ad hoc etiam aqua nobis suffi-
mento quidquam fore facile videbimus, si vim ejus ineffabilem & su-
am positam reputaverimus. Quod enim miraculi genus ab eo factum non
præpotenti leprosos purgavit, hydropicos morbo liberavit, claudo sola
di officium restituit: cœco præcepit aquis Siloe oculos abluere, quo fa-
lumen affulsit. Qui ergo res tam eximias nullo labore perfecit, & aquis
tiis efficacitatem indidit, numquid plane gratiam, quæ per sanctum Ba-
,, omni morbo corporeo potentiorem effecerit? Sed in alios usus ipsam
contendimus*. Propter hanc itaque de lepra Constantini Baptismo pur-
xplodi merito debent Acta Silvestri.
d hæc sibi volunt verba, quibus Apostoli Petrus & Paulus compellasse
nguntur: *Hanc vicissitudinem Salvatori tuo compensa, ut omnes jussu
otum Romanæ Ecclesiæ restaurentur*? Quam putida & barbara locutio!
veri speciem præfert illa Constantini a Silvestro percontatio, *Qui essent
Paulus*? Scilicet Constantinus, qui toties unum Deum professus fuerat,
Religionis dogmata edoctus fuerat, qui in suo comitatu Episcopos ha-
im Christiana Religione tam rudis evasit, ut ignoraret an Petrus & Pau-

ajoris apud nos fidei & auctoritatis esse debent Acta illa Silvestri, quod
I. laudaverit. Ea enim laudavit, quod ob suam antiquitatem, ad affe-
m imaginum venerationem conferre aliquid possent: unde solum infer-
testimonio potest, Catholica in illis Actis dogmata contineri. Sed non
rea, gestis quæ ibidem referuntur, fidem esse adhibendam. Hadrianus
Carolum Magnum ex Actis Silvestri narrat mirabile illud ex Christianis,
rdotibus conflatum Concilium, cui Sanctus Silvester cum plurimis Epi-
Nec tamen hac in re Hadriano assensum præbet Eminentissimus Car-
ncera esse quoad hoc caput Silvestri Acta profitetur; immo fabulosum
ud Concilium. Nobis igitur quoad alia, quæ magis certa non sunt, im-
nter falsa idem licere, Baronii Sectatores non graventur.
rsus, quod in Septima Synodo Œcumenica lecta sit illa Hadriani Epi-
Acta Silvestri vindicari videntur. Non enim certæ ac indubiæ sunt au-
orum Ecclesiasticorum libri omnes, ex quibus testimonia aliqua profe-
liis ad Fidei dogma confirmandum, ut omnia facta in iis recensita ne-
eritate non possint. Alioqui sequeretur temerarium esse, qui Origenem
damnatum inficiaretur, & alia hujusmodi negaret, quæ referuntur in
, vel in quibusdam Sanctorum Vitis, quibus ex Operibus in eadem 7.
ia pro sacrarum imaginum cultu prolata sunt.
enique quod Gelasius Acta illa Silvestri in multis Ecclesiis recipi asse-
sura percellat sua. Id enim solum probat nil in eis Fidei contrarium
eorum lectione metuendum sit Fidelibus: & aliunde non immerito du-
m Acta illa Silvestri quæ habemus, eadem sint cum illis quæ sunt a

Concilium Romanum sub S. Silvestro fictitium & apocryphum.

onem respondeo, Concilium illud Romanum fictitium esse. Id patet
o illius Concilii, qui damnatum ibi Photinum ait. At Photini Hæresis
longe

longe poſtea emerſit, nec ante Sirmienſe Concilium damnata eſt. Secundo, ex falſa conſignatione Conſulum. Dicitur enim celebratum Conſtantino Auguſto III. & Priſco Coſſ. quod Faſtis Conſularibus repugnat. Anno enim 324. in quem incidiſſe fertur illud Concilium, non Priſcus ſed Criſpus cum Conſtantino iniit Conſulatum. Tertio, quia dicitur collegiſſe Concilium Silveſter intra Thermas Trajanas *Compresbyteros vel Coepiſcopos, vel Diaconos ſuos, cives Romanos*. Quaſi credibile ſit ducentos octoginta quatuor Epiſcopos cives Romanos fuiſſe; aut ſaltem centum triginta novem quos recenſet, poſt tot Eccleſiæ perſecutiones, idololatria adhuc dominante. Æque incredibile eſt quod ait, ceteros Epiſcopos ex Græcia adveniſſe. Ad Concilium ſcilicet Occidentis, & Provinciale dumtaxat, in quo nulla de Fide futura erat Quæſtio, tot Epiſcopi adventaſſent. Quarto, ſuis nominibus recenſentur fictitii illi Antiſtites, non addito nomine Epiſcopatus, præter antiquum Eccleſiæ morem. Quinto, quia dicuntur ſtetiſſe in illo Concilio Presbyteri ad terga Epiſcoporum, quod Romanæ Eccleſiæ moribus repugnat, in qua ſolemne fuiſſe, ut ſederent Presbyteri, ſcribit Sanctus Hieronymus Epiſtola 89. Sexto, Helena Conſtantini mater ſubſcripſiſſe dicitur Concilio, quod ridiculum eſt, & ab Eccleſiæ moribus penitus alienum, cum nullæ umquam mulieres, etſi Reginæ, vel Imperatrices, ad ſacros illos cœtus admiſſæ fuerint, multo minus Eccleſiaſticis decretis ſubſcripſerint. Septimo, in hoc Concilio conſtituti leguntur inepti & Scripturæ Sacræ, Eccleſiaſticæ Diſciplinæ, immo & ſenſui communi repugnantes Canones. Talis eſt ille: *Nullus Epiſcoporum Virginem ſacratam maritali conſortio expetierit benedicere, niſi eam probaverit 72. annorum eſſe conſtitutam*. Quis umquam audivit ſacrari virgines maritali conſortio, aut 72. annum expectari ut benedicerentur, aut mulieres matrimonio junctas in Virginum ordinem referri.

Ejuſdem farinæ eſt ille Canon: *Non damnabitur Præſul niſi in 72. Presbyter autem niſi in 44. teſtimoniis non damnabitur*. At conſtans fuit in Eccleſia Diſciplina, ut a duodecim Epiſcopis poſſet Epiſcopus judicari. Nec uſquam auditum eſt 44. teſtimonia ad ſententiam in Presbyterum ferendam neceſſaria eſſe, dicente Chriſto: *In ore duorum, vel trium, ſtat omne verbum*. Pergit præclarus ille Canon: *Subdiaconus, Exorciſta, Lector, niſi (ſicut ſcriptum eſt) in ſeptem teſtimoniis, filios & uxores habentes, & omnino Chriſtum prædicantes*, Ubi illud ſcriptum? Præterea, ad quos illa verba referuntur, *Filios & uxores habentes, & omnino Chriſtum prædicantes*? An ad Subdiaconos, Acolythos, Exorciſtas, & Lectores? An ad illos qui teſtimonium adverſus ipſos ferre poſſunt? Si primum, iſtud quoad Subdiaconos, repugnat alteri Canoni ejuſdem Concilii, prohibenti ne Subdiaconi ad nuptias tranſeant. Quoad alios vero, ineptum ſenſum parit, quod nimirum Clerici minores nedum uxores & filios habere poſſint, ſed debeant. Si ſecundum, abſurdus pariter fit ſenſus, quod ſcilicet debeat quis uxorem & filios habere, ut idoneus in Clericos teſtis eſſe poſſit.

Sic Canone 11. ſancitur ut nemo fiat Acolythus, niſi fuerit Lector annis triginta. Quis hoc umquam legit in Eccleſia obſervatum? Item Actione 2. poſtulantibus Preſbyteris, Diaconibus, & univerſo Clero, ut Silveſter Priſcum & Theodorum Diaconos ordinaret, dicitur Silveſter eos ſubordinaſſe, non ordinaſſe. Quid ſibi vult illa ſubordinatio?

Canon 13. ſic habet: *Nemo enim, niſi velamen cœleſte acceperit primum conjugii per manus Sacerdotis, ad Clericatus honorem accedat*. O egregium Canonem, qui ineundum conjugium ſanciat ante ſuſceptionem Clericatus. Denique Concilium illud barbaris locutionibus, & craſſam redolentibus ignorantiam, totum ſcatet. Sic *Curiam dici* notat *a cruore*. Sic dicit, *Silveſtrum fixiſſe Canonem, & omnibus Epiſcopis aſperſiſſe*. Sic dicitur *Epiſcoporum chirographus cucurriſſe*. Præter alia plurima, quæ fictitium ac ſuppoſititium Concilium arguunt, cujus proinde nulla ſit auctoritas ad probandum Conſtantinum Romæ baptizatum a Silveſtro.

Objiciuntur ſecundo Acta Liberii, quæ Creſconii Collectioni inſerta ſunt, in quibus refertur ex libro quodam Silveſtri, Conſtantinum a lepræ morbo in Baptiſmo crucis ſignaculo liberatum; indignatum vero eſſe Conſtantium ejus filium longe poſt mortem patris, quod Liberius ſparſiſſet in vulgus, Conſtantinum a Silveſtro mundatum

olim

a sacro Baptismate: ob eamque causam, gravia in eum comminatum fuis-
tinus igitur a Sancto Silvestro Romæ baptizatus est, & a lepra vi sacri Ba-
undatus.

ur ex Gregorio Turonensi, lib. 2. Histor. Francor. 31. ubi Clodovei Baptis-
pens, ait: *Procedit novus Constantinus ad lavacrum deleturus lepræ veteris*
dentæsque maculas gestorum antiquorum recenti latice deleturus. Spiritalem
lepram, quam in anima Clodovei sacrum Baptisma detersit, cum lepra cor-
a Constantinus Baptismatis virtute mundatus est, comparat Gregorius Tu-

o, Acta ista Liberii ex eadem officina prodiisse, atque Acta Silvestri: eo-
tionem arguere altissimum Veterum silentium, qui in Liberii gestis & col-
Imperatore Constantino colligendis diligentissimi fuerunt, ut constat ex præ-
ialogo, quem Theodoretus refert, lib. 1. Histor. Eccles. cap. 15. Illa Acta
a mendis agnosci a Baronio, adeoque perperam ut monumentum certæ &
uctoritatis laudari. Non esse denique verisimile, quod Liberii tempore, quo
erat Baptismi Constantini memoria, nec evanescere potuerat ex hominum
celebre de curata ejus lepra miraculum, si verum fuisset, Constantium
e indignatum quod illud sparsisset in vulgus: aut facti illius famam a Li-
m fuisse vulgatam, quæ (si verum illud fuit, & in Urbis, orbisque to-
trattum) omnium aures & animas invaserat.

nationem respondeo, Gregorium Turonensem, vel ex Actis Silvestri jam
eptum: vel de peccatorum lepra intelligi: cæterum de Baptismatis Constan-
tempore non loqui.

rtio testimonium Nicolai I. in Epistola ad Michaelem Græcorum Impera-
quoddam Silvestri decretum laudans ait: *Consonat huic necessariæ sententiæ*
Magni Constantini baptizator.

ur ex Anastasio Bibliothecario in Chronico, ubi Constantinum Baptismum
iisse narrat, anno Imperii sui 18.

r secundo ex Nicephoro lib. 7. *Historiæ Ecclesiasticæ*, cap. 33. & 34. ba-
ter a Silvestro Romæ Constantinum asserente, idque satis probare bapti-
tantini, quod in testimonium ejus rei certissimum Romæ asservatur. Ad-
m figmentum esse quod morti proximus Baptismum Nicomediæ suscepe-
eo facile refelli, quod Ecclesia a Silvestro eum Romæ baptizatum esse
at. Idem ante Nicephorum scripserat Theophanes.

ad primum, Nicolaum I. vocasse Silvestrum Magni Constantini baptizato-
pigraphis Silvestri & Romani Concilii Actis falso persuasum. Unde sicut
orum jam diffitetur suppositas esse veterum Pontificum epistolas, quamvis
erit Nicolaus I. ut nova sibi contra antiquam disciplinam in exauctoratio-
um jura vindicaret: ita nec ipsius auctoritas tanti hac in Quæstione fieri
ntra Veterum omnium fidem, Romæ baptizatus a Silvestro Constantinus
ia id obiter Nicolaus Pontifex scripsit.

eudepigraphis Silvestri Actis deceptus Wandalbertus Diaconus, de Sancto
, in Martyrologio, ita scripsit:

Pontificum Primus tranquillam cernere pacem
Qui meruit, Dominosque orbis purgare lavacro.

que confirmationem respondeo, majorem fidem adhibendam esse antiquis
nimirum Eusebio, Socrati, Sozomeno, Theodoreto, Evagrio, Gelasio Cy-
inensis Concilii Patribus, & SS. Hieronymo, Ambrosio, Isidoro, quam
Anastasio, Theophani, Nicephoro. Baptisterium porro Constantini, ex
tum sumit Nicephorus, non probat quod Romæ Baptismo initiatus fue-
nim Constantini baptisterium dicatur, quia ipsius magnificentia in aliorum
um est?

arto. Ethnici ipsi Auctores Baptismum a Constantino Romæ susceptum
ignificant. Zosimus enim, lib. 2. Historiæ cum Constantini scelera, Crispi
scili-

ſcilicet filii, & Fauſtæ conjugis necem retuliſſet, ait: „ Horum ipſe ſibi conſcius & „ propterea contemptæ Sacramentorum Religionis, ad flamines accedens, admiſſorum „ luſtrationes poſcebat. Illis reſpondentibus, non eſſe traditum luſtrationis modum, qui „ tam fœda piacula poſſet eluere, quidam Ægyptius ex Iberia venerat, Romam delatus, Palatiniſque mulierculis familiaris factus, & ad Conſtantini colloquium admiſſus, ſententiam Doctrinæ Chriſtianorum habere vim abolendi quodcumque peccatum „ confirmavit, & idipſum adeo polliceri: nimirum acceptantes eam homines impios „ mox omni delicto liberari. Eam orationem cum non gravate Conſtantinus accepiſſet, „ ac Patrita miſſa faceret, perceptis iis, quæ hic Ægyptius offerebat, principium im- „ pietatis hoc dedit, ut divinationem ſuſpectam haberet.

Zoſimus Hiſtoricus falſi convincitur.

Reſpondeo, narrationem Zoſimi ab Eccleſiaſticæ Hiſtoriæ Scriptoribus convinci falſitatis, præſertim a Sozomeno & Evagrio. Multis rationibus ipſam velut in odium Chriſtianæ Religionis ab Ethnicis confictam explodit Sozomenus, lib. 1. cap. 5. Prima eſt, quod *Criſpus, cujus cauſa Conſtantinum luſtratione opus habuiſſe dicunt, anno Imperii Patris ſui 20. mortem obiit: qui dum adhuc ſuperſtes eſſet, utpote ſecundum Imperii obtinens locum & Cæſaris dignitate decoratus, multas una cum Patre leges pro Chriſtianis tulerat, ſicut temporum notæ ſingulis Legibus ſubjectæ, & Legislatorum nomina etiamnum teſtantur.* Cum itaque anno Imperii ſui 19. luſtrationem expetiiſſe Conſtantinus fingatur, falſum eſt quod ob Criſpi necem luſtrationem deſideraverit. Criſpi mortem poſt Nicænum Concilium etiam conſignant Chronicon Alexandrinum, & Faſti Idacii. Cum itaque annis quindecim ante iſtius Concilii celebrationem, nedum quo tempore celebratum eſt, ad Chriſtianam Religionem converſus eſſet Conſtantinus, falſum eſt quod Zoſimus aſſerit, ipſum occaſione cædis Criſpi, & luſtrationis propterea quæſitæ, Chriſtianorum eſſe doctrinam amplexum.

Secunda ratio Sozomeni eſt, quod veriſimile non ſit, *Sopatrum* (quem de modo expiandi criminis conſuluiſse fertur Conſtantinus) *in colloquium cum illo veniſſe, qui tunc temporis in illis dumtaxat partibus, quæ circa Oceanum ac Rhenum poſitæ ſunt, Imperio potiebatur. Nam ob diſcordiam ejus cum Maxentio, qui tum in Italia degebat, perturbata erat Romana reſpublica: nec facile tunc cuiquam erat, in Gallias ac Britannias, eaſque orbis partes penetrare, in quibus Conſtantinum Chriſtianam Religionem primum ſuſcepiſſe conſtat, antequam Maxentio bellum intuliſſet, & in Italiam, atque Urbem Romam perveniſſet. Cujus rei fidem iterum faciunt, tum tempora ipſa, tum leges quas ille pro religione ſanxit.*

Tertia ratio Sozomeni eſt, quod etſi cum Sopatro collocutus Imperator ſupponatur, vel per epiſtolam eum de quibus volebat conſuluiſſe: *Haudquaquam tamen credibile eſt, Philoſophum ignoraſſe, Herculem Alcmenæ filium poſt cædem liberorum, & poſt necem Iphiti, quem licet amicum atque hoſpitem inique interfecerat, Cereris ſacris Athenis expiatum fuiſſe.* Igitur hujuſmodi ſcelerum expiationem Græci pollicebantur. Non eſt igitur veriſimile Sopatrum, qui eruditionis cauſa inter Græcos ea ætate nobiliſſimus habebatur, Conſtantino reſpondiſſe, nullam ipſi poſt illatam conjugi & filio necem, expiationem ſupereſſe.

Reſpondet Baronius, Sopatrum Sectæ Platonicæ Philoſophum, ex Doctrina Platonis reſpondiſſe, qui non alio modo expiari poſſe cenſebat cædium facinora, quam nece. Sed hoc falſum eſt; nam Plato in Gorgia & in Phædone, crimina quidem aliqua poſt mortem eſſe irremiſſibilia aſſerit; ſed non negat quin expiari in hac vita poſſint. Verum etſi ex Platonis ſententia nulla eſſet expiatio pro cædibus injuſtis; pro juſtis tamen expiationes erant inſtitutæ: neque id ignorare poterat tanti nominis Philoſophus.

Acta Martyris Artemii ex Metaphraſte refert Surius ad diem 20. Octobris.

Atqui juſta erat Fauſtæ & Criſpi cædes. Igitur denegari ipſi non poterat expiatio ... Juſtam autem fuiſſe probatur ex Actis Artemii Martyris, qui cum Chriſtianæ profeſſionis reus coram Juliano Apoſtata ſiſteretur, ac perfidus Imperator memoriæ Conſtantini detraheret, multa in eum objiciens, ac præſertim propinquorum necem; Conſtantini patrocinium ſuſcepit Arthemius, atque Fauſtam juſte admodum interfectam reſpondit. Criſpum enim calumniata erat (ut ipſe ait) quod ejus amore captus eſſet, vimque ei conatus eſſet inferre. Uxori citius credens Imperator, filium occidit. Poſtea

vero

vero cum illius calumniam detexisset, ipsam occidi jussit. An injuria? Eamdem necis Faustæ & Crispi causam refert Suidas. Cum igitur Constantinus juste cædes illas imperasset quantum in ipso erat, ipsarum expiationi supererat locus, secundum antiquos Gentilium, & Romani præsertim populi mores. Atque id respondendum ex hypothesi quod Faustam & Crispum revera jusserit interfici Constantinus, ut Sanctus Hieronymus existimat in *Catalogo Scriptorum Ecclesiasticorum, cap.* 91. At Evagrius *lib.* 3. *Historiæ Ecclesiasticæ, capp.* 40. *&* 41. inter probra & calumnias quas Zosimus adversus Constantinum scripsit, refert hanc de Faustæ & Crispi nece narrationem, de expiatione apud ethnicos Sacerdotes frustra quæsita, & de accepta lustratione ab Ægyptio quodam qui ex Iberia venerat. *Quod autem*, inquit, *nec Faustam, nec Crispum idem Constantinus occiderit, nec ob eam causam ab homine Ægyptio Sacramentum nostræ Religionis acceperit, audi, si placet, testantem Eusebium Pamphili, qui iisdem temporibus floruit, quibus Constantinus & Crispus vixere, & qui cum iisdem sæpe versatus est. Tu enim* (Zosimum alloquitur) *ne auditione quidem abs te accepta scribis, nedum vera. Quippe qui Principatu Arcadii & Honorii, ad quorum usque tempora Historiam tuam perduxisti, aut etiam post illos vixeris.* Refert deinde hæc Eusebii verba in fine Historiæ Ecclesiasticæ. *Constantinus vero omnibus religionis virtutibus ornatus, & victor maximus, una cum filio Crispo Cæsare, Deo charissimo, & Patri undequaque simillimo, Orientem suum recepit.* Ex quibus sic colligit Evagrius. *Certe Eusebius, qui Constantino superstes vixit, numquam Crispum adeo laudasset, si is a Patre interfectus fuisset.* Tum refert testimonium Theodoreti asserentis, Constantinum sub exitum vitæ salutari lavacro initiatum fuisse Nicomediæ. Denique ubi Zosimi in Constantinum, & Christianos maledicta uberius confutavit, suam his verbis concludit orationem: *Porro nemo existimet, hæc ab instituto Historiæ Ecclesiasticæ aliena esse: quin potius utilissima, ac prorsus necessaria, propterea quod Gentiles Historiæ Scriptores accuratam rerum cognitionem de industria obscurare nituntur.* Tandem Photius in Bibliotheca Zosimum *piorum Principum calumniatorem* vocat. Ex fonte igitur impurissimo suam de Baptismo Constantini Romæ opinionem hausit Baronius, cum ex Zosimo ejus probationem petiit.

Objicies quinto. Incredibile est adeo superstitiosum fuisse Constantinum pientissimum Imperatorem, ut propter Baptismum in Jordanis flumine suscipiendum, regenerationem in Christo suam ad finem usque vitæ distulerit. Ergo perperam fingitur Baptismum ideo suum tamdiu distulisse, ut in Jordane baptizaretur.

Præterea. Quonam exemplo majorum Constantinus persuasus ad decrepitam senectutem Baptismum dilaturus erat, quem nonnisi urgente morte suscepit?

Tertio. Si (quod ait Eusebius) optabat in Jordane baptizari: quando id facere potuisset opportunius, quam anno ante obitum, cum Hierosolymam ex omnibus Orientis partibus ab eo vocati ad templi dedicationem Episcopi convenere: cum præsertim imminens in Persas profectio ad executionem propositi eum impellere debuisset?

Quarto. Numquam ne antea, ex quo Christianus esse cœpit Constantinus, post viginti sex annos, in morbum incidit, ut expiandi per Baptismum peccata opportuerit eum iniisse consilium? Sed esto. Potuitne homo tot parricidiis cruentatus, sic inexpiatus ad extremam usque senectutem perdurasse, conscientia penitus consopita, ne dicam emortua?

Respondeo ad primum, nego consecutionem antecedentis, quod scilicet superstitionis reus esset Constantinus optando baptizari in Jordane. Istud enimvero votum ex pietate conceptum erat in Baptismum Christi, qui in Jordane peractus est: & quia sacri Corporis sui contactu Jordanis aquas ratione quadam singulari sanctificavit. Unde non solus Constantinus, sed plerique ejusdem ætatis Catechumeni, eodem pietatis motu in Jordane baptizari ambibant, ut Esebius in l. *de locis Hebraicis*, quem S. Hieronymus latinitate donavit, testatur. *Bethabara*, inquit, *trans Jordanem, ubi Joannes in pœnitentiam baptizabat: unde & usque hodie plurimi de fratribus, hoc est de numero credentium, ibi renasci cupientes, vitali gurgite baptizantur.* Et diu post Eusebii ac Hieronymi ætatem, Fideles in eo ipso loco lavare soliti sunt, præcipue Festo die Epiphaniæ, post Baptismum parvulorum, ut ex Itinerario Antonini probat Valesius in Notis ad

lib. 4. Eusebii de Vita Constantini. Cujus Itinerarii hæc sunt verba: „Juxta Jordanem vero, ubi baptizatus est Dominus Jesus, est tumulus cancellis circumdatus. Et in loco ubi redundat aqua de alveo suo, posita est crux lignea intus in aqua & ex utraque parte rupes strata marmore. Et in Vigilia Theophaniæ magnus ibi fit conventus populorum. Et quarta, aut quinta vice gallo canente, fiunt Vigiliæ. Completis Matutinis, primo diluculo surgentes procedunt ad sacra Ministeria celebranda sub dio. Et Diaconi tenentes Sacerdotem, descendit Sacerdos in flumen. Et hora qua cœpit benedicere aquam mox Jordanis cum magno rugitu post se revertitur: & stat aqua superior in se usque dum Baptismus perficitur: inferior autem fugit in mare". Et paulo post: „Baptismo autem completo, descendunt omnes in fluvium pro benedictione, induti sindonibus, quas sibi ad sepulturam servant." Idem constat ex Hodœporico S. Willibaldi, quod edidit Canisius. „Ad Jordanem, *inquit*, ubi Dominus fuit baptizatus, ibi nunc est Ecclesia in columnis lapideis sursum elevata: & subtus Ecclesiam est nunc arida terra, ubi Dominus baptizatus fuit. In ipso loco & ibi nunc baptizant: ibi stat crux lignea in medio, & parva derivatio aquæ stat illic; & unus funiculus extensus super Jordanem hinc & inde firmatur. Tunc in solemnitate Epiphaniæ infirmi & ægroti venientes alligant se cum funiculo, & sic demerguntur in aquam. Episcopus noster Willibaldus balneavit se ibi in Jordane". Sicut ergo Fideles, non ex superstitione, sed ex pietate, quam Ecclesia laudabat, ad Jordanem vel Baptismi, vel balnei causa confluebant; ita Constantinus, pietatis, non superstitionis impulsu, Baptismum in Jordane suscipere optabat.

Ad secundum respondeo, non referre quo exemplo Baptismum tamdiu distulerit Constantinus, cum certum sit ipsum revera ad finem distulisse. Quo exemplo, quæram ego a Baronio, Valentinianus Baptisma tamdiu distulit, ut Catechumenus moreretur? Quo exemplo Constantius, qui multos annos Catechumenus egit? Quo exemplo Nectarius, S. Ambrosius, S. Augustinus, provecta ætate baptizati sunt? Lege Sanctum Augustinum, *lib. 1. Confess.* cap. 10. ubi hanc Baptismi dilationem sua ætate communem fuisse testatur. Quo exemplo illi, omnes quorum excusationes de Baptismo tam cito non suscipiendo, sed ad senectutem etiam differendo SS. Patres refellunt, præsertim Sanctus Gregorius Nazianzenus *Oratione* 40. *in Sanctum Baptisma*, S. Basilius *Homilia* 13. *de exhortatione ad Baptismum*, Sanctus Gregorius Nyssenus, vel sub nomine ejus alius Auctor, *Oratione in eos qui Baptisma differunt*? Quo exemplo Clinici, qui Baptismum nonnisi lethali morbo correpti suscipiebant? Hanc Constantini in suscipiendo Baptismate moram, nemo quidem laudaverit, sed excusatione dignam nemo non judicaverit, qui persuasum fuisse noverit Fidelibus, satius esse differre Baptisma, quam a gratia per illud collata excidere: ac propterea illud in eam frequenter distulisse ætatem, qua cupiditatum æstus non adeo vehementes essent, nec tanta esset ad vitium propensio. Quam persuasionem evellere nititur Sanctus Gregorius Nazianzenus Oratione laudata. Baptismum præterea differebant, quod persuasum haberent Baptismo non peccata dumtaxat omnia, sed omnem pœnæ reatum expungi. Quod Ecclesiæ severior esset Disciplina erga eos qui post Baptismum, quam qui ante Baptismum peccassent. Deni-que Baptismum differebant nonnulli ut ad tanti Sacramenti gratiam se diligentius disponerent, & omnia interim Christianæ pietatis officia exequebantur, iis exceptis, quæ initiatorum propria erant. Non mirum itaque quod Constantinus tamdiu Baptismum distulerit.

Ad tertium respondeo, non referre quod tempore Hierosolymitani Concilii Baptismum in Jordane suscipere potuisset Constantinus, prout in votis habebat. Non enim quærimus quid potuerit, sed quid fecerit. Esto, tunc suscipere potuerit Baptismum in Jordane; nec tunc, nec antea suscepisse, sed in fine vitæ, & in Nicomediæ suburbanis, ex Historia certum est.

Ad quartum respondeo, quod etsi in morbum forsan incidisset antea Constantinus, tamen quia lethalem non esse morbum intelligebat, Baptismum in aliud tempus distulit, quem devicto Maxentio jam in voto susceperat. Nec vero tot sceleribus inquinatus erat Constantinus quot Baronius fingit. Nec ad morales confugiendum est conjectu-

quærendum an potuerit tot annos inexpiatus perdurare, conſopita con-
um Hiſtoriæ veritas, & omnium veterum Scriptorum unanimis conſenſus
iſmo in re ſuſcepto, ipſum ad finem uſque vitæ manſiſſe comprobet.
Sexto. Euſebius lib. 3. *de Vita Conſtantini* c. 3. teſtatur ipſum ante veſtibu-
ſui tabulam ſuſpendiſſe, in qua ipſius effigies depicta erat cum Cruce ca-
oſita, & dracone telis per medium ventrem confixo ſub pedibus, qui in
maris gurgites projectus eſſet. Quo ſignificabatur dæmonem ſub ejus pedi-
lcatum jacere, ut idem Euſebius interpretatur. At quomodo hæc applicari
no poſſunt, ſi nondum baptizatus erat; cum conſtet omnem Catechumenum
gumenum, & tantum abeſſe ut ipſum conculcet draconem, ut potius ei ſub-
donec per Baptiſmum (quod eſt mare in quod ſerpens demergitur) ab ejus po-
liberetur?

dit quod Dalmatianus Cyzicenus, qui collegit Acta nonnulla Concilii Nicæni,
ſit Orationem a Conſtantino coram Patribus Nicænis habitam, qua ſe plane Chri-
m eſſe, & ſacro Baptiſmate initiatum, ſæpius profitetur.
ſpondeo, tabulam illam, quæ draconem ſub pedibus Conſtantini Cruce confixum,
n mare demerſum exhibebat, non ſignificaſſe Baptiſmum Conſtantini, ſed de ejus
olatria victoriam, & profligatum vi Crucis, quam adorandam Gentibus univerſis pro-
uerat, dæmonem. Id ex laudato loco compertum eſt. *Idcirco*, inquit, *Imperator*
aconem telis per medium ventrem confixum, & in profundos maris gurgites projectum,
ub ſuis ſuorumque liberorum pedibus cera igne reſoluta depingi proponique omnibus vo-
uit; hoc videlicet modo deſignans occultum humani generis hoſtem, quem ſalutaris illius
rophæi, quod capiti ipſius ſuperimpoſitum erat, vi ac potentia in exitii barathrum de-
truſum eſſe ſignificabat .... Mihi vero eximiam Imperatoris intelligentiam mirari ſubit,
qui divino quodam afflatu impulſus, ea pingendo expreſſit, quæ Prophetarum vocibus de
beſtia illa multo ante prædicta fuerant; Deum ſcilicet machæram ingentem & terribi-
lem adacturum eſſe in Draconem Serpentemque fugientem, & occiſurum eſſe draconem
qui eſt in mari.

Ad Dalmatianum Cyzicenum reſpondeo, ipſum a Gelaſio Cyziceno redargui, qui
Acta Nicæni Concilii exſcripſit ex ipſo Dalmatiani Codice. Nam in Sermone Proſpho-
retico Conſtantini, quem ille deſcribit, ne verbulum quidem eſt de ejus Baptiſmo.
Et aliunde Euſebium in omnibus ſequitur Gelaſius Cyzicenus.

Objicies. Si in ſuburbanis Nicomediæ imminente obitu, baptizatus eſt Conſtantinus,
ſequitur ipſum ab Euſebio Nicomedienſi baptizatum eſſe, atque adeo in Arianorum
perfidia initiatum. Nam interfuiſſe tunc ibi Euſebium Nicomediæ Epiſcopum Theodo-
retus affirmat. Sed & ab ipſo Euſebio baptizatum Conſtantinum Sancti Hieronymus &
Iſidorus in *Chronico* teſtantur. Quamobrem ſi Euſebio Cæſareenſi de Conſtantini Ba-
ptiſmo credimus, affirmare neceſſe erit hunc Imperatorem in extremo vitæ curſu ab
Ariano Epiſcopo baptizatum, impium ex hac vita migraſſe, & ab Eccleſia penitus
alienum, quod repugnat ipſius Eccleſiæ teſtimonio Conſtantini ſanctitatem commendantis.

Reſpondeo, non ſequi quod baptizatus ſit ab Euſebio Nicomedienſi Conſtantinus,
quia Nicomediæ baptizatus eſt. Nec aſſentior Sanctis Hieronymo & Iſidoro aſſerenti-
bus ab Ariano ſacris Myſteriis fuiſſe initiatum. Ne aſſentiar, movet me Euſebii Cæſa-
reenſis ſilentium, & cæterorum Scriptorum, qui non dicunt a quo fuerit baptizatus.
Secundo, quia Photius in *Bibliotheca Cod.* 88. eam opinionem refellit Gelaſii Cyziceni
teſtimonio, quod ipſe approbat. Sic enim de Gelaſii Hiſtoria ſcribit: *Deſinit in Con-*
ſtantini Magni obitum, quando divino remiſſionis peccatorum lavacro ſuſcepto, vitæ hu-
jus maculas, quas communi mortalium ſorte contraxiſſe oportuerat, una eluit. Baptiſ-
mate vero tinctum refert ab Orthodoxo Sacerdote, ſacroque ritu, non (ut quidam pro-
diderunt) ab Hæreticorum aliquo. Longiorem autem hanc Baptiſmati obveniſſe moram,
quod ipſis Jordanis fluminis aquis tingi vehementer optaſſet. Tertio cur ab Oſio, qui
in comitatu frequens verſabatur, & qui adeo ipſi charus erat, totque meritis ſpectabi-
lis, non dicatur baptizatus Conſtantinus? præſertim cum nomine Ægyptii, id eſt, Ma-
gi cujuſdam ex Iberia oriundi, a quo luſtrationem ſuſcepiſſe ipſum dicit Zoſimus. Au-
ctor

...toricos veteres cum ...oxum. ... accipi potuit ,

...ntum rejicitur.

Tom. 13. Spicilegii.

Annon legendum alios?

... facile conciliari posse, dicendo Constantinum a Silve... Imperii sui 19. morti vero proximum, rebaptizatum fuisse ... diensi. Anselmum Havelburgensem Episcopum, *lib. 3. Dialogorum*, Romano Pontifici nuncupavit anno MCXLV. huic conciliationi vian... que verbis Grecos compellat: *Si ita est quod nostros Latinos, vel et... stianos sub invocatione sanctæ Trinitatis baptizatos quoquo modo judic... plane juxta quamdam Arianorum sectam, manifestissima Hæresis est; ... scum, sed contra vos sunt celebranda, & sine ulla Quæstione vel au... thematizandi.* Et infra: *Eusebius quondam Nicomediæ Episcopus, totu... fermentatus, sicut narrat Historia a Theodoreto venerabili Episcopo Græ... scripta, & a Cassiodoro per Epiphanium Scholasticum in Latinum nostrum ... gnum Constantinum Imperatorem in Arianum dogma rebaptizavit. Ita enim ... Constantinus ægritudine captus, ex Urbe Constantinopolitana quasi ad calidas ... est, qui cum Nicomediæ degeret, languore gravatus, nec ignorans vitæ huj... gratiam sacri Baptismatis est adeptus. Hunc eumdem Constantinopolitanum I... sicut narrat Historia Ecclesiastica ab Eusebio Cæsareensi Palestinæ, Episcopo ... beatissimus Papa Silvester prius in initio suæ conversionis Romæ intra Palati... nense baptizaverat.* Floruit autem Anselmus Havelburgensis Episcopus tempo... rii Imperatoris, cujus extitit Apocrisiarius ac Legatus Constantinopolim missus ... corum Imperatorem, ubi a Græcis Episcopis provocatus, celebrem Conventum ... curavit, in quo de Controversiis Græcos inter & Latinos ultro citroque disp... est, quod Eugenio III. narrat ipse Anselmus.

Constantinum M. rebaptizatum fuisse, falsum est.

Nec incredibilis videri debet rebaptizatio Constantini ab Arianis, cum iterat... Baptismi a Catholicis collati inter eorum errores Sanctus Augustinus memoret, *I... Hæresibus ad Quodvultdeum.*

Respondeo, nullius ponderis esse Anselmi Havelburgensis testimonium, qui circa ... dium sæculi 12. dumtaxat floruit. Ipsum falso laudare Eusebium Cæsareensem ut ... stem Baptismi Constantino Imperatori Silvestri Papæ ministerio collati. Falso item la... dare Theodoretum velut asserentem in Historia Ecclesiastica, *Constantinum in Ariani... dogma fuisse rebaptizatum*. Hunc Episcopum in Historia Ecclesiæ, & Arianæ Hæresec... peregrinum & hospitem fuisse. Actis Pseudepigraphis Silvestri fidem imprudenter ad... hibuisse, illisque adductum ad novum illud systema de Constantini rebaptizatione fin... gendum, quo Acta illa cum veteribus Auctoribus Ecclesiasticis conciliaret. Nullo an... tiquorum testimonio nixum commentum illud, sponte sua ruere. Falsum esse quod Ariani Constantini & Constantii Imperatorum temporibus rebaptizarint, cum nec Sanctus Athanasius, nec Sanctus Hilarius, nec SS. Gregorius Nazianzenus, Basilius, Hieronymus, id ipsis exprobrent, aut inter eorum errores iterationem Baptismi referant. Ex Concilii Nicæni & cæterarum Synodorum contra ipsos habitarum silentio colligi, nusquam ipsos rebaptizasse iis temporibus, cum nullo Canone hic eorum error & usus percellatur ac damnetur. Tempore primum Wandalicæ persecutionis rebaptizationem hujusmodi ab Arianis Wandalis, & Hunnis tentatam & usurpatam, legi apud Victorem Vitensem in libris *de Persecutione Wandalica*. Wandalorum, Hunnorumque Arianorum morem Sanctum Augustinum spectasse, cum hunc errorem Arianis tribuit. Non esse verisimile quod Constantinus, cujus auctoritate compressi fuerant Schismatici Donatistæ rebaptizantes, se rebaptizari passus esset. Non esse etiam verisimile quod Eusebius Nicomediensis, aliique Ariani, qui ab Ecclesia, externa professione, non recesserant, ejusque fidem se sectari exterius mentiebantur, Baptismum in Ecclesia collatum iterarint. Itaque Anselmi Havelburgensis figmento nulla fides.

SCHO-

SCHOLION I.

Religiosi Censores Dissertationem istam in Indiculo suo hunc in modum notarunt: *Tota Dissertatio de Baptismo Constantini expungenda & abolenda.*

R. In eamdem mecum de Baptismo *Constantini* sententiam descendit *P. Daniel Papebrochius* in Commentario Historico de *Sancto Constantino Magno*, ad diem 21. Maji, capp. 2. & 4. Dissertationemque hancce meam laudat, n. 36. ,, His Scriptis, *inquit*, ,, venit in manus meas insigne Opus selectorum Historiæ Ecclesiasticæ Capitum, Pari- ,, siis editum a P. Natali Alexandro Ordinis Prædicatorum, ubi Dissertatio 22. & 23. ,, tota est de Baptismo & Fide semper Orthodoxa Constantini, accurateque refelluntur ,, etiam minutissimæ quæque Baronii instantiæ, & Silvestrinorum Actorum fabulositas ,, evidentius demonstratur, &c. Poterit hæc omnia lector in prædicto Opere selectorum ,, plenius explicata invenire, nec inutiliter cum nostris conferre, siquidem lucem mu- ,, tuo accipient & dabunt ". Eamdem sententiam propugnat *P. Antonius Pagi*, tametsi nulla mei mentione facta, & *Papebrochii* Dissertationem exscribere se profitetur, in Critica Historico Chronologica Annalium *Baronii*, ad annum Christi 324. Eamdem opinionem confirmant Eruditi Congregationis S. Mauri Monachi Benedictini in Notis ad Orationem S. Ambrosii, *de obitu Theodosii*, in ora paginæ 1209. ,, Non potuit Ambro- ,, sius clarioribus verbis suam de Constantini Baptismo sententiam promere. Sed nihilo ,, obscurius eumdem Principem in extremis tantum eo Sacramento initiatum esse alii ,, Scriptores contestantur, Eusebius *lib. 4. de Vita Constantini, cap. 61. & 62.* Hiero- ,, nymus in Chronico, Socrates, Sozomenus, Theodoretus, & alii; ut mirum videa- ,, tur adhuc extare, qui Constantinum a Silvestro Papa baptizatum ex Actis apocry- ,, phis obstinatius defendant ". Quando & ubi Constantinus Magnus fuerit baptizatus, meri facti & Historiæ Quæstio est. Hæc tamen Propositio, *Constantinus Nicomediæ sub finem vitæ baptizatus est*; quamvis Eusebii, Socratis, Sozomeni, Theodoreti, S. Hieronymi, Ariminensis Concilii, S. Isidori Hispalensis testimoniis confirmata; quamvis ab Ænea Sylvio, Cardinali Cusano, Henrico Valesio, Daniele Papebrochio, Godefrido Hermanno, Antonio Pagi, peneque omnibus Reipublicæ Literariæ Quiritibus defensa, *expungenda est & abolenda*, Religiosorum Censorum Judicio, quia contraria est sententiæ Cardinalis *Baronii*.

SCHOLION II.

Ad eamdem Dissertationem, pag. 376. Editionis primæ, hanc notam Religiosi Censores apponunt: *De Nicolao I. repetit indigna, quæ dixit primo Sæculo.*

R. Quam indigna sint, judicet eruditorum hominum Senatus. Scripsi Nicolaum I. vindicasse veterum Pontificum Epistolas, ut nova jura contra antiquam Disciplinam in exauctoratione Episcoporum sibi vindicaret. Id porro eruditis hominibus perspectum atque exploratum est. Cardinalis *Pallavicinus*, Historiæ Concilii Tridentini, lib. 23. c. 10. scribit: *Neminem inficiari antiquitus Episcoporum causas in Provinciis cognosci.* Et tamen illarum cognitionem ad unum Romanum Pontificem pertinere Nicolaus I. contendebat, falsis Decretalibus delusus.

Nota.

UT facilius se ab illis expediret difficultatibus, quas enodare tot sapientes Critici non valentes, Constantinum non Romæ, sed Nicomediæ Baptismi lavacro renatum asserunt, aliam viam iniit Blanchinius in Notis historicis ad Anastasium Bibliothecarium, ubi de S. Sylvestro varia expenduntur: quapropter ipsius placita hic sub oculos legentium exponere duxi. Ut primo testem omni fide dignum de Baptismo a Constantino Romæ recepto exhibeat, profert verba vetustissimi Chronographi Nestoriani, quem in sua Chronographia transcribit Jo. Malila scriptor Antiochenus sub Justinia-

in hunc modum ficta per orbem terræ mittentes, ad sceleris sui consensum, Imperatore cogente, cæteros Episcopos pepulerunt.

His non obstantibus, Constantinum ab Arianæ Hæreseos labe vindicamus, his argumentis. Primum ex eo petitur, quod inter vivos, agente Constantino, nihil usquam mutire ausi sunt Ariani in Fidem Nicænam. Eam primum convellere tentarunt, imperante Constantio, in Synodo Antiochena; in qua tamen se neque novam fidem tradere, nec Arii discipulos esse professi sunt, teste S. Athanasio in l. de Synodis. *Nos certe*, inquiunt, *Arii Acoluthi non sumus; nec cum simus Episcopalis Ordinis, Presbyterum sequimur, neque aliam fidem, præter quam ab initio traditam recipimus.* Et Sozomenus l. 2. c. 32. refert quod *Eusebius Nicomediæ & Theognius Nicææ, expositionem Fidei ab his qui Nicææ convenerant, promulgatam, scriptis innovare cœperunt. Et aperte quidem caput illud rejicere non audebant, quo Filius Patri consubstantialis asseritur. Norant enim Imperatorem in ea esse sententia.* Si igitur Eusebiani ipsi Constantino imperante, & diu postea sub Constantio, se Arii sectatores nec dici, nec videri passi sunt; nulla specie veri Constantinus ab ipsis in Arianam Hæresim tractus dici potest.

Alterum argumentum eruitur ex testimonio S. Athanasii in *Epistola ad solitarios*, ubi conqueritur, quod Constantius paternæ Fidei ac pietatis non sectetur vestigia. *Idem*, inquit, *ob sceleratam & Christo odiosam Hæresim, nec quid juris sit, novit, & erga fratres se inofficiosum præbet, propter quam ne Patris quidem sui voluntatem integre observari permittit, sed quod volupe est Hæreticis, observat; Quod autem illis grave est, ibi nequit Patris sui reverentiam tueri. Siquidem Pater ex calumnia Eusebianorum Athanasium in Gallias ad tempus amandavit, quo liber esset ab eorum crudelitate, qui illi per insidias imminebant. Hoc enim a beato Constante ejus fratre post mortem Patris scriptum fuit, ut ex illius literis patet . . . Quod si Pater ejus Arium sub oculos suos admisit, eum tamen cum perjurum, ac proinde effusis visceribus disruptum jacere cognovisset, nulla benevolentia prosecutus est; sed eum re cognita damnatum, & pro Hæretico habuit.*

Tertio id convincitur ex gestis Sancti Athanasii, qui post obitum Constantini, filium ejus Constantem adiens, eum rogavit ut paternæ Fidei custos & vindex esset. Rem gestam narrat Theodoretus *lib. 2. Historiæ Ecclesiasticæ, cap. 4. Athanasius vero ad Constantem profectus, Arianæ factionis insidias coram eo deploravit, & Apostolicam Fidem bello appeti conquestus est. Simul Patrem suum ei in memoriam revocavit, & Magnam Synodum, quam ille convocaverat: & quemadmodum ea quæ ab Episcopis conscripta fuerant, ille, utpote eorum particeps lege lata confirmavisset. Hæc cum lamentis prosecutus, Imperatorem ad Patris sui æmulationem excitavit. His enim auditis, statim ille ad fratrem literas dedit, quibus eum hortabatur, ut paternæ pietatis hæreditatem integram atque inviolatam custodiret.*

Quarto. Idem probatur ex S. Hilario, qui l. 1. ad Constantium, ipsum vocat *Paternæ pietatis hæredem rebellem.*

Quinto ex Sancto Epiphanio, *Hæresi 69.* ubi Constantium Imperatorem cum Constantino ipsius Patre comparans, ait: *Qui cum cæteris in rebus perhumanus ac bonus esset, utpote magni illius, in omni virtutis genere perfecti, religiosique Constantini filius, qui sinceram ex animo fidem constanter retinuit: sed & Constantius ipse pius alioquin, ac multis probitatis ornamentis præditus, hac una re aberraverint, quod non impressa a Parente Fidei vestigia secutus est.*

Sexto. Ecclesia Græca Constantinum inter Sanctos adscripsit, ejusque memoriam celebrat die 21. Maji, ut in Menologiis videre est. Ejus etiam nomen ex sacris Dyptichis *Inter sacra Mysteria imprætermisse commemoratur cum aliis Orthodoxis Imperatoribus, qui Ecclesiam Dei exaltaverunt:* inquit Nicolaus I. Pontifex Maximus in Epistola ad Michaelem Græcorum Imperatorem. Denique Chalcedonensis Concilii Patres Marciani Imperatoris fidem ac pietatem magnificentius a se prædicari non posse existimarunt, quam si *Marciano Novo Constantino* acclamarent. Ex quibus omnibus colligitur, Constantinum Imperatorem nusquam in Arianum dogma declinasse.

Inficias tamen ire non possum, quin plus æquo faverit Arianus Constantinus, &

in

ctum Athanasium, aliosque Orthodoxos Antistites aliquando fuerit iniquior. Sed rianum fuisse non evincunt. Quis enim vel religiosissimus Princeps non decipiaandoque ab impiis, dum sanctitatem præ se ferunt? Eusebiani vivente Constane Catholicos mentiebantur, Nicænam Fidem venerabantur extrinsecus, licet Acorde gererent, ac intimis in medullis Arianæ Hæreseos virus occultarent. Imrem commovebant in Sanctum Athanasium, non ejus fidem incusantes, sed ejus entes sanctitati, Vindices ac zelatores Ecclesiasticæ se simulabant Disciplinæ: atta Constantino, cujus facilior erat & ad credendum levior animus, imponebant. causa cur Athanasium Treverim relegaverit, cur Presbytero Ariano, qui Sorori Constantiæ gratissimus, qui filio suo Constantio charissimus erat, suum commenrit testamentum. Quod primus omnium scripsit Ruffinus, l. 10. & ex eo hausit tes. Eam tamen narrationem suspectam habet Valesius in Annotationibus ad l. 1. oriæ Ecclesiasticæ Socratis. Primum, quia S. Athanasius, qui omnes Arianorum fraudetegere ac traducere solet, ejus rei nuspiam meminit. Deinde quia nomen illius byteri supprimitur: atqui si Presbyter ille gratia & auctoritate tantum valuit apud stantinum, ut testamentum suum moriens ei traderet, dignus profecto fuit, cujus nen commemoraretur. Rufini vero levem esse auctoritatem ait Valesius, quippe qui toriam suam negligenter admodum conscripserit, non ex monumentis rerum geum, sed ex fabulosis narrationibus.

Ad momenta initio Dissertationis opposita respondeo, hæc omnia testimonia uni S. anasii auctoritati, qui testis horum oculatus extitit, quique horum pars magna t, postponenda esse. Lucifer Calaritanus, qui sub Constantio floruit, scripsit Sanctum hanasium exilio damnatum a Constantino, *quod Arianus esse noluerit*: quia revera c erat causa cur eum persequerentur Eusebiani, eumque Constantino invisum redrent; licet alio prætextu hæc adversus ipsum omnia molirentur. Scripsit etiam Conantinum ad Arianos se contulisse, quia ipsis nimium favit. Hæc, de qua loquitur everus Sulpitius, *depravatio*. Nimia illa Constantini facilitas & propensio in Arianos ub Catholici nominis larva delitescentes, Sanctum Hieronymum impulit ut scriberet sum in *Arianum dogma declinasse*. De Rufino idem dicendum est. Sed his præter SS. thanasium, Hilarium, & Epiphanium supra laudatos, opponimus adhuc Socratem, 1. *Historiæ Ecclesiasticæ*, *cap.* 38. ubi postquam narravit infamem Arii obitum, qui n latrinis Constantinopolitanis impiam animam cum visceribus effudit, hæc de Constantino subjungit: *Imperator vero Christianæ Religionis eo magis adhæsit, cum Nicænæ Fidei veritatem Dei ipsius testimonio confirmatam esse intelligeret*. Opponimus & Sozomenum, *l.* 2. *Historiæ*, *c.* 30. ubi refert, Constantinum qui ab Ario exegerat, ut uramento confirmaret se nihil in mente claudere præter illa, quæ in Fidei Formula scripserat, audita infami Arii nece, cognovisse impium Hæresiarcham divino judicio *perurii convictum esse*. Et manifeste tunc omnibus patuisse, adeoque & Constantino ipsi, & Eusebianorum minas infirmas, & spem Arii vanam fuisse, & *Arianam vesaniam*, *& hic, & in Ecclesia primogenitorum Dei, a Servatore nostro communicatam esse*. Denique testatur Sozomenus, c. 32. post Synodum Tyriam, quo tempore Sancti Athanaii hostibus aures facilius commodabat Constantinus, nec ipsius ab exilio revocationem Sancti Antonii, Clericorumque, ac Virginum Alexandrinarum precibus concedere volebat, utpote hominis quem contumeliosum, arrogantem, discordiæque & seditionis auctorem credebat: Testatur, inquam, Sozomenus, tunc *Arii dogma*, *licet in disputationibus multorum studio ac favore defenderetur, nondum tamen in peculiarem sectam ex auctoris nomine distinctum fuisse. Sed cunctos simul Collectas egisse, atque inter se communicasse*. Quæ cum ita sint, excusandus est Constantinus Imperator, quod Arianis, qui externa Fidei professione & Communione Catholici videbantur, deceptus faverit: nec propterea Arianæ Hæreseos suspicione ejus gloria violanda est.

Ad hos Auctores accedit Theodoretus, qui *l.* 1. *Historiæ Ecclesiasticæ*, *c.* 32. testatur Constantinum testamento suo *Magnum Athanasium Alexandriam redire jussisse*, *idque præsente Eusebio, & ne hoc fieret magnopere dissuadente*. Et c. 33. ejusdem Imperatoris defensionem suscipit his verbis: *Nemini porro mirum videatur, quod fraude circum-*

ven-

ventus, tantos Viros in exilium egerit. Episcopis enim decipientibus credidit, qui malitiam quidem suam tegebant, sed alioqui clari atque illustres erant. Sciunt autem sacrarum Literarum periti, divinum Prophetam Davidem perinde deceptum fuisse. Decepit autem illum non Pontifex, sed servus vernaculus ac furcifer, Siba scilicet, qui adversus Miphiboseth mentitus est Regi, & agrum illius ita obtinuit. Atque hęc dico, non ut Prophetam incusem, sed ut Imperatoris nostri defensionem proponam, & humanæ naturæ imbecillitatem ostendam, doceamque credendum non esse accusatoribus solis, quamvis fide digni videantur, sed aurium alteram reis esse reservandam. Ac Imperator quidem a terreno regno ad alterum longe præstantius migravit.

SCHOLION.

In hac Dissertatione, p. 398. Editionis primæ Religiosi Censores hanc Propositionem notant: *Princeps non debet habere unam solam aurem pro Accusatoribus, sed semper audiendi sunt rei.*

Resp. Religiosorum Censorum judicio male scripsit *Theodoretus*, *l.* 1. *Historiæ Ecclesiasticæ*, c. 33. *Credendum non esse Accusatoribus solis, quamvis fide digni videantur, sed aurium alteram Reis esse reservandam.* Verba *Theodoreti* dumtaxat hic retuli, de meo nihil addidi. Mirum est quod Religiosi Censores expungendam censeant juris ipsius naturalis Regulam, quam ne ipsa quidem idololatria in Ethnicorum animis delevit. Unde *Festus* Præses (ut refert S. Lucas *Act.* 1.) ajebat: *Non est Romanis consuetudo damnare aliquem hominem, prius quam is qui accusatur, præsentes habeat accusatores, locumque defendendi accipiat ad abluenda crimina.* Hinc Seneca Tragicus: *Qui statuit aliquid parte inaudita altera, æquum licet statuerit, haud æquus fuit.*

Monitum ad Lectorem.

Ne plus justo sequens Tomus octavus excrescat, apponenda in hoc Tomo duxi etiam Dissertationes 23., & 24. contra ac in Elencho totius Operis in primo Tomo exarato statutum fuerat.

INDEX
RERUM PRÆCIPUARUM
Quæ in hoc ſeptimo Tomo continentur.

A

ACACIANI nova Arianorum ſoboles, 50. & ſeq. Acacianorum nova fidei formula eaque omnium deterrima, 87.
Ædeſii in fide conſtantia & Martyrium, 1.
Aerius Arianus primum, tum hæreſiarcha, 116. Aerii error capitalis, *ibid.* Cæteri Aerii & Aerianorum error, *ibid. & ſeq.*
Aetiam & Eunomii Arianæ hæreſeos ſoboles, 97. Hujus ſectæ ortus, & progreſſus, *ibid.* Errores, *ibid. & ſeq.* Damnatio, 99.
Agapius feris objectus, 2.
Alexandrinum Concilium in cauſa S. Athanaſii, 67.
Alexandrinum Concilium poſt reditum S. Athanaſii celebratum, 87. Hujus Synodi Decreta, *ibid.* Alterum Concilium Alexandrinum ſub S. Athanaſio, Joviano imperante, congregatum, 88.
Alexandrinum Patriarcha dignitatem & privilegia Meletii Schiſmate deperdita recuperat, 488. & ſeq. Alexandrinum inter & Romanum Epiſcopum inſtituta comparatio in ſexto Canone Concilii Nicæni, quoad jus Patriarchicum, 490. Quoad jus Ordinationum, *ibid.* Et quoad cætera jura Patriarchalia, 492. & ſeq. Alexandrini Patriarchæ jura, 150.
Altaria ſecundum inanes revelationes erecta reprobantur, 150.
S. Ambroſius Mediolanenſis Epiſcopus, unus e quatuor Eccleſiæ Latinæ Doctoribus, 271. Ejus in munere Paſtorali vigilantia, & in propugnanda fide & in tuenda Diſciplina fortitudo, *ibid.* Egregia S. Ambroſii facta, *ibid.* Plura e Græcorum Patrum, & præſertim ex S. Baſilii ſcriptis Ambroſius defloravit, 272. Ambroſius a veteribus & a Pelagio ipſo Hæreſiarcha laudatus. 272. Opera S. Ambroſii legitima & illegitima, *ibid.* & ſeq. Commentaria in Apocalypſim S. Ambſoſium Auctorem non habent, *ibid.* Liber de vitiorum virtutumque conflictu ad Simplicianum S. Ambroſii non eſt, *ibid.* Libellus de Spiritu Sancto tribus Ambroſii libris de Spiritu Sancto male adjunctus, 144. Tractatus de Concordia Matthæi & Lucæ in Genealogia Chriſti deſcribenda Ambroſio adjudicatur, *ibid.* Tractatus de origine & moribus Brachmanorum ſpurius S. Ambroſii fœtus, *ibid.* Expoſitio in Cantica Canticorum ex variis operum S. Ambroſii locis ab Antonio Demochare excerpta, *ibid.* Liber unicus de Pœnitentia non eſt S. Ambroſii, ſed Victoris Turonenſis, *ibid.* Commentarii in Epiſtolas S. Pauli Ambroſio abjudicantur, 272. Epiſtolæ ex Ambroſianarum numero ſegregandæ, *ibid.* Sermones pene omnes inter Opera S. Ambroſii editi ſunt alterius auctoris, 273. Canticum *Te Deum Laudamus*, a S. Ambroſio non compoſitum, *ibid.* Libros de Vocatione gentium non eſſe Ambroſii multa probant, 274. Poſterior Davidis Apologia Ambroſio ſuppoſita, *ibid.* Tractatus ad Virginem lapſam S. Ambroſio vindicatur, nec favet Novatianis, *ibid.* Duplicem de Pœnitentia librum S. Ambroſio falſo abjudicat Petrus Soto, 275. Librum de Viduis, S. Ambroſii eſſe perperam negant Critici Heterodoxi, *ibid.* Tractatus in Symbolum Apoſtolorum non eſt S. Ambroſii, *ibid.* S. Ambroſio ſuppoſitus liber de dignitate Sacerdotali, 276. Expenduntur libri ſex de Sacramentis, & S. Ambroſio contra Heterodoxos aſſeruntur, 276. & ſeq. Quæ S. Ambroſii Opera exciderint, 279. S. Ambroſii

brosii nævi, 280. Utrum S. Ambrosii nævi ipsius Auctoritatem elevare possint in controversiis fidei, *ibid.* & *seq.*
S. *Amphilochius* Iconii in Licaonia Episcopus, 263. Insigne S. Amphilochii adversus Arianos factum dictumque, *ibid.* S. Amphilochii Doctrina, eloquentia, & opera, 264.
Anastasius ad Romanæ Sedis fastigium evehitur, 12. Epistolæ Anastasii legitimæ, vel adulterinæ, *ibid.* Concilia sub ejus Pontificatu celebrata, 12.
Ancoratus S. Epiphanii quid sit & quare sic nuncupatus, 283.
Ancyranum Concilium quando & quo præside celebratum, 133. Ancyrani Concilii Canonum synopsis, *ibid.* Varii Pœnitentiæ lapsorum gradus ante Synodum Ancyranam instituti. 134. Nulli in exitu vitæ communio a Patribus Ancyranis negata, *ibid.*
Ancyranum Semi-Arianorum Concilium, 82.
Andragatius, Gratiani Imperatoris proditor & parricida, 326. & 729.
Anima rationalis incorporalis est & quare, 234.
Antiochenæ Ecclesiæ schisma, 109. Origo ejus, & progressus, *ibid.*
Antiochenum Concilium, 100.
Antiochenum Arianorum Concilium, quando & quo præside celebratum, 67. & *seq.* Antiocheni Concilii nullitatis capita, *ibid.* Variæ fidei formulæ in Concilio Antiocheno ab Arianis editæ, 68. Canones Antiochenæ Synodi, 69.
Antiochena II. Synodus Arianorum & fidei formula ab ipsis hoc in Conciliabulo confecta, 73.
Antiochenum III. Arianorum Conciliabulum, 87. Arianorum nova fidei formula aliaque illo in Conciliabulo gesta, *ibid.*
Antiochenus Patriarcha & Diœceses ipsi subjectæ, 150.
S. *Antonii* vita a quo conscripta, 208. Utrum S. Antonius indoctus & illiteratus fuerit, *ibid.* & *seq* Antonii pallium duplex, 209.
S. *Antonius* Ægyptius, Monachorum Pater, 191. Opera ejus vera vel supposita, *ibid.*
Apocalypsis libri Asiaticis Ecclesiis ante Concilium Laodicenum nondum accepti, 137.
Apollinaris uterque Pater & Filius, patria eorum, professio, quo tempore floruerint, 113. Apollinaris lapsus, *ibid.* Apollinaris error palmaris 113. A quo hunc errorem hauserit Apollinaris, 114. Quo tempore Apollinaris hæresim disseminaverit, 115. A quibus & quando damnatus sit Apollinaris 116. Utrum Damasus Pontifex Maximus Apollineris Hæresim aut illius sectatoribus faverit, *ibid.* & *seq.* Quis Apollinaris errores impugnaverit, 118.
Apollinaristarum Secta a quo nomen traxerit, 113. Apollinaristarum errores 114. Apollinaris & Apollinaristarum Dogmata in quo differant, 115. Apollinaristarum errores a quibus impugnati, 118.
Apostatæ. Leges contra Apostatas latæ, 331. Disciplina circa Apostatas Pœnitentiam in infirmitate dumtaxat postulantes, 35.
Apostoli utrum uxores habuerint, 486.
Appellationes ad Romanum Pontificem, 75.
Appiani pro fide certamen, 1.
Aquilejensis Synodus quare & a quo congregata, 93. Numerus & nomen Episcoporum qui Aquilejensi Synodo adfuere, *ibid.* Aquilejensis Synodi Decreta, *ibid.* & *seq.*
Arcadius Imperator Orientis, nuptiæ ejus & bella, 332.
Arelatensis Ecclesiæ dignitatis origo, 141. & *seq.*
Arelatensis I. Concilii Convocatio, 34. 346. Præses, *ibid.* Episcoporum numerus, 330. & *seq.* Synopsis Canonum Arelatensis I. Concilii, 34.
Arelatense Arianorum Conciliabulum, 80.
Arius, patria ejus, externa corporis species, comitas, urbanitas, & in dialecticis argutiis peritia, 47. Arius Schismaticus fuit antequam Hæresiarcha, *ibid.* Quo tempore Arius hæresim disseminaverit, 47. Arii errores, *ibid.* & *seq.* Primi Arii Discipuli & fautores, 48. S. Alexandri adversus Arii hæresim vigilantia, *ibid.* Arii damnatio & exilium, 49. Quomodo ab exilio revocatus fuerit & restitutus, *ibid.* & *seq.* Arii infelix exitus, 50. Arianæ sectæ multiplex factio, 56. Insidiæ & persecutiones Arianorum

rum

…ium in S. Athanasium & alios Nicænæ Fidei defensor, 51. & seq. 79. & seq. 503. & seq. Concilia in causa Arianæ hæreseos & Arianorum celebrata, 85. De duobus prioribus Conciliis Alexandrinis contra Arium, ibid. Arius in utroque damnatus, 61. Utrum Arius a Nicæna Synodo susceptus fuerit & communione donatus, 428. Arius in Concilio Nicæno vocatus, auditus, & hæreseos convictus anathemate confoditur, 53. Utrum fidei formula ab Arianis Synodo oblata a Nicænis Patribus approbata fuerit, 52. Ariani Episcopi Nicænæ Synodo & Arii damnationi subscribunt, ibid. 424. & seq. Arius cum suis in Conciliabulo Hierosolymitano recipitur in Ecclesiam, 66. Utrum Conciliabuli hujus tempore Arius ab exilio revocatus fuerit, ibid. & seq. Arianarum Constantinopolitana Synodus ibid. 86. Quare celebrata, ibid. Concilium I. Antiochenum Arianorum, 66. Ariani Concilio Romano adesse renuunt, 72. Secunda Synodus Antiochena Arianorum, 73. Nova fidei formula ab ipsis in hac Synodo verbis fictis fabricata, ab Episcopis Catholicis rejecta, ibid. Arelatense Arianorum Concilium, 82. Arianorum adversus Patres Ariminenses calumniæ & persecutio, 85. & seq. Arianorum artes subdolæ in Tyanensi Synodo, 90. Alia Arianorum Conciliabula, ibid. Arianorum Impugnatores 93. & seq. Utrum visio S. Petri Alexandrini de Ario vera sit, 426. Secundum Concilium Alexandrinum num contra Arium, 377.

…iminense Concilium, a quo & quare convocatum, 84. Numerus Episcoporum, ibid. Synodus Ariminensis duas in partes divisa, 84. Dicendi ratio in Concilio, ibid. Ariminensis Concilii fides & Decreta, 85. Arianorum in Ariminenses Patres calumniæ, ib. Imperator Constantius Ariminenses Patres cum Arianis communicare solicitat & impellit, 86.

…nobius Ethnicus primum, dein Christianus, 180. Arnobii stylus & opera, ibid.

…iatica Diœcesis, & ejus amplitudo, 151.

…sterius Amaseæ in Ponto Episcopus, ab ejusdem nominis Arianæ factioni addicto diversus, 273. & seq. Opera ejus, ibid.

…hanasius in recusanda Arii communione constantissimus, 51. Multiplex in S. Athanasium Arianorum calumnia, ibid. & seq. Athanasius falsis testibus accusatus Treveros in Gallias amandatur, 54. Athanasius Constantis & Constantini Junioris mandato, Constantio etiam consentiente Alexandriam revocatur ibid. Athanasius novis falsisque accusationibus vexatur, 54. Constantius Athanasio benevolus effectus Alexandriam ipsum revocat, 55. Ariani Constantium Imperatorem contra Athanasium novis artibus, & calumniis incitant, 55. & seq. Ariani bellum in S. Athanasium instaurant, 57. Athanasius a Syriano Duce oppetitus Alexandria fugit, ibid. Ariani Gregorium Cappadocem in Alexandrinam S. Athanasii sedem intrudunt, 55. & 68. Alexandrinum Concilium in causa Athanasii, 66. Athanasius in Concilio Romano absolvitur & secti restituitur, 72. S. Athanasii obitus, 194. Disputatio duplex S. Athanasii cum Ario pseudepigrapha, 281. Libri de unita Deitate Trinitatis non sunt S. Athanasii, 202. Quæstiones ad Antiochum suppostitius S. Athanasii fœtus, 194. Spuria S. Athanasii ad Marcum Papam Epistola, 195. *Expositio fidei* dubium S. Athanasii opus, ibid. Ratio dubitandi, ibid. Symbolum *Quicumque* non est S. Athanasii, 196. Momenta hoc opus S. Athanasio adjudicantia, 197. & sequenti Liber de Virginitate asseritur S. Athanasio, & adversus Sultetum & Rivetum vindicatur, 199. & sequenti Testimonia ex Scriptura, *de naturali communione* essentiæ inter Patrem & Filium & Spiritum Sancti Athanasii opus dubium, 202. Tractatus de Definitionibus spurius S. Athanasii fœtus, ibid. Homilia in Passionem & Crucem non est S. Athanasii, ibid. Libellus de Passione Imaginis Christi S. Athanasio suppositus, 202. & seq. Homilia de Annuntiatione S. Athanabo falso adscripta, 212. Epistola ad Serapionem de Spiritu S. vindicatur S. Athanasio 204. Historia de Melchiseecho indigna S. Athanasio, 206. Calvinistis S. Athanasius non favet adversus realem Corporis Christi in Eucharistia præsentiam, ibid. Vita S. Antonii asseritur S. Athanasio, 208. Utrum S. Athanasium, Dœmones corporeos censuerit, 209. Synodi Tyriæ Judicium contra S. Athanasium, multiplici de causa nullum & irritum, 512. & seq. Utrum legitima fuerit S. Athanasii de sententia Tyrii Conciliabuli ad Constantinum Imperatorem appellatio, 515. & seq. S. Athanasius a Synodo Tyris damnatus, & sede sua exturbatus, Julium Pontificem Maximum non ap-

appellavit, 535. S. Athanaſius ad Julii Tribunal non ſtetit, niſi ab ipſo Julio vocatus, *ibid.* & *ſeq.* Iulius Pontifex de Athanaſii cauſa judicat ſummo jure & auctoritate, ut judex a Patribus electus, 536. & *ſeq.* Julius cum S. Athanaſio ceu Sancto & legitimo Antiſtite communionem jungit. 540. Julius non ſolus, ſed non cum Italiæ Synodo communionem & Epiſcopatum S. Athbnaſio reſtituit, 613.

Audæus. Ejus mores integerrſmi, ſeverior Diſciplina & lapſus, 102.

Audiani. Eorum auctor & errores, 115. Utrum inter Hæreticos ſint anumerandi, *ibid.*

Auſonius Poeta Chriſtianus 301. Poeſes ab ipſo conſcriptæ & a quibus in lucem editæ, *ibid.*

Auxentius Martyr, 2.

Auxentius Mediolanenſis Antiſtes Arianus, 101. S. Hilarii Pictavienſis geſta contra Auxentium, *ibid.* Auxentius in Romana Synodo damnatur, 129.

B

B*Aptiſmus*. Vis & efficacia Baptiſmi a quo ſit, 216. Baptiſmatis miniſtri actio & virtus, *ibid.* Qui fuerint in ægritudine baptizati ab honore ſacerdotii removentur, 135. Rebaptizationes illicæ, 138. Rebaptizatorum & rebaptizantium pœnæ, 140. Baptiſma quando & a quibus conferendum, 143. Mos baptizandi ſub conditione quando cœperit, 149. S. Cyrilli Hieroſolymitani Doctrina de Baptiſmo Joannis, 245. & *ſeq.* Baptiſma Hæreticorum, 34.

Barlahami invicta pro fide conſtantia, 2.

Baſilius Amaſeæ Epiſcopus & Martyr, 3.

Baſilius Magnus, Cæſareæ in Cappadocia Epiſcopus, & ejus in fide conſtantia, 336. A Juliano Apoſtata exilio damnatur, 5. Juliano exilii ejus Decretum ſcribente, calamus tertio confringitur, *ibid.* S. Baſilii Magni opera, 343. & *ſeq.* Liber de Spiritu Sancto, S. Baſiliu totus vindicatur contra Eraſmum, 280. Aſcetica S. Baſilio aſſeruntur, *ibid.* Satisfit Bellarmini Cardinalis objectionibus, 281. S. Baſilii Liturgia, *ibid.* Quo ſenſu S. Baſilius in Liturgia ſua Euchariſtiam vocaverit Antitypa corporis & Sanguinis Chriſti, 163. & *ſeq.* Alii libri S. Baſilio jure vel perperam adjudicati, 216. & *ſeq.* Canonicæ Epiſtolæ S. Baſilii ad Amphilochium expenduntur, 215. Epiſtolarum ſumma *ibid.* In fide non erravit S. Baſilius, cum matrimonium fornicationis cauſa dirimi poſſe ſcripſit, 216.

Bigami. Qui Virginitatem vovent & poſtea nubunt, Bigami cenſendi ſunt, 133. Bigami a ſuſceptione Ordinum arcentur, 140. Bigami qui, *ibid.*

Bonoſiaci. Eorum errores & damnatio, 122.

Byterrenſe Arianorum Concilium, 81.

C

C*Affaro* Italus, Clericus Regularis Ordinis Theatinorum, & ejus pro Comędia defenſionis retractatio, 185.

Canonizatio. Romanorum Pontificum maxima in Sanctorum Canonizatione diligentia, 442.

Carthaginenſe I. Concilium quare & quando congregatum, 138. Canuuum ſumma, *ibid.*

Carthaginenſis II. Synodus an ſub Genethlio vel Aurelio coacta, 141. Canonum Concilii Carthaginenſis II. Synopſis, *ibid.*

Carthaginenſe III. Concilium & varia ejus Decreta, 142. & *ſeq.*

Carthaginenſis IV. Concilii convocatio, præſens numerus Epiſcoporum, 144. & *ſeq.*

Carthaginenſe V. Concilium quando & quare celebratum, 149. Canones in Carthaginenſi V. Concilio conditi *ibid.* & *ſeq.*

Carthaginenſis Primas, 162. Ipſius jura & privilegia, *ibid.*

Carthaginenſis Catholicorum Epiſcoporum cum Donatiſtis collatio, 370. & *ſeqs* Utrum in conſe-

exemplum trahi debeat ut collationes & disputationes publicæ He-
rr, 296. & seq.
—læ Catechumenis positæ, 114. Catechumeni quomodo ab Episcopis

—imenfis Ecclesiæ Diaconus, ejusdem postea Ecclesiæ Episcopus, 22. in
— Episcoporum damnatur, ibid. Cæcilianus in Romano Concilio absol-
—seq. & in Arelatensi, 23. Utrum causa Cæciliani, quæ in Romano
a Melchiade judicata, sine Summi Pontificis consensu retractata fuerit
ellatensi, 346. Jus Constantini Imperatoris in causa Cæciliani, 350. U-
—rum a judicibus Ecclesiasticis absolutum credere debuerint innocentem tum
ni Ecclesia reciperentur, tum ipsi Catholici, 362. & seq.
—mus, & ipsius jura & privilegia, 151.
—orii Nazianzeni frater, 224. Opera ejus vera vel supposititia, ibid. S.
—, 264.
jurisdictio, 70.
—rsecutio, 1. & seq. Novæ in Christianos calumniæ, 2. & seq.
—onis propagatio, 320. & seq.
—omodo manducetur 206. 207. & 216. Caro Christi cibus spiritalis, 207
—charistia. Crux Christi Vid. Crux. Utrum Christus fuerit omnis dolori
—
—uilejensis Episcopus, 315. Quando floruerit, ibid. Opera ejus, ibid.
Joannes). Patria ejus, parentes, professio & eloquentia, 287. S. Chry-
—onstantinopolitanus Patriarcha creatur, ibid. Disciplinæ Ecclesiasticæ, fidei-
acerrimus, ibid. Conjuratorum Episcoporum malis artibus & Imperatricis
Synodo ad Quercum depositus & in exilium missus, ibid. S. Chrysostomus
cum ab exilio revocatus iterum exul deportatur, ibid. S. Chrysostomi pro fi-
gione labores, & obitus, ibid. S. Chrysostomi, opera, ibid. Stylus, 288. S
hrysostomo Liturgia vindicatur, ibid. S. Joannes Chrysostomus jus ferendæ
unicationis non negat Ecclesiæ, 289. Homiliæ in Acta S. Chrysostomo vindi-
90. Homiliæ Chrysostomo falso adscriptæ, ibid. Opus imperfectus in Mat-
on est S. Joannis Chrysostomi 291. Quibus erroribus scateat, ibid. & seq.
tomi nævi, 293. & 301. S. Joannis Chrysostomi doctrina de visione Dei
ab errore immunis, 293. Beatitudinem Sanctorum ad diem usque ultimi ju-
rri S. Joannes Chrysostomus non censet, 296. De Gratia Christi recte S.
mus, 297. In Deiparam Virginem minus æquus S. Joannes Chrysosto-
1.
ncilium, 32.
oncilii Epocha, 338. Utrum Cirtensis synodus ante vel post Diocletiani per-
m congregata fuerit, ibid. & seq.
e Donatistarum soboles, 30.
li nisi pro certis Ecclesiis ordinati, 34. Speciem mansuetudinis Ecclesiasticæ &
æ quam Principibus Clerici debent, 57. Subintroductarum mulierum contu-
Clericis vetitum, 63. Clerici qui in aliam Diæcesim migraverunt, Episcopo
revocanti parere debent, 69. Clericis convivia, spectacula, & saltationes pro-
, 138. & seq. Clericis in una domo extraneis fæminis convivere vetitum,
3. Clerici contumaces, ibid. Alieni Clerici non ordinandi, 158. Disciplina cir-
cos, 143. Clericorum judicia, ibid. & seq. Clerici bibendi causa tabernas non
ntur, 144. Clericorum vita & mores, 146. Clericorum duplex genus, 158.
Clericalis nondum in usu, quarto sæculo, ibid. Vestes civiles Clericorum a
n vestibus nondum distinctæ, 166. & seq. Clerici ab oneribus publicis immu-
2. Clericorum immunitas ab oneribus personalibus & extraordinariis, 173. Ec-
gri & privatæ professiones Clericorum tributa pendebant, ibid. Curiale & qui
muneribus erant devincti, ad Clerum admitti non poterant sine licentia Prin-
74. Utrum Nicænæ Synodi Canon III. Continentiam ab uxoribus ante sacram

Ordinationem ductis Clericis Majoribus præceperit, 413. & seq. Quamvis Nicæna Synodus de majorum Clericorum cælibatu nihil statuerit, ejus tamen temporibus Episcopi, Presbyteri & Diaconi perpetuam continentiam servabant ex Ecclesiæ Disciplina, 460. Pontifices & Concilia a Siricio legem cœlibatus seu perpetuæ continentiæ majoribus Clericis imposuere, 468. & 462. Tumultus hac occasione excitati, 470. Concilium Tridentinum eos qui ad Ordines sacros promoti sunt, ad perpetuam continentiam obligat, 472. Mulierum etiam consanguinearum contubernia Concilia quædam majoribus Clericis interdixerunt, 453. Utrum cœlibatus perpetuus majoribus Clericis fuerit a Christo & Apostolis imperatur, 474. & seq. Clerici disciplina, 136.

Collationes publicæ de fide cum Hæreticis absque Romani Pontificis consensu illicitæ, 372. Collatio Catholicorum Episcoporum cum Arianis coram Gudebado Burgundiorum Rege, 373. Catholicorum Episcoporum cum Severianis Collatio, 374. Collatio Poissiacensis, *ibid.* Collatio Petronii Cardinalis cum Mornæo Plessio, ad Fontemblaudi, 375. Collatio Carthaginensis. *Vid.* Carthaginensis.

Colluthiani. Eorum Auctor, errores & damnatio, 95. & seq.

Collyridianorum Hæresis, quando exorta, 127. & seq. Ipsorum error palmaris, *ibid.*

Commodianus. Varia ejus opuscula, 353. Stylus ejus & nævi, *ibid.*

Communio Laica quid est, 136. Communio sub utraque specie in usu antiquitus, 222. 251. Nullum de Communione sub utraque specie extat Divinum præceptum, *ibid.*

Comediæ Summo Patrum consensu damnatæ, 184. 186.

Concilia. An juris sit Principium Concilia convocare, 355. 380. Concilia omnia œcumenica in Occidente celebrata, convocata sunt a Romanis Pontificibus, 381. Ex facto Constantini, Teodosii, & aliorum Imperatorum Concilia Orientis convocantium colligi non potest jus convocandi Concilia ad ipsos Imperatores, non ad Ecclesiam pertinere, 382. & seq. In Conciliis honoratior locus, 392. Conciliorum annua celebratio, 319. Conciliorum Provincialium Auctoritas suprema in causis simplicium Presbyterorum, non in causis Episcoporum, 320. 327. Ex Epistola Siricii Pont. Max. non recte colligitur supremam fuisse Conciliorum Provincialium auctoritatem, 335.

Constans, Constantini Magni filius, Cæsar a Patre creatus, 321.

Constantis Imperatoris pietas, charitas, religio, 37. Constantis adversus Donatistas Edicta, *ibid.* & seq. Constantis cædes, 322.

Constantinopolitana Arianorum Synodus, 66. Quare celebrata, *ibid.* Marcellus Ancyræ Episcopus hac in Synodo depositus & quare, *ibid.*

Constantinopolitanum alterum Conciliabulum, 76. 86. Aetius & Eudoxius in Constantinopolitano Conciliabulo damnati, 86.

Constantinopolitano Episcopo Patriarchica dignitas quando concessa, 150.

Constantinus Magnus Imperator creatus, 319. Constantini bellum contra Maxentium, 320. Victoria per crucem a Constantino parta, *ibid.* Populus Romanus Senatusque tyrannidis jugo a Constantino liberatus, 144. Monumenta Constantino ingrati animi signum cum Romæ, tum per Africam erecta, *ibid.* Constantini cun Galerio Maximino bellum & victoria, *ibid.* Constantinus Magnus quid in causa Donatistarum egerit, 22. Constantini gesta in causa Arii, 49. Utrum jure suo Constantinus usus sit cum Cæciliano & Donatistis judices dedit, qui eorum causam in Concilio Romano discuterent & finirent, 250. An Donatistis ad ejus tribunal appellantibus alterum judicium Episcopale in urbe Arelatensi concedere debuerit, 351. Utrum post Arelatense Concilium, ultimum hac in caussa judicium Constantinus ferre potuerit, 276. De jure & gestis Constantini in causa Felicis Aptungitani, *ibid.* Constantini leges, 320. Constantinus profanarum superstitionum hostis infensus, *ibid.* Bizantium instaurat & ex suo nomine Constantinopolim vocat, *ibid.* Constantini pietas, humilitas, & cæteræ virtutes, *ibid.* Constantinus res Christianæ Religionis curat, *ibid.* Constantini Filii, 321. Constantinus baptisma suscepit, *ibid.* A quo, quando & ubi, 546. 555. & seq. Quare Constantinus Baptismi susceptionem ad exitum usque vitæ distulerit, 558. Cardinalis Baronii & P. Nicolai Costantinum Romæ a Silvestro baptizatum asserentium argumentis respondetur, 551. Constantinum Magnum rebaptizatum fuisse falsum est, 650. Con-

Constantini obitus & nævi, *362. & seq.* De fide in qua Constantinus Impera- ortuus est, *563.* Ratio dubitandi, *ibid.* Constantinus ab Arianæ Hæreseos labe atur, 563. *& seq.* Constantini in Ecclesiam liberalitas & magnificentia, *169.* 3:21. Oratio ejus celebris *ad Sanctorum cœtum*, §188. Constantinianæ Donationis urm an genuinis sit vel spurius Constantini fœtus, *ibid.*

tinus Junior, & mors ejus infausta, 322.

tinus Cæsar a Constantino Patre creatus, *321.* Constantii varia cum variis bella, Julianum Cæsarem creat, *ibid.* Constantius Arianis favet, *ibid.* Constantius ab boia uxore, muliere Ariana in partes Hereticorum pertractus, 322. Constantinus . Arianarum partium defensor & propugnator, 61. *& seq.* Quid Constantius in sa Athanasii cum Arianis Episcopis egerit, *ibid. & seq.* Persecutio Constantii in erium summum Pontificem, 64. *& seq.* Constantius Liberium donis & minis ad nnationem Athanasii adducere tentat, *ibid.* Constantius Liberium exulare jubet, Constantius Liberium ab exilio revocat, & quibus conditionibus, *ibid.* Constantii secutio in Osium, *ibid.* & *seq.* Constantii in Mediolanensi concilio sub Liberio ty- nni, 80. & *seq.* Constantii leges, & obitus, *363.* & *seq.* Constantium trium re- m pænituit, 322. Constantius sub mortem baptizatus, *ibid.* In Assignanda Imperii onstantii epocha difficultas, *ibid.*

stantius Clorus, Imperator, 319. Virtutes ejus, *ibid.* Præclara Constantii Clori sen- entia, *ibid.* Utrum Helena legitima fuerit conjux Constantii Glori, *ibid.*

tinentia Majorum Clericorum, 453. *& seq.* 460. *& seq.* 468. Perpetuæ lex conti- nentiæ nec a Christo, nec ab Apostolis sacris Ministris imposita fuit, 473. *& seq. Vid.* Presbyteri.

ucis Christi particularum per totum orbem dispersio, 214. Inventionis Crucis Historia vindicatur, *ibid. & seq.* Miraculum perpetuum Crucis Dominicæ, 214.

ultus religiosus. Errores & cultum religiosum emendantur, 235.

urati quarto sæculo, 157.

Cyrillus Hierosolymitanus, semi-Arianis addictissimus, 212. Constantinopolitanorum Pa- trum de S. Cyrillo judicium, 240. S. Cyrilli opera *ibid. & seq.* Catecheses S. Cyril- lo Hierosolymitano contra Rivetum vindicantur, *ibid.* S. Cyrillus in virginem Deipa- ram non iniquus, *ibid.* S. Cyrillus fidei Romanæ Ecclesiæ circa Eucharistiam non ad- versatur, 219. Quo sensu Cyrillus Eucharistiam vocet antitypum Corporis & Sangui- nis Christi, 218. Epistola ad Constantium de signo Crucis, S. Cyrillo Hierosol. vin- dicatur, 222. Epistola nomine Cyrilli Hierosol. ad S. Augustinum de miraculis S. Hie- ronymi scripta, illius Sancti Antistis spurius est fœtus, 222. S. Cyrilli Hierosolymita- ni doctrina de Baptismo Joannis, Romanæ Ecclesiæ fidei consona, 217. *& seq.*

D

D*Amasus* Pontifex Maximus legitimis suffragiis eligitur, 9. Damasi electio Urcisin schismate turbatur, *ibid.* Calumniis Damasus oppetitur, *ibid. Vid.* Ursicinus. Con cilia sub Damasi Pontificatu celebrata, 10. Falsa quæ de Damaso in Pontificali libro conscripta sunt, *ibid. & seq.* Damasi in componendis versibus elegantia, 249. Genui- næ Damasi vel suppositæ Epistolæ *ibid.*

Dei notitia humanis animis ingentia, 284. Dei triplex operatio, 184.

Diaconorum Translationes prohibitæ, 65. Diaconorum fastus & audacia coercetur, *ibid.* Perpetuæ continentiæ lex Diaconis quando imposita, 462. *& seq.* 529. *& seq.*

Diadochus Photices in Illyrico Episcopus, & scripta ejus, 269.

Dictinius Priscillianista Asturicensis Episcopus, 123. *& seq.* Utrum Dictionius ejurata Priscilliani Hæresi sedi suæ fuerit restitutus, 124. Geminus Dictinii Priscillianistæ la- psus, *ibid.* Exemplaria professionis fidei a Dictinio editæ, & diffinitivæ sententiæ in ejus causa latæ a Patribus Toletani Concilii veniunt in suspitionem suppositionis, 124.

Di-

Didymus Alexandrinus, captus a prima ætate oculis Dialecticam & Geometriam perfecte didicit, 267. Opera ejus & elogium, *ibid.*

Discalceati, & eorum error, 227.

Dissidentium oblationes non recipiendæ, 147.

Donatus Duplex, 24. Donatus a Casis nigris Donatistarum parens, *ibid.* Donatus in Synodo Romana damnatus, 23. & *seq.* Utrum Donatus a Casis nigris fuerit Chartaginensis Episcopus, 341. & *seq.* An Donatus ille qui in Concilio Romano damnatus est, fuerit Donatus a Casis nigris, 337. & *seq.*

Donatistarum schisma & hæresis, 24. Schismatis origo, *ibid.* Auctor, *ibid.* Donatistarum separationis ab Ecclesia causa nulla fuit, 362. In quo Donatistæ rei sunt, 363. & *seq.* Auctor schismatis Donatistarum non fuit Donatus Carthaginensis, 22. Quid apud Constantinum egerint Donatistæ, 23. Quid in causa Donatistarum egerit Constantinus, *ibid.* & *seq.* Collatio Carthaginensis Catholicorum Episcoporum cum Donatistis utrum recte & prudenter indicta fuerit & celebrata, 368. & *seq.* Donatistæ in synodo Romana damnati, 23. & *seq.* 386. & *seq.* Ad Imperatorem Constantinum provocant, 23. 341. Variæ Donatistarum detectæ falsitates & fraudes, *ibid.* Donatistæ in Concilio Arelatensi iterum damnati, 25. 341. Donatistarum errores, 28. Mores 28. & *seq.* Schisma Donatistarum inte se, 73. Claudianistæ Donatistarum soboles, *ibid.* Concilia Donatistarum, 31. Concilium Cirtense. *ibid.* Duo Concilia Carthaginensia Donatistarum, 32. Macarius a Constante Imperatore ad compescendos Donatistas in Africam mittitur, *ibid.* Concilia adversus Donatistas celebrata, *ibid.* & *seq.* Donatistæ Romanæ habere Episcopum ambiunt, ut Catholici nominis gloriam subripiant, 35. Donatistæ quare Montenses & Campitæ dicti, 79. Christianorum Imperatorum Edicta & gesta adversus Donatistas, *ibid.* & *seq.* Donatistæ pœna capitis damnati, 36. Capitis pœna in Donatistas decreta exilio commutatur, *ibid.* Donatistæ ab exilio revocantur, 36. Donatistarum superbia, 28. Donatistæ plurimi in seditione cæsi, *ibid.* Donatistæ a Costante rursus exilio damnati, *ibid.* Valentiniani Lex adversus Donatistas lata, *ibid.* & *seq.* Theodosii Senioris, Honorii & Arcadii Imperatorum contra Donatistas edicta, 38. Collatio Carthaginensis cum Donatistis habita, 42. Hujus collationis exitus, *ibid.* & *seq.* Donatistarum in Marcellinum collationis cognitorem calumniæ, 45. Donatistarum impugnatores, *ibid.* & *seq.* Quamdiu duraverit Donatistarum Hæresis, 43.

Dorothea Virgo 2.

Dorotheus Tyri in Phænicia Presbyter & Martyr, 245. Utrum sit idem cum Dorotheo Antiochiæ Presbytero, *ibid.* & *seq.* Opus Dorotheo suppositum, 246.

E

ECclesiæ bona, 168. & *seq.* Constantini erga Ecclesiam liberalitas, *ibid.* Testamenta, & donationes in favorem Ecclesiæ, 169. Respuebat Ecclesia dontiones eorum qui pauperibus parentibus illam anteferrent, *ibid.* Respuebat etiam legata & donationes factas in fraudem filiorum vel neptum, *ibid.* Defunctorum piæ oblationes factę Ecclesiis, 170. Valentiniani Imperatoris lex Ecclesiæ incommoda explicatur, *ibid.* Bonorum Ecclesiæ administratio, *ibid.*

Ecclesiastici liber utrum ab Asiaticis ut sacer ante Concilium Laodicenum receptus sit, 137.

Ecclesiastica Jurisdictio, 70. Ecclesiasticorum Bonorum dispensatio, 71. *Vid.* Ecclesia: Ecclesiastici Viri, *Vid.* Clerici. Disciplina Ecclesiastica quarti sæculi, 135. & *seq.* Principes sæculares Ecclesiasticæ Disciplinæ vindices, 520.

Energumeni. Opera Energumenis imposita, 148.

Ephesinus Exarchus, 151.

Ephrem Edessenæ Ecclesiæ Diaconus, 247. S. Ephrem opera, stylus & elogium, 248. S. Ephrem defenditur ab insultibus Riveti, *ibid.*

onſtantiæ Salamonis Epiſcopus, 282. Quare πεντάλσοττος appellatus, *ibid.* ius a SS. Patribus commendatus, *ibid.* Epiphanius a calumnia vindicatur, iphanii Panarium quid ſit, & quare ita inſcriptum, *ibid.* Ancoratus Epi- quare ſic dictus, *ibid.* Liber de Vita Prophetarum non eſt S. Epiphanii, q. Oratione ſeu Homiliæ octo alteri Epiphanio vindicatur, *ibid.* Bellarmini tolam interpolatam contendentis rationes expenduntur, & diluuntur, *ibid.* S. ſtyllus, 286. Nevi leviores S. Epiphanii, *ibid.*

ranslationes Epiſcoporum vetitę, 64. Epiſcoporum aditus ad Alam circum- 70. 75. Epiſcoporum Reſidentia, *ibid.* Migrationes Epiſcoporum, 71. 75. um judicia canonica, 143. Epiſcopus alienam Diœceſim non invadat, *ibid.* rdinandi dotes, 144. Epiſcoporum mores, 145. Presbyteri ab Epiſcopis ho- actiandi, *ibid.* Novorum Epiſcopatuum erectio, 155. Electio Epiſcoporum, ntum Imperatoribus detulerit Eccleſia in electionibus Epiſcoporum, 156. Epi- Clero Eccleſiæ vacantis electi, *ibid.* Epiſcopi quarto ſeculo ſeculorum Magi- judicio ſubditi, 352. Epiſcoporum continentia, 293. Utrum a Chriſto vel imperata, 535. & *ſeq.*

mate quid ſint, 448. & *ſeq.* Antiquiſſimus Formatarum Epiſtolarum in Ec- s, *ibid.* Utrum Canon aliquis de modo Epiſtolę Formatę conſcribendę a Ni- odo editus ſit, *ibid.*

Quid circa realem Corporis Chriſti in Euchariſtia prȩſentiam ſenſerit S. A- , 473. Chriſti in Euchariſtię Sacramento prȩſentiam S. Cyrillus Hieroſolymi- n negat, 206. Fidei Romanę circa Euchariſtiam non adverſus, 218. & *ſeq.* ſu Euchariſtia ſit antitypum Corporis & Sanguinis Chriſti, 221. 252. & *ſeq.* Hujus ſectę ortus, propagatio & errores, 96. & *ſeq.* Eunomiani Chriſtianę ewerſores, 99. Eunomiani a Theodoſio Imperatore extincti, *ibid.*

Agrippinenſis Epiſcopus, 130. De Euphratę hȩreſi quid ſentiendum, *ibid.* Concilii Agrippinenſis Acta adverſus Euphratam celebrati ſint ſuppoſitia, *ibid.*

Arianę impietatis patroni, 50. Euſebianorum in S. Athanaſium, calumnię, *ſeq.* 537. Euſebiani Gregorium Cappadocem, hominem Arianum in S. Atha- cum intrudunt, 55. 67. Euſebiani Concilio Romano ab ipſis poſtulato canoni- adeſſe renuunt, 72. Utrum Julius Pont. Max. de cauſa S. Athanaſii judica- Iudex ab Euſebianis electus, 533. & *ſeq.* Euſebiani in Concilio Sardicenſi , 84. Euſebiani Sardicenſem pſeudoſynodum celebrant, 76. & *ſeq.* Formula fi- m conciliabulo ab Euſebianis edita utrum ſit catholica, *ibid.*

Marcello Pontifici Romano ſufficitur, 8. Utrum ſub ejus Pontificatu Crux Do- venta fuerit, *ibid.*

Cæſareenſis, Patria ejus, inſtitutio, & eruditio, 188. Euſebii liber adverſus em Nicomedienſem, *ibid.* Librorum Euſebii de prȩparatione Evangelica argu- n, *ibid.* Libri de Evangelica Demonſtratione, 189. Hiſtoria Eccleſiaſtica Euſe- *id.* A Gelaſio partim probata, partim improbata, 190. Cȩterea Euſebii Cȩſa- opera, *ibid.* & *ſeq.* Euſebii in Arianam Hȩreſim propenſio & ſtudium, 214. ſebius in Hiſtoria ſua Eccleſiaſtica nullam Nicęnę Synodi mentionem fecerit, 43. Euſebius Cȩſareenſis Nicęnę fidei formulę ſubſcribit, 443. Utrum Euſebius enſis poſt Nicænum etiam Concilium Arianus fuerit, *ibid.* & *ſeq.* Euſebii A- us intrinſecis argumentis probatur, *ibid.* Euſebii Arianiſmus extrinſecis argu- demonſtratur, 435. Euſebii fictitia ſanctitas, 440. Euſebium ab Arianę Hæ- ſpicione vindicare fruſtra nititur Socrates, 356.

Emiſſenus Epiſcopus Arianus, 192. Euſebius Emiſſenus ab Arianis in Conci- Antiocheno Alexandrinus Patriarcha elegitur, 67. Euſebius delatum ſibi Ale- num Epiſcopatum recuſat, *ibid.* Opera Euſebio Emiſſeno vere vel falſo adjudi- *bid.* Euſebii elogium, 192.

Nicomedienſis Arii patrocinium ſuſcipit, 48. & *ſeq.* Quid Euſebius pro Aria- reſeos defenſionem egerit, *ibid.* & *ſeq.* Utrum Euſebius Nicomedienſis Sym-

bolo Nicęnæ fidei & Arii damnationi subscripserint 475. & *seq.* Suppositisititius est libellus pœnitentiæ Eusebii a Socrate descriptus, 427. & *seq.*

Eusebius Vercellensis, pietas ejus, fides constantia & exilium, 80. & *seq.*

Eustathius Antiochenus, Nicænæ Fidei defensor, 252. Opera ejus genuina vel supposita, *ibid.* Eustathius De Christi persona durius scripsit, 212. Arianorum in eum persecutio, 54.

Eustachiani. Eorum auctor, errores & damnatio, 103.

Eutropii Consulii casus, 333.

Exarchorum dignitas, numeros, & privilegia, 146. Exarchorum brevis auctoritas. *ibid.*

F

F*Elix* Aptungitanus, & ejus causa a Constantino Æliani Proconsolis examini commissa, 353. Utrum jure suo Constantinus Felicis causam Ecclesiasticam sæculari Judici committere debuerit, *ibid.* & *seq.*

Felix Ecclesiæ Romanæ Diaconus ab Arianis in Apostolicam sedem intrusus 9. Felix Roma pollitur, *ibid.*

Firmicus (Julius) quando floruerit, 191. Opera ejus, *ibid.*

G

G*Alerius* Maximinus Armentarius, Imperator, Severum & Galerium Maximum Cæsareas creat. 284.

Galerii Maximiani & Galerii Maximini persecutio, 1. Galerus Maximianus a Deo fædissimo ulcere percussus, 3. Galerii persecutio remittitur, *ibid.* Persecutio rursus accenditur, 3. Christiani calumniis & cruciatibus appetuntur, *ibid.* & *seq.* Galerii Maximiani mors stupenda, 320.

Galerius Maximinus Cæsar & ipsius bella infelici eritu confecta, 312. Obitus ejus, *ibid.*

Gallia. Notitia Provinciarum Ecclesiarum Galliæ, 140.

Gaudentius Brixiensis Episcopus, 316. Opera ejus, *ibid.*

Gelasius senior Cæsareæ in Palestina Episcopus, 267.

Gratianus a Valentiniano Patre Augustus renuntiatur, 275. Gratiani præclara idoles, eruditio, fides, *ibid.* Collegam Imperii Theodosium assumit. *ibid.* Gratiani mors infausta, *ibid.*

Gregorius Bœticus & opera ejus genuina vel supposita, 263. & *seq.*

Gregorius Cappadox Alexandrinæ sedis & Ecclesiæ invasor, 55. 67. Quot annis tyrannidem in Ecclesia Gregorius ille exercuerit, 77.

S. Gregorius Nazianzenus, S. Basilii condiscipulus, & Hieronymi præceptor, 264. & *seq.* Doctrina ejus, pietas, facundia, *ibid.* Constantinopolitanus electus antistes ea se dignitate studio pacis obdicat, 184. Opera vere vel falso S. Gregorio Nazianzeno adjudicata, *ibid.* & *seq.* Utrum S. Gregorius Nazianzenus ante Patris Ordinationem genitus fuerit, 479. & *seq.*

Gregorius Nissenus, S. Basilii frater, 259. Ejus elogium & opera *ibid.* Gregorii Nisseni Oratio in ea Scripturæ verba, *Faciamus hominem* &c. & altera *in procreationem hominis*, ejusdem Sancti Antistitis spurium opus *ibid.* Epistola Canonica ad Letojum vindicatur S. Gregorio Nisseno, *ibid.* Sculteti & Riveti objectionibus respondetur, *ibid.* S. Gregorii Nisseni stylus, 259. Gregorii Orationes XII. contra Eunomium, 260. Oratione magna Catechetica vindicatur S. Gregorio Nisseno, *ibid.* Vita S. Gregorii Thaumaturgi Neocæsariensis Episcopi, Gregorii Nisseni genuinum opus, *ibid.* Critici heterodoxi phrases Eutichianas in S. Gregorio Nisseno arguunt, 261. Ab illorum insultibus Gregorius defenditur, *ibid.* Oratio in Theodoretum Martyrem genuinus est S. Gregorii Nisseni fætus, *ibid.* Utrum Sacram peregrinationum religionem S. Gregorius improbaverit, 263.

Hæ-

H

Æretici. Disputationes seu collationes publicæ cum Hæreticis non habendæ, 418. Nil proficit congressus de Scripturis cum Hæreticis, *ibid.* Collatio Carthaginensis Cathalicorum Episcoporum cum Donatistis, eorumdem cum Hæreticis disputationes non probat, 419. *& seq.* Collationes publicæ de fide cum Hæreticis, absque Romani Pontificis consensu illicitæ, 421. Hæreticorum Baptisma, 34. Leges contra Hæreticos latæ, 275.

Helena, utrum fuerit Constantii Clori legitima conjux, 319.

Helvidius, & ejus hæresis, 141.

Heracleensis Exarchus & ipsius dignitatis gradus, 169.

Herculius Imperium resumit, 359. Ipsius in Severum Cæsarem perfidia, *ibid.* Herculius Roma pellitur, *ibid.*

Hermantes qui, 150.

Hieronymus Presbyter. Patria ejus, professio, peregrinationes, præceptores, eruditio, 303. S. Hieronymi genuina opera, 304. Opera S. Hieronymo supposita, *ibid. & seq.* Annotationes in acta Apostolorum non sunt S. Hieronymi, 305. In lamentationes Jeremiæ Commentaria ad Eusebium S. Hieronymum auctorem non agnoscunt, *ibid.* Commentarius in Psalmos spurius S. Hieronymi fœtus, *ibid.* Commentarii in Job S. Hieronymo suppositi, 305. Commentarii in S. Pauli Epistolas S. Hieronymum parentem non agnoscunt, sed Pelagium, 306. Epistola ad Demetriadem non est Hieronymi, sed Pelagii, *ibid.* Symboli explanatio sub nomine S. Hieronymi vulgata, ejusdem est hæretici, *ibid.* Varios errores S. Hieronymo perperam Dallæus affingit, 307. S. Hieronymus a calumnia vindicatur, *ibid. & seq.* S. Hieronymi auctoritate abutuntur Novatores, 308. Quanta sit S. Hieronymi in controversiis fidei dirimendis auctoritas, 309. Nonnulli S. Hieronymi nævi, *ibid.*

Hierosolyma Judææ caput, sedes Patriarchalis, olim Episcopalis sub Metropoli Cæsareensi, 66. Dedicatio templi Martyrum Hierosolymæ Constantini munificentia extructum, *ibid.*

Hierosolymitani Episcopi honores & prærogativæ, 150.

Hierosolymitani Templi reædificatio a Juliano Apostata frustra tentata, 4. Miraculis & prodigiis Judæi ab Opere deterriti, *ibid.*

Hierosolimitana Synodus a quo & quare celebrata, 66. Hoc in Conciliabulo Arius cum suis in Ecclesiam recepti sunt, *ibid.*

S. *Hilarius* Pictaviensis Episcopus, Arianæ hæreseos acerrimus hostis, 229. Ejus pro fide ærumnæ & certamina, *ibid.* S. Hilarii opera, *ibid.* Stylus, 231. Quanto in pretio Ecclesia habuerit S. Hilarii libros, 231. Utrum S. Hilarius Christum doloris omnis sensus expertem docuerit, 231. S. Hilarius matrimonii indissolubilitatis minime contrarius, 234. S. Hilarius animam rationalem corpoream esse non sensit, *ibid.* S. Hilarius Petri negationem benignius excusat, 235. Mosem nondum mortuum contra Scripturam asserit, *ibid.* Divinitatem a Christi morientis corpore recessisse, quo sensu dixerit S. Hilarius, 236. Hilarius in Deiparam Virginem parum æquus, *ibid.* Primi hominis animam ante corpus a Deo conditam opinatus est Hilarius, *ibid.* Angelos ante mundum corporeum creatos sensit, 237. Hilarius Græci literis parum imbutus, Hebræique Sermonis ignarus, *ibid.* S. Hilarii adversus Arianam hæresim labores, 78. *& seq.* Utrum S. Hilarius Pictaviensis Episcopus Seleuciensi Concilio adfuerit, 85. & Hilarii Pictaviensis gesta contra Auxentium, 91.

Hilarius Sardus, Romanæ Ecclesiæ Diaconus, 232. Hilarii Sardi errores, *ibid.* Utrum Hilarius Sardus resipuerit, 241. Hilarius Sardus auctor Commentariorum in Epistolas S. Pauli, 241. Expenduntur conjecturæ P. Petavii hoc opus Hilario Sardo abjudicantis, *ibid. & seq.* Hilarius Sardus auctor Quæstionum novi & veteris Testamenti, 243. Pelagiani erroris labes ab Hilario Sardo abstergitur, 244. Utrum Hilarius de gratiæ divinæ auxilio male senserit, 145. Hilarius Sardus durius aliquando locutus, 246.

Hipponense Concilium, quo tempore celebratum, 144.

Histriones a Communione removentur, 34.
Honorius Imperator Occidentis, nuptiæ ejus & bella, 333. Honorii leges, *ibid.*

I

Sanctus Jacobus Nisibitanus, unus e Nicænis Patribus, 212. Quare a S. Hieronymo in Catalogo Scriptorum Ecclesiasticorum non recensitus, *ibid.*
Januarius Beneventanus Episcopus, 2.
Idacius Clarus an idem sit cum Idacio Sossubensi, seu Osnobonensi, 249. Idacii Clari opera, *idid.*
Illyrici Synodus, a quo convocata, 90. Præcipua hujus Synodi gesta, *ibid.*
Imaginum usus in Templis meræ Disciplinæ res est, 228. Usu semel constituto, honoraria ipsarum veneratio res est fidei, *ibid.*
Imperatores qui Rempublicam moderarati sunt quarto sæculo, 319. Imperatoris ærarium, prompta subditorum ad subventionem voluntas, *ibid.* Episcoporum sententias in Conciliis promulgatas Imperator auctoritate confirmat, 334.
Imperfectum opus in Matthæum. Ejus auctor & errores, 289. *& seq.* Hæreticæ setentiæ quibus scatet, ab Hæreticis interpolatoribus in illud intrusæ, 326. Auctor Operis *imperfecti* male de Trinitate censet & sibi ipsi contradicit. *ibid.* Baptisma Hæreticorum irritum asserit, *ibid.* Animam Baptismo aquæ non santificari affirmat, 290. Solam animam ad substantiam hominis pertinere docet, *ibid.* Malos Sacerdotes non esse coram Deo ordinatos propugnat, *ibid.* Matrimonium natura sua esse peccatum contendit, *ibid.* Secundas nuptias damnat. 292. Verum Christi Corpus in Eucharistia non contineri docere videtur, *ibid.*
Interstitia servanda, 75.
S. Joannis Baptistæ capitis inventio & translatio, 330.
Joannis Baptisma, & quid de eo Cyrillus Hierosolymitanus senserit, 217. *& seq.* Baptisma Christi Joannis Baptismo longe præstantior, *ibid.* Utrum Joannis Baptisma peccata remiserit, *ibid.*
Joannes Hierosolymitanus, Doctrinæ Origenis acerrimus defensor, 309. Opera ejus genuina vel supposita, *ibid.* & *seq.*
Jovianus Imperator, Patria ejus, & dotes, 147. Joviani in Catholica fide constantia, *ibid & seq.* Hæreticos omni arte ad fidem revocare fatagit, *ibid.* Imperii securitati Jovianus consuluit, *ibid.* Joviani obitus, *ibid.*
Jovinianus Monachus, 141. Vita ejus mollis & voluptaria, *ibid.* Errores, *ibid. & seq.* Damnatio, 125. *& seq.* Joviniani & *Jovinianistarum* impugnatores, *ibid.*
Judith liber ante Concilium Laodicenum ut sacer ab Asiaticis non receptus, 126. Judith liber a Nicæna Synodo in numero Sacrarum Scripturarum computatus, 447.
Julianus Imperator creatus, 323. Juliani in Constantii patruelis & decessoris sui amicos inhumanitas, *ibid.* Julianus Christiani nominis hostis infensus, *ibid.*
Juliani Apostatæ in Christianos persecutio, 3. Juliani persecutio a persecutionibus ab aliis Imperatoribus illatis dissimilis, *ibid.* Christianos per contemptum Gallilæos vocat, *ibid.* Statuam suam Julianus inter idola collocat, & quare, *ibid.* Varia Juliani Apostatæ in Christianos acta, *ibid.* Dolis diversis Christianos fallere tentat, *ibid.* Leges contra Christrianos fert iniquas, 4. Antiochenam Ecclesiam invadit, polluit, diripit, *ibid.* Juliani statua ignis cælesti absumitur, *ibid.* Judæis contra Christianos Julianus favet, *ibid.* Christi sententiam de perpetua Templi Hierosolymitani ruina frustrare præsumens, ejus instaurationem sumptibus immensis & fructus inani aggreditur, *ibid.* Ethnicos in Christianos commovet, 5. SS. Basilium & Gregorium Nazianzenum devincire Julianus conatur, *ibid.* Ab ipsis delusus eorum exitium meditatur & decernit, *ibid.* Julianus Apostata male perit. 323. Juliani insana de seipso opinio, *ibid.*
Julius ad Pontificiam Sedem evehitur, 9. Opera ejus genuina vel supposita, *ibid.* Concilia sub Julii Pontificatu celebrata, *ibid.* Julius causæ Athanasii cognitionem suscepit, 537.

537. Utrum Julius de illa judicaverit summo jure & auctoritate, an ut arbiter tantum a partibus electus, *ibid.* & *seq.* Qua ratione gesserit se Julius Pontifex erga Episcopos ab Eusebianis accusatos, 539. Ariani Julium anathemate feriuntur, 540. Jus cognoscendi de causis Episcoporum unde vindicat Julius, *ibid.* Julius cum S. Athanasio ceu legitimo sanctoque Episcopo communionem jungit, 540. Julius communionem & Episcopatum S. Athanasio non restituit nisi suffragante quinquaginta Patrum Synodo, 544.

Juramenta de malo faciendo vel alteri inferendo emissa, & generatim quæ contra virtutem pugnant, non servanda, 258.

Juvencus Presbyter. Patria ejus & opera, 288.

L

IN Labris pollui quid sit, 290.

Lactantius Firmianus, Rhetor, & Crispi Cæsaris filii Constantini præceptor, 180. Lactantii opera, *ibid.* Fecundia, *ib.* Errores & nævi, *ibid.* Lactantius Ethnicæ superstitionis acerrimus impugnator, *ibid.* & *seq.* Religionem esse propriam hominis differentiam censet Lactantius, 182. Solum lumen cœlestes ac Legem divinam humanorum actuum regulam esse docet Lactantius, *ibid.* Christianæ vitæ officia Lactantius præclare præscribit, 183. Spectacula Christianis vetita esse contendit. Lactantius, *ibid.* Dei notitiam humanis animis ingenitam Lactantius innuit, 184.

Lampsacena Synodus a quo convocata, 89. Lampsacena Synodus Catholica, *ibid.* Lampsaceni Concilii Decreta, *ibid.*

Legatorum quos Romanus Pontifex ad Orientalia Concilia œcumenica mittere solebat duplex genus, 393. & *seq.*

Liberius Pontifex Maximus inauguratur, 9. Propter fidei Nicænæ, & S. Athanasii defensionem in exilium mittitur, *ibid.* Liberii pœnitentia, *ibid* & *seq.* Constantii persecutio in Liberium, 64. *Vid.* Constantius.

Libri Canonici 143.

Lucilla Hispana mulier præpotens & factiosa, 22. Quomodo Donatistarum schismati & hæresi occasionem dederit, *ibid.*

Licinius Imperator creatus 319. Licinis hostis Christianorum infensissimus 2. & *seq.* Varia Licinii in Chistianos Edicta, *ibid.*

Lucifer Calaritanus Arianorum infensus hostis, 212. Postea schismaticus, *ibid.*

Lucifer Calaritanus Paulinum imprudens Antiochenum Episcopum creat 109. Lucifer ab Ecclesiæ se abstrahit communione, 110. Luciferianum schisma, *ibid.* Utrum Lucifer Calaritanus aliquid contra doctrinam Catholicam senserit, *ibid.* An Luciferani inter hæreticos fuerint annumerati, 111. Lucifer Calaritanus extra Ecclesiæ communionem obiit, 112. Quare Hieronymus Luciferum appellavit beatum, *ibid.* Lucifer Calaritani opera, 229.

M

MAcedonius Arianus in sedem Constantinopolitanam intrusus, 104. Dira cædes Macedonii ambitu patrata, *ibid.* Macedonii facinus & abdicatio, *ibid.*

Macedonius novæ hæreseos parens, & ipsius damnatio, 104. & *seq.*

Macedoniani. Hujus sectæ auctor & occasio, 104. & *seq.* Macedonianorum errores, *ibid.*

Marcellus Romanus Pontifex, & Martyr, 9. Viginti quinque titulos seu parochiales Ecclesias Romæ constituit, *ibid.* Suppositiitiæ Marcelli Epistolæ, *ibid.*

Marcellinus collationis Carthaginensis Catholicorum cum Donatistis Cognitor, 38. Varia Marcellini Edicta, *ibid.* & *seq.* Marcellini in Collatione Carthaginensi gesta, *ibid.* Donatistarum in Marcellinum calumniæ, 40. Marcellini mors iniqua, *ibid.* Elogium, *ibid.*

Histriones a Communione removentur, 34.
Honorius Imperator Occidentis, nuptiæ ejus & bella, 333. Honorii leges, *ibid.*

I

Sanctus Jacobus Nisibitanus, unus e Nicænis Patribus, 212. Quare a S. Hieronymo in Catalogo Scriptorum Ecclesiasticorum non recensitus, *ibid.*
Januarius Beneventanus Episcopus, 2.
Idacius Clarus an idem sit cum Idacio Sossubensi, seu Osnobonensi, 249. Idacii Clari opera, *idid.*
Illyrici Synodus, a quo convocata, 90. Præcipua hujus Synodi gesta, *ibid.*
Imaginum usus in Templis meræ Disciplinæ res est, 228. Usu semel constituto, honoraria ipsarum veneratio res est fidei, *ibid.*
Imperatores qui Rempublicam moderarati sunt quarto sæculo, 319. Imperatoris ærarium, prompta subditorum ad subventionem voluntas, *ibid.* Episcoporum sententias in Conciliis promulgatas Imperator auctoritate confirmat, 334.
Imperfectum opus in Matthæum. Ejus auctor & errores, 289. *& seq.* Hæreticæ setentiæ quibus scatet, ab Hæreticis interpolatoribus in illud intrusæ, 326. Auctor Operis *imperfecti* male de Trinitate censet & sibi ipsi contradicit. *ibid.* Baptisma Hæreticorum irritum asserit, *ibid.* Animam Baptismo aquæ non santificari affirmat, 290. Solam animam ad substantiam hominis pertinere docet, *ibid.* Malos Sacerdotes non esse coram Deo ordinatos propugnat, *ibid.* Matrimonium natura sua esse peccatum contendit, *ibid.* Secundas nuptias damnat. 292. Verum Christi Corpus in Eucharistia non contineri docere videtur, *ibid.*
Interstitia servanda, 75.
S. Joannis Baptistæ capitis inventio & translatio, 330.
Joannis Baptisma, & quid de eo Cyrillus Hierosolymitanus senserit, 217. *& seq.* Baptisma Christi Joannis Baptismo longe præstantior, *ibid.* Utrum Joannis Baptisma peccata remiserit, *ibid.*
Joannes Hierosolymitanus, Doctrinæ Origenis acerrimus defensor, 309. Opera ejus genuina vel supposita, *ibid.* & *seq.*
Jovianus Imperator, Patria ejus, & dotes, 147. Joviani in Catholica fide constantia, *ibid & seq.* Hæreticos omni arte ad fidem revocare satagit, *ibid.* Imperii securitati Jovianus consuliit, *ibid.* Joviani obitus, *ibid.*
Jovinianus Monachus, 141. Vita ejus mollis & voluptaria; *ibid.* Errores, *ibid. & seq.* Damnatio, 125. *& seq.* Joviniani & *Jovinianistarum* impugnatores, *ibid.*
Judith liber ante Concilium Laodicenum ut sacer ab Asiaticis non receptus, 126. Judith liber a Nicæna Synodo in numero Sacrarum Scripturarum computatus, 447.
Julianus Imperator creatus, 323. Juliani in Constantii patruelis & decessoris sui amicos inhumanitas, *ibid.* Julianus Christiani nominis hostis infensus, *ibid.*
Juliani Apostatæ in Christianos persecutio, 3. Juliani persecutio a persecutionibus ab aliis Imperatoribus illatis dissimilis, *ibid.* Christianos per contemptum Gallilæos vocat, *ibid.* Statuam suam Julianus inter idola collocat, & quare, *ibid.* Varia Juliani Apostatæ in Christianos acta, *ibid.* Dolis diversis Christianos fallere tentat, *ibid.* Leges contra Christrianos fert iniquas, 4. Antiochenam Ecclesiam invadit, polluit, diripit, *ibid.* Juliani statua ignis cælesti absumitur, *ibid.* Judæis contra Christianos Julianus favet, *ibid.* Christi sententiam de perpetua Templi Hierosolymitani ruina frustrare præsumens, ejus instaurationem sumptibus immensis & frustus inani aggreditur, *ibid.* Ethnicos in Christianos commovet, 5. SS. Basilium & Gregorium Nazianzenum devincire Julianus conatur, *ibid.* Ab ipsis delusus eorum exitium meditatur & decernit, *ibid.* Julianus Apostata male perit. 323. Juliani insana de seipso opinio, *ibid.*
Julius ad Pontificiam Sevem evehitur, 9. Opera ejus genuina vel supposita, *ibid.* Concilia sub Julii Pontificatu celebrata, *ibid.* Julius causæ Athanasii cognitionem suscepit, 537.

537. Utrum Julius de illa judicaverit summo jure & auctoritate, an ut arbiter tantum a partibus electus, *ibid. & seq.* Qua ratione gesserit se Julius Pontifex erga Episcopos ab Eusebianis accusatos, 539. Ariani Julium anathemate feriuntur, 540. Jus cognoscendi de causis Episcoporum unde vindicat Julius, *ibid.* Julius cum S. Athanasio ceu legitimo sanctoque Episcopo communionem jungit, 540. Julius communionem & Episcopatum S. Athanasio non restituit nisi suffragante quinquaginta Patrum synodo, 544.

Juramenta de malo faciendo vel alteri inferendo emissa, & generatim quæ contra virtutem pugnant, non servanda, 258.

Juvencus Presbyter. Patria ejus & opera, 288.

L

IN *Labris* pollui quid sit, 290.

Lactantius Firmianus, Rhetor, & Crispi Cæsaris filii Constantini præceptor, 180. Lactantii opera, *ibid.* Fecundia, *ib.* Errores & nævi, *ibid.* Lactantius Ethnicæ superstitionis acerrimus impugnator, *ibid. & seq.* Religionem esse propriam hominis differentiam censet Lactantius, 182. Solum lumen cœlestes ac Legem divinam humanorum actuum regulam esse docet Lactantius, *ibid.* Christianæ vitæ officia Lactantius præclare præscribit, 183. Spectacula Christianis vetita esse contendit. Lactantius, *ibid.* Dei notitiam humanis animis ingenitam Lactantius innuit, 184.

Lampsacena Synodus a quo convocata, 89. Lampsacena Synodus Catholica, *ibid.* Lampsaceni Concilii Decreta, *ibid.*

Legatorum quos Romanus Pontifex ad Orientalia Concilia œnumenica mittere solebat duplex genus, 393. *& seq.*

Liberius Pontifex Maximus inauguratur, 9. Propter fidei Nicænæ, & S. Athanasii defensionem in exilium mittitur, *ibid.* Liberii pœnitentia, *ibid & seq.* Constantii persecutio in Liberium, 64. *Vid.* Constantius.

Libri Canonici 143.

Lucilla Hispana mulier præpotens & factiosa, 22. Quomodo Donatistarum schismati & hæresi occasionem dederit, *ibid.*

Licinius Imperator creatus 319. Licinis hostis Christianorum infensissimus 2. *& seq.* Varia Licinii in Chilltianos Edicta, *ibid.*

Lucifer Calaritanus Arianorum infensus hostis, 212. Postea schismaticus, *ibid.*

Lucifer Calaritanus Paulinum imprudens Antiochenum Episcopum creat 109. Lucifer ab Ecclesiæ se abstrahit communione, 110. Luciferianum schisma, *ibid.* Utrum Lucifer Calaritanus aliquid contra doctrinam Catholicam senserit, *ibid.* An Luciferani inter hæreticos fuerint annumerati, 111. Lucifer Calaritanus extra Ecclesiæ communionem obiit, 112. Quare Hieronymus Luciferum appellavit beatum, *ibid.* Lucifer Calaritani opera, 229.

M

M*Acedonius* Arianus in sedem Constantinopolitanam intrusus, 104. Dira cædes Macedonii ambitu patrata, *ibid.* Macedonii facinus & abdicatio, *ibid.*

Macedonius novæ hæreseos parens, & ipsius damnatio, 104. *& seq.*

Macedoniani. Hujus sectæ auctor & occasio, 104. *& seq.* Macedonianorum errores, *ibid.*

Marcellus Romanus Pontifex, & Martyr, 9. Viginti quinque titulos seu parochiales Ecclesias Romæ constituit, *ibid.* Suppostitiæ Marcelli Epistolæ, *ibid.*

Marcellinus collationis Carthaginensis Catholicorum cum Donatistis Cognitor, 38. Varia Marcellini Edicta, *ibid. & seq.* Marcellini in Collatione Carthaginensi gesta, *ibid.* Donatistarum in Marcellinum calumniæ, 40. Marcellini mors iniqua, *ibid.* Elogium, *ibid.*

Marcellus Ancyranus Galatiæ Primas, 64. In Conciliabulo Constantinopolitano Arianorum Episcopatu abdicatur, *ibid.* S. Athanasius Marcelli Orthodoxiæ suffragatur, 65. Marcellus in Romana Synodo absolvitur, & sedi restituitur, 70. Utrum fidei professio quam a Marcello editam refert S. Epiphanius, sit genuina ejusdem Marcelli Ancyrani fidei professio, *ibid.* In Conciliabulo II. Antiocheno Marcellus ab Arianis iterum damnatur, 72. In Sardicensi Concilio absolvitur, 74.

Marcus Silvestro summo Pontifici sufficitur, 9. Utrum Epistola ejus nomine inscripta ad Athanasium & universos Ægypti Episcopos, sit supposita, *ibid.*

Marcus Arethusius & ejus pro fide certamen, 5.

Marcus Eremita quo tempore floruit, 268. Sanctitas ejus & opera, *ibid.*

Maria Virgo utrum fuerit Sacerdotio ornata, 128. E virili satu genita est, *ibid.* Superstitiosus Mariæ cultus damnatur, religiosus asseritur, *ibid.* Religiosi cultus Deiparæ Virginis regula, *ibid.* Devotiones ejus apocryphæ rejiciuntur, *ibid.*

Martyrarii qui, 448.

Martyres. Nullum templum aut altare in honorem Martyrum probandum est, nisi ibi corpus aut reliquiæ aliquæ certæ Martyris conditæ sint, 149. Aut ubi origo habitationis alicujus vel possessionis vel passionis Martyrum fidelissime traditur, *ibid.*

Matrimonii indissolubilitas, 34. 234. 256. Olim votum non erat impedimentum dirimens Matrimonium, 135. Ordo sæculo IV. non erat Matrimonii impedimentum dirimens, *ibid.* Disciplina circa Matrimonium, 151. Ritus Græcorum Matrimonia dissolventium reprehensione dignus, 136. de Matrimonii indissolubilitate quid in Concilio Tridentino fuerit constitutum, *ibid. & seq.* Filiorum invitis parentibus matrimonia irrita declarentur, 255. Consobrinorum matrimonia prohibita, 330.

Maxentius tyrannus, 3. Maxentii persecutio, *ibid.* Libido, impietas, immanitas, & cædes, 3. 319.

Maximus Imperium Orientale Gratiani infausta nece invadit, 326. Occidentale usurpare conatur, 329. Maximus a Theodosio debellatur & capitur, *ibid.* Maximus Catholicæ Religionis propagator, *ibid.*

Mediolanense Concilium sub Julio quando & quare celebratum, 78. In ea Synodo Hæresis Ariana damnata est, *ibid.* Ursacius & Valens rogata venia in gratiam recepti sunt, *ibid.* Utrum Photinus in Mediolanensi Synodo sit, *ibid.*

Mediolanense Concilium sub Liberio, ejus convocatio, celebratio, Episcoporum numerus, 80. Constantii Imperatoris tyrannis in Concilio Mediolanensi, *ibid.* Catholici Episcopi exilio damnati, 81.

Melchiades Eusebio Romano Pontifici succedit, Concilium Romanum sub Malchiade contra Donatistas celebratum, 341. Utrum Melchiades huic Concilio præfuerit, 342. An sententiam Melchiades tulerit contra Donatistas velut Imperatoris delegatus, an proprio jure ut summus controversiarum Ecclesiasticarum judex, 8. 342. & seq. Utrum Epistola quæ sub Melchiadis nomine circumfertur, ipsius genuinus sit fætus, 8.

Meletius Lycopolis in Ægypto Episcopus & Meletiani, 42. Meletianorum schisma, & errores, *ibid.* Meletiani in Synodo Nicæna damnati, *ibid.* & 60. Quid in causa Meletii in Concilio Nicæno constitutum fuerit, 70. & seq. A vero prorsus aliena sunt quæ de Meletiani schismatis origine memoriæ prodidit S. Epiphanius, 375.

Meletius Sabastenus Episcopus, ab Arianis ad Antiochenam Sedem translatus, 99. Nicænam fidem profitetur, *ibid.* Meletius Arianorum consilio a Constantino Imp. relegatur, *ibid.* Meletius ab exilio redux Antiochenum schisma fovet, *ibid.* Utrum Meletius Antiochenus fuerit schismaticus, 109. & seq.

Messalianorum hæresis quando emerserit, 118. Messalianorum & eorum damnatio, *ibid.* & seq. Messaliani quare Euchitæ dicti, *ibid.* & seq.

S. Methodius cujusnam urbis Episcopus, 175. Martyrii ipsius tempus, *ibid.* Methodii opera. 176. Quædam a S. Methodio in ejus operibus durius dicta expenduntur, 176. Utrum Methodius animarum præxistentiam admiserit, *ibid.* An ad resurrectionem usque ad generalem beatificam Sanctorum visionem distulerit, 177. S. Methodii nævi, 179.

Metropolitanorum institutio, & auctoritas, 173. Metropolitica jura, 145.
Minores Ordines, 73.
Miraculorum fides, 216. Quo sensu fidem dogmatum a fide miraculorum distinguat S. Cyrillus Hierosolymitanus, *ibid.* Miraculorum efficiendorum vis cui conveniat, *ibid.*
Missæ privatæ in usu quarto sæculo, 251. & *seq.* Missæ privatæ contra Rivetum vindicantur, *ibid.*
Monachi. Primus Monachorum in Ægypto parens, 159. Monachi quarto sæculo frequentes, *idid.* Monastici instituti propagatio, 160. Monachorum genus multiplex, 180. Pueri in Monasteriis educati, 162. Psalmodia Monachorum, *ibid.* Opus manuum Monachorum, 163. Disciplina quoad opus manuum apud omnes Monachos non uniformis, 164. Clericalis & Monasticæ vitæ conjunctio, *ibid.* Monachi Episcopi creati. 165. Monachi quod non solvant tributa non habent ex jure divino, sed ex Imperatorum Christianorum pietate & munificentia, 6.
Mulieres extraneæ quæ sint 511. & *seq.* Subintroductarum mulierum nomine uxores aut consanguineæ mulieres non significatæ, 512. Quarum mulierum contubernium Clericis majoribus a Concilii Niceni Canone III. vetitum *ibid.* & *seq.*

N

Nicænum Concilium a quo convocatum, 61. 379. Concilii Præses, 61. 378. Numerus Episcoporum 61. 444. Nicænum Concilium quando celebratum, 395. Constantinus Imperator adest. 62. 595. Imperatoris locus & gesta in Concilio, *ibid.* Nicæna Synodus quare convocata, 69. Utrum Nicæni Patres vocem ὁμοούσιον fidei symbolo prudenter addiderint. 401. & *seq.* De Concilii Nicæni subscriptionibus, 422. & *seq.* Quot Canones Nicæna Synodus condiderit, 444. Rationes Baronii Cardinalis & aliorum adversus numerum 20. Canonum Nicenorum, 445. Utrum Acta aliqua Nicænæ Synodi conscripta fuerint, 451. An Nicænæ Synodi Acta scripto commendata perierint, *ibid.* Arius in Nicæna Synodo vocatus, auditus, & damnatus, *ibid.* Utrum formula fidei ab Arianis, Nicænis Patribus oblata, ab iis recepta fuerit & approbata, 62. Omnes Ariani Fidei Nicænæ Sybolo & Arii damnationi subscribunt, *ibid.* Qua mente & consilio, *ibid.* De tempore celebrandi paschatis quid in Synodo Nicæna fuerit constitutum, *ibid.* Nicænorum Canonum synopsis, 63. Epistola Concilii Nicæni ad Silvestrum Papam utrum sit supposititia, 64. An Nicæno Canone III. continentiæ perpetuę lex Clericis majoribus sit imposita 487. & *seq.* De sensu sexti Canonis Nicæni, utrum de Patriarchis intelligendus sit, 488. & *seq.* Romani Pontificis primatus non destruitur Nicænæ Synodi sexto Canone, 449.
Neocæsariense Concilium, 134. Neocæsariensium Canonum synopsis, *ibid.*
Novati in uxorem immane facinus ante illius Ordinationem perpetratum, 476.

O

Ομοούσιον vox utrum apposite & prudenter inserta fuerit Symbolo Nicæni Concilii, 401. & *seq.* An vox illa in Scripturis Sacris inveniatur, 403. Utrum vox illa nova sit, nec ante Nicænam Synodum usurpata, 407. Vocis ὁμοούσιον pravi sensus declinandi 420. & *seq.*
Optatus Milevitanus quando floruerit, 246. Optati opera, *ibid.* Liber septimus contra Parmenianum Optato Milevitano falso adscriptus, *ibid.* Hujus libri Auctor Catholico Dogmati de Originali peccato minime contrarius, 247.
Ordines Minores, 75. Ordinandorum ætas, 135. Ordo olim erat matrimonii impedimentum dirimens, 134. Disciplinam circa Ordinationes, 135. 141. & *seq.* Sacrarum ordinationum ritus, 144. & *seq.*
Oresiesis Abbas Ægyptius & opera ejus, 268.
Originalis peccati in omnes Adami posteros transfusio 245.
Osius Cordubensis Episcopus utrum a Constantino Imperatore vel a Silvestro Romano Pontifice missus fuerit ut Ecclesiæ dissidia congregato Synodo componeret, 377. & *seq.* Osius Cordubensis Concilio Nicæno præest Silvestri Max. Pontificis nomine, 386. & *seq.*

Pachomius Tabennensis in Ægypto Abbas, & Regula ab ipso conscripta, 267. *& seq.*
S. Pacianus Barcinonensis, opera ejus, filius & obitus, 247.
Palladius Helenopolitanus Episcopus, 310. Opera ejus & nævi, *ibid.*
Pamphilius Cæsariensis Presbyter & Martyr, 2.
Panarium S. Epiphanii quid sit & quare sic dictum, 282.
Paphnutius, utrum Nicænos Patres a lege perpetuæ continentiæ ab uxoribus ante Ordinationem ductis, Sacris Ministris imponenda, intercessione sua deterruerit, 455. *& seq.* Hæc Historia a Socrate relata utrum vera an falsa sit, *ibid.* Baronii & Bellarmini Cardinalium contra hanc Historiam momenta, 456.
Parisiense Concilium contra Arianos, quando & quare celebratum, 88.
Parmenianus. Libri contra Parmenianum & eorum auctor. 246.
Parochiæ quarto sęculo quid sit, 157. Parochiarum origo, antiquitas *ibid.* Parochiæ Romæ tituli vocabantur, *ibid.* Alexandriæ plures Parochiæ constitutæ, *ibid.*
Pascha. Dissensiones Ecclesiarum circa tempus Paschatis celebrandi compositæ in Nicęna Synodo, 62. Festum Paschatis quando celebrandum, *ibid.*
Patriarchæ nomen quando usurpari cœpit, 150. 493. Patriarcharum numerus, *ibid.* Officia & privilegia, 150. *& seq.*
Patriarchalium Sedium privilegia, 63.
Paulinus (Pontius Anitius) Nolanus Episcopus, 269. Patria ejus, & charitas singularis, *ibid.*
S. Paulini Opera ipsi jure vel perperam adscripta, 270.
Paulinus S. Ambrosii Clericus, dein Presbyter, 303. Adversus Cœlestinum Pelagianum libellum accusatorium Aurelio, dein Zosimo Pontifici Max. offert, *ibid.*
S. Paulus Apostolus utrum viduus vel virgo fuerit, 178.
Pauli Samosateni caussa quare ad Romanum Episcopum non delata, 541. *& seq.* Ubi finita, *ibid.*
Pauperum cura, 146.
Peregrinationes Sacræ ab Ecclesia probatæ, 203. Peregrinationes quando & quibus prohibitæ, *ibid. & seq.*
Persecutio Galerii Maximiani & Galerii Maximi, 1. *& seq.* Maxentii, 3. Licinii *ibid.* Saporis Persarum Regis, 3. Constantii, 3. Juliani Apostatæ, *ibid. & seq.* Ascolonitarum, 5. Valentis Imperatoris Ariani, *ibid.*
Petrus Alexandrinus Episcopus & Martyr, 2.
S. Petri Alexandrini de Ario visio utrum vera sit, & sincera sint acta ex quibus deprompta est, 376.
Philastrius Brixiensis & ejus de hæresibus liber, 426.
S. Phæbadius Agennensis in Aquitania Episcopus Arianæ superstitionis impugnator, 236.
Photinus. Patria ejus, institutio, facundia & eruditio. 99. Photini errores, *ibid. & seq.* Quando Photinus hæreseos suæ virus effuderit, 100. Utrum Photinus in Mediolanensi Synodo damnatus fuerit, 78. 101. Concilium duplex Sirmii adversus Photinum celebratum, unum a Catholicis Episcopis a Semi-Arianis alterum, *ibid.* Quis fuerit error Photini his in Conciliis damnari, 69. 100. Utrum Photinus Filium Patri consubstantialem agnoverit 100.
Pilatus. Detestandus liber sub nomine Pilati vulgatus, 3.
Pænitentiæ varii gradus ante Synodum Ancyranam IV. Sæculo celebratam instituti, 150.
Pænitentialis Disciplina, 63. 143. 163.
Pontica Diæcesis & Provintiæ quibus constabat, 147.
Pontificalis libri errores, 10.
Presbyterorum mansio in Ecclesiis pro quibus sunt ordinati, 34. Presbyterorum translationes vetitę, 64. Presbyteri qui uxores acceperint deponuntur, 135. Nuptiæ tamen eorum irritæ non declarantur, *ibid.* Presbyterorum ordinationis ætas, 136. Presbyteri superbi & inobedientes, 150. Presbyteri in Ecclesiastici regiminis societatem admissi in Ecclesia Africana, 145. Presbyteri ab Episcopis honorifice tractandi, *ibid.* De Presbytero-

terorum continentia quid Concilium Nicænum definierit, 453. & seqq. Quo tempore lex cœlibatus seu perpetuæ continentiæ Presbyteris imposita, 468. & seq. Tumultus hujus legis occasione excitati, ibid. & seq. Ex Concilio Gangrensi nihil colligi potest contra cœlibatum Presbyterorum, 447. Respondetur objectionibus contra Presbyterorum continentiam ex Patribus petitis, 457. & seq. Objectiones mulierosorum Hæreticorum ex Scriptura desumptæ diluuntur, 404. & seq. Perpetuæ lex continentiæ nec a Christo nec ab Apostolis, Presbyteris fuit imposita, 473.

Principes seculares sunt tutores & defensores Canonum, ac vindices Ecclesiasticæ Disciplinæ, 521. Utrum Principi seculari conveniat auctoritas cognoscendæ causæ Ecclesiasticæ, & quando, *ibid.*

Priscillianus, Patria ejus, genus, ingenium, dotes præcipuæ, 119. Priscilliani lapsus, & errores, *ibid.* & *seq.* Priscilliani hæresis in Concilio Cæsar-Augustano damnata, 121. Priscillianus Imperatoris jussu capite plectitur, 122. Idacius & Itachius vituperati quod causam Priscilliani ad sæcularia tribunalia retulerint, *ibid.* Alia Concilia adversus Priscillianistas celebrata, 123. & *seq.*

Proculus Massiliensis Episcopus & jus Metropolitani in secunda Provincia Narbonensi ipsi concessum, 140.

Provincialium Conciliorum celebratio, 63.

Prudentius (Aurelius) Poeta Christianus, 315. Varia ejus Poemata, *ibid.*

Q

Quadragesimalis iejunii observantia, 173.

Quicumque Symbolum vulgo & falso S. Athanasio adscriptum, 198. Virgilio Tapsensi in Africa Episcopo verisimilius asseritur, 224.

R

Reliquiarum Sacrarum virtus a Spiritus Sancto, 199.

Rivetus, Criticus heterodoxorum maledicentissimus, 215.

Romanum Concilium adversus Donatistas celebratum, 72. Quis huic Synodo præfuit, 387. Concilium Romanum in causa S. Athanasii, 81. In hac Synodo Athanasius Episcopatu dignus & criminum purus declaratur, *ibid.* Marcellus Ancyranus absolvitur & sedi restituitur, *ibid.* Romanum Concilium sub S. Silvestro, fictitium & apocryphum, 623. & *seq.*

Romani Pontificis summa auctoritas, 67. 146. Jus Pontificii Primatus, 72. 150. Appellationes ad Romanum Pontificem, 75. Romanus Pontifex summus controversiarum Ecclesiasticarum Judex, 378. Quo sensu, *ibid.* Jus convocandi Concilia Oecumenica Romano Pontifici vindicatur, 335. Romanorum Pontificum in Sanctorum canonizatione diligentia, 498. Alexandrinum inter & Romanum Episcopum instituta comparatio quomodo sit intelligenda, 555. & *seq.* *Vid.* Alexandrinus Patriarcha. Romanus Pontifex jus Ordinationum in toto Occidente habet ut Patriarcha, 495. Romani Pontificis primatui non nocet, Nicænæ Synodi Canon sextus, 499. Romani Pontificis primatus stabiliter & confirmatur, 449. Hæreticorum objectionibus respondetur, 503.

Rufinus Aquilejensis, 350. Doctrina ejus, *ibid.* Rufinus ab Anastasio Pont. Max. damnatus *ibid.* Utrum Rufinus Syrus alius sit ab Aquilejensi, *ibid.* & *seq.* Rufini errores, *ibid.* Rufini opera, *ibid.* & 314. Rufini temeritas, 507. Rufinus irreligiosus & infidelis Interpres, *ibid.* Rufinus pertinax Origenis defensor, 12.

S

Sacerdotes, *Vid.* Presbyteri.

Sanctimoniales, *Vid.* Virgines sacræ. Disciplina circa Sactimoniales, 147.

Sapientiæ Liber Asiaticis ignotus quarto sæculo, 137.

Sapores Persarum Rex, & ejus in Christianos Persas persecutio, & Saporis persecutio quo anno consignanda, *ibid.*

Sardicense Concilium a quibus & quare convocatum, 72. & *seq.* Concilii Præsides, 73 Episcoporum numerus, *ibid.* Eusebiani Episcopi noctu aufugiunt: 74. S. Athanasius. Marcellus, Ascrepas, &c. ab Eusebianis inique damnati in Sardicensi Syndo restituuntur, *ibid.* Eusebiani damnatur & a sedibus rejiciuntur, *ibid.* In Sardicensi Concilio nulla de fide quæstio habita est, nulla professio aut formula fidei edita, 74.

Sardicensi Concilii Canones, 75. Legati a Patribus Sardicensibus ad Imperatorem missi indigna patiuntur ab Arianis, 77.

Sardicensis Pseudo-Synodus a quibus celebrata, 76. Quid in Sardicensi Pseudo-Synodo contra Catholicæ fidei defensores actum sit, *ibid.* Professio fidei ab Eusebianis in Sardicensi conciliabulo edita, 77.

Seditio Thessalonicensis, 330. Seditio Antiochiæ excitata, 311.

Seleuciense Concilium, ex Orientalibus solum Episcopis compositum, 85. Numerus Episcoporum, *ibid.* Modus procedendi in Concilio, *ibid.* Variæ formulæ fidei in Synodo Seleuciensi editæ, *ibid. & seq.*

Serapion ex Anachoreta Thmuitanus Episcopus, 191. Quare Scholasticus dictus, *ibid.* Scripta ejus, *ibid.*

Serapidis templi Alexandriæ destructio, 242. Literæ hierolyphicæ crucis signum referentes in eo inventæ, *ibid.*

Severianus Gabalitanus Episcopus, 310. Eruditio ejus & opera, *ibid. & seq.*

Silvester Melchiade defuncto summus Pontifex inauguratur, 7. Concilia duo Romana sub Silvestro celebrata, supposita, *ibid. & seq.* Sub Silvestri Pontificatu crevit Donatistarum schisma, 8. Emersit Arii hæresiis, *ibid.* Acta Silvestri apocrypha, *ibid.* & 552. Utrum Silvester Constantinum Imperatorem Romæ baptizaverit, 546. *& seq.* 551.

Siricius Damaso Pontifici maximo succedit, 11. Hæreses sub ejus Pontificatu damnatæ, *ibid.* Synopsis Epistolarum Siricii, *ibid.*

Sirmiensis Synodus a quibus & quare celebrata, 78. *& seq.* Sirmenses fidei formulæ, 79.

Sophronia Matrona Romana, 3. Castitas ejus, *ibid.*

Stephanus Antiochenus Episcopus Arianus, 77. Stephani facinus & quæ pœna illi ob illud scelus sit irrogata, *ibid.*

Subdiaconatus utrum fuerit olim Ordo sacer, 136. Collatus olim Diaconatus ei qui Subdiaconus non esset, *ibid.* Subdiaconorum proprium munus, *ibid.* Subdiaconorum continentia quando & ubi cœperit in usu esse, 564. 474.

Suburbicariæ Ecclesiæ quæ sint, 503.

T

T*Aurinense* Concilium, quando & quare congregatum, 141. Canonum summa, *ibid.*

Te Deum laudamus Canticum, utrum sit a Ss. Ambrosio & Augustino compositum, 273. Genuinus huius Cantici Auctor, *ibid. & seq.*

Tertullianus an Sacerdos esset cum libros ad uxorem scripsit, incertum, 475.

Theodosia Virgo & Martyr, 2.

Theodosius Magnus Imperator creatus, 326. Patria ejus mansuetudo, religio, pietas, 329. *& seq.* Theodosii virtus bellica 328. 371. *& seq.* Cædes Thessalicensis a Theodosio imperata, 329. Theodosius Pœnitentiæ addictus & Ecclesiæ ingressu prohibitus, *ibid.* Utrum S. Ambrosius Theodosium Magnum excommunicaverit, *ibid.* Antiochena seditio excitata & a Theodosio sedata, 330. Theodosii Magni Leges, *ibid.* Theodosii de Eugenio Tyranno victoria, 374. Theodosii obitus, *ibid.* Liberi: *ibid.* Theodosii elogium, 331.

Theognis Nicænus an Nicænæ fidei symbolo & Arii damnationi subscripserit, 355. & *seq* Falsus est & supposititius libellus Pœnitentiæ Theogenii a Socrate descriptus, 360. & *seq.*

Theophilus Alexandrinus Origenistarum hostis; 310. In S. Joannem Chrysostomum iniquior, *ibid.* Thophilus a Ss. Patribus commendatus, *ibid.* Opera ejus vera vel supposititia, *ibid.*

Thessalonicensis Primas, 150. Ad quem Patriarchatum pertinebat, *ibid.* Thessalonicensis Episcopus vicarius Apostolicus, 62.

Thiconius. Patria ejus, doctrina, errores, 316. Tichonii Regulæ ad Sacræ Scripturæ intelligentiam explicatæ, *ibid.* & *seq.*

Titus, Bostrorum in Arabia Episcopus, quando floruerit, 246. Juliani Imperatoris in Titum calumnia *ibid.* Titi Bostrensis opera, *ibid.*

Tobiæ liber in Asiaticis Ecclesiis sæculo IV. nondum receptus, 137.

Tacita Diœcesis quibus constat Provinciis 169.

Trans-

Transsubstantionis fides adversus Rivetum & alios Heterodoxos vindicatur, 219. *& seq.*
Tyanensis Synodus, quando & cur coacta, 90. Subdolæ Arianorum artes in Tyanensi synodo, *ibid.*

V

Valens a Valentiniano in Imperii consortium vocatur, 324. Valentis bella, 367. Leges, *ibid.* Valens Imperator Arianæ hæreseos fautor, 5. Persecutio ab ipso in Nicænæ Fidei Professores excitata, *ibid.* Contra S. Basilium Cæsareæ Episcopum exilii decretum conscribens, calamus tertio confringitur, & obriget dextera, *ibid.* Filius ejus Galates in pœnam paternæ impietatis extinguitur, *ibid.* Eusebius Samosatenus, Pelagius Laodicenus aliique Episcopi ob fidem a Valente in exilium acti, vel extincti, *ibid.* & *seq.* In Monachos sævit Valens, 6.
Valentinianus Imperator ab exercitu salutatur, 324. Valentiniani fides, *ibid.* Magnanimitas *ibid.* Valentem fratrem suum in consortium Imperii adsciscit, *ibid.* Valentiniani bella, *ibid.* Leges, *ibid.* Valentiniani præclara sententia, 325. Valentinianus a calumnia vindicatur, ibid. Valentiniani Liberi, *ibid.* Valentiniani in adulteros nimia severitas, *ibid.* Miraculum in muliere innocente & adulterii accusata, septies icta gladio, *ibid.*
Valentinianus Junior Imperator militaribus suffragiis renuntiatus, 327. Valentiniani bella, 371. Valentinianus Arianæ perfidiæ addictus, *ibid.* Valentiniani mors, 332.
Valentinum I. Concilium quare congregatum, 156. Canonum summa, *ibid.*
Vasense I. Concilium sub Julii I. Pontificatu celebratum utrum sit suppositium, 140. Genuini hujus Concilii canones, *ibid.*
V. Victorinus non Pictaviensis, sed Petabionensis Episcopus, 279. Opera ejus in apocryphorum classem a Gelasio Pontifice, & quare, 180.
Victorinus (Marius) Patria ejus, & professio, 334. Marii Victorini ad fidem conversio & opera, *ibid.*
Vidua. Disciplina circa Viduas, 165.
Virgines sacræ. Monasteria Virginum, 185. Virgines quæ ad Officia divina, seu canonicas Horas persolvendas tenebantur, 166. Sacræ Virgines in privatis domibus degentes, *ibid.* Virginum in privatis domibus manantium duplex genus, 167. Virginum professio & consecratio, *ibid.* Educatio puellarum Christo ab infantia devotarum a parentibus, *ibid.* Virgines seu puellæ in monasteriis educatæ, 168. Tempus professionis sacrarum Virginum *ibid.* Virginum sacrarum velum quadruplex 168. Ingens sacrarum Virginum numerus, 189.
Virginitatem qui voverint & postea nupserint inter Bigamos censendi, 133.
Ulpianus adolescens Tyrius, & ejus pro fide certamina, 1.
Vota inepta rejicienda, 296.
Ursacius & Valens Ariani Antistites libellum retractationis & pœnitentiæ Julio Romano Pontifici offerunt, quo Arium & ejus hæresim damnant; 55. Ursacius & Valens Arianas partes iterum amplectuntur, *ibid.* Ursacius & Valens communione suspensi rogata venia in gratiam recipiuntur. 78.
Ursicinus Romanus Diaconus, 9. Ursicini schisma, *ibid.* Ursicinus Roma expellitur, 10. Catholicorum Imperatorum in extinguendo schismate labores, *ibid.* Ursicinus Valentiniani Edicto in Galliis exulare jubetur, *ibid.* Ursicinus Valentiniano mortuo Sedem Romanam iterum invadere molitur, 10. Iterumque ex Italia pellitur, *ibid.*
S. *Ursula* Vigo & Martyr, 327. Acta Martyrii S. Ursulæ & undecim millium Virginum Apocrypha, *ibid.* & *seq.* Numerus sociarum S. Ursulæ incertus, 326. Sorbonæ in historia S. Ursulæ sobrietas, 329.

INDEX RERUM PRÆCIPUARUM,

Quæ in Notis, & in Animadversionibus continentur.

A

Adulterium non dissolvebat Matrimonium quoad vinculum, 124. Quid aliqui Patres circa hoc senserint, 125.

Appellatio ab abusu ipsis Doctoribus Gallis exosa, 589. & *seq.* Qua ratione, *ibid.* Ex ea inferretur potiori ratione a Laico Judice posse ad Ecclesiasticum appellari, 525. Ex ipsius novitate exploditur, *ibid.* Respondetur iis, quæ afferuntur pro tuenda apppellatione ab abusu, 526. Ex ea non removentur scandala, sed augentur. 529. & *seq.* Non probatur esse licitam ex canone, *Nos si incompetenter* 41. 2. *quæst.* 7. 531. Rejicitur ex vi Concordatorum, 533. & *seq.*

Athanasius non appellavit ad Constantinum de Sententia Tyri Conciliabuli 533. & *seq.*

Audæus vere a recta Fide discessit, 139. & *seq.*

B

Balutius perperam vult Ecclesiæ constitutiones indigere cunfirmatione Principium, 16.

Basnage, Jacobus, mala fide publicavit Epistolam ad Cæsarium, tamquam S. Joannis Chrysostomi genuinam, 301. & *seq.*

Blanchinius putat Constantinum recepisse Antiochiæ confirmationem, non Baptismum, 562. Quam difficile sit id conciliare cum verbis Eusebii, 563.

Bosuet ex causa Cæciliani male infert hujusmodi causas ab universali Concilio esse retractandas, 363. Infæliciter probat ex Nicæna prima synodo Fidei decreta robur habere solum ex consensu Ecclesiæ, 579.

Bullus quomodo defendat Eusebium ab hæresi Ariana, 443.

C

Calvinus male infert ex causa Cæciliani posse Pontificis sententiam in majori synodo discuti, 361.

Canon, *Nos si incompetenter* suppostitius, 531.

S. Catharina, incertum an unquam extiterit, 8.

Causæ mixtæ Ecclesiasticorum non subsunt Ecclesiasticæ Jurisdictioni, 17. & *seq.*

Cælibatus Sacrorum Ministrorum ante Siricium erat sub præcepto, 20.

Communio sub utraque specie prioribus duodecim Ecclesiæ sæculis libera, 223. & *seq.* Ostenditur ex Missa præsanctificatorum, 224. Ex communione abstemiorum, & infantium, 224. Item ex Communione infirmorum, 254. Iis non obstat speciem panis aliquando vino consecrato intinctam fuisse, 226. Communio domestica communiter sub unica tantum specie fiebat, 227.

Conceptionis Deiparæ Festum fit quoad Immunitatem ipsius a culpa originali, 129. & *seq.*

Concilia qua ratione iterum egerint de iis, quæ Pontifex definierat, 346.

Conbantinus non poterat jure suo destinare Judices in causa Cæciliani, & Donatistarum, 335. & *seq.* Neque post Judicium Melchiadis Papæ alterum Judicium instituere, 358.

Cur id toleraverit Ecclesia, *ibid.* Ipsemet agnovit exutum fuisse a potestate, 196. An Antiochiæ receperit Baptismum, & confirmationem, 561.

D

DEi cognitio omnibus sufficienter obvia, 187. Divinitatem ab humanitate non fuisse separatam in triduo mortis Christi an pertineat ad dogma Fidei, 224.
Donatistæ a Judicio Melchiadis Papæ ad Imperatorem non appellarunt, 44.

E

EUsebius non satis vindicatur a Bullo ab hæresi Ariana, 443.
Exempla raro sunt rectæ regolæ judicandi, 598. & *seq.* Quando ab eis non sit recedendum, *ibid.*

G

GLaber Rodulphus falsitatis convincitur in narratione Dedicationis Ecclesiæ Monasterii del Bello loco, 178.
Græci Imperatores quam excesserint limites propriæ potestatis, 17.

H

HIeronymus Florentinus ex Ss. Patribus quam criminandæ sint Comœdiæ ostendit, 211.

I

IMperatores, & Reges qua ratione Concilia confirmaverint, 335.
S. Joannes Chrysostomus non est auctor Epistolæ ad Cæsarium, 338. & *seq.* Ex eadem Epistola nihil infertur adversus Eucharisticam Transubstantiationem, 300. Ex ea sumitur argumentum contra Heterodoxos impugnantes divinas Traditiones, 302.
S. Julius Pontifex ex sola sua potestate restituit suæ Sedi S. Athanasium, 545. & *seq.*

L

LAunojus quam male affirmaverit, ex perpetua Traditione usque ad Tridentinum propter adulterium dissolvi Matrimonium, 239. Perperam etiam dixit id ad disciplinam spectare *ibid.* Ex causa Cæciliani falso putat dari appellationem a Pontifice ad Concilium generale, 316.

M

MAffei Scipio refellit Basnage, qui publicavit Epistolam ad Cæsarium, tamquam S. Joannis Chrysostomi genuinam, 300. & *seq.*
Manuum impositio an sit materia essentialis Sacramenti Ordinis, 236.
B. Mariæ Virginis privilegia ex eo rite mensurantur, quod Deus potuit in ea facere, sit maxime indecens erat aliquod in ea permanere, 129.
Matrimonium indissolubile etiam intercedente adulterio, 237. & *seq.*
Mauritius Imperator an in articulo appellationis judicaverit de causa Adriani Episcopi, 533.
Ministri Ecclesiæ quale obsequium debeant potestatibus sæcularibus, 60.
Missa præsanctificatorum quid sit, 225. Ex ea ostenditur liberam fuisse Communionem sub unica tantum specie, *ibid.*

P

P*Anis* Euchariſticus in lapidem commutatus, 206. Paphnutius an dicere potuerit *ex antiqua Traditione*, non vetitum majoribus Clericis, uſum Matrimonii antea initi 443.

Petrus de Marca luſit verbis, cum dixit, Principes eſſe Canonum exactores, 527. Quam improprie dicat non dari ſimplicem appellationem a Judice Eccleſiaſtico ad Laicum, 522.

Pontifex Romanus infallibilis in Canonizatione Sanctorum, 444. ſæpe ſola ſua auctoritate hæreſes protrivir, 511. & *ſeq.*

Poteſtas Eccleſiaſtica habet auctoritatem inſiſtendi pro executione ſuarum legum, 525.

Poteſtas Laica non debet ſe immiſcere in iis, quæ pertinent ad regimen Eccleſiæ, 15. Neque etiam poſt Judicium ipſius Eccleſiæ 17. Quos limites habeant poteſtas Eccleſiaſtica, & ſæcularis, 15. & *ſeq.*

Principes quo ſenſu dicantur Canonum cuſtodes, & executores, 526. Quid agere poſſint in cauſis Clericorum jure defenſionis, 527. & *ſeq.* Mulia quæ ad Eccleſiam pertinent, ex ipſius Eccleſiæ conſenſus perſtitere, 528.

R

R*Eges* Galliæ ediderunt ſua Capitularia ex Eccleſiæ auctoritate, 17.

Rufinus, an inter Pelagianos annumerandus, 580.

S

S*Ubdiaconatus* quando relatus Inter Ordines majores, 138.

V

V*Alentinianus* cur prohibuerit, Eccleſiæ Miniſtros hæredes inſtitui. 171. Cur Eccleſia id patienter toleraverit, *ibid.*

FINIS TOMI SEPTIMI.

3212

BIBLIOTECA O.F.M. MONTEFUSCO (Av)

BIBLIOTECA O. F. M. CAP.
MONTEFUSCO
(Av)

Kodak Color Control Patches
© Kodak, 2007 TM: Kodak
Blue Cyan Green Yellow Red Magenta White 3/Color Black